R. P. THOMÆ
SANCHEZ
CORDVBENSIS,
E SOCIETATE IESV,
CONSILIA,
SEV
OPVSCVLA MORALIA.
Tomus poſterior.

LVGDVNI,
Sumptibus Iacobi Proſt.

M. DCXXXIV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX CAPITVM ET DVBIORVM hoc secundo tomo Consiliorum moralium contentorum.

LIBER QVARTVS.

Circa vltimas voluntates, vbi de illegitimis.

CAPVT I.

De Testamentis.

¶ 2 ctua

LIBER V.

Circa ieiunium, & obseruationem festorum.

CAPVT I.

Circa ieiunium.

23. An

CAPVT II.

Circa obseruationem festorum.

LIBER VI.

Circa iudices, aliáque iudicialia.

CAPVT I.

De Iudicibus, & accusationibus.

¶¶

CAPVT II.

De denunciatione.

CAPVT III.

De inquisitione.

CAPVT IV.

De reo.

CAPVT VIII.

De ordine seruando à Prælato Regulari, inquirẽdo de crimine graui alicuius Religiosi.

CAPVT IX.

De exemptione Regularium.

LIBER VII.

Circa ordines.

CAPVT I.

De ordine.

12. Quæ

43. An

CAPVT II.

De obligatione recitandi Horas canonicas ratione ordinis.

THOMÆ

THOMÆ SANCHEZ,

E SOCIETATE IESV,

Opusculorum moralium, seu Consiliorum,

TOMVS POSTERIOR.

LIBER QVARTVS

De consilijs, seu casibus particularibus circa vltimas voluntates, vbi de illegitimis.

CAPVT I.

De Testamentis.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quid, & quotuplex sit testamentum, & qualiter se habeat solemnitas in testamentis requisita? an scilicet sit tantùm solemnitas requisita ad probandum veritatem testamenti, vel sit essentialis constitutioni testamenti.*

2. *Quam solemnitatem requirat testamentum nuncupatiuum, idest*, testamento abierto.

3. *Quam solemnitatem requirat testamentum in scriptis, id est, clausum.*

4. *Quæ solemnitas requiratur in testamento cæci.*

5. *Quam solemnitatem requirat testamentum inter liberos, siue sit nuncupatiuum, siue in scriptis.*

6. *Quam solemnitatem requirat testamentum tempore pestis.*

7. *An ad legata pia requiratur eadem solemnitas.*

8. *Quam solemnitatem requirat mandatum ad testandum, idest, potestas, quam alteri aliquis prabet, vt nomine illius testamentum condat.*

9. *An si quis cœpit facere testamentum nuncupatiuè coram sufficienti numero testium, & solemnitate legitima, & fecit institutionem, & aliqua legata, & capitula, & morte preuentus non perfecit, valeat in ijs, quæ dispoſuerat.*

10. *An testamentum in scriptis carens debita solemnitate, habens tantùm solemnitatem nuncupatiui, valeat vt nuncupatiuum.*

11. *An si maritus, & vxor, seu alij duo coniunctim in eadem charta testentur in scriptis (quod fieri conceditur* L eo quòd à multis. C. si certum *petatur, & ibi docent omnes) requirantur duæ solemnitates, scilicet quatuordecim testes*, &c.

12. *Quæ solemnitas requiratur in codicillis.*

13. *Quam solemnitatem requirat donatio causa mortis.*

14. *An quando contractus iure ciuili nullus est ob defectum alicuius solemnitatis eo iure requisitæ, sit etiam in foro conscientiæ nullus, ita, vt per illum non transferatur dominium.*

15. *An idem, quod diximus dubio precedenti de testamento minus solemni circa eius obligationem in foro conscientiæ, dicendum etiam sit de contractu cum Ecclesia gesto, cui deest solemnitas iure requisita.*

16. *Qualiter testamentum sit vsque ad mortem reuocabile.*

17. *An si quis iurauit se non reuocaturum testamentum possit postea reuocare.*

18. *An donatio facta in pœnam mutationis testamenti valeat.*

19. *An ex Principis facultate, testantis consensu interueniente, concessa ad hoc, vt testamentum reuocari non valeat, possit testamentum irreuocabile effici.*

20. *An si quis voueat Deo relinquere in testamento mille aureos pauperibus, & testamentum condat, in quo eos relinquat prædictis pauperibus, possit pænitere, & testamentum reuocare.*

21. *An cõstituto à duobus testamento ex communi consensu, confirmetur illud testamentũ morte alterius.*

22. *An si duo testamenta à duobus hæredibus producantur, ab eodem testatore eodem die facta, neque apparere possit, quod priùs confectum sit, quid sit dicendum.*

23. *An quando testator in primo testamento apponit clausulam derogatoriam sequentis testamenti, si postea*

postea faciat aliud testamentum, maneat primum derogatum.

24. *An quando testator relinquit, vt consanguineis pauperibus quotannis centum aurei distribuantur, vel vt in Capellania succedant consanguinei, vsque ad quotum gradum protendatur hæc consanguinitas.*

25. *An testamentum, quod fecit pater non habens liberos, validum sit quoad omnia legata, si diu superuixit, nec reuocauit, nec confirmauit, cum postea liberos habuerit.*

26. *An si possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione maioratus secundùm illius restitutionem, illũ amittat, vel possit adhuc illum retinere.*

27. *An si quis decedat ab intestato, teneantur eius successores quintum bonorum pro eius anima expendere.*

28. *An quarta bonorum, quæ debetur alteri coniugi pauperi non habenti, vnde decenter sustentetur, minuat legitimam filiorum, ita vt non sit detrahenda de quinto, nec si habeat ascendentes de tertio bonorum.*

29. *An si quis faciat donationem irreuocabilem medietatis bonorum, quæ tempore mortis habuerit, apposita clausula solita, quòd ex tunc se desistit, & priuat dominio horum bonorum, seque constituit tanquam inquilinum, & vsufructuarium illorum, possit, dum viuit, pro libito disponere de his bonis, illáque donare, vt sibi placuerit.*

30. *An meliorationes in re viri factæ constante matrimonio sint communicandæ, seu diuidendæ inter virum, & vxorem tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri.*

31. *An successor maioratus teneatur soluere debita à prædecessore contracta.*

32. *An possidens bona fide prædium aliquod vinculo maioratus obiectum, quia scilicet bona fide emit à possessore maioratus, illúdque bona fide proprijs expensis reddidit melius, possit à maioratus possessore pretium, quo emit, ac meliorationis expensas exigere, prædiúmque retinere, donec sibi soluantur.*

33. *An si Ioannes, v. g. constitutus sit vsufructuarius omnium bonorum testatoris, cum facultate, vt possit in suo testamento liberè disponere de quantitate centum aureorum ex dictis bonis, & moriatur ab intestato, succedant in his centum aureis hæredes ab intestato dicti Ioannis, vel succedat is, cui proprietas bonorum relicta est post obitum Ioannis.*

34. *An ex renunciatione legitimæ, vel ex pacto de futura successione oriatur obligatio naturalis, ita vt teneatur qui hæc pacta iniuit, illis stare in foro conscientiæ, licèt non oriatur actio ciuilis, id est, non cogatur in foro externo stare contractui.*

35. *An quando quis decedit non relictis descendentibus, sed tantùm ascendentibus in hoc regno Hispaniæ, expensæ funeris deducendæ sint ex toto corpore hæreditatis, vel de solo tertio, de quo testatus est.*

36. *An pater meliorans filiam causa dotis contra pragmaticam* 101. *Matriti, quæ hodie est* l. 1. nouæ recopil. *peccet mortaliter.*

37. *An si Petrus, v. g. institutus sit hæres sub fideicommisso, vt quidquid superfit ex hæreditate tempore mortis, restituat Paulo, possit Petrus sic institutus hæres testari, vel alias alienare talia bona.*

38. *An hæres, vel legatarius interficiens testatorem, amittat hæreditatem, vel legatum, ita vt ante iudicis sententiam teneatur ad illius restitutionem.*

39. *An successor in primogenio occidens possessorem primogenij, illud amittat.*

Dvbivm I.

Quid, & quotuplex sit testamentum, & qualiter se habeat solemnitas in testamentis requisita, an scilicet sit tantum requisita ad probandum veritatem testamenti, vel sit essentialis constitutioni testamenti.

PRIMO dico, quòd *testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult.* Sic habetur *l. 1. ff. de testam.* idest, est vera, & vndequaque declaratio destinationis voluntatis, qua quidquid disponere vult testator, liceat, & quidquid disposuerit, pro lege habeatur, *Auth. de nuptijs, § disponat*; per quod differt ab aliis vltimis voluntatibus, in quibus non potest testator quidquid velit, disponere: nam in codicillis de iure communi saltem, & in donatione causa mortis non potest hæredem instituere, sicut potest in testamento. Dicitur autem, *iusta sententia*, idest, solemnis declaratio voluntatis: per quod etiam differt à codicillis, & à donatione causa mortis; non enim tantam solemnitatem semper requirunt ac testamentum, vt infrà declarabimus. Sic Matienzo alios referens *lib. 5. ordinam. tit. 4. l. 1. gloss. 1. num. 1. & 2.* & per totam illam glossam, vbi etiam multis aliis modis declarat, *iusta sententia*, non tamen ponit ibi secundam differentiam, quam hîc posuimus inter testamentum, & alias vltimas voluntates, sed tantùm primam differentiam ponit: sed constabit ex dicendis dubiis sequentibus. 1

2 Secundò dico, quòd testamentum est duplex: quoddam in scriptis, quod Hispanè, *testamento cerrado*, dicitur: aliud verò nuncupatiuum, quod Hispanè, *testamento abierto*, appellatur: sic habetur *l. 3. Taur.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. ordinam.*

3 Tertiò dico, quòd Menchaca *lib. 3. de success. creat. § 30. num. 7.* asserit testamenti solemnitatem non ad formam, & essentiam testamenti, sed ad probationem tantùm exigi, sicut in aliis contractibus testes, & scriptura non requiruntur ad formam & essentiam, sed tantùm ad probationem: & idem tenentur dicere saltem quoad forum conscientiæ Doctores infrà citandi, qui asserunt testamentum minus solemne esse validum in conscientia. Et probatur hæc sententia ex *d. l. 3. Taur. & d. l. 2. noua recopil.* vbi dicitur, quòd testamentum minus solemne nec fidem, nec probationem faciat: & ex *ordin. veteri l... tit. 2. lib. 5.* vbi sic dicebatur, *otro si que valga el testamento, que fuere hecho con buenos testimonios.*

4 Sed dicendum est talem solemnitatem non tantùm esse probatoriam, sed etiam esse formam substantialem, qua deficiente, est inualidum testamentum.

mentum. Quod latiſſimè probat Matienzo *lib. 5. noua recop. tit 4. l. 1. gloſſa 4. à num. 6. vſque ad 21.* dicens, & probans ſolemnitates inductas in teſtamentis, *l. 1. & 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* eſſe formas ſubſtantiales teſtamentorum; ita vt earum quauis minima parte deficiente, ſit nullum teſtamentum, quia ſolemnitas eſt indiuidua, *l. ſi vnus*, & ibi latiſſimè Iaſon, *C. de teſtam.* Probatur primò quia, vt optimè dicit Matienzo *ibi num.* 19. cùm ad probationem duo tantùm deſiderentur teſtes, *l. vbi numerus, ff. de teſtibus*, & Matth. 18. *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.* quoties plures deſiderantur teſtes, hoc non tantùm ad probationem, ſed etiam ad ſubſtantiam eſt referendum, vt contingit in teſtamentis. Secundò probatur ex *l. 39. Tau.* quæ eſt *l. 13. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* vbi dicitur non valere mandatum ad teſtandum conceſſum commiſſario, niſi habeat ſolemnitatem requiſitam ad teſtamentum; ergo à fortiori non valet teſtamentum. Nec contrà faciunt verba illa *l. 3. Tauri; no hagan prueba*, &c. quia ea probant etiam ſolemnitatem requiri ad probandum, quod omnes etiam fatemur, ſed addimus eſſe etiam formam ſubſtantialem: & ſic hanc etiam partem cum Matienzo tenent Ioannes Lupus *l. 3. Tauri, num.* 64. Ciſuentes *ibi num.* 14. Caſtillo *ibi, verbo, no haga fee.* Anton. Gomez *ibi n.* 123. *verſ. Quintò facit.* Gomez Arias *ibi num.* 48. & 54 quæ apud ipſum eſt *l. 1. Tauri.* Burgos de Paz *l. 3. Tauri, num.* 444. & 1368. Talauera *l. 3. Tauri num.* 54. Couar. *cap. cùm omnes, de teſtam. num.* 8. Immo iure etiam communi numerus teſtium ad teſtamentum requiſitus, eſt ſolemnitas ſubſtantialis, vt bene Matienzo *ibi num.* 12. Tello *l. 3. Tauri, num.* 21. *& ſequentibus*, & ibi Burgos de Paz *num.* 444. Couar. *d. cap. cùm omnes, de teſtam. n.* 8. vbi multos Doctores referunt.

DVBIVM II.

Quam ſolemnitatem requirat teſtamentum nuncupatiuum, id eſt, teſtamento abierto.

1 PRimò dico, quòd omiſſa ea, quam requirebat iure communi, de qua videndus eſt Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 1. gloſſa 3. à num.* 2. hodie iure Regio, ſi fiat abſque tabellione, vel in ſcriptura priuata, ſunt neceſſarij quinque teſtes vicini eius loci, vbi fit teſtamentum, ſi tamen locus ſit adeò deſertus, quòd in eo non adſit copia teſtium, ſufficiet, ſi tres adhibeantur vicini eius loci. Si verò coram tabellione fiat teſtamentum nuncupatiuum in publicam formam redactum, tres ſufficiunt teſtes vicini eius loci, vbi fit teſtamentum; ſi verò adhibeantur ſeptem teſtes, ſufficient ſine tabellione, & licèt non ſint vicini eius loci, vbi fit teſtamentum. Sic habetur *l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil. iuncta l. 2. ibid.* deſumpta ex *l. 3. Tauri*, quæ explicat, illam l. 1. intelligi de teſtamento nuncupatiuo.

2 Sed dubium eſt circa hoc, an ſi in loco, vbi teſtamentum fit, haberi poſſit copia tabellionis, valeat teſtamentum nuncupatiuum factum coram paucioribus, quàm ſeptem teſtibus. Quidam dicunt non valere. Sic Tello *l. 3. Tauri 2. part. n.* 14. Ciſuentes *ibi.* Alij verò dicunt valere etiam coram tribus teſtibus tantùm, quando locus eſt tam deſertus, vt in eo non adſit copia teſtium, licèt fiat abſque tabellione, licèt in eo loco ſit tabellio. Sic Anton. Gomez *l. 3. Tau. num.* 47. Couar. *cap. cùm omnes, de teſtam. num.* 2.

Sed verius eſt ſufficere quinque teſtes ſine tabellione, licèt ſit copia tabellionis: tres tamen non ſufficere, licèt alij haberi non poſſint, ſi adſit tabellio in loco, vbi teſtamentum fit, & abſque tabellione fiat. Probatur ex verbis *d. l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* ibi, *y ſi no pudieren ſer auidos cinco teſtigos, ni eſcriuano en el dicho lugar, ſean tres teſtigos.* Ergo à contrario ſenſu, ſi adſit in loco tabellio, non ſufficient tres teſtes. Sic tenent Matienzo *eadem l. 1. gloſſa 3. num.* 6. Menchaca *lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 21. num.* 20. Burgos de Paz *l. 3. Tau. num.* 816. 3

Secundò dico requiri etiam pro forma teſtamenti nuncupatiui facti coram tabellione, vt legatur coram teſtibus ante mortem teſtatoris: & non præſumitur eſſe lectum, niſi probetur: id verò probatur per aſſertionem tabellionis expreſſam, vel tacitam, vt ſi dicat tabellio in fine teſtamenti, vt fieri ſolet, actum, & abſolutum fuit coram me; vt probat Matienzo *d. l. 1. gloſſa 3. num.* 4. vbi alios refert. Et quòd debeat legi, habetur *l. 103. fine tit. 18. part. 3.* & in genere de omnibus inſtrumentis ſtatuitur idem *l. 54. fine tit. 18. part. 3. & lib 4. noua recopil. tit.* 15. *l.* 13. Sic Matienzo *ea gloſſa 3. num.* 4. Anton. Gomez *l. 8. Tau. num.* 107. Burgos de Paz 1. *part. legis 3. Tau. num.* 207. Couar. *cap. relatum, el* 1. *de teſtam. num.* 11. vbi hoc limitat, quando quis probare vult teſtamentum per ſcripturam; ſecus ſi probare velit per ipſos teſtes, qui confectioni teſtamenti præſentes fuerunt. Et idem Matienzo *eodem n.* 4. & Burgos de Paz *num.* 115. Immo requiritur, vt teſtes ſint præſentes explicationi voluntatis teſtatoris, eúmque viſu percipiant, vt agnoſcere poſſint, & intelligant omnia contenta in teſtamento. Sic multos referens Matienzo *eadem l. 1. gloſſa 4. à num. 1. vſque ad 5.* incluſiuè contra Menchacam 1 & *eo num.* 5. multos referens inſert, cæcum non poſſe eſſe teſtem in hoc teſtamento. 4

Tertiò, quòd in teſtamento nuncupatiuo coram tabellione facto eſt neceſſaria ſubſcriptio teſtatoris. Hoc eſt contra Auendaño *lib. 2. de exeq. mand. Regum cap.* 16. *num.* 1. *verſ. ſeptimus caſus.* Et Couar. in priori editione *cap. cùm omnes, de teſtam. num.* 2. quorum fundamenta affert Matienzo *vbi infrà.* Sed probatur noſtrum dictum ex *l. 13. tit. 25. lib. 4. nouæ recopil.* quæ in omnibus ſcripturis, & teſtamentis publicis requirit partis ſubſcriptionem. Sic tenet latiùs probans Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 1. gloſſa 3. num.* 7. Gregor. Lopez *l. 1. verſ. ſu nome. tit. 1. part.* 6. Couar. *in 2. editione cap. cùm omnes, de teſtam. num.* 2. Burgos de Paz *l. 3. Tau. num.* 1096. *& ſequentibus.* 5

Quartò dico requiri, vt teſtes, quando ſunt pauciores quàm ſeptem, ſint vicini eius oppidi, in quo fit teſtamentum, vt expreſsè habetur *d. l.* 1. Quis verò dicatur vicinus ad hunc effectum, latiſſimè Burgos de Paz *l. 3. Taur. à num.* 367. & Matienzo *d. l. 1. gloſſa* 5. & in genere dicit Matienzo *ibi n. 2. & 3.* & Burgos de Paz *ibi num.* 367. requiri, vt ciuis ſit, ſeu incola loci, in quo fit teſtamentum, neceſſar eſſe, quòd ſit originatius, niſi ibi cum aliis vicinis, ſeu ciuibus commoratus fuerit, vel pro vicino receptus fuerit, vel vulgus pro tali habeat, licèt maiori anni parte ibi non habitet. 6

Quintò dico non oportere, vt teſtes ſint omni exceptione maiores, etiam in caſu, quo valet teſtamentum nuncupatiuum coram tribus teſtibus 7

absque tabellione, sed sat est vt non sint testes ex iis, qui prohibentur esse testes in testamento. *l. 9. & 10. tit. 1. p. 6.* Hoc est cootra aliquos, quos refert, & sequitur Tello *l. 3. Tau. a. p. n. 13 §. sed quando probem*; dicentes requiri vt testes sint omni exceptione maiores, quando testamentum fit coram quinque testibus sine tabellione, vel cotam tribus, de qua sententia dicit Greg. Lopez *l. 1. tit. 1. vers. ante siet., part. 6.* semper dubitasse. Et sic nostram sententiam tenet Burgos de Paz *l. 3. Taur. num. 356. & 357.* Matienzo *d. l. 1. glossa 7. n. 10.* nisi (inquit) ex aliis coniecturis iudex suspicaretur eos testes falsum deponere, vel omnes, aut maior eorum pars essent suspecti: quod arbitrio iudicis relinquitut.

8 Sextò dico quòd hi testes testamenti nuncupatiui debent habere omnes qualitates iure communi, & Partitarum requisitas: vnde debent essë masculi, & non fœminæ, vt *§. testes, Instit. de testam. & l. 9. tit. 1. part. 6. l. 17. tit. 16. part. 3.* sic Ioann. Lupus *l. 3. Tauri, num. 24.* Cifuentes *ibi num. 2.* Castillo *ibi vers. siete testigos.* Anton. Gomez *ibi num. 5.* Paz *ibi num. 547.* Couar. *cap. cùm omnes, num. 14. & cap. relatum el 1. num. 5. de testam.* Tello *l. 3. Tauri n. 15.* Montal. *l. 7, tit. 1, part. 6.* Menchaca *de success. creat. lib. a. §. 12. num. 33.* Matienao *d. l. 1. glossa 8. num. 3.* licèt ipse Menchaca §. 30. *num. 26.* contrarium teneat. Et debent etiam testes esse puberes. *l. 9. tit. 1. part. 6. §. testes, Inst. t. de testam.* sic Doctores proximè citati, Matienzo *num. 4.* Menchaca *d. §. 12. num. 70.* Item debent esse liberi, & non serui, *§. testes, Instit. de testam. l. 1. & 9. tit. 1. part. 6.* Matienzo *ibi num. 5.* multos referens, nisi tempore (inquit) confectionis testamenti communiter reputabantur liberi. Infames etiam, & omnes alij prohibiti per leges antiquas, non possunt esse testes in testamento: de quibus abunde Castillo *l. 3. Taur. vers. siete.* & Gregor. Lopea *l. 1. & 9. tit. 1. part. 6.* sic Matienzo *num. 6.* & concludit *num.* 11. contra Tello, & alios cum Gregor. Lopea *l. t 1. tit. 1. part. 6.* indistinctè, & in omni casu admitti iure Regio legatarium vt testem testamenti, siue in scriptis, siue nuncupatiui, siue fiat de eo scriptura publica, siue non, siue quinque iorerueniant testes, siue tres, nisi in vno tantùm casu, cùm scilicet de eius legato agitur: quia tune cùm principaliter eius intersit, æquum non est admitti.

9 Septimò dico, quòd oportet testes esse rogatos, vel à testatore, vel à tabellione eius nomine. *l. 1. tit. 1. part. 6.* & ibi Gregor. Lopez *verbo rogados.* Paz *l. 3. Taur. num. 550.* Menchaca §. 13. *num. 64. 65.* Matienzo *dicta glossa 8. n. 8.* dicit tamen Ioannes Lupus *l. 3. Taur. num. 66.* quòd iure Regio sat est testes esse præsentes, licèt rogati non sint, quia eo ipso intelliguntur rogati. Idem Castillo *l. 3. Taur. vers. no haga fee.* Anton. Gomez *ibi num. a 9.* sed hoe dicit verum Matienao *eodem num. 8.* quoties testator permisit testes describi in testamento, vel subscripserunt testamento.

10 Octauò dico, quòd licèt iure commuoi, & Partitarum institutio hæredis erat de substantia testamenti, eiúsque caput, hodie iure Regio nouiori valet testamentum, licèt non sit in eo hæredis institutio, & omnia in eo confecta sunt adimplenda, succeditque in hæteditate hæres ab intestato. Sic habetur expresè *l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* & ibi Matienzo *glossa 10. num. 1.* Gregor. Lopez *tit. 3. part. 6. proœmio.* Paz *l. 3. Taur. num. 833.* & *ibi* Tello *3. part, in principio,* & omnes interpretes *ibi.*

11 Hinc fit, quòd licèt iure communi hæredis institutio, quando erat in solemni testamento facta, non reuocabatur per verbalem reuocationem testatoris coram legitimo numero testium factam, nisi in ea adsit hæredis iostitutio, quia hoc secundum non erat testamentum: at hodie iure Regio, cùm valeat hoc vltimum, ac testamentum, reuocatur primum per hoc secundum, reuocationem primi dumtaxat continens, modò solemnitas iuris Regij in eo interueniat. Sic Matienzo *ead. gloss. 10. num. 5. & 6.*

12 Nonò dico, quòd si quis relinquit alterum hæredem, vel legatarium, vt hæreditatem, seu legatum alteri restituat, si talis hæres, vel legatarius acceptare, aut renuntiare hæreditati, vel legaro noluerit, substitutus, aut substituti illam hæreditatem, seu legatum habere debent. Sic habetur expresè *l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil.*

13 Vltimò dico, quòd licèr iure communi, & Partitarum requireretur aditio hæreditatis, aliàs testamentum erat omnino nullum; ar hodie iure Regio validum est, & omnia in co contenta sunt implenda, licèt hæreditas non acceptetur ab hærede instituto in testamento, vt habetur expresè *l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* & licèt multi dicant requiri acceptationem venientium ab intestato, aliàs illis etiam non acceptantibus, non debentur legata; hi sunt Couar. *cap. Raynaldus, de testam. §. 3. n. 8. & 11. ad finem.* Petusius *l. 1. tit. 2. lib. 5. ordin.* Talauera *l. 3. Taur. n. 83. 87. & 94.* At verius est non requiri hoc, sed etiam illis non acceptantibus deberi legata: quod tenet, & latè probat Matienzo *dicta l. 1. glossa 14. num. 7. & 8.* vbi alios refert. Gregor. Lopez *l. 37. tit. 9. part. 6. verbo fructus, & tit. 3. in proœmio, & tit. 12. l. finali, verbo nasca.* Anton. Gomez *1. tomo var. c. 12. num. 11.* Paz *l. 3. Taur. n. 876.* & pluribus sequentibus.

DVBIVM III.

Quam solemnitatem requirat testamentum in scriptis, idest, clausum.

1 Sit conclusio. Testamentum in scriptis, id est, clausum, requirit septem testes cum tabellione, qui omnes cum tabellione, & testatore debent subscribere supra ipsum testamentum clausum, si scribere sciant, & possint; quòd si nescierint, aut testator non potuerit subscribere, alij pro aliis subscribant; ita vt octo dentur subscriptiones, & insuper tabellionis signum. Sic habetur *l. 3. Tauri,* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recop.*

2 Nota primò, quòd hi testes debent habere qualitates iure communi, & Partitarum requisitàs, scilicet, quòd sint masculi, puberes, liberi, & cæteras qualitates, quas diximus requiri *dub. praeced.* in testamento nũcupatiuo, præter qualitatem illam quòd testes sint vicini, hæc enim non requiritur *dicta l. a.* in testamento in scriptis. Sic Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 2. glossa 3. n. 1. & 2.* Paz *l. 3. Tauri, n. 531. & pluribus sequentibus.*

3 Secundò nota non constare inter Doctores an testamentum in scriptis possit fieri absque tabellione, vt in scriptura priuata: quidam enim affirmant posse sequuta post mortem testatoris publicatione legitima, & solemni, vt legibus iuris communis, & Partitarum fieri poterat, *l. publicati, C. de testam. l. 5. tit. 2. part. 6,* vnde explicant *dictam l. 2.*

recepil,

recopil. vt loquatur, quando quis testatur scriptura publica. Sic tenent Ioannes Lupus *l. 3. Taur. n.* 21. 34 52. 55. Castillo *ibi verbo, Testamento cerrado.* Paz *ibi n.* 1029. *& sequentibus.* Gregor. Lopez *l. 3. vers. debent. l. 4. vers. scripto, tit. 2. part. 6. & l. 1. vers. otro si, tit. 1. p. 6.* At verius est nô valere absque tabellione; quia *dicta l. 2. recop.* expresse petit octo subscriptiones, & signum tabellionis. Sic Cifuentes *l. 3. Taur. n. 2.* Ant. Gomez *ibi n. 38. & tribus sequentibus.* Menchaca *lib. 2. de success. creat. §. 15. n. 27. & lib. 3. §. 21. n. 21.* Matienzo *dicta l. 2. glossa 4. a n. 3.* latissime probans, & *n. 6* limitat, vt procedat quoties reperitur tabellio in loco, in quo fit testamentum: quòd si non reperiatur, sat est, si fiat in scriptura priuata, iuxta formam legis 1. *& 2. tit. 1. part. 6.* & mortuo testatore publicetur, & in publicam redigatur formam, modò testator non potuerit ob morbi grauitatem commodè nuncupatiuè testari, sed scripturam priuatam, quam habebat, dixit esse suum testamentum.

4 Tertiò nota solemnitatem hanc subscriptionum testamenti in scriptis non in papyro alba esse collocandam, sed à tergo testamenti scripti, ita vt non sit vllus falsitati locus, vt constat ex verbis illis *dicta l. 2. recop. Encima de la escritura del dicho testamento. & l. finali tit. 2. part. 6. & l. 3. tit. 2. part. 3. & l. 2. tit. 2. p. 6.* Paz *l. 3. Taur. n.* 1161. *& sequentibus.* Matienzo *dicta l. 2. glossa 5. à n. 5.* Nec sat est, vt subscriptio testatoris sit intra ipsum testamentum; etiamsi coram tabellione, & testibus afferat subscripsisse intra testamentum; quia oportet, vt subscribat coram tabellione, & testibus, vt patet ex *l. 13. tit. 25. lib. 4. noue recop.* Sic Paz *l. 3. Taur. n.* 1145. *&* 1156. Matienzo *eadem glossa 5. num. 4.* addens contra Paz *num.* 1158. sat esse, si subscriptio initio inclusa fiat coram tabellione, & testibus.

5 Quartò nota quòd licèt iure communi pro testatore ignoranti scribere erat octauus testis adhibendus. *l. hac consultissima. §. quòd si literas. C. de testam.* At iure Regio vnus ex septem testibus testamenti, vel alius qui scribere sciat, sat est pro ipso subscribat, *dicta l. 2. recopil. & l. 13. tit. 25. lib. 4. noue recopil.* ipse verò testator, vel tabellio non potest pro testibus, nec hic pro testatore subscribere. Matienzo *ea glossa 6. n. 3.* licèt in hoc vltimo contrarium teneat Paz *l. 3. Taur. n.* 1186. Et potest vnus testis subscribere pro se, & pro aliis testibus, & testatore scribere nescientibus, vel non potentibus: non tamen sat erit, si vnam subscriptionẽ pro omnibus ponat, sed tot debet facere subscriptiones, quot sunt personæ, pro quibus subscribit. Sic Matienzo *dict. l. 2. gloss. 2. n. 3.* Ant. Gomez *l. 3. Taur. n. 31.* Paz *l. 3. Taur. n.* 1183. Et vt alius possit pro testatore, vel teste subscribere, sat est, vt testator, vel testis nesciat, vel non possit præ infirmitate, vel tremore manus scribere. Paz *l. 3. Taur. n.* 1170. Matienzo *l. 2. glossa 6. n. 4.* Potest tamen ille, qui non potest, vel nescit scribere, facere subscriptionem, alio manum gubernante. Paz *n.* 1194. 1195. 1191. Matienzo *glossa 6. n. 4.* & addit *n. 5.* quòd testis qui pro alio subscribit, non debet in subscriptione nomen alterius pro quo subscribit, ponere, sed suum nomen, & cognomen. Idem Paz *num.* 1197.

6 Quintò nota aliquos dicere nô requiri subscriptionem tabellionis, in qua suum nomen & cognomen apponat, sed sat esse suum signum; quia *dicta l. 2. recopil.* tantùm petit octo subscriptiones, scilicet testium, & testatoris, & signum tabellionis. Sic Paz *l. 3. Taur. num.* 1245. *& pluribus sequentibus.* Castillo *l. 3. Tauri, verbo, el escriuano.* Sed verius est requiri etiam subscriptionem tabellionis: quod tenet Couar. *cap. cùm omnes n. 1. de testam.* Matienzo *dicta l. 2 gloss. 7. num. 4.* & addit, *n. 3.* quòd si testator duos rogauerit tabelliones, non requiritur vtriusque signum, sed sat est alterius; & idẽ Paz *n.* 1253. Dicit etiam Matienzo *eodem num. 5.* posse sigillum postea apponere, licèt non apposuerit tempore quo testator & testes subscripsere: idẽ Paz *n.* 1278.

7 Sextò nota, quòd non tenetur tabellio testatorem agnoscere, nec de hoc fidem exhibere in testamento in scriptis, vt latè probat Matienzo *dicta l. 2. gloss. n. 6.* Paz *l. 3. Taur. n.* 280.

8 Tandem in testamento in scriptis, & quolibet alio instrumento publico debet apponi dies mensis & annus; aliàs non valet. *l. 54. & l. 121. tit. 18. part. 3.* & *ibi* Greg. Lopez, *& l. 1. & 9. tit. 19. part. 3. & l. 2. tit. 8. lib. 1. fori, & l. penult. tit. 2. part. 6. & l. 13. tit. 25. lib. 4. noue recopil.* Anton. Gomez *l. 3. Tau. num. 42.* Matienzo *dicta l. 2. glossa 7. n. 8.* vbi limitat cum Antonio Gomez procedere in testamento in scriptis coram tabellione facto; secus quando est factum in scriptura priuata sine tabellione; tunc enim non requiritur, vt scribatur dies, mensis, & annus, nec locus, in quo fit. Addit etiam Matienzo *illo num. 8.* quòd etiam locus, in quo fit, debet exprimi in scriptura publica, vt patet ex *l. 13. tit. 25. lib. 4. noue recopil.* & est communis sententia etiam iure cômuni, vt docet Couar. *qq. practicis c. 20. n. 2.*

Dubium IV.

Quæ solemnitas requiratur in testamento cæci.

1 Dico primò, quòd in testamento cæci debent interuenire quinque testes. Sic habetur *l. 3. Tau.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noue recopil.* quæ lex corrigit ius commune, & Partitarum, quibus requirebantur septem testes, vt patet ex *l. hac consultissima. C. qui testam. facere possunt. l. 14. tit. 1. part. 6.* Cæteræ tamen solemnitates iure communi, & Partitarum requisitæ in hoc testamento manent in suo robore. Sic Matienzo *eadem l. 2. recopil. glossa 8. num. 1.* Cifuentes *l. 3. Tau. num. 9.* Paz *ibi num.* 1299. Tello *ibi 4. part. num. vltimo.* Gregor. Lopez *dicta l. 14. vers. escreuir.*

2 Vnde secundò dico, quòd debent interuenire sequentia. Primò in scriptis testari non potest, sed nuncupatiuè: & semper debet interuenire tabellio simul cum quinque testibus supradictis, vt *in dicta l. hac consultissima, & dicta l. 14.* & coram eis debet hæredes nominare, ita vt de eis dubitari non possit, vel expressa dignitate, vel officio, vel alio signo, quo facilè cognosci possint, vt *in dicta l. hac consultissima*; quod exprimi necesse non est, si aliàs constat de eorum personis, vt tenet ibi communis. Requiritur etiam, vt tabellio scribat testamentum coram testibus, vel si antea erat scriptum, debet legi coram testibus, & testatore, qui debet dicere esse suum. Requiruntur etiam subscriptiones testium, & pro cæco, & teste, qui scribere nescit, debet alius subscribere, vt patet ex *dicta l. 14. part. iuncta l. 13. tit. 25. lib. 4. noue recopil.* Sic Matienzo *dicta glossa 8. num. 2. & 3.* vbi alios refert, & Paz *l. 3. Tauri, num.* 1301 Gregor. Lopez *dicta l. 14. part.* & quòd illa *l. 14.* dicit requiri sigilla testium, dicit *ibi* Gregor. Lopez esse vsu derogatum: sed Ma-

tienzo *num.* 3. dicit intelligi per sigilla testium subscriptiones, vulgo *las firmas*, in quibus nomen, & cognomen scribitur. Et quòd requirantur subscriptiones testium, dicit Matienzo *ibi num.* 4. & Paz *num.* 1302. 1303. & Cifuentes *l. 3. Tau.* dubium non esse, licèt Gregor. Lopez *dicta l.* 14. *vers. escriuir*, teneat, dubitans tamen contrarium.

3 Nota, quòd id, quod diximus requiri tabellionem in testamento cæci, intelligitur, quando coram quinque testibus nuncupatiuè testatur: at potest coram octo testibus octauo adhibito loco tabellionis, quando tabellio inueniri nequit, vt probat Matienzo *num.* 5.

4 Secundò nota non requiri, vt quinque testes testamenti cæci sint vicini; quia lex id non requirit Sic Matienzo *bi num.* 8. Paz *num.* 1315.

5 Tertiò nota in testamento cæci inter liberos requiri omnino eandem solemnitatem dictam, vt probat Matienzo *ibi num* 8. Calataiud *l. 3. Tauri*, vbi Anton. Gomez, Talauera, Paz *n.* 1313. 1314.

6 Tandem est dubium, an in testamento cæci sit necessarium ab hæredis institutione incipere, vt disponitur *dicta l. hac consultissima*, ita vt si aliter fiat, & legata præcedant hæredis institutionem, sit nullum testamentum: multi enim dicunt esse nullum, quos referunt Matienzo *n.* 6. & Paz *n.* 1298. ipsi tamen cum aliis tenent contrarium.

DVBIVM V.

Quam solemnitatem requirat testamentum inter liberos, siue sit nuncupatiuum, siue in scriptis.

1 HAc in re certum est, quòd licèt iure communi, & Partitarum, vt patet ex *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. & l. 7. tit. 1. parte 6.* poterat pater testari nuncupatiuè, & in scriptis inter liberos solis duobus testibus absque alia solemnitate iuris ciuilis, qualescumque essent illi duo testes, sola enim iuris gentium, & diuini solemnitas exigebatur, quo testimonium in ore duorum consistit, vt habetur *Matth.* 18. *& Deut.* 19. at iure regio nouiori eadem solemnitas requiritur in testamento nuncupatiuo inter liberos, quam diximus suprà requiri inter extraneos, vt habetur *l. 3. Taur.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* & notat Matienzo alios allegans *eadem l. 2. glossa* 1. *num.* 1. 2. *&* 3.

2 An verò possit fœmina esse testis in testamento inter liberos stante iure Regio nouiori, quidam negant. Sic latè probans Matienzo *dicta l. 2 glossa* 1. *num.* 15. Castillo *l. 3 Taur. vers. siete testigos.* Greg. Lopez *l. 7. tit. 1. part. 6. vers. alos hyos.* Sed verius est contrarium; quia iure communi poterat, & *dicta l. 2. noua recopil.* nil immutat circa hoc, sed in his, quæ attinent ad numerum testium, non verò ad qualitates eorum, vt constat ex eius verbis, *la solemnidad de la ley del ordenamiento, que dispone quantos testigos son menester en el testamento, se entienda tambien en el testamento entre los hyos.* Sic Paz *l. 3. Tauri num.* 142. Tello *ibi* 1. *p. num.* 15. Anton. Gomez *ibi num.* 53.

3 Sed dubium est an testamentum in scriptis inter liberos requirat iuxta dictam *l. 2. recopil.* eandem solemnitatem, quam testamentum in scriptis inter extraneos: quidam enim negant, quia tantùm loquitur de testamento nuncupatiuo inter liberos dicta *l. 2.* & in hoc tantùm corrigit ius commune. Sic Calataiud *l. 3. Tauri*, & Paz *ibi num.* 64. Menchaca *lib. 3. de success. creat. §. 21. num.* 13. 14. *&* 15. At multo verius est requirere eandem solemnitatem: quod tenet, & latissimè probat Matienzo *dicta glossa* 1. *num.* 5. & *infra* Cifuentes dicens esse praxi receptam, *l. 3. Taur. num.* 7. Gomez Arias *ibi num.* 5. Castillo *ibi vers. entre los hyos.* Anton. Gomez *ibi num.* 59.60. Gregor. Lopez *l. 7. tit. 1. part. 6. vers. alos hyos.* Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 4. num.* 13. *in fine.* Fatetur tamen Matienzo cum aliis *num.* 9. quòd testamentum inter liberos factum censetur habere clausulam codicillarem, licèt in eo non apponatur, quæ operatur duos effectus. Primus est circa solemnitatem, quòd scilicet si testator tantùm adhibuit quinque testes, qui sat sunt iure communi ad codicillos faciendos, vt valeat testamentum in vim codicillorum. Secundus est respectu voluntatis, vt talis institutio facta in testamento obligetur, & valeat in vim fideicommissi, ita vt hæredes legitimi teneantur eam hæreditatem restituere hæredi in eo testamento scripto, detracta quarta Trebellianica. Vnde concludit Matienzo *num.* 10. cum Antonio Gomez *l. 3. Tauri*, *n.* 65. & Calataiud *ibi*, Parisio *l.* 1 *tit. 2. lib. 5. ordin.* quòd si testamentum huiusmodi habeat quinque testes, valebit vt codicillus, & obliquabitur institutio in eo facta modo exposito. Non tamen sat sunt tres testes vicini cum tabellione; quia licèt hi sat sint iure Regio ad codicillum nuncupatiuè, non tamen ad codicillum in scriptis, vt dicemus *infrà.* Sic Gregor. Lopez *l. vltima tit.* 12. *part.* 6. Anton. Gomez *l. 3. Tauri, num.* 65. *&* 66. quod limitat Matienzo *num.* 10. nisi testamentum contineat tres testes cum tabellione, vel sine eo, si alij reperiri nequeunt; cùm hoc enim sat sit ad codicillum nuncupatiuum, vt infrà dicam, sustinetur testamentum virtute clausulæ codicillaris eo modo, quo valere potest, scilicet vt codicillus nuncupatiuus.

Quam verò solemnitatem exigat testamentum cæci, dixi dubio præcedenti. 4

DVBIVM VI.

Quam solemnitatem requirat testamentum tempore pestis:

DIco, quòd licèt multi asserant iure communi requiri minorem: at de iure Regni eadem tunc requiritur in testamento nuncupatiuo; patet. nam *l. 3. Tauri*, quæ est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* indistinctè petit solemnitatem ibi positam. Sic Anton. Gomez *l. 3. Taur. num.* 48.

DVBIVM VII.

An ad legata pia requiratur eadem solemnitas.

PRima conclusio. Ad legata pia sat est fiat testamentum coram duobus, vel tribus testibus. Patet ex *cap. relatum, el* 1. *de testam.* vbi etiam id docet glossa, & Couar. *ibi num.* 1. multos referens. 1

Secunda conclusio. Si testamentum fiat principaliter ad causas pias, valet factum coram duobus testibus, etiam quoad legata non pia in eo relicta; quia principale trahit ad se accedentia. *Auth. quod sine, C. de testam.* Sic contra Iasonem Couar. *ibi n.* 2. multos referens. 2

Tertia

3 Tertia conclusio. Licèt testamentum sit inualidum quoad hæredis institutionem, & sit principaliter factum ob legata non pia, & quoad ea inualidum, valet quoad legata pia, si adsit solemnitas ad legata pia requisita, vt colligitur ex *l. 21. tit. 1. part. 6.* Sic Couar. *suprà num. 2. & 3.* multos referens contra alios, quos ibi refert.

4 Quarta conclusio. Duo testes requisiti ad legata pia sat est vt habeant quod poscit ius gentium: vnde fœminæ, infames, &c. qui solo iure ciuili non valent vt testes, valent ad talia legata. Patet ex *dicto cap. relatum*, vbi sic dicitur, *ad legata pia sat est solemnitas iuris gentium.* Sic Couar. *ibi num. 5.*

5 Quinta conclusio. Testamentum imperfectum respectu solemnitatis valet ad pia legata, non tamen si sit imperfectum respectu voluntatis, v.g. testator disposuit plurima circa proprium testamentum, & cùm esset notarius vocandus, & testes, eoram quibus illa rata haberet, iusserat enim, aut animo destinarat, vt vocarentur, vt fieret solemne testamentum, & obiit ante hanc ipsius voluntatis perfectionem, tunc etiam quoad legata pia est nullum. Couar. *ibi num. 9.* multos referens Marienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. glossa 14. num. 1.* Si verò esset perfectum ratione voluntatis, quoad legata pia, licèt quoad cætera imperfectum, tenebit tantùm quoad pia, v.g. cœpit legare coram idoneis testibus, non intendens aliam solemnitatem adhibere, & cùm aliqua pia legasset, vellètque alia legare, obiit, testamentum valet quoad pia. Sic multos referens Couar. *ibi num. 10.*

6 Sexta conclusio. Vltima voluntas propria testatoris manu scripta, ita vt hoc dubium non sit, licèt non sit coram testibus, & notario, est valida quoad legata pia. Sic plures, quos refert Couar. *ibi num. 10.* & dicit, quòd mallet adhærere oppositæ, pro qua etiam alios refert, nisi fauor piæ causæ præcipiti iudicio auerteret: sed verius est, quod diximus in conclusione, de quo iterum infrà.

Dvbivm VIII.

Quam solemnitatem requirat mandatum ad testandum, idest, potestas, quam aliquis alteri præbet, vt nomine illius testamentum condat.

Respondetur, quòd requirit eandem omnino, quam requirit testamentum, aliàs est nullum. Sic habetur expresse *l. 39. Taur.* quæ est *l. 13. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* & docet Marienzo *ea l. 13. gloss. 1. n. 1.* vbi addit contra Anton. Gomez *l. 39. Taur. n. 1.* quòd licèt mandatum contineat solemnitatem testamenti nuncupatiui, potest commissarius virtute talis mandati testamentum in scriptis facere, & ibi probat.

Dvbivm IX.

An si quis cœpit facere testamentum nuncupatiuè coram sufficienti numero testium, & solemnitate legitima, & fecit institutionem, & aliqua legata & capitula, & morte præuentus non perfecit, valeat in ijs, quæ disposuerat.

Respondetur, quòd si constiterit quòd volebat vlteriùs procedere, non valet: aliàs valet etiam in dubio, *l. si is, qui. ff. de testam. & l. 23. tit. 1. part. 6.* sic multos referens Anton. Gomez *l. 3. Taur. n. 18. 19.* dicens etiam procedere in testamento inter liberos: & patet etiam ex dictis suprà *dub. 7.* vbi quid dicẽdum sit in hoc casu quoad legata pia, diximus.

Dvbivm X.

An testamentum in scriptis carens debita solemnitate, habens tamen solemnitatem nuncupatiui, valeat vt nuncupatiuum.

Respondetur, quòd si testator voluit testari in scriptis, & non nuncupatiuè, non valebit vt nuncupatiuum: at verò si non constat de hac voluntate, in dubio valebit vt nuncupatiuum, quia id voluisse testatorem in dubio præsumendum est, ne actus subuertatur, quod velle nemo præsumitur. *l. 3. ff. de testam. militis.* sic tenent multi, quos refert, & sequitur Marienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 2. gloss. 10. n. 4.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 1. part. 6. verſ. en paridad.* Cifuentes *lib. 3. Tau. ad fin.* Menchaca *lib. 2. de success. creat. §. 11. n. 11. & 12* Paz *l. 3. Tau. n. 71.* Quando verò quis dicatur testari in scriptis, & quando non, fusè Paz *ibi à n. 1375.*

Dvbivm XI.

An si maritus, & vxor, seu alij duo coniunctim in eadem charta testentur in scriptis (quod fieri conceditur l. eo quod à multis. C. *si certum petatur, & ibi docent omnes) requirantur duæ solemnitates, scilicet quatuordecim testes, &c.*

Et videtur requiri, quia sunt duo testamenta. Sed dicendum est vnam tantùm requiri solemnitatẽ, scilicet septem subscriptiones testium, & sigillum scribæ: nec requiritur, vt singuli binas subscriptiones faciant: at ambo testatores debent subscribere: & similiter est dicẽdum de testamento nuncupatiuo à duobus coniunctim facto in eadem charta; immò quando non simul, & coniunctim, eadem tamen in charta testantur, quia etsi duo sint testamenta, est tamẽ vna charta, & quilibet testis est æquè testis vtriusque testamenti, & qualibet subscriptio æquè deseruit vtrique testamento. Sic multos allegans Burgos de Paz, & latè probans *l. 3. Taur. 2. p. à n. 1213.* Et tandẽ hoc firmat *n. 1236.* ibique numeris sequẽtibus alia disputat circa hoc.

Dvbivm XII.

Quæ solemnitas requiratur in codicillis.

Certum est requiri eandem solemnitatem, quę requiritur in testamento nuncupatiuo: sic 1
enim habetur *l. 3. Taur.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. recopil.* quod certum est quando codicilli fiunt nuncupatiuè, vt bene Marienzo *dicta l. 2. gloss. 9. num. 3.* & addit ibi cum Tello *4. p. l. 3. Taur. num. 12.* requiri eandem solemnitatem non tantùm quoad numerum testium, sed etiam quoad qualitatem viciniatis, id est, quòd testes sint vicini: idem enim requiritur in testamento nuncupatiuo per legem ordinamenti, vt suprà diximus.

Sed an fœminæ possint esse testes in codicillis 2

non constat, quidam enim negant posse; quia eadem solemnitas requiritur in iis, quæ in testamento nuncupatiuo: in hoc verò non possunt esse testes, licèt non per legem ordinamenti, per alias tamen leges excluduntur, vt supra dixi. Sic Matienzo latissimè probans *dicta gloss. 9. à n. 9. vsque ad* 15. Castillo *l. 3. Taur. vers. siete testigos*. At verius est posse; quia *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* dicit in codicillis requiri eandem solemnitatem, quæ requiritur in testamento nuncupatiuo secundùm legem ordinamenti, sed secundùm legem ordinamenti nõ excluduntur fœminæ, ne sint testes in testamento nuncupatiuo, nec alio iure Regio, nec cõmuni excluduntur, quin sint testes in codicillis; ergo. Sic licèt anceps Burgos de Paz *l. 3. Taur. n.* 1350. Cifuentes *ibi n.* 12. Ant. Gomez *ibi n.* 71. Ioan. Lupus *ibi n.* 34.

3 Maius autem dubium est, quæ solemnitas requiratur in codicillis in scriptis, id est, *cerrados*; quidam enim dicunt requiri eandem, quæ in testamento nuncupatiuo; quia *dicta l. 2. recopil.* petens eandem solemnitatem in codicillis, quæ requiritur in testamento nuncupatiuo, generaliter & indistinctè loquitur de codicillis. Sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. n.* 1360. Sed verius est, quòd illa *l.* 2. loquitur de codicillo nuncupatiuo; de codicillo verò in scriptis nihil loquitur, sed manet in dispositione iuris communis, & Partitarum, iuxta quod semper, & indistinctè requiruntur quinque testes, & subscriptiones eorum: non verò sigilla, siue interueniat tabellio, siue non, nec requiritur testes esse rogandos. Patet ex *l. vlt. C. de codicil. l. vlt. C. de fideicom. Instit. de fideicom. §. vltimo, l.* 32. *tit.* 16. *part.* 3. *l.* 1. *& l. finali, tit.* 12. *part.* 6. & tenet Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 2. glossa* 9. *n.* 1. 5. *&* 6. Cifuentes *l. 3. Taur. num.* 10. & ibi Anton. Gomez *num.* 69. Greg. Lopez *l. finali, tit.* 12. *part.* 6.

4 Tandem nota, quòd potest iure Regio in codicillis fieri institutio hæredis, & adimi hæreditas, licèt iure communi non posset, nisi obliquè, scilicet per fideicommissum, dicendo: volo vt hæres restituat hæreditatẽ Titio. Sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. n.* 1338. dicens sic iudicatum esse in Cancellaria Pinciana: & videtur sentire Gregor. Lopez *l.* 50. *tit.* 8. *part.* 6. *vers. como el*; & tenet Matienzo *dicta gloss. 9. à n.* 20. *vsque ad* 24. vbi limitat, nisi codicilli fiant in scriptis, & testamentum quoque in scriptis; quia tunc cùm sint vniuersæ solemnitates, non valebit institutio hæredis directè, sed obliquè, vt valebat iure communi: quod explicat idem Matienzo *ibi n.* 16. *&* 17. v. g. si dicat, *mando, vel rogo hæredi, vt det hæreditatem Titio*; valebit enim hæc institutio, & primus hæres retinebit quartam Trebellianicam; immò licet instituat directè hæredem, valet, & trahitur ad fideicommissum, vt defuncti voluntas conseruetur, & refert alios Matienzo *ibi*.

DVBIVM XIII.

Quam solemnitatem requirat donatio causa mortis.

1 HIc simul agendum est summatim de donatione causa mortis.

2 Primò dico, quòd donatio causa mortis in hoc potissimum distat à donatione inter viuos, quòd hæc irreuocabilis est, illa verò reuocabilis, vt mox dicemus: & donatio causa mortis quoad sui initiũ, & ordinationem potius accedit contractui, quàm vltimæ voluntati, licèt quoad alia, vt quoad effectum potiùs accedit vltimæ voluntati, similisque est legatis. Sic Matienzo multos referens *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gloss. 2. num. 3. & pluribus sequentibus.* Couar. *rubr. de testam. 3. part. à num. 2. vsque ad* 15. Xuarez *allegat.* 20. Anton. Gomez *tomo 2. var. c. 4. num.* 16.

Hinc fit primò, quòd ex donatione causa mortis detrahitur falcidia, sicut ex legatis. *l. si mortis, C. ad l. falcid.* Anton. Gomez *dicto cap. 4. num.* 17. Matienzo multos referens *dicta glossa* 2. *n.* 43. Couar. *suprà num.* 20. vbi hoc limitat, quando donatio causa mortis fit in testamento, vel codicillo: secus quando fit extrà. Sed Matienzo hanc limitationem reprobat; quia textus, & Doctores indistinctè loquuntur. 3

Secundò fit quòd sicut morte testatoris transfertur statim dominium legati in legatarium absque traditione. *l. a Titio, princ. ff. de furtis, l. 34. tit. 9. part.* 6. Sic donationis causa mortis dominium transfertur statim sequuta morte donantis in donatarium absque alia traditione. *l. 1. fine, cum l. sequenti, ff. de publicia.* & ibi glossa. Bald. Angel. & cæteri interpretes, quos, & alios refert, ac sequitur Matienzo *dicta glossa* 2. *num.* 40. Couar. *3. p. rubr. de testam. n.* 15. Anton. Gomez *tomo 2. var. cap. 4. n.* 17. Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 77. num.* 2. 4

Secundò dico, quòd donatio causa mortis requirit eandem solemnitatem, quam diximus suprà *dub.* 2. requirere testamentum nuncupatiuum, positam *l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* Patet, quia *ea l. 1.* dicitur eam solemnitatem requiri in testamentis, vel quauis alia vltima voluntate; sed nomine vltimæ voluntatis comprehenduntur codicilli, & donatio causa mortis, vt optimè Couarr. *rubr. de testam. 3. p. num.* 1. Sic Couar. *ibi num.* 21. Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. glossa* 2. *num.* 2. *& tit. 10. l. 7. glossa* 1. *num.* 8. Burgos de Paz *l. 1. Tauri, n.* 814. *&* 815. *& sequentibus.* Vnde si donatio causa mortis fiat coram tabellione, sat sunt tres testes vicini; si verò priuatim absque tabellione quinque testes requiruntur. Sic Matienzo *duplici loco citato*, Burgos de Paz *ibidem*, qui censet, quòd vbi non adest tabellio, sat sunt quinque testes non vicini, licet *dicta l. 1. recopil.* in testamento requirat esse vicinos: sed Matienzo *dicta l. 7. glossa* 1. *num.* 8. dicit valde dubitare de hoc; quia quoad solemnitatem testium codicillis comparatur, vnde videtur eadem solemnitas necessaria. 5

Nota quòd sicut suprà *dub.* 1. diximus solemnitatem testamenti non esse tantùm probatoriam, sed de substantia, & essentia, sic dicendum est de solemnitate donationis causa mortis, quòd scilicet est de eius essentia. Sic tenet Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. glossa* 2. *num.* 8. & probatur ex dictis suprà *dub.* 1. vbi diximus, quòd vbi requiruntur plures, quàm duo testes, solemnitas requisita est substantialis: at in donatione causa mortis plures, quàm duo testes requiruntur. Item, quia (vt dixi *eodem dub.* 1.) solemnitas contenta *lib. 5. recop. tit. 4. l. 1. &* 2. est substantialis: at *ea l. 1.* etiam comprehendit donationem causa mortis, quia dicit, *O en otra vltima voluntad*, sub qua codicilli, & donatio causa mortis comprehenduntur, vt dicit Matienzo *ea l. 1. glossa 2. num.* 2. 6

Tertiò dico, quòd donatio causa mortis est, quæ fit à constituto in periculo mortis propinquè ab hostibus inficiendæ, aut odio, aut causa nauigatio- 7

nis

nis ineundæ, aut transitus per insidiosa loca, vel ratione ætatis; quia iam est valde senex, hæc enim omnia denotant mortis periculum. *l. 2. cum quinque sequentibus. ff. de mortis cau. donat. l. vltima tit. 4. p. 5.* Nota tamen non sat esse donationem ab infirmo fieri, sed oportet in ea expressam mentionem mortis, vel instantis periculi fieri: aliàs erit donatio inter viuos, *l. Seia. §. vlt. ff. de don. cau. mort. l. vlt. tit. 4. part. 5.* & ibi Gregor. Lopez *verbo de la muerte.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gloss. 1. n. 1.* Anton. Gomez *tomo 2. var. cap. 4. num. 15.* Dueñas *regula* 218. Couar. *rubr. de testam. 3. p. n. 25.* vbi alios referunt, Gomez Arias *l. 1. Taur. num.* 17. 19. Montalbus *l. 9. gloss. 1. tit. 12. lib. 3. fori.* Quod extende non tantùm quando expressè dicit se donare ratione talis periculi, sed etiam si facta mentione mortis, vel periculi donet, est donatio causa mortis, licèt non exprimat ea ex causa donare. Sic Matienzo *ibi n.* 2. Couar. *n. 25.* vbi alios referunt; & ibi vterque hoc limitat, vt intelligatur concurrentibus aliis coniecturis, vt si quis iturus ad bellum, vel nauigaturus, vel æger donet post mortem suam, tunc est donatio causa mortis, licèt donans non exprimat se causa mortis donare. Secundò extende, etiamsi donator nulla facta mentione mortis vtatur verbo *relinquo*; tunc enim erit donatio causa mortis. Sic Couar. *eo num.* 25. Matienzo *num.* 3. Tertiò extende, etiamsi donans tradat in vita rem donatam donatario, adhuc enim censetur donatio causa mortis, Matienzo *num.* 3. alios referens.

8 Sunt tamen aliqui casus, qui ab hac regula excipiuntur. Primus, nisi constet habuisse animum donandi inter viuos, Matienzo cum aliis *eadem l. 7. glossa 1. num 4.* Secundus, quoties mortis mentio esset dilationis causa adiecta in verbis executionem importantibus, vt, Dono fundum, reseruato vsufructu in tēpus vitæ meæ, est inter viuos; quia tempus mortis non adiicitur verbis dispositiuis, sed exequutiuis, & sic tantùm demonstrant tempus exequutionis. Matienzo *num.* 15. Couar. *num.* 25. Anton. Gomez *dicto cap. 4. num.* 19. & idem dicendum est quando fit mentio mortis, vel periculi, non vt sit causa donationis, sed vt sit designatio temporis, à quo donatio incipiat, vt, dono fundum post mortem meam, est inter viuos, & sic irreuocabilis. Couar. *num.* 25. Matienzo *num.* 6. Anton. Gomez *num.* 19. Gregor. Lopez *l. vltima, tit. 4. p. 5. verf. de la muerte.* Tertius casus est, si in donatione fiat mentio hæredum, vt, dono Titio, & hæredibus, est inter viuos, licèt in ea donatione fiat mentio mortis; quia hæc adiectio non conuenit donationi causa mortis, cùm donatario præmoriente cesset, nec transeat ad hæredes, vt mox dicemus. Dueñas *regula* 217. Couar. *num.* 25. Matienzo *num,* 7. vbi alios refert contra Bald. & alios, quos ibi refert, dicentes adhuc non esse donationem inter viuos, sed causa mortis, & habere hunc sensum, vt præmoriente donatore, competat donatario, & eius hæredibus: quod Matienzo *ibi num.* 7. dicit esse verum, quando donator expressè diceret se donare causa mortis Petro, & eius hæredibus: secus si hoc non dicat expressè, licèt in donatione fiat mentio mortis. Quartus casus est, quando solemnitas requisita in donatione causa mortis defecerit, tunc est donatio inter viuos, licèt in ea fiat mortis mentio. Sic multi, quos refert Matienzo *num.* 8. ipse tamen *n.* 9. hoc limitat, nisi expressè dicat donans se causa mortis donare, tunc enim non transibit in donationem inter viuos propter solemnitatis defectum, sed omnino erit nulla. Quintus casus est, nisi apponatur clausula de non reuocando, vt, dono Titio, &c. & promitto non reuocare, vel ratam habere, & nunquam ei contradicturum, vel non reuocare eueniente tali conditione, & conditio iam euenit. Matienzo *n.* 10. 13. & 17. Dueñas *regula* 217. Couar. 2. *p. rubr. de testam. num.* 11. 12. & 13. Anton. Gomez *dicto cap. 4. num.* 21. vbi alios referunt. Quod tamen intelligendum est cum aliquibus limitationibus. Prima est, quoties ea verba apponuntur in ipsius contractus dispositione, & substantia, vt, dono fundum, quem non reuocare promitto; secus si apponantur in verbis executionem denotantibus. Matienzo *n.* 14. Couar. Dueñas, Anton. Gomez *loco proximè citato*; immò si in ipsa exequutione contractus adiiciatur clausula non reuocandi donationem, non fiet donatio inter viuos, & irreuocabilis: tum, quia quæ in executione contractus apponuntur, non augent dispositionem: tum etiam, quia prædicta verba in fine contractus posita, & sic in eius executione, & tabellionum potius vsu, quàm ex contrahentium consensu apponuntur. Sic Matienzo *n.* 15. 16. Couar. 2. *p. rubr. num.* 13. 14. Secunda limitatio est, nisi tale pactum non reuocandi redderet donationem inter viuos inualidam: vt si quis donet causa mortis omnia bona cum pacto non reuocandi, non redditur donatio inter viuos, quia esset inualida, & ne actus omnino infirmetur, manet donatio causa mortis. Matienzo multos referens *num.* 18. Dueñas *regula* 213. Tertia limitatio est, nisi in testamento, vel codicillo fieret donatio causa mortis cum pacto non reuocandi, adhuc enim manet donatio causa mortis, & reuocabilis, quia in testamento tale pactum non valet, vt infrà dicemus. Sic Matienzo *num.* 20. alios referens. Sextus casus est, quando donans causa mortis apponit iuramentum, etiam in verbis executionem actus inducentibus, quo promittit non reuocare: tunc enim est donatio inter viuos, & irreuocabilis; iuramentum enim non potest à notario absque expresso contrahentium consensu adscribi. *cap. penult. de iureiur.* secus si simpliciter apponatur iuramentum in donatione causa mortis, tunc enim non est donatio inter viuos, nec irreuocabilis; quia iuramentum simpliciter præstitum in aliquo actu est intelligendum iuxta naturam illius actus: vnde per tale iuramentum tantùm censetur iurare illam esse propriam, & liberam, & non coactam eius voluntatem. Sic Couar. *rubr. de testam. 2. part. num.* 14. *conclus. 4. & 5.* Matienzo *num.* 21. 22. vbi alios refert. Septimus casus est, quando merita donatarij præcesserint; quia tunc præsumitur potiùs donatio inter viuos, vt ita sit efficacior. Sic Bald. & Tiraquell. quos refert, & sequitur Matienzo *ibi num.* 23.

Quartò dico, quòd in dubio potius præsumitur 9 donatio inter viuos, quàm causa mortis; quia hæc impropriè donatio est. Sic Gregor. Lopez *l. vltima, glossa 1. & tit. 4. part. 5.* & alij, quos refert, & sequitur Matienzo *dicta l. 7. glossa 2. num. 1.*

Quintò dico, quòd donatio causa mortis iure 10 Regio non requirit præsentiam donatarij, sed potest fieri absenti. Sic Matienzo *dict. l. 7. gloss. 2. n.* 22. Couar. *rubr. de testam. 3. p. num. 14. ad finem.*

Sextò dico, quòd donatio causa mortis reuoca- 11 tur quatuor modis. Primus est ex donantis pœnitentia,

tentia, scilicet vel sibi retinendo, vel donando alteri; cùm enim hæc donatio vires non assumat vlque ad donantis mortem, potest interim pœnitentia reuocari: & licèt in reuocatione testamenti requirantur tot testes, quot in eius confectione, quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur. *l. nihil tam naturale. ff. de regul. iur. & cap. 1. de regul. iur. in 6.* at in donatione causa mortis licèt ad eius confectionem requirantur quinque testes, ad probationem tamen reuocationis, vel pœnitentiæ sat sunt duo testes. Et ratio differentiæ est, quia ad reuocationem testamenti sola voluntas cõtraria non sat est, nisi per solemnem voluntatem id fiat: at donatio causa mortis solùm contraria voluntate reuocatur. Hæc omnia Matienzo, alios referens *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. glossa 3. num. 2.* & *ibi num. 1.* dicit cum Couar. *rub. de testam. 3. p. num. 23.* & aliis posse donationem causa mortis reuocari sola pœnitentia, licèt fuerit acceptata à donatario. Et quòd sola pœnitentia, & contraria voluntate reuocetur donatio causa mortis, patet ex dicẽdis *dub. 38. huius libri*, vbi dicam testamentum non posse reuocari ex nuda voluntate; secus verò de legatis, quæ reuocantur non tantùm ex expressa, sed etiã ex tacita voluntate, vt propter superueniẽtes inimicitias, vbi etiam dicam an donatio causa mortis reuocetur ob tacitam volũtatem, vt ob inimicitias superuenientes. Secũdus modus, quo reuocatur donatio causa mortis, est, si prius decedat donatarius, quàm donator, *l. 1. & l. si mortis, ff. de mortis cau. donat. l. vlt. tit. 4. part. 5.* Matienzo *ibi num. 3.* Tertius modus est, si cùm donator esset infirmus, vel in aliquo imminenti periculo constitutus tempore donationis, postea conualuit, vel à periculo euasit; tunc enim reuocata censetur: sed si non erat infirmus, vel in periculo cùm donauit, licèt postea incidat in illud, vel infirmetur, & conualescat, vel eripiatur à periculo, non reuocatur donatio, *l. si is seruus. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. vlt. tit. 4. part. 5.* Matienzo *num. 4.* Couar. *rubr. de testam. 3. p. num. 23.* Anton. Gomez *tomo 2. var. cap. 4. num. 19.* qui cum Matienzo *num. 5.* intelligit priorem partem huius casus, quoties donatio causa mortis facta fuerit præsenti, secus si absenti; quia tunc cùm in omnibus æquiparetur vltimæ voluntati, non reuocatur per conualescentiam, vel euasionem à periculo, sicut nec legatum. Quartò reuocatur donatio causa mortis, si donans rem donatam alienet; quia ex tunc censetur pœnitere, & reuocare. Sic Matienzo *eadem l. 7. gloss. 2. num. 47.* Anton. Gomez *dicto cap. 4. num. 18.* Couar. *3. p. rubr. num. 19.* vbi hoc limitat cum Matienzo *eo num. 47.* qoando dispositio alienationis est specialis rei donatæ; secus si sit generalis, vel vniuersalis, vt si facta donatiooe causa mortis alicuius rei fiat postea generalis hæredis institutio, non censetur ex hoc derogatum donationi causa mortis: & idem dicendum est in qualibet alia generali alienatione. Hæc Matienzo, & Couar. *ibi.*

12 Nota primò quandoque non reuocari donationem tribus prioribus modis, scilicet pœnitentia, præmoriente donatario, conualescentia, scilicet, si conuenerit inter eos de non reuocando ex his causis. Sic Matienzo *dicta l. 7. glossa 3. num. 8.* Couar. *3. p. rubr. num. 23.*

13 Secondò nota aliquos dicere non cessare donationem causa mortis, licèt expressè donantem pœnituerit, quando donator decessit sine aliquo hærede ex testamento, & ab intestato. Sic multi quos refert Couar. dicẽs esse communem *3. p. rubr. n. 24.* Sed meritò Couar. ibi cum aliis quos refert, tenet contrarium.

Tertiò nota aliquos dicere reuocari donationem 14
causa mortis per professionem donantis in religione: sed contrarium est verius, quod tenet Xuarez *allegat. 20.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. glossa 3. num. 7.*

Tandem nota, quòd quando res donata causa 15
mortis tradita est in vita donantis ipsi donatario, reuocata postea donatione tenetur donatarius restituere rem illam cũ fructibus perceptis, patet ex *l. cùm quis. ff. de cõdict. caus. data.* & ratio est, quia huiusmodi donatio fuit conditionalis, scilicet, nisi reuocetur, & sic deficiente conditione perinde est, ac si facta non esset. Sic multi, quos refert, ac sequitur Matienzo *dicta l. 7. gloss. 3. à n. 10. vsque ad finem*, Anton. Gomez *tomo 2. var. cap. 4. n. 21.*

DVBIVM XIV.

An quando contractus iure ciuili nullus est ob defectum alicuius solemnitatis eo iure requisitæ, sit etiam in foro conscientiæ nullus, ita vt per illum non transferatur dominium.

EXemplum esse potest, quando testamentum est 1
minus solemne, tunc enim nullum est iure ciuili; dubitatur tamen, an etiam in foro conscientiæ sit nullum; ita vt hæres, vel legatarius in illo institutus teneatur restituere hæreditatem, vel legatum hæredibus ab intestato: sicut in foro externo ad id cogeretur. Aliqui etiam ponunt exemplum in contractu gesto ab Ecclesia sine solemnitate, & in contractu gesto à minore sine auctoritate curatoris: sed de primo casu, id est, de coutractu gesto ab Ecclesia sine solemnitate, dicam *dub. sequenti*; quia de secundo latè dixi *lib. 1. de matrim. disp. 38. n. 9.*

Triplex est sententia. Prima ait, quòd talis con- 2
tractus est validus in foro conscientiæ, quando constat eam fuisse testatoris voluntatem, nullámque interuenisse fraudem: vnde hæres & legatarius relictus in tali testamento potest tuta conscientia capere hæreditatem, vel legatum, & si hæres ab intestato caperet, licèt in foro externo sibi applicaretur, teneretur in foro conscientiæ restituere hæredi relicto in tali testamento. Probatur ex *cap. cum omnes, de testam.* vbi consultus Pontifex de vsu Episcopatus Hostiensis, scilicet quòd non implebatur minus solemne, respondit eum vsum non esse obseruandum, quia est contra legem diuinam, &c. Secundò, quia hæ leges editæ sunt propter falsitatis præsumptionem, quæ cessat in foro conscientiæ; ergo. Sic tenent Panor. *dicto cap. cum omnes num. 10. & 15. & cap. quia plerique, de immun. Eccles.* Pluiius, Anchar. Innoc. Immola. Alexand. Iaso, Alciatus, Albertus Brunus, quos refert Couar. *vbi infra.* Bart. Anton. Albericus, Florianus, Guido, Martinus de Lauduno, Corneus, quos refert Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. gloss. 10. num. 13.* eandem sententiam tenent Tiraquel. post leges connub. *gloss. 4. num. 21.* Felinus *cap. 1. de constit. num. 39.* Oroscius *l. omnes populi, num. 65. ff. de iust. & iure.* Angles *floribus 2. p. mater. de dominio, fine. fol. 138. 139.* Adrian. *quodlib. 6. art. 1. conclus. 2. corol. 2.* Metina *q. 23. de restit. fine.* Angel. *verbo alienatio, n. 14. & verbo heres. num. 5.* Armil. *verbo hereditas n. 14.*

Syluest.

Syluest. *verbo alienatio. q.*13. *& testamentum* 2. *q.*5. *hæreditas*, 3.*q.*7. Nauar. *summa Hisp. cap.*28.*additio ad num.*58.*cap.*25. Caldas de Pereira *l.si curatorem, C.de in integ.restit.verbo læsis, num.*71. Sarmiento *de redditibus* 1.*part.cap.*2. *num.*3. Talauera *l.*3. *Taur. num.*81. Perez *lib.*5. *ordin. tit.*2. *l.*2. *fol.* 107. 108. Tabiena *verbo hæres, n.*4. Segura *l.*1.*§.si vir, ff.de acquir.possess. num.*125. 126.127. Gomez Arias *l.*5 *a. Taur.num.*86. & infrà per plures numeros Ioan.de Molina *in differ. inter forum contentiosum, & animæ differ.* 11. Et quatuor magistri peritissimi in sacra Theologia consulti de hac re, vt refert Anchar. *reg. possessor, de regul. iuris in* 6.*q.*1. & hæc est communis sententia Iurisperitorum.

3 Nota quòd multi Iurisperiti, immo communis eorum sententia, vt refert Burgos de Paz 5.*p.l.*3 *Taur.num.*1492.quos sequitur Gutierr.*l.nemo potest, ff.de legat.*1.*num.*459. 464. constituunt discrimen inter legatarium, & hæredem in minus solemni testamento relictum, quòd legatarius potest retinere rem in minus solemni testamento relictam, non verò hæres.

4 Secunda sententia dicit talem contractum, vel testamentum esse etiam nullum in foro conscientiæ; vnde qui virtute talis contractus, testamenti aliquid recepit, tenetur in conscientia restituere. Probatur primò, quia ob bonum commune potest Princeps statuere, vt talis modus seruetur in translatione dominij, aliàs non transferatur, sed id fecit per leges iustas; quia *l.hac consultissima. C. de testam.* dicitur*: vbi numerus testium non est iustus, id est, completus, & testamentum est minus solemne, nolumus voluntatē testatoris impleri*; & *l.*3.*Taur.*quæ est *l.*2.*tit.*4.*lib.*5.*noua recopil.*dicitur, *el tal testamento no haga fee en juicio, ni fuera.* Secundò, quia sententia iudicis non innitens falsæ præsumptioni, obligat in conscientia, sed cessante omni fraudis suspicione, & constante veritate, iudex iudicabit testamentum minus solemne nullum esse; ergo est etiam in conscientia nullum. Tertiò, quia (vt suprà diximus *dub.*1.) solemnitas testamenti, non tantùm est probatoria, sed de eius substantia, & essentia; ergo ea deficiente est nullum omnino testamentum. Sic tenent Baldus, Fulgosius, Paulus de Castro, Cynus, Fortunius Garcia, Loriotus, quos refert, & sequitur Matienzo *lib.*5.*recopil.tit.*4.*l.*1.*gloss.*10.*n.*23. 26. 31. 32. Padilla *l.cùm quis, num.*10.11.12.*vsque ad* 16.*C.de iuris, & facti ignor.* Gregor.Lopez *l.*31.*tit.*14.*part.*5. Menchaca *de success. creat.§.*1.*num.*21. Mexia *super pragmaticam panis, conclus.*6. *n.*75.76. 98.100.Couar.*cap.cùm omnes, de testam.n.*6.7.8.10. *& reg.peccatum.* 2.*p.§.*3.*n.*9. Ant.Gomez *l.*3.*Taur. n.*123.Ledes.2.4.*q.*18.*art.*1.*dub.*12.Idem Victoria citatus à Perez *vbi suprà*, & magistri Salmantini iampridem hanc tenent, vt refert Sotus *vbi infrà.*

5 Tertia sententia est media, dicitque non esse omnino nullum in foro conscientiæ, sed quoad hoc quòd primò occupans hæreditatem, vel legata in testamento minus solemni potest ea possidere, donec condemnetur: vnde hæres ab intestato non tenetur restituere hæreditatem, vel legata instituto in minus solemni testamento, & si hæres, vel legatarius in eo testamento institutus capiat, potest hæres ab intestato ipsum conuenire coram iudice, & post condemnationem capere; similiter si hæres, vel legatarius, obtineat hæreditatem, vel legatum in minus solemni testamento relictum, in quo constat nullam interuenisse fraudem, non tenetur restituere, sed potest retinere, donec per sententiam condemnetur; at post condemnationem tenetur restituere: vnde si hæres ab intestato non petit, quia ignorat testamenti nullitatem, quamuis possessor id sciat, non tenetur ei reuelare. Hanc tenet Sotus *lib.*4.*de iust.q.*5.*art.*3. Ludou. Lopez 2.*p.instruct. cap.*14. Palacios *summa, verbo hæreditas.* Enriquez, & alij: & hanc dicit esse valde probabilem Alcozer *lib.de ludo, cap.*23: Hanc etiam tenet Burgos de Paz 5.*p. legis* 3. *Taur. per plures numeros.* nam *à num.*1460. *vsque ad num.*1478. defendit hæredem ab intestato posse retinere legata alij relicta in testamento minus solemni, & si alius ea obtineat, posse in cōscientia petere coram iudice; & *n.*1452. dicit, quòd si legatarius primò occupauerit bona, potest ea retinere, donec condemnetur; & *n.*1493. dicit hoc procedere, licèt hæres ab intestato in iudicio ea petat: potest enim retinere, donec condemnetur; & *n.*1492. dicit hac in re non esse differentiam inter legatarium, & hæredem in minus solemni testamento relictum.

Sit conclusio: licèt omnes tres sententiæ probabiles sint: at tertia est probabilior. Et ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis; & sic possidens non tenetur restituere: ergo quando testamentum est minus solemne, cùm valdè dubium sit vter habeat melius ius in foro conscientiæ, scilicet hæres ab intestato, & institutus in minus solemni testamento, & pro vtroque sint opiniones valdè probabiles, qui priùs occupauerit bona, iuuabitur possessione, meliúsque ius habebit in foro conscientiæ. 6

Nota primò idem dicendum esse, quando hæres institutus in minus solemni testamento obtinuit bona, dubitátque probabiliter de testantis animo, & an fuerit fraus; potest enim adhuc retinere in conscientia, quia in dubio melior est conditio possidentis. Sic Burgos de Paz *ibi num.*1482. 7

Secundò nota idem de testamento, & legatis quoad pias causas esse dicendum; si enim desit solemnitas, quam diximus suprà *dub.*7.requiri, scilicet si duo testes desint, non tenebitur hæres ab intestato ea implere Sic Burgos de Paz *ibi num.*1478. 8

Tertiò nota idem dicendum esse de donatione causa mortis, si enim desit solemnitas iure requisita, quando ob id non transit in donationem inter viuos, iuxta dicta *dub.præcedenti*, corruit, éstque inualida eo modo, quo diximus de testamento. Ratio, quia solemnitas in tali donatione requisita, cùm sit quædam vltima voluntas, & testamento æquiparetur, non est probatoria tantùm, sed essentialis, vt dixi *dub. præced.* Sic contra Bald. *auth. sed nouo iure, C. si certum petatur*, dicentem valere, si constet verè factam esse, licèt desit solemnitas, tenet Matienzo *lib.*5.*recopil.tit.*10.*l.*7.*gloss.*2.*n.*8. 9

Ex dictis infertur primò, quòd si hæres in minus solemni testamento relictus habeat legata aliqua in eo testamento relicta, potest cui mallet tradere, scilicet legatario, vel hæredi ab intestato; quia vterque habet ius. Sic Burgos de Paz *ibid.n.*1514. 1518.1519.1520. 10

Nota tamen quòd talis hæres non potest retinere hæreditatem, & nolle soluere legata, quasi vtens vna opinione, quoad retinendum hæreditatem, scilicet, quòd est validum id testamentum in foro conscientiæ, & alia opinione, quoad retinendum etiam legata, scilicet, quia non debentur relicta in minus solemni testamento. Ratio, quia 11

sententia

sententia, quæ dicit non deberi ea legata, non ea applicat sibi, sed hæredi ab intestato. Item, quia vbi semel vult vti illo testamento tanquam valido, tenetur omnia eius legata implere, saltem vel dando legatariis, vel hæredi ab intestato, vt diximus. Sic nonnulli docti recentiores.

12 Secundò infertur, quòd si alter eorum, scilicet hæres institutus in minus solemni testamento, vel hæres ab intestato obtineat iam & possideat hæreditatem in eo relictam, non potest alter propria authoritate ab eo capere illa bona, nec recompensationem sibi facere aliorum debitorum, quæ occultè debebat illi: quod ita verum credo, vt non censeam probabile contrarium, quamcumque ex dictis sequamur sententiam. Ratio, quia secundùm omnes ad recompensationem requiritur quòd luce clariùs constet de debito, in dubio enim an sit debitum, melius ius habet possidens, & in hoc casu, siue possideat hæres ab intestato, siue hæres institutus in tali testamento, non est luce clarius alteri deberi, cùm vterque habeat opinionem valde probabilem quod potest retinere. Sic prædicti recentiores.

13 Tertiò infertur, quòd si hærede ab intestato petente coram iudice hæreditatem in minus solemni testamento relictam, hæres in eo scriptus negaret, vel falsis testibus se defenderet, vel occultaret testamentum, tenetur eam restituere hæredi ab intestato. Ratio, quia hæres ab intestato habebat verum ius ex iustitia ad illam hæreditatem, & non per legem pœnalem, sed per legem, quæ directè concedit illi ius ad illa bona: ergo alius facit illi manifestam iniuriam impediendo illum, ne consequatur suum ius, ac per consequens tenetur illi restituere. Sic ex neotericis nõnulli docti magistri.

14 Quartò infertur, quòd si hæres institutus in minus solemni testamento possidens hæreditatem in eo relictam, esset tutor hæredis ab intestato, teneretur agere contra seipsum pro bono pupilli, sicut teneretur contra alium. Ratio, quia ex iustitia, & officio tenetur, quantum potest, procurare bonum pupilli. Vnde sanum consilium erit, vel non acceptare tutelam, vel eam renunciare, antequam adueniat hæreditas. Sic neoterici præfati.

15 Quintò infertur, quòd si quis in articulo mortis existens executori sui testamenti, vel suo hæredi dixit: Post obitum meum da Petro centum aureos ex meis bonis; non tenetur dare, nisi adsint testes in numero requisito ad testamentum nuncupatiuum, quando hæres non promisit defuncto se daturum. Ratio, quia ea vltima voluntas solemnis non est, siue sit testamentum, siue codicillus, siue donatio causa mortis. Sic Sotus *lib. 4. de iust.q... art. 3. vers. tertiò arguitur*, & quidam doctus Iurisperitus, qui dixit secus esse, si hæres promisit se daturum; quia tunc tenetur dare ex contractu cum ipso defuncto inito: & idem apertè Sotus cùm limitat, nisi hæres promisit.

16 An verò quando testator secretò reuocat legatum, vel donationem causa mortis, vel testamentum, teneatur hæres, vel legatarius, vel donatarius restituere, vide quæ dixi *dub. præcedenti, vers. sexto dico*. & *dub.* 38. dicam.

17 Tandem respondetur ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum omissis multis solutionibus, dico, suppositis duobus, alterum est, quòd Papa potest annullare, & mutare leges humanas in terris, quarum est dominus temporalis: alterum quod id, quod Papa directè respondet ad quæsitum, decernit vt Papa, quod verò subdit pro ratione, subdit vt Doctor particularis; vnde in hoc potest errare. Nunc respondetur, quòd Papa directè respondit non esse seruandam talem consuetudinem, annullauit enim ipsam, cùm sit dominus temporalis Episcopatus Hostiensis; non verò annullauit in terris, quarum non est dominus temporalis: & quod subdit, quod est contra ius diuinum, dixit vt Doctor: vnde errauit.

Ad secundum respondetur cum Couar. *d. cap. cùm omnes, num.* 9. quòd lex fundata in præsumptione ob defectum probationum, non obligat in conscientia; secus verò ob defectum solemnitatis essentialis. 18

Dvbivm XV.

An idem, quod diximus dubio præcedenti de testamento minus solemni circa eius obligationem in foro conscientiæ, dicendum etiam sit de contractu cum Ecclesia gesto, cui deest solemnitas iure requisita.

Svpponendum est, quòd iure Pontificio cautum est, ne res Ecclesiæ sine tribus tractatibus distrahantur, & aliquibus aliis solemnitatibus. 10. *q.* 2. *c. ea enim*, & 12. *q.* 2. *c. sine exceptione*, & *in Decretalibus tit. de rebus Ecclesiæ non alienandis.* 1

Secundò supponendum est tanquam certum, quòd contractus gestus ab Ecclesia valet in quantum est in fauorem ipsius, ipsique vtilis, quia minor, & Ecclesia sunt pares in hoc, vt patet ex *tit. de in integ. restit. in* 6. Probatur ex *ca. si qua de rebus.* 12. *q.* 2. Sic Nauar. Summa Lat. noua *cap.* 20. *n.* 12. Lat. antiqua, & Hisp. *cap.* 19. *n.* 9. Bañes 2.2. *q.* 32. *art.* 7. *fol.* 1178. Matienzo alios referens *lib.* 5. *recopil. tit.* 3. *l.* 2. *glossa* 1. *num.* 1415. Sarmiento *lib.* 3. *select. cap.* 13. *num.* 2. & *de redditibus* 1. *part. cap.* 2. *num.* 16.17. Vnde inquit, quòd est in optione Ecclesiæ cum authoritate suorum administratorum stare contractui, vel non, at restituet pretium, in quantum facta est locupletior. 2

Sed dubitatur, an absolutè teneatur in foro conscientiæ alienatio facta ab Ecclesia sine debita solemnitate, quando Ecclesia re vera non est defraudata, ita vt is, in quem res illa Ecclesiæ alienata est, non teneatur in conscientia rem illam restituere, antequam in foro externo compellatur restituere. 3

Multi Doctores dicunt in hoc casu idem, quod dixerunt circa dubium præcedens de minus solemni testamento: & sic dicunt quòd talis non tenetur restituere; quia cessat fraudis præsumptio. Sic Syluest. *verbo alienatio, quæst.* 13. 14. Ang. *ibi num.* 14. Tabien. *ibi q.* 8. Armil. *ibi num.* 15. Anton. de Butrio, & Panor. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles.* Felin. *cap.* 7. *de constit.* & limitat Syluest. quando in tali alienatione interuenit authoritas, & consensus eius, qui iure gentium potest consentire, vt Rectoris Ecclesiæ, si sit solus, vel capitis cum membris, si sit collegium, licèt desint aliæ solemnitates iure Pontificio requisitæ. Et hanc sententiam dicit probabilissimam esse Petrus de Ledesm. super *q.* 45. *de matrim. art.* 5. *fol.* 179. *pag.* 1. *vers. secundo arguitur.* 4

Similiter Sotus 4. *de iust. q.* 5. *art.* 3. *vers. nunc igitur*, dicit idem, quod circa dubium præcedens de minus 5

minus solemni testamento: vnde dicit, quòd si quis iusto pretio emit sine fraude bona Ecclesiæ, licèt non interueniat solemnitas requisita, potest, Ecclesia tacente, possidere, & Ecclesia etiam potest bona conscientia repetere.

6 Sed dicendum est, vt benè aduertit Sarmiento *vbi infrà*, quòd longè diuersa est ratio in hoc casu, & in casu testamenti minus solemnis; quia testamentum illud habet perfectum testatoris consensum, & secundùm ius naturale perfectum est, deficitque solæ solemnitates iuris ciuilis: at in alienatione Ecclesiæ deest consensus potentis alienare; quia cùm Ecclesia sit persona mystica, nequit præstare consensum, nisi mediante actu, voluntatéque eorum, quibus hoc explicare à iure est permissum, & eo modo, & forma, quibus est eis à iure consensum explicare permissum: & si alter fiat sine consensu sufficienti, obligaretur Ecclesia. Item probatur ex *c. sine exceptione* 12. q. 2. vbi dicit Leo Papa, quòd si aliter fiat alienatio Ecclesiæ, sit irrita: vnde accipiens rem ab Ecclesiâ per talem alienationem minus solemnem, tenetur restituere tanquam habens tem sine domini consensu. Sic Ledesm. 2. 4. q. 18. *art.* 1. *dub.* 11. *fol.* 226. *pag.* 2. Anton. Gomez *l.* 3. *Taur. num.* 124. Innoc. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles.* Montaldus *tit. de alienat.* Sarmiento *de redditibus p.* 1. *cap.* 2. *num.* 2. 3. 4. & addit *num.* 6. quòd potest retinere, donec Ecclesia restituat sibi pretium, in quantum facta est locupletior; quia licèt compensatio non soleat de specie ad quantitatem admitti, at in foro conscientiæ potest quis retinere id, quod possidet sui aduersarij, siue id species sit, siue quantitas, si is rem, vel quantitatem, quam debet, similis æstimationis non restituat: si tamen (inquit) non sit effecta locupletior, sed pecuniam perdidit, tenetur emptor in conscientia, & in foro externo rem gratis restituere. Et quòd nequeat capere pretium ab Ecclesia, nisi sit conuersum in eius vtilitatem, docent etiam Angel. & Monaldus *vbi suprà*.

DVBIVM XVI.

Qualiter testamentum sit vsque ad mortem reuocabile.

1 Sit conclusio. Testamentum potest vsque ad mortem mutari, minui, corrui, & reuocari. *c. vltima voluntas* 13. *q.* 2. *c. cum Marthe, de celebr. Miss. l.* 4. *ff. de adimend. legat.* & plures alij sunt textus.

2 Nota hoc adeò verum esse, vt nulla ratione possit inueniri via, vt testamenta irreuocabilia fiant, nec pactum non reuocandi aliquid efficit, *l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio*, ibi, *nec libertatem de supremis iudicijs restringere quis poterit. l.* 25 *tit.* 1. *part.* 6. ibi, *Ninguno puede hacer testamento tan firme, que no lo pueda despues mudar, quando quisiere.* & tenet ibi Gregor. Lopez, Bart. Decius, Berous, quos refert, & sequitur Molina *lib.* 4. *de primog. c.* 2. *n.* 2. Burgos de Paz 2. *p. l.* 3. *Tauri, n.* 1232.

DVBIVM XVII.

An si quis iurauit se non reuocaturum testamentum, possit postea reuocare.

1 Duplex hic inuoluitur difficultas: altera est, an si reuocet, teneat factum, & sic secundum testamentum valeat: altera, an sit periurus reuocando.

Circa priorem difficultatem quidam dicunt, 2 posterius testamentum non valere, quia est contra iuramentum non reuocandi prius. Sic tenent Host. Speculator, Oldradus, Iacobus Butrio, & alij, quos refert Anton. Gabriel *vbi infrà*.

Cæterùm certissima res est posterius testamentum valere. Ratio, quia de testamenti natura est 3 esse vsque ad mortem reuocabile: at iuramentum non aufert hanc testamenti naturam; ergo non obstante iuramento poterit reuocari. Item, quia nullum medium dari potest, vt testamentum non sit vsque ad mortem reuocabile, vt expressè habetur *l. si quis, in princip. ff. de legat.* 3. *& l.* 25. *tit.* 1. *part.* 6. vbi etiam id docet Gregor. Lopez, & Burgos de Paz 2. *p. l.* 3. *Taur. conclus.* 6. *num.* 1213. Vltra authores citandos hanc conclusionem, vt certissimam docent omnes authores infrà citandi pro vtraque sententia, & Syluest. *testamentum*, 1. *q.* 12. *dist.* 4. Molina *lib.* 4. *de primogen. cap.* 2. *num.* 2. Benedictus *cap. Raynutius, de testam. §. testamentum*, 2. *num.* 25. Armil. *verbo, testamentum, n.* 14. Tabien. *ibi, num.* 1. Gutierr. *de iuram. confirmat.* 2. *part. cap.* 1. *num.* 2.

Nota tamen tale iuramentum appositum in 4 priori testamento habere vim clausulæ derogatoriæ, & sic non reuocari per secundum, nisi in ipso secundo testator reuocationem primi testamenti ponat: sicut si testator in primo testamento poneret clausulam derogatoriam ad alia futura testamenta, dicens, nolo aliud testamentum per me faciendum valere, non derogaretur per secundum testamentum, nisi in testamento secundo poneretur clausula derogatoria prioris. Sic tenent Bart. *vbi infrà num.* 15. Couar. *vbi infrà num.* 19. *vers. tertiò ex principali.* Ioan. Andr. Bertrand. Sozinus, & alij, quos refert, & sequitur Iulius Clarus *vbi infrà*, Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. §.* 12. *num.* 23. Anton. Gomez *l.* 3. *Taur. num.* 96. Segura *l. filius dum in ciuitate. ff. de verb. oblig. vers. ex hoc infertur, & nonò.* Perez *super Seguram, & lib.* 5. *ordin. tit.* 2. *l.* 1. *§. quero vtrum, fol.* 112. Gutier. *num.* 6. vbi etiam optimè defendit contra Couarr. non sat esse in hoc casu clausulam generalem derogantem testamentum quibuscumque verbis conceptum, sed oportere fieri expressam mentionem iuramenti. Et quòd quando in priori testamento est clausula derogatoria futurorum testamentorum, sit necessariò de illa mentio facienda, aliàs secundum testamentum nullum erit, tenet etiam Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 3. *n.* 30. quod benè limitat *num.* 31. quando clausula derogatoria est voluntatis, vt nolo aliud testamentum per me faciendum valere; secus si esset derogatoria potestatis, id est, volo non posse derogare; tunc enim cùm ea clausula nulla sit, quia nemo potest sibi tollere facultatem reuocandi testamentum, non est opus in secundo testamento de illa mentionem facere.

Secundæ difficultatis, an scilicet reuocans testamentum, quod se non reuocaturum iurauerat, 5 sit periurus, & peccet, resolutio constat ex iis, quæ dixi *lib.* 3. *summæ, cap.* 12. *à num.* 19. *ad* 23. *& cap.* 9. *à num.* 29. *vsque ad* 36. scilicet esse periurum, quia cùm possit licitè iuramentum seruare, illud violat.

Dubium XVIII.

An donatio facta in pœnam mutationis testamenti valeat.

1 Exemplum esse potest: conficit quis testamentum, promittens se noo reuocaturum, & addit hæc, si contigerit me reuocare, ex nunc dono hæc boua donatione inter viuos.

2 Sit prima conclusio: Talis donatio noo valet. Probatur, quia *l. stipulatio, ff. de verb. oblig.* tale pactum reprobatur; & contra bonos mores reputatur pœnalis stipulatio contra libertatem reuocandi testamentum adiecta. Sic tenet Bart. *l. si quis in principio, ff. de legat.* 3. Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent. §. testamentum, q.* 95. Syluest. *testamentum* 1. *q.* 12. *dicto* 4. Tabiena *verbo testamentum, num.* 12. Alexand. & plures alij, quos refert, & sequitur Couar. *rubr. de testam. 2. p. num. 16. & 17.* Gutiet. *de iuram. confirm. 2. p. cap. 1. num.* 5.

3 Nota aliquos Doctores limitare prædictam conclusionem, vt teneat verum, quando adiicitur pœna reuocationi totius testamenti, at posse adiici reuocationi certi legati. Sic Bald. Gutierr. Paulus, Alexand. Francus: alios item limitare, nisi fauore piæ causæ fiat, quasi appoui possit ea pœna fauore causæ piæ. Sic Iason *dicta l. stipulatio*; quos omnes refert Couar. *vbi suprà*. At verius est non valere talem pœnæ appositionem, etiam fauore causæ piæ, vel reuocationis certi legati, qoia ratio *dicta l. stipulatio*, & lex illa etiam in his duobus casibus vim habet. Sic Carolus Molineus, quem refert, & sequitur Couar. *ibi*.

4 Sed quid si testator talis, qui de noo reuocando testamentum fidem dedit, & apposuit sibi dictam pœnam, si reuocaret, faciat, vt hæres promittat legatariis, vel fideicommissariis præsentibus, vel si sint absentes, notario eorum nomine stipulanti, præstare eis legata, vel fideicommissa in testamento relicta: an si testator reuocet testamentum, teneatur hæres ea legata in eo relicta soluere. Quòd enim teneatur, videtur, quia absolutè se ea soluturum promisit, & transierunt ea legata in vim contractus; & ita colligitur ex dictis Bartoli *l. nemo potest, circa princip. vers. contra hoc ff. de legat.* 1, quem Doctores communiter sequuntur.

5 Secunda conclusio: Probabilius est eum hæredem non teneri ea legata, vel fideicommissa in eo testamento relicta soluere, licèt soluturum se promiserit, si testator postea reuocet id testamentum. Ratio, quia hæres videtur promisisse tanquam hæres, & non de suo patrimonio; ergo si desierit esse hæres, non tenebitur ad legata. Item, quia promissio omnis intelligitur rebus io eodem statu permanentibus, at hic est notabilis mutatio. Item quia intelligitur, perseuerantibos legatis, at reuocato testamento legata reuocata sunt. Ita dicit Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent. verb. testamentum, q.* 95. sibi placere, licèt postea cogitandum relinquat: & sic dicit colligi ex Bart. doctrina *l. cùm quis decedens, §. qui testamento. ff. de legat.* 3.

Dubium XIX.

An ex Principis facultate testantis consensu interueniente concessa ad hoc, vt testamentum reuocari non valeat, possit testamentum irreuocabile effici.

Duplex est sententia.

Prima affirmat posse, quia quòd ex pacto, & consensu testantis non possit fieri irreuocabile, est ius humanum, in quo Princeps potest dispensare. Sic tenet Archid. *c. vltima voluntas*, 13. *q.* 2. Barthol. à Belenzinis *addit. ad Panor. cap. cùm Martha, de celebrat. miss. notab.* 6. Decius *cap. cùm accessissent, de constitut.* Couar. *rubr. de testam. 2. p. n. 6. fine.* 1

Secunda sententia probabilior negat id posse effici. Probatur tum ex dictis suprà *dub.* 6. vbi ex multis diximus non patere viam, qua testamentum effici possit irreuocabile: tum etiam, quia quòd testamentum irreuocabile sit, & confirmetur, nisi testantis morte, non est ius aliquod ciuile, in quo possit Princeps dispensare, sed est ius gentium, quod à Principe nequit auferri. Et quòd non sit ius aliquod particulare ciuile, probatur ex D. Paulo *ad Hebr.* 9. vbi probaos testamentum vetus reuocabile fuisse, quia non intereesiit mors testatoris, hæc ait, vbi testamentum est, mors, necesse est, intercedat testatoris, testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin noodum valet, dum viuit, qui testatus est. Sic tenet latè probans Padilla *l. clari, C. de fideicomm. num.* 18. Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. num.* 2. Baldus *cap. 1. num. 13. de confirm. vtili, vel inutili.* Vnde meritò Guillelmus Benedictus *cap. Rainutius, de testam. verbo testamentum.* 2. *n.* 25. dubitat de priori sententia. 2

Dubium XX.

An si quis voueat Deo relinquere in testamento mille aureos pauperibus, & testamentum condat, in quo eos relinquat prædictis pauperibus, possit pœnitere, & testamentum reuocare.

Videtur non posse reuocare, quia obstat votum, quod cùm sit de re licita obligat: sed votum fuit de legando in testamento, ita vt sortiretur effectum; ergo. 1

Sed mihi probabilissimum est posse reuocare. Ratio, quia sicut iuramentum contractui simpliciter appositum non mutat, nec alterat eius naturam, sed illam in omnibus sequitur, & sic recipit eius conditiones, subauditiones, & limitationes, quæ veniunt ex natura contractus illius, vt patet ex *l. finali. C. de non numer. pecun. cap. quemadmodum, de iureiur.* & ex modernis tenent multos antiquos referentes, Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. num.* 56. Gratian. *regula* 275. Gutier. *auth. Sacramenta puberum. C. si aduersùs venditorem, n.* 26. Angel. *iuramentum.* 4. *q.* 1. Matienzo *dialogo.* 3. *p. cap.* 32. *num.* 5. Couar. *rubr. de testam. 2. p. num.* 10. 11. 12. *& cap. quamuis pactum,* 1. *p.* §. 4. *num.* 1. *& sequentibus.* Mieres *de maioratu* 1. *p. q.* 21. *num.* 9. Ita idem de voto dicendum est, quia eadem est vtriusque ratio, quando fit Deo: ergo votum hoc legandi in testamento intelligi debet iuxta naturam testamenti, scilicet, reuocabiliter, & debet pati conditionem testamenti, scilicet quòd valeat, sit tamen 2

vsque

vsque ad mortem reuocabile. Item quia votum ingrediendi religionem intelligitur iuxta naturam, & conditionem actus, & quia ingressio datur iure canonico annus ad experiendum, tale votum intelligitur, modò in illo anno sibi grata sit religio, & si inuenit illo anno minus gratam, potest retrocedere, & censetur implesse votum: ergo similiter in nostro casu debet votum intelligi iuxta naturam testamenti, cui adiicitur. Item quia aliàs esset via, vt redderetur testamentum irreuocabile, quod negauimus suprà *dub.* 16. v.g. si quis vouisset instituere xenodochium in hæredem suum, & tale, vel tale legatum pauperibus relinquere, & testamentum nil ampliùs contineret: ecce emittendo votum esset via, qua fieret irreuocabile testamentum. Item quia adeò verum est iuramentum simpliciter adiectum contractui sequi eius naturam, vt dicat Molina alios referens, *dicto num.* 56. quòd cùm maioratus sit reuocabilis, si apponatur iuramentum simpliciter, est etiam reuocabile. Tandem, quia si apponatur iuramentum simpliciter in testamento, est reuocabile secundùm omnes; si verò apponatur iuramentum non reuocandi, est reuocabile secundùm veriorem sententiam, vt dixi suprà *dub.* 17. ergo à fortiori in nostro casu vbi votum apponitur simpliciter, & non apponitur votum non reuocandi. Et sic Doctores ibi pro hoc citati fauent huic sententiæ: & eam tenuit à me consultus quidam doctus Iurisperitus.

DVBIVM XXI.

An constituto à duobus testamento ex communi consensu, confirmetur illud testamentum morte alterius.

1 Sit prima conclusio: constituto à duobus testamento, potest alterum pœnitere, nec confirmatur morte alterius, quoad bona superstitis, sed potest superstes quoad sua bona altero morbo reuocare. Ratio, quia sub vna scriptura hic duo testamenta continentur. Sic tenent Oldradus, Corneus, Pechius, quos refert, & sequitur Couar. *rubr. de testam.* 2. *p. num.* 8. Tello *l.* 17. *Taur. num.* 13. Xuarez *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam.* declarat ad legem Regni *limitat.* 5. *num.* 12. Burgos de Paz *l.* 3. *Tauri* 2. *p. num.* 1214. 1215. 1217. Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 2. *num.* 84. Padilla *l. clari, C. de fideicomm. num.* 19. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 152.

2 Immo constituto à duobus primogenio, vt à viro, & vxore, vel ab aliis ex vtriusque patrimonio, factâve melioratione, quando non fit cum conditionibus requisitis per leges Tauri, vt sit irreuocabilis facta inter viuos, potest alter quoad propria bona alio inuito, vel etiam mortuo reuocare. Hoc est contra Bologninum *consil.* 62. & Tiraquellum *q.* 8. *de primog.* dicentes non posse altero mortuo reuocare, quia fieret illusio illi mortuo, qui ratione illius communis consensus illum actum egit, alioquin minimè acturus. Sed tenendum est posse, nec fit cuiquam iniuria, cùm notum sit omnibus eam conditionem illum actum gerere. Sic Oldradus, Corneus, Pechius, Couar. Molina *ibidem.* Tiraquel. sibi contrarius *q.* 68. *de primog.* Xuarez *ibidem num.* 14. Burgos de Paz *ibidem num.* 1216. Paret Molina *ibidem.*

3 Secunda conclusio. Testamentum, quo quis de re aliena ex licentia domini disponit, morte testantis confirmatur, etiam inuito ipsius rei domino: vnde si vir ex legitimo consensu vxoris maioratum instituat bonis vtriusque in illud vinculum deductis, confirmatur morte viri, nec potest vxor pœnitere; quia tunc est vnicum testamentum, & sic morte testatoris confirmatur. Sic Tello *suprà num.* 14. Auendaño *l.* 17. *Taur. glossa* 4. *num.* 1. Xuarez *suprà num.* 13. Couar. *eodem num.* 8. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 6. *l.* 1. *glossa* 1. *num.* 3. Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verbo condidit el* 1. *num.* 2. Iason *l. cum rem alienam, num.* 5. *C. de legatis*, Menchaca *de success. resol.* §. 1. *num.* 11. Peralta *l.* 3. §. *qui fideicommissum, ff. de hared. instit. num.* 57. Pechius, Rolandus, Marzarius, quos refert & sequitur Molina *ibidem.* Immo nec viuente testatore potest, qui consensum præstitit, reuocare, sed solus testator potest reuocare. Ratio, quia hoc non est testamentum præstantis consensum, sed illius qui disposuit. Sic videtur expressè sentire Tello *eo num.* 14. Hæc enim dicit, *solus consensus disponentis sufficit, alterius nihil operatur*; & expressè etiam videtur sentire Couar. *concl.* 8. hæc enim dicit; *solus vir pœnitere potuisset, si viueret.* Idem nonnulli docti Iurisperiti.

4 Sed nota primò, quòd dicta in hac secunda conclusione intelliguntur, quando quis proprio nomine testatur etiam de bonis alterius cum illius licentia; quia tunc illud testamentum est proprium ipsius testantis, secus quando testatur vt commissarius alterius, quia scilicet aliquis committit alteri, vt suo nomine testetur; tunc enim commissarius alieno nomine testatur; éstque testamentum illud committentis, eiúsque morte confirmatur, vt benè Matienzo *lib.* 9. *recopil. tit.* 4. *l.* 9. *gloss.* 1. *n.* 2. Vnde ille committens potest reuocare illud testamentum: immo eo ipso quòd facit aliud testamentum post datam commissionem, censetur testamentum illud factum à commissario, reuocatum, *l. sancimus, C. de testam.* & ibi communis, vt refert, & sequitur Anton. Gomez *l.* 31. *Taur. post.* ar ipse commissarius testamentum illud à se factum non potest reuocare, vt expressè habetur *l.* 35. *Taur.* quæ est *l.* 9. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recop.* & sic mihi dixerunt nonnulli Iurisperiti valdè docti.

5 Secundò nota quòd Xuarez *supra num.* 2. dicit hæc, videtur, quòd quando licentia data fuit ei, qui proprio nomine testatur, ad testandum de omnibus bonis, & successione alterius, nil valet: sicut non valet donatio omnium bonorum præsentium, eo quòd quis aufert sibi potestatem testandi; quod similiter fit per hanc licentiam: & tandem relinquit hoc aliis cogitandum. Hæc Xuarez *ibi.*

6 Tertiò nota, quòd si vir, & vxor simul testentur, & de suis bonis maioratum instituant, vel in alia pia opera iubeant ea expendi, & vtriusque bonorum vsufructu superuiuentem potiri iubeant adhuc superuiuens, licèt vsufructu potiatur per alterius mortem, potest quoad sua bona reuocare. Ratio, quia dictus vsusfructus potius ob mutuum amorem relictus adinuicem videtur, quàm ob id, quod testamentum non immutetur; vt patet ex *l.* 1. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* & ex traditis ab Immola *cap. officius, de testam.* Item ex eo præmortuum alteri vsumfructum concessisse censendum est, quod alius sibi ipsi quoque tribuerit, *l.* 1. §. *qua honoranda, ff. quarum rer. act. non detur, & l.* si

si venire, §. *finali*, & illic glossa, *ff. de priuileg. credit.* eum aliis, quæ Tiraquel. congerit *l. si vnquam, verbo donatione largitus*, *num.* 101. 102. 103. *& sequentibus. C. de reuoc. donat.* Nec in hoc fit præmortuo iniuria: par enim est vtriusque conditio, poterat namque superuiuens priùs mori, & alter potiretur vsufructu, posséque testamentum reuocare. Sic Burgos de Paz *a. p. legis 3. Taur. n.* 1219. *& sequentibus vsque ad* 1230. An verò si alter doloso animo pro sua parte reuocandi hoc fecit, teneatur restituere, vide *infrà dub. 36.*

7 Immo licèt in ipso testamento apponeretur hoc onus, vt nequiret superuiuens reuocare; & ob id fructus superuiuenti relinqui, posset adhuc superuiuens reuocare, quia pactum non reuocandi testamentum nil valet, vt dixi *suprà dub.* 16. Burgos de Paz *ibi*, latè probans *num.* 1224.

8 An verò testamentum in eo casu, quo exprimitur, vsumfructum superuiuenti relinqui hoc onere, vt testamentum non reuocet, reuocans teneatur vsumfructum perceptum restituere: videtur quòd non, ex *l. 3. tit. 4. part. 6.* vbi dicitur, quòd hæreditas, & legatum relicta sub conditione de iure impossibili, debentur conditione non impleta, perinde est enim, ac si talis conditio non apponeretur, sed conditio non reuocandi testamentum est iure impossibilis, & reprobata; ergo. Burgos de Paz *ibi num* 1228. manet dubius, & relinquit cogitandum: sed quidam admodum doctus Iurisperitus à me consultus dixit teneri restituere; quia licèt conditio impossibilis apposita in donatione, vel legato, vel hæredis institutione non annullet hos actus, quando non impletur, at apposita in contractibus annullat, *§. si impossibilis, Instit. de inutil. stipulat.* at hic fuit contractus, vt superuiuens potiretur vsufructu, si testamentum non reuocaret.

DVBIVM XXII.

An si duo testamenta à duobus hæredibus producantur, ab eodem testatore eodem die confecta, nec apparere possit, quod priùs confectum sit, quid sit faciendum.

1 Hic casus potest disputari stando in solo iure communi, & quid de iure Regni.

2 Stando ergo in iure communi quidam dicunt valere vtrumque testamentum, & vtrumque hæredem succedere immediatè. Sic Rofredus, & Guillelmus de Suza, quos refert Anton. Gomez *l. 45. Tauri, num.* 147. & ibi affert aliquas leges pro hac sententia.

3 Cæterùm communis, & verior sententia tenet vtrumque testamentum propter incertitudinem corruere, & succedere hæredem ab intestato, *l. duo sunt Titij, ff. de testam. tutel.* Sic glossa Bart. Dynus, Azo, Albericus, Corneus, Iason, Curtius, Sebastianus Sapia, Alciatus, Boërius, quos refert, & sequitur Padilla *l. clari. C. de fideicomm. num.* 15. Tiraquel. *de primog. q. 17. opinione 6. num.* 5. Peralta *l. si quis in principio testamenti, num.* 86. *ff. de legat.* 3. Iulius Clarus *lib. 3. recept. §. testamentum, q.* 100. Anton. Gomez *l. 45. Tauri, num.* 148.

4 Hoc tamen limitandum est primò, nisi alter eorum possideret, in hoc enim dubio potior erit sua cōditio. Sic Ant. Gomez *ibi n.* 149. multos referens.

Secundò limita, quando in vtroque testamento essent instituti hæredes extranei, secus si in aliquo essent instituti venientes ab intestato, quia illud testamentum præferretur. Item si in vno testamento esset instituta causa pia: immo, quod plus est, si in vno reperiatur legatum ad piam causam, illud præfertur, & valet. Sic Anton. Gomez *eo num.* 149. alios referens. 5

Tertiò limita, nisi ex protocollo notarij, à quo ordinatum est testamentum, appareat de posteritate testamenti, ex eo quòd posterius reperitur ibi scriptum. Sic Anton. Gomez alios referens, *eo num.* 149. 6

Maius autem dubium est de iure huius Regni quid sit dicendum; nam Padilla *eo num.* 15. dicit idem esse dicendum, *& ad l. 3. tit.* 14. *part. 3. fine*, vbi oppositum videtur significari in illis verbis: *E si ambos mostraren, que an igual derecho en los bienes del finado, ambos deuen ser metidos en possession dellos igualmente.* respondet quòd præmiserat illa lex duos hæredes habentes æquale ius, &c. non loquens de duobus testamentis eodem die confectis, de quorum prioritate constare non possit, sed potiùs ea lex referenda est ad duos hæredes eodem testamento conscriptos, qui cùm æquale habeant ius, æquè est eis danda bonorum possessio. 7

Sed meliùs Anton. Gomez *eodem num.* 149. dicit per ius huius Regni *dicta l. 3. tit. 14. part. 6.* corrigi communem opinionem, & approbari primam: vnde vterque hæres scriptus in illis duobus testamentis habebit pro dimidia parte hæreditatem: nec in hoc habebunt locum (inquit) limitationes positæ ad communem sententiam, scilicet, vt si in vno testamento repetiatur legatum ad pias causas, vel in eo instituantur venientes ab intestato, vel alter sit in possessione, illud testamentum præferatur; quia illud procedebat, dum non erat decisum, quod testamentum valeret, sed cùm hodie iam sit decisum, quòd vtrumque valeat, & vterque institutus sit hæres, non recipit prædicta lex Partitæ dictas limitationes: bene tamen recipit dictam limitationem, quando scilicet ex protocollo notarij apparet, quod sit posterius, illud enim præferendum est. 8

Tandem nota, quòd dubium hoc procedit in testamentis, in quibus semper posterius derogat priori, quia nemo potest cum duobus testamentis decedere, nisi miles, *l. 1. C. de testam. milit. & §. posteriore, Instit. quib. mod. testam. infirm.* Sed diuersum ius in codicillis est, in quibus si diuersi à testatore sint facti, posteriores non derogant prioribus, *l. Diuus, vers. codicillos, ff. de iure codicil. dicto §. finali, Instit. de codicil.* Si verò sint contrarij, & dissonantes, posteriores prioribus derogabunt, *l. 2. C. de codicil.* Sic Padilla *ibi n.* 16. 9

Sed contra id, quòd scilicet nemo potest cum duobus testamentis decedere, videtur *l. 34. Taur.* quæ hodie est *l. 8. tit. 4. lib. 5. recopil.* vbi dicitur, *El comissario no pueda reuocar el testamento del testador, si no le dio poder especial para ello.* ergo iam testator duplici testamento decedet, altero, quod ipse fecerat, altero quod commissarius nomine ipsius facit. Dico cum Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 8. gloss. 1. num.* 5. & Tello *l. 34. Taur. num.* 2. quòd hæc non dicuntur duo testamenta, sed vnum, vltimum enim à primo dependet, cùm testator dans alteri commissionem ad testandum, nec exprimens in 10

commissione,

commissione, vt posset reuocare suum testamentum, noluerit illud reuocare, vt expressè dicitur *in illa lege*. Vel potest dici, vt ait Matienzo *ibi*, quòd primum est testamentum, & quod fecit commissarius, est codicillus.

11 Hinc fit, quòd firmitas testamenti potest volente testatore dependere à voluntate tertij post mortem testatoris explicanda. Probatur ex *eadem l. 34. Taur. & l. 8. recop.* vbi habetur, quòd *possit commissarius reuocare testamentum, cùm ad id potestatem acceperit à testatore.* ergo testamentum testatoris potest pendere à voluntate commissarij volente testatore. Sic Matienzo *eadem l. 8. glossa 1. num. 2.*

Dubium XXIII.

An quando testator in primo testamento apposuit clausulam derogatoriam sequentis testamenti, si postea faciat aliud testamentum, maneat primum derogatum.

1 Supponendum est, quòd quando in primo testamento non est clausula derogatoria sequentis testamenti, derogatur per secundum testamentum, etiamsi de priori nulla facta sit mentio, nec ponatur in secundo aliqua clausula derogatoria priorum testamentorum. *§. posteriore, Instit. quib. mod. testam. infirm.* & docent, Couar. alios referens *rubr. de testam. 2. part. n. 1. & 2.* Iulius Clarus *lib. 3. recept. §. testamentum, q. 94. & 99. initio.*

2 At dubium est, quando in primo testamento est clausula apposita derogatoria posteriorum. Nota, quòd hæc clausula derogatoria potest dupliciter poni, primo modo derogando potestatem testandi, seu reuocandi illud testamentum, vt dicendo, nolo me posse condere aliud testamentum, vel nolo hoc testamentum reuocare. Secundo modo non derogando potestatem, sed tantùm voluntatem: vt dicendo, si condidero aliud testamentum, nolo illud valere.

3 Sit ergo prima conclusio. Quando in primo testamento apponitur clausula derogatoria potestatis testandi, seu reuocandi testamentum, reuocatur per secundum simpliciter factum, etiam nulla adhibita mentione, nec generali prioris testamenti. Ratio, quia cum nullus possit sibi liberam testandi voluntatem auferre, aut reuocandi testamentum, vt *suprà* diximus, talis clausula nil operatur, & pro non apposita habetur. Sic Bart. & multi alij, quos refert, & sequitur Iulius Clarus *dict. q. 99. §. hoc autem*, & fatetur communem Couar. *suprà 2. p. num. 19. §. secunda conclusio*; licèt ipse teneat cum aliquibus, quos ibi refert, contrarium: & ait idem dicendum esse in hoc casu, quod dicemus, quando est clausula derogatoria solius voluntatis.

4 Secunda conclusio. Quando est clausula derogatoria solius voluntatis, si in secundo testamento nulla clausula derogatoria est, etiàm generalis, tunc primum testamentum non reuocatur. Ratio, quia præsumitur in secundo testamento defectus voluntatis. Hæc est certa apud omnes, vt refert, & sequitur Iulius Clarus *dict. q. 99. vers. primus casus.* & Couar. *dict. num. 19.*

5 Tertia conclusio. Si verò in secundo testamento est clausula generalis reuocatoria, vt dicendo, reuoco omnia testamenta à me antea facta, quæ communiter solet apponi à notariis in omnibus testamentis: tunc si duo, vel plura testamenta præcesserunt hoc vltimum testamentum, certum est, quòd non sat est ad reuocationem testamenti habentis clausulam derogatoriam. Ratio, quia talis reuocatoria generalis, etiamsi expressa non sit, tacitè inest ex natura actus, & sic expressa nil operatur. Sic dicens esse omnium Clarus *dict. q. 99. §. secundus est, iuncto §. & hæc quidem.* Quando verò vnicum tantum testamentum præcesserat, quidam dicunt sat esse talem derogatoriam generalem, quos refert *ibi* Clarus. At verius est non sat esse, sed requiri specialem derogationem, tum ob rationem dictam, tum etiam quia clausula illa derogatoria in primo testamento posita facit præsumi secundum testamentum, in quo non est illi clausulæ derogatum, esse factum potius ad suggestionem, vel voluntatem alterius, quàm ex voluntate ipsius testatoris. Sic alios referentes, & dicentes esse communem, Clarus *dict. q. 99. §. & hæc quidem*, Couar. *dict. num. 19. §. tertium hanc.*

6 An verò dicatur facta mentio specialis clausulæ derogatoriæ, vt censeatur primum testamentum reuocatum, quando ipsius testamenti primi nominatim, & in indiuiduo mentio fit, vt si dicat, non obstante tali testamento, quod tali die feci, vel quod feci coram tali tabellione, vel in quo talem hæredem institui, non faciendo mentionem, saltem in genere clausulæ derogatoriæ. Multi affirmant sat esse, quos refert Clarus *dict. q. 99. §. sed quæro*; ipse tamen bene distinguit cum aliis, quos ibi refert, & idem Couar. *dict. num. 19. tota prima conclus. & post 3. conclus. §. quartum ex his.* aut enim clausula derogatoria in primo testamento inserta, erat simplex, vt, si fecero aliud testamentum, nolo illud valere, & tunc sat est dicta reuocatio: aut clausula non erat simplex, sed habebat aliquam specialem formam, vt, nolo aliud testamentum per me faciendum valere, nisi in eo sit posita oratio Dominica, vel aliquid aliud: & tunc non sat est dicta reuocatio nominatim, & in indiuiduo prioris testamenti, nisi etiam saltem in genere clausulæ derogatoriæ mentio fiat.

7 Quarta conclusio. Ad reuocationem talis testamenti, in quo est clausula derogatoria etiam cum speciali forma, non oportet facere indiuiduam reuocationem illius formæ, sed sat est indefinita, & generalis reuocatio clausulæ, v. g. non opus est dicere, non obstante, quod in tali testamento dixi, quòd ponatur in sequenti, v. g. oratio Dominica; sed sat est dicere, non obstante quacumque clausula derogatoria, vel aliqua clausula derogatoria in alio testamento inserta. Ratio, quia tùnc expressè, & specialiter derogatur prima voluntas, quod sat est. Sic Couar. alios referens *dict. num. 19. vers. tertia conclusio. & vers. primum, & vers. secundum, & vers. quartum.* Iulius Clarus *dict. q. 99. vers. sed in proposito.* vbi addit non sat esse dicere in generali, reuoco omne testamentum à me confectum, & omnia in eo contenta; sed oportet mentionem facere clausulæ derogatoriæ, saltem in communi: & dicit in hoc ferè omnes conuenire: at sufficiet sic dicere, reuoco omne testamentum quæcumque verba derogatoria habens, vel sub quibuscumque verbis derogatoriis confectum. Sic Couar. *dicta conclus. 3. & dicto vers. primum.*

8 Nota limitandam esse conclusionem, nisi constet ex coniecturis testantem prioris voluntatis pœnituisse: tunc enim quæcumque verba dero-

gatoria habeat, tollitur per ſecundum, nulla prioris etiam generali mentione facta. Ratio, quia reuocatio prioris teſtamenti vtcumque facti pendet à voluntate teſtantis; ergo ſi eius voluntas ex coniecturis deprehendi poteſt, non erit dubia actus mutatio. Sic multi, quos refert, & ſequitur Couar. *dict. n. 19. verſ. quarta concluſio.* Iulius Clarus dicens eſſe communem *dicta q. 99. §. cæterùm.*

9 Hinc fit, quòd ſi inter primum, & ſecundum teſtamentum effluxit tempus decennij, valebit ſecundum, licèt in eo non ſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ, quia pet lapſum decennij inducitur præſumptio obliuionis, & ſic ex obliuione non feciſſe mentionem clauſulæ. Sic alios referens, & dicens eſſe communem Iulius Clarus *dicta q. 99. verſ. ſciat etiam,* contra alios, quos refert, & ſequitur Couar. *dict. num. 19. verſ. nonò non erit.*

10 Secundò nota, quòd ſi in ſecundo teſtamento eſſet iuramentum, quo teſtator iuraret hoc velle valere, vel eſſe ſuum teſtamentum, maneret etiam derogatum primum: quia habet iuramentum vim clauſulæ ſpecialis derogatoriæ. Sic Iulius Clarus cum aliis *dict. q. 99. verſ. item ſciat.* Couar. *dict. n. 19. verſ. prima teſtamenta.* ſubditque cum aliis contra Iaſonem, hoc eſſe verum, etiamſi in teſtamento ſecundo nec generalis reuocatio primi fiat, dicendo, reuoco quodcumque aliud teſtamentum.

11 Quando verò teſtamentum fit inter liberos, etiamſi non habeat clauſulam generalem reuocatoriam expreſſam ad ſequentia teſtamenta, habet tamen tacitam, *l. 8. tit. 1. part. 6.* & ideo quo pacto debeat pet ſecundum reuocari, conſule Couar. *dict. num. 19. verſ. ſextò deducitur,* & Iulium Clarum *dicta q. 99. fine, & tota q. 98.*

Dvbivm XXIV.

An quando teſtator relinquit, vt conſanguineis pauperibus quotannis centum aurei diſtribuantur, vel vt in capellania ſuccedant conſanguinei, vſque ad quotum gradum protendatur hæc conſanguinitas.

1 Svpponendum eſt primò, quòd legatum annuum eſt perpetuum, *l. penult. & antepenult. & l. annuam, & l. annua. §. finali, ff. de annuis legatis.*

2 Secundò ſuppooendum eſt, ſucceſſio ab inteſtato vſque ad quotum gradum conſanguinitatis protendatur: quod ſequentibus concluſionibus explicatur.

3 Prima concluſio. In linea aſcendentium, & deſcendentium non coarctatur ſucceſſio ab inteſtato vſque ad aliquem gradum, ſed vſque in infinitum ſuccedent ſibi. Sic Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 5. gloſſa 1. n. 2.* Anton. Gomez *l. 8. Taur. n. 5.*

4 Secunda concluſio. Licèt de iure antiquo in linea tranſuerſali agnati, ideſt, conſanguinei per lineam maſculinam ſuccedebant vſque ad decimum gradum: cognati verò, ideſt, conſanguinei per lineam fœmininam, vſque ad ſextum, vt §. *finali, Inſtitut. de ſucceſſ. cognat.* hodie verò quoad hoc eſt ſublata differentia cognationis, & agnationis, & ſuccedunt vſque ad decimum gradum, §. *nullam, auth. de hered. ab inteſt. l. 6. tit. 13. part. 6.* & *ibi* Gregor. Lopez *verſ. deceno.* Anton. Gomez *eo num. 5.* Matienzo *eo num. 2.* vbi multos referunt, Azebedo *lib. 5. recop. tit. 8. l. 12. initio,* Couar. *epitome de ſucceſſ. ab inteſtat. num. 11.* & deficientibus his conſanguineis, ſuccedit vxor. *l. 1. & auth. præterea, C. vnde vir. l. 6. fine, tit. 13. part. 6.* & idem cenſetur diſpoſitum de viro, quando vxor deficit ab inteſtato, quia vir, & vxor ſunt correlatiua, & correlatiuorum eſt eadem ratio, & diſpoſitum in vno ex correlatiuis cenſetur diſpoſitum in reliquo, vt latè per Euerardum *in argumento ex correlatiuis.* Sic Azebedo *dict. l. 12. num. 3.* & *ibi* Matienzo *gloſſ. 2. num. 2.* & habetur expreſsè *l. 6. fine, tit. 13. part. 6.* & deficiente marito, ſiue vxore, ſuccedit fiſcus, vt habetur *in legibus citatis.*

Nota tamen, quòd hæc ſucceſſio ab inteſtato in 5
linea tranſuerſali eſt hodie correcta in Hiſpania per *l. 9. tit. 10. lib. 1. noua recopilat.* vbi ſic dicitur: *Mandamos, que dexen à los teſoreros de la Cruzada pedir, y demandar los ab inteſtatos, de los que no dexan herederos dentro del quarto grado.* vnde tantùm ſucceduot collaterales ab inteſtato in Hiſpania, vſque ad quartum gradum, & ſtatim Rex.

Sed dubitatur circa hoc, an deficientibus his 6
conſanguineis vſque ad quartum gradum, ſuccedat ſtatim fiſcus, & ſic cenſeatur excluſa vxor, vel ſuccedat ſtatim vxor, vt de iure communi, & Partitarum ſuccedebat. Quidam dicunt ſuccedere vxorem, ne inducatur correctio iurium: vnde dum *l. 10. tit. 8. lib. 5. recopil.* dicitur: *Quando vno muere ab inteſtato, y no huuiere heredero de linea derecha, o de tranſuerſa, todos los bienes ſean para nueſtra Camara;* debet ſuppleri per alias leges, ſcilicet & deficientibus viro, & vxore, vt vitetur legum correctio. Sic Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 8. l. 12. num. 2.* & *ibi* Matienzo *gloſſ. 2. num. 2.* Gutier. *lib. 2. practic. q. 113.* Perez *l. 20. initio, tit. 19. lib. 8. ordin. pag. 371. colum. 2.*

At dicendum eſt eſſe excluſam vxorem: nec 7
mirum, quòd Doctores citati contrarium dixerint, quia non meminere *dicta l. 9. tit. 10. lib. 1. recopil.* vbi manifeſtè excluditur; nam ius commune, & Partitarum admittebat vxorem poſt conſanguineos, vſque ad decimum gradum: vnde vxor non habebat ius ad ſucceſſionem ab inteſtato ante conſanguineos vſque ad decimum gradum, ſed *dicta l. 9.* ante dictos coſanguioeos poſt quartum gradum admittit fiſcum, excludens alios conſanguineos; ergo à fortiori excluſa cenſetur vxor; nam ſi fiſcus viocit ſex gradus conſanguineorum vincentes vxorem, à fortiori vincet vxorem. Sic tenet Tello *l. 3. Taur. part. 3. num. 13. & l. 32. num. 4.* Olanus *in concordia iuris littera V, num. 21. & in correctione legum Part. p. 6. num. 18.* & quidam docti Iuriſperiti, qui mihi dixerunt ſæpè ſic deciſum eſſe in Cancellaria Valliſoletana.

Secundò nota concluſionem ſecundam intel- 8
ligi, quando tractatur de ſucceſſione ſimplici, & particulari, ſecus ſi tractaretur de ſucceſſione Regni, Ducatus, vel cuiuſlibet maioratus; quia tunc ſuccedent omnes collaterales vſque in infinitum. Sic Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 12. num. 37.* Couar. *3. var. cap. 5. num. 4. verſ. quintò hinc.* Molina *lib. 1. de primog. cap. 4. num. 42.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 12. initio,* & *ibi* Matienzo *l. 5. gloſſ. 1. num. 3.* Anton. Gomez *l. 8. Tauri, num. 6.* Gregor. Lopez *part. 6. tit. 13. l. 6. verſ. deceno,* & multi, quos hi referunt.

Tertiò nota, quòd ſucceſſio in iurepatronatus 9
eſt ſimilis ſucceſſioni maioratus, & ſic po eſt ab vno ad aliud fieri argumentum, vt benè Molina *lib. 1. de primog. cap. 7. num. 10.* Peralta *rub. de hered. inſtit.*

inſtit. n. 123. Anton. Gomez *l.* 40. *Tauri, num.* 65. *ad finem.* Padilla *rubr. de fideicom. num.* 8.

10 His ſuppoſitis, circa dubium propoſitum initio videtur dicendum, quòd ad legatum conſanguineis relictum tantùm habeant ius collaterales, qui ſuccederent ab inteſtato; cæteri verò omnino, vt extranei reputentur, vt expreſsè docent multi Doctores, nempè Tiraquel. *de retractu lignagier.* §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 24. Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 37. Cephalus *conſil.* 386. *num.* 18. *volum.* 3. Paulus de Caſtro *conſil.* 383. *num.* 3. *volum.* 1. Alciatus *de verb. ſignif. l. pronunciatio*, quæ eſt 195. *verſ. neptes, & verſ. agnatorum, ad finem, & conſil.* 31. *n.* 42. *lib.* 9. *& conſil.* 50. *num.* 9. *& conſil.* 72. *num.* 3. *&* 4. Pariſius *conſ.* 51. *n.* 78. *volum.* 2. Decius *conſil.* 321. *num.* 2. *&* 3. *& conſil.* 323. *fine*; vbi omnes hi hæc verba dicunt, Legatum, vel fideicommiſſum propinquis, vel conſanguineis relictum, iis tantùm intelligitur relictum, qui vocantur de iure ciuili ab inteſtato ad ſucceſſionem, ſcilicet vſque ad decimum gradum. Hæc hi Doctores. Et aduerte, quòd licet aliqui, vt Paulus de Caſtro, dicant vſque ad ſeptimum gradum: at id dicunt, quia intelligebant ſucceſſionem tantùm vſque ad ſeptimum gradum protendi: & ſic omnes hi Doctores dicunt, & aſſignant pro regula gradum, ad quem extenditur ſucceſſio iure ciuili, quicumque ille ſit. Et ſic explicat Mantica. Ad idem ſunt Bald. *conſ.* 334. *num.* 3. *volum.* 3. & Anchar. *conſ.* 95. *num.* 4. vbi hæc verba dicunt, Propinqui ſimpliciter, & abſolutè loquendo illi ſunt tantùm, qui vocantur de iure ciuili ad ſucceſſionem ab inteſtato. Pro eadem ſententia facit, quod docet Tiraquel. cum multis, *de retractu lignagier.* §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 23. vbi dicit leges concedentes conſanguineis retractum ratione ſanguinis, intelligi de conſanguineis vſque ad eum gradum, in quo de iure ciuili ſuccedunt. Pro eadem ſententia facit, quod *cap. poſtremo, de appellat.* dicitur poſſe iudicem conſanguineum alicuius partis ab altera recuſari: quod licèt quidam intelligant de conſanguineo intra quartum gradum, vt refert *ibi* Hoſt. & *ibi* Innoc. ſub disiunctione ponit hanc ſententiam, vel communem, quam mox explicabo. Alij verò, & eſt communis ſententia, dicunt intelligi vſque ad eum gradum, vſque ad quem durat ſucceſſio ab inteſtato, ſcilicet vſque ad decimũ gradum. Sic gloſſa *ibi verſ. conſanguineus*, & *ibi* Immola *n.* 3. Hoſt. & Innoc. *ibi*, & *ibi* Henricus *n.* 5. Greg. Lopez *l.* 9 *tit.* 4. *part.* 3. *verſ. compaña*, Bart. & communiter Doctores *l. qui iuriſdictioni*, *ff. de iuriſd. omn. iudic.* licèt ab hoc diſcrepent Anchar. *dict. cap. poſtremo, num.* 3. & *ibi* Ioan. Andr. *num.* 8. Panor. *ibi num.* 4. Neuo *ibi num.* 24. dicunt enim attendendam eſſe conſuetudinem loci, vſque ad quem gradum durat affectio, & ceſſante conſuetudine in his, qui ſunt de eadem ſtirpe maſculina, admittitur recuſatio indifferenter; quia propter idem cognomen ſemper durat affectio inter eos, in reliquis verò tenet verum ſententia communis poſita. Sit tamen

11 Prima concluſio: legatum conſanguineis relictum debetur conſanguineis in quocumque gradu, ſi ſint ex aſcendentibus, vel deſcendentibus teſtatoris. Probatur, quia iuxta omnes Doctores citatos debetur conſanguineis in eo gradu, in quo ſuccedıtur ab inteſtato; at in hac linea durat in infinitum ſucceſſio; ergo. Sic tenuerunt nonnulli valdè docti Iuriſperiti, quos ego conſului. At dubium eſt de collateralibus.

12 Secunda concluſio; quando agitur de ſucceſſione in iure patronatus, vt ſi teſtator vocet conſanguineos ad ius patronatus, & iis deficientibus, extraneos, præferentur conſanguinei etiam collaterales in quocumque gradu. Ratio, quia, vt dixi in maioratibus, id eſt certum, &, vt dixi, in patronatu ſuccedıtur vt in maioratu; adeò vt ab vno ad aliud argumentari liceat. Sic præfati Iuriſperiti.

13 Tertia concluſio. In legatis temporalibus relictis conſanguineis: vt ſi quis leget mille aureos inter conſanguineos diſtribuendos, eſt verum non habere ius ad talia legata, niſi conſanguineos intra eum gradum, intra quem ſuccederent ab inteſtato iure ciuili. Patet ex omnibus Doctoribus citatis, qui ad minimum in legatis temporalibus intelligendi ſunt. Et ſic dixerunt eſſe certum Iuriſperiti prædicti.

14 Maius autem dubium eſt, quando legatum eſſet perpetuum, vt legatum, vt quotannis dentur centum aurei conſanguineis: nam quidam doctus Iuriſperitus dixit in legatis perpetuis non eſſe intelligendam doctrinam Doctorum, quos ſuprà citaui, ſed neceſſariò præferendos eſſe conſanguineos collaterales, in quocumque gradu ſint, extraneis. Ratio eſt ex præſumpta voluntate teſtatoris, cùm enim velit legatum eſſe perpetuum, & norit conſanguinitatem intra gradum ſucceſſibilem non durare in perpetuum, cenſendus eſt velle in hoc caſu conſanguinitatem durare in perpetuum.

At maximè dubito de hac doctrina. Primò, quia Doctores citati expreſsè loquuntur generaliter de legato, & fideicommiſſo, & in nullo eorum, cùm omnes oculatim viderim, inuenio, quòd innuant reſtringi ad legatum temporale. Secundò, quia Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 37. expreſsè loquitur de legato, & fideicommiſſo perpetuo; hæc enim dicit: *Fideicommiſſum relictum conſanguineis non debet extendi vltra decimum gradum, in quo ſucceſſio iure ciuili reſtringitur, niſi alia ſit voluntas teſtatoris, qui velit fideicommiſſum eſſe perpetuum, & in infinitum protendi gratia conſeruandæ agnationis.* Ecce quàm clarè tantùm excipiat fideicommiſſum perpetuum, non qualitercumque, ſed quod fit ad conſeruandam agnationem: quod eſt iuſtar maioratus, & ſic apertè vult teſtator ſucceſſionem eſſe perpetuam. Et apertiùs hoc ſentit Mantica *ibi*, nam referens ſententiam Couar. *3. var. cap.. num. 4. verſ. quinto*, vbi hæc dicit; quidam cenſent fideicommiſſum ita à teſtatore relictum familiæ, vt deferatur proximiori maſculo gradatim, eſſe intelligendum in his proximioribus, qui ad inteſtati ſucceſſionem iure ciuili admittuntur: ſed æquiſſimè defendi poteſt contrarium inſpecta teſtatoris voluntate, ſimul & conſiderata hac communi horum fideicommiſſorum interpretatione. Hæc Couar. Et relata hac ſententia dicit Mantica *ibi num.* 38. niſi hæc voluntas teſtatoris verbis teſtamenti, vel legitimis coniecturis concipi poſſit, non puto recedendum à communi interpretatione. Hæc Mantica *ibi*. Ecce quàm clarè loquitur de legato, vel fideicommiſſo perpetuo. Tertiò, quia multi, quos refert Mantica *eodem lib.* 8. *tit.* 2. *num.* 21. *verſ. rurſus*, dicunt, quòd licèt teſtator velit aliquid perpetuò in ſua familia remanere, at *familiæ* nomen

non egreditur quartum gradum. Et licèt Mantica, & alij, quos refert, impugnent hoc, dicentes, familiam extendi in infinitum, sicut & descendentes: at consanguinitas, vel propinquitas in transuersa linea, iam habemus ex multis Doctoribus, quòd non egreditur gradum, ad quem protenditur successio. Ecce quàm clarè loquuntur hi in legato perpetuo.

16 Ideo mihi videtur sic distinguendum: quando taliter legatum est perpetuum, vt perpetuitas cadat super consanguineos, & non super extraneos, credo esse veram sententiam prædicti Iurisperiti, scilicèt, quòd debetur consanguineis etiam collateralibus in perpetuum, vt si testator leget, vt dentur quotannis centum aurei suis consanguineis, vel instituat capellaniam iubens ad eam præsentari suos consanguineos. Et in hoc etiam approbo sententiam Couar. proximè citati. Ratio est ex præsumpta voluntate testatoris, cùm enim velit legatum esse non tantùm in se perpetuum, sed etiam perpetuum inter consanguineos, cùm nullos alios vocet, manifestè vult perpetuam esse hanc consanguinitatem. At verò quando taliter legatum est perpetuum, vt perpetuitas non cadat super consanguineos, sed in aliis saluetur talis perpetuitas, tunc credo non debeti consanguineis collateralibus in perpetuum, sed illis tantùm, qui iure ciuili vocantur ad successionem ab intestato: & in hoc conuenio cum Doctoribus citaris dicentibus legatum relictum consanguineis, tantùm deberi iis, qui succedunt iure ciuili ab intestato, vt si testator relinquat mille aureos dandos pauperibus quotannis, & quòd præferantur consanguinei; quia in priori casu citò euanesceret legatum, & esset caducum, si non vocarentur consanguinei in perpetuum; citò enim deficerent consanguinei, qui succedunt ab intestato, & cùm non vocentur alij, redderetur legatum caducum: quod est contra voluntatem testatoris, quia eo ipso quòd legauit aliquid annuum, censendus est legasse in perpetuum: at in posteriori casu perpetuitas non cadit super consanguineos, & ipsis deficientibus non redditur caducum legatum, cùm vocentur quicumque pauperes: vnde non est clara coniectura, quòd testator vocauerit consanguineos collaterales in perpetuum: & sic standum erit communi Doctorum interpretationi sententium tantùm comprehendi, qui succedunt ab intestato, secundùm ius ciuile.

17 Et nota, quòd cùm hi Doctores dicant nomine consanguineorum tantùm comprehendi eos, qui secundùm ius ciuile admittuntur ad successionem ab intestato, & in Hispania, vt dixi, tantùm admittantur vsque ad quartum gradum, & hoc secundùm computationem graduum, vt computat ius ciuile, vt docent omnes Doctores citati, & specialiter Alciatus *loco citato*, successio enim est res ciuilis, fit vt secundùm doctrinam citatam intelligantur tantùm consanguinei collaterales vsque ad quartum gradum, vt computat gradus ius ciuile, iuxta quod est quartus gradus, qui est secundus iure canonico. Et sic tenuit quidam doctus Iurisperitus.

18 Tandem notanda est resolutio huius casus, de quo consultus fui. Quidam testator patronatum reliquit, iussitque certum redditum quotannis distribui pauperibus, ita vt consanguineæ famulæ, aliaeve fœminæ testatori coniunctæ tribui non possent, ne ob affectionem patronus moueretur. Dubitatur, vtrùm consanguineæ vltra quartum gradum, secundùm computationem ciuilem, v. g. consanguineæ patroni in secundo gradu secundùm ius canonicum tribui hic redditus possit; videtur enim, quòd sic, ex doctrina tradita: at credo non posse ex præsumpta testatoris voluntate, sicut etiam posset recusari iudex in tali gradu coniunctus, non obstante doctrina citata Doctorum; quia cùm hoc in affectionis, & passionis præsumptione fundetur ob consanguinitatem, & in hoc gradu permaneat, mihi videtur computandum esse vsque ad decimum gradum, vt est de iure communi, & Partitarum, quia vsque ad illum censetur durare affectio. Sic Iurisperitus præfatus.

Dubium XXV.

An testamentum, quod fecit pater, non habens liberos, validum sit quo ad omnia legata, si diu superuixit, nec reuocauit, nec confirmauit, cùm postea liberos habuerit.

Nota iure certissimum esse, quòd quando pater præterit filium, vel ipsum absque causa exhæredat in testamento, testamentum est nullum, quoad hæredis institutionem; at validum est quo ad reliqua. Et sic valebunt legata, quæ pater potuit in præiudicium filiorum prælegare, *auth. ex causa, C. de liber. præterit. l. fin. tit. 8. part. 6.* quod hodie per *l. 24. Taur.* quæ est *l. 8. tit. 6. lib. 5. nouæ recopil.* ampliatum est, vt etiam melioratio in tertio, & quinto valeat. Et ratio huius est, quia pater voluit, vt testamentum illud valeret, in quantum potuit, & in quantum potuit, voluit exhæredare filios: ergo in illa parte, in qua potuit, valebit; non potuit autem in hæredis institutione, sed tantùm in legatis (in nostra Hispania in quinta parte, in aliis autem regionibus iuxta illarum leges;) ergo. 1

Secundò nota hoc certissimum esse, quando pater scienter præterit, vel exhæreditauit filium absque causa sufficienti. At quando ignoranter, vt si ignorauit se filium habere, v.g. posthumum, quia dum obiit, ignorabat mulierem esse grauidam, vel obiit longè distans ab vxore, & ignorabat habere filios, est grauis difficultas. 2

Duplex est sententia celebrior, inter alias, quas latè refert Tiraquel. *l. si vnquam, C. de reuoc. donat. verbo, donatione largitus, a num. 260.* 3

Prima dicit adhuc valere legata. Ratio, quia cùm donatio statim, ac fit, sit irreuocabilis, si non reuocaretur natiuitate filiorum, nullum aliud superesset medium, vt reuocaretur, ne filiis postea natis præiudicium inferret: at legatum cùm sit reuocabile vsque ad mortem, si non reuocetur natiuitate filiorum, medium superest ad sui reuocationem, scilicet, vt pater reuocet in alio testamento: ergo statim, vt donatio reuocetur natiuitate filiorum, quos pater tempore donationis non cogitabat, non extendendum est, vt procedat in legatis. Hanc tenet Perez *lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. fol. 81. vers. Quaro vtrum legat.* & videtur sequi Gregor. Lopez *l. fin. tit. 8. pa. 6. vers. desheredado.* Idem Accurs. sibi contrarius, Paulus de Castro, Immola, Aretinus, Bald. Raphaël Fulgosius, quos refert Tiraquel. *suprà num. 262.*

Secunda sententia multo probabilior est, quòd reuocentur, nec valeant talia legata, quando pater ignoran 4

ignoranter fecit. Ratio, quia legatum est donatio quædam, *l. legatum. ff. de legat. 2.* sed donatio reuocatur natiuitate filiorum, *l. si vnquam, C. de reuoc. donat.* ergo. Item, quia donatio maiori firmitate nititur, cùm statim fiat irreuocabilis, quàm legatum, quod est reuocabile vsque ad mortem; sed illa reuocatur, &c. ergo. Item, quia etiam legatum reuocatur ex præsumpta testatoris voluntate, vt dicemus infrà agendo de legatis; sed hic est præsumpta voluntas: ergo. Item, quia ideo non reuocantur legata, vt dixi *notab. 1.* quia pater voluit valere testamentũ, in quantum potuit, cùm sciens, & prudens filium præterierit; sed quando ignoranter præterit, non est præsumendum, magis dilexisse extraneos, quàm filios, & sic hos voluisse legatis priuare, cùm ignorantia tollat voluntarium: ergo in hoc casu non valebunt legata. Sic tenent Castillo *l. 24. Taur. num. 58.* Iulius Clarus *lib. 3. recept. sent. §. testamentum, q. 46. & 52.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 6. l. 8. glossa 1. num. 5.* Antonius Gomez *l. 24. Taur. n. 6.* Gratian. *regula 278.* Bernardus Diaz *regula 56.* Bart. & Iason *dicta auth. ex causa.* Petrus, Iacobus, Ripa, Fortunius Garcia, Orofcius, Paulus de Castro, Alex. Barbatius, Roman. Cardin. Anan. quos refert *ibi* Gratian. Ant. Gabriel 2. *tomo communium, lib. 10. fol. 9. verbo legatum,* Accurs. Azo, Iacobus de Butrio, Raynerius, Oldradus, Cynus, Albericus, & plures alij, quos refert Tiraquel. *suprà verbo donatione largitus, num. 260.* Idem Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 12. tit. 2. num. 30.* Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam. §. in eodem testamento relinquens, el 1. num. 232.* Et hæc est communis sententia.

5 Nota primò hanc sententiam habere verum etiam in legatis piis, ea enim non valent, quando filius ignoranter est præteritus. Sic Bart. *l. 1. C. de sacros. Eccles. num. 59.* Iason *dicta auth. ex causa, num. 3. & 6.* limitans, nisi sint talia, quæ testator verisimiliter reliquisset, etsi de liberis cogitaret, iuxta limitationem, quam statim ponam.

6 Secundò nota, quòd hæc sententia habet duas limitationes.

Prima est, vt intelligatur in legatis tam magnis, quæ testator verisimiliter non reliquisset, si de liberis cogitasset; secus in paruis, quæ etiamsi cogitasset, fecisset. Ratio, quia hæc legata reuocantur ex præsumpta voluntate; ergo tantùm iuxta præsumptam voluntatem reuocantur. Sic Bart. *l. filio præterito, ff. de iniusto testam.* Baldus *dicta auth. ex causa,* Paulus de Castro, & Corneus, *ibi.* Iason *ibi num. 6* Franciscus Aretinus, Barbatius, Socinus, quos refert, & sequitur Tiraquel. *dicta l. si vnquam, verb. omnia, vel partem. num. 25.* Mantica *vbi suprà n. 30.* Guillelmus Benedictus *num. 233.*

7 Aduerte arbitrio iudicis relinqui, an ea sint legata, vt testator fecisset, licet de liberis cogitaret: qui considerabit quantitatem rei, & qualitatem personarum, scilicet legantis, & legatarij, & an sint coniuncti, necne, & in quo gradu, & an vnum tantùm, vel plures liberos suscepit post ea legata; minus enim præsumitur quod daret, qui plures liberos habet. Sic Iason *dicta auth. ex causa, num. 6.* Angel. Paulus à Castro, Barbatius, & alij plures, quos refert, ac sequitur Tiraquel. *d. verb. omnia, vel partem, num. 28. 29. 30.* Guillelmus Benedictus *num. 233.*

8 Secunda limitatio est, quando testator nullum alium filium hæredem instituit, & legata reliquit, sed si aliquem filium hæredem instituerit, & legata reliquerit, licèt alium filium ignoranter præterierit, at legata debebuntur; quia sicut vnum filium, quem instituit, grauauit legatis, sic verisimile est ita facturum, si de alio, quem præteriit, cogitaret, *l. Titius, §. 1. ff. de liber. & posthum.* & *ibi* Bald. Guillelmus Benedictus *dicto num. 233.* Alexand. *dicta auth. ex causa.* Sed Iason *ibi num. 6.* dicit hanc coniecturam esse periculosam; quia minus præsumitur legaturum patrem habentem plures filios, quàm habentem vnicum: vnde credo standum esse arbitrio prudentis iudicis, an si cogitasset de illo filio, tot legasset.

Sed adhuc difficultas manet in nostro casu, 9 quia hic pater diu superuixit, postquam liberos habuit, nec reuocauit ea legata, cùm potuerit: vnde dubium est, an hoc censendum sit tacita voluntas confirmandi dicta legata, & sic valeant.

Duplex est sententia.

Prima ait, in hoc casu valere legata propter tacitionem dictam. Sic Bellamera, Paulus à Castro, 10 Roman. Alexand. Corneus, Barbatius, Decius, quos refert Tiraquel. *suprà, verbo, susceperit liberos, num. 212. 213. 214.* Mantica *suprà num. 31.*

Secunda sententia omnino tenenda docet adhuc in hoc casu reuocari legata. Probatur, quia esto testator hoc voluisset in eo medio tempore, hæc voluntas non fuit legitima, nec facta solemni numero testium; & sic est nullius momenti. Item sæpe non reuocant, quia non aduertunt, vel quia differunt condere testamentum vsque ad mortem, & tunc vel obliuiscuntur, vel sæpè non habent testandi locum. Item probatur ex *l. filio, §. Seia, ff. de adim. legat.* vbi habetur, quòd si quis in testamento legauit alicui, & pòst superuenere inimicitiæ inter testatorem, & legatarium, per quas tacitè reuocatur legatum, & postea superuixit testator, & fecit codicillum, in quo non reuocauit legata, adhuc manent reuocata, & non debentur. Et ratio est, quia cùm semel annullata fuerint, oportet, vt expressè firmentur, vt sint valida: ergo similiter in nostro casu, cùm natiuitate filiorum fuerint reuocata legata, & postea non fuerint expressè confirmata, reuocata manebunt, & fortiori ratione in nostro casu, quia dictus pater non fecit testamentum, vel codicillum post filiorum natiuitatem. Sic tenent Gratian. Iason, Bernardus Diaz *suprà,* Bart. *consil. 210. 235.* Angel. *l. idémque erit,* quam legit cum *l. qui iure, ff. de milit. testam.* vbi dicit ita consuluisse Collegium Perusinum, Franciscus Aretinus, & alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. *dicta l. si vnquam, verbo susceperit liberos. num. 220.* Guillelmus Benedictus *suprà §. in eodem testamento relinquens, el 1. num. 233.* Iulius Clarus *suprà q. 46.*

DVBIVM XXVI.

An si possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione maioratus secundùm illius institutionem, illum amittat, vel possit adhuc illum retinere.

IN institutione cuiusdam maioratus Hispaniæ habetur hæc clausula: *Ita sit, & esse intelligatur,* 1 *non*

non esse, nec fore vocatos ad hunc maioratum, nec ad succedendum in illo eos, qui fuerint Religiosi, aut Sacerdotos, aut alicuius ordinis impedientis, ne possint contrahere matrimonium. Supposita igitur hac clausula, est præsens dubium, an si Petrus, v.g. antequam haberet aliquod impedimentum ad contrahendum matrimonium, successit in hoc maioratu, & illum possidet, postea verò recipiat ordinem sacrum, amittat maioratum, vel possit adhuc illum sibi retinere.

2 Ratio dubitandi est, quia clausula dicit, *fuerint Religiosi, aut Sacerdotes*, & verbum, *fuerint*, cùm sit de futuro, reddit hunc sensum, scilicet, quòd ille, qui in quocumque tempore futuro fuerit Sacerdos, &c. Item quia hoc intendit ratio à testatore allata, quæ cùm sit expressa in testamento, est finalis, quatenus asserit se non vocare ad hunc maioratum Religiosum, aut Sacerdotem, quia non possunt contrahere matrimonium, quæ ratio æquè militat in eo, qui ordinatur, postquam successit in maioratu, ac antequam in illo succederet. Et denique quoniam ad hunc maioratum omnes videntur esse vocati sub conditione, scilicet, si non habuerint ordinem impedientem matrimonium.

3 Sit tamen conclusio. Bene potest iste retinere primogenium, licèt ad sacrum ordinem promoueatur, postquam in primogenio successerat.

Probatur primò, quia de iure communi, & Regni Clerici possunt succedere in quouis primogenio, vt tenet alios allegans Molina *lib. 1. de primog. cap. 13. num. 96. 97.* Anton. Gomez *l. 40. Taur. num. 66.* ergo cùm hæc clausula primogenium instituens sit correctoria iuris communis, & Regij, restringenda est; cùm ergo tantùm dicat, *non succedat, qui fuerit ordinis sacri*, non est extendenda, vt qui legitimè successit, si postea Clericus fiat ordinis sacri, amittat primogenium: sed hic casus tanquam omissus, dispositioni iuris communis relinquendus est, *l. commodissimè. ff. de liber, & posthum.*

4 Secundò probatur, quia qualitatem sat est adesse tempore per verbum *requisito*, scilicet initio successionis, & si semel qualitas illa adfuerit tempore requisito, licèt postea deficiat, non vitiatur actus, *l. sciendum, §. fin. ff. qui satisd. cog.* vbi si semel quis excusatur à cautione, quia tempore incepti iudicij immobilia possidebat, licèt durante iudicio alienauerit, non cogitur denuò satisdare: & tamen qualitas, quæ aderat tempore incepti iudicij defuit facto, & voluntate personæ, in qua requirebatur: & ita in simili tenent plures Doctores; licèt enim causæ Ecclesiasticæ committi non possint, nisi personis in dignitate constitutis, vel canonicis, per *cap. statutum, de rescriptis in 6. §. sancimus*, tamen si tempore commissionis causæ erat canonicus, sufficit, licèt postea desinat esse, vt docet *ibi* glossa, *vers. Canonicis*, & *ibi* Dominicus, Francus *ibi §. 1. num. 8.* Anchar. *ibi q. 4.* & omnes scribentes, Panot. *consil. 9.* Paulus de Castro *consil. 319.* Federicus *consil. 32.* Rota *in decis. antiq. tit. de rescript.* Bald. *l. generaliter, C. de Episcop. & Cler.* Præterea in alio simili docent nostram conclusionem alij Doctores, scilicet Ripa *l. ex facto, ff. de vulgari, num. 40.* vbi dicit, quòd stante statuto quòd fœminæ extra territorium matrimonium contrahenti non possit aliquid legari, si tamen aliquid legetur ante matrimonium existenti in ciuitate, obtinebit legatum, etiamsi postea extra territorium contrahat matrimonium; quia post actum perfectum non reuocatur acquisitio, licet res deueniat ad casum, à quo incipere non potuit, per *l. sic Gaudentius, C. de contrahen. empt.* & notant Batt. & alij *l. etsi pluribus, §. & si placeat, ff. de verb. obliga:* & resoluit optimè Corrasius *l. si pro parte, in princip. num. 9. de seruit.* Et de iudice habetur casus *in l. cæcus, ff. de iudic.* vbi dicitur, quòd licèt cæcus non possit esse iudex, tamen si prius fiat iudex, quam sit cæcus, non amittit officium propter cæcitatem postea interuenientem. Item Paulus de Castro, Baldus, & plures alij, quos refert, & sequitur Tiraquel. super *l. si vnquam, C. de reuoc. donat. vers. susceperit liberos. num. 189.* docent relictum mulieri sub hac conditione *si vidua erit*, deberi, si semel fuerit vidua, licèt in viduitate non perstiterit, per *l. finalem, C. de induct. viduit.* Et ratio est, quia sat est conditionem vno, primòque actu impleri, etsi non duret, *l. heredibus, in princip. ff. ad S.C. Trebell.* Quam doctrinam egregiè, & plura inferens, pluresque Doctores referens, docet Tiraquel. *loco citato à n. 187.* per plures numeros: & in regula super *l. boues. §. hoc sermone, ff. de verb. signif. num. 118.* Molina *lib. 3. de primog. cap. 10. num. 8.* Item quia excommunicatus irregularis, & suspensus incapaces sunt recipiendi beneficium Ecclesiasticum: at si hæ censuræ superueniant post acquisitionem beneficij, non amittitur, vt dicitur in materia de censuris, & beneficiis.

5 Tandem probatur, quia quando alicui ius quæritur ex alicuius causæ existentia, non est eo iure priuandus, licèt causa defecerit, *l. post mortem, §. 1. ff. de bonor. possess. contra tabul.* Et hinc est, quòd in maioratibus, in quibus non potest succedere fœmina, quando datur masculus si postquam defectu masculi successit fœmina, conciperetur, & nasceretur masculus, qui si tempore vacationis maioratus esset conceptos, illam excluderet, nullo modo illam excludet, si concipiatur, & nascatur, postquam fœmina in maioratu successit, vt per plura tenet & resoluit Molina *lib. 3. de primog. cap. 10.* insuper conclusionem positam tenuerunt plures Iurisperiti huius Cancellariæ Granatensis.

6 Ad argumenta in oppositum respondetur.

Ad primum quòd illa qualitas, scilicet, quòd *fueris Sacerdos*, limitatur per verbum illud, *non succedat*, quia qualitas adiuncta verbo debet restringi, & limitari secundùm tempus verbi, à quo regulatur, *l. in delictis, §. si extraneus, cum vulgar. ff. de noxali.* Et ita vult dicere, quòd qui fuerit sacerdos tempore, in quo successurus est.

7 Ad secundum nego esse eamdem rationem: nam qui ante successionem erat Sacerdos, seu ordinis sacri, non poterat contrahere matrimonium, & iam erat exclusus per clausulam: at qui postquam successit in maioratu, ordinatur, poterat contrahere matrimonium tempore, quo successit, & ita non est exclusus per clausulam.

8 Ad tertium nego esse condirionalem clausulam, sed est absoluta, & tantùm petit, vt tempore successionis non sit successurus Clericus ordinis sacri.

DVBIVM

DVBIVM XXVII.

An si quis ab inteſtato decedat, teneantur eius ſucceſſores quintum bonorum pro eius anima expendere.

HAec in re aliqua ſunt certa apud omnes.

1 Primò certum eſt, quòd ſi quis non conſtituat hæredem, nec det poteſtatem commiſſario (ideſt, ei, cui dat poteſtatem pro ſe teſtandi) conſtituendi hæredem, nec explicuit ad quid daret poteſtatem, talis commiſſarius, cui abſolutè eſt data teſtandi poteſtas pro defuncto, tantùm poteſt ſoluere debita defuncti, & deducto ære alieno, ex bonis, quæ ſuperſunt, poteſt dare ſolum quintum in opera pia pro anima defuncti, ſi defunctus habeat conſanguineos, qui ſuccedunt ab inteſtato, & tales ſuccedent in reſiduo bonorum: ſi verò tales conſanguineos non habeat, debet commiſſarius dare vxori, quod ſecundùm leges Hiſpaniæ ad ipſam pertinet, & reſiduum tenetur expendere pro anima defuncti: ſic enim habetur expreſsè *l. 32. Taur.* quæ hodie eſt *l. 6. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* per quam in hoc regno Hiſpaniæ corrigitur *cap. cum tibi, de teſtam.* iuxta quod is, cui datur commiſſio ad teſtandum pro defuncto, tenebatur omnia eius bona in pias cauſas expendere. Sic notat Couar. *dict. cap. cum tibi, num. 10.* Anton. Gomez *l. 32. Taur. num. 1.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 4. l. 6. gloſſa 3. num. 4.*

2 Nota primò, quid ſit hoc, quod relinquendum eſt vxori? Dic quòd dos, arrhæ, & ſponſalitia largitas, vt *l. 1. 2. & 4. tit. 2. lib. 5. nouæ recopil.* & dimi-
3 dia pars bonorum conſtante matrimonio acquiſitorum, *l. 2. & 3. tit. 9. lib. 5. eiuſdem recopil.* Matienzo *dict. l. 6. gloſſa 5. num. 1.* Caſtillo *l. 32. num. 10. verſ. le puede.* Item lectus quotidianus; hic enim debetur vxori, iuxta *l. 6. tit. 6. lib. 3. legum fori.* Caſtillo *ibi.* & nota quòd hic lectus quotidianus ſi ſit ſericus, vel pretioſus, qui non conuenire videatur ſtatui vidui, vel viduæ, non debetur vxori, mortuo viro, vel viro, mortua vxore: ſed debetur lectus decens ſtatui vidui, vel viduæ, vt ex multis latè probat Gutier. *lib. 2. quaſt. practic. q. 93.* An verò ſi vxor ſit pauper, ſcilicet non habens vnde alatur, debeat in hoc caſu ei relinqui quarta pars bonorum mariti. Matienzo *dict. l. 6. gloſſ. 6. num. 2.* negat: at poſſet (inquit) commiſſarius ei dare, ſicut reliquis pauperibus. Ratio, quia hæc quarta pars non debetur vxori, quando vir facit teſtamentum, ſed quando decedit inteſtatus: at in hoc caſu non decedit inteſtatus, cùm commiſſarius ipſius nomine teſtetur. At verius eſt deberi talem quartam, quia hæc quarta debetur vxori pauperi, iuxta *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor. & l. 6. tit. 13. p. 6.* non tantùm quando vir decedit ab inteſtato, ſed etiam quando decedit teſtamēto facto, vt benè notat Greg. Lopez *ea l. 6 verſ. non dexaſſe*, qui in tota illa lege optimè tractat quando æqualiter hæc quarta viro, vel vxori debeatur. Sic Caſtillo *d. n. 20.*

3 Hinc fit, quòd licèt deficientibus conſanguineis ſuccedant ſibi inuicem ab inteſtato vir, & vxor, & ſi non ſint coniugati, ſuccedat fiſcus, *l. 1. & 4. C. de bonis vacant. lib. 10. & l. 1. §. domus, ff. de iure fiſci. & l. 6. tit. 13. part. 6.* at in præſenti caſu excluduntur, quia in hoc caſu vir non decedit inteſtatus. Matienzo *dict. l. 6. gloſſ. 5. num. 2. & 3.*

4 Secundò nota, quòd aliqui limitant primum dictum certum ex *l. 32. Taur.* quatenus ait poſſe commiſſarium diſponere in opera pia quintum extantibus conſanguineis, vt procedat quando conſanguinei ſunt tranſuerſales: ſi enim ſint aſcendentes, vel deſcendentes, non poterit expendere quintum pro anima; quod colligunt ex *l. 36. & 37. Taur.* Sic Tello *l. 32. Taur. num. 10. & l. 36. num. 4.* Gutierrez *lib. 2. quæſt. pract. q. 44. & 47.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. num. 28. 29.* notat Azebedo *ea l. 6. num. 31. 32.* quòd totum quintum non poteſt expendere, licet tantùm reliquerit tranſuerſales, vel hæredem extraneum; quia verbum, *pueda*, poſitum in ea lege dicit arbitrium boni viri, & ſic tantùm poteſt expendere, quod bonus vir arbitrabitur, attenta qualitate defuncti, & bona eius vita, & regionis vſu, & aſcendentibus, vel deſcendentibus, quos relinquit, modò non excedat quintum. Cæterùm etiam in hoc caſu tenendum eſt poſſe expendere quintum pro anima, quia *d. l. 32. Taur.* loquitur vniuerſaliter: & diuerſus eſt caſus *l. 36.* Sic Angulo *lib. circa leges regias meliorationum, l. 13. gloſſ. 4. num. 5.* Anton. Gomez *l. 37. Tauri num. 2.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 4. l. 11. gloſſ. 2. num. 2. & gloſſ. 3. num. 1. & 2.*

5 Secundò eſt certum, quòd ſi teſtator nominauit hæredem, & dedit poteſtatem commiſſario perficiendi teſtamentum, talis commiſſarius tantùm poteſt expendere quintum, & reliqua bona ſunt talis hæredis, niſi teſtator expreſsè dedit poteſtatem ad expendendum amplius, quàm quintum. Sic habetur *l. 37. Taur.* quæ hodie eſt *l. 11. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* Quod limitant Tello, & Gutier. citati *notab. præced.* quando hæres nominatus à teſtatore non eſt aſcendens, vel deſcendens: ſed benè reprobant Matienzo, Anton. Gomez, & Angulo, vt dixi *notab. præced.* In quantum verò dicit hæc lex, quòd poteſt commiſſarius diſponere amplius quàm de quinto, ſi teſtator dedit ei poteſtatem, intelligenda eſt, niſi teſtator habeat aſcendentes, vel deſcendentes; ſi enim habet aſcendentes, tantùm poteſt dare poteſtatem ad diſponendum de tertio: ſi verò habeat deſcendentes, tantùm de quinto. Anton. Gomez *l. 37. Taur. num. 2.*

6 Primò nota, quòd commiſſarius non poteſt quouis tempore facere teſtamentum nomine defuncti. nam per *l. 33. Taur.* quæ hodie eſt *l. 7. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* præfigitur tempus quatuor menſium, ſi tempore commiſſionis præſens erat in loco, in quo facta fuit, & ſex menſium, ſi erat tunc abſens, & vnius anni, ſi erat eo tempore extra regnum, qui terminus currit à die mortis teſtatoris, licèt non venerit in notitiam commiſſarij, vt ibi dicitur: & ſubditur, quòd tranſacto hoc termino, ſi commiſſarius non fecit teſtamentum, ſuccedant hæredes ab inteſtato, niſi conſignaſſet teſtator hæredem, vel aliquid ſpeciale legaſſet, id enim vim habebit. Hic tamē terminus præfixus à lege intelligitur, niſi teſtator aliud diſponat, & maius, vel minus tempus præfixerit: illud enim omnino eſt ſeruandum tam in exequutore teſtamenti, quàm in commiſſario, quia præfixio illa termini eſt in fauorem teſtatoris. Sic Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 7. gloſſ. 2. num. 3.* Caſtillo *l. 33. Taur. gloſſ. 1.* Ioan. Lupus *ibi num. 6.* Tello, & Anton. Gomez *ibi num. 2.* Couar. *cap. nos quidem, de teſtam. num. 1.* Gregor. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. verſic. haſta vn año.* Gutierrez *lib. 2. pract. quæſt. q. 45.* Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 4. n. 3.*

Secundò nota, quòd commiſſarius non tenetur

acceptare

acceptare officium, sicut nec executor testamenti, vt clarè colligitur ex *d. l.33. Taur.* & docet Matienzo *eadem l.7. gloss.6. num.2.*

8 Tertiò nota, quòd commissarius semel à se factum testamentum non potest reuocare, nec facere codicillum etiam ad pias causas, nec aliquid addere, oec detrahere, nec declarare, licèt reseruarit sibi potestatem ad hoc. Sic habetur *l.35. Tau.* quæ hodie est *l.9. tit.4. lib.5. nouæ recopil.* nec potest reuocare testamentum in toto, nec in parte, quod testator fecerat, nisi expresè ad id dedisset potestatem. Sic habetur *l.34. Tauri*, quæ hodie est *l.8. tit.4. lib.5. recopil.*

9 An verò si testamentum, quod fecit cõmissarius, est oullum, vel non seruauit in eo formam traditam à defuncto, possit iterum facere testamentum, vide Tello *l.35. Taur. num.2.* & *ibi* Castillo, & Matienzò *lib.5. recop. tit.4. l.9. glossa 1. num.4.*

10 Tertiò est certum, quòd quando testamentum non fecit defunctus, sed dedit alicui commissionem ad testandum pro eo, quæ commissio non est sortita effectum, quia commissarius non fecit testamentum, vel non fecit iotra terminum, in quo poterat vti commissione, tunc hæredes ab intestato, ad quos talia defuncti bona pertinent, si non sint ascendentes, vel descendentes legitimi, tenentur expendere quintum pro anima defuncti: sic enim habetur *l.36. Taur.* quæ hodie est *l.10. tit.4. lib.5. nouæ recopil.*

11 Dubium tamen est, quando omnino decessit ab intestato, nullo assignato commissario, ad quid teneantur hæredes ab iotestato.

12 Rojas *epitome success. cap.3. num.7. 8.9.* dicit, quòd si hæredes succedentes ab intestato sint filij, non tenentur expendere quintum pro anima defuncti: secus si sint transuersales; quia *dicta l.36. Tauri* statuit, vt quando defunctus assignato commissario, qui non est vsus facultate, decessit, teneantur successores transuersales expẽdere quintũ pro anima defuocti; quia præsumit lex eam fuisse defuncti mentem, sed quando omnino decedit ab intestato, præsumitur esse eandẽ mentem; ergo, &c.

13 At dicendum est non teneri expendere quintum pro anima etiam transuersales, vel quosuis alios hæredes ab intestato; quia ex lege omnia bona defuncti ab intestato sunt venientium ab intestato. *l.3. tit.3. part.6.* nec aliqua lege cauetor, quòd quiotum pro anima expendere teneantur. Nec est simile de casu contento *in dicta l.36. Tauri*, nam ex quo testator fecit commissarium, lex intelligit animum defuncti fuisse, vt anima sua præferretur venientibus ab intestato, & eam voluntatem, quæ ad omnia bona extendebatur, ex doctrina Innoc. *cap. cùm tibi, de testam.* lex restringit ad quintum, quando succedunt transuersales: at in nostro casu oil dispooit lex. Sic teneot Angulo super leges regias *de meliorationibus, l.13. gloss.4. num.3. & 4.* Anton. Gomez *l.36. Taur. num.2.* Castillo *ibi num.2. §. del testador*, Tello *ibi num.3.* Guttier. *practic. quæst. lib.2. q.46.* Azebedo *l.6. tit.4. lib.5. recopil. num.32.* & communis.

14 Vnde, vt dicit *ibi* Angulo, tantùm tenentur ad expeosas oecessarias funeris cum epiikeia, & moderamine secundùm consuetudioem patriæ, & Gutier. dicit tenebuntur tantum pro anima defuncti expendere, quantum deceat, attenta qualitate personæ defuncti, & quantitate bonorum, iuxta morem consuetum regionis, iuxta *l. si quis sepulchrum, vers. sumptus funeris. ff. de religios. & sumptib. funer.* idem Azebedo *ibi.*

15 Hinc fit primò, quòd vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vno eorum defuncto ab intestato, non potest alter quidpiam distribuere pro anima defuncti de bonis defuncti, alias tenebitur resarcire de propriis bonis venieotibus ab intestato. Sic Castillo *loco proximè citato*, dicens sic iudicatum fuisse in curia Imperiali.

16 Secundò fit, quòd quando defunctus relinquit commissarium, qui pro ipso testetur, si habet ascendentes, vel descendentes, fauorabilius est ipsis, ne commissarius exequatur; quia si non exequitur commissionem, non tenentur hîc quintum pro anima expendere, vt dixi ex *l.36. Taur.* Si verò commissarius testatur, potest integrum quintum expendere, vt dixi ex *l.32. Taur.* At si talis defunctus solùm habet collaterales, fauorabilius est ipsis, vt commissarius exequatur; quia si non exequitur, tenentur integrum quintum pro anima expendere, iuxta *l.36. Tau.* si verò exequitur, potest eos minus quinto grauare, cùm *l.32. Taur.* dicat, quòd possit integrum quiotum expendere, quod importat liberam volũtatem, Angulo *ibi n.6. & 7.*

DVBIVM XXVIII.

An quarta bonorum, quæ debetur alteri coniugi pauperi non habenti, vnde decenter sustentetur, minuat legitimam filiorum, ita vt non sit detrahenda de quinto, nec si habeat ascendentes, de tertio bonorum.

1 SVpponendnm est iuxta *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor, & l.7. tit.13. part.6.* coniugi non habeoti vode decenter sustentetur, deberi quartam partem bonorum. Quo supposito dubitatur, an illa detrahenda sit de legitima filiorum, an potiùs de quinto, vel si oon habeat asceodeotes, de tertio bonorum.

2 Sit conclusio. Talis quarta non deducitur de tertiu, nec de quinto bonorum, sed de toto hæreditaris corpore, & sic ea non obstante potest pater liberè testari de quinto, & inter filios de tertio; & si est descendens, poterit liberè disponere de tertio. Ratio, quia sicut debita ex contractu orta præferuntur legitimæ filiorum, ita debita legalia, quale est hoc. Sic Gregor. Lopez *ea l.7. vers. hyos.* Tello *l.9. Taur. à num.31.* Angulo *de meliorat. l.13. gloss.3. num.34. & l.9. glossa 2. num.5.* & quidam doctus Iorisperitus.

3 Vnde quarta hæc prius extrahenda est, quàm quintum, quia est debitum legale. Angulo *ea l.13. gloss.3. n.33.*

DVBIVM XXIX.

An si quis faciat donationem irreuocabilem medietatis bonorum, quæ tempore mortis habuerit, apposita clausula posita, quòd ex tunc se desistit, & priuat dominio horum bonorum, séque constituit tanquam inquilinum, & vsufructuarium illorum, possit dum viuit pro libito disponere de his bonis, illáque donare, vt sibi placuerit.

1 ET videtur, quòd non, primò quia videtur translatum dominium medietatis bonorum in

in donatarium, vt expressè dicit dicta clausula: & quia per reseruationem vsusfructus statim transfertur dominium in donatarium, *l. quamuis*, & *l. si quis argentum*, *§. sed si quidem*, *C. de donat.* & *l. 9. tit. 30. part. 3.* Secundò, quia prior donatio est irreuocabilis; ergo per nullam posteriorem potuit reuocari. Tertiò, quia *auth. contra rogatus. C. ad S.C.Trebell.* disponitur, quòd quando testator instituit Ioannem hæredem sub ea conditione, vt quod ex ea hæreditate superfit tempore mortis, relinquat Petro, tenetur reseruare Petro quartam partem hæreditatis, & dare fideiussores: ergo similiter in nostro casu.

2 Sed dicendum est non teneri reseruare aliquid ex illis bonis donatario, sed posse liberè disponere de illis, dum viuit faciendo alias donationes de illis, vt placuerit; primò quia casus illius Auth. est valdè diuersus ab isto: in illo enim legatum relictum Petro non habuit ortum ab ipso Ioanne instituto hærede, sed à priori testatore instituente fideicommissum: quæ institutio fideicommissaria ne omnino euanescat præsumit lex testatoris mentem fuisse, vt fideicommissarius aliquid haberet ex hæreditate; & hoc voluit esse ad minus quartam partem: at in nostro casu nulla est institutio, sed donans ipse voluit se obligare ad medietatem bonorum, quæ remanserint tempore suæ mortis: ergo non est obligetur ad reseruandum aliquid donatario. Nec obstat clausula addita, *quòd se constituit tanquam inquilinum*, &c. quia cùm non assignet aliqua bona in particulari, quorum se constituat inquilinum, & non sit maior ratio horum, quàm illorum, nullo modo transfertur dominium, *l. 3. §. incertum ff. de acquir. possess.* Nec etiam obstat, quòd prima donatio fuerit irreuocabilis; quia id verum est quantum ad medietatem bonorum, quæ remanserint post eius vitam, & ita etiam visum est doctis Iurisperitis.

Dubium XXX.

An meliorationes in re viri factæ constante matrimonio sint communicandæ, seu diuidendæ inter virum & vxorem tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri.

1 Sit conclusio. Meliorationes in re mariti factæ constante matrimonio ipsi marito cedunt, earum tamen æstimatio diuidenda est cum vxore. *l. 9. tit. 4. lib. 3. fori.* Sic Couar. *4. decret. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 9. fine.* Perez *l. fin. tit. 4. lib. 5. ordinan.* Nauarra *lib. 3. de restitu. cap. 1. num. 150.*

2 Nota excipiendas esse meliorationes, quæ fiunt in aliquibus rebus maioratus; eæ enim, nec earum æstimatio, non diuiduntur cum vxore, nec cum aliis cohæredibus, sed accrescunt maioratui, per *l. 46. Taur.* quæ hodie est *l. 6. tit. 7. lib. 5. recopil.* cuius verba sunt; *Todas las fortalezas, que de aqui adelante se hizieren en las ciudades, villas, y lugares, y heredamientos de mayorazgo, y todas las cercas de las dichas ciudades, villas y lugares de mayorazgo, assi las que de alli adelante se hizieren de nueuo, como lo que se reparare, o meiorare en ellas, y assi mesmo todos los edificios, que de alli adelante se hizieren en las casas de mayorazgo, labrando, o reparando, o reedificando sean assi de mayorazgo, como lo son, o fueren las ciudades, villas y lugares, y heredamientos, y casas donde se labraren: y mandamos, que en todo ello succeda el que fuere llamado al mayorazgo con los vinculos, y condiciones en el mayorazgo contenidas, sin que sea obligado a dar parte alguna de la estimacion, o valor de los dichos edificios, a las mugeres del que los hizo, ni a sus hijos, ni a sus herederos, o successores.* Hæc in illa *l. 46.*

3 Hæc lex 46. Taur. extendi debet, vt etiam procedat in vinculis, & maioratibus factis absque Regia facultate, vt ex tertio, & quinto, si quis habeat descendentes, vel ex omnibus bonis, si ascendentibus, & descendentibus careat, licèt Perez videatur contrarium tenere *l. 1. tit. 2. lib. 5. ordinam. fol. 133.* etsi tandem relinquat cogitandum: at dicendum est habere etiam locum in his, sunt enim verè maioratus, vt latè probat Gutier. *vbi infra*, multos allegans, & lex vniuersaliter loquitur. Sic Gutier. *lib. 2. pract. q. 85.* Padilla *C. de fideicomm. rubr. num. 10.* Molina *lib. 1. de primog. cap. 1. num. 27.* Couar. *lib. 3. var. cap. 5. num. 7.* Peralta *rub. ff. de hæred. instit. num. 123.* Burgos de Paz iunior *q. 6. ciuili, num. 45.* Ioan. de Garcia *de expensis, & meliorat. cap. 13. num. 46. de coniug. ac quæstu. n. 89.* Immo idem est in anniuersariis, & patronatibus, qui iure maioratus relinquuntur, in quibúsque iure maioratus succedendum est. Sic Molina, Gutier. Ioan. Garcia, Padilla, *ibi*, Burgos *eadem q. 6. num. 46* Auendaño *l. 46. Taur. glossa 6. num. 12.* Mieres *de maioratu, in principio, num. 5. & 1. p. q. 10. num. 21.*

4 Secundò aliqui ampliant dictam l. 46. Taur. vt habeat locum non tantùm in fortalitiis, muris, aut domibus, quæ tantùm in ea lege expressa sunt, sed etiam protrahunt ad ædificia, & melioramenta in omnibus aliis rebus maioratus facta, quia ratio differentiæ commoda assignari nequit: vnde exempla *in d. l. 46. Taur.* apposita non causa restrictionis sunt, sed potiùs gratia frequentioris vsus adhibita sunt, ac sic decisionem legis non restringunt. Sic Molina *lib. 1. de primog. cap. 26. num. 15.* & sic iuxta hanc sententiam dicit non semel esse decisum sententia supremorum iudicum, licèt propter varias opiniones quidam iudices vni, quidam alteri opinioni adhærere solent. Idem tenet Ioan. Garcia *de expensis, & meliorat. cap. 13. n. 45. & de coniug. ac quæstu, n. 80. 81. 82.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 7. l. 6. num. 2.* Auendaño *l. 46. Tauri, gloss. 6. à n. 4.* & videtur expressè tenere Couarr. *4. decr. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 9. fine*, vbi vniuersaliter dicit in bonis maioratus meliorationes factas non diuidi cum vxore.

5 At contraria sententia probabilior est, scilicet, tantùm intelligi in casibus positis in illa l. 46. Tau. Ratio; quia lex illa est odiosa, & iuri communi contraria, adeò vt eam iniquam reputet Palacios Rubios *l. 46. Tauri num. 3. & rubr. de donat. §. 62. num. 16.* Gomez Arias *l. 44. Taur. num. 28.* Cassanæus *consuet. Burgundiæ rubr. 4. §. 13. num. 6.* Menchaca *de success. creat. lib. 1. §. 5. num. 13.* Burgos de Paz *lib. 1. consil. 3. num. 106.* Et quòd sit exorbitans à iure communi, & contraria, tenet etiam Perez *lib. 5. ordinam. tit. 4. l. finali, fol. 168. column. 2.* & Couarru. *4. decret. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 9. fine*, dicit esse contra priora iura; ergo non est extendenda, immo cùm exorbitet à iure communi, strictissimè venit interpretanda, *l. ius singulare*, & *l. quod verò, ff. de legibus*, & *cap. quæ à iure communi, de regul. iur. in 6.* & quanto minus potest,

debet corrigere ius commune, cùm legum correctio sit vitanda, *l.vnica, C. de inoffic. donat. & cap. cùm expediat, in princip. de elect. in 6.* & licèt secundùm aliquos, non sit exorbitans à iure communi, & correctoria, sed declaratoria, vt tenent Burgos de Paz *proœmio legum Taur. num.*43. & *l.*3. *Taur. num.*37. Molina *lib.*3. *de primog. cap.*6. *num.*24. Burgos de Paz iunior *q.*6. *ciuili, num.*36. 37. Gutierr. *lib.*2. *practic. q.*82. at, vt ibi bene dicit Gutier. est in præiudicium medietatis lucrorum, quæ aliis Regni legibus debebatur vxori, & in præiudicium legitimæ filiorum, vt benè etiam Molina *lib.*1. *de primog. cap.*26. *num.*15. Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili num.*49. ergo non est extendenda. Item quia hîc non militat eadem ratio, quia expensæ factæ in prædictis rebus expressis in *l.*46. spectant magis ad ornatum, & honorem, quàm ad vtilitatem: quæ ratio cessat in expensis factis in aliis rebus. Nam magis spectant ad vtilitatem, quàm ad ornatum. Sic tenent Burgos de Paz *lib.*1. *consil.*3. *à num.*104. Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, num.*15. Anton. Gomez *l.*40. *Taur. num.*72. *fine*, Gomez Arias *l.*44. *Taur. num.*40. *vers. aduerte.* dicitque ita iudicatum esse in supremo Consilio; Celsus *in repertorio, verbo maioratus.* Perez *l.fin. tit.*4. *lib.*5. *recopil. pag.*168. *column.*2. Nauarra *lib.*3. *de restit. cap.*1. *num.*150. *fol.*53. Aluarus Valascus 1. *par. de iure emphyt. q.*15. *num.*29. Mieres *de maiorat.* 4.*p. q.*33. *in principio, &* 1.*p. q.*10. *num.*18. & 29. Gutierr. *lib.*2. *pract. q.*82. *num.*3. & *lib.*3. *q.*70. *num.* 22. Barbosa *l. diuortio* 8. §. *fin.* 1.*p. num.*117. *fine, &* 118. Matienzo *lib.*5. *recopil. tit.*7. *l.*6. *glossa* 1. *num.*2. 3. & *glossa* 3. *num.*11. 12. & ita dicit Ioan. Garcia *dicto num.*45. fuisse pronunciatum à duobus peritissimis Aduocatis, cùm essent arbitri in quadam lite. Vnde iuxta hos omnes Doctores meliorationes factæ in aliis rebus maioratus, præterquam in fortalitiis, muris, & domibus maioratus, qui sunt casus expressi in illa l.46. Tauri, diuidendæ sunt quoad earum æstimationem cum vxore, & filiis aliis.

6 Tertiò aliqui ampliant dictam l. 46. Taur. vt quando loquitur de expensis factis in domibus maioratus, intelligatur non tantùm de domo principalioti habitationis ipsius maioratus possessoris, sed etiam de quacumque alia domo vinculo subiecta; quia hæc etiam verè dicitur domus maioratus, & lex generaliter loquitur. Sic tenent multi Aduocati peritissimi, vt refert Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, num.*18. ipse tamen cogitandum. relinquit. Idem tenent Auendaño *l.*46. *Tauri, glossa* 6. *num.*8. Gutierrez *lib.*2. *pract. q.*83. Et potest etiam probari, quia lex dicit indefinitè, & indefinita æquipollet vniuersali, quando ponitur in lege, *l.si seruitus ff. de seruit. vrban. præd.* tradit latè Couar. *lib.*1. *var. cap.*13. *per totum*, præcipuè *num.*8.

7 At verius est intelligi tantùm de domo principalioti: primò, quia expensæ in hac factæ magis spectant ad honorem, & ornatum, cùm hæc nullos pariat redditus; at expensæ in aliis factæ magis spectant ad vtilitatem: tum etiam, quia iuxta communem modum loquendi, qui præfertur propriæ verborum significationi, *l.librorum. §. quod tamen, ff. de verbor. signif. l.*4. *tit.*33. *part.*7. absolutè tantùm appellatur domus principalis, domus maioratus; solùm enim de illis solet dici, *ha sunt' ades maioratus.* Nec obstat illa regula, *Indefinita posita in lege, æquipollet vniuersali*; quia respondet Mieres *vbi infrà*, hanc intelligi iuxta Dynum *rubr. de regul. iuris, in 6.* communiter approbatum, quando est eadem ratio omnium particularium. Sic tenent multi doctissimi, vt refert Burgos de Paz iunior citatus; idem Matienzo *lib.*9. *recopilat. tit.*7. *l.*6. *glossa* 1. *num.*1. & 2. & *glossa* 3. *num.*11. Mieres *de maiorat.* 4.*p. q.*33. *num.* 6., & 1.*p. q.*10. *num.*20. Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, num.*85. vbi tenet dictam l.Taur. non intelligi vniuersaliter; idem quidam doctus Iurisperitus à me consultus.

Immo tantùm habet locum dicta l.46. Taur. 8
in expensis factis in reparandis, vel augmentandis antiquis domibus maioratus, & non loquitur de domibus nouè constructis in solo, vel area maioratus, vnde ad illas non est extendenda. Et confirmatur ex illis verbis dictæ l.46. *Que de a qui adelante se hizieren en las casas de mayorazgo.* Sic contra Auedaño *l.*46. *Taur. gloss.*6. *num.*7. tenent Burgos de Paz *lib.*1. *cons.*3. *num.*109. Mieres *de maioratu* 4.*p. q.*33. *num.*3. Barbosa *l. diuortio* 8. §.*fin.* 1.*p. num.*122. *ff. soluto matrim.* Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili num.*19. vnde infert *num.*21. & Barbosa *ibidem*, quòd si possessor maioratus reficiat domum penitus destructam, ac solo æquatam, quæ fuit maioratus, non habet locum l.46. Taur. quia tunc potiùs dicitur nouum ædificium: & facit *l.*25. *tit.fin. part.*3. ibi, *mas de nueuo*; vbi ait Gregor. Lopez *vers. de nueuo*, quòd si domus esset destructa vsque ad aream, non renetur dominus reficere; quia dicetur noua constructio: quod etiam colligitur ex ipsa l.46. nam in castellis, vel turri dicit, *que abinde edificata fuerint*, cùm in aliis casibus dicat *reedificationem.* Hoc tamen contra Auendaño *l.*46. *Tauri, gloss.*2. *num.*2.

Quartò aliqui limitant dictam l.46. Taur. vt 9
procedat in maioratu antiquo, non autem in maioratu nouiter instituto ab ipso ædificante; quia expressè loquitur in possessore maioratus antiqui. Sic Burgos de Paz *lib.*1. *cons.*3. *num.*106. 108. Barbosa *eodem num.*122. sed Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, num.*13. cogitandum relinquit.

Quintò limita dictam l.46. Taur. nisi institutor maioratus expressè in eo disponat expensas tales esse soluendas per successorem maioratus. Sic Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, num.*14. Molina *lib.*1. *de primog. cap.*26. *num.*14. Menchaca *lib.*1. *de success. progressu, §.* 5. *tit. de testatoris potestate, num.*13. 10

Sextò limita l.46. Taur. vt non procedat, quando possessor oppidi, quod est in maioratu, emit in eo aliquam aream, in qua facit fortalitium, seu aliquam domum, quia loquitur de factis in re, quæ erat maioratus. Sic Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, num.*25. Castillo *l.*46. *Taur. glossa* 1. *versic. si tamen possessor.* 11

Septimò limita l.46. Taur. vt procedat in ædificiis factis in rebus, quæ tunc sunt maioratus: secus si postea incorporentur. latè probat Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, num.*26. 12

Octauò aliqui limitant l.46. Taur. vt procedat, 13
quando expensa fuerit modica, vel saltem mediocris, habita consideratione ad qualitatem, & redditus maioratus, & ad filios, quos habuerit ædificans: secus quando est magna his consideratis. Sic latè probat Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili,* num.

*num.*17. *& sequentibus*, Palacios Rubios *l.*46.*Taur. num.*1. Castillo *ibi glossa* 1. Pinellus *de bonis maternis,l.*1.*p.x.num.*71. Gutierrez *lib.*1.*pract.q.*83.*fine*, limitans eum Pinello, quando inde resultat notabilis vtilitas successori maioratus. Et videtur tenere Mieres *de maiorat.*1.*part. q.*10. *num.*14. Sed hanc benè reprobat Auendaño *l.*46. *Taur. gloss.* 6. *num.*6. & Ioan. Garcia *de coniug. ac quaestu,num.*86. Barbosa *eo §.fin.*1.*part.num.*116.

14 Nonò non habet locum *l.*46. *Taur.* quando vir fecit dictas expensas ex dote vxoris: tunc enim vxor potest repetere dictas expensas à successore maioratus; quia loquitur in bonis acquisitis constanti matrimonio. Sic tenet latissimè probans Burgos de Paz iunior *q.*7.*ciuili,à num.*51. Gutier. *lib.*1.*pract.q.*84.*fine.* Ioan. Garcia *dict.num.*86. *& de expensis cap.*13. *num.*48. limitat Burgos *num.*55. nisi vxor consentiret, vt vir dotem consumeret in prædictis ædificiis; & *num.*56. dicit hoc esse intelligendum, nisi ipsa mulier remaneret pauper, & absque dote alia, quia tunc ei non præiudicauit talis consensus, quia est donatio omnium bonorum,contra *l.*69.*Taur.* quæ est *lib.*5. *tit.*10.*l.*8. *recopil.* & largissimè *ibi* hæc probat.

15 Decimò non procedit *l.* 46. *Taur.* quando vir fecit prædictas expensas, & meliorament in maioratu vxoris: tunc enim hæredes viri possunt petere dictas expensas ab ipsa vxore, vel ab alio successore in dicto maioratu. Sic Burgos de Paz iunior *q.*7. *ciuili, à num.* 61. latissimè probans. Nec similiter quando vxor fecit in proprio maioratu. Barbosa *eo §.finali,*1.*part. num.*1 1x.*fine.*

16 Alias limitationes vide duobus dubiis sequentibus.

17 Tandem nota quòd in omnibus casibus,in quibus diximus vxorem, atque hæredes maioratus possessoris non posse repetere ædificia in rebus maioratus facta, poterunt ex iisdem ædificiis tollere ea, quæ absque ipsarum rerum detrimento tolli possunt, ita vt non remaneant res deteriores, quàm si à principio facta non fuissent ædificia, *l.in fundo, ff.de rei vendic.* nisi maioratus successor tantum velit præstare, quantum ex iis rebus ex melioramentis ablatis habituri, vel percepturi essent vxor, seu hæredes præcedentis maioratus possessoris; *dict.l.in fundo, & l.in*

 ánque.§.id

 mque, ff.mandati; & docent Tiraquel. *de retractu conuent.* §. 7. *gloss.*1.*num.*6. Molina *lib.*1. *de primog.cap.*26.*n.*16. Burgos de Paz iunior *q.*7.*ciuili,n.*68. *&* 71. Idem Ioannes Garcia *de coniug.ac quaestu,num.*87. Mieres *de maiorat.* 4. *p.q.*33. *à num.*9. quod infrà *dub.*32. latiùs confirmabimus.

DVBIVM XXXI.

An successor maioratus teneatur soluere debita à prædecessore contracta.

1 HAec in re certum est, quòd tenetur, quando succedit in aliis bonis præter maioratum,vel quando se obligauit ad debita soluenda, vel quando maioratus præmissa licētia regia obligatus est ad debita, & ita fatentur omnes Doctores citandi. Quare præsens dubium est, quando non succedit in aliis bonis, nec prædicta obligatio intercedit.

2 Hac in re distinguendum est, aut enim debita contracta sunt à primo maioratus institutore, vel ab alio maioratus possessore.

Prima conclusio. Successor maioratus tenetur 3
ad debita persoluenda, quæ contraxit maioratus institutor, siue illius immediatus, siue mediatus successor sit. Patet ex *l.filiusfamilias, §.diui, el* 2.*ff. de legat.*1.Et ratio est,quia ille maioratus successor repræsentat defunctum institutorem quo ad vniuersum patrimonium: at æs alienum vniuersum patrimonium spectat, *l.hæredita, ff. de regul. iuris.* Sic tenent multi, quos refert, & sequitur Molina *lib.*1.*de primog.cap.*10.*num.*1.*&* 2. Gregor. Lopez *l.*4.*tit.*15.*part.*x. *verf. sus deudas.* Auendaño *l.*46. *Tauri,gloss.*9.*num.*3. Palacios Rubios *rubr.de donat. §.*16.*num.*14. Padilla *l.vnum ex familia.§.si de falcidia,num.*7.*ff. de legat.*2. Tiraquel. *tract. de primog. q.*35.*à num.*27. Gutier. *lib.*2.*pract.q.*53. Matienzo *lib.*5. *recopil.tit.*7.*lib.*6.*gloss.*3.*num.*x1. Anton. Gomez *l.*40. *Taur. num.*72. Peralta *l.*3.*§.qui fideicommissam, num.*1x8.*ff.de hered.instit.* & omnes.

Amplia,etiamsi maioratus instituatur ex tertio, 4
& quinto bonorum; quia prælegatarius tertij, & quinti tenetur soluere debita testatoris pro rata prælegati, *l.*21.*Taur.* quæ hodie est *l.*5. *tit.*6. *lib.*5. *recopil.* Sic Auendaño *num.*4.

Limitanda tamen est hæc conclusio. Primò nisi 5
bona supersint libera, quia tunc illa alienare oportebit pro solutione debitorum, non verò vinculata. Sic Gutier.*ibi*,Molina *num.*4.Matienzo,Gregor.Lopez *ibi*,Padilla *num.*7.& Auendaño *num.*5. Molina *lib.*4. *de primog. cap.*7. *à num.*1. & omnes: vbi optimè resoluit Molina, quòd etiamsi Rex concedat facultatem alienandi, seu hypothecandi bona maioratus, & non apponat clausulam solitam apponi, scilicet, *deficientibus bonis liberis*, censetur ipso iure apposita, & illis extantibus, non prodest dicta licentia, etiamsi bona vinculata essent illis debitis specialiter hypothecata.

Ex his deducitur resolutio cuiusdam casus, de 6
quo fui consultus, videlicet. Quidam canonicus instituit Collegium quoddam Societatis hæredem suorum bonorum, sub ea conditione, vt in eius domo ædificaretur Ecclesia, & ipsum Collegium Societatis, & perpetuò in illa remaneret: quòd si illam desereret, eo ipso hæreditatem amitteret; & præterea reliquit alia legata, quæ Collegium iam soluit, quia lite mota per sententiam iudicis compulsum fuit Collegium omnia bona hæreditatis tradere legatariis,præter domum: nunc autem supersunt alia debita defūcti, dubitatum est,an Collegium teneatur soluere prædicta, an potiùs legatarij. Respondeo hoc fuisse velúti quoddam vinculum illius domus, quod prædictus canonicus instituit, siquidem illam domum reliquit, vt in ea Ecclesia, & Collegium perpetuò remanerent, & consequenter eius alienationem prohibuit: vnde quod attinet ad debita soluenda, regulandum est sicut debita cuiuscumque alterius institutoris maioratus, ad quæ tenetur successor, nisi supersint alia bona libera, at aliis bonis liberis extantibus, non tenetur,*l. pater filium,ff.de legat.*3.vt benè Molina, & alij citati, vt suprà diximus. Vnde cùm præter dictam domum remanserint alia bona libera prædicti canonici, ex quibus soluta fuerunt legata, ex his bonis tenentur legatarij prædicta debita soluere. Quòd si prædicta bona non sufficiunt, quod superest debiti, soluendum est à Collegio, quod est hæres illius vinculi, & præterea casu quo legatarij non habeant, vnde soluant, vel bona fide insumpserint, nec facti sint locupletio-

res, cùm possessor bonæ fidei tantum teneatur restituere, in quantum factus est locupletior, tenebitur hæres, quia alter, scilicet creditor citra culpam suam non tenetur amittere pecuniam sibi debitam. Sic docti Iurisperiti, & Theologi à me consulti.

7 Quid tamen dicendum erit, quando bona illa, ex quibus institutus est maioratus, erant specialiter hypothecata his debitis, & sunt alij creditores, an tunc possit habens hypothecam specialem bonorum maioratus ex illis recuperare, vt cæteri creditores recuperent ex bonis liberis. Molina *eo cap. 7. num.* 20. defendit posse compelli ad instantiam aliorum creditorum recuperare ex bonis maioratus; & *num.* 29. hoc extendit etiam quando bona maioratus, & libera sunt subiecta generali hypothecæ. At Auedaño *num.* 7. vtrumque reprobat, dicens non posse procedere ad recuperandum ex bonis maioratus, nisi priùs excussis bonis liberis; & *num.* 9. hoc extendit, etiam si super bonis liberis esset controuersia, & latè probat.

8 Prima tamen limitatio conclusionis posita suprà intelligitur, quando supersunt bona libera habilia, scilicet ex quibus testator liberè disponere poterat; si enim sit legitima filiorum, aut ascendentium, clarum est non esse omnia debita soluenda ex ea legitima, sed pro rata esse persoluenda ex bonis maioratus. Sic aliqui Iurisperiti docti.

9 Secundò limitanda est conclusio, quando debita contracta sunt ab ipso maioratus institutore antequam maioratus, vel melioratio fieret irreuocabilis vno ex tribus modis contentis *l.* 17. *Tauri.* nam si pòst contracta fiot, non amplius tenetur successor ad illa, quàm ad debita contracta à quouis maioratus possessore, qui eius institutor non sit. Ratio, quia vbi semel maioratum irreuocabilem constituit, non potest ampliùs illum hypothecare, aut vendere, &c. Sic Anton. Gomez, Peralta, Gutier. Gregor. Lopez *suprà*, Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 10. *num.* 11. Mieres *tract. de maioratu,* 1. *p. q.* 24. *num.* 35. Matienzo *dicta gloss.* 3. *num.* 21. Auendaño *l.* 21. *Taur. glossa* 1 *num.* 15. 16. licèt Angulo *de meliorat. l.* 5. *gloss.* 4. *num.* 2. credat debita, quantumcumque posteriora, ex prælegato irreuocabili esse deducenda; quia melioratio tertij, & quinti regulanda est ex quantitate bonorum, quæ supersunt tempore mortis, quantumuis irreuocabilis facta sit, iuxta *l.* 19. *&* 23. *Taur.* ergo necessariò debent ex ea deduci debita pòst contracta. Sed respondet ibi Auendaño, quòd debet regulari secundùm tempus mortis, deductis debitis ante meliorationem irreuocabilem contractis, & non aliis postea contractis; quia cùm quantitas quotæ, licèt incerta esset, à dominio meliorationis à tempore, quo facta est irreuocabilis, exiret, nulla ratione potuit postea minui.

10 Sed quid dicendum, quando debita non sunt contracta à primo institutore maioratus, sed ab aliis possessoribus, an teneatur successor ea soluere. Quidam dicunt teneri, quia *l.* 4. *tit.* 15. *part.* 2. cauetur teneri successorem in Regno soluere debita, quæ contraxit vltimus possessor: ergo idem dicendum est in cæteris maioratibus. Sic tenent Oldradus *cons.* 94. *num.* 16. Lecirier *lib.* 2. *de primog. q.* 5. *num.* 3. Castillo *l.* 40. *Taur. num.* 26. Cifuentes *ibi, c.* 16. Boërius *decis.* 204. *num.* 21. Albericus, Lucas de Penna, Anchar. quos refert cum aliis Matienzo *vbi infrà*, Panor. *consil.* 12. *lib.* 1. *&* *consil.* 3. *lib.* 2. Tiraquel. *de iure primogeniture*, *q.* 35. *num.* 3. 25. 26. 27.

Secunda tamen conclusio sit. Non tenetur successor maioratus soluere debita, quæ non ab institutore maioratus, sed ab aliis possessoribus contracta sunt. Ratio, quia hic successor in maioratu tantùm est electus, & nominatus ab ipso primo fundatore, & illi tantùm succedit, *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, ff. de legat.* 2. Sic tenent latè probantes Bald. Alex. Carolus Molinæus, quos refert, & sequitur Padilla *dict. l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num.* 7. Anton. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 72. Gregor. Lopez *l.* 4. *tit.* 15. *part.* 2. *vers. sus deudas.* Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 7. *l.* 6. *gloss.* 3. *num.* 13. Gomez Arias *l.* 44. *Taur. num.* 39. Menchaca *de success. creat. §.* 26. *n.* 51. Costa *lib. patrui, & nepotis, pag.* 140. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 16. *num.* 14. Auendaño *l.* 46. *Taur. gloss.* 9. *num.* 18. & communis. 11

Amplia, vt etiam habeat verum in Rege, non enim tenetur soluere debita prædecessoris: & ad l. Partitæ pro parte contraria citatam respondent Doctores citandi communiter, quòd intelligitur de bene esse, & debito honestatis, quod significat verbum, *debet*, in ea positum, *cap.* 1. *cum gloss. de despons. impub.* vel intelligitur, quando Rex successit in aliis bonis liberis. Sic contra Acosta *suprà de successione Regni, num.* 9. & Ioannem Garcia *de expensis cap.* 16. *à num.* 15. *vsque ad* 33. tenet Padilla *eo num.* 7. Molina *num.* 30. Gregor. Lopez *ibidem,* Anton. Gomez *dict. num.* 72. Auendaño *dict. gloss.* 9. *num.* 23. Matienzo *num.* 19. Peralta *l.* 3. *§. qui fideicommissam, num.* 138. *ff. de hæred. instit.* 12

Hinc benè infert Gregor. Lopez *ibi*, non teneri successorem in maioratu soluere arrhas, quas prædecessor maioratus possessor promisit vxori, si nulla supersint alia bona libera. 13

Hæc tamen conclusio limitatur primò, nisi debita essent parua, & tangerent exonerationem animæ defuncti. Sic Padilla *ibi num.* 10. Matienzo *num.* 19. *&* 23. Ioannes Garcia *de expensis cap.* 16. *num.* 35. sed meritò hoc reprobat Molina *d. cap.* 10. *num.* 34. 14

Secundò limitatur, nisi sit impensa funeris, quia hanc tenetur successor maioratus persoluere, nisi sint alia bona. Sic Padilla *num.* 11. Matienzo *n.* 19. *&* 23. Ioan. Garcia *cap.* 16 *num.* 33. Sed hanc meritò reprobat Molina *num.* 33. 15

Tertiò limitatur, nisi debita sint contracta pro necessaria sustentatione vltimi possessoris maioratus, quia successor in beneficio tenetur ad debita contracta pro sustentanda persona sui prædecessoris, vt docet Panor. *cap. ex præsentium, num.* 5. *de pignor. & cap. si quorumdam, num.* 2. *de solut.* Sic Padilla *suprà num.* 11. 16

Sed hanc reiicit Matienzo *n.* 32. quia vel prædecessor habebat redditus sufficiẽtes ad se sustentandum, & malè consumpsit, & tunc non est æquum, vt successor soluat pœnas: vel non habebat, & tunc non est æquum successorem, qui se commodè alere nequit, prout non poterat prædecessor, debitorum aliorum solutione grauari. 17

De eadem limitatione dubitat Peralta *suprà num.* 131. 132. & concludit eam esse intelligendam eo tantùm casu, quando scilicet primus maioratus institutor tenebatur talem maioratus possessorem alere: ad hoc namque debitum tenebitur maioratus successor non tanquam debitum à maioratus possessore contractum, cui ipse non succedit, 18

dit,ſed ab eiuſdem inſtitutore, cui ſuccedit. Idem Molina *dicto cap.* 10. *num.* 32. Ioan. Garcia *dicto cap.* 16. *num.* 34. & mihi placet.

19 Maius autem dubium eſt, quando debita contracta ſunt propter neceſſitatem, vel vtilitatem ipſius maioratus; ſi enim propter neceſſitatem tantùm ipſius poſſeſſoris maioratus, iam diximus non teneri ſucceſſorem ſoluere. Et quidem quando expenſæ ſunt ad tempus, vt quando fiunt propter fructus colligendos, & conſeruandos, vel ad recupetandam rem aliquam maioratus, non dubium eſt,ſed certum quòd maioratus poſſeſſor ſucceſſor prioris non tenetur ſoluere debita propter has expenſas contracta, quia hæ expenſæ tantùm in poſſeſſoris commodum ſunt, & ex maioratus fructibus fieri debent. Sic Ioan. Garcia *de expenſis, cap.* 16. *num.* 11. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 10. *n.* 23. vbi hoc limitat *n.* 24. niſi vtilitas illa permaneat in tempus ſequentis ſucceſſoris. Sed bene hoc reprobat Ioannes Garcia *ibi.*

20 Dubium ergo eſt, quando debita ſunt contracta occaſione maioratus, ſcilicet ad ipſius maioratus accedentem, & pennanentem vtilitatem, an teneatur ſucceſſor ea ſoloere.

21 Tres ſunt ſententiæ, & omnes ſatis probabiles.

Prima tenet teneri ſucceſſorem ea ſoluere; quia, qui ſentit commodum, ſentire deber & damnum: ſed hæc debita cedunt in commodum ipſius ſucceſſoris maioratus; ergo tenetur ea ſoluere. Ponit exemplum Perez *vbi infrà*, vt ſi poſſeſſor maioratus contraxit debita ad litigandum pto defenſione alicuius prædij maioratus, vel ſi pecunia conſumpta eſt in redemptione tributi conſtituti ſuper maioratu. Hanc tenent Ioan. Garcia *dicto cap.* 16. *num.* 10. *&* 14. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 72. Perez *lib.* 5. *ordinam. tit.* 4. *l. fin. pag.* 168. *colum.* 2. Gregor. Lopez *l.* 4. *tit.* 15. *part.* 2. *verſ. ſus deudas.* Padilla *l. vnum ex familia.* §. *ſi de falcidiâ, num.* 9. *ff. de legat.* 2. Peralta *l.* 3. §. *qui fideicommiſſam, num.* 130. *ff. de hæred. inſtit.* Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 7. *l.* 6. *gloſſ.* 3. *num.* 19. *&* 22. Queſada *diuerſis quæſt. iuris, cap.* 32. *num.* 18.

22 Aliqui ex his limitant, niſi meliotatiooes, & expenſæ, propter quas contracta ſunt debita, pertineant ad ædificia; quia in iis non tenetur ſucceſſor, propter *l.* 46. *Taur.* Sic Ioan. Gatcia, Anton. Gomez, Perez *ibidem.* Vnde (inquit Ioan. Garcia) *l.* 46. *Taur.* in omnibus etiam creditoribus intelligenda venit: & illa verba, *a ſu muger, y hijos,* tantùm gratia exempli appoſita ſunt; & hoc dicit eſſe verum, licèt pecunia illa mutuata ſit ad hæc ædificia. Sed Matienzo dicit eſſe veram hanc ſententiam, licèt debita contracta ſint pro ædificiis, & melioramentis in maioratus rebus factis, demptis tribus ſpeciebus *in l.* 46. *Tauri* contentis; quia in illis tantùm intelligitur, vt dixi *dub. præcedenti.*

23 Secundò ait Matienzo non teneri ſocceſſorem maioratus ſoluere hæc debita pecunia, ſi ea non abundet, ſed redditibus maioratus relictis ſibi congruis alimentis.

24 Tertiò addit Queſada *num.* 23. eſſe veram hanc ſententiam, licèt creditor non mutuaret pecunias, vt expenderentur in vtilitatem maioratus, immo crederet malè expendendas, ſi verè in vtilitatem maioratus expenſæ ſunt: idem dicit *num.* 31. quando reuera poſſeſſor maioratus in vtilitatem ipſius expendit; at verò res maioratus pretioſiot facta non eſt, quia res facta pretioſior, & vtilior eſt, eo quòd non eſt facta deteriot, *l. in pupillo, ff. de ſolut. &* *num.* 35. limitat, quando pecunia non eſt amplior mutuata, quàm neceſſaria pro maioratu ſit; quia ſi indiguit mille, & inſumpſit duo millia, non teuetur, niſi ad mille.

Secunda ſententia docet non teneri ſucceſſorem maioratus ad hæc debita, licèt ad vtilitatem perpetuam maioratus contracta ſint, niſi eſſent contracta propter præciſam neceſſitatem conſeruatioois maioratus; quia niſi ea ædificia fierent, res quibus adhæret maioratus neceſſariò perirent, & in hac re vera pecunia illa conſumpta fuerit, nec amplior, quàm ad id præciſè oeceſſaria erat, expenſa eſt. Addit Molina *vbi infrà num.* 17. ſimul cum hoc requiri, vt pecunia expreſsè mutuata ſit in refectiooem rerum maioratus; & adhuc cum omnibus his limitationibus cogitandum relinquit: licèt hanc vltimam limitatiooem reiiciat Auendaño *vbi infrà num.* 15. Ratio, quia poſſeſſor maioratus non tenetur ad ædificia perpetua, etiamſi conſeruationi maioratus neceſſaria ſint, propriis expenſis & fructibus facienda: ergo à fortiori non teuentur debita cootracta à prædeceſſore propter hæc ædificia ſoluere. Vnde inquit Molina *num.* 17. hoc eſſe verum etiam non extante *l.* 46. *Tauri.* Hanc teoet Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 10. *num.* 17. 18. 23. 24. & 27. Auendaño *l.* 46. *Taur. gloſſa* 9. *num.* 12. 13. 15. 16. 17. & *num.* 13. dicit *l.* 46. *Taur.* extendi etiam ad creditores, & verba illa io ea poſita, *a ſu muger, y hijos,* eſſe gratia exempli, & non reſtringendi cauſa. Et ptobatur, quia ille maioratus poſſeſſor eſt veluti donatarius rei particularis, at donatarius rei particularis noo tenetur ad debita donantis. 25

Tertia ſententia docet teneri ſucceſſorem maioratus debita hæc ſoluere, non tantùm, quando io vtilitatem maioratus meliorando illum contracta ſunt, ſed etiam ex quacumque cauſa contracta ſint, modò prius coutracta ſint, quàm facta ſint dicta meliotamenta. Ratio, quia l. 46. Taur. tantùm loquitur in filio, & vxore, qui propriè creditores non ſunt, ſed impropriè, & ex iure humano ille legitimè, hæc medietaris luctorum, cui iuri Princeps lege ſua derogare poteſt; quare non eſt cur extendatut ad reliquos creditores, qui verè creditores ſunt, & iute naturæ eſt eis ſoluendum. Item quia ſucceſſor maioratus tenetur ſoluere debita fundatoris contracta ante fundationem irreuocabilem ipſius, vt diximus; ſed maioratus, qui fit de talibus expenſis, eſt nouus maioratus ordinatus per *l.* 46. *Taur.* eo ipſo quòd tales expenſæ fiunt, & ſic poſt alia debita cootracta; ergo. Hanc, quæ cæteris probabiliot eſt, tenet Gutier. *lib.* 2. *practic. q.* 84. *num.* 1. Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili à num.* 42. *vſque ad* 51. & ſic dicit *n.* 45. quòd noo tantùm primus ſucceſſor, ſed omnes conſequenter ſucceſſores adſtricti ſunt ad id, donec integrè talia debita perſoluantur. 26

Aduerte hîc quod notauimus *dub. præcedenti, fine,* nempe quando non poſſunt recuperari expenſæ, poſſe tolli melioramenta, vt ibi explicui. 27

Tandem nota decisionem cuiuſdam caſus, nempe an maioratus poſſeſſor, qui bona maioratus, ſuper quibus erat annuus redditus regia facultate impoſitus, ab eodem annuo redditu illum redimendo liberauit, poſſit abſque noua regia facultate ſuper eiſdem bonis maioratus alij crediroti 28

eundem censum imponere, & eiusdem maioratus successores perpetuò ad huiusmodi census solutionem obligatos relinquere; quòd enim possit, videtur apertè probare *l. pater filium, in princip. ff. de legat. 3.* & ratio huius legis, quam reddit Bart. *ibi num. 1.* At dicendum est hoc posse fieri, quando tempore, quo debitum à maioratus possessore soluebatur, vel ante solutionem, ea lege, ac pactione solutum fuerit, vt res maioratus ei, à quo pecuniam mutuam accepit, vel alteri pro eadem quantitate obligata remaneant, tunc enim cùm hæc obligatio ea lege facta fuerit, vt obligatio primæua non finiatur, sed in alterum transfundatur, nimirum si ex ea obligatione bona maioratus remaneant obligata secundo creditori, sicut primo obligata, atque hypothecata fuerant: secus verò quando debitum simpliciter, & sine tali pactione solutum est, quia cùm ex hac solutione actio omnino perempta sit, non poterit maioratus possessor, pro illo debito perempto, atque extincto, ampliùs absque noua regia facultate obligare. Sic Molina *lib. 2. de primog. cap. 10. num. 27.*

Dubium XXXII.

An posidens bona fide prædium aliquod vinculo maioratus subiectum, quia scilicet bona fide emit à possessore maioratus, illúdque bona fide propriis expensis reddidit melius, possit à maioratus successore pretium, quo emit, ac meliorationis expensas exigere, prædiúmque retinere, donec sibi soluantur.

1 Supponenda sunt aliquot fundamenta.

Primum est, expensæ sunt in triplici differentia: quædam sunt necessariæ, quæ scilicet si factæ non essent, res periret, vel deterior fieret: aliæ vtiles, scilicet sine quibus res non periret, nec deterior fieret, at meliorem rem faciunt; & ex qua aptiores redditus acquiruntur, aliæ voluntariæ, quæ scilicet speciem tantùm ornant, non fructum augent, vt picturæ, &c. Sic habetur expressè *l. impensæ, ff. de verb. signif. l. vtiles, ff. de petit. hered. l. 1. & 2. & sequentibus, ff. de impensis in rebus dotal. l. 44. tit. 28. part. 3.* & docent Syluest. *verbo expensa, q. 1.* Tabie. *q. 4.* Angel. & Armil. *num. 5.* Ioannes Garcia *de expensis, cap. 1. num. 10.*

2 Nota quòd vtilitas hæc expensarum non ex possessore expendenda est, sed ex domino, & sic si perspecta qualitate domini expensæ sunt inutiles, etiamsi possessori vtiles sint, dicendæ sunt inutiles, *l. Titius, ff. de actio. empt. & vend. l. si seruus, ff. de pignor. act.* Sic Ioan. Garcia *ibi num. 30.* Sarmiento *lib. 1. select. cap. 10. num. 6.* & ponit exemplum, v.g. pauperi quid vtilitatis affert sumptuosum, & magnificum ædificium, cuius impensam diuenditis omnibus bonis vix soluere potest? Et concludit quòd quoties in damno vel dominus rei, vel is, qui bona fide impendit, futurus est; potior est causa domini, *l. in fundo, ff. de rei vendicat.*

3 Secundum fundamentum sit, ne passim eadem repetam, quoties possessori bonæ, vel malæ fidei permittitur abrasio ædificiorum, seu meliorationum, id intelligendum est, quoad ea, quæ absque ipsarum rerum detrimento tolli possunt, ita vt non remaneat res deterior, quàm si à principio facta non fuissent dicta melioramenta: & tunc adhuc non potest abradere, si velit dominus veram æstimationem, quam ex dictis melioramentis ablatis habiturus est, soluere, vt constat ex *l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* & tenent alios Doctores referentes Molina *lib. 1. de primog. cap. 16. num. 16.* Burgos de Paz *q. 7. ciuili, num. 68. & 71.* Anton. Gomez *l. 46. Taur. num. 2.* Menochius *de recuper. possess. remedio 15. num. 531.* Ioannes Garcia *de expensis, cap. 1. num. 33.* vbi refert Bartol. & alios, & *num. 34.* referens Baldum dicit hoc esse verum, licèt initum esset pactum, vt omnino abradere liceat; hoc enim non obstante, vt malitiæ hominum obsistatur, non licebit abradere, si dominus offerat dictam æstimationem. Idem dicit Menochius *num. 531.* referens Marsilium.

Tertium fundamentum sit: possessor bonæ fidei recuperat expensas necessarias, quas bona fide fecit in re melioranda. Hoc est certissimum apud omnes, cùm etiam possessori malæ fidei hoc concedatur, vt dicemus *infrà*, & in fundamento sequenti citabimus leges: & ratio est, quia non patitur naturalis æquitas aliquem cum iactura alterius locupletari. 4

Nota primò hoc esse verum, non tantùm in meliorationis ab ipso possessore factis, sed etiam ab amico possessoris contemplatione factis, nam & illa recuperat, *l. idémque, in fine, & l. sequenti, ff. mandati, l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulg.* ex quibus illa sumitur communis iuris regula, *A me factum dicitur, quod mei contemplatione ab amico est factum.* Sic referens Molinæum, & alios Menochius *dicto remed. 15. num. 509.* 5

Secundò nota, quòd hæ expensæ repetendæ sunt secundùm valorem tempore restitutionis, non verò tempore, quo sunt factæ, id est, cùm fundus melioratus restituitur domino, reddere debet dominus impensam meliorationis secundùm tempus solutionis, id est, quanti æstimatur illa melioratio fundi tempore, quo soluenda est, non autem attendendum est ad id, quod expensum est, *l. domos hereditarias, ff. de legat. 1.* vbi Bart. Bald. Paulus *num. 4.* Alexand. *num. 1.* Iason *num. 4.* & communiter scribentes, *& l. in fundo, ff. de rei vendicat.* Molina *lib. 1. de primog. cap. 26. num. 13.* Quesada *quæstion. iuris cap. 15. num. 12.* Anton. Gomez *l. 46. Taur. num. 3.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. gloss. 3. num. 4.* Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, num. 72.* Simancas *lib. Institut. tit. 9. num. 110.* Molinæus *in consuetud. Parisij tit. 1. §. 1. glossa 5. num. 97. & 98.* contra Baldum, & Iasonem, qui contrarium absque fundamento censuerunt, vt benè ait Molina *dicto cap. 26. num. 13.* vbi subdit, quòd siue tempore solutionis plus valeat, siue minus, soluendum est quod tunc valet, & refert multos. Et ratio est, quia illa melioramenta sunt possessoris; ergo sibi accrescunt, vel decrescunt in pretio. Item quia cùm restitutio fit actus iustitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatem respicit, ad hoc tendere debet, vt nec plus, nec minus restituatur domino, sed æquale: si autem tempore restitutionis meliorationis pretium auctum esset supra id quod consumptum in ea est, plus restitueretur domino, si tantum pretium in ea expensum solueret: si autem eo tempore solutionis minus valeret æstimatio, quàm pretium in ea consumptum, & dominus deberet soluere integrum 6

pretium

pretium consumptum, iam minus sibi restitueretur; ergo, vt seruetur æqualitas restitutionis, æstimatio meliorationis pensanda est secundùm tempus, quod soluitur.

7 Hinc infertur, malè Ioannem Garcia *de expensis cap. 1. num. 15.* asserere esse integras expensas soluendas bonæ fidei possessori, licèt sint maiores, quàm fructus: nam, vt diximus, in tantum sunt soluendæ expensæ illæ, in quantum sunt vtiles domino, vt benè Angel. *verbo expensæ, num. 3.* & vt diximus in primo fundamento, & notabili ibi posito, vtilitas expensarum ex domino pensanda est, & cùm aliquis est futurus in damno, potior debet esse causa domini, quàm possessoris.

8 Secundò infertur malè Menochium *de recuper. possess. remedio 15. num. 511. 512.* vbi alios refert, dicere posse possessorem bonæ fidei recuperare hæc melioramenta, licèt perierint, & licèt res ipsa meliorata perierit, absque culpa tamen sua: sed contrarium apertè colligitur ex Doctoribus citatis in notabili hic posita: nam si soluenda est melioratio iuxta æstimationem tempore solutionis, & tunc nullam habet, quia periit, nil soluendum est: & sicut, si minus tunc valeret, minus esset soluendum, ita si nil valet, nihil soluendum est. Item quia cessat naturalis æquitas, quæ est ratio soluendi has expensas, cùm in hoc casu non locupletetur dominus. Item, quia resultaret inæqualitas contra rationem iustitiæ commutatiuæ, quæ est radix restitutionis, cùm in hoc casu dominus soluat id, quod in suam vtilitatem non cessit. Item quia, vt dicebam *corol. præcedenti*, potius deberet sentire damnum possessor, quàm dominus; at in hoc casu, vt seruetur indemnis possessor, totum deberet sentire dominus. Tandem, quia res perit domino, at illa melioramenta sunt possessoris; ergo.

9 Quartum fundamentum, possessor bonæ fidei recuperat etiam expensas vtiles, *l. in fundo, ff. de rei vindicat.* vbi Bald. Bart. Odofred. Albericus *l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* Et ratio est, quia non patitur naturalis æquitas aliquem cum iactura alterius locupletari. Patet etiam, quia idem dicemus postea saltem in foro conscientiæ de possessore malæ fidei: & sic vltra Doctores citatos tenent Antonius Gomez *l. 46. Taur. num. 2.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. glossa 3. num. 3.* Ioan. Garcia *de expensis, cap. 2. n. 25. 16. 27.* Sarmiento *lib. 1. select. cap. 10. num. 5.* Menochius *de recup. possess. remed. 15. n. 517.* Nauarra *lib. 4. de restit. cap. 1. num. 34. fol. 418.* Syluest. *verbo expensæ. q. 4.* Tabiena *ibi, q. a.* Angel. & Armil. *num. 3.*

10 Nota quòd Anton. Gomez *ibi* limitat hoc per dictam *l. in fundo*, vt habeat verum in his tribus casibus. Primus est, si eas dominus aliàs erat facturus. Secundus, si illico erat ipsam rem vtiliter melioratam venditurus, ne dominus commodum cum aliena iactura reportet. Tertius est, si sit diues, & habeat vnde dictas expensas soluere possit; aliàs (inquit Anton. Gomez) non potest eas repetere, sed permittitur abrasio sine detrimento prioris status. Et quòd, quando non potest ob paupertatem soluere, tantùm permittatur abrasio, si potest sine detrimento rei fieri, habetur *l. 41. tit. 28. part. 3.* & docent etiam Matienzo, Syluest. Tabien. Angel. Armil. citati hoc 4. fundamento. Menoch. *dicto remedio 15. num. 523.* & refert Bart. *l. in fundo. ff. de rei vindic. num. 8. fine*, & alios, & Ioannes Garcia, licèt vbi citatus est in hoc fundamento dicat illos tres casus positos esse *dict. l. in fundo*, non ad limitandam regulam, sed causa exempli tantùm: at *cap. 6. num. 11.* videtur admittere hunc casum, & sic dicit cum Aluaro Valasco *1. p. de iure emphyt. q. 25. num. 10.* quòd quando dominus est pauper, & sine detrimento abradi nequeunt expensæ, debet saltem ex redditibus annuis quotannis soluere, donec soluat totam quantitatem, vel ad rationem vnius pro quatuordecim respectu totius summæ meliorationum, donec integram soluat: licèt dicat Ioan. Garcia esse durum, cùm non teneatur possessor suas expensas minutatim accipere, sed integras: & Syluest. Tabiena, Angel. Armil. *ibidem* dicunt, quòd si sine rei læsione abradi non possunt melioramenta, soluet ea dominus, vel rem vendet melioranti.

Sed verius est, quòd licèt in hoc casu denegent leges actionem ad recuperandum expensas, at in foro conscientiæ sunt soluendæ, ne ditetur dominus cum iactura aliena, & seruetur inæqualitas: & sic Sarmiento citatus in 4. fundamento dicit semper recuperare: & Nauarra *ibi* citatus dicit, quòd licèt dominus sit pauper, adhuc possessor, licèt malæ fidei, nedum bonæ, has vtiles expensas recuperat, & quærat alter vnde soluat. Et sic placet modus Syluest. Tabienæ, Angeli, Armil. quòd si non potest soluere has expensas, vendat ei rem: vel modus Aluari, & Ioannis Garcia, quòd soluat quotannis partem ex redditibus: &, vt mox dicam, potest alter retinere rem illam, donec sibi soluatur. 11

Quintum fundamentum. Possessor bonæ fidei non recuperat expensas voluntarias; quia cùm hæ non cedant in domini vtilitatem, cuius indemnitas potiùs attendenda est, vt diximus, non est æquum, vt cogatur eas soluere; sed vt seruet se indemnem, permittitur in hoc casu abrasio cum conditionibus dictis in 4. fundamento, *l. in fundo, ff. de rei vindicat. l. 44. tit. 28. part. 3.* Sic Ant. Gomez *l. 46. Taur. num. 2.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. glossa 3. num. 3.* Menochius *de recup. possess. remed. 15. num. 530.* vbi multos refert. 12

Hoc tamen habet duas limitationes: altera est, nisi eas dominus aliàs erat facturus: altera, nisi illico rem illam vendat, & propter eas expensas augetur pretium, quod aliàs dandum erat. Et ratio vtriusque ea est, quia in vtroque casu iam illæ expensæ sunt vtiles, & locupletaretur dominus cum iactura alterius. Sic Menochius *ibi num. 532. 533.* & Ioan. Garcia *de expensis, cap. 5. num. 26.* vbi optimè docet etiam in his duobus casibus malæ fidei possessorem recuperare expensas voluntarias. 13

Sextum fundamentum sit. Hic possessor bonæ fidei in casibus, in quibus diximus, posse expensas recuperare, potest retinere rem melioratam, donec alter soluat expensas. Sic habetur *l. in area. ff. de condict. indeb. & l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* & tenet Gregor. Lopez *dict. l. 41. verse. entregado.* Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, num. 35.* vbi refert per hoc Aluarum Valascum *de iure emphyt. p. 1. q. 25. n. 25. fine*, & Fanum *de pignoribus, 4. memb. 5. p. num. 8.* 14

Septimum fundamentum sit; licèt aliqui dicant hunc bonæ fidei possessorem non teneri compensare has expensas necessarias, vel vtiles cum fructibus ex re illa perceptis, vt si percepit aliquos fructus ex prædio, vel aliquos redditus ex domo, sed debere habere integras expensas cum fructibus durante bona fide perceptis, inimun- 15

túrque duplici fundamento: alterum est, quòd fideicommissarius, id est, is, qui instituitur hæres alicuius rei, vt post mortem, vel certum tempus alteri restituat, recuperet expensas necessarias, vel vtiles perpetuò duraturas, nec compenset cum fructibus, sed fructus facit suos, & integras expensas tenetur soluere is, cui post tempus illud res est restituenda, *l. emptor, ff. de rei vindic.* & tenent multos allegantes Menochius *de recuper. possess. remed.* 15 *num.* 507. Matienzo *lib.* 5 *recopil. tit.* 7. *l.* 6. *gloss.* 3. *num.* 4. Gratian. *regula* 183. Mieres *de maioratu*, 3. *p. q.* 9. *num.* 27. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 26. *num.* 14. Iulius Clarus *lib.* 4. *recept.* §. *feudum*, *q.* 88. Azebedo *lib.* 5 *tit.* 7 *l.* 6. *recopil. num.* 9. Tiraq. *l. si vnquam, vers. reuertatur, num.* 235. *C. de reuoc. donat.* Anton. Gomez *tom.* 1. *var. cap.* 12. *num.* 40. & *l.* 46. *Taur. num.* 2. vbi subdit, quòd hic fideicommissarius non recuperat expensas voluntarias, sed ei permittitur abrasio, & allegat leges ad hoc. Alterum fundamentum est, quia hos fructus bonæ fidei possessor facit suos, *l. emptor, & l. sumptus, ff. de rei vendic.* Et sic hanc sententiam, quòd scilicet non tenetur bonæ fidei possessor compensare has expensas cum fructibus, tenent glossa *l. in fundo, & ibi* Bart. *ff. de rei vindic.* & glossa *l. sumptus, eodem tit.* Simancas *de instit. Cathol. tit.* 9 *n.* 112. Matienzo *dict. l.* 6. *glossa* 3. *num.* 12. At absque dubio dicendum est teneri compensare cum fructibus perceptis, deductis expensis in iis colligendis factis. Sic habetur expressè *l.* 41. & 44. *tit.* 28. *part.* 3. Et ratio est clara, quia saltem in foro conscientiæ tenebatur hos fructus restituere, vt latè in materia *de restitut.* Nec obstat primum fundamentum oppositum; quia, vt dicunt benè Molina, & Azebedo *ibi* citati, ideo procedit, quia fideicommissarius vsque ad diei restitutionis aduentum verus, ac perfectus dominus est; quare fructus omnino suos facit, nec compensat cum dictis expensis: secus in bonæ fidei possessore, qui dominus non est. Hoc fundamentum tenent Gregor. Lopez *d. l.* 41. *vers. que descuenten.* Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 26. *num.* 14 Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 23. *num.* 52. Anton. Gomez multos referens *l.* 46. *Taur. num.* 2. Afflictis *decis.* 87. *ad finem.* Capicius *decis.* 93. *n.* 9. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 8. *num.* 4. *vers. quid igitur.* Quod intellige de fructibus in quantum ex eis factus est ditior; quia hos tantùm tenetur restituere bonæ fidei possessor. quare si pecunia illa, qua bona fide emit fundum alienum, erat empturus alium fundum, ex quo fructus erat percepturus, non in integris fructibus perceptis factus est ditior, sed deducendi sunt percipiendi ex alio fundo, qui non sunt compensandi cum expensis, percipiendi (inquam) dum bona fide possedit. Sic nonnulli docti recentiores.

16 An verò hic bonæ fidei possessor compenset expensas meliorationum etiam cum fructibus habitis ex illa melioratione, Gregor. Lopez *l.* 41. *fine*, *tit.* 28. *part.* 3. videtur tenere compensari etiam cum fructibus habitis ex illa melioratione, & dicit satis probari ex illa lege. Idem tenet Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 8. *num.* 4. *vers. quid igitur.*

17 At multo verius est fructus harum meliorationum non esse compensandos cum expensis meliorationum: sed fiet compensatio fructuum rei secundùm antiquum statum, antequam melioraretur. Ratio, quia illa melioratio est meliorantis; ergo iniquum est, vt fructus illius meliorationis, qui sui sunt tanquam ex re sua percepti, compenset cum expensis meliorationis, quæ sibi debentur. Sic tenet Ioannes Garcia *de expensis, c.* 23. *num.* 56. dicens esse receptissimum apud supremum Regis Hispani Senatum, & sic lite mota fuisse iudicatum. Idem Molinæus *in consuetud. Paris. tit.* 1. *p.* 1. *glossa* 5. §. 1. *num.* 86. Afflictis *decis. Neapolit.* 87. & iuxta mensuram, qua ex fructibus recompensat expensas in meliorationibus factas, fructus correspondentes partibus melioratis pertinent ad verum dominum, & in hunc modum debet fieri eiusmodi recompensatio. Sic docti recentiores.

Octauum fundamentum. Malæ fidei possessor 18
expensas necessarias potest recuperare. *l. domum, & l. in fundo, C. de rei vendicat. l. si in area, ff. de condict. indeb. l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. & ratio est, quia si non fecisset has expensas, teneretur de deterioritate rei, *l. ei qui.* §. *fin. ff. de petit. hered.* Sic contra Hostiensem *tit. de pœnit. & remission.* §. *quid de prædam ementibus*, tenent Ioannes Garcia *de expensis cap.* 2. *num.* 1. Anton. Gomez *l.* 46. *Tauri*, *num.* 2. Bart. & communiter Doctores *dicta l. in fundo*, Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 10. *à num.* 1. *vsque ad* 6. vbi soluit textum fortiter in contrarium vrgentem. Medina *C. de restit. q.* 6. *in* 2. *responsione, & in* 1. *respons.* Rosel. *restitutio.* 7. *num.* 18. Nauarr. in omnibus summis *cap.* 17. *num.* 25. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 514. 137. Richardus 4. *dist.* 15. *art.* 5. *q.* 6. Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 14. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 12. §. 16. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 1. Salzedo *addit. ad regulam* 302. Bernardi Diaz *vers. tertiam ampliationem.* Couarr. dicens esse verissimum etiam in foro conscientiæ, *reg. peccatum.* 2. *p.* §. 6. *num.* 3. Syluest. *verbo expensa*, *q.* 4 Tabie. *q.* 2. Ang. & Armil. *num.* 3.

At secundùm quam æstimationem, & quid fa- 19
ciendum, quando alter non est soluendo? idem dic, quod dixi circa possessorem bonæ fidei.

Nonum fundamentum. Possessor malæ fidei 20
non recuperat expensas vtiles, sed ei permittitur abrasio, si fieri potest sine prioris status detrimento, *l. domum, & l. in fundo, ff. de rei vendicat.* Bart. & communis *dicta l. in fundo.* Idem disponitur *l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. idem Anton. Gomez *l.* 46. *Taur. num.* 2. Sarmiento *lib.* 2. *select. cap.* 10. *num.* 5. Menochius *dicto remed.* 15. *num.* 540. 541. Syluest. *verbo expensa q.* 4. Tabien. *q.* 2. Angel. & Armil. *num.* 3. Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 2. *num.* 2. *& cap.* 5. *num.* 1. & 2. & *num.* 7. concludit, quòd si abradi non possunt sine læsione rei, omnino eas amittit. Couar. *peccatum* 2. *p.* §. 6. *num.* 3. licèt aliqui, quos *ibi* refert, attento iure communi dicant posse repeti. Expensas etiam voluntarias non recuperat fortiori ratione hic malæ fidei possessor. An verò permittatur abrasio, non constat de iure communi inter Doctores: quidam enim dicunt non posse abradere. Sic Anton. Gomez, Couarr. Bart. *proximè citati.* Alij verò dicunt permitti abrasionem. Sic Molinæus *suprà num.* 545. Sarmiento *dicto cap.* 10. *num.* 2. Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 5. *num.* 9. Syluest. Tabie. & Ang *proximè citati.* At in Hispania res ista est absque controuersia. nam *l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. definitur non posse abradere. Et sic aduertit Ioannes Garcia *eod. cap.* 5. *num.* 16.

Hoc autem, quòd possessor malæ fidei non re- 21
cuperet expensas vtiles, & voluntarias, debet limitari,

mitari, vt limitaui quintum fundamentum, & *ibi* probaui.

22 Aduerte tamen, quòd hæ leges negantes possessori malæ fidei expensarum, & meliorationum detentionem, & repetitionem, non habent locum in foro conscientiæ, sed solùm in foro externo; quia cùm hoc bonæ fidei possessori non negetur, vel est sumenda ratio talis denegationis à præsumpta malæ fidei possessoris donatione; cùm enim ædificet in re non sua scienter, videtur velle donare: vel à legali pœna ob malam fidem, & iniuriosam rei alienæ occupationem statuta. Quare cùm in foro conscientiæ non sit locus præsumptioni, nec legali pœnæ ante iudicis sententiam, sed tantùm agatur de damni illati restitutione, inde est, vt tales leges non habeant locum in foro conscientiæ, & inde est, quòd in foro conscientiæ potest retinere malæ fidei possessor expensas vtiles, quas in re aliena fecerit. Sic Couarr. *reg. peccatum. 2.p.* §.6.*n.*3. Gabriel 4.*dist.*15. *q.*2. *art.*3. *dub.*1. D. Anton. 2.*p.tit.*1. *cap.*12. §.16. Nauarr. *lib.*4.*de restit.c.*1 *num.*31.32.*fol.*417. Syluest. *restitutio.* 3.*q.*7.*dict.*1 *fine, & verbo expensa.q.*4 vbi Tabiena *q.*2. Ang. *num.*3. Armil. *num.*3. Monaldus *verbo vsura* 5. addit Couar. posse etiam possessorem malæ fidei in foro conscientiæ expensas voluntarias deducere per subtractionem materiæ ab ædificio absque læsione ipsius rei, & eius pristini status: & eamdem sententiam Couarruuiæ videtur approbare Menochius *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 538. dicit enim doctè ac pulchrè explicuisse Couarruuiam quid in foro conscientiæ tenendum sit circa has expensas.

23 Hoc limitat Syluest. *restitutio.* 3.*q.*7.*dict.*1.*fine, & verbo furtum q.*16. dicens malæ fidei possessorem non recuperare in foro conscientiæ has expensas, si res deuenerit ad proprij domini manus; quia (inquit) dolo facit petens, quod necesse habet restituere. Vnde infert, quòd dominus poterit eas retinere. Sed meritò hoc reprobat Nauarra *illo cap.*1. *num.*33. quia omnes, & ipse etiam, fatentur posse furem in conscientia retinere etiam expensas vtiles meliorationis; ergo iniuriam illi facit dominus, qui rem cum illo melioramento sibi retinet, cùm ex restitutione locupletior fiat, & plus, quàm sibi debetur, accipiat.

24 Secundò limitat Gabriel *suprà*, dicens, quòd si fur rem dolosè meliorauit, vt eam sibi seruaret, tenetur eam cum melioramento reddere domino, etiamsi propter inopiam non soluat illi melioramenta: subdit tamen, quòd, vt videtur, dominus refundit expensas cùm potuerit. Sed hoc bene reprobat Nauarra *eo cap.*1. *num.* 34. quia videtur tantùm ex consilio obligare dominum ad soluendum expensas, cùm tamen ex præcepto teneatur.

25 Hinc fit non placere etiam quod docet Mercado *lib.*6. *de contract. cap.*14. vbi docet possessorem malæ fidei posse expensas recuperare, non autem mercedem laboris, quo res melior facta est; quia ob suam malitiam meretur oleum, & operam perdere. Sed hoc minus verum est: & ideo contrarium tenent Nauarra *illo cap.*1. *num.*31.32. Medina *q.*6. *de restitu. in* 2. *respons. &* 1. *responsione.* Richardus 4. *dist.*15. *art.*5. *q.* 6. Couarr. *reg. peccatum,* 2.*p.* §.6. *num.*4. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.*2. *art.*3. *dubio* 1.

26 Decimum fundamentum. Quando quis à principio est possessor bonæ fidei, & postea malæ fidei, tempore, quo habuit bonam fidem, deducit expensam, vt possessor bonæ fidei: tempore autem, quo habuit malam fidem, deducit expensas, vt possessor malæ fidei deducit. Sic Bart. *l. in fundo, ff. de rei vendic. num.*12. Menochius *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 546. Quando autem à principio fuit malæ fidei, & pòst effectus est bonæ fidei, Bart. *ibi num.*13. relinquit cogitandum: sed idem dicendum est, quod in casu posito Menochius *ibi num* 547.

27 Vndecimum fundamentum. Possessor nec bonæ, nec malæ fidei, qualis est qui dubitat, is enim nec bonam, nec malam fidem habet, glossa *l.*1.*C. de acquir. possess. & l.*3. §.*ex pluribus, ff. de acquir. possess.* vbi Iason *num.*8. & communem testatur Baldus *tract. præscript.* 2. *particula* 3. *partis princip. q.*2. *in fine, & q.*3. Felin. *cap. vltimo, num.* 9. *de præscript.* & latè Couarr. *reg. possessor.* 2.*p.* §.7. *num.*3. Menochius *dicto remed.* 15. *num.*549. Hic (inquam) possessor deducet tanquam bonæ fidei possessor illas meliorationes, & expensas, quas ante dubitationem, vel pòst fecit: illas autem, quas fecit tempore dubitationis, deducet, vt malæ fidei possessor. Ratio, quia hic dubitans habetur potius, vt possessor malæ fidei, quàm bonæ: quod ex eo demonstratur, quia non potest incipere præscribere, vt relati omnes affirmant. Item, quia suæ negligentiæ, & culpæ esset adscribendum, quòd in rem quam alterius esse ambigit, impendere voluerit. Menochius *ibi num.*549. Quod ego intelligo, quandiu dubitans reputatur malæ fidei, nempe quando non adhibet debitam diligentiam ad indagandum an res sit sua, si enim adhibuit iam debitam diligentiam, & adhuc manet dubius, an res sit sua, cùm in hoc casu possit iustè retinere, secundùm communem sententiam, eo quòd in dubio melior est conditio possidentis, ex tunc censebitur iam possessor bonæ fidei, & tanquam talis deducet expensas. Vide quæ latè dixi *lib.*2. *summa cap.* 23.

28 His ergo suppositis, circa dubium initio propositum quidam dicunt nullo modo teneri maioratus possessorem soluere illi bonæ fidei emptori pretium, nec expensas meliorationis, sed esse illi prædium illud restituendum. Ratio, quia *l.*46. *Taur.* hodie *l.*6. *tit.*7. *lib.*5. *recopil.* de cuius intellectu latè egimus *suprà dub.* 30. disponens melioramenta facta in rebus maioratus cedere ipsi maioratui, nec teneri successorem ea soluere vxori, nec filiis possessoris maioratus, procedit tam in melioramentis factis à possessore maioratus, quàm in aliis factis ab extraneo emptore bonæ fidei. Ratio, quia lex non principaliter respexit personam expendentis in ædificando bonam, seu malam fidem habere; sed potiùs successorem in eo maioratu, ne scilicet ei in ea successione præiudicetur; & qualitatem successionis, quæ cùm perpetua, & indiuidua sit, & à lege deferatur, & non ab ipso possessore, in ea successori nequit præiudicari. Et confirmatur, quia ratio, ob quam iustificatur dicta l.46. Taur. pariter procedit in hoc casu; ea enim ratio est, vt docent Anton. Gomez *eadem l. Tauri, num.*4. Gutierr. *lib.*2. *pract. q.*81. Molina *lib.*1. *de primog. cap.*16. *num.*14. Burgos de Paz iunior *q.*6. *ciuili, num.*10. quia iniquissimum esset, quòd is, qui succedit in re fideicommisso subiecta, qui tempore mortis tenetur eam alteri restituere, soluere teneretur id, quod alter, qui etiam

per

per tempus vitæ suæ illam possedit, fructúsque eius percepit, expendit: sed hæc ratio similiter procedit in hoc casu. Sic tenet Auendaño *l. 46. Tauri, gloss. 2. num. 1.*

29 Negare tamen non poterit hæc sententia, quòd illi possessori bonæ fidei liceret abradere, iuxta dicta *suprà dub. 30. fine.*

30 Sed dico primò, quòd talis possessor bonæ fidei potest recuperare expensas meliorationis rei illius maioratus, quam bona fide emit, & successor tenebitur eas illi soluere, iuxta dicta 3. 4. & 5. fundamentis positis de possessore bonæ fidei. Ratio, quia iure communi hoc concessum est bonæ fidei possessori; quod non tollit l. 46. Taur. vt diximus ex communi sententia *suprà dub. 30.* & si hoc tolleret, esset correctoria totius iuris. Secundò, quia dicta l. 46. Taur. expresse loquitur, quando talia ædificia in re maioratus fiunt per verum eius successorem; secus verò si per alium, qui bona fide credens esse rem suam ea facit, ibi, *a las mugeres del que los hizo, ni a sus hijos, ni herederos.* Quasi esset secus, si tertius eas fecit: & ratio, ob quam iustificatur dicta l. 46. Taur. tantùm loquitur, & procedit in expensis factis per verum possessorem maioratus, noluit enim lex, vt successorem grauaret debitis, cui non succedit successor, sed habet maioratum à primo fundatore. Item, quia æquitas non patitur, vt sudore possessoris bonæ fidei alter locupletetur. Prætereà, quia in hoc casu ipsa maioratus possessio, in qua factæ sunt expensæ, est lege ipsa hypothecata possessori bonæ fidei, qui bona fide eas expensas fecit, donec ipsi solutio fiat, *l. in area, ff. de condict. indeb.* Sic tenent Burgos de Paz *lib. 1. consil. 3. num. 107.* & Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, num. 10. & 32.* Mieres *tract. maioratus 4. part. q. 32. per totam.* & potest ampliùs confirmari ex dictis *dub. præced.* quia cùm respectu illarum meliorationum sit nouus maioratus, tenebitur successor ad debita præcedentia, nempè contracta ad illas meliorationes. Idem tenet Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, num. 90. fine*; addit tamen quòd vxor non potest petere partem dimidiam harum expensarum, quas suus vir possidens maioratum soluit, censentur enim ab eo factæ.

31 Immo Burgos de Paz iunior *illa q. 7. num. 39. 40. 41.* dicit, quòd licèt esset possessor malæ fidei, si talia melioramenta fuerint adeò necessaria, quòd res maioratus sine illis periret, tenetur etiam successor soluere: & constat ex dictis *dub. præced.*

32 Secundò dico, quòd talis bonæ fidei possessor potest prædium illud retinere, donec alter soluat expensas, vt diximus 6. fundamento; quia *l. in area, ff. de condict. indeb. & l. 41. 44. tit. 28. part. 3.* absolute, & generaliter hoc ius retentionis concedunt: & tenet Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, n. 35.* vbi ad idem refert Aluarum Valascum *1. part. de iure emphyt. q. 25. num. 25. fine,* & Fanum *de pignor. 4. memb. 5. p. n. 8.* & pro hoc expresse est Gregor. Lopez *l. 41. tit. 28. part. 3. vers. entregado,* vbi ex illa lege collegit, quòd hæres defuncti, qui tenuit maioriam, potest retinere bona maioriæ pro expensis in ea factis ad perpetuam rei memoriam.

33 Quòd si obiicias, quomodo admittitur hic retentio via compensationis, cùm ad hoc requiratur, quòd debitum sit clarum, & liquidum: at in hoc casu non est ita, sed sub iudice. Respondetur, Doctores citatos censere esse ita clarum, vt censeant esse locum compensationi. Sic docti recentiores à me consulti circa hanc difficultatem, & obiectionem, visis Doctoribus, & rationibus, censuerunt.

Tertiò dico, quòd hic possessor bonæ fidei tenetur compensare fructus perceptos cum expensis meliorationis, fructus (inquam) rei in statu, in quo erat ante meliorationes à se factas, vt diximus 7. fundamento, cum limitatione ibi posita, & sic sibi recompensare, donec suas expensas recuperaret, vel successor soluat: patet ex dictis *ibi.* Sic docti Iurisperiti. 34

Vltimò dico, quòd de pretio, quo emit prædium, censendum est, sicut de aliis debitis maioratus possessoris, cùm enim illud pretium non sit conuersum in vtilitatem prædij, non est prædium pro eo obligatum: immo res furtiua bona fide empta reddenda est domino, non petito ab eo pretio, secundùm omnes. Quare si successor maioratus non fuit hæres aliorum bonorum liberorum venditoris, nec pretium illud conuersum est in vtilitatem perpetuam maioratus, non tenetur successor illud soluere, sicut nec alia debita maioratus possessoris, vt dixi *dub. præced.* Si verò conuersum in vtilitatem maioratus, tunc habebunt locum opiniones positæ *dub. præced.* Quare cùm hoc iam sub iudice sit, vt *ibi* vidimus, non potest se in hoc possessor bonæ fidei propria authoritate compensare. Sic Iurisperiti præfati. 35

Dubium XXXIII.

An si Ioannes, v. g. constitutus sit vsufructuarius omnium bonorum testatoris cum facultate, vt possit in suo testamento liberè disponere de quantitate centum aureorum ex dictis bonis, & moriatur ab intestato, succedant in his centum aureis hæredes ab intestato dicti Ioannis, vel succedat is, cui proprietas bonorum relicta est post obitum Ioannis.

Sit conclusio. Succedunt hæredes ab intestato Ioannis. Probatur, quia eo ipso quòd Ioannes non disposuit, lex præsumit habere tacitam voluntatem relinquendi suis hæredibus ab intestato, *l. conficiuntur, ff. de iure codicil. in principio,* in illis verbis: *Sed ideo fideicommissa dari possunt ab intestato succedentibus, quoniam creditur paterfamilias sponte sua his relinquere legitimam hæreditatem.* Secundò probatur ex *l. 1. §. 2. quibus, versic. sciendum, ff. de legat. 3.* vbi Iurisconsultus æquiparat hæc duo, & docet idem esse relinquere alicui rem suam, & illam illi non auferre, vt in illis verbis, *Sciendum est autem eorum fideicommittere quem posse, ad quos aliquid perventurum est morte eius, vel dum eis datur, vel dum eis non adimitur.* Tertiò probatur ex *l. 4. C. de contrah. & commit. stipulat.* vbi dicitur, quòd si quis certam contulit dotem alicui fœminæ, vt nuberet, sub ea tamen conditione, vt post illius obitum medietas ad ipsum dantem rediret, & de alia medietate posset ipsa disponere, docet textus hanc medietatem reputari inter bona ipsius fœminæ tempore suæ mortis: vbi Baldus sic summat; *Qui stipulatur, cùm morietur, ei, cui velit dari, sibi, & hæredi suo intelligitur stipulari.* Quartò probatur, quia communiter Doctores dicunt, quòd si quis per contractum emphyteusis accepit aliqua bona pro 1

tempore

rempore fuæ vitæ cum facoltate, vt poffit nominare aliam fecundam vitam, & mortuus eft non facta nominatiooe, cenfetur nominare hæredem, atque ita ifte fuccedit io dicta fecunda vita. Sic tenet Alexand. *confil.* 2 3 2. *num.* 3. *lib.* 6. & alij plures, quos refert, & fequitur Pinel. *l.* 2. *num.* 1 1. *C. de bonis mater.* vbi in propriis hæredis ab inteftato terminis loquitur idem Burgos de Paz *l.* 1. *Taur. num.* 4 3 6. & *num.* 4 2 8. *cum fequentibus* latè probat, quòd quando quis accepit in emphyteufim pro vita fua, & aliis duabus, quas nominauerit, eo decedente abfque nominatione, tranfit ius nominandi in eius hæredes: quod idem decidit Panor. *confil.* 8 0. & Bologoinus *confil.* 6. Et ratio eft, quia hæres fuccedit in vniuerfum ius, quod defunctus habebat, & in vniuerfam poteftatem, quam ipfe habebat, *l. heredem. l. hereditas, ff. de regulis iuris.* & ficut fuccedit in bonis, ita in iuribus, quæ pro eodem reputantur, *l. bonorum, ff. de verb. fignif.* notat Baldus *in rubr. C. de rebus cred. num.* 3. Pinel. *rubr. C. de bonis maternis,* 1. *p. à num.* 1. Nec obftat dicere hoc ius difponendi effe perfonale refpectu perfonæ Ioannis; quia tunc demum facta perfonæ cohærent, cùm eius induftria requiritur, & non æquè commodè per alium expliceri poffunt, *l. inter artifices, ff. de folut.* quod hic noo contingit. Sic Marcus Anton. Natta referens Curtium iuniorem *confil.* 2 1 6. *num.* 1 0. vbi dicit hæc verba. Teftator grauauerat vxorem hæredem de reftituendo hæreditatem poft eius mortem alteri, ita tamen qoòd de hæreditate poffet difponere vfque ad valorem mille; deceffit vxor ab inteftato, vxoris hæredes ab inteftato poffunt dicta mille detrahere; quia fatis videbatur in eos difpofuiffe, per dictam *l. conficiuntur.* Eadem verba dicit Baldus Nouellus *in repetitione l. cùm filio, ff. de legat.* 1. *num.* 4. quæ habetur *volum.* 4. *repetitionum.* Idem omnino Mantica *de coniect. vltim. volunt. tit.* 7. *lib.* 7. *num.* 4. Caldas de Pereira *de nominat. emphyteutica q.* 7. *num.* 4 8.

2 Sed nota, quòd fi fint plures hæredes, quando ille, qui accepit emphyteufim pro tempore vitæ fuæ, & alterius, quam nominaret, fi non nominauit, tenentur hæredes oominare. Sic quidam doctus Iurifperitus.

Dubium XXXIV.

An ex renunciatione legitimæ, vel ex pacto de futura fucceffione oriatur actio naturalis, ita vt teneatur, qui hæc pacta inivit, illis ftare in foro confcientiæ, licèt non oriatur actio ciuilis, id eft, non cogetur in foro externo ftare contractui.

1 Ntequam refpõdeamus ad quæftionem propofitam, oportet fupponere aliqua, & præmittere refolutionem aliquorum dubiorum circa hæc pacta, ad videndum, quando funt valida: & inde gradum faciemus ad folotionem propofiti dubij, ad videndum fcilicet, an quando taliæ pacta non producunt obligationem ciuilem, producant naturalem.

2 Primum fundamentum fit, quando ex contractu aliquo oriatur naturalis obligatio, & quando naturalis, & ciuilis fimul, & quando neutra: dicendum enim eft, quòd vbi lex affiftit contractui, oritur vtraque obligatio; quando nec affiftit illi, nec refiftit, oritur obligatio fola naturalis; quando verò illi refiftit, neutra oritur: de quo dixi *lib.* 1. *de matrim. difp.* 7. *num.* 1 5.

Secundum fundamentum fit. Duplex eft pactum, quoddam eft non fuccedendi, feu renunciatio legitimæ facta ei, cui fuccedendum eft: aliud eft pactum fuccedendi, feu pactum de futura fucceffione, feu de hæreditate viuentis, vt cùm quis in quemdam tertium renunciat legitimam, vel partem, vel facit in fauorem tertij pactum circa eam: circa quæ pacta quædam dubia funt. 3

Primum dubium eft, qualiter valear pactum non fuccedendi, feu renunciatio legitimæ facta ei, cui fuccedenduo eft. Sic 4

Prima conclufio. Tale pactum iure ciuili non valet: patet ex *l. pactum dotale, C. de collat.* vbi dicitur tale peccatum improbari; & *l. pactum, quod dotali, C. de pactis, & cap. quamuis pactum, de pactis in* 6. dicitur legem ciuilem tale pactum improbare; & Gutierrez *dict. cap. quamuis pactum, initio,* vocat hoc pactum nullum, & reprobatum à iure. Ratio huius decifionis eft, iuxta communem, vt teftatur Couar. *dict. cap. quamuis pactum* 3. *part. initio, num.* 1. ne facillimè ius futurum modico præfenti accepto remittatur; quæ optimà eft, licèt ipfe eam reprobet. Aliam rationem ponit ipfe, quia hæc renunciatio communiter fit à filiis ad parentum exhortationem, quibus facillime non ex libero confenfu, fed non aufi ob paternam reuerentiam refragari, eorum futuræ fucceffioni renunciant. 5

Hinc fit, non tantùm ius non affiftere huic contractui, fed etiam illi refiftere: patet ex dictis, quia eum reprobat, & reiicit. 6

Secuoda conclufio: cùm hoc pactum non fit contra bonos mores iure canonico firmatur iuramento: pater ex *cap. quamuis pactum, de pactis, in* 6. quæ etiam feruanda eft à iudicibus fæcularibus, & poffunt ad id compelli per cenfuras; quia agitur de concernentibus peccatum. Sie gloffa *dict. cap. quamuis pactum, verf. feruari.* Couar. *ibi* 3. *part* §. 4. *num.* 9. Georgius Natta, Parifius, Guillielmus Benedictus, quos refert, & fequitur Gutierrez *ibi,* §. *improbet lex ciuilis.* 7

Nota primò, quòd licèt textus *d. cap. quamuis pactum,* loquatur de filia renunciante, dum nuptui tradebatur: at parum refert, quòd fiat tempore nuptiarum, vel ante nuptias, vel poft eas, modò filia renuncians hæreditati paternæ dotem, vel congruam portionem eo tempore ex patrimooio patris accipiat. Sic Archid. Ioan. Andr. Dominicus, Francus, Georgius *dict. cap. quamuis pactum,* & *ibi* Couar. 3. *part.* §. 2. *num.* 1. 8

Secundò licèt textus loquatur de bonis paternis, idem eft de renunciante maternis, quia eadem eft ratio. Sic tenet dicens effe fine dubio, Gutier. *dict. cap. quamuis pactum,* §. *nullum ad bona materna, num.* 1. Ao verò renunciatio facta à filio de bonis maternis præiudicet vfusfructui patris, alibi dixi. 9

Sed quid fi nullam dotem recipiat; aliqui tenent non valere, quia textus dicit, *dote contenta.* Sic Anchar. Matthæus de Afflictis, Barbatius, quos refert Gutier. & alij, quos refert Couar. At contrarium tenent, & probant Couar. *ibi* 3. *part.* §. 2. *n.* 6. Gutierr. *ibi,* §. *vt dote contenta, num.* 1. Anton. Gomez *l.* 2 2. *Tauri, num.* 7. Molina *lib.* 2. *de primog. c.* 3. *num.* 2 7. & alij, quos hi allegant. 10

Tertiò nota, idem dicendum effe de pacto, feu promiffione de renuncianda paterna hæreditate 11

facta

facta patri; qoia absque iuramento non valet: at iurata valet, immo eo ipso facta censetur renunciatio. Sic Bald. Roma. Boerius, quos refert latè probans Couar. *ibi 3.p. initio, num. 3.*

12 Quartò nota dicta procedere etiamsi renuncians sit minor, modò sit pubes; quia iuramentum idem supplet defectum minoris ætatis, & reddit firmam renunciationem. Sic contra Alciatum moltos referens tenet Couar. *ibi 3.p.* §. 1. *num. 3.* Gutier. *ibi* §. *à filia, num.* 1. An verò hoc procedat in impubere proximo pubertati, alibi dicendum est. Nec est opus, vt minor iurans certioretur, iure ciuili hoc pactum esse nullum. Couar. ibi alios referens §. 1. *num.* 4. Gutierrez §. *à filia, num.* 3. Item procedit etiam in filia non emancipata, sed sub patris potestate constituta. Couar. *num.* 5. multos referens, Gutier. *num.* 4. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 3. *num.* 5.

13 Quintò nota, quòd licèt textus loquatur de filia, quæ renunciauit dote contenta, procedit etiam in filio masculo quacumque ratione recipiente aliquid, & renunciante cum iuramento. Sic Gutiertez *dicto* §. *à filia, num.* 4. dicens esse omnium.

14 Ex his fit licentiam testandi, quam possunt parentes, quantumcumque habeant alios filios legitimos, in eorum præiudicium concedere filio, vt possit ad libitum disponere, & ea habita poterit filius relinquere parentibus, vt liberè disponant inter filios, & externos, vt latissimè probat Gutier. *dicto cap. quamuis pactum, initio, num.* 19. & 43. Ceruantes *l. 6. Taur. num.* 74. & supponunt Tello, & Molina statim citandi; fit (inquam) hanc licentiam debere esse cum iuramento, aliàs non valet; quia est renunciatio hæreditatis viuentis. Sic docet alios referens Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 3. *num.* 49. & 50. Tello *l. 6. Taur. num.* 65. & quidam docti Iurisperiti. Hoc intellige, nisi fieret in ipso actu testandi in vita, vel in morte; quia renunciatio tunc, seu consensus, vt non instituatur, valet sine iuramento. Anton. Gomez multos referens *l.* 22. *Taur. num.* 5. quia non reputatur renunciatio hæreditatis futuræ, sed institutionis præsentis, quæ scilicet illo tempore sibi debebatur: & licèt in consequentiam veniat priuatio hæreditatis, non attenditur, cùm fundetur in iure de præsenti: idem Antonius Gomez *tomo* 1. *variar. cap.* 11. *num.* 14. 31. Gutier. *cap. quamuis pactum* §. 1. *num.* 27. Suarez *l. quoniam in prioribus,* 10. *ampliat. num.* 31. 32. licèt alij teneant contrarium.

15 An verò consensus, quem præstant filij, vt soror melioretur à patre in tertio, & quinto bonorum, quæ melioratio aliàs est adeò inualida, & ei resistit, *l. 1. tit. 2. lib. 5. noua recopil.* quando fit causa dotis ad matrimonium contrahendum, vt non firmentur iuramento, vt probant Gutierr. *de iuram. confir.* 1. *p. cap.* 14. *num.* 14. Baëza *de non melior. fil. causa dotis. cap.* 29. *à num.* 4. indigeat iuramento; videtur enim indigere, quia est renunciatio legitimæ, tertium enim legitima est, vt docent; dicentes omnia bona parentum esse legitimam filiorum, deducto quinto, Segura *l. vnum ex familia,* §. *sed si fundum, num.* 49. *& sequentibus, ff. de legat.* 2. *& l.* 3. §. *fin. num.* 106. *&* 128. & in addit. huius Perez, *ff. de liber. & posthum.* Palacios Rubios *l.* 19. *Taur. num.* 5. *& l.* 23. *num.* 1. *&* 3. Ant. Gomez *eadem l.* 23. Matienzo *lib.* 5 *recop. tit.* 6. *l.* 2. *glossa* 3. *num.* 2. *& l.* 1. *gloss.* 2. *num.* 2. Tello *l.* 27. *Taur. num.* 3. Gregor. Lopez *part.* 6. *tit.* 9. *l.* 2. *vers. la manda.* At renunciatio legitimæ facta ei, cui succedendum est, iuramento indiget, vt diximus; ergo.

Supponendum est, quòd licèt talis renunciatio 16
tertij, & quinti facta filiæ per contractum inter viuos ratione dotis, vel matrimonij, non valeat, per dictam *l. 1. tit. 2. lib. 5. recopilat.* at ex consensu aliorum fratrum valet, vt latè probat Baëza *de non meliorat. filia. cap.* 10. *à num.* 55. immo & ratificatio illorum talis meliorationis factæ sat est, vt probat idem *num.* 96. An verò sat sit, quòd filij simul se obligent cum patre ad dotem, consule Baezam *ibi num.* 129.

Dico ergo non esse necessarium iuramentum, 17
vt talis consensus, vel ratificatio valeat: quòd clarè significat Baëza *dicto cap.* 10. *num.* 60. ibi, dum dicit, nisi expressè, & legitimo modo iure approbato meliorationẽ ratificauerint iam minores, vel addito vinculo, quod ætatem suppleat: ergo clarè sentit non esse necessarium iuramentum, nisi quando fratres sunt minores ad supplendum defectum minoris ætatis, sicut in aliis minorum contractibus contingit. Idem quidam docti Iurisperiti à me consulti. Et ratio est, quia hæc renunciatio non est legitimæ, fit enim fauore sororis; at inter fratres tertium non est legitima, sed tantùm respectu extraneorum, & sic intelliguntur Doctores citati, dicentes esse legitimam. Quod inde probatur, quia legitimæ nullum grauamen potest imponi, *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. l.* 11 *tit.* 4. *part.* 6. at inter filios, & descendentes potest grauamen imponi in tertio bonorum, vt patet ex *l.* 27. *Taur.* quæ est *l.* 11. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua recopil.* Item quia legitima appellatur quæ necessariò debetur, ideóque appellatur debitum bonorum subsidium. *Auth. vnde etsi parens, C. de inoffic. testam. & l. si totas, C. de inoff. donat.* at respectu filiorum non est debitum tertium, sed cuicumque illorum potest dari: immo, & cuicumque descendenti, omissis filiis; ergo non est legitima inter filios, sed respectu extraneorum, quibus non potest relinqui. Et sic docent vocantes illud potiùs prælegatum, Palacios Rubios *l.* 27. *Taur. num.* 5. *& sequentibus, & num.* 10. Castillo *l.* 18. *Taur. in principio, & l.* 21. *num.* 5. Gomez Arias *l.* 16. *Taur. num. vltimo,* Parlad. *de rebus quotid. cap.* 7. *num.* 3. Spino *speculo testam. gloss.* 18. *num.* 16. Angulo *l.* 11. *de las maiorar. gloss.* 10. *fine.* Tello *l.* 25. *Taur. num.* 2. Baëza *de non melior. filia. cap.* 9. *à num.* 49. per plures Azebedo *lib.* 5. *recopil. tit.* 6. *l.* 2. *num.* 9. Matienzo *eodem tit.* 6. *l.* 11. *glossa* 1. *num.* 2. Couarr. 1. *variar. cap.* 19. *num.* 3. Xuarez *l. quoniam in prioribus, ampliat.* 7. *num.* 4. & *ibidem in declarat. l. Regni, q.* 7. *num.* 1. *fine,* & est communis.

Hinc respondi ad quemdam casum, de quo fui 18
consultus. Quidam parens filiam meliorauerat, vt in matrimonium duceretur, scrupulum mortis tempore habenti alter filius illi dixit se remittere, quod ad semetipsum pertinebat: dubitauit dictus filius, vtrùm, mortuo patre, illud posset petere? & respondi non posse; & idem visum est nonnullis Iurisperitis doctis; quia ille ratificauit meliorationem factam, quod (vt dixi) sufficit, nec est necessarium iuramentum.

Secundum dubium est, an possit ingrediens 19
religionem

religionem, si ex renunciatione lædatur enormissime, restitui. v.g. si renunciauit opulentissimæ hæreditati modica dote, sufficienti tamen, posset rescindi huiusmodi renunciatio iurata per restitutionem in integrum.

20 Respondetur, quidquid sit in aliis casibus, at in hoc speciali, quando renuncians ingreditur monasterium, non potest rescindi. Sic tenet latè fundans Couarr. cum Decio, & Aimon, quos *ibi* refert, licèt dicat multos sentire oppositum, *cap. quamuis pactum, 3. part. §. 2. num. 5.* & *ibi* Gutierr. *§. vium nuptui tradebatur, num. 3.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 3. num. 27.* Burgos de Paz *consil. 5.*

21 In aliis verò casibus citra hunc, quando ratione læsionis sit locus restitutioni, consule Molinam *dicto cap. 1. num. 9. & sequentibus*, & Gutierr. *dicto cap. quamuis pactum. §. si tamen iuramento, num.*

22 Nota tamen, quòd quoties de læsione in renunciationibus agitur, tempus factæ renunciationis considerandum est, & impertinens est, quòd postea parentum facultates excreuerint; sicut enim bonis postea diminutis id, quod ex causa renunciationis acceptum est, non est restituendum, ac diminuendum, ita supercrescentibus, augendum non est. Sic Alex., Decius, Parisius, Boëtius, quos refert, ac sequitur Molina *lib. 2. de primogen. cap. 3. num. 29.* Menchaca *de success. creat. lib. 2. par. 3. §. 18. num. 79. cum sequentibus.* Couar. *cap. quamuis pactum, 3. part. §. 18. num. 7. ad finem.* Tello *l. 23. Tauri, num. 12.* Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 4.*

23 Ex hoc infertur, quòd dum diximus renunciationem non valere absque iuramento, intelligitur, nisi filius in vita reciperet à patre integram legitimam; quia tunc valeret renunciatio hæreditatis, & licet non renunciet, non potest rumpere testamentum patris, in quo est exhæredatus, licèt eius facultates nimium augeantur; quia tempus renunciationis considerandum est. Sic multos allegans Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 4.* Xuarez *l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam. 4. limit. ad l. regiam. num. 4.* Tello *l. 2. Taur. num. 16.* Baëza *de non melior filia. cap. 5. num. 30.* & multi alij per hos, & per Gutier. *cap. quamuis pactum. §. à filia, num. 7.* relati. At hoc est valdè dubium, nisi renunciatio fiat cum iuramento; quia ad legitimam assignandam tempus mortis patris consideratur. Quare auctis tunc facultatibus potest filius residuum petere, nisi cum iuramento renunciarit, & eis diminutis tenetur superfluum reddere. Et sic tenet multos referens, & dicens communem Gutierr. *ibi num. 8. & sequentibus*, & Couarr. *cap. quamuis pactum, 3. p. §. 1. num. 2. & cap. Raynutius, de testam. §. 1. num. 8.* Menchaca *de success. creat. §. 20. num. 293.*

24 Tertium dubium est, quando renunciatio iurata hæreditatis paternæ, vel maternæ excludat filium renunciantem, & eius filiis noceat. Sit

25 Prima conclusio. Talis renunciatio iurata excludit omnino filium renunciantem à successione, ita quòd in nullo succedet parenti, cuius hæreditati renunciauit, etiam ab intestato. Hæc est contra aliquos, dicentes succedere ab intestato; quia parens cui est facta renunciatio moriendo ab intestato tacitè videtur filium renunciantem cum aliis admittere ad successionem. Sed nostra conclusio probatur ex *cap. quamuis pactum, de pactis, in 6.* ibi, *nullum ad bona paterna regressum habebit.* Et sic tenet *ibi* Couarr. multos referens *3. p. §. num. 5.* Gutierr. *ibi §. omnino seruari debebit, num. 1.* Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 8. & 9.*

Nota primò in hoc casu etiam excludi à legitima. Sic Couarr. *ibi num. 3.* Gutierr. *ibi num. 6.* & multi, quos allegant, licèt dicant communem sententiam tenere contrarium; & ideo (inquit Gutierr.) quòd ad tollendum omne dubium est optimum, vt renunciatio fiat etiam expressè de legitima. 26

Secundò nota, quòd etiam in hoc casu potest filius renuncians petere alimenta, si egeat, nec aliunde ea habeat, etiamsi renunciarit iuri petendi alimenta cum iuramento; quia tale pactum esset contra ius naturale; quo pater tenetur alere filium egentem. Sic Ant. Gomez multos referens, & latè probans *l. 22. Taur. n. 12. fine*, Gutierr. *dicto §. omnino seruari debebit, num. 5.* Enriquez *lib. 13. de excommun. cap. 56. num. 1. commento litera. N.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 15. fine.* Rojas *epit. success. cap. 21. num. 78.* 27

Tertiò nota, quòd virtute talis renunciationis excluditur à successione immediata parentis, non autem mediata, v.g. si frater renunciantis hæreditauit bona parentis, & postea decedat intestatus, succedet frater, qui renunciauit ab intestato, sicut alij fratres; quia iam non defertur hæreditas parentis, sed fratris defuncti. Sic multi, quos refert, & sequitur latè probans Anton. Gomez *l. 22. Tauri, num. 13.* Gutier. *cap. quamuis pactum, §. omnino seruari debebit, num. 7.* & *ibi* Couar. *3. p. §. 3. num. 2.* Tiraquel. *de vtroque retractu, 1. p. §. 1. gloss. 9. num. 44.* Molina *num. 20.* Quod est verum, etiamsi frater defunctus non adierit hæreditatem. Sic alios referens Anton. Gomez *ibi num. 13.* Couar. *num. 2.* Gutierr. *num. 9.* qui aduertit *num. 10.* quòd vt vtrumque casum comprehendat, est optima cautela renunciare cum iuramento non tantùm hæreditati paternæ, sed etiam fraternæ, & refert Iasonem. 28

Quartò nota, quòd virtute talis renunciationis excluditur tantùm à successione parentis iure sanguinis; vnde petere potest, & succedit in bonis parentum, quæ iure pœnæ, & reseruationis legalis sibi debentur, v.g. *l. fœmina, C. de secund. nupt.* statutum est in pœnam parentum contrahentium secundas nuptias, quòd bona, quæ ex filiis prioris matrimonij hæreditauerint, ipsis reseruentur, nec diuidantur cum filiis secundi. Dico ergo quòd filia, quæ renunciauit hæreditati paternæ, succedet in his bonis, quæ pater hæreditauit à fratre talis filiæ prioris matrimonij; quia hæc non tam iure sanguinis, quàm reseruationis, & pœnæ legalis sibi debentur. Sic Couar. multos allegans *cap. quamuis pactum, 3. p. §. 3. n. 1.* Molina *tomo 3. de iust. disp. 5.* 9. *num. 21.* 29

Quintò nota, quòd virtute talis renunciationis non excluditur à bonis paternis, quæ feudalia sunt, & quæ etiam fœminis ex natura feudi deferuntur; cùm hæc bona non sint omnino paterna. Couar. allegans alios *dicto §. 3. num. 6.* Molina *num. 22.* 30

Secunda conclusio. Si tempore renunciationis factæ à filio, vel filia erant alij filij, vel descentes, qui omnes, dempto renunciante, tempore mortis parentis obierint, corruit renunciatio, & 31

renuncians est omnino necessarius hæres, ac si non renunciasset. Ratio, quia talis renunciatio censetur facta fauore aliorum filiorum, vel descendentium, & sub quadam tacita conditione, si hæreditas perueniat ad eos: vnde eis non extantibus deficit conditio, & sic renunciatio. Sic multos referentes, & textibus latè probantes Socinus senior *consil.* 34. *num.* 5. *vol.* 4. Parisius *consil.* 23. *n.* 44. *lib.* 3. Romanus, & Corneus, quos refert, & sequitur Menochius *conf.* 335. *num.* 15. *volum.* 4. Anton. Gomez *l.* 22. *Taur. num.* 11. Molina *lib.* 2. *de primogen. cap.* 3. *num.* 48. Couar. *cap. quamuis pactum,* 3. *part.* §. 3. *num.* 3. & 4. Gutierr. *ibi* §. *omnino seruari, num.* 14. Tello *l.* 6. *Tauri, num.* 44. Menchaca *de succession. creat. lib.* 2. §. 18. *num.* 146. Immò hoc est verum, licèt renunciatio fiat fauore parentis propter dotem ab eo receptam; de fratribus verò, vel sororibus nulla sit facta mentio, quia semper præsumitur facta fauore fratrum, vel sororum tunc viuentium. Sic Tello *ibi num.* 45. Couar. *eo num.* 4. *vers.* 6. & *vers.* 10. nisi (inquit Tello *eo n.* 45.) constaret apertè renunciationem non esse factam, nisi patris contemplatione.

32 Immo licèt tempore renunciationis non essent alij fratres, nec descendentes, si tempore mortis parentis non sint, sed solus, qui renunciauit, corruit renunciatio, & sic renuncians est hæres necessarius; ac si non renunciasset. Ratio, quia ex tacita coniectura præsumitur facta fauore aliorum filiorum nasciturorum: & sic habet tacitam conditionem, si alij filij nascantur, nisi apertè constaret, quòd non est facta fauore aliorum filiorum nascendorum; quia expressè dixit renuncians, si non nascantur liberi, possit cuicumque relinquere. Sic latè probans, ac multos referens Anton. Gomez *l.* 22. *Taur. num.* 12. Gutierr. *d.* §. *omnino seruari debebit, n.* 2. & 4. (nisi inquit Gutier. *num.* 3.) filius alius natus sit, & sit præmortuus; at ex eo supersit filius, tunc enim valet renunciatio; cessat enim ratio, cùm in locum filij præmortui subintret eius filius.

33 An verò si tempore pacti, & renunciationis pater non habebat filium masculum, sed tantùm fœminas, nec postea nascatur masculus, corruat renunciatio, consule Couar. *eodem* §. 3. *num.* 4.

34 Hæc tamen secunda conclusio patitur duas limitationes.

Prima est, nisi in Hispanorum primogeniis ex consensu, seu renunciatione filiorum institutis; talia enim non deficiunt, etiam omnibus aliis filiis, & descendentibus deficientibus, & sic renuncians non succedet. Ratio, quia suapte natura sunt perpetua, & in totius familiæ fauorem censentur instituta. Sic Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 3. *num.* 48. Gutier. *dict.* §. *omnino seruari debebit, fine.*

35 Secunda limitatio est, nisi filia renunciauit, vt in monachismum abiret. Hæc tamen limitatio valde est sub iudice: quidam enim eam negant, & dicunt, quòd adhuc in hoc casu deficientibus aliis fratribus, & descendentibus, succedet monasterium; quia adhuc censetur facta fauore fratrum: illis enim magis videtur velle prospicere, quàm monasterio; quia magis videtur velle fauere monasterio, quàm extraneis, cùm æquitas, & ratio hæc suadeat. Sic Tello latè probans *l.* 6. *Taur.* *à num.* 48. & tandem *num.* 63. *fine*, relinquit cogitandum, propter authoritatem in oppositum sententium.

36 Alij verò dicunt, quòd non succedet contra testamentum parentis, cuius bonis renunciauit: forsan tamen ab intestato succedet; quia cùm ingrediens monasterium non sit sollicita de bonis temporalibus, immò ad paupertatem perpetuam se obligare vult, dum hac de causa renunciat, non videtur in fratrum fauorem, sed omninò absolutè renunciare. Sic Couar. *cap. quamuis pactum,* 3. *part.* §. 3. *num.* 4. *vers. nono.*

37 Alij & meliùs dicunt, quòd nec etiam ab intestato succedet: id enim probat ratio facta; non enim censetur tunc facta renunciatio tantùm fauore fratrum, sed absolutè, & sic nullo modo renuncians habet ius ad hæreditandum etiam ab intestato. Sic Menchaca *de success. creat. lib.* 2. §. 18. *num.* 117.

38 An verò talis renunciatio legitimæ iurata noceat filiis, & descendentibus renunciantis, ita vt nec ipsi succedant, nec possint renunciationem reuocare, distinguendus est duplex casus: primus est, quando renuncians moritur post mortem parentis, cuius hæreditati renunciauit. Secundus est, quando ante eius obitum moritur.

39 Tertia conclusio sit: In primo casu, quando scilicet renuncians moritur post obitum parentis, cuius hæreditati renunciauit, tunc nocet talis renunciatio filiis, & descendentibus renunciantis; & sic in illa non succedent. Ratio, quia tunc mortuo parente defertur hæreditas renuncianti, à qua tamen per renunciationem est exclusus. Sic Anton. Gomez *l.* 22. *Taur. num.* 10. referens multos, & latè probans Couar. *cap. quamuis pactum,* 3. *part.* §. 3. *num.* 7. Gutierr. *ibi* §. *vltimò, num.* 4. Rolandus à Valle *lib.* 1. *consil.* 11. *num.* 8. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 3. *num.* 47. Xuarez *l. quoniam in prioribus,* 4. *limitat. legis regiæ, num.* 9. & 10. & omnes citandi pro sequenti conclusione.

40 Aduerte tamen quòd, sicut dixi *praced. conclus.* deficientibus aliis fratribus corruit renunciatio, & succedet in hæreditate renuncians: similiter dico, quòd licèt filius, vel filia, quæ renunciauit, obierit post mortem patris, nepos ex tali filio, vel filia succedet, quando nulli supersunt descendentes. Ratio, quia succedit in eodem iure: ergo sicut renuncians, si viueret, succederet in hoc casu patri, sic eius filius. Sic Anton. Gomez *ibi num.* 10. *paulò antè vers. secundo,* & *meliùs*, Gutier. *eodem* §. *vltimo, num.* 5. Rolandus à Valle *ibidem num.* 22. Xuarez *ibidem num.* 9. 10.

41 Hinc infertur, quòd hæc renunciatio in hoc casu, quo renuncians superuiuit ei, cuius hæreditati renunciauit, non reuocatur natiuitate filiorum: patet, quia si nocet filiis iam natis, iuxta omnes Doctores citatos, à fortiori nocebit nascituris; quia facilius quid impeditur à principio, quàm ex postfacto tollitur. Sic Tiraquel. & alij, quos referunt, & sequuntur Couar. *eodem* §. 3. *num.* 8. Gutier. *eodem* §. *vltimo, num.* 6.

42 Vnde meritò Gutierrez *eodem num.* 6. reprehendit Couar sibi contrarium *cap. Raynaldus, de testam.* §. 2. *num.* 4. vbi dicit non posse patrem consentire suæ exhæredationi in filiorum præiudicium.

43 In secundo verò casu, quando scilicet renuncians ante mortem patris obit, est grauis difficultas an noceat filiis, & descendentibus renunciantis; quidam enim dicunt nocere, & sic non succedere. Ratio, quia semper succedunt repræsentatiuè ex persona parentis, qui renunciauit, & non

ex

ex propria: ergo tantùm succedunt in iure, quòd habebant parentes, si viuerent: at illi nullum habebant propter renunciationem; ergo. Sic latè probans, & multos referens Anton. Gomez *l.22. Taur.num.*10. & est probabile.

44 Quarta tamen conclusio sit. Probabilius est in hoc secundo casu non nocere renunciationem filiis, & descendentibus renunciantis; quare ea non obstante succedent, ac si non renunciasset. Ratio, quia talis renunciatio habet tacitam conditionem, si renuncianti deferatur hæreditas: at non delata est, cùm priùs obierit; ergo. Secundò, quia nepos licèt veniat ad aui successionem, eo quòd fuit filius renunciantis, at mortuo parente, succedit ex propria persona. Sic multos referentes, & latè probantes Molina, Xuarez *num.*5. Gutierr.*num.*2.3. Rolandus à Valle *num.*1.*&* 4. vbi in præcedenti conclus. citati sunt; & omnes hi dicunt esse hanc communissimam sententiam: idem tenet Couar. *cap.quamuis pactum, 3.part.§.2.num.*4. *&* §.3.*num.*7. Tello *l.6.Taur.num.*61. Baëza *de non meliorat.filia.cap.*10.*num.*12.

45 Nota, quòd conclusio est vera, licèt parens aliquo recepto renunciarit. Sic Tello *ibi*, Gutierr. *num.*3. Xuarez *num.*7. Rolandus à Valle *num.*7. & Bald. *in addit. contra alios per eos relatos*. Sed, vt benè dicit Anton. Gomez *eo n.*10. & Gutier. *num.*3. tunc saltem descendens tenetur in sua legitima computare portionem, quam eius parens tempore renunciationis percepit.

46 Secundò nota, quòd alij limitant conclusionem, quando nepos venit ad succedendum auo cum aliis nepotibus: secus si cum patruis, vel auunculis, qui sunt in propinquiori gradu ipsi auo, cui succedendum est. Sed eam reprobat Anton. Gomez *eo num.*1. dicens esse contra communem. Xuarez *num.* 6. Bald. *in addit.* Gutierrez *num.* 3. dicit limitationes non esse veras.

47 Quinta conclusio. Filius, vel filia, quæ renunciauit parentis hæreditati cum iuramento, potest succedere ei ex testamento: itaque potest pater, vel mater, quibus facta est renunciatio, instituere renunciantem in testamento, vel relinquere illi legatum, & remittere talem renunciationem. Ratio, quia pactum hoc cum parente initum est, & eius vtilitatem præcipuè respicit. Sic tenent latè probantes, & multos allegantes Anton. Gomez *l.22. Taur. num.*10. *vers. secundò, & meliùs.* Mexia *super l.Toleti, de los terminos, 2.p.fundam.7.num.*35. Xuarez *l. quoniam in prioribus, limit.*5. *num.*7. *C. de inoffic. testam.* Molina *lib.2.de primog.cap.*3.*num.*6. Menchaca *de success. creat.lib.*2.§.18.*n.*138. Tello *l.6. Tauri, num.*40. Azor *tom.2. institut. mor. lib.2. cap.*29.*q.*4. Couar.*cap.quamuis pactum, 3.part.initio, num.*7.*&* 8. & *ibi* Gutierr.§.*omnino seruari, num.*11. vbi idem dicit, & benè per donationem inter viuos.

48 Amplia primò conclusionem, licèt iuramento promiserit patri, nec ex testamento, nec ab intestato successurum; quia pater in cuius fauorem principaliter iuramentum emissum fuit, potest illud remittere. Sic contra Menchacam *dict.* §.18. *n.*145. & Berouin *cap.in præsentia, de probat.n.*194. tenent multi, quos referunt, & sequuntur Molina *dict.cap.3.num.*6. Tello *num.*41. Xuarez, & Mexia *proximè citati*, Gutierr. *num.*12.

49 Secundò amplia, licèt testamentum sit factum ante renunciationem; quia ex quo non mutauit, creditur in eadem voluntate voluisse permanere. Sic Aretinus, quem refert, & sequitur Anton. Gomez citatus in conclusione.

50 Tertiò amplia, vt talis filius recuperet iura suitatis, quæ amiserat per renunciationem. Sic alios referens Anton. Gomez *ibi*.

51 Quartò amplia, licèt talis renunciatio fiat expresse fauore fratrum patre consentiente. Gutierr. *num.*13. Suarez citati *in conclus.* Couar. *3.p.initio, num.*8. *vers. tertius casus.*

52 Quintò amplia, vt possit filius renuncians succedere non tantùm quando institutus est expressè, & nominatim, sed etiam si in genere, & indefinitè, vt si pater dicat, Instituo omnes filios meos, vel filios meos hæredes: immò si instituit hæredes filios, qui non renunciarunt, & in aliqua parte testamenti, vel codicilli fecit aliquod legatum simpliciter, & in genere filiis suis, admittetur ad huius legati partem filius, qui renunciauit. Sic optimè probans Anton. Gomez *eo num.*10. *fine.*

53 Quartum dubium est, an idem omnino, quod dictum est de renunciatione, ac pacto non succedendi, quod facit descendens ascendenti, dicendum sit de renunciatione, ac pacto ab ascendentibus respectu hæreditatis descendentium factis. Respondetur affirmatiuè; quia pari ratione procedunt, *l.1.§.si parens, ff.si quis à parente fuer.manum.* Sic tenet contra Baldum multos allegans Anton. Gomez *l.22. Taur. num.*3. Tello *l.6.Taur.num.*64. glossa *l.pactum, quod dotali, C.de collat. & l.pactum, C. de pactis*; & vtrobique omnes, vt refert, & sequitur Molina *lib.2. de primog. cap.3.num.*48.

54 Quintum dubium est, an pactum de succedendo sit validum, id est, quando pactum renunciationis hæreditatis non fit ipsi, cui est succedendum in ea, sed alij, in cuius fauorem fit, vt si quis renunciet in fratres, vel alios hæreditatem viuentis, vel ineat pactum de certo modo diuidenda, vel acquirenda hæreditate viuentis, quæ vocantur pacta de succedendo, an sint valida hæc pacta. Sit

55 Prima conclusio. Si tale pactum fiat de consensu eius, cuius hæreditati renonciatur, & in eo consensu perseuerat vsque ad mortem, valet: si verò non interuenit talis consensus, vel reuocat ante mortem, non valet. Sic habetur *l.fin.C.de pactis, & l.9.tit.10.part 5. & l.12.eadem part.tit.5.* & assignatur ibi ratio, ne detur ansa captandæ mortis Sic Gregorius Natta, & Alex. quos refert dicens esse omnium Gutier. *cap.quamuis pactum, initio, num.*2. & Couar. *ibi 3.part.initio, num.*1. Anton. Gomez *l.22.Tauri, num.*31. Molina *lib.2. de primog. cap.3.num.*2.

56 Hinc fit posse patrem, vel eum, cuius hæreditati renunciatur, reuocare, dum viuit, consensum semel præstitum; quia leges citatæ requirunt, vt tale pactum firmum sit, quòd pater in eodem consensu perseueret vsque ad mortem, sic omnes citati.

57 Secunda conclusio. Si interueniant dictæ conditiones in tali pacto, scilicet consensus eius, cuius hæreditati renunciatur, & perseuerantia in eo vsque ad mortem, non oportet vt adsit iuramentum, sed absque iuramento valet. Ratio, quia dictæ leges absolutè absque iuramento approbant tale pactum. Sic Molina *ibi num.*26. dicens sic tenere omnes, *l.final, C.de pactis*; idem Gutier. *num.*5. & Couar. *num.*8. *vers. quartus casus*, vbi citati sunt in prima conclusione.

58 Tertia conclusio. Tale pactum absque dicto consensu non firmatur iuramento; quia est contra bonos mores. Sic glossa, & Doctores, *l. finali, C. de pactis. & l. pactum dotali, C. de collat.* Couar. *cap. quamuis pactum, 3. part. initio, num. 2.* & *ibi* Gutierr. *initio, num. 2. & 4. & §. improbet lex ciuilis, n. 3.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 3. num. 3.* Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 31.* Gregor. Lopez *l. 33. tit. 11. part. 5. vers. no deue valer*, & multi relati per Tiraquellum *l. si vnquam, in principio, n. 157. C. de reuoc. donat.* Xuarez *l. quoniam in prioribus. 5. limit. ad l. Regiam, num. 3. C. de inoffic. testam.* Bald. *cap. ad nostram, el 1. de iureiur. num. 9.*

59 Hinc fit minus benè Iasonem *l. fin. num. 13. C. de pactis*, affirmare hoc pactum firmari iuramento, & idem Roman. *l. qui superstitis, ff. de acquir. hared.* Et ratio horum est, quia hoc pactum initum cum fratribus est de non succedendo, quod (vt diximus) firmatur iuramento. Sed hoc est contra omnes Doctores citatos: vnde optimè Anton. Gomez *dict. l. 22. Tauri, num. 31.* eos reprobat, dicens quòd licèt pactum de non succedendo, quod fit patri, firmetur iuramento, non tamen pactum de non succedendo, quod fit fratribus, vel sororibus; quia licèt in verbis sonet de non succedendo, at virtualiter, & effectiuè est pactum de succedendo, & de hæreditate, & successione certo modo diuidenda: nam sicut quando agitur inter fratres, quòd post mortem patris, vel eius, cuius successionem sperant, vnus habebit certam partem, & alter aliam, dicitur pactum de futura successione diuidenda, & non valet, nec firmatur iuramento: ita quando vnus filius promisit aliis non succedere, videtur diuidere inæqualiter, vt ipse nil percipiat, alij verò totum, & sic est pactum de futura successione.

60 An verò si pater semel præstitit dictum consensum, & postea reuocet, si pactum hoc de succedendo fiat cum iuramento, valeat. Couar. *cap. quamuis pactum. 3. part. initio, num. 2.* tenet valere, & sic teneri paciscentes iuratam conuentionem omnino seruare: idem, licèt dubius, tenet *num.* 8. & refert pro ea Iasonem. Et ratio eius est, quia tale pactum initum cum consensu patris non iuratum valet, at potest reuocari reuocante patre consensum; ergo si iuretur, non poterit reuocari, quia iuramentum aliquid vltrà debuit operari.

61 Quarta tamen conclusio sit. Proculdubio tale pactum iuratum adhuc non valet, reuocante patre consensum. Ratio, quia quando ex natura contractus ei inest aliqua conditio, eadem etiam inest in iuramento super contractu interposito. Sic tenet communis, vt etiam fatetur Couar. idem Bald. quem refert, & sequitur Gutierr. dicens esse sine dubio, *cap. quamuis pactum, initio, num. 5.* Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 31.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 3. num. 4.* & Menchaca multos referens *lib. 3. contron. vsu freq. cap. 44. num. 13. & 14.*

62 An verò quando pactum non succedendi iuratum fit patri in absentia ipsius patris, valeat, consule Gutierr. *cap. quamuis pactum, initio, num. 51.* & Couar. *ibi 3. initio, num. 4.*

63 Nota primò, quòd sententia dicta, quòd scilicet renunciatio hæreditatis viuentis non valet absque eius consensu, limitanda est, quando agitur de hæreditate certi, ac determinati hominis: secus quando incerti, vt si quis contrahat societatem cum alio de communicandis bonis futuris prouentis ex aliqua successione, nulla expressa determinata persona, tale pactum valet, *l. 3. §. de illo, ff. pro socio, & ibi* glossa, Bart. Bald. Salic. & communis, & alij, quos refert, & sequitur Anton. Gomez *l. 22. Taur. num. 31.* & expressè habetur *l. 12. tit. 5. part. 5.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. no los*, notat, quòd si non nominant in fraudem, at in mente eorum est intentio de certa persona, non valet.

Secundò limita, vt intelligatur, quando agitur de futura successione diuidenda, & aliqua obligatione super ea contrahenda; secus quando agitur de aliqua liberatione, vel debiti remissione, vt si filius sperans hæreditatem patris iniuit pactum cum creditoribus patris viuentis, vt non conueniatur ab eis postquam hæreditauerit bona patris, valet enim tale pactum fauore liberationis, *l. & suum heredem. §. idem probat, ff. de pactis.* Sic multos referens Anton. Gomez *eodem n.* 31. & licèt Paulus de Castro *l. fin. C. de pactis*, dicat hoc procedere in solis filiis, non verò in aliis hæredibus agnatis, vel cognatis: at Anton. Gomez *ibi* dicit intentionem omnium Doctorum esse in contrarium. 64

Similiter dicit *ibi* Anton. Gomez *fine*, cum Bart. Angelo, & Paulo de Castro, & aliis, quòd si filius, vel alter futurus hæres viuente eo, cuius successionem sperat, ineat pactum cum creditoribus patris, quòd eos liberabit, vbi hæreditauerit, valet pactum, quando ex causa onerosa liberauit aliquid à debitoribus recipiendo, & hoc fauore liberationis; secus verò si ex causa lucratiua. 65

Tandem ad dubium initio propositum, an scilicet ex pacto non succedendi, quando deest solemnitas iuris, scilicet iuramentum, & ex pacto de succedendo in futura hæreditate viuentis inito absque consensu eius, cuius hæreditati succedendum est, vel si non perseueret vsque ad mortem in eo consensu, quo casu iuxta dicta non oritur obligatio ciuilis, sed ius reputat hæc pacta inualida, an scilicet ex talibus pactis oriatur obligatio naturalis, & in foro conscientiæ. 66

Dico primò ex priori pacto non oriri obligationem naturalem: quia quando lex resistit contractui, non oritur talis obligatio, vt dixi initio huius dubij 34. at lex huic contractui resistit, vt *ibi* probaui: & sic tenuerunt docti Iurisperiti, & Theologi à me consulti. 67

Secundò dico, quòd ex posteriori pacto non oritur etiam naturalis obligatio, quia lex ei resistit, vt patet ex *l. finali, C. de pactis*, vt dicit lex esse contra bonos mores, & sic repellendum, & nihil ex eo obseruandum: & sic tenent *glossa l. pactum, quod dotali, C. de pactis, in principio.* Anton. Gomez *l. 22. Tauri num. 17.* & facit communis Doctorum, vt dixi, asserentium hoc pactum non firmari iuramento, quia est contra bonos mores. 68

Dubium XXXV.

An quando quis decedit non relictis descendentibus, sed tantùm ascendentibus in hoc regno Hispaniæ, expensæ funeris deducendæ sint ex toto corpore hæreditatis, vel de solo tertio, de quo testatus est.

Certum est apud omnes, legata gratuita extrahenda esse de tertio bonorum; quia extera 1

tera bona deducto tertio sunt legitima ascendentium, *l. 6. Taur.* quæ hodie est *l. 1. tit. 8. lib. 5. recopilat.*

2 At de expensis funeris est dubium: & est duplex sententia.

Prima dicit non esse extrahendas de tertio bonorum, sed ex toto hæreditatis corpore, & sic ascendentes qui hæreditant duas bonorum partes, soluent tertiam partem, et sic ad ambos hæredes pro rata bonorum pertinebunt. Ratio, quia iure communi expensæ funeris detrahendæ sunt de toto corpore hæreditatis, sicut & debita, computantur enim inter æs alienum, *l. penult. ff. de relig. & sumpt. fun. l. fin. §. in computatione, C. de iure delib. l. 2 a. tit. 12. part. 6.* at ius huius Regni nihil in hoc immutat; sed tantùm disponit, *l. 30. Taur.* quæ est *l. 13. tit. 6. lib. 5. recopil.* quòd vbi quis descendentes habet, extrahantur tales expensæ de quinto: ergo est casus omissus circa tertium, quando quis solos ascendentes habet; & sic in hoc casu standum est iuri communi, vt extrahantur de toto hæreditatis corpore: lex enim Hispana, qua ratione vberiùs consuluit filio, concedens illi, vt tertium cuicumque posset relinquere, parciùs verò parentibus nõ nisi quintum, ea ratione quoque ex quinto deduci voluit expensas funeris, non verò ex tertio; fauorabilior est legitima descendentium, cùm ascendentes thesaurizare debeant descendentibus, non verò è contra. Sic tenent Ioan. Garcia *de expensis cap. 8. n. 50.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 235. fol. 1459.* Ioannes Lupus *l. 30. Taur. num. 2.* & *ibi* Anton. Gomez *num. 2.* Castillo *ibi num. 18.* & est probabilis.

3 Secunda sententia probabilior tenet esse extrahendas de tertio: quia sicut omnia bona parentum deducto quinto sunt legitima filiorum, sic omnia filiorum deducto tertio sunt legitima parentum, at omnia disposita in legitima filiorum, regulariter locum habent in parentum legitima. *Auth. cum de appellatione cognoscitur. §. sive igitur, collat. 8. l. nam etsi parentibus, ff. de inoffic. testam. Auth. de hæred. & falcidia, §. 1.* & statutum in vno ex correlatiuis, censetur per consequens statutum in alio. *l. fin. ff. de accept.* & sic licèt nulla lex sit disponens, vt parentes nequeant spuriis succedere, concludunt omnes nequire eo quòd est dispositum, vt filij spurij non succedant parentibus, & sunt correlatiua. Hanc tenent Tello *l. 30. Taur. num. 3.* Couar. *cap. Raynaldus, de testam. §. 3. num. 2.* Rojas *epitome cap. 9. num. 31.* Gutier. *lib. 2. pract. q. 71.* & *l. nemo potest, ff. de legat. 1. num. 93. & 509.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 11. part. 6. verbo las despensas.* Castillo *l. 6. Taur.* glossa *por su alma.* Angulo *de meliorat. l. 13. glossa 3 num. 2.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 6. l. 13. num. 18.* & est communis.

4 Nota limitandum esse hoc, quòd expensæ deducantur de quinto, quando supersunt descendentes, vel de tertio, quando ascendentes, quando quis habet ascendentes, vel descendentes, vbi enim omnibus his caret, sunt deducendæ de toto hæreditatis aceruo, & non ex quinto, quod legat alicui. Ratio, quia l. 30. Taur. disponens esse de quinto extrahendas, loquitur quando testator inter liberos disponit; secus quando inter hæredes non necessarios, dicit enim; *a vn que el testador mande otra cosa.* quod non potest verificari inter hæredes non necessarios. Sic Couar. *num. 2.* Angulo *num. 5.* Azebedo *num. 18.* Rojas *à num. 47.* vsque ad 51. Gutier. *dicta l. nemo potest, num. 92.* Anton. Gomez, & Cifuentes *l. 30. Taur. num. 1.* & *ibi* Castillo *num. 17.* Gutier. *lib. 2. pract. q. 70.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 11. part. 6.* glossa magna. Auendaño *l. 30. Taur. gloss. vnica num. 5.*

Secundò nota, quòd alij limitant, quando in testamento disposuit testator inter ascendentes de tertio, vel inter descendentes de quinto, vbi verò in vita facta est melioratio, vel donatio irreuocabilis talis tertij, vel quinti, iuxta *l. 17. Taur.* quæ est *l. 1. tit. 6. lib. 5. noua recopil.* non extrahentur expensæ de illo tertio, vel quinto, quia iam eum omnino sit alienatum, non retinet nomen tertij, vel quinti. Sic Auend. *l. 30. Taur. glossa vnica, num. 5.* Tello *ibi num. 1.* cum hac moderatione, quòd talis donatio irreuocabilis tertij, vel quinti in vita tradita est: & latè probat, licèt tandem cogitandum relinquat. 5

At dicendum est adhuc de illo tertio, vel quinto sic donato extrahendas esse; quia hæc impensa funeris est onus, vel hypotheca cohærens ipsi tertio, vel quinto, & sic soluenda à quocumque possessore. Sic latiùs probantes tenent Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 6. l. 13. glossa 2. num. 2.* & Azebedo *eadem l. 23. num. 20. 21.* Angulo *de meliorat. l. 13. glossa 3. à num. 8. per plures.* 6

Nota cum Angulo *eo num. 8.* quòd hoc non habebit in Missis locum, in anniuersariis, eleemosynis, & aliis legatis à testatore præceptis; quia quoad hoc eius dispositio est nulla; ex vna enim parte obstat donatio facta, & ex altera filiorum legitima, quibus præiudicari nequit, cùm illæ impensæ non sint, quas leges vocant æs alienum: sed habebit locum in impensa funeris necessaria, sine qua funus duci nequit. 7

Tertiò limitandum est, quando testator habens descendentes, disposuit de quinto, si enim disposuit de tertio, & melioratum in eo grauauit, vt ex eo funeris expensæ deducerentur, tunc eius dispositio seruabitur, dummodo expensa non excedat quintum; quia in residuo tantùm eum meliorare visus fuit. Sic Tello *l. 30. Taur. num. 2.* Matienzo *dicta l. 13. gloss. 4.* 8

Dubium XXXVI.

An pater melioranс filiam causa dotis contra pragmaticam 101. Matriti, quæ hodie est l. 1 tit. 2. lib. 1 noua recopil. peccet mortaliter.

Duplex est sententia.

Prima dicit peccare mortaliter, quia hoc iustissimè illa lege prohibetur, & annullatur quidquid contra factum fuerit; & quia res donat alienas, cùm ex illa lege cæteris filiis applicentur: sicut peccaret pater mortaliter, qui alicui ex filiis donaret vltra tertium, & quintum, & legitimam, eo quòd hoc vergit in damnum aliorum filiorum qui iuxta leges Regni non possunt amplius, quàm tertio, & quinto priuari. Sic tenent Tello *l. 26. Taur. fine.* Rojas *epit. success. cap. 3. num. 41.* Baëza *de non melior. filia. cap. 29. num. 1. & 2.* Angul. *de meliorat. l. 10. glossa 9. num. 3,* & videtur clarè sentire Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 2. l. 1. num. 8.* nam remittit se in hac quæstione ad tradita per Tellum, & Baëzam *locis citatis,* qui, vt vidimus, dicunt peccare mortaliter. Addit Baëza, nec filiam esse tutam in conscien- 1

tia, sed teneri restituere id, in quo causa dotis est meliorata; quia lex illa expressè annullat talem meliorationem.

2 Secunda sententia probabilior dicit hanc legem ita receptam esse, vt non obliget in conscientia, sed tantùm, vt detur actio in foro externo ad repetendum; quare nec transgressor illius peccat, nec filia meliorata ante repetitionem, & sententiam tenetur restituere. Probatur, quia sic videmus passim fieri dictas meliorationes, oec confessores iniicere scrupulum: & sic vsus ita videtur interpretari legem. Sic tenent Enriquez *lib.11. de matrim.cap.20. num.4.* Ludou. Lopez *lib.1. instruct. noui.cap.275.à fol.406.* & firmiùs idem tenet *lib 2. de contract. cap. 42. initio.* Mexia *taxa panis, conclus. 6. num. 42.* Cord. *summa q.124. fine*, licèt postea aliquantulum trepidet; addit eoim hæc: *se paso de los Iuristas como esto se vsa, y conforme a ello se podra hazer en conciencia.* Ad idem est Padilla *Auth. res, quæ. C. communia de legat. num. 23.* vbi hæc dicit: *Mihi renunciatum est apud vtriusque pratorij æquissimos iudices hanc legem dissimulatione quadam exolevisse.* Sed Azebedo *dicta l. 1. num. 1.* dicit falli, & semper vsu receptam esse. Nostram etiam sententiam tenet Manuel *1.tomo summæ, in noua cap.97. num. 3.*

3 Sed quid quando fraudulenter fecit pater dictam meliorationem, conueniens cum reliquis filiis, quod sic fieret, & postea reclament contra illam. Respondeo, quòd tunc tenentur restituere, & sic in conscientia non reclamare, quia deceperunt virum aliàs non contracturum matrimonium: secus quando pater bona fide, & non animo doloso reclamandi id fecit, tunc enim potest postea reclamare, quia non dolosè fecit, & alter tenebatur sibi consulete attendendo, an posset reclamare. Et similiter quando solus pater fecit eam meliorationem, & filij uon consenserunt, sed tacuerunt, dicentes, quid ad nos, si iniuria nobis illata fuerit, reclamabimus; possunt enim contra illam postea reclamare; quia in hoc nulla intercessit fraus. Probatur à simili ex iis, quæ docent Molina *tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 252.* vbi docet, quòd si duo communi consensu in eadem scriptura testentur, & se inuicem instituant hæredes; licèt mortuo voo illorum testamentum maneat irreuocabile comparatione illius: at alter superstes potest reuocate; similiter quando communi consensu testati suot iustitueutes aliquod opus pium: at (inquit) si fraus, aut dolus interuenisset, quo aliquis alterum induceret ad aliquid communi consensu statuendum, aut ad se motuò instituendum hæredes animo id ex sua parte reuocandi, si priùs obiret, vel altero iam vita defuncto, teneretur restituere hæredibus, quos alter probabiliter erat instituturus, aut successuri illi erant ab intestato, si non fuisset ita iniustè deceptus. Similiter ergo in nostro casu, quando bona fide, & animo sincero meliorauit, potest reclamare, & ad nil tenetur; secus quando dolosè egit. Fauet Baëza *suprà cap. 10, num.88.* vbi dicit, quòd si filij sponsum decipiant, dicentes se renunciasse, tenentur de dolo.

4 Sed an stante *dicta l. 1. tit. 2. lib. 5. noua recopil.* vt non possit à patre meliorari filia causa dotis, an (inquam) possit filia pacto dotali patrem dotantem adstringere, ne quemquam ex fratribus melioret, vt vel sic ipsa quæ meliorari non potest, impeditis aliorum meliorationibus, possit in maiori portione dotari. Aliqui negant, & sic dicunt tale pactum non valere. Ratio, quia iuxta communem per illam l. 1. filia non tantùm prohibetur meliorari in tertio, & quinto caosa matrimonij, sed etiam in qualibet eius particula; & sic tantùm legitimam potest habere. At in hoc casu vltra legitimam melioratetur in parte tertij, & quinti. Sic tenent Gutier. *de iuram. confir. 1.p.cap.59.num.14.* Azebedo *lib.5.recopil.tit.6.l.6.num.24.*

At verius est valere tale pactum. Ratio, quia 5
hîc deficiunt duæ principales considerationes legis prohibentis meliorationem, scilicet ne filia capiat vltra legitimam, & ne alij in legitima damnificentur: nam filia non capit vltra legitimam, nec melioratur, meliorari enim est capere plus, quàm aduersarius, & competitor capit: at hæc non capit plus, immo æqualis est cum fratribus; vnde potius dicitur damnum fugere, quàm meliorari: nec dicitur filia vltra legitimam recipere, quæ nullo meliorato æqualem in omnibus patris bonis cum cæteris fratribus partem reportat, licèt enim tertium noo sit legitima respectu filiorum, nec quintum respectu etiam extraneorum; at id est verum, quando vtitur pater facultate meliorandi sibi per leges concessa: at quando pater tali facultati renunciat, omnia bona æqualiter sunt legitima filiorum, veluti si ab intestato decederet. Item, quia *l. 22. Tauri*, quæ est *l.6. tit.6. lib.5. recopil.* permittit tale pactum generaliter, nec excipit hunc casum. Sic tenet Angulo *de meliorat. l.6. à num.5.* Azebedo *lib.5. recopil. tit 2. l.1. num.6. & 7.* Matienzo *eodem lib.5. tit.6. l.6. glossa 1. num.7.* & in simili tenet idem Baëza *de non meliorand. fil. cap. 22. num.9.*

Nota tamen, quòd si in promissione tali de 6
non melioraudo facta filiæ tempore constitutæ dotis addetur, quòd si aliter fieret melioratio alicui fratri, censeretur facta ipsi filiæ, licèt prius pactum de non meliorando esset validum, at hoc posterius esset nullum; quia inde exultaret pactum meliorandi filiam ex causa dotis. Sic Azebedo *eo num.7.*

Ex dictis fit, quòd si in tali pacto de non me- 7
liorando quemcumque in fauorem filiæ facto addatur, quòd si quemquam meliorauerit, talis melioratio non paret præiudicium, nec intelligatur in damnum filiæ; valebit etiam hoc pactum, quia est idem cum pacto de non meliorando, & eundem effectum habet: vnde si pater aliquem melioret, valebit melioratio vnius respectu aliorum, oon tamen respectu filiæ. Sic Angulo *ibi num.8.*

Secundò infertur, quòd non tantùm valebit 8
pactum de non meliorando respectu filiæ, sed etiam valet, & eamdem vim habet traditio simplex dotis, quæ computatis omnibus bonis patris contioeat æqualem partem cum alio quotis filio, nedum in legitima, sed etiam in tertio, & quinto; quia, vt probaui, talis filia in hoc casu non capit vltra legitimam, nec melioratur causa dotis. Vnde dum *l.1. tit.2. lib.5. nouæ recopil.* præcipit non meliorari filias causa dotis, nec in tertio, nec in quinto, nec in parte illius, intelligitur in parte, quæ tangeret aliorum partes æquales: sed in parte, quæ ex dicto tertio, & quinto æqualiter diuisis sibi tanquam vni ex filiis attineret, non dicitur meliorata, nec est interdicta ea ratione dotis capere, vt patet ex dictis: nec talis dos, quæ tempore, quo datur, non est excessiua, nec inofficiosa,

ciosa, efficietur ex postfacto inofficiosa, si decreuerint facultates parentis, vel ex eo quòd pater melioret aliquem ex filiis postea in tertio, & quinto; quia in arbitrio mariti relictum est vt eligat tempus, secundùm quod inspicitur an dos sit inofficiosa, nempe tempus assignationis ipsius, vel mortis patris, *l.3. tit.8. lib. 5. recopil.* Nec pater potuit postea facere dictam meliorationem in præiudicium dotis datæ. Sic Angulo *num.9.10.11.12.* & vtrumque corollarium videtur approbare Azebedo *suprà num.6.* dicit enim Angulum inferre duo notabilia ex sententia posita.

Dubium XXXVII.

An si Petrus, v.g. institutus sit hæres sub fideicommisso, vt quidquid superfit ex hæreditate tempore mortis, restituat Paulo, possit Petrus sic institutus hæres testari, vel aliàs alienare talia bona.

1 SVpponendum est, quod *Auth. contra rogatus, C. ad S.C. Trebel.* definitur, quòd hic hæres tenetur reseruare quartam fideicommissario, & dare fideiussorem, quod ipsam reseruabit: nisi in quatuor casibus, in quibus permittitur huius quartæ diminutio, scilicet ex causa dotis, & donationis propter nuptias, & redemptionis captiuorum, etsi non habeat, vnde faciat expensas. Intellige ex causa dotis, & donationis propter nuptias, siue constituendæ, siue constitutæ restituendæ. Sic docet *ibi* glossa *vers. dotis*, & *ibi* Bald. *num.4.* Alber. & Bellapertica *ibi.* Et de redemptione captiuorum intelligunt Petrus, Cynus, Dynus, Bellapertica *ibi*, quando sunt de cognatione volentis redimere: idem Albericus *ibi.* Sed verius est intelligi de quibuscumque captiuis, modò egeni sint, quia textus generaliter loquitur. Sic Corneus, & Salizetus *eadem Auth.* & Baldus *ibi num.4.* & similiter de donatione propter nuptias, & dote etiam pro extraneo, tenet Paulus de Castro *dicta Auth.* & dicit probabile *ibi* Corneus.

2 Dubia tamen sunt aliqua circa hanc Auth.

Primum est, an si talis hæres nihil consumpsit de hæreditate, vel consumpsit minus quarta, an totum, quod superest tempore mortis, debeatur fideicommissario, vel sola quarta. Aliqui dicunt solam quartam deberi; quia diligentia, & custodia hæredis non debet sibi nocere. Sic glossa *eadem Auth. fine.* Odofredus, Nicolaus, Marsilius, quos refert *ibi* Albericus.

3 At dicendum est totum, quod superest, deberi; quia sic expressè disposuit testator: & in fauorem fideicommissarij statutum est, quòd saltem quarta sit ipsi reseruanda. Sic Oldradus, Cynus, Salizetus, Petrus, Fulgosius, vt refert, & sequitur dicens ferè omnes hoc tenere Corneus *ibi*, Bellapertica *ibi*, Bald. *ibi num.9.* Alex. *l. Titius, ff. ad S.C. Trebell.* Immola *l. nam quod. §. finali, ff. eodem tit.*

4 Secundum dubium est, an talis hæres possit testamento disponere de illa hæreditate, reseruata quarta fideicommissario. Bald. *ea Auth. num.10.* tenet posse; quia testator tantùm disposuit, vt quod superest tempore mortis non alienatum, sit fideicommissario, sed hæres alienauit testamento: ergo.

5 Sed contrarium est dicendum; quia testamentum non incipit valere, nisi post mortem, at tunc non potest hæres alienare, quia quod superest tempore mortis, tenetur restituere commissario. Sic latè probans Corneus *eadem Auth.* Alex. *auct. l. Titius, num.9.* Raphael, quem *ibi* refert, & quidam doctus Iurisperitus.

6 Immo licèt in vita possit hæres alienare illam hæreditatem, reseruata quarta fideicommissario, vt disponitur *dicta Auth.* hoc intelligitur, quoties non apparet alienare mala fide animo interuertendi fideicommissum; quod in dubio præsumitur, quando ex alienatione nullum lucrum quæsierit. Sic Anton. Gomez dicens communem *tom.3. commun. super titulo ad Trebell. fol. 264. pag. 1. num. 3. & 4.* Ruinus *consil. 76. num. 13. volum. 2. & consil. 121. num. 13. volum. 3. & consil. 163. num. 2. volum. 3. & consil. 121. volum. 3.*

7 Hinc infertur decisio huius casus: quidam instituit filiam coniugatam hæredem, rogando vt restitueret Titio, deducto eo, quod viro relinqueret, reliquit omnia viro, an id possit facere dubitatur. Respondetur negatiuè, quia tenebatur quartam reseruare Titio, iuxta dictam Auth. *contrà rogatus.* Sic Dynus, & Albericus *ibi.*

Dubium XXXVIII.

An hæres, vel legatarius interficiens testatorem amittat hæreditatem, vel legatum, ita vt ante iudicis sententiam teneatur ad illius restitutionem.

1 SVpponendum est hoc fundamentum, scilicet, quando aliqua hæreditas per leges aufertur alicui tanquam indigno, si redditur incapax, & inhabilis per legem ad succedendum propter delictum proprium, hæreditas illa non applicatur fisco, sed hæredibus venientibus ab intestato. Ratio, quia aliàs hæres ille propter delictum suum puniretur in hæreditate, quæ non est sua, cùm propter incapacitatem non acquisierit in ea dominium. Item, quia talis institutio hæredis habetur, ac si facta non fuisset. *l.3. ff. de his, quæ pro non scrips. haben.* ibi, *Pro non scripto est*; & *l.1. C. de hæred. institut.* ibi, *sed hæreditas in ea causa, ac si hæredes scripti non fuissent.* Incapax enim pro mortuo reputatur. *l.1. §. sed si patronus*, ibi, *Pro mortuo habetur, ff. de coniug. cum emancip.* ergo succedent hæredes alij, qui si facta non fuisset successuri erant. Si verò non redditur incapax, & inhabilis, applicatur fisco. Ita expressè Bald. *l. hæreditas, n.6. C. de his quibus vt indig.* vbi Iason *num.10.* Bart. *n.3.* Paulus de Castro *num. 5.* idem Iason *l.1. num. 3. vers. tamen contraria opinio. C. de hæred. instituen.* Sozinus senior *consil. 22. num. 13. lib. 1.* Menochius *consil. 101. num. 36. volum. 1.* & meliùs *consil. 186. num. 1. vol. 2.* Saliz. Raphaël Fulgosius, & communiter scribentes *ibi.* Hippolytus *cons. 93. n. 15. 17.* Guillielmus Benedictus *c. Raynutius, de testam. vers. mortua itaque testatore, el 1. num. 37.* Couar. *4. decret. 2. part. cap. 8. §. 5. num. 9. fine.* Mieres *de maioratu 1. p. q. 1. num. 93.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 2. part. 7. vers. ni puedan.* Ceruantes *l. 4. Taur. num. 38.* Lignier *pract. crimin. tit. de his, quibus vt indig. bona auferuntur, n. 3.* Xuarez *l. 1. fori, tit. de las ganancias. fol. 11.* & refert *l. 17. tit. 7. part. 6.* Molina *lib. 1. de primog. cap. 9. num. 26. 27.* Hæc tamen secunda pars, scilicet quando non redditur incapax applicari fisco, intelligenda est, nisi delictum illud respiceret offensam certæ personæ; quia tunc illi, & non

fisco applicaretur. Iason, Paulus de Castro, Bartolus *ibi*.

2 Hinc infertur, quando lex priuans aliquem hæreditate, dicit eam competere hæredibus, priuatur statim ipso iure; quia aliàs hæredes non admitterentur, sed veniret fiscus. patet ex dictis, & docet expresse Iason *l. 51. si ab hostibus, num. 4. ff. soluto matrim.*

3 Difficultas ergo consistit in hoc, an si hæres occidat testatorem, hæreditas deferatur aliis hæredibus, quia sic erit priuatio ipso iure, vel fisco, quia sic requiretur sententia.

Duplex est sententia.

4 Prima distinguit, dicitque hæredem necessarium, seu ab intestato non amittere ipso iure hæreditatem, sed requiri, vt per sententiam priuetur, & applicabitur fisco: at hæredem voluntarium, seu testamentarium ipso iure amittere. Sic tenet Bald. *l. maritus, C. vnde vir, num. 3.* vbi sic inquit, *vir occidens vxorem nil lucratur, nec ei succedit*; & leges, quæ in contrarium videntur, loquuntur de iure succedendi connexo naturæ inseparabili: idem tenet Roman. *eadem l.* & Palacios Rubios *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 70. n. 14. 15.* Bart. *l. finali, fine, ff. de his, quibus vt indig.* vbi sic ait, *qui testatorem interemit, si capiebat hæreditatem ex legis dispositione ab intestato, est indignus, & applicatur fisco; si verò capiebat ex dispositione hominis, tunc non capit, sed remanet apud hæredes.* Idem sequitur glossa marginalis Bart. *ibi.* Idem Guillielmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verbo, condidit, el 2. num. 10.* vbi sic inquit, *si testator per hæredem legitimum occidatur, hæreditas ei acquiratur, sed confiscabitur: lucrum verò, quod prouenit ex mera liberalitate, ipso iure non capit, & sic penes hæredes testatoris remanet.* Immo quòd nullus homicida succedat occiso, tenet Mieres *lib. de instit. maioratus, 2. part. q. 4. illat. 1. à num. 11.* & maximè 20. 21. Anton. Gomez *tomo 3. variar. cap. 3. num. 51.* vbi sic inquit: *Homicida non potest succedere in bonis occisi ex testamento, nec ab intestato, sed hæreditas auffertur, & applicatur fisco.* Sed hic author potiùs est pro contraria sententia, quia si sentiret homicidam esse incapacem, non diceret hæreditatem applicandam esse fisco, sed aliis hæredibus. Probatur ista sententia ex *l. cum ratio, ff. de bonis damnat. §. fin. & l. hæreditas, C. de his, quibus vt indig. l. indignum, ff. eodem tit. l. Lucius, ff. de iure fisci, l. his consequenter, ff. familiæ hercisc.* Sed maximè probatur ex *l. si ab hostibus, §. si vir, ff. solut. matrimon.* vbi textus ait, *si vir vxorem suam occiderit, dotis actionem heredibus vxoris dandam esse Proculus ait, & rectè.* Cùm ergo applicetur hæredibus talis dos viri occidentis vxorem, signum est iuxta fundamentum positum, ipso iure priuari homicidam tali successione dotis: & cùm non sit maior ratio de dote, quàm de alia hæreditate occisi, idem videtur in alia dicendum; & ideo propter hunc textum Iulius Clarus *lib. 5. recept. sentent. §. homicidium, vers. priuatur etiam homicida*, inquit, *si maritus occidat vxorem, lucrum dotis transit ad heredes ipsius vxoris*; & refert pro hoc Ruinum, Roldanum, & Decium. Idem tenet eisdem verbis Hippolytus *cons. 91. num. 3.* Secundò probatur, quia legata reuocantur ipso iure, si legatarius occidat testatorem, vel graues habeat cum eo inimicitias, vt infrà latè probabo: & patet ex *l. 3. §. finali, ff. de adim. legat.* Et huius ratio est, quia præsumitur, quòd si testator sciret, reuocasset, & non fuit voluntas testatoris legare illi in tali casu; ex quo voluntate pendent legata, vsque ad testatoris mortem: sed eadem prorsus ratio militat in hæreditate, quæ ex sola testatoris voluntate defertur; ergo idem iuris. & sic Couar. *cap. Raynutius, de testam. num. 7.* explicans dictam legem 3. inquit, *procedit in ademptione legatorum, quæ tacita voluntate, & præsumpta fit, cùm ab eodem testatore legata ex voluntate ad mortem, vsque reuocabiliter processerint: secus in hæreditate, quæ à lege defertur.*

5 Secunda sententia tenet, hæredem siue necessarium, siue testamentarium non priuari ipso iure hæreditate, sed per sententiam applicari fisco. Pro hac sententia est Bald. *l. hæreditas. num. 7. C. de his, quibus vt indig.* vbi inquit, *occidens testatorem est indignus, tamen licèt hæreditas possit ab eo auferri antequam fiscus auferat, est ipse heres cum effectu.* Idem eisdem verbis Greg. Lopez *part. 6. tit. 7. l. 13. vers. del heredero.* & Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 11. gloss. 3. num. 10.* Idem Bald. *l. fideicommissum. C. de fideicomm. num. 1.* vbi inquit, *per ingratitudinem non desinit quis esse heres, sed efficitur indignus, & succedit fiscus.* glossa *dicta l. his consequenter §. 1. vers. non pertinere*, vbi inquit, *Qui interficit testatorem, nónne amittit portionem suam?* Resp. *portio non amittitur ipso iure, quia interim est heres, sed per sententiam applicatur fisco.* Quam sententiam refert Bart. *eadem l.* & dicit valde notandam, & sic videtur approbare Alex. de Imnola *l. maritus, C. vnde vir, num. 1.* vbi inquit, Doctores communiter tenent contra Bartoli distinctionem *l. finali, fine, ff. de his, quibus vt indig.* per *l. indignum*, & per *l. cum ratio*, vel eodem modo venit applicanda fisco hæreditas, quæ ex dispositione hominis deferebatur occidenti, sicut ea quæ deferebatur ex dispositione legis. Quare magis communis sententia est contra decisionem Baldi *dicta l. maritus*, quia aliud est in hæreditate, quæ simpliciter defertur, quæ occisori acquiritur, licet fiscus possit auferre, aliud in lucro dotis, quæ ex pacto debet obuenire marito; quia illa defertur sub conditione, si vir culpam non commiserit. Et hæc sententia placet. Hæc Alexander *ibi.* Idem Alexand. de Immola *l. si ab hostibus, citata, num. 4.* vbi reprobat eandem Baldi distinctionem, dicens, aliud esse in statuto, vel pacto lucrandæ dotis, & aliud in iure succedendi in vniuersum; & *num. 16.* refert distinctionem Bart. *dicta l. finali*, & reprobat, quia est (inquit) contra dictam legem, cùm ratio, quæ loquitur in lucro veniente ex testamento, & sic ex dispositione hominis, & tamen confiscatur. Angelus, Ioan. de Immola, Raphaël *dicta l. si ab hostibus*, vbi idem dicunt eisdem verbis, quod retuli ex Alexan. de Immola *dicta l. maritus, num. 11.* Salizerus *dicta l. maritus, num. 5.* vbi refert sententiam Baldi *ibi*, & reprobat, & tenet virum occidentem vxorem non perdere ipso iure dotem, sed fiscum ei auferre. Iason *dicta l. si ab hostibus, n. 4.* vbi inquit: distinctio Bartoli *dicta l. finali*, est euidenter falsa, contra d. l. *cum ratio*, vbi hæreditas defertur ex testamento, & sic ex dispositione hominis, & tamen si hæres occidat testatorem, admittitur fiscus: & ad dictum §. *si vir*, dicit diuersum esse in lucris nuptialibus, quia illis inest tacita conditio, nisi diuortium fiat culpa illius, qui vult lucrari. Et idem Iason *l. sororem, C. de his, quibus vt indig. num. 4* inquit, qui occidit testatorem, non potest esse eius hæres; intellige cum effectu, nam ipso iure

iure benè succedit, sed fiscus aufert. Paulus de Castro *dict. l. si ab hostibus. §. si vir, num.* 2. reprehendit Bart. distinctionem *dict. l. finali*, quia (inquit) *l. eum ratio*, docens hæreditatem hæredis interficientis testatorem confiscari, loquitur de hæreditate ex testamento, vel ab intestato; & *dict. l. fororem, num.* 2. inquit, hinc patet, quòd interficiens aliquem, non potest illi succedere ex testamento, vel ab intestato, quod intellige cum effectu. nam ipso iure benè succedit, sed sibi aufertur hæreditas, & applicatur fisco. Ludouicus Roman. *singulari* 467. vbi inquit, occidens testatorem priuatur hæreditate tanquam indignus, & applicatur fisco. Vbi authores additionum inquiūt, intellige, quòd occidens venit ad successionem occisi, sed ei vt indigno fiscus aufert. Iulius Clarus *lib. 5. recept. sent. §. homicidium, vers. priuatur etiam.* Vbi inquit, priuatur homicida successione eius, quem interfecit, vbi ex testamento, vel ab intestato talis successio ad eum pertinet, & hoc non vt ab ea excludatur tanquam incapax, sed vt admittatur ad succedendum, & deinde fiscus illam auferat tanquam ab indigno. Ledesm. 2. 4. q. 18. *art.* 1. post *dubium 16. fol.* 232. vbi inquit; Qui occidit testatorem, vel patrem, aut alium, cui erat successurus aliàs, non fit ante iudicis sententiam incapax, sed hæreditatem adire potest. Bart. *dict. l. si ab hostibus, §. si vir, num.* 2. licèt aliquantulum variè loquatur, dicit quòd ibi disponitur, scilicet lucrum dotis viri occidentis vxorem acquiri hæredibus vxoris, esse speciale in lucris nuptialibus. Vnde mutauit sententiam, quam habuit *dict. l. finali, fine*, quam retuli in prima sententia, vt benè aduertit glossa marginalis Bartoli *d. l. finali.* Et probatur hæc sententia: primò, quia licèt legata reuocentur tacita voluntate præsumpta testatoris, & sic per ingratitudinem, aut graues inimicitias superuenientes, at institutio hæredis non reuocatur tacita voluntate testatoris: immò nec expressa, nisi certis solemnitatibus, & sic per ingratitudinem, aut graues inimicitias non reuocatur, vt benè docet glossa *l. 3. §. fin. ff. de adim. legatis, verf. nuda.* Vbi inquit, hæredis institutio non reuocatur tacita voluntate, immò nec expressa, sed oportet factum defuncti interuenire, linum concidendo, aut testamentum dirumpendo. Idem eisdē ferè verbis Bart. *eodem* §. 1. idem Iason *dicta l. hereditas, num.* 2. Bald. *l. fideicommissum, C. de fideicomm. num.* 2. & *ibi* Paulus de Castro *n.* 3. Ripa *l. fin. C. de reuocand. donat. q.* 46. *num.* 154. Molina *lib.* 1. *de primogen. cap.* 9. *n.* 22. 23. Ledesm. *vbi suprà.* Et probatur apertè ex *l. ex parte, ff. de adim. legat.* vbi est casus, Titius instituit hæredes Seium, & Caium, quem Caium instituit etiam legatarium, postea ortæ sunt grauissimæ inimicitiæ inter testatorem, & Caium pro parte hæredem, & pro parte legatarium, propter quod testator cœpit facere aliud testamentum ad reuocandum hæreditatem, & legatum: morte præuentus non perfecit. Dubitatur an dictus Caius sit habiturus hæreditatem, & legatum: respondet lex, habebit hæreditatem, sed non legatum: & rationem differentiæ assignat *ibi* glossa, *verbo denegabuntur*; quia cùm institutio hæredis sit caput, & substantia testamenti, non potest reuocari, nisi certis modis, sicut & testamentum, non sic autem legatum. Quam differentiam dicit notandam Bart. *dicta l. ex parte*, & constat ex §. *ex eo, Instit. quib. mod. testam. infirm.* cuius verba sunt, *ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quòd postea testator id noluerit valere. & l. milites codicillis. §. veteranus, ff. de milit. testam. & l. heredis palàm, §. si quid post, ff. de testam.* vbi eadem solemnitas requiritur in actu destruendo, quæ exigitur in eo constituendo: ergo cùm eo casu, quo hæres interficit testatorem, non interuenit expressa voluntas reuocans talem hæredis institutionem, nec solemnitates, sed tantùm tacita, & præsumpta voluntas, non censebitur reuocata. Secundò probatur, quia *l. eum ratio, ff. de bonis damnat.* quæ damnat homicidam, & reddit illum hæreditate indignum, illam applicat fisco. Item in alio simili, scilicet quando hæres non vindicat defuncti necem, quo casu redditur etiam indignus hæreditate, applicatur fisco, *l.* 13. *tit.* 7. *part.* 6. *& lib.* 5. *nouæ recopilat. tit.* 8. *l.* 11. Sed, vt in principio huius dubij probaui, quando hæres ob delictum proprium redditur indignus hæreditate, si ea applicatur fisco, non fit inhabilis, & incapax, sed requiritur sententia, vt priuetur; ergo. Tertiò probatur, quia leges reddentes indignum homicidam, non tanto rigore loquuntur, ac leges priuantes bonis hæreticum; quia hæ dicunt, *ipso facto, ipso iure*: at his non obstantibus non tenetur hæreticus ante sententiam bona restituere, iuxta communiorem, & veriorem sententiam; ergo. Pro resolutione sit

Prima conclusio, multo probabilior est hæc 6 secunda sententia, scilicet hæredem siue necessarium, siue testamentarium ob nullam ingratitudinem, etiamsi testatorem necet, non perdere hæreditatem, nec teneri eam restituere ante iudicis sententiam, qua illa priuetur. Probatur ex Doctoribus citatis & rationibus positis: & eam tenet expressè Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 178. *fine*, & expressè loquitur de hærede legitimo, & testamentario, vt constat ex principio illius disputationis.

Secunda conclusio. Legata ipso iure reuocantur, 7 si legatarius post legatum factum ingratitudinem notabilem, aut graues inimicitias habeat cum testatore, vel ipsum occidat. Probatur ex *l. 3. §. non solum, ff. de adim. legat.* vbi textus sic ait, non solùm legata, sed etiam fideicommissa adimi possunt nuda voluntate (id est, iuxta glossam, & Bart. ibi, *tacita, & nuda à verbis.*) *Et si quidem grauissimæ inimicitiæ intercesserint, ademptum videtur quod relictum est.* Hæc textus; & glossa *ibi, verbo, nuda*, inquit, legata tacita voluntate præsumpta, contraria priori voluntati reuocantur. Bart. eodem §. *n.* 1. *Legata, & etiam fideicommissa* (inquit) *reuocantur sine solemnitate, & sine facto testatoris*; & *l.* 1. *ff. de his, quibus vt indig. num.* 1. (inquit) *quando causa ingratitudinis committitur viuo testatore, reuocatur legatum ipso iure, & remanet penes heredem.* Molina *lib.* 1. *de primogen. cap.* 9. *num.* 38. & Ripa *l. finali, C. de reuoc. donat. quæst.* 45. *num.* 151. vbi vterque sic inquit, Ex causa ingratitudinis, seu inimicitiæ superuenientis reuocantur ipso iure absque alia voluntatis declaratione legata, & prælegata, & fideicōmissa. Idem Iason *dicta l. hereditas, n.* 2. *& dicta l. fideicommissum*, vbi etiam Bald. *n.* 1. *&* 2. Paulus de Castro *ibi n.* 3. & glossa *ibi fine*; & glossa marginalis dictæ glossæ, Ledesma *vbi suprà* Gregor. Lopez *l.* 10. *tit.* 4. *par.* 5. *verbo, sus herederos.* Anton. Gomez 1. *var. cap.* 12. *n.* 56. Molina *tomo* 1. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 212. §. *tacitè verè.*

Hinc.

8 Hinc fit teneri talem legatarium, seu fideicommissarium restituere tale legatum ante omnem iudicis sententiam. Sic tenet expressè Ledesma, & colligitur ex illis quæ dicunt Padilla, & Syluest. quos statim referam, & patet ex authoribus citatis, qui dicunt ipso iure censeri reuocata legata, & fideicommissa, & maximè Bart. & Ripa *ibi suprà*, qui dicunt tale legatum remanere apud hæredem: ergo factus est incapax, & inhabilis per legem, iuxta id, quod notaui in principio huius dubij: & probatur, quia tale legatum non reuocatur in pœnā ingratitudinis legatarij, sed ex tacita testatoris voluntare præsumpta, qui si sciret, reuocasset, vt patet ex *l. 3 §. fin. ff. de adim. legat.* at quando donatio reuocatur ob præsumptam donantis voluntatem contrariam, ipso iure censetur reuocata, & tenetur donatarius statim restituere, vt contingit in reuocatione donationis ob filiorum natiuitatem, vt docet Couarru. 4. *decret. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 17. fine.* Mexia *pragmatica tritici, conclus. 6. num. 109.* Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. 8. uno fol. post initium capitis*; ergò. Et expressè colligitur ex Molina *tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 212. §. tacitè verò*; dicit enim locum non habere in foro conscientiæ, si constet de contraria testatoris voluntate, quia innititur præsumptæ voluntari, *& § si legatarius*, vbi dicit, quando iniuria post mortem testatoris acciderit, non teneri in foro conscientiæ; quia est impar natura. *& §. si item legatarius*, vbi dicit, non ad fiscum, sed ad hæredem pertinere *l. filio, §. Seiæ, ff. de adim. legat. l. si inimicitia, ff. de his quib. vt indig.*

9 Nota conclusionem hanc intelligi, quando viuente testatore post legatum factum legatarius commisit talem ingratitudinem: nam si mortuo testatore commisisset, non reuocatur legatum ipso iure, donec per sententiam auferatur, & applicetur fisco. Ratio differentiæ, quia hoc interest inter causam ingratitudinis commissæ contra viuum, & contra defunctum, quòd propter illam reuocatur legatum ex præsumptione contrariæ voluntatis: at propter hanc non, cùm in mortuo non possit præsumi contraria voluntas, sed reuocatur in pœnam ingratitudinis: & sic priori casu applicatur legatum hæredi, posteriori verò fisco. Sic Molina *dicto cap. 9. num. 46.* Ripa *vbi suprà num. 151. 152. 153.* Paulus de Castro *dicta l. fideicommissum, num. 3.* glossa marginalis citata, Bartolus *l. 1. ff. de his, quibus vt indig. num. 1. & 4.* Anton. Gomez *tomo 1. var. cap. 12. num. 56.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 12. tit. 5. num. 6.* Syluest. *verbo legatum 2. fine.* Padilla *l. fideicommissum. C. de fideicomm. num. 2. fine.* Vnde Syluest. Mulina, & Padilla dicunt in tali casu non teneri legatarium restituere ante iudicis sententiam: & patet, quia tali casu applicatur fisco; ergo legatarius non est incapax, iuxta suprà dicta, atque notata.

10 Secundò nota idem dicendum esse de donatione reuocabili, quod de legato, scilicet ipso iure reuocari per ingratitudinem eo pacto, quo & legatum. Idem tenent alij, quos refert Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 10. l. 7. glossa 3. num. 6.* contra alios, quos *ibi* refert, ipse tamen dicit, quod iudex æquus arbitrabitur in hoc. Ratio, quia donatio vsque ad mortem reuocabilis est omnino, vt legatum: & sic Syluest. *verbo fideicommissum, initio*, dicit donationem causa mortis contineri appellatione legatorum. *l. etsi fideicommissum, ff. de legat. 3.* Sic Molina *dicto cap. 9. num. 42.* Gregor. Lopez *l. 10. tit. 4. part. 5. verb. sus herederos*, & dicit inter has donationes reuocabiles computari donationem in tertio bonorum, iuxta leges nostri Regni.

Tertiò nota conclusionem tenere verum, etiam 11
quando non culpa legatarij, sed testatoris inimicitiæ causatæ sunt. Ratio, quia hoc casu reuocatur legatum ex præsumpta voluntate contraria testatoris, quæ ita præsumitur, siue culpa legatarij, siue testatoris inimicitiæ processerint. Ita contra Bart. *l. cum in tabulis, num. 1. ff. de his, quib. vt indig.* tenet Molina *dicto cap. 9. num. 38.* Mieres *lib. de maior. instit. 1. p. q. 43. num. 17.* Couarr. *rubr. de testam. 2. p. num. 2. vers. Quintò ex præmissa*, Ripa *dicto num. 151.* Iason *l. si filiam, num. 2. C. de inoffic. testam.* Palacios Rubios *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 78. num. 27.* Gerat. *singulari 5.* Ioannes ab Amicis *consil. 4.* Menchaca *de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 621.*

Quartò nota conclusionem tenere verum, etiam 12
si testator inimicitiæ legatarij conscius habuerit tempus reuocādi, feceritque codicillum, nec in eo legatum reuocauerit, adhuc enim reuocatum manet, quia cùm iam semel reuocatum sit, vt expressè conualideretur. Ita apertè habetur *l. filio, §. Seia. ff. de adim. legat.* & tenet Bart. *ibi num. 1.* Franciscus Aretinus *consil. 93. num. 5.* Alex. *l. 1. ff. de vulg. n. 33.* Ripa *dicto num. 151.* Peralta *l. cum quidam, num. 8. ff. de legat. 3.* Molina *dicto cap. 9. num. 41.* P. Molina *dicta disput. 212. §. tacitè verò.* Si tamen testator post ortam inimicitiam cum legatario tacitè, vel expressè se reconciliauerit, illúmque ad domum suam introduxerit, vel aliquid simile fecerit, ex eo causa ingratitudinis, vel inimicitiæ remissa censebitur. *l. 4. ff. de adim. leg.* Bart. Iason, Immola, Cuma. Arctin. Alexand. Acosta, Curtius, & communis, quos refert, & sequitur Molina *eodem cap. 9 num. 42.* Ripa *dicta l. finali, q. 61. num. 24.* Antonius Gomez *1. var. cap. 12. num. 56.*

Quintò nota fideicommissum (vt notat Syluest. 13
verbo fideicommissum) esse illud legatum, quod fidei hæredis commissum est, vt alicui daret: vt si testator dicat hæredi, relinquo tibi fundum, vt illum des Petro. Vnde differt tantùm à legato in hoc, quia hoc est quando dispositio confertur in legatarium, illud cùm fertur in alium, de cuius manu debet capere: vnde comprehenditur nomine legati.

Tertia conclusio: Quando inter virum, & vxo- 14
rem factum est pactum, vt superuiuens dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, si alter alterum occiderit, non lucrabitur, sed ad hæredes perueniet, & in hoc casu intelligitur *l. si ab hostibus, §. si vir, ff. soluto matrim.* vbi disponitur virum occidentem vxorem non lucrari dotem. Ita explicat glossa *ibi vers. si vir, & vers. lucrifacere*; *ibique* Angel. Ioannes de Immola, Raphael, Alex. de Immola *l. maritus C. vnde vir. n. 11.* Molina *lib. 3. de primog. cap. 2. num. 31.* Et ratio est, qui in tali pacto est tacita conditio, si alter culpam non commiserit in alterius morte.

Nota idem esse dicendum, quando alter alte- 15
rum in infirmitate constitutum non curauit, vel eidem medicum malum adhibuit, vt ex ea infirmitate decederet. Sic glossa *ibi*, & Doctores communiter. Molina *eodem cap. 2. num. 33.* Palacios Rubios *rubr. de donat. inter virum, & vxorem, §. 70. num. 29.* & notat Molina quòd quamuis talis negli-

gentia

gentia in non curando non possit imputari aliis successoribus, qui curare non tenentur, at malum Medicum adhibere omnibus imputatur.

16 Quarta conclusio: si vir occidat vxorem in adulterio repertam propria authoritate, non lucratur dotem, nec illa bona, quæ ob adulterium vxoris leges marito adiudicant. Ratio, quia qui ius propria authoritate sibi dixerit etiam lege permittente, legale commodum non consequitur. Sic ex presse disponitur *l.82. Taur.* quæ hodie est *l.5. tit.20. lib.8. noua recopilat.* & tenet Anton. Gomez *eadem l.82. Taur. num.63.* Gomez Arias *l.80. Taur. num.1.* Iulius Clarus *lib.5. recept. sentent. §. homicidium, vers. priuatur etiam.* glossa *dicta l. si ab hostibus, verb. lucrifacere*; vbi Bald. Paulus, Immola, Roman. Alex. Couarr. *4. decret. 2. p. cap.7. §.7. num.7.* qui addit cum Alex. si dos marito ex alia causa deferatur à lege, non amittere eam, etiamsi vxorem adulteram occidat propria authoritate.

DVBIVM XXXIX.

An successor in primogenio occidens possessorem primogenij, illud amittat.

1 NOta difficultatem huius quæstionis hinc pendere, an maioratus propter indignitatem successoris deuoluatur ad subsequentem successorem, nam tunc iuxta notabile positum *dub. præced. initio*, erit incapax, & amittet ipso iure, vel pertineat ad fiscum. nam tunc non erit incapax, sed requiretur sententia, vt bene notat Molina *lib.1. de primog. cap.9. à num 25. vsque ad 30.*

2 Circa hanc quæstionem aliqui tenent successorem maioratus, qui interficit possessorem, statim ipso iure priuari maioratu, & reddi inhabilem. Sic Ledesm. 2.4. *q.18. art.1. post dub.16. fol.233.* Mieres *lib. de instit. maiorat. 2.p. q.4. illat.1. à n.11.* & maximè *num.20. 21.* ille mouetur, quia maioratus per delictum successoris non confiscatur, sed statim peruenit ad sequentem successorem: hic verò, quia tenet omnem occidentem testatorem esse incapacem hæreditatis. Sed vterque fallitur: Ledesm. quia licet maioratus non confiscetur in perpetuum, propter delictum possessoris, at dum viuit possessor, confiscabitur, & post mortem ipsius applicabitur aliis successoribus, vt docet Molina *lib.4. de primogen. cap.11. num.11.* Anton. Gomez *l.40. Taur. num.91. §. tertiò non obstat.* Deceptus est etiam Mieres, quia suum fundamentum non est verum, vt probaui *dub. præcedenti.*

3 Pro resolutione nota hoc dubium tractari attento iure communi, & Regni, seclusis conditionibus appositis per testatorem, qui maioratum instituit; nam si ipse aliquid in hoc casu disposuit, id obseruandum erit.

4 Secundò nota maioratum posse institui in testamento, & in contractu donationis reuocabilis, vel irreuocabilis. Rursus in testamento, vel constituendo maioratus successorem, vt hæredem, vel vt legatarium, seu fideicommissarium. Quando verò censeatur hæres, & quando legatarius, seu fideicommissarius, consule Molinam, *lib.1. cap.14. à num.4. vsque ad 9.*

5 Tertiò nota hoc distare inter primum maioratus successorem, & reliquos, quòd primus potest esse directus hæres, at reliqui non nisi vt legatarij, seu fideicommissarij succedunt. Ratio, quia cum primus maioratus successor in eo tanquam directus hæres successerit, nullo modo potest vnquam desinere esse hæres, *l. ei, qui solutus*, vbi Bart. & communiter Doctores, *ff. de hæred. instit. & l.15. tit.3. p.6.* Quare si quis instituat Petrum hæredem ad vitam, & post eius mortem Paulum, vel pauperes, vel hospitale, Paulus, pauperes, & hospitale succedunt, non vt hæredes, sed vt fideicommissarij: ergo cùm primus successor maioratus institutus hæres non possit desinere esse hæres, alij non vt hæredes, sed vt legatarij, seu fideicommissarij succedent. Sic Molina *eodem cap.14. num.9. 16. & 41.*

Quartò nota aut maioratum fuisse institutum in persona filiorum, vel descendentium, quibus legitima debetur, aut in personis, quibus non debetur legitima, vt in consanguineis transuersalibus, vel extraneis. 6

Quintò nota possessorem maioratus interfectum à successore, vel posse esse institutorem maioratus, vel alium successorem. His positis sit 7

Prima conclusio. Quando ingratitudo, quæuis sit illa, etiam occisio, non fuit commissa contra maioratus institutorem; sed contra alium successorem possessorem maioratus, non amittit successor ipso iure maioratum, qui talem occisionem fecit. Ratio, quia talis amissio est in pœnam ingratitudinis; hic verò nulla est ingratitudo, quia ingratitudo aliquam gratiã supponit factam, vt talis possessor, qui non instituit maioratum, nullam gratiam fecit successori circa maioratus successionem, sed talis gratia à primo institutore recepta est. Sic Molina *lib.1. de primog. cap.9. num.2.* plures referens, Mieres *dicta q.4. illat.1. num.5.* Anton. Gomez *l.40. Tau. num.71.* 8

Secunda conclusio. Quando occidit successor maioratus institutorem, vel fuit illi ingratus grauiter, & maioratus fuit institutus, inter eos quibus legitima non debetur, quando successor primus fuit, qui talem ingratitudinem commisit; & fuit institutus hæres in tali maioratu, non ipso iure illum amittit, sed requiritur sententia, & applicabitur fisco per tempus vitæ talis successoris. Ratio, quia (vt dixi *dubio præced.*) hæres occidens testatorem non amittit ipso iure hæreditatem. Sic Molina *lib.1. de primog. cap.9. num.23. 25.* Gregor. Lopez *l.2. tit.15. part.2. vers. sino el hijo*; vbi inquit, si primus successor occidat testatorem, & institutorem maioratus, in vita illius confiscabitur: ergo sentit requiri sententiam, iuxta notata *dubio præced. initio.* Et quòd non intelligat, nisi quando institutus est vt hæres, patet, quia ipsemet alibi tenet (vt mox referam) amittere ipso iure, quando vt legatarius institutus est. 9

Tertia conclusio. Si talis maioratus non est institutus in tali primo successore per modum hæredis, sed legatarij, seu fideicommissarij, seu donatarij, ac contractus reuocabilis ad nutum institutoris, reuocatur ipso iure absque alia voluntatis declaratione, ex causa inimicitiæ grauis, vel ingratitudinis superuenientis: & sic à fortiori si institutorem occidat. Ratio, quia legatum, & fideicommissum ipso iure amittuntur per ingratitudinem superuenientem, vt dixi *dub. præced.* & donatio reuocabilis æquiparatur legato. Sic Molina *eodem cap.9. n.37. 42.* Greg. Lopez *p.5. tit.4. l.10. vers. sus herederos.* Et nota, (vt dixi *dub. præced.*) intelligi hanc conclusionem, quando ingratitudo viuo testatore commissa fuit. Molina *num.46.* 10

Quarta

11 Quarta conclusio. Si tamen talis maioratus institutus est per viam donationis irreuocabilis, non reuocatur ipso iure per talem ingratitudinem. Ratio, quia donatio irreuocabilis non reuocatur ipso iure per ingratitudinem, nisi donans ipse reuocet, quia id fit in ingratitudinis pœnam, vt docet Anton. Gabriel *tomo 3. commun. opin. lib. 4. verbo priuatio feudi n. 10.* Mexia *pragmat. tritici, concl. 6. n. 109.* Gregor. Lopez *ead. vers. sus herederos, &* expressè docet *in ella l.* Couar. licet sub dubio, *in decret. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 17. & 18.*

12 Quinta conclusio. Alij maioratus successores præter primum semper amittunt ipso iure maioratum in testamento, vel contractu reuocabili institutum. Ratio, quia (vt dixi *notab. 3.*) omnes illi non habent rationem hæredis, sed legatarij, seu fideicommissarij, at legatum, & fideicommissum ipso iure amittuntur per ingratitudinem. Hæc conclusio apertè colligitur ex doctrina Molinæ, *lib. 1. de primog. cap. 14. num. 9. 10. 11.* vbi dicit hos successores esse legatarios, seu fideicommissarios; & *cap. 9.* maioratum institutum per modum legati, seu fideicommissi ipso iure reuocari per ingratitudinem; hoc videtur velle Gregor. Lopez *part. 2. tit. 15. l. 3. vers. fino el hyo,* vbi inquit, si quis occidat possessorem maioratus, si est nouus, in vita illius confiscabitur: si verò antiquus, statim transmittitur in sequentem successorem.

13 Hucusque dictum est, quando maioratus institutus est in personis, quibus non debetur legitima, vt in transuersalibus, vel extraneis: si tamen institutus sit in personis, quibus debetur legitima, vt in filiis, aut aliis descendentibus, aut maioratus instituitur ex legitima tantùm, aut ex legitima & aliis bonis extra legitimam, aut tantùm ex aliis bonis extra legitimam.

14 Sexta conclusio. Si maioratus sit institutus ex legitima, non priuatur filius, vel descendens ipso iure tali maioratu ob quamcumque ingratitudinem, vel inimicitiam: sed oportet a patre, vel ascendente exhæredatus fuerit, solemnitatibus iure requisitis interuenientibus. Ratio, quia talis est hæres necessarius, & iure sanguinis, qui (vt dixi *dub. praeced.* secundùm ferè omnes) licet interficiat testatorem, non amittit ipso iure hæreditatem. Item quia hic non recipit gratum à testatore, cùm iure debeatur sibi legitima. Sic Molina plures referens *lib. 1. cap. 9. num. 15. 16. 17. 18.*

15 Septima conclusio. Si talis maioratus simul de legitima, & aliis bonis extra legitimam institutus sit, idem dicendum est etiam in ea parte, quæ extra legitimam est, scilicet non reuocari. Ratio, quia maioratus indiuiduus esse debet, & eius naturæ repugnat diuisio: ergo si quoad vnam partem non reuocatur, non reuocabitur etiam quoad aliam. Item, quia ille censetur hæres in tota illa quantitate, licet in legitima necessarius, in aliis verò bonis voluntarius: at hæres siue necessarius, siue voluntarius non amittit ipso iure hæreditatem. Sic Molina eodem *cap. 9. num. 19. 20.*

16 Vltima conclusio. Si tamen maioratus institutus sit ex eo tantùm, quòd legitimam excedit, per viam legati, vel fideicommissi, vel donationis reuocabilis vsque ad mortem, vt est donatio in tertio bonorum, iuxta leges Regni, reuocatur ipso iure per ingratitudinem. Patet ratione sæpe dicta: & sic colligitur ex doctrina Molinæ citata; & tenet expressè Gregor. Lopez *l. 10. tit. 4. part. 5. vers. sus herederos,* vbi limitat, nisi prælegatum, vel donatio habetur loco institutionis, scilicet quando est ita magna, vt videatur succedere loco institutionis, vel hæreditatis; quia tunc necessaria esset exhæredatio in filio vt reuocaretur.

S V M M A R I V M.

DVBIO 40. *Quis possit esse executor testamenti.*

41. *An officium executoris testamenti possit impleri per alium, vel reuertatur ad heredes.*

42. *An executor testamenti nominatus à testatore teneatur acceptare officiū, & ad id compelli possit.*

43. *Ad quem spectet exequi testamentum, quando nominati executores acceptare nolunt, vel testator nullum nominauit exequutorem.*

44. *An quando plures testamenti executores nominati sunt, possit vnus sine alio exequi.*

45. *Quod faciendum est, quando plures sunt executores, & inter se discordant.*

46. *An executor testamenti possit vendere testatoris bona ad implendum contenta in testamento.*

47. *An inuito herede possit executor testamenti soluere legata, & debita defuncti, vel hæc sint ab herede præstanda.*

48. *An executor possit agere aduersus heredes, vel alios hereditatis debitores, vt tradant bona ad exequendum testamentum.*

49. *An executor testamentarius teneatur reddere rationem, & facere inuentarium.*

50. *An executoribus testamentarijs debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamēti impensi.*

51. *Quod tempus habeat executor testamenti, vel heres ad exequendum testamentum.*

52. *An sicut transacto anno, aliòve tempore per testatorem signato ad exequendum testamentum spirat officium executoris, & executio transfertur ad Episcopum: ita etiam eodem modo is, cui à testatore electio, vel declaratio commissa est, vt si testator dicat, relinquo decem scuta pauperibus declarandis per Petrum, teneatur eligere, vel declarare intra annum, aliúdve tempus ad executionem designatum, ita vt alioquin ius illud eligendi, seu declarandi ad Episcopum spectet.*

53. *An hæres, vel exequutor testamenti sicut per canones, & leges habet annum ad exequendum testamentum, ita etiam in foro conscientiæ, vel teneatur quamprimum potest, exequi.*

54. *Quid possit Episcopus circa testamentorum exequutionem.*

55. *An possit testator prohibere, ne ad Episcopum deuoluatur exequutio testamenti, negligentibus heredibus, vel exequutoribus exequi, vel ne teneantur reddere rationem administrationis Episcopo.*

56. *Quæ sit pœna heredis, vel exequutoris negligentis exequi testamentum, & an incurratur ipso iure, vel opus sit sententia.*

57. *An si testator leget tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui in pauperes, vel in opera pia arbitrio suorum exequutorum, possint exequutores distribuere, & dare illi monasterio, vel pauperi ex illis mille aureis aliquid, quando ita pauper esset, vt id indicaretur expediens.*

58. *An exequutor testamenti, vel alius, cui committitur, aliquam summam inter pauperes distribuere possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare.*

59. *Quinam comprehendantur nomine pauperum, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes.*

60. *An quando testator legat aliquid pauperibus absolutè, possit distributor dare quibuscumque.*

61. *An si is, cui pauperum electio commissa est, malè distribuat, possit ab eo appellari: & similiter quando testator dicit, sentio meam conscientiam grauatam aliquibus debitis, de quibus tamen habeo dubiũ, volo, vt stetur sententiæ P.N.*

62. *An quando testator iussit aliquid distribuere inter consanguineos pauperes ipsius testatoris, teneatur executor dare magis consanguinitate coniunctis, quàm pauperioribus.*

63. *Quinam comprehendantur orphanorum nomine, si quid legetur orphanis.*

64. *An executor testamentarius, cui electio pauperum commissa est, possit, electione facta, variare alios eligendo.*

65. *An cùm committitur per testatorem alicui, vt disponat de eius bonis, valeat commissio, & quid teneatur ille facere.*

DVBIVM XL.

Quis possit esse executor testamenti.

1 SIt prima conclusio. Omnes clerici sæculares, & laici possunt esse executores testamenti. Patet ex *cap. tua, de testam.* cum ibi notatis: & ratio est, quia licèt clerici curam sæcularium actuum recipere non debeant, 11. *q.* 1. *cap. te quidem*; nec esse ministri laicorum; hoc tamen est speciale in executione testamentorum, etiam ad non pias causas, vt possint esse, vt notatur *in cap. 2. de testam. in 6.* Sic Couar. *cap. tua, de testam. num.* 1. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 2. Syluest. *testamentum,* 2. *q.* 1. Armil. *verbo exequutor, num.* 2. vbi Angel. *n.* 2. Tabien. *q.* 1. D. Thom. 3. *part. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. & sic approbat vsus, & tenent omnes.

2 Secunda conclusio. Possunt deputari exequutores laicus, & clericus simul: quia licèt in eodem officio dispar professio esse non debeat, *cap. in nouas,* 16. *q.* 1. hoc intelligitur, quando admittuntur vt vnum corpus, vel vt vnum collegium. Sic Syluest. Tabiena, D. Anton. *ibi,* Angel. *num.* 4.

3 An verò Religiosi possint esse testamentarij, & omnia, quæ ad hoc pertinent, vel committi ipsis possit nominario executoris, velut exequutor omnia de consilio ipsorum faciat, dixi latè *lib. 6. summæ, cap.* 21.

4 An possit committi alicui, vt nominet testamenti exequutorem, dixi *ibi à n.* 39. *vsque ad* 42.

5 Tertia conclusio. Fœmina potest esse executrix testamenti. Patet, quia nullibi prohibetur, & quia potest esse tutrix. Sic contra glossam *l. tutela, ff. de tut.* tenet glossa *cap. 2. de testam. in 6. vers. Religiosus,* & *ibi* Francus §. 1. *num.* 6. Ioan. Andr. & communis *ibi,* Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 35. Couar. *cap. tua, de testam. num.* 3. Ioan. Lupus *l.* 31. *Taur. num.* 37. vbi Tello *num.* 8. Antonius Gomez *num.* 6. Cifuentes *num.* 31. Bart. Bald. Oldrad. quos, & Speculatorem refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 5. gloss.* 8. *num.* 5. Tabiena *verbo exequutor, q.* 1. Angel. *num.* 3. Syluest. *suprà,* Armil. *num.* 2. licèt limitet, si est consuetudo: sed non opus est tali limitatione, quia manifestum est stando in iure posse esse, vt docent Doctores citati. Idem tenet Gregor. Lopez *l. 2. tit. 10. part. 6. vers. frayles.*

Quarta conclusio. Fœmina secundò nubens licèt amittat filiorum tutelam, at non amittit hoc exequutricis munus relictum sibi a viro in testamento. Hæc est contra Spino *ea gloss.* 28. *num.* 35. sed nostram conclusionem tenent Gregor. Lopez, Couar. Matienzo, Bart. Bald. Oldrad. Decius *ibidem,* Ioannes Lapus *ibidem num.* 38. 6

Nota tamen quòd relicta, siue commissa à testatore propriis fratribus exequutione testamenti, non censetur sororibus delegata ob imperfectum fœminarum consilium. *l. vltima, C. de legit. tut.* Sic Baldus, & Iason, quos refert, & sequitur Couar. *eo num.* 3. 7

Quinta conclusio. Pupillus, seu impubes non potest esse executor testamenti. Hanc contra aliquos, vt *ibi* refert, tenet Syluest. *dict. q.* 1. Angel. *verbo exequutor, num.* 2. Spino *suprà num.* 36. & Doctores, quos referam pro sequenti conclusione. Ratio est, quia cùm hoc officium requirat animi iudicium, & maturum consilium, difficilè poterit consilium præstare alij, qui sibi non habet. 8

De minori verò vigintiquinque annis absolutè dicit Syluest. & Angelus *ibi* posse esse, modò adultus sit. 9

Sexta tamen conclusio sit. Minor vigintiquinque annis, modò sit maior decem & septem, potest esse exequutor testamenti. Probatur ex *cap. qui generaliter, § vltimo, de procurat. in 6.* vbi minor vigintiquinque annis, si decimumseptimum impleuerit, potest esse procurator ad negotia; ad quod etiam est *l.* 19. *in fine, tit. 5. part. 3.* Sic licèt Speculator dubitet, & contrarium teneat Oldrad. quos *ibi* refert, tenet Matienzo *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 6. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopilat.* Couar. *dict. cap. tua, num.* 4. Gregor. Lopez *l. 2. tit. 10. part. 6. vers. frayles,* glossa communiter approbata, teste Matienzo, *cap. 2. de testam. in 6. vers. Religiosus,* & *ibi* Francus §. 1. *num.* 6. 10

Septima conclusio. Excommunicatus potest esse exequutor testamenti. Ratio, quia licèt non possit esse in iudicio, at potest extraiudicialia tractare. Item, quia officium hoc non est ad suum commodum, sed aliorum, scilicet testatoris, & legatariorum. Sic Spino *ea gloss.* 28. *num.* 38. Anchar. *cap. religiosus, de testam. in 6. num.* 3. 11

Octaua conclusio. Nec mutus, nec surdus, nec prodigus, cui datus est tutor, possunt esse executores testamenti. Sic Syluest. *testamentum,* 2. *q.* 1. *dict.* 5. Angel. *verbo executor num.* 2. 12

Nona conclusio. Licèt de seruo teneant Syluest. Anchar. & Angel. *ibi,* & Bald. quem refert Spino non posse esse executorem testamenti, at verius est posse, quia ea, quæ sunt nudi ministerij, & facti, quale est hoc munus, possunt per seruum adimpleri. Item quia spiritualia, & pietatis opera, quale est hoc, cadunt in seruum. Sic aliqui, vt refert Syluest. & probat latè Spino *dict. gloss.* 28. *num.* 33. 34. 13

DVBIVM XLI.

An officium executoris testamenti possit impleri per alium, vel transeat ad hæredes.

PRimò dico, quòd hoc officium non potest delegari, nec impleri per alium; quia censetur electa industria personæ. Sic Dominicus & Oldradus, 1

dus, quos refert, ac sequitur Syluest. *testamentum 2. q. 3. dicto 6.* Rosel. *restitutio 15. num. 4.* Spino *speculo testam. gloss. 28. n. 21.* vbi multos refert. Francus *vbi infra.*

2 Secundù dico, quòd hoc est limitandum, nisi certæ rei derogatio, & certo loco facienda esset, quia tunc forte posset alij committi, Syluest. & Rosel, *ibi.* Francus *cap. 2. de testam. in 6. §. sanè.*

3 Tertiò dico, quòd hoc officium non transit ad hæredes; quia censetur electa industria personæ, nisi testator, qui executorem constituit, hoc expresserit. Sic Francus *dicto cap. 2. de testam. §. sanè, num. 6.* & *ibi* gloss. *vers. mortuo,* Syluest. *testamentum 2. d. 4. dicto 1.* Armil. *verbo executor n. 4.* Tabien. *ibi, q. 3.* Angel. *n. 8.* Rosel. *restitutio 15. n. 6.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. n. 11.*

4 Quartò dico, quòd si officium executoris committatur habenti dignitatem, transit in successorem in dignitate, quando committitur ratione dignitatis, secus si committatur ratione personæ. Ratio, quia quando primo casu committitur, non personæ, sed dignitati commissum censetur: dignitas autem eadem est, licèt varietur persona. Sic Cardin. *Clement. 1. de testam.* Syluest. *testamentum 2. q. 4.* Armil. *verbo executor. n 4.* Tabien. *ibi, q. 3.* Angel. *num. 8.* Rosel *restitutio. 15. n. 6.* glossa *suprà vers. expresserit.*

5 Nota, quòd si cognoscetur, an commissio sit nomine dignitatis, vel personæ, si adiiciatur in commissione nomen proprium, siue solum, siue simul cum nomine dignitatis, vt dicendo, nomino Petrum testamentarium meum: aut, nomino Petrum Archiepiscopum Granatensem testamentarium meum, tunc commissio est nomine personæ: si verò tantùm apponitur nomen dignitatis, vt, nomino Archiepiscopum Granatensem testamentarium meum, tunc commissio est ratione dignitatis, nisi institutus sit propinquus, quia tunc licèt nomen non fuerit expressum, videtur ratione personæ, cum affectione propinquitatis factum. Sic glossa *dicto cap. 2. de testam. in 6. vers. expresserit,* quam sequuntur, & commendant Bald. Angel. Fulgos. Iason *l. more maiorum, ff. de iurisd. om. iudic.* Couarr. *cap. requisisti, de testam. num. 1.* idem Syluest. Angel. Tabien. Rosel. Armil. *dicto praeced.* citati. Menoch. *de arbitr. lib. 1. cap. 68. n. 25.* & hæc distinctio (dicunt Syluest. & Rosel.) facit ad multa: & ex ea infertur cum Rosel. *ibi,* quòd quando dicitur in bulla Apostolica, *Præposito sancti Martini,* absque nominis expressione transit ad successorem: secus si diceret, *Petro Præposito*; de quo vide Doctores *cap. quoniam Abbas, & cap. finali, de officio deleg.* & Iason *dicta l. more,* & Couarr. *suprà,* Menochium *supra à n. 16.* vbi alias limitationes ponunt, præcipuè Iason.

Dubium XLII.

An executor testamenti nominatus à testatore teneatur acceptare officium, & ad id compelli possit.

1 PRimò dico, quòd si nondum tacitè, nec expressè acceptauit, non tenetur acceptare, nec potest ad id compelli; hoc enim officium est voluntarium. Sic colligitur ex *cap. Ioannes, de testam.* Et ratio est, quia officium executorum à partibus electorum non est publicum, & sic nullus inuitus id admittere compellitur. Sic Syluest. *testamentum 2. q. 3. dicto 1.* Armil. *verbo executor, num. 5.* vbi Tabien. *q. 4.* Angel. *num. 9.* D. Anton. *3. p. tit. 10. cap. 3. §. 9.* Padilla *l. 1. n. 20. ff. de legat. 2.* Couar *cap. Ioannes, de testam. num. 3.* vbi Panorm. Ioannes Andr. & communis *ibi,* teste Couarr. Tello *l. 31. Taur. fine.* Spino *speculo testam. gloss. 28. num. 18.* Sarmiento *lib. 8. select. super l. 1.* quæ est *l. in arbitrium. ff. de legat. 2. n. 12.* Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 14. gl. 1. n. 30. & l. 7. gloss. 6. n. 1.* vbi & refert Bart. Bald. & Decium. Idem Cifuentes *l. 31. Taur. n. 4.* & *ibi* Ioannes Lupus *num. 3.*

2 Nota idem esse in arbitrio, & arbitratore electo à partibus; non enim tenetur officium acceptare, quia non est officium publicum. Sic Padilla, Sarmiento, Bart. *l. 1. ff. de legat. 2. num. 6.* & *ibi* communis sententia.

3 Secundò nota quòd Spino *ibi* dicit, quòd licèt non possit cogi acceptare officium executoris testamenti, at in foro conscientiæ, si sine causa non acceptet, peccabit mortaliter, & probat ex doctrina glossæ *cap. sicut. 11. q. 1. vers. vsum,* & *ibi* Archid. vbi dicunt peccare non recipientem arbitrium, quam glossam sequuntur Immola *cap. pastoralis, de offic. deleg. in princip.* & *ibi* Felin. *num. 6.* dicentes peccare mortaliter, non acceptando officium arbitri, quando spes est, quòd partes ad concordiam reducet.

4 Sed hoc ita vniuersaliter dictum minus verum est; quia sic non esset hoc officium voluntarium contra omnes Doctores citatos. Vnde dicendum est, quòd non tantùm peccabit non acceptando siue officium arbitri, siue exequutoris, quando ad id posset per iudicem compelli, iuxta hîc dicenda. Sic Sarmiento *ibi num. 12.* & moderniores, vt refert Felin. *ibidem.*

5 Secundò dico, quòd si expressè, vel tacitè acceptauit officium exequutoris, non potest renunciare, sed cogendus est, & tenetur acceptare. Sed patet ex *cap. Ioannes, de testam.* vbi id tenet Panor. *num. 3.* & Couarru. *ibi num. 3.* Cardin. *Clement. vnica, de testament. quæst. 4.* Bartol. & Decius, quos refert, & sequitur Tello *l. 31. Taur. fine.* Cifuentes *ibi, num. 4.* Sarmiento *vbi suprà, num. 8.* Spino *num. 18.* Padilla *num. 22. & 24.* Matienzo *vtroque loco citato.* Syluest. Angel. Tabien. Armil. D. Anton. *suprà.*

6 Aduerte, quòd idem est dicendum de arbitrio, & arbitratore. Padilla, Sarmiento, & Bartolus, *ibi.*

7 Secundò nota, quòd tunc dicetur tacitè acceptare, quando aliquem actum fecit, ex quo possit præsumi mandatum acceptasse, vt si recepit instrumentum, in quo fuit designatus executor, & legit, & tacuit. Sic Felin. Ripa, Paulus de Castro, Bartol. Iason, quos refert, & sequitur Couarru. *eo num. 4.* Matienzo *num. 31.* & explicat, quando mortuo testante. Syluest. Angel. Armil. Tabien. vbi in primo dicto citati sunt: licèt hi autores his verbis dicant, quando scienter recepit literas, quibus sibi officium deferebatur. Idem Fuluius, Pacianus *lib. 1. de probat. cap. 29. num. 24. 25. 26.* Secundò inducitur tacita acceptatio, quando aliquid fecit pertinens ad hoc, vt si soluit legatum, vel alicui creditori defuncti satisfecit, cùm enim cœperit officium exequutoris exercere, iam censetur tacitè acceptasse. Sylvest. Tabien. Armil. D. Anton. *ibidem.* Tertiò inducitur tacita accepta-

tio,

tio, quando acceptauit legatum, sciens onus exequutoris, vel arbitri sibi iniunctum; secus si ignorauit, tunc enim compelletur, vel acceptare officium, vel dimittere legatum, vt mox dicemus. Sic alios referens Sarmiento *ibi num.* 11. Peralta *l.* 1. *ff. de legat.* 2. *n.* 61.

8 Tertiò notá, quòd executor, qui præsens est designationi, & tacet, non ex hoc videtur acceptare, nam & is in quem præsentem fit compromissum, licèt taceat, non videtur recepisse arbitrium. Sic Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 30. Fuluius Pacianus *num.* 18. Immola, Alex. Iason, Mateus Anton. Ioannes à Canibus, quos refert, & sequitur Padilla *num.* 23. Panorm. Barbat. & communis *dicto cap. Ioannes, de testam.* quos refert, & sequitur *ibi* Couar. *num.* 4. Syluest. Armil. D. Anton. Tabien. *proximè citati.* Hoc tamen limitandum est, nisi fuerit coniunctus, vel amicus testatoris, tunc enim ex sola præsentia, & taciturnitate videtur munus exequutoris acceptare. Sic Bald. Roman. Iason, Mateus Anton. quos cæteri sequuntur, & refert, & sequitur Couar. *ibi*, & Matienzo *ibi*. Fulcius Pacianus *supra num.* 22. dicit taciturnitatem ratione parentelæ præsumi consensum; & *num.* 23. dicit idem ratione strictæ amicitiæ.

9 Immo Padilla *l.* 1. *ff. de legat.* 2. *num.* 28. absolutè ait posse consanguineum testatoris compelli acceptare officium exequutoris, & arbitri, nec posse illud recusare, ac refert multos. Sed bene Sarmiento *suprà num.* 12. dicit esse omnino falsum, nisi quando esset statutum, vt causæ consanguineorum inter consanguineos compromittantur, tunc enim possent cogi admittere arbitrium, quia tūc videtur officium publicum illius familiæ, quæ compromittit. Colligitur etiam ex reliquis Doctoribus citatis, qui tantùm dicunt posse compelli consanguineum, quando fuit præsens & tacuit.

10 Quartò nota, quòd hoc quod diximus, scilicet executorem, vel arbitratorem, vbi semel acceptauit officium, esse cogendum exequi, intelligendum est, quādo acceptatum esset officium iam delatum: secus si deferendum, nisi promisisset testatori se arbitraturum, vel exequuturum, vel nisi in testamento fuerit descriptus exequutor volens, & acceptans absque alia promissione. Sic Bald. & Alexand. quos refert, & sequitur textus allegans, Peralta *dicta l.* 1. *n.* 60. & 61.

11 Tertiò dico, quòd si aliquid huic exequutori, vel arbitratori relictum est in testamento, tunc causatiuè compellitur acceptare; id est, amittet legatum, vel acceptabit; quia videtur repudiare legatum non acceptando officium. Sic multos Doctores, & textus allegans Padilla *dicta l.* 1. *num.* 25. 26. & *ibi* Peralta *num.* 56. & omnes *ibi.* Sarmiento *suprà num.* 10. Spino *dicta glossa* 28. *num.* 45. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 30. Couarr. *cap. onus recuset, siue partem.* Sarmiento *ibi*, Peralta *num.* 57. qui dicit, quòd in hoc casu, scilicet, quando partem officij acceptat, & partem recusat, amittit totum legatum. Immo hoc habet verum, licèt iam ignorans officium sibi commissum acceptasset legatum: illud enim amittet, si officium recuset. Sarmiento *ibi n.* 11. Peralta *ibi n.* 56. quando verò sciens officium acceptauit legatum, iam diximus tacitè acceptare officium, & sic non posse illud renunciare.

12 Nota, quòd aliqui dicunt cum Bart. *l.* 1. *ff. de legat.* 2. quòd licèt iure antiquo tantùm amittebat legatum, quando constabat testatorem motum ex hac causa legasse; at iure nouiori indistinctè amittit. Sed Padilla *ibi num.* 26. dicit, quòd ante iudicis monitionem, vt acceptet, idem est iure nouo, & antiquo: post iudicis verò monitionem priuabitur, quocumque modo legetur. At Peralta *num.* 57. dicit cum aliis, quòd si constitisset per coniecturas, & probationes, esset eidem legatus, licèt non commisisset ei officium, tunc respuens officium non amittet legatum; secus si id non constitisset. Sed optimè Sarmiento *eo num.* 10. & Spino *num.* 45. hoc explicant dicentes attendendum esse, quod potest esse, vt testator licèt non commisisset officium, esset relicturus illud legatum, at vbi officium à testatore commissum respuit, in ea spe non esset testator relicturus, quasi offensus & contemptus videatur testator esse. Vnde tunc tantùm non perdet legatum, quando possit euidenter constare esse relictutum, etiam si onus respueret; quod ratò accidit.

Secundò nota, quòd Couar. *eo num.* 3. referens Barbatium & Rumanum, & Matienzo *eo num.* 30. dicunt, quòd si exequutor, vel arbitrator sit coniunctus testatori, in dubio non amittet legatum; sed Sarmiento *eo num.* 10. hoc tantùm admittit in filio testatoris; quia in eum non ita leui offensa indignaretur testator, immo Spino *num.* 46. nec in filio hoc admittit. 13

Tertiò nota, quòd si nolit arbitrari, quia habet iuris impedimentum, ne arbitretur, non perdit legatum, vt si sit frater minor, qui impeditur de cuiuscumque testamenti exequutione. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Padilla *n.* 22. 14

Quartò dico, quòd Religiosus potest cogi ab eius Prælato esse exequutor testamenti. Couar. *cap. Ioannes, de testam. num.* 3. & *ibi* Barbatius, *num.* 17. vide, quæ dixi *lib.* 6. *sum. cap.* 11. *num.* 13. 15

Quintò dico, quòd quando ad Episcopum deuoluitur exequutio, potest officium hoc delegare subdito; quia ad eum tunc deuoluitur exequutio tanquam ad iudicem ordinarium: & potest eum compellere, vt exequatur, sicut in qualibet alia delegatione. Sic Couarru. *cap. Ioannes, de testam. num.* 3. Panorm. *ibi num.* 3. Barbatius *ibi num.* 11. Baldus, quem refert Couarru. Syluest. *testamentum,* 2. *q.* 3. *dicto* 1. Armil. *verbo exequutor. num.* 5. Tabien. *q.* 4. Angel. *v.* 9. 16

Immo aliqui dicunt, quòd licèt iudex non possit compellere exequutorem, vel arbitratorem tanquam talem, potest tamen tanquam vnum de populo eum compellere. Sic Bart. *l. in arbitrium, ff. de legat.* 2. & Cumanus *ibi*, dicens esse communem: & Padilla *ibi num.* 27. dicit, videri tenendum esse, licèt lege non probetur. At oppositum tenent Ioan. Andr. & Alex. quos *ibi* refert Padilla. Sarmiento *vbi suprà num.* 12. optimè conciliat has sententias, dicitque quòd regulariter non potest compellere iudex: at in casu aliquo potest, scilicet, si pietas versetur, & non reperiatur alius, qui id exercere possit. Ratio, quia nullum est officium adeò priuatum, quin ex causa non versetur publica vtilitas, vt quis id exercere compellatur in subsidium: nam & vendere quis cogitur. Sed non temere (inquit) hoc iudex facere debet; sed vbi manifestum sit sine euidenti damno non aliter posse id confici, in quo & pietas, & vtilitas versetur. 17

18 Nota tamen, quòd iudex sæcularis debet compellere sæcularem, & Episcopus Clericum. Ratio, quia licèt Episcopus ratione officij exequutoris possit laicos compellere, id verum est, quo ad eos qui obligati sunt ex testamento; non verò quo ad alios. Sic Sarmiento *eodem num.* 12.

Dubium XLIII.

Ad quem spectet exequi testamentum quando nominati exequutores acceptare nolunt, vel testator nullum nominauit exequutorem.

1 Sit prima conclusio. Nullo exequutore à testatore nominato, tunc hæredi competit exequutio testamenti, etiam quo ad legata pia. Patet ex *cap.* 3. *de testam.* & habetur *l.* 7. *tit.* 10. *part.* 6. & ratio est, quia ad hæredem spectat principaliter implere voluntatem defuncti, in ipsum enim transeunt omnia iura, actiones, & bona defuncti, & dicitur eadem persona cum defuncto, vt optimè Anchar. *cap.* 3. *de testament. num.* 3. ergo quando testator nullum designauit exequutorem, non abstulit hoc officium ab hærede. Sic Cooar. *cap.* 3. *de testam. num.* 8. Greg. Lopez *l.* 1. *verf. en la verdad. tit.* 10. *part.* 6. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 59.

2 Hinc fit, quòd in hoc casu, si hæres non sit negligens, Episcopus non se intromittit. Sic Greg. Lopez *l.* 7. *tit.* 10. *part.* 6. *verf. el heredero.* Si verò hæres implere nolit, tunc Episcopus erit exequutor. Sic habetur ex *l.* 7.

3 Nota ab hac conclusione excipi, nisi legatum fiat in redemptionem captiuorum, quia tunc nullo exequutore nominato ad Episcopum pertinet exequutio. *Auth. de ecclesiast. titulis*, §. *si quis adificationem*, & §. *pro redemptione*, & *l.* 5. *tit.* 10. *part.* 6. Sic Gregor. Lopez *dicta l.* 1. *verf. en la verdad.* & *dicta l.* 5. Couarru. & Matienzo *proximè citati.*

4 Cui verò Episcopo hoc incumbat, nempe an Episcopo domicilij testatoris, vel loci vbi obiit, vel vbi habet bona, consule *l.* 5 *tit.* 10. *p.* 6. & *ibi* Greg. Lopez, *verf. o aquel.*

5 Secundò nota, quòd si testator designauit exequutorem, ille præfertur Episcopo, *vt l. nulli, C. de Episc. & Cleric.* Immo præfertur alteri priuilegiato à Papa, vt possit recipere relicta ad pias causas. Sic Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Greg. Lopez *dict. l.* 5. *verf. se non señala s.*

6 Secunda conclusio: Rupto testamento ex causa exhæredationis, vel præteritionis, conseruatur datio exequutorum testamenti, sicut & tutelarum. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Padilla *l.* 1. *ff. de legat.* 2. *n.* 30.

7 Tertia conclusio. Quando exequutores nominati per testatorem acceptare nolunt officium, prout possunt nolle, vt diximus, tunc Episcopus est exequutor. Hanc videntur expressè tenere Syluest. *testamentum.* 2. *q.* 2. *dicto* 1. Armil. *verbo exequutor, num.* 25. Tabien. *ibi, q.* 15. & Angel. *ibi n.* 21. vbi dicunt quòd si Religiosus nominetur exequutor testamenti, & reuocet licentiam Prælatus, exequetur alius exequutor deputatus à testatore: quòd si non sit alius, exequetur Episcopus. Idem videntur expressè tenere Syluest. *ibi q.* 3. *dicto* 5. & D. Anton. 3. *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. vbi dicunt, quòd quando exequutor est absens in remotis, exequetur socius, quòd si non habeat socium, exequetur Episcopus. & Anchar. *cap. Religiosus, de testam. in* 6. *num.* 2. vbi dicit, quòd si testator assignet eum, qui esse nequit, vel is obiit, exequetur Episcopus.

Dubium XLIV.

An quando plures testamenti executores nominati sunt, possit vnus sine alio exequi.

Sit prima conclusio. Pluribus exequutoribus simpliciter datis, non videntur dati in solidum, nisi testator aliud expresserit; & sic non poterit vnus exequi, vel eligere, vel vendere sine alio. Sic colligitur ex *cap. Religiosus, de testam. in* 6. §. *sanè*, & tenet *ibi* Francus *num.* 5. & Speculator, quem *ibi* refert. Idem habetur *l.* 6. *tit.* 10. *part.* 6. ibique Gregor. Lopez *verf. todos*, Baldus, & Butricanus *l. nulli, C. de Episcop. & Cleric.* Anton. Gomez *l.* 38. *Taur. num.* 6. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 12. *gloss.* 3. *num.* 3. 1

Duplex tamen est limitatio.

Prima est, nisi distributio sit certa, vt si testator certam rem iussit distribui certæ personæ; tunc enim potest quilibet illorum exequi: vel si iussit testator dari decem tali pauperi, quia cùm in hoc nullum requiratur arbitrium, sed sit mera facti exequutio, non refert per quem fiat. Sic Bald. Butricanus, Gregor. Lopez, & Francus *ibi*, qui dicit hoc esse verum, licèt alter exequutor prohiberet. 2

Secunda limitatio est, nisi aliquis illorum exequutorum nollet exequi, vel obiret, vel esset in remotis, tunc enim in fauorem testatoris, ne differretur implementum eius voluntatis, statutum est, vt possint alij exequutores exequi. Sic habetur expressè *dicto cap. Religiosus*, §. *sanè.* Et limitatur *ibi*, nisi testator aliud expresserit; & tenent *ibi* glossa, Francus, & omnes. Syluest. *testamentum.* 2. *q.* 5. *dicto* 1. Armill. *verbo exequutor, num.* 3. Tabien. *q.* 2. Angel. *num.* 5. 6. Rosel. *testamentum* 3. *num.* 5. ad idem est *l.* 6. *tit.* 10. *part.* 6. vbi dicit illa lex, *si todos no pueden, o no quieren ser, deue valer lo que hizieren los dos, o el vno*; quæ lex intelligenda est iuxta dispositā *dicto* §. *sanè.* vnde dum dicit, *no pueden*, debet intelligi de impedimento non modici temporis, vt probatur *in dicto* §. *sanè*, ibi, *nimium differri.* Sic Gregor. Lopez *ibi*, *verf. no pueden*, & Couar. *cap.* 3. *de testam. num.* 4. 3

Nota primò quòd hoc procedit, siue sint duo instituti exequutores, siue plures: licèt enim textus singulariter loqui videatur, dicens, *alio impedito*, &c. at clarè videtur velle, quòd licet sint plures duobus, tunc vnus solus; cæteris impeditis, vel nolentibus, possit exequi; quia ratio textus ibi, *nec voluntatem testatoris*, concludit generaliter in omnibus. Idem textus expressè dicit *pluribus.* Sic *l.* 6. *tit.* 10. *part.* 6. Francus referens Calderinum *dicto* §. *sanè*, *num.* 5. Rosell. *testimitio* 15. *num.* 5. Idem Dominicus *eo* §. *sanè.* Vnde inferunt Calder. Francus, & Dominicus *ibi*, quòd si testator signauit quatuor exequutores cum clausula, vt omnes, vel maior pars cum Ioanne, qui est vnus ex ipsis quatuor, distribuant, mortui sunt duo, vel superest Ioannes cum alio, poterunt hi duo distribuere, propter rationem huius textus; quia tam in duobus, quàm in pluribus intelligitur. 4

Secundò

5 Secundò nota quòd in casu distantiæ magnæ alicuius ex dictis exequutoribus, non oportet illum citare; si verò non multum distaret, esset vocandus; & si termino statuto non veniret, procedent cæteri. Sic glossa *dicto cap. Religiosus, vers. in remotus*, Francus *ibi §. sanè, n. 4*. Syluest. Tabien. Angel. Armil. *proximè citati*.

6 Tertiò nota, quòd si in hoc casu absentiæ magnæ exequutoris, non est alius exequutor, nec testator aliud prouidit, exequetur Episcopus, nec instabitur compulsioni absentis. Sic Syluest. *testamentum. 2. q. 3. dicto 5*. Francus *dicto §. sanè, num. 4*. D. Anton. *3. p. tit. 20. cap. 3. §. 9*.

7 Quartò nota, quòd illud, *nolente altero exequutore*, procedit siue nolit ante acceptatum officium, siue post acceptatum, vt patet ex *dicto §. sanè*. Vnde licet officium exequutoris non sit voluntariū post acceptationem quoad effectum, vt nec possit cogi; at est voluntariū quo ad hunc effectum, quòd alio nolente potest alius exequi. Sic Francus *eo §. sanè, n. 2.* & Archid. *ibi*. & *n. 3*. dicit Francus cum Dominico *ibi* quòd in quantum dicit ille textus, vt alter possit liberè, intelligitur, id est, non expectata reuersione absentis, vel voluntate nolentis: nec est necessaria requisitio alterius, vel consensus.

8 Quintò ex dictis infertur, quòd in dubio pluribus exequutoribus nominatis non videntur dati in solidum, sed vt censeantur dati in solidum, oportet à testatore exprimi. Sic colligitur ex adductis textibus, & Doctoribus in prima conclusione, & tenet Francus *dicto §. sanè, num. 20*.

9 Sextò infertur, quòd vno exequutore mortuo, vel absente, vel nolente, Episcopus non potest se, vel alium substituere. Ratio, quia Episcopus negligentiam, vel malitiam exequutorum supplere potest, sed non hæc impedimenta, cùm iam *dicto §. sanè*, cautum sit quid tunc fieri debeat. Sic Francus *ibi n. 4*. Anchar. *ibi n. 6*. Baldus, quem refert, & sequitur Greg. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. vers. no pueden*.

10 Secunda conclusio. Quando plures exequutores non sunt instituti simpliciter, sed cum aliqua limitatione, scilicet vt vnus sine alio non exequatur, tunc etiam in dictis casibus, scilicet quando alter obiit, vel non vult, vel longè distat, non potest alius exequi, sed seruandum est, quod ordinauit testator. Patet ex *dicto cap. Religiosus, §. sanè*. Sic glossa *ibi vers. expresserit*, & *ibi* Francus *num. 7*. & omnes. Gregor. Lopez *dicto vers. no pueden*. Syluest. *testamentum 2. q. 5. dicto 1*. Tabien. *verbo exequutor, q. 2*. Angel. *num. 6*.

11 Vnde tunc si testator non prouidit, ex quo cæteri impediuntur, exequetur Episcopus. Sic glossa *eo vers. expresserit*. Francus *ibi num. 7*.

12 Huc vsque est actum, quando exequutores non instituti sunt expressè à testatore, vt quilibet in solidum possit exequi; sequens conclusio agit quando quilibet in solidum.

13 Tertia conclusio. Quando plures exequutores instituti sunt ita, vt quilibet in solidum institutus sit, tunc quilibet potest exequi sine alio: quod quando distributio est certa, vt si certa summa danda sit certæ personæ, verum est, licèt alter contradicat: quando verò distributio est incerta, intelligitur modò alter exequutor non prohibeat, vel contradicat. Quando verò prohibet, & sic exequutores discordant, dicam *dub. sequenti*. Sic Francus *dicto cap. Religiosus, §. sanè, num. 5*. & Baldus per eum citatus.

Dubium XLV.

Quid faciendum sit, quando plures sunt exequutores; & inter se discordant.

Sit prima conclusio. Quando exequutores sunt discordes, standum est mandato maioris partis; sic enim in commissariis datis ad testandum disponitur *l. 22. tit. 4. lib. 5. recopil.* vbi Matienzo *glossa 3. num. 1*. dicit ferè in omnibus causis à pluribus expediendis præualere maiorem partem. *l. quod maior. ff. ad municip. & cap. 1. de his, quæ fiunt à mai. part. capit.* & tenet Spino alios referens *speculo testam. glossa 28. num. 19*. Peralta multos referens *l. vnum ex familia, §. rogo, num. 10. ff. de legat. 2*. & omnes. 1

2 Nota, quòd hoc adeò verum quòd si sint quinque exequutores ad eligendos pauperes, & duo eligunt vnum ex illis, alij duo extraneum, & electus consensit suæ electioni, præfertur, quia iam est maior pars pro illo. Sic multos referens Peralta *eo num. 10*.

3 Secunda conclusio. Quando exequutores discordes sunt æquales pro vtraque parte, vt duo pro vna, & duo pro alia, tunc dicit Spino *eo num. 19*. posse præferre Episcopum, quem voluerit. Sed dicendum est, quòd si sit in rebus piis, potest Episcopus præferre, quem voluerit. Si verò in rebus profanis, id potest iudex sæcularis. Sic Bald. & Speculator, quos refert ac sequitur Gregor. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. vers. todos*. Francus *cap. 2. §. sanè, de testam. in 6. num. 5*.

4 Nota hoc intelligendum esse data paritate personarum; si enim sint dispares, vt quia vnus est masculus, alter fœmina; tunc enim præfertur masculus: vel si vnus est extraneus, alter verò consanguineus testatoris, præfertur consanguineus: vel si vnus est laicus, alter verò clericus, præfertur clericus. Sic Andr. Siculus, & Lodou. Roman. Baldus, Barbatius, quos refert, & sequitur Spino *eo num. 19*. Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. ante notabile primum, §. 43. num. 5. & 8*. Castillo *l. 38. Taur. num. 7*. & *ibi* Gomez Arias *num. 5*.

Dubium XLVI.

An exequutor testamenti possit vendere testatoris bona ad implendum contenta in testamento.

Nota, quòd exequutor est duplex: quidam est vniuersalis, quidam verò particularis: ille est, qui nullo hærede instituto nominatim eligitur ad omnia bona distribuenda, & legata soluenda, vt *l. si quis ad declinandam. C. de Episc. & Cleric.* qui reputatur quasi hæres. Particularis verò est, qui particulariter ad exequendum testamentum relictus est. Sic Bart. Innoc. Alex. Parisius, quos refert, & sequitur Matienzo *leg. recopilat. tit. 4. l. 4. gloss. 1. num. 7*. Azebedo *eodem tit. 4. l. 6. num. 1*. Couar. *cap. Ioannes, de testam. num. 6*. 1

2 Sit prima conclusio. Exequutor vniuersalis potest bona testatoris vendere tanquam hæres, reputatur enim quasi hæres, vt patet ex *dicta l. si quis ad declinandam*. Sic Bart. *l. alio, ff. de alimen. & cibar legat.* Couarr. Azebedo *proximè citati*. Matienzo *ibidem num. 9*. Armil. *verbo exequutor, num. 7*. Tabien. *ibi q. 6*. Angel. *num. 16*. Syluest. *testamentum 2. q. 5. sine*, Anton. Gomez *1. var. c. 12. num. 12*.

Tello *l.32. Taur. num.6.* Speculator, quem refert, ac sequitur Anchar. *cap. Religiosus, de testam. in 6. num.10.*

3 Secunda conclusio. Exequutor testamentarius particularis non potest bona testatoris veudere, nisi ei specialiter à testatore concedatur vendendi potestas, *l.4. tit.10.p.6.* & ex ea expendit Gregor. Lopez *ibi, versic. queda libre.* Couarru. Antonius Gomez, Tello multos alios referens, Bart. Anchar. Syluest. Tabien. Angel. Armil. Azebedo, Matienzo, *num.14.* proximè citati.

4 Hinc fit, quòd si vendat non habeos potestatem à testatore vendendi, venditio est nulla. Matienzo *eo num.14.* Tello *eo num.6.*

5 Nota primò, quòd communiter testatores solent dare exequutoribus talem potestatem vendendi vsque ad satisfactionem, seu implementum contentorum in testamento: & verba, quibus solet dari hæc facultas, ponit Bart. *dict.l.alio, num.7.* & ipse Matienzo *num.14.* quæ sunt hæc. Sint exequutores huius testamenti Petrus, & Ioannes, & quilibet eorum, quibus concedo licentiam, & potestatem vendendi de bonis meis cum bannimento, & sine illo vsque ad satisfactionem integram præmissorum.

6 Secundò nota esse maximè attendenda verba, quibus conceditur exequutori facultas vendendi, an scilicet importent liberam voluntatem, vel arbitrium boni viri; si enim dicatur, concedimus licentiam, vel concedimus potestatem, tantùm conceditur arbitrium boni viri: si verò dicatur, concedimus liberam potestatem, vel plenam potestatem, & licentiam, conceditur libera voluntas.

7 Tertiò nota, quòd si exequutori data est potestas vendendi per verba importantia prudentiale arbitrium, tunc non potest pro libito vendere bona testatoris, sed tenetur seruare ordinem dispositum *l.à diuo, §.in venditione, ff.de re iudic.* vt scilicet priùs vendantur mobilia, postea iura & actiones, postea immobilia. Si verò data sit facultas per verba importantia liberam voluntatem, tunc etsi ordo peruertatur, valet venditio: sed restriogitur illa libera voluntas, vt bona fide faciat, idest, vt non vendat rem magni pretij pro minimo, aliàs nulla esset venditio. Sic Tello *l.32. Taur. num. 6.* Azebedo *lib.5. recopilat.tit.4.l.6.num.4. & 5.* Bart. *dict.l.alio, num.13.14.* Anchar. *suprà num.10.* Matienzo *suprà num. 21.* licèt hi tres vltimi non ita distinctè hoc explicent, vt Tello, & Azebedo. Hæc tamen venditio, nisi aliud à testatore exprimatur, necessariò fieri debet cum bannimentis, idest, in publica subhastatione, licèt testator concesserit ei liberam voluntatem, & potestatem vendendi; quia tutores habent liberam potestatem vendendi *l.mandato, ff.de procurat.* & tamen res pupulli in publica subhastatione vendere tenentur. Sic Bart. *ibi num.21.* Anchar. *ibi num.11.* Matienzo *ibi num.34.* Tello, & Azebedo *ibi.* Vode (inquiunt Bart. & Matienzo) quando in potestate vendendi data exequutori apponuntur hæc verba, *vendendi cum bannimento, & sine illo*; operantur hoc, vt possit exequutor vendere absque publica subhastatione.

8 Quartò nota, quòd quando exequutor vendit iure exequutoris, non tenetur de euictione, sed ex promissione exequutoris tenetur hæres; quia quoties quis vendit ex officio sibi iniuncto, ipse non tenetur de euictione, *l.qui erat heres, & l.si pignori, ff.famil.hercisc.* Sic Bart. *dict.l.alio, num.21.* Anchar. *num.12.* Matienzo *num.33.* Tello *num.7. proximè citati,* Spino *speculo testam. gloss.28. num.31.* Gregor. Lopez *l.4. vers. queda, tit.10. part.6.*

Quintò nota, quòd hæres potest impedire, ne 9 exequutor vendat, vel offerendo pecuniam necessariam pro soluendis legatis, vel si hæres offerat separatum vendere, & ex pretio satisfacere legatariis, & aliis, quibus executores satisfacere velint intra terminum competeotem, datis ad id idoneis fideiussoribus: & hae in specie hæres in vendendo præfertur exequutoribus; vel si alicuius rei velit venditionem impedire alia ablata, quæ commodiùs vendi possit: vel si rem, quam vult exequutor vendere, maiori pretio vendeodam insinuet, ostendens offerentem maius pretium. Sic Bart. *d.l.alio, num.19.* Anchar. *suprà num.11.* Matienzo *suprà num.27.*

Sextò nota, quòd saltem in relictis ad pias causas dicit *ibi* Bart. *num.22.* & Anchar. *num.12.* non posse exequutorem vendere pecunia credita. Sed de hac re videndus est Matienzo in stylo Cancellariæ *tit.1.præminentia 17.casu 20.declarat.2.cap.2. gloss.3.num.9.* 10

Septimò nota, quòd per hanc licentiam vendendi datam exequutori potest exequutor permutare, obligare, & in solutum dare; quia licèt permissio vendendi facta à lege, vel à iudice debeat intelligi strictè, secus est, quando fit à priuato; tunc enim appellatio venditionis continet omnem actum alienationis, qua impletur causa, ob quam fuit permissa venditio. Sic allegantes textus Anchar. *ibi num.10.* Bart. *ibi n.11.* Matienzo *n.17.* 11

Duo tamen maximè vertuntur in dubium circa hanc facultatem vendendi datam exequutori testamenti; alterum est, an requiratur aditio hæreditatis, vt possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento: alterum est, an sit requirendus hæres ad hoc, vel eo irrequisito, possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento. 12

Circa primum, an scilicet requiratur aditio hæreditatis, vt possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento stando io iure communi, erat certum requiri, vt priùs hæres, siue ex testamento, siue ab intestato adiret. *l.si nemo, ff.de testam. tutel. & l.si nemo, ff.de reg.iur. & l.2.ff.de fideicommiss. libert.* Et ratio est, quia omnia contenta in testamento, nil valent absque aditione hæreditatis. Sic tenent Bart. *l.alio, ff.de alimen. & cibar.legat.num.7.* Anchar. *cap.finali, de testam.in 6.num.10.* Matienzo *lib.5.recopil.tit.4.l.14.gloss.1.num.16.* 13

Tota difficultas est stando in iure regio, nempè *l.1.tit.4.lib.5.noua recopil.* qua cauetur omnia contenta in testamento esse valida absque aditione hæredis: an possit in hoc regno exequutor vendere, & exequi testamentum ante aditionem hæreditatis. 14

Triplex est sententia.

Prima dicit, non posse exequi testamentum, nec vendere ante aditiooem hæreditatis, quia lex illa prima tantùm vult non requiri aditionem hæredis nominati in testamento: at noo statuit non requiri saltem aditionem ipsius, vel succedentium ab intestato: vnde iudex debet concedere terminum ad adeundum, & si intra illum nolunt, dabitur defensor bonis. Sic Azebedo *lib.5.recopilat. tit.4.l.1. num.178.* Ad idem est Anton. Gomez *tom.1. var. cap.12.num.12.* vbi dicit, quòd exequutores debent 15

priùs

priùs requirere, & monere hæredem qualiter, & in quibus bonis, & quomodo, & qua forma meliùs fiat exequutio voluntatis defuncti, vt minus damnoum hæredi, & bonis hæreditariis afferatur.

16 Secunda sententia dicit, quòd si hæres est absens, potest exequutor vendere, & exequi cætera in testaméto contenta ante aditionem hæreditatis, immo ipso nesciente: si verò hæres est præsens, debet per iudicem ipsi intimari, vt intra certum tempus adeat, & eo tempore elapso potest exequi. Sic Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n. 16. iuncto num. 50.* Ad idem est expressè Gregor. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. verf. falta*, quem sequitur Burgos de Paz *l. 3. Taur. 1. part. num. 95 5.* vbi vterque hæc dicit, licèt attenta lege Regni legata non pendeant ab aditione hæreditatis, & sic videatur, quòd ante aditam hæreditatem possit exequutor exequi: at placet, quòd de iudicis præcepto hæredi notificetur, vt intra certum tempus adeat, vel repudiet (potest enim exequutor de iudicis præcepto compellere hæredem ad hoc,) vt sic sine hæreditatis detrimento exequutio procedat: & si intra tale tempus nolit adire, legata mittentur exequutioni.

17 Tertia sententia probabilior docet posse vendere, & exequi ante aditam hæreditatem. Probatur, quia ideo de iure communi non poterat, quia aditio hæreditatis necessaria erat ad firmitatem contentorum in testamento, sed attento iure regio iam non est necessaria; ergo. Et confirmatur fortissimè, quia etiam iure communi exequutores poterant, & debebant exequi legata pia ante aditionem hæreditatis, eo quòd ad valorem horum legatorum non requirebatur aditio hæreditatis, vt benè Peralta *l. omnia. ff. de legat. 2. num. 3.* Paulus de Castro *l. cum quidam, fine, ff. de legat. 2.* Anchar. *dict. num. 10.* Couar. *cap. Raynaldus. §. 3. de testam. num. 11. versic. regia.* ergo cùm attento iure regio ad firmitatem quorumcumque contentorum in testamento non requiratur aditio hæreditatis, idem erit in quibuscumque legatis, scilicet, vt possint ante aditam hæreditatem exequutioni mandari. Sic Tello *l. 3. Taur. num. 7. & 8.* Azebedo *l. 6. tit. 4. lib. 5. noua recopil. num. 1.*

18 Altera difficultas est, an ante hanc aditionem teneatur exequutor requirere hæredem, vel possit eo irrequisito vendere.

19 Et quidem iure communi attento videbatur dicendum esse requirendum hæredem, vt optimè explicat, & probat Bart. *l. alio, ff. de alimen. & cib. legat. num. 16. 17. & 18.* Anchar. *cap. finali, num. 10. de testam. in 6.* Ruinus, & Parisius, quos refert, ac sequitur Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 22.*

20 Hoc tamen limitandum est primò, nisi hæres effugiat præsentiam exequutoris. Sic Bald. Alex. Aret. quos refert, ac sequitur Matienzo *ibi n. 23.* Secundò limitandum est, quoties exequutor indiget hæredis informatione, vel suæ voluntatis exploratione; secus si ea non indigeat. Sic Baldus quem refert, ac sequitur Matienzo *num. 24.* & Alex. quem *ibi* refert. Idem Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. num. 2.* Gregor. Lopez *l. 4. verf. queda, tit. 10. part. 6.* Tertiò est limitandum, nisi pupillus esset hæres, & tutor exequutor; tunc enim non tenetur requirere pupillum ad vendendum. Sic Alexan. Gregor Lopez *ibi*, Matienzo *num. 25.*

21 Maius autem dubium est, an hodie stante iure regio, nempè *l. 1. tit. 4. lib. 5. recopilat.* qua cauetur, ut aditio hæreditatis necessaria non sit ad valorem contentorum in testamento, sit necessarium hæredem requirere: nam Anton. Gomez, qui post hoc ius regium scripsit, licèt eius non fecerit mentionem, *tom. 1. var. cap. 12. num. 12.* dicit debere priùs requirere, & hæredem monere, qualiter, & in quibus bonis, & quo modo, & qua forma meliùs fiat exequutio voluntatis defuncti.

Sed meliùs Matienzo *num. 26.* dicit non exigi 22 requisitionem hæredis, & hoc præsertim, quando hæres est absens: & probatur ex dictis, nam si exequutor potest vendere, & exequi ante aditionem hæreditatis, qua hæres; ergo non tenetur requirere hæredem.

Aduertit tamen optimè Matienzo *ibi num. 28.* 23 quòd licet exequutor hoc possit facere, at emptor, ne vnquam pati possit controuersiam ab hærede, hæredem requirat, & si renuerit, mediante iudice cogat, vt ratificet venditionem sibi ab exequutore factam, quod iure facere potest; & refert *ibi* multos.

DUBIUM XLVII.

An inuito hærede possit exequutor testamenti soluere legata, & debita defuncti, vel hæc sint ab hærede præstanda.

Sit prima conclusio. Exequutori testamenti incumbit soluere legata in testamento contenta. 1 Probatur ex *l. 2. tit. 10. part. 6.* vbi sic dicitur: *Poderio an los testamentarios de entregar las mandas.* Item, quia verba commissionis ipsis datæ hoc significant, quæ hæc esse solent; & ad implendum omnia contenta in hoc meo testamento, designo in meos testamentarios, &c. sic colligitur ex Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. initio*, vbi ait, ideo testamentarios dici solere Hispanè *cabezaleros*, quia ante omnia debent legata soluere antequam hæredes bona capiant, & *num. 32.* vbi dicit posse conueniri exequutores à legatariis, vt legata soluant. Et Nauar. in omnibus summis *cap. 25. num. 65.* dicit peccare mortaliter exequutorem, si non soluat legata, præsertim pia: & Nauarra *lib. 3. de restitut. cap. 4. num. 165. 166.* dicit teneri exequutorem soluere legata. Ad idem est Anton. Gomez *tomo 1. var. cap. 12. num. 12.* vbi dicit, quòd legatarius potest conuenire hæredem pro legato soluendo, & similiter exequutorem, vt petat, & exigat ab hærede, vel percipiat ex hæreditate, & soluat, siue aliquod commodum relinquatur exequutori, siue non; quia licèt nihil sibi soluatur, sat est acceptare officium, vt ad hoc teneatur: & *num. 10.* dicit, quòd licèt nequeat legatarius propria auctoritate occupare legatum, *l. non est dubium, C. de legat.* At si talis legatarius esset exequutor testamenti, posset rem legatam propria auctoritate occupare, quia sicut tacitè habet licentiam occupandi, vt aliis soluat, ita & sibi: & refert idem dicentes Baldum, & Paulum de Castro, *ea l. non est dubium*; quod etiam ait Gregor. Lopez *ea l. 2. verf. e dar.*

Secunda conclusio. Soluere etiam debita pertinet ad exequutorem, debita (inquam) defuncti. Matienzo *eo num. 1.* Nauarrus, & Nauarra *proximè citati*, quod intelligitur de debitis, quæ iubet testator solui; quia officium testamentarij tantùm est exequi contenta in testamento: alia autem debita 2

hæredis erit soluere. Sic docti Iurisperiti. Si autem alius sit hæres, & alius vsufructuarius, cui incumbat soluere, consule Couar. *2. var. cap. 2. n. 4.* & alios, quos refert Cenedo *collect. 114. ad decretales, num. 4.*

3 Tertia conclusio. Quaodo testator commisit exequutori, vt exoneret conscientiam suam, vel vt soluat sua debita, tenetur soluere non tantùm ciuiliter debita, id est, quæ possunt exigi in foro externo, sed etiam naturaliter debita, id est, quæ in solo conscientiæ foro debita sunt. Ratio, quia vtraque verè debita sunt, & vtraque ad exonerationem conscientiæ defuncti pertinent. Sic Tello *l. 32. Taur. num. 5.* vbi & Castillo Padilla *l. etsi inutiliter. num. 8. C. de fideicom.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. lib. 6. num. 27.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 6. gloss. 1. num. 1.* & aduertit *num. 3.* quòd hæc dispositio testantis præiudicium inferet hæredibus, non autem creditoribus aliis, nisi verè debitum probetur: vnde priùs (inquit) soluenda sunt debita ciuilia. Vide alios, quos refert Cenedo *collect. 114. ad decretales, num. 7.* vbi an sat sit probatio per coniecturas.

4 Nota, quòd si testator iubeat aliquam quantitatem ab exequutoribus erogari pauperibus pro malè ablatis, quorum dominus est ignotus: si ea sint per vsuram acquisita, dicunt aliqui non posse alium exequutorem, quàm Episcopum nominare. Sic Dominicus *consil. 20.* Couar. *cap. 3. de testam. num. 8* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n. 60.* Gregor. Lopez *l. 1. vers. en la verdad, tit. 10. part. 6.* nullo textu id probant, sed sola authoritate Dominici *consil. 20.* sed potest probari ex *cap. quamquam, de vsu. in 6.*

5 At hoc minus verum est; nec id probatur eo textu, non enim est ibi sermo de quibuscumque vsurariis, sed tantùm de manifestis, nec dicitur ibi, quòd restitutio non possit fieri sine ordinario: immò potiùs significatur contrarium, quòd scilicet ipsi vsurarij per se, aut per suos exequutores vsuras omnes restituant, & in defectum eorum, ad quos pertinet restituere, datur actio ordinario: Sic Medina *q. 3. de restit. causa 10. fine*, & Nau. *cap. 17. num. 92.* in omnibus summis, cum multis aliis, tantùm dicit per illum textum posse Episcopum per sua statuta reseruare sibi restitutionem incertorum vsurariorum manifestorum.

6 Secundò nota, quòd si debita incerta non sint per vsuras acquisita, sed alia via iniustè acquisita, tunc dicunt *ibidem* Couar. Matienzo, & Gregor. Lopez, quòd si tantùm constet de malè ablatis ex testantis confessione; tunc restitutio illa potest per solum exequutorem fieri: si verò aliunde constet in iudicio, vel extra, debet fieri cum consilio Episcopi; & per hoc conciliant opiniones diuersas, aliam (inquam) dicentem restitutionem incertorum esse faciendam cum consilio Episcopi: aliam dicentem non requiri tale consilium. Sed multo verius est in neutro casu requiri tale consilium Episcopi, cùm id nulla ratione, nec iure probetur.

7 Quartò conclusio. Exequutor testamentarius non potest propria auctoritate capere rem legatam, vt tradat legatario, inuito, & contradicente hærede, sed oportet, vt sibi tradatur; quia non potest per vim expellere hæredem à possessione: at hærede non resistente potest. Vtraque pars colligitur ex *l. 2. tit. 10. part. 6.* hæc posterior pars colligitur ex initio, vbi sic dicitur: *Poderio an los testamentarios de entregar las mandas*; prior verò pars colligitur ex iis, quæ subdit illa lex; *pueden procurar, y demandar las cosas.* Et sic tenet Gregor. Lopez *ibi vers. edar*; dicitque sic conciliari sententias contrarias, alteram non posse exequutorem propria auctoritate capere rem legatam; alteram verò posse.

8 Hinc infertur non excusari exequutorem à peccato mortali non implentem testamentum ex eo quòd non potest, quia contradicit hæres; quia tenetur intimare hoc Episcopo, vt cogat. Sic Syluest. *testamentum, 2. q. 9.* D. Anton. *3. part. tit. 10. cap. 3. §. 12.*

Dvbivm XLVIII.

An exequutor possit agere aduersùs hæredes, vel alios hæreditatis debitores, vt tradant bona ad exequendum testamentum.

1 Sit conclusio. Si est mixtus exequutor, cui scilicet, vel pars ipsius legati, vel totum legatum competit, etiam cum onere restitutionis, agere potest aduersùs quemcumque possessorem; si verò non est mixtus, sed simplex exequutor, tunc agere potest, si hæc facultas expressè concedatur: si verò non concedatur expresse, tunc agere potest ad legata pia, vel causa alimentorum, ad cætera verò non potest agere, sed potest implorare officium iudicis, vt hæres cogatur, vel quilibet alius possessor ea bona tradere ad exequutionem faciendam. Patet ex *l. 4. tit. 10. part. 6.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. no ha*, Innoc. & Specul. quos refert, & sequitur Syluester *testamentum, 2. q. 5. dict. 2.* contra Hostiensem, quem *ibi* refert, dicentem, quòd etiam in reliquis casibus agit iure Canonico, licèt non ciuili. Sed nostram conclusionem vltra dictos auctores tenent etiam Armil. *verbo exequutor, num. 6.* Tabien. *ibi q. 6.* Angel. *num. 15.* D. Anton. *3. part. tit. 10. c. 3. §. 9.* Couar. *cap. Ioannes, de testam. num. 5.* Matienzo multos alios referens *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 18.* & communis sententia.

2 Nota, quòd expensas, quas fecerit exequutor in exigendo res, & fructus hæreditarios ad peragendam executionem, potest iustissimè ex bonis defuncti petere, siquidem in ipsius vtilitatem eas facit. Sic Archid. Ioan. Andr. Domin. Francus *cap. finali, de testam. in 6.* Parisius *consil. 26. num. 18. lib. 4.* Couar. *d. cap. Ioannes, fine*, Matienzo *ea gloss. 1. num. 19.* Bald. *l. id quod pauperibus, fine, C. de Episc. & cleric.*

Dvbivm XLIX.

An exequutor testamentarius teneatur reddere rationem, & facere inuentarium.

1 Respondetur affirmatiuè: patet ex *l. 5. tit. 10. part. 6.* & tenet *ibi* Gregor. Lopez *vers. dar quenta*; & *vers. faga*; Paulus, Bald. Rebuf. Iacobus à Canibus, quos refert, & sequitur Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. num. 21.* Matienzo *eodem tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 66.* vbi multos alios refert, & dicit *num. 67.* cum aliis, quos *ibi* refert, teneri hanc rationem reddere Episcopo, vel iudici sæculari, hæredi, vel legatariis.

2 Nota primò hoc fallere in rebus minimis, vt scilicet

scilicet non teneatur in his reddere rationem per codicem rationum, sed creditur ei cum iuramento, si commodè de iis instrumentum fieri non poterat: quod æquus iudex ex circunstantiis, & rei qualitate arbitrabitur. Sic Matienzo *ibi num.* 68. multos referens.

3 Secundò nota esse limitandum, nisi in iis, quæ testator iussit secretò testamentario, vt erogaret: de iis enim nullam tenetur reddere rationem, neç declarare personas, in quas testator iussit sibi expendere, nisi distributio esset fraudulenta, scilicet quia res expendendæ reperiuntur penes ipsum testamentarium, tunc enim reddet rationem. Sic Anchar. Iason, Speculator, & alij, quos refert, & sequitur Azebedo *n.* 22. 23. qui subdit cum Salizeto relato, & sequuto per Gregor. Lopez *l. 5. tit. 10. part. 6. vers. dar cuenta.* contra Dominicum, quòd aliter credetur ei dicenti se bene expendisse. Subdit etiam Azebedo *num.* 23. quòd debet testator declarare in testamento, vel restibus probati declarasse, quod secretò id commisit suo testamentario, vel conscientiæ eius, aliter non credetur ei dicenti sibi à testatore sic esse commissum, secundùm Felinum *cap. cum in iure, num. 4. de offic. deleg.*

Dubium L.

An exequutoribus testamentariis debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamenti impensi.

1 Aliqui dicunt deberi decimam bonorum, quæ administrant tempore quo durat officium exequutorum. Sic Baëza *de decima tutoris, cap. 2. num.* 19. *& cap.* 19. *num.* 20. 21. quod etiam de iure dicit esse verum Spino *speculo testam. gloss.* 28. *n.* 79. vbi subdit de consuetudine non deberi decimam, sed aliquod salarium arbitrio iudicis taxandum: & *num.* 80. limitat, nisi datus esset exequutor tantùm ad pias causas. Et Auendaño *lib. 1. Pratorum. cap. 2. num.* 8. dicit de consuetudine deberi salarium.

2 Sed dicendum est, nullum deberi salarium: tum quia nulla lege probatur oppositum: tum etiam, quia consuetudo habet, vt nullum eis detur salarium. Et ratio est, quia cùm officium testamentarij sit volũtarium à principio, potest enim (vt diximus) illud non acceptare, nulla fit iniuria, si non soluatur salarium. Item, quia hoc officium communiter causa pietatis tantùm acceptatur. Sic tenet Francus *cap. finali, §. sanè, num.* 9. *de test. in 6.* Gutierr. *de tutelis 3. p. toto cap.* 45. Azebedo *lib. 6. recopil. tit. 4. l. 14. num. 7. & l. 6. num.* 20. addit tamen vtrobique, & bene, quòd si testamentarius esset officialis, vel alius, qui in suis agitandis, & conseruandis rebus debet esse intentus, & iacturam faceret propter occupationem in implendo testamentum, tunc aliquod salarium modicum esset per iudicem assignandum.

3 Prædicta tamen conclusio intelligenda est, quando testamentarius est merus exequutor; nam si simul habeat adiunctam aliquam administrationem, debebitur ratione illius competens salarium, vt bene docet Scobar *de ratiociniis cap. 17. num.* 47. quod etiam dicunt à fortiori authores primæ sententiæ, qui absolutè asserunt illi deberi.

Dubium LI.

Quod tempus habeat exequutor testamenti, vel hæres ad exequendum testamentum.

Hæc in re certum est, quòd si testator præfixit tempus, id seruandum est, siue longius, siue breuius sit, quàm iure statutum est; sicut enim datur testatori libera testandi facultas, sic etiam modum, conditionem, & tempus apponendi. Sic Couarr. *cap. 3. de testam. n.* 1. & *ibi* Panorm. & communis, Spino *speculo testamenti, gloss.* 28. *num.* 41. Anton. Gomez *l. 33. Taur. n.* 2. & *ibi* Castillo *gloss.* 1. Ioannes Lupus *ibi num.* 6. Tello *num.* 2. Gregor. Lopez *part. 6. tit. 10. l. 6. vers. fasta.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 7. num.* 4. Matienzo *eodem tit. 4. l. 7. gloss. 2. num. 3. & l. 14. gloss. 1. num* 48. vbi multos alios refert, & dicit cum Panorm. *dicto cap.* 3. & multis aliis, quòd potest etiam iubere, vt tempus lege præscriptum non currat exequutori, sed liberam ei exequutionem committit, vt cùm voluerit exequatur, & tunc exequutio non deuoluatur ad Episcopum. Idem Couar. *cap. tua, de testam. num.* 6. vbi refert pro hoc Baldum, Gualdensem, & Barbatium. 1

2 At tota difficultas est, quando testator nullum præfixit terminum. Variæ sunt sententiæ. Prima dicit omnia iura præfigentia terminum exequutoribus testamenti correcta esse in hoc regno per *l. 33. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 4. lib. 5. recopilat.* & sic tantùm habebunt terminum ea lege præscriptum, nempe quatuor menses, si sint præsentes; sex verò, si sint absentes, intra regnum tamen: si verò extra regnum, annum. Sic Anton. Gomez *l. 33. Taur. num.* 1. sed omnino decipitur, quia illa lex non agit de exequutore, sed de commissario, cui facultas testandi à defuncto commissa est. Sic Matienzo *ea l. 7. gloss. 1. n. 2. & 3.* Azebedo *eadem l. 3. num.* 4. Castillo *l. 33. Taur. ante num.* 1. & *ibi* Tello *num.* 2.

3 Alij verò dicunt, quòd ad legata pia, & non pia datur semestre à die insinuationis testamenti. Probatur, quia ad legata pia hoc tempus datur, vt mox dicemus: ergo per argumentum à maiori etiam ad non pia. Sic Syluest. *testamentum, 2. q.* 6. Tabien. *verbo exequutor, q.* 8. Angel. *ibi num.* 10. Nauarra *lib. 3. de restit. cap. 4. n.* 166. Sit tamen

4 Prima conclusio. Ad implendum legata pia datur semestre tam hæredi, quàm exequutori à die insinuationis testamenti, id est, declarationis ipsius factæ coram iudice, §. *si autem legatum, Auth. de Ecclesiast. tit.* Sic Syluest. Tabien. Angelus, Nauarra *proximè citat.* Panorm. *cap. 3. de testam.* & *ibi* Couar. *num.* 6. dicens esse communem *ibi.* & Iacobus à Canibus, quem *ibi* Couar. refert. Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. n.* 14. Matienzo dicens esse omnium *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 3. glos. 2. n. 2. & l. 14. gloss. 1. num.* 58.

5 Vnde nescio, quid intelligat Couar. & quo modo sibi constet *eo cap. 3. num.* 2. vbi dicit *l. 3 tit. 10. part.* 6. statuentem annum à morte testatoris numerandum exequutori testamenti posse intelligi in illis legatis, quæ non exigunt aditionem hæreditatis, quæ sunt legata pia, vt ipse declarat *cap. Raynaldus, de testam. §. 3. num.* 11. & sic cum reprobant Padilla *ea Auth. hoc amplius. num.* 16. Sarmiento *lib. 8. select. super l. in arbitrium*, quæ est *1. de legat. 2. n.* 23.

Secunda

6 Secunda concluſio. Ad exequenda legata non pia, & ad exequendum in reliquis vltimam defuncti voluntatem, conceditur tam hæredi, quam exequutori annus, *cap. 3. de teſtam. l. nulli. C. de Epiſc. & cleric. l. 6. tit. 10. part. 6.* Sic Couar. *cap. 3. de teſtam. num. 2.* vbi & Panor. Anchar. *ibi num. 5.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloſſ. 1. num. 45. & l. 7. gloſſ. a. num. 2.* Azebedo *ea l. 7. num. 4.*

7 Nota primò hanc concluſionem eſſe limitandam, niſi opus perficiendum exigat maius tempus, & intra annum fuerit inceptum, vt ſi ſit ædificium quoddam, &c. Sic Matienzo *ea l. 14. gloſſ. 1. num. 54.* vbi multos alios refert, & Couar. *cap. 3. de teſtam. num. 6.* Gregor. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. in gloſſa magna, in fine.* Vnde infert Matienzo *ibi num. 55.* quòd ſi legatarius, vel creditor intra annum exequutorem conuenerit, vel famulus ſeruitium petierit ab eo intra annum: etſi in plures protrahatur annos, non ſpirauit eis officium, quo ad hoc; ſatis enim eſt exequutorem eſſe tempore conuentionis, licèt anno tranſacto exequutor non ſit, vt eum eo poſſit continuari iudicium; & latè probat.

8 Secundò nota, quòd licèt exequutor non exequatur intra annum, poteſt Epiſcopus eum compellere poſt annum ad exequendum, cùm annus ſit datus non eius fauore, ſed vltimæ voluntatis. Sic Florianus, quem refert, & ſequitur D. Anton. *3. part. tit. 10. cap. 3. §. 9.*

9 Tertiò nota eſſe graue dubium inter Doctores, an tempus aſſignatum à lege, vel teſtatore exequutori currat ipſi ignoranti, vel legitimè impedito ad agendum; quidam enim aiunt currere, quia tempus datum ad aliquid agendum currit ignoranti, vel impedito, ſi in eius, qui conſtituit, fauorem fuerit conſtitutum, ſecundùm gloſſam *cap. ſtatutum, de præben. in 6.* Tiraq. *lib. 1. de retractu, §. 35. gloſſ. 4. num. 25.* at hoc tempus in fauorem eorum, quibus aliquid relinquitur, & in fauorem defuncti, vt eius voluntas impleatur, eſt conceſſum; ergo. Sic tenent Speculator *tit. de instruct. edit. §. nunc verò aliqua, num. 39.* Cardin. *cap. 3. de teſtam* Bald. *l. captatorias, num. 12. & 13. C. de teſtam. milit.* Gomez Arias *l. 31. Taur. num. 13.* Tello *l. 33. num. 1.* licèt tandem relinquat cogitandum Anton. Gomez *ibi num. 4.* Caſtillo *ibi num. 3.* Ciſuentes *ibi*, Barbat. *cap. 3. de teſtam. num. 33.* Sylueſt. *teſtamentum, 2. q. 8. dict. 1.* Roſel, *teſtamentum, 3. num. 3.*

10 At probabilius eſt tempus hoc non currere ignoranti, vel impedito, ſed à die ſcientiæ, à quo poteſt implere. Ratio, quia ignoranti, vel impedito ad aliquid agendum non labitur tempus præfixum ad aliquid agendum, *cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. præb. l. 1. C. de annali except. Auth. niſi triennale, C. de bonis mater.* vbi Pinellus meliùs cæteris explicat *num. 32.* Ludou. Lopez *regula cancel. de public. reſignat. q. 7.* Roman. *conſil. 433.* Sarmiento *lib. 1. ſelect. cap. 12. num. 9.* Hoc etiam colligitur ex *l. 6. tit. 10. part. 6.* ibi, *deuenſe trabajar.* ergo ſciebant, quia ante ſcientiam operari non poterant. Item, quia *ibi* dicitur, *o no quieren*; ergo ſciebant, quia ignorans non dicitur nolle. Nec obſtat ratio contraria, quia illud currit, quoties datur dilatio in merum fauorem alicuius; ſecus quando conſtituitur etiam ad conuincendum alicuius negligentiam, qui illud facere debebat, vt contingit *hic*, nam *cap. 3. de teſtam. & l. 6. tit. 10. part. 6.* ponderant teſtamentarij negligentiam, Sic tenent Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicommiſſ. num. 16.* Couar. *cap. 3. de teſtam. num. 3. & 4.* & *ibi* Hoſt. & Immola, Gregor. Lopez *l. 6. verſ. falla, tit. 10. part. 6.* Panor. *cap. cum omnes, de teſtam.* Feder. *conſil. 129.* Romanus dicens communem *conſil. 228.* Bart. Bald. Brunus, Oldend. quos refert Couarr. Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. num. 133. 134.* Matienzo *eodem tit. 4. l. 10. gloſſ. 6. num. 2. & l. 7. gloſſ. 5. num. 5. 6. 7. & l. 14. gloſſ. 1. n. 51. 52.* & eſt communis ſententia. Idem Armil. *verbo exequutor, num. 8.* Tabiena *ibi, q. 7.* Anchar. *cap. 3. de teſtam. num. 5.*

Hinc infertur, quòd ſi teſtator remiſit Petro debitori ſuo centum, ſi daret intra menſem quinquaginta hoſpitali à die mortis ſuæ: aliàs illa centum reliquit hoſpitali, non impleuit intra menſem prætendens ignorantiam, poteſt implere conditionem lapſo menſe, quia intelligitur à tempore mortis, ſupple, & ſcientiæ. Sic Anchar. *cap. 3. de teſtamen. num. 6.* vbi addit intelligi etiam à tempore aditæ hæreditatis, ſed ſtatim dicam de hoc. 11

Secundò infertur, quòd licèt in breuibus de capienda poſſeſſione apponatur clauſula, vt prouiſus teneatur intra ſex menſes litteras expedire, & iura Cameræ perſoluere: id tamen interpretandum eſt, vt ſi intra ſex menſes non poſſit capere, non currant ei ſex menſes. Et eandem interpretationem recipiunt obligationes de ſoluendis annatis, quæ in expeditione litterarum fiunt, licèt iuramentum interueniat, & in forma Cameræ concipiantur, vt *l. finali, C. de non numer. pecun.* cum multis adductis ab Ant. Gabriel, quem refert Sarmiento *vbi infrà*, quia dum quis frui non poteſt beneficio, annatam ſoluere non tenetur, quæ ex ipſis tantùm fructibus debetur, vel ſaltem propter ipſos. Sic Sarmiento *lib. 1. ſelect. cap. 12. num. 9.* & dicit primam partem ſic deciſam eſſe in Rota. 12

Quartò nota eſſe etiam graue dubium à quo tempore incipiat currere hic annus datus exequutori ad exequendum teſtamentum, an ſcilicet incipiat currere à die mortis teſtatoris, vel à die monitionis factæ per iudicem, vel à die aditæ hæreditatis. 13

Variæ ſunt ſententiæ.

Prima tenet incipere à die monitionis factæ per iudicem. Probatur ex *cap. 3. de teſtam.* ibi, *vt eum commoneat.* Sic Anchar. *dict. cap. 3. n. 5.* & *ibi* Couar. *num. 2.* Immola, Panor. & communis *ibi*, Ioannes à Canibus, Rochus, Baldus, quos *ibi* refert Couar. Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. num. 16.* & ſic explicat *l. 6. tit. 10. part. 6.* dicentem annum currere à die mortis teſtatoris, ſupple, & monitionis, vt intelligatur iuxta ius commune. 14

Et nota quòd monitio eſt illa generalis, quæ fit ab Epiſcopis per conſtitutiones Synodales. Sic Gregor. Lopez alios referens *l. 6. tit. 10. part. 6. verſ. lo mas aina.* Syluest. *teſtamentum, 2. q. 8. dict. 1.* vbi addit, quòd iam Epiſcopi generaliter monent per ſuas conſtitutiones, & ſic tranſacto anno à die mortis exequutio deuoluitur ad Epiſcopum. Idem mihi dixit quidam admodum doctus Iuriſperitus. Et in Synodo Granatenſi coacta ſub D. Petro Guerrero *lib. 3. tit. 9. de teſtam. num. 1.* habetur hæc monitio his verbis, *los albaceas cumplan los teſtamentos lo mas breue que ſer pudiere: y ſino los cumplieren dentro del termino, que por derecho, o por voluntad del teſtador ſon obligados.* 15

Secundò nota, quòd hæc monitio poteſt fieri per Epiſcopum, vel iudicem ſæcularem; quia (vt 16

infrà

infrà dicam) est hoc mixti fori. Sic Matienzo *dict. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 50.*

17 Secunda sententia tenet incipere à die aditæ hæreditatis; quia iure communi ab eo die sumit effectum testamentum, & antea eius exequutio impeditur, etiamsi quis intestatus decesserit. *l. si nemo, ff. de testam. tutel.* vnde cùm exequutor sit antea impeditus propter non aditam hæreditatem, non currit illi tempus. Sic Gregor. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. verss. fastu*; vbi explicat illam legem docentem currere à die mortis, supple, & aditæ hæreditatis: & addit quòd licèt attenta lege Regni legata non pendeant ab aditione hæreditatis, & sic videatur, quòd ante aditam hæreditatem currat hic annus, at placet, quòd de iudicis præcepto hæredi notificetur, vt intra certum tempus adeat, vel repudiet, & si intra id tempus nolit adire, à lapsu talis temporis curret hic annus. Idem omnino Burgos de Paz *1. part. legis 3. Tauri, num. 955.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. num. 178.* Sarmiento *lib. 8. select. super l. 1.* quæ est *l. in arbitrium, ff. de legat. 2. num. 23.* & sic intelligit dictam l. 6. partitæ Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 50.* quando hæres est præsens: secus (inquit) quando hæres est absens in remotis; quia tunc currit à die mortis testatoris.

18 Similiter dicunt aliqui, quòd constitutio Synodalis præfigens terminum exequutori eodem modo est intelligenda, vt scilicet terminus ille procedat à die hæreditatis aditæ. Sic Gregor. Lopez *ibi*, idem Panot. & Roman. quos refert, & sequitur Couar. *cap. 3. de testam. n. 3.* Rosel. *testamentum, 3. num. 2.* Armil. *verbo exequutor, num. 9.* Angel. *ibi num. 11.* Burgos de Paz *ibidem.*

19 Similiter dicunt aliqui ex his Doctoribus, quòd quando fuit præfixus terminus à testatore ad implendum testamentum, intelligitur talis terminus à die aditæ hæreditatis. Sic Anchar. *cap. 3. de testam. num. 5.* & *ibi* Couar. *num. 1.* Panor. *ibi*, Armil. *verbo exequutor, num. 8.* Tabien. *ibi, q. 7.* Gregor. Lopez *dict. l. 6. vers. si pudieren.* Burgos de Paz *dicto num. 955.* Angel. *verbo exequutor, num. 10.* Syluest. *testamentum, 2. q. 6.* & patet ex *l. statuliberos, §. si quis hæredi, ff. de statuliberis.*

20 Tertia sententia, & verior est, quòd currit annus à die mortis testatoris, & quòd iure regio iam non expectetur aditio hæreditatis, probatur, quia *l. 6. tit. 10. part. 6.* expressè dicitur currere à die mortis testatoris. Item, quia iure antiquo ideo expectabatur aditio hæreditatis, quia ante aditionem non poterant exequutioni mandari contenta in testamento: sed iam attento iure regio, nempe *l. 1. tit. 4. lib. 5. recopilat.* substantia, & valor testamenti non pendet ex aditione hæreditatis; sed possunt omnia ante aditionem mandari; ergo. Sic tenent Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 10. gloss. 6. num. 2.* & *l. 7. gloss. 5. num. 7.* Barbarius *cap. 3. de testam. n. 33.* Tello *l. 33. Taur. num. 1.* Peralta *l. cùm quidam, ff. de legat. 2. num. 9.* Spino *speculo testam. gloss. 28. à n. 11.* & intelligo à die mortis, & monitionis, iuxta ius canonicum, vt tenet prima sententia.

21 Hinc fit, quòd terminus datus per testatorem exequutori, currit etiam à die mortis, & non opus est, aditionem hæreditatis expectare, attento eodem iure regio. Sic Peralta *ibi*, Padilla *l. ea quam, C. de fideicommiss. num. 88.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 36.*

22 Nota tamen hanc sententiam intelligi in iis, quæ hæres facit tanquam exequutor, vt si qui est hæres, idem esset relictus exequutor, vel alius esset exequutor. Secus verò si hæres tanquam hæres tenetur aliquid facere. Tunc enim tempus curret ei à die aditæ hæreditatis, quia antea non est hæres, vt si testator dicat, hæres meus distribuat hoc. Sic Spino *ea gloss. 28. num. 14.* Peralta *eo n. 9.*

Dubium LII.

An sicut transacto anno, aliòve tempore per testatorem assignato ad exequendum testamentū, expirat officium exequutoris, & exequutio transfertur ad Episcopum: ita etiam eodem modo is, cui à testatore electio, vel declaratio commissa est, vt si testator dicat: Relinquo decem scuta pauperibus declarandis per Petrum, teneatur eligere, vel declarare intra annum, aliudve tempus ad exequutionem designatum, itavt alioquin ius illud eligendi, seu declarandi ad Episcopum spectet.

Duplex est sententia. 1
Prima est non finire eam potestatem, sed posse transacto eo tempore eligere, seu declarare. Ratio, quia textus loquuntur de exequutore, at hic non est exequutor, sed elector, declaratórve; quia iudex dicitur ille, qui declarat, seu sententiam profert: exequutor verò, qui nudum habet ministerium facti. Hic ergo non dicitur exequutor; quia non habet soluere de facto: ergo licèt officium exequutoris transferatur ad Episcopum, non verò ius eligendi, maximè, quia de iure communi, qui habet ius eligendi circa personas, potest eligere, & si fuerit in mora, potest eam purgare. Sic tenent Bart. *l. cùm quidam, num. 9. ff. de legat. 2.* & *l. finali, §. sed si quis, C. communia de legat.* & *l. exequutorem, ff. de exequut. rei indic.* & *consil. 142.* Butrio *cap. litteras, de supplen. neglig. Prælat.* Panor. *cap. 3. de testam. num. 12.* Ripa *l. si insulam, num. 88. ff. de verb. obligat.* Roman. & Henricus Botæus, quos refert Couar. *vbi infra.* Armil. *verbo exequutor, n. 10.* Tabien. *ibi, q. 9.* Angelus *ibi, num. 12.* Rosel. *testamentum, 3. num. 2.* Paulus de Castro *dicta l. cùm quidam, ff. de legat. 2. num. 9.* & hanc tenet Matienzo cum Baldo per eum citato *l. 14. tit. 4. lib. 5. recopilat. gloss. 1. num. 61.* quoad legata profana; secus verò quoad pia.

Secunda sententia probabilior ait non posse, sed transferri ad Episcopum ius eligendi, sicut etiam ius exequendi testamentum. Ratio, quia quod ex electione exequutioni traditum est, præuiam electionem postulat, sine qua fieri nequit exequutio: ergo intra tempus exequutionis oportet electionem fieri, *l. oratio, ff. de sponsal.* Item, quia licèt non sit exequutor totalis, est tamen partialis, quia suum consilium est causa, sine qua non, & in eo habet ratio expressa locum, scilicet, ne defunctorum voluntates protrahantur. Sic Padilla *l. cùm quidam, ff. de legat. 2. num. 27.* Aret. & Baldus *ibi*; dicitque Baldus sic practicari. Imnola *ibi*, & *cap. 3. de testam. num. 13.* vbi Anchar. *num. 10.* Barbat. *num. 41.* Cardin. *ibi.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 6. num. 17.* Angel. de Perusio *l. finali, §. sed & si quis, n. 2. C. comm. de legat.* & *ibi* Iason, & Corneus dicentes 2

dicentes esse communem. Gregor. Lopez *l.7. verſ. Obiſpos,tit.*10.*part.6.* Couar.*cap.3.de teſtam.num.7.* Syluest.*teſtamentum.2.q.8.dicto 2.*

3 Nota quòd licèt prima ſententia ſit etiam probabilis, at in quodam caſu videtur certa ſecunda ſententia; nempe quando diceret teſtator, relinquo decem pauperibus eligendis per meos executores,id eſt, *Albaceas*;quia tunc eſt commiſſio non perſonæ, ſed officio, vt *ſupra* dixi; quare ſicut officium tranſit ad Epiſcopum, ita commiſſio illa annexa officio,iuxta ſupradicta.

DVBIVM LIII.

An hæres, vel exequutor teſtamenti ſicut per canones, & leges habet annum ad exequendum teſtamentum, ita etiam in foro conſcientiæ, vel teneatur, quamprimum poteſt, exequi.

1 HÆc quæſtio pendet ex alia,an ſcilicet noceat animæ defuncti dilatio exequutionis teſtamenti, & ideo vtraque ſimul ſoluenda eſt. Angel. *verbo exequutor, num.*23.dicit nocere animæ defuncti non ſolui eius debita per exequutorem: & refert ex Minorum Chronicis quendam in Purgatorio detentum eſſe, donec eius debita ſoluerentur. & probatur ex *cap. in literis, de raptor.* vbi ſic dicitur. *Heredes moneas, vt quibus defunctus damna irrogarat, ſatisfaciant, vt à peccato valeat liberari.* Idem Palacios Rubios *vbi infrà num.19.*

2 Sit tamen prima concluſio:Omiſſio reſtitutionis debitorum defuncti per ipſum fieri mandatæ, nil nocet defuncto. Ratio,quia vel nocet ratione peccati omiſſionis, & hoc non, quia peccatum alienum non poteſt nocere defuncto,vel nocet ratione ſatisfactionis non exhibitæ,& hoc non,quia reſtitutio non eſt pars ſatisfactionis,nec fit ad ſatisfaciendum pro pœna debita pro peccatis, ſed eſt ad ceſſandum à peccato. Et *ad cap.in literis* reſpondetur,vel cum Nauar. *vbi infra*, quòd litera eſt mendoſa,& vbi dicit,*valeat*,debet dicere,*valeant*, & ſic referatur ad hæredes,quòd ſatisfaciant, & liberentur à peccato: vel ſecundò cum ipſo Nauarro, quòd loquitur cap illud de commodo accidentali, quod prouenit animæ defuncti ex orationibus, quas fundent pro eo ij, quibus reſtituitur. Sic tenent Nauar.ſumma Hiſp.*cap.*28. *addit.ad num.*68. *cap.*17. Lat. *cap.*17. *num.*68. Bellarm. *lib.*2. *de purgatorio, cap.*16. Syluest. *teſtamentum* 2.*q.*9. Nauar. *lib.*4. *de reſtit. cap.*4. *num.*75. *fol.*522. *& lib.* 3. *cap.* 4. *num.*168. *fol.*374. Armill. *verbo exequutor, num.* 16. Tabien. *ibi, q.*16. D. Anton. *p.*3. *tit.*10. *cap.*3. §.12. Spino *ſpeculo teſtam.gloſſ.*18.*n.*8. Cardin. *cap. qui oblationes el* 2.13.*q.*2. Soto 4.*diſt.*45.*q.*2. *art.*3. *paulo poſt principium.*

3 Secunda concluſio: Omiſſio eleemoſynarum, & ſacrificiorum, vel tardatio, quæ percepit defunctus, non nocent ipſi quoad meritum, nocent tamen quoad ſatiſfactionem.Probatur prima pars, quia meritum pendet ex voluntate, & intentione præcipientis, & non pendet ex aliena voluntate. Probatur ſecunda pars, quia licèt defunctus non puniatur ob huiuſmodi tarditatem, vtpote, quæ eſt aliena culpa, at nocet ei, quia non adhibetur remedium ſatiſfactionis, ſeu expiationis pœnæ, ſcilicet ſuffragia illa.Sic D.Thom. *quodlib.6.art.*3. Nauar. *lib.3.de reſtit.cap.4.n.*169.Syluest. Tabien. Angel. Armill. D. Anton. *proximè citati.* Soto 4. *diſt.*45.*q.*2. *art.*4. *verſ. reſpondetur bifariam.* Richar. 4.*diſt.*45 *art.*5.*q.*4. Gabr.*lectione* 25.*in canonem, litera E.* Palacios Rubios *infrà.* Manuel 1.*tomo ſumma, in antiqua cap.*130. *in noua cap.*133. *num.*8.

Nota, quòd Nauarra *eo num.*169. dicit, quòd ſi 4 defunctus non diſpoſuit, ſed reliquit aliquid hæredi, vel exequutori diſponendum, tardare in hoc nocet defuncto quoad meritum; ſed id non intelligo, & ita teneo abſolutè cum D.Thom. & reliquis Doctoribus, quòd nullo modo nocet quoad meritum; quia hoc pendet ex voluntate, quam habuit defunctus tempore, quo teſtatus eſt; nec ſcio, quo pacto poſt mortem poſſit alicui meritum augeri.

Tertia concluſio: Si exequutor, vel hæres,cùm 5 poſſint, differant notabiliter ſoluere debita defuncti, peccant mortaliter. Ratio, quia in iis etiam defunctus non potuit dilationem concedere, cùm lege iuſtitiæ ſint ſtatim ſoluenda; aliàs retineretur alienum inuito domino. Sic Nauarro in omnibus ſummis *cap.*25.*n.*65.Nauarra *lib.3.de reſtitut.cap.4. n.*165.Manuel *eo n.*8.

Quarta concluſio: idem eſt de cæteris legatis, 6 ſcilicet, quòd tenentur hæres, & exequutor ſoluere, quamprimum poſſint Vnde annus conceſſus ad exequendum intelligitur, ne incidant in pœnam, eo quòd non impleuerint. Probatur, quia legata debita ſunt iam, vbi teſtator obiit. Secundò patet ex *l.6.tit.*10.*part.6.* vbi dicitur, quòd impleant teſtamentum, quamprimum poſſint; & *l.nulli.C.de Epiſc. & Cleric.* dicitur, *ſine vlla cunctatione.* Item quia ſi ſunt legata pia,detrimentum notabile patitur defunctus ex mora, vt probaui; quare ſi notabilis ſit mora, eſt peccatum mortale, vt clarè colligitur ex *cap. qui oblationes, el* 1.2.13. *q.*2. vbi tales notabiliter differentes dicuntur necatores animarum, & tanquam infideles ab Eccleſia abiiciendi, id eſt, excommunicandi:& refert Beatus Turpinus *in ſua hiſtoria expeditionis Hiſpan. cap.*7.& Palacios Rubios *vbi infrà*,caſus notabiles de hoc.Sic tenent Nauar.*lib.3.de reſtit.cap.4.n.*169. *&* 166. Nauar. in omnibus ſummis *cap.*25. *num.* 65. Syluest. *teſtamentum.*2.*q.*9. Armill. *verbo exequutor, num.*16. Ioannes de Neapoli, quem refert, ac ſequitur D.Anton. 3.*p. tit.*10. *cap.*3. §.12. Azebedo *lib.5.recopil.tit.4.l.7. num.6.* Palacios Rubios *rubr.de donat.*§. 65. *num.*19. 20. Richar. 4. *diſt.*45. *art.*5.*q.*3.*&* 4. Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ.*28. *num.*8. Manuel *ibi, num.*8. *&* 9.

Immo ſi eſt conſtitutio Synodalis excommuni- 7 cans differentes exequi, incurrent eam: & ſi abſoluantur, & iterum, cùm poſſint, non impleant, reincidunt. Sic Nauarr. ſumma Hiſpana *cap.*25. *num* 65.

Nota quòd non excuſantur à mortali, quando 8 differunt cauſa vendendi res defuncti maiori pretio.Sic Palacios Rubios Azebedo, Syluest.*ibi.* Excipe tamen, niſi differant, vt rebus defuncti meliùs venditis copioſiores elargiantur eleemoſynas, & augmentum eleemoſynæ eſt valdè magnum: tempus autem tarditionis eſt valde breue, ita vt arbitrio boni viri meliùs ſit tardare; quod bene explicat Palacios *ſuprà*, & Angel. *verbo exequutor, num.*24.Sic quando tantum eſt augmentum, quod præualet tarditati,ſcilicet, quia eleemoſyna,quam habuiſſet defunctus ex illis rebus, citò venditis, & tempus tardationis, in quo pœnam ſuſtinuit,

non

non iudicantur tantum satisfactoria, quantum est eleemosyna, quæ colligitur ex tardatione: aliàs (inquit Angelus) non liceret, quia non est vni faciendum malum propter bonum alterius. Sic Syluest. *ibi*, & colligitur ex D. *Thom. quodlib. 6. art.* 14. quem sequitur D. Anton. *dicto* §. 12. & Tabien. *verbo exequutor, q.* 16. vbi dicunt, quòd quando differt exequutor modico tempore, vt ampliores det eleemosynas rebus defuncti meliùs venditis, laudabiliter facit: si verò multum differt, vt non multo ampliores, peccat. Vnde, inquit Palacios, non excusatur, quando differt, vt meliùs vendantur, vt hæredi prosit.

Dubium LIV.

Quid possit Episcopus circa testamentorum exequutionem.

1 Sit prima conclusio. Episcopo incumbit cura, vt exequutioni mandentur testamenta, & potest cogere ad hoc exequutores, vel hæredes, *cap. si hæredes, cap. Ioannes, cap. tua, de testam.* & in Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. Atque idem dicendum est de Abbatibus, & aliis Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem; ita vt tam ipse Prælatus, quàm eius subditi sint exempti à iurisdictione Episcopali. Et idem dicendum est de Capitulo Sede vacante. Sic multos allegans Couar. *cap. Ioannes, de testam. num.* 1. & 2.

2 Hæc conclusio, quo ad legata pia est certissima, quoad legata verò non pia, est difficultas, quia *dict. cap. tua*, & Trident. de legatis piis loquuntur; & sic tenet gloss. *d. c. tua, verf. piis*. Anchar *dicto cap. si hæredes, num.* 7. & *cap. finali, de testam. in* 6. *fine*. Bart. *l. solent, ff. de alimen. & cibar. legat.* & Panorm. *dicto cap. si heredes, num.* 7. nititur vtramque sententiam conciliare.

3 At dicendum est posse etiam quoad legata non pia; quia *dicto cap. si heredes*, vniuersaliter, & absque distinctione hoc dicitur, & communiter est hoc receptum *ibi*, vt fatentur *eo cap. si heredes*, idque sequuntur Couar. *num.* 3. Cardin. & Barbar. *n.* 3. glossa *verf. ab Episcopo*. Butrio *cap. Ioannes, de testam.* Alexand. dicens communem *consil.* 139. *lib.* 6. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 45. Syluest. *testamentum*, 2. *q.* 8. *dicto* 6. Gregor. Lopez *l.* 6. *verf. lo mas aina, tit.* 10. *part.* 6. Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. num.* 9. Innoc. & Host. *cap.* 3. *de testam.*

4 Secunda conclusio. Iudex etiam sæcularis habet eandem facultatem etiam in legatis piis; hoc enim est mixi fori: vnde datur locus præuentioni, *Auth. de ecclesiast. titulis*, §. *si quis adificationem, collat.* 9. & *l. hæ editas, ff. de petit. hæred.* Sic Couarr. *dicto cap. si heredes, num.* 1. & *ibi* Panorm. *num.* 3. Barbat. *ibi*, Gregor. Lopez *l.* 6. *verf. lo mas aina, tit.* 10. *part.* 6. & *l.* 7. *verf. que exemplan*. Matienzo *dicta l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 57. & *eodem tit.* 4. *l.* 10. *gloss.* 7. *n.* 1. Speculator, & Bald. per eum citati. Castillo *l.* 36. *Taur. verbo, nuestras iusticias*. Gomez Arias *ibi, n.* 1. Tello *n.* 5.

5 Hinc fit malè Spino *speculo testam. gloss.* 28. *n.* 44. appellare hanc sententiam falsam, dicitque ad solum Episcopum pertinere.

6 Tertia conclusio. Potest Episcopus intra quinque menses aliúdve tempus arbitrarium cogere hæredes, & exequutores exequi testamentum etiam quoad legata profana per censuram Ec-

clesiasticam, vel etiam per interdictum administrationis bonorum defuncti, licet iure datus sit illi annus ad exequendum. Sic colligitur ex *dicto cap. si heredes*; & probatur, quia ipsi tenentur, quamprimum possunt exequi. *l. nulli, C. de Episcop. & Cleric. l.* 6. *tit.* 10. *part.* 6. ergo possunt compelli. Sic Immola, Cardin. Barbatius, quos refert, & sequitur Couarr. *dicto cap. si haredes, num.* 4. Gregor. Lopez *l.* 6. *verf. lo mas aina, tit.* 10. *part.* 6. Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 14. *glossa* 1. *num.* 56.

7 Nota idem etiam posse iudicem sæcularem; quia (vt dixi) est hoc negotium mixti fori. Sic Gregor. Lopez *ibi*.

8 Quarta conclusio; si exequutor fuerit negligens in adimplenda voluntate testatoris, transacto anno transfertur exequutio ad Episcopum; nisi testator in casu negligentiæ alium substituisset (quod posse facere *dub. sequenti* dicam.) Patet ex *cap.* 3. *de testam.* vbi Episcopo dicit Pontifex; *Commone exequutores, vt intra annum cuncta impleant: quod si infra dictum tempus non impleuerint, per te impleantur.* Et docent omnes saltem quoad legata pia; nam quoad profana sunt opiniones, quas retuli in prima conclusione: & iuxta dicentes non posse Episcopum cogere, nec se intromittere quoad profana, non transfertur ad ipsum quo ad illa: at iuxta communem, quam sequuti sumus, posse Episcopum cogere, & se intromittere, quoad profana, transfertur etiam ad ipsum quo ad profana. Et in speciali hoc tenet Matienzo *dicta l* 14. *gloss.* 1. *n.* 45. Syluest. *testamentum*, 2. *q.* 8. *dicto* 6. Host. & Innoc. *cap.* 3. *de testam.* Couar. *cap. tua, eodem tit. n.* 6. & *ibi* Barbat. *num.* 4.

9 Duplex tamen occurrit hic difficultas: altera est, an vt translacto anno esset officium exequutoris, requiratur aliqua monitio. Quidam dicunt sat esse transcursum anni, licet nulla præcedat monitio. Sic Gregor. Lopez *l.* 8. *tit.* 10. *part.* 6. *verf. amonestados*. Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 7. *num.* 5.

10 At probabilis est requiri, quia *cap.* 3. *de testam.* expresse dicitur: *Commone, vt intra annum adimpleant, quod si intra dictum tempus non impleuerint, per te impleantur*. Ergo non deuoluitur ius hoc exequendi ad Episcopum, nisi transacto anno post monitionem. Vnde inquit Panorm. *dicto cap.* 3. *de testam. num.* 11. quòd licet ad implendum legata pia sex menses assignentur à iure, vt *supra* diximus, at illud est, quod ad solutionem faciendam: at verò quo ad deuolutionem faciendam ad Episcopum, requiritur transcursus anni post vnam monitionem. Sic tenent Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 14. & 39. Panorm. *dicto cap.* 3. *num.* 11. & *cap. si heredes, de testam. num.* 6. Syluest. *testamentum*, 2. *q.* 8. *dicto* 1. Angel. *verbo exequutor, num.* 11. Tabien. *ibi, q.* 8. Couar. *cap.* 3. *de testam. n.* 2. & *ibi* Cardin. Anchar. Immola, & Baldus *l. quod pauperibus, n.* 11. *C. de Episc. & Cleric.* Barbatius, & alij quos refert Couar. *ibi*.

11 Nota tamen quòd iam hodie Episcopi monent per constitutiones synodales, & sic currit annus à die mortis. Sic Panorm. *cap.* 3. *de testam. num.* 11. Syluest. Angel. Tabiena, *ibidem*. Armilla *verbo exequutor, num.* 9. An verò hæc constitutio currat à die scientiæ, & aditæ hæreditatis, iam *supra* dixi.

12 Secundò nota, quòd hoc limitant Armil. Angel cum Richardo 4. *dist.* 45. *art.* 5. *q.* 3. quando intra annum habuit exequutor in promptu bona,

 quibus

quibus posset legata soluere. Quam limitationem reprobat Syluest. *ibidem*; sed vera est limitatio. nam, vt *supra* dixi, tempus non currit impedito; & quia Syluest. (vt *ibi* dixi) tenuit in hoc contrarium, ideo reprobat hanc limitationem.

13 Tertiò nota, quòd etiam ante annum transfertur exequutio ad Episcopum, si exequutor bis monitus, vt intra certum tempus exequatur voluntatem defuncti, exequi intra illud tempus noluerit. *Auth. de ecclesiast. tit. §. fin autem.* Sic Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 7. num. 5.* Couarr. *cap. 3. de testam. num. 5.* & *ibi* Panorm. *num. 11.* & *ibi* Immola, Iacobus à Canibus, quem refert Couarr. Salizetus *Auth. hoc amplius. C. de fideicommiss.* Gregor. Lopez *l. 8. vers. amonestados. tit. 10. part. 6.* Syluest. *testamentum 2. q. 8. dicto 2.* Angel. *verbo exequutor, n. 11.* Tabien. *ibi q. 8.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 56.*

14 Hoc limitant Couarr. Panorm. Immola, Iacobus à Canibus, Saliz. Syluest. Angel. Tabiena, Gregor. Lopez *ibi*, vt intelligatur in legatis piis; in aliis verò ait Gregor. Lopez post anni transcursum. At Matienzo *eo num. 36.* ait, quòd etiam in profanis potest Episcopus breuius tempus, vt quinque, vel sex menses, assignare exequutori, vt adimpleat sub interdicto administrationis bonorum: & quòd ad ipsum deuoluitur exequutio, vt dixi *conclus. 3.* ex ipsomet Couarr. & multis aliis.

15 Altera difficultas est, an requiratur sententia, vt cesset officium exequutoris, vel eo ipso expiret transacto anno post monitionem. Nam Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 65.* dicit requiri sententiam, vt priuetur officio exequutoris; ad incurrendum verò alias pœnas non: & refert *l. 8. tit. 10. part. 6.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. por juizio.* At nescio quid sibi velit, quia nec lex illa, nec Gregor. Lopez dicunt requiri sententiam, vt cesset officium exequutoris; & expresse dicunt ad alias pœnas, nempe priuationis hæreditatis, vel emolumenti prouenientis ex testamento sententiam requiri.

16 Et sic dico officium exequutoris eo ipso cessare transacto eo anno post monitionem, & deuolui ad Episcopum. Probatur, quia *cap. 3. de testam.* dicit Pontifex Episcopo; *transacto anno per te exequaris.* quasi supponens iam expirasse. Item quia communiter Doctores sic loquuntur, transacto anno ius exequendi deuoluitur ad Episcopum. Sic loquuntur Matienzo *ca l. 14. gloss. 1. num. 45. & l. 7. gloss. 2. num. 1.* Couar. *cap. 3. de testam. num. 2.* Syluest. *testamentum 1. q. 8. dicto 1.* Tabien. *verbo exequutor, q. 8.* Angel. *ibi, num. 11.* ergo supponunt iam expirasse, aliàs non dicerent transferri ad Episcopum, sed posse Episcopum illo priuare.

17 Quinta conclusio: si exequutor est suspectus, potest remoueri. Sic Gregor. Lopez *l. 1. tit. 10. part. 6. vers. en la verdad.* ad idem sunt Specul. Bald. Alex. Iason, Curtius, quos refert, ac sequitur Padilla *l. 1. n. 29. ff. de legat. 2.* vbi dicunt posse Episcopum auferre officium exequutori, si sibi non obtemperet, vel malè administret.

18 Sexta conclusio. Nomine Episcopi in quinque præcedentibus conclusionibus intelliguntur etiam ii, qui iurisdictionem quasi Episcopalem habent secluso Episcopo: vt sunt aliqui Abbates, & aliqui Archidiaconi; quia hi intelliguntur nomine diœcesani, iuxta glossam *Clement. vnica, de foro compet. vers. diœcesani*; vbi Immola, & Cardin. & Felin. *cap. cùm olim, de præscript.* Et licèt gloss. *Clement. 1. de vita & honest. Cleric.* & Immola *cap. de monachis, de præb.* velint solum Episcopum comprehendi nomine *diœcesani*; sed Felin. Panorm. & Barbat. quos referunt, & sequuntur Couarr. & Matienzo statim citandi dicunt id procedere in iis, quæ potius exigunt officium Episcopi, quam eius iurisdictionem. Sic Panorm. Ioan. Andr. Barbatius *cap. Ioannes, de testam.* vbi Couar. *num. 1.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num. 46.* Syluest. *testamentum 2. q. 3. dicto 3.* D. Anton. *3. p. tit. 10. cap. 3. §. 9.*

Nota quòd si huiusmodi Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem nulli Episcopo subiecti sint, sed ab eo sint exempti cum his, qui illorum sunt iurisdictionis, non tantùm possunt cogere exequutores exequi vltimam voluntatem, sed eis negligentibus poterunt illam exequi, vt possunt Episcopi. Si verò hi Prælati non omnino exempti sint ab Episcopo, sed ab his ad Episcopum sit appellatio, licèt possint cogere exequutores ad exequendum, quod omnes fatentur, teste Couar. & potest probari ex *cap. quanquam, de vsuris in 6.* iuncta gloss. *vers. loci*, & Franco, & Dominico *ibi.* At forsan non poterunt exequi ipsam vltimam voluntatem negligentibus exequutoribus, sed id officium Episcopo deseretur: at poterunt exigere rationem ab exequutoribus. Sic Cardin. quem refert, ac sequitur Couar. *ibi num. 2.* Matienzo *num. 47.* 19

Septima conclusio: Capitulum Sede vacante potest compellere exequutores, & eis negligentibus exequi testamentum, sicut potest Episcopus. Ratio, quia ad iurisdictionem Episcopalem spectat, in qua plenè succedit Capitulum, *cap. cùm olim, de maiorit. & obedien.* Sic contra Barbatium *cap. Ioannes, de testam. num. 15.* tenent Calder. Cardin. Pauinus, Ioan. Andr. Panorm. Ancbar. quos refert, & sequitur Couar. *eo num. 1.* Matienzo *eo n. 47.* Spino *speculo testam. gloss. 18. num. 20.* Syluest. *testamentum 2. q. 3. dicto 3.* D. Anton. *3. p. tit. 10. cap. 3. §. 9. notab. 3.* 20

Nota tamen, quòd Episcopo absente, vel infirmo non potest hoc Capitulum, quia iurisdictio non transit in Capitulum in hoc casu. Sic Syluest. D. Anton. *ibi.* 21

Octaua conclusio: Episcopus, ad quem deuoluitur exequutio, est Episcopus originis, vel domicilij testatoris, vterque enim potest; at compellere exequutores debet suus Episcopus, id est, exequutoris, nisi susceperit officium in domicilio testatoris; quia tunc videtur quasi contraxisse ibi: & ideo talis Episcopus potest compellere, si inuenerit eum ibi, aliàs seruabitur, *cap. Romana, de foro compet.* Sic Syluest. *testamentum 2. q. 3. dicto 5.* D. Anton. *3. p. tit. 10. cap. 3. §. 9.* 22

Nona conclusio. Si Episcopus elapso anno dato exequutoribus ad exequendum fuerit negligens in administranda iustitia, & remouendo illos ab exequutione, & priuando emolumentis, potest Metropolitanus talem exequutionem facere; quia eius est negligentiam Episcopi supplere, cùm quilibet de populo reclamare possit, si videat defuncti voluntatem non impleri, *l. 4. tit. 10. part. 6.* Sic Archid. & Butrio, quos refert, ac sequitur Spino *speculo testam. gloss. 28. num. 42.* 23

Dvbivm

Dubium LV.

An possit testator prohibere, ne ad Episcopum deuoluatur exequutio testamenti, negligentibus hæredibus, vel exequutoribus exequi, vel ne teneantur reddere rationem administrationis Episcopi.

1 IAm suprà agens de acceptione personarum latè dixi, an in capellis, vel fabricis, vel capellaniis possit testator cauere, ne Episcopus se intromittat: aliàs facit bona illa profana. Et alibi egi de quodam casu Concil. Trident. An administratores in eo casu teneantur reddere rationem prohibente testatore. In præsenti ergo tantùm agimus, in quo possit testator prohibere potestatem, & iurisdictionem Episcopi circa sui testamenti exequutionem.

2 Sit prima conclusio. Licèt testator iubeat, ne possit Episcopus se intromittere, & cogere exequutores ad exequendum testamentum, adhuc potest Episcopus id facere. Ratio, quia ea prohibitio est illicita, & ideo non est seruanda. Sic habetur expressè *cap. tua, de testam.* & *ibi* glossa *verf. interdici*, reddit rationem, quia priuata dispositio testatoris non potest immutare statuta per canones. Idem tenent Panor. Anchar. & omnes *ibi*, Couar. *ibi, num.6.* Spino *speculo testament. gloss.* 28. *num.* 10. Syluest. *testamentum*, 2. *q.* 8. *dict.* 4. Armil. *verbo exequutor, num.* 11. Tabiena *ibi, q.* 11. Angel. *ibi num.* 14. D. Anton. 3. *part. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. *fine*, Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 48. Quando autem testator commisit exequutori, vt secundùm suam conscientiam exequatur, potest Episcopus petere rationem, vt discernat, an benè, vel malè expenderit. Sic Dominicus *cap. statutum*, §. *assessorem, num.* 5. *de rescript. num.6.* Francus *ibi, n.6.* Felin. *cap. significasti, el* 1. *ad finem, de homicid.* Padilla *l. eum quidam, ff. de legat.* 2. *num.* 11.

3 Secunda conclusio. Si absolutè prohibeat testator, ne exequutio sui testamenti deuoluatur ad Episcopum, & ipse non prouidit alium, ad quem deuolueretur in casu negligentiæ, non valet prohibitio, quo ad causas pias, sed adhuc negligentibus exequutoribus intra annum implere, deuoluetur exequutio ad Episcopum. Patet ex *dict. cap. tua*, iuncta ratione glossæ allata conclusione præcedenti; & sic tenent omnes citandi pro vtraque sententia statim.

4 At dubium est, an talis prohibitio operetur, vt tunc; quo ad legata profana non deuoluatur exequutio ad Episcopum.

Duplex est sententia: & vtraque est satis probabilis.

5 Prima ait, tunc non deuolui ad Episcopum exequutionem quoad legata profana. Sic Panor. Anchar. Syluest. Armil. Tabien. Angel. D. Anton. *prima conclusione citati*; & hanc sententiam dicit esse veriorem Matienzo *ea num.* 48.

6 Secunda sententia probabilior dicit etiam tunc deuolui exequutionem ad Episcopum, quoad legata profana; quia ratio *dict. cap. tua*, generalis est, & procedit etiam in legatis profanis, cùm stando in idem etiam quoad hæc deuoluatur exequutio ad Episcopum, & testator non potest facere, quin canones habeant locum in suo testamento. Sic Couar. *eo cap. tua, num.6.* & *ibi* Barbatius *num.* 4. & Baldus, quem refert Couar.

7 Tertia conclusio. In tribus casibus posset testator euitare Episcopi iurisdictionem in suo testamento. Primus casus est, quando in casu negligentiæ executoris testator substituit alium exequutorem, tunc enim non deuoluitur exequutio ad Episcopum, donec substitutus constituatur in negligentia. Sic Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 7. *gloss.* 2. *num.* 2. & *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 45. Couar. *cap.* 3. *de testam. num.* 2. vbi Barbat. *num.* 14. & idem Couar. *cap. tua, de testam. num.* 6. Syluest. Armil. Tabien. Angelus, vbi citati sunt *in* 1. *conclus.* Spino *speculo testam. gloss.* 28. *n.* 41. Gregor. Lopez *l.* 7. *verf. albaceas, tit.* 10. *part.* 6. Cæpola, & Baldus, quos refert Matienzo.

8 Circa hunc casum nota primò, quòd licèt possit testator alium exequutorem substituere in negligentiam prioris: at non poterit iterùm substituere negligentiam illius substituti. Sic Baldus, quem refert, ac sequitur Gregor. Lopez *ibi*.

9 Secundò nota, quòd Azebedo *l.* 6. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopilat. num.* 14. dicit, quòd non potest exequutori exequutorem substituere, & sic non debet dicere, si primus fuerit negligens, sed si intra tale tempus non exequatur, sit tàlis exequutor; sed nescio cui innititur fundamento; cæteri enim Doctores absolutè dicunt posse in negligentiam prioris exequutoris alium substituere: & sic est tenendum.

10 Secundus casus est, quoties nullo designato tempore dixerit testator expressè tempus legitimum eis non currere: sed liberam exequutoribus commissionem reliquerit, vt cùm voluerint, exequantur. Sic Bald. Guald. Panor. Barbat. quos refert, & sequitur Couar. *ibi num.6.* Matienzo *lib.* 5. *tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 48.

11 Tertius casus est, si testator designauerit quid sit agendum de legato eo casu, quo prima eius iussio non fuerit ob exequutorum negligentiam ad effectum deducta, tunc non potest Episcopus eam voluntatem immutare. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Couar. *eo cap. tua, dicto num.6.*

12 Quarta conclusio. Si testator prohibuit rationem reddi Episcopo ab exequutore, si exequutor deliquit indebitè administrans, non valet remissio; quia non est verisimile voluisse testatorem eludere suam voluntatem, & Pontificale officium: nec etiam posset testator impedire officium ordinarij isto casu. *Clement.* 1. *de testam.* & *cap.* 3. *eodem tit.* aliàs verò si ex distributione, vel detentione delictum non committit, nec offenditur testatoris voluntas, valet remissio. Sic Paulus, quem refert, ac sequitur Syluest. *testamentum*, 2. *q.* 8. *dict.* 5. Rosel. *restitutio* 15. *num.* 10.

13 Immò quando testator remittit exequutori rationem reddendam Episcopo, adhuc tenetur illam reddere; tantùm enim sibi videtur remissa scrupulosa inquisitio, quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum restitutionem. Sic Salizet. Thom. Ferrari. quos refert, ac sequitur Matienzo *ea l.* 14. *glossa* 1. *num.* 67.

Dubium LVI.

Quæ sit pœna hæredis, vel exequutoris negligentis exequi testamentum, & an incurratur ipso iure, vel opus sit sententia.

1 Sit prima conclusio. Hæres negligens soluere legata pia intra sex menses à die insinuationis testamenti, cogitur in pœnam legatum reddere cum omni emolumento, quod ex eo potuit percipi à die mortis testatoris. Sic multi, quos refert, ac sequitur Couar. *cap. si hæredes, de testam. num.* 5.

2 Secunda conclusio. Hæres, aut exequutor semel monitus non tradens exequutioni voluntatem testatoris intra annum, perdit omne lucrum ex testamento sibi proueniens, adeò, vt hæres non tantùm hæreditatem, sed etiam prælegata amittat, *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. l.* 8. *tit.* 10. *par.* 6. sic multi, quos refert, ac sequitur Couar. *ibidem n.* 6. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 64.

3 Tertia conclusio. Licèt multi, vt Guillelmus Benedictus *cap. Raymutius, de testam. verbo, absque liberis, el* 2. *num.* 199. Paulus de Castro, Angel. Iason, *d. Auth. hoc amplius*, censeant ad pœnam hanc necesse esse, vt admonitio hæc fiat per iudicem, ita vt non sit satis per epistolam, nuncium, aut litteras admonere, at tenendum omnino est satis esse per nuncium, vel epistolam, aut litteras admonere. Sic Gregor. Lopez *dict. l.* 8. & Matienzo *dict. num.* 64. & Couar. *ibidem num.* 7. alios referens.

4 Quarta conclusio. Hanc pœnam effugiet hæres, vbi alia minor à testatore inflicta fuit ob hanc negligentiam; illa enim operatur, vt hæc pœna cesset, & idem est quoties testator prolixius tempus testamenti exequutioni assignauerit. Sic Couarr. id probans, & alios referens *num.* 7. Matienzo *eodem num.* 64.

5 Quinta conclusio. Filius negligens exequi voluntatem paternam, non priuatur legitima sibi debita; licèt multi, quos refert Couar. *num.* 9. dicant priuari, quando fuit negligens circa legata pia, propter *cap. licèt, de voto*, at verius est non priuari. Quod etiam habetur expressè *l.* 8. *tit.* 10. *part.* 6. & ad *cap. licèt, de voto*, respondetur, quòd ibi fuit speciale; quia filius etiam voto se adstrinxerat implendi votum paternum. Sic Couar. *ibi num.* 9. 10. Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. num.* 17. 18. Segura *l.* 3. *§. fin. num.* 106. *ff. de liber. & posthum.* Spino *speculo testam. gloss.* 28. *a num.* 46. per plures. Gregor. Lopez *dict. l.* 8. *vers. legitima.*

6 Hinc fit, quòd si talis filius melioretur à patre in tertio bonorum, non priuabitur illo, si non impleat testamentum paternum, quia tertium in hoc Regno est legitima filiorum. Sic Segura, Padilla, Greg. Lopez *ibi*, vbi benè addit, quòd priuabitur melioratione quinti, quia hoc non est legitima.

7 An verò incurrantur pœnæ hæ ipso iure, vel requiratur sententia. Multi dicunt non requiri sententiam. Sic gloss. *Auth. de hered. & falcid. §. si qui autem, vers. auferri*, Bald. Saliz. Iason, Angel. Corneus *Auth. hoc amplius, C. de fideicommiss.* per textum, ibi, *amittat*; quod verbum inducit priuationem ipso iure, vt tenent multi, quos refert Couar. *dict. cap. si hæredes, num.* 8. & per alia fundamenta, quæ *ibi* adducit. Idem tenet Matienzo dicens esse communem *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 65.

8 At verius est non incurri ipso facto, sed requiri sententiam; quia verbum *amittere* sententiam exigit, vt ex multis probat Couar. *eo num.* 8. sic tenet Angel. quem refert, & sequitur *ibi* Couar. *dict. num.* 8. Paulus de Castro *dict. Auth. hoc amplius*, & *ibi* Padilla *num.* 22. Tello *l.* 38. *Taur. num.* 2. Spino *dict. gloss.* 28. *num.* 68. Nauarra *lib.* 3. *de restit. cap.* 4. *n.* 166. Matienzo *eodem tit.* 4. *l.* 12. *gloss.* 1. *num.* 3. & de exequutore id definit *lex* 8. *tit.* 10. *part.* 6. & *ibi* Gregor. Lopez *vers. perjuicio.*

Dubium LVII.

An si testator legat tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui iubet in pauperes, vel in opera pia arbitrio suorum exequutorum, possint exequutores distribuere, & dare illi monasterio, vel pauperi ex illis mille aureis aliquid, quando ita pauper esset, vt id indicaretur expediens.

1 Partem affirmantem tenet Anchar. *cons.* 84. *à num.* 3. *vsque ad finem*, videlicet, quòd potest, quando testator reliquit aliquid monasterio, & reliqua inter pauperes distribuenda, dari aliquid illi monasterio, quando postea superuenit maxima paupertas, & tempore testamenti babebat necessaria: quem refert, ac sequitur Mantica *lib.* 8. *de coniect. vltim. volunt. tit.* 5. *num.* 19.

2 Sit tamen conclusio. Non potest testamenti exequutor illi dare amplius. Patet ex *l.* 3. *tit.* 10. *part.* 6. vbi sic dicitur: *Si el testador mandase dar a personas ciertas alguna cosa, o cierta quantia de maravedis, e todos los otros bienes dexase a su testamentario, que los distribuyese entre pobres segun su aluedrio, el tal no puede dar a ninguna de aquellas personas ciertas, aunque viese que era muy pobre, y conuenia dar le mas de aquello, que le auia mandado el testador.* Vbi Gregor. Lopez *vers. le mandase*, dicit hoc ideo esse, quia generaliter facultas data exequutori non refertur ad easdem personas, de quibus iam per testatorem erat specialiter prouisum, *l. talis scriptura, in princip. ff. de legat.* 1. *l. doli clausula, ff. de verb. oblig.* & tenet etiam Henriquez *lib.* 7. *de indulg. c.* 23. *in fine commenti.* Manuel *q. reg. tom.* 2. *q.* 125. *art.* 8.

3 Nota, quòd dispositum in hac lege procedit, quando dispositio specialis præcedit, & sequitur generalis, vt si diceret priùs testator, lego centum Petro meo consanguineo, & postea legaret mille distribuenda inter suos consanguineos; tunc enim nihil posset illi consanguineo, scilicet Petro amplius dari: at quando generalis præcedit, & sequitur specialis, secus est, vt est casus specialis, *l. Titia, §. qui Marco, ff. de annuis legat.* & tenet Bart. post gloss. *l. quæsitum, §. finali, ff. de vsufruct. legat.* Et ratio est, quia quando generale præcedit, secundùm sui naturam, iam comprehendit omnia sub se contenta, & ideo speciale subsequens non est sic potens, vt possit derogare in his, quæ iam sunt comprehensa: sed quando speciale præcedit, & sequitur generale, tunc appositio primi specialis impedit omnia comprehédere. Sic Albericus, & Petrus *dict. §. qui Marco*, quos refert, & sequitur Gregor. Lopez *ibidem*: vt, lego cappam fratribus, & Priori Bibliam, Prior vtrumque consequitur. Idem Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 128. *n.* 10. 11. 12.

4 Aduerte tamen, quòd hæc distinctio procedit, quando

quando legatum generale comprehenderet omnes personas: secus quando non, tunc enim idem dicendum est, siue dispositio generalis præcedat, siue non, non enim poterit illi legatario particulari amplius dari; quia cessat ratio adducta. Vnde in eo casu illius *l. 3. tit. 10. part. 6.* non refert quòd dispositio generalis præcedit, siue sequatur; quia legatum generale non debebatur omnibus pauperibus, sed sufficiebat inter certos distribui per exequutorem. Sic Gregor. Lopez *ibi*, per quod reprobat Archid. quem *ibi* refert dicentem, quòd si testator iussit centum distribui inter pauperes ciuitatis Bononiæ, & certis pauperibus ipsius ciuitatis reliquit cuilibet decem, possunt illi ex centum habere aliquid. Sed minùs bene (ait Gregor. Lopez) quia eo casu non debebatur legatum omnibus Bononiæ pauperibus, sed sat erat inter certos distribui. Et sic ipsum Archid. reprobat etiam Ioannes Andreas, per Gregorium Lopez citatus.

DVBIVM LVIII.

An exequutor testamenti, vel alius, cui committitur aliquam summam inter pauperes distribuere, possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare.

DVplex est sententia.

1 Prima negat. Probatur ex *l. si mandauero, §. si tibi centum. ff. mandati*, vbi sic dicitur: si mandauero tibi, vt des centum aureos, cui volueris, & consumpseris, es reus mandati. Secundò, quia si patronus velit se præsentare ad beneficium, non potest, *cap. per nostras, de iure pat onat.* & redditur ibi ratio, quia inter dantem, & accipientem debet esse distinctio. Tertiò, quia si alicui iniungeretur pro pœnitentia, vt daret pauperibus sex aureos, non satisfaceret dando sibi, si pauper est. Sic tenent Paulus de Castro *l. si is, cui, C. de furtis, n. 2.* Iacobus Aretinus, quem refert, ac sequitur Anchar. *cap. fin. de testam. in 6. n. 13.* Cardin. Clemen. 1. *de testam. q. 22.* & *ibi* Immola *n. 19.* Paulus *ibi.* Abbas *cap. fin. n. 4. de instit.* Rosel. *restitutio 15. num. 8.* Syluest. *testamentum, 2. q. 2. dicto 5. & verbo eleemosyna, q. 2. fine*, vbi Angel. *num. 5.* Bald. Alber. Saliz. Fulgosius, Raphael. *dicto §. si tibi centum*, Peralta *l. vnum ex familia. §. rogo, ff. de legat. 2. à num. 4. vsque ad 8.* vbi multos refert, & alios dicentes, quòd nec potest dari filio suo; quia filius reputatur vna persona cum patre. Quod idem sequitur ipse Peralta, quando filius est sub patris potestate: & alios etiam refert, dicentes quòd nec consanguineis suis. Immo Ioan. Andr. quem refert, & sequi videtur Gregor. Lopez *l. 3. tit. 10. part. 6. vers. uviere*, ait non posse dare alicui maximè sibi coniuncto. Hanc etiam sententiam, quod nequit sibi, tenent Sarmiento *lib. 8. select. §. super l. cum quidam, n. 22. ff. de legat. 2.* fatetur tamen *n. 21.* posse amicis, & consanguineis; & Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5. num. 9. & num. 16.* fatetur posse suis consanguineis. Palac. Spino *infrà.*

2 Nota primò, quòd fatentur aliqui ex his Doctoribus, quòd si talis esset in extrema necessitate constitutus, posset sibi accipere, sicut potest furari. Sic Cardin. Immola, Paulus, Rosel. Peralta, Mantica *ibidem.* Syluest. *testamentum. 2. q. 2. dicto 5.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 65. num. 42.* Spino *speculo testam. gloss. 28. num. 28.* & videtur tenere Padilla *l. cum quidam, num. 22. ff. de legat. 2.* vbi dicit posse sibi capere, si maximè egens sit.

3 Secundò nota, quòd fatentur etiam, quòd Prior Religiosus, cui hæc distributio commissa est, potest suo monasterio, si pauper sit, aliquid applicare, quia iam saluatur distinctio personarum. Sic contra aliquos, quos *ibi* refert Peralta, Cardin. Immola, Paulus, Rosel. Anchar. *ibi.* Syluest. *testamentum 2. q. 2. dicto 5.*

4 Tertiò nota. quòd si plures sint deputati exequutores, fatentur hi Doctores, quòd possunt vni ex ipsismet partem eleemosynæ illius dare, si pauper sit, quia iam saluatur distinctio personarum. Sic Cardin. Immola, Paulus, Rosel. Syluest. *ibid.* Gregor. Lopez *dicta l. 3. vers. uviere.* Panorm. *cap. cum in iure, de elect.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14 gloss. 1. num. 11.* Paris. *consil. 26. num. 22. volum. 4.* Sarm. *eo num. 22.*

5 Secunda tamen sententia probabilior ait posse talem distributorem sibi, si pauper sit, sicut & aliis pauperibus distribuere. Ratio, quia non debet esse peioris conditionis, ex eo quòd sit distributor; sed si non esset distributor, posset sibi aliquid applicari: ergo. Secundò, quia magis est de ratione iustitiæ, quòd fit ad alterum, quam de misericordiæ ratione: at restitutio incertorum facienda pauperibus, potest per ipsummet, si verè pauper sit, sibi applicari, secundùm communem sententiam; ergo & eleemosyna. Item quia hic saluatur distinctio personarum; hanc enim eleemosynam non censetur facere ipse distributor, se is, qui commisit, iuxta *l. vnum ex famil ia, ff. de legat. 2. §. si de falcidia.* Item quia ad beneficium simplex, quod non est dignitas, est satis probabile posse patronum se præsentare, vt dixi *lib. 6. sum. c. 11. n. 54.* & si id prohibetur ad alia beneficia, est ad vitandam ambitionem. Nec obstat lex in contrarium adducta, quia intelligitur formaliter, scilicet si non applicasset sibi, vt verò alteri pauperi, sed absolutè consumpsit, vt bene explicat Caiet. vt *infrà.* Nec obstat argumentum de eleemosyna, data in pœnitentiam, quia cùm detur ac opus pœnale, & tale non sit, sibi applicare id non potest. Hanc tenent Marianus Sozinus dicens communem modernorum, vt refert Peralta *suprà num. 8.* Anton. Gomez *in bulla, claus. 8. num. 7.* D. Thom. 2. 2. *q. 32. art. 9. ad 3.* & *ibi* Caiet. & *ibi* Aragon. *circa solutionem ad 3.* Arm. *verbo eleemosyna, num. 9.* & *ibi* Tabiena *q. 13.* Ledesma 2. 4. *q. 15. art. 7. fol. 130. pag. 4.* Angles *floribus, 1. p. mat. de eleemosyna fol. 476.* Segura *directorio indic. 2. p. cap. 11. num. 14.* Nauarr. *propugnaculo apolog. ad lib. de reddit. monito 13. num. 12.* & tenet Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 125. num. 18. 19.* quando paupertas superuenit exequutori, vel si aderat tempore testamenti, erat ignota testatori. Hanc tenent etiam docti recentiores. Et hanc sententiam latiùs probaui *lib. 6. sum. c. 11. num. 54.*

DVBIVM LIX.

Quinam comprehendantur nomine pauperum, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes.

1 PRima conclusio. Non tantùm intelliguntur indigentes ad naturæ sustentationem, sed etiam

qui secundùm suum statum indigentes sunt. Ratio, quia hi vere sunt pauperes, & magis pium est his subuenire. Hæc est contra Angel. *verbo ornatus, num.6.* & *ibi* Rosellam *n.19.* sed nostram conclusionem tenent Caiet. *2.2. q.43. art.8. vers. in eadem parte*, & *ibi* Bañes, Syluest. *verbo, ornatus, q.8.* Nauarr. *in omnibus summis cap.17. num.93.* Spino *speculo testam. gloss.28. num.27.* Nauarr. *lib.4. de restitut. cap.2. num.50. fol.456.* Ludouic. Lopez *1.p. instruct.noui, cap.136. fine.* Mantica *lib.8. de coniect. vltim. volunt. tit.5. num.3.* Tiraquel. *de nobilit. cap.20. num.148.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab.3. §.12. num.7.* Bald. *l. si quis ad declinandam, in principio, num.5. de Episcop. & Cler.* Perez *lib.3. ordinam. tit.1. l.1. fol.463.*

2 Hinc fit quòd si sint aliquæ fœminæ matrimonio collocandæ habentes partem dotis, non tamen sufficientem secundùm suum statum, potest ex tali legato distributor applicare illis, quia verè pauperes sunt. Sic Spino, Palacios Rubios, Baldus, & Perez *ibi*. Et an possit dari pauperibus nobilibus, vel viuentibus ex suo labore, vide *ibi* Manticam *n.3. & 22.*

3 Secunda conclusio. Non potest tale legatum dari ei, qui ad tempus tantùm indigens est. Ratio, quia cùm necessitas illa non sit simpliciter, nequit dici pauper, spes enim illa proximè habendi diuitem eum simpliciter facit, licèt pro tempore indigeat. Sic Nauarra *ibidem num.54. fol.457.*

4 An verò talia legata possint dari fabricæ Ecclesiæ pauperis. Multi negant; quia videtur animus testatoris, vt personis pauperibus dentur. Sic Perusinus *tract. de canonica portione Episcopi, q.7.* Nauarr. *in omnibus summis cap.17. num.93.* Ludou. Lopez *1.p. instruct. noui, cap.136. fine*, Syluest. *restitutio 8. q.7.* Angel. *restitutio 2. num. 20.* limitant Syluest. & Ang. nisi redundaret hoc in maius bonum pauperum, vt quia ex tali fabrica redundant maiores eleemosynæ pauperum. Addit Syluest. vel habitantes sunt pauperes, quos oportebat suum victum expendere in illud ædificium; quia in vtroque casu est dare pauperibus.

5 Cæterùm licèt hoc probabilius, & tutius sit, at satis probabile est posse expendi in tali fabrica, quando est necessaria, & reuera Ecclesia est pauper. Pro hac sententia est Matienzo *lib.5. recopilat. tit.4. l.6. gloss.7. num.2.* vbi dicit, quòd in legatis nomine pauperum intelligitur Ecclesia: & refert Ioannem Andr. *cap. finali, de testam. num.6 per l. omnes, qui, in princip. C. de Episc. & Cler.* vbi Bald. *n.7.* dicit nomine pauperum contineri Ecclesiam: & idem Baldus *l. si quis ad declinandam, in principio, n.10. C. eodem tit.* dicit, quòd legatum relictum pauperibus potest dari fabricæ Ecclesiæ pauperis, quia comprehenditur sub pauperibus; & *l. id, quod pauperibus, C. eodem tit. num.34.* dicit, quòd quando legatum est ad pium vsum, est certum posse dari pauperibus: quando verò testator dicit, vt detur pauperibus, est verius, quòd potest dari fabricæ Ecclesiæ pauperis, quia nomine pauperum intelligitur pius vsus; & Perea *lib.5. ordin. tit.2. l.1. vers. succedit praterea, fol.81.* referens Ioannem Andr. Dominicum, & Crotum dicit, quòd legatum relictum pauperibus potest dari Ecclesiæ, quæ indiget reparatione. Et Rosel. *restitut. 15. n.3.* dicit posse dari quando Ecclesia est pauper, & reparatio est necessaria, & non ingruit magna fames. Item, quia *cap. cum tu, de vsuris*, dicitur acquisita iniustè, quando non comparet dominus, esse pauperibus danda: & tamen omnes fatentur posse etiam expendi in alios pios vsus.

Dubium LX.

An dum testator legat aliquid pauperibus absolutè, possit distributor dare quibuscumque.

Sit prima conclusio; legata pauperibus absolutè necessariò debent distribui inter pauperes illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum. Patet ex *l. si quis ad declinandam, C. de Episc op. & Cleric. & l. 20. tit.3. part.6.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. de aquel lugar*, Couar. *cap. cum tibi, de testam. num. 14.* Matienzo *lib.5. recopilat. tit.4. l.14. gloss.1. num.10.* 1

Hæc conclusio limitanda est, vt intelligatur si testamentum sit conditum in loco domicilij testantis, alioquin pauperibus domicilij testantis est dandum legatum. Sic Couarr. Greg. Lopez *ibi*. Et probatur, nam legatum relictum à testatore, vt inter pauperes distribuatur, intelligitur inter pauperes domicilij ipsius, vt benè Felin. *cap. fin. de foro compet. num.23. vers. notant.* Albericus, & Immola *cap. indicante, de testam.* gloss. *cap. si pater, eodem tit. in 6. vers. pauperes*; & *ibi* Francus *n.64.* & *ibi* Acosta *1. part. verbo pauperes, num.11.* Couar. & Gregor. Lopez *suprà*. Speculator *tit. de instrum. editio. §. nunc verò aliqua, vers. sed quid si testator.* & *ibi* Ioan. Andr. in additione incipienti, *Constat quòd tenet institutio.* Platea *l. 2. C. de annonis ciuilibus, lib. 10.* & *ibi* Bartol. *num. 2.* Tiraquel. *tract. de priuileg. piæ causæ, priuileg. 56.* Anton. Gomez *l.32. Taur. num. 4. & l.31. Taur. num.4.* Matienzo *dicto num.10.* Immola, & Decius, quos refert, & sequitur Padilla *l. cum quidam, num.4. ff. de legat. 2.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit.5. num.2.* 2

Hoc tamen intellige, nisi ex coniecturis aliud appareat, vt si iussit testator distributionem fieri in die sepulturæ, & ipse decedat extra locum domicilij in loco vbi non potest ita asportari in locum habitationis. Sic Alber. & Gregor. Lopez *ibi*. Item nisi in priori domicilio maiorem partem fortunarum habuerit, ibique diutiùs vixerit, & postea mutauit domicilium, vbi breui decessit. Mantica *ibi*. 3

Secundò limita, nisi testator commisit executori testamentario electionem pauperum; tunc enim non tenetur eligere pauperes domicilij testantis, sed potest vndecumque sint, eligere. Sic Gregor. Lopez *ibidem.* Francus *dicto cap. si pater, num. 64.* Ioann. Andr. Dominicus Lapus *ibi.* Anchar. *cap. fin. de testam. in 6. num 12.* Capella Tolosana 128. Collectarius *cap. Ioannes, de testament. num. 10.* Mantica *num.2.* Et probatur, quia licèt Episcopus, cui iure deuoluto competit dignitatis Ecclesiæ collatio, teneatur eligere clericum eiusdem Ecclesiæ, *cap. ne pro defectu, de elect.* at compromissarius ad eligendum, liberè potest eligere clericum, etiam externum, *cap. si compromissarius, de elect. in 6.* & sic tenendum est, licèt Couarr. *eo num.14.* & Matienzo *eo num. 10.* dicant huic opinioni standum temere non esse; cùm in hac pauperum electione ipsius testatoris mens refragari videatur, & iura ciuilia pauperibus domicilij testantis patrocinentur. 4

Secunda conclusio. In hac distributione facienda 5

cienda inter pauperes domicilij testatoris præferēdi sunt pauperes, qui consanguinei testatoris sunt; quia hoc videtur magis elegisse testatorem. Sic Parisius, quem refert, ac sequitur Padilla *l.cùm quidam, num.* 8. *ff.de legat.* 1. Mantica *suprà num.* 17.

6 Nota quòd idem est legare pro anima, quod legare pauperibus. Sic Bald. Paulus de Castro, Socinus, & plures alij, quos refert, & sequitur Peralta *l.*1. *ff. de legat.* 2. *num.* 24. Si tamen dicit testator; lego talem rem Deo, vel Christo, debetur Ecclesiæ parochiali. Sic Bald. *practica tit. de vltim. volunt. q.* 12. *num.* 2. Padilla *l.cùm quidam, n.* 9. *ff. de legat.* 1.

7 Tertia conclusio. Is, cui pauperum electio commissa est à testatore, nequit vnum solum pauperem eligere, sed tenetur inter plures diuidere. Sic contra aliquos, quos refert Alex. *vbi infra*, & contra Paulum à Castro *l.cùm quidam, num.* 4. *ff. de legat.* 2. *& l.vnum ex familia, §. sed si vno, ff. eod. tit.* & contra Antonium Gomez *l.*40. *Taur. num.* 48. *fine*, (quod relinquit sub dubio Tiraquel. *l. si vnquam, vers. susceperit, n.* 186.) tenent Bart. *l.*1. *ff. de optione legat.* per illum textum, Alex. Iasoo, quos refert, ac sequitur Padilla *d.l.cùm quidam, num.* 10. Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 6. *l.* 3. *num.* 19. Gregor. Lopez *l.* 3. *tit.* 10. *part.* 6. *vers. tuviere.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 18. Bald. *l.*1. *C. de sacros. Eccles. num.* 31. vbi Celsus, Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.*14. *gloss.* 1. *num.* 13. Quòd possit vni, tenet Sarmiento vbi citatur §. *sequenti*, nisi quantitas legati pro maritandis plurium dotibus sufficiat.

8 An verò si testator iussit dari vni pauperi certam summam non signando pauperem, possit ea in duos pauperes diuidi. Videtur, quòd sic, per *l. vnum ex familia, §. sed etsi fundum, ff. de legat.* 2. vbi dicitur, quòd si habeo facultatem à testatore eligendi vnum ex familia, possum eligere duos: per quem textum dicit *ibi* Bart. quòd iussus restituere vnam rem vni ex certis, potest ex illis eligere plures: & sequuntur *ibi* moderni, teste Segura *ibi num.* 156. vbi idem tenet, & Padilla *ibi vers. duos de familia, num.* 4. & *ibi* Paulus de Castro *vers. duos.* Cumanus, Bald. Peralta *ibi, §. sed etsi fundum, n.* 5. Anton. Gomez *l.*40. *Taur. num.* 48. dicens communem: & per hoc dicit *ibi*, quòd commissarius ad faciendum testamentum cum potestate meliorādi vnum ex filiis, vel descendentibus testatoris, potest duos. Et in propriis terminis loquendo de exequutore, cui iussum est à testatore dare vni pauperi, non signando, quòd possit dare duobus, tenet Baldus, quem refert, ac sequitur Paulus de Castro *dict. l.cùm quidam, num.* 4. *& dict. l. vnum ex familia, §. si duos dicit*, cum Bart. *ibidem*, quòd iussus dare hospitali, vel construere vnum hospitale, potest duo construere, si bona sufficiunt: vnde, dum dicit *vni*, mens testatoris est, quòd saltem vni. Quare sic tenendum est, nisi oppositum colligatur ex mente testatoris. Idem Sarmiento *lib.* 8. *select. super dictam l.cùm quidam, n.* 12. & reddit rationem Sarmiento, quia, qui electionem commisit, videtur & in numero personarum etiam concessisse arbitrium: additque quòd si expresè iubeat dari duobus, vel tribus, non potest vni.

9 Quarta conclusio. Quando testator iussit distribui inter viginti virgines maritandas aliquam summam, & non reperiuntur tot, nisi decem, in eas potest fieri distributio. Sic Bald. & Angel. quos refert, & sequitur Padilla *d.l. vnum ex familia, §. si duos de familia, num.* 6. addit tamen debere priùs expectari aliquod temporis spatium, vt plenum præcepto defuncti obsequium exhibeatur.

10 An verò exequutor, cui commissa est distributio inter pauperes, teneatur eligere digniorem, & sic pauperiorem. Aliqui affirmant. Sic Adrian. IV. mat. *de restit. q. de collat. benefic.* quæ incipit, *quia iam determinatum est de fructuum, in solut. ad confirmat.* 4. *vers. de distributione, fol.* 139. *in paruis.* Idem dicunt alij, quando committitur electio per verba importantia arbitrium rationi subiectum; secus quando per verba importantia liberam voluntatem; quia priori casu verisimile est, eum, qui electionem illis verbis concessit, sic optasse. Sic Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 5. *num* 69. Dynus *l.cùm quidam, ff. de legat.* 2. Parisius, quem refert Matienzo *vbi infrà.*

11 Quinta tamen conclusio. Non tenetur eligere digniorem, siue pauperiorem; sed satis est, si eligat dignum, id est, verè pauperem, quia nulla lex constringit talem executorem, vt quærat meliores, & pauperiores, nec hæc sunt velut præmia meritorum, vt hic contingere possit acceptio personarum. Sic Nauarra *lib.* 4. *de restit. cap.* 2. *num.* 60. *fol.* 459. Paulus à Castro *l. vnum ex familia, §. itaque, num.* 2. *ff. de legat.* 2. *& l.cùm quidam, num.* 6. *ff. eodem tit.* & *ibi* Bart. *& dict. l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num.* 4. Padilla *dict. l.cùm quidam, num.* 21. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 12. Greg. Lopez *l.* 3. *vers. tuviere, tit.* 10. *part.* 6. Bald. *l. id, quod pauperibus, num.* 35. *C. de Episcop. & Cleric.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 6. Anchar. *cap. finali, de testam. in* 6. *num.* 13. Peralta *dict. l.cùm quidam, num.* 18. *& dict. l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num.* 12. Cordu. *summa, q.* 72. *fine.* Ludouic. Lopez 1. *part. instruct. noui, cap.* 136. *fol.* 311. *§. at hesitare.*

12 Aduerte, quòd benè dicit Nauarra *eo num.* 60. quòd si aliquis pauper esset in graui, vel extrema necessitate, tunc teneretur distributor de illis bonis ei dare, sicut teneretur de suis. Hæc Nauarra; sed intellige hoc, vt ipse clarè innuit, non ex vi testamenti, & sic legis iustitiæ; quia huic satisfacit dando vero pauperi, sed ex charitatis lege, qua tenetur grauiter indigenti succurrere, si possit: vnde violatio huius non inducit restituendi obligationem.

13 Secundò nota, quòd Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 98. *fine.* Cordu. *summa, q.* 73. & Ludou. Lopez 1. *p. instruct. conscien. noui, cap.* 136. *§. at hesitare, fol.* 311. allegantes sic respondisse D. Metinam, dicūt, quòd si testator iussit certam quantitatem dari pauperioribus fœminis locandis matrimonio, & constituit assignato salario patronos iuratos se daturos pauperioribus, & non admissuros precibus, vel subornationibus aliquam, si tales patroni admittant pauperes relictis pauperioribus precibus inducti, peccant contra iuramentum: at non tenentur restituere; secus si admittant eas, quæ verè pauperes non sunt. Sed nescio cui innitantur fundamento: nam hi patroni non tantùm peccant contra iuramentum, sed etiam contra voluntatem expressam testatoris, quam ita strictè voluit obseruari, vt iureiurando adstrinxerit patronos; ergo tenentur restituere: sicut si peteret testator, vt darent virginibus, & patroni darent coniugatis; fateor tamen eum Corduba, quòd si verè pauperiores eligerent etiam precibus inducti, non essent periuri; quia mens testatoris est, ne malè eligerent,

scilicet minus pauperes precibus inducti. Benè etiam dicit *ibi* Corduba, quòd si patroni non eligant vere pauperes, tenentur restituere salarium eidem operi pio, idest, illi quantitati à testatore relictæ ad illas pauperes matrimonio collocandas.

14 Tertiò nota, quòd hæc maior paupertas non absolutè pensanda est, sed iuxta numerum personarum, quas tenetur quis alere, & expensarum. Vnde si in vno hospitali non reguntur nisi duo infirmi, & habet in bonis centum: in alio verò reguntut quinquaginta infirmi, & habet in bonis duo millia, hoc est pauperius, quia attentis expensis, quas tenetur facere, est pauperius. Sic Bald. *l. si quis ad declinandas, in principio, n. 5. C. de Episcop. & Cleric.*

15 Sexta conclusio. Exequutor, cui pauperum electio commissa est, potest pauperem eligere hac lege, vt post decem annos, vel aliud tempus, vel post vitam det illam summam sibi distributam alij pauperi, licèt enim non possit ponere grauamen in extraneum, scilicet, vt det non pauperi: at benè potest in inclusum sub ipso exequutoris officio, scilicet in alium pauperem. Ratio, quia sicut exequutores possunt facere particularem distributionem in re, ita etiam in tempore. Sic Paulus à Castro *l. cùm quidam, n. 4. ff. de legat. 2.* Bart. *l. vnum ex familia, ff. eodem tit. §. sed etsi fundum, num. 2.* & *ibi* Bald. Peralta *ibi num. 18.* Segura *ibi num. 158.* dicens omnes hoc *ibi* tenere, licèt Sarmiento *lib. 8. select. super l. vnum ex familia, §. si de falcidia, n. 12.* oppositum teneat.

16 An verò possint exequutores legatum pauperibus factum dare pauperibus inimicis testatoris; quidam distinguunt, si sunt odiosi, & indigni, vt quia concubuerunt cum sorore, vxore, vel matre testantis, non possunt: si verò erant odiosi, & non indigni, si testator decessit contritus, & confessus, potest; quia censetur odium remisisse. Sic Iacobus Butricanus, quem refert, ac sequitur Anchar. *cap. finali, de testam. in 6. num. 13. fine.* Baldus *l. id, quod pauperibus, num. 35. C. de Episcop. & Cler.* alij verò dicunt, quòd si data est commissio per verba importantia arbitrium, non potest; si verò per verba importantia liberam voluntatem, potest: & hoc quando inimicitia orta est post testamentum; adhuc non potest: sed quando antè. Sic Paulus à Castro *l. cùm quidam, num. 4. ff. de legat. 2.* & idem tenet *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, num. 2. ff. eodem tit.* dicit, quòd exequutor, cui data est potestas eligendi pauperes, nequit eligere inimicum testatoris.

17 At meliùs Molina *lib. 2. de primog. cap. 5. num. 13.* dicit, quòd licèt aliàs is, cui commissa est electio, nequeat eligere inimicum committentis; at in legato pauperibus relicto forsan dicendum est, quòd dare potest inimicis testatoris pauperibus, licèt non probaretur decessisse contritum; cùm id præsumatur, vel quoad eleemosynam non sit considerandum, an pauperes testantis inimici fuerint, cùm in eleemosyna sola pietatis ratio considerari possit.

18 Septima conclusio. Quando testator iussit solui omnibus probantibus se debere, adhiberi debet ea probatio, quæ suffecisset cum defuncto. Sic Baldus *d. l. id, quod pauperibus, num. 14.*

Dubium LXI.

An si is, cui pauperum electio commissa est, malè distribuat, possit ab eo appellari? & similiter quando testator dicit, sentio meam conscientiam grauatam aliquibus debitis, de quibus tamen habeo dubium, volo vt stetur sententiæ Patris N.

Primò dico, si testator tantùm dicat, dubius sum de aliquibus contractibus, quos iniui, an iusti sint, vel an aliqua debeam iudicet hoc Petrus: tunc si malè arbitretur, potest ab eo appellari, quia in hoc casu nihil aliud fecit testator, quàm eum simplicem iudicem constituere, à quo est appellatio. Sic colligitur ex multis Doctoribus dicentibus, quòd quando testator commisit distributionem faciendam inter pauperes secundùm conscientiam hæredis, si is male distribuat, potest per superiorem emendari. gloss. *Clement. 1. vers. oneramus, de iure patro.* Dominicus *cap. statutum, § assessorem, de rescriptis, in 6. num. 5.* Corneus, & alij, quos refert, ac sequitur Padilla *l. cùm quidam, ff. de legat. 2. num. 11.* & Gregor. Lopez *l. 3. vers. tuviere, tit. 10. part. 6.* dicit, quòd si exequutor testamenti male arbitretur, potest recurri ad iudicem: & Peralta *l. 1. ff. de legat. 2. num. 35.* vbi dicit cum gloss. notabili *cap. super his, vers. adstringendus, de accusat.* & cùm multis aliis, quos *ibi* refert, quòd habens arbitrium, vt bonus vir, si male arbitretur, potest ab eo appellari. Item quia verbum, *iudicet*, arbitrium boni viri exigit. 1

Nota ex Peralta *ibi num. 35.* cum aliis multis, quos *ibi* refert, quòd licèt in aliis sit differentia inter voluntatem, & arbitrium; at in eo, cui munus iudicandi incumbit, voluntas non differt ab arbitrio. Quod limitat *num. 39.* cum Felino, nisi expressè committeretur voluntati liberæ, vel liberæ facultati: & *num. 34* dicit cum Antonio *cap. 1. de constitut.* quòd verba, quæ designant liberam voluntatem, restringuntur, ne tertio damnum inferatur: & *num. 40.* concludit cum Baldo, Cyno, Matthæo de Afflictis, & Decio, quòd vbi tractatur de damno vitando, omne verbum, etiam quod sui natura inducit liberam voluntatem, reduci debet ad arbitrium boni viri. 2

Secundò dico, quòd si testator iubet, vt stetur sententiæ Patris N. tunc hæres testamentarius tenetur stare illius sententiæ: & similiter hæres legitimus, si comprehendatur in ea parte, quæ non est legitima, v.g. remanent filij, aut descendentes, & illud in quintum cadit: aut si tantùm ascendentes remanent, & cadit in tertium, quia in hac parte sunt hæredes voluntarij, & potuit testator quodcumque grauamen apponere: & hoc intelligitur, nisi manifestè erraret ille tertius, cuius sententiæ iussit stare testator; tunc enim etiam hæres extraneus posset appellare. Si verò sint hæredes legitimi, & illud non comprehendatur in ea parte, quam potuit testator legare extraneo, poterunt appellare à sententia illius nominati per testatorem, ac si nihil dixisset testator, quia in hac parte nullum potuit grauamen imponere. Hæc mihi respondit quidam Iurisperitus admodum doctus. 3

An verò si quando dixit testator, vt consilio duorum darentur, vel restituerentur talibus pau- 4
petibus

peribus incerta; si non fiat, satisfiat; dicam *infrà*, vbi de legatis *cap. 2. dub. 18.*

Dubium LXII.

An quando testator iussit exequutori aliquid distribuere inter consanguineos pauperes ipsius testatoris, teneatur exequutor dare magis consanguinitate coniunctis, quàm pauperibus.

1 Sit prima conclusio. Si data est electio hæredi, vel exequutori, non tenetur eligere magis propinquos, vel pauperiores; sed sat est consanguineos pauperes eligere. Patet ex *l. vnum ex familia. ff. de legat. 2. §. si de falcidia. vers. Itaque*, vbi hoc expressè dicitur: & tenet *ibi* gloss. *vers. vni*, & *ibi* Bart. *num. 4.* & *ibi* Peralta, *num. 12.* Bald. Dynus, Cumanus *ibi*, Paulus à Castro *ibi*, *§. Itaque num. 2.* Anton. Gomez *l. 40. Taur. num. 41. & 48.* Cordu. *summa 9. 72.* dicens idem sensisse, D. Peralta, D. Enriquez, D. Nuñes, de Auendaño, D. Leon. idem Ludou. Lopez *1. p. instruct. noui cap. 136. fol. 310.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 12. num. 15.* Gutier. *2. pract. q. 67. num. 3. fine.* Mieres *de maioratu, 1. p. q. 72.* Vnde dicit cum Gutier. posse fieri hanc electionem absque citatione aliorum consanguineorum.

2 Secunda conclusio. Si non esset data electio, sed simpliciter relinqueretur legatum consanguineis, vel familiæ, tunc necessariò coniunctiores sanguine testatori essent præferendi, censeretur enim velle admitti eo ordine, quo ad successionem ab intestato veniunt consanguinei, in qua magis coniuncti præferuntur. Sic glossa, Baldus, Cumanus, Dynus, Paulus de Castro, Peralta, Cordub. Ludou. Lopez, Anton. Gomez *num. 41.* citati, Spino *speculo testam. gloss. 6. num. 16.* Mantica *ibi.* Rojas *epit. success. cap. 32. num. 11. 12. 13.*

3 Vnde sit hæc doctrina. Si est data electio hæredi, vel exequutori, tunc non tenetur pauperiores, vel magis consanguineos eligere, sed sat est pauperes consanguineos: secus si non esset data electio hæredi, vel exequutori, sed simpliciter per testatorem relinqueretur aliquid in illam causam, tunc enim teneretur eligere magis consanguineos, & pauperiores. Sic Bald. Dynus, Cumanus, Paulus à Castro, Peralta, Mantica *ibidem*; licèt minus bene, Cordub. *illa q. 72. initio*, dicat inter duas consanguineas pauperes posse eligi minus pauperem in æquali gradu consanguinitatis coniunctam.

4 Hinc infertur primò, quòd si testator iubeat distribuere aliquid exequutori inter pauperes clericos, sat est eligere clericos primæ tonsuræ, licèt alij sint Sacerdotes, & alij pauperiores: secus si non esset data electio, sed simpliciter per testatorem relinqueretur aliquid clericis, tunc enim priores in gradu admittendi essent. Sic Bald. Dynus, Cumanus, Paulus à Castro, Peralta *ibidem*.

5 Hinc secundò infertur, quòd magna est differentia, an testator relinquat legatum dirigendo relictum in eligendos, vt relinquendo pauperibus clericis de familia, vel eos alicui vulgariter substituendo: an verò per modum medij relinquat illud, scilicet committendo alteri electionem inter illos, vt quòd hæres, vel exequutor eligat aliquos ex eis, vel vt inter eos aliquem, vel aliquos nominet, vel vt eis relinquat, vel inter eos relinquat: nam in primo casu attenditur inter eos proximitas, in secundo verò non. Sic Peralta *eo n. 12.* & colligitur ex reliquis Doctoribus citatis.

Nota, quod Cordub. & Ludou. Lopez *ibidem* dicunt, quòd licèt hoc regulariter sit verum, quòd quando non datur electio, sed absolutè relinquitur aliquid maritandis consanguineis, præferenda est coniunctior; at aliquando potest præferri minus propinqua æquè pauper, nempe si vna sit in quarto gradu, alia in quinto, & hæc cum spe huius legati contraxisset sponsalia, quo si defraudaretur, innupta maneret, cùm iam sit nacta tres & triginta annos, quæ pericula in propinquiori absunt; tunc enim in foro conscientiæ posset hæc remotior præferri; quia cùm ambæ sint in gradu remoto, parum maior affectio est testatoris erga vnam, quàm erga aliam, & loco huius parui excessus supplet necessitas secundæ: & hoc dicunt intelligi, quando sine fraude pactum matrimonij esset initum: & neque in hoc casu posset præferri multum coniunctiori. 6

Sed hæc sententia magis est pia, quàm vera; quia necessitas remotioris in gradu non potest tollere ius propinquiori acquisitum: & sic tenenda est doctrina posita ab aliis Doctoribus citatis. 7

Secundò nota, quòd Corduba *ibidem* addit, quòd si in casu discordiæ exequutorum electio commissa esset à testatore alicui, tunc ille posset inconsultis Iurisperitis eligere, quem maluerit, non habita ratione maioris, vel minoris propinquitatis, vel paupertatis, quia hoc videtur voluisse testatorem ad tollendas lites. Sed hoc minùs verum est, nisi testator dixisset, vt eligeret, quam malet pro sua libera voluntate: secus si per verba importantia arbitrium, vt eligat hanc, vel illam, quam maluerit, prout sibi videbitur, & placuerit. Sic Ludou. Lopez *ibi.* 8

Tertia conclusio. Nisi testator aliter se explicuerit, potest dos hæc etiam assignari propinquis ex suo genere descendentibus, si sint ex legitimo matrimonio natæ, licèt procedant ex tali stipite per parentes illegitimos. Sic Corduba, & Ludou. Lopez *ibi.* 9

Quarta conclusio. Quando testator reliquit absolutè legatum pauperibus consanguineis, quo casu iuxta dicta necessariò præferenda est magis consanguinea, magisque pauper; tunc si tantum vni debet dari, & concurrant duæ fœminæ, quædam magis consanguinea, at minus pauper, alia verò minus consanguinea, at pauperior, præferenda est magis consanguinea, quotiescumque enim concurrunt duæ causæ, scilicet naturalis, & accidentalis, effectus in dubio naturali causæ applicatur tanquam causæ inseparabili, & ossibus infixa: & sic illa præualet. *l. tutor. §. 1. ff. de excusat. tutor.* & sic incipiendum est potius quod est naturale, quàm accidentale, vt optimè Batt. *l. fin. ff. de offic. procons. num. 1.* Peralta *vbi infrà*, Anchar. *cap. beneficium, de regul. iur. in 6. fine*, Iason *l. si quos posthumos, in principio, notab. 1. ff. de liber. & posthum.* Bald. *l. 1. de curat. furios.* Immola *consil. 35.* Et sic in præsenti proximitas sanguinis, vtpote naturalis causa præferenda est maiori paupertati, quæ causa accidentalis est, vt patet ex *cap. requisisti, de testam. vers. si verò relinquatur*; vbi dicitur quòd relictum Episcopo à propinquo censetur ratione sanguinis, & non ratione Ecclesiæ relictum: patet 10

etiam

etiam ex *l. qui habet, ff. de tutel.* Sic in terminis in nostro casu tenent Corduba, & Ludou. Lopez *suprà*. Peralta *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, n.* 13. Spino *dicto num.* 16.

Dubium LXIII.

Quinam comprehendantur orphanorum nomine, si quid legetur orphanis.

1 Quidam censent solos eos comprehendi, qui vtroque parente orbati sunt. Sic Dictionarium Græcum *litera O, verbo orphanus*, Rebuffus 1. *tom. constitut. Franciæ, tract. de sentent. prouisionali, art.* 3. *glossa finali, vers. secundo orphani.* Perez *lib.* 3. *ordin. tit.* 1. *lib.* 1. *fol.* 463. *vers. Item est notandum.* Idem videtur sentire expresse gloss. *cap. in qualibet, vers. xenones.* 23. *q.* 8. dicit orphanotrophium esse locum, in quo pueri parentibus orbati pascuntur. Idem videtur sentire vocabularium iuris *litera O, verbo orphanus*, vbi dicit, quòd orphanotrophus est orphanorum tutor, qui eos facultatibus, & parentibus, quasi destitutos suscipit alendos.

2 Alij dicunt orphanum esse orbatum matre. Sic Paulus à Castro *rubr. C. quando Imperator inter viduas, & pupillos.*

3 Sit tamen prima conclusio: Quoad effectum, vt in prima instantia possint agitare litem coram Auditoribus Regiis, quod Hispanè dicitur, *ser caso de Corte*, orphanus dicitur, qui patre caret, & sit minor viginti quinque annis; sic enim in Hispania practicea receptum est. Sic Couat. *quæst. practicar. cap.* 6. *num.* 2. Gregor. Lopez *l.* 5. *tit.* 3. *vers. huerfano part.* 3. *& tit.* 18. *l.* 41. *vers. a los huerfanos, ead. part.* 3. & dicit *ibi* Gregor. Lopez, & Couat. *eo num.* 2. cum multis aliis, quos *ibi* refert, hoc procedere, licèt tales orphani diuites sint.

4 Secunda conclusio. Quoad legata, & reliquos effectus sat est, vt dicatur orphanus, qui patre orbatus sit; sat enim præsidio destitutus dicitur, qui patre caret. Sic colligitur ex Couat. *eo num.* 2. *in principio*, vbi dicit orphanum eum significare, qui caret patre. Et eandem significationem huius vocis *orphanus*, ponunt Laurentius Valla *lib.* 4. *elegant. cap.* 33. Calepinus, Thesaurus linguæ latinæ, Vocabularium Ecclesiasticum *litera O, verbo orphanus*; & sic mihi dixerunt nonnulli docti Iurisperiti.

5 Tertia conclusio. Requiritur etiam, quòd sit intra ætatem pupillarem, vt dicatur orphanus, nempe vir intra decimumquartum, fœmina verò intra duodecimum annum. Sic tenent Paulus à Castro *proximè citatus*, Petrus, & Cynus, *l. orphanotrophos, C. de Episcop. & Clericis.* Dictionarium Græcum *proximè citatum*, Albert. *l.* 1. *C. quando Imperator inter pupillum, & viduam.* Platea *l. vniuersi, C. de fundo rei prin. lib.* 11. Et in hanc inclinat Gregor. Lopez *l.* 41. *tit.* 18. *part.* 3. *vers. à los huerfanos*; vbi dicit fortè hoc procedere quoad omnes alios effectus, dempto eo, de quo dixi *in prima conclusione*; & idem docti Iurisperiti dixerunt.

6 Ultima, nisi legatum relinqueretur orphanis maritandis, cùm enim maritari non possint intra pupillarem ætatem, tale legatum dari potest puellis patre orbatis in ea ætate constitutis, vt nubere valeant. Sic Iurisperiti præfati. Si verò careat sola matre, licèt minor sit viginti quinque annis, non dicitur orphanus, quia orphanus est quasi præsidio destitutus, & dum patrem habet, licèt matre careat, non dicitur præsidio destitutus, cùm patrem habeat, cuius curæ subest, & sub cuius cura est: cùm autem solam matrem habet, dicitur præsidio destitutus; quia non est sub matris potestate, nec fœminæ prudentiam habent ad se gubernandum, nec dum alios.

Dubium LXIV.

An exequutor testamentarius, cui electio pauperum commissa est, possit electione facta variare alios eligendo.

Respondetur, quòd licèt hæres fideicommissarius, vel is, cui factio testamenti committitur, variare non possit, cum distinctionibus signatis per Doctores *l.* 35. *Taur.* vbi specialiter est videndus Castillo *num.* 1. *&* 2. vbi etiam tractat, an si conferatur aliquid Titio, cùm placuerit Petro, & Petrus semel consentit, an possit variare, & an hæres possit variare, videndus est etiam Anton. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 50. *& l.* 25. *&* 30. *tit.* 9. *part.* 6. At exequutor testamentarius potest variare in electione pauperum. Sic Angel. *l. sed si alio, §. si quis sub conditione, ff. ad Trebel.* Castillo *l.* 35. *Taur. num.* 1.

Dubium LXV.

An cùm committitur per testatorem alicui, vt disponat de eius bonis, valeat commissio, & quid teneatur ille facere.

Sit conclusio. Talis commissio valet, & commissarius ille censetur hæres institutus nomine tenus, tenetúrque omnia bona testatoris inter pauperes distribuere. Patet ex *cap. cùm tibi, de testam.* quem textum ita intelligunt Host. Ioann. Andr. Anton. Panor. Cardin. Anchar. Immola, & communis *ibi*, vt refert, ac sequitur Couat. *ibi num.* 10. Syluest. *testamentum* 2. *q.* 7. *dicto* 5. Armil. *verbo exequutor, num.* 13. Tabien. *ibi, q.* 13. Angel. *ibi, num.* 18. Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 18. Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 6. *num.* 26. Matienzo *eadem l.* 6. *gloss.* 3. *num.* 1. Anton. Gomez *l.* 32. *Taur. num.* 1. & *ibi* Auendaño *gloss.* 1. *num.* 11. & *ibi* Tello *num.* 1. Bart. *l.* 1. *num.* 64. *C. de sacros. Eccl.* Alex. *l. captatoria, num.* 6. & *ibi* Corn. *num.* 4. Iason. *num.* 10. *C. de testament. milit.* Immola *l. captatorias, num.* 4. *ff. de hered. instit.* Parisius *cons.* 38. *num.* 21. *vol.* 3. & est communis. 1

Notaprimò, quòd hæc conclusio limitatur ab aliquibus, quando talis commissio fit per verba importantia arbitrium boni viri, at si fiat per verba importantia liberam voluntatem, est nulla; quia est voluntas captatoria. Sic Bart. Alexand. Iason, Corneus, Immola, Parisius *proximè citati.* Et hunc intellectum dicit communem Couarr. *eo num.* 10. & Syluest. & Angel. etiam explicant dictum *cap. cùm tibi*, quando per verba denotantia arbitrium boni viri commissio fit. a

At verius est nullam esse differentiam, sed etiam si fiat commissio per verba denotantia liberam voluntatem, valet commissio, & tenetur commissarius inter pauperes distribuere, iuxta decisionem *dicti cap. cùm tibi*, & sic tenet *ibi* Immola, & Cardin. *ibi num.* 10. Anton. Gomez *l.* 32. *Taur. num.* 1. Matienzo *dicta l.* 6. *gloss.* 3. *num.* 1. 3

4 Secundò nota grauem esse difficultatem, an *d. cap. cum tibi*, modificetur in hoc Regno per *l. 32. Taur.* quæ hodie est *l. 6. tit. 4. lib. 5. recopil.* nam Anton. Gomez *l. 32. Taur. num. 1.* dicit modificari in vno tantùm casu, scilicet quando sunt hæredes ab intestato testatoris, tunc enim commissarius, cui committit testator dispositionem bonorum suorum, non potest in opera pia, nisi quintum expendere, nisi testator expresse commiserit, vt omnia sua bona inter pauperes distribuat. At Tello *eadem l. 32. num. 1. & 2.* dicit, quòd quando sciuit habere hæredes ab intestato, tunc potest commissarius, cui distributio commissa est, omnia in opera pia expendere; quia cùm testator sciuerit eos habere, nec eorum mentionem fecerit, visus est velle omnia sua bona inter pauperes distribui.

5 At dicendum est *dictum cap. cùm tibi*, in nullo modificari per *l. 32. Taur.* quia in diuerso casu loquuntur, nam *l. 32. Taur.* loquitur, quando committitur alicui factio testamenti, at *cap. cùm tibi*, quando non committitur factio testamenti, sed bonorum distributio. Sic, licèt dubius, & alterius iudicio committens, Couar. *eo num. 10. vers. regia verò lex*, Auendaño *l. 32. Taur. gloss. 1. num. 11.* Villalobos *in ærario commun. opinio. littera T, n. 80.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 6. num. 26.* & *ibi* Matienzo *gloss. 3. num. 5.*

CAPVT II.

De legatis.

SVMMARIVM.

DVB. I. *An possit Romanus Pontifex, & Princeps pro libito, & absque causa iusta commutare legata ad opera pia, vel vsum publicum in alia legata, vel ad id requiratur causa iusta.*

2. *An quando legata ad opera pia publica possunt in specifica forma impleri, possit Legatus de latere, vel Episcopus ea commutare.*

3. *An legatum ad certum vsum pium, quod impleri potest, possit ex facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem.*

4. *An quando legatum non potest impleri de facto, vel de iure, sit in alium vsum commutandum, vel efficiatur caducum, & sic in illo succedat hæres.*

5. *An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem sit facienda talis commutatio.*

6. *An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud commutandum est, necessarium sit, vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficit in quamcumque.*

7. *An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates.*

8. *Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ sancti Petri, cùm plures vocétur hoc nomine.*

9. *An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno, possit expendi in impediendo ne quis in carcerem detrudatur.*

10. *An quando quis legauit mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus, executor testamenti possit præuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltimæ voluntatis exequutionem, quando id in nullius præiudicium vergit, & sic statim largiri.*

11. *An quando aliquis fecit legata plura, ita vt excederent facultatem hæreditatis, quædam pia, & quædam non pia, debeat fieri detractio pro rata, tam de legatis pijs, quam de non pijs, vel tantùm de non pijs, & pia debeant integrè solui.*

12. *An si quis legauit annuum censum singulis annis pauperibus distribuendum iuxta beneplacitum suorum testamentariorum, possint ipsi testamentarij totam illam quantitatem simul, & semel alicui operi pio applicare.*

13. *An legatum factum orphanæ, possit dari ei, qui patrem habet, inutilem tamen, scilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantem.*

14. *An bona fabricæ, vel legatum fabricæ relictum possit expendi pro ornamentis, vel alijs cultui diuino necessarijs.*

15. *An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrunque, scilicet legatum, & debitum.*

16. *Quando debeantur legata, & dum ea non soluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, si fructifera sint.*

17. *An si quidam legaret centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantùm quinquaginta.*

18. *An si testator iubeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere.*

19. *An legatum factum naturalibus alicuius oppidi, possit dari ijs, qui ibi habitarunt decennio, licèt aliunde sint oriundi.*

20. *An si Petrus instituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni, sub hac conditione, seu fideicommisso, vt si sine liberis decedat, restituat hæreditatem, vel legatum tali monasterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ summam, quam ipsi contulit monasterium, possit hoc facere in præiudicium liberorum, qui postea nati sunt, & illos habens obijt.*

21. *An legatum pium ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus, si intra illud tempus non possit impleri, quia nullæ reperiuntur consanguineæ nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potius cedat hæredi.*

DVBIVM I.

An possit Romanus Pontifex, & Princeps pro libito absque causa iusta commutare legata ad opera pia, vel vsum publicum in alia legata, vel ad id requiratur iusta causa.

TRIPLEX est sententia.

1 Prima tenet posse liberè commutare talia legata. Ratio, si quis legasset Petro centum aureos hac lege, si Martinus vellet; posset liberè Martinus, & absque alia causa nolle, & sic legatum reuocare: sed omni legato ad vsum publicum, & causam piam inest hæc tacita conditio, scilicet si Princeps, vel Pontifex aliter non disposuerit: ergo possunt hi liberè talia reuocare legata. Ita tenent

Armil.

Armil. *verbo legatum*, *num.* 55. Tabien. *legatum* 2. *num.* 12. referens Perusinum. Angel. *legatum*, 2. *num.* 12. Syluest. *legatum* 4. *q.* 12. & 13. vbi & allegat Guillelmum: ad idem videtur Driedo *lib.* 1. *de libert. Christiana*, *cap.* 4. vbi sic inquit, *In omni donatione, quae fit Eccl siae, sub onere certi officij Ecclesiastici, intelligitur excepta voluntas Pontificis.* Ad idem videtur Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 6. *num.* 7. *vers. non oberunt*, vbi dicit testatorem, dum legat aliquid in bonum commune, eius conditionis facere legatum, vt per Principem possit proprio arbitrio liberè commutari. Idem tenet multos allegans Mandosius *de signatura gratiae, verbo commutatio vltimae voluntatis.*

2 Secunda sententia distinguit, & dicit, si loquamur de potestate Principis ordinaria, non potest Princeps absque iusta causa commutare: at de potestate absoluta potest. Sic Angel. *l. si testamentum, C. de testam.* Guido *in decisionibus*, *q.* 556. Rosel. *verbo legatus*, *num.* 7. Qua etiam distinctione vtuntur plures alij Iurisperiti, quos referunt Couart. *vbi suprà*, *num.* 8. & Pinellus *vbi infrà*, *num.* 24. Alij verò Iurisperiti dicunt id posse Principem, cùm in commutatione vtitur his clausulis, *non obstante; ex certa scientia, & proprio motu; & de plenitudine potestatis*; quos refert Pinellus *vbi suprà, num.* 21. & Couar. *num.* 9.

3 Tertia sententia docet, non posse Principem, nec summum Pontificem absque causa commutare talia legata. Ratio, quia licèt talis dispositio testatoris censeatur Principi, vel Papae commissa, at non committitur, vt domino, sed vt boni communis, & causatum piarum dispensatori: sed dispensator non potest ad libitum dispensare, sed ex causa rationabili, & volūtate iusta praesumpta domini, nempe testatoris. Item, quia de iure naturae est, vt voluntas testatoris in specifica forma impleatur; ergo nequit Princeps dispensare, vt in aliam formam commutet absque causa iusta. Hanc tenet Pinellus *C. de rescind. venait.* 1. *p. rubr. cap.* 2. *num.* 19. Burgos de Paz *num.* 328. & 329. Sarmiento *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 21. Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 3. *num.* 10. Socinus iunior *consil.* 65. *num.* 11. *lib.* 2. Bart. *l. finali, C. si contra ius.* Huic sententiae fauet Driedo *loco citato*; ibi enim paulo inferius haec dicit, *potest Papa dispensare, vt à ministro Ecclesiae recipiente temporalia licitè praetermittatur, aut non seruetur tenor dispositionis testamentariae, dum in dispensando vtiliter gerat animae fundatoris, & Ecclesiae Dei negotium.* Fauet etiam Couar. *dicto num.* 7. *vers. sic Iurisconsultus*, vbi expressè dicit licere summo Pontifici in hoc ex iusta causa dispensare.

4 Sit prima conclusio. Haec tertia sententia est multo probabilior, vt patet ex eius rationibus.

5 Secunda conclusio. Distinctio illa, qua vtitur secunda sententia potestatis Principis ordinariae, & absolutè, meritò improbatur à viris doctissimis. Ratio, quia quod Princeps etiam derogando legibus humanis, facere valet iure naturali, diuino, & humano, ad potestatem ordinariam pertinet, iure siquidem concessa potestas ordinaria dicitur. quod autem facere nequit iure naturali, diuino, vel humano, id non ad potestatem Principis, sed ad Tyrannidem spectat: & ideo hanc distinctionem improbant alios authores referentes Couar. 3. *var. cap.* 6. *num.* 8. Pinellus *de rescind. vendit.* 1. *p. rubr. cap.* 2. *num.* 24. & 25. Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 8. *num.* 20.

Vltima conclusio: Quoad iustitiam, & honestatem, & Principis potestatem nil confert, quòd Princeps vtatur clausulis, *non obstante, & ex certa scientia, proprio motu, & de plenitudine potestatis*; quod enim sine illis clausulis iustè facere nequit, iisdem adiectis iniquum esse non desinet. Ratio, quia verba haec rei veritatem non mutant, nec potestatem Principis augent: sed tamen inducunt maiorem significationem voluntatis Principis, aliósque effectus circa solemnia in rescriptis exprimenda. Sic Pinellus *ibidem*, plures referens *num.* 20. Couar. *vbi supra num.* 9. 6

Dubium II.

An quando legata ad opera pia publica possunt in specifica forma impleri, possit Legatus de latere, vel Episcopus ea commutare.

Circa Legatum de latere duplex est sententia. Prima dicit posse; quia *Clement. quia contingit, de religios. domibus*, dicitur non posse commutari absque Apostolicae Sedis authoritate: at hic Legatus fungitur Apostolica authoritate. Sic tenent aliqui, quos referunt authores citandi, & Lapus *dicta Clem. quia contingit*, de hoc dubitat. 1

Secunda sententia oppositum tenet. 2

Circa Episcopum verò triplex est sententia.

Prima tenet posse Episcopum ex causa iusta talem commutationem facere, immo quando est dubium, an causa sit iusta: & ad Clement. *quia contingit*, dicentem tantùm id fieri posse authoritate Sedis Apostolicae, respondet haec sententia, intelligi, quando siue causa iusta fieret talis commutatio. Sic Angel. *legatum*, 2. *num.* 12. & 14. Rosel. *verbo legatus*, *num.* 9. Syluest. *legatum* 4. *q.* 12. Armil. *verbo legatum*, *num.* 55. & 56. Tabien. *legatum* 2. *num.* 12. & 14. & referunt hi Doctores Perusinum pro hac sententia. Idem Cordub. *summa q.* 170. modò non iustè contradicant haeredes, vel testamentarij: & idem dicit Cord. de exemptorum ordinum Prouincialibus, quia habent iurisdictionem Episcopalem, vel quasi: Emmanuel Sà *verbo legatum*, *num.* 1. Menchaca *lib.* 1. *controuers. cap.* 25. *num.* 26. Benedictus de Vbaldis *in indice Felini, verbo legatum*, *num.* 6. Iosephus Ludouic. *lib.* 10. *communium*, *verbo legatum pium*, *limitat.* 2. Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 26. 3

Secunda sententia distinguit, quando exequutioni mandata est testatoris voluntas, nullo modo potest Episcopus legata commutare: at quando nondum exequutioni mandata est, potest. Ratio, quia facilius tolluntur facienda, quàm facta, & plura licent ante exequutionem actus, quae post eam non permittentur, *l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. & cap. quemadmodum, de iureiur.* Sic Immola. *l.* 1. *ff. de condit. instit.* Felin. *cap. super his, de accusat. num.* 1. *vers. idem tenet.* Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 20 Ioann. Lupus *rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §. 47. *num.* 10. *fine.* Hipolytus *singulari* 194. Sarmien. *lib.* 1. *select. cap.* 8. *num.* 24. 4

Tertia sententia docet solum Romanum Pontificem posse legata pia commutare, siue antequam exequutioni mandentur, siue pòst, quando in specifica forma impleri possunt; quia expressè tam dicta Clementina, *quia contingit*, quàm Concil. Trident. *sess.* 7. *cap. vltimo*, & *sess.* 25. *cap.* 8. seruari iuber 5

iubet, hoc Sedi Apostolicæ reseruatur. Item quia *cap. tua, de testam.* & in Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. iniungitur Episcopis vltimas voluntates exequi, & compellere exequutores testamentarios ad seruandam defuncti voluntatem: ergo ante exequutionem ad Præsulis curam spectat obseruare testantium voluntates non mutare. Et *l.* 1. *& l. legatum, ff. de adm. legat. rerum ad ciuit. pertin.* docetur hoc ad Principem spectare; & ratio est, quia voluntas testatoris ad certum vsum disponentis pro lege seruanda est. *cap. vltima volunt.* 13. *q.* 2. at solius Principis est in lege dispensare. Sic tenent Immola *dicta Clement. quia contingit, n.* 9. Gutierr. *l. nemo potest, ff. de legat.* 1. *num.* 82. Cardin. *ibi q.* 5. Qui duo, scilicet Immola, & Cardin. expressè etiam dicunt, non posse etiam in hoc Legatum à latere dispensare, Couar. *cap. tua, de testam. num.* 7. Pinellus *de rescind. vendit.* 1. *part. rubr. c.* 2. *n.* 19. Capella Tolosana *q.* 26. & *ibi* Stephanus Aufrerius; glossa *dict. Clement. quia contingit, verf. sed is*, Bald. *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. n.* 9. & refert Iacobum de Butrio; & dicit sic fuisse iudicatum, & consultum per vtriusque Iurisperitos, Immola *cap. nos, de testam. n.* 23. vbi Ananias *num.* 7. Bart. *l. legatum, ff. de vsufruct. legato, n.* 4. Platea *l. cum Præsidem, C. de expens.* Lud. *lib.* 11. Anchar. *dicta Clement. quia contingit, notab.* 2. Guido *in decisionibus, q.* 556. Angel. *l. si testamentum, C. de testam.* Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 249. Cucus *lib.* 2. *instit. mai. tit.* 6. *num.* 338. *vsque ad* 346. Perez *lib.* 5. *ordinam. tit.* 2. *lib.* 1. *fol.* 72. Mandosius *de signatura gratiæ, verbo commutatio vltimæ voluntatis.*

6 Sit conclusio: Multò probabilior est tertia sententia, nempe nec Episcopum, nec Legatum à latere, sed solùm Romanum Pontificem posse legata ad certum vsum pium relicta, in alium vsum pium commutare: probatur ex authoribus, & rationibus citatis.

Dubium III.

An legatum ad certum vsum pium, quod impleri potest, possit ex facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem.

Exemplum esse potest: testator mandauit fieri hospitale in pauperum vsum, dubitatur, an possint exequutores de Episcopi licentia, & hæredis, facere domū religiosam. Duplex est sententia.

1 Prima dicit posse, quia hoc magis cedit in fauorem animæ defuncti, qui tale legatum respicit. Item, quia qui melius facit, non aliud, sed idem facit, *cap. peruenit,* 2. *de iureiur.* Item, quia sat est formam mandati seruari per æquipollens, *l. finali, ff. mandati.* Sic Ioan. Andr. à Lapo citatus, & Sylueſt. *legatum,* 4. *q.* 4. Armil. *verbo legatum, num.* 59. & Lapus *Clement. quia contingit*, dicit fortè esse verum.

2 Secunda sententia tenet id non licere. Ratio, quia non seruatur voluntas testatoris, quæ pro lege habenda est, & non licet lege omissa aliquod melius facere. Sic Cardin. *d. Clement. quia contingit, q.* 4. *&* 5. Immola *ibi, q.* 9. Lapus *ibi*, Rochus de Curte *tract. de iurepatron. verf. construxit, num.* 22. *&* 23. & respondet ad tertium fundamentum regulam intelligi, quando sunt omnino æquipollentes, at monasterium non est æquipollens hospitali, nec sunt loca conformia, sed diuersæ qualitatis, & naturæ. Idem tenet Panor. *cap. tua, de testam. num.* 4. & hæc sententia est verior: & eam tenet Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 249.

Dubium IV.

An quando legatum non potest impleri de facto, vel de iure, sit in alium vsum commutandum, vel efficiatur caducum, & sic in illum succedat hæres.

Nota duplicem esse impossibilitatem adimplendi legata, alteram de iure, alteram de facto. Impossibilitas de iure est, quia scilicet iure prohibitum est, ne id fiat. Impossibilitas de facto est, quia scilicet licèt vsus licitus sit, at reuera impleri nequit, v.g. legauit quis pecuniam pro sacello construendo, & pecunia est modica, vel non est locus in Ecclesia, in quo construatur. 1

Secundò nota impossibilitatem de iure esse duplicem: altera est, quando vsus, ad quem legatur, est prohibitus, quia est malus in se, vt si quis legaret ad faciendum duella: altera est, quando vsus ad quem legatur, non est in se malus, sed tantùm est iure prohibitus: vt si quis legasset aliquid, vt sacra fierent in domo priuata, iure impleri non potest, non quia res sit in se mala, sed quia iure prohibitum est. 2

Sit prima conclusio. Quando legatum factum est ad vsum qui de iure impleri nequit, quia in se malus est, tūc est caducum, & inutile, nec in alium vsum conuertendum, sed in eo succedet hæres. Ratio, quia talis voluntas testatoris, cùm omnino impia sit, implenda non est; & est, ac si factum non esset legatum: sed si factum non esset, succederet hæres; ergo. Ita Armil. *verbo legatum, n.* 54. Tabien. *legatum,* 2. *num.* 11. Angel. *legatum,* 2. *n.* 11. Rosel. *verbo legatum, n.* 6. Sylueſt. *legatum,* 4. 7. 11. 3

Secunda conclusio. Si impossibilitas implendi legata sit de facto, vel de iure secundo modo, nempe non quia vsus sit in se malus, sed quia tantùm iure prohibetur, legatum non efficitur caducum, nec in eo succedet hæres, sed conuertetur in alium honestum, & licitum vsum. Ratio, quia iam testator voluit illo legato priuare hæredem, & id in vsum honestum cedere: ergo si is, in quem testator intendit, non sit possibilis, conuertetur in alium vsum possibilem. Item, quia testator principaliter voluit animæ suæ saluti consulere, expendendo legatum in opere pio, & secundariò in illo quod signauit: ergo quando in illo non potest, expendetur in alio. Sic habetur expressè *cap. nos, de testam. & l. legatum, ff. de vsufructu legato.* Idem habetur in alio simili Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 8. *de reformat.* & docet Sylueſt. Armil. Tabien. Angel. Rosel. *vbi suprà*, Ananias *dict. cap. nos, num.* 7. *&* 8. Panor. *ibi num.* 14. Immola *ibi num.* 22. 23. Bart. *dict. l. legatum, num.* 3. Rochus de Curte *tract. de iurepatron. verf. construxit, num.* 17. Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 17. Couar. *cap.* 3. *de testam. num.* 10. Decius *consil.* 182. *num.* 2. Anchar. *Clement. quia contingit, de religiosis domibus, notab.* 2. Bald. *l. cum rem, num.* 6. *C. de legat.* Iacobus Aretinus *l. liberto, §. Lucius, ff. de annuis legat.* Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 249. Cucus *lib.* 2. *inst. maior. tit.* 6. *num.* 346. limitat *num.* 338. nisi semel potuit exequutioni mandari, & in curia exequutorum modo non potest. 4

5 Nota primò, conclusionem esse intelligendam, licet testator apposuerit in testamento hanc clausulam, scilicet quòd legatum non possit conuerti ad alium vsum, quàm deputatum; nam etiam eo casu, quando non potest impleri ad vsum à testatore destinatum, potest in alium conuerti, vt docet secunda conclusio posita; quia voluntas testatoris exponenda est secundùm ius commune, vt potius res valeat, quàm pereat. *cap. Abbate, de verb. signific.* Sic Syluest. Armil. Tabien. Angel. *vbi suprà*, Sarmiento *lib. de redd. p.4. cap.3. num.2.*

6 Secundò nota conclusionem intelligendam esse, nisi testator disposuisset, vt vsu non impleto pertineat legatum illud ad hæredem: tunc enim non conuerteretur in alium vsum, sed ad hæredem pertineret. Sic Anchar. & Bart. *ibidem*. Syluest. *vbi suprà, q.12.* Armil. *num.55.* Tabien. *num.12.* Angel. *num.12.* Rosel. *verbo legatus, num.7.*

7 Ex his infertur resolutio huius casus, nempe si testator aliquid legauit certæ personæ, v.g. Mariæ, & nuberet, vel alij certæ personæ, & non potest legatum adimpleri, vel antequam ouberet, mortua est, vel alia ratione, &c. An tale legatum sit caducum, & pertineat ad hæredem: distinguendum enim est, si testator respexit ad animam, & ad piam causam, potius quàm ad puellam illam, vel certam illam personam, conuertendum est in aliud opus pium; si verò fuit contemplatione personæ, & non piæ causæ, legatum fit caducum, & pertinebit ad hæredem. Sic Panorm. *cap. nos, de testam. num.14.* Anan. *ibi num.15.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib.* Bart. *l. pater, §. Tusculanus, ff. de legat.3. num.2.* Mantica *lib.8. de coniect. vltim. volunt. tit.5. fine.*

8 Nota hîc ex variis coniecturis colligendam esse mentem testatoris, vt si diu seruierat puella illa, præsumendum est eam voluisse remunerare, & sic contemplatione personæ legasse: & sic de similibus. In dubio verò præsumitur fauore piæ causæ legasse, Panorm. Mantica *ibidem.*

9 Secundò infertur, si testator reliquit mille, vt pro malè ablatis, & exoneranda eius conscientia distribuantur: si compertum sit solùm quingenta esse malè ablata, reliqua quingenta non sunt hæredi tribuenda, sed in piam causam eroganda; quia non censetur satisfactum voluntati testatoris, qui læsam habet conscientiam ad illam vsque quantitatem; & ideo maxima est coniectura ipsum voluisse totam illam quantitatem in piam causam conuerti. Sic Panor. *cap. tua, de testam. num.7.* Couar. *cap.3. de testam. num.10.* Bald. *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. num.10.* referens Iacobum de Butrio, Syluest. *testamentum 2. q.7. fine*, Angel. *verbo exequutor, num.17.* Armil. *ibi num.12.* Tabien. *§.12.* Gregor. Lopez *l.3. tit.10. part.6. vers. enviere.* Cardin. *Clement. 1. de testam.* Alexand. & Vincentius, *l.1. §. fin. ff. ad l. falcid.* Hoc tamen intelligitur, quando simpliciter disposuit: si verò prohibuit non in alium casum conuerti, tunc residuum erit hæredis. Sic Syluest. Angel. Tabien. Armil. Gregor. Lopez, Cardin. *ibi.* Idem est, si quis mandet pro malè ablatis construi oratorium præscripta eius forma, & in id opus consumi aureos mille, nam eo constructo non debetur hæredi, quod superest, sed piæ causæ: secus si testator iussisset construi oratorium certæ famæ, & ad id designasset mille aureos; quod enim superest, constructo oratorio illo ad hæredem pertinet, cùm ita sit testatoris voluntati satisfactum. Sic Angel. Paulus, Alex. Vincentius, & Carolus Ruynus, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

Dubium V.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem facienda sit talis commutatio.

Sit prima conclusio: Episcopus potest tale legatum commutare. Sic Syluest. *legatum 4. q.12.* Stephanus Aufrerius *super quæst.26. Capellæ Tolosanæ*, Ananias *cap. nos, de testam. num.7.* Molina *tom.1. de iustit. tract.2. disp.249.* Armil. *verbo legatum, num.55.* Tabien. *legatum, 2. num.13.* Angel. *legatum, 2. num.13.* Rosel. *verbo legatus, num.8.* Immola *cap. nos, de testam. num.23.* Benedictus *cap. Raynutius, eod. tit. §. reliquit, num.18.* Ioan. de Platea *l. cum præsidem, C. de expens.* Ludou. *lib.11.* Rochus de Curte *tract. de iurepatron. verb. construxit, num.17.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab.2.* Petrusio per Syluestrum citatus, Perez *lib.5. ordinam. tit.1. l.1. fol.71.* Mandosius *de signat. gratiæ, verbo commutatio vltimæ voluntatis.* Et idem videtur dicendum, quando esset difficile impleri legatum, vt tenent Dominicus *cap. Canonicus, 19. dist. & cap. ab exordio, fine, dist.35.* & Felin. *consil. 42. num.37.* Cucus *lib.2. instit. maior. tit.5. num.346.* quia quod difficile est, reputatur impossibile: licèt contrarium teneat Mandosius *suprà.* 1

Secunda conclusio: Vltra Episcopum requiritur etiam consensus hæredis, & legatarij. Patet ex *l. legatum, ff. de vsufruct. legato.* vbi sic dicitur; *legatum factum ciuitati ad spectaculum illicitum, conuertendum est in vsum licitum, adhibitis hæredibus, & primoribus ciuitatis.* Sic tenet *ibi* gloss. Bart. *ibi n.4.* vbi explicat illud verbum *hæredibus*, id est, hærede, à quo debetur, & eis, quibus relinquitur. Idem Petrus de Perusio, Armil. Tabien. Angel. Rosel. *vbi suprà*, Syluest. *legatum, 4. q.13.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab.2.* vbi dicit necesse esse, vt requirantur hæredes, & legatarij, aliàs non valeret commutatio. Et quòd requiratur consensus hæredis, docent etiam Benedictus, Rochus de Curte, & Perez *vbi suprà*; & addit Syluest. consensum omnium horum requiri, quoties ex quauis causa iusta commutandum est legatum. 2

Nota, si partes non possunt esse concordes in hac transmutatione, iudex erit medius, cuius authoritate transmutabitur, *l. 1. Cod. de nupt.* Sic Bartol. *vbi supra num.5.* Armilla *num.56.* Syluest. *quæst.13.* Rosel. *num.9.* & Tabien. *num.14.* Idem dicit Benedictus *vbi suprà*; dicit enim sat esse, si hæres non habeat iustam contradicendi causam. Idem Felin. *cap. cum accessissent, de constitut. num.20.* vbi inquit, quando causa est necessaria, licèt hæres non præstet consensum, sufficit Episcopus; & probat ex quadam decisione Rotæ dicentis hæc: si ex forma statuti debet requiri consensus propinquorum in contractu minoris, & ipsi requisiti negant consensum, vbi attenta necessitate non debebant denegare, potest Superior causa cognita licentiare minorem, vt contrahat, *l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrim.* & *ibi* Bart. Bald. Panorm. & Anchar. per Felinum citati. 3

Hinc

4 Hinc infertur legatum pro calice, vel reparatione Ecclesiæ, quando ea non habet opus, posse Episcopum commutare. Sic Syluest. *legatum*, 4. *q.* 12. Benedictus, & Rochus de Curte *vbi supra*, & Bart. *l. fin. ff. de oper. public.* Patet ratione, quia est impossibilitas facti.

Dubium VI.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud commutandum est, necessarium sit, vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficiat in quamcumque.

1 Plures Doctores absolutè dicunt commutandum esse legatum in aliud opus pium. Sic Immola *Clement. quia contingit, de religiosis domib. n.* 9. Panor. & Immola *cap. nos, de testam.* Syluest. *legatum*, 4. *q.* 12.

2 Sit conclusio. Necessariò tale legatum commutandum est in aliam similem causam piam. Probatur, de iure naturæ est, vt voluntas testatoris impleatur eo modo, quo potest impleri; ergo quando non potest impleri in specie, necessariò implendum erit in causa similiori, & proximiori testantis menti. Hæc conclusio colligitur ex Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 8. *de reformat.* vbi sic dicitur: Quòd si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, vbi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut paucæ reperiantur, mandat adhuc vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertatur. Idem colligitur ex *l. legatum, ff. de vsu, & vsufruct. legat.* vbi est casus, fuit quoddam legatum factum ad spectaculum quoddam illicitum in ciuitate exercendum, memoriæ defuncti conseruandæ gratia, & respondet Iurisconsultus, cùm id spectaculum fieri non possit, conuertendum esse in aliud, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur: vbi gloss. *in principio*, inquit, debet expendi in alio licito spectaculo; & Pinellus *de rescind. vendit.* 1. *part. rubr. cap.* 2. *num.* 18. explicat dictam *l. legatum*, vt velit ibi Iurisconsultus, conseruari voluntatem defuncti saltem alio modo simili, quando præscriptus à testatore locum habere nequit. Idem tenet Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 17. Iacobus de Aretio *l. liberto*, §. *Lucius, ff. de annuis legatis.* Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 249.

Dubium VII.

An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates.

1 Sit conclusio. Plures sunt casus, in quibus potest alterare vltimas voluntates.

2 Primus est, vbi non in totum infringeretur voluntas testatoris, sed solum pro tempore non seruaretur, & immineret alia Ecclesiæ necessitas, cui prouideri alter non posset, vt si testator reliquit viginti annuarim pro anniuersario faciendo alicuius Ecclesiæ, quæ indiget reparatione, nec sit aliunde, vnde reparari possit; tunc de licentia Episcopi posset illa pecunia ad tempus conuerti in Ecclesiæ reparationẽ. Sic Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 29. & refert Ioannem Andr. *cap. finali, eodem tit.* & dicit sic practicatum fuisse Tolosæ, & Felin. *cap. cum accessisset, de constitut. num.* 19. quem sequitur Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap.* 3. *num.* 73. vbi inquit Felinus, ex causa potest Episcopus conferre beneficium aliter, quam eius natura dictat, dispensando pro illa viee, & ad hoc satis est consensus hæredis patroni: & probat hoc ex Anton. *cap. fin. de testam.* vbi dicit, quòd ex causa vtili relictum pro anniuersario potest pro vna vice ad aliud expendi, & postea redire ad solitum debitum. Immò dicit Felin. quando est causa necessaria, potest Episcopus etiam inuito patrono. Idem Panor. *cap. cum accessissent, de constit. num.* 5. vbi inquit, Episcopus non potest dispensare contra institutionem beneficij, vel ipsam immutare, vel contra ipsam venire sine consensu patroni; vt si ex institutione beneficij collatio facienda est Presbytero, Episcopus non potest dispensare sine licentia patroni, vt conferatur non Presbytero, nisi dispensatio deberet fieri ex necessitate Ecclesiæ, & patronus nollet consentire, & refert ad hoc decisionem quandam Rotæ, & Decium.

Nota etiam cum consensu hæredis patroni posse hoc facere aliquando Episcopum, vt docet Felin. *dict. cap. cum accessissent, n.* 19. vbi inquit, quando Episcopus vellet ex toto supprimere beneficium patronale, vel in totum tollere conditiones illi annexas, si non esset ex causa necessaria, non potest cum consensu hæredis patroni: si tamen sit ex causa necessaria, vt quia decreuerunt facultates, adeò quòd opus est illam dignitatem, vel præbendam tollere, vel esset impotens ad illas conditiones nunc, vel non reperitur persona idonea, quæ illam velit cum illis conditionibus, tunc posset Episcopus, immo fortè inuito hærede, & adhuc patrono inuito. Hæc Felinus. 3

Secundus casus est, vbi testator reliquisset pecuniam pro nouo opere faciendo in Ecclesia, vt pro construenda capella vbi sunt aliæ plures ad sufficientiam, tunc si vetus Ecclesiæ ædificium egeret reparatione, cui aliter subueniri, aut prouideri non posset, potest ea pecunia authoritate Episcopi in reparationem antiquorum ædificiorum conuerti; & idem si fieri iussisset monasterium, idest, Ecclesiam de nouo in ciuitate tali, in qua sunt plures Ecclesiæ indigentes reparatione, & non est, vnde subueniri possit, tunc authoritate Episcopi potest conuerti illa pecunia pro reparatione antiquarum Ecclesiarũ, vel monasteriorum. *l. penult. ff. de oper. publ.* & *ibi* Bart. Idem Benedictus *cap. Raynutius, de testam* §. *reliquit, num.* 19. vbi refert Bart. Immolam, Ioan. Andr. Bald. Angelum, Anchar. Idem Couar. *cap. tua, de testam. num* 7. vbi inquit, potest authoritate Episcopi pecunia à testatore relicta in certum vsum pium, non ita necessarium, expendi in alium itidem vsum pium magis reipublicæ Christianæ, ac religioni necessarium, cui necessitati aliunde subueniri nequit absque maxima difficultate. Spino *speculo testament. gloss.* 28. *num.* 26. Cueus *lib.* 2. *instit. maior. tit.* 6. *num.* 346. 4

***

Dubium VIII.

Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ sancti Petri, cùm plures vocentur hoc nomine.

1 Sit prima conclusio. Tale legatum non est nullum, sed dabitur Ecclesiæ parochiali, si hoc nomine vocetur, vel pauperiori, quæ sic nominatur. Panor. *cap. indicante, de testam.* Armil. *verbo legatum, num. 6.* Tabien *legatum, 1 num. 7.* Syluest. *legatum, 2. q. 7.* Angel. *legatum, 1 num. 7.* Rolel. *verbo legare, num. 5.*

2 Secunda conclusio. Si Ecclesiæ sancti Petri sint æquales, dabitur secundùm communiorem sententiam Episcopo, vt gratificet alteri. Syluest. & Rosel. *ibi.*

3 Tertia conclusio. Si nulla sit Ecclesia, quæ tali vocetur nomine, dabitur Ecclesiæ parochiali legantis. Sic Rosel. *vt suprà*, Couar. *cap. 3. de testam. n. 9.* referens Iasonem, & Baldum; & patet *Auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis in nomine magni Dei, collat. 9.*

4 Nota Syluestrum, Angel. Tabien. Armil. *vbi suprà*, dicere hoc casu dandum esse legatum Ecclesiæ Cathedrali: cæterùm nomine Ecclesiæ Cathedralis videntur intelligere parochialem, vt patet ex eorum ratione.

5 Secundò nota exigi authoritatem Episcopi, & exequutoris, vt tale legatum detur Ecclesiæ parochiali. Syluest. & Angel. *vbi suprà.*

6 Vltima conclusio. Si legetur aliquid, vt construatur Ecclesia, & non destinetur locus, Episcopus, & exequutor destinabunt locum tali Ecclesiæ construendæ; nisi aliud de testatoris mente constet, quæ in omnibus legatis attendenda est. Ita Armil. Tabien. Syluest. Angel. *vbi suprà.*

Dubium IX.

An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur.

1 Videtur enim non posse, quia non videtur à carcere extractus, qui inclusus in carcere non fuit, vt constat ex *l. 1. ff. de vi, & vi armata, §. eum qui*; vbi habetur eum, qui nondum possidebat, si possidere prohibeatur, non dici à possessione deiectum: deiicitur enim, qui amittit possessionem, non, qui non accipit.

2 Sit conclusio. Probabile est tale legatum expendi posse in liberatione illius, ne in carcerem detrudatur, quando certum est proximè detrudendum, nisi ipsi legato illi subueniatur. Probatur primò, quia paria sunt impedire consequens, & impedire actum, per quem peruenitur ad consequens. Secundò, quia quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, & sic qui proximè incarcerandus est, incarceratus reputatur, moraliter loquendo. Quod eruditissimè plures allegans probat Tiraquel. *post 16. legem connub. gloss. 2. à n. 2.* per plures. Tertiò probatur; illud legatum relictum est pro liberandis incarceratis à carcere, sed verè dicitur liberare à carcere, qui proximè incarcerandum, ne incarceretur, liberat; ergo. Probatur minor, nam hac ratione sustinentes, Virginem Deiparam non contraxisse originale, dicunt verè esse redemptam à peccato; quia scilicet illud contracturа erat, & ne contraheret, impedita est. Vnde Caiet. 1. 2. q. 81. *art. 3.* inquit, non solùm indiget redemptione, qui actu captiuus est, sed qui est obnoxius captiuitati. Et *3. part. q. 27. art. 2.* inquit, personam indigere saluari à peccato, & liberari à peccato, quod habet, vel haberet; oportet enim, aut quòd habeat peccatum, vel sit in procinctu, & periculo habendi quisquis eget saluari à peccato. Et D. Thom. *3. p. q. 52. art. 2. ad* 2. illud Act. 2. *Christus soluit dolores sanctorum Patrum in inferno*; exponit non dolores pœnarum, quas incurrerunt, sed quas incurrissent, nisi ipse peruenisset, auferens illas, & præseruando ab eis: sicut & Medicus dicitur soluete morbum, à quo præseruat per medicinam. Hæc D. Thom. *ibi*, & *q. 53. art. 3.* dicit veram resurrectionem, & liberationem à morte eam esse, quæ non tantùm à morte iam incursa, sed etiam ab incurrenda liberat. Et Metina 1. 2. q. 81. *art. 3.* inquit, non solùm redimit, qui datis pecuniis eripit aliquem à vinculis, sed etiam, qui eis datis est in causa, ne in carcerem detrudatur. Et Corduba *lib. 1. quest. q. 54. in solut. ad* 2. vbi hæc dicit, obnoxius morti, & captiuitati, indiget viuificante, & redimente, & antequam de facto illam incurrat, ab ea viuificatus dicitur, & redemptus; ergo. Conclusionem positam expressè docet Hieronymus Paulus *practica Cancellariæ in cap. declaratoria super proponente, si in vouente ingredi, fol. 28: in libellis paruis.*

Dubium X.

An quando quis legauit mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus, exequutor testamenti possit præuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltimæ voluntatis exequutionem, quando id in nullius præiudicium vergit, & sic statim largiri.

Duplex est sententia.

Prima dicit non posse. Ratio, quia largitio ante illud tempus facta præiudicium infert pauperibus post illum diem futuris. Sic Bart. *l. cùm mater, §. à filia, ff. de legat. 2.* Angel. & Alex. *l. stipulatio, ff. de verb. oblig.* Iason dicens communem *l. post mortem, C. de fideicom.* Peralta *l. cùm pater, §. à filia, ff. de legat. 2. num. 2.* Berous *cap. 1. de constit. num. 254.* 1

Secunda sententia præuenire posse docet: primò, quia testator ita disponens potius salutem animæ respexit, quàm tempus exequutionis; quod fortè adiecit credens ante illud tempus non posse hanc distributionem fieri absque detrimento rei familiaris. Secundò, quia non magis futuros pauperes, quàm præsentes dilexisse videtur, aut considerasse potiùs futuros, siquidem animæ suæ saluti consuluisse videtur, & fauore animæ talem distributionem iussisse. Tertiò, quia conducibilius est animæ testatoris diem præuenire. Hanc tenent Decius *l. cùm tempus, ff. de regul. iuris.* Auchar. *consil. 202.* Panor. *consil. 11.* quos refert, & sequitur Couar. *cap. tua, de testam. num. 5.* & est verior hæc sententia, & tenenda. Idem Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap. 3. num. 22.* Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat. 2. num. 12.* Anton. Gomez *l. 17. Taur. num. 7.* Idem Gregor. Lopez *l. 6. vers. si pudieren, tit. 10. part. 6.* Spino *speculo testam. gloss. 28 num. 71.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. à num. 37. vsque ad 45* Menchaca *lib. 1. de success. creat. §. 7. n. 19.* Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5 num. 20.* 2

DVBIVM XI.

An quando aliquis fecit legata plura, ita vt excederent facultatem hæreditatis, quædam pia, & quædam non pia, debeat fieri detractio pro rata, tam de legatis piis, quàm de non piis, vel tantùm de non piis, & pia debeant integrè solui.

1 VT intelligatur ratio dubitandi, oportet supponere hæredem testamentarium gaudere hoc priuilegio, ne institutio vana sit, vt si testator multa fecerit legata, itavt totam hæreditatem exhauriant, vel tres hæreditatis partes excedant, possit quartam partem totius hæreditatis detrahere, & sibi accipere: quæ quarta pars dicitur *falcidia*; & reliquas tres partes in legata distribuat, nisi testator expresse prohibeat, vt habetur *l.2. C.ad l.falcid.& l.in quantitate, §.finali, & l. Plautius, & l. lineam, ff.ad l. falcid. & l. 10. tit. 11. part.6.* Quod priuilegium aliquando cessat: de quo consule latè *l.6.* & *ibi* Gregor. Lopez *tit. 11. part. 6.* & Syluest. *verbo legitima.q.9.& legatum,4.q.6.*

2 Primò nota, quòd illud dicitur expressum, quod verborum natura comprehenditur; nec oportet quòd specificè exprimatur, sed sufficit sub generali verborum significatione comprehendi. Vnde ad prohibendam falcidiæ detractionem, sat sunt verba testatoris dicentis, quòd legata, ac fideicommissa integra, ac sine diminutione præstentur: secus si dicat, quòd soluantur omnia legata, vel fideicommissa. Sic Molina plures textus, & Doctores allegans *lib.1.primog.cap.17.n.15.16. 27. 28.*

3 Secundò nota de legatis ad pias causas non posse hæredem detrahere falcidiam, sed esse integrè soluenda, vt patet *dicta l.6. & auth. similiter, C. ad l.falcid.* de qua relatè Syluest. *locis citatis*; & plenius Tiraq. *de priuileg.pia causa, priuil.26.*

4 His suppositis: ratio dubitandi est: quia falcidia non detrahitur de legatis piis, sed ea integrè soluenda sunt; ergo hoc casu, quo legata excedunt patrimonium, soluentur integrè legata pia, & de non piis detrahitur pro rata, vt reducantur ad vires patrimonij.

5 Sit tamen prima conclusio. Quando legata excedunt vires patrimonij, illa pars, quæ excedit, detrahenda est pro rata; tam de legatis piis, quàm de non piis, & sic in hoc nullo priuilegio gaudent legata pia. v.g. testator habens quadringentos aureos, legauit quadringentos ad causas profanas, & centum ad pias causas, non dabuntur integra centum ad pias causas, sed deducetur pro rata tam de piis, quàm de non piis, vt sic omnia legata reducantur ad vires patrimonij, quod fiet auferendo quintam partem à non piis, scilicet octoginta, quia quinquies octoginta faciunt quadringenta: & quintam à piis, scilicet viginti, quia quinquies viginti sunt centum: & sic omnia legata reducentur ad quadringentos aureos. Ratio, quia id, quod detrahitur à legatis piis in hoc casu, non est falcidia; sed est declaratio legati inaniter facti: & ita expresse colligitur ex *l. si post missionem, ff. ad l.falcid.* vbi id tenent Ioannes de Immola *n.1.* Alex. *num.2.* vbi etiam Angel. & Paulus de Castro. Albericus referens Iacobum de Aretio *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop.& Cler.num.3.* Oldr. *cons. 111.* Bart. *Auth. similiter, C. ad l. falcid.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil. 26. num. 9.* Ioannes Aud. *addit. ad Speculu. tit. de testament. §. 1. super vers. Quid si legatum, quod est, num. 19.* Gregor. Lopez *l.1. tit. 11. part.6. verf. de las mandas*, Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 18.* Gutierrez *l. nemo potest, ff. de legat. 1. num. 97.* contra Cifuentes *l. 30. Taur. num.4.* Sylu. *verba legitima, q.10.* Angel. *ibi num.14.*

Nota, quòd ad pias causas præstabuntur illa integra octoginta, & de reliquis legatis non piis deducet hæres suam falcidiam casu, quo potest illam detrahere. Sic Alex. Paulus de Castro, Ioannes de Immola, Oldradus *vbi supra.* 6

Secundò nota aliquos limitare conclusionem positam, quando ambo legata consistunt in quantitate, sicut si vni legatur quantitas in genere, alteri verò signanter legatur species vna, vt quædam domus, tunc enim de legato in specie nihil detrahetur; & si nil aliud extet præter speciem illam, legatarius quantitatis nihil habebit: etsi sint plures species, quæ legantur, & tantùm extat vna species; nec numi sint, quibus emi possint, alij nihil habebunt. Sic Angel. *l. si certarum. §. si miles, ff. de testament. milit.* Paulus de Castro *l. si quis testamento, §.1. ff. de legat.1.* 7

Sed hanc limitationem meritò reprobant, quia nulla lege probatur. Et sic vniuersaliter approbant conclusionem etiam casu, quo vni legatur species, alteri verò quantitas, Angel. *l. querebatur, ff. ad l. falcid.* vbi Alexand. *num. 5.* Paulus de Castro *l. 1. C.communia de legat.* Gregor. Lopez *vbi supra.* 8

Tertiò nota, quòd si legatur seruo alicui libertas, licèt tale legatum non præiudicet legitimæ filiis debitæ, & sic ipsam minuere non possit: at tale legatum libertatis non minuitur propter defectum patrimonij ad alia legata implenda, sed omnibus præfertur legatis fauore libertatis, vt æs alienum. Patet *l. si firmus, §. si incertum, cum l. sequenti l. eris, ff. ad l. falcid. & l. 1. §. in quibusdam, ff. si cui plus, quam per l. falcid.* Sic Gregor. Lopez *ibi* inferens Baldum. 9

Tandem nota legatum dotis factum filiæ per patrem ante omnia alia legata deduci, vt æs alienum, & sic aliis legatis præiudicate. Sic Greg. Lopez *ibi* referens Bartolum, & Baldum. 10

DVBIVM XII.

An si quis legauit annuum censum singulis annis pauperibus distribuendum iuxta beneplacitum suorum testamentarium, possint ipsi testamentarij totam illam quantitatem simul, & semel alicui operi pio applicare.

QVidam in suo testmento reliquit hanc clausulam: Volo, vt ex meis bonis extrahantur viginti millia ducatorum, & ex eis redditus annui mille ducatorum emantur, qui distribuantur, & expendantur in opera pia pro salute animæ meæ singulis annis iuxta meorum testamentariorum voluntatem: dubitatur ergo, an testamentarij possint totam summam principalem simul, cum redditibus omnium annorum applicare simul, & semel alicui hospitali, vt illis perpetuò fruatur, vel teneantur singulis annis distributionem facere. 1

Ratio dubitandi pro parte negatiua est, quia videtur non impleri testatoris voluntatem; nam tempus 2

tempus præuenitur, siquidem testator iussit singulis annis distribui hos mille nummos aureos, & quotannis noo distribuuntur, sed expenduntur omnes simul.

3 Secundò, quia infertur damnum pauperibus futuris, quibus hi mille aurei applicandi erant, nisi iam simul essent applicati; ad quod videtur respectum habuisse testator.

4 Sit tamen conclusio: Prædicti testamentarij possunt licitè simul, & semel totam illam summam cum suis redditibus distribuere, applicando illam, v.g. alicui hospitali, vel monasterio, vt illis fruatur in perpetuum. Probatur primò, quia potest præueniri tempus à testatore præfixum, quando tertio non paratur præiudicium, sed ipsimet eligenti: vt si institutor maioratus diceret, Instituo Petrum, & ipse post mortem suam instituat Ioannem, posset ex nüc instituere Ioannem, & dare ei maioratum, quia in hac præuentione nulli nocet, sed tantùm sibi; aufert enim sibi libertatem postea eligendi, vt optime Molina *lib. 2. de primog. cap. 4. n. 25. & 26. 27.* Et ita euenit in casu præsenti; nam præuentio temporis signati à testatore, scilicet quòd singulis annis distribuantur, &c. distribuendo simul, & applicando pauperibus, vel alteri operi pio, nulli tertio nocet: non enim nocet pauperibus futuris, quia non respexit testator ad pauperes futuros, sed saluti animæ suæ consulere voluit; vt statim ex pluribus Doctoribus probabo, sed tantùm nocent testamentarij sibi ipsis, priuantes se facultate disponendi quotannis de illis bonis. Item in alio simili casu idem sentiunt graues Doctores, videlicet testator reliquit Ioanni mille aureos, vt post annum eos pauperibus distribuat: quærunt graues Doctores, an statim illos possit distribuere, non expectato anni cursu, respondéntque posse licitè id facere; quia preueniré tempus à testatore signatum non est in præiudicium alicuius, neque pauperum futurorum, quia testator non magis habuit respectum ad pauperes futuros, quàm ad præsentes, sed ad salutem animæ suæ. Sic Couarr. *cap. tua, de testam. num. 5.* Decius *l. cum tempus, ff. de regul. iuris.* Anchar. *consil. 202.* Panorm. *consil. 11.* Nauar. *cap. quando, latino, cap. 3. num. 22.* Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat. 2. num. 12.* Anton. Gomez *l. 17. Taur. num. 7.* contra Beroum *cap. 1. de constit. n. 254.* & probatur apertè ex *l. post mortem, C. de fideicommiss.* vbi habentur hæc verba. *Post mortem suam rogatam restituere hereditatem defuncti iudicio, antequam fati munus impleat, posse restituere hereditatem, si voluerit, explorati iuris est*; ergo etiam in nostro casu potuerunt testamentarij præuenire tempus à testatore designatum, siquidem eiusmodi præuentio non est in præiudicium alterius; nec dici potest esse in præiudicium pauperum futurorum, sed quòd testator plus respexit ad salutem animæ suæ, hanc eleemosynam faciendo, quàm ad eleemosynam pauperum futurorum; quia etiam in tali hospitali, vel monasterio quotidie reperiuntur noui pauperes. Item quia si testator patronatum instituerer, vt singulis annis centum aurei distribuerentur pauperibus, & Ioanem, vt primum patronum nominaret, & deinde nominaret Petrum, vt post obitum Ioannis succederet, licèt Ioannes non posset hos centum aureos in perpetuum dare alicui hospitali, quia id foret in præiudicium alterius patroni, scilicet Petri, cùm illum priuaret potestate illos distribuendi in sua vita: posset tamen Ioannes omnes illos simul distribuere per tempus vitæ suæ, quo durat tempus patronatus; quia in hoc casu sibi soli nocet, non autem suis successoribus; ergo cùm in nostro casu testator nullum alium signauerit, cuius arbitrio distribuendi sint illi redditus annui quotannis præter suos testamentarios, poterunt de communi consensu applicare illos simul, & semel pauperibus.

Tandem probatur, quia si testator intenderet, quòd singulis annis fieret noua distributio, cùm hoc opus in perpetuum relictum sit, & vita testamentariorum breui tempore duratura, debuisset designare alios, quibus hæc distributio incumberet post vitam testamentariorum: cùm ergo eos non assignauerit, videtur apertè voluisse, vt simul fieret. 5

DVBIVM XIII.

An legatum factum orphanæ possit dari ei, quæ patrem habet, inutilem tamen, scilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantem.

ET videtur posse dari, quia orphana videtur esse quæ patrem inutilem habet; quod probatur ex *cap. inter cætera, de transl. Episcop.* vbi Ecclesia dicitur viduata, quæ habet Episcopum inutilem: vbi glossa *verf. inutilem*, dicit inutilem mortuum reputari. Item *l. plagiary, C. ad l. Fabiam, de plagiar.* pater vocatur filio orbatus, quando filius est sibi inutilis, vbi glossa *verf. orbitates*, hæc dicit, *orbatum vocat patrem filio, licet filius viuat; quia sibi est inutilis*; ergo idem est in marito. Hæc glossa; per quos textus plures Doctores asserunt viduam dici, quæ maritum sibi inutilem habet, ac proinde huic concedi priuilegia viduis concessa. Sic Bald. *dicta l. plagiarij.* Perez *lib. 3. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 461.* Tiraquel. *in legibus connub. l. 6. num. 12.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. not. 2. 2. initio, num. 12. 13.* Rebuffus *tomo 1. constit. regiar. tract. de sententia prouisionali, art. 3. gloss. vltima, verf. item vidua, & super tit. de verbor. significat. l. 242. §. viduam, verf. item licet.* Hippolytus *l. vnica, num. 212. & sequentibus, C. de raptu virginum.* Couar. *quæst. pract. 7. num. 2.* Cotta *in memorabilibus, dictione vidua*; & alij per hos relati. Ergo similiter dicendum est orphanam dici, quæ patrem omnino inutilem habet. Secundò probatur, quia motiuum testatoris ad relinquendum hoc legatum orphanis fuit, quia prædictæ orphanæ nullum possunt habere auxilium, aut iuuamen à suis parentibus: quod motiuum procedit etiam in orphanis habentibus patrem inutilem, vel damnatum ad triremes, &c. Immo potiùs adstringuntur onere illom sustentandi: ergo reputabitur orphanà, & poterit recipere tale legatum. Tertiò probatur ex celebri illo dicto glossæ *cap. admonere 33. q. 2. verf. dici, si re priueris, nec nomen habere meriris*; cùm ergo ista priuetur re, scilicet paterno præsidio, non dicetur habere patrem, & sic erit orphana. 1

Sit conclusio. Non dicitur orphana, quæ patrem omnino inutilem habet, nec potest consequi legatum orphanis relictum. Probatur, quia non dicitur propriè vidua, sed impropriè, & largè, quæ virum inutilem habet: vt optimè Bertachinus *in Repertorio,* 2

Repertorio, *verb. vidua*, vbi inquit, vidua propriè dicitur, quæ virum non habet, sed habuit, impropriè tamen, quæ virum habet inutilem sibi. Idem Turrecr. *c. quod autem*, 37. q. 2. n. 2. Sebastianus Sapia *in addit. ad Panor. cap. ne pro defectu, de elect. n. 2. vers. ad istud.* At in dispositionibus testamentorum verba propriè sumenda sunt, & si possibile est in propria, & specifica forma legatum impleri, implendum est, *Clement. quia contingit, de religios. domib.* & in Trident. *sess. 25. cap. 8. de reformat.* vbi maximè commendatur legatum in specifica forma impleri, quando ea possibilis est: & quando non est possibilis specifica forma, iubet impleri in simili, proximiori tamen institutioni testatoris. Quasi iudicatit Concilium esse valdè necessarium, in quantum fieri poterit, accedere testatoris menti in legatorum adimpletione; & verba testatoris propriè, & in casu vero, non ficto accipienda sunt: vt ex multis probat Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 4. num. 15.* Menochius *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 76. num. 8.* & probatur ex aliis, quæ affert Euerar. *loco ab æquipollentibus, n. 13.* Præterea, quia sequeretur posse dari virgini, vel mulieri, quæ diuortium fecit, cùm etiam talis vidua dicatur, vt ex multis probat Hippolytus *l. vnica, num. 111. C. de raptu virgin.* vbi fatetur propriè viduam dici, cuius maritus mortuus est. Cùm ergo legatum hoc impleri possit in propria, & numerica forma, cùm sint propriè orphanæ parentibus orbatæ, non sat erit implere in simili, & in propria forma. Secundò probatur, quia id, quod dicunt authores citati, scilicet habentem virum inutilem gaudere priuilegiis viduarum, intelligitur in iis rebus, quas ius ciuile concedit in viduarum fauorem, & in nullius tertij præiudicium: quale est priuilegium vocandi quoslibet ad curiam Regis in prima causæ instantia; quia (vt docet Couar. *quæst. practic. cap. 6. num. 3.*) priuilegium hoc alteri non infert graue præiudicium; cum nec alteri res propria auferatur, nec ius sibi ad rem aliquam quæsitum. At in rebus, quæ graue damnum alteri inferunt, scilicet iis, quæ verè viduæ, aut verè orphanæ sunt, quibus ius ad tale legatum acquisitum est, non videtur nomine viduæ, aut orphanæ intelligi, quæ verè talis non est, sed impropriè, & metaphoricè. Quare fermè in terminis decidit hunc casum Panor. *cap. ne pro defectu, de elect. num. 2.* vbi inquit, ex communi vsu loquendi tantùm appellatur vidua, cuius maritus mortuus est. Vnde si in aliquo statuto fieret mentio de viduis, intelligerem de relictis mortuis maritis. Idem omnino Sebast. Sapia *vbi suprà.* Felinus *in proœmio primi Decret. num. 5. & cap. significantibus, de offic. deleg. num. 8.* vbi inquit: Illa dicitur vidua, cuius vir mortuus est, nec alium habet, sed si vir est bannitus, potest dicere se viduam, & largè potest dici vidua, quæ nunquam nupsit: at in materia stricta, vbi verba capiuntur propriè, intelligitur tantùm de illa, cuius vir mortuus est. Hæc Felinus. Gregor. Lopez *part. 3. tit. 3. l. 5. verf. e son*, nomine viduæ in materia stricta tantùm comprehenditur illa, cuius vir obiit. Item Syluest. Angel. & Tabien. *verbo vidua, initio*, inquiunt, licèt vidua ex significatione, seu etymologia vocis sit mulier sine viro, licèt virum non habuerit, at ex communi vsu loquendi vidua est illa, cuius vir mortuus est; in quauis autem materia vsus loquendi præfertur proprio significato verborum. Hæc illi. Item quia in statutis, & dispositionibus communis vsus loquendi præferendus est etiam proprio vocis significato, vt docent Angel. Syluest. & Tabien. *vbi infrà.* Felinus *proœmio Decretal.* quod facit super glossam, *num. 3.* Panor. *proœmio*, quod incipit, *Gregorius Episcopus, num. 8.* & *ibi* Anton. *1. p. proœmij, num. 39. 40.* Bart. *l. non dubium, num. 11. C. de legibus*, per *l. Labeo, ff. de supellect. legata.* Cùm ergo vidua secundùm communem vsum sit, quæ viro, quem habuit, est orbata; vt docent plures Doctores citandi, & Panor. *cap. ex tenore, de foro compet. num. 9.* Rebuf. *de verb. signific. ad l. 242. citata*, vbi expressè dicit ex communi vsu loquendi non vocari viduam, cuius vir inutilis est, non debet comprehendi sub tali legato, sed tantùm quæ verè, & propriè est vidua, & per consequens non comprehendetur nomine orphanæ, quæ parentes inutiles habet, sed quæ verè parentibus est orbata: aliàs virgo, quæ nunquam nupsit, possit dici vidua ad effectum talis legati obtinendi, cùm ab authoribus plerisque citatis vidua appelletur.

Dubium XIV.

An bona fabricæ, vel legatum fabricæ relictum possit expendi pro ornamentis, & aliis cultui diuino necessariis.

Nota, quòd licèt secundùm diuisionem bonorum Ecclesiasticorum, de qua habetur *c. quatuor, & cap. de redditibus, 12. q. 2.* quarta pars bonorum Ecclesiasticorum sit fabricæ at secundùm varias consuetudines, & erectiones Ecclesiarum Cathedralium aliter est prouisum: & sic non in omnibus quarta pars applicatur fabricæ, sed maior, aut minor, secundùm diuersas consuetudines, quæ consuetudo in hoc valet, vt docet Innoc. *cap. fin. de his, quæ fiunt à maio. par. Prel.* Sic docet Panor. *cap. 1. de Ecclesiis ædific. num. 3.* Gregor. Lopez *l. 1. tit. 10. pa. 1. vers. que son dadas, el l. 24. tit. 32. part. 3. vers. e reparar.* Altamiranus *tract. de visitatione, §. sed Episcop. num. 11.* 1

Hoc supposito, duplex est sententia.

Prima docet bona fabricæ, vel legatum ipsi relictum non posse expendi in ornamentis, & aliis cultui diuino necessariis, sed tantùm in ædificio materiali Ecclesiæ. Ratio, quia fabrica est ipsum ædificium templi materiale, *cap. de fabrica, de consecrat. dist. 1.* Item quia *cap. fin. de testam.* vt diuersa ponuntur relictum pro fabrica Ecclesiæ, & relictum pro ornamentis. Hanc tenet Panor. *dict. cap. fin. de testam. num. 2.* Gregor. Lopez *l. 1. tit. 10. p. 1. vers. que son dadas, & l. 24. tit. 32. part. 3. vers. e reparar*, videtur tenere Anchar. *dict. cap. fin. num. 2.* vbi relictum pro fabrica explicat, id est, ædificio materiali Ecclesiæ. 2

Secunda sententia docet bona fabricæ deputata, ac legata ipsi relicta non tantùm expendi posse in ædificio materiali templi, sed etiam posse expendi pro ornamentis, & aliis rebus cultui diuino necessariis. Ratio, quia licèt secundùm strictam iuris significationem fabrica sumatur pro ædificio materiali; at à Canonistis, & ex communi vsu loquendi fabrica dicitur ius illud, quod Ecclesia habet ad percipiendum redditus aliquos pro ædificiis, & ornamentis, & pro aliis rebus necessariis diuino cultui. Sic Couar. *cap. fin. de testam. num. 4.* Altamiranus *vbi suprà, num. 14.* & hæc est probabilior. 3

Dubium XV.

An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, scilicet legatum, & debitum.

1 Nota, quòd debitum est in duplici differentia: quoddam est voluntarium, scilicet, quod initio voluntarium fuit, & ortum est ex voluntate, & conuentione debitoris: aliud est necessarium, quod scilicet est ex dispositione legali. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Couar. Cifuentes, Castillo *vbi infrà*. Anton. Gomez *tom. 1. var. c. 12. n. 27.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 3.*

2 Sit ergo prima conclusio. Quando constat de voluntate testatoris ex aliquibus coniecturis probabilibus, quod fiat animo compensandi, vel non, illi standum est, siue debitum sit necessarium, siue voluntarium; quia iura distinguentia de debito voluntario, & necessario fundantur in præsumpta voluntate testatoris; ergo vbi ea constat, illi standum est. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Castillo *l. 16. Taur. num. 28.* Cifuentes *ibi n. 18.* Couar. *cap. officij, de testam. num. 2. fine.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 9. l. 7. gloss. 1. fine*, vbi alios multos referunt. Idem Aymon, *consil. 149.* vbi duodecim enumerat coniecturas, ex quibus voluntas testatoris potest deprehendi. Mantica *num. 2.* & vide illum *toto tit.* vbi tractat de his coniecturis, Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 200.*

3 Secunda conclusio. Quando sumus in dubio de testatoris voluntate, tunc si debitum est voluntarium, non censetur animo compensandi legasse. Probatur ex *l. vnica, §. sciendum, C. de rei vxoriæ actione*, vbi habetur quòd si vir, qui tenetur ex voluntario matrimonij contractu restituere dotem post mortem, aliquid simpliciter vxori legauerit, potest illa petere vtrumque, *& l. creditorem, ff. de legat. 2.* Sic Bart. & multi iuris vtriusque Doctores, quos referunt, & sequuntur Syluest. *legatum, 3. q. 12.* Armil. *verbo legatum, 21.* Nauarr. *in omnibus summis cap. 17. num. 160.* Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. num. 5.* Gratian. *regul. 285.* Bernar. Diaz *regul. 171.* Angel. *legatum, 1. num. 31.* Gregor. Lopez *l. 16. tit. 9. part. 6.* Gutier. *lib. 1. quæst. practicar. q. 124.* Tello *l. 16. Taur. num. 6.* Cifuentes, & Castillo *suprà*, Anton. Gomez *suprà*. Mantica *num. 2.* Molina *suprà*. Cotta *cap. si pater part. 1. verbo legauit, à num. 17.*

4 Nota primò, quòd hoc est adeò verum, vt si hæres grauatus per fideicommissum aliquid restituere Petro, leget ei aliquid, non censetur animo compensandi legare. Ratio, quia hic testator non tenetur ex debito legali, sed ex primi testatoris voluntate. Sic contra Ananiam Aymon. quem refert, & sequitur Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. num. 5.* Molina *suprà*.

5 Secundò nota, quòd hæc conclusio limitanda est, quando testator poterat in iudicio condemnari ad soluendam illam rem: si enim non poterat ad id condemnari, at tenebatur pro eo exonerando conscientia id soluere, & tunc legauerit; in hoc dubio est admittenda compensatio. Sic Aretin. Iason, ac cæteri iuniores, quos refert, & sequitur Couarru. *dicto num. 2.* Matienzo *num. 6.* Molina *suprà*.

6 Ex hac conclusione infertur primò, quòd si vir leget aliquid vxori, non censetur factum animo compensandi dimidiam partem, quæ ex lege debetur alteri coniugi ex bonis lucratis cōstante matrimonio, vt expressè definitur *l. 16. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 9. noua recopilat.* Ratio, quia ea pars ita ipso iure à lege alteri coniugi defertur, vt ei statim acquiratur: nec dicitur debita, v. g. à marito, seu propria ipsius vxoris; quia bona acquisita matrimonio constante communia sunt viro, & vxori. Hanc rationem huius legis reddit Couar. *suprà num. 5.* Aliam rationem reddunt Matienzo *dicta gloss. 1. num. 7.* & Ioannes Lupus *l. 16. Tau. num. 3.* quia hoc debitum est voluntarium, scilicet ex contractu matrimonij voluntariè inito inter illos.

Secundò infertur, quòd legatum factum à marito vxori non videtur factum animo compensandi cum arrhis ei promissis: & sic non obstante tali legato habebit vxor integras arrhas, & legatum. 7
Hoc est contra Xuarez *l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, vers. sed pone quæstionem.* Sed ratio nostri corollarij est, quia debitum arrharum est voluntarium, scilicet ortum ex voluntaria mariti promissione: non enim poterat maritus cogi dare arrhas vxori, vt docet glossa *Auth. sed qua nihil, C. de pactis*, & omnes Doctores mox citandi. Sic tenent contra Xuarez, Matienzo *dicta gloss. 1. num. 8.* Tello *l. 16. Taur. num. 8.* Couar. *num. 4.* Palacios Rubios *rub. de donat. §. 27. ad finem*, Gutierrez *suprà*, Montalbus *l. 1. tit. de arrhis, lib. 3. fori.* Aduertunt Gutierr. & Tello *ibi num. 3.* hoc esse omnino indubitatum, nec oppositum sentire Xuarez, si vir dum vixerat, tradiderat arrhas vxori; quia debitum ante solutum cùm iam non sit debitum, non censetur compensari; compensatio enim dicitur solutio.

Tertia conclusio: Si verò sit debitum necessarium, seu legale, id est, ad quod debitor ex legis necessitate tenebatur, si aliquid leget creditori, & est dubium de eius animo, censetur animo compensandi legare. Patet ex *Auth. preterea, C. vnde vir, & vxor. & l. 3. tit. 13. part. 6.* quibus cauetur quòd legatum à marito vxori factum imputetur in illam portionem, quæ vxori à lege ex bonis mariti defertur; & *l. si cum dotem, §. si pater, ff. soluto matrim.* vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiusque causa debitor filiæ erat, compensatur eum ipsa dote à patre exacta. Et ratio huius est, quia lex inducens obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largitur, vt legatum ab eo factum, ex lege ipsa imputetur in illam quantitatem debitam: vt bene docet Couar. *dicto num. 2.* Hanc tenent omnes Doctores citati præcedenti conclusione: & dicit Couarr. esse hanc distinctionem positam in hac, & præcedenti conclusione omnium Doctorum vtriusque iuris, dempto Corasio *lib. 3. misc. el. cap. 1.* 8

Nota primò, quòd hæc imputatio legati in id, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, eadem ratione. Sic Aymon, Anchar. Paulus de Castro, quos refert, & sequitur Couar. *eodem num. 2.* contra Philippum Corneum. 9

Nota secundò limitandam esse hanc conclusionem, nisi testator exprimat in legato aliam causam præter debitum, vt lego hoc Petro, ob talem causam: tunc enim non est compensatio legati pro debito. Ratio, quia compensatio inducitur ex præ- 10

sumpta

ſumpta teſtatoris mente: vnde cùm in hoc caſu ſit expreſſa cauſa legati, ceſſat præſumptio. Sic Tello *l. 16. Taur. num. 4.*

11 Tertiò nota limitandam eſſe etiam conclusionem, quando debitum, & legatum ſunt eiuſdem ſpeciei, vt ſi debitum eſt pecuniarum, & legatum pecuniarum, &c. Si enim ſunt diuerſæ naturæ, non habet locum compenſatio, quia ſpeciei cum quantitate non fit compenſatio, *l. fin.* vbi gloſſa communiter recepta, *C. de compenſat.* Hoc eſt contra Alex. Iaſon, Immolam. Sed hoc tenent Iaſon ſibi contrarius, Bart. Socinus, Bald. quos refert, & ſequitur Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *num. 9.* Xuarez *vbi ſupra*, Ciſuentes *dict. num. 18.* Tello *l. 16. Taur. num. 2.* Mantica *num. 8.*

12 Hinc fit, quòd ſi vir recepit in dotem aliquas poſſeſſiones æſtimatas æſtimatione, quæ facit emptionem, ſi poſtea legat eaſdem res, vel vnam ex illis vxori, etiamſi leget ſub commemoratione debitis, non cenſetur legare animo compenſandi; quia non erat debitor illarum poſſeſſionum, ſed æſtimationis: & illa verba adiecta à teſtatore, *lego vxori tales poſſeſſiones, quas recepi in dotem*; adiecta videntur cauſa demonſtrationis, non cauſa taxationis. Sic gloſſa communiter approbata *l. Licinnius. ff. de legat. 1.* Ciſuentes *dict. num. 18.* Gregor. Lopez *part. 6. tit. 9. l. 16. verſ. los dineros*, Gratian. *regula 285. num. 7.* dicens communem: ſecus (inquit Gratian.) ſi non recepit æſtimatas. Item ſi debitor leget creditori rem ſpecialiter hypothecatam pro debito, non cenſetur animo compenſandi, quando debitum eſt voluntarium. Anton. Gomez *dict. cap. 12. num. 17.* multos referens.

13 Secundò fit, quòd ſi pater legat aliquid filio, cenſetur animo compenſandi cum legitima, niſi oppoſitum exprimat; quia debitum legitimæ cùm ſit a lege, cenſetur neceſſarium: & patet ex *Auth. ex teſtamento, C. de collat.* Sic Anton. Gomez *l. 29. Taur. num. 3.* Gratian. *ſuprà num. 3. & 4.* Matienzo *num. 4.* Couar. *num. 2.* & ſimiliter dicunt Couar. & Matienzo *ibi*, quòd ſi legat filiæ, cenſetur animo compenſandi cum dote, cùm lege teneatur filiam dotare: & patet ex *dict. Auth. præterea, & dict. §. ſi pater*; & hoc idem Nauar. *cap. 17. num. 150. in omnibus ſummis*; vtrumque dicit Mantica *num. 5. 6.*

14 Tertiò fit, quòd ſi vir legat vxori, vel è contra, cenſetur legare animo compenſandi cum ea parte, quæ ſibi a lege, vel ſtatuto pertinet, *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor.* Sic Aretin. Bald. Decius, Iaſon, Socinus, Campeſius, quos refert, & ſequitur Gratian. *ſuprà n. 5.* Bernard. Diaz *regula 454.* Matienzo *num. 4.* Anton. Gomez *d. cap. 12. num. 17.* Mantica *num. 7.*

15 Quartò nota limitandam eſſe concluſionem, niſi teſtator dicat, lego de bonis meis; tunc enim non erit compenſatio, cùm bona dicantur, deducto ære alieno, *l. ſubſignatū, §. bona, ff. de verbor. ſignif.* Hoc eſt contra Cumanum, Aretinum, Decium, quos refert, & ſequitur Couar. *ſup. num. 7. fine.* Sed hoc tenent Felin. Bald. Alex. Iaſon, Cornens, Barbat. Hippolyt. quos refert *ibi* Couarr. Tello *l. 16. Taur. num. 5.*

16 Quintò nota, quòd debitum voluntarium dicitur quodcumque oritur ex quauis promiſſione, mutuo, ſeruitio, &c. quia oritur ex contractu ab initio voluntario, ſcilicet receptione mutui, receptione ſeruitij. Ita mihi affirmauit quidam doctus Iuriſconſultus: & patet ex allegatis teſtibus, & Doctoribus pro ſecunda concluſione, vbi reſtitutio dotis facta vxori ſoluto matrimonio, dicitur debitum voluntarium; quia contractus matrimonij, & receptio dotis, fuit voluntaria, & expreſsè hoc tenet Ciſuentes *l. 16. Taur. num. 18.* vbi dicit debitorem neceſſarium eſſe qui incidit in obligationem ex diſpoſitione abſque ſuo facto: voluntarium verò, qui ſuo facto incidit in obligationem.

Vltima concluſio: licèt legatum cenſeatur in dubio factum animo compenſandi debitum legale, ſeu neceſſarium, at non ſic donatio inter viuos. *l. etiam. §. ſi debita, ff. de bonis libert. verſ. ſed ſi non mortis, l. ſi vero, verſ. cæterum, ff. eodem tit.* Sic Socinus, quem refert, ac ſequitur Couarr. *ſuprà num. 9.* Molina *ibi*, Gregor. Lopez *l. 16. tit. 9. part. 6. ſub finem*, licet Iaſon *Auth. præterea, C. vnde vir*, contrarium teneat; cuius opinio (ait Couarr.) procedit, & eſt vera, vbi in certam cauſam legatum eſt directum, & ad eamdem cauſam donatio facta fuiſſet. 17

Dubium XVI.

Quando debeantur legata, & dum ea non ſoluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, ſi fructifera ſint.

Hæc quæſtio grauiſſima eſt, & quidem ſtando in iure communi, communis ferè omnium ſententia eſt à die mortis teſtatoris pertinere dominium fictum rei legatæ ad legatarium, verum autem dominium tantùm pertinere à die aditæ hæreditatis, vel quando eſt in mora adeundi, vt optimè docet allegans alios Couar. *cap. Raynaldus, de teſtam. §. 1. num. 1.* Dueñas *regula 210 limit. 6.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. n. 123.* Burgos de Paz *l. 3. Taur. à n. 936.* Gregor. Lopez *l. 24. tit. 9. p. 6. verſ. el ſeñorio*, & ſic explicant legem illam, ne ſit contraria iuri communi; & *l. 37. eodem tit. 9. part. 6.* vbi dicitur fructus non pertinere ad legatarium à die mortis teſtatoris, ſed à die aditæ hæreditatis; ſi enim verus eſſet dominus à die mortis teſtatoris, ex tunc pertinerent ad ipſum fructus: & ſic iure communi frequentior ferè omnium ſententia erat fructus rei legatæ pertinere ad legatarium à die aditæ hæreditatis, vel à die moræ adeundi, non verò à die mortis teſtatoris, vt multos referens docet latè Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 1. gloſſ. 14. à num. 24.* vbi etiam aliquas limitationes adhibet. 1

Ar ſtando in iure Regni nouiori dicendum eſt acquiri verum dominium legatario à die mortis teſtatoris, quando teſtator rem propriam legauit, (nam quando alienam legauit, acquiritur à die aditæ hæreditatis, vel moræ, vt docent Matienzo *infrà num. 33.* & Burgos de Paz *infrà num. 947.*) & non eſt neceſſe expectare diem aditionis hæreditatis, vel moræ: id enim erat iure communi vetitum; quia iure communi legata habebant dependentiam ab aditione hæreditatis, & illa non adita, corruebant: at cùm iure regni hoc ceſſarit, etiam valeant legata abſque aditione hæreditatis. *l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* fit vt iam legata non pendeant ab aditione hæreditatis: & ſic dominium illorum acquiratur legatario à die mortis teſtatoris, vt optimè Matienzo *dicta l. 1. gloſſa 14. num. 31.* Burgos de Paz *l. 3. Taur. 1. p. num. 936. & 946.* 2

Hinc fit iure nouo huius regni deberi fructus 3

rei

rei legatæ legatario à die mortis testatoris, nam res fructificat suo domino: cùm ergo legatarius acquirat verum dominium à die mortis testatoris, ex tunc etiam sunt ei fructus restituendi. Sic tenent Azebedo *lib.6 recop.tit.4.l.1.num.*125. Padilla *l. cum quam. C. de fideicomm. num.*87. Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.*30. Burgos *l.* 3. *Taur.* 1.*p.num.*944. 945. Couarr. *lib.*1. *variar. cap.*9. *num.*5. Anton. Gomez *lib.*1. *var. cap.*12. *num.*5. & in hoc magis inclinat, licèt dubius, Gregor. Lopez *l.* 37. *verf. los frutos, tit.* 9. *part.* 6. quamuis Anton. Gomez, & Couar. non referant legem regni, at reliqui dicunt per legem citatam regni corrigi in hoc ius commune.

4 Nota primò, quòd quando legatur alicui certum quid in quantitate, sed incertum in indiuiduo, vt quòd dentur alicui tot mensuræ tritici, vini, non comparatur dominium vsque ad traditionem, at bona defuncti sunt pro illa hypothecata ad quemcumque peruenient. Sic Anton. Gomez *tomo* 1. *var. cap.* 19. *num.*8. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 3. *fol.*63. vbi etiam cum aliis dicit esse tacitè hypothecata, quando res designata legatur, donec tradatur.

5 Secundò nota hoc, quod suprà diximus, scilicet deberi fructus rei legatæ legatario à die mortis testatoris, intelligendum esse, quando legatur res propria testatoris, si enim res sit aliena, cùm non transeat dominium statim in legatarium, non debentur fructus nisi à tempore moræ, in quo hæres tenebatur, vel rem illam, vel æstimationem dare. Sic Anton Gomez multos referens *dicto cap.* 12. *num.*20. Matienz. *dicto num.*33. Burgos de Paz *dicto num.*947. & *ibi* videndus est Anton. Gomez, vbi dicit quòd si legatum consistit in vniuersitate, vt in grege, fructus veniunt a tempore testamenti facti; quia reputantur vnum & idem corpus, & legatum; & refert multos: similiter quòd si simpliciter legat gregem, & grex totus est testatoris, dempta vna pecude, vel oue, non videtur illam legare: vnde hæres non tenebitur illam dare, vel æstimationem, sed tantùm quod erat testatoris ex illa grege: si verò è contra totus grex sit alienus, excepta vna oue, dicendum est, quòd si ignorauit gregem esse alienum, tantùm debetur ouis, quæ est propria testatoris; si verò sciuit, debentur omnes, vel æstimatio legatario, & refert ibi textus, & Doctores ad hoc.

6 Tertiò nota aliquos limitare etiam, vt non debeantur fructus à die mortis testatoris, sed à tempore moræ, quando legatum est rei genericæ, vel partis, vel quotæ bonorum; quia antea non transit in his dominium ad legatarium, *l. si quis bonorum, ff. de legat.*1. & tenent multi, quos refert, & sequitur Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.* 33. Anton. Gomez *dicto cap.* 12. *num.* 22. sed Azebedo *dicta l.*1. *num.*126. dicit etiam in his casibus deberi fructus legati à die mortis testatoris.

7 Quartò nota, quòd Tello *l.* 3. *Taur. p.* 3 *num.*10. & 11. limitat hoc, vt quando legatur vsusfructus alieni, non debeatur, nisi à die aditæ hæreditatis, & latè probat. Sed hoc reiicit, & latè probat deberi à die mortis testatoris Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.*35.36.

8 Tandem ex dictis infertur, quòd licèt iure communi placitum fructus legati ante aditam hæreditatem, & moram susceptos, non esse legatario restituendos; & fœtum legatum si ante aditam hæreditatem, & moram aliquid acquirat, acquirere hæredi: at hodie attenta *dicta l.*1. *noue recopil.* vtrumque est sublatum, & fructus à morte testatoris prouenientes, sunt restituendi legatario, vt ex multis Doctoribus probaui: & quæsita à seruo legato ante aditam etiam hæreditatem, à morte testatoris sunt legatario tanquam vero domino reddenda. Sic Burgos *l.* 3. *Taur.* 1.*p.n.*950.951.

Aduerte tamen, quòd quando statim à morte testatoris non transit dominium legati, non debebuntur etiam ex tunc fructus. v. g. si legatum sit disiunctiuum relictum electioni legatarij, vel conditionale; vel ad certum diem, non transit dominium, nisi à die electionis, vel aduentus conditionis, vel à die, quo legatum dandum est: & sic ex nunc tantùm pertinent fructus ad legatarium. Sic Matienzo *dicta gloss.*14.*n.*34. 9

Dubium XVII.

An si quidam legauit centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantùm quinquaginta.

Respondetur quòd legatarius habebit illa quinquaginta, quæ reperta fuerint: & si plures fuerint legatarij, diuident pro rata. *l. si quis testam. ff. de legat.*1. Sic Armil. *verbo legatum, n.*25. Tabien. *legatum* 1. *num.*33. Syluest. *legatum* 3.7.5. Angel. *legatum*, 1. *num.*35. 1

Hoc tamen limitandum est, quando totum legatum continetur in eadem oratione, vt lego centum aureos, quos habeo in arca mea: secus quando fieret demonstratio in diuersa oratione; vt lego centum aureos, & volo vt dentur de nummis, quos habeo in arca mea; tunc enim licèt reperiantur tantùm quinquaginta, debebuntur integra centum. Sic dixit quidam doctus Iurisperitus à me consultus: & probatur ex doctrina Pauli de Castro *consil.*338. *volum.*1. *in nouis, vol.*3. *verf. pro intellectu huius dubij*, & Decij *consil.* 324 *num.*1. Barrol. *l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig.* quam refert, & sequitur Tello *l.* 17. *Taur. num.* 127. nempe quòd quando præcedit aliqua dispositio significans quid solui debeatur, & postea subnectitur locus, vnde debeat præstatio fieri; & sic sunt duæ orationes; tunc illa assignatio videtur apposita gratia demonstrationis; quare non limitat dispositionem, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando verò vna tantùm est oratio significans quid, & vnde solui debeat; tunc illa assignatio taxat dispositionem, & ea deficiente, deficit dispositio. Probatur etiam ex *l. quidam testam. ff. de legat.*1. ibi enim legati fuerunt Pamphilæ quadringenti aurei, quos solui mandauit testator à Iulio tot, & ab aliis reliquos: testator illos nummos consumpsit in vita; dubitabatur, an esset legatum extinctum. Respondet illa lex, quòd nun, quia illa designatio non fuit substantia legati, sed modus, vnde recuperaretur; ideo etsi modus deficiat, remanet substantia legati. 2

Ex hac doctrina infertur primò decisio huius casus, videlicet quidam testator hæredem instituit monasterium Sancti Dominici omnium suorum bonorum, ea conditione, vt in eius ædibus templum constitueret, & in illis habitaret: postea legatum 3

gatum reliquit his verbis, Lego Petro nepoti meo redditus quindecim mille marabetinorum singulis annis, dum vixerit: omnes autem facultates testatoris præter ædes prædictas consumptæ sunt in soluendis aliis debitis, quibus per sententiam iudicis applicatæ fuerunt: nunc dubitatur, an monasterium teneatur soluere hoc legatum Petro nepoti testatoris. Respondetur non teneri: tum quia res vnde præstatio debet fieri, ponitur in eadem oratione, & sic limitat dispositionem; quare ea deficiente, deficit dispositio, iuxta doctrinam traditam: at hic deficiunt redditus facultatum testatoris, cùm ex ædibus illius, in quibus successit monasterium, nulli possint prouenire reditus, voluit enim testator, & ea conditione instituit hæredem monasterium, vt in eis habitaret, templùmque construeret: tum etiam, quia quamuis res, vnde hæc summa soluenda foret, apponeretur in alia oratione, dicendo sic, Lego Petro nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt illi soluantur de redditibus mearũ facultatum, in præsenti casu non deberetur legatum; quia expressè visus est velle, vt non solueretur ex redditibus suarum ædium, siquidem declarauit, se velle, vt monasterium perpetuò in illis habitaret, & templum construeret, & cæteræ facultates omnino extinctæ sunt; secus esset, si diceret, Lego nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt soluantur ex redditibus talis fundi: tunc enim cùm locus ex quo præstari debet legatum, apponatur in diuersa oratione, & sic non restringat legatum, iuxta dicta, extincto illo fundo, si aliæ facultates defuncti supersint, debebitur legatum. Ita docti Iurisperiti à me consulti.

4 Hinc etiam infertur decisio huius casus, videlicet quidam vendidit centum pondo lanarum ex suo grege (*arroba* Hispani vocant pondus vigintiquinque librarum:) contingit tamen quòd ex suo grege non percipiat, nisi octoginta. Dubitatur, an teneatur tradere emptori omnia centum, vel satisfaciat tradendo octoginta tantùm.

5 Respondetur quòd si restrictio illa, *ex suo grege*, apponatur in diuersa oratione, tenebitur tradere omnia centum; vt si ita diceret, Vendo Petro centum pondo lanarum, quas tradam ex lanis perceptis de meo grege; quia cùm demonstratio illa, *de grege meo*, apponatur in diuersa oratione, non restringit dispositionem, iuxta supradicta: at si apponatur in eadem oratione, vt, vendo tibi centum pondo lanarum de meo grege; tunc si grex non reddidit, nisi octoginta, non tenebitur tradere, nisi octoginta, quia cùm demonstratio illa, *de meo grege*, apponatur in eadem oratione, restringit dispositionem ad hoc, vt venditio non intelligatur fieri ex alia lana, nisi de illa: & ita deficiente parte illius quantitatis, deficiet venditio pro illa parte. Nec obstat clausula solita apponi in scripturis, scilicet quòd si venditor non tradiderit centum pondo lanarum, possit suis expensis emi, quod defuerit pretio tempore traditionis currente, &c. quia hæc verba referuntur ad lanas contentas in venditione, & lanæ contentæ in venditione sunt lanæ perceptæ de suo grege: quæ cùm sit in minori quantitate, quàm centum illa pondo, non est intelligenda illa clausula de hac parte lanarum, quæ defuit: sed si non traderet aliquam partem lanarum, quam ex suo grege percepit illo anno, de illa intelligenda est clausula, quòd teneatur illam quærere suis expensis, & tradere venditori, &c. & ideo vt teneatur omnes centum pondo tradere, in hoc casu necessarium est, quòd apponatur clausula, quæ expressè dicat, quòd in casu, quo grex suus non reddat illo anno centum pondo lanarum, eas aliunde quæreret, vt emptori tradat. Ita doctus Iurisperitus affirmat dicens sic obtinuisse sententiam in quadam lite super hoc mota.

DVBIVM XVIII.

An si testator iubeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere.

1 Respondeo, quòd si inter veros pauperes illos distribuit, licet malè fecerit non seruando plenè formam à testatore præscriptam, at non tenetur illos iterum restituere seruando formam; quia hæc restitutio re ipsa facienda erat pauperibus, & cùm iam sit facta, licèt non seruata fuerit forma testatoris, iam tamen satisfactum est suæ voluntati distribuendi illos centum aureos veris pauperibus. Si tamen testator designauit opera pia in particulari, vel certum genus pauperum, vt si diceret, mea conscientia grauatus obligatione restituendi centum aureos personis incertis, & mihi ignotis, volo vt quinquaginta expendantur in eleemosynis Missarum, & alia quinquaginta distribuantur inter viduas pauperes; tunc si hæres, vel testamentarius aliis pauperibus præter designatos à testatore, vel in aliis operibus piis præterquam in Missis illos expendat, tenetur iterum restituere, & expendere in operibus à testatore designatis: & idem est, si omnes aurei expenderentur in Missis, vel omnes centum distribuerentur inter viduas pauperes; non enim esset satisfactum voluntati testatoris, sed teneretur hæres restituere eam partem, quæ defuit, Missis, vel viduis. Ratio, quia licèt testator teneretur eam quantitatem in operibus piis expendere: at libere poterat eligere, & eo ipso quòd elegit in testamento, sub quo obiit, acquisitum est ius illis operibus piis, in quæ expendi iussit; quare si in alia expendat, tenetur restituere, nisi bona fide in alia opera pia expendisset; tunc enim non teneretur restituere, quia bona fide fecit, nec factus est locupletior. Sic docti iuniores à me consulti.

2 Hinc fit, quòd in hoc casu non est locus compensationi per bullam Cruciatæ; quia iam non est debitum incertum, sed certum, cùm acquisitum sit ius per testamentum, & quia vltima voluntas testatoris implenda omnino est. Sic prædicti recentiores.

3 Si tamen nil præscripsit defunctus, sed tantùm iussit, vt hæres exoneraret conscientiam suam pro quingentis aureis, quos debet, & nescit quibus personis debeat, tunc potest hæres iuuari bulla compositionis; quia iam hoc debitum est hæredis, & adhuc est incertum, & sufficienter exoneratur conscientia defuncti per bullam compositionis. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 34. n. 3.* & præfati recentiores.

5 Nota primò, conclusionem esse intelligendam, licet testator apposuerit in testamento hanc clausulam, scilicet quòd legatum non possit conuerti ad alium vsum, quàm deputatum; nam etiam eo casu, quando non potest impleri ad vsum à testatore destinatum, potest in alium conuerti, vt docet secunda conclusio posita; quia voluntas testatoris exponenda est secundùm ius commune, vt potius res valeat, quàm pereat. *cap. Abbate, de verb. signific.* Sic Syluest. Armil. Tabien. Angel. *vbi suprà*, Sarmiento *lib. de redd. p. 4. cap. 3. num. 2.*

6 Secundò nota conclusionem intelligendam esse, nisi testator disposuisset, vt vsu non impleto pertineat legatum illud ad hæredem: tunc enim non conuerteretur in alium vsum, sed ad hæredem pertineret. Sic Anchar. & Bart. *ibidem*. Syluest. *vbi suprà, q. 12.* Armil. *num. 55.* Tabien. *num. 12.* Angel. *num. 12.* Rosel. *verbo legatus, num. 7.*

7 Ex his infertur resolutio huius casus, nempe si testator aliquid legauit certæ personæ, v.g. Mariæ, & nuberet, vel alij certæ personæ, & non potest legatum adimpleri, vel antequam nuberet, mortua est, vel alia ratione, &c. An tale legatum sit caducum, & pertineat ad hæredem: distinguendum enim est, si testator respexit ad animam, & ad piam causam, potius quàm ad puellam illam, vel certam illam personam, conuertendum est in aliud opus pium; si verò fuit contemplatione personæ, & non piæ causæ, legatum fit caducum, & pertinebit ad hæredem. Sic Panorm. *cap. nos, de testam. num. 14.* Anan. *ibi num. 15.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib.* Bart. *l. pater, §. Tusculanus, ff. de legat. 3. num. 2.* Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5. fine.*

8 Nota hic ex variis coniecturis colligendam esse mentem testatoris, vt si diu seruierat puella illa, præsumendum est eam voluisse remunerare, & sic contemplatione personæ legasse: & sic de similibus. Io dubio verò præsumitur fauore piæ causæ legasse, Panorm. Mantica *ibidem*.

9 Secundò infertur, si testator reliquit mille, vt pro malè ablatis, & exoneranda eius conscientia distribuantur: si compertum sit solùm quingenta esse malè ablata, reliqua quingenta non sunt hæredi tribuenda, sed in piam causam eroganda; quia non censetur satisfactum voluntati testatoris, qui læsam habet conscientiam ad illam vsque quantitatem; & ideo maxima est coniectura ipsum voluisse totam illam quantitatem in piam causam conuerti. Sic Panor. *cap. tua, de testam. num. 7.* Couar. *cap. 3. de testam. num. 10.* Bald. *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. num. 10.* referens Iacobum de Butrio, Syluest. *testamentum 2. q. 7. fine*, Angel. *verbo executor, num. 17.* Armil. *ibi num. 12.* Tabien. *q. 12.* Gregor. Lopez *l. 3. tit. 10. part. 6. vers. tuviere*, Cardin. *Clement. 1. de testam.* Alexand. & Vincentius, *l. 1. §. fin. ff. ad l. falcid.* Hoc tamen intelligitur, quando simpliciter disposuit: si verò prohibuit non in alium casum conuerti, tunc residuum erit hæredis. Sic Syluest. Angel. Tabien. Armil. Gregor. Lopez, Cardin. *ibi.* Idem est, si quis mandet pro malè ablatis construi oratorium præscripta eius forma, & in id opus consumi aureos mille, nam eo constructo non debetur hæredi, quod superest, sed piæ causæ: secus si testator iussisset construi oratorium certæ famæ, & ad id designasset mille aureos; quod enim superest, constructo oratorio illo ad hæredem pertinet, cùm ita sit testatoris voluntati satisfactum. Sic Angel. Paulus, Alex. Vincentius, & Carolus Ruynus, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

DVBIVM V.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem facienda sit talis commutatio.

Sit prima conclusio: Episcopus potest tale legatum commutare. Sic Syluest. *legatum 4. q. 12.* Stephanus Aufrerius *super quæst. 26. Capellæ Tolosanæ*, Ananias *cap. nos, de testam. num. 7.* Molina *tom. 1. de instit. tract. 2. disp. 249.* Armil. *verbo legatum, num. 55.* Tabien. *legatum, 2. num. 13.* Angel. *legatum, 2. num. 13.* Rosel. *verbo legatus, num. 8.* Immola *cap. nos, de testam. num. 23.* Benedictus *cap. Raynutius, eod. tit. §. reliquit, num. 18.* Ioan. de Platea *l. cum præsidem, C. de expens.* Ludou. *lib. 11.* Rochus de Curte *tract. de iurepatron. verb. construxit, num. 17.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab. 2.* Perusio per Syluestrum citatus, Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. fol. 71.* Mandosius *de signat. gratiæ, verbo commutatio vltimæ voluntatis.* Et idem videtur dicendum, quando esset difficile impleri legatum, vt tenent Dominicus *cap. Canonicis, 19. dist. & cap. ab exordio, fine, dist. 35.* & Felin. *consil. 42. num. 37.* Cucus *lib. 2. instit. maior. tit. 6. num. 346.* quia quod difficile est, reputatur impossibile: licet contrarium teneat Mandosius *suprà.* 1

Secunda conclusio: Vltra Episcopum requiritur etiam consensus hæredis, & legatarij. Patet ex *l. legatum, ff. de vsufruct. legato.* vbi sic dicitur; *legatum factum ciuitati ad spectaculum illicitum, concurrendum est in vsum licitum, adhibitis hæredibus, & primoribus ciuitatis.* Sic tenet *ibi* gloss. Bart. *ibi n. 4.* vbi explicat illud verbum *hæredibus*, id est, hærede, à quo debetur, & eis, quibus relinquitur. Idem Petrus de Perusio, Armil. Tabien. Angel. Rosel. *vbi suprà*, Syluest. *legatum, 4. q. 13.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab. 2.* vbi dicit necesse esse, vt requirantur hæredes, & legatarij, aliàs non valeret commutatio. Et quòd requiratur consensus hæredis, docent etiam Benedictus, Rochus de Curte, & Perez *vbi suprà*; & addit Syluest. consensum omnium horum requiri, quoties ex quauis causa iusta commutandum est legatum. 2

Nota, si partes non possunt esse concordes in hac transmutatione, iudex erit medius, cuius authoritate transmutabitur, *l. 1. Cod. de nupt.* Sic Bartol. *vbi suprà num. 5.* Armilla *num. 56.* Syluest. *quæst. 13.* Rosel. *num. 9.* & Tabien. *num. 14.* Idem dicit Benedictus *vbi suprà*; dicit enim sat esse, si hæres non habeat iustam contradicendi causam. Idem Felin. *cap. cùm accessissent, de constitut. num. 20.* vbi inquit, quando causa est necessaria, licet hæres non præstet consensum, sufficit Episcopus; & probat ex quadam decisione Rotæ dicentis hæc: si ex forma statuti debet requiri consensus propinquorum in contractu minoris, & ipsi requisiti negant consensum, vbi attenta necessitate non debebant denegare, potest Superior causa cognita licentiare minorem, vt contrahat, *l. si cum dotem, §. eo autem tempore, ff. soluto matrim.* & *ibi* Bart. Bald. Panorm. & Anchar. per Felinum citati. 3

Hinc

4 Hinc infertur legatum pro calice, vel reparatione Ecclesiæ, quandiu ea non habet opus, posse Episcopum commutare. Sic Sylvest. *legatum*, 4. *q.* 12. Benedictus, & Rochus de Curte *vbi supra*, & Bart. *l. fin. ff. de oper. publicis*. Patet ratione, quia est impossibilitas facti.

DUBIUM VI.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud commutandum est, necessarium sit, vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficiat in quamcumque.

1 PLures Doctores absolutè dicunt commutandum esse legatum in aliud opus pium. Sic Immola *Clement. quia contingit, de religiosis domib. n.* 9. Panor. & Immola *cap. nos, de testam.* Sylvest. *legatum*, 4. *q.* 12.

2 Sit conclusio. Necessariò tale legatum commutandum est in aliam similem causam piam. Probatur, de iure naturæ est, vt voluntas testatoris impleatur eo modo, quo potest impleri; ergo quando non potest impleri in specie, necessariò implendum erit in causa similiori, & proximiori testantis menti. Hæc conclusio colligitur ex Concilio Trident. *sess.* 25. *cap.* 8. *de reformat.* vbi sic dicitur: Quòd si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, vbi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut paucæ reperiantur, mandat adhuc vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertatur. Idem colligitur ex *l. legat um, ff. de vsu, & vsufruct. legat.* vbi est casus, fuit quoddam legatum factum ad spectaculum quoddam illicitum in ciuitate exercendum, memoriæ defuncti conseruandæ gratia, & respondet Iurisconsultus, cùm id spectaculum fieri non possit, conuertendum esse in aliud, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur: vbi gloss. *in principio*, inquit, debet expendi in alio licito spectaculo; & Pinellus *de rescind. vendit.* 1. *part. rubr. cap.* 2. *num.* 18. explicat dictam *l. legatum*, vt velit ibi Iurisconsultus, conseruari voluntatem defuncti saltem alio modo simili, quando præscriptus à testatore locum habere nequit. Idem tenet Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 17. Iacobus de Atetio *l. libertis*, §. *Lucius, ff. de annuis legatis*. Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 249.

DUBIUM VII.

An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates.

1 SIt conclusio. Plures sunt casus, in quibus potest alterare vltimas voluntates.

2 Primus est, vbi non in totum infringeretur voluntas testatoris, sed solùm pro tempore non seruaretur, & immineret alia Ecclesiæ necessitas, cui prouideri alter non posset, vt si testator reliquit viginti annuatim pro anniuersario faciendo alicuius Ecclesiæ, quæ indiget reparatione, nec fit aliunde, vnde reparari possit; tunc de licentia Episcopi posset illa pecunia ad tempus conuerti in Ecclesiæ reparationẽ. Sic Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 19. & refert Ioannem Andr. *cap. finali, codem tit.* & dicit sic practicatum fuisse Tolosæ, & Felin. *cap. cum accessissent, de constitut. num.* 19. quem sequitur Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap.* 3. *num.* 73. vbi inquit Felinus, ex causa potest Episcopus conferre beneficium aliter, quam eius natura dictat, dispensando pro illa vice, & ad hoc satis est consensus hæredis patroni: & probat hoc ex Anton. *cap. fin. de testam.* vbi dicit, quòd ex causa vtili relictum pro anniuersario potest pro vna vice ad aliud expendi, & postea redire ad solitum debitum. Immò dicit Felin. quando est causa necessaria, potest Episcopus etiam inuito patrono. Idem Panor. *cap. cum accessissent, de constit. num.* 5. vbi inquit, Episcopus non potest dispensare contra institutionem beneficij, vel ipsam immutare, vel contra ipsam venire sine consensu patroni; vt si ex institutione beneficij collatio facienda est Presbytero, Episcopus non potest dispensare sine licentia patroni, vt conferatur non Presbytero, nisi dispensatio deberet fieri ex necessitate Ecclesiæ, & patronus nollet consentire, & refert ad hoc decisionem quandam Rotæ, & Decium.

Nota etiam cum consensu hæredis patroni posse hoc facere aliquando Episcopum, vt docet Felin. *dict. cap. cum accessissent, n.* 19. vbi inquit, quando Episcopus vellet ex toto supprimere beneficium patronale, vel in totum tollere conditiones illi annexas, si non esset ex causa necessaria, non potest cum consensu hæredis patroni: si tamen sit ex causa necessaria, vt quia decreuerunt facultates, adeò quòd opus est illam dignitatem, vel præbendam tollere, vel esset impotens ad illas conditiones nunc, vel non reperitur persona idunca, quæ illam velit cum illis conditionibus, tunc posset Episcopus, immo fortè inuito hærede, & adhuc patrono inuito. Hæc Felinus. 3

Secundus casus est, vbi testator reliquisset pecuniam pro nouo opere faciendo in Ecclesia, vt pro construenda capella vbi sunt aliæ plures ad sufficientiam, tunc si vetus Ecclesiæ ædificium egeret reparatione, cui aliter subueniri, aut prouideri non posset, potest ea pecunia authoritate Episcopi in reparationem antiquorum ædificiorum conuerti; & idem si fieri iussisset monasterium, idest, Ecclesiam de nuouo in ciuitate tali, in qua sunt plures Ecclesiæ indigentes reparatione, & non est, vnde subueniri possit, tunc authoritate Episcopi potest conuerti illa pecunia pro reparatione antiquarum Ecclesiarũ, vel monasteriorum. *l. pecuniam, ff. de oper. publ.* & *ibi* Bart. Idem Benedictus *cap. Raynutius, de testam.* §. *reliquit, num.* 19. vbi refert Bart. Immolam, Ioan. Andr. Bald. Angelum, Anchar. Idem Couar. *cap. tua, de testam. num* 7. vbi inquit, potest authoritate Episcopi pecunia à testatore relicta in certum vsum pium, non ita necessarium, expendi in alium itidem vsum pium magis reipublicæ Christianæ, ac religioni necessarium, cui necessitati aliunde subueniri nequit absque maxima difficultate. Spino *speculo testament. gloss.* 28. *num.* 26. Cucus *lib.* 2. *instit. maior. tit.* 6. *num.* 346. 4

***

DVBIVM VIII.

Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ sancti Petri, cùm plures vocentur hoc nomine.

1 SIt prima conclusio. Tale legatum non est nullum, sed dabitur Ecclesiæ parochiali, si hoc nomine vocetur, vel pauperiori, quæ sic nominatur. Panor. *cap. indicante, de testam.* Armil. *verbo legatum, num. 6.* Tabien *legatum, 1. num. 7.* Syluest. *legatum, 2. q. 7.* Angel. *legatum, 1. num. 7.* Rosel. *verbo, segare, num. 5.*

2 Secunda conclusio. Si Ecclesiæ sancti Petri sint æquales, dabitur secundùm communiorem sententiam Episcopo, vt gratificet alteri. Syluest. & Rosel. *ibi.*

3 Tertia conclusio. Si nulla sit Ecclesia, quæ tali vocetur nomine, dabitur Ecclesiæ parochiali legantis. Sic Rosel. *vt suprà*, Couar. *cap. 3. de testam. n. 9.* referens Iasonem, & Baldum; & patet *Auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis in nomine magni Dei, collat. 9.*

4 Nota Syluestrum, Angel. Tabien. Armil. *vbi suprà*, dicere hoc casu dandum esse legatum Ecclesiæ Cathedrali: cæterùm nomine Ecclesiæ Cathedralis videntur intelligere parochialem, vt patet ex eorum ratione.

5 Secundò nota exigi authoritatem Episcopi, & exequutoris, vt tale legatum detur Ecclesiæ parochiali. Syluest. & Angel. *vbi suprà.*

6 Vltima conclusio. Si legetur aliquid, vt construatur Ecclesia, & non destinetur locus, Episcopus, & exequutor destinabunt locum tali Ecclesiæ construendæ; nisi aliud de testatoris mente constet, quæ in omnibus legatis attendenda est. Ita Armil. Tabien. Syluest. Angel. *vbi suprà.*

DVBIVM IX.

An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur.

1 VIdetur enim non posse, quia non videtur à carcere extractus, qui inclusus in carcere non fuit, vt constat ex *l. 1. ff. de vi, & vi armata, §. cum qui*; vbi habetur eum, qui nondum possidebat, si possidere prohibeatur, non dici à possessione deiectum: deiicitur enim, qui amittit possessionem, non, qui non accipit.

2 Sit conclusio. Probabile est tale legatum expendi posse in liberatione illius, ne in carcerem detrudatur, quando certum est proximè detrudendum, nisi ipsi legato illi subueniatur. Probatur primò, quia paria sunt impedire consequens, & impedire actum, per quem peruenitur ad consequens. Secundò, quia quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, & sic qui proximè incarcerandus est, incarceeratus reputatur, moraliter loquendo. Quod eruditissimè plures allegans probat Tiraquel. *post 16. legem connub. gloss. 2. à n. 2.* per plures. Tertiò probatur; illud legatum relictum est pro liberandis incarceratis à carcere, sed verè dicitur liberare à carcere, qui proximè incarcerandum, ne incarceretur, liberat; ergo. Probatur minor, nam hac ratione sustinentes, Virginem Deiparam non contraxisse originale, dicunt verè esse redemptam à peccato; quia scilicet illud contractura erat, & ne contraheret, impedita est. Vnde Caiet. *1. 2. q. 81. art. 3.* inquit, non solùm indiget redemptione, qui actu captiuus est, sed qui est obnoxius captiuitati. Et *3. part. q. 27. art. 2.* inquit, personam indigere saluari à peccato, & liberari à peccato, quod habet, vel haberet; oportet enim, aut quòd habeat peccatum, vel sit in procinctu, & periculo habendi quisquis eget saluari à peccato. Et D. Thom. *3. p. q. 52. art. 2. ad 2.* illud Act. 2. *Christus soluit dolores sanctorum Patrum in inferno*; exponit non dolores pœnarum, quas incurrerunt, sed quas incurrissent, nisi ipse peruenisset, auferens illas, & præseruando ab eis: sicut & Medicus dicitur soluere morbum, à quo præseruat per medicinam. Hæc D. Thom. *ibi*, & *q. 53. art. 3.* dicit veram resurrectionem, & liberationem à morte eam esse, quæ non tantùm à morte iam incursa, sed etiam ab incurrenda liberat. Et Medina *1. 2. q. 81. art. 3.* inquit, non solùm redimit, qui datis pecuniis eripit aliquem à vinculis, sed etiam, qui eis datis eft in causa, ne in carcerem detrudatur. Et Corduba *lib. 1. quæst. q. 54. in solut. ad 2.* vbi hæc dicit, obnoxius morti, & captiuitati, indiget viuificante, & redimente, & antequam de facto illam incurrat, ab ea viuificatus dicitur, & redemptus; ergo. Conclusionem positam expresse docet Hieronymus Paulus *practica Cancellariæ in cap. declaratoria super proponente, siu veniente ingredi, fol. 228: in libellis paruis.*

DVBIVM X.

An quando quis legauit mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus, exequutor testamenti possit præuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltima voluntatis exequutionem, quando id in nullius præiudicium vergit, & sic statim largiri.

DVplex est sententia.

Prima dicit non posse. Ratio, quia largitio ante illud tempus facta præiudicium infert pauperibus post illum diem futuris. Sic Bart. *l. cùm mater, §. à filia, ff. de legat. 2.* Angel. & Alex. *l. stipulatio, ff. de verb. obligat.* Iason dicens communem *l. post mortem, C. de fideicom.* Peralta *l. cùm pater, §. à filia, ff. de legat. 2. num. 2.* Berous *cap. 1. de constit. num. 154.* 1

Secunda sententia præuenire posse docet: primò, quia testator ita disponens potius salutem animæ respexit, quàm tempus exequutionis; quod fortè adiecit credens ante illud tempus non posse hanc distributionem fieri absque detrimento rei familiaris. Secundò, quia non magis futuros pauperes, quàm præsentes dilexisse videtur, aut considerasse potiùs futuros, siquidem animæ suæ saluti consuluisse videtur, & fauore animæ talem distributionem iussisse. Tertiò, quia conducibilius est animæ testatoris diem præuenire. Hanc tenent Decius *l. cùm tempus, ff. de regul. iuris.* Anchar. *consil. 202.* Panor. *consil. 11.* quos refert, & sequitur Couar. *cap. tua, de testam. num. 5.* & est verior hæc sententia, & tenenda. Idem Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap. 3. num. 22.* Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat. 2. num. 12.* Anton. Gomez *l. 17. Taur. num. 7.* Idem Gregor. Lopez *l. 6. virs. si pudieren, tit. 10. part. 6.* Spino *speculo testam. gloss. 28. num. 71.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. à num. 37. vsque ad 45.* Menchaca *lib. 1. de success. creat. §. 7. n. 19.* Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5. num. 20.* 2

DVBIVM

Dubium XI.

An quando aliquis fecit legata plura, ita vt excederent facultatem hæreditatis, quædam pia, & quædam non pia, debeat fieri detractio pro rata, tam de legatis piis, quàm de non piis, vel tantùm de non piis, & pia debeant integrè solui.

1 VT intelligatur ratio dubitandi, oportet supponere hæredem testamentarium gaudere hoc priuilegio, ne institutio vana sit, vt si testator multa fecerit legata, ita vt totam hæreditatem exhauriant, vel tres hæreditatis partes excedant, possit quartam partem totius hæreditatis detrahere, & sibi accipere: quæ quarta pars dicitur *falcidia*; & reliquas tres partes in legata distribuat, nisi testator expressè prohibeat, vt habetur *l. 2. C. ad l. falcid. & l. in quantitate, §. finali, & l. Plautius, & l. lineam, ff. ad l. falcid. & l. 10. tit. 11. part. 6.* Quod priuilegium aliquando cessat: de quo consule latè *l. 6.* & *ibi* Gregor. Lopez *tit. 11. part. 6.* & Syluest. *verbo legitima, q. 9. & legatum, 4. q. 6.*

2 Primò nota, quòd illud dicitur expressum, quod verborum natura comprehenditur; nec oportet quòd specificè exprimatur, sed sufficit sub generali verborum significatione comprehendi. Vnde ad prohibendam falcidiæ detractionem, sat sunt verba testatoris dicentis, quòd legata, ac fideicommissa integra, ac sine diminutione præstentur: secus si dicat, quòd soluantur omnia legata, vel fideicommissa. Sic Molina plures textus, & Doctores allegans *lib. 1. primog. cap. 17. n. 15. 16. 27. 28.*

3 Secundò nota de legatis ad pias causas non posse hæredem detrahere falcidiam, sed esse integrè soluenda, vt patet *dicta l. 6. & auth. similiter, C. ad l. falcid.* de qua relatè Syluest. *locis citatis*; & plenius Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil. 26.*

4 His suppositis: ratio dubitandi est quia falcidia non detrahitur de legatis piis, sed ea integrè soluenda sunt; ergo hoc casu, quo legata excedunt patrimonium, soluentur integrè legata pia, & de non piis detrahitur pro rata, vt reducantur ad vires patrimonij.

5 Sit tamen prima conclusio. Quando legata excedunt vires patrimonij, illa pars, quæ excedit, detrahenda est pro rata, tam de legatis piis, quàm de non piis, & sic in hoc nullo priuilegio gaudent legata pia. v. g. testator habens quadringentos aureos, legauit quadringentos ad causas profanas, & centum ad pias causas, non dabuntur integra centum ad pias causas, sed deducetur pro rata tam de piis, quàm de non piis, vt sic omnia legata reducantur ad vires patrimonij, quod fiet auferendo quintam partem à non piis, scilicet octoginta, quia quinquies octoginta faciunt quadringenta: & quintam à piis, scilicet viginti, quia quinquies viginti sunt centum: & sic omnia legata reducentur ad quadringentos aureos. Ratio, quia id, quod detrahitur à legatis piis in hoc casu, non est falcidia, sed est declaratio legati inaniter facti: & ita expressè colligitur ex *l. si post missionem, ff. ad l. falcid.* vbi id tenent Ioannes de Immola *n. 1.* Alex. *num. 2.* vbi etiam Angel. & Paulus de Castro. Albericus referens Iacobum de Aretio *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. num. 3.* Oldr. *consil. 111.* Bart. *Auth. similiter, C. ad l. falcid.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil. 26. num. 9.* Ioannes And. *addit. ad Speculat. tit. de testament. §. 1. super vers. Quid si legatum, quod est, num. 19.* Gregor. Lopez *l. 1. tit. 11. part. 6. vers. de las mandas*, Parlad *lib. 1. de rebus quotid. cap. 18.* Gutierrez *l. nemo potest, ff. de legat. 1. num. 97.* contra Cifuentes *l. 30. Taur. num. 4.* Sylu. *verbo legitima, q. 10.* Angel. *ibi num. 14.*

6 Nota, quòd ad pias causas præstabuntur illa integra octoginta, & de reliquis legatis non piis deducet hæres suam falcidiam casu, quo potest illam detrahere. Sic Alex. Paulus de Castro, Ioannes de Immola, Oldradus *vbi suprà.*

7 Secundò nota aliquos limitare conclusionem positam, quando ambo legata consistunt in quantitate, sicut si vni legatur quantitas in genere, alteri verò signanter legatur species vna, vt quædam domus, tunc enim de legato in specie nihil detrahetur; & si nil aliud extet præter speciem illam, legatarius quantitatis nihil habebit: etsi sint plures species, quæ legantur, & tantùm extat vna species; nec numi sint, quibus emi possint, alij nihil habebunt. Sic Angel. *l. si certarum. §. si miles, ff. de testament. milit.* Paulus de Castro *l. si quis testamento, §. 1. ff. de legat. 1.*

8 Sed hanc limitationem meritò reprobant, quia nulla lege probatur. Et sic vniuersaliter approbant conclusionem etiam casu, quo vni legatur species, alteri verò quantitas, Angel. *l. querebatur, ff. ad l. falcid.* vbi Alexand. *num. 5.* Paulus de Castro *l. 1. C. communia de legat.* Gregor. Lopez *vbi suprà.*

9 Tertiò nota, quòd si legatur seruo alicui libertas, licèt tale legatum non præiudicet legitimæ filiis debitæ, & sic ipsam minuere non possit: at tale legatum libertatis non minuitur propter defectum patrimonij ad alia legata implenda, sed omnibus præfertur legatis fauore libertatis, vt æs alienum. Patet *l. si seruus, §. si incertum, cum l. sequenti l. aris, ff. ad l. falcid. & l. 1, §. in quibusdam, ff. si cui plus, quàm per l. falcid.* Sic Gregor. Lopez *ibi* inferens Baldum.

10 Tandem nota legatum dotis factum filiæ per patrem ante omnia alia legata deduci, vt æs alienum, & sic aliis legatis præiudicare. Sic Greg. Lopez *ibi* referens Bartolum, & Baldum.

Dubium XII.

An si quis legauit annuum censum singulis annis pauperibus distribuendum iuxta beneplacitum suorum testamentariorum, possint ipsi testamentarij totam illam quantitatem simul, & semel alicui operi pio applicare.

1 QVidam in suo testamento reliquit hanc clausulam: Volo, vt ex meis bonis extrahantur viginti millia ducatorum, & ex eis redditus annui mille ducatorum emantur, qui distribuantur, & expendantur in opera pia pro salute animæ meæ singulis annis iuxta meorum testamentariorum voluntatem: dubitatur ergo, an testamentarij possint totam summam principalem simul cum redditibus omnium annorum applicare simul, & semel alicui hospitali, vt illis perpetuò fruatur, vel teneantur singulis annis distributionem facere.

2 Ratio dubitandi pro parte negatiua est, quia videtur, non impleri testatoris voluntatem; nam

tempus præuenitur, siquidem testator iussit singulis annis distribui hos mille nummos aureos, & quotannis non distribuuntur, sed expenduntut omnes simul.

3 Secundò, quia infertur damnum pauperibus futuris, quibus hi mille aurei applicandi eranr, nisi iam simul essent applicati; ad quod videtur respectum habuisse testator.

4 Sit tamen conclusio: Prædicti testamentarij possunt licitè simul, & semel totam illam summam cum suis redditibus distribuere, applicando illam, v.g. alicui hospitali, vel monasterio, vt illis fruatur in perpetuum. Probatur primò, quia potest præueniri tempus à testatore præfixum, quando tertio non paratur præiudicium, sed ipsimet eligenti: vt si institutot maioratus diceret, Instituo Petrum, & ipse post mortem suam instituat Ioannem, posset ex nūc instituete Ioannem, & dare ei maioratum, quia in hac præuenrione nulli nocet, sed rantùm sibi; aufert enim sibi libertatem postea eligendi, vt optimè Molina *lib. 2. de primog. cap. 4. n. 25. 26. 27.* Et ita euenit in casu præsenti; nam preuentio temporis signati à testatore, scilicet quòd singulis annis distribuanrut, &c. distribuendo simul, & applicando pauperibus, vel alteri operi pio, nulli tertio nocet: non enim nocet pauperibus futuris, quia non respexit testatot ad pauperes fururos, sed saluti animæ suæ consulere voluit; vt statim ex pluribus Doctoribus probabo, sed tantùm nocent testamentarij sibi ipsis, priuantes se facultate disponendi quotannis de illis bonis. Item in alio simili casu idem sentiunt graues Doctores, videlicet testator reliquit Ioanni mille aureos, vt post annum eos pauperibus distribuat: quærunt granes Doctores, an statim illos possit distribuere, non expectato anni cursu, respondéntque posse licitè id facere; quia preueniri tempus à testatore signatum non est in præiudicium alicuius, neque pauperum fururorum, quia testator non magis habuit respectum ad pauperes futuros, quàm ad præsentes, sed ad salutem animæ suæ. Sic Couarr. *cap. tua, de testam. num. 5.* Decius *l. cùm tempus. ff. de regul. iuris.* Anchar. *consil. 202.* Panorm. *consil. 11.* Nauar. *cap. quando, Laeino, cap. 3. num. 22.* Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat. 2. num. 12.* Anton. Gomez *l. 17. Taur. num. 7.* cuntra Beroum *cap. 1. de constit. n. 254.* & probatur apertè ex *l. post mortem. C. de fideicommiss.* vbi habentur hæc verba. *Post mortem suam rogatam restituere hereditatem defuncti iudicio, antequam fati munus impleat, posse restituere hereditatem, si voluerit, explorati iuris est*; ergo etiam in nostro casu potuerunt testamentarij præuenire tempus à testatore designatum, siquidem eiusmodi præuentio non est in præiudicium alterius; nec dici potest esse in præiudicium pauperum fututorum, sed quòd testator plus respexit ad salutem animæ suæ, hanc eleemosynam faciendo, quàm ad eleemosynam pauperum futurorum; quia etiam in tali hospitali, vel monasterio quotidie reperiuntur noui pauperes. Item quia si testator patronatum instirueret, vt singulis annis centum aurei distribuerentur pauperibus, & Ioānem, vt primum patronum nominaret, & deinde nominaret Petrum, vt post obitum Ioannis succederet, licèt Ioannes non posset hos centum aureos in perpetuum dare alicui hospitali, quia id foret in præiudicium alterius patroni, scilicet Petri, cùm illum priuaret potestate illos distribuendi in sua vita: posset tamen Ioannes omnes illos simul distribuere per tempus vitæ suæ, quo durat tempus patronatus; quia in hoc casu sibi soli nocet, non autem suis successoribus; ergo cùm in nostro casu testator nullum alium signauerit, cuius arbitrio distribuendi sint illi redditus annui quotannis prærer suos testamentarios, poterunt de communi consensu applicare illos simul, & semel pauperibus.

Tandem probatur, quia si testator intenderet, 5
quòd singulis annis fieret noua distriburio, cùm hoc opus in perpetuum relictum sit, & vita testamentariorum breui tempore duratura, debuisset designare alios, quibus hæc distributio incumberet post viram testamentariorum: cùm ergo eos non assignauerit, videtur apertè voluisse, vt simul fieret.

DVBIVM XIII.

An legatum factum orphanæ possit dari ei, quæ patrem habet, inutilem tamen, scilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantem.

ET videtur posse dari, quia orphana videtur es- 1
se quæ patrem inutilem habet; quod probabatur ex *cap. inter cætera, de translat. Episcop.* vbi Ecclesia dicitur viduata, quæ habet Episcopum inutilem: vbi glossa *vers. inutilem*, dicit inutilem mortuum reputari. Item *l. plagiarij. C. ad l. Fabiam, de plagiar.* pater vocatur filio orbatus, quando filius est sibi inutilis, vbi glossa *vers. orbitates*, hæc dicit, *orbatum vocat patrem filio, licet filius viuat; quia sibi est inutilis*; ergo idem est in marito. Hæc glossa; per quos textus plures Doctores asserunt viduam dici, quæ maritum sibi inutilem habet, ac proinde huic concedi priuilegia viduis concessa. Sic Bald. *dicta l. plagiarij.* Perez *lib. 3. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 461.* Tiraquel. *in legibus connub. l. 6. num. 12.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 2. initio, num. 12. 13.* Rebuffus *tomo 1. constit. regiar. tract. de sententia prouisionali, art. 3. gloss. vltima, vers. item vidua, & super tit. de verbor. significat. l. 242. §. viduam, vers. item licet.* Hippolytus *l. vnica, num. 212. & sequentibus, C. de raptu virginum.* Couar. *quæst. pract. 7. num. 2.* Cotta *in memorabilibus, dictione vidua*; & alij per hos relati. Ergo similitet dicendum est orphanam dici, quæ patrem omnino inutilem habet. Secundò probatur, quia motiuum testatoris ad relinquendum hoc legatum orphanis fuit, quia prædictæ orphanæ nullum possunt habere auxilium, aut iuuamen à suis parentibus: quod motiuum procedit etiam in orphanis habentibus patrem inutilem, vel damnatum ad triremes, &c. Immo potiùs adstringuntur onere illum sustentandi: ergo reputabitur orphana, & poterit recipere tale legatum. Tertiò probatur ex celebri illo dicto glossæ *cap. admonere 33. q. 2. vers. dici, si re priueris, nec nomen habere mereris*; cùm ergo ista priuetur re, scilicet paterno præsidio, non dicetur habere patrem, & sic erit orphana.

Sit conclusio. Non dicitur orphana, quæ pa- 2
trem omnino inutilem habet, nec potest consequi legatum orphanis relictum. Probatur, quia non dicitur propriè vidua, sed impropriè, & largè, quæ virum inutilem habet: vt optimè Bertachinus *in*

Repertorio,

Repertoria, verb. vidua, vbi inquit, vidua propriè dicitur, quæ virum non habet, ſed habuit, impropriè tamen, quæ virum habet inutilem ſibi. Idem Turrecr. *c. quod autem, 37. q. 2. n. 2.* Sebaſtianus Sapia *in addit. ad Panor. cap. ne pro defectu, de elect. n. 2. verſ. ad iſtud.* At in diſpoſitionibus teſtamentorum verba propriè ſumenda ſunt, & ſi poſſibile eſt in propria, & ſpecifica forma legatum impleri, implendum eſt, *Clemem. quia contingit, de religioſ. domib.* & in Tridení. *ſeſſ. 25. cap. 8. de reformat.* vbi maximè commendatur legatum in ſpecifica forma impleri, quando ea poſſibilis eſt: & quando non eſt poſſibilis ſpecifica forma, iubet impleri in ſimili, proximiori tamen inſtitutioni teſtatoris. Quaſi iudicarit Concilium eſſe valdè neceſſarium, in quantum fieri poterit, accedere teſtatoris menti in legatorum adimpletione; & verba teſtatoris propriè, & in caſu vero, non ficto accipienda ſunt: vt ex multis probat Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 3. tit. 4. num. 15.* Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 76. num. 8.* & probatur ex aliis, quæ affert Euerar. *loco ab æquipollentibus, n. 13.* Præterea, quia ſequeretur poſſe dari virgini, vel mulieri, quæ diuortium fecit, cùm etiam talis vidua dicatur, vt ex multis probat Hippolytus *l. vnica, num. 211. C. de raptu virgin.* vbi fatetur propriè viduam dici, cuius maritus mortuus eſt. Cùm ergo legatum hoc impleri poſſit in propria, & numerica forma, cùm ſint propriè orphanæ parentibus orbatæ, non ſat erit implere in ſimili, & in propria forma. Secundò probatur, quia id, quod dicunt authores citati, ſcilicet habentem virum inutilem gaudere priuilegiis viduarum, intelligitur in iis rebus, quas ius ciuile concedit in viduarum fauorem, & in nullius tertij præiudicium: quale eſt priuilegium vocandi quoslibet ad curiam Regis in prima cauſæ inſta ntia; quia (vt docet Couar. *quaſt. practic. cap. 6. num. 3.*) priuilegium hoc alteri non infert graue præi udicium; cum nec alteri res propria auferatur, nec ius ſibi ad rem aliquam quæſitum. At in rebus, quæ graue damnum alteri inferunt, ſcilicet iis, quæ vere viduæ, aut verè orphanæ ſunt, quibus ius ad tale legatum acquiſitum eſt, non videtur nomine viduæ, aut orphanæ intelligi, quæ verè talis non eſt, ſed impropriè, & metaphoricè. Quare fermè in terminis decidit hunc caſum Panor. *cap. ne pro defectu, de elect. num. 2.* vbi inquit, ex communi vſu loquendi tantùm appellatur vidua, cuius maritus mortuus eſt. Vnde ſi in aliquo ſtatuto fieret mentio de viduis, intelligerem de relictis mortuis maritis. Idem omnino Sebaſt. Sapia *vbi ſuprà.* Felinus *in proœmio primi Decret. num. 5. & cap. ſignificantibus, de offic. deleg. num. 8.* vbi inquit: Illa dicitur vidua, cuius vir mortuus eſt, nec alium habet, ſed ſi vir eſt bannitus, poteſt dicere ſe viduam, & largè poteſt dici vidua, quæ nunquam nupſit: at in materia ſtricta, vbi verba capiuntur propriè, intelligitur tantùm de illa, cuius vir mortuus eſt. Hæc Felinus. Gregor. Lopez *part. 3. tit. 3. l. 5. verſ. ſon*, nomine viduæ in materia ſtricta tantùm comprehenditur illa, cuius vir obiit. Item Syluest. Angel. & Tabien. *verbo vidua, initio*, inquiunt, licèt vidua ex ſignificatione, ſeu etymologia vocis ſit mulier ſine viro, licèt virum non habuerit, at ex communi vſu loquendi vidua eſt illa, cuius vir mortuus eſt; in quauis autem materia vſus loquendi præfertur proprio ſignificato verborum. Hæc illi. Item quia in ſtatutis, & diſpoſitionibus communis vſus loquendi præferendus eſt etiam proprio vocis ſignificato, vt docent Angel. Syluest. & Tabien. *vbi infrà.* Felinus *proœmio Decretal.* quod facit ſuper gloſſam, *num. 3.* Panor. *proœmio*, quod incipit, *Gregorius Epiſcopus, num. 8.* & *ibi* Anton. *1. 7. proœmij, num. 39. 40.* Bart. *l. non dubium, num. 11. C. de legibus*, per *l. Labeo, ff. de ſupellect. legata.* Cùm ergo vidua ſecundùm communem vſum ſit, quæ viro, quem habuit, eſt orbata; vt docent plures Doctores citandi, & Panot. *cap. ex tenore, de foro compet. num. 9.* Rebuf. *de verb. ſignific. ad l. 242. citata*, vbi expreſſè dicit ex communi vſu loquendi non vocari viduam, cuius vir inutilis eſt, non debet comprehendi ſub tali legato, ſed tantùm quæ verè, & propriè eſt vidua, & per conſequens non comprehendetur nomine orphanæ, quæ parentes inutiles habet, ſed quæ vere parentibus eſt orbata: aliàs virgo, quæ nunquam nupſit, poſſit dici vidua ad effectum talis legati obtinendi, cùm ab authoribus pleriſque citatis vidua appelletur.

DVBIVM XIV.

An bona fabricæ, vel legatum fabricæ relictum poſſit expendi pro ornamentis, & alys cultui diuino neceſſarÿs.

1 NOta, quòd licèt ſecundùm diuiſionem bonorum Eccleſiaſticorum, de qua habetur *c. quatuor, & cap. de redditibus, 12. q. 2.* quarta pars bonorum Eccleſiaſticorum ſit fabricæ at ſecundùm varias conſuetudines, & erectiones Eccleſiarum Cathedralium aliter eſt proviſum: & ſic non in omnibus quarta pars applicatur fabricæ, ſed maior, aut minor, ſecundùm diuerſas conſuetudines, quæ conſuetudo in hoc valet, vt docet Innoc. *cap. fin. de his, quæ fiunt à maio. par. Prel.* Sic docet Panor. *cap. 1. de Eccleſiaſt. ædific. num. 3.* Gregor. Lopez *l. 11. tit. 10. pa t. 1. verſ. que ſon dadas*, el *l. 24. tit. 32. part. 3. verſ. e reparar*, Altamiranus *tract. de viſitatione, §. ſed Epiſcop. num. 11.*

Hoc ſuppoſito, duplex eſt ſententia.

2 Prima docet bona fabricæ, vel legatum ipſi relictum non poſſe expendi in ornamentis, & aliis cultui diuino neceſſariis, ſed tantùm in ædificio materiali Eccleſiæ. Ratio, quia fabrica eſt ipſum ædificium templi materiale, *cap. de fabrica, de conſecrat. diſt. 1.* Item quia *cap. fin. de teſtam.* vt diuerſa ponuntur relictum pro fabrica Eccleſiæ, & relictum pro ornamentis. Hanc tenet Panot. *dict. cap. fin. de teſtam. num. 2.* Gregor. Lopez *l. 11. tit. 10. p. 1. verſ. que ſon dadas, & l. 24. tit. 32. part. 3. verſ. e reparar*, videtur tenere Anchar. *dict. cap. fin. num. 2.* vbi relictum pro fabrica explicat, id eſt, ædificio materiali Eccleſiæ.

3 Secunda ſententia docet bona fabricæ deputata, ac legata ipſi relicta non tantùm expendi poſſe in ædificio materiali templi, ſed etiam poſſe expendi pro ornamentis, & aliis rebus cultui diuino neceſſariis. Ratio, quia licèt ſecundùm ſtrictam iuris ſignificationem fabrica ſumatur pro ædificio materiali; at à Canoniſtis, & ex communi vſu loquendi fabrica dicitur ius illud, quod Eccleſia habet ad percipiendum redditus aliquos pro ædificiis, & ornamentis, & pro aliis rebus neceſſariis diuino cultui. Sic Couar. *cap. fin. de teſtam. num. 4.* Altamitanus *vbi ſuprà, num. 14.* & hæc eſt probabilior.

Dubium XV.

An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, scilicet legatum, & debitum.

1 Nota, quòd debitum est in duplici differentia: quoddam est voluntarium, scilicet, quod initio voluntarium fuit, & ortum est ex voluntate, & conuentione debitoris: aliud est necessarium, quod scilicet est ex dispositione legali. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Couar. Cifuentes, Castillo *vbi infrà*. Anton. Gomez *tom. 1. var. c. 12. n. 27.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 3.*

2 Sit ergo prima conclusio. Quando constat de voluntate testatoris ex aliquibus coniecturis probabilibus, quod fiat animo compensandi, vel non, illi standum est, siue debitum sit necessarium, siue voluntarium; quia iura distinguentia de debito voluotario, & necessario fundantur in præsumpta voluntate testatoris; ergo vbi ea constat, illi standum est. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Castillo *l. 16. Taur. num. 28.* Cifuentes *ibi n. 18.* Couar. *cap. officij, de testam. num. 2. fine.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 9. l. 7. gloss. 1. fine*, vbi alios multos referunt. Idem Aymon, *consil. 149.* vbi duodecim enumerat coniecturas, ex quibus voluntas testatoris potest deprehendi. Mantica *num. 2.* & vide illum *toto tit.* vbi ttactat de his coniecturis, Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 200.*

3 Secunda conclusio. Quando sumus in dubio de testatoris voluntate, tunc si debitum est voluntarium, non censetur animo compensandi legasse. Probatur ex *l. vnica, §. sciendum, C. de rei vxoria actione*, vbi habetur quòd si vir, qui tenetur ex voluntatio matrimonij contractu restituere dotem post mortem, aliquid simpliciter vxori legauerit, potest illa petere vtrumque, *& l. creditorem, ff. de legat. 2.* Sic Bart. & multi iuris vtriusque Doctores, quos referunt, & sequuntur Syluest. *legatum, 3. q. 12.* Armil. *verbo legatum*, 21. Nauarr. *in omnibus summis cap. 17. num. 160.* Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. num. 5.* Gratian. *regul. 285.* Bernar. Diaz *regula 171.* Angel. *legatum, 1. num. 31.* Gregor. Lopez *l. 16. tit. 9. part. 6.* Gutier. *lib. 2. quæst. practicar. q. 124.* Tello *l. 16. Taur. num. 6.* Cifuentes, & Castillo *suprà*, Anton. Gomez *suprà*. Mantica *num. 2.* Molina *suprà*. Cotta *cap. si pater, part. 1. verbo legauit, à num. 17.*

4 Nota primò, quòd hoc est adeò verum, vt si hæres grauatus per fideicommissum aliquid restituere Petro, leget ei aliquid, non censetur animo compensandi legare. Ratio, quia hic testator non tenetur ex debito legali, sed ex primi testatoris voluntate. Sic contra Ananiam Aymon. quem refert, & sequitur Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1, num. 5.* Molina *suprà*.

5 Secundò nota, quòd hæc conclusio limitanda est, quando testator poterat in iudicio condemnari ad soluendam illam rem; si enim non poterat ad id condemnari, at tenebatur pro eo exoneranda conscientia id soluere, & tunc legauerit; in hoc dubio est admittenda compensatio. Sic Aretin. Iason, ac cæteri iuniores, quos refert, & sequitur Couarru. *dicto num. 2.* Matienzo *num. 6.* Molina *suprà*.

6 Ex hac conclusione infertur primò, quòd si vir leget aliquid vxori, non censetur factum animo compensandi dimidiam partem, quæ ex lege debetur alteri coniugi ex bonis lucratis cóstante matrimonio, vt expressè definitur *l. 16. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 9. noua recopilat.* Ratio, quia ea pars ita ipso iure à lege alteri coniugi defertur, vt ei statim acquiratur: nec dicitur debita, v. g. à marito, seu propria ipsius vxoris; quia bona acquisita matrimonio constante communia sunt viro, & vxori. Hanc rationem huius legis reddit Couarr. *suprà num. 5.* Aliam rationem reddunt Matienzo *dicta glossa 1. num. 7.* & Ioannes Lupus *l. 16. Taur. num. 3.* quia hoc debitum est voluntarium, scilicet ex contractu matrimonij voluntariè inito inter illos.

7 Secundò infertur, quòd legatum factum à marito vxori non videtur factum animo compensandi cum arrhis ei promissis: & sic non obstante tali legato habebit vxor integras arrhas, & legatum. Hoc est contra Xuarez *l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, vers. sed pone quæstionem.* Sed ratio nostri corollarij est, quia debitum arrhatum est voluntarium, scilicet ortum ex voluntatia mariti promissione: non enim poterat maritus cogi dare arrhas vxori, vt docet glossa *Auth. sed quæ nihil, C. de pactis*, & omnes Doctores mox citandi. Sic tenent contra Xuarez, Matienzo *dicta gloss. 1. num. 8.* Tello *l. 16. Taur. num. 8.* Couar. *num. 4.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 27. ad finem*, Gutierrez *suprà*, Montalbus *l. 1. tit. de arrhis, lib. 3. fori.* Aduertunt Gutierr. & Tello *ibi num. 3.* hoc esse omnino indubitatum, nec oppositum sentire Xuarez, si vir dum vixerat, tradiderat arrhas vxori; quia debitum ante solutum cùm iam non sit debitum, non censetur compensari; compensatio enim dicitur solutio.

8 Tertia conclusio: Si verò sit debitum necessarium, seu legale, id est, ad quod debitor ex legis necessitate tenebatur, si aliquid leget creditori, & est dubium de eius animo, censetur animo compensandi legare. Patet ex *Auth. præterea, C. unde vir, & vxor. & l. 3. tit. 13. part. 6.* quibus cauetur quòd legatum à marito vxori factum imputetur in illam portionem, quæ vxori à lege ex bonis mariti defertur; & *l. si cum dotem, §. si pater, ff. soluto matrim.* vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiúsque causa debitor filiæ erat, compensatur cum ipsa dote à patre exacta. Et ratio huius est, quia lex inducens obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largitur, vt legatum ab eo factum, ex lege ipsa imputetur in illam quantitatem debitam: vt bene docet Couar. *dicto num. 2.* Hanc tenent omnes Doctores citati præcedenti conclusione: & dicit Couarr. esse hanc distinctionem positam in hac, & præcedenti conclusione omnium Doctorum vtriusque iuris, dempto Cotasio *lib. 3. miscel. cap. 1.*

9 Nota primò, quòd hæc imputatio legati in id, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, eadem ratione. Sic Aymon, Anchar. Paulus de Castro, quos refert, & sequitur Couar. *eodem num. 2.* contra Philippum Corneum.

10 Nota secundò limitandam esse hanc conclusionem, nisi testator exprimat in legato aliam causam præter debitum, vt lego hoc Petro, ob talem causam: tunc enim non est compensatio legati pro debito. Ratio, quia compensatio inducitur ex præ-

sumpta

ſumpta teſtatoris mente: vnde cùm in hoc caſu ſit expreſſa cauſa legati, ceſſat præſumptio. Sic Tello *l.16. Taur. num.4.*

11 Tertiò nota limitandam eſſe etiam conclusionem, quando debitum, & legatum ſunt eiuſdem ſpeciei, vt ſi debitum eſt pecuniarum, & legatum pecuniarum, &c. Si enim ſunt diuerſæ naturæ, non habet locum compenſatio, quia ſpeciei eum quantitate non fit compenſatio, *l. fin.* vbi gloſſa communiter recepta, *C. de compenſat.* Hoc eſt contra Alex. Iaſon, Immolam. Sed hoc tenent Iaſon ſibi contrarius, Bart. Socinus, Bald. quos refert, & ſequitur Couar. *dict. num.2.* Matienzo *num.9.* Xuarez *vbi ſupra*, Ciſuentes *dict. num.18.* Tello *l.16. Taur. num.2.* Mantica *num.8.*

12 Hinc fit, quòd ſi vir recepit in dotem aliquas poſſeſſiones æſtimatas æſtimatione, quæ facit emptionem, ſi poſtea legat eaſdem res, vel vnam ex illis vxori, etiamſi leget ſub commemoratione dotis, non cenſetur legare animo compenſandi; quia non erat debitor illarum poſſeſſionum, ſed æſtimationis: & illa verba adiecta à teſtatore, *lego vxori tales poſſeſſiones, quas recepi in dotem*; adiecta videntur cauſa demonſtrationis, non cauſa taxationis. Sic gloſſa communiter approbata *l. Licinius ff. de legat. 1.* Ciſuentes *dict. num.18.* Gregor. Lopez *part.6. tit.9. l.16. verſ. los dineros*, Gratian. *regula 85. num.7.* dicens communem: ſecus (inquit Gratian.) ſi non recepit æſtimatas. Item ſi debitor leget creditori rem ſpecialiter hypothecatam pro debito, non cenſetur animo compenſandi, quando debitum eſt voluntarium. Anton. Gomez *dict. cap.12. num.17.* multos referens.

13 Secundò fit, quòd ſi pater legat aliquid filio, cenſetur animo compenſandi cum legitima, niſi oppoſitum exprimat; quia debitum legitimæ cùm ſit a lege, cenſetur neceſſarium: & patet ex *Auth. ex teſtamento, C. de collat.* Sic Anton. Gomez *l.29. Taur. num.3.* Gratian. *ſupra num.3. & 4.* Matienzo *num.4.* Couar. *num.2.* & ſimiliter dicunt Couar. & Matienzo *ibi*, quòd ſi legat filiæ, cenſetur animo compenſandi cum dote, cùm lege teneatur filiam dotare: & patet ex *dict. Auth. præterea, & dict. §. ſi pater*; & hoc idem Nauar. *cap.17. num.150. in omnibus ſummis*; vtrumque dicit Mantica *num.5.6.*

14 Tertiò fit, quòd ſi vir leget vxori, vel è contra, cenſetur legare animo compenſandi eum ea parte, quæ ſibi à lege, vel ſtatuto pertinet, *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor.* Sic Aretin. Bald. Decius, Iaſon, Socinus, Campeſius, quos refert, & ſequitur Gratian. *ſupra n.5.* Bernard. Diaz *regula 454.* Matienzo *num.4.* Anton. Gomez *d. cap.12. num.17.* Mantica *num.7.*

15 Quartò nota limitandam eſſe conclusionem, niſi teſtator dicat, lego de bonis meis; tunc enim non erit compenſatio, cùm bona dicantur, deducto ære alieno, *l. ſubſignatū, §. bona, ff. de verbor. ſignif.* Hoc eſt contra Cumanum, Aretinum, Decium, quos refert, & ſequitur Couar. *ſup. num.7. fine.* Sed hoc tenent Felin. Bald. Alex. Iaſon, Cornens, Barbat. Hippolyt. quos refert *ibi* Couart. Tello *l.16. Taur. num.5.*

16 Quintò nota, quòd debitum voluntarium dicitur quodcumque oritur ex quauis promiſſione, mutuo, ſeruitio, &c. quia oritur ex contractu ab initio voluntario, ſcilicet receptione mutui, receptione ſeruitij. Ita mihi affirmauit quidam doctus Iuriſconſultus: & patet ex allegatis teſtibus, & Doctoribus pro ſecunda concluſione, vbi reſtitutio dotis facta vxori ſoluto matrimonio, dicitur debitum voluntatium; quia contractus matrimonij, & receptio dotis, fuit voluntaria, & expreſsè hoc tenet Ciſuentes *l.16. Taur. num.18.* vbi dicit debitorem neceſſarium eſſe qui incidit in obligationem ex diſpoſitione abſque ſuo facto: voluntarium verò, qui ſuo facto incidit in obligationem.

Vltima concluſio: licèt legatum cenſeatur in 17 dubio factum animo compenſandi debitum legale, ſeu neceſſarium, at non ſic donatio inter viuos. *l. etiam. §. ſi debita, ff. de bonis libert. verſ. ſed ſi non mortis, l. ſi vero, verſ. cæterum, ff. eodem tit.* Sic Socinus, quem refert, ac ſequitur Couart. *ſuprà num.9.* Molina *ibi*, Gregor. Lopez *l.16. tit.9. part. 6. ſub finem*, licet Iaſon *Auth. præterea, C. vnde vir*, contrarium teneat; cuius opinio (ait Couar.) procedit, & eſt vera, vbi in certam cauſam legatum eſt directum, & ad eamdem cauſam donatio facta fuiſſet.

Dubium XVI.

Quando debeantur legata, & dum ea non ſoluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, ſi fructifera ſint.

Hæc quæſtio grauiſſima eſt, & quidem ſtando in iure communi, communis ferè omnium ſententia eſt à die mortis teſtatoris pertinere dominium fictum rei legatæ ad legatarium, verum autem dominium tantum pertinere à die aditæ hæreditatis, vel quando eſt in mora adeundi, vt optimè docet allegans alios Couar. *cap. Raynaldus, de teſtam. §.1. num.1.* Ducñas *regula 210. limit. 6.* Azebedo *lib.5. recopil. tit.4. l.1. n.123.* Burgos de Paz *l.3. Taur. à n.936.* Gregor. Lopez *l.24. tit.9. p.6. verſ. el ſeñorio*, & ſic explicant legem illam, ne ſit contraria iuri communi; & *l.37. eodem tit.9. part.6.* vbi dicitur fructus non pertinere ad legatarium à die mortis teſtatoris, ſed à die aditæ hæreditatis; ſi enim verus eſſet dominus à die mortis teſtatoris, ex tunc pertinerent ad ipſum fructus: & ſic iure communi frequentior ferè omnium ſententia erat fructus rei legatæ pertinere ad legatarium à die aditæ hæreditatis, vel à die moræ adeundi, non verò à die mortis teſtatoris, vt multos referens docet latè Matienzo *lib.5. recopilat. tit.4. l.1. gloſſ.14. à num.14.* vbi etiam aliquas limitationes adhibet. 1

At ſtando in iure Regni nouiori dicendum eſt 2 acquiri verum dominium legatario à die mortis teſtatoris, quando teſtator rem propriam legauit, (nam quando alienam legauit, acquiritur à die aditæ hæreditatis, vel moræ, vt docent Matienzo *infrà num.33.* & Burgos de Paz *infrà num.947.*) & non eſt neceſſe expectare diem aditionis hæreditatis, vel moræ: id enim erat iure communi verum; quia iure communi legata habebant dependentiam ab aditione hæreditatis, & illa non adita, corruebant: at cùm iure regni hoc ceſſarit, etiam valeant legata abſque aditione hæreditatis. *l.1. tit. 4. lib.5. noua recopil.* fit vt iam legata non pendeant ab aditione hæreditatis: & ſic dominium illorum acquiratur legatario à die mortis teſtatoris, vt optimè Matienzo *dicta l.1. gloſſa 14. num.31.* Burgos de Paz *l.3. Taur. 1. p. num.936. & 946.*

Hinc fit iure nouo huius regni deberi fructus 3 rei

rei legatæ legatario à die mortis testatoris, nam res fructificat suo domino: cùm ergo legatarius acquirat verum dominium à die mortis testatoris, ex tunc etiam sunt ei fructus restituendi. Sic tenent Azebedo *lib.6 recop.tit.4.l.1 num.125.* Padilla *l. am quam. C.de fideicomm. num.87.* Matienzo *dicta gloss. 14. num.30.* Burgos *l.3. Taur. 1.p. num.944. 945.* Couarr. *lib.1. variar. cap.9. num.5.* Anton.Gomez *lib.1. var. cap.12. num.5.* & in hoc magis inclinat, licèt dubius, Gregor. Lopez *l. 37. vers. los frutos, tit. 9. part. 6.* quamuis Anton.Gomez, & Couar. non referant legem regni, at reliqui dicunt per legem citatam regni corrigi in hoc ius commune.

4 Nota primò, quòd quando legatur alicui certum quid in quantitate, sed incertum in indiuiduo, vt quòd dentur alicui tot mensuræ tritici, vini, non comparatur dominium vsque ad traditionem, at bona defuncti sunt pro illa hypothecata ad quemcumque peruenian̄t. Sic Anton.Gomez *tomo 1. var. cap. 19. num.8.* Molina *tomo 1. de iust.tract. 2. disput. 3. fol.63.* vbi etiam cum aliis dicit esse tacitè hypothecata, quando res designata legatur, donec tradatur.

5 Secundò nota hoc, quod suprà diximus, scilicet deberi fructus rei legatæ legatario à die mortis testatoris, intelligēdum esse, quando legatur res propria testatoris, si enim res sit aliena, cùm non transeat dominium statim in legatarium, non debentur fructus nisi à tempore moræ, in quo hæres tenebatur, vel rem illam, vel æstimationem dare. Sic Anton Gomez multos referens *dicto cap. 2. num.20.* Matienz. *dicto num.33.* Burgos de Paz *dicto num.947.* & *ibi* videndus est Anton. Gomez, vbi dicit quòd si legatum consistit in vniuersitate, vt in grege, fructus veniunt à tempore testamenti facti; quia reputantur vnum & idem corpus, & legatum; & refert multos: similiter quòd si simpliciter legat gregem, & grex totus est testatoris, dempta vna pecude, vel oue, non videtur illam legare: vnde hæres non tenebitur illam dare, vel æstimationem, sed tantùm quod erat testatoris ex illa grege: si verò è contra totus grex sit alienus, excepta vna oue, dicendum est. quòd si ignorauit gregem esse alienum, tantùm debetur ouis, quæ est propria testatoris; si verò sciuit, debentur omnes, vel æstimatio legatario, & refert ibi textus, & Doctores ad hoc.

6 Tertiò nota aliquos limitare etiam, vt non debeantur fructus à die mortis testatoris, sed à tempore moræ, quando legatum est rei genericæ, vel partis, vel quotæ bonorum; quia antea non transit in his dominium ad legatarium, *l.si quis bonorum, ff. de legat. 1.* & tenent multi, quos refert, & sequitur Matienzo *dicta gloss. 14. num. 33.* Anton. Gomez *dicto cap. 12. num. 22.* sed Azebedo *dicta l.1. num.126.* dicit etiam in his casibus deberi fructus legati à die mortis testatoris.

7 Quartò nota, quòd Tello *l.3.Taur.p.3 num.10. & 11.* limitat hoc, vt quando legatur vsusfructus alicui, non debeatur, nisi à die aditæ hæreditatis, & latè probat. Sed hoc reiicit, & latè probat deberi à die mortis testatoris Matienzo *dicta gloss. 14. num.35.36.*

8 Tandem ex dictis infertur, quòd licèt iure communi placitum fructus legati ante aditam hæreditatem, & moram susceptos, non esse legatario restituendos; & fœtum legatum si ante aditam hæreditatem, & moram aliquid acquirat, acquirere hæredi: at hodie attenta *dicta l.1. nouæ recopil.* vtrumque est sublatum, & fructus à morte testatoris prouenientes, sunt restituendi legatario, vt ex multis Doctoribus probaui: & quæsita à seruo legato ante aditam etiam hæreditatem, à morte testatoris sunt legatario tanquam vero domino reddenda. Sic Burgos *l.3. Taur.1.p.n.950.951.*

Aduerte tamen, quòd quando statim à morte testatoris non transit dominium legati, non debentur etiam ex tunc fructus. v. g. si legatum sit disiunctiuum relictum electioni legatarij, vel conditionale; vel ad certum diem, non transit dominium, nisi à die electionis, vel aduentus conditionis, vel à die, quo legatum dandum est: & sic ex tunc tantùm pertinent fructus ad legatarium. Sic Matienzo *dicta gloss.14.n.34.* 9

Dubium XVII.

An si quidam legauit centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantùm quinquaginta.

Respondetur quòd legatarius habebit illa quinquaginta, quæ reperta fuerint: & si plores fuerint legatarij, diuident pro rata. *l. si quis testam. ff. de legat.1.* Sic Armil. *verbo legatum, n.25.* Tabien. *legatum 1. num.33.* Syluest. *legatum 3. q.5.* Angel. *legatum, 1. num.35.* 1

Hoc tamen limitandum est, quando totum legatum continetur in eadem oratione, vt lego centum aureos, quos habeo in area mea: secus quando fieret demonstratio in diuersa oratione; vt lego centum aureos, & volo vt dentur de numis, quos habeo in area mea; tunc enim licèt reperiantur tantùm quinquaginta, debebuntur integra centum. Sic dixit quidam doctus Iurisperitus à me consultus: & probatur ex doctrina Pauli de Castro *consil. 338. volum.1. in nouis, col.3. vers. pro intellectu huius dubij,* & Decij *consil. 324 num.1.* Bartol. *l.inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig.* quam refert, & sequitur Tello *l. 17. Taur. num. 127.* nempe quòd quando præcedit aliqua dispositio significans quid solùi debeatur, & postea subnectitur locus, vnde debeat præstatio fieri; & sic sunt duæ orationes; tunc illa assignatio videtur apposita gratia demonstrationis; quare non limitat dispositionem, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando verò vna tantùm est oratio significans quid, & vnde solui debeat; tunc illa assignatio taxat dispositionem, & ea deficiente, deficit dispositio. Probatur etiam ex *l.quidam testam. ff. de legat.1.* ibi enim legati fuerunt Pamphilæ quadringenti aurei, quos sului mandauit testator à Iulio tot, & ab aliis reliquos: testator illos nummos consumpsit in vita; dubitabatur, an esset legatum extinctum. Respondet illa lex, quòd non, quia illa designatio non fuit substantia legati, sed modus, vnde recuperaretur; ideo etsi modus deficiat, remanet substantia legati. 2

Ex hac doctrina infertur primò decisio huius casus, videlicet quidam testator hæredem instituit monasterium Sancti Dominici omnium suorum bonorum, ea conditione, vt in eius ædibus templum constitueret, & in illis habitaret: postea legatum 3

gatum reliquit his verbis, Lego Petro nepoti meo redditus quindecim mille marabetinorum singulis annis, dum vixerit: omnes autem facultates testatoris præter ædes prædictas consumptæ sunt in soluendis aliis debitis, quibus per sententiam iudicis applicatæ fuerunt: nunc dubitatur, an monasterium teneatur soluere hoc legatum Petro nepoti testatoris. Respondetur non teneri: tum quia res vnde præstatio debet fieri, ponitur in eadem oratione, & sic limitat dispositionem; quare ea deficiente, deficit dispositio, iuxta doctrinam traditam: at hic deficiunt redditus facultatum testatoris, cùm ex ædibus illius, in quibus successit monasterium, nulli possint prouenire reditus, voluit enim testator, & ea conditione instituit hæredem monasterium, vt in eis habitaret, templúmque construeret: tum etiam, quia quamuis res, vnde hæc summa soluenda foret, apponeretur in alia oratione, dicendo sic, Lego Petro nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt illi soluantur de redditibus mearū facultatum, in præsenti casu non deberetur legatum; quia expressè visus est velle, vt non solueretur ex redditibus suarum ædium, siquidem declarauit, se velle, vt monasterium perpetuò in illis habitaret, & templum construeret, & cæteræ facultates omnino extinctæ sunt; secus esset, si diceret, Lego nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt soluantur ex redditibus talis fundi: tunc enim cùm locus ex quo præstari debet legatum, apponatur in diuersa oratione, & sic non restringat legatum, iuxta dicta, extincto illo fundo, si aliæ facultates defuncti supersint, debebitur legatum. Ita docti Iurisperiti à me consulti.

4 Hinc etiam infertur decisio huius casus, videlicet quidam vendidit centum pondo lanarum ex suo grege (*arroba* Hispani vocant pondus vigintiquinque librarum:) contingit tamen quòd ex suo grege non percipiat, nisi octoginta. Dubitatur, an teneatur tradere emptori omnia centum, vel satisfaciat tradendo octoginta tantùm.

5 Respondetur quòd si restrictio illa, *ex suo grege*, apponatur in diuersa oratione, tenebitur tradere omnia centum; vt si ita diceret, Vendo Petro centum pondo lanarum, quas tradam ex lanis perceptis de meo grege; quia cùm demonstratio illa, *de grege meo*, apponatur in diuersa oratione, non restringit dispositionem, iuxta supradicta: at si apponatur in eadem oratione, vt, vendo tibi centum pondo lanarum de meo grege; tunc si grex non reddidit, nisi octoginta, non tenebitur tradere, nisi octoginta, quia cùm demonstratio illa, *de meo grege*, apponatur in eadem oratione, restringit dispositionem ad hoc, vt venditio non intelligatur fieri ex alia lana, nisi de illa: & ita deficiente parte illius quantitatis, deficiet venditio pro illa parte. Nec obstat clausula solita apponi in scripturis, scilicet quòd si venditor non tradiderit centum pondo lanarum, possit suis expensis emi, quod defuerit pretio tempore traditionis currente, &c. quia hæc verba referuntur ad lanas contentas in venditione, & lanæ contentæ in venditione sunt lanæ perceptæ de suo grege: quæ cùm sit in minori quantitate, quàm centum illa pondo, non est intelligenda illa clausula de hac parte lanarum, quæ defuit: sed si non traderet aliquam partem lanarum, quam ex suo grege percepit illo anno, de illa intelligenda est clausula, quòd teneatur illam quærere suis expensis, & tradere vēditori, &c. & ideo vt teneatur omnes centum pondo tradere, in hoc casu necessarium est, quòd apponatur clausula, quæ expressè dicat, quòd in casu, quo grex suus non reddat illo anno centum pondo lanarum, eas aliunde quæret, vt emptori tradat. Ita doctus Iurisperitus affirmat dicens sic obtinuisse sententiam in quadam lite super hoc mota.

Dubium XVIII.

An si testator subeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere.

Respondeo, quòd si inter veros pauperes illos distribuit, licet malè fecerit non seruando plene formam à testatore præscriptam, at non tenetur illos iterum restituere seruando formam; quia hæc restitutio re ipsa facienda erat pauperibus, & cùm iam sit facta, licèt non seruata fuerit forma testatoris, iam tamen satisfactum est suæ voluntati distribuendi illos centum aureos veris pauperibus. Si tamen testator designauit opera pia in particulari, vel certum genus pauperum, vt si diceret, mea conscientia grauatus obligatione restituendi centum aureos personis incertis, & mihi ignotis, volo vt quinquaginta expendantur in eleemosynis Missarum, & alia quinquaginta distribuantur inter viduas pauperes; tunc si hæres, vel testamentarius aliis pauperibus præter designatos à testatore, vel in aliis operibus piis præterquam in Missis illos expendat, tenetur iterum restituere, & expendere in operibus à testatore designatis: & idem est, si omnes aurei expenderentur in Missis, vel omnes centum distribuerentur inter viduas pauperes; non enim esset satisfactum voluntati testatoris, sed teneretur hæres restituere eam partem, quæ defuit, Missis, vel viduis. Ratio, quia licèt testator teneretur eam quantitatem in operibus piis expendere: at liberè poterat eligere, & eo ipso quòd elegit in testamento, sub quo obiit, acquisitum est ius illis operibus piis, in quæ expendi iussit; quare si in alia expendat, tenetur restituere, nisi bona fide in alia opera pia expendisset; tunc enim non teneretur restituere, quia bona fide fecit, nec factus est locupletior. Sic docti iuniores à me consulti. 1

Hinc fit, quòd in hoc casu non est locus compensationi per bullam Cruciatæ; quia iam non est debitum incertum, sed certum, cùm acquisitum sit ius per testamentum, & quia vltima voluntas testatoris implenda omnino est. Sic prædicti recentiores. 2

Si tamen nil præscripsit defunctus, sed tantùm iussit, vt hæres exoneraret conscientiam suam pro quingentis aureis, quos debet, & nescit quibus personis debeat, tunc potest hæres iuuari bulla compositionis; quia iam hoc debitum est hæredis, & adhuc est incertum, & sufficienter exoneratur conscientia defuncti per bullam compositionis. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 34. n. 3.* & præfati recentiores. 3

***

Dubium

DUBIUM XIX.

An legatum factum naturalibus alicuius oppidi possit dari iis, qui ibi habitarunt decennio, licet aliunde sint oriundi.

1 PRimò dico, quòd si non constet de animo non habitandi ibi perpetuò, potest dari. Ratio, quia habitatio decennalis facit aliquem naturalem, vt expressè habetur *l.2.tit. 24.pa t. 4.* & sic Burgos de Paz *l.3.Taur.num. 372.* dicit hunc gaudere privilegiis naturalis. Item, quia per talem habitationem acquiritur domicilium habitationis, at nomine originarij etiam in materia stricta intelligitur qui habet domicilium habitationis. Dixi, *si non constet de animo non habitandi ibi perpetuò*; quia si de hoc constaret, non diceretur naturalis, & sic non posset habere illud legatum. Ratio, quia lex illa constituens naturalem per decennalem habitationem, decernit idem, quod *lex 2. C. de incolis lib.2.* vt testatur Gregor. Lopez *l.32.tit.2.part. 3. vers. diez años*; ad quem locum se remittit ipse *dicta l.2. vers. por moranza*: at ea lex intelligitur quando non constat de animo perpetuò habitandi; nam quando constaret de momento habitationis, acquiritur domicilium: & quando constat de opposito animo, scilicet non habitandi perpetuò, nullo tempore acquiritur domicilium, & facit expressè pro hac parte Gregor. Lopez *dicto vers. diez años*; ad quem locum (vt dixi) se remittit pro explicatione illius legis *2. tit.24.part.4.* vbi dicit, quòd dum lex illa exigit decennalem habitationem, vt quis sit naturalis, intelligitur quando non constaret aliàs de animo ibi habitandi perpetuò, & constituendi ibi domicilium; tunc enim non esset necessaria habitatio decennalis: ergo signum est illam habitationem decennalem exigi ad præsumendum constitutionem domicilij, & animum habitandi perpetuò, vbi non constat de opposito animo: si ergo in hoc casu reputatur à lege naturalis, potest ei dari legatum naturalibus relictum; quia verba testatoris in dubio interpretanda sunt, vt velint conformiter iuri disponere. Sic tenuit post factum longum studium quidam Iurisperitus doctus à me consultus.

2 Secundò dico, quòd si antè talem habitationem decennalem constaret de animo perpetuò habitandi, posset ei dari tale legatum; patet ex allatis dicto præcedenti ex Gregor. Lopez, vbi dicit talem censeri naturalem secundùm leges. Ita etiam prædictus Iurisconsultus.

DUBIUM XX.

An si Petrus instituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni, sub hac conditione, seu fideicommisso, vt si sine liberis decedat, restituat hæreditatem, vel legatum tali monasterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ summam, quam ipsi contulit monasterium, possit hoc facere in præiudicium liberorum, qui postea nati sunt, & illos habens obiit.

1 HÆc quæstio pendet ex illa, an liberi in conditione positi, videantur vocati à testatore, seu per fideicommissum substituti; nam (vt benè dicit Anton.Gomez *1.tomo var.cap.5.n.43.*) si censentur substituti, seu vocati, bona erunt vinculata, & non poterit hæres, vel legatarius grauatus restituere in vita, vel morte alienare, sed tenebitur ea prædictis filiis, vel descendentibus reseruare. Si verò non sunt vocati, potest de suis bonis disponere.

In hac ergo quæstione duplex est sententia.

Prima tenet liberos positos in conditione censeri vocatos, & substitutos. Hanc tenent multi, quos testatur Ant.Gomez *ibi*, & molto plures refert Mantica cum multis fundamentis, *lib.11. de coniecturata voluntate testatoris, tit.2.n.1. & 2.* vbi concludit *in fine num.2.* vtramuis sententiam posse defendi, & esse quæstionem satis dubiam; & *n.19.* concludit cum multis Doctoribus, quòd si minimè coniecturæ accedant, quòd eos voluerit vocare, censentur vocati, cùm absque dictis coniecturis res sit in se satis dubia. Sed Couar. *cap.Raynutius.§.3.n.8. de testam.* contrarium huius dicere videtur, ait enim quòd si quando à sententia secunda statim pooenda recedendum erit, non temerè, sed cautè, & attentè ad modum arbitrabitur iudex ex coniecturis mentem testatoris fuisse tales liberos positos in conditione vocare: vbi videtur clarè sentire non quamcumque leuem coniecturam sufficere. 2

3 Secunda sententia tenet non censeri vocatos, seu substitutos, & sic posse institutum, si cum liberis decedat, disponere de illis bonis eo modo, quo potest de aliis propriis bonis. Fundamenta huius sententiæ latè ponunt Mantica *suprà à n.1.* & Couarr. Anton. Gomez, P.Molina *vbi infrà*; & ea tanquam probabilior, & communior est tenenda: pro qua refert Mantica *ibi* innumeros authores, *num.1.* & multos dicentes esse communem; & eam etiam tenent gloss. *l.Lucius, la 2.vers.liberos, ff.de hered. instit.* Couarr. *dicto cap.Raynutius.§.3.à num. 2.* Iulius Clarus *lib. 3. receptarum, §. testamentum, q.77.* Molina *tomo 1.de iust.tract.2.disp.190. fol.1160.* Ant.Gomez *1.var. cap.5.n.42.* & multi alij, quos *ibi* referunt.

4 Sequendo ergo hanc secundam sententiam respondendum est ad casum initio propositum, quòd talis hæres, vel legatarius grauatus, *si sine liberis decesserit*, &c. potuit transigere cum monasterio, cui erat restituturus deficiente conditione, in præiudicium liberorum; quia liberi non censentur vocati, seu substituti.

5 Maior autem difficultas est, an si testator dixerit, si decesserit sine liberis ex legitimo matrimonio procreatis; qui tunc censentur vocati, seu substituti tales liberi; hoc enim voluisse videtur testator, cùm specificauerit ex legitimo matrimonio, quòd tales filij legitimi sint hæredes. Et sic tenet Mantica *dicto lib. 11. tit. 3. num. 7.* Socinus iunior *cons. 110. num.25. 26, 27. volum. 3. & consil.145. num. 39. eodem volum. 3. & consil. 103. num.4. & 19. fine, volum. 2. & consil.44. num.28. fine.* Et ita iudicatum est Granatæ à quodam iudice conseruatore contra monasterium, & in fauorem filiorum, quos habuit legatarius, non obstante, quòd monasterium ob certam pecuniæ summam transegerat cum legatario, antequam filios haberet.

6 At contrariam sententiam tenent alij, scilicet etiam in eo casu non censeri vocatos liberos, sed operari illam expressionem, quòd pauciores excludant substitutum: item tollere dubium maximum,

mum, quod est in iure, an conditio, *si sine liberis decesserit*, impleatur, si decedat cum liberis illegitimis. Et sic tenet Sanchus *in repetit. §. cùm ita, l.hæredes mei, ff. ad S. C. Trebel. 7. p. num.* 57. & dicit, quòd sunt innumeri consulentes pro hac parte: at eos non refert. Pro hac etiam parte sunt Anton. Gomez *dict. num.* 42. Iulius Clarus *suprà q. 76. vers. tertia coniectura*, & alij, quos refert Mantica *eo tit. 3. num...* dicens esse communem; licèt ipse cum aliis oppositum teneat: vbi dicunt, quòd licèt filius positus in coodirione sit ex descendentibus testatoris, non ob id censetur vocatus; vt si in Hispania testator leget suo filio quintum bonorum ea conditione, vt *si sine liberis decesserit*, restituat extraneo: adhuc enim in hoc casu, in qun liberi positi in conditione sunt descendentes testatoris, quos præsumitur valdè amare, non censentur vocati, nedum in nostro casu. Sic quidam doctus Iurisperitus modicus defensauit causam dicti monasterij.

7 De aliis coniecturis, ex quibus præsumatur censeri vocatos liberos positos in conditione, consule Manticam *toto illo tit. 3.* Anton. Gomez *à n. 42. & infrà.* Couar. *illo* §. 3. Iulium Clarum *ea q. 76.*

8 Plura alia de hac conditione, *si sine liberis decesserit*, an scilicet censeatur cum liberis decedere, si ingrediatur religionem bonorum capacem, ita vt excludat substitutum: & an sat sint filij illegitimi, & quando ea conditio censeatur apposita, scilicet, *si sine liberis decesserit*, licèt non exprimatur, & multa alia circa hoc, vide apud Molinam *dict. disput.* 190. vbi alios refert, & Manticam *de coniect. vltim. volunt. lib.* 10. *tit.* 4. *n.* 18. 19. *& lib.* 11. *toto tit.* 7.

Dubium XXI.

An legatum pium ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus, si intra illud tempus non possit impleri, quia nullæ reperiuntur consanguineæ nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potiùs cedat hæredi.

1 Quidam in suo testamento reliquit hanc clausulam, volo, vt ex meis bonis emantur redditus centum aureorum pro singulis annis ad collocandam in matrimonium orphanam consanguineam: transacti sunt quatuor anni, in quibus nulla inuenta est consanguinea orphana apta matrimonio; dubitatur vtrùm redditus horum quatuor annorum conuertendi sint in aliud opus pium, vel cedant potiùs hæredibus testatoris.

2 Supponendum est iuxta receptiorem sententiam hoc legatum non censeri pium; quotiescumque enim aliquid legatur consanguineis pauperibus, nisi expressè dicatur legari pro anima, vel causa pietatis, non censetur pium; præualere enim præsumitur sanguinis affectionem, cùm ea naturalis, quod ex multis Doctoribus probat Tiraquel. *de priuil. pia causa in præfat. n.* 16. 17. licèt ipse cogitandum relinquat: & tenet cum multis Menochius *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 115. *à n.* 6. *ad* 10.

3 Secundò supponendum est, quòd si testator aliquid legauit certæ personæ sub conditione, *vt nuberet*, & non potest impleri, quia illa ante nuptias decessit, attendendum est, an respectu pietatis, vel solo personæ illius intuitu id legarit: si enim causa

pietatis, conuertendum est legatum in simile opus pium, scilicet alterius pauperis matrimonium: nam iam testator omnino abdicauit à suis hæredibus legatum illud, pio operi destinans illud. Si verò legauit intuitu personæ, cùm defecerit conditio, legatum fit caducum, & cedit hæredi testatoris, vt late Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5. fine.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput.* 249.

Ex his sequitur decisio quæstionis propositæ, 4 cùm enim non causa pietatis, sed sanguinis intuitu relictum sit hoc legatum, deficiente parentela, non est conuertendum in aliud opus pium, sed cedet hæredibus testatoris: at cùm in hoc casu non omnino deficiat parentela, sed tantùm ad tempus, legatum annuum illius temporis non cedet hæredi, sed seruandum est consanguineis testatoris dotandis in futurum; quia testator omnino voluit legatum illud consanguineis dotandis dari, sicut quando habuit intuitum ad causam piam, voluit omnino in causam piam expendi: & licèt aliquo anno non inueniretur causa pia, esset expendendum sequenti anno in aliqua causa pia; licèt enim huic distributioni terminus per testatorem designatus sit, nempe vt quotannis fiat: at is terminus non fuit ad extinguendam obligationem, vt transacto anno cedere deberet hæredi, sed ad designandos redditus vnicuique consanguineæ impertiendos, & ad sollicitandum hæredem, vel patronum, ne diu legati solutionem protrahetent; benè enim testator præuidit non fore possibile, vt singulis annis essent consanguineæ matrimonio collocandæ.

Capvt III.

De illegitimis.

Svmmarivm.

Dub. 1. *Quot sint differentiæ filiorum illegitimorum: & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.*

2. *An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonii.*

3. *An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel nouitio in Religione approbata censeantur naturales, vel spurij.*

4. *Quales concubitus sint damnati; ita vt filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.*

5. *An nati ex adulterio mulieris coniugata sint ex damnato concubitu.*

6. *An filius, quem constat esse illegitimum, præsumatur in dubio naturalis, vel spurius.*

7. *An omnibus filijs tam naturalibus, quàm spurijs, quam natis ex damnato concubitu hoc sit commune, vt parentes teneantur illos alere.*

8. *An filij naturales sint heredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, sine ea filios legitimos habeant, siue non.*

9. *An in dict. l. 9. Tauri, & reliquis legibus sermonem facientibus de filijs legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimi rescripto Principis: & sic extantibus dictis legitimatis, non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi: & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui.*

10. *An filij spurij, qui non sunt ex damnato concubitu, possint succedere matri.*
11. *An filij Clericorum succedant consanguineis ex parte matris.*
12. *An filij ex damnato concubitu succedant matri.*
13. *An mater habens filios legitimos possit relinquere quintum natis ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint.*
14. *An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex parte matris.*
15. *An quod disponit lex 9. & 10. Taur. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, etsi illa quinta pars maior sit, quàm ea, quæ vni filio, vel descendenti legitimo contigerit.*
16. *Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, & ab intestato.*
17. *An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, possit omnia bona filiis naturalibus relinquere, ij quæ succedant ab intestato in duabus vnciis supradictis, ac si non extarent filij legitimi.*
18. *An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis.*
19. *An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta; nam de alimentis certum est posse ea capere.*
20. *An spurius incapax recipiendi aliquid à patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v.g. si pater fidei amici cõmittat, vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere.*
21. *An supposito heredem, qui fidem dedit de restituenda hæreditate spurio (quod probabile esse dixi suprà) teneri eam restituere, cui teneatur restituere.*
22. *An lata sententia per iudicem, vt restituantur hæc bona, quæ pater heredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari.*
23. *An hæres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis spurio, vocatus à iudice, & rogatus an præstiterit fidem teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem.*
24. *An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarem aliquid ex paternis bonis capere.*
25. *An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.*
26. *An si pater præcipiat in testamento bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos, possit exequutor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid ex illis bonis paternis vltra alimenta.*
27. *An exequutor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, possit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi.*
28. *An possit pater filium spurium hæredem instituere sub conditione si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio.*
29. *An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim pendente conditione bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare.*
30. *An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filiis spuriis.*
31. *An pater possit relinquere quintum spuriis ad alimenta, quando spurij aliunde habent alimenta, vel artificium norunt, ex quo sine decore possunt victum quærere.*
32. *An quando spurius pauper est non habens aliunde alimenta, possit ei pater integrum relinquere quintum, si illud excedat alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ, & qualitatis spurij.*
33. *An si quintum non sufficiat ad alimenta, possit pater filio spurio plus, quàm quintum relinquere.*
34. *An alimenta sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel secundum status decentiam.*
35. *An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum hæredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeant ad patrem, & eorum hæredes.*
36. *An possit pater relinquere spurio, vel cuicunque alij filio illegitimo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere vt post spurij obitum redeant ad patrem, & eius heredes.*
37. *An si quintum sit necessarium ad alimenta, attenta qualitate spurij, & pater relinquat aliqua legata pia ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos, sit minuendum dictum quintum ob ea legata.*
38. *An possit pater aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita.*
39. *An si pater excedat metas in assignanda dote filiæ spuriæ, quia scilicet assignauit illi plusquam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti illa excessus à viro constante matrimonio.*
40. *An titulo oneroso, aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere.*
41. *An saltem spurij clericorum, seu Religiosorum, vel monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem, aliquid à patre recipere.*
42. *An clericus, vel quicumque alius habens filiam spuriam, possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare: & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare.*
43. *Qualiter parentes possint succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis.*
44. *An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere.*
45. *An filij spurij possint hæredes institui ab auo, & ab eo donationem recipere.*
46. *An nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini possit institui ab auo.*
47. *An spurius possit præscribere relicta, vel donata sibi à patre.*

DVBIVM I.

Quot sint differentiæ filiorum illegitimorum, & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.

OTA, quòd licèt antiquitus plures essent illegitimorum differentiæ, de quibus gloss. *Auth. quibus mod. nat. effic. sui. §. fin. verbo participium, iuncta glossa cap. nisi cùm pridem, de renunc. vers. manzeres*, & Doctores *in pluribus locis, & l. 1. tit. 15. part. 4.* secabantur enim filij illegitimi in naturales tantùm, & in spurios, nothos, *manzeres*, nefarios, adulterinos, &c. At hodie duo sunt genera filiorum 1

filiorum illegitimorum: alij enim sunt naturales, alij spurij, & quicumque naturales non sunt, dicuntur spurij. Spurij autem alij sunt ex damnato concubitu, alij verò spurij tantùm, id est, non ex damnato concubitu: de quibus omnibus seorsum agendum est; quia circa eorum successiones varia sunt in iure statuta.

2 Secundò nota, quòd filius naturalis dicitur is, cuius parentes matrimonio coniungi poterant iustè sine dispensatione tempore conceptionis, vel natiuitatis, dummodò pater recognoscat eum ac filium, esto non haberet matrem domi, nec sit vnica sola concubina. Et licèt pater filium non recognoscat, sat est si probetur filiatio: omnes enim antiquæ probationis filiationis species admittentur: de quibus videndi sunt Couar. 4. *decret.* 2. p. *cap.* 8. §. 3. *per totũ*, Dueñas *regula* 342. Rojas *de success. ab intestato, cap.* 10. *à n.* 4. Matienzo *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5. *recopilat. gloss.* 3. *per totam.* Sic Auedaño *l.* 11. *Taur. glossa* 3. *num.* 2. Sic habetur expressè *dicta l.* 11. *Taur.* quæ hodie est *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5 *noua recopil.* licèt iure ciuili antiquo plures aliæ exigerentur conditiones; at secundùm Ius canonicum idem requirebatur, & sufficiebat, vt filij essent naturales: quod *l.* 11. *Taur.* statutum est, vt docet Tello plures referens *dicta l.* 11. *Taur. num.* 1. Spurij autem dicuntur, qui naturales non sunt, vt quia pater, & mater contrahere non poterant tempore conceptionis absque dispensatione, vt qui nati sunt ex consanguineis, vel ex monacho, vel promoto ad ordinem sacrum, &c. Nati ex damnato concubitu dicuntur secundùm ius commune, qui nascuntur ex concubitu, qui foro externo puniebatur: at secundùm ius huius regni dicuntur, qui nascuntur ex concubitu, propter quem matri coeunti est pœna mortis in lege statuta. Sic habetur *l.* 9. *Taur.* quæ hodie est *l.* 8. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.*

3 Hinc infertur, quòd si quis habuit concubinam extra domum, ad quam publicè, & notoriè dicitur habuisse accessum, ex qua nati sunt filij, quòd si pater non recognoscat eos in filios, non debent iudicari eius filij, quoad successionem, & alimenta, nec quoad alia, quia tales filij non sunt naturales. Si verò semper recognouit eos in filios, tunc censentur eius filij. Si verò aliquando recognouit, at postea mutato proposito negauit eos esse filios, in omnibus haberi debent pro filiis. Sic Anton. Gomez *l.* 11. *Taur. num.* 1.

4 Tandem nota, quando concubina esset vnica, & domi retenta, non esset opus ad hoc vt filij dicerentur naturales, vt per patrem recognoscerentur, patet ex *cap. per tuas; de probat.* & docet plures referens Ant. Gomez *num.* 2. Auendaño *in dictionario verbo hijos*, cum hac tamen limitatione, quando concubina esset publicè domi retenta. De filiis autem conceptis ex coniugibus mutuo castitatis voto adstrictis, aut iam professis, an sint legitimi, dixi latè *lib.* 9. *de matrim. tota disput.* 38.

Dvbivm II.

An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonium.

1 Videtur, quòd sint spurij, quia *l.* 11. *Taur.* quæ hodie est *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5. *noue recopilat.* di-

cit filios naturales esse qui nascuntur ex parentibus, qui iustè absque dispensatione poterant contrahere matrimonium, sed habentes impedimentum impediens, scilicet votum simplex castitatis, vel Religionis, vel quoduis aliud impediens, non tamen dirimens matrimonium, non possunt iustè absque dispensatione copulari matrimonio; ergo filij ex his nati non dicuntur naturales, sed spurij.

Sit conclusio. Filij nati ex parentibus habentibus impedimentum impediens, & non dirimens matrimonium, vt votum simplex castitatis, &c. non sunt spurij, sed naturales. Ratio, quia dum *dicta l.* 11. *Taur.* dicit, quòd possint iustè absque dispensatione contrahere, intelligit *iustè*, id est, *valide*. Quod colligitur ex *cap. porro, de diuort. in fine*, vbi dicitur officij Episcopi esse illa matrimonia dissoluere, quæ illicitè contracta noscuntur: vbi apertè intelligitur, *illicitè*, id est, inualidè, aliàs non esset matrimonium, si validum esset, licèt cum peccato contractũ, dissoluendum. Colligitur etiam ex *l.* 5 *tit.* 19. *part.* 4. vbi enumerans lex filios naturales, & distinguens eos contra spurios, inquit, *esso mesmo es de los que nacen, &c. no auiendo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de Religion, o de casamiento.* Ecce quo pacto lex ponat ac filios naturales, qui nascuntur ex iis, inter quos non est impedimentum dirimens; ea enim omnia, quæ lex numerat, sunt impedimenta redimentia matrimonium. Hanc conclusionem docet Lara *super legem, si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. initio, n.* 93. 2

Dvbivm III.

An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel ex nouitio in religione approbata, censeantur naturales, vel spurij.

Circa natos ex Clerico in minoribus ordinibus constituto habente beneficium est duplex sententia.

Prima docet esse spurios, & sic non legitimari per subsequens matrimonium (soli enim filij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, *cap. tanta, qui fil. sint legit. l. cum quis, C. de natur. liber. l.* 1 *tit.* 13. *part.* 4.) Probatur, quia habens beneficium Ecclesiasticum solutus non est, licèt solui possit, & antequam dimittat statum, non potest contrahere matrimonium. Hanc tenet Bart. *l. in concubinatu, num.* 5. *ff. de concubitu.* Panorm. *cap. per venerabilem, num.* 3. *qui fil. sint legit.* Anchar. *cap. tanta, eodem tit.* Ludouicus de Sardis *tract. de legit.* 2. *p.* §. *de legitimatione per subsequens matrimonium, q.* 3. *num.* 17. Anton. Rosellus *tract. de legit. lib.* 1. *num.* 3. Xuarez *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3 *legum fori, colum. penult.* Palacios Rubios *l.* 9. *Taur. num.* 39. *& l.* 11. *n.* 15. *& cap. per vestras, de donat. not. ab.* 3. §. 21. *n.* 21. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 6. Sarmiento *lib.* 1. *select. interpret. cap.* 5. *num.* 7. & alij Doctores per hos citati. Idem Menchaca *de success. creat.* §. 10. *num.* 498. 509. 1

Nota idem dicere Bart. & Sarmiento de filiis natis ex nouitio: & probant eadem ratione. Immo idem dicit Sarmiento de filiis illius, qui cum altera sponsalia contraxerat; & probat eadem ratione. 2

Secunda sententia docet natos ex Clericis in minoribus constitutis beneficium Ecclesiasticum 3

 haben

habentibus non censeri spurios, sed naturales; ac proinde legitimari per subsequens matrimonium. Probatur, hi nati sunt ex parentibus, qui contrahere poterant matrimonium validum, licèt per hoc amitterent beneficium: ergo sunt filij naturales. Ita docent Mathesilanus, Nicolaus VValdens. Butrio, Præpositus, Cardin. quos refert, & sequitur Padilla *l. cùm acutissimi, num. 36. C. de fideicommiss.* Tello *l. 9. Taur. à num. 35. vsque ad finem.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 21. l. 3. verss. los de la madre, & l. 1. tit. 13. part. 4.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 3. l. 22. fol. 168.* Matienzo *lib. 8. ordin. tit. 8. l. 7. gloss. 12. num. 2.* Lara *l. si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. principio, num 89.* Plaza *Epitome de delictis, lib. 1. cap. 41. num. 33.* Dueñas *regula 350. num. 7.* Auendaño *de exequend. mand. Regum, lib. 2. cap. 26. num. 10.* Syluest. *verbo legitimus, q. 8.* refértque Ioannem Andream, & alios, Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 4. 5. & §. 5. num. 17.* Rojas *Epitome success. cap. 27. num. 21.* Gutiert. *lib. 2. pract. quæst. q. 104.* Menchaca *lib. 3. contron. vsu frequ. cap. 41. num. 2.* Anton. Cueus *lib. 5. instit. tit. 11. de sacramento matrimonij, num. 132.* Sit

4 Prima conclusio: Hæc secunda sententia multo probabilior est; patet ex eius ratione, & authoribus.

5 Secunda conclusio: Multo etiam probabilius est filium genitum ex moniali, vel monacho, intra annum probationis esse naturalem; quia tales possunt contrahere matrimonium. Hæc est contra Sarmiẽto, & eam tenet Couar. *dicto §. 2. n. 5.* Palacios Rubios *l. 9. Taur. num. 41.* Præpositus *cap. tanta, qui fil. sint legit.* Immo filij Commendatorum, qui vouent solam castitatem coniugalem, & sic ex licentia Regis possunt nubere, sunt naturales: & sic licèt *l. 9. Taur.* dicebatur, *Hijos de frayles, o freyles*; quia tunc non dispensaret Papa, vt hi possent nubere; at *in noua recopilat. l. 7. tit. 8. lib. 5.* vbi ponitur *l. 9. Taur.* sublatum est illud verbum *freyles.* Sic Gutierr. *lib. 2. pract. q. 11.* Manuel *1. tomo summa in 2. editione, cap. 132. num. 1.*

6 Vltima conclusio. Multo etiam probabilius est esse filium naturalem, qui genitus est ex eo, qui cum altera sponsalia contraxerat: patet ex dictis hoc, & dubio præcedenti; quia hic potest contrahere validum matrimonium cum illa, licèt peccet.

DVBIVM IV.

Quales concubitus sint damnati, et aut filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.

1 SVpponendum est concubitum damnatum secundùm ius huius regni Hispaniæ esse eum, propter quem matri coeunti est pœna mortis lege statuta, vt habetur *l. 9. Taur.* quæ hodie est *lex 7. tit. 8. lib. 5. noua recopil.*

2 Sit conclusio. Aliqui sunt casus, in quibus mater propter concubitum meretur secundùm leges pœnam mortis, & sic filij ex illo nati sunt ex damnato concubitu.

3 Primus casus est, quando mulier proprio seruo se iniunxit. Patet *l. 1. C. de mulier. quæ propr. seru. se iniunx.* Sic Gregor. Lopez *l. 11. tit. 13. part. 6. vers. natus ex damnato.* Tello dicens esse certum *l. 9. Taur. num. 4.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 11. num. 5.* Rojas *Epitome success. cap. 26. num. 38.*

Secundus casus est, quando filius nascitur ex adulterio, & incestu simul: tunc mater propter commistionem criminum incurrit pœnam mortis, *l. si adulterium cum incestu, ff. de adult.* vbi gloss. & Bart. Tello *vbi suprà num. 5.* Rojas *num. 33.* Gregor. Lopez *vbi suprà, & l. fin. tit. 18. part. 7.* Matienzo *dicto n. 5.* Ant. Gabr. *1. tomo commun. lib. 9. fol. 512.* 4

Tertius casus est, quando filius nascitur ex concubitu incestuoso; quia scilicet mater copulam habuit cum eum consanguineo, vel affini intra quartum gradum. Probatur ex *l. 11. tit. 13. part. 6.* ibi, *fueras ende*, &c. & *l. 3. tit. 18. part. 7.* quæ mulieri posuit eamdem pœnam, quæ viro est propter adulterium imposita, quæ est pœna mortis, *l. 15. tit. 17. part. 7.* Sic tenet Tello *vbi suprà num. 6.* Rojas *num. 37.* 5

Sed hic tertius casus non est certus; immo probabilius est per incestum non incurrere matrem pœnam mortis; quia si aliquæ leges eam pœnam imponant, non sunt praxi receptæ: & sic consuetudine sunt abrogatæ. Sic tenet Matienzo *vbi suprà num. 1. & 2.* Auendaño *responso 7. num. 2. fine, & num. 3.* Antonius Gomez *l. 80. Taur. num. 15. & l. 9. num. 14.* Pro eadem est Anton. Gabr. *tomo 1. commun. lib. 1. fol. 512. 513.* cum aliis quos refert, vbi dicens pœnam incestus esse pœnam mortis, limitat si incestus committatur cum alia specie fornicationis, scilicet cum adulterio, vel stupro. Vnde (vt dicunt Anton. Gomez *dicta l. 80. num. 15.* & Auendaño *vbi suprà*) hodie pœna incestus est arbitraria. 6

Nota tamen in quodam casu tenere veram sententiam Tello, scilicet propter incestum incurrere matrem pœnam mortis, videlicet quando est incestus inter ascendentes, & descendentes; quia hic est incestus nefarius; & hunc casum dicit Gregor. Lopez *vbi suprà* esse absque controuersia verum. 7

Quartus casus est, quando filius nascitur ex coïtu habito inter Christianam, & Iudæum, vel Maurum. Patet *l. 9. tit. 24. part. 7. & l. fin. tit. 25. part. 7.* Sic Greg. Lopez *super has leges,* Tello *vbi suprà n. 7.* Matienzo *vbi suprà n. 5.* 8

Quintus casus est, quando filius nascitur ex simplici fornicatione, quando fuit facta per famulum cum filia, vel consanguinea, vel virgine, quam herus habebat domi. Probatur ex *l. 6. tit. 20. lib. 8. noua recopilat.* vbi præcipitur, vt hæc tradatur hero, vt ipsum, si velit, occidat. Sic Tello *n. 8.* Matienzo *n. 5.* 9

Sed nota idem dubium esse de hoc casu, quod de adulterio est, de quo in sequenti dubio; quia vtrobique non determinatur lege pœna mortis; sed datur facultas hero, vel viro, vt possit occidere: & hunc casum reprobat Rojas *dicto cap. 26. n. 35.* 10

DVBIVM V.

An nati ex adulterio mulieris coniugatæ sint ex damnato concubitu.

QVòd enim nati ex adulterio solutæ cum coniugato non sint ex damnato concubitu, res est manifestissima; quia eo casu mater non incurrit pœnam mortis. Sic Cifuentes, Anton. Gomez, Matienzo *vbi infrà*, Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5. n. 18.* & alij, quos refert Anton. Gomez, Rojas *Epitome success. cap. 26. num. 75.* 1

At

At verò de natis ex adulterio mulieris coniugatæ est graue dubium: & sic est duplex sententia.

2 Prima docet hos non esse ex damnato concubitu. Probatur, quia aliud est legem permittere viro, vt occidat adulteram, aliud statuere mortis pœnam adulteræ: at leges non statuunt mortis pœnam adulteræ, sed tradunt marito, & permittunt, vt occidat, si velit, vt patet ex *l. 1. tit. 7. lib. 4. legum fori, & l. 1. tit. 20. lib. 8. nouæ recopilat.* & confirmatur ex doctrina Baldi *l. data opera, n. 94. C. qui accus. non poss.* vbi dicit, quòd licèt non puniatur occidens diffidatum, non dicitur diffidatus damnatus morte; quia tantum est data copia ipsum occidendi. Vnde infert Baldus, quòd pœna adulterij non est mors, sed permittitur viro comprehensos in adulterio occidere. Idem glossa, & Paulus de Castro *l. accusationis, C. quod metus causa*, vbi dicunt, quòd licèt adulterum possit vir occidere, non tamen iure præcipiente, sed permittente fit. In hanc sententiam latiùs eam probans (nam *à fol. 293. vsque ad 297.* eam disputat) magis propendit Perez *lib. 8. ordin. tit. 15. l. 2. fol. 297.* & dicit eam sequutum in quodam consilio, & in scriptis tradidisse Salmanticæ, dum Cathedram moderaretur.

3 Secunda sententia docet hos filios esse ex damnato concubitu. Probatur, adultera potest propter adulterium interfici à viro ex legum dispositione, ergo adultera incurrit pœnam mortis, aliàs non posset pœna mortis plecti. Item quia lex de adultera post iudicis sententiam occidenda, non est tantùm permissiua, sic enim non excusaretur à peccato vir occidens, sed est dispositiua, vt adultera occidatur, si tamen vir voluerit: & sic vir non peccat occidendo vxorem post iudicis sententiam, quia id facit authoritate legis, & iudicis, vt minister iustitiæ, voluntarius tamen, vt benè docet Metina *C. de restitut. q. 3.* & plures alij. Item quia iure communi adulterinus concubitus erat damnatus, & sic filij ex eo geniti non succedebant matri: & iure communi dicebatur concubitus damnatus, qui erat per leges punibilis: & in hoc conueniunt omnes, vt docent optimè Suarez, & plures alij, quos refert dicens esse certissimum Tello *l. 9. Taur.* & de iure Partitarum docet idem Gregor. Lopez *l. 11. vers. natus, tit. 13. part. 6.* tunc sic vt diceretur adulterinus concubitus iure communi, sat erat, quòd posset puniri accusante marito (soli enim marito permittit ius commune accusationem delicti adulterij, *l. quamuis, l. 2. C. de adult. l. 2. tit. 17. part. 7.*) ergo vt dicatur iure regio Hispaniæ damnatus ad mortem, sat est, vt accusante, & volente viro possit pœna mortis plecti. Hanc tenet latiùs probans Tello Fernandez *l. 9. Taur. à num. 9. vsque ad* 14. Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. gloss. 11. num. 7. 8. 9.* Villalpandus *l. 22. §. 44. num. 10. tit. 1. part. 7. fol. 114.* Cifuentes *l. 9. Taur. num. 2.* Rojas *vbi suprà num. 29.* Plaza *de delictis, cap. 41. num. 36.* Gutier. *lib. 2. quæst. pract. q. 105.* Menchaca *de success. creat. §. 10. num. 493.* & dicit Menchaca *num. 506.* & Gutierr. *ibi*, hoc esse verum, licèt postea adulteri nubant, quia proles adulterina non legitimatur per subsequens matrimonium. Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 14.* in hanc, licèt dubius maneat, & cogitandum relinquat, magis propendit Gregor. Lopez *l. 11. vers. natus, tit. 13. part. 6.* (vt testatur Perez *vbi suprà fol. 296.*) immò ipse Perez *ibi* fatetur hanc videri veriorem, licèt postea *fol. 297.* magis in priorem sententiam inclinet.

Sit conclusio. Prior sententia probabilis est, habet enim authores, & optimas rationes, & Doctores oppositum opinantes non vt certam, sed vt veriorem sequuntur oppositam sententiam; at posterior sententia est probabilior: habet enim plures authores, & posteriores rationes. 4

DVBIVM VI.

An filius, quem constat esse illegitimum, præsumatur in dubio naturalis, vel spurius.

Aliqui absolutè docent præsumi naturalem; quia non præsumit ius factum, aut qualitatem necessariam, vt dicatur quis spurius, quæ à natura non inest. Sic Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 3. num. 1.* Baldus *consil. 448. volum. 1. num. 4.* Aimon *consil. 166. num. 1. & consil. 138. num. 1.* Alij verò oppositum docent, quos refert Tello *l. 11. Taur. num. 3.* Sed loquuntur de iure communi, quo attento erat necessarium concubinam domi retineri, vt esset naturalis, & cum sit factum, non præsumitur. 1

Sed breuiter statuam aliquas conclusiones.

Prima conclusio. Quando quis est reus, quia scilicet possidet illud, quod possidere non poterat, si esset spurius, v. g. hæreditatem paternam, præsumitur in dubio naturalis filius, & sic capax hæreditatis: & qui voluerit ab eo auferre, tenetur probare esse spurium. Et in hoc casu habet verum sententia Baldi, Couar. & Aimonis; & potest probari, quia in hoc dubio potius ius habet lue, qui est in possessione. Sic præter Doctores citatos docet *ibi* Tello *num. 6.* 2

Nota hanc conclusionem esse veram non tantùm quando non sunt alij hæredes necessarij, vt ascendentes, ad quos pertinebat hæreditas, si hic filius non esset naturalis, sed etiam si hæredes sint, si filius sit à patre institutus, & est in possessione bonorum; sufficit enim sola possessio hæc, vt præsumatur naturalis, donec actor probet esse spurium. Sic cum Baldo, & Aimone docet Tello *num. 9. 10.* 3

Secundò nota intelligendam cōclusionem, nisi quando ius resistit illi possessioni; tunc enim non præsumitur pro illa qualitate, cùm habeat ius commune contra se; vt siue sit actor, siue reus, qui prætendit nobilitatem, tenetur probare qualitatem legitimationis, vel naturalitatis; quia ius resistit possessioni, cùm solùm concedat nobilitatem habentibus titulum à Principe concessum. Sic Tello *num. 8.* alios referens. 4

Secunda conclusio. Quando filius est actor, & alius possidens, in cuius damnum intendit se esse naturalem, non præsumitur id nisi probetur; si verò non est alius possidens, in cuius damnum id intendat, præsumitur esse illius qualitatis, quam asserit, nisi de opposita sit diffamatus. Sic alios referens Tello *num. 5. & 7.* 5

Th. Sanchez Consil. moral. Tom. II.

Dubium XV.

An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, scilicet legatum, & debitum.

1 Nota, quòd debitum est in duplici differentia: quoddam est voluntarium, scilicet, quod initio voluntarium fuit, & ortum est ex voluntate, & conuentione debitoris: aliud est necessarium, quod scilicet est ex dispositione legali. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Couar. Cifuentes, Castillo *vbi infrà*. Anton. Gomez *tom. 1. var. c. 12. n. 27.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 3.*

2 Sit ergo prima conclusio. Quando constat de voluntate testatoris ex aliquibus coniecturis probabilibus, quod fiat animo compensandi, vel non, illi standum est, siue debitum sit necessarium, siue voluntarium; quia iura distinguentia de debito voluntario, & necessario fundantur in præsumpta voluntate testatoris; ergo vbi ea constat, illi standum est. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Castillo *l. 16. Taur. num. 28.* Cifuentes *ibi n. 18.* Couar. *cap. officij, de testam. num. 1. fine.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 9. l. 7. gloss. 1. fine*, vbi alios multos referunt. Idem Aymon, *consil. 149.* vbi duodecim enumerat coniecturas, ex quibus voluntas testatoris potest deprehendi. Mantica *num. a.* & vide illum *toto tit.* vbi tractat de his coniecturis, Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 200.*

3 Secunda conclusio. Quando sumus in dubio de testatoris voluntate, tunc si debitum est voluntarium, non censetur animo compensandi legasse. Probatur ex *l. vnica, §. sciendum, C. de rei vxoria actione*, vbi habetur quòd si vir, qui tenetur ex voluntario matrimonij contractu testituere dotem post mortem, aliquid simpliciter vxori legauerit, potest illa petere vtrumque, *& l. creditorem, ff. de legat. 1.* Sic Batt. & multi iuris vtriusque Doctores, quos referunt, & sequuntur Syluest. *legatum, 3. q. 12.* Armil. *verbo legatum, 21.* Nauarr. *in omnibus summis cap. 17. num. 160.* Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. num. 5.* Gratian. *regul. 285.* Bernar. Diaz *regula 171.* Angel. *legatum, 1. num. 31.* Gregor. Lopez *l. 16. tit. 9. part. 6.* Gutier. *lib. 2. quæst. practicar. q. 124.* Tello *l. 16. Taur. num. 6.* Cifuentes, & Castillo *suprà*, Anton. Gomez *suprà*. Mantica *num. 1.* Molina *suprà*. Cotta *cap. si pater, part. 1. verbo legauit, à num. 17.*

4 Nota primò, quòd hoc est adeò verum, vt si hæres grauatus per fideicommissum aliquid restituere Petro, leget ei aliquid, non censetur animo compensandi legare. Ratio, quia hic testator non tenetur ex debito legali, sed ex primi testatoris voluntate. Sic contra Ananiam Aymon. quem refert, & sequitur Couar. *dict. num. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. num. 5.* Molina *suprà*.

5 Secundò nota, quòd hæc conclusio limitanda est, quando testator poterat in iudicio condemnari ad soluendam illam rem: si enim non poterat ad id condemnari, at tenebatur pro eo exonerauda conscientia id soluere, & tunc legauerit; in hoc dubio est admittenda compensatio. Sic Aretin. Iason, ac cæteri iuniores, quos refert, & sequitur Couarru. *dicto num. 2.* Matienzo *num. 6.* Molina *suprà*.

6 Ex hac conclusione infertur primò, quòd si vir leget aliquid vxori, non censetur factum animo compensandi dimidiam partem, quæ ex lege debetur alteri coniugi ex bonis lucratis cõstante matrimonio, vt expressè definitur *l. 16. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 9. noue recopilat.* Ratio, quia ea pars ita ipso iure à lege alteri coniugi defertur, vt ei statim acquiratur: nec dicitur debita, v. g. à marito, seu propria ipsius vxoris; quia bona acquisita matrimonio constante communia sunt viro, & vxori. Hanc rationem huius legis reddit Couarr. *suprà num. 5.* Aliam rationem reddunt Matienzo *dicta glossa 1. num. 7.* & Ioannes Lupus *l. 16. Taur. num. 3.* quia hoc debitum est voluntarium, scilicet ex contractu matrimonij voluntariè inito inter illos.

Secundò infertur, quòd legatum factum à marito vxori non videtur factum animo compensandi cum arrhis ei promissis: & sic non obstante tali legato habebit vxor integras arrhas, & legatum. 7 Hoc est contra Xuarez *l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, vers. sed pone quæstionem.* Sed ratio nostri corollarij est, quia debitum arrharum est voluntarium, scilicet ortum ex voluntate mariti promissione: non enim poterat maritus cogi dare arrhas vxori, vt docet glossa *Auth. sed quæ nihil, C. de pactis*, & omnes Doctores mox citandi. Sic tenent contra Xuarez, Matienzo *dicta gloss. 1. num. 8.* Tello *l. 16. Taur. num. 8.* Couar. *num. 4.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 27. ad finem*, Gutierrez *suprà*, Montalbus *l. 1. tit. de arrhis, lib. 3. fori.* Aduertunt Gutierr. & Tello *ibi num. 3.* hoc esse omnino indubitatum, nec oppositum sentire Xuarez, si vir dum viveret, tradiderat arrhas vxori; quia debitum ante solutum eùm iam non sit debitum, non censetur compensari; compensatio enim dicitur solutio.

Tertia conclusio: Si verò sit debitum necessarium, seu legale, id est, ad quod debitor ex legis necessitate tenebatur, si aliquid leget creditori, & est dubium de eius animo, censetur animo compensandi legare. 8 Patet ex *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor. & l. 3. tit. 13. part. 6.* quibus cauetur quòd legatum à marito vxori factum imputetur in illam portionem, quæ vxori à lege ex bonis mariti defertur; & *l. si cum dotem, §. si pater, ff. soluto matrim.* vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiúsque causa debitor filiæ erat, compensatur cum ipsa dote à patre exacta. Et ratio huius est, quia lex inducens obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largitur, vt legatum ab eo factum, ex lege ipsa imputetur in illam quantitatem debitam: vt bene docet Couar. *dicto num. 1.* Hanc tenent omnes Doctores citati præcedenti conclusione: & dicit Couarr. esse hanc distinctionem positam in hac, & præcedenti conclusione omnium Doctorum vtriusque iuris, dempto Corasio *lib. 3. misc. el. cap. 1.*

Nota primò, quòd hæc imputatio legati in id, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, eadem ratione. 9 Sic Aymon, Anchar. Paulus de Castro, quos refert, & sequitur Couar. *eodem num. 2.* contra Philippum Corneum.

Nota secundò limitandam esse hanc conclusionem, nisi testator exprimat in legato aliam causam præter debitum, vt lego hoc Petro, ob talem causam: tunc enim non est compensatio legati pro debito. 10 Ratio, quia compensatio inducitur ex præsumpta

ſumpta teſtatoris mente: vnde cùm in hoc caſu ſit expreſſa cauſa legati, ceſſat præſumptio. Sic Tello *l.* 16. *Taur. num.* 4.

11 Tertiò nota limitandam eſſe etiam concluſionem, quando debitum, & legatum ſunt eiuſdem ſpeciei, vt ſi debitum eſt pecuniarum, & legatum pecuniarum, &c. Si enim ſunt diuerſæ naturæ, non habet locum compenſatio, quia ſpeciei cum quantitate non fit compenſatio, *l. fin.* vbi gloſſa communiter recepta, *C. de compenſat.* Hoc eſt contra Alex. Iaſon, Immolam. Sed hoc tenent Iaſon ſibi contrarius, Bart. Socinus, Bald. quos refert, & ſequitur Couar. *dict. num.* 2. Matienzo *num.* 9. Xuarea *vbi ſupra*, Cifuentes *dict. num.* 18, Tello *l.* 16. *Taur. num.* 2. Mantica *num.* 8.

12 Hinc fit, quòd ſi vir recepit in dotem aliquas poſſeſſiones æſtimatas æſtimatione, quæ facit emptionem, ſi poſtea legat eaſdem res, vel vnam ex illis vxori, etiamſi leget ſub commemoratione dotis, non cenſetur legare animo compenſandi; quia non erat debitor illarum poſſeſſionum, ſed æſtimationis: & illa verba adiecta à teſtatore, *lego vxori tales poſſeſſiones, quas recepi in dotem*; adiecta videntur cauſa demonſtrationis, non cauſa taxationis. Sic gloſſa communiter approbata *l. Licinius. ff. de legat.* 2. Cifuentes *dict. num.* 18. Gregor. Lopez *part.* 6. *tit.* 9. *l.* 16. *verſ. los dineros*, Gratian. *regula* 285. *num.* 7. dicens communem: ſecus (inquit Gratian.) ſi non recepit æſtimatas. Item ſi debitor leget creditori rem ſpecialiter hypothecatam pro debito, non cenſetur animo compenſandi, quando debitum eſt voluntarium. Anton. Gomez *dict. cap.* 12. *num.* 17. multos referens.

13 Secundò fit, quòd ſi pater legat aliquid filio, cenſetur animo compenſandi cum legitima, niſi oppoſitum exprimat; quia debitum legitimæ cùm ſit à lege, cenſetur neceſſarium: & patet ex *Auth. ex teſtamento, C. de collat.* Sic Anton. Gomez *l.* 29. *Taur. num.* 3. Gratian. *ſuprà num.* 3. & 4. Matienzo *num.* 4. Couar. *num.* 2. & ſimiliter dicunt Couar. & Matienzo *ibi*, quòd ſi legat filiæ, cenſetur animo compenſandi cum dote, cùm lege teneatur filiam dotare: & patet ex *dict. Auth. præterea, & dict. §. ſi pater*; & hoc idem Nauar. *cap.* 17. *num.* 150. *in omnibus ſummis*; vtrumque dicit Mantica *num.* 5. 6.

14 Tertiò fit, quòd ſi vir legat vxori, vel è contra, cenſetur legare animo compenſandi cum ea parte, quæ ſibi à lege, vel ſtatuto pertinet, *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor.* Sic Aretin. Bald. Decius, Iaſon, Socinus, Campeſius, quos refert, & ſequitur Gratian. *ſuprà n.* 5. Bernard. Diaz *regula* 454. Matienzo *num* 4. Anton. Gomez *d. cap.* 12. *num.* 17. Mantica *num.* 7.

15 Quartò nota limitandam eſſe concluſionem, niſi teſtator dicat, lego de bonis meis; tunc enim non erit compenſatio, cùm bona dicantur, deducto ære alieno, *l. ſubſignatū, §. bona, ff. de verbor. ſignif.* Hoc eſt contra Cumanum, Aretinum, Decium, quos refert, & ſequitur Couar. *ſup. num.* 7. *fine*. Sed hoc tenent Felin. Bald. Alex. Iaſon, Cornens, Barbat. Hippolyt. quos refert *ibi* Couarr. Tello *l.* 16. *Taur. num.* 5.

16 Quintò nota, quòd debitum voluntarium dicitur quodcumque oritur ex quauis promiſſione, mutuo, ſeruitio, &c. quia oritur ex contractu ab initio voluntario, ſcilicet receptione mutui, receptione ſeruitij. Ita mihi affirmauit quidam doctus Iuriſconſultus: & patet ex allegatis teſtibus, & Doctoribus pro ſecunda concluſione, vbi reſtitutio dotis facta vxori ſoluto matrimonio, dicitur debitum voluntarium; quia contractus matrimonij, & receptio dotis, fuit voluntaria, & expreſsè hoc tenet Cifuentes *l.* 16. *Taur. num.* 18. vbi dicit debitorem neceſſarium eſſe qui incidit in obligationem ex diſpoſitione abſque ſuo facto: voluntarium verò, qui ſuo facto incidit in obligationem.

Vltima concluſio: licèt legatum cenſeatur in dubio factum animo compenſandi debitum legale, ſeu neceſſarium, at non ſic donatio inter viuos. *l. etiam. §. ſi debita, ff. de bonis libert. verſ. ſed ſi non mortis, l. ſi vero, verſ. cæterum, ff. eodem tit.* Sic Socinus, quem refert, ac ſequitur Couarr. *ſuprà num.* 9. Molina *ibi*, Gregor. Lopez *l.* 16. *tit.* 9. *part.* 6. *ſub finem*, licet Iaſon *Auth. præterea, C. vnde vir*, contrarium teneat; cuius opinio (ait Couarr.) procedit, & eſt vera, vbi in certam cauſam legatum eſt directum, & ad eamdem cauſam donatio facta fuiſſet. 17

DVBIVM XVI.

Quando debeantur legata, & dum ea non ſoluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, ſi fructifera ſint.

HÆc quæſtio grauiſſima eſt, & quidem ſtando in iure communi, communis ferè omnium ſententia eſt à die mortis teſtatoris pertinere dominium fictum rei legatæ ad legatarium, verum autem dominium tantùm pertinere à die aditæ hæreditatis, vel quando eſt in mora adeundi, vt optimè docet allegans alios Couar. *cap. Raynaldus, de teſtam. §.* 1. *num.* 1. Dueñas *regula* 210 *limit.* 6. Azebedo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *n.* 123. Burgos de Paz *l.* 3. *Taur. à n.* 936. Gregor. Lopez *l.* 24. *tit.* 9. *p.* 6. *verſ. el ſeñorio*, & ſic explicant legem illam, ne ſit contraria iuri communi; & *l.* 37. *eodem tit.* 9. *part.* 6. vbi dicitur fructus non pertinere ad legatarium à die mortis teſtatoris, ſed à die aditæ hæreditatis; ſi enim verus eſſet dominus à die mortis teſtatoris, ex tunc pertinerent ad ipſum fructus: & ſic iure communi frequentior ferè omnium ſententia erat fructus rei legatæ pertinere ad legatarium à die aditæ hæreditatis, vel à die moræ adeundi, non verò à die mortis teſtatoris, vt multos referens docet latè Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 1. *gloſſ.* 14. *à num.* 24. vbi etiam aliquas limitationes adhibet. 1

At ſtando in iure Regni nouiori dicendum eſt acquiri verum dominium legatario à die mortis teſtatoris, quando teſtator rem propriam legauit, (nam quando alienam legauit, acquiritur à die aditæ hæreditatis, vel moræ, vt docent Matienzo *infrà num.* 33. & Burgos de Paz *infrà num.* 947.) & non eſt neceſſe expectare diem aditionis hæreditatis, vel moræ: id enim erat iure communi verum; quia iure communi legata habebant dependentiam ab aditione hæreditatis, & illa non adita, corruebant: at cùm iure regni hoc ceſſarit, etiam valeant legata abſque aditione hæreditatis. *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopil.* fit vt iam legata non pendeant ab aditione hæreditatis: & ſic dominium illorum acquiratur legatario à die mortis teſtatoris, vt optimè Matienzo *dicta l.* 1. *gloſſa* 14. *num.* 31. Burgos de Paz *l.* 3. *Taur.* 1. *p. num.* 936. & 946. 2

Hinc fit iure nouo huius regni deberi fructus 3 rei

rei legatæ legatario à die mortis testatoris, nam res fructificat suo domino: cùm ergo legatarius acquirat verum dominium à die mortis testatoris, ex tunc etiam sunt ei fructus restituendi. Sic tenent Azebedo *lib.6 recopil.tit.4.l.1.num.* 125. Padilla *l.: am quam, C. de fideicomm. num.*87. Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.* 30. Burgos *l.3. Taur.* 1.*p. num.*944. 945. Couarr. *lib.*1. *variar. cap.* 9. *num.* 5. Anton. Gomez *lib.* 1. *var. cap.* 12. *num.* 5. & in hoc magis inclinat, licèt dubius, Gregor. Lopez *l.* 37. *verf. los frutos, tit.* 9. *part.* 6. quamuis Anton. Gomez, & Couar. non referant legem regni, at reliqui dicunt per legem citatam regni corrigi in hoc ius commune.

4 Nota primò, quòd quando legatur alicui certum quid in quantitate, sed incertum in indiuiduo, vt quòd dentur alicui tot mensuræ tritici, vini, non comparatur dominium vsque ad traditionem, at bona defuncti sunt pro illa hypothecata ad quemcumque peruenit. Sic Anton. Gomez *tomo* 1. *var. cap.* 19. *num.*8. Molina *tomo* 1. *de iust.tract.* 2. *disput.* 3. *fol.*63. vbi etiam cum aliis dicit esse tacitè hypothecata, quando res designata legatur, donec tradatur.

5 Secundò nota hoc, quod suprà diximus, scilicet deberi fructus rei legatæ legatario à die mortis testatoris, intelligẽdum esse, quando legatur res propria testatoris, si enim res sit aliena, cùm non transeat dominium statim in legatarium, non debentur fructus nisi à tempore moræ, in quo hæres tenebatur, vel rem illam, vel æstimationem dare. Sic Anton. Gomez multos referens *dicto cap.* 2. *num.*20. Matienz. *dicto num.*33. Burgos de Paz *dicto num.*947. & *ibi* videndus est Anton. Gomez, vbi dicit quòd si legatum consistit in vniuersitate, vt in grege, fructus veniunt a tempore testamenti facti; quia reputantur vnum & idem corpus, & legatum; & refert multos: similiter quòd si simpliciter legat gregem, & grex totus est testatoris, dempta vna pecude, vel oue, non videtur illam legare: vnde hæres non tenebitur illam dare, vel æstimationem, sed tantùm quod erat testatoris ex illa grege: si verò è contra totus grex sit alienus, excepta vna oue, dicendum est, quòd si ignorauit gregem esse alienum, tantùm debetur ouis, quæ est propria testatoris; si verò sciuit, debentur omnes, vel æstimatio legatario, & refert ibi textus, & Doctores ad hoc.

6 Tertiò nota aliquos limitare etiam, vt non debeantur fructus à die mortis testatoris, sed à tempore moræ, quando legatum est rei genericæ, vel partis, vel quotæ bonorum; quia antea non transit in his dominium ad legatarium, *l.si quis bonorum, ff. de legat.*1. & tenent multi, quos refert, & sequitur Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.* 33. Anton. Gomez *dicto cap.* 12. *num.* 22. sed Azebedo *dicta l.*1. *num.*126. dicit etiam in his casibus deberi fructus legati à die mortis testatoris.

7 Quartò nota, quòd Tello *l.3.Taur.p.3 num.*10. & 11. limitat hoc, vt quando legatur vsusfructus alicui, non debeatur, nisi à die aditæ hæreditatis, & latè probat. Sed hoc reiicit, & latè probat deberi à die mortis testatoris Matienzo *dicta gloss.* 14. *num.*35.36.

8 Tandem ex dictis infertur, quòd licèt iure communi placitum fructus legati ante aditam hæreditatem, & moram susceptos, non esse legatario restituendos; & seruum legatum si ante aditam hæreditatem, & moram aliquid acquirat, acquirere hæredi: at hodie attenta *dicta l.*1. *nouæ recopil.* vtrumque est sublatum, & fructus à morte testatoris prouenientes, sunt restituendi legatario, vt ex multis Doctoribus probaui: & quæsita à seruo legato ante aditam etiam hæreditatem, à morte testatoris sunt legatario tanquam vero domino reddenda. Sic Burgos *l.3.Taur.*1.*p.n.*950.951.

Aduerte tamen, quòd quando statim à morte testatoris non transit dominium legati, non debebuntur etiam ex tunc fructus. v. g. si legatum sit disiunctiuum relictum electioni legatarij, vel conditionale; vel ad certum diem, non transit dominium, nisi à die electionis, vel aduentus conditionis, vel à die, quo legatum dandum est: & sic ex tunc tantùm pertinent fructus ad legatarium. Sic Matienzo *dicta gloss.*14.*n.*34. 9

Dubium XVII.

An si quidam legauit centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantùm quinquaginta.

Respondetur quòd legatarius habebit illa quinquaginta, quæ reperta fuerint: & si plures fuerint legatarij, diuident pro rata. *l. si quis testam.ff. de legat.*1. Sic Armil. *verbo legatum, n.*25. Tabien. *legatum* 1. *num.*33. Syluest. *legatum* 3.5. Angel. *legatum*, 1. *num.*35. 1

Hoc tamen limitandum est, quando totum legatum continetur in eadem oratione, vt lego centum aureos, quos habeo in arca mea: secus quando fieret demonstratio in diuersa oratione; vt lego centum aureos, & volo vt dentur de numis, quos habeo in arca mea; tunc enim licèt reperiantur tantùm quinquaginta, debebuntur integra centum. Sic dixit quidam doctus iurisperitus à me consultus: & probatur ea doctrina Pauli de Castro *consil.*338. *volum.*1. *in nouis, vel.* 3. *vers. pro intellectu huius dubij*, & Decij *consil.* 324 *num.*1. Bartol. *l.inter stipulantem.* §. *sacram. ff. de verb. oblig.* quam refert, & sequitur Tello *l.* 17. *Taur. num.* 127. nempe quòd quando præcedit aliqua dispositio significans quid soli debeatur, & postea subnectitur locus, vnde debeat præstatio fieri; & sic sunt duæ orationes; tunc illa assignatio videtur apposita gratia demonstrationis; quare non limitat dispositionem, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando verò vna tantùm est oratio significans quid, & vnde solui debeat; tunc illa assignatio taxat dispositionem, & ea deficiente, deficit dispositio. Probatur etiam ex *l. quidam testam. ff. de legat.*1. ibi enim legati fuerunt Pamphilæ quadringenti aurei, quos solui mandauit testator à Iulio tot, & ab aliis reliquos: testator illos nummos consumpsit in vita; dubitabatur, an esset legatum extinctum. Respondet illa lex, quòd non, quia illa designatio non fuit substantia legati, sed modus, vnde recuperaretur; ideo etsi modus deficiat, remanet substantia legati. 2

Ex hac doctrina infertur primò decisio huius casus, videlicet quidam testator hæredem instituit monasterium Sancti Dominici omnium suorum bonorum, ea conditione, vt in eius ædibus templum constitueret, & in illis habitaret: postea legatum 3

gatum reliquit his verbis, Lego Petro nepoti meo redditus quindecim mille marabetinorum singulis annis, dum vixerit: omnes autem facultates testatoris præter ædes prædictas consumptæ sunt in soluendis aliis debitis, quibus per sententiam iudicis applicatæ fuerunt: nunc dubitatur, an monasterium teneatur soluere hoc legatum Petro nepoti testatoris. Respondetur non teneri: tum quia res vnde præstatio debet fieri, ponitur in eadem oratione, & sic limitat dispositionem; quare ea deficiente, deficit dispositio, iuxta doctrinam traditam: at hîc deficiunt redditus facultatum testatoris, cùm ex ædibus illius, in quibus successit monasterium, nulli possint prouenire reditus, voluit enim testator, & ea conditione instituit hæredem monasterium, vt in eis habitaret, templumque construeret: tum etiam, quia quamuis res, vnde hæc summa soluenda foret, apponeretur in alia oratione, dicendo sic, Lego Petro nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt illi soluantur de redditibus mearũ facultatum, in præsenti casu non deberetur legatum; quia expressè visus est velle, vt non solueretur ex redditibus suarum ædium, siquidem declarauit, se velle, vt monasterium perpetuò in illis habitaret, & templum construeret, & cæteræ facultates omnino extinctæ sunt; secus esset, si diceret, Lego nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt soluantur ex redditibus talis fundi: tunc enim cùm locus ex quo præstari debet legatum, apponatur in diuersa oratione, & sic non restringat legatum, iuxta dicta, extincto illo fundo, si aliæ facultates defuncti supersint, debebitur legatum. Ita docti Iurisperiti à me consulti.

4 Hinc etiam infertur decisio huius casus, videlicet quidam vendidit centum pondo lanarum ex suo grege (*arroba* Hispani vocant pondus vigintiquinque librarum:) contingit tamen quòd ex suo grege non percipiat, nisi octoginta. Dubitatur, an teneatur tradere emptori omnia centum, vel satisfaciat tradendo octoginta tantùm.

5 Respondetur quòd si restrictio illa, *ex suo grege*, apponatur in diuersa oratione, tenebitur tradere omnia centum, vt si ita diceret, Vendo Petro centum pondo lanarum, quas tradam ex lanis perceptis de meo grege; quia cùm demonstratio illa, *de grege meo*, apponatur in diuersa oratione, non restringit dispositionem, iuxta supradicta: at si apponatur in eadem oratione, vt, vendo tibi centum pondo lanarum de meo grege; tunc si grex non reddidit, nisi octoginta, non tenebitur tradere, nisi octoginta, quia cùm demonstratio illa, *de meo grege*, apponatur in eadem oratione, restringit dispositionem ad hoc, vt venditio non intelligatur fieri ex alia lana, nisi de illa: & ita deficiente parte illius quantitatis, deficiet venditio pro illa parte. Nec obstat clausula solita apponi in scripturis, scilicet quòd si venditor non tradiderit centum pondo lanarum, possit suis expensis emi, quod defuerit pretio tempore traditionis currente, &c. quia hæc verba referuntur ad lanas contentas in venditione, & lanæ contentæ in venditione sunt lanæ perceptæ de suo grege: quæ cùm sit in minori quantitate, quàm centum illa pondo, non est intelligenda illa clausula de hac parte lanarum, quæ defuit: sed si non traderet aliquam partem lanarum, quam ex suo grege percepit illo anno, de illa intelligenda est clausula, quòd teneatur illam quærere suis expensis, & tradere vẽditori, &c. & ideo vt teneatur omnes centum pondo tradere, est ad hoc necessarium est, quòd apponatur clausula, quæ expressè dicat, quòd in casu, quo grex suus non reddat illo anno centum pondo lanarum, eas aliunde quæret, vt emptori tradat. Ita doctus Iurisperitus affirmat dicens sic obtinuisse sententiam in quadam lite super hoc mota.

DVBIVM XVIII.

An si testator iubeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere.

Respondeo, quòd si inter veros pauperes illos distribuit, licèt malè fecerit non seruando plene formam à testatore præscriptam, at non tenetur illos iterum restituere seruando formam; quia hæc restitutio re ipsa facienda erat pauperibus, & cùm iam sit facta, licèt non seruata fuerit forma testatoris, iam tamen satisfactum est suæ voluntati distribuendi illos centum aureos veris pauperibus. Si tamen testator designauit opera pia in particulari, vel certum genus pauperum, vt si diceret, mea conscientia grauatus obligatione restituendi centum aureos personis incertis, & mihi ignotis, volo vt quinquaginta expendantur in eleemosynis Missarum, & alia quinquaginta distribuantur inter viduas pauperes; tunc si hæres, vel testamentarius aliis pauperibus præter designatos à testatore, vel in aliis operibus piis præterquam in Missis illos expendat, tenetur iterum restituere, & expendere in operibus à testatore designatis: & idem est, si omnes aurei expenderentur in Missis, vel omnes centum distribuerentur inter viduas pauperes; non enim esset satisfactum voluntati testatoris, sed teneretur hæres restituere eam partem, quæ defuit, Missis, vel viduis. Ratio, quia licèt testator teneretur eam quantitatem in operibus piis expendere: at libere poterat eligere, & eo ipso quòd elegit in testamento, sub quo obiit, acquisitum est ius illis operibus piis, in quæ expendi iussit; quare si in alia expendat, tenetur restituere, nisi bona fide in alia opera pia expendisset; tunc enim non teneretur restituere, quia bona fide fecit, nec factus est locupletior. Sic docti iuniores à me consulti. 1

Hinc fit, quòd in hoc casu non est locus compensationi per bullam Cruciatæ; quia iam non est debitum incertum, sed certum, cùm acquisitum sit ius per testamentum, & quia vltima voluntas testatoris implenda omnino est. Sic prædicti recentiores. 2

Si tamen nil præscripsit defunctus, sed tantùm iussit, vt hæres exoneraret conscientiam suam pro quingentis aureis, quos debet, & nescit quibus personis debeat, tunc potest hæres iuuari bulla compositionis; quia iam hoc debitum est hæredis, & adhuc est incertum, & sufficienter exoneratur conscientia defuncti per bullam compositionis. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 34. n. 3.* & præfati recentiores. 3

***

DVBIVM

Dubium XIX.

An legatum factum naturalibus alicuius oppidi possit dari iis, qui ibi habitarunt decennio, licèt aliunde sint oriundi.

1 PRimò dico, quòd si non constet de animo non habitandi ibi perpetuò, potest dari. Ratio, quia habitatio decennalis facit aliquem naturalem, vt expressè habetur *l.2.tit. 24.pa t. 4.* & sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. num. 372.* dicit hunc gaudere priuilegiis naturalis. Item, quia per talem habitationem acquiritur domicilium habitationis, at nomine originarij etiam in materia stricta intelligitur qui habet domicilium habitationis. Dixi, *si non constet de animo non habitandi ibi perpetuò*; quia si de hoc constaret, non diceretur naturalis, & sic non posset habere illud legatum. Ratio, quia lex illa constituens naturalem per decennalem habitationem, decernit idem, quod *lex 2. C. de incolis lib. 2.* vt testatur Gregor. Lopez *l. 32. tit. 2. part. 3. vers. diez años*; ad quem locum se remittit ipse *dicta l. 2. vers. por moranza*: at ea lex intelligitur quando non constat de animo perpetuò habitandi; nam quando constaret de momento habitationis, acquiritur domicilium: & quando constat de opposito animo, scilicet non habitandi perpetuò, nullo tempore acquiritur domicilium, & facit expressè pro hac parte Gregor. Lopez *dicto vers. diez años*; ad quem locum (vt dixi) se remittit pro explicatione illius legis *2. tit. 24. part. 4.* vbi dicit, quòd dum lex illa exigit decennalem habitationem, vt quis sit naturalis, intelligitur quando non constaret aliàs de animo ibi habitandi perpetuò, & constituendi ibi domiciliũ; tunc enim non esset necessaria habitatio decennalis: ergo signum est illam habitationem decennalem exigi ad præsumendum constitutionem domicilij, & animum habitandi perpetuò, vbi non constat de opposito animo: si ergo in hoc casu reputatur à lege naturalis, potest ei dari legatum naturalibus relictum; quia verba testatoris in dubio interpretanda sunt, vt velint conformiter iuri disponere. Sic tenuit post factum longum studium quidam Iurisperitus doctus à me consultus.

2 Secundò dico, quòd si antè talem habitationem decennalem constaret de animo perpetuò habitandi, posset ei dari tale legatum; patet ex allatis dicto præcedenti ex Gregor. Lopez, vbi dicit talem censeri naturalem secundùm leges. Ita etiam prædictus Iurisconsultus.

Dubium XX.

An si Petrus instituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni, sub hac conditione, seu fideicommisso, vt si sine liberis decedat, restituat hæreditatem, vel legatum tali monasterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ summam, quam ipsi contutulit monasterium, possit hoc facere in præiudicium liberorum, qui postea nati sunt, & illos habens obiit.

1 HÆc quæstio pendet ex illa, an liberi in conditione positi, videantur vocati à testatore, seu per fideicommissum substituti; nam (vt benè dicit Anton. Gomez *1. tomo var. cap. 5. n. 42.*) si censentur substituti, seu vocati, bona erunt vinculata, & non poterit hæres, vel legatarius grauatus restituere in vita, vel morte alienare, sed tenebitur ea prædictis filiis, vel descendentibus reseruare. Si verò non sunt vocati, potest de suis bonis disponere.

In hac ergo quæstione duplex est sententia.

Prima tenet liberos positos in conditione censeri vocatos, & substitutos. Hanc tenent multi, quos refert Ant. Gomez *ibi*, & multo plures refert Mantica cum multis fundamentis, *lib. 11. de coniectura voluntate testatoris, tit. 2. n. 1. & 2.* vbi concludit *in fine num. 2.* vtramuis sententiam posse defendi, & esse quæstionem satis dubiam; & *n. 19.* concludit cum multis Doctoribus, quòd si minimè coniecturæ accedant, quòd eos voluerit vocare, censentur vocati, cùm absque dictis coniecturis res sit in se satis dubia. Sed Couar. *cap. Raynutius, §. 3. n. 8. de testam.* contrarium huius dicere videtur, ait enim quòd si quando à sententia secunda statim ponenda recedendum erit, non temerè, sed cautè, & attentè ad modum arbitrabitur iudex ex coniecturis mentem testatoris fuisse tales liberos positos in conditione vocare: vbi videtur clarè sentire non quamcumque leuem coniecturam sufficere. 2

Secunda sententia tenet non censeri vocatos, seu substitutos, & sic posse institutum, si cum liberis decedat, disponere de illis bonis eo modo, quo potest de aliis propriis bonis. Fundamenta huius sententiæ latè ponunt Mantica *suprà à n. 1.* & Couarr. Anton. Gomez, P. Molina *vbi infrà*, & ea tanquam probabilior, & communior est tenenda: pro qua refert Mantica *ibi* innumeros authores, *num. 1.* & multos dicentes esse communem; & eam etiam tenent gloss. *l. Lucius, la 2. vers. liberos, ff. de hered. instit.* Couarr. *dicto cap. Raynutius, §. 3. a num. 2.* Iulius Clarus *lib. 3. receptarum, §. testamentum, q. 77.* Molina *tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 190. fol. 1160.* Ant. Gomez *1. var. cap. 5. n. 42.* & multi alij, quos *ibi* referunt. 3

Sequendo ergo hanc secundam sententiam respondendum est ad casum initio propositum, quòd talis hæres, vel legatarius grauatus, *si sine liberis decesserit*, &c. potuit transigere cum monasterio, cui erat restituturus deficiente conditione, in præiudicium liberorum; quia liberi non censentur vocati, seu substituti. 4

Maior autem difficultas est, an si testator dixerit, si decesserit sine liberis ex legitimo matrimonio procreatis; qui tunc censentur vocati, seu substituti tales liberi; hoc enim voluisse videtur testator, cùm specificauerit ex legitimo matrimonio, quòd tales filij legitimi sint hæredes. Et sic tenet Mantica *dicto lib. 11. tit. 3. num. 7.* Socinus iunior *consil. 110. num. 25. 26. 27. volum. 3. & consil. 145. num. 39. eodem volum. 3. & consil. 103. num. 4. & 19. fine, volum. 2. & consil. 44. num. 28. fine.* Et ita iudicatum est Granatæ à quodam iudice conseruatore contra monasterium, & in fauorem filiorum, quos habuit legatarius, non obstante, quòd monasterium ob certam pecuniæ summam transegerat cum legatario, antequam filios haberet. 5

At contrariam sententiam tenent alij, scilicet etiam in eo casu non censeri vocatos liberos, sed operari illam expressionem, quòd pauciores excludant substitutum: item tollere dubium maximum, 6

mum, quod est in iure, an conditio, *si sine liberis decesserit*, impleatur, si decedat cum liberis illegitimis. Et sic tenet Sanchus *in repetit. §. cum ita, l. haeredes mei, ff. ad S. C. Trebel. 7. p. num. 57.* & dicit, quòd sunt innumeri consulentes pro hac parte: at eos non refert. Pro hac etiam parte sunt Anton. Gomez *dict. num. 42.* Iulius Clarus *suprà q. 76. vers. tertia coniectura*, & alij, quos refert Mantica *eo tit. 3. num...* dicens esse communem, licèt ipse cum aliis oppositum teneat: vbi dicunt, quòd licèt filius positus in conditione sit ex descendentibus testatoris, non ob id censetur vocatus; vt si in Hispania testator leget suo filio quintum bonorum ea conditione, vt *si sine liberis decesserit*, restituat extraneo: adhuc enim in hoc casu, in quo liberi positi in conditione sunt descendentes testatoris, quos praesumitur valde amare, non censentur vocati, nedum in nostro casu. Sic quidam doctus Iurisperitus modicus defensauit causam dicti monasterij.

7 De aliis coniecturis, ex quibus praesumatur censeri vocatos liberos positos in conditione, consule Manticam *toto illo tit. 3.* Anton. Gomez *a n. 42. & infrà.* Couar. *illo §. 3.* Iulium Clarum *ea q. 76.*

8 Plura alia de hac conditione, *si sine liberis decesserit*, an scilicet censeatur cum liberis decedere, si ingrediatur religionem bonorum capacem, ita vt excludat substitutum: & an sat sint filij illegitimi, & quando ea conditio censeatur apposita, scilicet, *si sine liberis decesserit*, licèt non exprimatur, & multa alia circa hoc, vide apud Molinam *dict. disput. 190.* vbi alios refert, & Manticam *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 4. n. 18. 19. & lib. 11. toto tit. 7.*

DVBIVM XXI.

An legatum pium ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus, si intra illud tempus non possit impleri, quia nulla reperiuntur consanguinea nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potiùs cedat haeredi.

1 QVidam in suo testamento reliquit hanc clausulam, volo, vt ex meis bonis emantur redditus centum aureorum pro singulis annis ad collocandam in matrimonium orphanam consanguineam: transacti sunt quatuor anni, in quibus nulla inuenta est consanguinea orphana apta matrimonio; dubitatur vtrùm redditus horum quatuor annorum conuertendi sint in aliud opus pium, vel cedant potiùs haeredibus testatoris.

2 Supponendum est iuxta receptiorem sententiam hoc legatum non censeri pium; quotiescumque enim aliquid legatur consanguineis pauperibus, nisi expressè dicatur legari pro anima, vel causa pietatis, non censetur pium; praeualere enim praesumitur sanguinis affectionem, cùm ea naturalis, quod ex multis Doctoribus probat Tiraquel. *de priuil. pia causa in praefat. n. 16. 17.* licèt ipse cogitandum reliquat: & tenet cum multis Menochius *de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 115. à n. 6. ad 10.*

3 Secundò supponendum est, quòd si testator aliquid legauit certae personae sub conditione, *vt nuberet*, & non potest impleri, quia illa ante nuptias decessit, attendendum est, an respectu pietatis, vel solo personae illius intuitu id legarit: si enim causa pietatis, conuertendum est legatum in simile opus pium, scilicet alterius pauperis matrimonium, quia iam restator omnino abdicauit à suis haeredibus legatum illud, pio operi destinans illud. Si verò legauit intuitu personae, cùm defecerit conditio, legatum fit caducum, & cedit haeredi testatoris, vt late Mantica *lib. 8. de coniect. vltim. volunt. tit. 5. fine.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 249.*

Ex his sequitur decisio quaestionis propositae, 4 cùm enim non causa pietatis, sed sanguinis intuitu relictum sit hoc legatum, deficiente parentela, non est conuertendum in aliud opus pium, sed cedet haeredibus testatoris: at cùm in hoc casu non omnino deficiat parentela, sed tantùm ad tempus, legatum annuum illius temporis non cedet haeredi, sed seruandum est consanguineis testatoris dotandis in futurum; quia testator omnino voluit legatum illud consanguineis dotandis dari, sicut quando habuit intuitum ad causam piam, voluit omnino in causam piam expendi: & licèt aliquo anno non inueniretur causa pia, esset expendendum sequenti anno in aliqua causa pia; licèt enim huic distributioni terminus per testatorem designatus sit, nempe vt quotannis fiat: at is terminus non fuit ad extinguendam obligationem, vt transacto anno cedere deberet haeredi, sed ad designandos redditus vnicuique consanguineae impertiendos, & ad sollicitandum haeredem, vel patronum, ne diu legati solutionem protraherent; benè enim testator praeuidit non fore possibile, vt singulis annis essent consanguineae matrimonio collocandae.

CAPVT III.

De illegitimis.

SVMMARIVM.

DVB. I. *Quot sint differentia filiorum illegitimorum: & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.*

2. *An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonium.*

3. *An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel nouitio in Religione approbata censeantur naturales, vel spurij.*

4. *Quales concubitus sint damnati; ita vt filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.*

5. *An nati ex adulterio mulieris coniugata sint ex damnato concubitu.*

6. *An filius, quem constat esse illegitimum, praesumatur in dubio naturalis, vel spurius.*

7. *An omnibus filijs tam naturalibus, quàm spurijs, quàm natis ex damnato concubitu hoc sit commune, vt parentes teneantur illos alere.*

8. *An filij naturales sint haeredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, siue ea filios legitimos habeant, siue non.*

9. *An in dict. l. 9. Tauri, & reliquis legibus sermonem facientibus de filijs legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimi rescripto Principis: & sic extantibus dictis legitimatis, non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi: & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui.*

10. *An filij spurij, qui non sunt ex damnato concubitu, possint succedere matri.*
11. *An filij Clericorum succedant consanguineis ex parte matris.*
12. *An filij ex damnato concubitu succedant matri.*
13. *An mater habens filios legitimos possit relinquere quintum natis ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint.*
14. *An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex parte matris.*
15. *An quod disponit lex 9. & 10. Taur. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, etsi illa quinta pars maior sit, quàm ea, quæ vni filio, vel descendenti legitimo contigerit.*
16. *Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, & ab intestato.*
17. *An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, possit omnia bona filiis naturalibus relinquere, ij quæ succedant ab intestato in duabus vncijs supradictis, ac si non extarent filij legitimi.*
18. *An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis.*
19. *An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta; nam de alimentis certum est posse ea capere.*
20. *An spurius incapax recipiendi aliquid à patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v.g. si pater fidei amici cõmittat, vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere.*
21. *An supposito heredem, qui fidem dedit de restituenda hereditate spurio (quod probabile esse dixi suprà) teneri eam restituere, cui teneatur restituere.*
22. *An lata sententia per iudicem, vt restituantur hæc bona, quæ pater heredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari.*
23. *An heres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis spurio, vocatus à iudice, & rogatus an præstiterit fidem teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem.*
24. *An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarem aliquid ex paternis bonis capere.*
25. *An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.*
26. *An si pater præcipiat in testamento bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos, possit exequutor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid ex illis bonis paternis vltra alimenta.*
27. *An exequutor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, possit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi.*
28. *An possit pater filium spurium heredem instituere sub conditione si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio.*
29. *An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim pendente conditione bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare.*
30. *An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filiis spuriis.*
31. *An pater possit relinquere quintum spuriis ad alimenta, quando spurij aliunde habent alimenta, vel artificium nerunt, ex quo sine decore possunt victum quærere.*
32. *An quando spurius pauper est non habens aliunde alimenta, possit ei pater integrum relinquere quintum, si illud excedat alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ, & qualitatis spurij.*
33. *An si quintum non sufficiat ad alimenta, possit pater filio spurio plus, quàm quintum relinquere.*
34. *An alimenta sint danda spuriis secundum naturæ necessitatem, vel secundum status decentiam.*
35. *An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum heredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeant ad patrem, & eorum heredes.*
36. *An possit pater relinquere spurio, vel cuicumque alij filio illegitimo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere vt post spurij obitum redeant ad patrem, & eius heredes.*
37. *An si quintum sit necessarium ad alimenta, attenta qualitate spurij, & pater relinquat aliqua legata pia ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos, sit minuendum dictum quintum ob ea legata.*
38. *An possit pater aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita.*
39. *An si pater excedat metas in assignanda dote filiæ spuriæ, quia scilicet assignauit illi plusquam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti ille excessus à viro constante matrimonio.*
40. *An titulo oneroso, aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere.*
41. *An saltem spurij clericorum, seu Religiosorum, vel monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem, aliquid à patre recipere.*
42. *An clericus, vel quicumque alius habens filiam spuriam, possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare: & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare.*
43. *Qualiter parentes possint succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis.*
44. *An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere.*
45. *An filij spurij possint heredes institui ab auo, & ab eo donationem recipere.*
46. *An nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini possit institui ab auo.*
47. *An spurius possit præscribere relicta, vel donata sibi à patre.*

DVBIVM I.

Quot sint differentiæ filiorum illegitimorum, & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.

NOTA, quòd licèt antiquitus plures 1
essent illegitimorum differentiæ, de quibus gloss. *Auth. quibus mod. nat. effic. sui. §. fin. verbo participium, iuncta glossa cap. nisi cùm pridem, de renunc. vers. manzeres,* & Doctores *in pluribus locis, & l. 1. tit. 15. part. 4.* secabantur enim filij illegitimi in naturales tantùm, & in spurios, nothos, *manzeres,* nefarios, adulterinos, &c. At hodie duo sunt genera filiorum

filiorum illegitimorum: alij enim sunt naturales, alij spurij, & quicumque naturales non sunt, dicuntur spurij. Spurij autem alij sunt ex damnato concubitu, alij verò spurij tantùm, id est, non ex damnato concubitu: de quibus omnibus seorsum agendum est; quia circa eorum successiones varia sunt in iure statuta.

2 Secundò nota, quòd filius naturalis dicitur is, cuius parentes matrimonio coniungi poterant iustè sine dispensatione tempore conceptionis, vel natiuitatis, dummodò pater recognoscat eum ac filium, esto non haberet matrem domi, nec sit vnica sola concubina. Et licèt pater filium non recognoscat, sat est si probetur filiatio: omnes enim antiquæ probationis filiationis species admittentur: de quibus videndi sunt Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 8. §. 3. *per totũ*, Dueñas *regula* 342. Rojas *de success. ab intestato*, *cap.* 10. *à n.* 4. Matienzo *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5. *recopilat. gloss.* 3. *per tot. am.* Sic Auedaño *l.* 11. *Taur. glossa* 3. *num.* 1. Sic habetur expreſsè *dicta l.* 11. *Taur.* quæ hodie est *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5 *noua recopil.* licèt iure ciuili antiquo plures aliæ exigerentur conditiones; at secundùm ius canonicum idem requirebatur, & sufficiebat, vt filij essent naturales: quod *l.* 11. *Taur.* statutum est, vt docet Tello plures referens *dicta l.* 11. *Taur. num.* 1. Spurij autem dicuntur, qui naturales non sunt, vt quia pater, & mater contrahere non poterant tempore conceptionis absque dispensatione, vt qui nati sunt ex consanguineis, vel ex monacho, vel promoto ad ordinem sacrum, &c. Nati ex damnato concubitu dicuntur secundùm ius commune, qui nascuntur ex concubitu, qui foro externo puniebatur: at secundùm ius huius regni dicuntur, qui nascuntur ex concubitu, propter quem matri cocunti est pœna mortis in lege statuta. Sic habetur *l.* 9. *Taur.* quæ hodie est *l.* 8. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recop.*

3 Hinc infertur, quòd si quis habuit concubinam extra domum, ad quam publicè, & notoriè dicitur habuisse accessum, & ex qua nati sunt filij, quòd si paret non recognoscat eos in filios, non debent iudicari eius filij, quoad successionem, & alimenta, nec quoad alia, quia tales filij non sunt naturales. Si verò semper recognouit eos in filios, tunc censentur eius filij. Si verò aliquando recognouit, at postea murato proposito negauit eos esse filios, in omnibus haberi debent pro filiis. Sic Anton. Gomez *l.* 11. *Taur. num.* 1.

4 Tandem nota, quando concubina esset vnica, & domi retenta, non esset opus ad hoc vt filij dicerentur naturales, vt per patrem recognoscerentur, patet ex *cap. per tuas, de probat.* & docet plures referens Ant. Gomez *num.* 2. Auendaño *in dictionario verbo hijos*, cum hac tamen limitatione, quando concubina esset publicè domi retenta. De filiis autem conceptis ex coniugibus mutuo castitatis voto adstrictis, aut iam professis, an sint legitimi, dixi latè *lib.* 9. *de matrim. tota disput.* 38.

DVBIVM II.

An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonium.

1 Videtur, quòd sint spurij, quia *l.* 11. *Taur.* quæ hodie est *l.* 9. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua recopilat.* dicit filios naturales esse qui nascuntur ex parentibus, qui iustè absque dispensatione poterant contrahere matrimonium, sed habentes impedimentum impediens, scilicet votum simplex castitatis, vel Religionis, vel quoduis aliud impediens, non tamen dirimens matrimonium, non possunt iustè absque dispensatione copulari matrimonio; ergo filij ex his nati non dicuntur naturales, sed spurij.

Sit conclusio. Filij nati ex parentibus habentibus impedimentum impediens, & non dirimens matrimonium, vt votum simplex castitatis, &c. non sunt spurij, sed naturales. Ratio, quia dum *dicta l.* 11. *Taur.* dicit, quòd possint iustè absque dispensatione contrahere, intelligit *iustè*, id est, *valide*. Quod colligitur ex *cap. porrò, de diuort. in fine*, vbi dicitur officij Episcopi esse illa matrimonia dissoluere, quæ illicitè contracta noscuntur: vbi apertè intelligitur, *illicitè*, id est, inualidè, aliàs non esset matrimonium, si validum esset, licèt cum peccato contractũ, dissoluendum. Colligitur etiam ex *l.* 5. *tit.* 19. *part.* 4. vbi enumerans lex filios naturales, & distinguens eos contra spurios, inquit, *esso mesmo es de los que nacen, &c. no auiendo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de Religion, o de casamiento.* Ecce quo pacto lex ponat ac filios naturales, qui nascuntur ex iis, inter quos non est impedimentum dirimens; ea enim omnia, quæ lex numerat, sunt impedimenta redimentia matrimonium. Hanc conclusionem docet Lara *super legem, si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. initio, n.* 93. 2

DVBIVM III.

An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel ex nouitio in religione approbata, censeantur naturales, vel spurij.

Circa natos ex Clerico in minoribus ordinibus constituto habente beneficium est duplex sententia.

Prima docet esse spurios, & sic non legitimari per subsequens matrimonium (soli enim filij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, *cap. tanta, qui fil. sint legit. l. cum quis, C. de natur. liber. l.* 1. *tit.* 13. *part.* 4.) Probatur, quia habens beneficium Ecclesiasticum solutus non est, licèt solui possit, & antequam dimittat statum, non potest contrahere matrimonium. Hanc tenet Bart. *l. in concubinatu, num.* 5. *ff. de concubin.* Panorm. *cap. per venerabilem, num.* 3. *qui fil. sint legit.* Anchar. *cap. tanta, eodem tit.* Ludouicus de Sardis *tract. de legit.* 2. *p.* §. *de legitimatione per subsequens matrimonium, q.* 3. *num.* 17. Anton. Rosellus *tract. de legit. lib.* 1. *num.* 3. Xuarez *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *legum fori, column. penult.* Palacios Rubios *l.* 9. *Taur. num.* 59. & *l.* 11. *n.* 15. & *cap. per vestras, de donat. notab.* 3. §. 21. *n.* 21. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 6. Sarmiento *lib.* 1. *select. interpret. cap.* 5. *num.* 7. & alij Doctores per hos citati. Idem Menchaca *de success. creat.* §. 10. *num.* 498. 509. 1

Nota idem dicere Bart. & Sarmiento de filiis natis ex nouitio: & probant eadem ratione. Immo idem dicit Sarmiento de filiis illius, qui cum altera sponsalia contraxerat; & probat eadem ratione. 2

Secunda sententia docet natos ex Clericis in minoribus constitutis beneficium Ecclesiasticum 3

Th. Sanchez Consil. moral. Tom. II. H 2 haben

habentibus non censeri spurios, sed naturales; ac proinde legitimari per subsequens matrimonium. Probatur, hi nati sunt ex parentibus, qui contrahere poterant matrimonium validum, licèt per hoc amitterent beneficium: ergo sunt filij naturales. Ita docent Mathesilanus, Nicolaus VValdensi. Butrio, Præpositus, Cardin. quos refert, ac sequitur Padilla *l. cum acutissimi, num. 36. C. de fideicommiss.* Tello *l. 9. Taur. à num. 35. vsque ad finem.* Gregor. Lopez *part. 4. tit. 21. l. 3. vers. los de la madre, & l. 1. tit. 13. part. 4.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 3. l. 22. fol. 168.* Matienzo *lib. 8. ordin. tit. 8. l. 7. gloss. 12. num. 2.* Lara *l. si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. principio, num 89.* Plaza *Epitome de delictis, lib. 1. cap. 41. num. 33.* Dueñas *regula 350. num. 7.* Auendaño *de exequend. mand. Regum, lib. 2. cap. 26. num. 10.* Syluest. *verbo legitimus, q. 8.* refértque Ioannem Andream, & alios, Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 4. 5. & §. 5. num. 17.* Rojas *Epitome success. cap. 27. num. 21.* Gutiert. *lib. 2. pract. quest. q. 104.* Menchaca *lib. 3. controu. vsu frequ. cap. 41. num. 2.* Anton. Cucus *lib. 3. instit. tit. 11. de sacramento matrimonij, num. 132.* Sit

4 Prima conclusio: Hæc secunda sententia multo probabilior est; patet ex eius ratione, & authoribus.

5 Secunda conclusio: Multo etiam probabilius est filium genitum ex moniali, vel monacho, intra annum probationis esse naturalem; quia tales possunt contrahere matrimonium. Hæc est contra Sarmiēto, & eam tenet Couar. *dicto §. 2. n. 5.* Palacios Rubios *l. 9. Taur. num. 41.* Præpositus *cap. tanta, qui fil. sint legit.* Immo filij Commendatorum, qui vouent solam castitatem coniugalem, & sic ex licentia Regis possunt nubere, sunt naturales: & sic licèt *l. 9. Taur.* dicebatur, *Hijos de frayles, o freyles*; quia tunc non dispensaret Papa, vt hi possent nubere; at *in noua recopilat. l. 7. tit. 8. lib. 5.* vbi ponitur *l. 9. Taur.* sublatum est illud verbum *freyles.* Sic Gutiert. *lib. 2. pract. q. 111.* Manuel 1. *tomo summæ in 2. editione, cap. 132. num. 1.*

6 Vltima conclusio. Multo etiam probabilius est esse filium naturalem, qui genitus est ex eo, qui cum altera sponsalia contraxerat: patet ex dictis hoc, & dubio præcedenti; quia hic potest contrahere validum matrimonium cum illa, licèt peccet.

DVBIVM IV.

Quales concubitus sint damnati, itavt filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.

1 SVpponendum est concubitum damnatum secundùm ius huius regni Hispaniæ esse eum, propter quem matri coeunti est pœna mortis lege statuta, vt habetur *l. 9. Taur.* quæ hodie est *lex 7. tit. 8. lib. 5. noua recopil.*

2 Sit conclusio. Aliqui sunt casus, in quibus mater propter concubitum meretur secundùm leges pœnam mortis, & sic filij ex illo nati sunt ex damnato concubitu.

3 Primus casus est, quando mulier proprio seruo se iniunxit. Patet *l. 1. C. de mulier. quæ propr. seru. se iniunx.* Sic Gregor. Lopez *l. 11. tit. 13. part. 6. vers. natus ex damnato.* Tello dicens esse certum *l. 9. Taur. num. 4.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 11. num. 5.* Rojas *Epitome success. cap. 26. num. 38.*

Secundus casus est, quando filius nascitur ex adulterio, & incestu simul: tunc mater propter commistionem criminum incurrit pœnam mortis, *l. si adulterium cum incestu, ff. de adult.* vbi gloss. & Bart. Tello *vbi suprà num. 5.* Rojas *num. 33.* Gregor. Lopez *vbi suprà, & l. fin. tit. 18. part. 7.* Matienzo *dicto n. 5.* Ant. Gabr. *1. tomo commun. lib. 9. fol. 512.* 4

5 Tertius casus est, quando filius nascitur ex concubitu incestuoso; quia scilicet mater copulam habuit cum consanguineo, vel affini intra quartum gradum. Probatur ex *l. 11. tit. 13. part. 6. ibi, fueras ende, &c. & l. 3. tit. 18. part. 7.* quæ mulieri posuit eamdem pœnam, quæ viro est propter adulterium imposita, quæ est pœna mortis, *l. 15. tit. 17. part. 7.* Sic tenet Tello *vbi suprà num. 6.* Rojas *num. 37.*

6 Sed hic tertius casus non est certus; immo probabilius est per incestum non incurrere matrem pœnam mortis; quia si aliquæ leges eam pœnam imponant, non sunt praxi receptæ: & sic consuetudine sunt abrogatæ. Sic tenet Matienzo *vbi suprà num. 7. num. 2. fine, & num. 3.* Auendaño *responso 7. num. 2. fine, & num. 3.* Antonius Gomez *l. 80. Taur. num. 15. & l. 9. num. 14.* Pro eadem est Anton. Gabr. *tomo 1. commu. lib. 1. fol. 512. 513.* cum aliis quos refert, vbi dicens pœnam incestus esse pœnam mortis, limitat si incestus committatur cum alia specie fornicationis, scilicet cum adulterio, vel stupro. Vnde (vt dicunt Anton. Gomez *dicta l. 80. num. 15.* & Auendaño *vbi suprà*) hodie pœna incestus est arbitraria.

7 Nota tamen in quodam casu tenere veram sententiam Tello, scilicet propter incestum incurrere matrem pœnam mortis, videlicet quando est incestus inter ascendentes, & descendentes; quia hic est incestus nefarius; & hunc casum dicit Gregor. Lopez *vbi suprà* esse absque controuersia verum.

8 Quartus casus est, quando filius nascitur ex coïtu habito inter Christianam, & Iudæum, vel Maurum. Patet *l. 9. tit. 24. part. 7. & l. fin. tit. 25. part. 7.* Sic Greg. Lopez *super has leges,* Tello *vbi suprà n. 7.* Matienzo *vbi suprà n. 5.*

9 Quintus casus est, quando filius nascitur ex simplici fornicatione, quando fuit facta per famulum cum filia, vel consanguinea, vel virgine, quam herus habebat domi. Probatur ex *l. 6. tit. 20. lib. 8. noua recopilat.* vbi præcipitur, vt hæc tradatur hero, vt ipsam, si velit, occidat. Sic Tello *n. 8.* Matienzo *n. 5.*

10 Sed nota idem dubium esse de hoc casu, quod de adulterio est, de quo in sequenti dubio; quia vtrobique non determinatur lege pœna mortis; sed datur facultas hero, vel viro, vt possit occidere: & hunc casum reprobat Rojas *dicto cap. 26. n. 35.*

DVBIVM V.

An nati ex adulterio mulieris coniugatæ sint ex damnato concubitu.

1 QVòd enim nati ex adulterio solutæ cum coniugato non sint ex damnato concubitu, res est manifestissima; quia eo casu mater non incurrit pœnam mortis. Sic Cifuentes, Anton. Gomez, Matienzo *vbi infrà,* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5. n. 18.* & alij, quos refert Anton. Gomez, Rojas *Epitome success. cap. 26. num. 75.*

Ai

At verò de natis ex adulterio mulieris coniugatæ est graue dubium: & sic est duplex sententia.

2 Prima docet hos non esse ex damnato concubitu. Probatur, quia aliud est legem permittere viro, vt occidat adulteram, aliud statuere mortis pœnam adulteræ: at leges non statuunt mortis pœnam adulteræ, sed tradunt marito, & permittunt, vt occidat, si velit, vt patet ex *l. 1. tit. 7. lib. 4. legum fori, & l. 1. tit. 20. lib. 8. nouæ recopilat.* & confirmatur ex doctrina Baldi *l. d. u. t oper. t, n. 94. C. qui accus. non pos.* vbi dicit, quòd licèt non puniatur occidens diffidatum, non dicitur diffidatus damnatus morte; quia tantum est data copia ipsum occidendi. Vnde infert Baldus, quòd pœna adulterij non est mors, sed permittitur viro comprehensos in adulterio occidere. Idem glossa, & Paulus de Castro *l. accusationis, C. quod metus causa*, vbi dicunt, quòd licèt adulterum possit vir occidere, non tamen iure præcipiente, sed permittente fit. In hanc sententiam latiùs eam probans (nam *à fol. 293. vsque ad 297.* eam disputat) magis propendit Perez *lib. 8. ordin. tit. 15. l. 2. fol. 297.* & dicit eam sequutum in quodam consilio, & in scriptis tradidisse. Salmanticæ, dum Cathedram moderaretur.

3 Secunda sententia docet hos filios esse ex damnato concubitu. Probatur, adultera potest propter adulterium interfici à viro ex legum dispositione; ergo adultera incurrit pœnam mortis, aliàs non posset pœna mortis plecti. Item quia lex de adultera post iudicis sententiam occidenda, non est tantùm permissiua, sic enim non excusaretur à peccato vir occidens, sed est dispositiua, vt adultera occidatur, si tamen vir voluerit: & sic vir non peccat occidendo vxorem post iudicis sententiam, quia id facit authoritate legis, & iudicis, vt minister iustitiæ, voluntarius tamen, vt benè docet Metina *C. de restitut. q. 3.* & plures alij. Item quia iure communi adulterinus concubitus erat damnatus, & sic filij ex eo geniti non succedebant matri: & iure communi dicebatur concubitus damnatus, qui erat per leges punibilis: & in hoc conueniunt omnes, vt docent optimè Suarez, & plures alij, quos refert dicens esse certissimum Tello *l. 9. Taur.* & de iure Partitarum docet idem Gregor. Lopez *l. 11. vers. natus, tit. 13. part. 6.* tunc sic vt diceretur adulterinus concubitus iure communi, sat erat, quòd posset puniri accusante marito (soli enim marito permittit ius commune accusationem delicti adulterij, *l. quamuis, l. 2. C. de adult. l. 2. tit. 17. part. 7.*) ergo vt dicatur iure regio Hispaniæ damnatus ad mortem, sat est, vt accusante; & volente viro possit pœna mortis plecti. Hanc tenet latiùs probans Tello Fernandez *l. 9. Taur. à num. 9. vsque ad* 14. Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. gloss. 11. num. 7. 8. 9.* Villalpandus *l. 22. §. 44. num. 10. tit. 1. part. 7. fol. 114.* Cifuentes *l. 9. Taur. num. 2.* Rojas *vbi suprà num. 29.* Plaza *de delictis, cap. 41. num. 36.* Gutier. *lib. 2. quæst. pract. q. 105.* Menchaca *de success. creat. §. 10. num. 493.* & dicit Menchaca *num. 506.* & Gutierr. *ibi*, hoc esse verum, licèt postea adulteri nubant; quia proles adulterina non legitimatur per subsequens matrimonium. Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 14.* in hanc, licèt dubius maneat, & cogitandum relinquat, magis propendit Gregor. Lopez *l. 11. vers. natus, tit. 13. part. 6.* (vt testatur Perez *vbi suprà fol. 296.*) immò ipse Perez *ibi* fatetur hanc videri veriorem,

licèt postea *fol. 297.* magis in priorem sententiam inclinet.

Sit conclusio. Prior sententia probabilis est, habet enim authores, & optimas rationes, & Doctores oppositum opinantes non vt certam, sed vt veriorem sequuntur oppositam sententiam; at posterior sententia est probabilior: habet enim plures authores, & posteriores rationes. 4

DVBIUM VI.

An filius, quem constat esse illegitimum, præsumatur in dubio naturalis, vel spurius.

ALiqui absolutè docent præsumi naturalem; quia non præsumit ius factum, aut qualitatem necessariam, vt dicatur quis spurius, quæ à natura non inest. Sic Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 3. num. 1.* Baldus *consil. 448. volum. 1. num. 4.* Aimon *consil. 166. num. 1. & consil. 138. num. 1.* Alij verò oppositum docent, quos refert Tello *l. 11. Taur. num. 3.* Sed loquuntur de iure communi, quo attento erat necessarium concubinam domi retineri, vt esset naturalis, & cùm sit factum, non præsumitur. 1

Sed breuiter statuam aliquas conclusiones.

Prima conclusio. Quando quis est reus, quia scilicet possidet illud, quod possidere non poterat, si esset spurius, v. g. hæreditatem paternam, præsumitur in dubio naturalis filius, & sic capax hæreditatis: & qui voluerit ab eo auferre, tenetur probare esse spurium. Et in hoc casu habet verum sententia Baldi, Couar. & Aimonis; & potest probari, quia in hoc dubio potius ius habet hic, qui est in possessione. Sic præter Doctores citatos docet *ibi* Tello *num. 6.* 2

Nota hanc conclusionem esse veram non tantùm quando non sunt alij hæredes necessarij, vt ascendentes, ad quos pertinebat hæreditas, si hic filius non esset naturalis, sed etiam si hæredes sint, si filius sit à patre institutus, & est in possessione bonorum; sufficit ei sola possessio hæc, vt præsumatur naturalis, donec actor probet esse spurium. Sic cum Baldo, & Aimone docet Tello *num. 9. 10.* 3

Secundò nota intelligendam cõclusionem, nisi quando ius resistit illi possessioni; tunc enim non præsumitur pro illa qualitate, cùm habeat ius commune contra se; vt siue sit actor, siue reus, qui prætendit nobilitatem, tenetur probare qualitatem legitimationis, vel naturalitatis; quia ius resistit possessioni, cùm solùm concedat nobilitatem habentibus titulum à Principe concessum. Sic Tello *num. 8.* alios referens. 4

Secunda conclusio. Quando filius est actor, & alius possidens, in cuius damnum intendit se esse naturalem, non præsumitur id nisi probetur; si verò non est alius possidens, in cuius damnum id intendat, præsumitur esse illius qualitatis, quam asserit, nisi de opposita sit diffamatus. Sic alios referens Tello *num. 5. & 7.* 5

DVBIVM VII.

An omnibus filijs tam naturalibus, quàm spurijs, quàm natis ex damnato concubitu hoc sit commune, vt parentes teneantur eos alere.

1 Sit conclusio. Certissima res est parentes teneri his omnibus alimenta præstare, si aliunde non habeant, vnde se alant. Ratio, quia ius naturæ præcipit alimenta præstari filiis à parentibus: quod ius fortius est quocumque ciuili.

2 Quota verò quantitas ratione alimentorum præstanda sit, late *infrà* dicetur.

DVBIVM VIII.

An filij naturales sint hæredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, siue ea filios legitimos habeat, siue non.

1 Sit prima conclusio. Si mater careat filiis, & descendentibus legitimis, filij naturales sunt hæredes necessarij ex testamento, & ab intestato, licèt habeat parentes, & quoslibet alios ascendentes legitimos. Sic habetur expressè *l. 9. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recopil.*

2 Hinc infertur, quòd si hoc casu, quo mater careat filiis, & descendentibus legitimis, non instituat filios, & descendentes naturales in testamento, tanquam hæredes, possunt rumpere, & subuertere testamentum matris, tanquam si essent legitimi, licèt talis mater habeat ascendentes legitimos. Patet, quia eo casu sunt hæredes legitimi, ex *dict. l. 9. Taur.* Sic Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 4. num. 16.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 12.*

3 Secunda conclusio. Si mater habeat filios, aut descendentes legitimos, non possunt filij, aut descendentes naturales esse eius hæredes ex testamento, vel ab intestato: potest tamen illis mater in vita, vel mortis tempore relinquere quintam bonorum partem. Sic habetur *dict. l. 9. Taur.* & *dict. l. 7. noua recopilat.*

4 Hinc infertur correctam esse hodie *l. si qua illustris, C. ad Orfic. & l. 11. tit. 13. part. 6.* quæ disponebant filium naturalem succedere matri ab intestato simul cum legitimis. Sed hoc correctum est per *l. 9. Taur.* quæ oppositum disponit. Sic docet Couar. *dict. §. 4. num. 15.* Gregor. Lopez *dict. l. 11. vers. con los.*

5 Secundò infertur, si mater, quæ filios, aut descendentes legitimos habet, non relinquat quintum bonorum filiis naturalibus, non posse filios naturales contratabulare, & rumpere testamentum. Ratio, quia *l. 9. Taur.* non imponit necessitatem relinquendi quintum, sed solùm permittit posse eis quintum relinquere. Sic Gomez Arias *l. 7. Taur. num. 80.*

6 An verò si nulla relinquat alimenta, possit filius naturalis ea petere: certum est posse etiam ab hæredibus parentum, si talis filius naturalis aliunde alimenta non habet.

7 Tertiò infertur, posse matrem his filiis naturalibus relinquere quintum, etiamsi hi filij aliàs ditissimi sint, & etiamsi mater habeat filios legitimos. Ratio, quia *dict. l. 9. Taur.* vniuersaliter permittit posse his filiis legari quintum à matre, sicut posset mater tale quintum legare extraneo. Sic Tello *dict. l. 9. n. 34.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. gloss. 10. num. 2.* Gutierrez *lib. 2. pract. q. 110.*

DVBIVM IX.

An in dicta l. 9. Taur. & reliquis legibus sermonem facientibus de filijs legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimati rescripto Principis, & sic extantibus dictis legitimatis, non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi; & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui.

Hoc dubium latè agitat Tello *à num. 14. vsque ad 22. l. 9. Taur.* & refert plures pro vtraque parte Doctores: sed breuiter cum ipso statuam aliquas conclusiones. Sit 1

Prima conclusio. Quoties legitimatio non est 2 verè legitimatio, sed potiùs dispensatio, vt si filius spurius rescripto Principis legitimetur, tunc talis legitimatus non comprehenditur nomine legitimi: & sic extantibus talibus filiis legitimatis, succedent filij naturales matri. Ratio, quia cùm hic non sit verè legitimatus, non est, cur nomine legitimi comprehendantur. Sic Tello plures referens, & dicens esse certissimum apud omnes *d. l. 9. n. 21.*

Nota ad intelligentiam conclusionis ex Tello 3 *l. 12. Taur. num. 24.* vbi alios plures refert: quoties filius naturalis legitimatur respectu personæ, est vera legitimatio: & sic dicetur verè legitimus, & consequetur omnes effectus præter in legitimatione modificatos, quos consequitur natus ex vero matrimonio: & hoc est verum, licèt successio, ad quam legitimatur, sit modificata. Quoties verò spurius legitimatur, etsi successio non sit limitata, nec in persona demus diminutionem legitimationis, erit dispensatio, & non vera legitimatio: & hoc dicit esse commune omnium placitum.

Secunda conclusio. Quando ex intentione le- 4 gis, vel dispositione hominis colligitur, quòd intellexerit de verè legitimo, & non legitimato, nomine legitimi non comprehenditur legitimatus. Patet, quia omnes leges respiciunt substantiam ex earum intentione, *l. scire, ff. de legib.* intentio autem dicitur constare iuxta communem loquentium vsum, secundùm quem lex, & dispositio interpretandæ sunt, *l. librorum, §. quod tamen Cassius, ff. de legat. 3.* Sic Tello *ibi num. 22. in l. 9. Taur.* dicitque esse omnium.

Tertia conclusio. Extra hos casus, quando lex 5 loquitur de filiis legitimis, comprehendit etiam filios verè legitimatos rescripto Principis: vnde si talis mater habeat filios vere legitimatos, non succedent ei filij naturales, iuxta *l. 9. Taur.* Probatur, nam lex legitimationem facit, & in lege legitimatus verè dicitur legitimus. Sic tenet latius probans, & plures referens Tello *l. 9. Taur. n. 22. fine.* Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 4. num. 9. & §. 8. num. 3.* Gregor. Lopez *l. 8. tit. 13. vers. dos partes, part. 6.*

Hinc infertur attendenda esse verba legitima- 6 tionis ad pensandum, an sit dispensatio, vel legitimatio; nam si dispensatio fuerit, omnes fatentur sic legitimatum non claudi sub nomine legitimi. Sic Tello *dict. l. 9. num. 22.* Quando verò dicatur dispensatio, & quando vera legitimatio, latissimè Couar. *dict. §. 8. à num. 1.* per plures.

Vltima

7 Vltima conclusio. Nomine filiorum legitimorum includuntur etiam adoptiui: vnde si mater habeat filios adoptiuos, non succedent ei filij naturales. Sic alios referens Couar. 4. *decret. 2. p. cap.* 8. §. 4. *num.* 9. Gregor. López *vbi suprà*, Tello *l.* 10. *Taur. num.* 24.

Dvbivm X.

An filij spurij, qui non sunt ex damnato concubitu, possint succedere matri.

1 NOta certissimum esse omnes filios spurios esse legitimos, ac necessarios hæredes matris, deficientibus filiis, & descendentibus legitimis, licèt mater habeat ascendentes legitimos, demptis iis, qui ex damnato sunt concubitu, & demptis filiis clericorum ordine sacro insignitorum, & monachorum, ac monialium professarum: est enim lex expressa de hoc *l.* 9. *Taur.* quæ est *l.* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *nouæ recopil.* vbi autem mater haberet filios, aut descendentes legitimos, posset dictis spuriis quintam bonorum partem relinquere, sicut suprà de filiis naturalibus dictum est: idem enim omnino de filiis naturalibus, & spuriis, demptis dictis, quoad maternam successionem dispositum est *dicta l.* 9. *& dicta l.* 7.

2 Secundò nota huic spurio, qui non est filius Clerici, vel monachi, vel monialis, nec ex damnato concubitu (de his enim *infrà* est habendus sermo) posse matrem, licèt habeat filios legitimos, relinquere quintum, licèt talis spurius ditissimus sit, quia leges citatæ absolutè permittunt matri dare his spuriis quintum tempore mortis, vel dum viuit. Sic Tello *dicta l.* 9. *Taur. num.* 34. & constabit ampliùs ex *infrà* dicendis.

3 De spuriis tamen Clericorum ordinis sacri, vel monachorum, vel monialium professarum filiis, est graue dubium, an possint succedere matri carenti filiis legitimis.

Duplex est sententia.

4 Prima docet posse succedere matri, ac esse eius hæredem legitimum ex testamento, & ab intestato. Probatur, quia *l.* 9. *Taur.* quæ est *l.* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *nouæ recopil.* dicitur omnem spurium, demptis filiis ex damnato concubitu, esse hæredem legitimum matris carentis legitimis descendentibus: sed filij Clericorum, vel monachorum, &c. non sunt ex damnato concubitu; ergo succedunt matri. Quòd si dicatur *d. l.* 9. *Taur. ad finem* excipi filios Clericorum, &c. dum dicitur, *saluo si fueren hyos de Clerigos*, &c. Respondetur *ibi* tantùm præcipi, vt seruetur lex Domini Regis Ioannis facta in ciuitate Soria, quæ hodie est *l.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *nouæ recopil.* quæ lex nil disponit de successione materna, sed reddit hos filios incapaces succedendi in bonis paternis: & licèt *dicta l. de Soria initio* loquatur de bonis maternis: sic enim dicit, *Por no dar ocasion a que las mugeres sean barraganas de los Clerigos, si los hijos heredassen sus bienes, y de sus padres*; at hoc est in procemio legis; ceterùm in dispositione legis, vbi dicit, *Ordenamos*, &c. tantùm loquitur de bonis paternis. Et confirmatur, quia cùm correctio legum sit odiosa, inducenda non est absque textu expresso: sed *l.* 3. *tit.* 21. *part.* 4. *fine*, expresè dicitur, filios Clericorum posse succedere in bonis maternis, & non est lex recentior, quæ expresè oppositum disponat; ergo. Hanc sententiam præter aliquos qui stando in iure communi eam amplexati sunt (quos non refero, quia de iure Regni est difficultas: si enim esset ius commune hos reddens successionis maternæ incapaces, esset derogatum per *d. l. Partita*) tenent Montalbus *lib.* 3. *fori*, *tit.* 5. *l.* 10. §. *en adulterio el* 1. Gregor. Lopez *l.* 3. *tit.* 21. *part.* 4. *vers. los de la madre*, Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 15. *l.* 2. *fol.* 298. Auendaño *l.* 9. *Taur. gloss.* 10. *num.* 5. 6. *&* 7.

5 Hanc sententiam limitat Gregor. Lopez *ibi* dupliciter. Primò nisi filius clerici sit habitus ex matre coniugata, vel consanguinea clerici, quia tunc non posset succedere matri, quia hic concubitus est damnatus. Eandem limitationem adhibent Perez, & Montalbus, & Auendaño *dicta glossa* 10. *num.* 5. 6. *&* 7. Secundò limitat Gregor. Lopez & Auendaño, nisi mater sit publica concubina clerici tempore, quo habuit filium ex ea. Ratio, quia hic concubitus est punibilis, & prohibitus per legem regni in publica concubina clerici. *l.* 1. *&* 2. *tit.* 19. *lib.* 8. *nouæ recopilat.* & licèt mater non plectatur mortis pœna, sufficit, vt alia pœna puniatur.

6 Secunda sententia docet, filios Clericorum ordinis sacri, & professorum, vel professarum non posse succedere matri. Probatur, nam *dicta l.* 9. *Taur.* loquens de successione materna, vbi dixerat spurios succedere matri, subdit in fine, *saluo si fueren hijos de Clerigos, o frayles, o monjas professas, que en tal caso queremos, que se guarde la ley del Rey Don Iuan hecha en Soria*; tunc sic exceptio debet esse de regula, & de contentis in ea, alias esset vana, vt docet Dynus *rubr. de regul. iuris in* 6. *num.* 14. Bart. & Bald. *l. in his. ff. de legib.* Bart. Decius, & communis *l.* 1. *ff. de regul. iuris*, Euerardus *locis legalibus*, *loco* 3. Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 5. *num.* 4. 5. vt esset absurdum dicere, omnes homines currunt præter equum: ergo illa exceptio; *saluo si fueren hyos de Clerigos*; debet intelligi de contentis in illa l. quæ tantùm loquebatur de successione matris, & sic vult lex, quòd dispositum *in l. de Soria*, circa dispositionem paternam, scilicet vt filij Clericorum non succedant patri ex testamento, nec ab intestato, nec ab ipso possint via donationis aliquid recipere, seruetur quoad matrem, vt scilicet non possint admitti ad successionem, vel legatum, vel donationem maternam. Hanc sententiam docent Gregor. Lopez sibi contrarius *l.* 11. *tit.* 13. *part.* 6. *vers. natus, sub finem.* Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 8. §. 5. *num.* 17. Mieres *de maior.* 2. *p. q.* 2. *num.* 16. Tello *l.* 9. *Taur. num.* 34. Anton. Gomez *l.* 9. *Taur. num.* 15. Gumez Arias *l.* 7. *Taur. num.* 65. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 5. Plaza *Epitome delictorum lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 33. Rojas *Epitome success. cap.* 27. *à num.* 4. Auendaño 2. *p. cap.* 26. *Pretorum, num.* 18. Menchaca *de success. creat.* §. 10. *num.* 497. Gutier. *lib.* 2. *pract. q.* 102. Spino *speculo testam. gloss.* 16. *tit. de spuriis, num.* 18. 19. 89. 90. Azebedo *lib.* 5. *recop. tit.* 8. *l.* 6. *num.* 1. *& l.* 7. *num.* 22. 23. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *gloss.* 4. *num.* 7. 8. Xuarez *l.* 1. *tit. todo home*, qui est *tit.* 6. *lib.* 3. *legum fori*, *num.* 29. 30. & licèt *ibi* non alleget ad hoc legem Regni, at *in fine illius legis* dicit per *l.* 9. *Taur.* clarè decidi, quòd filij Clericorum non succedunt matri. Idem tenet Palacios Rubios *l.* 9. *Taur. num.* 37. 38. *&* *l.* 16. *num.* 12. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 3. *l.* 22. *fol.* 101. *pag.* 2. *& lib.* 5. *tit.* 2. *l.* 1. *fol.* 69 idem Corduba *summæ*, *q.* 123.

7 Sit conclusio. Hæc posterior sententia est multo probabilior: habet enim potiores rationes, & plures authores pro se.

8 An verò possit mater talibus filiis Clericorum alias diuitibus relinquere quintum, disputabitur *infrà*, vbi disputatum fuerit, an possit id pater, iuxta *l. de Soria*; idem enim sentiendum est de matre, & de patre, iuxta dicta *in hoc dubio*.

Dvbivm XI.

An filij Clericorum succedant consanguineis ex parte matris.

Duplex est sententia.

1 Prima docet non succedere. Probatur, quia sunt ex radice infecta, & inhabili ad ipsis aliquid relinquendum: ergo consanguinei ex hac radice, & linea materna non possunt succedere. Et confirmatur, quia maior est ratio de successione matris, cuius filius est certus, quàm de successione aui materni, & aliorum consanguineorum, vbi minor, & incertior est coniunctio. Secundò probatur, quia (vt dixi *dubio præced.*) *l. 9. Taur.* ampliat dispositionem legis *de Soria*, ita, vt dispositum in illa respectu successionis paternæ, sit etiam dispositum quoad successionem maternam: sed in illa disponebatur, vt non possent succedere patri, nec consanguineis patris; ergo similiter non poterunt succedere consanguineis maternis. Hanc tenent Mathesilanus, Ioannes Baptista, quos refert, & sequitur Tello *l. 9. Taur. n. 23. 24.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 51.* Gomez Arias *l. 7. Taur. num. 65.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 6. gloss. 4. num. 7. & 8.*

2 Secunda sententia docet filios Clericorũ, id est, ordine sacro insignitorum, vel professorum, vel professarum, qui sunt incapaces ad successionem matris, iuxta dicta *dubio præcedenti*, posse succedere consanguineis ex parte matris. Probatur primò, iure communi, & Partitarum hi filij succedebant matri, ac eius consanguineis, vt probaui *dub. præced.* Sed *l. 9. Taur.* tantùm ampliat dispositionem legis *de Soria* respectu matris, à qua filium Clerici excludit, non verò excludit à successione consanguineorum ex parte matris; tantum enim illa l. Taur. habetur sermo de successione matris, & ita, vt infrà dicam, nati ex damnato concubitu, qui illa l. Taur. excluduntur à successione materna, possunt succedere consanguineis ex parte matris; cùm ergo sit lex correctoria, debet limitari ad casum, in quo loquitur, scilicet ad matrem, & non extendi ad alios consanguineos ex parte matris, *l. sancimus, C. de testam. l. præcipimus, C. de appell.* Item quia quando radix successionis est inhabilis ad relinquendum, sunt etiam rami, scilicet alij consanguinei materni, vbi non agitur de lege correctoria, quia scilicet non est alia lex permittens talem successionem, vt est *hîc*. Hanc tenent Socinus, & plures alij, quos refert, & sequitur Gregor. Lopez *l. 11. verf. natus, tit. 13. part. 6.* vbi licèt fateatur hos filios non succedere matri, concludit tamen filios Clerici succedere consanguineis ex parte matris, & è contra eis succedere tales consanguineos. Idem Gutierr. *lib. 2. pract. q. 103.* Spino *speculo testam. gloss. 16. tit. de filijs spurijs, num. 19. & 26.* Pro eadem sunt sententia Doctores, quos retuli *dub. præcedenti*, asserentes hos filios succedere matri, necdum consanguineis ex parte matris.

Sit conclusio. Licèt prior sententia sit satis probabilis, at hæc posterior videtur mihi probabilior, quia fortiorem habet rationem pro se. 3

Dvbivm XII.

An filij ex damnato concubitu succedant matri.

Sit conclusio. Res est certissima filios ex damnato concubitu non succedere ex testamento, nec ab intestato matri, sic enim habetur expressè *l. 9. Taur.* quæ est *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recop.* 1

Ex dictis in hoc dubio, & præcedentibus colligitur omnes filios, siue naturales, siue spurios, demptis natis ex damnato concubitu, & natis ex Clerico ordinis sacri, vel professo, vel professa, esse legitimos ac necessarios hæredes matris ex testamento: & ab intestato, vbi mater caret filiis, & descendentibus legitimis, vt expresse definitur *dicta l. 9. & 7.* 2

Hinc infertur primò non rectè sensisse Antonium Gomez *d. l. 9. Taur. num. 10.* vbi dicit filium illegitimum matris illustris non succedere matri etiam carenti filiis legitimis. Sed decipitur, nam *l. 9. Taur.* solùm excipit natos ex clericis, vel professis, & ex damnato coïtu: & sic cùm iste non sit ex his, succedet matri. Sic Tello *l. 9. Taur. n. 2.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 6. num. 2.* idem vocans sententiam Antonij Gomez falsissimam tenet Gutierr. *lib. 2. quæst. practic. q. 208. n. 1.* 3

Secundò infertur minus benè sensisse Sotum *lib. 4. de iust. q. 5. art. 1. ad 4.* & Ledesma *1. 4. q. 18. ar. 1. dub. 16. ad 3.* vbi dicunt filium natum ex stupro non succedere matri ex testamento, nec ab intestato; quia hic est coïtus damnatus: sed iuxta *l. 9. Taur.* hoc non est verum, quia mater non incurrit mortis pœnam propter stuprum, & sic talis filius ei succedet. Sic Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 14.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 18.* 4

Dvbivm XIII.

An mater habens filios legitimos possit relinquere quintum natis ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint.

Palacios Rubios *l. 9. Taur. num. 48. & infrà* dicit matrem habentem filium legitimum non posse relinquere filio nato ex damnato concubitu quintum bonorum. Ratio, quia *illa l. 9. Taur.* licèt in principio disponat, quando mater habet filium legitimum; at postea, quando agit de damnato concubitu, solùm agit casu, quo mater caret prole legitima. Sit 1

2 Prima conclusio. Mater quantumcumque habeat filium legitimum, potest filio ex damnato concubitu nato relinquere quintum bonorum. Probatur, quia lex absolutè loquitur, & ratio, quam *lex 9.* assignat, æquè procedit in hoc casu, scilicet quòd de hoc quinto potest disponere inter extraneos. Item quia huic filio debentur alimenta. Sic docet Tello *l. 9. Taur. num. 33.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 6. n. 6. in fine.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 4. num. 6. & l. 8. glossa 1. num. 5.* Gutierrez *lib. 2. practic. quæst. 106.* Rojas *de success. cap. 16. n. 36.*

Secunda conclusio. Licèt natus ex damnato coitu habeat aliunde alimenta, & sit ditissimus, 3

adhuc

adhuc potest ei mater relinquere quintum bonorum. Ratio, quia *l. 9. Taur.* quæ est *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recopilat.* vniuersaliter, & absolutè hoc permittit, & eius ratio id probat, scilicet quòd de hoc quinto potest disponere inter extraneos. Sic Tello *ibi num. 34.* Marienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 10. num. 2.* idem colligitur apertè ex Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. num. 10.* vbi dicit posse indistinctè matrem relinquere his filiis natis ex coitu damnato quintum bonorum, licèt excedat modum alimentorum; quia *l. 9. Taur.* indistinctè loquitur. Pro eadem sententia faciunt Doctores, qui id concedunt in filio Clerici respectu patris, quos infrà dubio speciali de hac re agitando referam.

Dvbivm XIV.

An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex parte matris.

1 Dvplex est sententia.
Prima negat, & mouetur prima ratione quam posui *suprà dub. 1* ad probandum filios clericorum non posse succedere consanguineis ex parte matris. Sic Tello *l. 9. Taur. n. 23. 24.* Anton. Gomez *eadem l. 9. Taur. n. 51.* & alij antiquiores per hoc relati.

2 Secunda sententia docet posse succedere. Ratio, quia iure communi talis successio erat permissa, nec corrigitur hoc ius per *l. 9. Taur.* solùm enim *l. 9. Taur.* excludit hos filios à successione materna, & cùm sit odiosa, non est amplianda ad successionem consanguineorum ex parte matris. Sic Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. glossa 4. num. 9.* Socinus, & alij, quos refert & videtur sequi Gregor. Lopez *l. 11. tit. 13. part. 6. vers. natus,* & hæc sententia videtur mihi probabilior.

Dvbivm XV.

An quod disponit lex 9. & 10. Taur. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, & in illa quinta pars maior sit, quàm ea, quæ vni filio, vel descendenti legitimo contigerit.

1 Exemplum esse potest. Petrus habet quinque filios legitimos, & quendam illegitimum, si illegitimo quintum bonorum relinquat, maiorem partem obtinebit, quàm aliqui ex legitimis, dubitatur an id possit fieri.
Duplex est sententia.

2 Prima docet non posse relinqui integrum quintum filio illegitimo, quando est maior pars, quàm ea, quæ contingit vni filio ex legitimis, vnde pater habens vltra quatuor filios legitimos, potest præstare illegitimo non integrum quintum, sed quartum legitimo, cui minus est relictum. Probatur, quia leges concedentes illegitimo quintum, noluerunt magis fauere illegitimo, illúmque melioris conditionis, quàm legitimum efficere. Hanc tenet dicens esse indubitatam Tello *l. 9. Tau. num. 27. 28. 29. & l. 10. n. 5.* Molina *l. 2. de primogen. cap. 15. n. 51.* Pro eadem sententia sunt plures Doctores asserentes, quòd licèt *l. 2. C. de natural. liberis*, permittatur patri habenti filios legitimos relinquere illegitimo vnciam, idest, duodecimam bonorum partem, intelligitur, modò filij legitimi non sint duodecim; tunc enim non poterit integram vnciam naturali relinquere, quia meliorem partem sortiretur, quàm aliquis ex filiis legitimis. Sic Alber. *Auth. licet, C. de natural. liber.* Bald. *cap. per tuas, num. 2. de maior. & obed.* Gregor. Lopez *l. 8. tit. 13. part. 6. vers. la vna*, Suarez *l. 1. tit. 6.* qui incipit, *todo home, lib. 3. fori, num. 12.* & apertè colligitur ex *l. communium, §. vltimo, C. de natural. liber.* Sic enim dicitur ibi, *Eo modo liceat patribus naturales filios sibi legitimos successores efficere, vt non eis liceat per donationem, vel vltimam voluntatem amplius naturali filio dare, vel relinquere, quàm vni filio legitimo dederint, vel reliquerint, cui minima portio data, vel relicta sit.* Pro eadem sententia sunt alij dicentes non posse patrem plus relinquere filio legitimato, quàm legitimo, licèt legitimatus sit per Principis rescriptum. Sic Angel. Carolus Molinæus, Socinus, Iason, quos refert Tello *vbi suprà.* Idem Acosta *l. Gallus, §. & quid si tantùm, num. 137. ff. de liber. & posthum.*

Notandum est, Tello *ibidem l. 9. num. 28.* idem 3
affirmare de extraneis, scilicet legem permittentem parentibus habentibus filios relinquere quintum extraneis, intelligendam, modò non sit maior pars, quàm ea, quæ alicui ex filiis contingit. In idem etiam inclinat *num. 30.* licèt tandem cogitandum id relinquat.

Secunda sententia docet posse liberè parentes 4
quintum relinquere filiis illegitimis, vel quibuscumque extraneis, licèt sit maior pars, quam ea, quæ filiis legitimis contingit. Probatur, quia *l. 9. Taur.* quæ est *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recopilat. & l. 12. tit. 6. eodem lib. 5.* quæ permittunt parentibus liberè relinquere quintum extraneis, vel illegitimis, absolutè loquuntur, nec apponunt limitationem, quam apposuit lex, *communium, §. vlt. C. de natural. liber.* Item, quia iure communi minor erat legitima filiorum, at leges regiæ auxerunt eam vsque ad quatuor partes, quinta relicta parentibus, vt de ea possint ad libitum disponere: ergo non est æquum propter multitudinem filiorum hanc patris potestatem coarctare; & legitimam filiorum maiorem facere. Item, quia iure naturæ solùm tenetur pater filiis alimenta præstare, & si hæc præstet, potest de bonis, quæ supersunt, disponere: at leges regiæ patris hanc potestatem naturalem coarctarunt, vt non satisfaceret, si filiis alimenta præstaret, sed obligarunt, vt omnia bona sua filiis relinqueret, dempto quinto: ergo si parentes satisfaciant iuri naturali, cùm filiis alimenta supersint, & legibus regiis solùm disponendo de quinto, nulli iniurij sunt, licèt maior sit pars, de qua disponunt, scilicet quintum bonorum, quàm ea, quæ alicui ex filiis legitimis contingit. Vltimò, quia praxi sic receptum est, indifferenter enim parentes de quinto ad libitum disponunt, siue plures, quàm quinque, siue pauciores filios habeant. Nec obstat, quòd leges noluerunt præferre extraneos, vel filios illegitimos legitimis; quia id verum est: at per accidens ob filiorum multitudinem euenit, vt extraneo, vel illegitimo melior pars contingat, quàm filio legitimo. Hanc sententiam reprobans priorem tuetur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. gloss. 4. num. 5. & l. 9. gloss. 1. num. 6.* Gutierr.

lib. 2.

lib. 2. quæst. pract. q. 107. Fauet Suarez *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. limit. 12. ad l. fori, num. 3.* vbi relatè disputata concludit in rigore iuris verius esse, quòd eo casu, quo legitimatus per rescriptum Principis potest succedere cum legitimis, possit meliorari, & in potiori parte, quàm verè legitimus, succedere. Quod etiam tuetur Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 68.* Fauet etiam Mar. de Fano relatus ab Albericо *vbi suprà*, vbi docet posse illegitimum succedere in vncia, licèt pater habeat duodecim filios legitimos, & sic melior pars ei contingat, quàm filio legitimo.

5 Sit conclusio. Hæc secunda sententia probabilior est, modò filiis legitimis congrua supersint alimenta: quando enim alimenta congrua eis non superessent, reclamaret ius naturæ, quod ante omnia dictat filios legitimos alendos esse.

DVBIVM XVI.

Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, & ab intestato.

1 SIt prima conclusio. Licèt de iure antiquo communi filij naturales nullo modo succedebant patri ab intestato, vt patet ex *l. humanitas, C. de natural. liberis*; & de iure communi recentiori succedant ab intestato in duabus vnciis, id est, in duabus partibus ex duodecim omnium bonorum, deficientibus filiis legitimis, & vxore legitima ipsius patris, vt patet *Auth. licèt, verss. ab intestato, C. de natur. liber.* At hodie secundùm ius nostri Regni succedunt filij naturales patri ab intestato in his duabus vnciis, deficientibus filiis legitimis, licèt adsit vxor legitima. Patet *l. 9. tit. 13. part. 6.* & *ibi* docet Gregor. Lopez. & Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 4.* Couat. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 4. num. 9.*

2 Nota conclusionem esse intelligendam, modò non sint aliqui ex ascendentibus legitimis patris. Sic Anton. Gomez *ibi* dicens esse omnium.

3 Secunda conclusio: Pater carens filiis, & descendentibus legitimis, potest legare, & dare omnia bona sua filio naturali, licèt habeat pater ascendentes. Ita habetur expressè *l. 10. Taur.* quæ est *l. 8. tit. 8. lib. 5. nouæ recop.* & docent omnes.

4 Tertia conclusio. Si pater testamentum conficiat, & nullam hæreditatis partem filiis naturalibus relinquat, non possunt contrauenire, aut rumpere testamentum paternum. Ratio, quia non sunt hæredes necessarij, sed voluntarij, vt constat ex verbis illis *d. l. 10. Taur. Pueda les el padre dexar*, &c. Sic plures, quos referunt, & sequuntur Ant. Gomez *l. 9. Taur. n. 11.* Gomez Arias *l. 7. n. 81.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 4. n. 15.* Gregor. Lopez *pa t. 6. tit. 13. l. 8. vers. acordase.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 22.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 1. n. 8.*

DVBIVM XVII.

An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarũt, possit omnia bona filiis naturalibus relinquere, iique succedant ab intestato in duabus vnciis supradictis, ac si non extarent filij legitimi.

1 RAtio dubitandi est, quia (vt dixi *dub. præcedenti*) succedunt filij naturales ab intestato, & pater potest eis relinquere omnia bona, quando filiis legitimis caret: sed filij legitimi, qui hæreditati paternæ renunciarunt, adhuc sunt legitimi: ergo.

Duplex est sententia.

2 Prima docet, non posse patrem in hoc casu omnia bona relinquere filio naturali, nec eum succedere ab intestato. Ratio, quia deficit conditio tequisita, nempe, vt pater filiis legitimis careat: hi enim verè sunt filij legitimi. Hanc tenent Baldus, & Socinus, quos refert, & in eorum sententiam magis inclinat, licèt dubius maneat, Tello *l. 10. Tauri, num. 20.*

3 Secunda sententia docet, posse tunc patrem omnia bona filio naturali relinquere, ac si non extarent filij legitimi. Ratio, quia paria sunt filios non extare, & extare, & non posse succedere, vt patet ex *l. 1. §. qui habebat, ff. de bonor. possess.* & ex Bart. *ibi.* Hanc tenent Roman. & Iason, quos refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 9. gloss. 1. n. 8.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 4. n. 11.* Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verb. & vxorem nomine Adelasiam. decis. 3. n. 117. 118.* & hæc sententia est probabilior: & videbis aliquas limitationes, quas ponit Tello.

DVBIVM XVIII.

An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis.

SIt prima conclusio. Nepos naturalis, vel ex filio naturali conceptus, succedit auo paterno ab intestato in duabus vnciis, modò non extent descendentes legitimi, & in eo casu, quo *suprà* dixi *dub. 16.* succedere ab intestato in iis duabus vnciis filium naturalem patri. Ratio, quia idem ius, quod habet ad succedendum patri, habet ad succedendum auis paternis, cùm in eo, in quo poterat succedere patri, repræsentet personam patris ad succedendum auo. Sic plures quos refert, & sequitur Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 4. n. 10.* contra Benedictum per eum citatum. 1

Secunda conclusio. Nepos naturalis, vel ex filio naturali conceptus potest institui hæres ab auo paterno in omnibus bonis, deficientibus descendentibus legitimis, licèt adsint legitimi ascendentes. Ratio, nam (vt *suprà* dixi) ex *l. 10. Taur.* potest pater eo casu relinquere omnia bona filio naturali; ergo à fortiori nepoti. Probatur consequentia ex *l. finali, C. de natural. liberis*; & quia in patre magis consideratur vitium, & ratio impeditiua. Sic Ant. Gomez *l. 9. Taur. n. 7.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 9. glossa 1. n. 9.* 2

Vltima conclusio. Filius naturalis eo modo succedit auis maternis, quo suprà diximus succedere matri. Probatur ex dictis in prima, & secunda conclusione. Sic Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. fol. 98. pag. 2. fine.* 3

DVBIVM XIX.

An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta, nam de alimentis certum est posse ea capere.

DVplex est sententia.

Prima distinguit inter spurios filios sæcularium 1

latium,& filios Clericorum,vel Religiosorum: & dicit filios Clericorum,vel Religiosorum esse omnino incapaces recipiendi aliquid ex bonis paternis vltra alimenta, siue ex testamento, siue ab intestato, siue per donationem inter viuos; quia id expressè prohibetur *in Ledita in ciuitate Soria*, quæ est *l.6.tit.8.lib.5.noua recopilat.* Quare si pater eis aliquid relinquat, vel donet in testamento, donatio est nulla, & tenentur tales spurij id restituere. At spurios sæcularium filios non posse quidquam recipere à patre ex testamento, benè tamen ex donatione inter viuos: & sic patrem sæcularem carentem descendentibus legitimis posse donare citra culpam omnia bona sua spurio, & spurium ea retinere,donec in foro externo condemnetur. Ratio, quia nulla lege cautum est ne pater sæcularis donet spurio: nihil enim arctius contra sæcularium spurios decretum inuenitur, quàm quod definitur *l.3.tit.15.part.4. & l.fori,tit. de las herencias, & l.9. Taur.* in quibus tantùm decernitur, ne succedant patri ex testamento, & cùm sint leges pœnales, non sunt extendendæ ad donationem. Hanc tenent Soto *lib.4. de iust.q.5. art.1. ad 4. & 4.dist.41.quæst.vnica,art.4.* Ledesma *2.4.q.18 art.1. dub. 16. ad 3.* Iosephus Angles *floribus quæst.theolog.2.p.q.de dominio, fol.140.*

2 Hinc inferunt Sotus,& Ledesma,quòd si pater sæcularis aliquid fidei amici concredat, quod det filio suo spurio, tenetur amicus dare, nisi timeat, quòd re postea comperta ab eo fiscus exiget; & spurius potest id recipere, quia hoc nulla lege prohibetur.

3 Secunda sententia docet omnem spurium esse incapacem recipiendi bona paterna, siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex donatione inter viuos, & sic teneri restituere omnia sibi relicta, vel donata à patre. Probatur,quia licèt leges,quas Sotus allegat, solùm loquuntur de successione ex testamento; at sunt aliæ leges, quas ipse non vidit, prohibentes patrem donare aliquid spurio, *l.si quis incesti,C.de incest.nupt.*ibi,*neque superstes donet, neque moriturus relinquat*; & *l.1.C.de natur.liber.*ibi, *quidquid talibus liberis pater donauerit*; & clarius *l.10.tit.13.part.6.* Hanc sententiam docet Rojas *epitome success. cap. 20. num. 139.* vbi hæc inquit, omnis spurius tenetur in conscientia restituere relicta, vel donata à patre; & *num.144.145.* reprobat distinctionem Soti positam, & dicit esse erroneam, & falsissimam. Idem tenet Matienzo *lib.5. recopilat.tit.8.l.6.gloss.3.num.3.* vbi dicit; non tantùm filij Clericorum, sed quicumque spurij nec ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere possunt; & *gloss. 5. num. 1. & 2.* hæc dicit, non tantùm filius Clerici, sed quicumque spurius nequit ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere, & si quid ei pater relinquat, veniet hæredi vero scripto: etsi nullum talem relinquat,venientibus ab intestato;& *gloss.6. num.1.* inquit, Si pater donet spurio, est nulla donatio; & *glossa 8. num. 5.* inquit, Tenetur spurius in conscientia relicta,vel donata à patre restituere. Et Couar. *4.decret.2.part.cap.8.§.5.num.8.* & Plaza *epitome delictor. lib.1. cap. 41. num. 24.* vbi hi duo hæc verba dicunt; Spurius tenetur restituere in conscientia relicta,vel donata à patre,quia est omnino incapax; & Molina *lib. 2. de primog. cap. 11. num.27.* vbi hæc dicit; Spurius est incapax successionis patris, siue ex donatione, siue ex vltima voluntate,siue ex quauis alia dispositione.Et Gregor. Lopez *l.10 tit.13.pa t 6.vers.hereaar, & ve.sic a dona.ion*; hæc dicit, Spurij sunt omnino incapaces respectu patris, & nec ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere possunt, nec pater potest eis donare. Et Ruynus *consl.69.vol.3.num.10.* vbi hæc dicit: Dotatio facta spurio non tenet, quia est penitus incapax,& inhabilis recipiendi aliquid,siue per vltimam voluntatem,siue titulo donationis. Et Benedictus *cap.Raynutius,de testam.verbo, & vxorem nomine Adelasiam,decis.5.num.122.& 129.* & Cassanæus *in consuet. Burgundiæ, tit.de success.ab int.stato, rub. 8. §.3. num.10.* qui refert Caleancum, vbi hi tres hæc dicunt; Spurius nun potest capere ex bonis patris, nec inter viuos,nec in vltima voluntate,nec ex contractu lucratiuo,vel oneroso.Tello *l.10. Taur.num.7.* vbi hæc dicit, Pater non potest dare spurio, nec spurius recipere, nec per testamentum, nec per donationem, nec quouis alio modo. Decius *consil.576.num.4.volum.2.* & Capicius *decis.Neapolitana 181. num.3.* & Anton. Gomez *l.9.Taur. num.33.* vbi hi tres hæc dicunt: Pater nequit spurio dare vltra alimenta. Gabriel Paleotus *lib.de nothis, & spurijs,cap.43.num.6.*vbi hæc dicit, adeò spurij à paternis eiiciuntur bonis, vt nullo modo possint ad eos peruenire. Et Dueñas *regula 366. num.1.* vbi hæc dicit; Spurius nec inter viuos, nec in vltima voluntate potest aliquid capere de bonis patris; & *num.4.* dicit spurios esse ipso iure incapaces. Bart. *l.fin. num.3.ff.de his, quibus vt indig.* & Pinellus *l.3. num.21.C.de bonis mater.* vbi ambo dicunt hæc, spurio nihil potest relinqui à patre; & idem Pinellus *ibi num. 20.* & Bart. *l.1. C. de delatoribus, lib.10. num. 4.* & Perez *lib.5. ordin. tit.2. l.1.fol 69.pag.2.* dicunt spurium non esse indignum,sed incapacem. Et eodem modo vocat spurium incapacem Xuarez *l.1. tit. 6. de las herencias*, qui incipit, *todo home, num.21.* Tandem pro hac sententia sunt Bald. *l.eam, quam, C.de fideicom.* & Palacios Rubios referens Franciscum, & Cynum *rubr. de donar.§.30.n.14.* vbi inquiunt, si habens spurium donet aliquid alicui, qui postea donet spurio, non valet secunda donatio, quia præsumitur renunciatio, quæ nequit fieri in persona spurij. Et Syluest. *verbo filius,q.4. dist.6.* Ang. *ibi n.4.* Tabien.*num.2.* Rosel.*num.7.*vbi inquiunt; Spurij, recipientes aliquid à patre de bonis eius, tenentur restituere. Et Olanus *in concordia iuris, littera F, num. 48.* vbi inquit, si spurio fiat donatio, pertinet ad hæredem scriptum, & eo deficiente,ad hæredes ab intestato; vbi supponit donationem non valere. Sit

Prima conclusio. Prior sententia est omnino 4
improbabilis, & falsa, & decepti sunt authores eius, eo quòd non viderunt leges expressas prohibentes donationem fieri à patre cuicumque spurio. Probatur, quia leges sunt, & Iurisperiti plurimi, & grauissimi ita intelligentes.

Secunda conclusio. Posterior sententia,ac certa tenenda est, & sic omnem spurium incapacem 5
esse recipiendi aliquid à patre ex testamento, vel ab intestato, vel ex donatione, & quidquid receperit teneri restituere. Quòd si quis obiecerit esse legem pœnalem, & sic non obligare ante iudicis sententiam. Respondet optimè Couar. *vbi suprà*, ex doctrina Caietan. *2. 2. q.62. art. 3.* quòd pœna non

non obligat ante iudicis sententiam, & executionem, quando pœna eius est naturæ, vt aliquem actum iudicis exigat: secus verò est de pœnis, quæ non exigunt actum iudicis, sed quibus quis incapax redditur alicuius actus.

6 Hinc infertur primò, non rectè sensisse Antonium Gomez *l. 9. Taur. num.* 14. vbi dicit natum ex soluta, & coniugato posse ex testamento succedere patri. Sed deceptus est; cùm enim sit spurius, vtpote natus ex parentibus, qui non poterant contrahere matrimonium, est omnino incapax, iuxta dicta. Sic Auendano *l. 9. Taur. gloss.* 2. *n.* 4. Azebedo *l. 5. recopilat. tit.* 8. *l.* 7. *n.* 39.

7 Secundò infertur deceptum esse Menchacam *lib. 3. controu. illust. cap.* 102. *num.* 22. vbi dicit filium Clerici posse retinere donata sibi per patrem; quia licèt sit incapax, & non acquirat dominium, at pater abdicauit à se dominium per donationem, & sic habentur ea bona pro derelictis, & hæredes non habent ius ad ea, quæ viuens donauit: & sic nullus habet potius ius, quàm spurius, atque ideo potest retinere tanquam bona derelicta à vero domino. Sed longè à veritate aberrat, & contra omnes authores citatos sentit, & eius ratio nullius est momenti; quia quod pater non potuerit dare spurio, nec in eum transferre dominium, non amisit dominium per talem donationem.

DVBIVM XX.

An spurius incapax recipiendi aliquid à patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v.g. si pater bona sua fidei amici committat, vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere.

1 HAc in re certum est, quòd si ille amicus recepit bona illa absolutè, & nulla ab eo exacta, nec præstita fide de restituendo spurio, licèt fiduciam certam conceperit, quod datur, vt det filio spurio, efficitur ille amicus verus dominus illorum bonorum, & sic potest ea retinere; quia est verus dominus, & absolutè sunt sibi donata: & potest dare spurio, & spurius ea recipere; qui recipit à vero domino, & non à patre. Sic omnes Doctores citandi.

2 At difficultas est, quando pater dedit amico ea lege, vt daret spurio incapaci, & amicus fidem ei præstitit ita facturum, an talis amicus teneatur, vel saltem possit dare spurio, & spurius recipere.

Triplex est sententia.

3 Prima docet talem amicum, seu hæredem tenere in conscientia seruare ius naturale, & dare ea bona spurio, & spurius licitè retinere, donec condemnetur, licèt spurius sit filius Clerici. Ratio, quia lex hoc prohibens est pœnalis, & sic non obligat ante iudicis sententiam. Ita Victoria *in summa*, mat. *de matrim. num.* 229. Ledesm. 2. 4. q. 57. *art.* 4. *in fine*.

4 Secunda sententia docet, talem hæredem non posse ea bona retinere, nec dare spurio, nec si det spurio transferre dominium, sed teneri dictũ hæredem ea bona restituere. Probatur primò, quia hic titulus hæreditarius ab initio est iniustus, prædonémque constituit hæredem, *l. predonis, ff. de petit. hæred.* ergo. Secundò probatur, hic hæres non habet alium titulum ad retinendum hæc bona, nisi patris spurij voluntatem; sed ille pater noluit illi dare, nisi vt daret spurio: ergo non potest hæres sibi retinere, & per consequens nec spurius capere, quia capiet à patre. Hanc sententiam tenent Bart. *l. fin. num.* 9. *ff. de his, quibus vt indig.* Segura *l. cohæredi. §. cum plia, ff. de vulg. & pupil. substitut. n.* 124. Ludou. de Sardis *tract. de natura liberorum, fol. vltim. vers.* 12. *volum.* 1. Cæpola *cautela* 38. *vers. Vndecima cautela*, Gregor. Lopez *l.* 13 *tit.* 7 *pa.* 6. *vers. complisse*, Alcozer *lib. de ludo cap.* 31. Tabien. *verbo filius, num.* 2. Rosela *ibi num.* 6. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 15. *l.* 2. *fol.* 307. Menchaca *lib.* 3. *controu. illust. cap.* 101. *num.* 23. 24. Iosephus Angles *floribus, quest. theol.* 2. *p.* mat. *de dominio, fol.* 140. Rojas *epitome succ. ff. cap.* 20. *num.* 151. 152. 153. Socinus *volum.* 4. *consil.* 84. *num.* 1. *&* 2. Ioannes Molina *in differ. inter forum conscientie, & contentiosum, differ.* 25. Ledesm. 2. 4. *q.* 18 *ar.* 1. *dub.* 16. *ad* 3. Sotus *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 1. *ad* 4. *&* 4. *distin.* 41. *q. vnica, art.* 4. Antoo. Gomez *l.* 9. *Taur. num.* 28. Gomez Arias *l.* 7. *Taur. num.* 77. 78 Bernardus Diaz *pract. crim. cap.* 58. Salzedo *in* 2. *editione, super practica* Bernard. Diaz *cap.* 64.

Circa hanc sententiam notant aliqua aliqui Doctores illius.

Primò si post fidem præstitam ab hærede de restituendo spurio pater liberè remitteret talem fidem hæredi, vt hæres ex bonis illis faceret ad libitum, & de hac remissione ei constaret, posset in conscientia hæres sibi retinere, vel dare spurio, & spurius recipere. Sic Perez *vbi supra*. 5

Secundò notant, si hæres vniuersaliter institutus tantùm accommodauit fidem de restituenda aliqua re, vel parte hæreditatis, tantùm illa est restituenda. *l. heres, qui tacitam, ff. de his, quibus vt indign.* Sic Anton. Gomez *dicta l.* 9. *num.* 22. alios referens. 6

Tertiò notant, si pater instituit aliquem capacem hæredem, & eum rogauit palam restituere spurio, & talis hæres nullam accommodauit fidem; tunc non tenetur ad aliquam restitutionem, non enim deliquit, *l.* 1. *§. si quis, ff. de iure fisci.* Sic Ant. Gomez *ibi, n.* 21. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *gloss.* 5. *n.* 4. 7

Tandem notant: si testator fecit duo, vel plura testamenta, & tantùm in primo hæres accommodauit tacitam fidem, illa hæreditas non debet manere apud eum; quia licèt primum testamentum fuerit reuocatum per secundum: at censetur manere primum quoad fideicommissum, & permanere testatoris in ea voluntate *l. cum tacitum, ff. de probat.* quem textum ad id commendat *ibi*, & Bald. & communiter Doctores. Sic Anton. Gomez *ibidem. n.* 21 *fine*. 8

Tertia sententia docet, quòd talis hæres potest ea bona sibi retinere, nec tenetur ea restituere, & posse dare spurio, & spurium ea recipere, & retinere, data sibi ab illo hærede. Hæc sententia habet tres partes probandas. Prima est hic hæres, qui à patre grauatus est, vt spurio restitueret, efficitur verus dominus illius hæreditatis. Secunda pars est, non tenetur hæreditatem illam restituere. Tertia est, potest dare spurio, & spuriis recipere. Probatur prima pars, quia ille est verus hæres, & verè restitutus; nec obstat, quòd grauatus est restituere spurio; quia hæres grauatus restituere alicui efficitur verus, & directus dominus illius hæreditatis, licèt teneatur ad implendum grauamen, vt tradit Iason, quem refert, ac sequitur Anton. Gomez 9

lib. 1.

lib.1. var.cap.5. num.1.fine. Quod ampliùs probatur, quia dictio *dummodo*, vel *vt*, quando adiicitur actui imperfecto, vt dabo, vel instituam te dummodo, facit donationem, vel institutionem conditionalem: at quando adiicitur actui perfecto, vt do tibi, vel instituo te, dummodo restituas, vel hoc pacto, vt restituas, facit donationem, vel institutionem modalem, vt optimè docent Francus, Paulus, & Dominicus *cap.non potest, §.illud, de præb. in 6.* Bertrandus *consi.201. num. 5. lib.1.* Ruynus *consi.43. lib.2.* Tiraquel. *de retractu lignagier, §. 8. gloss.8.* Molina *lib.2. de primog.cap.15 num.29.* Ergo cùm hic adiiciatur actui perfecto, qui est, *instituo te hæredem, vel do tibi hæc bona, vt des filio meo spurio*; faciet institutionem hanc, seu dationem modalem, & non conditionalem: at hoc distat inter donationem, seu institutionem modalem, & conditionalem, quòd cōditionalis suspendit effectum, & sic non transfert dominium vsque ad euentum conditionis: at modalis non suspendit, sed statim transfertur dominium, nec deperditur ipso iure propter non implementum modi, seu grauaminis, sed tenetur institutus, seu donatarius implere modum, seu grauamen, & ad id potest cogi, vt patet *l.1.2. & fin.C.de donat. sub modo.* & docent optimè Syluest. *verbo, donatio, 1. in principio*, Metina *C. de restitut.q.24. vers. quod verum*, Nauar. *cap.quando, Lat. cap.21. num.28.* Bart. *l.quibus diebus §.Termilius, ff.de condit. & demonstr.* Rebuff. *de verb.signif. l.156.§.cùm verò, & §.vtilitas.* Et hinc est, quòd si aliquis fuit receptus in ciuem, dummodo aliquid soluat, si non soluerit, non amittit ciuilitatem, sed cogetur ad id soluendum, vt optimè tradit Baldus *cap. dudum, el 2. de elect. num.6.* & Molina *vbi suprà, num.28.* Hinc etiam est, quòd si Papa conferat alicui plura beneficia, dummodo in altero ponat substitutum, licèt non ponat, valet collatio: vt optimè glossa plures referens *dict.cap.non potest, vers. retinere.* Quorum omnium ratio est, quia est collatio non conditionalis, sed modalis: ergo cùm in nostro casu institutio hæc hæredis grauati restituere spurio sit modalis, transfertur dominium hæreditatis in illum; & sic erit verus hæres, & verus dominus illius hæreditatis: & sic manet probata prima pars. Probatur secunda, scilicet, quòd hic hæres nulli teneatur restituere illam hæreditatem, quia vel tenetur illam restituere spurio, vel hæredibus ab intestato, vel fisco. Quòd non spurio, probatur, quia illa promissio fuit facta contra legem, & in fraudem legis prohibentis aliquid dari spurio: at promissio contra leges præstita non obligat, *l.iuris gentium, §. Prætor ait, ff.de pactis*; & tradit *ibi* optimè Fortunius Garcia *num.10.* & patet etiam ex *§. generaliter, ead. l.* Quòd non teneatur restituere hæredibus ab intestato, probatur, quia hæredes ab intestato succedunt, quando institutio fuit nulla; quia reputatur obiisse tunc intestatus, vt quando instituitur incapax; at in hoc casu institutio hæredis fuit valida, cùm hæres fuerit capax: ergo non reputatur obiisse intestatus, nec per consequens succedent hæredes ab intestato. Quòd autem non teneatur restituere fisco, probatur, quia verus hæres est, & in pœnam leges deferunt hanc hæreditatem fisco, *l.1. C.de his, quib. vt indig. l.ita fidei, & l.non intelligitur, ff.de iure fisci.* at pœna non obligat ante iudicis sententiam: ergo hic hæres nulli tenetur restituere. Probatur tertia pars, scilicet quòd possit dare spurio, & spurius recipere, & retinere; quia cùm hic hæres sit verus dominus illius hæreditatis, & possit eam sibi retinere, si det spurio, non recipiet spurius à parente, nec ex voluntate efficaci ipsius, sed ab hærede, qui est verus dominus, & ex voluntate libera ipsius scientis minimè obligare ad dandum spurio: ergo. Hanc sententiam tenent Couar. *4.decret. 2.part. cap.8. §.5. num.8. & 9.* Matienzo *lib.5.ordin.tit.8.l.6.gloss.8.num.6.7.8.9.* Salzedus *in addit. ad Bernard. Diaz pract. crim. cap. 58.* Perez *lib.1. ordinam.tit.3.l.22.fol.103. & lib.5. tit.2.l.1. fol.70.* Plaza *epitome delict.cap.41.num.25.* Eiusdem sententiæ esse videntur Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent.§.testamentum, q.31. vers. sed quid si pater*; vbi dicit, quòd si pater spurium hæredem instituat, institutio est nulla, & succedent hæredes ab intestato; quia spurius est incapax: at quando instituit hæredem extraneum, qui promisit restituere spurio, auferet fiscus ab illo tanquam ab indigno, quia talis hæres est capax. Ecce quàm clarè sentit non teneri restituere, antequam fiscus ab eo auferat.

Sit prima conclusio. Prima sententia ac omni- 10
no improbabilis reiicienda est, vt patet ex dictis *hic, & dubio præced.* vbi diximus spurium esse incapacem recipiēdi aliquid à patre per se, vel per mediam personam, est, inquam, improbabilis in quantum dicit teneri hæredem dare illa bona spurio.

Secunda conclusio. Secunda, & tertia senten- 11
tia sunt valde probabiles; & tertia videtur mihi probabilior. Probatur ex rationibus positis.

Tertia conclusio. Hic hæres, qui talem præsti- 12
tit fidem de restituendo spurio, & pater, qui sub ea conditione dedit bona, vel instituit hæredem, grauiter peccant; quia fraudem in re graui aduersùs leges iustissimas committunt prohibentes talem fidem præstari. Sic Matienzo, Couar. Ledesm. Perez *in l.b. 8. loco citato*, Sotus *vbi suprà.* Immò Couar. & Perez dicunt esse peccatum mortale, & Sotus, & Ledesma dicunt, fortè esse mortale.

Tandem respondetur ad argumenta secundæ 13
sententiæ. Ad primum respondet benè Couar. *dict. num.9. fine*, quòd *in dict. l.prædonis*, non appellatur prædo hic hæres, qui tacitam fidem dedit, sed dicitur habendam esse loco prædonis, quia scilicet fraudem fecit præstando tacitam fidem. Ad secundum respondetur hunc hæredem non habere ius ad retinendum illam hæreditatem ex sola defuncti voluntate, sed partim ex illa, in quantum constituendo hunc hæredem, transtulit in eum dominium, & partim ex legibus, in quantum, cùm reprobent tale pactum, non permittunt illud impleri, nec parere obligationem.

DVBIVM XXI.

An supposito hæredem, qui fidem dedit de restituenda hæreditate spurio, teneri eam restituere, cui teneatur restituere.

TRiplex est sententia.

Prima dicit teneri restituere fisco. Ratio, 1
quia in fraudem fisci est accommodata fides, & hæc restitutio fit in pœnam delicti paterni, & hæredis. Ita tenent Bart. *l.fin.num.9.ff.de his, quibus vt indig.* Bern. Diaz *pract.crimin.cap.58.* Segura *l.cohæredi, §.cum filia, ff.de vulg. & pupil.num.124.* Tabien. *verbo filius, num.2.* Rosel. *ibi num.6.* Gregor. Lopez *l.13.tit.7. part.6. vers. cumpliesse.*

2 Secunda sententia sic distinguit; aut pater instituit hæredem sub tacito fideicommisso restituendum spurio, & tunc restituendum est fisco: aut tali spurio palàm reliquit, & tunc restituendum est vero hæredi scripto, si alius est relictus; sin minus, hæredibus ab intestato. Sic Gomez Arias *l.7. Taur.num.*78.79. Anton. Gomez *l.9.num.*21. Perez *lib.1.ordinam.tit.*3.*l.*22. Rojas *epitome success.cap.*10. *num.*151.160.

3 Tertia sententia dicit restituendum esse veris hæredibus, nempe si sit alius verus hæres scriptus, illi, sin minus, hæredibus ab intestato. Probatur, quia quòd restituatur fisco, est lex pœnalis, scilicet in pœnam delicti paterni, & fidei præstitæ, & sic non obligat ante iudicis sententiam: cùm autem institutio ista nulla sit, censetur ac si non esset facta, & sic succedent in illis bonis hæredes, qui successuri erant, si non esset facta. Sic Perez *lib.*8. *ordinam. tit.*15.*l.*2.*fol.*305.307. Ioannes Molina *in different.inter forum consc.& content.differ.*25. Sotus 4.*dist.*41.*q.vnica,art.*4. Ledesm. 2.4.*q.*18.*art.*1. *dub.* 16. *ad* 3. §. *sed oppositam sententiam*, *sub finem.* Cæpola *cautela* 38.*vers.vndecima cautela.* Ludouicus de Sardis *tract. de natura liberorum*, *fol. vltim. vers.*11. *volum.*9. Et hæc sententia est multo probabilior, quàm prima, & secunda.

4 Nota, quòd si non sint aliqui hæredes ab intestato, sunt restituenda ea bona pauperibus, vel aliis vsibus publicis. Sic Perez, & Sotus *ibidem.* Et pro hoc intelligendi sunt Sotus *lib.*4. *de iust. q.*5. *art.*1. *fine*, & Ledesm. *vbi suprà*, §. *secundò dicit*; vbi dicunt dicta bona eroganda esse in pauperes, nisi ti meretur id ad fisci notitiam peruenturum: sunt enim intelligendi (vt ipsi *locis citatis* se explicant) quando deficiunt hæredes ab intestato.

Dubium XXII.

An lata sententia per iudicem, vt restituantur hæc bona, quæ pater heredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari.

1 Sit conclusio. Lata sententia, si hæres, qui præstitit fidem, sit Clericus, hæreditas applicabitur fisco Ecclesiæ; si verò sit laicus, fisco sæculari: & hoc nulla facta differentia, an testator pater sit laicus, vel clericus. Ratio, quia cùm hæc pœna imponatur à iure propter delictum hæredis præstantis fidem, meritò applicatur fisco suæ iurisdictionis. Sic Anton. Gomez *l.*9.*Taur.n.*29. Ledesm. 2.4.*q.*18.*art.*1.*dub.*16. Bernard. Diaz *pract.crimin. c.*58. Couar. 4.*decret.*2.*p.c.*8.§.5.*n.*10. Perez *lib.*1. *ordinam. tit.*3.*l.*22. Bald. *l.si quis*, *C.de Episc.& Cler.* Paulus de Castro *ibi*, Cassanæus *in consuetud. Burgundiæ rub.*8.§.5.*n.*4. Felin. *cap.quia, de iudic.* Segura *l.*3.§.*vltimo,num.*145.*ff.de liber.& posthum.*

Dubium XXIII.

An hæres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis spurio, vocatus à iudice, & rogatus, an præstiterit fidem, teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit teneri absolutè fateri veritatem; quia eam occultare cedit in damnum fisci, cui applicanda est hæreditas. Sic Cardin. *consil.*35. Bart. *l.fin.num.*10.*ff.de his, qu bus, vt indign.* Felin. *cap. intimauit, de testibus*, Nauarr. *cap. inter verba, corol.*65. *num.*802. *vers. lo septimo*, *iuncto num.*807. *vers. al septimo.*

Secunda sententia dicit non teneri respondere, 2 nisi præcedente infamia; quia cùm hic agatur de pœna soluenda, nam restituere fisco illa bona est in pœnam fidei præstitæ, non rogauit iudex iuridicè, nisi præcedat infamia contra eum, qui fidem præstitit. Hanc docet Couar. 4. *decret.*2.*p.c.*8.§.5. *num.* 10. & est verior. Sed de hoc latè dixi *lib.* 3. *summæ, cap.*6. pluribus Doctoribus *ibi* citatis.

Dubium XXIV.

An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarem aliquid ex paternis bonis capere.

Nota ex Syluest. *hereditas*, 4.*q.*3. quòd substitutio vulgaris dicitur, quæ à quolibet testatore de vulgo fieri potest, & cuilibet de populo, *Instit. de vulg. subst.* vt, instituo hæredem Petrum, & si ipse noluerit, vel non potuerit hæres esse, substituo Ioannem. Et est duplex, quædam expressa, quæ fit per hanc negationem, *non*, vt in exemplo posito: alia verò tacita, quando scilicet negatio non exprimitur, sed includitur, vt, Petrum, & Ioannem hæredes instituo, & eos inuicem substituo: intelligitur enim quòd altero nolente, vel non potente esse hæredem, alter sit in solidum. Alia est substitutio pupillaris, quæ fit soli pupillo, vt, instituo filium meum hæredem, & si intra ætatem pupillarem decesserit, substituo Petrum. Substitutio fideicommissaria dicitur (vt notat Syluest. *ibi q.*1.) quando quis instituit hæredem, & petit ab eo, vt restituat alteri. 1

His positis statuam conclusiones. Sit

Prima conclusio: spurius non potest substitui à patre vulgariter. Ratio, quia per substitutionem vulgarẽ testatori succeditur immediatè: at spurius est incapax succedendi testatori, vt patet ex supradictis. Maior patet *Instit. de vulg.in principio.* Hanc tenent Matienzo *lib.*5.*ordin.tit.*8.*l.*6.*gloss.*3.*num.*5. Rojas *epitome success.cap.*10. *num.*48. Syluest. *verbo filij,q.*4. Tabien. *num.*3. Rosella *num.*5. Menchaca *lib.* 3.*controu. illustrium*, *cap.*102. *num.* 9. Molina *lib.*2.*de primog.cap.*11. *num.*28. Bart. *l.si is, qui,ff.de vulg.num.*1. *&* 2. Anton. Gomez *l.*9.*Taur.num.*20. Couar. 4.*decret.*2.*part.cap.*8.§.5.*num.*4. Benedictus *cap. Raynutius*, *de testam. verbo*, *& vxorem nomine Adelasiam*, *decis.* 5. *num.*128. Plaza *epitome delict. lib.*1.*cap.*41.*num.*13. Dueñas *regula* 366. *num.* 12. Speculator *tit.de success.ab intestato*, §.1.*n.*28. Perez *lib.*5. *ordinam.tit.*3.*l.*22.*fol.*153. *vers. ex quo meritò*, gloss. *Auth.quibus modis natur.effic.sui*, §.*finali*, *vers. participium*, *collat.*7. Vermondus relatus à Dueñas *vbi suprà.* 2

Secunda conclusio. Spurius non potest substitui à patre fideicommissaria substitutione. Probatur, quia per hanc succeditur testatori mediante persona instituti hæredis. *l. cohæredi*, §. *cum filia*, *ff. de vulg. & pupil.* Sic Matienzo, Anton. Gomez, Molina, Couar. Dueñas, Perez, Menchaca, Benedictus, Plaza, *vbi suprà.* 3

Quòd si obiicias, quòd hæc conclusio videtur 4 contraria

contraria iis, quæ *suprà dub.* 20. *num.* 8. dixi, scilicet hæredem institutum sub fideicommisso de dando spurio bona paterna, posse ei dare, & spurium posse ea recipere; sed hæc est substitutio fideicommissaria; ergo. Respondetur non esse contrariam hanc conclusionem illi doctrinæ; quia ibi non diximus illud fideicommissum valere, sed est inualidum: & sic spurius non habet ius ad id petendum, nec hæres grauatus tenetur ei dare; & sic substitutio illa fideicommissaria est irrita: at potest hæres grauatus sua sponte tanquam verus dominus dare spurio, & spurius recipere.

5 Tertia conclusio. Si pater instituat spurium, & eum per fideicommissum grauet, & restituat hæreditatem alteri, adhuc institutio illa spurij est nulla. Ratio, quia hæres sic grauatus redditur verus dominus illius hæreditatis, vt dixi *vbi suprà eodem dub.* 20. *& num.* 8. & habet quartam Trebellianicam deducendam ex illa hæreditate: vt est videre apud Syluest. *hæreditas* 4. *q.* 2. *fine.* Hanc tenent Matienzo plures referens *vbi suprà num.* 8. Xuarez *allegat.* 27. *num.* 22. Rojas *vbi suprà num.* 50. *glossa l. eam, quam. C. fideicommiss.* Padilla *dicta l. eam, quam, num.* 121. Peralta *l. heredem, num.* 90. *ff. de legat.* 2. Gregor. Lopez *l.* 19. *tit.* 3. *part.* 6. *verbo hered. ar.*

6 Nota tamen, quòd licèt talis institutio spurij sit nulla, at valebit fideicommissum: & similiter si pater instituat spurium hæredem, & ei vulgariter substituat aliquem, licèt institutio sit nulla, at substitutus admittetur per vulgarem substitutionem, fisco, & hæredibus ab intestato exclusis. Sic Matienzo *ibi n.* 8. plures referens.

7 Quarta conclusio. Spurius potest à patre pupillariter substitui filio legitimo. Ratio, quia per hanc substitutionem, non patri, sed fratri impuberi succeditur: pater enim facit testamentum nomine filij legitimi impuberis. *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil.* Sic Syluest. Tabien. Rosel. Dueñas, Couar. Anton. Gomez, Vermondus, Batt. Speculator, Plaza, Matienzo, Menchaca, Benedictus *vbi suprà.* Bald. *l. eam, quam, C. de fideicommiss. n.* 53. Pincillus *l.* 3. *C. de bonis mater. num.* 21. glossa *Auth. quibus mod. natur. effic. sui*, §. *finali. vers. participium, collat.* 7. Iason, Paulus, & Alex. *dicta l. si is, qui ex bonis*, Acosta *cap. si pater, de testam.* 2. *p.* §. *bona omnia, num.* 7. Salizetus *l.* 1. *C. de natur. liber.* Rojas *vbi suprà num.* 50.

8 Nota primò conclusionem hanc esse certam, si loquuntur de bonis, quæ aliunde habuit pupillus, quàm à patre; in his enim potest spurius pupillariter substitui, nec in bonis eius, sed pupillo in eius bonis. At si loquamur de bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt, est grauis difficultas, de qua *dubio sequenti* erit sermo.

9 Secundò nota conclusionem esse certam stando in iure communi: at iure regio dicit Anton. Gomez *vbi suprà* esse correctam, & sic non posse spurium iure regio pupillariter substitui; quia iure regio spurius non potest succedere consanguineis patris, *l.* 6. *tit.* 8. *lib.* 5. *nouæ recopilat.* quare cùm pupillus sit patris consanguineus, nempe eius filius, nequit ei spurius succedere. Sed hoc verum est de spurio Clerici filio, is enim nequit iure regio pupillariter substitui, propter rationem dictam: at in aliis spuriis deceptus est Antonius Gomez, nam illa lex 6. prohibens spurios succedere consanguineis patris, non loquitur de omnibus spuriis, sed de filiis Clericorum: & cùm

sit pœnalis, ad alios spurios extendenda non est. Sic Matienzo *vbi suprà n.* 7. Acosta *vbi suprà n.* 13. & quòd filij Clericorum non possint pupillariter substitui iure regio, docet etiam Perez *vbi suprà.*

Tandem nota, quòd in pupillari substitutione, 10
in qua spurius pupillariter substituitur, non continetur tacita vulgaris, & ideò pupillo repudiante paternam hæreditatem, spurius non succedet in bonis paternis ex vi vulgaris tacitæ; quia, vt dixi, per vulgarem patri succeditur. Sic plures referens Matienzo *vbi suprà num.* 6. Anton. Gomez *vbi suprà.* Iason *suprà num.* 9.

Dubium XXV.

An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.

Quòd succedere possit in bonis, quæ aliunde 1
pupillo prouenerunt, certum est, vt dixi *dub. præced.* nunc verò circa bona, quæ à patre prouenerunt, versatur difficultas.

Duplex est sententia.

Prima docet, non posse succedere in bonis, 2
quæ pupillo à patre prouenere. Ratio, quia spurius est incapax succedendi in bonis paternis, maximè cùm ea bona iudicio patris sit habiturus. Item probatur ex *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil. substit.* ibi, *vt ex bonis, quæ testatoris fuerant, amplius capere non possit: quòd si pupillo aliquid præterea acquisitum esset, non impediri eum capere, quasi à pupillo capiat.* Hæc *ibi.* Hanc sententiam tenent Batt. *dicta l. si is, qui ex bonis, num.* 1. 2. Iason *ibi num.* 1. *&* 8. Paulus, & Alex. *ibi.* Matienzo *lib.* 5. *ordinam. tit.* 8. *l.* 6. *glossa* 3. *num.* 5. Baldus *l. eam, quam, num.* 53. *C. de fideicom.* Menchaca *lib.* 3. *controu. illustr. cap.* 102. *n.* 9. Anton. Gomez *l.* 9. *Taur. num.* 20. Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 8. §. 5. *num.* 4. Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verb. & vxorem nomine Adelasiam, decis.* 5. *num.* 128. Plaza *epitome delict. lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 13. Dueñas *reg.* 366. *ampliat.* 12. & refert Vermondum Speculator *tit. de success. ab intestato*, §. 1. *n.* 28. Perez *lib.* 5. *ordinam. tit.* 3. *l.* 22. *fol.* 153. *ver. ex quo meruit.*

Secunda sententia docet posse spurium ex pupillari substitutione succedere, non solùm in 3
propriis pupilli facultatibus, quæ aliunde, quàm à patre illi obuenere, sed etiam in legitima, quæ ex patre pupillo obuenit. Probatur, quia bonis propriis pupilli annumerari debet legitima, quam capit à patre, non ex voluntate sua, sed ex legis necessitate; vt colligitur ex textu cum glossa *verbo, necessario, Auth. de hæred. & falcid.* §. *si quis verò non implens, collat.* 1. *& ex l. coheredi*, §. *quòd si hæredem, vers. nec fideicommisso, ff. de vulg.* vbi textus dicit proprias filij facultates fideicommisso non teneri: ex quo textu veteres, & iuniores interpretes colligunt partem, quæ ex lege filio debetur, fideicommisso non teneri, quasi ea pars censenda sit inter proprias filij facultates. Item ex *l. vnum ex familia*, §. *si de falcidia, ff. de legat.* 2. vbi sic dicitur: *Quid est, quod de suo videtur reliquisse, qui quod reliquit, omnimodo reddere debuit.* Tandem probatur; quia hæc substitutio pupillaris in bonis, quæ filio à patre prouenerunt, sortitur effectum post obitum patris: at post obitum patris illa bona sunt omnino filij; ergo spurius succedens in illis non succedit in bonis patris, sed in

I 2 bonis

bonis filij pupilli. Nec obstat, quòd succederent in illis ex dispositione patris; quia pater non disponit, nec testatur nomine proprio, sed nomine filij: & ita potiùs succedit spurius ille fratri pupillo. Hanc tenet Acosta *cap. si pater, de testament. 2. p. §. bona omnia, à num. 7. vsque ad* 13.

4 Et notat Acosta *n.* 11. quòd si pater meliorasset filium impuberẽ in tertio bonorum, & substituisset spurium pupillariter, posset spurius succedere in illo tertio, licèt ille impubes habeat alios fratres legitimos; quia licèt pater habeat facultatem meliorandi vnum ex filiis, vel nepotibus in tertio: at omnia bona patris, etiam tertium, deducto quinto, sunt legitima filiorum *l. 9. tit. 5. lib. 3. fori l.* 17. 18. 19. 20. *Tauri.*

5 Tandem respondet Acosta *num. 7. ad l. si is, qui ex bonis*, quòd eo tempore verum continebat, eo quòd tunc legitima liberorum non numerabatur inter proprias filiorum facultates, & ideò poterant filij grauari in legitima: at cùm hodie numerentur inter proprias filij facultates, secus sentiendum est.

6 Sit conclusio: Prior sententia est communior, & probabilior: at hæc posterior est satis probabilis, & tutè amplecti potest.

Dvbivm XXVI.

An si pater præcipiat in testamento bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos, posit exequutor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid de illis bonis paternis vltra alimenta.

1 Sit conclusio. Talis exequutor non potest aliquid de illis bonis vltra alimenta, ad quæ tenebatur pater, conferre illi spurio filio testatoris. Ratio, quia cùm exequutor non sit dominus illorum bonorum, sed pater, & exequutori tantùm committatur illorum distributio, non censetur conferre exequutor, sed pater: vt expresè habetur *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, ff. de legat.* 2. at spurius est incapax recipiendi aliquid à patre vltra alimenta. Cõclusio est certissima: eam tenet Peralta *d. l. vnum ex familia, n.* 28. Padilla *ibi, §. si de falcidia, n.* 2. Cæpola *cautela* 38. Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia, num.* 12. Paulus de Castro, Iason, Alex. *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil.* Bartol. *l. fin. num. 7. ff. de his, quibus vt indig.* Bald. *l. ab eo, C. de fideic.* Bertachiuus, Ioan. Gualdensis, Corneus, Vermondus, quos refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 5. num.* 2. Plaza *epitome delict. lib. 1. cap. 41. num.* 17. Rojas *epitome success. cap. 20. num.* 77. Xuarez *l. 1. tit. 6. de las herencias,* qui incipit, *todo home, lib. 3. fori, num.* 21. Gabr. Paleotus *lib. de nothis & spuriis, cap. 44. num.* 2. Gregorius Lopez *l. 13. vers. en poridad, tit. 7. part.* 6. Couarr. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 5. num.* 3. Benedictus *cap. Raynutius, de testament. verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis. 5. num.* 122. 127. Boërius *decis. 127. num.* 14. 15. Dueñas alios referens *regula* 366. *ampliat.* 6. Palacios Rubios *l. 9. Taur. num. 16. & cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. num.* 2. Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 5. n.* 12. 13. & est communis sententia.

***

Dvbivm XXVII.

An exequutor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, posit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi.

Sit conclusio. Talis exequutor potest conferre ex illis bonis filio suo spurio. Probatur, quia licèt pater ex suis bonis nil largiri possit filio suo spurio, at ex bonis testatoris potest; quia non censetur ipse dare, sed is, qui eum fecit exequutorem, *l. vnum ex familia, §. si de falcidia. ff. de legat.* 2. vbi Padilla hanc tenet, *n.* 3. & Peralta *ibi num.* 27. Iason, Alexand. Paulus de Castro *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg.* Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia. num.* 12. Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 5. num.* 5. Syluest. *verbo filij, q. 4. dicto* 2. Rosel. *ibi num.* 8. Ioannes Barahona *in addit.* ad Palacios Rubios *cap. per vestras, notab. 3. §. 24. litera B.* Mantica *de coniect. vltim. voluntat. lib. 8. titul. 5. num.* 12. 1

Hinc infertur obligatum ad restituendum pauperibus aliqua bona incerta iniustè acquisita, vel etiam inuenta, iuxta probabilem opinionem posse dare filio suo spurio pauperi, quia non dat de bonis suis, nec nomine suo, sed nomine domini incerti. 2

Dvbivm XXVIII.

An posit pater filium spurium hæredem instituere sub conditione, si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio.

Et videtur non posse sic institui; quia in hæredum institutionibus conditionalibus, oportet hæredem capacem esse tempore testamenti, mortis, & aditionis hæreditatis; vt habetur *l. si alienum. §. in extraneis, ff. de hæred. instit.* 1

Sit conclusio. Tutissimum est patri, vt spurium hæredem instituat sub conditione, si à Principe fuerit effectus legitimus: & tunc sequuta legitimatione patris hæreditatem absque animæ periculo obtinebit. Ratio, quia institui iure potest incapax in tempus, quo capere poterit. *l. in tempus, ff. de hæred. instit. l. sicut*, & *ibi* glossa *in principio, ff. quib. mod. vsusfruct. amitt.* Nec obstat *dicta l. si alienum*, quia loquitur in conditione extrinseca: secus in conditione intrinseca, & quæ à iure intelligitur, qualis est hæc, cùm erit capax hæres. Hanc tenent Bald. Aretin. & Alexand. *l. Gallus, §. instituens, ff. de liber. & posthum.* Iason, Lancelotus, Decius, Gualdensis, Cotta, quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 5. num.* 12. Dueñas, plures referens *reg. 366. limit.* 1. Anton. Gomez *l. 9. Taur. num.* 18. Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 29. num.* 4. Montalbus *lib. 3. fori, tit. 5. lib. 10. vers. en adulterio*, Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. gloss. 8. num.* 19. Perez *l. 22. tit. 3. lib. 1. ordinam. fol.* 100. Acosta *l. Gallus, §. & quid si tantùm, 2. part. num. 172. ff. de liber. & posthum. & lib. 1. select. cap. 8. num.* 14. Molina *lib. 2. de primogenis. cap. 7. num.* 40. 41. Gabriel, & Paleotus *lib. de nothis, & spuriis, cap. 45. n.* 2. 3. Anton. Gabriel 2. *tomo commun. opin. lib. 17. fol. 313. pag.* 2. Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent. §. testamentum,* . 2

mentum,q.31. Menehaca *lib.3.controu.illustr.c.102. num.19.* Gregor. Lopez *l.19.tit.3.part.6.vers.heredar*, contra Baldum *l.eam, quam, C. de fideicommiss.* contrarium sententem.

Dubium XXIX.

An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim, pendente conditione, bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit non posse petere, nec administrare. Ratio, quia esset fraudem facere Regi, quæ reddit spurium bonorum paternorum incapacem. Sic Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 19.* alios referens. Matienzo *lib.5.ordinam. tit.8.l.6 gloss.8.n.20.* Gregor. Lopez *l.19. vers.heredar,tit.3.part.6.* Immola *l.in tempus,ff.de hered.instit.*

2 Secunda dicit posse interim petere, & ea administrare, vt curatorem: quòd si postea non obtineat legitimationem, tenebitur reddere rationem vero, & legitimo hæredi. Et probatur ex *l. si quis instituatur hares in diem,ff.de hered.instit.* Hanc tenet Baldus, & Angel. *ibi.* Couar. 4. *decret.2.part. cap.8.§.5. num.12.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §.29.num.4.* Dueñas *regula 366.limit.1.* Montalbus *lib.3.fori,tit.5.l.10.vers.en adulterio.* Gabr. Paleotus *lib. de nothis, & spurys,cap.45.n.2.3.* Iulius Clarus *lib.3.recept.sentent.§.testamentum,q.31.* Anton. Gabr. 2. *tomo commun. opin. lib.17. fol.313.pag.2.* & hæc sententia est probabilior.

Dubium XXX.

An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filys spurys.

1 SIt prima conclusio. Pater potest legare quidquid voluerit filiis naturalibus ex consensu legitimorum. Probatur, quia in fauorem legitimorum inductum est, quòd pater nequeat vltra quintum relinquere filiis naturalibus: quod inde constat; quia non extantibus filiis legitimis, potest naturalibus omnia bona relinquere. Sic Couar. 4.*decret.2.p.cap.8.§.4.num.11.* Aimon *consil.200. num.59.* Matienzo *lib.5.ordin.tit.8.l.9.gloss.1.n.7.*

2 Nota hunc consensum filiorum legitimorum non sat esse tacitum, sed necessariò futurum esse expressum, vt notant Aimon, Matienzo, Couar. *ibidem.* Immò hic consensus præstandus est naturalibus liberis præsentibus. Aimon, & Couar. *ibi.*

3 Secunda conclusio. Pater non potest filiis spuriis aliquid vltra quintum relinquere, licèt legitimi consensum præbeant in vita patris. Ratio, quia prohibitio relinquendi aliquid spuriis, non est in fauorem legitimorum. Quod inde constat, quia pater carens filiis legitimis, nequit spuriis vltra quintum relinquere: sed hæc prohibitio facta est in odium delicti paterni. Sic Matienzo *ibi,* Tello alios referens *l.10. Taur.num.8.*

4 Vltima conclusio. Si consensus fuit præstitus à filiis legitimis post obitum patris, consensus iste operabitur, vt spurius consequatur illud à patre relictum. Ratio, quia post obitum patris effecta sunt ea bona filiorum legitimorum: ergo possunt ea dare fratribus spuriis, quia non capiunt spurij ea à patre, sed à fratribus tanquam veris dominis: & non sunt prohibiti spurij succedere fratribus. Sic Tello, Matienzo *ibi.*

5 Nota conclusionem esse limitandam, nisi hi spurij sint filij Clericorum; quia hi non possunt succedere consanguineis paternis, *l.6. tit. 8. lib.5. noua recopil.* & sic licèt legitimi consentiant post patris obitum, consensus hic non erit sufficiens, vt filij Clericorum possint aliquid capere vltra alimenta. Sic Matienzo *ibi.*

Dubium XXXI.

An pater possit relinquere quintum spurys ad alimenta, quando spury aliunde habent alimenta, vel artificium norunt ex quo sine dedecore possunt victum quærere.

DVplex est sententia.

1 Prima ait, quòd quamuis spurius sit ditissimus, potest ei pater legare, vel donare quintum bonorum ad alimenta. Probatur, quia *lex 10.Taur.* quæ hodie est *l.8.tit.8.lib.5. noua recop.* videtur absolutè permittere patri dare quintum spurio ad alimenta. Item, quia mater potest dare quintum filio nato ex concubitu damnato, licèt is ditissimus sit, vt fatentur omnes, & *supra* dixi; sed non minus est incapax ille recipiendi aliquid à matre, iuxta *l.9. Tauri,* quàm hic à patre; ergo. Hanc tenent Couar. 4. *decret.2.part.cap.8.§.6.num.10.* Gregor. Lopez *l.10.tit.13. vers. heredar, part.6.* & pro hac sententia refertur à Couar. Aimon *consil.199.* Sed minus benè (vt pulchrè notat Tello *vbi infra*) quia Aimon, vt est videre *ibi num.10.* tantùm docet spurio, qui nullas habet facultates, licèt possit ex artificio viuere, posse patrem relinquere alimenta, quia reputatur is filius inops; & in filio spurio, qui est diues, apertè tenet *n.11.* contrarium.

2 Secunda sententia docet nõ esse capacem spurium recipiendi à patre, nec per viam donationis, nec testamenti, tale quintum, quando habet aliunde alimenta, vel officium personæ condignum, ex quo sine dedecore possit victum quærere. Probatur, nam *l.10.Taur.* non voluntariè patri permittit dispositionem quinti respectu superiorum: sed quando tenetur ipsos alere, sed spurium aliunde habentem alimenta, vel officium personæ condignum, ex quo possit victum quærere, non tenetur pater alere, secundùm omnes: ergo non potest tali spurio relinquere quintum. Item, quia pater omnino prohibetur spurio aliquid relinquere, at ius canonicum, *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim.* considerans esse de iure naturali alimenta præstari à patre, ne filius fame periret, correxit ius ciuile, præcipiens, vt alimenta det pater spurio; sed in hoc casu non est ius obligans patrem ad alimenta, & cessat ratio, quia filius non peribit fame, cùm aliunde habeat alimenta: ergo in hoc casu standum est dispositioni iuris ciuilis, vt nihil possit à patre recipere talis spurius. Hanc tenent Tello *l.10. Taur.num.6. & 7.* Rojas *epitome success. cap.22.num.3.* Molina *lib.2.de primog.cap.15.n.54.* Matienzo *lib.5. ordinam. tit. 8. l.8. gloss.1. num.13. 14.* Decius *consil.576. num.2.3.* Baptista *l.si qua illustris,C.ad S.C. Orphit.n.93.* Calcaneus, & Iacobus de Puteo relati per Tello. Pro eadem sententia

sunt allegandi *dub. sequenti*, dicentes non posse dare integrum quintum patrem spuriis, quando quintum excedit alimentorum necessitatem. Idem Gutierr. *lib. 2. pract. q.* 110. & hæc sententia est multo probabilior.

3 Ad argumentum in contrarium facilè respondetur disparem esse rationem, quia matri absolutè permittitur *l. 9. Taur.* dare quintum filio nato ex coitu damnato, & ita potest ei dare, licèt sit ditissimus; at patri non permittitur absolutè dare filio spurio, sed quando tenetur ad alimenta: quare cùm ad hæc non teneatur, quando spurius est dives, non potest tunc dare.

Dubium XXXII.

An quando spurius pauper est non habens aliunde alimenta, possit ei pater integrum relinquere quintum, si illud excedat alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ, & qualitatis spurij.

Duplex est sententia.

1 Prima docet posse illi integrum quintum relinquere. Ratio, quia *l.* 10. *Taur.* permittit patri, vt ratione alimentorum relinquat spurio quintum. Sic Couar. 4. *decret. 2. part. cap.* 8. §. 6. *num.* 8. Baëza *de non meliorandis filiab. cap.* 8. *num.* 31. & pro hac sententia est Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab.* 3. §. 24. *fine*; & Spino *speculo testam. gloss.* 16. *tit. de spuriis, num.* 103.

2 Secunda sententia docet non posse tunc integrum quintum relinquere, sed quod ad alimenta sufficit. Probatur primò rationibus, quibus probata est sententia secunda in dubio præcedenti. Item, quia spurius cuiuscumque partis bonorum patris est incapax, & sola alimenta miserationis causa indulsit eis lex, & sic certis finibus circumscripsit capacitatem recipiendi, & dandi: ergo extra hos limites effectus non producitur, *l. age cum Geminiano, C. de transact.* Hanc docent Tello *l.* 10. *Taur. n.* 9. Matienzo *lib.* 5. *ordinam. tit.* 8. *l.* 8. *gloss.* 1. *num.* 12. 13. 14. Palacios Rubios *rubr. de donat.* §. 50. *num.* 27. Baldus *l. eam, quam, C. de fideicommiss. n.* 41. Socinus *volum.* 4. *consil.* 2. *num.* 5. Baptista *l. si qua illustris, C. ad S. C. Orphic. num.* 93. Gabr. Paleotus *lib. de nothis, & spuriis, cap.* 45. *num.* 8. Capicius *decis. Neapolis* 181. *num.* 1. Cassanæus *in consuetud. Burgundiæ, tit. de success. rub.* 8. §. 3. *num.* 11. Idem Gutierr. *lib.* 2. *pract. q.* 110. & hæc sententia est multo probabilior.

Dubium XXXIII.

An si quintum non sufficiat ad alimenta, possit pater filio spurio plusquam quintum relinquere.

1 Supponendum est dupliciter posse contingere quintum esse sufficiens ad alimenta, vel ad alimenta secundùm necessitatem naturæ, vel ad alimenta secundùm decentiam status. Hoc supposito, variæ sunt sententiæ.

2 Prima docet nullo pacto posse patrem relinquere spurio ad alimenta plus quàm quintum, licèt illud sufficiens non sit. Probatur ex *l.* 10. *Taur.* vbi sic dicitur: *Quando el padre esta obligado a dar alimentos al espurio, por virtud de la tal obligacion no le pueda dar mas que el quinto.* Sic docent Tello *eadem l.* 10. *Taur. n.* 3. & 4. Rojas *epitome success. c.* 21. *num.* 17. *cum sequentibus.*

Secunda sententia docet, quòd quando quintum non est sufficiens ad alimenta, potest pater spurio plus quàm quintum relinquere. Ratio, quia dare sufficientia alimenta filiis, est de iure naturæ, quod non potest lege humana tolli. Sic tenent Couar. 4. *decret. 2. part. cap.* 8. §. 6. *num.* 8. Perez *l.* 22. *tit.* 5. *lib.* 1. *ordinam. vers. verstatur etiam.* Gregor. Lopez *part.* 6. *tit.* 13. *l.* 10 *vers. heredar, & l.* 8. *vers. menester.* Spino *speculo testam. gloss.* 15. *tit. de filiis legit. num.* 122. 3

4 Nota quòd Gregor. Lopez *dicta l.* 10. loquitur, non extantibus descendentibus legitimis: & *dicta l.* 8. dicit quòd extantibus legitimis descendentibus, non est capax spurius recipiendi quoad proprietatem vltra quintum: at poterit petere ab hæredibus patris, vt eum alant in illa parte, in qua quintum non est sufficiens. 4

Tertia sententia dicit, quòd aut alimenta petuntur secundùm qualitatem personarum vltra necessitatem viuendi: & tunc siue pater habeat descendentes legitimos, siue non, non tenetur relinquere naturalibus filiis aliquid vltra quintum, nec spuriis, etiamsi velit, potest, licèt quintum non sat sit ad statum, si sat sit ad naturam: & si habet legitimos, nequit filiis naturalibus vltra dictum quintum relinquere. Ratio, quia l. 10. Taur. seruanda est; tantùm enim ex lege naturæ tenetur pater ad vitæ necessaria, quia dignitas personarum à iure naturali inuenta non est. Si verò petantur alimenta ad vitam necessaria, nec ad id sat sit quintum, aut pater habet alios descendentes legitimos, & tunc nequit vltra quintum relinquere, licèt illud sat non sit, quia licèt illa alimenta sint de iure naturæ, at ex eodem iure procedit legitima, & potuit ius ciuile ex causa, scilicet vt maior sit legitimorum legitima, taxate illa alimenta: si verò non habeat descendentes legitimos, tenetur ea alimenta, etiamsi quintum excedant, quibuscumque filiis etiam spuriis pater relinquere; quia sunt de iure naturæ, & non prohibentur aliqua lege. Sic tenet Molina *lib. 2. de primog. cap.* 15. *num.* 53. & Gutier. *lib. 2. pract. q.* 109. 5

Quarta sententia docet, quando alimenta sufficiunt ad naturam, sunt autem ad statum necessaria ampliora, quàm quintum, non posse patrem dare spuriis vltra quintum: quando verò sunt necessaria ad naturam, posse dare vltra quintum, licèt filiorum legitimorum legitima minuatur; quia hæc alimenta petit spurius, ac creditor debitum, at debita minuunt legitima. Sic Baëza *lib. de non melior. filiab. causa dotis, cap.* 8. *n.* 28. 29. & 30. Sit tamen pro resolutione 6

Prima conclusio. Vbi pater non habet descendentes legitimos, potest vltra quintum relinquere filio spurio, quando quintum non sat est ad alimenta. Probatur, quia pater tenetur alere spurium (vt dicam *dub. sequenti*) non tantùm iuxta indigentiam naturæ, sed etiam iuxta indigentiam status, & non extantibus descendentibus legitimis, nulla est lex, quæ prohibeat patri relinquere vltra quintum, quando ea tota summa ad huiusmodi alimenta est necessaria: nam *l.* 10. *Taur.* quæ magis vrget, loquitur, quando extant descendentes legitimi, vt clarè constat ex illis verbis: *Mas de la quinta parte, de la qual podia disponer por su anima.* Ecce lex 7

hæc

hæc clarè loquitur, vbi supersunt descendentes legitimi; quia ipsis non extantibus, potest pater non tantùm quintum, sed etiam totam substantiam pro anima expendere. Hanc tenet Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 8. glossa 1. à num. 7. vsque ad 12.* Gregor. Lopez *part. 6. tit. 13. l. 10. vers. heredar*, vbi hæc verba dicit, non extantibus legitimis potest pater vltra quintum spurio relinquere, si quintum non sat sit, attenta qualitate, & dignitate spurij. Eandem tenet Perez *suprà* citatus, qui indistinctè tenet posse patrem relinquere spurio vltra quintum, quando illud non sat est ad alimenta: & loquitur *ibi* de filio Clerici, qui regulariter nec habet, nec habere potest filios legitimos: & sic non est contra nos, sed loquitur, non extantibus filiis legitimis.

8 Secunda conclusio. Licèt extent filij legitimi; si quintum non sat sit ad alimenta secundùm necessitatem naturæ, potest pater relinquere spurio vltra quintum. Probatur, quia hæc alimenta sunt de iure naturæ, & ea petit filius, ac creditor debitum, at debita minuunt legitimam. Nec l. 10. Taur. est contra hoc: intelligenda enim est quando alimenta excedentia quintum sunt tantùm necessaria ad statum, nec ea lex sit iuri naturali aduersa. Sic contra primam, & tertiam sententiam tenent Matienzo, Baëza *vbi suprà*; & colligitur ex Couar. *vbi suprà*. Im mo, vt ait Matienzo, compelli potest pater in hoc casu, & eius hæredes, modò filiis legitimis alimenta non desint.

9 Tertia conclusio. Si pater habeat descendentes legitimos, & quintum sat sit ad alimenta secundùm naturam, non tamen ad alimenta secundùm statum, non potest pater vltra quintum aliquid spuriis relinquere. Probatur, quia talia alimenta non sunt de iure naturæ, & pater expressè est prohibitus, non defraudet descendentes legitimos, nisi in quinto. Sic tenent Molina, Baeza, Tello, Rojas *vbi suprà*, & colligitur expressè ex Matienzo, & Gregor. Lopez *dicta l. 10. vers. heredar*; nec Perez, vt dixi, tenet oppositum, quia loquitur de filio Clerici, qui non habet descendentes legitimos. Nec etiam Couarr. est contra hanc sententiam, quia apertè loquitur quando alimenta petuntur secundùm naturæ indigentiam, quod nos fassi sumus.

Dubium XXXIV.

An alimenta sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel etiam secundùm status decentiam.

Duplex est sententia.

1 Prima docet hæc alimenta, quæ miserationis causa præstantur, iuxta necessitatem victus non attenta personarum dignitate, esse censenda. Sic Bald. *l. si maritus, ff. soluto matrim.* Cassanæus *cons. 39. num. 55.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. num. 3. & rubr. de donat. §. 65. num. 52.* Baëza *de non melior. filiab. cap. 8. num. 30.*

2 Secunda sententia docet hæc alimenta præstanda esse secundùm status dignitatem; vt colligitur ex *l. sed & si quid. §. sufficienter, ff. de vsufruct.* & iniquum, ac rationi dissonum esset filio Ducis solùm præstari à patre panem, & olera, quæ ad naturæ solius sustentationem sufficiunt. Hanc tenent glossa *l. nepos Proculo, ff. de verb. signific.* Iason *§ fin. Instit. de act. & §. item Seruiana, num. 64. eod. tit.* Alexand. *dicta l. si maritus*, Immola *l. Nesennius, §. finali, ff. de re iudic.* Aretin. *consil. 17.* Couarr. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 6. num. 7.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 15. l. 2. fol. 307.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 15. n. 55.* Manenzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 8. gloss. 1. num. 1. & 10.* Tello *l. 10. Taur. num. 2.* Gomez Arias *l. 7. Taur. num. 16. 17.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 41.* Sit

Prima conclusio. Multo probabilius est teneri patrem exhibere alimenta spurio secundùm status dignitatem, vt docet secunda sententia. Patet ex rationibus, & Doctoribus illius. 3

Secunda conclusio. In his alimentis præstandis non tantùm habenda est consideratio ad personam spurij, sed ad omnes personas, quas filius alimentandus tenetur alere. Sic Tello *ibi n. 10.* Matienzo *ibidem n. 15. 16.* 4

Hinc infertur esse considerandam personam vxoris, licèt patre reluctante filius eam accepetit, *l. si quis à liberis, §. non tantùm, ff. de liber. agnosc.* Sic Crotus, quem referunt, & sequuntur Tello *ibidem, num. 10.* Matienzo *eod. num. 15. 16.* Philippus Portius *consil. 146. num. 2. & 3.* Couar. *eodem §. 6. num. 4. 5.* qui tamen limitat, modò vxorem honestam duxerit. 5

Secundò infertur, in hac alimentorum assignatione habendam esse etiam considerationem ad liberos spurij. Crotus, Matienzo, Philippus Portius *ibidem*. 6

Vltimò infertur habendam etiam esse considerationem in hac alimentorum assignatiune ad ancillas, & seruos spurij, quibus iuxta suum statum indiget; hæc enim omnia pertinent ad statum spurij, *l. habitatio, ff. de vent. in possess. mitt.* Sic Gutierr. quem refert, ac sequitur Matienzo *ibidem*. Vide Surdum, *de aliment. tit. 7. q. 6. num. 22. & 24.* vbi docet ad videndum, an possit filius se alere ex suis bonis, inspiciendos esse redditus, non proprietatem; & *num. 2.* addit si filius potest viuere ex propriis operibus, non potest petere alimenta: & *num. 12.* limitat, nisi sibi esset indecorum illam artem exercere; & *num. 16.* nisi ars non sat esset ad alimenta. 7

Dubium XXXV.

An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum hæredes, vel tantum spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeat ad patres, & eorum hæredes.

Hoc dubium stando in iure communi non vsquequaque definitum erat. Nam Xuarez *l. 1. tit. 6. de las herencias*, qui incipit, *todo home, lib. 3. fori, à num. 24* latè probat dicens idem obtinuisse in quadam lite in Prætorio Granatensi, hæc alimenta pertinere ad spurios, quoad vsumfructum, & proprietatem, & sic ipsis mortuis pertinere ad eorum hæredes, & non redire ad parentes, nisi pater, quando reliquit alimenta, contrarium disposuisset. Sit tamen 1

Prima conclusio. Communis opinio, & probabilior erat, quòd stando in iure communi alimenta spuriis relicta solùm pertinebant ad ipsos quoad vsumfructum, durante eorum vita; qua finita redibunt ad parentes. Ratio, quia stando in iure 2

communi pater solùm debebat filiis spuriis alimenta: at alimenta morte finiuntur, *l.cum hi, §.si vni,ff. de transact. l.dominus.§.fin. ff. de vsufruct.* Sic Bald. *l.eam, quam, num.41.C. de fideicomm.* Couarr. *4.decret.2.part.cap.8.§.6.num.15.* Tello *l.10.Taur. num.16.* & *ibi* Anton.Gomez *num.42.* Castillo *l.9. Taur.verbo, como quisieren; & l.10. num. 39.* Palacios Rubios *l.9.Taur.num.21. & 56. & cap.per vestras, de donat. notab.3.§.24.num.4.* Baptista *l.si qua illustris,C.ad S.C.Orph.* Bart.& Decius,quos refert, & sequitur Dueñas *regula 396.397. ampliat.3.*

3 Secunda conclusio. De iure huius Regni Hispaniarum alimenta spurio relicta pertinent eo mortuo ad eius hæredes: & sic spurij, dum viuit, sunt quoad vsumfructum,& proprietatem.Sic definitur expresse *l. 10. Taur.* & docent Couarr. Dueñas, Castillo, Palacios Rubios,Tello,Anton. Gomez *vbi suprà*, Baeza *de non melior. filiab. cap. 27.num.7.*

4 Hinc infertur patrem non posse grauamen imponere in quinto, quod relinquit filio illegitimo ad alimenta; quia ex præcisa necessitate, & iuris dispositione illud debet,& ideo cùm non honoret, nequit grauare, *l.ab eo qui,de fideicom.* Sic Molina *lib.2. de primog. cap.11. num. 32.* Tello *l.10. Taur. num.15.* & *ibi* Anton. Gomez *num.43.* Matienzo *lib.5.ordinam.tit.8.l.8.gloss.3.num.4.*

5 Limitandum tamen est hoc, nisi illud quintum excederet quantitatem alimentorum ad ea necessariam, quia in illo excessu potest grauari illegitimus; cùm enim tantùm teneatur pater alimenta exhibere, id, quod superest, voluntariè dat, & sic potest grauare. Sic Tello, & Matienzo *ibi.*

DVBIVM XXXVI.

An possit pater relinquere spurio, vel cuicumque alij filio illegitimo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere, vt post spurij obitum redeant ad patrem, & eius hæredes.

1 Aliqui dicunt non posse id patrem, sed quòd non obstante hoc talia alimenta erunt spurij simpliciter,& omnino, & post eius obitum non redibunt ad patrem, sed ad spurij hæredes. Probatur primò ex *l.10.Taur.* vbi cauetur expresse,vt quantitas relicta spurio ad alimenta transmittatur ad eius hæredes. Item,quia (vt dixi *dub.præcedenti*) pater non potest grauamen imponere in quantitate relicta filio illegitimo pro alimentis. Sic Anton. Gomez *l.10.Taur.num.43.*

2 Alij verò absolutè docent posse patrem legare spurio alimenta ad vitam, & cauere, vt post eius obitum succedat in illis is, quem pater elegerit:& explicant *l.10. Taur.* in quantum præcipit, vt in quantitate relicta pro alimentis succedant hæredes, quos habuerit filius spurius: explicant (inquam) habere hunc intellectum, nisi pater aliud disponat: & sic secus erit,quando pater aliud disposuit, quia scilicet præcepit, vt habeatur ratio necessitatis alimentorum in vita,& non vltrà. Sic Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab.3. §.24.num.10.* Sit tamen

3 Prima conlusio. Si pater leget spurio quid annuum, aut annuos redditus ad alimenta, morte finiuntur ea alimenta, nec transmittuntur ad spurij hæredes: & hoc casu filius de tali legato nil potest disponere. Probatur, pater solùm tenetur alere spurium, dum viuit,sed legans annuum quid durante spurij vita ad alimenta, sufficienter eum alit, dum viuit; ergo. Sic Tello *l.10. Tauri, n.17. 18.*Matienzo *lib.5. ordinam. tit.8.l.8. gloss.3.num.3. & 4.* & in hoc casu tener verum sententia Palacios Rubios citata.

Secunda conclusio. Quando pater legat filio suo spurio fructus alicuius prædij, qui sat sunt ad alimenta,finiuntur similiter morte, nec transmittuntur ad hæredes filij spurij. Probatur eademmet ratione, qua probata est conclusio præcedens: & docent Tello, & Matienzo *vbi suprà*; & colligitur expresse ex doctrina Parlad. *lib.1.de reb.quotid.cap.16. num.4.* Xuarez *l.1.tit.6. lib.3. fori, num.2 a.* vbi dicunt, quòd potest pater spuriæ dare dotem,quoad vsumfructum hac lege, vt ipsa mortua reuertatur ad patrem. 4

Tertia conclusio. Quando quintum legatur, & quod in eo continetur, est necessarium ad alimenta, tunc si pater iubeat, vt illud quintum vendatur, & ex eo ematur aliquid, quod reddat fructus competentes ad alimenta, & quod morte finiatur, illud non transmittit spurius ad hæredes, nec de eo potest disponere. Probatur eadem ratione. Sic Tello. 5

Vltima conclusio. Si pater absolutè legauit aliqua bona ad spurij alimenta, & illum grauauit, vt post mortem restituat ea bona alicui, tale grauamen non tenet in parte necessaria ad alimenta; sed de ea potest spurius disponere, & ad hæredes eam transmittit: & in hoc casu est vera sententia Antonij Gomez citata; & probatur ex dictis *dub. præcedenti.* Sic Matienzo *vbi suprà*; & dicit hoc visum esse sentire, licèt subobscurè, Tello *l. 10. Taur. n.15. & 18. vers.sit tertia conclusio.* 6

DVBIVM XXXVII.

An si quintum sit necessarium ad alimenta attenta qualitate spurij,& pater relinquat aliqua legata pia ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos,sit minuendum dictum quintum ob ea legata.

Sit conclusio. Si quintum sufficit pro omnibus, omnia ex eo extrahuntur; si verò non sufficit, debet de eo extrahi impensa funeris, vt patet ex *l. 30. Taur.* alia verò legata etiam pia non valebunt, quia ius alimentorum censetur debitum necessarium. Sic Antonius Gomez *l.9.Taur.n.45.*

DVBIVM XXXVIII.

An possit pater aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita.

Sit conclusio.Iure optimo potest pater filio spurio aliquid dare vltra alimenta propter benemerita filij.Ratio, quia hæc non censetur donatio, sed remuneratio, & inter eos,inter quos prohibita est donatio,vt inter patrem,& filium, inter virum, & vxorem, non censetur prohibita donatio remuneratoria,modò tamen de meritis constet,& donatio sit æqualis meritis. Hanc docent Petez *lib.1. ordinam.tit.3.l.22.fol.102. pag.2.* Tiraq. *l.si vnquam. C.de reuoc. donat, verb. donatione largitus, num. 22.* Bald. 1

Bald. Ioan. Andr. Gabr. Paleotus, Ruinus, quos refert, & sequitur Rojas *epitome successionum cap. 25. num. 1. 2. 3. 4. 5.*

2 Nota tamen, quòd vt dicatur donatio remuneratoria, debent esse talia merita, siue seruitia, ad quæ donatarius aliàs non tenebatur; quæ enim debentur ex necessitate, vel officio iubente lege, non debent censeri beneficia, quæ exigant præmium, siue remunerationem. v.g. vxor, filius debent viro, patri certas operas, & obsequia, ea si præstita fuerint, non habentur pro meritis. Sic plures textus, & Doctores referens docet Tiraquel. *ibidem num. 21. & 106.* sed de hoc latè dixi *lib. 6. de matrim. disp. 6.*

Dvbivm XXXIX.

An si pater excedat metas in assignanda dote filiæ spuriæ, quia scilicet assignauit illi plusquam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti ille excessus à viro constante matrimonio.

1 Decisio huius quæstionis pendet ex alia, nempe an si parentes dederunt filiæ legitimæ immensam, & inofficiosam dotem, quæ scilicet tangat legitimam aliorum filiorum, talis excessus possit reuocari constante matrimonio. Quòd enim soluto matrimonio possit reuocari, & talis filia, vel eius hæres teneatur excessum illum aliis filiis iniustè grauatis restituere, manifestum est, vt optimè docet Antonius Gomez *vbi infrà*, quia non potuit pater legitimam aliorum filiorum minuere.

2 At grauis difficultas est, an constante matrimonio possit peti à viro ille excessus. Et si solùm ius commune attendamus, communis erat sententia non posse peti à viro excessum illum constante matrimonio. Quod probatur primò, quia maritus constante matrimonio non habet dotem ex titulo lucratiuo, sed ex titulo oneroso, scilicet vt matrimonij onera sustineat, *l. pro oneribus*, & *ibi* Bart. *C. de iure dotium*; & fatentur omnes Doctores citandi: at ex causa onerosa potest præiudicium inferri in legitima. Secundò probatur ex *l. finali, §. si à socero, ff. quæ in fraud. credit.* vbi dos data filiæ in fraudem creditorum non potest matrimonio constante ab ipsis reuocari, sed creditores habent potius ius, quàm filij, vt *l. Papinianus, §. quarta, ff. de inofficioso testam.* ergo à fortiori non reuocabunt dotem constante matrimonio filij, licèt eis in legitima damnum inferatur. Hanc tenent Bart. Bald. Aretinus, Angel. Campetius, Antonius Negusan. quos refert Matienzo *vbi infrà*; idem docent Segura *l. cohæredi, §. cùm filia. ff. de vulg. & pupil. num. 130.* Bernardus Diaz *reg. 215.* Matthæus de Afflictis *decis. 86. ad finem*, dicens sic fuisse iudicatum in Concil. Neapolitano, Glanus *in concordia iuris, litera D. verbo dos, num. 79.* Castillo *l. 10. Taur. num. 32.* Palacios Rubios *l. 17. Tauri num. 44.* Gratian. *reg. 310. num. 6.*

3 Sit tamen prima conclusio. Probabilius est stando in iure communi excessum dotis, in quo tangitur legitima aliorum filiorum, posse reuocari, & auferri à viro constante matrimonio. Probatur primò, quia iure communi cautum est dotem inofficiosam esse reuocandam, nec lex aliqua distinguit inter matrimonium constans, & solutum, *l. vni. C. de inoffic. dot.* ergo cùm lex non distinguat, nec nos distinguere debemus, *l. de pretio. ff. de publ.* Item quia non est æquum alios fratres spoliari, & iure suo priuari, ne inquietetur matrimonium. Tandem quia hîc non agitur de reuocanda dote, sed de reuocando excessu dotis: licèt verò dos habeatur ex contractu oneroso, at excessus dotis habetur ex contractu lucratiuo. Et per hoc respondetur ad dictum *§. si à socero*, quia *ibi* agebant creditores ad reuocandam dotem, hîc verò agitur ad excessum dotis reuocandum. Hanc tenet Salzedo *in addit.* ad Bernard. Diaz *regula 215.* Anton. Gomez *l. 29. Taur. num. 34.* Palacios Rubios dicens sic fuisse iudicatum in Regia Cancellaria Pinciana, *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 22. num. 10.* Gomez Arias *l. 29. Taur. num. 11.* Paulus de Castro *l. 1. C. de inoffic. dotib. num. vltimo*, Baëza *de non melior. filiab. cap. 32. n. 3.* Matienzo *lib. 5. de ordinam. tit. 1. l. 5. gloss. 4. num. 7.* Molinæus *tract. de donat. factis in contractu matrimonij, num. 59.*

4 Secunda conclusio. Stando in iure huius Regni Hispaniæ res est indubitata dotem inofficiosam posse reuocari, quo ad excessum constante matrimonio. Conclusio hæc expressè est definita *l. 29. Tauri*, quæ hodie est *lex 3. tit. 8. lib. 5. nouæ recopil.* & eam docent omnes authores.

5 Tertia conclusio. Pater dum viuit, potest reuocare excessum illum dotis, at cæteri filij viuente patre non possunt reuocare, sed eo mortuo. Probatur prima pars, quia quando actus est nullus ipso iure, licitum est factum proprium improbare, *l. 1. & ibi* glossa, *C. de liberali causa*, & plures alij, quos refert Baëza *vbi suprà*. Probatur secunda pars, quia cæteri filij ad hanc reuocationem fundantur, ne eorum legitima minuatur: at legitima non debetur viuo patre, *l. 1. §. si impuberi, ff. de collat. bonor.* ergo viuente patre non potest impugnari dos, vel donatio inofficiosa. Hanc tenent Baëza *de non melior. filiab. cap. 34. num. 2. & 9.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 3. gloss. 7. num. 4. 5. 6.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 22. n. 4. & §. 24. num. 3.* & Barahona *in addit. ad Palacios Rubios illo §. 24. littera D, vers. à merito.* Segura *l. cohæredi, §. cùm filia, ff. de vulg. n. 129. 130.* Nec obstat *l. 8. tit. 4. part. 5.* ibi, *Con que sin que en saluo a sus fijos su parte legitima tambien en vida de su padre, como despues de su muerte.* Quæ verba insinuare videntur filios in vita patris posse reuocare donationem inofficiosam, quia lex illa intelligenda est, & vult patrem nec in vita, nec in morte posse præiudicare filiis in legitima, non tamen probat posse filios viuo patre donationem inofficiosam impugnare.

6 Nota hoc non tantùm tenere verum in hoc casu, sed esse generale in omni donatione inofficiosa, quæ tangit legitimam filiorum, quòd viuo patre eam non possunt filij impugnare. Sic Matienzo *eodem num. 4. proximè citato*, Baëza *dict. cap. 34. n. 9.* Cynus, Bart. & Bald. *l. 1. C. de inoffic. donat.* Salicetus *l. si totas, eodem tit.* Tiraquel. *l. si vnquam, in principio legis, n. 91. C. de reuoc. donat.* Molinæus *tractat. de donat. factis in contractu matrimonij, num. 12.*

7 Hinc infertur, quòd licèt dos immensa reuocetur, non tamen restituendi erunt fructus excessus collecti in vita patris donantis, sed tantummodo qui post mortem patris collecti sunt, nisi pater in vita reuocarit. Sic Matienzo *ibi num. 6.* At fructus collecti ex excessu dotis post mortem patris restituendi sunt, quia ille contractus quoad excessum

fuit

fuit nullus: at possidens rem ex contractu nullo tenetur eam cum fructibus restituere, vt docent Accursius, Anchar. Dominicus, Alex. Paulus, Iason, Franeus, quos referunt, & sequuntur Matienzo *dict. num. 6. & 7.* Baeza *de non melior. filiab. cap. 33. num. 7.* Quod duobus modis limitat Matienzo *num. 7.* & Baeza *num. 11. & 12.* primò nisi gener dotem recipiens ignorabat excedere, errans in facto, nesciens quidquam fieri contra legem, tunc enim fructus percepti ex contractu etiam nullo non sunt restituendi, vt benè docent Felinus *cap. de quarta, num. 23. de prescript.* Couar. *lib. 1. variar. cap. 3. num. 8.* Bald. *l. Celsus, ff. de vsucap.* Secundò, nisi dos immodica in pecunia data fuerit, tunc enim non à die, qua dos fuit data, sed à tempore motæ fructus debentur, *l. fructus, & l. videamus, ff. de vsuris, l. cum res, ff. de legat. 1.*

8 His suppositis veniendum est ad quæstionem initio propositam, an si pater det filiæ spuriæ dotem excedentem, scilicet plus, quàm quintum, quod erat sufficiens ad alimenta, possit excessus ille dotis peti à viro constante matrimonio: nam eo soluto manifestum est, vt dixi, esse restituendum excessum.

Triplex est sententia.

9 Prima dicit excessum illum dotis non posse reuocari constante matrimonio. Ratio, quia maritus habet dotem titulo oneroso. Sic Bart. *l. fin. §. si à socero, ff. quæ in fraud. credit.* & ibi Angel. Baldus *Auth. ex complexu, C. de incestis nupt.* Seguta *l. cohæredi, § cum filia, ff. de vulg. num. 131.* Campegius *tract. de dote, 1. part. q. 48.*

10 Secunda sententia sic distinguit; si maritus tempore contractus matrimonij ignorabat vxorem spuriam esse, non potest constante matrimonio exigi excessus ille: secus verò, si sciebat, tunc enim sibi debet imputare. Sic Ripa, Cumanus, Nicolaus de Vbaldis, quos refert, & sequitur Couar. *4. decret. 1. part. cap. 8. §. 6. num. 12.* Palacios Rubios *cap. per vestras, notab. 3. §. 24. num. 3.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 44.* Baeza *de non melior. filiab. cap. 32. num. 10.* Salzedo *in addit. ad Bernard. Diaz, regula 215.*

11 Vltima sententia docet in quouis casu etiam iure communi, & maximè iure regni Hispaniæ per *l. 29. Taur.* posse exigi dotis excessum constante matrimonio. Quod probatur ex dictis *quæstione præcedenti*, posita in hoc eodem dubio. Sic tenet Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 8. gloss. 1. num. 36.*

12 Sit quarta conclusio. Si vir sciebat esse vxorem spuriam, tunc in omni casu potest reuocari excessus dotis datæ spuriæ constante eiam matrimonio, vt benè docuit secunda sententia sic limitans primam sententiam.

13 Quinta conclusio. Etiamsi vir ignoret spuriam esse vxorem, potest exigi excessus ille dotis à viro, quando pater, qui dotauit, habet filios legitimos. Probatur, quia iuxta dictam *l. 29. Taur.* dos inofficiosa, quæ tangit legitimam filiorum, potest reuocari constante matrimonio: at in hoc casu dos tangit legitimã filiorum legitimorum; eorum enim legitima sunt omnia bona patris, dempto quinto, vt benè docet Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 6. l. 1. gloss. 1. num. 1.* per illam legem, & sequentes; ergo. Hanc conclusionem tenet Matienzo citatus pro vltima sententia, & videtur tenere Couar. *loco citato*, nam addit aduersus suam sententiam esse l. 29. Taur. & videntur tenere Salzedo, & Baëza *vbi suprà*, dicunt enim primam sententiam Bart. agere de filia sacerdotis, qui non habet filios legitimos, & sic per talem dotem excedentem non damnificantur filij.

Vltima conclusio. Si tamen pater dotans spuriam non habeat filios legitimos, & vir ignorabat esse spuriam, non potest excessus dotis exigi constante matrimonio: vt benè docuit secunda sententia. Nec aduersatur *l. 29. Taur.* quæ loquitur, quando pater habet filios legitimos. Et potest confirmari, quia multi dicunt recipientem bona fide dotem vsurarij, non teneri restituere, constante matrimonio, quia habet titulo oneroso. 14

Dvbivm XL.

An titulo oneroso, aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere.

Dvplex est sententia.

Prima dicit ex nullo contractu, nec lucratiuo, vt donationis, nec onerosa, vt emptionis, & venditionis posse spurium aliquid à patre recipere, stando etiam in iure communi. Probatur ex *l. 1. C. de natur. liber.* ibi, *Quidquid talibus liberis pater donauerit*; & ibi, *vel emptione collatum*; & *l. si quis incesti, in principio, C. de incestis nupt.* & *l. 10. tit. 13. part. 6.* Sic Bart. Bald. Gabr. Paleotus, Alexandr. Decius, & plures alij, quos referunt, & sequuntur Dueñas *regula 366. ampliat. 11.* Rojas *epitome successiõn. cap. 20. num. 59.* Plaza *de delictis lib. 1. cap. 41. num. 15.* 1

Secunda sententia dicit spurios secundùm ius commune non posse aliquid recipere à patre, titulo lucratiuo, vt donationis, at benè posse titulo oneroso, vt venditionis: & hoc eùm verè pater pretium à filio reciperet, sicut reciperet ab extraneo. Probatur ex *l. qui testam. ff. de probat.* vbi valere asserit Iurisconsultus contractum mutui, vel alium onerosum inter patrem, & spurium, quoties vera pecuniæ numeratio interuenit. Sic tenent Speculator, Guillelmus Benedictus, Ioannes Gualdensis, & plures alij, quos referunt, & sequuntur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. glossa 7. num. 2. 3.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 35.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 3. l. 2. 6. ni vendida.* Et hæc sententia est probabilior, vt ex dicendis constabit *in dubio sequenti*. 2

Hinc infertur, quòd cùm regni iure nil dispositum sit circa spurios sæcularium filios, quòd non possint aliquid recipere à patre titulo oneroso; lex enim regni, quæ hoc prohibet, loquitur de filiis Sacerdotum, & Religiosorum, vt dicam *dubio sequenti*, poterunt spurij sæcularium titulo emptionis, modò verè pretium soluant, ac soluerent extranei, aliquid à patre recipere. Sic colligitur ex authoribus secundæ sententiæ, & tenet Anton. Gomez *ibi num. 35. & 36.* Matienzo *vbi suprà, num. 14.* 3

Et ad *l. 1. C. de natur. liber.* respondent Matienzo, & Anton. Gomez, quòd ibi pater non emebat à filio, nec ipsi vendidit; sed nomine spurij ab alio emebat in apertam legis fraudem. 4

Sic explicant Ant. Gomez, & Matienzo *vbi suprà num. 3.*

4: 5. Cynus *super eadem l. 1.*

Dvbivm

Dubium XLI.

An saltem spurij Clericorum, seu Religiosorum, vel monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem, aliquid à patre recipere.

Duplex est sententia.

1 Prima docet hos nil posse recipere à patre, etiam ex contractu oneroso; quare si pater eis aliquid vendat, non valebit venditio. Probatur, quia ita expressè dispositum est *l.6.tit.8. lib.5. noua recopilat.* Hanc sententiam præter authores citatos *dubio preced.* qui id tenent de omnibus spuriis, docent Anton. Gomez *l.9. Taur.num.35.* Perez *lib.5. ordinam.tit.3. l.2. vers.in vendida.* Segura *l.3.§.vlt.ff.de liber.& posth.num.145.*

2 Secunda sententia docet legem regni intelligendam esse quando venditio fit ex prolubito affectu inter patrem, & filium, & non constat verè interuenisse pretium iustum: quod in dubio præsumendum est; quando verò fuit vera venditio, & verè interuenit iustum pretium, tenebit: nec in hoc casu loquitur lex Regni. Ratio, quia mens legis fuit, ne emolumentum aliquod sequeretur spuriis ex hac venditione, & hac via pateret fraus legi prohibenti donari aliquid spuriis: at in hoc casu nullum recipit emolumentum spurius, sed emit, ac si esset extraneus; ergo. Hanc docet Matienzo *lib.5.ordin.tit.8.l.6.gloss.7.num.14.* & eam dicit forte esse veram, Gregor. Lopez *l.10.vers.la donacion, tit.13.part.6.* & hæc sententia est probabilior.

Dubium XLII.

An Clericus, vel quicumque alius habens filiam spuriam possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare; & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit non posse. Ratio, quia inde emolumentum magnum sequitur spurio, vel spuriæ. Sic docent Host. Card. Ioan. Andr. *cap.1. de testam.* Rojas *epitome success.cap.20.num.38.*

2 Secunda sententia dicit posse patrem hæredem instituere maritum spuriæ, vel vxorem spurij, vel eis donare. Probatur primò, quia leges prohibentes institutionem spurij sunt pœnales, & sic non extendendæ: sed tantùm prohibent institutionem spurij; ergo non sunt extendendæ ad vxorem, vel virum, &c. Secundò probatur ex *l.finali, ff.de his, quibus, vt indignis*, vbi sic dicitur, *Si gener socerum hæredem reliquerit, taciti fideicommissi suspicionem sola ratio paternæ affectionis non admittit*; ergo idem erit in socero, cùm relatiuorum eadem sit disciplina. Sic D. Sandoual *in suis lectionibus*, quem refert, & sequitur Parlad. *lib.1.de rebus quotid. cap.16.n.2. & 3.* Matienzo *lib.5. ordinam.tit.8.l.6.glossa 8. num. 27.* Dueñas *reg.366. fine*, Plaza *epitome delictorum lib. 1. cap. 41. num. 21.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 17.* vbi refert etiam, quòd cùm esset assessor iudicis cuiusdam recusati, & tractaretur matrimonium inter spurium filium Clerici, & quandam fœminam, conuentum fuit, vt pater Clericus certa bona expressè, & simpliciter donaret patri, vel matri vxoris spurij, iudicauit donationem esse validam. Eandem sententiam tenet Perez *lib.1. ordin. tit. 3. l. 22. & lib. 5. tit. 2. l.1.* & hæc sententia est probabilior.

Dubium XLIII.

Qualiter possint parentes succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis.

1 Sit conclusio. In eisdem casibus, & eodem modo, quo filij illegitimi succedunt, vel possunt succedere, vel non succedunt, nec possunt succedere parentibus, dicendum est parentes succedere, vel non posse succedere filiis. Patet ex *l.8.tit. 13 part.6. fine*, & docet *ibi* Gregor. Lopez *vers. manera*, Syluest. *verbo filij, quæst. 3. fine, & quæst. 4. dicto 1. & 3.* Angel. *ibi num. 2.* Armil. *num. 2. & num. 7.* Rosel. *num. 4.* Tabien. *num. 1.* Bartol. *l.si gener, ff. de his, quibus vt indig.* Panorm. *cap. tanta, qui filij sint legit.* Baptista *l.si qua illustris, C.ad S.C.Orphic.num.56.* Tello *l.6.Taur.num.19.* Anton. Gomez *l.9. Taur. num.45.* Palacios Rubios *l.16. Taur.num.12.* Couar. *4.decret. 2.p.cap.8.§.5.num.27. paulo ante §.adiiciam tamen*, Plaza *epitome delictor. lib.1.cap.41.num.21.* Perez *lib.1. ordinam.tit.3.l.21.* Castillo *l.9.Tauri,§.si verò descendentes*, Matienzo *lib. 5, ordinam. tit. 8. l. 6. glossa 4. num. 11. & l. 8. glossa.1.num.30.*

2 Hinc infertur spuriis non posse succedere parentes, nec ab eis posse aliquid via donationis recipere. Sic Matienzo, & Anton. Gomez, & colligitur ex reliquis citatis, quia ipsi spurij nequeunt parentibus succedere. Item si spurius aliquid fidei amici committit, vt det patri, dicendum est idem, quod dictum est de eo, quod pater fidei amici committit, vt det spurio. Anton. Gomez *ibi*. & ratio est, quia cùm hæc prohibitio principaliter fiat ob parentum vitium, *l.finali, C. de natur. liber. vers.filiis enim*; si filius prohibetur capere, qui non deliquit, à fortiori censetur prohibitus pater, qui deliquit; quia omnis causa impediens fortior est in impediendo primam, & immediatam personam, quam vlteriores, *l. videamus, ff. quod metus causa. Auth.multo magis.C.de sacros.Eccles.*

Dubium XLIV.

An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere.

1 Sit prima conclusio: omnes spurij possunt ex testamento succedere, vel donationem recipere ex consanguineis patris: si excipias spurios Clericorum, & Religiosorum, de quibus postea. Probatur, quia hi tantùm prohibiti sunt recipere à patre, vel ei succedere; cùm ergo sit lex pœnalis, non extendenda est ad patris consanguineos. Sic Bart. & communis *l.si is, qui ex bonis, ff.de vulg.* Matienzo *lib.5. ordinam. tit. 8. l.6. gloss.4.num.9.* Molina *lib.2.de primogen.cap.11.num.33.* glossa communiter approbata *Auth. quibus mod. natur. effic. sui, verbo, participium, collat.7.* Acosta *cap.si pater, de testam, 2.p.§.bona omnia, num.13.*

2 Hinc infertur deceptum fuisse Anton. Gomez *l.9.Taur.num.51.fine*, vbi dicit filios natos ex damnato concubitu non posse succedere ex testamento consanguineis patris: quod probat, quia id inuenitur

uenitur prohibitum in filiis Clerici. Sed meritò eum reprobat Matienzo *vbi supra*, quia lex pœnalis loquens de filiis Clericorum, non est extendenda ad natos ex damnato concubitu.

3 Secunda conclusio. Spurij Clericorum filij nullo modo succedere possunt consanguineis ex parte patris, nec ab eis aliquid vllo modo etiam via donationis recipere. Probatur, quia sic est expresse dispositum *l.6. tit.8. lib.5. noua recopilat.* & docent omnes authores.

4 De spuriis verò natis ex Monachis, vel Monialibus videtur dubium; quia *dict. l.6.* non loquitur de eis, sed solùm de filiis Clericorum, & cùm sit lex pœnalis, non est extendenda.

5 Tertia conclusio. Spurij nati ex Monachis, & Monialibus non possunt succedere consanguineis ex parte patris, nec ab eis aliquid recipere via testamenti, vel donationis, vel quauis alia; quia *l.9. Tauri*, extendit *l.de Soria*, quæ in noua recopilat. est *l.6.tit.8.lib.5.* disponentem, ne filij Clericorum possint aliquid à consanguineis patris recipere: extendit (inquam) ad filios Monachorũ professorum, vel Monialium professarum, & iubet, vt dispositum in illa lege seruetur etiam, quo ad hos spurios. Sic Acosta *vbi suprà*, & Palacios Rubios *l.10. Taur.n.26.* dicit fortè hanc sententiam esse veram: & innuit expresse Anton. Gomez *l.9.Taur.n.15.*

Dvbivm XLV.

An filij spurij possint hæredes institui ab auo, vel ab eo donationem recipere.

1 Sit prima conclusio. Filij spurij Clericorum non possunt ab auo hæredes institui, nec ab eo donationem recipere. Patet ex dictis *dub. praeced.* vbi probatum est hos esse incapaces recipiendi aliquid à consanguineis patris.

2 Secunda conclusio. Licèt pater non possit hæredem instituere filium spurium, potest tamen hæredem instituere nepotem ex filio spurio. Probatur ex *l. fin. C. de natur. liber.* & ex eius ratione; quia quòd spurius non possit institui, non prouenit ex eius delicto, sed ex paterno, ad refrenandam scilicet patris incontinentiam, sed pater non deliquit quoad nepotem, sed tantùm quoad filium; ergo non punitur quoad nepotem, potest ergo relinquere nepoti. Hanc docent Bart. *l.Gallus, §. quid si is, ff. de liber. & posthum.* & *ibi* Dynus, Alexand. Iason *num. 19.* Paulus à Castro *num.6.* Plaza *epitome delict. lib.1.cap.41. num.20.* Rojas *epitome success. cap.20.num.30.* Xuarez *l.1.tit.6.lib.3.fori, num.17.* Boërius *decis. 127. num.16.* Cassaneus, quem refert, & sequitur Matienzo *lib.5. ordinam. tit.8. l.6. glossa 8.n.21.* Pinellus *C.de bonis mater.l.3.num.20.* Greg. Lopez *l.10. vers.la manda, tit.13. part.6.* Iulius Clarus *lib.3.receptar.sentent. §.testam.q.32.* Molinæus, Decius, Corneus, Gualdensis, Bermondus, Panorm. Imola, Aretinus, quos refert, & sequitur Dueñas *regula 366. limit.2.* Guillelmus *cap. Raynutius, de testament. §. & vxorem nomine Adelasiam. decis. 5 num. 131.* Cifuentes *l. 9. Tauri num. 7.* Castillo *l.9. Taur. §. ex testamento.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 17.* Parlad. *lib.1.de reb. quotid. cap. 16. num. 4.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5. num. 13.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. fol. 98. §. spurij adeo*, Syluest. *verbo filij, q. 4.* Montalb. *lib.3. fori, tit. 5. l. 10. vers. en adulterio*, Mantica *de coniect.vltim. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 15.*

3 Nota aliquos limitare hanc conclusionem, modò talis nepos sit filius legitimus spurij, quia *dicta l. fin. C. de natur. liber.* loquitur de nepote, qui est filius legitimus. Sed absque dubio dicendum est conclusionem tenere verum, etsi nepos sit etiam filius spurius; quia ratio *dictæ l. finalis* æquè procedit in nepote, qui est filius spurius, ac si esset legitimus; solùm enim pater prohibitus est relinquere filio suo spurio. Sic Paulus à Castro *ibidem*, Pinellus *num.22.* Matienzo *num. 21.*

4 Secundò nota aliquos limitare hanc conclusionem, modò talis nepos non sit in potestate patris spurij, si enim nepos esset legitimus, & in potestate patris spurij constitutus, non posset hæres institui ab auo. Ratio, quia iam aliquid acquireretur filio spurio, scilicet vsusfructus. Sic Speculator *tit. de success.ab intest.ato, §.1.n.25.*

5 Sed dicendum est hanc limitationem non esse veram, & ideo conclusionem esse veram, licèt nepos sit sub potestate patris spurij. Ratio, quia tunc non acquiritur patri vsusfructus, cùm enim patri acquiri non possit, acquiritur ei, cui potest, scilicet filio: & hæc censetur esse intentio disponentis, vt actus valeat. Sic Matienzo *num. 25.* Rojas *num.29.* Anton. Gomez *num.17.* Pinellus *num.22.* Xuarez *n. 17.* Iason *num.26.* Bart. Aretinus *vbi suprà.* Salicetus, Angel. relati per Matienzo: idem Castro *d.n.6.*

6 Tertiò nota alios limitare hanc conclusionem, nisi nepos sit natus ex filio Clerici: talis enim nepos natus ex filio Clerici non potest ab auo institui, quia est natus ex filio incestuoso.

7 Sed quidquid sit de nato ex filio incestuoso an possit institui ab auo, de qua re dubio sequenti: at natus ex filio Clerici absque dubio potest institui hæres ab auo; quia filius Clerici non est verè, & propriè incestuosus, incestus enim verus solùm est copula cum consanguineis, vel affinibus. Item quia solus filius Clerici prohibetur succedere cõsanguineis patris, vt dixi *dub. praced.* at hic nepos non est filius Clerici. Sic Panorm. Petrus, Cynus, Dynus, Saliz. quos refert, & sequitur Dueñas *vbi suprà*, Parlador. Perez, Plaza, Cifuentes, *vbi suprà.* Matienzo *n.24.* Rojas *n.35.* Couarr. *n.14.* Bald. *l.si quis incesti. C.de incestis nupt.*

8 Quartò nota limitandam esse conclusionem, nisi auus habeat sobolem legitimam; tunc enim licèt nepos sit filius legitimus filij spurij, vel naturalis, non potest hæres institui ab auo. Sic habetur expresse *l.fin. C. de natur.liber.* & docent Bartol. Paulus à Castro, Gregor. Lopez *vbi suprà.* Alexand. Iason, Bertrandus, quos refert, & sequitur Iulius Clarus *vbi supra*, Couar. *n.13.* Matienzo *n.22.* Pinellus *n. 20.* Dueñas *vbi suprà.* Quare tunc tantùm in hoc regno Hispaniæ potest auus relinquere nepoti quintum, vt bene notat Gregor. Lopez *ibidem.*

9 Quintò nota limitandam esse similiter conclusionem, nisi habeat auus filios legitimatos rescripto Principis. Couar. & Matienzo & Alexand. *loco proximè citato.*

10 Sextò nota, quòd si nepos ex filio spurio caret patre, absque dubio potest institui ab auo; quia iam non instituitur patris contemplatione. Sic Antonius Gomez, & Paolus à Castro *vbi suprà.* Si verò adhuc viuat pater, distinguendum est sic: si instituitur contemplatione patris, nihil valet

insti

institutio; quia qui per se est incapax, est etiam incapax mediante alterius persona, *l. 1. C. de natur. liber.* si verò non contemplatione patris, valet institutio: in dubio autem præsumitur non contemplatione patris institutus; quia in dubio non præsumitur delictum. Sic Paulus à Castro, Bart. Castillo, Monralbus, Xuarez, Anton. Gomez, Couarr. Perez *vbi supra.* Matienzo *num.* 21. 22.

11 Aduerte hic, quòd non dicitur auus relinquere nepoti contemplatione sui filij, qui est pater nepotis, eo quòd diligit propter nepotem, sed quando relinquit nepoti, vt acquiratur aliquid filio. Sic colligitur ex omnibus authoribus præcedenti notabili citatis, qui explicant contemplatione patris, idest, ita vt patri acquiratur: & docent expresse Bart. Paulus à Castro, Castillo.

12 Ex his infertur optimam esse cautelam ad relinquendum aliquid spurio, dare ei ad alimenta, vel spuriæ ad dotem non iure proprietatis, sed vsusfructus, fundum, cuius redditus non excedant valorem quinti, hac lege, vt post spurij mortem ad eius liberos pertineant quoad vsumfructum, & proprietatem: at si spurius sine liberis decesserit, reuertetur vsusfructus cum proprietate ad patrem: & licèt fundus excedat valorem quinti, potest hoc pater facere, modò caueat filiis legitimis; quia non legat spurio plus, quàm quintum, nepotibus autem beoè potest legare. Sic Bart. *l. fin. ff. de his, qhib. vt indig.* Parlad. *vbi supra*, *num.* 4. Xuarez *vbi supra*, *num.* 22.

13 Vltimò nota, quòd inter coniunctos mediante coniunctione spuriæ non datur ius succedendi, *l. si spurius, ff. vnde cognati.* Conar. 2. *var. cap.* 8. §. ... *num.* 1. 3. *&* 19. Menoch. *consil.* 345. *num.* 18. *vers. non enim spurius, volum.* 4. Riminal. *cons.* 442. *num.* 5. *volum.* 4. Rojas *epitome success. cap.* 20. *num.* 40. 47. 85. *&* 135. Dueñas *reg.* 366. *num.* 1. 7. 8. *&* 10. Anton. Gomez *l. 9. Taur. num.* 50. Plaza *de delictis cap.* 41. *num.* 22. Menoch *cons.* 60. *num.* 31. *volum.* 1. Peregrinus *de iure fisci, lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 26. *&* 29.

DVBIVM XLVI.

An nepos ex filio incestuoso, idest, habito ex consanguinea, vel affini, possit institui ab auo.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit posse. Probatur, quia ratio *l. fin. C. de natur. liber.* scilicet, quòd incapacitas est ob patris delictum quod non est erga nepotem, procedit etiam in hoc casu. Hanc tenent Anton. Gomez *l. 9. Taur. num.* 17. Castro *l. Gallus, §. quid si qui, num.* 6. *ff. de liber. & posthum.* & Iason *ibi num.* 25. Castillo *l. 9. Taur. §. ex testamento.*

2 Secunda sententia dicit non posse. Probatur ex *l. si quis incesti, C. de incestis nupt.* vbi expresse statuitur, vt committens incestas nuptias non testetur, nisi inter certas personas, de quibus ibi fit mentio; sed inter has non comprehenditur hic nepos; ergo. Hanc tenent Bald. *dict. l. si quis incesti, & cap. in præsenti, de probat. num.* 35. Gregor. Lopez *l.* 19. *vers. heredar, ad finem, tit.* 5. *part.* 6. Cortesius, Alex. Salic. Vermondus, Guillelm. Benedict. quos refert, & sequitur Dueñas *reg.* 366. *limit.* 2. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 7. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 8. §. 5. *n.* 13. Plaza *de delictis*, *lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 2. Landensis, Hippolytus, Barbat. Platea, quos refert, & sequitur

tur Rojas *epitome success. cap.* 20. *num.* 31. 33. Rodericus Xuarez *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *fori*, *num.* 18. 19. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *gloss.* 8. *num.* 23. & est communis.

Sit conclusio. Hæc vltima sententia est probabilior. Patet ex dictis. 3

Nota primò hanc sententiam habere verum, quando pater nepotis esset natus ex matrimonio incestuoso, non autem, quando ex alio concubitu incestuoso, quia de solis nuptiis incestuosis loquitur *dict. l. si quis incesti.* Sic Gregor. Lopez *vbi supra*; vbi addit idem esse dicendum, quando natus esset ex matrimonio alia ratione vetito: & idem glossa *d. l. si quis incesti.* Sed contrarium est verius, quia est pœna, & sic est restringenda: & in quantum dicit *dict. l. si quis incesti, vetitique matrimony*, intellige, id est, vetiti propter incestum, vt explicat ibi glossa *vers. vetiti*, & Rojas *vbi supra.* Hanc tenent Rojas *num.* 34. Boerius, Salic. Decius, & communis, vt refert, & sequitur Iulius Clarus *practic. crim. lib.* 5. §. *incestus.* 4

Secundò nota, quòd hæc non habent locum, vbi in ipsis contrahentibus esset ignorantia iuris prohibentis matrimonium, vel facti, scilicet consanguinitatis. Sic Bartolus, quem refert, & sequitur Iulius Clarus *vbi supra.* Couar. plures referens, 4. *decret.* 2. *part. cap.* 6. §. 8. *n.* 21. Sylu. *donatio*, 1. *q.* 1. *vers.* 8. Tabien. *donatio* 1. *vers. decimus, & vers. vndecimus*, Angel. *donatio* 1. *num.* 14. 15. Immò Iulius Clarus, & Couarr. plures referentes dicunt id esse verum, licèt ignorantia proueniat ex culpa lata. Item locum non habent, si ab initio bona fide contractis nuptiis, postea detecto impedimento, in eodem matrimonio contrahentes perseuerant. Sic plures, quos referunt, & sequuntur Couar. & Iulius Clarus *ibidem.* 5

Tandem nota, quòd cùm ratio, ob quam contrahentes incestas nuptias non possunt testari, nec donare, sit, quia eorum bona pertinent ad fiscum, & hoc exigat sententiam iudicis declaratoriam, si ante talem sententiam donent, tenebit factum, nec donatarius tenetur restituere ante iudicis sententiam. Sic Syluest. Ang. Tabien. *ibi.* Quare si aliquid relinquant nepoti, tenebit factum. 6

DVBIVM XLVII.

An spurius possit præscribere relicta, vel donata à patre.

Sit prima conclusio. Spurius licèt putet se esse legitimum, nequit præscribere præscriptione decem, vel viginti annorum. Ratio, quia non habet titulum, nisi lege reprobatum. Sic glossa, Bald. Salic. Corneus, Balbus, Alex. Vermondus, quos refert, & sequitur Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 41. *n.* 16. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *glossa* 3. *num.* 4. Rojas *epitome success. cap.* 20. *n.* 123. Montalbus *l.* 10. *tit.* 5. *lib.* 3. *fori*, Dueñas *reg.* 366. *ampliat.* 5. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 16. Perez *lib.* 8. *ordin. tit.* 15. *l.* 2. *fol.* 304. *pag.* 1. 1

Secunda conclusio. Benè tamen potest præscribere, si habeat bonam fidem tempore triginta, vel quadraginta annorum. Sic Cifuentes, Bald. Perez plures referens. 2

LIBER QVINTVS

Opusculorum moralium, seu Consiliorum, circa ieiunium, & obseruationem Festorum.

CAPVT I.

Circa ieiunium.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An ieiunium sit in precepto.*

2. *Quos obliget preceptum ieiunij, scilicet an pueros.*

3. *An consuetudo laicorum, vel populi obliget Clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia.*

4. *An senectus excuset à precepto ieiunij.*

5. *An dispensatio excuset à ieiunio, & cuius debet esse dispensatio, & an necessariò requiratur causa, vt talis dispensatio excuset.*

6. *Quæ sint causæ sufficientes ad dispensandum in ieiunijs, & esu carnium, & lacticiniorum,*

7. *An labor corporalis excuset à ieiunio.*

8. *An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto quòd non ieiunent, peccent.*

9. *An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè potest differri in alium diem.*

10. *An itinerantes excusentur à ieiunio.*

11. *An peregrinatio causa deuotionis facta. Item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem, excuset à ieiunio.*

12. *An sumentes disciplinam publicam in die Iouis sancti, si videant quòd ex tali labore non poterunt ieiunare, excusentur à peccato.*

13. *An propter maius bonum excusetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit sanctioribus operibus, vt prædicationi, auditioni confessionum, lectioni publicæ, quibus non potest incumbere simul ieiunando.*

14. *An infirmitas excuset à ieiunio.*

15. *An paupertas excuset à ieiunio.*

16. *An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij ijs, quos sciunt soluturos ieiunium, peccent. Item an inuitantes alios ad cœnandum in die ieiunij peccent.*

17. *An peccent patresfamilias ministrantes cœnam famulis, & filiis suis nolentibus sine causa ieiunare.*

18. *Qui dies sint ieiunij.*

19. *An iure interdicatur in tota Quadragesima etiam in Dominicis eius, edere oua, & lacticinia.*

10. *An in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure interdicatur esus lacticiniorum.*

21. *An saltem ex consuetudine sit præceptum in Hispania abstinendi à lacticiniis in diebus ieiunij, & sextis feriis extra Quadragesimam.*

22. *In quo consistat ieiunium Ecclesiasticum; & an vnica comestio sit de eius essentia; & an si ea excedat metas temperantiæ soluat ieiunium; & an si ex inaduertentia aliquid sumatur, soluatur ieiunium; & an peccet quis toties, quoties comedit in die ieiunij, vel tantùm in secunda comestione.*

23. *An potus soluat ieiunium.*

24. *An interruptio comestionis faciat, vt sit secunda comestio, & sic soluat ieiunium.*

25. *An sit licita in dubiis ieiunij collatio serotina, & qualiter sit licita.*

26. *An vigilia Natiuitatis Dominicæ licitum sit facere maiorem collationem, quàm aliis diebus.*

27. *An liceat collationem serotinorum mane facere, & differre prandium in noctem.*

28. *Qua hora sit comedendum in die ieiunij, & an licitum sit anticipare horam.*

29. *An dispensatus, vt edat carnes, sit excusatus à ieiunio.*

30. *An qui habet facultatem edendi carnes, & non vult illas edere, teneatur ieiunare: & quid si vouerit ieiunare, & sit dispensatus ad edendas carnes.*

31. *An qui habet priuilegium, vt edendo carnes satisfaciat præcepto ieiunij, quale concedebatur in Bullis cruciatæ antiquis, teneatur ieiunare, licèt comedat carnes.*

32. *An si quis in die ieiunij Quadragesimalis, in quo sunt prohibita oua, habeat sufficientem sustentationem secundùm modum suum absque hoc, quod comedat oua, vel lacticinia, si non ieiunet, at verò ieiunare nequit, si non comedat oua, vel lacticinia absque Bulla, eam enim non habet, nec habet vnicam refectionem sufficientem pro toto die, vt sic ieiunet, nisi hæc comedat, an possit, & teneatur comedere, vt sic seruet præceptum ieiunij.*

33. *An sit licitum abbreuiare vitam ieiuniis, & abstinentiis, & vires minuere.*

34. *An licitum sit abstinere à carnibus etiam in extrema necessitate, vt faciunt Carthusienses.*

35. *Vter peccet magis qui in capite Quadragesimæ vult nullum diem Quadragesimæ ieiunare, an is, qui per singulos dies non vult ieiunare.*

DVBIVM

DVBIVM I.

An ieiunium sit in præcepto.

1 OTA duplex esse ieiunium: aliud Ecclesię, quod cõsistit in certo modo abstinentiæ ab Ecclesia statuto; aliud verò ieiunium morale, seu virtutis, quod in præsenti materia vocatur à Doctoribus, & à D. Thom. 2. 2. *q.* 147. *art.* 3. ieiunium naturæ, quod non habet determinatum diem, vel modum, vel horam comedendi, vel cibi qualitatem, sed sumitur, secundùm quod vnicuique necessarium est ad carnem domandam, deletionem, & cohibitionem culpæ, & ad eleuationem mentis in spiritualia.

2 Sit prima conclusio. Potest quis etiam postquam ab Ecclesia statutum est ieiunandi præceptum, esse obligatus ad ieiunium naturæ, quando non tenetur ad ieiunium Ecclesiæ; & hoc ex iure naturali, & diuino, scilicet quando tale ieiunium esset alicui necessarium ad sedandam carnis contumaciam, nec alio adhibito medio posset tentationi alicui resistere: non tamen tenetur tunc ieiunare secundùm formam ieiunij Ecclesiastici, sed tenetur parciùs edere, & bibere secundùm quod est necessarium ad talem finem, arbitrio prudentis. Sic D. Thom. 2. 2. *q.* 147. *art.* 3. Palacios 4. *disp.* 15. *q.* 8. & nonnulli docti iuniores. Quando verò sit talis necessitas, & tempus huius obligationis arbitrio prudentis iudicandum est. Ita prædicti iuniores.

3 Hinc infertur, quòd si quis ex eo quòd non abstineret à tali cibo, vel potu, expertus esset pati tentationem ipsum superantem non ieiunando ieiunio naturæ. Ratio, quia obligat tunc præceptum naturale, & materia est grauis. Sic tamen licet norit insurgere tentationem, at est certus, & moraliter securus se illa non vinci, non peccat mortaliter. Sic præfati iuniores.

4 At verò de ieiunio Ecclesiastico licèt conueniat inter Catholicos esse obligationem in Ecclesia ad ieiunium sub peccato mortali: at non conuenit inter eos, vnde ortum habeat hæc obligatio. Nam Caiet. *in summa, verbo ieiunium, cap.* 4. *&* 2. 2. *q.* 147. *art.* 3. *in fine*, non esse de hoc præceptum Ecclesiasticum obligans ad mortale, affirmat: sed hanc obligationem haberi ex consuetudine. Ratio, quia non reperitur textus per verba præceptiua hoc iubens.

5 Secunda tamen conclusio sit; de ieiunio Ecclesiæ est præceptum Ecclesiasticum obligans ad mortale, & non habetur hoc præceptum ex sola consuetudine. Probatur, quia id videtur expressè præcipi, *cap. non liceat, & cap. non oportet, & cap. placuit, de consecrat. dist.* 3. *& cap. Quadragesima, de consecr. dist.* 5. licèt enim non videantur omnino verba præceptiua, at vsus totius populi Christiani explicuit esse præceptiua: & *Clement. exiui, de verb. signif.* Clemens Papa loquens de iis, quæ sub peccato mortali obligant, dicit Fratres Minores non deobligari propter ieiunia regulæ à ieiuniis Ecclesiasticis, quæ cæteri fideles seruare tenentur. Item, quia (vt bene ait Caietan. *vbi infra*) multi falluntur putantes omnes leges Ecclesiæ à iuris volumine petendas esse; quia multæ sunt, quas vsus inseruit. Adde quòd vulgaria iuris volumina non complectuntur omnia Conciliorum scripta, & Pontificum. Item quidam valde doctus recentior Magister dicit quòd hoc præceptum est viua voce prolatum à temporibus Apostolorum, & forsan scriptum, licèt non deuenerit ad nos. Hanc tenent D. Thom. *dicto art.* 3. *corpore, & ad* 1. *&* 3. Durandus 4. *dist.* 15. *q.* 9. Syluest. *verbo, ieiunium, q.* 1. Angles *floribus,* 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 385. Armil. *verbo, ieiunium, num.* 7. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 2. Metina *C. de ieiunio, q. de necessitate seruandi ieiunia.* Nauarr. *summa cap.* 21. Hisp. *num.* 13. Lat. *num.* 11. Couarr. *lib.* 4. *var. cap.* 20. *num.* 10. Sotus *lib.* 1. *de iust. q.* 6. *art.* 4. Palacios *vbi suprà.* Metina 1. 2. *q.* 88. *art.* 1. *fine.* Cano *lib.* 2. *de locis theolog. cap.* 9. *ad* 2. Toletus *in summa*, Victoria, & docti iuniores.

Nota tamen sententiam Caietani non esse erroneam, nec temerariam, licet sit falsa; quia ipse concedit esse præceptum obligans ad mortale ieiunandi, saltem ex consuetudine. Sic nonnulli docti recentiores. 6

DVBIVM II.

Quos obliget præceptum ieiunij, scilicet an pueros.

HAc in re plures censent ante 21. annum pueros ad ieiunandum obligari, & varios annos designant huius obligationis. Sic plures, quorum placita refert Alensis 4. *p. q.* 102. *membro* 2. *art.* 3. & ipse censet decimooctauo ætatis anno obligari ad ieiunij præceptum. 1

Alij verò censent pueros, cùm primùm sunt doli capaces, & possunt peccare mortaliter, teneri ad ieiunia Ecclesiæ; sicut tenentur agere pœnitentiam pro peccatis. Hæc opinio tribuitur à Caietano *vbi infra* Innocentio *rubr. de obseruat. ieiun.* Supplemento, & Martino; eandem tenet Angel. *verb. ieiunium, num.* 13. & aliqui (vt refert Metina *vbi infrà*) cum Corduba *summa casuum, q.* 60. tenent pueros ante 21. annum teneri ieiunare aliquos Quadragesimæ dies, & vigilias. Idem Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 13. *num.* 4. 2

Alij dicunt communiter non teneri ieiunare ante 21. annum completum: at qui ante eam ætatem robusti sunt, teneri. Sic Durandus 4. *dist.* 15. *q.* 10. *num.* 4. 3

Sit tamen conclusio. Nullus quantumuis robustus, & fortis sit, tenetur ex præcepto Ecclesiæ ieiunare ante vigesimumprimum annum completum. Probatur, quia licèt hoc non habeatur ex iure, habetur tamen ex generali Ecclesiæ consuetudine sic communiter recepta, & intellecta secundùm communem Doctorum sententiam; & huius ratio est, quia regulariter, & in plurimum pueri ante vigesimumprimum annum habent naturam debilem, & indigent frequenti cibo non simul, sed pluribus vicibus sumpto, & indigent multo nutrimento propter augmenti necessitatẽ, quod fit de alimenti residuo; & status augmenti communiter est vsque ad illam ætatem, iuxta sententiam peritorum Philosophorum, & Medicorum, & ideo Ecclesia noluit pueros ante vigesimumprimum annum obligare ad ieiunium. Sic D. Thom. 2. 2. *q.* 147. *art* 4. *ad* 3. & Caiet. *ibi, & in summa, verbo ieiunium*, & D. Thom. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *a.* 1. 2.

art.2.quaestione.3. Syluest. *verbo, ieiunium, q.6.* Tabien. *ibi q.16.* Rosel. *num.14.* Armil. *num.3* Paludan. *4. dist.15.q.4.* Nauarr. *summa cap.21.num.15.* D. Anton. *2.p.tit.6.cap.2.§.4.* Palacios *4.dist.15. disput.8.* Metina *lib.1.summa cap.14.§.10.* Ledesm. *2.4.q.17.art.3.* Metina *C.de ieiun. quaest.de his, qui tenentur ad ieiunia.* Angles *floribus, 1.p.mat.de ieiun. q.6.dub.3 fol.399.*& docti iuniores. Vide quae dixi *lib.1.summa,cap.12.num.6.*

5 Nota quod dixi non teneri *ex praecepto Ecclesiae*, quia possent ad id teneri ex voto, quod ieiunandi emiserunt, vel ex poenitentia iniuncta eis ieiunandi à Confessario secundùm omnes; & possunt teneri iure naturali ad aliquam abstinentiam, sic per alia media non possunt tentationibus resistere, iuxta dicta *dub. praecedent.* Sic Angles, & praefati iuniores.

6 Item possunt pueri in aliquo casu speciali obligari ab Ecclesia ad ieiunium, vt pro aliqua necessitate Ecclesiae vniuersalis. Sic nonnulli docti recentiores. Hinc

7 Infertur primò statuta Synodalia praecipientia aliquod ieiunium, & ieiunia votiua alicuius ciuitatis, non obligare pueros ante vigesimumprimum annum completum. Ratio, quia illa vincula non habent maiorem vim, quàm praeceptum Ecclesiae generale. Sic Angles, & praefati recentiores.

8 Secundò infertur malè sensisse quosdam dicentes, quòd quando aliquis adimplet vigesimumprimum annum in dimidio Quadragesimae, non tenetur in rigore ieiunare reliquam Quadragesimae medietatem; quia praeceptum datur de tota Quadragesima. Sed oppositum est certissimum; immo licèt vnus tantùm superfit Quadragesimae dies, tenetur illum ieiunare: quia praeceptum est de tota Quadragesima, & de singulis diebus: & sic dicemus *infrà* eos, qui non possunt ieiunare totam, & possunt partem, teneri ad id, vt dixi *lib.1. summa cap.19.num. 7. 8. & 9.* Sic Caiet. *verbo ieiunium, cap.4.fine,* & nonnulli docti iuniores.

9 An pueri minores vigesimoprimo anno professi in religione, in qua sunt aliqua ieiunia, ad quae regula obligat sub peccato mortali, vt in Religione diui Francisci, teneantur sub peccato mortali ad illa, latè dixi *lib. 4. summa cap. 11. num.56.* Et an consuetudo alicuius loci circa ieiunia, & cibos prohibitos, obseruationem festorum, & auditionem Missae, obliget aduenas, & peregrinos. Item an teneantur in eo loco ad consuetudines proprij domicilij, latissimè egi *lib.1. summa cap.12. a num. 19. & lib. 3. de matrimon. disp. 18. a num. 3.* vbi multis corollarijs multos casus explicui.

Dubium III.

An consuetudo laicorum, vel populi obliget clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia.

1 Sit conclusio. Conuentus Religiosorum non tenetur stare praeceptis, aut consuetudinibus particularibus oppidi, vbi resident, sed tantùm generalibus praeceptis, & consuetudinibus. Sic docti iuniores. Ad idem sunt Metina *C. de ieiunio, qu est. quando necesse est ieiunare, in principio,* Ledesm. *2.4.q.17.art.3.fol.204.vers.tertio dico.* Angles *floribus quaest. theolog. 1.p. mat. de ieiunio, q.4. dub.2.* D. Anton. *2.p.tit.6.cap.2.§.2.* Syluest. *verbo, ieiunium, q. 2.* vbi dicunt, quòd consuetudo saecularium non ligat Clericos, nec Clericorum consuetudo Religiosos, nec consuetudo loci vniuersitatem, nec econtra; quia sunt diuersi status, & diuersis statutis, & consuetudinibus gubernantur. Immo Compluti non comedunt aliquando carnes ciues, & scholastici comedunt, vt refert quidam doctus neotericus.

Nota tamen quòd circa dies festos statutum est 2 in Trident. *sess. 25. decreto 1. de reformat. cap. 12.* vt teneantur Regulares etiam exempti obseruare dies festos, quos Episcopi in suis dioecesibus obseruari praeceperint.

Dubium IV.

An senectus excuset à praecepto ieiunij.

Sit prima conclusio. Senectus verè excusat à ieiunio Ecclesiae. Ratio, quia vera senectus est 1 quaedam incurabilis infirmitas: vnde Graeci dicunt ipsam senectutem morbum, quod confirmat Cicero *de senectute*; & Aristot. vocat senectutem morbum naturalem: ergo cùm aliae infirmitates excusent, excusabit etiam haec. Item, quia senex indiget frequenti cibo ad suam sustentationem: multum enim simul sumptum non potest digerere, propter naturae debilitatem. Sic omnes Doctores citandi.

Secunda conclusio: ab Ecclesia non est determinatum tempus senectutis deobligans à ieiunio, 2 immo nec ex natura rei est determinata aetas senectutis. Ratio, quia senectus verè significat aetatem, in qua datur occasus, & diminutio virtutis, & caloris naturalis: qui quando incipiat, non est certum, & liquidum in omnibus indiuiduis. Verùm est tamen, quòd quandocumque est verè senex, ita vt manifestè incipiat decrescere natura, & indiget frequenti cibo, non tenetur ieiunare; quia (vt dixi) talis senectus est infirmitas incurabilis. Sic tenent Ledesm. *2.4.q.17. art.3. fol.202. pag. 4.* Angles *floribus 1.p. mat. de ieiunio, q.6. dub.6. fol. 401.* Caiet. *2.2.q.147. art.4.& summa verbo, ieiunium,* Pedraza *3. praecepto, §.13.* Nauarr. *summa cap. 21.* Hisp. *num.15.* vtraque Latina *num.16.* Armil. *verbo, ieiunium, num.3.* Rosella *num.15.* Syluest. *q.6.dicto 2.* Tabien. *q.17.* D. Anton. *2.p.tit.6.cap.2.§.6.* Metina *C.de ieiunio, quaest.de his, qui ad ieiunia tenentur,* Gabr. *4. dist. 16.q.3. art.1.* Palacios *4.dist.15.disp. 8.* Metina *summa lib. 1. cap. 14. §. 20.* & docti iuniores.

Hinc infertur, quòd qui ante sexagesimum annum sunt iam senes, & debiles, excusantur. Sic 3 colligitur ex Doctoribus citatis, & tenet expressè Angles *suprà.*

Nota tamen, quòd cùm fuerit dubium de impotentia ad ieiunandum, tantùm debet attendere 4 Confessor, vt necessitati prouideat cum minima legis iactura; vt si satis fuerit, vt horam praeueniat, vel nocturnam refectiunculam indulgentiùs faciat, debet hoc concedere, & non ex toto ieiunium relaxare. Sic Angles *ibi.*

Sed loquendo de aetate, in qua communiter 5 excusantur senes, aliqui dicunt communiter excusari anno septuagesimo ratione senectutis. Sic Tabien. Syluest. Gabriel, Rosella *suprà*, alij verò mitiùs loquuntur,

6 Sit tertia conclusio, communiter, & regulariter loquendo sexagenarij excusantur à ieiunio ratione senectutis; quia tunc vt inplurimum est occasus, & diminutio virtutis. Sic Nauar. Pedraza, Metina, Caietan. Armil. Angles *supra*, & quidam docti iuniores. Vnde hac ætate nisi euidenter constet ex robustiore complexione posse absque læsione ieiunare, non tenentur ieiunare; quia ex quo ætate constat, & de robore est ambiguum, non est vltrà expectandum; quia senectus est irreparabilis morbus: de quo latè dixi *lib. 7. de matrim. disput. 3 a. n. 1. 7.* vbi etiam dixi, an in fœminis citius contingat senectus, quàm in viris: & ideo fœminæ quinquagenariæ deobligantur à ieiunio. Sic Caietan. Pedraza, & aliqui iuniores, qui iuniores dicunt sat esse annum incœptum, id est, quòd attigerint sexagesimum annum: & colligunt id ex Caietan. dicente excusari sexagenarium, vel sexaginta annorum: & eodem modo, quo Caietanus, loquitur Nauar. in summa Latina; licèt in Hispana dicat excusari post sexaginta annos.

7 Vltima conclusio. Licèt aliqui sentiant, quòd si euidenter constaret aliquem sexagenarium esse robustum ad ieiunandum absque aliquo detrimento, teneretur ieiunare; quia tantùm excusatur ratione detrimenti. Sic Caiet. Pedraza, Syluest. Tabiena, Metina *suprà*. At satis probabile est post illam ætatem eos excusari, licet aliqui in illa ætate inueniantur robusti ad ieiunandum; quia pueri eo quòd regulariter ante vigesimumprimum annum non habent perfectum robur, & augmentum, non tenentur ieiunare; licèt aliqui robusti sint, & viribus polleant: ergo similiter senes, cùm in anno sexagesimo communiter deficiant, licèt aliqui robusti sint, excusabuntur. Sic Angles *vbi suprà*, & nonnulli docti recentiores.

DVBIVM V.

An dispensatio excuset à ieiunio, & cuius debet esse dispensatio, & an necessariò requiratur causa, vt talis dispensatio excuset.

1 DE hac re videbis Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 24. & Ludouicum Lopez 2. *part. de ieiunio, cap.* 112. *fol.* 719. *columna* 2. *&* 697. Sit

2 Prima conclusio. Dispensatio excusat à ieiunio: conclusio est certissima, & omnium, quia cùm hoc præceptum sit humanum, cadit in illud dispensatio.

3 Secunda conclusio. Papa potest dispensare in lege ieiunij. Patet, quia est supra omne ius positiuum, & ipse solus potest dispensare absolutè, & simpliciter in lege ieiunij, id est, auferre absolutè legem ieiunij, & eximere aliquem omnino à lege ieiunij, ita vt nunquam teneatur ieiunare. Ratio, quia lex ieiunij est Papæ: ergo solus Papa potest in illa dispensare. Inferior enim non dispensat in lege Superioris. Sic Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 4. *dub.* 1. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 21. *num.* 21. Angles *floribus, 1. part. materia de ieiunio, fol.* 394.

4 Tertia conclusio. Si Papa dispenset in lege ieiunij, & quocumque alio iure humano Ecclesiastico absque iusta causa, tenebit factum: & similiter est dicendum de Principe sæculari respectu suarum legum. Ratio, quia tale ius nullam aliam vim habet obligandi, nisi ex voluntate, & iussu legislatoris; ergo si legislator reuocet voluntatem, & iussum, non obligabit: vnde actus sequutus ex tali dispensatione firmus erit, & validus. Hæc est contra Fortunium *l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum.* vbi dicit talem dispensationem esse nullam, & actum ex ea sequutum esse inualidum. Sed nostra conclusio est certissima, & communis. Sic tenent Ledesma 2. 4. *q.* 27. *art.* 2. *fol.* 376. *pag.* 4. Angles *floribus 1. part. materia de ieiunio, q.* 5. *dub.* 2. *fol.* 394. Metina 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. Palacios 4. *dist.* 15. *disput.* 28. *fol.* 118. Turrecrem. *cap.* 1. *dist.* 89. *num.* 14. Victoria *de potestate Papæ n.* 15. Cord. *lib.* 4. *quæstion. q.* 8. Caiet. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. Nauar. *c.* 23. Hisp. *num.* 42. Lat. *num.* 44. Innoc. *cap. cùm ad monasterium, de statu monach.* Syluest. *verb. dispensatio, q.* 3. Angel. *num.* 3. Armil. *num.* 14. Panor. *cap. non est, de voto,* Decius, & alij, quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. *§* 9. *num.* 20. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 7. *art. vltimo.* Veracruz 2. *p. speculi, art.* 27. Aragon 2. 2. *q.* 89. *art.* 9. *propè finem.*

Quarta conclusio. Peccabit tamen Papa, & Princeps dispensans in sua lege sine iusta causa. Ratio, quia hæc non est dispensatio, sed potiùs dissipatio, & sic erit peccatum imprudentiæ: erit etiam peccatum infidelitatis, quia non habet intentionem ad bonum commune; & sic D. Bernard. *lib. de dispensat. & præcepto,* vocat dispensatores sine causa iusta dissipatores. Vnde legislator debet habere præ oculis illud Pauli, *Habere potestatem non in destructionem, sed in ædificationem Ecclesiæ.* Hanc tenent Palacios, Angles, Sotus, Veracruz, Metina, Victoria, Corduba *supra,* Syluest. *verb. dispensatio, in principio, n* 2. Couar. *vbi suprà, num.* 7. D. Thom. 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. & *ibi* Caiet. idem Aragon, & alij; & est certa apud omnes. 5

Quinta conclusio. Huiusmodi peccatum iniquæ dispensationis sine causa in iure humano est mortale ex suo genere, vnde erit peccatum mortale dispensare sine causa in legibus grauibus, & multum conducentibus ad bonum commune, & bonos mores, vt in recitando horas canonicas, in audiendo sacrum, in festis, in ieiuniis, & in reliquis huiusmodi, & similiter in legibus ciuilibus grauibus. Probatur, quia dispensare sine causa ex se est iniuriosum reipublicæ, & destructiuum boni communis, bonæ consuetudinis, & scandalosum: sed omnia hæc sunt mortalia ex genere; ergo hoc est peccatum mortale ex genere. Secundò probatur, quia si ex genere non esset mortale, nunquam per additionem materiæ fieret mortale, vt patet in mendacijs officiosis: & sic licèt Papa omnes leges Ecclesiasticas absque causa abrogaret, non peccaret mortaliter: quod est absurdissimum. Hanc sententiam videntur expressè tenere Caiet. *in summa verb. dispensatio,* & *ibi* Armil. *n.* 13. vbi dicunt esse veniale dispensare in lege absque causa in rebus paruis, & expressiùs Couar. *supra n.* 7. vbi dicit fortassis, & frequentissimè peccare mortaliter: & quamuis *lib.* 8. *de matrim. disp.* 18. *n.* 7. dixerim probabilius esse, hoc peccatum esse tantùm veniale ex genere suo; at modò plus placet esse mortale ex suo genere, & tantùm excusari ob materiæ paruitatem; quando scilicet lex, in qua dispensatur, non esset magni momenti; quod *ibi num.* 6. *in fine,* etiam dixi esse satis probabile. 6

Hinc fit petentem, & procurantem talem dispensationem sine causa, scientem non adesse causam, peccare mortaliter in rebus grauibus. Ratio, 7

quia (vt dixi *lib.8. de matrim.disp.* 18.*n.*8.) hic inducit dispensantem ad rem, quam absqoe peccato mortali non potest præstare: ergo. Sic Couar. *dicto n.*7. vbi dicit fortasse esse mortale: & quòd peccet, tenet etiam Aragon. Dixi *scientem*, qui si bona fide petit credens esse causam legitimam, excusabitur à peccato, & multo magis, quàm Prælatus ipse quia non pertinet ad eum examinare, an causa sit omnino sufficiens, necne, & ideo securè potest in hoc stare iudicio Prælati. Sic nonnulli recentiores Magistri.

8 Nota primò, quòd non est iudicandum, quæ sint grauia, & quæ leuia præcepta humana, vt dispensatio in illis sit mortalis, vel venialis, facta sine causa per hoc quòd illa frangere sine dispensatiooe esset veniale, vel mortale, sed debet pensari penes hoc, quòd si ponantur in republica, non multum attinent ad bonum illius, nec si tollantur, subuertunt illam multum, nec multum pertinent ad splendorem reipublicæ, quamuis illa omittere absque dispensatione esset mortale. Sic quidam docti iuniores: & poount exemplum, vt dispensare in aliquibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis, & in lacticiniis absque causa, tantùm erit veniale; quia hæc reputantur minima, & maximè cùm in Hispania sit tanta copia bullarum, quibus tam facilè conceduntur lacticinia, facilior fit dispensatio, & leuis caosa sat est. Hæc illi.

9 Secundò nota, quòd cùm dispensare in his leuibus sine causa tantùm est veniale, dispensare ex parua causa nullum erit peccatum, quia ad dispensandum in leuibus leuis causa sufficit; & sicut parum sufficit ad committendum peccatum veniale, ita etiam parum sufficit ad illud excusandum, nisi sit intrinsecè malũ. Sic iuniores præfati.

10 Tertiò nota, quòd in dubio, dum non constat de iniustitia causæ, censendum, & præsumendum est causam esse iustam, dum Princeps io iure humano dispensat; quia in dubio iudicandum est pro superiore, *cap. si quid culpatur*, 23. *q.*5. *cap. in præsentia, de renunciation.* & tenent Bart. Cynus, Felin. Decius, quos refert, & sequitur cum multis aliis Couar. *suprà num.*9. & Palacios *suprà*.

11 Sexta conclusio. Licèt aliqui Doctores absolutè dicant talem dispensatum à Principe sine iusta causa in iure humano esse tutum in conscientia vtendo dispensatione. Sic Palacios, Turrecrem. Innoc. Syluest. Panor. Angelus, Aragon, Armil. *suprà*; & potest probari, quia si Papa sine causa omnino aboleret aliquod ius positiuum, non peccaret, qui sine causa non seruaret tale ius: ergo similiter dicenduio est, si sine causa dispenset in illo cum aliquo; quia dispensare cum hoc, est abolere ius quantum ad istum. At fortè hi authores sentiunt esse tutum in conscientia, id est, dispensationem esse validam, & non peccare postea in legem frangendo illam: quod vulgò verissimum est. Dicendum tamen est, quòd dispensatus à Principe sine causa in lege humana non erit reus violatæ legis frangendo illam, nec peccabit contra talem legem; quia iam per talem dispensationem est exemptus à lege illa; peccabit tamen contra ius naturale, quo quælibet pars debet consonare suo toti; turpis enim est pars, quæ non consonat toti: & sic propter hanc indecentiam, & singularitatem irrationabilem erit peccatum. Nec obstat ratio adducta in contrarium, respondetur enim concesso antecedenti, negando consequentiam; quia in primo casu nullus omnino manet titulus obligationis: at in secundo manet ius naturale, cootra quod est quòd manente iure in ordine ad alios, aliquis absque causa non viuat æquali iure cum aliis. Sic tenent Ledesm. 2. 4. *q.*27. *art.*2. *fol.*376. *pag.*4. Sotus, Angles, Corduba, Victoria *suprà*, Couarr. *suprà num.*7. & 8. vbi & alios refert, gloss. *cap. non est, de voto*, Caiet. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *dub. vltimo*, Nauarr. *cap.*23. Hispana *num.*42. Lat. *num.*44.

12 Nota tamen, quòd hoc peccatum vtentis tali dispensatiooe tantùm erit veniale, nisi sequatur graue scandalum, vel cedat in notabile detrimentum aliorum, vt dixi *lib.*8. *de matrim.disp.*18.*n.*12. Ratio, quia minus est vti dispensatione iam data sine causa, quàm dispensare, vel petere, aut procurare talem dispensationem; quia dispensatio est veluti scissura quædam, & vulnus legi, & toti corpori sub tali lege vnito illatum, per quod vulnus tollitur ab eo vnum membrum; vsus verò est quando ille, qui iam est dispensatus, & non est membrum illius legis, operatur prout libet secundùm statum noo membri; quod quidem non est tam iniuriosum, sicut primum. Sic Sotus, Angles, Corduba, Victoria, Nauar. Couar. *suprà*, & quidam docti iuniores; & notant hi iuniores intelligendum esse hoc etiam de dispensatione in rebus grauibus; & sic intelliguntur Doctores citati, indistinctè enim loquuntur: & Sotus pooit exemplum in ieiuniis; & quia si intelligerent in rebus leuibus, nil dicerent, cùm in talibus etiam dispensans ipse sine causa non peccet mortaliter.

13 Secundò nota, quòd notanter dixi, *vtentem dispensatione in iure humano facta absque causa, peccare venialiter*, quia si talis dispensatio esset in iure diuino, manifestè esset peccatum mortale, quia talis dispensatio sine causa esset nulla, v. g. si esset in voto, & sic virtute illius frangendo votum, perinde esset, ac si sine dispensatione frangeretur. Sic Caiet. *in summa, verbo dispensatio*, & *ibi* Armilla *num.*13. & est certum apud omnes.

14 Tertiò nota, quòd vsus dispensationis factæ à Principe in iure humano absque causa esset peccatum mortale, quando talis vsus cederet in graue detrimentum, & iniuriam aliorum. Sic Sotus *suprà*, Couar. *n.*7. & docti iuniores, qui iuniores ponunt exemplum, vt quando taxatur triticum in toto regno, vel in aliqua ciuitate aliquis sine iusta causa boni communis eximatur à Principe ab illa taxa, & sic pluris vendat, peccat mortaliter, & tenetur restituere: licèt enim ille solutus sit à lege taxationis, & à pœnis, & per consequens à pretio intrinseco taxationis: at non est exemptus à pretio extrinseco, quod prouenit illi trinico ex eo quòd aliæ merces similes tanti venduotur, & sic peccat contra iustum pretium naturale, quod est illud, quo communiter venduntur similes merces. Sotus etiam, & alij ponunt aliud exemplum; vt si quis procuraret priuilegiũ absque causa, quo subtrahatur; quia pars, quam non soluit hic, diuiditur inter alios ciues. Sed meliùs alij dicunt Principem hunc alios eximentem absque causa iusta peccare mortaliter, nisi aliàs recompenset illis grauatis: at procurans hanc libertatem, & exemptionem absque causa, vel non peccabit, vel saltem non peccabit mortaliter. Ratio, quia tributa sunt seruitutes quædam: ergo licebit mihi in republica fieri membrum nobilius, & id procurare,

curare, in hoc enim videtur quisque vti iure suo, ad quod naturaliter inclinatur: & hoc non est subtrahere se a membris reipublicæ, sed effici membrum nobilius, quòd si Princeps aliunde onerat subditos imponendo grauia tributa, sibi imputet.

15 Quartò nota aliquas esse dispensationes, quæ statim in primo vsu finiuntur, vt sunt dispensationes ad contrahendum matrimonium: vnde si in vsu debet esse peccatum, debet esse in illo primo vsu illius dispensationis; quia non restat alius vsus illius. Aliæ verò sunt, quarum vsus multoties occurrit, vt dispensatio de non ieiunando, &c. & de his potest esse dubium, an quando dispensatio fuit iusta, quia tunc erat causa iusta, at pòst successu temporis totaliter cessauit omnis causa, peccet tunc vtens tali dispensatione, v.g. qui iuste dispensatus est, ne per totam vitam ieiunaret propter aliquas infirmitates, quæ iudicatæ sunt perpetuæ, & iam omnino cessarunt, &c. Posset enim alicui videri illum non peccare etiam venialiter vtendo illa dispensatione; quia obligatio semel extincta non reuiuisceret: at reuiuisceret si esset veniale vti illa dispẽsatione. Item, quia si quis in voto ex iusta causa dispensetur, cessante postea causa non tenetur ad votum. At dicendum est, quòd licèt in obligationibus, quæ oriuntur ex voluntate priuata, vt in votis, iuramentis, &c. semel obtenta dispensatione ex iusta causa, licèt esset postea causa, non cessat dispensatio, nec est peccatum vsus illius: at in dispensatione legum communium, si remanerent aliquæ causæ illatum, quæ fuerunt motiuæ ad dispensandum, licèt non remanerent tantæ, & tales, sed aliquales ad arbitrium boni viri, licitè posset dispensatus vti tali dispensatione; quia in vsu minor causa requiritur, quàm in dispensatione. At si omnino, & totaliter cessassent causæ, esset peccatum veniale vti tali dispensatione. Ratio, quia hoc non est peccatum veniale ex eo, quòd lex antiqua conualescat in aliquo, sed ex indecentia, & singularitate, vt hæc pars non conformetur toti, quod intelligendum est in legibus alicuius momenti; in voto verò est differens ratio, quia ibi non est indecentia, nec singularitas. Sic docti recentiores.

16 Septima conclusio. Episcopus potest dispensare cum hoc, vel illo, vt non ieiunet in hoc, vel illo die ex causa iusta. Ratio, quia intolerabile esset, & impossibile in re tam necessaria, & passim occurrenti expectare dispensationem Pontificis, & quando illa veniret, iam esset transacta necessitas, & sic non esset bene consultum Ecclesiæ. Sic tenent Sotus *lib. 1. de iust. q. vltima, art. vlt.* Caiet. *2.2.q.147.art.4. dub.1. & in summa verb. ieiunium, cap.3. fine.* D. Thomas *4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæstiunc. 4. ad 3.* Durand. *4. dist. 15. q. 10.* Metina *lib. 1. summæ, cap. 14. §. 10. fol. 102.* Nauarr. *in omnibus summis cap. 21. num. 21.* Paludan. *4. dist. 15. q. 4. num. 1 a.* Host. *cap. consilium, de obseru. ieiun.* D. Anton. *2. p. tit. 6. cap. 2. §. 6.* Annil. *verb. ieiunium, num. 6.* Angel. *ibi, num. 20.* Tabiena *q. 14.* Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio, dub. 4. fol. 396.* Syluest. *verbo ieiunium, q. 7. dicto 3. & 4.* Palacios *4. dist. 15. dist. 8. fol. 119.* Victoria, Gabriel *4. dist. 16. q. 3. art. 1.* & communis.

17 An verò idem possit Parochus, Angelus *eodem num. 20.* & Palacios *dicta disp. 8. fine, fol. 139.* negant. Alij verò fatentur hoc posse, sed cum limitatione, scilicet in absentia Episcopi. Sic Nauarr. Paludan. D. Anton. Host. Annilla, Angles, Caietan. *in summa, loco in conclusione septima citato.*

Sit tamen octaua conclusio. Parochi etiam possunt dispensare cum suo Parochiano, ne in hoc, vel illo die ieiunet ex iusta causa, vt latè dixi *lib. 8. de matrim. disp. 9. num. 27.* Ratio, quia in his minimis non est vsus recurrendi ad Episcopum, etiam si sit in ciuitate; quod sciunt Episcopi, & permittunt: vnde videntur approbare. Pro hac conclusione sunt D. Thom. Caietan. 2. 2. Durandus, & alij *loco citato* adducti, & multi iuniores, qui addunt id posse sine scrupulo practicari. Immo Palacios *dicta disp 8. num. 119.* vbi etiam dicit posse id Vicarium Episcopi, asserit, quòd quando non est copia Parochi, vel eius Vicarij, potest dispensare Confessarius, si adest facultas Apostolica eligendi Confessarium; quia talis Confessarius habet vicem Curati: at *loco citato* dixi Confessarium id non posse, propter rationem *ibi* illatam. 18

Nona conclusio. Prælati etiam Religiosorum possunt in hoc dispensare cum suis subditis Religiosis. Ratio, quia sunt veri Prælati illorum. Sic Caietan. 2. 2. *& in summa*, Syluest. Metina, Nauar. citati *in conclus. 7.* Palacios *dicta disp. 8. fol. 119.* Angles *floribus, mat. de ieiunio, 1. p. dub. 3. fol. 395.* & nonnulli docti iuniores. 19

Nota primò hanc facultatem habere non tantùm Generales, & Prouinciales Ordinum, sed etiam Prælatos conuentuales; quia omnes isti sunt veri Prælati: & omnes Doctores citati de Prælatis loquuntur: & secundarius Prælatus, seu Vicarius Prælati in Religionibus, potest idem in superioris absentia, quando locum eius tenet: & hoc competit Prælatis ex potestate ordinaria, & iure communi ex officio suo, exclusis omnibus priuilegiis: quod est valde notandum pro multis casibus, in quibus per priuilegia Religionis contingit esse aliquem scrupulum ad dispensandum. Hæc quidam docti iuniores. 20

Decima conclusio. Idem omnino, quod dictum est circa dispensationem ieiuniorum, dicendum est circa dispensationem præueniendi horam in die ieiunij, & comedendi cibos vetitos, scilicet carnes, oua, & lacticinia, quòd scilicet iidem possunt in hoc dispensare, qui possunt in ieiuniis. Sic Caiet. *2. 2. q. 147. art. 4. dub. 1.* Syluest. *verbo ieiunium, q. 7. fine,* & alij. 21

Vndecima conclusio. Si Episcopus dispenset in suis constitutionibus synodalibus, vel aliis promanantibus ab ipso absque causa iusta, idem omnino dicendum est de hac dispensatione quo ad validitatem illius, & quo ad peccatum Episcopi in dispensando, & vtentis dispensatione, quod dictum est de Papa, quando dispensat in legibus communibus ab ipso editis; quia sicut illæ manant à Papa, & sic Papa est supra illas, ita hæ manant ab Episcopo, & Episcopus est supra illas. Vnde si Episcopus in illis absque causa dispenset, tenebit dispensatio. Sic Nauar. *in omnibus summis, cap. 25. num. 74.* Sotus *lib. 10. de iust. q. vltima, art. vltimo,* & alij. 22

Duodecima conclusio. Si Episcopus, & alij Prælati inferiores dispensent sine causa in lege ieiunij, & lacticiniorum, & in aliis legibus Papæ, talis dispensatio erit inualida. Ratio, quia cùm hoc præceptum non sit ab his Prælatis impositum, 23

sed à superiore, non possunt illud ad libitum abrogare. Item, quia licentia interpretatiuè concessa à Papa his Prælatis dispensandi in his casibus propter necessitates passim occurrentes intelligitur iusta causa interueniente. Sic Innoc. Nicolaus, Millis, Curtius, Felin. Bald. Alex. Ripa, quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. §. 9. *num.* 11. Syluest. *verb. dispensatio*, q. 3. Angel. *num.* 3. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 25. *n.* 74. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Turrecrem. *cap.* 1. *disp.* 89. *num.* 14. & quidam recentiores docti.

24 Hinc fit peccare mortaliter vtentem tali dispensatione, cùm sciat absque causa iusta factam esse. Ratio, quia cùm sit inualida, perinde est, ac si sine dispensatione frangeret legem. Sic recentiores præfati.

25 Decimatertia conclusio. Non tantùm Prælati dicti possunt dispensare, quando causa est sufficiens ad dispensandum in ieiunio, &c. sed etiam quando dubitant, an causa sit sufficiens, vel cognoscunt causam non esse sufficientem ad puram dispensationem, possunt miscere aliquam commutationem dispensationi, iniungendo aliquas orationes, vel eleemosynas, &c. iuxta qualitatem causæ ad dispensandum: & quanto illa fuerit sufficientior, tanto minus est iniungendum. Sic Caiet. 2. 2. q. 147. *art.* 3. *fine*, & *art.* 4. *dub.* 1. & *in summa, verb. ieiunium, cap.* 3. Armil. *ibi num.* 6. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fine*. & sic debet intelligi Nauar. *summa c.* 21. Hisp. *num.* 21. Lat. *num.* 21. dicens debere Prælatos commutare ieiunium in aliud opus.

26 Hinc infertur minus benè, & minus prudenter agere Prælatos, qui subditos recurrentes ad eos in suis dubiis pro dispensatione, nolunt consolari: siquidem tuta conscientia hoc possunt facere, vel dispensando omnino, si causa est omnino sufficiens: vel si non est omnino sufficiens, dispensando partim, & partim commutando. Sic Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 21. Lat. *num.* 22. Caiet. *dict. art.* 4. Medina *lib.* 1. *summæ cap.* 14. §. 10. Angles *floribus*, 1. *part. materia de ieiunio, fol.* 396. & alij.

27 Decimaquarta conclusio. Non tantùm Episcopus potest, quod diximus, sed etiam potest, & debet transferre ieiunium vigiliæ alicuius occurrens in aliquo magno festo in diem antecedentem, & facere, vt in illo magno festo comedantur carnes; quia hoc consonat iuris dispositioni disponentis, vt quando vigilia occurrerit in Dominica, transferatur in diem antecedentem, vt habetur *cap.* 1. & 2. *de obseruat. ieiun.* vt si vigilia S. Ioannis contingat in die Corporis Christi, debet Episcopus transferre in diem antecedentem. Et idem debet fieri, si in festo solemni Patroni ciuitatis vigilia aliqua occurrerit. Sic Caiet. *in summa, verb. ieiunium, cap.* 1. *fine*. Armil. *num.* 6. Tabien. q. 12. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fine, fol.* 139. Syluest. referens Panor. *verb. ieiunium*, q. 7. *dict.* 1. & sic refert Syluest. fieri in Francia, in qua Festum S. Quintini solemniter celebratur, & occurrit in vigilia omnium Sanctorum, & transfertur hoc ieiunium in diem præcedentem. Et Nauar. *cap.* 21. Lat. *n.* 11. Hisp. *cap.* 18. super *num.* 11. & *cap.* 21. refert Leonem X. in quodam Breuï misso ad Legatum Hispaniæ, statuisse, vt quando vigilia sancti Ioannis occurrerit in die Corporis Christi, transferatur in diem antecedentem. Et addit Caiet. quòd quando Episcopus transfert ieiunium in diem antecedentem, debent Religiosi se conformare in tali ieiunio. Et aduerte quòd notanter dixi de ieiunio vigiliæ; quia Ecclesia fugit vigilias fieri in festis, & propterea non assignat vigiliam D. Ioanni Euangelistæ in die S. Stephani: non autem hortet ieiunia quatuor temporum in festis; sæpè enim occurrunt in die S. Thomæ, & in die S. Matthæi: & ideo ieiunia quatuor temporum occurrentia in aliquo magno festo, non sunt transferenda. Caiet. *ibi*, Armil. *num.* 6.

Vltima conclusio. Medicus etiam potest declarare aliquem posse comedere carnes, vel ratione morbi excusari à ieiunio, quando causa est manifesta, vel dubia secundùm regulas suæ artis. Et quod sat est causa dubia, probatur, quia quando causa est manifesta, non est opus Medici consilio. Sic Syluest. *verbo, ieiunium*, q. 7. *fine*. D. Anton. 2. *part. tit.* 6. *cap.* 2. §. 6. Angles *floribus*, 1. *part. mat. de ieiunio, fol.* 396. 28

Dubium VI.

Quæ causæ sint sufficientes ad dispensandum in ieiuniis, & esu carnium, & lacticiniorum.

Primò dico, quòd quoties Prælatus dispensat, vel Confessor, vel Medicus declarat bona fide, credens esse causam legitimam, non teneri ad ieiunium, licèt reuera non sit causa legitima, excusatur Prælatus dispensans, & Medicus, vel Confessor declarans à culpa: immo quando aliquis propria authoritate soluit ieiunium credens bona fide causam esse iustam, licet talis non sit, excusatur à culpa, vt latè dicam *tract. de auditione Missæ*. 1

Secundò dico, quòd causa sufficiens est ad dispensationem absolutam in ieiunio, & in cibis prohibitis, quando est talis causa, vt sit dubium, an sine dispensatione teneatur ieiunare, vel possit edere carnes, &c. Probatur, quia aliàs nullius momenti esset dispensatio: quando enim causa est euidens, potest quis absque dispensatione non ieiunare. Hanc sententiam apertè tenent multi Doctores asserentes, quòd, quando causa est clara iudicio ipsius, vel viri alicuius probi, & periti, non est opus dispensatione; quando verò adhuc causa est dubia, petenda est dispensatio à superiore: sentiunt ergo hanc causam esse sufficientem ad dispensandum. Hi sunt D. Thom. 2. 2. q. 147. *art.* 4. *corp.* & *ibi* Caiet. *dub.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. 6. Syluest. dicens esse omnium *verb. ieiunium*, q. 7. *dicto* 3. Angles *floribus* 1. *part. mat. de ieiunio, fol.* 396. Angel. *verbo ieiunium, num.* 19. Armil. *n.* 6. Nauar. *summa cap.* 21. Hisp. *num.* 19. Lat. *n.* 20. & confirmatur, quia etiam in voto, quando est dubium, an votum obliget, est sufficiens causa ad dispensandum, vt dixi *lib.* 4. *summæ, cap.* 45. *n.* 10. 2

Hinc infertur, quomodo se debeat habere Confessarius cum pœnitentibus dicentibus non posse ieiunare, quando non inuenit Confessor causam certò excusantem, debet enim illis dicere, vt experiantur sumendo aliquid manè per modum medicinæ, & bibendo vinum interdiu; & quando nec hoc modo possunt, & habent aliquam causam rationabilem, vt excusentur à ieiunio totius Quadragesimæ, quia habent officium mediocris laboris, quamuis non sufficientis ad excusandum à ieiunio, debet illis dicere, quòd experiantur, an saltem tribus diebus in hebdomada: & quando etiam hoc modo est illis valde difficile, & adhuc Confessarius 3

fessarius dubitat de sufficientia causæ, consulat, vt petant dispensationem à parocho: hoc facto cessant omnes scrupuli. Sic Nauarr. summa Lat. *cap.* 21. *num.* 20. Caiet. *in summa verb. ieiunium, cap.* 3. & docti iuniores.

4 Secundò infertur, quomodo se debeat habere Prælatus cum itinerantibus equitando, licèt enim hæc causa non excuset à ieiunio, vt *infrà* dicemus; at si difficillimum illis foret ieiunium cum conditionibus itineris, & ideo recurrunt ad Prælatum, debet Prælatus dispensare: vel si causa non videtur omnino sufficiens, debet partim commutare, vt dixi *dub. preced.* Idem facere debet Prælatus in quouis alio casu, vbi simile dubium occurrit. Caietan. *eodem cap.* 3. & nonnulli recentiores docti. Similiter idem dicendum de toto populo, quando est aliqua causa generalis, vt pestis, vel magna fames; tunc enim ad Prælatum spectat per se, vel per Parochos, aut concionatores populo denunciare, vt hoc mense, v.g. pauperes non ieiunent, vel si causa est dubia, partim commutare.

5 Dico tertiò, quòd in dispensatione lacticiniorum minor scrupulus est habendus, quàm in dispensatione ieiuniorum, quia res est leuior, maximè in Hispania, propter frequentiam bullarum, vnde leuior causa sat est ad dispensandum in hoc, & ad declarandum talem esum lacticiniorum licitum esse, sic viri docti à me consulti.

6 Vltimò dico maiorem causam requiri ad esum carnium, quia est res grauior. Quando autem Medicus possit ad id dare licentiam, dixi *dubio præcedenti fine.*

Dubium VII.

An labor corporalis excuset à ieiunio.

1 Prima conclusio. Laborantes corporaliter fine aliquo honesto, qui non est tantùm ad recreationem, si talis est labor, vt commodè non compatiatur ieiunium, excusantur à præcepto ieiunij. Ratio, quia necessitas caret lege, & in motalibus, quod est valde difficile, reputatur impossibile. Hæc est omnium.

2 Hinc fit excusari à ieiunio quoties oportet facere aliquid incompatibile ieiunio ad conseruationem vitæ, vel sui status decori, vel ad vitam, dum damnum aliquod notabile, vel lucrandum aliquid, quod rarò lucri fieri potest, quidquid excusaret à custodia festi, à fortiori excusabit à præcepto ieiunij, si ieiunium simul cum tali labore seruari nequit; quia præceptum ieiunij minus est, & minus arctum. Sic Caiet. *summa verb. ieiunium, & 2.2.q.*147. *art.* 3. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 21. *& 16.* Angles *floribus mat. de ieiunio, in 1.p. fol.* 408. & omnes citandi.

3 Aduerte tamen aliquos Doctores asserere quòd quando labor non est necessarius ad vitam, vel statum conseruandum, quia scilicet illum exercens est diues, & potest sine illo labore, vel sine tanto labore decenter viuere, non excusat à ieiunio. Sic D. Thom. 2.2. *q.* 147. *art.* 4. *ad* 3. *&* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *n.* 18. D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. 6. Armil. *verbo ieiunium*, *n.* 4. Angel. *num.* 15. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1.

4 Sit tamen contra hos secunda cõclusio. Agrum colentes, & quicumque ex officio exercent opus laboriosum incompatibile ieiunio, quantumcumque sint diuites, & possint optimè, & abundanter non laborando, se, & familiam alere, possunt exercere suum officium in die ieiunij, & sic à ieiunio excusari: sic enim declarauit Eugenius Quartus anno 1440. viuæ vocis oraculo: quam declarationem afferunt, & tenent hanc conclusionem Metina *C. de ieiunio, q. de his, qui ad ieiunia tenentur*, Nauarr. *cap.* 21. Lat. & Hisp. *num.* 16. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 203. Syluest. *verb. ieiunium, q.* 9. Rosel. *num.* 19. Tabien. *q.* 18. Angles *suprà fol.* 404. Pedraza 3. *precepto*, Toletus *in sua summa*, & alij.

Nota, quòd quando Confessor non nouit quantus sit labor alicuius artis, debet interrogare ab ipso pœnitente, & si ipse dixerit, quòd habet tantum laborem, sicut faber lignarius, vel aliud officium, de quo scit Confessor, quòd excusat, potest illi dicere non teneri ieiunare. Vnde tunsorem, & coriarium, Hisp. *el tundidor, y curtidor*, credo excusari; idem credo de sutoribus, qui suunt, ponunt enim magnam vim: licèt Angles *suprà fol.* 404. teneat sutores non excusari. Sic tenent aliqui iuniores, & à fortiori idem tenebit Ledesma, qui, vt statim dicam, sentit sartores excusari. Sed sutor, qui solùm scindit calceos, seu præparat materiam officialibus, non videtur ex hoc solùm excusari: & in hoc erit vera sententia Angles. 5

6 De sartoribus, & barbitonsoribus Ledesma *vbi suprà*, dicit excusari, quia sic habet vsus, licèt labor non sit adeò magnus, & Angles *dicto fol.* 404. dicit excusari à ieiunio, qui ex officio scribere habent, vt Regum Secretarij, & alij, qui ex hoc labore viuunt.

7 Sed verius est hos non excusari ex sola ratione sui officij; quia labor horum officiorum non est tantus, quin sit compatibilis cum ieiunio: nec refert, quòd ipsi dicunt esse magnum laborem spiritus, est enim opus ingenio, quia maiori ingenio opus est ad studium, & tamen studium non excusat. De sartoribus hoc tenent Angles *dicto fol.* 404. & de sartoribus, & barbitonsoribus tenet idem Abul. *cap.* 6. *Matthæi, q.* 143. & de scriptoribus id tenet Metina *lib.* 1. *summæ c.* 14. §. 10. *fol.* 100. & de sartoribus, & barbitonsoribus D. Enriquez: & de omnibus officialibus dictis, & de sarcinatricibus, burattariis, & broslatoribus, Hispan. *labranderas, burateros, brosladores*, & de pictoribus dicunt non excusari à ieiunio viri docti ex Societate.

8 Nota quòd aduertenter dixi non excusari hos ex sola ratione officij, possunt enim aliæ circunstantiæ concurrere, vt hi excusentur, vt quia de more habent nimis vigilare, & nimij laboris molestia prægrauantur capite, vel stomacho; & conferet ad tollendos scrupulos, quòd Doctores graues, vt tetuli, excusant aliquos horũ à ieiunio. Sic D. Enriquez, & alij docti iuniores. Et aduertat Confessarius, ne hoc, quod dicit se non posse ieiunare, proueniat ex mala non ieiunandi consuetudine. Et quomodo se debeat Confessarius habere cum his officiabus dicentibus se non posse ieiunare, dixi *dubio præcedenti.*

9 Secundò nota esse aliqua officia, quæ habent aliqua opera laboriosa, & alia non: & dum exercent laboriosa, excusantur; quando verò exercent non laboriosa, vt delineare, non excusantur. Sic nonnulli docti iuniores.

Tertia

10 Tertia conclusio. Omnes isti operarij, quos diximus excusari a ieiunio propter laborem, si vno, vel altero die non laborent, quia scilicet est festum, vel ex quauis alia causa, licèt sit dies ieiunij, non tenentur ieiunare. Si verò sunt tres, vel quatuor dies simul, & sunt ieiunij, tenentur ieiunare aliquos illorum. Ratio primæ partis, quia licèt illo die non debeant laborare, satis tamē est ad eos excusandos, quòd die præcedenti laborauerint, & die sequenti sint laboraturi, manent enim defatigati, & lassi ex præcedenti labore, & sic indigent ampliori cibo, & aliqua recreatione. Ratio verò secundæ partis est, quia tūc in tot diebus est tempus opportunum ad recuperandas vires, & ad recreationem, vt continuent laborem, non ieiunando vnum, vel alterum diem: ergo reliquos ieiunare tenentur. Sic Victoria, & quidam iuniores docti: & pro hac sententia sunt Metina *vbi suprà*, Angles *suprà fol.* 405. licèt strictiùs, & cum limitatione loquantur: dicunt enim non teneri illo die, quo non laborant, ieiunare, quando sunt ita defatigati ex præcedenti labore, vt si ieiunarent, non possent commodè die sequenti laborare: & addit Metina hoc ita communiter accidere. Sed meliùs absolutè est tenenda conclusio posita. Facit etiam pro ea, quia multi Doctores dicunt pauperes excusari à ieiunio, licèt aliquando habeant sufficientem victum, quando ex præcedenti inedia sunt debilitati, quos referam *infrà dub.* 15.

11 Quarta conclusio: si labor assumptus in die ieiunij non sit ex officio, quia non habebat officium laborandi, si assumatur in fraudem ieiunij, vt quis illa die excusetur à ieiunio, licèt labor sit honestus, peccat mortaliter illum assumens, quia fraus, & dolus nulli patrocinatur. Sic tenent Metina *suprà fol.* 101. Nauarr. *cap.* 21. Hispan. 18. Lat. *num.* 17. Ledesma *suprà*, Angles *suprà fol.* 405. & alij.

12 Quinta conclusio. Si tales labor assumptus in die ieiunij non ex officio, non assumatur in fraudem ieiunij, sed alio fine: tunc ex quacumque causa etiam illicita assumatur, vt ad persequendum inimicum, vel fornicandum, &c. Si labor iam assumptus sit incompatibilis ieiunio, non tenetur ille ieiunare supposito iam illo labore, & necessitate. Ratio, quia licèt peccarit in causa, at modò non potest ieiunare: ergo excusatur; sicut qui culpa sua incidit in morbum, non peccat postea edendo carnes. Sic Paludanus 4. *dist.* 15. *q.* 4. Sylu. *verbo ieiunium*, *q.* 9. & est certa.

13 Sed quid si hac intentione quis assumat laborem inhonestum, vt non ieiunet, vel sumat nociua, vt infirmetur, & pòst non ieiunet, & comedat carnes. Quidam doctus iunior dixit peccare mortaliter pòst comedendo carnes diebus vetitis, & non ieiunando; quia fuit hoc intentum in causa. At verius est peccasse mortaliter tunc id intendendo, at pòst non peccare edendo carnes, &c. quia necessitas pòst excusat. Nec est simile de eo, qui se inebriat, ne audiat sacrum in festo; hic enim peccat tunc, & etiam mox non audiendo sacrum; quia ebrius habet omnes conditiones requisitas, vt obligetur tali præcepto, scilicet salutem, vires, ad eundum ad Ecclesiam, &c. Itaque voluntariè se inebriat præuidens omissionem præcepti: sicut qui dormiturus abiret tempore audiendi sacri.

14 Nota tamen, quòd quando quis non intendit se facere impotentem, nec ea intentione comedit res nociuas saluti, licèt præuideat se infirmaturum, & sic esurum carnes, non peccabit contra præceptum non edendi carnes, sed contra aliud conseruandi salutem: licèt enim quis teneatur seruare præcepta Ecclesiæ, at non tenetur se conseruare robustum, & fortem ad seruandum ea. Sic videtur expressè tenere Metina 1.2.*q.*77.*art.*7.

Sexta conclusio. Si talis labor assumptus non ex officio sit iniustus, scilicet ob finem inhonestum, vt ad perpetrandum furtum, fornicationem, &c. & sumit illum quis præuidens, quòd propter talem laborem non poterit pòst ieiunare, præter peccatum furti, &c. peccat tunc aliud peccatum mortale contra præceptum ieiunij. Ratio, quia iniustè se inhabilitat ad ieiunium, & non est iustum, vt propter similem laborem quis ab illo excusetur, etiamsi non in fraudem ieiunij assumatur. Sic Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 23. *conclus.* 6. contra Metinam *lib.* 1. *summæ, cap.* 14. §. 10. *fol.* 101. & 1. 2. *q.* 77. *art.* 7. & Petrum de Ledesma 2. *tom. summæ, tract.* 27. *cap.* 2. *ad finem, fol.* 1445. & tenent docti iuniores. 15

16 Septima conclusio. Qui non in fraudem ieiunij, sed bona fide assumit aliquem laborem honestum, licèt id non habeat ex officio, nec labor sit necessarius, & licèt præuideat quòd assumpto tali labore non poterit pòst ieiunare, non peccat assumendo talem laborem incompatibilem ieiunio, nec tenebitur postea ieiunare. v. g. habet paterfamilias messores, vel putatores, vult adire hæreditatem pedestris, & eos inuisere in die ieiunij, licèt sciat ipse, vt non possit ieiunare, non peccat, licèt ipse non sit ibi necessarius, quia, v. g. habet œconomum sollicitum; & hoc erit ei licitum, non tantùm semel, aut iterum, vel quoties voluerit, modò bona fide faciat, & non in ieiunij fraudem. Ratio, quia in toto iure non est præceptum, vt abstineat quis à iustis, & honestis laboribus, vt seruet ieiunium: ergo. Hæc est contra Doctores citatos, docentes tantùm laborem necessarium excusare. Sed hanc tenent Victoria, & præfati iuniores. Immò licèt hic habeat equum, si ex aliqua causa rationabili vult irē pedestris, & quia est impeditus equus, &c. excusabitur. Sic docti recentiores. 16

17 Et idem dicendum est eadem ratione de itinerante ex alia causa honesta, licèt non necessaria: vt si scholasticus vult in die recreationis solitæ ieiunij, vel in Hebdomada sancta, vel in vigilia alicuius Sancti ire ad visendum patriam, vel parentes, vel ad sumendam recreationem ibi, ne aliis diebus absit ab scholis, licèt videat quòd non poterit ieiunare, si faciat illud iter, non peccabit. Sic prædicti recentiores. 17

18 Hinc infertur quòd Magnates, vel equites, qui in diebus ieiunij, vt in Quadragesima, vel extrà, assumunt aliquem laborem incompatibilem cum ieiunio recreationis gratia, v. g. ludunt pila, eunt ad venandum per totum diem recreationis, vel exercitij gratia, vel ob recreationem, vel quia rogantur ab amicis, exercent se in ludo hastarum, idest, *en justas*, propter quod non possunt ieiunare, dico quòd si id faciant semel, & iterum, & non in fraudem ieiunij, non peccant assumendo talem laborem, licèt præuideant, quòd non possunt ieiunare. Si autem frequenter id facerent, non excusarentur, sed peccarent cōtra legem ieiunij. Ratio, quia hæc interpretatio, & æquitas videtur deduci ex iure naturali, & ex intentione legislatoris; 18

ipsa

ipsa enim æquitas naturalis videtur dictare, quòd non fuit intentio legislatoris prohibere hæc exercitia honesta, & licita propter ieiunium: & eadem dictat non fuisse intentionem excusare hos, si frequenter faciant. Sic Henriquez, & docti iuniores. Immò amplius dicit Metina *lib. 1. summa, cap. 14. §. 10. fol. 102. pag. 1.* quòd licet id faciat sine vlla necessitate, sed ex affectu otiosæ recreationis, erit ad summum peccatum veniale.

DVBIVM VIII.

An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto quòd non ieiunent, peccent.

1 Aliqui sentiunt peccare, quando operarij volebant minoere laborem, & mercedem, vt sic possent ieiunare, & necessitas operis non exigit festinationem. Ratio, quia sunt causa, vt tales operarij peccent non ieiunando. Sic D. Thom. 4. *dist. 15. q. 3. art. 2. quæstiunc. 4. ad 3.* Durandus 4. *dist. 15. q. 10.* Palud. *ibi q. 4. num. 18.* Angel. *verb. ieiunium, num. 15.* Syluest. *ibi q. 9. dict. 2.* Caiet. 2. 2. q. 147. *art. 4. dub. penult.* Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio, fol. 405.* Gabr. 4. *dist. 16. q. 3. art. 2.*

2 Sed dicendum est hos auctores fundari in opinione, quam reiecimus *dub. præcedenti*, scilicet laborem non excusare à ieiunio diuites habentes aliunde alimenta: at nos, qui tenuimus operarios etiam diuites, excusari à ieiunio in die laboris incompatibilis, dicimus tales condocentes operarios ad laborem excusantem à ieiunio, nullo modo peccare nolentes eos conducere, nisi ea conditione, vt non ieiunent; quia in hoc non intendunt, nec inducunt ad vllum malum, cùm ipsi operarij non peccent non ieiunando. Si verò conducuntur ad laborem non excusantem à ieiunio, peccaret mortaliter conducens cum conditione, vt non ieiunent, nisi necessitas operis exigat festinationem, & non posset inuenire plures operarios, qui tempore necessario perficerent: & in hoc caso tenet verum prima opinio. Sic Cardinalis Toletus, & alij iuniores.

DVBIVM IX.

An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè potest differri in alium diem.

1 Aliqui dicunt peccare mortaliter. Ratio, quia saltem tenentur familiam à ieiunio non impedire. Sic Nauar. summa Lat. & Hispana, *cap. 21. num. 27.* Gabr. 4. *dist. 16. q. 3. art. 2.* Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio, fol. 416.* Ledesm. 2. 4. *q. 17. art. 3. fol. 205.* sed non tanto rigore loquitur, moderatur enim, & intelligit, quando illud, in quo occupantur, non est necessarium, aut vtile sine fraude ieiunij.

2 At dicendum est nec ipsos famulos, nec patresfamilias peccare in hoc etiam venialiter. Ratio, quia ipsi famuli potuerunt licitè locare operas suas ad inseruiendum, prout ipsis iniunctum fuerit: & ipsi domini possunt illos occupare in talibus laboribus, prout se obtulerint: nec tenetur sub peccato obseruare, an sit dies ieiunij, licèt sit illis consulendum, vt id obseruent, quando sine vllo incommodo id potest fieri. Sic docti iuniores.

DVBIVM X.

An itinerantes excusentur à ieiunio.

Sit prima conclusio. Qui faciunt iter pedestres, excusantur à ieiunio, quando iter est necessarium ad comparandum victum, vel ad augendum, vel seruandum status decorum, vel ad euitandum damnum aliquod, & non potest commodè differri. Ratio, quia est labor incompatibilis. Sic Palacios 4. *dist. 15. disp. 8. fol. 119.* Syluest. *verb. ieiunium, q. 9.* Turrecrem. *de consecr. dist. 5. cap. ieiunia, n. 9.* D. Anton. 2. *p. tit. 6. cap. 2. §. 6.* Gabr. 4. *dist. 16. q. 3. art. 1.* Rosel. *verb. ieiunium, num. 21.* Palud. 4. *dist. 15. q. 4. num. 20.* Angles *floribus, mat. de ieiunio, 1. p. fol. 407.* 1

2 Nota, quòd licet hi authores ita strictè loquantur, & expressè Palud. Syluest. Angles dicant, quòd cursor, qui se ad diem locat, & aliàs habet vnde viuat, non excusatur: at verius est, quòd siue hi habeant id ex officio, vt deportatores epistolarum, siue non habeant id ex officio, sed est homo, qui habet aliud officium, & vult tunc facere illud iter, quia fortè lucrabitur magis ex tali itinere, quàm ex suo officio ordinario, excusatur à ieiunio, vt constat ex dictis *suprà dub. 7. post septimam conclusionem*, vbi posui duo exempla. Sic docti iuniores.

3 Secundò nota conclusionem intelligi, quando ille faceret iter pedestris per magnam partem diei; quando enim iter est breue, non excusat; vt si per vnam, & dimidiam leucam pedestris concionaturus adiret: nisi ex complexione particulari aliquis ex breui itiere contraheret tantam latitudinem, sicut alius ex magno, ita vt commodè non posset ieiunare. Sic docti iuniores, & colligitur ex Nauar. summa, *cap. 21.* Lat. & Hisp. *num. 17.* in Latina noua *num. 16.* vbi dicit excusari, quando magnum iter facit.

4 Secunda conclusio. Faciēs iter equitando, communiter non videtur excusandus à ieiunio ex hoc capite, nisi aliquis ex complexione particulari contrahat tantam lassitudinem equitando, vt commodè ieiunare nequeat: vel si non inueniat simul vnicam refectionem, quæ sat sit illi ad victum totius diei. Sic multi iuniores; & Nauar. *suprà*, dicens, à lege ieiunij excusari iter agentes, limitat, quando pedestres iter agunt.

5 Nota, quòd licèt faciens iter equitando communiter non excusetur à ieiunio, aliquando tamen post multas dietas, & labores excusabitur; quia tunc erit nimis defatigatus.

6 Tertia conclusio. Cursores equotum, Hisp. *los que van a la posta*, excusantur à ieiunio; quia est labor maximus: nec vnica vice possunt integram, & sufficientem refectionem sumere. Palud. *ibi.*

DVBIVM XI.

An peregrinatio causa deuotionis facta: item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem, excuset à ieiunio.

1 Circa primam partem dubij, an peregrinatio voluntaria causa deuotionis assumpta, sit legitima causa soluendi ieiunium. Triplex est sententia.

Prima

Prima dicit eam excusare à ieiunio, quando commodè differri nequit, & non compatitur cum ieiunio. Ratio, quia ieiunium non impedit opera meliora. Sic tenet Metina *C. de ieiunio, q. de his, qui ad ieiunia tenentur, §. secunda causa.* Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Ledesm. 2. 4. q. 17. *art.* 3. *fol.* 203. *verb. secunda causa.* Gabriel 4. *dist.* 16. q. 3. *art.* 3. Idem tenet saltem excusare à peccato mortali Fr. Metina *lib. 1. instruct. cap.* 14. §. 1. &c. & est probabilis.

2 Secunda sententia tenet non excusare peregrinationem voluntariam; quia præceptum, quale est ieiunandi, præferri debet rei voluntariæ. Sic D. Thomas 2. 2. q. 147. *art.* 4. *ad* 3. videtur sentire; tantùm enim dicit excusare, quando peregrinatio est necessaria: & idem tenet expressè Syluest. *verb. ieiunium.* q. 9. Palud. 4. *dist.* 15. q. 4. *n.* 19. Abulensis *cap.* 6. *Matthæi, q.* 140. fauent Angel. *verb. ieiunium, n.* 18. & Turrecrem. *cap. ieiunia, n.* 9. *de consecr. dist.* 5. vbi dicunt requiri dispensationem ad soluendum ieiunium, propter peregrinationem voluntariam.

3 Tertia sententia est media, quæ quia probabilior est, explicabitur aliquibus conclusionibus.

4 Prima conclusio. Regulariter peregrinatio voluntaria non excusat solutionem ieiunij. Ratio, quia peregrinatio non est præstantius opus ieiunio, cùm hoc sit actus abstinentiæ, illa verò nullius virtutis, sed imperatur à Religione: vt in simili dixi de voto peregrinationis concurrente cum præcepto ieiunij *lib.* 4. *summa, cap.* 5. *à num.* 32. & *ca.* 6. *num.* 2. Sic tenent Doctores secundæ sententiæ, & Caiet. *verb. ieiunium,* vbi Armilla *num.* 5. Pedraza *summa* 3. *precepto* §. 13. Nauar. *cap.* 21. Lat. *n.* 17. 18. Hisp. *num.* 19. Angles *floribus* 1. *p. materia de ieiunio fol.* 406. Tabiena *verbo, ieiunium, q.* 18.

5 Secunda conclusio. Peregrinatio voluntariè assumpta in aliquibus casibus excusat. Primus casus est, quando illius personæ peregrinatio esset valdè vtilis ad diuinum honorem; vt quia est persona magnæ authoritatis, ex cuius peregrinatione valde augetur communis deuotio, & non potest simul ieiunare, & peregrinari. Secundus, si feruor deuotionis sic accendat ad peregrinandum, vt vtilius peregrinantis saluti speciali sit peregrinari sine ieiunio, quàm ieiunium sine peregrinatione. Ratio, quia ieiunium non impedit maiora bona: at in primo casu impediret maius bonum commune, in secundo verò maius bonum proprium. Sic Caietan. Armil. Angles, Nauarr. Pedraza, Fr. Metina *vbi suprà*; & forsan Doctores primæ sententiæ intelliguntur in his casibus. Tertius casus est, quando peregrinatio est multum vtilis; vt quia est ad Ecclesiam, in qua plures conceduntur indulgentiæ certo die, & sentit quis futuram sibi multum vtilem. Item quando peregrinatio est adeò longa, vt quouis tempore intercidere oporteat plures ieiuniorum dies, & est valde pia, & solo diuino intuitu, vt adire sepulchrum. Sic Abulensis *vbi suprà*, & in his casibus conuenimus cum prima sententia. Item quando peregrinatio est ex voto, vel pœnitentia, vel præcepto superioris, & differri commodè non potest, quia tempus implendi accedit. Sic tenet Nauar. & Angles *suprà.* Item quando nisi tum peregrinetur, amitteret socios, & iter est periculosum, vel illud nescit, vel socij faciunt illi expensas, quas ipse non habet. Sic docti iuniores: & in his casibus conuenimus cum prima sententia.

6 Sit tertia conclusio circa aliam partem dubij: licèt aliqui in diebus ieiunij illud obseruantes sentiant se procliuiores ad luxuriam, vel seminis fluxum, siue ex eorum naturali conditione, siue ex vitio, non est sufficiens causa dissoluendi ieiunium, licèt sufficiens sit, vt cum illis dispensetur. Ratio, quia ieiunium de se ad malum non inducit, imò à malo cohibet. Sic tenet Honeala *opusc. de ieiunio,* Metina *q. citata, fine,* Angles *fol.* 397. Ledesm. 2. 4. q. 17. *art.* 3. *fol.* 203. *pag.* 4. de quo dixi *lib.* 4. *summa cap.* 5. *n.* 32. & *cap.* 6. *num.* 2.

DVBIVM XII.

An sumentes disciplinam publicam in die Ioanis sancti, si videant quòd ex tali labore non poterunt ieiunare, excusentur à peccato.

1 Aliqui tenent non excusari à peccato; & sic monendos esse vt temperent flagella, & sic possint ieiunare, vel vt omittant disciplinam. Sic Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. idem tenuit alius doctus recentior.

2 At tenendum est, quòd nullo modo peccant, siue sint confratres, siue alij particulares sumendo disciplinam, licèt videant, quòd non poterunt ieiunare, modò non se verberent in fraudem ieiunij; id est, ob hanc causam, vt à lege ieiunij sint immunes: nec est necesse admonere illos, vt temperent flagella propter ieiunium, sed propter salutem corporalem, & vt rationabile sit obsequium. Ratio, quia hæc causa est honestissima, & maximè conueniens Religioni, & deuotioni fidelium, quòd sint in Ecclesia huiusmodi confraternitates, & publicæ flagellationes. Sic tenent viri docti.

3 Nota tamen non omnibus esse hunc laborem causam sufficientem ad excusandum à ieiunio: sed debet hoc iudicari habita ratione qualitatis, & complexionis personæ particularis.

DVBIVM XIII.

An propter maius bonum excusetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit sanctioribus operibus, vt prædicationi, auditioni confessionum lectioni publicæ, quibus non potest incumbere simul ieiunando.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit excusari, modò ex officio, vel obedientia faciat hæc munia prædicandi, vel confessiones audiendi, vel saltem sequatur ex illis magna vtilitas, quæ per alium æquè bene procurari nequit, & cum his muniis non potest commodè ferre ieiunium propter magnum laborem, quem in illis habet: & idem dicit hæc sententia de lectione publica cum eisdem limitationibus. Sic tenent Nauar. *summa cap.* 21. Hisp. *num.* 17. Lat. *n.* 16. Angles *floribus,* 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 409. 410. 412. Palacios *in summa, verbo, ieiunium,* Caiet. *summa, verb. ieiunium,* & 2. 2. q. 147. *art.* 3. Ledesm. 2. 4. q. 17. *art.* 2. *fol.* 201. Metina *C. de ieiunio, q. de his, qui ieiunare tenentur.* Syluest. *verb. ieiunium, q.* 9. Margarita *confess. quæst. moralibus, fol.* 111.

2 Secunda sententia probabilior docet excusari exercentem prædicta opera, etiamsi omnino voluntariè exerceat, quando non potest simul cum illis ieiunare. Probatur, quia ieiunium non debet esse impeditiuum maioris boni: at constat prædicta

dicta opera esse præstantiora, & præstantioris virtutis actus, scilicet misericordiæ, quàm est abstinentia, cuius actus est ieiunium: ergo. Secundò probatur ex dicto D. Hieronymi, quod adducit D. Thom. 2.2.*q.*147.*art.*1.*ad* 2. & habetur *cap.mediocriter,de consecrat. dist.*5. Pro hac sententia sunt expressè D. Thom. 4. *dist.*15. *q.*3. *art.*1. *quæstiunc.*2. *ad* 3. & Gabriel 4. *dist.*16. *q.*3. *art.*1. vbi expressè dicunt indiscretum esse ieiunium, quo quis ab operibus vtilioribus impeditur, licèt ad ea opera non teneatur: & pro hac sententia etiam sunt Viguer. *lib.instit. cap.*7. §.3. *vers.*1. Armil. *verb.ieiunium,num.*5. Tabien.*q.*18. Palac.4.*dist.*15.*disput.*8. *fol.*119. vbi absolutè dicunt hos excusari.

3 Nota aliquos limitare hanc sententiam, quòd exercentes hæc officia sanctiora excusentur à ieiunio, quando exercent ea principaliter ob pietatem; secus quando principaliter ob lucrum. Sic Caiet.*suprà dict.art.*3. Ledesm.& Armilla *suprà*. At verius est excusare, etiam si ob lucrum fiant; quia lucrum, & stipendium licitum non est mala circumstantia, nec per hoc desinit actus esse æque bonus, aut melior, quàm ieiunium. Sic Nauarr. *suprà* Lat. *n.*17. Hisp. *n.*18. Angles *suprà fol.* 410.

4 Secundò nota similiter dicendum esse, quòd qui exercent se in operibus corporalibus misericordiæ, si ea exercendo non possunt simul ieiunare, excusantur à ieiunio. Ratio, quia hæc sunt opera præstantiora, quàm ieiunium. Sic Caiet. *vtroque loco citato*, Ledesm.*dicto art.*2.*fol.*201. Palac. 4 *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 120. Sylvest. Armil. *suprà*, Pedraza *summ.*3 *præcepto*. Nauar. Lat.*n.*17. Hisp.*n.*18. Metina *lib.*1.*summæ, cap.*14.§10.*fol.*101.

5 Tertiò nota, quòd quando ex huiusmodi operibus contrahatur tantus labor, vt non secum compatiatur ieiunium, relinquendum est arbitrio boni viri, qui debet iudicare habita ratione non tantùm laboris secundùm se, sed etiam qualitatis, & complexionis personæ in particulari, & modi concionandi, seu legendi, & frequentiæ concionum, & lectionum. Sic tenent viri docti.

6 Hinc concionatores, qui in Quadragesima concionantur ter, vel quater in hebdomada, communiter, & regulariter excusantur, ita vt in nullo die Quadragesimæ teneantur ieiunare: & hoc maximè, si cum feruore concionentur; & qui inter annum frequenter concionantur, videtur etiam quòd non teneantur ieiunare in vigilia concionis, & in ipso die. Ratio, quia hoc videtur requisitum ad robur necessarium ab bene, & fructuosè concionandum; quia (vt viri docti dicunt) qui debet officium exercere, non tantùm attendere debet, an possit in hac Quadragesima, vel in hoc die simul ieiunare, & prædicare, sed etiam vt conseruentur vires, & possit plures dies, & Quadragesimas prædicare. Sic docti iuniores.

7 Hinc lectores, qui singulis diebus quatuor lectiones legunt, vt faciunt lectores Grammaticæ in Societate, non sunt obligandi ad ieiunandum totam Quadragesimam, quamuis ipsis videatur, quòd id possunt ferre; quia est magnus labor, & intra paucos annos ita fatigantur, vt non possint vltrà progredi ieiunando, nec paucis diebus: & ita quamuis lectores Grammaticæ in Societate sint valde fortes, & robusti, sufficit, vt ieiunent dimidium Quadragesimæ, scilicet tribus diebus in hebdomada: & si aliquis fuerit debilior, minus, vel nihil ieiunet. Et tandem Superiores ad tollendum omnem scrupulum debent facilè cum talibus dispensare, cùm causa sit sufficientissima etiam ad non ieiunandum absque dispensatione. Sic præfati iuniores.

At lectores Theologiæ, vtriusque iuris, medicinæ, & huiusmodi, qui quotidie legunt vnicam tantùm lectionem, ex vi talis laboris, non excusantur, nec studium scholasticorum est sufficiens causa ad excusandum à ieiunio; quia potiùs scholasticus indiget modico cibo: at si aliquis scholasticus sit ita debilis, vt perdat totum Quadragesimæ studium, propter ieiunium, excusabitur: at verò ob hoc quòd sentiat magnam lassitudinem, multum studendo, & simul ieiunando, non excusatur, sed potiùs minuat studij horas, vt bene Angles *suprà fol.* 410. 8

Similiter si quis debet pati extraordinarium laborem propter aliquem publicum actum, vel propter aliquam lectionem oppositionis, vel repetitionem, vel examen laboriosum, si commodè non potest simul ieiunare, excusabitur. Sic Angles *suprà fol.*412. & tenent docti recentiores. 9

Similiter si Iurisperitus non potest simul ieiunare, & patrocinari, excusatur: nec tenetur minuere laborem, & studium, vt possit ieiunare: sicut alij artifices non tenentur, licèt diuites sint, minuere laborem sui officij, vt possint ieiunare, iuxta supradicta. Sic viri docti. 10

Tandem de Confessoribus dico communiter non habere tantum laborem, vt excusentur à ieiunio; quia eorum labor est similis studentium: at ita debilis possit esse Confessor, tanta frequentia in audiendis confessionibus, & tantus labor, vt excusaretur. Sic docti iuniores. Et in dubio ad tollendum omnem scrupulum dispenset Superior. 11

Dubium XIV.

An infirmitas excuset à ieiunio.

Sit conclusio. Infirmi, & valetudinarij excusantur à ieiunio: non tamen quæcumque infirmitas; vt quicumque dolor capitis excusat: sed standum est arbitrio boni viri, vel Medici. Ratio, quia non fuit intentio Ecclesiæ obligare infirmos ad ieiunium: non enim est danda afflictio afflicto. Item, quia ieiunium in plurimum nocet infirmis; leges autem respiciunt id, quod commune est. Hæc conclusio est omnium. 1

Hinc infertur, quòd quando infirmitas est talis, quæ communiter solet excusare à ieiunio, licèt valetudini illius infirmi conduceret ieiunare, & oppositum noceret, non tenetur ieiunare ex præcepto Ecclesiæ; sed tenebitur ex præcepto abstinentiæ, cuius fractio communiter est venialis. Ratio, quia Ecclesia absolutè voluit excusare omnes infirmos, quia ieiunium eis in plurimum nocet: quòd autem huic non noceat, est per accidens, & Ecclesia tantùm respicit id, quod communiter euenit. Sic docti iuniores. 2

Secundò infertur, quòd tertianarij, vel quartanarij excusantur à ieiunio; hæc enim est infirmitas ad id sufficiens: vnde licèt Medicus præciperet his, vt seruarent dictam, & ipsi cœnarent in die ieiunij, non peccarent contra præceptum ieiunij. Sic prædicti iuniores. 3

Sed an edentes carnes, vel lacticinia in diebus prohibitis ob necessitatem, possint simul edere pisces, Nauarrus *lib.* 3.*consil.tit. de obseruat.ieiunij in* 4

antiquis consil. 5. dicit, quòd comedens carnes, vel lacticinia in diebus prohibitis ob necessitatem, potest interpolatis diebus, vel eodem die, si non tenetur ieiunare, in prandio edere carnes, vel oua, & in cœna pisces, vel è contra, nisi notabiliter ei noceat; quia potest fauori suo renunciare: at in eodem prandio non potest, quia vel non potest vesci piscibus sine damno notabili, vel potest: si non potest, peccat eos comedendo: si potest, caret necessitate edendi oua, vel carnes: at non esset mortale, si simul comederet tam parum piscis, quod parum ei noceret, ac esset veniale, quia superfluè, & cum aliquo damno, sine necessitate comedit. Hæc Nauar. *ibi*.

5 Alij verò licèt strictè, & scrupulosè loquantur, non tamen ita scrupulosè ac Nauar. & sic dicunt primò, quòd si illis licentia conceditur edendi carnes, vel oua ad conualescendum, & vires recuperandas, possunt simul pisces edere, præcipuè, si est persona solita comedere pisces, & plus illi, quàm carnes placent, nisi pisces eorum saluti noceant. Secundò dicunt, quòd si licentia oua, & carnes comedendi conceditur illis, eo quòd pisces illis nocent, non poterunt simul carnes, aut oua, & pisces comedere, nisi parum piscis ad appetitum excitandum, aut quando est piscis saluberrimus, sicut est trutta. Sic tenet Manuel *in Bulla* §.6.*n*.5. & 1.*tomo summæ, cap*.14.*num*.10.

6 Sed dicendum est, quòd si alicui ob necessitatem licet edere carnes, vel lacticinia, non peccat contra præceptum Ecclesiæ abstinendi ab his, si simul edat pisces; quia ratione necessitatis Ecclesiæ hos excusat ab hoc præcepto: sed poterit peccato gulæ peccare, vt si pisces ei noceant, vel si superfluè illos comedat: vel peccato scandali, si alios in hoc scandalizet, vel si fortè sit statutum Synodale in illa diœcesi, ne simul hæc edantur (vt in Synodo Hispalensi prohibetur sub excommunicatione *tit. de ferijs, & obseruat. ieiun. cap*.9.) peccabit contra statutum; sicut habens licentiam ratione morbi edendi carnes, non peccat contra præceptum Ecclesiæ, si carnes nociuas edat, sed peccabit peccato gulæ. Sic Henriquez *lib*.7.*de indulg. cap*.13. *num*.11. Vega *lib*.6.*summæ, casu* 209. Angles *floribus* 1.*part. mat. de ieiunio*, *q*.9.*art*.1.*difficult*.6.*fol*.417. & *sequenti*. Corduba *summa q*.168. *puncto* 3. Ludouic. Lopez 2.*part. instruct. noui, c*.112. *de ieiunio, fol*.715. & alij.

7 Nota quòd nec peccabit contra statutum, vel peccato gulæ, si parum piscis simul comedat, ad excitandum appetitum, vt etiam concedit Synodus Hispalensis *suprà*; si tamen non indigeret hoc excitamento, peccaret. Sic Angles, Corduba, Ludouicus Lopez, Vega *ibi*.

8 Secundò nota, quòd edens lacticinia ex priuilegio Cruciatæ, nullo modo peccat vescendo simul piscibus; quia potest pro libito vesci lacticiniis. Sic Manuel *in Bulla* §.6.*num*.5.

9 Tertiò nota, quòd Religiosi exempti non tenerentur seruare illam constitutionem Synodalem, licèt esset Concilij Prouincialis approbati à Papa. Ratio, quia ordinarius auctor illius constitutionis non habet iurisdictionem in tales Religiosos, & confirmatio simplex Papæ nihil addit, vt benè Syluest. *verbo irregularitas, q*.4. & docti iuniores: ex consuetudine tamen possent teneri.

10 Tertiò infertur excusari à ieiunio eos, qui tam infirmæ complexionis sunt, vt vacuo stomacho notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiantur, vel tota nocte calefieri, vel dormire nequeant. Nauar. *cap*.21. Lat. *num*. 16. Hisp. *num*.15. Gabriel 4.*dist*.16.*q*.3. Angles *floribus*, 1.*part. mat. de ieiunio*, *fol*.403. & docti iuniores.

Similiter excusantur, qui tam debilis stomachi sunt, vt alimentum sufficiens vna vice sumere nequeant; multo enim alimento notabiliter grauantur. Angles *ibi*, Syluest. *verb. ieiunium, q*.9. 11

Item excusantur prægnantes, & lactantes, quia indigent frequentiori cibo. 12

Dubium XV.

An paupertas excuset à ieiunio.

Sit conclusio. Pauperes, qui non possunt habere vnicum prandium sufficiens ad ieiunandum hora prandij, excusantur à ieiunio. Ratio est impotentia ad ieiunandum. Hæc est omnium. 1

Hinc iter agentes, qui hora prandij non possunt inuenire alimentum sufficiens, & famuli, qui non obtinent à dominis suis vnicum prandium sufficiens ad ieiunium, excusantur à ieiunio. Sic Angles *floribus, mat. de ieiunio*, 1.*p. fol*.404. & docti iuniores. Et huc etiam reducuntur, qui nec possunt parare, nec habent parantes necessaria ad ieiunium; hi enim excusantur. Sic Archid. quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. ieiunium, q*.9.*dicto* 4. Tabiena *ibi, q*.9. 2

Nota primò, quòd licèt inueniant panem, & pomorum fructus, & olera, non tenentur ieiunare, quia hæc regulariter non sunt sufficiens prandium. Sic Angles *ibi*, & prædicti iuniores. 3

Secundò nota, quòd si aliqua die habeant pauperes prandium sufficiens, tenentur illa die ieiunare, nisi ex præcedenti inedia ita debilitati sint, vt ieiunium commodè ferre non possint. Sic Tabien. Syluest. *ibi*, Durand. 4.*dist*.15.*q*.10. D. Thom. 4.*dist*.15.*q*.3.*art*.1.*quæstiunc*.4.*ad* 2. 4

An vxor, quæ redditur macilenta, & displicet viro ob ieiunium, vel cui vir contradicit, excusetur à ieiunio, satis à nobis dictum est *lib*.9.*de matr. disp*.3.*n*.5.11.& 13. Et an si vit ob ieiunia reddatur impotens ad reddẽdum debitum vxori, excusetur à ieiunio, latè dixi *eod. lib*.9.*de matr. disp*.3.*n*.1 c. 5

Dubium XVI.

An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij ijs, quos sciunt soluturos ieiunium, peccent; item an inuitantes alios ad cœnandum in die ieiunij peccent.

De hac re latè dixi *lib*.1.*summæ, cap*.7. *à n*.13. & *n*.33.& 34. & *ibi* dictis tria solùm restant addenda. Primum est, non peccare amicum ministrando alimenta in die ieiunij alteri amico petenti, licèt sciat eum transgressurum præceptum Ecclesiæ. Ratio, quia per se opus amicitiæ, & vrbanitatis exequitur, & ex malitia alterius per accidens consequitur transgressio. Sic Angles *floribus*, 1.*part. mat. de ieiunio, fol*.416. 1

Secundum, non peccare publicos hospites offerentes peregrinis cœnam diebus prohibitis, relinquendo vnumquemque suæ propriæ conscientiæ, quia in hoc proprium munus exequuntur. Sic Angles *fol*.417. 2

Tertium-

3 Tertium est, quando aliquis amicus, & hospes diuertit in domum meam in die, quo prohibentur lacticinia, fas est inuitare illum ad lacticinia, & apponere ea in mensa: nec oportet illum interrogare, quando est homo alicuius qualitatis, an habeat bullam, quia probabiliter possum credere omnes tales habere bullam: at quando est homo classis inferioris, vel puer, de quo probabiliter potest dubitari, quòd habeat bullam, & quòd ob meam appositionem franget præceptum Ecclesiæ, est mortale illi apponere, & teneor interrogare, an habeat bullam. Sic docti iuniores.

4 An peccent famuli parantes cibos, & ministrantes mensæ dominorum soluentium sine iusta causa ieiunium, latè dixi *lib.1. summæ, cap.7. à n.8. & num.34. & 35.*

DVBIVM XVII.

An peccent patresfamilias ministrantes cœnam famulis, & filiis suis nolentibus sine causa ieiunare.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit absolutè peccare mortaliter. Ratio, quia tenentur ex officio facere, vt sui custodiant præcepta Ecclesiæ. Sic Nauarr. *summ. c.21.* Hisp. *num. 14.* Lat. *num.16.* Medina *C. de ieiunio, quæst. de his, per quæ ieiunium soluitur*, & Cardinalis Toletus.

2 Secunda sententia tenet oppositum. Sit

3 Prima conclusio. Paterfamilias tenetur in die ieiunij præbere suis sufficiens alimentum vt possint ieiunare, si commodè possint. Ratio, quia tenentur suis in ieiunio fauere, si possunt. Sic Ledesma 2.4. *quæst.17. art.3. fol.205.* Angles *floribus 1. part. mat. de ieiunio, fol.415.* & alij.

4 Nota hoc intelligi quando domini absolutè tenentur prouidere famulis de alimentis. nam si de portione quotidiana facta fuerit conuentio, non tenentur domini eam augere ratione seruitij; tantùm enim tenentur ad portionem conuentam. Sic Angles *ibi.*

5 Secunda conclusio. Tenetur paterfamilias admonere famulos, vt ieiunent, & arctiori vinculo tenetur eos fraternè corrigere, quàm extraneos: at si nolint ieiunare, vel audire Missam, &c. non tenetur eos compellere ad ieiunandum, vel ad audiendum Missam, &c. & potest eis dare cœnam. Ratio, quia domini non habent curam spiritualem suorum famulorum, vt Episcopi, ad quos spectat cura hæc coerciua, & punitiua ad seruanda præcepta Ecclesiæ. Sic tenent Angles, & Ledesm. *supra*, & Ledesm. etiam *art.6. dub.4. fol.212. & 216.* Soto *de secreto, membro 2. quæst.3. conclus.4. versic. respondetur; quarta conclus.* Aragon 2. 2. *quæst.32. art.3.* & Ledesma idem dicit de seruis. Immo Soto, & Aragon dicunt non teneri arcere seruum à concubina, expellendo eum domo, nisi forte propter scandalum.

6 Nota tamen, quòd si sciret paterfamilias probabiliter quòd prodesset famulis suis negare eis cœnam semel, vel iterum in die ieiunij, deberet id facere, licèt nō teneatur ad id. Sic tenent viri docti.

7 Quoad filios autem aliqui tenent id, quod dictum est quoad famulos. Sic aliqui iuniores, & satis fauent Sotus, Angles, Aragon *supra*, vniuersaliter enim loquuntur de familia.

Sit tamen tertia conclusio: Probabilius videtur teneri parentes compellere filios sub sua cura constitutos ad ieiunandum, denegando eis cœnam. Ratio, quia parentes tenentur educare filios in disciplina, & correctione Domini, vt ait Apost. *ad Ephes.6.* ergo tenentur quantum est in se cohibere eos à peccato, & facere, vt seruent ieiunium, negando eis cœnam. Sic docti iuniores: & fauet Corduba *addit. ad Sotum de secreto, memb.2. quæst.3. conclus.4.* vbi dicit teneri parentes corripere filios punitione domestica, vt seruent præcepta Ecclesiæ. 8

Nota hoc debere intelligi, quando possent facilè, & commodè parentes adhibere dictum remedium, & ex eo speratur fructus in filio, quia si filius esset talis, & tam parum subiectus, quòd si ei denegaretur cœna, oriretur magnum scandalum, & rixæ domi, vel iret cœnaturus cum alio amico, non tenetur ad hoc pater. Sic ducti iuniores, & consonat Caiet. 2. 2. *quæst. 32. art.6.* vbi inquit imprudenter agere patres, vel heros, corripientes vitia famulorum, vel familiæ, quando vident nihil prodesse, sed ipsos peiùs facere, & prorumpere in blasphemias. 9

DVBIVM XVIII.

Qui dies sint ieiunij.

Breuiter dico, quòd de iure est Quadragesima, *cap. Quadragesima, de consecrat. dist.5. & cap. non liceat, de consecrat. dist.3.* Item quatuor tempora, scilicet post D. Luciam prima feria, quarta, & sexta, & Sabbato, & post exaltationem Crucis mensis Septembris prima feria, quarta, & sexta, & Sabbato, *cap. statuimus, dist.76.* Item vigiliæ omnium Apostolorum, demptis vigilia D. Barnabæ, D. Philippi, & Iacobi, D. Ioannis Euangelistæ, *cap. consilium nostrum, de obseruat. ieiun. & cap. 1. eodem tit.* Item vigilia Natiuitatis Domini, & Assumptionis B. Mariæ, vt de vtraque habetur *cap.1. de obseruat. ieiunij.* Item de generali vsu Ecclesiæ, non enim habetur tale præceptum in iure, ieiunatur in vigilia S. Ioannis Baptistæ, omnium Sanctorum, & S. Laurentij, vt bene notat Syluest. *verb. ieiunium, quæst.1.* & Caiet. *verbo ieiunium, cap.2.* & vterque etiam dicit in vigilia Pentecostes non esse de iure, vt ieiunetur, sed tantùm ex generali consuetudine. Et idem dicit vterque de ieiunio quatuor temporum Pentecostes, licèt alij ieiunium horum quatuor temporum censeant esse de iure. In reliquis verò diebus non obligat ieiunium, nisi alicubi sit consuetudo legitimè præscripta, iuxta dictos Doctores, & omnes. 1

Nota si aliquod festum dictorum afferens vigiliam, quæ obliget ad ieiunandum, accidat feria secunda, transfert ieiunium Dominicæ in diem præcedentem, *cap. 1. & 2. de obseruat. ieiunij.* 2

An verò in die Dominica liceat aliquando ieiunare, dixi *lib.2. summæ cap.12. à n.11. ad 15.* 3

Secundò nota, quòd excepta vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ nulla alia vigilia eiusdem obligat ad ieiunandum, vt dicunt Doctores citati; licèt de vigilia Natiuitatis D. Mariæ dubitet D. Anton. *2. p. tit.6. cap.2. §.1.* vnde licèt communiter omnis populus ieiunet vigilias omnes B. Mariæ, at id tantùm fit ex deuotione: & ita intelligunt viri docti nunquam tales consuetudines, quan- 4

tumuis longas, obligare ad peccatum; sicut nec consuetudo recitandi quotidie Angelicam in principio noctis obligat, quia fit ex deuotione. Vnde nulla est obligatio prædictas vigilias B. Mariæ ieiunandi, nisi viri docti communiter, & absque vllo dubio censerent esse consuetudinem obligantem. Sic docti iuniores.

Dvbivm XIX.

An iure interdicatur in tota Quadragesima, etiam in Dominicis eius, edere oua, & lacticinia.

1 Communis sententia est, iure interdici hæc edere in ieiuniis Quadragesimæ, vt pat et ex *cap. denique, 4. dist.* quod est D. Gregorij Papæ: & refert etiam illud ex D. Gregorio Iuo *in panormia iuris lib. 4. cap. 29.* licèt Couar. *4. var. cap. 20. n. 15.* dicat se non ieiunare, apud D. Gregorium. Probatur etiam ex septima Synodo Constantinopolitana, quæ est generalis, *can. 56.* vbi expresse hoc habetur. Sed hi canones iuxta veriorem opinionem non sunt ex illo Concilio; vt latè probant Cano *lib. 5. de locis, cap. vlt. ad 6.* & P. Turrianus *lib. de canonibus sextæ Synodi*, vbi plurimos ad hoc allegant. Hoc tamen, teste Couar. *ibi*, fatentur omnes.

2 De Dominicis verò Quadragesimæ quidam (vt refert Corduba *vbi infra*) dicunt posse in illis edi lacticinia absque bulla.

3 Cæterùm dicendum est nullo modo posse, sed iure etiam in illis interdici esum horum. Probatur, quia *dicto cap. denique*, hæc prohibentur in Quadragesima: at dies Dominici illius sunt dies Quadragesimæ, vt constat ex *cap. Quadragesima, de consecr. dist. 5.* vbi diebus omnibus Quadragesimæ dicitur ieiunandum præter dies Dominicos: ergo dies Dominici sunt dies Quadragesimæ; aliàs esset inepta exceptio. Item, quia *in dicto canone 56. sextæ Synodi*, reprobatur vsus comedendi lacticinia in Dominicis Quadragesimæ: & quando hæc nihil præstarent, sat esset generalis consuetudo totius Ecclesiæ, vt benè ait Corduba. Sic tenent Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiunio, q. 9. dub. 7. f. 428.* Cordub. *summa q. 168.* Couar. *d. cap. 20. n. 11. initio*, Caiet. *2. 2. q. 147. art. 6. §. & primi, & art. 8. fine.* Metina *C. de ieiunio, q. 1.* Ledesma *2. 4. q. 17. art. 1. §. dico quod, fol. 195.* Palacios *4. dist. 15. disp. 8. fol. 124. versi. istis exploratis*, & nonnulli docti iuniores dicentes hoc esse certum, nec oppositum esse probabile. Enriquez *lib. 7. de indulg. cap. 13. num. 10.* Candelabrum *in appendice, cap. 15. num. 16.*

4 Nota tamen quòd ratione paupertatis poterunt agricolæ, & alij pauperes edere lacticinia diebus prohibitis, si non possunt commodè habere aliud, quod comedant, & oua, vel lacticinia habeant domi, vel possunt hæc facilè inuenire, non autem pisces. Sic Enriquez, & alij docti iuniores. Et licèt securius sit hoc facere cum dispensatione; at vbi necessitas est clara, nó est necessaria. Sic iidem. Eadem causa, & necessitate existente possunt præbere oua & lacticinia suis domesticis diebus vetitis, & suis operariis, messoribus, & putatoribus, & illi possunt licitè ea comedere, licèt careant bulla, eadem ratione. Sic latè re agitata resolutum fuit à multis viris doctis ex Societate.

5 Secundò nota hinc excusari pauperes ostiatim mendicantes, qui non habent aliàs vnde sustententur, nisi ex fragmentis ouorum, & lacticiniorum, quæ hic, vel ibi illis dantur, possunt enim licitè ea comedere, licèt careant bulla. Patet eadem ratione. Sic Manuel *1. tomo summæ, cap. 23. fine*, Enriquez *suprà n. 9.* & multi viri docti.

Tertiò nota idem dicendum esse de iter agentibus, licèt diuites sint, possunt enim sine bulla lacticinia edere, quando non inueniunt in itinere pisces, quos emant. Vnde omnes hi admonendi sunt à Confessore, ne peccent ex conscientia erronea. Patet eadem ratione. 6

Tandem nota multo maiorem necessitatem requiri, vt fas sit in diebus prohibitis vesci carnibus. Vnde si nullus alius cibus esset, nisi panis, non liceret carnibus vesci, nisi per plures dies duraret inedia, vt in longa nauigatione, & in atroci bello, vbi deest victus. Sic Angles *vbi suprà difficult. 4. fol. 426.* & nonnulli docti iuniores dicunt se nullo modo audere excusare agricolas, qui causa paupertatis in locis, vbi non est oleum, præparant herbas lardo, id est, *con manteca, de puerco*; in diebus, in quibus esus carnium, & lardi est prohibitus. 7

Dvbivm XX.

An in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure interdicatur esus lacticiniorum.

Couarr. *4. var. cap. 20. num. 15.* censet etiam in his ieiuniis esse iure interdictum esum lacticiniorum. Probat, quia licèt *cap. denique, 4. dist. & canon. 56. sextæ Synodi Constantinopolitanæ*, tantùm hæc prohibeant in Quadragesima; at ratio prohibitionis, quæ *ibi* signatur, est, vt in his diebus quibus ieiunamus, abstineamus à lacticiniis, æquè procedit in omnibus ieiuniis: & sic idem videntur disponere in omnibus ieiuniis. Idem Anton. Gomez bulla, *clausula 7. n. 3.* 1

At tenendum est hoc non esse interdictum in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure communi: & sic in illis fas esse ea edere, nisi alicubi consuetudo habens vim præcepti oppositum habeat, vt dixi *lib. 4. summa, cap. 11. num. 52.* Probatur, quia illi textus tantùm loquuntur de Quadragesima, & cùm sint de re pœnali, non sunt extendendi, maximè cùm multo maior sit ratio huius abstinentiæ in Quadragesima; quia est tempus maioris pœnitentiæ, & in quo celebratur passio Christi. Sic D. Thom. *2. 2. q. 147. art. 8. fine, & 4. dist. 15. q. 5. art. 4. quæstiunc. 2. ad 4.* Durand. *dist. 15. q. 9. num. 1.* Viguer. *instit. cap. 7. §. 3. vers. primo*, Corduba *summa q. 168.* Metina *C. de ieiunio, q. 1.* Caiet. *summa, verb. ieiunium*, Armil. *ibi num. 1.* Rosella *num. 11.* Syluest. *quæst. 5. dict. 1.* Angel. *num. 5.* Tabien. *q. 6. 7.* Turrecrem. *cap. non oportet. de consecr. dist. 3.* Gabr. *4. dist. 16. q. 3. art. 3.* Nauar. *cap. 21.* Hisp. *num. 13.* Lariné in vtraque *num. 15.* Abul. *cap. 6. Matthæi, q. 171.* Richard. *4. dist. 15. art. 3. q. 5. fine.* Palud. *dist. 15. q. 4. num. 33.* D. Anton. *2. p. tit. 6. cap. 2. §. 3.* Palac. *4. dist. 15. disp. 8. pag. 126.* Enriquez *lib. 7. de indulg. c. 13. n. 9.* Manuel *1. tomo summa, c. 23. fine.* 2

Hinc infertur, quòd in nouo orbe, & in terris nouè repertis possunt semper extra Quadragesimam edi lacticinia; quia ibi nulla est consuetudo inducta. Sic Nauar. *ibi*, & alij viri docti. 3

Dvbivm

DUBIUM XXI.

An saltem ex consuetudine sit præceptum in Hispania abstinendi à lacticiniis in diebus ieiunij, & sextis feriis extra Quadragesimam.

1 QUidam asserunt esse hanc consuetudinem in Hispania. Sic Angles *floribus*, 1. *part. mater. de ieiunio, quæst.* 9. *difficultate* 2. *fol.* 424. & in diebus ieiunij esse hanc consuetudinem in Hispania, fatentur Nauarr. summa Lat. *cap.* 21. *num.* 15. & Metina *lib.* 1. *summæ cap.* 14. §. 10. *fol.* 98. & de ieiuniis, & sextis feriis esse consuetudinem, testantur Alcozer *summa cap.* 24. præter sextas ferias inter Pascha, & Pentecostem, Enriquez *in Bulla*, qui dicit cum Alcozer esse peccatum mortale ea comedere in illis absque Bulla; & Synodus Granatensis coacta sub D. Petro Guerrero Archiepiscopo Granatæ *anno* 1572. *lib.* 3. *tit.* 22. *de obseruat. ieiun. num.* 6. dicit in illo Archiepiscopatu esse consuetudinem abstinendi à lacticiniis etiam in sextis feriis, & eam obligare sub peccato mortali. Candelabrum aureum *in appendice cap.* 15. *num.* 16.

2 Sed his non obstantibus credo probabilius esse non obligare hanc consuetudinem. Probatur, quia, vt consuetudo habeat vim legis, debet esse inducta à maiori parte populi: sed hæc non est huiusmodi, quia maior pars populi communiter habet Bullas, quibus id licuit: & qui Bulla carent, sunt pauci, & pauperiores: & sic non potuit maior pars populi inducere hanc consuetudinem. Item consuetudo hæc debet esse inducta ea intentione, vt sit præceptiua: & adhuc tunc non semper obligat ad mortale; sed quando inducta est ea intentione, vt obliget ad mortale: sed hæc consuetudo non est inducta animo se obligandi, sed ex ignorantia, qua ignorantes credebant hoc sibi prohibitum; ergo. Secundò, quia melior est conditio possidentis: cùm ergo res hæc sit valde dubia, an sit talis consuetudo obligans; & quidam affirment, quidam verò negent, & semper etiam viri docti in hoc sint dubij, & trepident, melior est conditio possidentium libertatem, scilicet non esse talem obligationem. Sic sentiunt multi viri docti, & in hanc magis inclinat Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 13. *num.* 9. & Manuel 1. *tomo summæ cap.* 29. *fine*; & dicunt multos viros doctos hoc sentire, & referunt Episcopos, qui hoc in suis diœcesibus declararunt: & iam hoc declarauit Concilium Prouinciale Toletanum *anno* 1583. & in Synodo Granatensi facta *anno* 1568. post magnam diligentiam ad id examinandum adhibitam repertum fuit non esse talem consuetudinem in Archiepiscopatu Granatensi: atque ita tanquam certum potest iam hoc haberi in Hispania. Et pro nostra Societate id declarauit Pater noster Generalis Eueraidus *anno* 1579. habita consultatione Patrum Hispanorum affirmantium in Hispania non esse talem consuetudinem: atque ita absque dispensatione id licere, quamuis in Societate posset alia via hoc licere, quia licèt in Hispania esset talis consuetudo, tamen cùm illa non sit generalis in tota Ecclesia, Religiosi non tenentur seruare consuetudines particulares sæcularium etiam Clericorum, nec Clerici aliorum sæcularium particulares consuetudines: sicut nec sæculares laici consuetudines particulares Clericorum, nec Clerici Religiosorum; quia cùm sint diuersi status, sunt diuersæ consuetudines, & abstinentiæ in illis, vt optimè tenent Syluest. *verbo ieiunium*, *q.* 2. ex mente Archid. Angles *floribus*, 1. *part. mat. de ieiunio*, *q.* 4. *dub.* 3. *fol.* 387. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 204. Metina *C. de ieiunio*, *q. quando est necesse ieiun.* & docti iuniores. Vnde doctrina tradita quòd extra Quadragesimam possint edi oua, & lacticinia in vigiliis in quatuor temporibus, est certior in Religiosis, ob rationem dictam, quia esto esset de hoc consuetudo, non est generalis totius Ecclesiæ, sed particularis, quæ (vt dixi) non obligat Religiosus. Et quòd possint edi in tota Hispania sextis feriis, & in omnibus ieiuniis extra Quadragesimam, & sic habere vsum tenet Baltanas *in Apologia de esu Lacticiniorum*, *fol.* 8.

DUBIUM XXII.

In quo consistat ieiunium Ecclesiasticum, & an vnica comestio sit de eius essentia: & an si ea excedat metas temperantiæ, soluat ieiunium: & an si ex inaduertentia aliquid sumatur, soluatur ieiunium: & an peccet quis toties, quoties comedit in die ieiunij, vel tantùm in secunda comestione.

CIrca ea, quæ continentur sub hoc titulo, vide quæ diximus *lib.* 4. *summæ*, *cap.* 11. & *ibidem* dictis addenda sunt quæ sequuntur. 1

Primò addendum est, quòd non tantùm licèt sumere in die ieiunij medicinam purè curatiuam, vt pharmaceum, &c. sed etiam conseruatiuam, vt electuaria aliqua cõfecta ex saccharo bellarià, aut viginti quatuor vuas passas. Et similiter esset licitum sumere vespere post prandium per modum medicinæ existenti simili causa aliquid ex saccharo conditum in parua quantitate. Sic docti iuniores. 2

Secundò addendum est, non soluere ieiunium aliquid sumere, vt confecta ex saccharo bellaria, ne potus noceat, dummodo sit in parua quantitate, & fiat bona fide ex causa vera, vel existimata, quòd nocebit potus. Sic Syluest. *verb. ieiunium*, *q.* 3. & multi viri docti. 3

Notat tamen Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 6. *fine*, quòd cùm crudum super indigestum noceat potius, & generet morbum, non licet causa medicinæ sumere aliquid cibo adhuc indigesto, ne potus noceat, benè tamen post digestionem cibi. Sed dicendum est, quòd cùm potus sit licitus, qui ad bibendum, aut quia inuitatur, aut quia sitim habet, bona fide sumit aliquid, ne sibi noceat talis potus, non peccabit, siue prandium sit digestum, siue non. 4

Tertiò est addendum, quòd hoc quod dicimus licere in die ieiunij sumere per modum medicinæ, vel ne potus noceat, non refert, siue sit electuarium, siue parum de fructibus, vt vnæ passæ, vel parum panis. Sic Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 127. vbi dicit parum panis tosti. Syluest. *verbo ieiunium*, *q.* 3. 5

Quartò addendum est minus benè dixisse Metinam *lib.* 1. *summæ*, *cap.* 14. §. 10. *fol.* 97. & Vega *lib.* 1. *summæ*, *casu* 250. vbi dicunt, quòd si ille, qui iam semel sumpsit consuetam collationem, sumit aliquid aliud, si id faciat ex appetitu gulæ, est solum peccatum veniale, & non violat ieiunium: sed si rogatu amici id faciat ad bibendum, non peccat: & 6

& sic illum reprobat Angles 1.*p.mat. de ieiunio,fol.* 437. sed si intelligat Metina, quando accipit tam paruam quantitatem,quòd ratione paruitatis excusatur à mortali, bene dicit.

7 Quintò addendum est non peccare sumentes aliquid manè in die ieiunij per modum medicinæ, vel quia si fuit ieiuni,os malè olet:vel quia est cátor,& nisi aliquid sumat,non habet vocem accommodatam: vel quia lecturus,vel ministraturus est mensæ, vel differetur prandium, vel non erit ita aptus ad faciendum bene hoc ministerium.Sic docti iuniores.

8 Vnde potest Confessor colligere optimum remedium pro iis,quibus ieiunium fit difficillimum, & allegant aliquam debilitatem stomachi, vel capitis, debet enim Confessor dicere illis, quòd per modum medicinæ, & ad subleuandam debilitatem, & ne sint inhabiles ad debita opera peragenda,poterunt sumere parum electuarij, vel fructus, vel panis, & bibere aquam, vel vinum, quoties voluerint, & si sic possunt ieiunare, tenentur ad id: nec per hoc impeditur, quin nocte possint sumere collationem consuetam.Sic docti iuniores.

9 Sextò addendum est, quòd pincernæ Principum, & dominorum non peccant, nec soluunt ieiunium, sed tenentur in cæteris ieiunare per hoc quod faciunt credentiam, id est,*la salua*,in cibis, quos ministrant dominis, etiamsi domini manè comedant, & cibos prohibitos, scilicet carnes. Ratio, quia hoc non fit causa manducandi, sed ex necessitate seruitij, & pro securitate dominorum. Sic Syluest. *verb. ieiunium, q. 3. particula* 1. Caiet. a. 2. q. 147. *art. 3. circa finem.* Nauarr. *cap.* 21. Hispan. *num.*12.Lat. *n.* 13. Fr. Metina *d.*§.10. *fol.* 97. Palac. 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. & docti iuniores.

10 Septimò addendum est eos, qui inseruiunt infirmis posse aliquid comedere in die ieiunij etiam ex carnibus, quando vident id esse commodum ad excitandum appetitum infirmorum, quia patiuntur fastidium: & probatur ex casu præcedenti de pincernis; grauior enim, & vrgentior est hæc causa.Item quia hoc postulat charitas, & Ecclesia non intendit impedire opera charitatis. Sic Nauar. *suprà*,& prædicti iuniores.

Dvbivm XXIII.

An potus soluat ieiunium.

1 Nota certum esse,quędam esse liquida, quæ licèt traijciantur per modum potus, habent tamen propriam, & per se rationem cibi: quare soluunt ieiunium, vt lac, ius.Ita Palud. 4.*dist.*15. q.4.*num.* 34.Abulensis *cap.6. Matthæi*, q.173. Angles *floribus*.1.*p.mat.de ieiunio*,*fol.*434.Palacios *vbi infrà,fol.*137. Henriquez *in suis scriptis*, & alij docti iuniores, qui dicunt idem dicendum esse de aqua sacchato mixta.

2 Secundò nota ferè inter omnes conuenire, potum vini quando non sumitur in fraudem ieiunij, illud non soluere. Ratio, quia Ecclesia solam cibi sumptionem prohibet.Ita omnes Doctores citandi contra Alensem 4.*p.q.*104. *memb.*1.*art.*3.dicentem potum vini manè frangere ieiunium, non verò vespere.

At dubium est,an si vinum sumatur in ieiunij fraudem, id est,ad sedandam stomachi inediam,& famem, soluat ieiunium. Duplex est sententia.

Prima dicit illud soluere. Ratio, quia tunc vinum non sumitur vt potus,sed vt cibus.Item quia contra legem facere videtur, qui in fraudem legis aliquid facit. Ita D.Thom. 4.*dist.*15.*q.*3.*art.*4.*quæstiunc.*1.*ad* 1. Richardus *ibi art.* 3.*q.*7.*ad* 3.Rosella *verb.ieiunium, num.*5. Tabien. *q.* 2. Angel. *num.*4. Syluest. *q.* 3. *dicto* 1. D.Anton. 2.*p. tit.*6.*cap.*2.§.9. Metina *C. de ieiunio, q. per quæ ieiunium soluitur.* Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 3. & refert Innocentium, Ledesm. 2.4.*q.*17.*art.*6.*fol.*216.*pag.*1. Palacios 4.*d.dist.*15.*disp.*8.*fol.*127.§. *iisdem bibere,& fol.* 137.Abulen.*cap.6.Matthæi*,*q.*164.Honcala *opusc. de ieiunio*, Henriquez *vbi suprà.* 3

Secunda sententia verior tenet non soluere ieiunium. Ratio, quia (vt docet D. Thom. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 4. *quæstiunc.* 1. *ad* 3.) Præterum positiuæ legis non attendit intentionem obseruantis, sed ipsum actum; quia modus virtutis non cadit sub præcepto, sed est præcepti finis: sed hic actus, scilicet vinum bibere, non est contra præceptum ieiunij absolutè, & ex natura sua: ergo intentio bibentis non facit esse contra præceptum. Ita tenet Nauarr. *cap.* 21. Lat. *num.* 13. Hispan. *num.* 12. Pedraza *summa* 3.*præcepto.* Toletus *in summa*, Angles *suprà*, Palacios *verbo*, *ieiunium.* Fauent alij, qui absolutè docent potum vini non soluere ieiunium: hi sunt D. Thom. 2.2. *q.*147. *art.*6.*ad* 2.& *ibi* Caiet.Paludan. *vbi suprà*, Durandus 4. *dist.* 15. *q.* 9. Metina *lib.* 1. *instruct. cap.* 14. §. 10. Turrecrem. *cap. non oportet*, *de consecr. dist.* 3. *num.* 2. 4

Dvbivm XXIV.

An interruptio comestionis faciat, vt sit secunda comestio, & sic soluat ieiunium.

Sit prima conclusio. Qui surgunt à prandio ad aliquid occurrens, reuersuri statim ad terminandum prandium, non peccant, nec soluunt ieiunium. Ratio, quia illa tantùm est vnica comestio ex intentione interrumpentis, & per accidens accidit diuisio illa: sicut etiam accidit in interruptione horæ canonicæ, iuxta omnes. Sic Syluest. *verbo ieiunium, quæst.* 3. Caietan. *in summa, verb. ieiunium, cap.* 1. Nauarr. *summa cap.* 21. Hispan. *num.*12. Lat. *num.* 13. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 433. & notant aliqui docti iuniores non habendum esse scrupulum, si aliquam maiorem interruptionem fecit, quia hæc moralia sunt: & etiamsi per dimidiam horam, vel per vnam interruperit, quia descendit ad officinam ad tradendas merces, quas emptor tunc petebat, potest adhuc prosequi prandium. Idem tenet Angles *dicto fol.*433. vbi dicit non frangere ieiunium,quando ex causa iusta interrumpit, licèt notabile tempus intercedat. Idem videtur tenere expressè Caietan. cuius verba referam corollario statim inferendo, & Palacios *suprà*, vbi vniuersaliter dicit, quòd si non sufficienter se refecit,& ex occupatione necessaria surrexit à mensa, potest cessante occupatione perficere. 1

Hinc infertur, quòd seruitores, & lectores ad mensam possunt assumere aliquid ante talem lectionem, vel seruitium, non tantùm per modum medicinæ, vt possint debitè exequi officium, sed 2

etiam per modum cibi, & sustentationis, & ad sublcuandam famem, licèt nullam habeant necessitatem, quia possunt tunc velle incipere comestionem, & finito seruitio, vel lectione, perficere, vt patet *ex dictis*. Sic videtur expresse tenere Caietanus *verb. ieiunium, cap. 1.* vbi excusat prædictos propter vnitatem prandij, quod statim debet continuare: & subdit quòd illi, qui assumunt aliquid manè propter longam occupationem retardatam prandium, non excusantur ex hoc capite, quia hora non videtur admittere, quòd spectet ad vnitatem prandij, quod manè sumitur, cùm tantùm distet à prandio; sed possunt (inquit) excusari ex debilitate: vbi patet manifestè, quòd Caietanus excusat prædictos lectores ob vnitatem prandij; & idem expresse videtur sentire Syluest. *verb. ieiunium, q. 3.* vbi excusat prædictos, quia tota est (inquit) vna comestio, & vna mensa, propter continuum exercitium circa prandium, & citat pro hoc Rodolph.

3 Secundò infertur, quòd famuli, qui inseruiunt mensis dominorum, non frangunt ieiunium comedendo gulosè ex iis, quæ de mensa tollunt, si statim post dominos suos sint comesturi, quia totum reputatur vnica comestio, & possunt illo modo incipere comestionem. Sic aliqui docti iuniores, & constat ex dictis *corollario præcedenti*.

4 Secunda conclusio: Qui surgit à mensa cum voluntate non comedendi iam ampliùs, si postea redit ad eam, & comedit, frangit ieiunium, quia iam illa est alia comestio. Sic Angles *supra*, Pedraza *3. precepto*, Nauar. *summa, cap. 21.* Hisp. *n. 22.* Lat. *n. 15.*

5 Nota hoc intelligi, nisi statim, ac surrexit, adduceretur aliquid comedendum, quia tunc posset illud comedere: sicur posset, si antequam surgeret à mensa finito iam prandio, & plicato linteolo, cum proposito non edendi ampliùs, manducare aliquid quod de nouo adduceretur. Ratio, quia moraliter censetur eadem comestio, & hæc sunt moralia. Sic quidam docti iuniores.

Dubium XXV.

An sit licita in diebus ieiunij collatio serotina, & qualiter sit licita.

1 Aliqui sentiunt non esse licitam, quando fit ad sustentationem naturæ, sed tantùm quando fit ne potus noceat, vel ad dormiendum, &c. Sic D. Anton. *2. p. tit. 6. cap. 2. §. 9.* Caiet. *2. 2. q. 147. art. 6. & in summa verbo, ieiunium, cap. 1.*

2 At dico primò, quòd licèt antiquitus non erat vsus faciendi collationem, quia prandium erat hora tertia pomeridiana; & ita tale prandium vocabatur cœna, quia nulla illud cibatio sequebatur: at modò iam vsus obtinuit, vt talis collatio sit licita, licèt fiat ad sedandam famem, & ad sustentandum se, & licèt nullo modo sit necessaria, quia iam consuetudo sic obtinuit. Sic tenet Panorm. quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. ieiunium, q. 3. particula 3.* Nauar. *cap. 21.* Hisp. *n. 12.* Lat. *n. 14.* Couar. *lib. 4. var. cap. 20. n. 11.* Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiunio, fol. 435.* Palacios *in summa, verb. ieiunium*, Margarita confess. vbi de gula, *fol. 111.* Metina *lib. 5. summa, cap. 14. §. 10. fol. 96.* & docti iuniores.

3 Secundò dico, quòd hæc collatio debet fieri in moderata quantitate, iuxta vsum proborum, & timoratorum: si enim sit notabilis quantitas, soluetur ieiunium: & licèt D. Anton. *suprà* dicat non posse sumi panem, atque eius buccellam soluere ieiunium: at meliùs Syluest. *suprà* dicit posse sumi: vnde moderata quantitas erit quadrans panis cum paucis vuis passis, vel herbis, &c. in simili quantitate: & sic habetur vsus apud viros timoratos, & religiosos.

Primò nota, quòd illa, quæ sumuntur ad collationem simul cum pane, non debent esse cibi, qui ordinantur communiter ad perfectam sustentationem, vt oua, pisces: nam in his licèt similis quantitas non violaret ieiunium, violaret tamen ratione qualitatis; quia multo minor quantitas ex his cibis censetur maius alimentem. Sic Angles *suprà dicto fol. 435.* & docti iuniores. Vnde non potest fieri cum caseo, lacte, cremore amigdalino, & triticio, id est, *almendrada, y almidon*; licèt non sint damnandi, quibus faciunt collationem, quia nihil aliud habent, aut ad dormiendum, &c. 4

Secundò nota, quòd licèt esset aliquantulo maior iusto collatio, non statim est peccatum mortale, nisi sit notabilis excessus. Sic nonnulli docti iuniores. 5

Dubium XXVI.

An in vigilia Natiuitatis Dominicæ licitum sit facere maiorem collationem, quàm in aliis diebus.

Certum est fas esse duplo, & triplo maiorem, excepto in pane, collationem facere, quàm in aliis diebus: sic enim habet vsus timoratorum, etiam Religiosorum. Sic docti iuniores. 1

Nota primò, quòd hæc quantitas collationis debet esse ex fructibus, herbis, vel electuariis cum modico pane, iuxta dicta *dub. præcedenti*. 2

Secundò nota idem esse dicendum, licèt Natiuitas accidat feria secunda, & sic vigilia sit in Sabbato: imò licèt in illo Sabbato occurrat simul ieiunium quatuor temporum, quia adhuc est vigilia Natiuitatis, & id quod dignius est, trahit ad se minus dignum. Sic multi viri docti re latè disputata. An verò hæc liceant quando ieiunium illius vigiliæ est ex voto, dixi *lib. 4. summa, cap. 11. n. 65.* 3

At dubitatur, an ex prædictis fructibus sit licitum sumere quantamcumque collationem in prædicta vigilia. 4

Duplex est sententia.

Prima negat, quia vsus timoratorum id non habet, sed est corruptela. Sic Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiunio, fol. 436.* Nauar. *cap. 21.* Lat. *n. 14.* Hisp. *n. 22.* Manuel *1. tomo summa cap. 22. n. 8.* 5

Secunda sententia probabilior docet, quòd potest quis in tali vigilia absque fractione ieiunij facere collationem ex fructibus, & electuariis quantamcumque voluerit, quia sic obtinuit consuetudo recepta, videntibus, & consentientibus Prælatis, ac idem facientibus. Sic Metina *lib. 1. summa cap. 14. §. 10. fol. 96.* & docti iuniores. Quòd si ex causa iusta aliquis in hac vigilia vellet collationem in meridie sumere, & prandium differre vsque ad noctem, vt posse fieri dicemus, huic non liceret sumere in meridie maiorem quantitatem, quàm ea, quæ sumi solet in aliis diebus ieiunij; quia vsus id non obtinuit, nisi in collatione illius 6 7

noctis, in qua iam incepit festum, non autem quando collatio fit in meridie.

7 Denique nota non licere illa nocte Natiuitatis facere pluries collationem, quia hoc non habet vsus.

DVBIVM XXVII.

An liceat collationem serotinam manè facere, & differre prandium in noctem.

Dvplex est sententia.

1 Prima dicit non licere eam facere summo manè, nisi fortè ex causa iusta itineris, vel aliarum iustarum occupationum, quia plurimum labori ieiunij detraheretur: at licebit eam facere hora consueta prandij, scilicet vndecima, etiam sine aliqua causa, & differre prandium in noctem, quia hic modus est melior, & congruentior mortificationi ieiunij. Sic Angles *floribus 1. p. mat. de ieiunio, fol.* 437. Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. noui, cap.* 112. *fol.* 710. dicit, quòd non esset mortale, & Toletus *in sua summa* dicit, quòd ipse non condemnaret. Et verè est probabilis hæc sententia.

2 Secunda tamen sententia probabilior docet id non licere, nisi ex iusta causa fiat, scilicet ratione debilitatis complexionis, vel aliqua necessitate agendi. Ratio, quia collatio hæc licita est ex consuetudine: at consuetudo tantùm habet, vt nocte sumatur. Probatur autem secunda pars, quia hora refectionis non est de essentia ieiunij. Sic Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 12. Lat. *n.* 14. Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 6. §. *tertij verò, & in summa verb. ieiunium, in fine.* Ludou. Lopez *suprà*; immò Caiet. dicit existente causa iusta petendam esse dispensationem. At verius est cum reliquis Doctoribus non requiri talem dispensationem.

3 Nota, quòd Societas Iesu habet priuilegium (vt patet in compendio, *verb. ieiunium*, §. 1.) vt possint nostri iter facturi manè sumere collationem.

4 Tandem nota, quòd qui non potest aliter ieiunare, nisi sumendo manè collationem serotinam, tenetur hoc modo ieiunare, quia moralia præcepta moraliter sunt interpretanda in exequutione, vt mos bonus intentus in exequutione, quantum fieri potest, seruetur. Sic Caiet. *verb. ieiunium, cap.* 3. *circa finem, &* 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 6. *dub.* 4. & docti recentiores.

DVBIVM XXVIII.

Qua hora sit comedendum in die ieiunij, & an licitum sit anticipare horam.

1 Nota iure cōmuni horam die ieiunij ad manducandum fuisse tertiam post meridiem, *cap. solet, de consecrat. dist.* 4. At communi consuetudine hora taxata est vndecima cum dimidiata; immò iam est hora vndecima, vt notat Metina *lib.* 1. *instruct. cap.* 14. §. 10. Angles *floribus* 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 440. *&* 441. & alij viri docti.

2 Sit prima conclusio. Hora præscripta ad manducandum, non est de essentia ieiunij, sed est circunstantia cadens sub ieiunij præcepto. Ratio, quia ex iusta causa potest anteuerti, & tamen manebit tunc ieiunium. Ita Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 130. Merina *vbi suprà*, Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 7. §. *ad hæc breuiter*, & colligitur ex Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 21. Lat. 22. vbi dicit dispensatum quoad horam non ex hoc immunem esse à ieiunio. Idem D. Henriquez *in suis scriptis*.

Hinc fit, si quis in die ieiunij anteuerteret horam, licet peccaret, at adhuc tenetur ieiunare, quia potest essentiam ieiunij seruare. Ita Doctor Henriquez *vbi suprà*. 3

Secunda conclusio. Qui absque iusta causa notabiliter horam ieiunij anticiparet, peccat mortaliter, quia soluit ieiunium, de quo vide, quæ dixi *lib.* 4. *summæ cap* 11. *num.* 51. Ita Abul. *cap.* 6. *Matthæi*, *q.* 172. 173. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 4. *fine*, Syluest. *verb. ieiunium*, §. 4. *dicto* 3. Turrecrem. *cap solent, de consecr. dist.* 1. *num.* 2. Palacios *vbi suprà, & verb. ieiunium*, D. Antoo. 2. *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. *vltimo*. Nauarr. *cap.* 21. Lat. & Hisp. *num.* 27. Angles *suprà*, Tabien. *verb. ieiunium*, *q.* 5. Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 36. *num.* 31. Honcala *opusc. de ieiunio*, Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 4. *num.* 31. Richardus 4. *dist.* 15. *art.* 3. *q.* 6. Couar. 4. *var. cap.* 20. *num.* 14 glossa *cap. vnum*, §. *alias, dist.* 25. Margarita Confess. vbi de gula, *fol.* 111. D. Thom. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 4. *quæstiunc.* 3 Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 7. licet contrarium teneat Angel. *verb. ieiunium, n.* 2. Toletus *lib.* 6. *summæ cap.* 2. *num.* 8. Ludouicus Lopez 2. *p. instruct. c.* 112. *fol.* 712. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 3. & videntur tenere Metina *lib.* 1. *summa, cap.* 14. §. 10. *fol.* 97. & Manuel 1. *tomo, summæ, cap.* 23 *num.* 3. aiunt enim aliquos dicere non esse mortale, nec reprobant. & Abul. *dicta q.* 172. videtur censere esse probabile: & videtur tere Innoc. *rubr. de obseruat. ieiunij, num.* 4. dicit enim non frangere ieiunium. 4

Tertia conclusio. Ex causa iusta potest absque culpa notabiliter hora ieiunij anticipari, vt propter alias pias occupationes, vel iter, vel stomachi debilitatem. Ita Abulen. Palacios, Caiet. Gabr. Honcala, Margar. Nauarr. *vbi suprà*, Innoc. *rubr. de obseruat. ieiunij*, Viguer. *lib. instit. cap.* 7. §. 3. *ve. sprimo*, Angles & alij. 5

Primò nota, quòd in die ieiunij licitum est differre prandium vltra horam vndecimam quantum quisque voluerit, modò id non fiat causa superstitionis: immo quanto tardiori hora comeditur, meliùs ieiunatur, quia difficilius redditur ieiunium, & Ecclesia non præcipit manducari hora vndecima, sed ne ante illam comedatur. Sic Caiet. *verb. ieiunium, cap.* 21. Nauar. *cap.* 21 *num.* 27. Syluest. *verb. ieiunium, q.* 4. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. noui, cap.* 112. *de ieiunio, fol.* 713. & omnes. 6

Secundò anticipare horam debitam ieiunij parum, vt si quis comedat per dimidiam horam ante vndecimam in die ieiunij etiam absque causa, non est mortale, sed veniale, quia parum pro nihilo reputatur. Sic docti iuniores. 7

Tertiò, qui in die ieiunij culpabiliter præueniret notabiliter horam ieiunij, comedendo, v. g. hora octaua sine causa, licèt id faceret animo soluendi ieiunium, adhuc tenetur illo die ieiunare, si talis comestio fuit de se sufficiens ad plenè se reficiendum; vel fuit in ea quantitate, vt potuerit sumi loco serotinæ collationis, tenetur ieiunare, reputando eam pro serotina collatione, & postea prandēdo: vt in simili dixi *de voto ieiunij, lib.* 4. *summæ cap.* 11. *n.* 42. Ratio, quia ieiunium quoad substantiam, & essentiam, adhuc potest seruari, quia præuenire horam, vt *suprà* dixi, non est contra essentiam ieiunij, sed est peccatum mortale contra 8

præceptum

præceptum annexum ieiunio; vt si quis in Quadragesimali ieiunio, non habens bullam, ederet oua, peccaret mortaliter, at teneretur adhuc ieiunare. Et confirmatur, quia si hora solita ederet animo non ieiunandi, adhuc teneretur ieiunare, quia adhuc potest seruare substantiam ieiunij. Vnde quod dicunt Doctores, quòd qui semel fregit ieiunium, vel manè aliquid sumpsit per inaduertentiam mortaliter culpabilem, non peccat deinceps comedendo, intelligitur, quando sumpsit talem refectionem, quæ non esset sufficiens ad integrum prandium, nec ad serotinam collationem propter excessum, vel quia licèt esset sufficiens ad prandium, quia tamen illam sumpsit summo manè, non poterit cum sola illa abstinere, vsque ad sequentem diem, in his enim casibus non tenetur ampliùs ieiunare, nec peccat in secunda comestione, non quia fregerit ieiunium quo ad substantiam suam, sed quia necesse habet iterum comedere; & sic non potest iam ampliùs ieiunare. Sic Ludouic. Lopez *dicto cap.* 112. *fol.* 711. & docti iuniores.

Dubium XXIX.

An dispensatus vt edat carnes, sit excusatus à ieiunio.

1 Abstinentiam carnium tenent communiter Doctores esse de essentia ieiunij; quare qui carnes ederet, ieiunium solueret, vt communis vsus, & intellectus populi Christiani attestatur.

Verùm circa dubium propositum duplex est sententia.

2 Prima tenet edentem carnes ex dispensatione, teneri ad ieiunium. Ratio, quia non potens in omnibus seruare ieiunium, tenetur in eo quod potest. Ita Pedraza *in summa* 3. *precepto*, §. 14. Ledesma 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 203. *vers. secunda propositio.* Metina *C. de ieiunio*, *q. de his*, *qui ad ieiunia tenentur*, §. *de infirmis*, Corduba *summa*, *q.* 143. & 167. Saltim quando dispensatio vt edat carnes non est ob præsentem necessitatem, & idem quod Corduba tenet Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio*, *fol.* 430. & Anton. Gomez *in bulla clausula* 7. *n.* 5. Manuel *in bulla*, §. 6. *num.* 4. *tomo* 1. *summæ*, *cap.* 24. *num.* 9. Vega *tomo* 1. *summa*, *cap.* 14. *casu* 3. Valentia 2. 2. *disp.* 9. *q.* 2. *puncto* 5. Caudelabr. 3. *p. cap.* 15. *num.* 49. Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. de ieiunio*, *cap.* 111. §. *his tamen non obstantibus.* Graffis 1. *p. decis. lib.* 2. *cap.* 37. *num.* 59. Emanuel Sà *summa verb. ieiunium*, dicit vtramque sententiam esse probabilem.

3 Secunda sententia tenet dispensatum vt edat carnes, non teneri ad ieiunium. Ratio, quia abstinere à carnibus, est magis de essentia ieiunij, quàm vnica comestio (vt docet Palacios *vbi infrà*, & Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 4. *n.* 32. Nauarr. *vbi infra*; ergo sicut dispensatus in vnica comestione non tenetur ieiunare, quia non compatitur ieiunium binas comestiones, ita dispensatus in esu carnium, &c. quia esus carnium, & ieiunium non se compatiuntur. Ita tenet Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 8. §. *ad hoc dicitur*, Honcala *opusc. de ieiunio*, Nauarr. Hisp. *cap.* 21. *num.* 25. Metina *lib.* 1. *instr. cap.* 14. §. 10. Palacios 4. *dist.* 15. *disput.* 8. *fol.* 125. §. *sexta conclusio*, & *fol.* 126. 128. Gabriel 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 13. *num.* 13. & multi ex iunioribus viri docti; & hæc sententia est multo probabilior, & ei fauent Bullæ Cruciatæ Pij V. & Gregorij XIII. Vide quæ in simili dixi de voto ieiunij *lib.* 4. *summæ*, *cap.* 11. *num.* 53. *circa medium.*

Nota tamen ex Abul. *cap.* 6. *Matthæi*, *q.* 171. & Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 13. *num.* 12. quòd si quis in extrema necessitate carnes edat, quia cibum alium non habet, & est dies ieiunij, non ex hoc à ieiunio excusatur, quia non vtitur carnibus, vt carnes sunt, sed vt instrumentum sustentandæ naturæ. Sed verius est non teneri ieiunare; quia abstinentia à carnibus est de essentia ieiunij: & ita vtcumque manducentur, non potest seruari ieiunium. 4

Dubium XXX.

An qui habet facultatem edendi carnes, & non vult illas edere, teneatur ieiunare: & quid si voverit ieiunare, & sic sit dispensatus ad edendas carnes.

Ratio dubitandi est, quia si iste ederet carnes, vt licitè potest, excusaretur à ieiunio: ergo etiam quando non vult illas edere, excusatur à ieiunio. Confirmatur primò, quia accessorium sequitur naturam principalis; sed iste est absolutè dispensatus ad edendas carnes: ergo est dispensatus à ieiunio, quia dispensatio à ieiunio est accessoria ad dispensationem carnium. Confirmatur secundò, quia absurdum videtur, quòd iste qui in meridie comedit pisces, possit in nocte cœnare carnem, & non possit cœnare pisces. 1

Dico tamen primò, quòd si ille habet manifestas vires, & salutem ad ieiunandum, sed ad præseruandum se ab aliqua infirmitate edit carnes, tunc si aliqua die ieiunij non comedat carnes, tenetur illa die ieiunare. Ratio, quia hos nulla alia ratione excusamus à ieiunio, nisi quia abstinentia à carnibus est conditio essentialis ieiunij, & illa non seruata, non potest seruari ieiunium: ergo si seruant illam conditionem, cùm possint reliquas seruare, tenentur. Sic docti iuniores. Item, quia excusatus à ieiunio, eo quòd debet laborare, si non laboret, tenetur ieiunare: ergo excusatus à ieiunio, eo quòd possit edere carnes, si illas non edit, tenetur ieiunare. Item, quia si illa die cessaret infirmitas, seu necessitas edendi carnes, teneretur ieiunare: sed cessat necessitas, quia (vt supponimus) ille potest sine notabili damno abstinere à carnibus illa die; ergo tenetur ieiunare. 2

Secundò dico, quòd qui habent facultatem ad comedendum carnes ratione debilitatis, & infirmitatis præsentis, licèt aliqua die non comedant, non tenentur ieiunare, licèt illorum saluti conduceret illas non comedere eo die, & ieiunare, vt patet ex iis, quæ dixi *suprà dub.* 14. Sic nonnulli docti iuniores. 3

Idem dicendum est de eo, qui vouit ieiunare, & dispensatus est ad edendas carnes: si enim aliqua die non vult edere carnes, tenetur seruare votum ieiunandi illa die, si vires habeat, & sit robustus, quia votum ieiunij obligat ad instar præcepti, vt dixi *lib.* 4. *summæ*, vnde quando non excusatur à præcepto, non excusatur à voto. 4

Ad argumentum in principio dubij propositum respondetur concesso antecedenti, negando consequentiam; quia ieiunium est incompatibile cum esu carnium; atque adeò eo ipso, quòd de facto illas 5

illas edit, non potest seruare ieiunium, & consequenter non tenetur ad illud. At verò licèt habeat facultatem edendi carnes, quandiu tamen illas non edit, potest seruare ieiunium, & ideo tenetur ad illud. Ad primam confirmationem respondetur negando minorem, quia solùm est dispensatus dependenter à causa; cùm autem ea die, qua prandit pisces, & illis sufficienter refectus est, cesset causa edendi carnes, cessat etiam dispensatio à ieiunio, quæ erat accessoria. Quòd si dicas non cessare causam dispensationis, eo quòd quis vescatur piscibus volens pati damnum, quod inde illi prouenit: ergo potest adhuc edere carnes, & consequenter non tenetur ieiunare. Respondetur, quòd licèt non cesset causa absolutè, & ideo potuerit edere carnes; immò peccat contra temperantiam edendo alios cibos sibi noxios, tamen eo ipso, quòd iam vult piscibus vesci, cessat illa die causa edendi carnes, cùm illis non indigeat, quia sufficienter prandit, atque adeò tenetur ad ieiunium.

6 Ad secundam confirmationem nego, quòd ille possit cœnare carnes, aut pisces, nec potest sumere quidquam aliud præter consuetam collationem, quia licèt sit dispensatus ad carnes, supposito tamen, quòd non vult vti dispensatione, & illas de facto edere, tenetur seruare præceptum ieiunij, quia est compatibile cum aliis cibis, & à quo ex solo esu carnium excusabatur, quia erat incompatibilis cum illo, vt suprà diximus.

DVBIVM XXXI.

An qui habet priuilegium, vt edendo carnes satisfaciat præcepto ieiuny, quale concedebatur in Bullis Cruciatæ antiquis, teneatur ieiunare, licèt comedat carnes.

1 Quidam affirmant teneri. Probatur, quia cùm essentia ieiunij sit de iure Ecclesiastico, potest Papa illam mutare, & statuere, vt sit ieiunium edendo carnes: ergo hic, qui edit carnes, habens simile priuilegium, tenebitur ad tale ieiunium. Secundò, quia habens priuilegium, vt tempore interdicti possit audire sacrum, tenetur illud audire: ergo similiter habens priuilegium, vt possit cum carnibus satisfacere ieiunio, tenetur ieiunare. Sic videtur tenere Nauar. *lib. 3. consil. tit. de obseruat. ieiun. in nouis, cons. 9.*

2 Sed verius est non teneri. Ratio, quia priuilegium, quod datur in fauorem priuilegiati, non debet obligare ipsum priuilegiatum: nec est simile de eo, qui habet priuilegium ad audiendum Missam tempore interdicti, quia ieiunium est opus pœnale, & grauamen corporis. Sic Henriquez, & alij docti iuniores.

DVBIVM XXXII.

An si quis in die ieiunij Quadragesimalis, in quo sunt prohibita oua, habeat sufficientem sustentationem secundùm modum suum absque hoc, quòd comedat oua, vel lacticinia, si non ieiunet: at verò ieiunare nequit, si non comedat oua, vel lacticinia absque Bulla: eam enim non habet, nec habet vnicam refectionem sufficientem pro toto die, vt sic ieiunet, nisi hæc comedat, an possit, & teneatur comedere hæc, vt sic seruet præceptum ieiunij.

Respondetur, quòd licèt probabile satis sit non teneri: at probabilius est teneri. Ratio, quia hic præceptum ieiunij est principale, & ita si non potest aliter seruari nisi comedendo oua, tenetur, vt possit illud seruare, sicut ille qui non potest ieiunare, nisi anticipando horam prandij consuetam, tenetur ieiunare, illam anticipando, vt *suprà* dixi, licèt aliàs determinatio hæc horæ obliget ad mortale. Sic docti iuniores. 1

DVBIVM XXXIII.

An sit licitum abbreuiare vitam ieiuniis, & abstinentiis, & vires minuere.

Supponendum est aliud esse non prolongare vitam, & aliud abbreuiare vitam. 1

Sit prima conclusio. Nullus tenetur prolongare vitam, immò nec illam conseruare vtendo optimis & delicatissimis alimentis, immò hoc est reprehensibile. Probatur, quia non tenetur quis viuere in loco saluberrimo, sed potest habitare in regione nociua ratione frigoris, vel caloris: nec tenetur exquirere exquisitissima medicaméta, &c. ergo. Item, non tenetur abstinere à vino, vt diutiùs viuat: ergo. Sic Victoria *relect. de temperant. dub. vltimo.* Ledesm. 2. 4. *quæst. 17. art. 6. fol. 214.* Panorm. *cap. si vero, de iureiur.* Maioris 4. *dist. 38. quæst. 24.* Adrian. *quodlib. 1. art. 3. ad 9.* Couar. *1. var. cap. 2. num. 10.* Gerson *tract. de abstin. Carthusiensium à carnibus*, Nauar. *lib. 2. de rest. ca. 3. n. 88.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 1. art. 6. ad 1.* Cordub. *lib. 1. quæst. 9. 38. ad 4.* Metina *C. de ieiunio, q. vltima*, & docti recentiores. 2

Hinc infertur primò, quòd si quis vtitur alimentis, quibus homines communiter vtuntur, & in quantitate, quæ solet sat esse ad valetudinem conseruandam, licèt percipiat ex hoc abbreuiare vitam notabiliter, non peccat. Sic Victoria, & Ledesma *ibi.* 3

Secundò infertur, quòd non tenetur quis vti medicinis ad prolongandum vitam, etiam vbi esset periculum probabile mortis, vt quotannis sumere pharmacum ad vitandas febres, &c. Sic Victoria, Ledesma *ibi*, & alij. 4

Secunda conclusio. Tenetur tamen quis dum morbo laborat, consulere Medicos, & vti cibis salutaribus. Sic Metina *ibi.* 5

Hinc fit, quòd si quis vteretur singulari inedia, vel cibo ita nociuo, vel scienter, vel ex propria opinione contra bonorum, & sapientium sententiam, vt breui abrumperetur vita, peccaret mortaliter. Sic Victoria *ibi suprà*, Ledesm. *dicto fol. 214.* Nauar. *summa, cap. 15. & Hisp. n. 13.* 6

Si tamen infirmus comedat, vel bibat rem nociuam, putans, vel non aduertens, quòd ei nocebit, non peccat mortaliter; immò etiam si credat, quòd ob id eueniet ei aliquod nocumentum, sed non magnum, vt dolor aliquis capitis, vel maior aliqua febris, non peccaret mortaliter, quia nocumentum non est magnum: immò licèt ex intentione illud intenderet, non peccaret mortaliter. Sic docti iuniores. 7

Tertia conclusio. Licitum, & meritorium est 8
viris

vitis perfectis respuere medicinam in aliquibus morbis, & doloribus grauibus, non afferentibus periculum mortis, v.g. in dolore passionis iliacæ remedia omittere ad profectum spiritualem, & carnis mortificationem, & ad experiendum dolores Christi in passione. Sic Nauarr. *in omnibus summis*, *cap.*11. *num* 41. Caiet. 2.2.q.97. *art.*1. & alij. Similiter tempore martyrij fas est respuere medicinam corporalem. Nauarr. & Caiet. *ibi*, & clarè sentit Caietan. licèt tempore martyrij esset periculum mortis, quia (inquit Caiet.) vtilitas maxima est, necessitas promptitudinis animi ad sustinendum, & promptè testimonium perhibendum fidei; si autem martyr medicinam susciperet, videretur minus sponte hæc pati pro Christo. Hoc est contra Sotum 4. *dist.*49.q.5. *art.*2.

9 Quarta conclusio. Si quis ieiunet, vel abstineat ea intentione, vt breuiter moriatur, peccat mortaliter; tenetur enim quisque non intendere breuiare vitam, cùm non sit suæ vitæ dominus. Sic Victoria *suprà*, Ledesma *dicto art.* 6. *fol.*214. *& art.* 1. *fol.* 196. Angles *floribus*, 1. *p. materia de ieiunio*, *fol.* 419. Caiet. 2.2. q.147. *art.*1. Nauar. *cap.*15. *in omnibus summis*, *n.*12. Couar. 1. *var. cap.*2. *n.*10. Toletus, & alij docti iuniores. Et sic venit intelligendus D. Hieronymus (quem affert D. Thomas 2.2. q.147. *art.*1. *ad* 2.) qui ait, non differt, an paruo, vel magno tempore te interimas.

10 Nota aliquos adhuc tenere, peccare abbreuiantem vitam per pœnitentias, & non explicant requiri, vt faciat intentione abbreuiandi vitam. Sic Sotus *de secreto*, *memb.*1.q.3. *in conclus.* 3. in confirmatione quinti argumenti, & Cordub. *in addit. ad illam*, explicans quomodo notabiliter abbreuiat. Nauarr. *cap.*15. *in omnibus summis*, *num.*12. dicens esse mortale, quando aduertit notabiliter abbreuiare vitam, licèt bono fine faciat illas pœnitentias. Couar. *suprà*; dicit tamen tantùm esse veniale, quando bono fine facit, & Metina *C. de ieiunio*, *q. vltima*, dicit non licere per ieiunia sensibiliter abbreuiare vitam.

11 Sit tamen quinta conclusio. Licitum est ieiunare, & abstinere etiam à communibus cibis, non tantùm quo ad pluralitatem comestionum, sed etiam quantum ad quantitatem, dummodo sumatur cibus necessarius ad alimentum, & conseruationem indiuidui, & dummodo quis non impediatur per hoc ab impletione sui officij, quamuis sic ieiunans, & abstinens clarè, & sensibiliter videat, & aduertat ex tali abstinentia diminui eius vitam. Probatur, quia hoc non est intendere abbreuiare vitam, seu occidere se, sed tantùm est vti mediis ordinatis à natura ad sustentationem, & non prolongare vitam, ad quod nullus tenetur, vt dixi. Secundò, quia (vt ait D. Thom. 2. 2. q.25. *&* 26. & omnes) licitum est exponere vitam corporalem pro salute spirituali alterius, & pro vita corporali amici: ergo licebit homini ieiunare, vel abstinere à cibis cum moderatione posita propter finem spiritualem, licèt aduertat sensibiliter abbreuiari vitam. Tertiò probatur, quia aliàs esset illicitum dare operam literis per multum tempus, & exercere artes valdè laboriosas, vt cursorum, &c. per hæc enim, experientia teste, sensibiliter abbreuiatur vita. Quartò probatur ex vsu multorum Sanctorum, & fundatorum Religionum, qui & exercuerunt, & suis iniunxerunt grauissimas pœnitẽtias, quibus vita sensibiliter abbreuiatur. Hæc videntur esse contra Doctores citatos: sed fortè sunt intelligendi iuxta sequentem conclusionem. Sed hanc tenent docti iuniores Magistri, & expressè videntur tenere Victoria, & Ledesma; & patet ex corollario primo, quod iuxta eorum sententiam intuli ex prima conclusione.

Sexta conclusio. Prædictum ieiunium, & abstinentia potest aliquando fieri indiscretè, v.g. quando quis ita abstinet à cibis communibus, vt non sumat quantitatem præcisè necessariam ad alimentum, & sustentationem, & valetudinem indiuidui secundùm diuersam vniuscuiusque complexionem: & si faciat homo hanc abstinentiam, vt carnem spiritui domet, & subiiciat, & non aduertat se excedere vtendo tali pœnitentia, nullum peccatum est; si verò aduertat se excedere, putat tamen benè facere, peccat quidem, sed communiter venialiter propter rectam intentionem, & bonam fidem. Sic Couar. & Caietan. *proximè citati*, Nauar. *dicto num.*12. Toletus, & alij iuniores. Vnde immeritò Nauarra *suprà n.*91. reprobat hanc distinctionem. 12

Septima conclusio. Qui per nimias abstinentias notabiliter se inhabilitaret ad officium, ad quod sub mortali tenetur, peccaret mortaliter, v.g. coniux, qui per nimias abstinentias se redderet impotentem ad moderatè reddendum debitum alteri coniugi. Dixi *moderatè*, quia non tenetur coniux satisfacere immoderatæ concupiscentiæ alterius coniugis. Sic Ledesm. 2. 4. q. 17. *art.* 1. *fol.* 197. *pag.*1. & nonnulli docti iuniores, qui iuniores addunt, quòd ille, cui ex officio incumbit doctere legendu, vel prædicando, si comedat aliquid, quod notabiliter noceat per magnum tempus impediendo ipsum ab officio, peccat mortaliter nisi animo constituerit relinquere officium; quia infert iniuriam subditis, vel discipulis in re graui. 13

Dubium XXXIV.

An licitum sit abstinere à carnibus etiam in extrema necessitate, vt faciunt Carthusienses.

De hac re vide Manuelem 2. *tomo cap.*94. *fine*, Sayro *in claui regia*, *lib.*5. *cap.*7. *num.*7. 1

Nota Carthusienses nullum habere votum de tali abstinentia, nec aliquod statutum obligans etiam ad peccatum veniale: vt patet ex Petro Sutore Carthusiano *in historia sui ordinis*, *lib.*1. *tit.*3. *cap.* 8. vbi refert ordinem Carthusiensem extitisse per 170. annos absque aliquo statuto talis abstinentiæ, sed sola consuetudine ab anno 1084. quando incepit talis ordo Carthusiæ vsque ad 1254. in quo in quodam Capitulo generali factum est statutum de tali abstinentia sub grauissima pœna in transgressores, scilicet vt eiicerentur à Religione, & postea successu temporis vbi facta sunt noua statuta in secunda parte illorum *cap.*4. temperata est pœna, scilicet, quòd si fuerit Prior, Vicarius, vel Procurator, perpetuò priuetur officio: alij verò perpetuò careant officiis, & incarcerentur ad beneplacitum Capituli generalis. Quòd autem tale statutum ad nullam culpam obliget, patet ex tenore constitutionum ipsius ordinis, quæ ad nullam culpam obligant, exceptis votis essentialibus. Sic docti iuniores. 2

Secundò nota, duplicem esse extremam necessitatem, 3

sitatem, quædam est ab intrinseco, quando scilicet infirmus iudicio Medicorum non posset vitam conseruare, nisi edendo carnes: vel quia alij cibi sunt ei inutiles, vel quia nullum alium cibum appetit. Altera est ab extrinseco, quando scilicet quis non habet copiam alterius cibi præter carnes, & sic fame morietur.

4 Quidam ergo dicunt circa præsens dubium teneri Carthusienses edere carnes in quauis extrema necessitate, etiam ab intrinseco, v.g. quando Medici periti iudicarent, quòd ni comederent carnes, morerentur, etiamsi fecissent votum non comedendi. Ratio, quia si tunc non comederent carnes, censeretur seipsos occidere. Sic Panorm. *cap. si verò, n.* 2. & *ibi* Alex. de Neuo *num.* 15. *de iureiur.* Syluest. *iuramentum,* 4. *quæst.* 10. Metina *C. de ieiunio, quæst. vltima*; & idem tenent secluso scandalo, id est, nisi inde sequeretur dissolutio ordinis, & obseruantia Regularis. Gerson *tract. de abstinentia Carthusiensium à carnibus*, & Maioris 4. *distinct.* 38. *quæst.* 24. & dicit esse probabile Ledesma 2.4. *q.* 17. *art.* 6. *fol.* 203. & Victoria *relect. de temperantia, n.* 8. dicit esse valde probabile. Idem tenet Mart. *q. de abstinentia.*

5 Sit tamen prima conclusio. In extrema necessitate ab extrinseco potest, & tenetur Carthusianus edere carnes; & in hac conuenimus cum Doctoribus citatis. Ratio, quia cùm mors illa sit violenta, videtur illi imputari; & sic refert Petrus ille Sutor in sua historia quendam Carthusianum edisse carnes, & iudicatum esse in ordine suo non fecisse contra statutum. Sic tenent Victoria *suprà, num.* 10. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 94. *num.* 16. Ledesma *suprà*, & docti iuniores dicentes aliquos viros, & doctos contra hoc tenere.

6 Secunda conclusio. In extrema necessitate ab intrinseco probabilius est non teneri edere carnes, licèt in secreto, & sine scandalo vesci possent. Probatur, quia in tali casu ille naturaliter moritur ex morbo, cuius ipse non est causa, nec ipse censetur se occidere, sed tantùm non prolongare vitam comedendo carnes: non tenetur autem quis prolongare vitam omnibus mediis possibilibus; ergo. Secundò, quia non tantùm pro virtute, sed etiam pro virtutis augmento potest quis exponere periculo vitam corporis: at augetur Carthusiano virtus abstinentiæ abstinendo in tali casu, & crescit bonum totius Religionis: & si in tali necessitate id liceret, sequeretur dissolutio Religionis, & traheretur idem ad minores necessitates. Sic Victoria *num.* 10. Ledesm. *suprà*, Petrus Sutor *vbi suprà*, & refert insigne miraculum ad id confirmandum: idem tenet Dionys. Carthus. *in laudibus sui Ordinis*, Manuel *suprà*, & communiter moderni.

7 Tertia conclusio. Carthusienses possunt in tali necessitate edere carnes, quia non habent votum non edendi, nec statutum obligans ad culpam: at poterunt meritò puniri pœna statuti. Vnde si fecissent votum talis abstinentiæ, tenerentur etiam in tali necessitate abstinere. Probatur, quia votum est de re licita, & bona; ergo obligaret. Hæc clarè videtur esse contra Victoriam, & Ledesm. *ibi*; dicunt enim posse edere carnes, & videntur supponere habere votum non edendi carnes. Sed nostram conclusionem tenent recentiores Magistri: & quòd non possunt, si faciunt votum, tenet Manuel *suprà*.

Et notat Victoria *num.* 9. quòd non tantùm secretò, sed etiam publice posset Carthusianus in tali necessitate edere carnes, licet sequatur aliqua dissolutio huius abstinentiæ, & latè *ibi* probat. 8

Vltima conclusio: licèt non possit emitti votum de abstinentia à carnibus præcisè in extrema necessitate; quia hoc non est res bona: at potest quiuis particularis emittere votum de abstinentia perpetua, & sic non edere carnes in tali necessitate; quia abstinere à carnibus perpetuò est bonum: immò secluso voto si quis proposuisset nunquam comedere carnes ob bonum abstinentiæ, posset in tali extrema necessitate non comedere, vt patet ex dictis. Sic Victoria *num.* 10. Ledesm. *d. fol.* 203. *& sequenti*, & prædicti iuniores: licèt Manuel *suprà* dicat quòd persona priuata non tenetur seruare tale votum, quia non est in bonum Religionis, & hoc idem Syluest. *votum,* 2. *q.* 13. Angel. *votum,* 3. *num.* 21. 9

Tandem nota, quòd quando aliqui absolutè voueat non edere carnes, vel non edere in tali die, si contingat morbo laborare, possunt edere; quia communiter non intelligunt in tali necessitate, vt dicam *in materia de voto.* 10

Dvbivm XXXV.

Vter peccet magis, qui in capite Quadragesimæ vult nullum diem Quadragesimæ ieiunare, an is, qui per singulos dies non vult ieiunare.

Martinus de Magistris tenet illam generalem volitionem esse peiorem, quàm omnes illas particulares. 1

At verius est esse peiores illas 40. volitiones particulares; quia sunt efficaciores, & intensiores. Sic Palac. 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 138. & quidam docti iuniores. An verò sint necessariò confitendæ singulæ volitiones, *in mat. de Pœnitentia.* 2

CAPVT II.

Circa obseruationem festorum.

Svmmarivm.

Dvb. 1. *An præceptum sanctificandi festa sit positiuum, vel negatiuum, & quo iure inductum.*

2. *An hoc præcepto iubeatur aliquis cultus interior Dei, vt peccatorum contritio, dilectio Dei, &c.*

3. *An hoc præceptum obliget nos ad non peccandum in die festo, & sic peccare in die festo sit circunstantia necessariò detegenda in confessione.*

4. *An obseruatio omnium festorum sit par, ita vt quæuis causa sufficiens ad laborandum in vno festo, sufficiat, vt laboretur in reliquis.*

5. *Qui dies festi sint ex præcepto obseruandi, & quis possit eos instituere.*

6. *Qualia sint opera seruilia, quæ in festis prohibentur, & in quo consistat esse seruilia, an scilicet aliquid ad hoc conducat gratis, vel pretio fieri.*

7. *An iter agere, siue equestrem, siue pedestrem, fas sit in diebus festis, & bestias oneratas deferre.*

8. *An sit licitum scribere in die festo.*

9. *An fas sit transcribere in die festo.*

10. *An*

10. *An tabellionibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere.*
11. *An sit licitum in festis rationem facere, id est,* dar, y tomar cuentas.
12. *An pingere sit opus seruile, & illicitum in festis.*
13. *An molere sit licitum in festis.*
14. *An venatio, & aucupatio liceant in festis.*
15. *An sit licitum pacisci in diebus festis.*
16. *An sit licitum in Dominicis, & festis torneamenta exercere, & ludum, qui Hisp. vocatur* justas, *& alios similes.*
17. *An exercere eiusmodi ludos in Aduentu, & Quadragesima, sit peccatum mortale.*
18. *An ratione necessitatis fas sit in diebus festis seruilia exercere.*
19. *An sufficiens causa sit exercendi seruilia in festis cessatio magni lucri occurrentis repentè, & transitorij.*
20. *An ex Ecclesiæ dispensatione fas sit laborare in festis.*
21. *An ex consuetudine excusentur à mortali barbitonsores tondentes barbam in festis; sartores perficientes aliquas vestes in festis; & sutores circumscindentes calceos, Hispanè* desuirar.
22. *An ex cultu diuino ad quem ordinantur, reddantur licita opera corporalia in festis.*
23. *An opera seruilia sint licita in festis propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos, vel ob pontium, & viarum refectionem.*
24. *An præter opera seruilia sint etiam alia prohibita in festis.*
25. *Quid nomine mercati intelligatur.*
26. *An nomine mercati intelligantur etiam prohiberi ab Ecclesia omnes negotiationes, & locationes, conductiones, & similes contractus.*
27. *Quid intelligatur nomine placiti, & an liceant aliquando lites, & processus iudiciales in die festo.*
28. *An licitum sit in die festo informare iudicem cum Aduocato, & procuratore.*
29. *Quomodo sit prohibitum in festis iudicium ad mortem, & pœnam.*
30. *Qualiter prohibeatur iuramentum in die festo.*
31. *An præceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali.*

Dubium I.

An præceptum sanctificandi festa sit positiuum, vel negatiuum, & quo iure inductum.

1 Sit prima conclusio. Hoc præceptum est affirmatiuum. Probatur, quia *Exod.* 20. ponitur affirmatiuè, *Memento, vt diem Sabbati sanctifices.* Verùm forma, & modus sanctificandi subditur negatiuè, id est, non facies opus seruile in eo. Sic D. Thom. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. Soto *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4.

2 Secunda conclusio. Hoc præceptum partim est de iure naturali, & diuino, partim verò de iure humano; nam quo ad hoc, quod est aliquos dies diuino cultui deputare, est de iure naturali: nam cùm iure naturæ teneatur quilibet homo colere Deum, inde est, quòd iure naturæ teneatur aliquo tempore ab aliis negotiis vacare, & huic muneri se dedicare. Partim verò est de iure humano, scilicet quoad hoc, quod est hos, vel illos dies esse festiuos; & similiter quoad modum sanctificandi ab Ecclesia statutum, scilicet audiendo Missam. Sic D. Thomas 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 1. *& corp.* Caietan. *ibi*, Couarr. 4. *var. cap.* 19. *a num.* 1. *vsque ad* 7. inclusiuè. Corduba *lib* 1. *quæst. q.* 5. *dub.* 8. *difficultate* 2. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *c.* 7. *in principio.* Margarita confess. 3. *præcepto, fol.* 70. Turrecrem. *de consecrat. dist.* 3. *cap.* 1. Archid. *cap. ieiunia, de consecr. dist.* 3. Maioris 3. *dist.* 27. *q.* 23. VValdensis *de sacramentalibus, cap.* 14. Nauarr. *in omnibus summis, ca.* 3. *n.* 1. Sotus *vbi suprà*, Metina *C. de restitut. q.* 30. Lud. Lopez *in instructorio conf. lib.* 1. *cap.* 52.

Nota primò, quòd hæc conclusio est contra aliquos dicentes diei Dominicæ festum diuino iure esse institutum: & probatur ex *cap. licet, de feriis*, vbi habetur tam vetus, quàm nouum Testamentum septimam diem quieti deputasse. Sic Butrio, Anchar. & Panorm. *cap.* 3. *de feriis*, Angel. *verbo feria, num.* 3, Syluest. *verbo Dominica q.* 1. dicens esse communem sententiam. Sed multo probabilior est nostra sententia; & *dictum cap. licet*, tantùm probat in vtroque Testamento id esse præceptum, non tamen quòd sit iure diuino præceptum. 3

Secundò nota, non tantùm esse præceptum diuinum & naturale de colendo Deo in aliquo tempore indeterminato, sed etiam de aliquibus diebus festis instituendis ad diuinum cultum. Vnde Ecclesia non posset dispensare, quòd nullus sit dies festiuus cultui diuino specialiter deputatus. Probatur, quia præceptum diuinum vetus de sanctificandis festis manet, modò quoad morale, sed morale est, quòd sit aliquis dies dedicatus cultui diuino, & id est consonum iuri naturæ; quia malè posset aliàs hoc præceptum ab omnibus seruari; ergo, Sic Couar. & Cordub. *vbi suprà.* 4

Dubium II.

An hoc præcepto iubeatur aliquis cultus interior Dei, vt peccatorum contritio, dilectio Dei, &c.

Duplex est sententia.

Prima tenet partem affirmantem. Probatur: est præceptum affirmatiuum; ergo non tantùm obligat ad abstinendum ab operibus seruilibus, quia sic esset negatiuum. Sic Scotus 3. *dist.* 27. *&* 37. Tabien. *verbo charitas, num.* 20. Angel. *verbo feria, num.* 41. 1

Secunda sententia, quæ ac certa est tenenda, est negatiua. Probatur, quia finis præcepti non cadit sub præcepto, vt optimè D. Thom. 1. 2. *q.* 100. *art.* 9. sed talis cultus internus est finis huius præcepti; ergo. Sic D. Thom. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. Caietan. *ibi, & in summa verbo festorum violatio, & verbo contritio*, Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. Paez *cap. Missas, de consec. dist.* 1. *num.* 89. Cordub. *lib.* 1. *quæst. q.* 5. *dub.* 8. *difficult.* 3. Couar. *lib.* 4. *var. cap.* 19. *num.* 11. *& cap. alma mater,* 1. *p.* §. 5. *num.* 3. Nauar. *cap.* 13. *num.* 2. *&* 17. Syluest. *verbo, Dominica, q.* 6. Armil. *verbo festum, num* 12. *&* 26. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 4. Alcozer *in summa, cap.* 17. Pedraza 3. *præcepto.* Margarita confess. 3. *præcepto, fol.* 68. 2

Ad argumentum respondetur, præceptum hoc 3

esse de festo sanctificando, quod positiuom quid est, at modum esse abstinendo ab operibus seruilibus.

Dubium III.

An hoc praeceptum obliget nos ad non peccandum in die festo, & sic peccare die festo sit circunstantia necessariò detegenda in confessione.

Duplex est sententia.

1 Prima affirmat. Ratio, quia facit peccans in die festo iniuriam tempori sacro, & sic est sacrilegus. Sic Alensis 3. p. *quaest.* 32. *membro* 5. *art.* 2. Lyra super illud Exodi 20. *Sex diebus operaberis*, & in illud Matthaei 12. *si licet Sabbato iurare*, Abulensis *quaest.* 11. *Exodi*, *in fine*, & *quaest.* 12. Angel. *verbo ferie*, *num.* 36. & *verbo*, *interrogationes*, *praecepto* 3. & *verbo praeceptum*, *num.* 5. Turrecr. *cap.* 1. *de consecrat. dist.* 3. *num.* 4. & *cap. peruenit*, *num.* 4. Maior. 4. *dist.* 17. *quaest.* 4. Adrianus 4. *mater. de conf.* *quaest.* 4. Nider. *in praeceptorio*, *praecepto* 3. Cord. *lib.* 1. *quaest.* 9.6. D. Bonau. 3. *dist.* 37. *in glossa super literam Magistri*, §. 6. & 7. Albertus Magnus 3. *dist.* 37. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 19. §. 7. Gerson *alphab.* 31. *litera T.* Scotus 3. *dist.* 37. Gabr. 4. *dist.* 17. *quaest.* 1. *conclus.* 4. Metina *C. de confessione*, *quaest. de circunstantia loci*, & *temporis*, Rosel. *verbo*, *feria*, *num.* 6. Catherinus *lib.* 5. *contra Caiet.* & hanc dicit tutiorem Petrus Sotus *mater. de cōfessione*, *lect.* 9. fauet D. Thomas 2. 2. *quaest.* 122. *art.* 4. *ad* 3. vbi cum D. August. dicit eum facere contra hoc praeceptum, qui die festo peccat.

2 Secunda sententia multo probabilior est negatiua: & ita licet peccare in die festo aliquantulum culpam augeat, non tamen mutat speciem, nec ita notabiliter auget, vt circunstantia haec sit necessariò detegenda in confessione. Probatur, quia quodcumque praeceptum Decalogi datur in sensu proprio, & non in metaphorico; quia motes hominum debent instrui in sensu proprio, & claro: sed peccatum non est opus seruile, nisi propriè, & metaphoricè; ergo dum hoc praecepto prohibetur opus seruile, non intelligitur peccatum. Secundò, quia finis praecepti non cadit sub praecepto. Hanc tenent Almain 4. *dist.* 17. *quaest.* 1. Caiet. 1. 2. *q.* 7. *art.* 1. & 2. 2. *quaest.* 122. *art.* 4. & *in summa verbo*, *festorum violatio*, Sotus *lib.* 2. *de iust. quaest.* 4. *artic.* 4. & 4. *dist.* 17. *quaest.* 2. *art.* 4. Naoat. *in summa*, *cap.* 6. *num.* 9. & *cap. consideret*, *in principio*, *de poenit. dist.* 5. *num.* 22. Sylu. *in rosa aurea*, *quaestionibus impertinentibus*, *quaest.* 63. & *in summa confessio* 1. §. 10. & *verbo circunstantia*, §. 3. *verbo*, *Dominica*, *quaest.* 6. Couar. *lib.* 4. *var. cap.* 19. *num.* 11. & *cap. alma mater*, 1. *p.* §. 5. *num.* 3. Alcozer *summa*, *cap.* 17. Pedraza 3. *praecept.* Petrus in Borgono *lib. concordant. dub.* 348. Margarita confess. *fol.* 59. Armil. *verbo*, *festum*, *n.* 12. Tab. *verbo circunstantia*, *num.* 11. Cano *de poenit. p.* 5. *fol.* 104. Iosephus Angles *floribus quaest. theolog.* 1. *p. mat. de confess. fol.* 270. Ludou. Lopez *de instruct. conscientia*, *lib.* 1. *cap.* 35. Manuel 1. *tomo summa*, 2. *editione*, *cap.* 53. *num.* 12. Henriquez *lib.* 5. *de poenit. cap.* 6. *num.* 6. Metina *lib.* 1. *summa*, *cap.* 9. §. 2. *fol.* 27. Cardinalis Toletus *in sua summa*, & facit maximè D. Thomas 3. *dist.* 37. *quaest.* 1. *art.* 5. *quaestione* 2. *ad* 2. Nec *in* 2. 2. voluit oppositum; intellexit enim facere contra hoc praeceptum, id est, contra finem ipsius, qui sub praecepto non cadit, non tamen contra substantiam praecepti.

3 Nota, quòd Metina, Manuel, & Ludou. Lopez limitant hanc sententiam, dicentes esse circunstantiam temporis necessariò confitendam, quando peccatum enorme committeretur in die maximè solemni, vt in die Veneris sancti, vel dum impletur poenitentia. Sed haec limitatio minus vera est: & sic vniuersaliter est tenendum cum aliis Doctoribus citatis. Ita tenet Henriquez *ibi.*

Dubium IV.

An obseruatio omnium festorum sit par, ita vt quauis causa sufficiens ad laborandum in vno festo, sufficiat, vt laboretur in reliquis.

Respondetur negatiuè; sed esse quaedam festa, 1 in quibus maior exigitur causa: tum quia propinquiùs accedunt ad ius diuinum, vt dies Dominica: tum quia solemniora longè sunt, & ita strictiori iure praecipiuntur obseruari. Sic Monaldus, quem refert, ac sequitur Nauar. *in omnibus summis*, *cap.* 13. *num.* 10. Ludou. Lopez *instruct. conscientiae*, *lib.* 1. *cap.* 52. Idem docent plures alij asserentes licere causa pietatis laborare in festis, demptis Dominicis, & quatuor Paschatis: atque ita expressè sentiunt haec festa maiorem exigere causam. Hi sunt Turrecr. *cap. peruenit*, *de consecrat. dist.* 3. *num.* 7. Abolensis *cap.* 12. *Exodi*, *quaest.* 41. Palacios *in summa*, *verbo festum*, Sylueſt. *verbo Dominica*, *quaest.* 5. *conclus.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vltimo*, *in fine*, Margarita confess. *tertio praecepto*, *fol.* 72.

Dubium V.

Qui dies festi sint ex praecepto obseruandi, & quis possit eos instituere.

Sit prima conclusio, in vnoquoque loco ser- 1 uandi sunt ij dies festi, & eo modo, & tantum, quos & quomodo, & quantum consuetudo ipsius praecipit obseruari. Ratio, quia cùm festa sint iure humano introducta, & consuetudo legitimè praescripta vim habeat legis, & legi ipsi deroget, inde est, vt hae in re standum sit consuetudini. Haec est omnium, & specialiter Nauar. *cap.* 13. *num.* 5.

Nota plura esse festa iure communi inducta, 2 quae recensent omnes summistae, ex quibus aliqua consuetudine non seruantur, alia verò sunt introducta ex consuetudine, quae tamen non sunt in iure.

Secundò nota, quod Nauar. *cap.* 13. *num.* 15. re- 3 fert Eugenium IV. vt habetur *in compendio priuileg. fol.* 69. ordinasse, vt laici, qui operarentur in festis sanctae Crucis, & sancti Michaëlis mensis Septembris, & Sanctorum Innocentium, & sancti Syluestri (haec enim iure communi sunt festa) non peccent mortaliter, nisi hi dies incidant in Dominica. Et hoc est notandum; quia deseruire potest multum pro his, qui laborant in vindemia in die sancti Michaëlis. Sic docti iuniores.

Tertiò nota, quòd Sylueſt. *verbo*, *Dominica*, *q.* 1. 4 & 2. cùm teneat diem Dominicam esse de iure diuino, tenet non posse in talibus diebus consuetudinem

tudinem aliquid facere, v.g. vt sint minus quàm viginti quatuor horæ. Sed hoc est minus verum, cùm fundamentum eius suprà reprobauerimus.

5 Quartò nota, quòd in his partibus Hispaniæ consuetudo habet, vt festa omnia, & Dominicæ, quo ad cessationem ab operibus seruilibus celebrentur à media nocte, vsque ad mediam noctem. Couarr. *4.var.cap.19.num.9.fine.* Nauar.*cap.13. n.5.& 8.* & nonnulli docti recentiores. Vnde minus bene Pedraza *in summa in 3. precepto*, dicit quòd in Hispania ex generali consuetudine incipiunt in vespere diei præcedentis festa: falsum est enim, quòd in Hispania detur talis consuetudo.

6 Secunda conclusio. Instituere festa pertinet ad Ecclesiam, & ad summum Pontificem. Episcopus etiam cum Clero potest instituere festa Sanctorum al iàs ab Ecclesia canonizatorum: & hoc pro sua tantùm diœcesi, idque consentiente populo. Sic habetur *cap. pronunciandum, de consecr. dist. 3. & cap. conquestus, de feriis.* Ratio, quia licèt in spectantibus ad Episcopi iurisdictionem possit ipse solus cum Capitulo: at secus est in his, in quibus vertitur interesse aliorum. Sic Panorm. *conquestus, de feriis, num.4.* Innoc. *cap. licet, eodem tit.* Archid. *cap.1. de consecrat. dist. 3.* Federicus, quem refert, ac sequitur Syluest. *verbo Dominica, q. 1.* Palacios *lib. 2. de contract. cap. vlt.* Angel. *verbo, feria, num. 5.* Rosel. *ibi num. 3.* Armil. *verb. festum, num. 5.* D. Anton. *2.p. tit. 9. cap. 7. in principio, & 3.p. tit. 12. cap. 5. §. 5.* dicit idem requiri, vt Episcopus possit tali Sancto vigiliam deputare. Tab. *verbo feria, num. 9.* licèt Paez *cap. Missas, de consecrat. dist. 1. num. 28.* dicat satis esse ad festa instituenda Episcopum cum Capitulo. Quod procedere potest, quando Episcopus institueret festum, & populus absque causa iusta contradiceret, tunc enim tali contradictione non obstante est seruandum festum. Sic Panor. Rosel. Tabien. Armil.

7 Tertia conclusio. Dominus temporalis, vel ciuitas n equit festa instituere, quia hoc est potestatis Ecclesiasticæ. Quare si præcipiat aliquos dies festos obseruari sub aliqua pœna, pœnam à violatoribus posset exigere, sed culpam non incurrent: nec tenebuntur fideles audire sacrum. Sic D. Ant. *§. 1.* Armil. *n. 2.* Syluest. *verbo Dominica, paulo post principium.* Tabien. *verb. feria, in principio.* Rosel. *verbo statutum, num. 6.* Paez *vbi suprà n. 29.* & docti iuniores.

8 Quarta conclusio. Scholastici non tenentur audire Missam, & possunt seruilia exercere in festis institutis in vniuersitatibus pro ipsis; quia tantùm intelliguntur instituta, vt cessent lectiones publicæ vniuersitatum: & sic habet consuetudo timoratorum Salmanticæ, & in aliis vniuersitatibus, & tenet Alcozer *in summa, cap. 17.* & docti recentiores.

Dubium VI.

Qualia sint opera seruilia, quæ in festis prohibentur, & in quo consistat esse seruilia, an scilicet aliquid ad hoc conducat gratis, vel pretio fieri.

1 Nota primò, quòd non omnia opera corporalia sunt seruilia: sed operum corporalium quædam sunt ex suo genere seruilia, quæ sunt propria seruis, vt opera mechanica, quæ per se ordinantur ad perfectionem corporalis operis, scilicet ad perficiendam materiam formando lignum, ferrum, lanam, &c. & illa, quæ ordinantur ad culturam agrorum, vt arare, fodere, serere, &c. Alia verò sunt opera corporalia ex suo genere libera, quæ scilicet sunt propria liberis. Vnde opus liberum, seu spirituale distinguitur à seruili penes terminum: illud enim per se terminatur ad spirituale, ita, quòd si actio à spirituali principio proueniat per corporale ministerium, oportet, ad hoc quòd sit spiritualis, vt ordinetur ad spiritualem passionem inferendam; vt docere ordinatur ad inferendam disciplinam, quæ est quid spirituale. Hoc verò licèt aliquando à spirituali principio procedat: at per se ordinatur ad corporalem passionem inferendam, vt artes mechanicæ. Alia verò opera corporalia sunt, quæ ex suo genere sunt communia seruis, & liberis. Sic Caietan. *2. 2. quæst. 122. art. 4. §. ad primum horum.* Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4.* Sit ergo

Prima conclusio. Opera ex suo genere seruilia sunt prohibita in diebus festis. Conclusio est certa. 2

Secunda conclusio. Opera ex suo genere libera, sunt licita in festis, exceptis illis, quæ ab Ecclesia prohibentur, *cap. 1. & cap. conquestus, de feriis*, de quibus *infrà.* Hinc 3

Infertur licitum esse in festis legere, & docere in scholis verbo, & scripto; quia hæc sunt liberalia, cùm ordinentur ad inferendam disciplinam, quæ est quid spirituale. Sic Sotus, Caiet. *vbi suprà*, Ludouic. Lopez *in instruct. conscientiæ, lib. 1. cap. 51.* & omnes citandi. 4

Secundò infertur, licitum esse in festo ciuibus ad Concilia conuenire; quia consiliari est opus spirituale, quia oritur ex prudentia, & terminus eius est electio, quæ est spiritualis. Et non obstat, quòd sit electio ad temporalia officia, & negotia, quia hæc materialiter se habent ad electionem, quæ formaliter, & per se est terminus consilij. Sic Caietan. *dicto art. 4. & in summa verbo, festorum violatio;* Armil. *verbo festum*, & docti iuniores. 5

Tertiò infertur Prælatos posse potestate sua in festis vti, exceptis his, quæ sunt ab Ecclesia prohibita, de quibus *infra* Caietan. & prædicti iuniores. 6

Quartò infertur non peccare archimagistros, id est, *los maestros, que hazen traças*, qui in festis designant in charta, quomodo aliquid sit fabricandum ad instruendum aliquem de futuro opere, quia hoc non est opus mechanicum; sed est opus spirituale doctrinæ ordinatum ad docendum, & instruendum aliquem de futuro opere. Sic Caiet. *in summa vbi suprà.* Armil. *verbo festum, n. 21.* & docti iuniores. 7

Quintò infertur eadem ratione excusari, qui diebus festis picturas rettactant: non vt pingant, sed vt discant. Ratio, quia hoc non est exercitatio operis mechanici, sed potiùs actus spiritualis disciplinæ ordinatus ad discendum. Sic Syluest. *verbo Dominica, q. 5.* Angel. *verbo feria, num. 31.* Tabien. *num. 40.* Rosel. *num. 13.* Armil. Caiet. *in summa, vbi suprà*, & alij. 8

Nota hoc habere verum licèt retractans imagines ad discendum consequenter inde habeat lucrum vendendo opus illud, quia intentio lucri non facit esse illicitum. Sic Syluest. Angel. Rosel. & docti iuniores. Vnde possunt addiscentes hanc 9

artem, Hispanè *los aprendizes*, se exercere pingendo ad addiscendum, Hispanè, *debujar*, & vendere id, quod sic faciunt. Item potest quis in die festo transumptum informationis facere, vel aliquid simile transcribere ad addiscendum stylum Curiæ; quia addiscit ad obtinendum officium, & eo viuere: & potest similiter vendere transsumpta, quæ facit. Item potest quis librum transcribere ad discendam elegantiam verborum, & illud transsumptum vendere, & ex illo viuere. Sic docti iuniores.

10 Tertia conclusio. Fas est in festis exercere illa opera, quæ sunt communia liberis, & seruis, dummodo sub aliqua ratione non trahantur ad seruilitatem. Probatur, quia in festis sola opera seruilia sunt prohibita; sed hæc non sunt seruilia, sed communia liberis, & seruis; ergo. Sic Caiet. 2.2. *vbi suprà*, & docti iuniores. Quod ampliùs per aliquot dubia sequentia declarabitur.

11 Quarta conclusio: omne opus, quod est licitum in die festo, vel ex se, vel propter necessitatem, vel propter consuetudinem, vel propter aliam quamcumque causam, erit etiam licitum, licèt fiat principaliter propter lucrum. Hanc tenent plures contra alios, vt latè *dub.* 8 *sequenti*. Sic etiam docti iuniores.

12 Tandem nota, quòd obseruatio festorum in noua lege non est ita arcta, sicut erat olim lege veteri: sed quædam opera conceduntur in noua lege diebus festis, quæ in lege veteri prohibebantur die Sabbati: vt decoctio ciborum, &c. & faciliùs dispensatur in noua lege in operibus prohibitis, propter necessitatem, quàm in veteri: cuius rationem subdit D.Thom. 2.2.q.122. *art*.4. *ad* 4. quia obseruatio Sabbati in veteri lege erat figuralis, & cùm figura pertineat ad protestationem veritatis, non debet, nec in modico deficere, vt ad viuum repræsentet illam cessationem Dei à mundi fabrica.

Dvbivm VII.

An iter agere, siue equestrem, siue pedestrem, fas sit in diebus festis, & bestias oneratas deferre.

Triplex est sententia.

1 Prima docet esse peccatum mortale iter agere, etiam si recreandi animi gratia fiat, si iter vnius leucæ saltim sit. Sic Abulensis *cap.* 12. *Exodi, quæst.* 24.25.

2 Secunda sententia docet non esse prohibitum iter agere, nisi magna cum fatigatione fiat. Sic Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 3. Tabie. *verbo feria, num.* 23. Angel. *ibi, num.* 15. Margarita confess. 3. *præcepto, fol.* 70.

3 Tertia sententia docet. Licere iter agere: tum quia opus indifferens est commune liberis, & seruis, & sola seruilia prohibentur: tum quia consuetudo visa, & tolerata à Prælatis sic habet. Sic tenet Maioris 3. *dist.* 37. Astensis, & Rodulphus, quos refert, & sequitur Rosella *verbo feria, n.* 20. & 26. Sotus *lib.* 2. *de iust. quæst.* 4. *art.* 4. *vers. tertium*, Armil. *verbo, festum, n.* 13.14. Alcozer *summa, cap.* 17. Nauar. Lat. & Hisp. *cap.* 13. *num.* 6. Caiet. 2.2. *quæst* 122. *art.* 4. *vers. in tertio casu*; *& vers. in eodem art.* 4. *& in summa verbo festum*, §. *de violentia autem, & §. quædam verè*, & docti iuniores. Sit

Prima conclusio. Hæc tertia sententia est probabilior. Patet ex rationibus, & Doctoribus citatis. 4

Hinc fit excusari cursores, siue pedestres, siue equestres, tum ex necessitate publica, quia oportet hos esse, & sæpè necesse est, non differatur iter; nec ad ipsos spectat quærere quanta, & qualis sit eundi necessitas: nec hoc est consuetum rogare. Item, quia consuetudo iter agendi scita, & approbata à Prælatis hos excusat. Sic Caiet. *summa, d.*§. *de violentia*, & prædicti iuniores. 5

Secundò infertur licitam esse operam mulionum deferentium mulis lectum, & cætera ad iter necessaria: cùm enim iter licitum sit, licebit etiam ea, quæ ad iter necessaria sunt, deferre, cùm hæc per accidens fiant propter iter. Sic Nauarr. *ibi*, Caiet. *vbi suprà* 2. 2. & alij. 6

Secunda conclusio. Deferre diebus festis ligna, & mercimonia, vel quæuis alia onera bobus, vel quibusuis bestiis, est illicitum, & seruile, Syluest. *verbo, Dominica, quæst.* 3. Margarita 3. *præcepto, fol.* 70. Nauar. Lat. & Hisp. *cap.* 13. *num* 6. & 13. D.Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vlt.* Caiet. *dicto art.* 4. *vers. his igitur expeditis*. Rosella *verbo feriæ, n.* 22. & quidam docti iuniores. 7

Nota conclusionem intelligi, si hi die festo incipiant iter; si enim iter inceptum die festo pergant, excusantur à culpa propter expensarum iacturam. Sic Nauar. Caiet. *ibi*, Margarita *ibi fol.* 72. Syluest. *ibi quæst.* 5. *concl.* 4. & præfati recentiores. 8

Secundò nota, quòd de mulionibus, qui habent hoc ex officio, quia concurrere videtur aliqua necessitas, & vtilitas reipublicæ, vt hi deferant varia onera in varias partes regni, ex ipsa consuetudine cum aliqua necessitate reipublicæ est licita inchoatio vecturæ: at in vectura particularis hominis non. Sic quidam iuniores docti; & mihi placet, licèt contrarium aliqui teneant, scilicet nec in mulionibus licere. 9

Hinc fit non excusari, qui vesperè diei feriatæ, id est, *la vispera de la fiesta*, mittunt bestias, vt sequenti die oneratæ veniant, nisi necessitas excuset, vt si deuehenda sint necessaria ad eundem diem, scilicet sequentem, quæ non potuerunt antea deuehi. Sic Nauar. & Rosel. *vbi suprà*, & alij. 10

Vltima conclusio. Deferre bestias non oneratas diebus feriatis, est licitum, quia est idem, quod iter agere. Nauar. *vbi suprà*, Caiet. 2.2. *vbi suprà*, & docti iuniores. 11

Dvbivm VIII.

An sit licitum scribere in die festo.

Aliqui tenent id non licere, si ob pretium fiat. 1

Sit tamen conclusio: licitum est in die festo scribere ad docendum, vel discendum, vel ad manifestandum conceptus absenti, vt fit per epistolas. Probatur, quia scribere non est actus seruilis, sed est communis liberis, & seruis: vnde & Reges non dedecet scribere. Item, quia quando quis scribit ad discendum, vel ad docendum, talis scriptio ordinatur ad finem spiritualem, scilicet ad illuminandum mentem, vel ad memoriæ adminiculum. Item, quia scribere epistolas, est quasi opus quoddam locutionis; ita quòd locutio quasi 2

diuidatur

diuidatur in locutionem successiuam, quæ scilicet fit labiis, & permanentem, quæ fit scriptura; ergo. Sic Nauar. *in omnibus summis cap.* 13. *num.* 14. Ludouic. Lopez *in instruct. conscientiæ, lib.* 1. *cap.* 52. Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. *ad* 3. Metina *lib.* 1. *summæ, cap.* 1. §. 8. Syluest. *verbo, Dominica, quæst.* 5. *particula* 6. Caietan. 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo festorum violatio*, Armil. *verbo festum, num.* 13. Alcozer *summa, cap.* 17. Pedraza 3. *præcepto*. Margarita confess. 3. *præcepto fol.* 70.

3 Hinc infertur primò licere scribere, etiamsi pretio fiat. Ratio, quia scribere est opus liberale, vt bene docet Caietan. & Armil. *vbi supra*: at spes lucri non reddit seruile, vt dixi *dub.* 6. Sic Nauar. Metina, Ludouic. Lopez, & docti iuniores.

4 Secundò infertur fas esse cuilibet, siue Theologo, siue Medico, siue Iurisperito, in die festo scribere lectiones prælegendas, vel conciones habēdas ad populum etiam per alium ministrum, qui ei scribat dato sibi pretio. Ratio, quia hoc est adiuuare alterum ad opus spirituale, & liberum, & licitum, scilicet studium. Sic colligitur ex Nauarr. Ludou. Lopez, & Metina, & tenent docti recentiores.

5 Tertiò infertur posse causidicos in die festo vti scribentibus, qui eis scribant iuris informationes, quas ipsi ordinant, etiam si pretio eas scribant: sicut possent ipsimet scribere. Ratio, quia hoc est adiuuare ad studium, & ad informandum, & instruendum iudicem de veritate: quod est opus spirituale. Sic docti iuniores.

6 Quartò infertur licere Procuratoribus, & Relatoribus die festo processum in compendium redigere, etiam vtendo ministro, quem ad id habent pretio conductum, vt scribat. Ratio, quia hoc est pars studij, & ordinatur ad loquelam, & ad referendum coram auditoribus, & ipsos instruendum; & minister adiuuat ad id. Sic colligitur ex dictis.

7 Quintò infertur fas esse Magistris, qui docent scribere pueros, facere in die festo exemplaria suis discipulis, qui per illos docentur scribere, etiamsi pro illis pretium à discipulis accipiant, quia ordinantur ad opus spirituale, scilicet instruendum pueros. Sic docti recentiores.

DVBIVM IX.

An fas sit transcribere in die festo.

Triplex est sententia.

1 Prima absolutè id damnat, dicens esse opus seruile. Probatur, quia transcribere est opus mechanicum, vt pingere, vel facere statuam, vel imprimere, quia scribere nil aliud est, quàm formare characteres ad extra, secundùm tenorem exemplaris, à quo transcribitur. Nec obstat, quòd transcribere est medium ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculationis, & studij, quia de se, & immediatè solùm ordinatur ad formandos characteres ad extra: at ordinatur ad finem illum spiritualem studij, quod non facit opus esse liberale, vt patet de impressione, quæ manifestè est opus seruile, & tamen ordinatur etiam mediatè ad adiutorium studij. Hanc tenet Caietan. 2. 2. q. 122. *art.* 4. *vers. ad secundum dubium*. Syluest. *verbo, Dominica, q.* 5. *conclus.* 5. Margar. confess. 3. *præcepto, fol.* 70. Pedraza 3. *præcepto*

2 Secunda sententia docet fas esse transcribere in festis. Probatur: quia spes lucri non mutat naturam operis, sed gratis transcribere communiter approbatur; ergo etiam transcribere ob pretium. Item quia est medium ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculationis, & studij. Sic Metina, addens expressè, licèt fiat ob pretium; & sic posse sine scrupulo practicari, *lib.* 1. *summæ, cap.* 14. §. 8. & idem Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. & Henriquez consultus de hac re, & quidam recentiores docti.

3 Tertia sententia docet, quòd transcribere potest accipi dupliciter; vno modo pro transcriptione, quæ fit immediatè, vel ad docendum, vel ad discendum, vel ad consulendum, vel ad explicandos conceptus proprios absentibus, vel ad aliquid huiusmodi spirituale, & liberum tanquam ad finem immediatum: & hoc modo est liberale, & licitum, siue potest, siue per alium fiat: vt, potest scholasticus in die festo transcribere per se, vel per alium lectionem dictatam à Magistro, & transcribere conciones per se, vel per alium, dummodo hoc fiat immediatè ad prædictum finem spiritualem. Probatur, quia transcribere hoc modo est sicut scribere ad eundem finem, quod dixi *dub. præced.* licere. Item, quia ordinatur immediatè ad finem spiritualem; ergo est liberum. Altero modo potest sumi transcribere, non vt ordinatur immediatè ad finem spiritualem docendi, vel discendi, &c. sed pro transcriptione, quæ fit immediatè ad acquirendum lucrum: quo pacto solent transcribere tabelliones aliquot instrumenta, & aliqui scholastici pauperes solent transcribere aliis sermones hoc fine: & hoc modo est illicitum, & seruile. Ratio, quia est quidam labor manuum ordinatus immediatè ad lucrum temporale, & ad vtilitatem, & sustentationem corporis, non secus ac alia officia mechanica. Hanc tenent Sotus *lib.* 2. *de iust. quæst.* 4. *art.* 4. *vers. festum*, vbi hæc dicit, statа mercede transcribere, vel alio modo calamo mereri est seruile, & Nauarr. *in omnibus summis cap.* 13. *num.* 14. vbi dicit esse seruile transcribere ob lucrum: idem tenuere valde docti recentiores Magistri.

Sit conclusio. Hæc tertia sententia est probabilior: & ad argumentum secundæ sententiæ, quod maximè vrget, respondetur, quòd transcribere hoc secundo modo non damnatur à nobis præcisè ex eo quòd transcribatur gratia lucri, sed ex eo quòd non fit immediatè propter finem liberum, & spiritualem, sed tanquam ex officio ad finem corporalis sustentationis, sicut alia officia mechanica. Et licèt hæc solutio metaphoricè non omnino satisfaciat, tamen sat est in re morali, vt arbitrio prudentium transcribere hoc modo iudicetur opus seruile. 4

Nota tamen, quòd secunda sententia asserens licere transcribere lucri gratia, est satis probabilis, & tutè amplecti potest in hoc casu, scilicet quando transcribere illud proximè ordinatur ad studium: sicut enim possum lectionem, quam audio, per me transcribere, ita licet transcribere per alium dato ei pretio; quia hoc est moraliter me adiuuare ad studium, & sic opus liberum. Item, quia si est mihi fas ad discendum transcribere quaternionem lectionum, vel concionum, & petere ab amico, vt gratis mihi transcribat, cur non licebit id facere ob eundem finem per alium pretio 5

pretio sibi soluto. Et confirmatur, quia ille adiuuat me ad finem spiritualem studij, quem ego intendo, sicut alius: ergo. Et confirmatur ampliùs, quia licitum est petere ab aliquo, vt soluto pretio mihi transcribat bonis characteribus id, quod ex meis studiis ego malis characteribus scripsi, vt id postea meliùs legam, quia illud opus de se, & immediatè ordinatur ad studium, & est me iuuare ad studendum, idque faciunt sæpè viri docti, quando volunt imprimere; ergo, &c.

6 Tandem ex dictis infertur, quòd transcribere ex officio, & propter lucrum libros, in quibus cantus figuratus describitur, vel priuilegia, & alias eiusmodi scripturas, est illicitum in die festo, & seruile. Sic tenent Doctores primæ, & tertiæ opinionis: & credo quòd non negabunt autores secundæ; immò Doctor Henriquez hoc tenet expressè; quia hoc transcribere non ordinatur ad studium. Similiter est illicitum in die festo illuminare libros, aut literas; quia hoc est opus seruile, sicut pingere. Doctor Henriquez, & alij.

Dubium X.

An tabellionibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit esse illicitum, & seruile. Sic Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 3. & videtur tenere D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vltimo*; vbi tantùm hoc concedit licere vbi est consuetudo: & Cardin. Toletus videtur eiusdem sententiæ, quia tantùm illis concedit facere testamenta propter necessitatem.

2 Secunda sententia, quæ probabilior est, & tenenda, docet Notarios, & tabelliones posse licitè scribere in festo instrumenta de iis rebus, & contractibus, qui licitè fiunt in festis, etiamsi id faciant principaliter propter lucrum. Probatur, quia si illa opera, seu contractus sunt licita in festis; ergo tabellio potest facere scripturam facientem fidem de illis rebus, quia scribere de se non est opus seruile, vt dixi *suprà dub.* 8. & confirmatur, quia aliàs frustrà esset licitum opus illud, seu contractus in die festo: nam cùm sine scriptura nil maneat factum, quod firmum sit, si scriptura non posset fieri frustrà, posset fieri contractus: cùm enim conceditur principale, conceditur subinde accessorium. Hanc tenet Nauar. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 14. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. §. *licet etiam conscribere*, & docti iuniores.

3 Hinc infertur licere scribis facere testamenta etiam eorum, qui sunt sani, in die festo: & omnes alij contractus, qui possunt fieri licitè in die festo, possunt etiam fieri authoritate tabellionis: vt vbi contractus emptionis, & venditionis est licitus, vt in nundinis, &c. iuxta dicenda *inf.* 4, potest scriba testimonium ferre, & facere scripturas, seu instrumenta necessaria rerum, quæ ibi contingunt, vt communiter fit, idque licitè. Similiter potest tabellio in die festo facere scripturam donationis, renunciationis, instrumentum soluti debiti, vel scripturam obligationis illud soluendi, & instrumentum, in quo datur facultas ad exigenda debita; non autem ad lites. Ratio, quia omnia hæc licitè fiunt in festis: & sic iuxta regulam positam à Nauatto licet facere scripturam de illis. Sic docti iuniores.

Nota tamen, quòd quamuis hoc licitum sit, melius tamen erit, quòd in festo solùm scribatur consensus facientis scripturam, Hispanè, *que solamente se otorgue*; & alia die impleatur scriptura ex omnibus aliis, quæ continere solet, idque quando scripturæ sunt tales, vt absque inconuenienti hoc fieri possit: nam scriptio consensus est res ita breuis, vt quamuis foret illicita in die festo, esset tantùm peccatum veniale ratione paruitatis materiæ. Sic prædicti iuniores. 4

Secundò nota, quòd non erit licitum tabellioni, vel eius ministro in die festo transcribere huiusmodi scripturas ex exemplaribus, vt illas partibus dent, etiamsi id faciat gratis pro amico, vel consanguineo, quia hoc iam reputatur opus seruile, & non est necessarium ad perfectionem contractus. Sic docti recentiores. Immò nec Religioso fas est transcribere huiusmodi scripturas suæ Religioni; quia censetur opus seruile. Sic idem. 5

Hinc infertur multo minus licere tabellioni, vel eius ministro in die festo transcribere processus, vel priuilegia, vel alia eiusmodi: nec licere illis in festis implere chartas, quas relinquunt albas in scripturis, quas faciunt in diebus profestis. Sic Cardin. Toletus, & alij. 6

Dubium XI.

An sit licitum in festis rationem facere, Hisp. dar, y tomar cuentas.

Duplex est sententia.

Prima dicit esse illicitum, & seruile. Sic Syluest. *verbo, Dominica, quæst.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vltimo*, Abul. *cap.* 12. *Exodi, quæst.* 26. Tabie. *verbo, feriæ, num.* 39. Angel. *num.* 31. Margarita 3. *precepto, fol.* 7. Metina *lib.* 1. *summæ, cap.* 16. §. 9. & Henriquez. 1

Secunda sententia dicit esse licitum facere, & scribere rationes dati, & accepti, siue ordinarias, siue extraordinarias, quamuis totum diem festum in hoc insumat, & licèt sit mercator: immò esset licitum illas ex delititia charta in principalem codicem transferre. Et idem potest facere Procurator Religionis transferendo rationes dati, & accepti in librum principalem in die festo. Ratio, quia id non faciunt ob pretium, nec hoc est speciale officium suum, & sic non est opus seruile. Sic tenent docti recentiores, qui addunt ita practicari sine scrupulo inter Religiosos timoratos. Et hæc sententia est probabilior. 2

Nota tamen, quòd si quis haberet officium in republica faciendi has rationes pretio sibi dato, videtur quòd iam vergeret hoc in opus aliquo modo seruile, & sic illicitum in festis: & forsan posset idem dici de iis, qui ex officio habent prædicta facere, aut bonorum partitiones, Hispanè *Partyas*. 3

Dubium XII.

An pingere sit opus seruile, & illicitum in festis.

1 Metina *lib.* 1. *summæ, cap.* 14. §. 8. *fine*, quem sequitur Ludou. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52.

cap. 5 2. dicit pingere esse opus liberum, & recreationis gratia posse quem pingere diebus festis; si tamen causa lucri faciat, esse opus seruile, & illicitum.

2 Sit tamen conclusio. Pingere de se est opus seruile, sicut facere statuam, & decolorare libros, vel literas, Hispanè, *iluminar*. Sic Caietan. 2. 2 *quæst.* 1 2 2. *art.* 4. *colum.* 5. *in medio*, *ad* 2. *dubium*. Pedraza *summa* 3. *precepto*, & communiter docti recentiores Magistri.

3 Hinc fit, non licere pingere in festis recreationis gratia, sicut non licet sculptori facere imaginem Crucifixi ex ligno sculptam recreationis gratia: nec pictori licet in festis pingere imaginem ad donandum: nec pictori Religioso licet in festis pingere, etiam suo conuentui; licèt prima opinio non omnino carere probatione videatur, præsertim pro aliqua vice, dummodo non multum extendatur. Sic docti iuniores.

Dubium XIII.

An molere sit licitum in festis.

1 Abul. *cap.* 1 2. *Exodi*, *q.* 3 8. videtur omnino id reprobare tanquam illicitum.

2 Sit tamen conclusio. Licitum est in festis molere mola trusatili, id est, *de viento*, vel aquaria, id est, *de agua*, non tamen in pistrino, id est, *atahona*; quia hoc habet magnam occupationem, & laborem, illud verò minimè. Sic Nauarr. *in omnibus summis*. *cap.* 1 3. *num.* 9. Palacios *verbo festorum violatio*, Rosella *verbo feriæ*, *num.* 9. Ludouicus Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 5 2. & innuit D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vltimo*; & tenent docti recentiores. Vnde ex consequenti licet in festo triticum in molendinum deferre. Sic docti iuniores.

Dubium XIV.

An venatio, & aucupatio liceant in festis.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit licere venationem in festis, si recreationis gratia fiat, secus si causa lucri. Sic Syluest. *verbo Dominica*, *q.* 5. *conclus.* 6. Rosel. *verbo feriæ*, *num* 1 1. Angel. *ibi num.* 26. Margarita 3. *precepto*, *fol.* 7 3. Fauet Caietan. 2. 2. *q.* 1 2 2 *art.* 4. & Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. *ad* 3. vbi dicit licere venari recreationis gratia. Immo Abul. *cap.* 1 2. *Exodi*, *q.* 24. dicit esse mortale venari causa recreationis, nisi modico tempore.

2 Secunda sententia docet licere etiam causa lucri, & ex officio. Ratio, quia non est opus seruile, sed commune liberis, & seruis, & spes lucri nil confert, vt *suprà* dictum est. Hanc tenet Metina *lib.* 1. *summæ*, *cap.* 14. §. 8. *fine*, Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 5 2. Toletus *in summa*, *lib.* 4. *cap.* 24. Nauar. *in omnibus summis*, *cap.* 1 3. *n.* 1 1. Palacios *in summa*, *verbo*, *festorum violatio*. Fauet etiam Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. *sub finem*, *vers. at verò*; & tenent docti recentiores, & hæc sententia est probabilior.

3 Nota, idem, quod dicitur de venatione, dicendum esse de aucupatione, propter eandem rationem: licèt hæc sit magis publica, & fiat cum maiori occupatione. Sic docti iuniores: licèt Syluest. *vbi suprà* dicat, licere tantùm recreationis gratia, secus causa lucri; sicut de venatione dixerat.

Dubium XV.

An sit licitum piscari in diebus festis.

Duplex est sententia.

Prima dicit causa recreationis esse licitum, non tamen principaliter propter lucrum. 1
Probatur ex *cap. licet*, *de feriis*, vbi Ecclesia dispensat, vt fas sit in festis piscari halecia, eo quòd certo tantùm anni tempore apparent: sed exceptio firmat regulam in contrarium; ergo: aliàs non esset opus dispensatione. Sic Syluest. *verbo Dominica*, *quæst.* 5. *conclus.* 6. & *verbo piscari*, & *verbo ludus*, *q.* 2. *part.* 7. Armil. *verbo festum*, *num.* 20. & *verbo piscari*, *num.* 1. Tabien. *verbo*, *piscari*, & aliqui docti iuniores.

Secunda sententia docet licere etiam causa lucri. Ratio, quia si est opus seruile, non licet etiam gratia recreationis: si est liberale, aut commune, licet etiam gratia lucri, vt dixi *dub. præcedenti*, *de venat.* Hanc tenet Palacios *in summa*, *verbo festorum violatio*; & credo esse veriorem, vbi piscatio habet paruam occupationem, vt arundine piscari. Et ita concludit quidam valde doctus recentior in suis scriptis, vbi hæc dicit: Non videtur condemnandus, qui tota die festi, audita Missa, arundine piscaretur, etiam si id faceret omnino propter lucrum, quia est parua occupatio, & id admisit consuetudo: & addit id visum esse pluribus viris doctis ex Societate de hac re consultis. Si tamen piscatio magnam habet occupationem, vt piscatio thunnorum, & halecium, est seruile, & nullo modo licet, etiam gratia recreationis, nisi propter necessitatem: & in hoc casu loquitur *d. cap. licet*; sicut *suprà dub.* 1 3. dixi non licere in festis molere in pistrino, quia magnam habet occupationem, at licere in aliis molendinis molere, quia non habent tantam occupationem. 2

Dubium XVI.

An sit licitum in Dominicis, & festis torneamenta exercere, & ludum, qui Hispanè iustas *vocatur, & alios similes.* 1

Aliqui censent esse peccatum mortale. Sic Richard. 3. *dist.* 3 7. *art.* 3. *q.* 4. Angel. *verbo*, *chorea*, *initio*. 1

Sit tamen conclusio: omnia hæc sunt licita in festis, quia non sunt opera seruilia. Sic Armil. *verbo chorea*, *num.* 1. Syluest. *verbo chorea*, *q.* 1. & *verbo*, *ludus*, *q.* 2. Cordu. *summa*, *q.* 42. Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 1 6 8. *art.* 3. *dub.* 3. immo addit Syluest. quòd si quis araret ludo, & ioco, non esset opus seruile: idem enim opus seruile potest fieri non seruile ex fine, vt pingere est seruile, & si fiat ad addiscendum, est liberale. 2

Dubium XVII.

An exercere huiusmodi ludos in Aduentu, & Quadragesima, sit peccatum mortale.

Aliqui tenent esse mortale exercere hoc publicè tempore deuotionis, & pœnitentiæ, 1

scilicet ab Aduentu vsque ad Epiphaniam, & à Septuagesima vsque ad Pascha; nisi interueniret aliqua causa rationabilis, vt victoria aliqua, natiuitas alicuius Principis, aut ingressus eius, &c. Sic Syluest. *verbo chorea, q.1.*

2 Alij dicunt in Aduentu non esse peccatum mortale, at in Quadragesima esse graue peccatum, & in dubio censendum esse mortale. Sic Corduba *summa, q.42.*

3 Sit tamen prima conclusio. Hoc iudicandum est, an sit mortale secundùm magnitudinem irreuerentiæ, vel scandali contingens ex torneamentis; quod arbitrio boni viri secundùm circunstantias occurrentes iudicandum est: & non parum refert, an sit in principio Quadragesimæ, vel post Dominicam in passione. Vnde ante Dominicam in passione communiter credo non esse mortale, licèt tantùm fiat recreationis gratia. Sic tenent docti iuniores, & idem alij videntur tenere qui dicunt, quòd si huiusmodi ludi fierent tempore deputato ab Ecclesia ad tristitiam, vt in Hebdomada sancta, esset mortale ob scandalum.

4 Secunda conclusio. Qui tamen tunc talibus ludis interessent, non peccarent mortaliter, quia ad priuatos non spectat discernere, an sit causa sufficiens ad eos ludos; & non dicuntur consentire peccato aliorum. Sic docti recentiores contra Cordubam *vbi suprà.*

5 Tandem nota, quòd Corduba *vbi suprà*, ait, omnes dicere esse mortale ludere publicè pila, vel aliis ludis in die Cœnæ Domini, vel Parasceue: at Syluest. *verbo ludus, quæst. 2. part. 7.* tantùm ait, quòd ludere tunc pila posset esse mortale propter magnitudinem irreuerentiæ, quod relinquit arbitrio boni viri. Sed forsan loquitur Syluest. *de ludo pilæ secreto*, vt loquatur consequenter iis, quæ dixerat. Sic prædicti recentiores.

Dubium XVIII.

An ratione necessitatis fas sit in diebus festis seruilia exercere.

1 Sit conclusio. Ratione necessitatis excusantur exercentes opera seruilia in festis. Ratio, quia est præceptum humanum, à quo necessitas excusat. Hæc est communis omnium, & magis explicabitur descendendo ad casus particulares. Hinc infertur

2 Primò excusare necessitatem eorum, quæ ad diurnum victum pertinent, hoc est, ad condiendos cibos, ignéque parandos, qualis est coquorum opera, quod etiam ratione consuetudinis posset excusari. Sic tenent omnes.

3 Secundò eadem ratione fas est in festis facere pastillos, seu artocreates. Sic Sotus *lib. 2. de iust. quæst. 4. artic. 4. ad 3.* & quamuis pistores, Hisp. *Pasteleros*, obtinuerint bullam à Romano Pontifice, in qua illis pastillos in festis facere concedit, exceptis quibusdam diebus, sine illa possunt id facere. Sic docti iuniores.

4 Tertiò pistores, Hisp. *los Panaderos*, & furnarij non excusantur, quia panis potest pridie festi confici, nisi tantus esset festorum concursus, vt id exigeret, aut si superueniret multitudo egentium pane. Sic Sotus, Caietanus *in summa, verbo festorum violatio*, & alij.

5 Quartò hinc à fortiori sequitur esse peccatum mortale, facere in festo sacchar o condita, vt Hispanè, *mazapanes, alcorças, confites, conseruas*, & illa deaurare, &c. licèt gratis fiat. Alcozer *summa, cap. 17.* & docti recentiores.

Quintò hinc sequitur ex eodem capite necessitatis excusari eos, qui in magnis oppidis in die festo occidunt, & excoriant arietes, & boues, & præparant, vt carnes vendantur, quia, vt supponimus, in talibus oppidis non potuerunt omnia animalia necessaria commodè præparari die præcedenti. Sic Caiet. *vbi suprà*, Nauar. *in omnibus summis, cap. 13. n. 6.* Angel. *verbo feria, n. 11.* D. Anton. *2. p. tit. 9. cap. 7. §. vltimo*, Syluest. *verbo Dominica, q. 5.* Sotus *vbi suprà.* Vnde in paruis oppidis regulariter hoc non est licitum; quia commodè possunt die præcedenti præparari animalia. Sed si non possunt commodè præparari, vt in tempore æstiuo, vel continuorum festorum, id licet. Sic colligitur ex Doctoribus citatis, & tenent docti iuniores. 6

Sextò ratione necessitatis licitum est in die festo verrere domum, in qua prandendum est, & quod quotidie consueuit verri, & omne id, quod ratione munditiæ, & decentiæ expedit esse mundum in die festo: non tamen licet verrere in die festo id, quod nec ex necessitate, nec ex decentia opus erat, & poterat præueniri ante diem festi; quia verrere de se est opus seruile. Et ita videntur sentire Syluest. *verbo, Dominica, quæst. 5.* Tabiena *verbo feria, num. 18.* Angel. *num. 10.* Margarita confess. *3. præcepto*, vbi excusant verrentem domum à peccato mortali ratione modicitatis; licet Menesez *in lib. luz de alma*, circa tertium Decalogi præceptum, dicat licere verrere domum in festis, sicut cibos condire. Sic prædicti iuniores. 7

Septimò hac ratione excusantur chirurgi, barbitonsores, scindentes venas in die festo, &c. secundùm omnes. 8

Nota tamen, quòd pharmacopolæ non excusantur, nisi iuxta necessitatem diei præsentis, quia est ars seruilis, quam sola necessitas facit in festo licitam. Sotus *vbi suprà*, & docti iuniores. 9

Octauò hac ratione excusantur laborantes ad vitandum damnum imminens tam in rebus propriis, quàm proximorum, vt benè D. Thom. *2. 2. quæst. 122. art. 4. ad 3.* & omnes. Vnde ex hoc capite fas est in die festo tempore messis flante aëre perpurgare grana, Hisp. *auentar.* Immò verò vbi aëris inclementia timetur ita, vt boni viri arbitrio immineat damnum, possunt areæ teri, & segetes meti, licèt hoc non sit tam facile permittendum. Sotus *vbi suprà*, Toletus, & docti iuniores, qui addunt cum Soto, quòd quando necessitas est dubia, consultius est adire Episcopum, vel saltem curatum, per quem hæc liceant, & tunc non est dispensare, sed declarare legem. 10

Nota, quòd etiam cessante necessitate ex consuetudine antiquissima sunt licita aliqua minuta, quæ solent facere agricolæ in vere, dum habent segetes in area, vel illas extendere, scilicet trituram vertere, tendere, aut separare. Et idem est de consuetudine hortulanorum rigantium olera in die festo: maximè quando in his omnibus semper interuenit aliqua necessitas. Sic prædicti iuniores. 11

Nonò hac ratione excusant aliqui laborantes in die festo ad vitandam otiositatem, vel aliud peccatum. Vnde hac ratione excusantur domi- 12

cellæ,

cellæ, quæ hoc fine post suas deuotiones laborant in festis; non autem si principaliter causa lucri laborant. Sic Syluest. *verbo, Dominica, q. 5. conclus.* 4. Margarita 3. *præcepto fol.* 72.

13 Sed verius est non excusari propter otiositatem vitandam, quia potest hæc vitari exercendo aliud opus bonum licitum: qui autem id faceret ad repellendum tentationem aliquam grauem occupatione illa; quia fortè tunc non occurrit illi aliud medium opportunius, potest excusari. Sic docti iuniores: & in hoc casu tenet verû opinio Syluestri.

14 Decimò hac ratione excusantur ferrantes equos agentium iter. Sic Caiet. *locis citatis*, Nauarr. *cap.* 13. *in omnibus summis*, *num.* 6. Syluest. *verbo, Dominica, q.* 5. Sotus *vbi suprà*, & communiter Magistri. Aliorum tamen existentium in populo, & non agentium iter non possunt ferrare equos: vt bene docent multi viri docti de hac re consulti.

15 Vndecimò hac ratione excusantur, qui sunt adeò indigentes, vt nisi laborent in festis, non possint se, suósque sustentare sine magna incommoditate: debent tamen secretò id facere ob vitandum scandalum. Sic Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 11. Caietan. *in summa, verbo festorum violatio*, Pedraza *in summa* 3. *præcepto*. Syluest. *verbo Dominica, q.* 5. Ludouic. Lopez *vbi infrà*, Cardin. Toletus, & alij.

16 Duodecimò hac ratione excusantur serui, & famuli, & subditi, qui iusto metu compelluntur à dominis laborare in festis, non in festorum contemptum, quando nisi id faciant, imminet eis graue damnum in persona, vel in rebus. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 7. Caietan. *vbi suprà*. Margarita 3. *præcepto*, D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. *§. vltimo*. Ludou. Lopez *instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. Cardin. Tolet. & docti recentiores.

17 Idem similiter dicendum est de vxoribus, & filiis, qui sunt sub potestate virorum, & parentum. Sic idem.

18 Nota, quòd si famuli prædicti sunt obligati famulari vsque ad certum tempus, non tenentur propter hoc, quòd dominus eos facit laborare in festis, deserere dominos: at finito tempore debent ab eis discedere. Nauarrus *vbi suprà*, & alij. Qui verò sunt liberi, debent potiùs dimittere dominos talia præcipientes, nisi inde graue damnum incurrant: si enim deserendo hunc dominum non inuenirent alium in tota ciuitate, & sic fame premerentur, non tenentur tanto detrimento. Sic videtur sentire Nauarr. *ibi*, & tenuerunt multi viri docti, & Toletus *in summa*. Vide quæ in simili diximus de his famulis *in tractatu de auditione Missæ, dub.* 17.

19 Hinc infertur, quid dicendum sit de famulis barbitonsorum, qui communiter laborant in festis: si enim sunt addiscentes, qui obligati sunt ad seruiendum per annum, vel annos, & compelluntur à dominis laborare in festis, excusantur iuxta sententiam dictam Nauarr. Si verò sunt officiales liberi, qui non sunt obligati ad seruiendum, & possunt inuenire in ciuitate aliquem, qui non compellat laborare, tenentur: si verò nullum inueniant, excusantur, nec tenentur transire ad alium locum, vbi hoc nõ fit in vsu; quia præceptum hoc non obligat cum tanto detrimento. Et idem dicendum est de addiscentibus, & officialibus aliorum officiorum, qui compelluntur in festis laborare. Sic docti iuniores.

Nota quòd si Episcopus fulminaret excommunicationem contra laborantes in festis, qui laborant ob necessitatem, non ligantur; quia debet intelligi iuxta ius commune, id est, nisi in casibus iure concessis: & si Episcopus exprimeret etiam in casu necessitatis, sententia esset nulla; quia continet errorem intolerabilem, & expresse contra ius, *cap. fin. de feriis*. Syluest. *verbo, Dominica, q.* 7. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 15. Ludou. Lopez *vbi suprà*, & alij. 20

Decimotertiò hac ratione excusantur, qui communes artes exercent in festis, quæ artes exigunt continuationem operis absque discretione dierum; ita quòd si oporteret discernere inter diem, & diem, non inuenirentur hæ artes vtiles. Huiusmodi sunt ars nauigatiua etiam in fluminibus ex consuetudine. Sic Caiet. 2. 2. *vbi suprà*, & *in summa vbi supra*, & docti recentiores. Et hac ratione excusantur, qui furnos conflandi vitri accendunt in festis. Soto *vbi suprà*, Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 5. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 6. Caiet. 2. 2. & *in summa, vbi suprà*, & docti iuniores, qui addunt hoc licere continuando, non tamen incipiendo: & hoc idem notat Caiet. *in summa vbi suprà*. Sed hoc iudicandum videtur iuxta consuetudinem, & iuxta detrimentum, quod sequeretur, si non possent incipere in festis: de qua re ipsimet officiales informabunt. Sic docti iuniores. Et si fornax læditur, si non nutriatur continuè ignis, certum est licere, vt ait Syluest. *verbo Dominica, q.* 5. Eadem ratione excusantur coquentes saponem, quia si oporteret quiescere diebus festis, talis ars esset damnosa, & impossibilis sæpe, vbi in decoctione plusquam sex dies requiruntur, cùm septimus sit dies festus. Ita Caiet. & idem sentiunt Doctores citati. 21

Nota quòd idem dicunt aliqui de coquentibus calcem, lateres, ollas, & huiusmodi. Sic Caiet. Nauar. Angel. *verbo feriæ, num.* 19. Pedraza 3. *præcepto*. Sed Sotus *vbi suprà*, dicit quòd in his non videt tantam necessitatem: & ita veritas est, quòd decoctio horum maximè laterum, regularium, & ollarum non requirit continuationem tot dierum, quin regulariter possit fieri diebus profestis: & sic non excusabuntur laborando in die festo, nisi in aliquo casu, propter necessitatem priuatam, vel publicam. Sic videntur tenere Caiet. & Nauarr. si attentè legantur, quia tantùm eos excusant vbi decoctio exigit plusquam sex dies continuos, & tenent docti recentiores. 22

Nota, quòd quamuis sufficerent sex dies, vel quinque, non essent obligandi, vt expectarent ad coquendum in hebdoma, in qua non occurreret festum; quia sic esset damnosa ars, & non inueniretur qui illam exerceret, sed dummodo bona fide incipiant die profesto, quoniam decoctio requirit quatuor, vel quinque dies continuos, excusarem illos, licèt occurrat aliquis dies festus. Sic docti iuniores. 23

Decimoquartò excusantur, qui proter reipublicæ ornamentum laborant in festis, vt propter torneamenta ad faciendas vestes, Hisp. *libreas*, & ad facienda tabulata: & similiter videtur dicendum, quòd in aduentu Regis, vel Reginæ, vel Principis, fas esset pro ornamento reipublicæ laborare in festis ad perficienda aliqua publica ædificia, & arcus, quos Triumphales vocant. Sic Sotus *vbi suprà*. Palacios *summa, verbo festum*, Toletus 24

in

in sua summa, & alij: licèt nonnulli viri docti teneant oppositam sententiam, nisi in casu repentinæ necessitatis, vt repentini aduentus Principis; sed primum est verius.

25 Nota, quòd in his omnibus salubrius est semper dispensationem Episcopi quærere, qua obtenta cessabit omnis scrupulus, & Prælati possunt licite dispensare. Sic Sotus, & docti recentiores.

26 Hinc fit primò licere in festo, quando fit publicus actus inquisitionis, reficere, vel corroborare aliqua tabulata, quando est necessitas: immò tanta posset occurrere multitudo plebis inopinata, vt esset causa sufficiens ad facienda noua tabulata, & præsertim si obtineretur licentia Prælati, tolleretur omnis scrupulus. Sic præfati recentiores.

27 Secundò sequitur, quòd si recitanda est comœdia in die festo, possunt fieri apparatus, qui commodè non potuerunt præueniri. Sic Toletus *in summa*, & alij.

Dvbivm XIX.

An sufficiens causa sit exercendi seruilia in festis cessatio magni lucri occurrentis repentè, & transitory.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit id non licere. Sic Margarita confess. *3. precepto, fol. 71.* Syluest. *verbo, Dominica, quæst. 4. particula 3.* & limitant, nisi ex Episcopi dispensatione, & si hic non potest haberi, propter sacerdotis, nisi esset talis vtilitas, quod creditur, quòd si Episcopus adesset, dispensaret, tunc enim locum haberet ratihabitio. Idem absque limitatione hanc tenet Abul. *cap. 12. Exodi, q. 23.*

2 Secunda sententia, quæ probabilior est, dicit hanc esse causam sufficientem; tum quia huiusmodi lucrum cessans reputatur graue damnum: tum etiam, quia *cap. licet, de ferijs*, dispensatum est in piscatione halecium, vt dicam *dub. sequenti*, quia certo tempore apparent, ne perdatur illud lucrum transitorium: ergo cùm in hoc casu militet omnino eadem ratio, idem est ius. Sic Caiet. *summa verbo, festorum violatio*, Alcozer *summa, cap. 17.* Palacios *in summa, verbo festum*, Ang. *verbo feria, num. 34.* Rosella *ibi*, Armil. *verbo festum, n. 20.*

Dvbivm XX.

An ex Ecclesiæ dispensatione fas sit laborare in festis.

1 Sit prima conclusio. Certissimum est apud omnes id esse licitum ex Ecclesiæ dispensatione, quia hoc est de iure positiuo.

2 Nota Ecclesiam dispensasse *cap. licet, de ferijs*, vt in Dominicis, & aliis festis, præterquam in maioribus anni solemnitatibus, piscari halecia, id est, *los arenques*, liceat: quod est genus quoddam piscis, quod rarò & certis temporibus apparere solent: & glossa *dicto cap. licet*, notat maiores solemnitates sici Natale Domini, Epiphaniam, Pascha, Ascensionem, & festum Pentecostes.

3 Secundò nota, quòd *in dicto cap. licet*, apponitur hæc moderatio, scilicet, quòd post factam capturam Ecclesiis circumpositis, id est, *mas cercanas*, & pauperibus congruam aliquam dent portionem: quod aliqui credunt esse præceptum. Sic Angel. *verbo, feria, num. 35.* idem expressè videntur tenere Caiet. *2. 2. quæst. 122. art. 4. & in summa, verbo festorum violatio*, & Nauar. *in omnibus summis, cap. 13. num. 9.* Sed verius est hoc esse tantùm consilium. Sic Armil. *verbo festum, num. 20.* Tabien. *verbo feria, num. 45.* Syluest. *verbo Dominica, quæst. 4. part. 3.* Ludouic. Lopez *in instruct. conscient. lib. 1. cap. 52.* & docti iuniores, & insinuat Sotus *lib. 2. de iust. quæst. 4. art. 4.* vbi referens dispensationem *d. cap. licet*, non meminit huius eleemosynæ, quasi insinuans non esse sub præcepto.

Tertiò nota, quòd etiam in maioribus solemnitatibus, secluso scandalo, non esset mortale piscari helecia. Sic prædicti iuniores. 4

Quartò nota, quod dictum est de halecibus, dicendum esse omnino de piscatione thunnorum, & aliorum similium piscium, qui tantùm certo anni tempore, eóque breui apparent, & piscari possunt. Sic Sotus *vbi suprà*. Caiet. Nauar. Ludou. Lopez, & alij; cùm enim sit eadem ratio, videtur in his etiam in illo *cap. licet*, dispensatum. 5

Secunda conclusio: non tantùm Papa, sed etiam Episcopus, immò & parochus, vbi sic habet vsus, potest dispensare, vt quis laboret in aliquo festo. Sotus *vbi suprà*, & aliqui docti iuniores; licèt Syluest. *verbo, Dominica, quæst. 3.* doceat solum Episcopum hoc posse. 6

Dvbivm XXI.

An ex consuetudine excusentur à mortali barbitonsores tondentes barbam in festis, sartores perficientes aliquas vestes in festis, & sutores circumscindentes calceos. Hisp. desuirar.

Sit prima conclusio. Hi non excusantur à peccato mortali ex consuetudine. Ratio, quia talis consuetudo non est tolerata, & recepta, sed semper fuit, & est reprehensa à Prælatis, & Confessariis, & viris doctis, & sic ipsimet existimant, & meritò, in hoc peccare mortaliter, & timorati eorum id non faciunt. Sic Toletus *in summa*, & docti iuniores, & confirmant non esse talem consuetudinem, siquidem à Prælatis, ne prædicta faciant, compelluntur. Et idem dicendum est de textoribus, qui diebus festis instrumenta texendi præparant in festis, quando in hoc notabile tempus consumunt. Sic resolutum est à quibusdam viris doctis de hoc consultis. Et de barbitonsoribus specialiter hoc etiam tenent Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib. 1. cap. 52.* Nauar. *in omnibus summis, cap. 13. n. 9.* & docti iuniores, & videntur tenere Palacios *in summa, verbo festum*, & Caiet. *2. 2. quæst. 122. art. 4.* vbi tantùm ratione paruitatis materiæ excusant hoc à mortali. 1

Secunda conclusio: hi possunt excusari à peccato mortali ratione necessitatis, vt si barbitonsor tondeat aliquem causa necessitatis salutis corporalis, qualis esset dolor grauis capitis, vel aliquid huiusmodi. Sic Caiet. *vbi suprà*, & docti iuniores. Sed est aduertendum aliquos asserere, quòd non est necessitas, nec causa sufficiens ad excusandos illos, quòd id faciant propter solemnitatem Paschatis, etiam cum suis parochianis. Quod ego intelligo, quando inde non sequitur aliud incommodum, nam si qui nolunt in Paschare, & aliis diebus solemnibus satisfacere suis parochianis, 2

proba

probabiliter timent, quòd eos deserent, & aliis adhærebunt, & sic patientur detrimentum in sua sustentatione excusabuntur. Sic docti iuniores.

3 Tertia conclusio. Excusabuntur etiam hi à peccato mortali ex paruitate materiæ, vt si laborent per minus spatium duabus horis. Sic tenent viri docti.

4 Hinc fit non peccare mortaliter tondentes vnam barbam in die festo, quia breui tempore fit. Sic Nauarr. Ludouic. Lopez, Toletus, & alij.

5 Secundò fit à fortiori non peccare mortaliter petentem, & consentientem, vt ibi tondeatur barba; quia excusatur ratione paruitatis materiæ; immo existente ad hoc aliqua causa non esset veniale, vt si quis hoc faceret propter nuptias, vel quia Missam nouam celebraturus est illa die, & die præcedenti fuit occupatus: aut quia venit quis ex itinere, & opus habet tondere. Sic Caietan. Nauar. Toletus, & docti iuniores.

6 Vltima conclusio. Idem dicendum est in oppidis agricolarum, in quibua residet barbitonsor, sed eum non excusari nisi in casibus dictis, & statim dicendis: secus quando ibi nõ residet, sed aliunde venit, & est consuetudo, quòd veniat in festis ad tondendas barbas; tunc enim potest prædicta consuetudo tolerari, quia non potest commodè fieri aliis diebus: & ita visum est viris doctis de hac re consultis.

7 Tandem excusabuntur barbitonsores, vel propter infirmitatem eius, qui tondetur, vel quia ipsi sunt pauperes, & non possunt aliter sustentari, vel quia deserentur à parochianis; si in diebus festis non volunt illis suum ministerium præstare, & ita detrimentum paterentur, vt ex dictis colligitur. Item quando pastores, vel operarij, vel alij similes rustici, qui in diebus profestis solent semper esse in agro, & diebus festis veniunt ad oppidum, possunt tunc barbitonderi, etiamsi multo tempore duret barbitonsio; quia illi non possunt alia die commodè venire. Sic colligitur ex dictis.

DVBIVM XXII.

An ex cultu diuino, ad quem ordinantur, reddantur licita opera corporalia in festis.

1 DIco primò, quòd opera corporalia, quę per se ordinantur ad cultum diuinum, habent multos gradus. Primum gradum obtinet administratio Sacramentorum, prædicare: & hæc adeò non prohibentur, vt sint finis, ad quem festa sunt instituta.

2 Secundò dico; in secundo gradu sunt opera illa corporalia, in quibus diuinus cultus per se consistit, vt baiulare crucem, imagines Sanctorum in processionibus, organis, & aliis instrumentis canere: & hæc certissimum est esse licita, etiamsi pretio fiant, quia sunt pars diuini cultus, qui est finis obseruationis festorum. Sic Toletus *in summa*, Nauar. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 4. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52.

3 Tertiò dico: alia sunt opera corporalia, in quibus non consistit formaliter cultus diuinus, sed sunt præparatoria ad diuinum cultum: & hæc sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt simultanea cum ipso diuino cultu, vt pulsare campanas ad Missam, & Vesperas: & hæc certum est esse licita. Alia verò sunt, quæ possunt præcedenti die fieri, vt ornare templum, mundare illud, conficere hostias pro Missis celebrandis, monumentorum apparatus extruere; & hæc sine iusta causa non possunt fieri in die festo, sed sunt antea præparanda. Ratio, quia hæc sunt seruilia, & possunt esse præparata ante diem festum: ergo sine causa iusta est illicitum ea facere in die festo. Sic Caiet. 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo, festorum violatio*, Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4. *ad* 3. Nauarr. Ludouic. Lopez *vbi supra.*

Quartò dico. Ex causa autem rationabili fas est 4
prædicta opera facere in die festo. Sic iidem Doctores. Esset autem causa iusta, si festum contingeret in Sabbato sancto; tunc enim cùm non decuerit priùs ornare templum propter luctum passionis, fas est tunc ornare. Caiet. 2. 2. *vbi supra*, & docti iuniores. Similiter si continuatis festis templa immunda reddita sunt, mundanda sunt, nec immunditia inter solemnitates duret. Sic iidem. Et similiter si continuatio festorum exigeret, vt reliqua dicta opera fierent, esset iusta causa. Sotus, & alij. Et generaliter quoties ex causa iusta non potuerunt hæc opera præueniri, possunt fieri in festo. Caietan. *vbi suprà, in summa*, & quidam doctus iunior. Immo vterque dicit posse etiam licitè fieri in festo, licèt ex negligentia non fuerint facta pridie festi, quia iam sunt necessaria in die festo. Hæc autem negligentia raro, aut nunquam erit peccatum mortale, sed ad summum veniale, quando quis bona fide putans posse fieri in festis, relinquit ea tunc facienda. Sic docti recentiores.

Tandem sunt alia opera, quæ non per se ordi- 5
nantur ad cultum diuinum, sed per accidens possunt ad id ordinari, scilicet ex hoc solùm quòd fiunt ob Dei seruitium, vt colere agros pauperculæ Ecclesiæ, vel hospitalis, vel ad eius structuram vehere lapides, &c. & de his, an sint licita, dicam *dubio sequenti.*

DVBIVM XXIII.

An opera seruilia sint licita in festis, propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos, vel ob pontium, & viarum refectionem.

DVplex est sententia.

Prima docet esse licita in festis ob pieta- 2
tem. Probatur ex *cap. conquestus, de feriis*; vbi cùm iudicialia prohibeantur in festis, excipitur, nisi causa necessitatis, vel pietatis: ergo cùm simili modo prohibeantur seruilia, erunt etiam causa pietatis licita. Sic Palaclos *in summa, verbo festum*, Alcozer *in summa, cap.* 17. Margarita 3. *precepto, fol.* 72. Syluest. *verbo Dominica. q.* 5. *& q.* 4. Angel. *verbo feria, n.* 9. 28. 32. Tabien. *verbo feria, n.* 18. 37. 41. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 1. *l.* 5. *fol.* 41. *&* 42. glossa *dicto cap. conquestus, verbo pietas*, Palacios *lib.* 2. *de contract. cap. vltimo.*

Limitant Syluest. & Margarita, modò non sit 2
in Dominicis, & festis solemnioribus, nec vsque ad vltimam defatigationem: Palacios verò dicit, modò non sit in Dominica Resurrectionis, & in die Pentecostes.

Secunda sententia dicit id non licere propter 3
solam pietatem, vt ad pauperes alendos, vel ædificandam Ecclesiam, vel ad pontium, & viarum refectionem, nisi concurrat necessitas, v.g. si sit

magna

magna necessitas pauperis alicuius, vel si Ecclesia, aut pius locus est tam pauper, quòd non habet necessaria ad cultum diuinum, vel ad suorum sustentationem. Probatur primò, quia hæc opera sunt ex suo genere seruilia: ergo non licita sunt extra necessitatem, quia non est prætermittendum opus Religionis, quale est festorum obseruatio, propter pietatem, quoad proximos, in seruilibus operibus, extra articulum necessitatis. Secundò, quia *dicto cap. conquestus*, tantùm datur licentia exercendi iudicialia, causa pietatis; ergo non debet hoc extendi ad opera seruilia, non enim est eadem ratio, quia iudicialia sunt liberalia, & ex se licita in festis, nisi specialiter ab Ecclesia prohiberentur: at seruilia sunt ex se, & iure diuino prohibita in festis. Et hæc sententia est multo probabilior. Hanc tenent Caiet. 2. 2. *quæst.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo, festorum violatio*, Armil. *verbo, festum, num.* 20. Sotus *lib.* 2. *de iust. quæst.* 4. *art.* 4. *ad* 3. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. Turtecr. *cap. peruenit, de consecr. dist.* 5. *num.* 7. Abul. *cap.* 12. *Exodi, quæst.* 4. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 13. *n.* 4. 10. 11. & nonnulli docti iuniores, ac videtur tenere D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. *§. vltimo.*

4 Nota tamen, quòd hæc opera quando sunt publica, non debent fieri absque Episcopi dispensatione, vel (vt ait Sotus) absque parochi, vbi sic habet vsus. Sic Sotus, Armil. Ludou. Lopez, Caiet. *summa, vbi suprà*, & hoc visum est pluribus viris doctis, qui addunt quòd si necessitas esset magna, & euidens, ita vt scandalum cessaret, non esset mortale facere id absque dispensatione. Et similiter quando est consuetudo non reprehensa ab Ecclesia, quòd hoc fiat, hoc valet pro dispensatione. Caiet. 2. 2. *vbi suprà*, & alij.

DVBIVM XXIV.

An præter opera seruilia sint etiam alia prohibita in festis.

1 Sit conclusio. Alia quatuor opera sunt prohibita in festis, licèt non sint seruilia. Primò mercatum: secundò placitum: tertiò iudicium ad mortem, vel pœnam: quartò ne iuramentum præstetur, nisi pro pace, vel alia necessitate. Sic habetur *cap.* 1. *de feriis.*

DVBIVM XXV.

Quid nomine mercati intelligatur.

1 Sit prima conclusio. Nomine mercati intelligitur prohibitus ab Ecclesia contractus emptionis, & venditionis in diebus festis. Hæc conclusio est omnium, quos citabimus.

2 Sed nunquid erit peccatum mortale emere, & vendere diebus festis? Sotus *lib.* 6. *de iust. quæst.* 2. *art.* 2. *conclus.* 5. dicit non esse mortale, nisi adsit scandalum, Valent. tenet idem 2. 2. *disp.* 5. *quæst.* 20. *puncto* 5. *in* 5. *modo*, quo redditur illicita negotiatio.

3 Sit tamen secunda conclusio. Multo probabilius est esse mortale consumere notabilem partem diei festiuæ emendo, aut vendendo. Probatur, quia iuxta omnes exercere seruilia in festis est peccatum mortale: sed emptio, & venditio est prohibita in festis, sicut opera seruilia; ergo. Sylueſt. *Dominica, quæst.* 5. *conclus.* 2. Idem sentit Caiet. *in summa, verbo festorum violatio*, vbi hoc excusat à mortali, quando modicum tempus consumitur, & est communis sententia.

Tertia conclusio, vbi fuerit consuetudo legitima emendi, & vendendi in diebus festis, ea excusat. Ratio, quia hoc est de iure humano, quod potest vnus derogare. Hæc est omnium. Hinc 4

Infertur primò, vbi est consuetudo, vt nundinæ fiant in diebus festis, licitè fiunt. Ratio, quia iam diu est celeberrima de hoc consuetudo, scita, & tolerata à Prælatis. Sic Caiet. *summa, verbo festorum violatio, & verbo venditio, fine.* Sotus *lib.* 2. *de iust. quæst.* 4. *artic.* 4. *ad* 3. Syluest. *verbo, negotium, quæst.* 8. *& verbo Dominica, quæst.* 5. *conclus.* 5. Angel. *verbo, feriæ, num.* 21. Tabien. *num.* 30. Metina *C. de restit. quæst.* 30. Pedraza *in summa* 3. *præcepto*, Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib.* 1. *cap.* 52. Palud. 4. *dist.* 16. *quæst.* 2. *art.* 4. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. *§. vltimo.* Armil. *verbo festum, num.* 15. Palacios *vbi infrà*, Tolerus *in summa*, & nonnulli recentiores docti. 5

Nota, quòd Syluest. & Angel. limitant, nisi esset dies Dominica, vel maior. Sed dicendum est idem de his, ac de aliis festis; quia hæc prohibitio est de iure humano, & sic potuit consuetudine abrogari. Sic Tabien. Nauar. & Tolet. *vbi suprà*, ait Pium V. edidisse motum proprium, quo prohibuit omnes mercatus, id est, nundinas fieri diebus Dominicis, & Apostolorum, & Beatæ Virginis: sed aiunt Toletus, & alij viri docti multis in locis non esse receptum, & sic seruandam esse consuetudinem. 6

Secundò infertur mercata, id est, *mercados*, quæ semel, aut bis in hebdomada in aliquibus locis fiunt, licèt Caiet. *vbi suprà*, dicat consuetudine approbari, vt non fiant in die festo, sed transferantur in diem sequentem, si tamen alicubi est consuetudo, vt non transferantur in diem sequentem, sed fiant in ipso die festo, licitum est fieri. Patet eadem ratione, & etiam ex vsu Salmanticæ, vbi tales mercatus habentur feria quinta, & celebrantur sine scrupulo quocumque die festo in illa contingenti, vt in Ascensione, festo Corporis Christi. Sic Syluest. & Tabien. Pedraza *vbi suprà*, Palacios *lib.* 2. *de contract. cap. vltimo*, Tolerus, & alij. 7

Nota similiter licere deferre illa die festi onera, seu merces ad locum, vbi fit mercatus, etiam in bestiis oneratis: nam quando mercatus est licitus, etiam est licitum deferre, quæ in illo vendantur, & illa etiam emere. Sic tenent docti iuniores. 8

Tertiò infertur licere & vendere, & emere diebus festis vinum, herbas, fructus, carnes, &c. & reliqua ad minutum necessaria pro vsu illius diei; tum quia in his excusat necessitas, tum etiam propter consuetudinem visam diu, & toleratam à Prælatis: nisi Episcopus aliquid horum prohibeat, & reprehendat tali hora, vel ante Missam, &c. Sic Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 5. *conclus.* 2. Angel. *verbo, feria, num.* 12. 13. Tabien. *num.* 21. 22. Nauar. *cap.* 13. *in omnibus summis, n.* 6. Caiet. *summa, verbo, festorum violatio, & 2. 2. quæst.* 122. *art.* 4. Tolet. *in summa*, Armil. *vbi suprà*, Graffis *lib.* 2. *decis. cap.* 34. *n.* 20. 9

Nota Angel. Tabien. Nauar. Hispanè hoc limitare, quando hæc venduntur ad necessitatem; secus quando ad gulositatem: sed verius est licere etiam ad gulositatem; quia quod vni est gulositas, 10

alteri

alteri est necessitas. Sic Syluest. Nauar. summa Latina *dicto num.6*. & Graffis.

11 Quartò infertur, quòd non peccant pinsores, & agricolæ, & alij huiusmodi, qui diebus festis ex suis oppidis deferunt ad alia oppida, vel ciuitatem iumenta onerata panibus, vel fructibus, & aliis huiusmodi, quæ tunc licet vendere ad minutum, quia eadem ratione, qua fas est vendere, est etiam licitum deferre ad vendendum. Sic docti iuniores.

12 Quintò infertur licere etiam ex consuetudine vendere, & emere diebus festis in auctionibus publicis, vbi est consuetudo tolerata, & non reprehensa à Prælatis. Nauar. *in omnibus summis, cap. 13. num. 8.* Sotus, Palacios *vbi suprà*. Et habet optimam rationem hæc consuetudo; quia aliis diebus emptores non comparent.

13 Sextò infertur non esse condemnandos eos, qui habent officium mercimoniæ in diebus festis, clausa principali ianua domus, seu officinæ, vendunt per aliam tamen paruam, vbi est cõsuetudo, quòd ita fiat; consuetudo enim eos excusat, præter quàm quia quòd sic vendunt, est in plurimum ad minutum, & necessaria illius diei; vnde hinc etiam possunt excusari, iuxta dicta. Sic tenent viri docti.

14 Septimò infertur, quòd vestes veteres vendentes, Hispanè *Ropa vejeros*, qui in diebus festis babent suas officinas apertas, & sunt parati ad vendendum iis, qui venerint, non sunt damnandi ad mortale, vbi fuerit talis consuetudo sita & tolerata à Prælato; tum quia hæc cõsuetudo eos excusat: tum quia habentes ianuas apertas non est ex operibus vetitis. Et licèt sint parati ad vendendum iis, qui venerint, at communiter pauci veniunt, & velle modicum occupari non est mortale. Item quia communiter, qui illis diebus veniunt empturi, vel sunt iter facturi, vel agricolæ, quibus aliis diebus venire non licet propter suas occupationes. Immo addo, quòd licèt Prælatus sub excommunicatione præceperit, vt diebus festis non venderent, si tamen adhuc isto præcepto non fuit ablata consuetudo, & iam illud præceptum præteriit, nec modò puniuntur, nec exigitur ab illis pœna, eo quòd vendant; dico, quòd licèt tunc quando vigebat mandatum Prælati, peccauerint mortaliter non obediendo, vt tenet Nauarr. *in omnibus summis, cap. 13. num.* 8. at postea non peccabunt; quia est abolitum, vel non receptum, & est iudicandum iuxta dicta. Et idem dicendum est de sutoribus vendentibus calceos in die festo.

15 Nota hæc ampliùs probari, & certiora esse in Granatæ regno, vbi est executoria facta anno 1518. vbi sic dicitur. *Puedan todos los zapateros, y los otros officiales vender todas las fiestas, con tal que donde tienen dos puertas, la vna este cerrada, y no vendan mientras en Missa mayor; porque en tiempo de los Reyes Don Fernando, y Doña Isabel por su mandado sejuntaron Iuez Ecclesiastico, y seglares, y la mayor parte voto, que se podia vender, porque se probo ser costumbre de Castilla, y Andalucia.* Hæc ibi. & in Synodo Granatẽsi sub Domino Petro Guerrero coacta, anno 1571. *lib. 2. tit. 3. de feriis*, dicitur sic. *Mandamos a los officiales, que tienen tiendas de merceria, y zapateros, sastres, calzeteros, que las tiendas no esten abiertas las fiestas alomenos mientras en Missa mayor.* Hæc *ibi*. Vnde præter tempus, in quo celebratur Missa maior, permissum est illis, & non mulctantur pœna.

16 Quarta conclusio. Quando non est magna occupatio, vt fieri solet in emendis, & vendendis candelis, & aliis similibus, in quibus non est de pretio conueniendum, quia iam æstimata sunt; vel citò fit æstimatio, non est mortale. Sic Nauarr. dicens esse omnium, in omnibus summis, *cap. 13. num.* 8. Angel. *verbo feria, num.* 13. Tabien. *num.* 22. Syluest. *verbo Dominica, quæst. 5. conclus.* 2.

17 Vltima conclusio. Emere, aut vendere in diebus festis solũ verbis, & consabulatione contrahendo, non esset peccatum mortale, licèt multum tempus in hoc consumatur: & in hoc casu est vera Soti sententia citata; & possumus dicere quòd *in cap. 1. de feriis*, tantùm prohibentur emptiones, & venditiones præsentibus mercibus, cuiusmodi sunt, quæ fiunt ab officialibus in suis officinis: & istæ prohibentur fieri, vt cesset strepitus populi, vel saltim possumus dicere quòd consuetudo sic hoc interpretata est. Probatur, quia satis communiter fit à timoratis, & etiam Religiosis, consumere totum vesper in die festo in ineunda venditione domus, vel hæreditatis, & in conueniendo de pretio. Et tamen nunquam vidi, nec audiui ab aliquo damnari. Item quamuis equus, vel bos, qui venditur, sit præsens, & totum vesper insumatur in conueniendo de pretio in die festo; non videtur peccatum mortale: sicut nec refert, quòd domus, quæ venditur, sit præsens; quia sola illa publicitas officinarum videtur esse prohibita, & illa est, quæ causaret scandalum: & quòd postea referatur, quòd in die festo facta est conuentio de pretio domus, nullum scandalum causaret: ergo signum est id non reputari vt peccatum, & per consequens hæc consuetudo sufficit, vt hoc sit licitum hoc modo, licèt aliàs esset prohibitum: & ita non est peccatum mortale ire in die festo ad emendum triticum ad oppida, etiamsi tota dies insumatur, quærendo illud, & in conueniendo de pretio, & negotiando verbis tantùm, & consabulatione, licèt nulla esset necessitas; secus si mensurandum esset in die festo, vel bestiæ onerandæ, quia hoc est opus seruile. Et ita tenent docti iuniores, & magis constabit ex dicendis dubio sequenti.

Dubium XXVI.

An nomine mercati intelligantur etiam prohiberi ab Ecclesia omnes negotiationes, vt locationes, conductiones, & similes contractus.

Et in primis supponendum est, quòd negotiatio non est opus seruile, & sic ex hac parte non est prohibita, vt bene Caiet. 2. 2. q. 122. *art. 4. dub. vlt.* Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art.* 4. Vnde si ex aliqua parte debet esse prohibita, esse debet propter *cap. 1. de feriis*, vbi prohibetur fieri mercatum in festis. 1

Aliqui existimant nomine mercati illo *cap.* 1. prohiberi ab Ecclesia vniuersaliter omnes negotiationes, vt locationes, conductiones, &c. idem Syluest. *verbo Dominica, q. 5. conclus.* 2. Angel. *verbo feria, num.* 20. Tabien *num.* 29. vbi solùm excusant hi tres authores conducentes operarios in die festo, quando aliis diebus inuenire nequeunt; & quod amplius est, solùm excusant exigentes debita à suis 2

à suis debitoribus, si aliis diebus quàm festiuis non inueniant eos.

3 Sit tamen prima conclusio. Nomine mercati solùm intelliguntur prohibiti ab Ecclesia contractus emptionis, & venditionis: vnde reliqui contractus liciti sunt in diebus festiuis. Probatur, quia nomine mercati solùm videtur intelligi emere, & vendere: & licèt in rigore intelligeretur quælibet alia negotiatio, & contractus, at ex consuetudine communi, & timoratorum, & sapientium, videntur iam alij contractus liciti; communiter enim in Ecclesiis cathedralibus, & vniuersitatibus in diebus festiuis locantur redditus: item nullus timoratus facit scrupulum, quòd conduxerit domum die festo, licet aliquando totum vesper diei festi in hoc consumatur: & Caietan. *vbi suprà*, expresse fatetur ex consuetudine licitum esse in die festo locare, & conducere equos, & operarios pro die sequenti. Item quis dicet esse peccatum mortale conuenire cum architecto in die festo de facienda domo, etiamsi longum tempus in hoc insumatur, cùm videamus communiter in festis fieri.

4 Secunda conclusio. A fortiori est licitum in diebus festis exigere debita à debitoribus, & adire oppida ad exigendos nummos, gallinas, & alias res minutas, quæ sunt debitæ, idque etiam absque vlla necessitate; quia iter agere non est opus seruile, nec etiam exigere debita. Sed si id quod exigendum est, sit triticum, quod mensurandum est, & ad alium locum transferendum, id non liceret, nisi ex necessitate, scilicet quia alia die rustici inueniri nequeunt absque incommoditate.

DVBIVM XXVII.

Quid intelligatur nomine Placiti, & an liceant aliquando lites, & processus iudiciales in die festo.

1 Sit prima conclusio. Nomine Placiti, quod prohibetur diebus festis, intelliguntur iudiciales lites, & omnis processus & strepitus iudiciales, & vsque adeò prohibentur diebus festis, vt etiam consentientibus partibus, nec processus iudicialis, nec sententia teneat, vt habetur *cap. conquestus, de feriis*, & tenent *ibi* Panorm. & omnes, Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 3. Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo festorum violatio*, Armilla *verbo, festum, num.* 14. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 1 *lib.* 5. Angel. *verbo feria, num.* 38. & alij.

2 Nota, quòd peccat mortaliter iudex exercens actum iurisdictionis in festis, nisi meræ exequutionis. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 23. *num.* 13. *& cap.* 25. *n.* 25. Immò iuxta Syluestrum, & Panorm. *vbi suprà*, & Angel. *verbo feria, num.* 39. iudex exercens in die festo actum voluntariæ iurisdictionis, vt emancipare, contractus inire, peccat mortaliter; sed tenet contractus, & actus ille; quod idem dicit Tabiena *verbo feriæ, n.* 2. sed non explicat, quòd sit mortale.

3 Secunda conclusio: Visitare Ecclesias, & Clericos more religioso absque strepitu iudiciali est licitum in festis. Sic Caiet. *dicto art.* 4. *vers. ad primum horum*, & docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Actus appellandi est licitus in festis. Sic Caiet. *dicto art.* 4. Bart. *l.* 1. *C. de feriis*, Armil. *verbo festum, num.* 3. Tabien. *verbo feria, n.* 2. At prosecutio appellationis non potest fieri in festo; quia prærequirit strepitum iudicialem, Bart. Tabiena, & Armilla *ibi*.

Quarta conclusio. Non sunt prohibitæ sententiæ excommunicationis, quas Prælati faciunt inhibendo, ne aliquid fiat; quia hoc non est procedere, aut iudicare, sed quasi legem edere. Caiet. *dicto art.* 4. & docti recentiores. 5

Quinta conclusio. Iudex potest absoluere, & excommunicare in die festo, vbi causæ cognitio non requiritur, *l. actus, C. de feriis*. Sic Tabiena, *num.* 2. Armil. *num.* 3. Panorm. per hos citatus. Item, quia omnia extraiudicialia, vbi cesset strepitus iudicij, possunt fieri in die festo. Sic iidem authores proximè citati. 6

Sexta conclusio. Iudicia, quæ de partium consensu fiunt per iudicem arbitratorem possunt fieri in festis: non autem ea, quæ fiunt per iudicem arbitrum. Ratio, quia (vt benè notat Syluest. *verbo arbiter, quæst.* 3. & Panorm.) arbiter est, qui eligitur vt iudex, id est, vt procedat seruato ordine iudicij in substantialibus, *l.* 1. *& l. qualem, ff. de arbitris*. Arbitrator autem est, vt qui eligitur, vt aliquid existimet, vel dicat de re aliqua, quid sibi videtur, sine ordine iudiciario. Sic Ioannes Andr. quem refert, & sequitur Tabien. *verbo feria, n.* 2. & quòd iudicia arbitratoris possint fieri, docet etiam Armil. *verbo festum, n.* 2. 7

Septima conclusio. Citatio facta die non feriata pro die feriata, non valet, & sic non tenetur citatus comparere, *l.* 1. *ff. de feriis*. Sic Angel. alios referens *verbo feria, num.* 37. Syluest. alios referens *verbo citatio, quæst.* 4. Armil. *verbo citatio, num.* 14. Panorm. *cap. finali, de feriis*, Tabiena *verbo citatio, num.* 7. 8

Nota conclusionem intelligi, quando citatur, vt compareat in die festo: secus si citaretur, vt compareret vsque ad talem diem festum, tunc enim valeret, quia in secundo casu potest comparere in die non feriata; at in primo necessariò comparere debet in die festo. Sic Panorm. Syluest. Tabiena. Item debet intelligi, quando citatur, vt respondeat in die feriata, nam quando citatur, vt tantùm in illa die compareat, tenet citatio. Syluest. & Angel. *ibi*. 9

Octaua conclusio. Citatio facta die feriata pro die non feriata, non valet, nec præceptum de citando, nec actus factus virtute talis citationis, nisi consuetudo habeat oppositum. Panorm. *ibi*, Armil. *verbo citatio, n.* 13. Tabien. *ibi, n.* 6. plures alios referens. 10

Nona conclusio. Quando verò est dubium, an teneat citatio, tenetur citatus comparere. Angel. & Syluest. *ibi*. 11

Decima conclusio. In duplici casu sunt concessæ in festis lites, & processus iudiciales. Primò, si necessitas vrgeat. Secundò, si pietas suadeat. Ita habetur *dicto cap. conquestus*, & docent omnes citati. 12

Nota, quòd prædicta sunt licita in festo ob pietatem, id est, misericordiam, non autem ob pietatem, vt pietas extenditur ad consanguineos, & ad patriam: certum enim est non licere iudicialia in festo exercere ob patrem, vel consanguineos beneuolos. Sic colligitur ex Nauarro *in omnibus summis, cap.* 13. *n.* 4. & tenent expresse Caiet. *dicto art.* 4. & alij. 13

Hinc infertur excusari iudices rurales ius dicentes rusticis in festis iuxta aliquorum locorum consuetudinem 14

suetudinem, pietatis enim causa hoc fit, ne pauperes perdant diurnum laborem necessarium eis ad victum. Sic Caietan. 2. 2. *& in summa vbi supra*. Pedraza *3. precepto*. Nauarr. *in omnibus summis, cap. 13. num. 13*. Armil, *verbo feria, num. 16*. Perez *vbi supra*. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. lib. 1. cap. 52*.

15 Secundò infertur licere in festis exercere iudicialia pro miserabilibus personis, vt pro pupillis, vt eis tutores dentur, alimenta determinentur. Perez *vbi suprà*, Tabiena *verbo feriæ, num. 2*. Caietan. *suprà*, & docti recentiores. Ratio, quia est pietas.

16 Tertiò infertur excusari à peccato lites, & processus iudiciales in festis ratione necessitatis, vt quia postea non potest haberi testis, aut iudex, & periclitabitur causa. Perez, Caietan. *vbi supra*, Nauarr. *in omnibus summis, cap. 13. n. 13*.

17 Quartò infertur peccare mortaliter Notarios scribentes, seu transcribentes in festis hæc, quæ pertinent ad iudiciales strepitus. Sic Toletus *in sua summa*, Henriquez, & alij: & videtur sentire Sotus *lib. 2. de iustit. quæst. 4. art. 4. ad 3. in 4. causa, in fine*, vbi ait instante necessitate scribis etiam licere aliquos actus edere, vbi videtur damnare, quando fit extra necessitatem.

18 Vltimò infertur ex pietate hoc esse licitum tabellioni etiam extra necessitatem, sicut licet iudici, vt ad soluendum incarceratum, vel ad expiandum negotium hominis pauperis forensis. Sic docti iuniores.

DVBIVM XXVIII.

An licitum sit in die festo informare iudicem cum Aduocato, & Procuratore.

1 ALiqui dicunt licere Aduocato in festis patrocinium præstare ob pietatem; secus quando faceret principaliter ob lucrum, quia peccaret mortaliter. Sic Syluest. *verbo Dominica, q. 5. conclus. 3*. Magarita *3. precepto fol. 72*.

2 Sit tamen conclusio. Hoc est licitum, siue Aduocatus informet iudicem verbo, siue scripto. Et similiter licet Aduocato in festis patrocinari. Ratio, quia hoc non est ex operibus prohibitis, nec est seruile; informatio enim non est actus iudicialis, sed est actus spiritualis ordinatus ad rem spiritualem, scilicet ad illuminationem iudicis. Sic Caiet. *2. 2. q. 122. art. 4.* dicens in Romana Curia fieri semper in Dominicis, & festis diebus, quando sequenti die est proponenda causa in Rota. Nauarr. *in omnibus summis, cap. 13. n. 12*. Ludou. Lopez *in instruct. consc. lib. 1. cap. 52*. Toletus *in sua summa*, Sotus *lib. 2. de iust. quæst. 4. art. 4. ad 3. causa 4. in fine*, & alij.

3 Hinc infertur hoc licere etiamsi pretio fiat, quia pretium non mutat genus operis, nec facit de non seruili seruile. Sic Ludouic. Lopez *ibidem*, & docti iuniores.

DVBIVM XXIX.

Quomodo sit prohibitum in festis iudicium ad mortem, vel pœnam.

1 SIt conclusio. Hoc est prohibitum, *cap. 1. de feriis*; hoc tamen intelligitur, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat, vt habetur *cap. conquestus, eodem tit.* Hinc.

2 Infertur primò licitum esse, quando necessitas vrget, vt si reus in flagranti crimine repertus, sit statim puniendus ob necessitatem; quia si differatur, timetur, ne impediatur iustitia; vel quia latronum copia hoc exigit: vel quia temporis, scilicet belli conditio, hoc requirit in die festo plectere malefactorem etiam mortis pœna. Sic Caietan. *summa, verbo festorum violatio*, Perez *lib. 1. ordin. tit. 1. l. 5*. & docti iuniores.

3 Secundò infertur, quòd similiter ingruenti atroci, extraordinarióque crimine, vt si publicus latro, aut maiestatis læsor caperetur in festo, liceret eum subitò in supplicium rapere: quod de facto videtur consuetudo seruare, dum publici latrones, & alij notorij criminosi in nemoribus capti subitò suspenduntur. Sic Caiet. *2. 2. vbi suprà*, Sotus *dub. præced.* & prædicti iuniores.

DVBIVM XXX.

Qualiter prohibeatur iuramentum in die festo.

1 SIt conclusio. Iuramentum (intelligitur iudiciale) prohibetur, *cap. 1. de feriis*, nisi pro pace, vel alia necessitate præstetur, vt pro fide, obedientia, pro fama, vt ait Syluest. *in summa, verbo festorum violatio*, ait hæc necessitas relinquitur rectæ rationi iudicanda. Sic Caietan. *ibi, & 2. 2. quæst. 122. art. 4*. Syluest. *verbo Dominica, quæst. 3. & iuramentum, 2. quæst. 4*. D. Thomas *2. 2. quæst. 89. artic. 10*. Sotus *lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 10*. Armil. *verbo festum, num. 17*. & alij viri docti.

2 Nota *dicto cap. 1.* non prohiberi quodcumque iuramentum iudiciale in festis, sed solùm quod fit pro rebus temporalibus, non autem quod fit pro spiritualibus. Sic D. Thom. Sotus *vbi suprà*, & docti iuniores.

3 Ex quo sequitur licita esse iuramenta solemnia, & publica, quæ præstantur Inquisitoribus in publico theatro diebus solemnibus, tam ab illis, qui reconciliantur ad fidem, quàm à reliquis circunstantibus, quia tale iuramentum fit pro re valde spirituali, scilicet pro custodia, & defensione fidei. Sic prædicti iuniores.

4 Immo religionis gratia licitè hæretici in solemni festo solent relaxari brachio sæculari, & comburi. Sic Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4*. & iuniores præfati.

DVBIVM XXXI.

An præceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali.

1 SIt prima conclusio. Obligat sub mortali; itaque facere in diebus festis opus seruile, vel aliquod ex quatuor prohibitis ab Ecclesia est mortale. Hoc est commune omnium.

2 Secunda conclusio. Si quis bona fide putans se habere causam sufficienter excusantem, faceret aliquod opus hotum in die festo, aliàs nō facturus, non peccat mortaliter, licèt alias causa non sit sufficiens. Ratio, quia non agit per se, & ex intentione contra præceptum, nec negligentia est

Sanchez Consil. moral. Tom. II. N 2 tanta,

tanta, quòd reddat actum in naturam suæ formæ, id est, quasi ex intentione faceret contra præceptum, quod contingit quando id facit nil curando, an violet festum. Sic tenet Caiet. *in summa, verbo festorum violatio*; & dicit hoc esse commune omnibus præceptis. Idem generaliter in omnibus præceptis docet Nauar. *cap.* 23. Hisp. *num.* 42. Lat. 43. & in omissione Missæ dicemus idem *mat. de audit. Missa*, & in ieiunio idem diximus *hoc lib.* 5. *cap.* 2. *de ieiun. dub.* 6. idem tenent viri docti, & ex professo dixi *lib.* 1. *sum. c.* 17. *à n.* 18. *ad* 21.

3 Vnde hoc est bonum documentum, vt confessores, & concionatores doceant pœnitentes timoratos, quòd quando bona fide putant se habere causam, licèt non sit in rei veritate sufficiens, excusantur: debent tamen illos admonere, vt in rebus sui officij, & in rebus ordinariis consulant viros doctos, vt ab eis intelligant quid liceat illis facere. Sic tenent viri docti.

4 Tertia conclusio. Ex paruitate materiæ excusatur quis à mortali, iuxta omnes. Hæc autem modicitas arbitrio boni viri pensanda est, vt ait Syluest. *verbo Dominica*, *quæst.* 4. Alcozer *in summa, cap.* 17. exemplificat, vt si pet quadrantem laborauit in die festo. Aliqui verò iuniores dicunt etiam laborare per duas horas non esse peccatum mortale; quia est duodecima pars diei naturalis, scilicet viginti quatuor horarum. Existimo tamen minus quàm duas horas non esse peccatum mortale. Et hinc excusari possunt à mortali sutores circumcidentes calceos in die festo, & multi alij officiales, *vt suprà*. Monendi tamen sunt, ne ex conscientia erronea peccent.

Tandem nota, quod Toletus in sua summa ait, quòd officiales habentes consuetudinem laborandi in quolibet festo parum, peccant mortaliter. Sed oppositum tenendum est, licèt habeant propositum formale laborandi omnibus festis, in quolibet tamen festo parum; non enim peccarent mortaliter, sicut non peccaret mortaliter, qui haberet propositum comedendi vnam passam in omnibus diebus ieiunij: de quo latè dixi *lib.* 1. *summa, cap.* 4. *num.* 12. 5

LIBER

LIBER SEXTVS

Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum.

CAPVT I.

De iudicibus, & accuſatione.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An iudex ſæcularis poſſit in aliquo caſu iudicare Clericos.*

2. *An Clericus in ſacris conſtitutus, & laici heres ad iudicium fori ſæcularis vocari poſſit ratione illius hæreditatis, quemadmodum potuiſſet laicus cui ſucceſſit.*

3. *An qui erat Clericus tempore commiſſi delicti, & poſt eſt effectus laicus, vt ſi factus eſt bigamus, &c. poſſit puniri pro tali delicto à iudice ſæculari, poſtquam iam factus eſt laicus? & an vxor Clerici coniugati gaudentis priuilegio fori, gaudeat etiam fori priuilegio.*

4. *An iudices Eccleſiaſtici poſſint iudicare laicos.*

5. *Dato certum eſſe poſſe iudicem Eccleſiaſticum in dictis cauſis iudicare laicos, an poſſit eos etiam in carcerem mittere.*

6. *An quilibet homo poſſit ſe cuilibet iudici ſubiicere.*

7. *Qualiter peccet iudex extrahens reum ab Eccleſia.*

8. *Qui delinquentes poſſint ab Eccleſia, & cæteris locis gaudentibus hac immunitate extrahi, & qui non.*

9. *An conſulentes, vel mandantes delicta, ob quæ illa committens non gaudeat immunitate, vt homicidium aleuoſum, latrocinium, &c. gaudeant immunitate Eccleſiæ, ita vt inde extrahi non poſſint.*

10. *An ſodomita gaudeat immunitate Eccleſiæ.*

11. *An vt confugiens ad Eccleſiam inde extrahi poſſit tanquam ea non gaudens, requiratur integra & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel ſat ſit ſemiplena probatio, quæ ſufficit ad torturam.*

12. *An iudex promittens criminis impunitatem delinquenti, ſi ab Eccleſia exeat, teneatur ei ſeruare fidem.*

13. *An vbi delinquens immunitate Eccleſiæ gaudet, liceat iudici ipſum intra Eccleſiam compedibus ligare ne quò libuerit fugere poſſit, vel Eccleſiam obſidere, ne tali delinquenti alimenta, victus, & veſtitus deferantur.*

14. *Eſto iudex laicus non poſſit fugientes ad Eccleſiam inde abducere, an poſſit ab eis arma legibus vetita etiam intra Eccleſiam auferre.*

15. *An ratione delicti fiat peccator ſubditus iudici illius loci in quo deliquit.*

16. *An exempti ratione delicti ſortiantur forum, ita vt ſubiiciantur illius loci iudicibus.*

17. *An iudici liceat iudicare contra veritatem,*

quam nouit propter ea quæ in contrarium proponuntur.

18. *Vtrum ſicut iudex, ita & miniſter poſſit exequi ſententiam contra veritatem ſibi cognitam.*

19. *An cum iudex certò nouit aliquem innocentem, qui tamen iuxta allegata & probata nocens eſt, poſſit illi occultè ianuas carceris aperire, vt ſic ipſum à morte eripiat.*

20. *An iudex poſſit aliquem condemnare, ſi accuſator non ſit.*

21. *An iudex poſſit diſpenſare in pœna per legem ſtatuta, illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo.*

22. *An ij, qui apud iudices intercedunt, vt pœnas legis remittant delinquenti, peccent.*

23. *An iudex poſt ſententiam latam, qua pœna aliqua damnauit reum, poſſit pœnam illam minuere.*

24. *An iudex inferior poſſit mutare, vel interpretari ſententiam, quam ſemel tulit.*

25. *An iudex poſſit compellere partes ad concordiam, & compoſitionem.*

26. *An homo teneatur ad accuſandum.*

27. *An accuſationem debeat neceſſariò præcedere ſecreta monitio, id eſt, accuſans teneatur priùs corrigere reum, vt ſi corrigatur, ceſſet ab accuſatione.*

28. *An ſit licitum accuſare delictum, quod quis ſufficienter probare non poteſt, & an ſemel accuſatum liceat iterum accuſare.*

29. *An pactum, vel iuramentum de non accuſando valeat.*

30. *Qui prohibeantur accuſare, & qui non.*

DVBIVM I.

An iudex ſæcularis poſſit in aliquo caſu iudicare clericos.

PRIMVS caſus, in quo procedit dubium, eſt in cauſa reconuentionis ciuilis, quando Clericus conuenit laicum coram iudice ſæculari, petendo aliquid ab ipſo, & ipſe laicus, vt ſe defendat, reconuenit Clericum in eadem cauſa. In hoc caſu quædam ſunt certa, & quædam ſunt ſub iudice. Primò eſt certum, quòd ſi cauſa, ſuper qua conuenit Clericus laicum, eſt ſpiritualis, vel ei connexa, non poteſt Clericus reconueniri coram laico iudice: & ita tenent omnes mox citandi. Secundò, etiamſi cauſa ſit temporalis & criminalis, & conueniatur laicus criminaliter, id eſt, ad corporale ſupplicium, non poteſt Clericus reconueniri criminaliter coram iudice ſæculari. Ita omnes Doctores citandi. 1

2 At dubium est, an in causis ciuilibus possit reconueniri clericus coram iudice sæculari, & ita per reconuentionem fiat laicus iudex clerici, & clericus eius sententiæ parere teneatur. Quidam tenent partem negatiuam, & ita negant primum casum positum. Ita Panorm. *cap. at si clerici, de iudic. n.* 22. citans Iacobum de Butrio, Petrum de Bellam. Mart. Syluest. Archid. Ioan. de Lign. Antun.

3 At contraria sententia est communis, & vera, & eam docet *Part.* 1. *tit* 6. *l.* 56. & Gregor. Lopez *ibi vers. alli deue responder.* Innocent. *cap.* 2. *de foro compet.* Host. *tit. de mutuis petitionibus, num.* 3. Ioan. Andr. Calder. Bart. citati per Panorm. Decius *d. cap. at si clerici*, Turrecrem. 3. *quæst.* 8. *cap. accusatores, num.* 4. gloss. *cap. conuenior* 23. *quæst.* 8. *versic. Christus, & d. cap. at si clerici, vers. non tenet.* Angelus *verb. iudicium, num.* 3. Tabien. *verb. iudicare, num.* 12. Syluest. *iudex* 1. *quæst.* 2. *d.* 4. Armil. *n.* 19. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 2. §. 3. Anton. Gabriel *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *fol.* 2. 5. *vers. clericus*, & tenent docti iuniores.

4 Sed nota hoc esse intelligendum, nisi laicus iniuriaretur clerico super aliquid, vt ipse conuentus à clerico coram iudice sæculari, posset eum coram ipso reconuenire. Gregor. Lopez *ibi*.

5 Est etiam dubium inter auctores secundæ sententiæ, an etiam in criminalibus possit clericus reconueniri coram iudice sæculari non criminaliter, id est, ad pœnam corporalem, quia ad hoc certum est, non posse, sed ciuiliter, vt ad pœnam pecuniariam. Quidam tenent posse, sic Angel. Tabien. Turrecrem. glossa *d. cap. at si clerici, & cap. multi* 2. *quæst.* 1. *vers. sæcular.*

6 At contrarium est verius, quod docet Gregor. Lopez, & Panorm. *ibi*, & alij per ipsos citati, Armil. *ibi*, idem innuunt Syluest. D. Anton. *ibi*, & patet ex *cap. vnico, de clerico coniug. in* 6. idem tenet Ioan. Andr. & communiter canonistæ, teste Gregorio Lopez. idem Anton. Gabr. *ibi*, & tenent docti iuniores.

7 Secundus casus est, quando id fit auctoritate Episcopi, & in causa merè temporali, tunc laicus potest iudicare clericum; quia potest Episcopus has causas laico delegare: non autem criminales, vel spirituales, sed personæ Ecclesiasticæ, ex *cap. significasti, de foro compet.* Ita tenet glossa *cap.* 2. *de iudic. vers. non præsumant.* Panorm. *ibi num.* 5. dicens esse communem, & citans aliquos Armil. *verb. iudex, num.* 19. licèt non ponat limitationem positam, Tabien. *verb. iudicare, num.* 9. Syluest. *iudex,* 1. *quæst.* 2. *dict.* 4. Angel. *verb. iudicare, num.* 12. Addit Syluest. & Armil. idem esse, si interueniat auctoritas Abbatis quoad monachum in exemptis, quia habet quasi iurisdictionem episcopalem. Non tamen potest coram iudice laico clericus conueniri, etiamsi clericus consentiat cum consensu sui Episcopi. Glossa & Panorm. *cap. significasti, de for. comp.* Gtat. *reg.* 9. *num.* 8. Matanta *de ord. iud.* 4. *p. d.* 11. *num.* 2. Et ratio differentiæ est, vt notat Panorm. *cap.* 2. *de iudic. num.* 5. quia in prorogatione iurisdictionis laicus iudicaret iure proprio, & si esset appellandum, id debet fieri ad superiorem ipsius laici: at in delegatione secus, quia delegatus vtitur iure & vice delegantis, & sic illa iurisdictio est ecclesiastica, cùm delegatus nihil habeat iure proprio. *l.* 1. *ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & cap. P. & G. & cap. fasté, de offic. deleg.* & ab ipso appellatur ad Episcopum delegantem.

8 Ex hoc infert Panorm. Episcopum non posse demandare laico potestatem excommunicandi, quia hæc est spiritualis. De Papa verò concedunt Panorm. & glossa, quòd potest laico delegare etiam causas spirituales & criminales.

9 Tertius casus est, Quando propter delictum deponitur, & traditur sæculari potestati.

Quartus ratione feudi.

Quintus si sit incorrigibilis. Sic Armil. & Syluest. *ibi, & glossa* 2. *quæst.* 1. *in principio.*

10 Nota specialem casum, in quo clericus potest conueniri coram iudice sæculari; scilicet quando sæcularis apud suum iudicem queritur de clerico, quòd eum infamet, & petit vt eum liberet ab infamia orta ex alterius iactātia iniusta: tunc causa tractanda est in foro sæculari; quia in eo casu sæcularis est reus, licèt ipse litem moueat. quæ doctrina colligitur ex *l. diffamari, ff. de ingenuis & manumissis.* Et circa eam videri possunt Molina *de primogenii. lib.* 3. *cap.* 14. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 18. *n.* 13. Caualcanus *decis.* 9. *de vltimis voluntatibus, p.* 4. *decisionis Pedemontanæ* 151. *decis.*

11 Secunda conclusio. Extra hos casus, etsi qui sunt alij in iure expressi, iudex sæcularis non habet potestatem in clericum, nec potest ipsum capere, nisi in flagranti delicto, vt ipsum tradat iudici Ecclesiastico: quod si secus faciat, sacrilegium mortale committit, & incurrit excommunicationem; conclusio hæc est omnium.

12 Tertia conclusio: Clericus à iudice sæculari citatus, non tenetur comparere coram eo ad allegandum fori priuilegium, dummodo ipsum clericum esse appateat. Ita glossa *cap. conuenior* 2. 3. *q.* 8. *vers. congrueret, & cap. nullus Episcopus,* 11. *quæst.* 1. *vers. vel exhibeatur.* Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 3. *l.* 1. *fol.* 100. citans Felinum, Gratian. *reg.* 9. *n.* 10. Iulius Clarus *pract. crimin. lib.* 5. §. *fin. q.* 36.

13 Quarta conclusio. Si iudex laicus extra casus præmissos iudicet de clerico, priuari debet officio iudicandi, 2. *q.* 1. *c. notum sit*; nec sententia valebit, *cap. at si clerici, de iudic.* & qui fecit eum vocare, debet amittere causam, per sententiam tamen, & debet excommunicari. *d. cap. notum sit*, & vterque peccat mortaliter, & similiter clericus respondendo, nisi esset in minoribus, & vellet deserere clericatum, patet *cap. clericum* 11. *q.* 1. vbi iubetur clerico, ne coram iudice sæculari respondeat. Ita Syluest. *iudex* 1. *quæst.* 2. *dict.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 2. §. 3.

14 Quinta conclusio: Processus factus à iudice sæculari, etiam ignorantet contra clericum, nihil valet. Ratio, quia remota iurisdictione iudicis, nullius sunt valoris ab eo gesta, *cap. ex literis*, §. *fin. de offic. deleg.* Ita Speculator, quem refert & sequitur Perez *ibidem*.

15 Sexta conclusio: Si iudex sæcularis capiat clericum propter maleficium, si notorium sit, esse clericum gaudentem fori priuilegio, tenetur statim illum remittere ad iudicem Ecclesiasticum absque vlla causæ cognitione. Si verò nec erat notorium esse clericum, nec in habitu clericali est inuentus, non tenetur ipsum remittere donec probet esse clericum, & gaudere fori priuilegio, *cap. si iudex, de sent. excommun. in* 6. Ita Nauat. *in manuali, cap.* 25. *num.* 24. Syluest. *iudex,* 1. *quæst.* 2. *dicto* 5. Tabien. *verb. iudicare, num.* 14. Armil. *verb iudex, num.* 20. D. Ant. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 2. §. 4. & addunt hi auctores, dempto Nauarro, debere interim

terim cessare processum iudicialem, & quòd si non sit notorium esse clericum, at fama publica de hoc est, vel pro tali communiter habetur, debet statim ad suum iudicem remitti, & postea aduersarius probabit, si sit clericus, nec ne: non enim tenebitur ad id ipse clericus.

16 Vltima conclusio. Vbi in dubium vertitur an quis sit clericus, & fori priuilegio gaudens, veritatem examinari ad iudicem sæcularem non pertinet, sed ad Ecclesiasticum. Ratio; quia de re spirituali, vel ecclesiastica agitur. *d. cap. si iudex.* ita Couarr. *quæst. pract. cap. 33. num. 1.* dicens esse omnium, & citans plures Paz *pract. 2. tom. prælud. 2. num. 9.* Tabien. D. Anton. *suprà.* Syluest. *iudex, 1. q. 6. in fine.* Addunt hi Doctores, dempto Couar. & Paz, vocandum etiam esse iudicem sæcularem, vel alium euius interest, vt habetur *d. cap. si iudex.* Addit etiam Couarr. iudices Ecclesiasticos, non sæculares, debere iudicare, an Clerici iuxta canonicas sanctiones fori priuilegium amiserint, ex eo quòd tonsuram, & vestes clericales dimiserint, idem tenet Paz *ibi.*

17 Et nota hîc cum Couarr. *ibi num. 4.* & Paz *n. 10.* quòd si nondum lite, de cuius clericatu dubitatur, captus sit à iudice sæculari, debet interim pendente lite detineri à iudice Ecclesiastico in publicis, & tutissimis carceribus, ita quòd non dimittatur à carcere sub fideiussoribus, nec detineatur in Ecclesia, vel monasterio, his locis veluti carcere inclusus, alioquin capi potest à iudice sæculari, & in carcerem mitti, quod (inquit Couar.) non tantùm fieri debet pendente lite super clericatu, sed etiam pendente lite super ipsius criminis punitione, licèt quidam iudices Ecclesiastici conentur regia decreta intelligere lite pendente super clericatu, quasi ea finita nondum punito crimine, liberum sit illis Clericos inpunitos à carcere dimittere. Addit Paz *n. 10.* quòd si iam captus est à sæculari, non debet remitti ad Ecclesiasticum pendente lite super clericatu, sed debet supersedere, donec Ecclesiasticus cognoscat super clericatu.

Dvbivm II.

An Clericus in sacris constitutus, & laici hæres ad iudicium fori sæcularis vocari possit ratione illius hæreditatis, quemadmodum potuisset laicus cui successit.

1 De hoc dubio latè Couarr. *quæst. pract. cap. 8.* vbi plura refert, & breuiter concludit, quòd lite cœpta contra laicum apud sæcularem iudicem, eaque pendente si mori contigerit laicum, clerico hærede relicto, iudex sæcularis ad diffinitionem vsque etiam contra clericum causam istam tractabit, & ita habetur expressè *l. 57. tit. 6. part. 1.* vbi & Gregor. Lopez: si verò nondum cœpta erat lis, conueniendus erit clericus apud iudicem Ecclesiasticum. Idem Gratianus *reg. 9. n. 11.* Burgos *l. 3. Taur. num. 786. & 787.* Olanus *in concordia, litera C. num. 36.*

Dvbivm III.

An qui erat Clericus tempore commissi delicti, & post est effectus laicus, vt si factus est bigamus, &c. possit puniri pro tali delicto à iudice sæculari, postquam iam factus est laicus? & an vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio fori, gaudeat etiam fori priuilegio.

Prima conclusio. In priori casu non potest 1 is puniri à iudice sæculari. Ratio: nam considerandum tempus, quo fuit commissum delictum; sed in illo erat exemptus à iudice sæculari: ergo. Ita Perez *lib. 3. ordinam. tit. 1. l. 10. fol. 803.* citans plures.

Secunda conclusio. Vxor sioe clerici coniugati, siue cuiuscumque gaudentis fori priuilegio, vt Doctoris, &c. gaudet etiam fori priuilegio, & hoc non tantùm viuo marito, sed etiam eo mortuo durante viduitate. Quare vxor Doctoris, vel clerici, quæ homicidium commisit viuo marito, vel durante viduitate, debet conueniri coram scholastico, vel Episcopo, non autem coram iudice sæculari. Ita tenet Host. *tit. de foro comp. num. 8.* Immola, & Panorm. *cap. 2. eodem tit.* Montalbus *l. 32. tit. 2. part. 3. versi. la tercera,* & plures alij, quos refert, & sequitur dicens esse communem, & se audiuisse ita practicatum Salmanticæ, Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 1. fol. 96. & 97.* quamuis contrarium teneat Ioannes Andreas *cap. vnico, de clericis coniug. in 6.* & Gregor. Lopez *d. l. 32. versi. de casamiento,* dicat se credere quòd sententia Ioannis Andreæ in practica seruaretur: cum Perez tenet Angel. *excommunic. 7. casu 5. num. 8.* Syluest. *excommun. 9. casu 5. in fine,* Tabien. *excommun. 5. casu 18. num. 7.* 2

Vltima conclusio. At vxor clerici non gaudet priuilegio canonis: vnde ipsam percutiens non erit excommunicatus. Ratio; quia cùm sit materia pœnalis, non est extendenda. Ita Perez *ibi,* citans plures. 3

Dvbivm IV.

An iudices Ecclesiastici possint iudicare laicos.

Prima conclusio. Iudex Ecclesiasticus potest 1 iudicare omnes laicos, quando causa, de qua agitur, est spiritualis, scilicet ad sacramenta, vel ad fidem, vel ad legem diuinam, & supernaturalem, vel ad Ecclesiam, vel ecclesiastica bona, vel iura, vel ad alia similia, quæ aliquam spiritualitatem participant, pertinet. Ratio, quia præest directè rebus spiritualibus, & de ipsis fert leges. Ita habetur *cap. decernimus, de iudic.* Conclusio hæc est omnium. De hac potestate, quam in rebus spiritualibus iudicandis habet Ecclesia, latè Albertus Pigius *de ecclesiastica hierarch. lib. 4. cap. 2.*

Secunda conclusio. Iudex ecclesiasticus potest 2 iudicare omnes laicos ratione delicti & peccati, quoties id fuerit necessarium ad bonum commune, vel ad bonum ipsius peccatoris; & hoc contingit, quando iudex laicus est negligens, vel non est sufficiens, vel suspectus; tunc potest compellere ipsum ad iudicandum, vel supplere eius defectum iudicando laicos. Ratio, quia Ecclesia habet omnem potestatem à Christo necessariam, & conuenientem ad bonum eius regimen, & ad salutem animarum, *cap. ex transmissa, de foro compet. & cap. administratores, 23. quæst. 5.* Ita Syluest. *iudex, 1. quæst. 3. dicto 2.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 2. §. 2.*

3 Tertia conclusio. Omnis Christianus, vt sic, est fori ecclesiastici: vnde potestas ecclesiastica cognoscere potest de quolibet peccato mortali Christiani cuiuslibet ad cogendum ipsum, vt pœnitentiam faciat, & à statu peccati remoueatur. Et oppositum asserere videtur hæreticum. Ratio, quia *Matth.* 18. vniuersaliter de omnibus peccatis præcipit Christus esse denuncianda Ecclesiæ, & contumaces ab ea excommunicatione plectendos. Ita tenet Nauar. *cap. nouit.de indic. notabil.6. n.33.34.* & ita colligitur ex illo capite.

4 Vnde infertur cum Nauarro *ibi, num.22.& 23.* quòd potest laicus super quolibet peccato mortali conueniri coram iudice ecclesiastico, nisi ipse laicus conuentus excipiat, id est, opponat, quòd actor malitiosè, dolo, ac fraude, videtur eum trahere ad forum ecclesiasticum, cùm posset directè ipsum conuenire coram sæculari, & videtur potius suam satisfactionem quærere, quàm vt alterum pœniteat peccati, & satisfaciat, vt sic restituatur in Dei gratiam, & hanc exceptionem (inquit) tenetur iudex ecclesiasticus admittere.

5 Quarta conclusio: licèt propter necessitatem de omnibus criminibus possit iudex ecclesiasticus iudicare laicos: sunt tamen aliqua crimina, de quibus ad ipsum solum, & non ad iudicem sæcularem pertinet iudicare laicos, vt sunt hæreses, simonia, superstitiones, sacrilegia aliqua, & alia similia, quæ sunt contra fidem, & religionem, & hæc dicuntur merè ecclesiastica. Alia verò sunt merè sæcularia; id est, quæ propriè pertinent ad forum sæculare, & hæc sunt illa, quæ sola lege sæculari sunt vetita, vt asportatio tritici extra Regnum. Alia verò sunt mixti fori, quæ scilicet æquè ad vtrumque iudicem spectant; & qui priùs ceperit reum, potest ipsum punire, & hæc sunt ea, quæ sunt vetita legibus ciuilibus, & ecclesiasticis, vt vsuræ, concubinatus, &c. De his consule Summistas *verb. crimen*, & Nauar. *cap. nouit. de indic. not.6. à n.41.*

6 Sed circa hæc mixti fori crimina nota duo. Primum, quòd in his non potest iudex ecclesiasticus à sæculari impediri, quo minus de eis aduersùs laicos cognoscat. Ita Perez *lib.1. ordin. tit.3. l.6. fol.128.* Secundum est, quòd si crimen est mixti fori, licèt reus fuerit in foro ecclesiastico absolutus, potest nihilominus apud iudicem sæcularem iterum accusari, criméque ipsum examinari, & puniri, nisi pœna à iudice ecclesiastico inflicta fuerit satis sufficiens ad criminis punitionem. Ita Couar. *lib.2. var. resolut. cap.10. num.6.* dicens esse communem omnium sententiam.

Dubium V.

Dato certum esse posse iudicem ecclesiasticum in dictis causis iudicare laicos; an possit ipsos etiam in carcerem mittere.

1 Quidam Doctores tenent, quòd non potest, nisi in casu hæresis, vel similibus. Ratio, quia ad iudicem ecclesiasticum contra laicos non pertinet procedere, nisi per censuras, & quando hae via non possit eos sufficienter corrigere, vel punire, inuocare auxilium brachij sæcularis; & ad hoc exequendum non est necessarium eos in carcerem mittere. Sic tenent Anchar. & Ioan. Lopez, & alij, quos refert Couar. *quæst. pract. cap.10. num.2.* & fauent huic opinioni aliquæ leges regiæ ordinam. *l.14. & 15. tit.1. lib.4. recop.* Iulius Clarus *lib.5. recept.* §. *fin. quæst. 37. num.* 8. Auiles *cap.1. Prætor.n.12.*

Alij tenent contrarium, & secundùm hos cum quadam moderatione est dicendum, quòd quando causa est criminalis, & ad punitionem proceditur (secus quando in criminalibus proceditur ciuiliter) tunc bene potest iudex ecclesiasticus laicos incarcerare, non obstante quacumque consuetudine. Item, & in causa ciuili, si consuetudine præscripta obtentum fuerit id posse, quia cùm res de se sit licita, firmatur consuetudine. Verùm in causa ciuili, quando scilicet iudex damnat laicum ad aliquam pecuniæ quantitatem soluendam, vbi de hoc nun fuerit consuetudo præscripta, non poterit capere, nec incarcerare laicum, quia hoc nec à iure, nec à consuetudine habet: sed in eo casu inuocabit auxilium brachij sæcularis. Sic tenent Baldus, Domit. & alij, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà*, & in hoc sensu sunt interpretandæ leges Regni; quamuis enim generaliter loquantur, hoc tamen est conforme iuri canonico. Idem Paz *pract.2. tomo, praludio 2. num.54.* 2

Dubium VI.

An quilibet homo possit se cuilibet iudici subiicere.

Prima conclusio. Laici bene possunt se exhibere subditos cuicumque iudici alterius loci habenti iurisdictionem (si enim non habeat iurisdictionem, nequit ei dare) & hoc in ciuilibus, in criminalibus enim non possunt. Ratio, quia in hoc nulli faciunt iniuriam, & sic possunt cedere iuri suo, *l.1. & l.priuatorum, C. de iurisd.* Ita glossa *cap.si diligenti. de foro compet. vers.pacto*, Panorm. *ibi*, Syluest. *index*, 1. *quæst.2. dicto* 2. Tabien. *verbo iudicare, num.*11. Angel. *verbo iudicium, num.2. & confessio 3. num.4.* D. Anton. *3. p. tit.9. cap.2. §.3.* licèt non ponat illam limitationem, scilicet in ciuilibus. 1

Secunda conclusio. Clericus non potest renunciare priuilegio fori, & sic nec in ciuilibus, nec in criminalibus potest se subiicere iudici sæculari ab eo iudicandus. Ratio, quia hoc priuilegium fori respicit totum statum, & ordinem clericalem: vnde aliis fieret iniuria. Item, quia iudex sæcularis nullam habet iurisdictionem in clericos, & clericus non potest ei eam dare. Ita habetur expressè *cap.si diligenti, de foro compet.* vbi glossa, Panorm. & omnes, Syluest. & D. Anton. *vbi suprà*, Tabien. *verbo iudex, num.25.* Atmil. *num.18.* Angel. *verb. iudicium, num.3.* Couar. *quæst. pract. cap.33. num.2.* Perez *lib.1. ordin. tit.3. l.1. fol.101. & lib.3. tit.1. lege 2. fol.777. 778.* Turrecrem. *cap. non liceat, 3. q.6. num.6.* 2

Tertia conclusio. Clericus si renunciat huic priuilegio, respondendo coram iudice sæculari, si causa est ciuilis, cadit à causa, & si est criminalis, amittit dignitatem, & si illam non habet, potest aliàs extraordinariè puniri, ita habetur *cap.si diligenti, de foro compet.* & ita Syluest. *dicto* 3. D. Anton. *vbi suprà*. Sed nota cum glossa *d. cap. si diligenti, versic. causam*, quòd hæ pœnæ non incurruntur ipso iure, sed per sententiam; quæ verò sit pœna iudicis 3

iudicis iudicantis, & partis vocantis, dixi *suprà dub.1.num.13.* & nota cum Syluestro, & D. Anton. quòd hæ conclusiones intelliguntur de clerico in sacris constituto, nam clericus in minoribus constitutus, potest, si clericatum deserere velit, se subiicere iudici laico.

4 Quarta conclusio. Clerici bene possunt se subiicere iudicibus arbitris, qui ex consensu partium eliguntur, & possunt ab ipsis licitè & validè iudicari. Ratio, quia intentio iuris non est hoc prohibere, sed ne sistant coram iudicibus sæcularibus, qui propriè tales sunt: cuius ratio est, quia iudex arbiter non habet iurisdictionem, sed eius sententiæ statur metu pœnæ. Ita tenet Panormit. *d.cap.si diligenti, de foro comp. num.16.* gloss. *ibi, vers. pacto,* Sotus *lib.5.de iust.q.4.art.1.vers.posset quis.*

5 Hic posset dubitari, an Papa possit subiicere se alicui laico iudicandum. Consule de hac re Sotum *d.art.1.* & Nauar. *cap.nouit, de iudic.notab.3.n.75.*

Dvbivm VII.

Qualiter peccet iudex extrahens reum ab Ecclesia.

1 IN hac re certum est, quòd si Ecclesia illa gaudeat hac immunitate, & reus ille, iudex extrahens committit sacrilegium mortale, & tenetur illum restituere Ecclesiæ: non tamen possunt clerici armis illum defendere, sed tantùm censuris, *cap.1.de offic. deleg. cap.fin.de rebus Eccles. non alien. cap. dilectus, de pœnis,* & tenet Collector, & Remig. quos refert, & sequitur Paz *pract.tom.1.5.p.c.3.§.3.num.16.* Est tamen publica pœnitentia imponenda iudici sic extrahenti, nec absoluendus erit, donec illum restituat. Paz *ibi* alios referens, Greg. Lop. *l.4.tit.11.part.1.* & iure ciuili punitur pœna 30. librarum argenti purissimi, sed hæc iam abiit in desuetudinem. Iulius Clarus *pract. crim.§.fin. quæst.30.num.1.* Paz *suprà.*

2 Sed quænam sunt loca gaudentia hac immunitate, vt ex illis non possit reus ad illa confugiens extrahi. Respondetur, quòd hac immonitate gaudet omnis Ecclesia consecrata. Ita tenent omnes Doctores. Item Ecclesia diuino cultui dicata, etiamsi non sit consecrata, *cap. Ecclesiæ, de immunit. Eccles.* vbi id notat glossa *vers.admittitur, & vers.celebrantur.* Couar. *lib.2.var.resolut.cap.20.num.4.* citans plures, Syluest. *immunitas, 1.q.1.* Angel. *ibi, num.25.* Tabien. *verb.immunitas, n.14.* Armil. *ibi, num.19.* Greg. Lopez *part.1.tit.11.l.4.vers.e la Yglesia.* Iulius Clarus *lib.5.recept.cap.fin.quæst.30.num.4.* Paz *pract.tom.1.part.5.cap.3.§.3.num.24.* Quod limitant aliqui ex dictis Doctoribus, dempta etiam glossa, quando auctoritate Episcopi est fundata; sed quid si in ista Ecclesia nondum consecrata hactenus diuina officia celebrata non sint. Glossa *ibi* dicit cum Rebuffo *de immunit. Eccles.gloss.1.n.10.* non gaudere hac immunitate; sed contrarium tenent Couar. Syluest. Paz, Iulius Clarus, & plures alij per Couarr. citati. Et hoc videtur verius. Item eadem immunitate gaudent hospitalia, ac priuata oratoria, Episcopi auctoritate fundata. Ita Syluest. Paz *num.17.28.& 29.* Tabien. & Armil. *ibi,* Angel. *num.26.* Nauar. *in man.cap.25.num.17.* & idem dicunt de hospitalibus Greg. Lopez, & Couarr. *ibi,* & plures alij per ipsos citati. Sed Nauarr. apponit aliam limitationem, modò (inquit) isthæc loca, & quæcumque basilicæ, eremitoria, sacella destrui non possint sine Episcopi auctoritate. Vnde minus bene Henriq. *lib.7.de indulg.cap.13.num.4.litera R.* dicit priuatum oratorium, quod domi quis habet cum licentia Episcopi ad celebrandum in eo, gaudere hac immunitate. Cuius contrarium dicentes esse omnium, tenent Iulius Clarus *suprà num.6.* Paz *suprà num.30.* Panormit. & Remig. quos *ibi* refert Clarus. Item hac immunitate gaudet Ecclesia, licèt sit interdicta. Paz *num.39.* Clarus *suprà num.5.* Syluest. Tabien. Armil. & Gregor. Lopez *ibi,* & plures per ipsos citati, Angel. *num.27.* Item quadraginta passus circum Ecclesiam matricem, *cap.sicut antiquitus, 17.q.4.* & triginta passus circum alias Ecclesias, *cap.definiuit, & cap.quisquis, 17.q.4.* & notant omnes Summistæ: sed nota quòd hoc moribus receptum iam non est, vt notat Iulius Clarus *num.2.* Paz *num.34.* Couarr. *ibi num.5.* Nauarr. *ibi num.18.* Gregor. Lopez *part.1.tit.11.l.2.vers. en sus portales.* Item hac immunitate gaudet cœmeterium. Syluest. *ibi,* Armil. *num.16.* Tabien. *num.12.* Angelus *num.21.* Paz *num.33.* Nauar. *n.17.* addeos, siue sit continuum, siue contiguum Ecclesiæ. Item monasteria Religiosorum, Armil. & Tabien. *ibi,* Gregor. Lopez *part.1.tit.11.l.4.vers. e la Yglesia.* Paz *suprà num.32.* dicens cum Remigio, omnia intra ambitum eius contenta, D. Anton. *3.p.tit.12.cap.3.§.1.* Item dormitorium commune clericorum, & Religiosorum. Nauarr. *dicto num.17.* colligitur ex *cap. cum pro causa, de sent.excommun.* Item hac immunitate gauderet delinquens, qui cùm ad Ecclesiam confugisset, eam clausam inueniens, manu portas, earúmve ansam, aut vectes apprehendit. Ita Couar. *ibi num.18.* citans Ioannem Igneum, Paz *num.46.* Item hac immunitate gaudet palatium Episcopi. *cap. id constituimus, 17.q.4.* Couarr. *ibi num.5.* citans Innocent. Panorm. Host. & Henricum, Syluest. *immunitas 3.q.1.* Armil. *num.19.* Tabien. *num.14.* Angel. *num.25.* D. Anton. *d.§.1.* Gregor. Lopez *d.l.4.* Paz *num.35.* Iulius Clarus *num.3.* Nauarr. *num.18.* gloss. *d.cap.id constituimus, vers.vel domo.* Sed nota, quòd, vt refert Couarr. aliqui non aliter hanc immunitatem palatio Episcopi concedunt, quàm si constructum sit intra Ecclesiæ matricis quadraginta passus, quos Oldradus sequitur, & praxis forensis frequenti omnium consensu. Iulius Clarus, Paz *ibi.* At, teste eodem Couarr. communis sententia tenet oppositum, quam sequitur Innocent. Panormit. Host. Henricus, Naoarr. Gregor. Lopez, D. Anton. Syluester, glossa *ibidem, & cap. verius.* An verò Ecclesia totaliter destructa gaudeat hac immunitate, si est destructa auctoritate superioris, vel sine spe reædificationis, non gaudet: si verò est destructa sine auctoritate superioris, vel subest spes reædificationis, gaudet. Itaque vt non gaudeat, requiritur, quòd sit destructa auctoritate superioris, vel si sine illa, vt non subsit spes reparationis. Sic Remig. *de immunit. Eccles. ampliat. 20.* Clarus *suprà num.6.* Paz *num.38.* Item hac immunitate gaudent domus Ecclesiæ factæ habitationi clericorum, si sint intra dictos triginta, vel quadraginta passus, vel continuæ alicui sacello. *cap. quisquis. 17. quæst. 4.* Nauarr. *num.18.* Item hac immunitate gaudent (fortè ex consuetudine) domus Cardinalium, & à fortiori Regum, & Imperatorum. Nauarr. *num.18.* Item ianua & porticus Ecclesiæ, aut cœmeterio annexa, claustrum

etiam,

etiam, & pauimentum, licèt spatium plus quàm triginta passuum contineat. Nauarr. *ibi*, citans aliquos.

3 Sed numquid fugiens ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem hac immunitate gaudeat, vt inde non possit inuitus auelli? Multi, quos refert Couar. *ibi num. 6.* tenent partem affirmantem. Idem tenent Archid. & Turrecrem. *cap. quæsitum*, 13. *quæst.* 2. *num.* 2. Palacios Rubios *rubr. de donat.* §. 38. *num.* 3. Host. & plures alij, quos refert & sequitur Syluest. *immunitas* 3. *quæst.* 1. Angelus *num.* 28. Armil. *num.* 19. Tabien. *num.* 14. D. Anton. *d.* §. 1. Gregor. Lop. *d. l.* 4. Nauar. *d. num.* 18. citans aliquos, Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 1. *d. l.* 2. *fol.* 25. & *l.* 3. *fol.* 38. & citat plures, dicitque esse communem Anton. Gom. *tom.* 3. *var. resol. cap.* 10. *n.* 1. Segura *l. quemadmodum, ff. de acqui. poss. n.* 70. Ferdinandus Gomez *l.* 2. *Taur. n.* 78. Montalbus *l.* 15. *tit.* 20. *lib.* 2. *fori*, Paz *suprà, n.* 38. Plaza *lib.* 1. *delict. cap.* 34. *n.* 16. Menchaca *lib.* 3. *de testam.* §. 22. *n.* 55. Remig. *de immunit. ampliat.* 18. *n.* 3. Azeuedo *lib.* 1. *recop. l.* 2. Horum ratio est, quia licèt hoc non sit in iure expressum, verùm, quia hæc immunitas templis conceditur ob eorum reuerentiam, cùm maior debeatur corpori Christi, sit, vt à fortiori hac gaudeat. Secus tamen esset dicendum vbi captus in carceribus, ad Eucharistiam, quæ in carcerem adducitur, fugeret. Ita Host. & cæteri per Couar. citati, & Syluest. & D. Anton Paz *suprà, n.* 37.

4 Alij verò dicunt fugientem ad Eucharistiam, non gaudere hac immunitate, ita glossa *d. cap. quæsitum, vers. in patibulo*. Barb. & Cardin. vt refert Perez, imò Couar. *ibi*, dicit dubiam sibi esse priorem sententiam. Sed prior sententia tenenda est.

Dubium VIII.

Qui delinquentes possint ab Ecclesia, & cæteris locis gaudentibus hac immunitate extrahi, & qui non.

1 Primò, excommunicati hac immunitate etiam gaudent, vt ex hisce locis propter delictum extrahi non possint. Ita Couar. 2. *var. cap.* 20. *n.* 11. contra Felinum *cap.* 2. *de except.* & summam confess. *tit. de immunit. Ecclesi. quæst.* 5. & Iulius Clarus dicit in puncto iuris esse dubiam contrariam sententiam. Syluest. *immunitas*, 3. *quæst.* 3. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. quæst.* 30. *vers. quæro etiam*. Angel. *num.* 11. Tabien. *verbo immunitas, num.* 6. Armil. *ibi n.* 7. Paz *pract.* 1. *tom. p.* 5. *cap.* 3. §. 3. *n.* 112. D. Anton. 3. *p. tit.* 12. *cap.* 3. §. 1. Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 4. *vers. los que*. Nauar. *in manua. cap.* 25. *num.* 19. citans aliquos, & idem dicit cum Paz de interdicto, & suspenso. Item gaudet blasphemus, qui tantùm blasphemus, & non hæreticus est, Nauarr. *ibi, num.* 20. contra Nicolaum Boërium, & Remigium per ipsum citatos, & contra Couar. *num.* 11. *fine*, & contra Paz *num.* 110.

2 Sed quid de hæreticis? Duplex est sententia.

Prima ait, eos gaudere quoad delicta alia ab hæresi. Ita Syluest. & Gregor. Lopez.

Altera absolutè dicit, eos non gaudere. Ita Couar. *ibi*, citans Villadiego *in tract. de heret. quæst.* 11. *num.* 15. Hippolytum, & Boërium. Item tenet Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 46. *num.* 65. Paz *suprà, n.* 108. Idem tenet Nauarrus *n.* 20. hac limitatione, nisi ad Ecclesiam confugiant, vt ad fidē reducātur.

Sed quid de Iudæis & cæteris infidelibus. Triplex est sententia. 3

Prima dicit eos gaudere. Ita Syluest. & Gregor. Lopez *ibi*, glossa *cap. inter alia, de immunitate Eccles. vers. extrahendus*, D. Anton. *d.* §. 2. Host. Ioan. Andr. Cardin. Tiraquel. Huguitius, Felinus, Hippolytus per Couar. citati.

Secunda sententia tenet, eos non gaudere. Sic 4
Panorm. Henricus, Boërius, Ananias, Oldradus, Salicetus, Cynus, quos refert, & sequitur Couar. *d. num.* 11. dicens esse communem sententiam, & glossa *l.* 1. *C. de his, qui ad Ecclesiam confug.* Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. q.* 30. *vers. præterea*.

Tertia sententia tenenda distinguit: si maneant 5
in infidelitate, non gaudent: si ad Ecclesiam confugiant, vt Baptismate abfoluantur, gaudent. Sic Nauarrus *num.* 20. Tabien. *num.* 6. Armil. *num.* 9. Angel. *n.* 13. Panorm. Boërius, Remig. quos refert, & sequitur Paz *n.* 106. & 107.

De clericis respectu iudicum Ecclesiasticorum, 6
duplex est sententia.

Prima dicit, eos gaudere, & sic non posse extrahi à iudicibus Ecclesiasticis. Ita Innocent. Card. Roman. citati per Couarr.

Secunda sententia, quæ ac probabilior tenendā est, tenet eos non gaudere, & sic posse extrahi. Ita Panorm. *d. c. inter alia*, quando (inquit) index Ecclesiasticus illos extrahere vult ad criminis punitionem. Paz *num.* 141. Iulius Clarus §. *fin. quæst.* 30. *vers. vlterius*, Remigius *fallentia* 21. Couar. *n.* 16. Syluest. & Gregor. Lopez *vbi suprà*, Tabien. *n.* 6. Armil. *num.* 10. Angel. *num.* 14. Bernard. Diaz *practica criminali, cap.* 115. Nauar. *num.* 22. Margar. confess. *fol.* 199. & dicunt Bern. Diaz, Paz, Nauar. & Iulius Clarus, hanc sententiam esse praxi receptam. Sed Bernardus Diaz limitat hanc sententiam, nisi crimen quod clericus commisit, sit dignum degradatione, & traditione curiæ sæculari; tunc enim, vel clericus non est ab Ecclesia abducendus, vel si abductus fuerit, non est curiæ sæculari tradendus. At Couar. *ibi*, dicit hanc limitationem oportere maturiùs cogitare: nam in criminibus hac degradatione, & traditione dignis, cùm atrocissima sint, non obtinet locum Ecclesiarum immunitas; quare non est cur Ecclesiæ restituendi sint.

Nota, quòd idem quod dictum est de clericis, 7
dicunt etiam de religiosis respectu suorum Prælatorum, Paz, Iulius Clarus, Syluest. Tabien. Angelus, Armil. *ibi*: at verò clerici respectu iudicis sæcularis gaudent. Nauar. summa Latina, *cap.* 25. *num.* 22.

De fugiente ad Ecclesiam propter debita, sunt 8
opiniones; quidam enim dicunt posse extrahi, quos refert Couar. *num.* 14. & habetur *l. fin. tit.* 2. *lib.* 1. *recopil.* videatur Guttier. de hoc optimè agens *lib.* 1. *pract. quæst.* 1. At verius est non posse extrahi. Ita tenet Couar. *ibi*, & plures quos ipse citat, Paz *num.* 152. *vsque ad* 155. & dicit esse verum, licèt sit statutum, vt tradatur ob debita creditori. Idem Couar. & addit ipse Couar. licèt propter publica tributa sit debitor Principis, & idem Paz *n.* 155. Nauar. *num.* 19. Syluest. *vbi suprà*, Tabien. *num.* 7. Armil. *num.* 11. Angel. *num.* 15. Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 2. *l.* 4. *fol.* 69. Rodericus Suarez *lib.* 2. *fori, tit. de los gobiernos, quæst.* 5. *num.* 1. 2. 3. & 4. Iustus *l. ab exhæredati, ff. de legatis* 1.

De eo, qui captus extra Ecclesiam à iudicis 9
sæcularis

ſæcularis familia per Eccleſiam ad carcerem ducitur, ſunt duæ opiniones. Altera dicit iſtum non poſſe inuitum inde extrahi. Sic Nauarr. *num.* 19. idem Paz *num.* 45. Iulius Clarus *num.* 22. Salazar *vbi infrà*, Remig. *de immunitate Eccleſ. fallentia* 30. Et dicunt hi auctores præter Nauarr. idem eſſe ſi per Eccleſiam, vel cœmeterium duceretur ad ſupplicium mortis, & dicunt eſſe communem.

10 Altera opinio dicit, poſſe iſtum inuitum abduci. Ratio, quia verè is non à templo violenter abducitur, ſed per id templum captus extra Eccleſiam ad carcerem ducitur, nec liber templum ingreſſus eſt. Ita Archidiaconus, Ioannes Igneus, Oldradus, quos refert & ſequitur Couarr. *num.* 13. Palacios Rubios *rubrica de donat.* §. 38. *num.* 4. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 2. *l.* 4. *fol.* 67. Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. reſolut. cap.* 10. *num.* 2. citans plures, & idem Mexia pragmatica tritici *concluſ.* 1. *num.* 28. & hæc ſenteotia ac probabilior tenenda eſt.

11 Nota tamen, quòd ſi quis dum ad carcerem duceretur à ducente ſe eximeret, & ad Eccleſiam confugeret, non poſſet inde abduci; & ſimili modo dicendum eſt de capto in carceribus, ſi ipſum carcerem confregerit, & ad Eccleſiam fugerit, quòd non poteſt inde abduci. Ita Couarr. *ibi* citans plures. Nauarr. *n.* 19. Paz *n.* 41. 42. Iulius Clarus *n.* 19. & idem dicit Paz *n.* 44. licèt in hoc caſu eſſet damnatus ad mortem.

12 Item non poteſt ab Eccleſia abduci is, qui exiſtens in carceribus præſtito iuramento de redeundo, exierit obtenta cuſtodis licentia. Sic Couar. & Nauarr. *ibi*, & aliqui per ipſos citati, Syluest. *immunitas* 3. *q.* 3. Angel. *num.* 19. Tabien. *n.* 10. Armil. *num.* 14. Greg. Lop. *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 4. *verſ. los que.* Paz *n.* 43. addunt Cou. & per ipſum citati, Sylu. Angel. Tabien. Armil. niſi præſtita cautione quoad corporis pœnam.

13 Item gaudet hac immunitate fugiẽs ob aliquod crimen ad Eccleſiam, quem fugientem iudex aſpectu, & curſu proſequitur. Ita Nauarr. *eodem n.* 19. Xuarez *n.* 3. Salazar *de vſu c.* 6. *n.* 19. Paz *ſuprà n.* 40. & Couar. *n.* 12. contta aliquos, quos *ibi* refert.

14 Nota, quòd tria perſonarum genera excipiuntur in iure, quæ non gaudent immunitate eccleſiaſtica, ſed extrahi poſſunt: duo *in cap. inter alia, de immunit. Eccleſ.* ſcilicet latrones publici, id eſt, qui palàm, & publicè furantur, (vbi nota, quòd licèt ſimplices fures priuilegio immunitatis gaudere de iure debeant, ſi ad ſacrum ſe recipiãt, vt tenet Sotus *lib.* 3. *de iuſt. q.* 3. *art.* 3. *verſ. Porrò autem.* Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. reſol. cap.* 10. *num.* 2. citans plures, limitat cum Paz *n.* 71. niſi tria, vel plura furta committeret: & idem cum hac limitatione Gutier. *lib.* 1. *practi. q.* 1. *num.* 22. & dicit *num.* 20. hoc ſeruandum, niſi probetur conſuetudo præſcripta, quòd non gaudeat, & vidiſſe bis practicari, & ſic pronunciatum fuiſſe, quòd gaudeat, & *num.* 25. cum pluribus dicit hoc eſſe verom, licèt re furata in Eccleſia vſus ſit: conſuetudo tamen conſenſu clericorum, & laicorum inſtituta obtinuit, fures etiam ſimplices non gaudere templorum immunitate: atque ita paſſim ab Eccleſiis abducuntur inuiti à iudicibus ſæcularibus. Sic notat Paz *n.* 70. Clarus *ſuprà verſ. quæro an fures.* Couarr. *vbi ſuprà num.* 13.) Secundum genus excipitur, ſcilicet nocturni populatores agrorum, id eſt, qui nocte agros populantur, & vaſtant, ſiue qui nocte obſident ſtratas, & requiritur in hoc & præcedenti caſu, vt inſidioſè perpetrent. Paz *n.* 68. & Remigius. Tertium excipitur *in cap. immunitatem, eodem tit.* ſcilicet hi, qui homicidium, vel mutilationem in Eccleſia, vel cœmiterio committant ſub ſpe, quòd ab Eccleſia defendentur; & expreſsè iſtos tres caſus ponit *part.* 1. *l.* 4. *tit.* 10. & omnes Doctores.

Sed circa tertium caſum nota, quòd licèt loquatur de homicidio, vel mutilatione tamen idem dicendum eſt de aliis delictis grauibus ibi commiſſis. Secus ſi delictum ſit leue, etiam intra Eccleſiam commiſſum; non enim propterea delinquens inde abducendus eſt. Sic contra Cardin. Couar. *ibi. n.* 15. *verſ.* 25. Syluest. *immunitas* 3. *q.* 2. Tabien. *num.* 9. Angel. *num.* 17. Armil. *num.* 12. Gregor. Lopez *d. l.* 4. *verſ. en la Ygleſia*, & alij per ipſos citati, Caiet. *verbo immunitas.* Paz *num.* 73. & 81. Clarus *ſuprà, verſ. item quæro*, licèt non limitet, quando eſt crimen graue. 15

Secundò nota, quòd non tantùm committens delictum enorme in hac Eccleſia ſub dicta ſpe, nõ defendetur ab hac Eccleſia, ſed etiam à nulla alia. Sic Henricus, quem refert, ac ſequitur Couarr. *eodem num.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 12. *cap.* 3. §. 1. Tabien. Angel. Syluest. *ibidem*, ſubdens de conſuetudine ſeruari apud aliquos oppoſitum: & quòd non gaudent, tenet etiam Paz *num.* 79. 80. Clarus *ſuprà, verſ. ſed quid.* 16

Sed quid de committente in Eccleſia delictum ſine ſpe conſequendæ immunitatis ab Eccleſia? Quidam dicunt gaudere immunitate Eccleſiæ. Ita Tabien. Paz, Hoſt. Remig. & communis, vt refert Paz *num.* 77. Tabien. Angel. Armil. Gregor. Lop. *ibidem, verſ. enſuciandoſe*, ponit exemplum, vt quando ex verbis nouiter ortis homicidium ſubſecutum eſt. 17

Alij tenent etiam iſtos non gaudere, & hoc eſt probabilius. Ita Panorm. & alij, quos refert, & ſequitur Couar. *d. n.* 15. Syluest. Caietan. *ibi.* Nauarr. *cap.* 25. *n.* 20. & Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. reſolut. cap.* 10. *num.* 2. vbi ſine diſtinctione dicit, eum, qui deliquit in Eccleſia, vel exiit de Eccleſia ad delinquendum, non gaudere. Iulius Clarus *ſuprà, verſ. Item quæro.* Paz *ſuprà num.* 70. & dicunt ſic praxi receptum eſſe. Imò plures, quos refert *ibi* Couar. dicunt crimen in Eccleſia commiſſum, non tantùm eius auctorem priuare immunitate Eccleſiæ, quoad illud delictum, ſed etiam quoad omnia alia crimina, quæ commiſerit extra Eccleſiam. Hanc tamen ſententiam meritò impugnat Couarr. Sed illam tenet Paz *num.* 82. 83. & 84. Remigius *ſuprà, fallentia* 11. *num.* 2. Iulius Clarus *verſ. ſed quid*, limitat Paz cum Boerio, & Remigio, quando delictum in Eccleſia factum non eſſet punitum: vnde malè citatur Boerius à Couar. 18

Sed quid de committeote delictum non in Eccleſia, ſed propè, ita deliberatè, vt coniecturare poſſimus, cum ſpe Eccleſiaſticæ immunitatis deliquiſſe. Quidam dicunt gaudere immunitate Eccleſiæ. Ita Syluest. Angel. Armil. Tabien *ibi.* Idem tenet Nauar. *num.* 22. & alios refert. 19

Alij verò plures probabilius dicunt non gaudere, quos refert, & ſequitur Couarr. *dicto num.* 15. & Gregor. Lopez *dict. l.* 4. *verſ. en la Ygleſia.* Montalbus *ibi in fine*, Paz *num.* 94. & dicit intelligi ea ſpe facere, quando aliàs non deliquiſſet. 20

Item non gaudet immunitate Eccleſiæ is, qui ex loco profano ſagitta, vel alio inſtrumento exiſtentem in Eccleſia percuſſerit. Ratio, quia illud 21

crimen

erimen executionem & perfectionem habuit in Ecclesia. Sic Couar. *d.num.*15. citans plures, Paz *num.*99. Nauar.*num.*21. Item non gaudet hac immunitate existens in Ecclesia, si percutiat existentem extra illam. Ratio, quia delictum fecit in Ecclesia, Nauar. *num.*21. Syluest. *immunitas*, 3.*q.*6. Angel. *n.*21. Paz *n.*97. Item non gaudet, qui existens in Ecclesia mandauit delictum fieri extra illam. Ita Nauar. *num.* 21. Paz *num.* 98. Remigius *fallentia* 5. Idem videntur dicere tam de isto, quàm de eo, qui existens extra Ecclesiam mandauit delictum fieri intra Ecclesiam, Syluest. *ibi*, Tabien. *n.*13. Angel. *num.* 24. tenet etiam Paz *num.* 100. Remig. limitant Nauar. Paz, & Remig. quoad delictum, quod per iussum perpetrauit, hoc enim commisit in Ecclesia, gaudet tamen quoad delictum perpetratum suo iussu extra Ecclesiam. Item non gaudet hac immunitate is, qui existentem in Ecclesia per vestem eius extra Ecclesiam extensam extrahit. Ratio, quia delictum in Ecclesia commisit: nec qui extralu iussit quoad delictum talis iussionis; benè tamen gaudet Ecclesiæ immunitate qnoad delictum, qnod pòst committeret occidens eum, quem sic aut extraxit, aut extrahi iussit, Nauar. *num.* 21. Paz *n.*101.*&* 102. Remig. *fallentia* 10.*num.*4. Item non gaudet, qui ex Ecclesia pugnat, se iniustè defendens, Nauar. *num.* 22. Paz *num.*148. Remig. *fallentia* 22. Item non gaudent, qui comburunt, vel destruunt Ecclesiam, Nauar. *num.* 22. & habetur *part.*1. *tit.*11. *l.*4. Paz *num.* 143.144. Remig. *fallentia* 33. Idem dicit Paz *num.*145. de spoliante per vim Ecclesiam, & 145. de frangente portas Ecclesiæ, & Remigius.

22 Sed nunquid iudex facit contra immunitatem Ecclesiæ, qui existentem in Ecclesia per vestem eius extra Ecclesiam extensam apprehendit? Respondetur affirmatiuè. Ita Couar. *lib.*2.*var.cap.*20. *num.*18. Paz *num.*47. Syluest. *immunitas* 3.*quæst.*6. & alij per hos citati. Secus esset, si ipse sponte sua velit exire ab Ecclesia, Syluest. *ibi*, Nauar. *n.*21. Turrecrem. *cap. frater*, 17. *quæst.* 4. *num.* 2. licèt sub dolis aliquorum verbis deceptus, Nauar. *n.* 2. Syluest. *ibi.*

23 Nota, quòd communis sententia tenet, mandantem data pecunia alium necare non gaudere, per *cap.*1. *de homicid. in* 6. At hoc non est verum, nisi interueniat proditio, sed is textus loquitnr de mandante interfici per assassinos, id est, de necante Christianum operâ quorundam infidelium, qui ad id solent operas suas locare. Sic Couar. *n.* 10. Paz *num.*138.

24 Item gaudet hac immunitate percussor clerici, & alij sacrilegi, modò sacrilegium in Ecclesia non admiserint, Paz *num.*105. *&* 169. Nauar. *num.*19. contra aliquos, quos *ibi* refert. Item, & missus in exilium, taliter quòd vbicumqne possit interfici, & obligatus ad reddendas rationes, & mercator, qui decoxit, vel fidem fefellit, & qui transfugit ad hostes, modò non delinquant in Ecclesia, nec alia delicta excepta committant, Nauar. contra alios *num.*19. cum Nauar. tenet Paz de exule, *n.* 147. & de transfuga, *num.* 146. de mercatore, *n.* 157. & de obligato, *n.*158.

25 Sed quid de homicida proditore (quod Hispanè *à tracion* dicimus) licèt quidam (vt refert Couar. *vbi suprà*, *num.*7.) dicant gaudere immunitate Ecclesiæ: tamen, vt ipse testatur, consuetudine Christiani orbis, admodum accepta & vera sententia est, hunc non gaudere immunitate Ecclesiæ, & ita tenent plures *ibi*, per Couar. relati, & Abul. *cap.* 21. *Exod. quæst.* 16. Nauar. *cap.* 25. *num.* 25. Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. cap.*10. *num.*2. dicit, primam sententiam esse veriorem: at hanc, quia communis est, esse amplectendam in iudicando, & consulendo, & eandem tenet Paz *suprà n.*114. Iulius Clarus *suprà*, *vers. scias tamen. l. vltima*, *tit.*11. *p.*1. Idem dicunt Couar. Nauar. & Paz *num.*126. & plures alij de eo qui proditoriè percussit animo occidendi, licèt mors sequuta non sit, & idem Ahumada *part.*1. *tit.*11. *l.*4. *gloss.*8.*n.*1.

Quis autem sit homicida proditorius explicat Couar. dicens, eum esse, qui veneno alium occiderit. Item, qui occiderit eum, qui eius inimicus non est, & nil tale præcauentem, cùm nulla esset præcauendi causa. Item, qui per insidiosam industriam alium occiderit. Item, contra Bart. & Ant. Gomez 3. *var. cap.*3. *num.*5. is, qui proprium inimicum à tergo & incautum occiderit, quia hic homicida est per insidiosam industtiam, quod sufficit, vt proditorius dicatur. Idem omnino vt Couarr. tenet Paz *à num.* 115. *vsque ad num.* 127. & patet ex *l.* 20. *tit.*25. *lib.* 8. *recopil. &* *l.*10. *tit.*26. *eodem lib.* vbi aleuosus dicitur, qui securè alium interficit, id est, non in rixa, sed à tergo, & non facie ad faciem, ita vt obscurè occidat, vel offendat, taliter quòd offensus non possit se defendere, & præcauere. Vnde infert Paz *num.*123. cum Parisio esse aleuosum patrem occidentem filium, vel è contra; quia occisus non potuit sibi præcauere. Vide de hoc optimè loquentem Guttier. *lib.* 1. *pract. tota q.*2. 26

Sed quid dicendum vbi quis absque vlla proditione, consultò tamen, & præuia deliberatione, post repentinam iræ motum alium occiderit: nunquid gaudet Ecclesiæ immunitate? ferè omnes (vt refert Couar. *d.num.*7.) tenent istum non gaudere, & ita dicit Couar. sæpissimè istos ab Ecclesia extrahi. Idem tenet Nauar. *cap.*27. *num.*65. *&* *cap.*25. *n.* 21. dicens esse communi vsu receptum. Idem *l. finalis*, *tit.* 11. *part.* 1. Iulius Clarus *suprà*, *vers. punctum est*. at verò Couar. *ibid.* dicit hunc gaudere. Idem Paz *n.*131. vbi multos refert, sed prior sententia verior est. 27

Sed quid in aliis delictis? Innocent. & Ioannes Andreas (vt refert Gregor. Lopez *part.*1. *tit.*11. *l.*4. *vers. las miesses*,) dicunt, quòd delinquens insidiosè, & ex proposito in quouis delicti genere, non gaudet immunitate Ecclesiæ. Sed Panorm. quem refert, & sequitur Gregor. Lopez oppositum tenet, & hoc est verius. 28

Sed quid de raptoribus virginum, adulteris, & homicidis. Ratio dubitandi, quia *auth. de mand. princ.* §. *quòd si delinquentes*, dicitur, hos non gaudere immunitate Ecclesiæ. Communis sententia (vt refert Couar. *vbi suprà*, *num.* 8.) tenet istam authenticam esse correctam per ius Canonicum, quare istos gaudere; ita etiam tenet Syluest. *immunitas*, 3. *quæst.* 2. Angel. *num.* 17. Tabiena *verbo immunitas*, *num.*9. Armil. *ibi*, *num.* 12. Ant. Gomez *suprà*, *num.*2. Paz *num.*59. *&* 42. Gregor. Lopez *l. vltima*, *tit.*11. *part.*1. Iulius Clarus *suprà*, *versic. quæro nunquid*. Remig. *fallentia* 28. At verò Hippolytus, quem refert, ac sequitur Couar. *ibi*, *n.*9. tenet, virginum raptores posse etiam iure Canonico extrahi ab Ecclesia, & hoc expressum est *l. vltima*, *tit.*11. *part.*1. Id verò, quod statutum est 29

cap.

cap. de raptoribus, 36: quæst. 1. pertinet ad iura vetera, quæ hanc immunitatem licentiùs largiebantur. Hæc Couar.

30 Sed quid de seruis fugientibus à domino, & se recipientibus in Ecclesiam. Nauarr. *cap.* 5. *num.* 19. dicit, quòd si ob delicta, quæ grauissime a iure puniri possunt confugiant, vel ob sæuitiam dominorum gaudet immunitate Ecclesiæ, alias non, & ideo suis dominis reddi debent, præstita tamen cautione saltem iuratoria de non sæuiendo in eos, & refert Panormit. dicens esse communem. Idem Abulens. *Exodi* 21. *q.* 16. *& part.* 1. *tit.* 11. *l.* 3. hoc docet, & D. Anton. *3. p. tit.* 12. *cap.* 3. *§.* 1. Alij hac vtuntur distinctione, aut venit seruus ille sine armis, vt domino se subtrahat, & tunc reddetur domino, præstito tamen priùs iuramento de impunitate, *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* aut venit eum armis, & sic continuò extrahitur. *l. si seruus. C. de his qui ad Eccles. confug.* intellige promissa impunitate; sic Augel. *verb. immunitas, num.* 12. Tabien. *verbo immunitas, num* 6. Armil. *ibi, num.* 8. Paz *suprà num.* 161. sic dicit: Si propter magnam domini sæuitiam, non est domino restituendus, sed compelletur eum vendere. *l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. & si propter
1 modicam sæuitiam, vel modicum delictum in dominum commissum tradetur domino, præstita cautione dicta: si verò propter magnum delictum, si à solo domino timeat puniri, tradetur illi cum dicta cautione: si verò timeat ab aliquo puniri, vt à iudice, gaudet immunitate. Nota tamen, quòd si dominus non præstita cautione dicta, extraxit seruum, non sat est, si det cautionem postea, sed tenetur priùs seruum Ecclesiæ restituere, & postea præstita cautione extrahet, Syluest. *immunitas.* 3. *quæst.* 7. *in fine*, Angel. *num.* 20. Tabien. *num.* 12. Armil. *num.* 15.

31 Tandem nota plures asserere eum, qui semel ad Ecclesiam confugit, licèt postea exeat, & sic capiatur à iudice, non posse corporaliter damnari. Ita Syluest. *immunitas.* 3. *quæst.* 4. Tabien. *num.* 8. Armil. *num.* 12. Angel. *num.* 16. glossa, & Archid. *cap. reum.* 17. *quæst.* 4. & patet *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* vbi Panormit. & communis; sed Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 2. dicit hoc tantùm tenere verum, quando immunitas tali pœna fuit procurata ab Ecclesia, seu rectoribus Ecclesiæ, data cautione iuratoria, vel fideiussoria de hac impunitate, & Paz *pract. tom.* 1. *p.* 5. *cap.* 3. *§.* 3. *num.* 22. cum aliis, quos *ibi* refert, & Iulius Clarus *pract. crimin. §. fin. quæst.* 30. *num.* 1. dicunt iam vsu abrogatum esse.

DVBIVM IX.

An consulentes, vel mandantes delicta, ob quæ illa committens non gaudet immunitate, vt homicidium aleuosum, latrocinium, &c. gaudeant immunitate Ecclesiæ, ita, vt inde extrahi non possint.

1 Videtur non gaudere, quia licèt consulens delictum alioquin absque consilio tali facturo, non teneatur eadem pœna, sed mitiori puniendus sit: at consulens alioquin non facturo, teneatur eadem pœna, iuxta omnes Doctores, vt refert multos allegans Couarr. *Clement. si furiosus, 2. p. §.* 2. *num.* 1. Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 17. *num.* 2. *&* 19. Dueñas *reg.* 149. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. §. fin. q.* 88. qui omnes fatentur esse certum, quòd teneatur eadem pœna, quando cõtulit alioquin non facturo, & esse communem non teneri eadem pœna, quando consulit alioquin facturo, licet aliqui teneant oppositum: imò in vtroque casu teneri eadem pœna, docet Gratianus, dicens communem, & referens multos, *regula* 224. *num.* 1. & Gregor. Lopez *part.* 7. *tit.* 14. *l.* 14. *vers. con consejo.* vbi excipit furtum; quia in eo lex illa distinxit: an is, cui consilium datur, alioquin facturus esset: at in aliis delictis, dum leges partitæ iubent puniri consulentem, non distinguunt an alter sine consilio facturus esset; vt patet *l.* 12. *tit.* 8. *& l.* 10. *tit.* 9. *part.* 7. Et nota quòd in dubio, an alioquin facturus esset, præsumitur non facturus; quia in dubio nemo præsumitur delictum commissurus; sic Couar. *eo num.* 1. *vers. in eo.* Gregor. Lopez *d. vers. O con consejo*, & Plaza *eo cap.* 17. *num.* 14. ergo saltem consulens alioquin non facturo delicta, ob quæ non gaudet immunitate Ecclesiæ, cùm puniatur eadem pœna, nec ipse gaudebit.

De mandante quòd non gaudeat probatur, quia 2
mandans delictum tenetur eadem pœna; & licèt in consulente distinguatur, an alter alioquin esset facturus: at mandans in vtroque casu tenetur eadem pœna, vt tenet communis ferè omnium, vt refert, & sequitur Couarr. *dicto num.* 1. Gratian. *regula* 224. *num.* 1. Iulius Clarus *suprà, quæst.* 89. *initio*, licet (inquit) quidam teneant, quos *ibi* refert, non teneri eadem pœna, quando alter alioquin erat facturus, imò mandans fortiùs delinquit, acriúsque punitur, quàm ipse delinquens, vt bene Gratianus alios referens, *dicta regula* 224. *num.* 12.

At probabilius est gaudere immunitate Eccle- 3
siæ. Probatur, quia excommunicato facienti aliquid, non censetur excommunicatus consulens, vel mandans, nisi id in excommunicatione exprimatur, vt dicitur in materia *de excommunicat.* Item, quia mandans, vel consulens non dicitur verè facere delictum, sed fictè, & interpretatiuè, vt docet Iulius Clarus *dict. quæst.* 89. *vers. sed quæro*, Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 15. *num.* 22. Item, quia statutum quod punit facientem delictum, non semper habet locum in mandante, sed distinguendum est: aut enim statutum loquitur in personam, scilicet, *si quis occiderit*, & non comprehendit mandantem; quia non dicitur verè occidere vel loquitur in rem, scilicet in ipsum maleficium, vt pro homicidio sit pœna mortis, & tunc comprehendit mandantem, vt docent Bartol. & multi alij, quos refert, ac sequitur Iulius Clarus, & eos sequitur Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 15. *num.* 22. at *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* loquitur in personam; sic enim dicit, *Gaudeant Ecclesia omnes delinquentes, nisi publicus latro fuerit*, &c. Item, quia Gama 1. *part. decisionum, decis.* 272. *fine*, dicit, quòd Senatus Portugalliæ censuit extrauagantem, quæ in piratis loquitur, non intelligi in his, qui operam, vel consilium præbent. Præterea, quia hæc immunitas, vtpote quæ est fauor Ecclesiæ, debet amplè intelligi, vt docet Montalbus *l.* 4. *tit.* 11. *part.* 1. ergo cùm concedatur omnibus delinquentibus præterquam facientibus illa delicta, non debet restringi etiam ad mandantes, vel consulentes.

Dubium X.

An sodomita gaudeat immunitate Ecclesiæ.

1 Videtur non gaudere, quia Anton. *cap. inter alia, de immunit. Eccles. fine*, dicit, quòd fugiens ad Ecclesiam propter delictum atrox non gaudet, & Auendaño *lib. 1. de exequend. mand. Regum, cap. 22. num. 9.* & Couar. *2. var. cap. 20. num. 8.* dicunt, quòd in grauissimis delictis confugiens ad Ecclesiam non debet gaudere eius immunitate, & refert Auendaño aliquos pro hoc, sed malè; & probatur, quia casus exceptus à regula extenditur ad similes ex identitate rationis, *cap. cùm dilecta, de confirmat. utili*, & *ibi* Panorm. *num. 4.* & Andreas Siculus *cap. iurauit, de probat.* & *ibi* Barbat. *num. 19.* Felinus *cap. quoniam frequenter, in principio, vt lite non contest.* Bald. *cap. post translationem, de renunt. n. 3.* Sed in hoc est maior ratio, quàm in exceptis, est enim enormius: ergo, & in terminis discutit hanc quæstionem Humada *part. 1. tit. 11. l. 4. glossa* 8. & nihil definit; sed *num. 5. fine*, concludit tam in sodomia, quàm in aliis criminibus enormibus, & atrocibus esse standum consuetudini.

2 At verius est gaudere. Probatur, quia *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* dicitur sic: Quantumcunque grauia delicta perpetrauerit, non est reus ab Ecclesia abducendus, nisi in casibus duobus *ibi* exceptis, & sic Panorm. *ibi, num. 17.* dicit decisionem illius capitis non esse extendendam ad alios casus. Idem Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap. 10. num. 2.* & Bossius *tit. de captura, num. 32.* dicit conclusum esse in senatu, quòd nec etiam pro crimine læsæ maiestatis potest extrahi; & sic quantumuis crimen graue sit vltra *ibi* exceptos, non est extrahendus, & Montaluus *part. 1. tit. 11. l. 4.* dicit in nullis aliis casibus vltra *ibi* exceptos debere extrahi, quia immunitas hæc vt fauor Ecclesiæ debet amplè intelligi, & Marianus Sozinus *tract. de citationibus, artic. 17. num. 39.* dicit, quòd secundùm Doctores illi tres casus excepti non extenduntur ad similes, & Faber *§. fin. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, num. 2.* dicit, quòd iure canonico omnes gaudent immunitate Ecclesiæ, exceptis casibus *dicto cap.* inter alia positis.

Dubium XI.

An vt confugiens ad Ecclesiam inde extrahi possit tanquam ea non gaudens, requiratur integra & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel sat sit semiplena probatio, quæ sufficit ad torturam.

1 Gama 1. *part. decis. 281.* dicit, quòd cùm ipse bis fuerit iudex in hoc casu cum aliis collegis doctissimis in supremo Portugalliæ senatu, pronunciauit sententiam sufficere probationem qualitatis delicti, ob quam illa immunitate non gaudet, licèt probatio non esset plena, & talis, quæ sat esset ad pœnam ordinariam delicti infligendam, sed talis, quæ sat esset ad torturam, & dicit idem bis iterum esse iudicatum.

2 At dicendum est requiri plenam probationem, quia in dubio melior est possidentis conditio; cùm ergo hic delinquens sit in possessione immunitatis Ecclesiæ, ea spoliari non debet in dubio. Secundò, quia Gama *ibi in fine*, dicit, priorem sententiam esse dubiam, quia in alio simili, nempe in fœdere de remissione delinquentium, qui certa delicta fecerint, inter Reges Castellæ & Portugalliæ sæpe vidit indicatum, non faciendam esse, nisi constet de delicto per veras probationes, & tenet in terminis Auendaño *lib. 1. de exequend. mand. Reg. cap. 22. num. 9.* & *numeris præcedentibus* affert multa similia ad hoc comprobandum, & *n. 4.* affert glossam finalem *cap. inter, de purgat. canon.* & Aretinum *cap. cùm non ab homine, de indic. n. 63.* Sed nihil ad rem faciens dicunt; tantùm enim docent requiri plenam delicti probationem, vt clericus degradetur, & tradatur curiæ sæculari, & Granatæ *anno* 1594. sic per sententiam Vicarij prounciatum est.

Dubium XII.

An iudex promittens criminis impunitatem delinquenti, si ab Ecclesia exeat, teneatur ei seruare fidem.

Sit conclusio. Si delinquens ille non poterat iure ab Ecclesia extrahi, quia gaudebat immunitate, non potest iste, nec alius iudex punire illum corporaliter ob illud delictum: potest tamen siue iste, siue alius puniri alia pœna, quàm corporis afflictiua. Ita Gregor. Lopez *part. 1. tit. 11. l. 2. vers. por auer derecho*, & dicit intelligendum Iacobum de Bellauis, asserentem posse iudicem in isto casu talem delinquentem punire. Conclusionem istam videtur etiam docere Nauar. *cap. 25. num. 22.* vbi hæc dicit. Qui promittit delinquenti restituere ipsum Ecclesiæ, aut dolis vtitur vt exeat, siue sit iudex, siue alia persona particularis, ad fidem seruandam tenetur. Idem quod Nauar. docet Antonius Gomez *tom. 3. variar. cap. 12. num. 7.* Paz *pract. tom. 1. p. 5. cap. 5. §. 3. n. 166.* 1

Si verò delinquens iure poterat ab Ecclesia extrahi, Cynus & Fortunius, quos refert, & sequitur Couar. *lib. 1. variar. resol. cap. 2. in fine*, dicens esse communiter receptos, & Anton. Gomez, & Plaza *epit. delict. lib. 1. cap. 37. num. 10.* asserunt & iudicem peccasse talem præstando fidem, & non teneri seruare. Addit Fortunius, secus esset si iudex non promisisset criminis impunitatem, sed delinquentem restituturum Ecclesiæ, si ab ea exierit, secùmque pergeret, fortassis vt ab eo seriem rei gestæ inquireret: tunc enim (inquit) tenetur ei fidem seruare, & Ecclesiæ restituere, licèt ab ea iure extrahi posset. Sed hoc dicit Couar. sibi dubium videri, licèt maximis rationibus probari possit. Vide *infrà cap. 3. de inquis. & suprà dub. praeced. in hoc eodem cap. 1.* 2

Dubium XIII.

An vbi delinquens immunitate Ecclesiæ gaudet, liceat iudici ipsum intra Ecclesiam compedibus ligare, ne quò libuerit fugere possit, vel Ecclesiam obsidere, ne tali delinquenti alimenta, victus, & vestitus deferantur.

Sit prima conclusio. Contra Ecclesiasticam immunitatem faceret, si talem delinquentem 1

quomodo

quomodocumque in Ecclesia ligaret. Ita deduci potest ex *cap. definiuit 17. quæst. 4. & ex l. præsenti. C. de his qui ad Eccles. confug.* & tenent aliqui, quos refert, & sequitur Couarr. 2. *variar. resol. cap.* 20. *num.* 17. addens cum ipsis, contrarium moribus receptum esse, & permitti posse, vbi ambiguum sit, debeat ne delinquens gaudere immunitate Ecclesiæ, modò vincula ab vtroque iudice, scilicet Ecclesiastico & sæculari, iniiciantur. Hanc etiam tenet Paz *vbi infra num.* 4. Idem habetur *l.* 2. *tit.* 11. *part.* 1. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. q.* 30. *vers. quero modo.* Limitat Paz *num.* 6. nisi dubium esset an gaudeat; tunc enim poterunt poni custodes, ne delinquens inde exeat, donec causa decidatur, dummodo victus, aut requies ei non denegetur. Imò Greg. *d. l.* 2. *vers. Cercarlo*, etiam quando constat gaudere, dicit posse poni extra Ecclesiam custodes, vt si inde exeat, capiatur.

2 Secunda conclusio. Vbi dubium est, an delinquens gaudeat immunitate Ecclesiæ, ecclesiastici iudicis est de hoc cognoscere: citato tamen ad id iudice sæculari. Ratio, quia de re ad Ecclesiam pertinenti, ac de priuilegio, quo ad ipsam confugientes gaudere debent, agitur. Ita Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 20. *l.* 7. *fol.* 71. & constat ex dictis *suprà dub.* 45. & tenet Paz *praxi* 5. *p. cap.* 3. §. 3. *num.* 1. licèt malè *num.* 8. *& sequentibus*, dicat vtrumque iudicem debere de hoc cognoscere, & si discordes sint, vocandum tertium.

3 Tertia conclusio. In casibus, in quibus delinquens non gaudet immunitate Ecclesiæ, iustè potest eum abducere iudex laicus, etiam non petita licentia Episcopi. Ita Couarr. *ibi num.* 18. citans aliquos, & dicens esse praxi totius Christiani orbis receptum. Id ipsum tenet Paz *suprà num.* 2. Iulius Clarus *suprà num.* 10. *vers. quæro nunc.* Auendaño 1. *p. cap.* 22. *num.* 9. *Pretorum*, qui addit hoc intelligendum, quando per veras probationes, quòd illud crimen commisit, & citat Anton. à Gama, quòd sufficiat semiplena probatio delicti ad extrahendum ab Ecclesia, quem dicit omnino videndum. Contrarium tenet Anton. Gomez *tomo* 3. *variar. cap.* 110. *num.* 3.

4 Vltima conclusio. Vbi delinquens gaudet immunitate Ecclesiæ, non potest licitè iudex sæcularis Ecclesiam obsidere, ne ad ipsum victus, vestitus, & alimenta deferantur. Ita iubetur *l. præsenti, C. de his qui ad Eccles. confug. & l.* 2. *tit.* 11. *part.* 1. vbi Gregor. Lopez & Host. & Montalbus, & Panorm. Guido, Ioannes Igneus, quos refert, ac sequitur Couarr. *dicto num.* 17. dicens esse communem, & sic obsidere esse immunitatem Ecclesiæ omnino violare. Perez *d. l.* 7. *fol.* 72. Armil. *verbo immunitas, num.* 16. Angel. *verbo immunitas num.* 21. & hi duo Doctores dicunt peccare mortaliter talem iudicem. D. Anton. 3. *p. tit.* 12. *cap.* 5. §. 1. dicens talem iudicem esse vltimo supplicio puniendum, Syluest. *immunitas.* 3. *q.* 8. dicit idem, & addit esse etiam excommunicandum. An verò possit iudex gaudenti immunitate Ecclesiæ auferre in ea arma, vide Ludouicum Rodulphinum *de potest. Princip. l.* 2. *tota q.* 36.

DVBIVM XIV.

Esto iudex laicus non possit fugientes ad Ecclesiam inde abducere, an possit ab eis arma legibus vetita intra Ecclesiam auferre.

RESpondet Couar. citans aliquos 2. *var. resolut. cap.* 20. *num.* 18. & l'az *praxi.* 1. *tomo. p.* 5. *cap.* 3. *num.* 149. posse quidem. Ratio, quia is qui fert arma vetita intra Ecclesiam, delictum illud in Ecclesia committit. Vnde à iudice sæculari puniendus, aut saltem armis priuandus erit: dicit etiam apud Hispanos vsum obtinuisse, vt clerici cum armis ipsis deprehensi à ministris iudicis sæcularis armis spolientur, quod iustè fieri potest, cùm alioquin si à iudice sæculari id non fieret, liberam haberent clerici facultatem arma vetita deferendi; & maxima ab his scelera liberiùs perpetrarentur; pœna tamen (inquit citans aliquos) quæ ob talium armorum vsum legibus infertur, à clericis exigenda est coram iudice ecclesiastico. 1

DVBIVM XV.

An ratione delicti fiat peccator subditus iudici illius loci, in quo deliquit.

PRima conclusio. Quantum ad forum contentiosum homo fit subditus iudici loci illius in quo delictum commisit. Hæc conclusio est certa, & expressè habetur in iure, & in praxi, *cap. significasti, & c. fin. de foro compet. & l.* 1. *C. vbi de crimi. agi oport.* Ratio, quia ibi est necessarium exemplum, & timor, qui sumitur ex delicti punitione, vbi fuit scandalum. Item, quia illi reipublicæ facta est iniuria. Item, quia meliùs in eo loco examinabitur delictum. 1

Circa hanc conclusionem nota, ex ipsa sequi reum esse remittendum in criminalibus ad locum vbi delictum admisit, vt ibi iudicetur, & puniatur. Sic *c.* 1. *de raptor. & Clement. Pastoralis, de re iudic.* quod intelligitur, quando iudex ille id petit, quòd si non petat, potest libere iudex domicilij remittere, vel non remittere: & aliqui sunt casus, in quibus etsi petat, non tenetur remittere, quod explicat Couarr. *qu. st. pract. cap.* 11. *num.* 6. 2

Secunda conclusio. In foro conscientiæ, & sacramentali non sortitur quis forum ratione delicti. Vnde ob hanc solùm rationem non tenetur, nec potest confiteri parocho illius loci, in quo deliquit, sed proprius illius sacerdos potest illum absoluere à peccatis toto orbe perpetratis. Contra hanc conclusionem tenent aliqui, scilicet Palud. 4. *d.* 15. *quæst.* 3. Host. *tit. de pœnit.* §. *qui confitendum. vers.* 5. Angles *floribus, quæst. theolog.* 1. *part. mat. de confess. fol.* 293. asserentes posse quem confiteri illi sacerdoti, in cuius parochia deliquit. Sed nostra conclusio est certa; quia hoc non habetur ex iure diuino, nec ius humanum loquitur de foro conscientiæ, & illam tenent Panormitan. *cap. cum contingat, de foro compet.* glossa *cap. placuit* 116. *quæst.* 1. Nauarr. *cap. placuit, de pœnit. d.* 6. *num.* 82. 83. Syluest. *Confessor,* 1. §. 11. Couar. *quæst. practic. cap.* 11. *num.* 3. Tabien. *excommunic.* 4. *fine*, Dueñas plures citans, *regula* 378. *limit.* 1. & communi Doctorum sententia. 3

DVBIVM XVI.

An exempti ratione delicti sortiantur forum, ita vt subiiciantur illius loci iudicibus.

NOta primò, quòd exemptus dicitur ille, qui potitur exemptione, idest, libertate, qua eximitur 1

mitat à iurisdictione, & subiectione ordinarij, ita vt maneat vel soli Papæ subiectus, vel etiam suo Prælato, & sic ad solum Papam propriè pertinet facere exemptos, *cap. cum personæ, de priuileg. in 6.* Syluest. *verbo exemptio*, §. 1.

Secundò nota duplicem esse exemptionem, vnam localem, alteram personalem. Personalis est, quando personæ ipsæ per se, & non ratione loci eximuntur à iurisdictione: vt si concedatur Canonicis alicuius Ecclesiæ, quòd non possint excommunicari, nec interdici: tunc ipsi solùm manent exempti, & non Ecclesia. Localis est, quando ipsa libertas conceditur alicui loco, vt si hospitali, vel monasterio concedatur, quòd non possit interdici, tunc solus locus manet exemptus; personæ verò, quæ in ipso morantur, aliquo modo manent exemptæ, non omnino, & per se, sed ratione loci, id est, quatenus loci libertas exigit, v. g. quià locus non potest interdici, personæ manent liberæ ad celebrandum in eo diuina officia, *cap. per exemptionem, de priuileg. in 6. cap. cùm capella, de priuileg.* vbi notant Doctores, quòd exempta Capella non manent Capellani exempti in vniuersum, sed quatenus exercent officium in Capella. Item in exemptione locali priuilegium exempti non extenditur extra locum, quia est reale, secus in personali. Syluest. *quæst.* 3.

2 Circa hoc dubium sunt varij dicendi modi. Quidam dicunt, quòd exempti subiiciuntur ratione delicti iudici illius loci, in quo delinquunt. Sic simpliciter affirmat D. Thom. *quæst.* 67. *a.* 2. *art.* 1. *ad* 3. & pro hac sententia facit *cap. volentes, de priuileg. in 6.* vbi dicitur, quòd exempti ratione delicti alibi admissi, vel ratione contractus alibi initi, aut ratione rei alibi possessæ, possint coram ordinario illius loci conueniri, quando talis locus non est exemptus, sed est extra locum suum exemptum. Sic etiam docent Abbas, & Felinus, intelligendo hoc caput in vniuersum de omni exemptione, siue ratione loci, siue ratione personæ.

3 Alij verò dicunt, hoc non esse intelligendum de exempto ratione personæ, sed de exempto ratione loci, & de hoc loqui prædictum caput, cùm exemptionis priuilegium est certo loco circumscriptum. Quòd si tamen aliquis ratione personæ eximitur ab ordinariis, non poterit ratione delicti iudicari à iudice illius loci, in quo deliquit. Sic Anton. *cap. vlt. de foro compet.* quem sequitur Cooar. *quæst. pract. cap.* 11. *num.* 5. & Syluest. *verb. exemptio, num.* 4. *& quæst.* 9. Angel. *eodem verb. num.* 1. Sit

4 Prima conclusio. Stando in solo iure communi edito *in d. cap. volentes*, certum est, quòd exemptus ratione solius loci potest iudicari ab ordinario ratione delicti, quod extra locum exemptum admisit, vel quando in loco non exempto contractum iniuit, vel in tali loco rem possidet, vel res existit. Ita conueniunt Doctores vtriusque sententiæ. Item probabile est, stando in eodem iure communi, idem dicendum esse de exemptis per priuilegia personalia, vt tenent Doctores primæ sententiæ.

5 Secunda conclusio. Iam ex speciali gratia, & priuilegio cum derogatione dicti *cap. volentes*, concessum est mendicantibus, & pluribus aliis religionibus, quòd omnino sint exemptæ à iudiciibus ordinariis, ita vt nec ratione delicti, nec ratione rei habitæ extra loca exempta, nec ratione contractus possint iudicari ab ordinario. Sic D. Anton. 3. *p. tit.* 16. *cap.* 9. §. 1. Caiet. 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 1. Syluest. *verbo exemptio, n.* 10. Nauar. *cap. non dicatis*, 12. *q.* 1. *n.* 95. *&* 96.

Sed circa hanc conclusionem nota duo. 6

Primò nota, quòd licèt iudex ordinarius non possit exemptum à sua iurisdictione iudicare, nec aliqua censura, nec pœna afficere, si tamen illi non sit nota exemptio, potest examinare exemptionis priuilegia, & religiosi aliique exempti tenentur ea ostendere ordinariis, si priuilegia non sint publicata, vel longo tempore præscripta, vel nota ordinariis, quòd si exemptus nolit ea ostendere iudici, dato ad id congruo loco & tempore, iudex potest procedere contra ipsum, & eius sententia tenet, & ligat exemptum, *cap. cùm personæ, de priuileg. in 6.* at si sunt iam publicata, & iudici nota, vt priuilegia mendicantium, tunc exemptus non tenetur ea ostendere, nec comparere coram ordinario, nec sententia contra eum lata tenebit, ex *clement. pastoralis*, ita Panorm. *cap. cùm ordinem, de rescript. n.* 6. Richard. 4. *dist.* 18. D. Anton. *vbi suprà, in principio*, Syluest. §. 8. *&* 9.

Secundò nota, quòd dicta conclusio intelligitur, quando priuilegia exemptionis non sunt abrogata, nam contingit per leges, ordinationes, aut bullas denuo editas, multa priuilegia præterita abrogari, vel in vniuersum, vel in partem, & licèt priuilegia ipsa contineant clausulas, quòd non possint abrogari, nisi de ipsis fiat mentio, satis est, quòd lex derogans dicat, quòd derogat priuilegia quæcumque, non obstantibus quibuscumque clausulis, &c. quamuis non faciat mentionem in speciali, nec referat de verbo ad verbum, intelliguntur tamen abrogata. Canones de hoc sunt in iure, in quibus non obstantibus priuilegiis exempti subiiciuntur ordinariis, quoad aliquos casus, vt *in cap. ad abolendam, de hæret.* & gloss. *cap.* 1. *de priuileg.* refert alios duos casus, scilicet quando exempti post vota contrahunt matrimonium, & quando religiosi de prouentibus Ecclesiarum parochialium, quarum sunt patroni, non dant sufficiens stipendium Rectoribus earum; sed canones, quos citat, id non explicant. 7

8 Vltima conclusio. Hoc distat inter exemptos degentes intra, vel extra monasterium, nam degentes intrà, super nulla causa possunt conueniri coram ordinariis: degentes verò extrà, in ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum possunt coram ordinariis conueniri, vt dicitur Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 14. Item degentes intrà, non possunt puniri propter delicta ab ordinario, nisi quando extra monasterium cum populi scandalo delinquunt, & non puniuntur à suis Prælatis monitis ab ordinariis, vt id faciant: vt docet Concilium Trident. *sess.* 25. *cap.* 14. degentes verò extrà, possunt puniri ab ordinario, propter sua delicta, vt à contrario sensu colligitur ex Concilio Trident. ex *eodem loco*. Ita docet Nauar. *loco citato*; ex quo infert, vicarium cuiusdam Episcopi non potuisse cognoscere de quodam censu, qui petebatur à quadam religione habente exemptionem cum derogatione *dicti cap. volentes*.

An verò exempti, vt religiosi, & alij possint subiici iudicio ordinariorum, dixi latè *lib.* 4. *summæ cap.* 39. *per totum*. 9

DVBIVM

Dubium XVII.

An iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit propterea, quæ in contrarium proponuntur.

1 Nota dupliciter posse contingere, probationes esse contra veritatem notam à iudice, vel quando reus verè fecit delictum notum à iudice, tamen ex legitimis probationibus apparet innocens, & tunc omnes conueniunt non licere iudici damnare reum propter veritatem à se cognitam. Alio modo quando iudex verè scit aliquem innocentem esse, & tamen legitimè probatur testibus nocentem esse, & hoc vertitur in dubium, an possit & teneatur illum damnare, variæ sunt sententiæ.

2 Prima sententia tenet in nullo casu, nec in vlla causa ciuili, vel criminali, licere iudici talem damnare, sed teneri ipsum absoluere, vel cessare à iudicando. Ita Hugo *l. prætor. ff. de iurisd. omnium iud.* Panormitan. & Calder. *cap. pastoralis, de offic. deleg.* Angel. *verb. iudicare, num.* 7. Lyra *Exodi* 23. Arbor. *lib.* 9. *Theosoph. cap.* 20. & alij, quos Couar. refert.

3 Secunda sententia est, quòd in causis ciuilibus bene potest iudex iuxta probata iudicare, non tamen in causis criminalibus. Ita Adrian. *in quodlib. q.* 6. *art.* 3. Immola, & alij Iurisperiti, *l. à Diuo Pio, ff. de re iud.* Host. Innocent. Felin. *d. c. pastoralis.*

4 Rationes, quibus vtraque fulcitur opinio, sunt prima, iudicare contra veritatem est contra ius naturale, & diuinum; ergo non licet. Item, vtilius nasci scandalum permittitur, quàm veritas relinquatur. *cap. qui scandalizauerit, de regul. iur. in* 6. Item probationes iuridicæ ordinantur ad hunc finem, scilicet veritatem manifestandam: ergo si ad falsitatem inducunt, non sunt admittendæ. Pro secunda opinione est ratio peculiaris Adriani, quia nullus homo est dominus vitæ, & membrorum; ergo ex consensu, & auctoritate reipublicæ non potest iudex habere auctoritatem ad damnandum innocentem in criminalibus, propter probationes in contrarium inductas, quia non potuit transferre in rempublicam dominium, seu potestatem, quam in se non habebat: at verò in ciuilibus, quia homo est dominus bonorum, potuit talem auctoritatem tribuere. Et in hoc sensu intelligunt *cap. pastoralis, de offic. deleg.* vbi dicitur, quòd iudex exequatur sententiam delegati contra innocentem, non in criminalibus, quod esset iniustum, sed in ciuilibus; sic exponunt hoc cap. Panorm. Felin. Alciat. Anchar. & alij.

5 Alia opinio est, bene posse, & teneri iudicem iudicium ferre, & damnare contra veritatem à se cognitam innocentem, qui iuxta allegata & probata nocens est, quando non potest medium iuridicum inuenire, quo se possit secundùm leges excusare. Probatur ratione D. Thom. 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 2. scilicet, quia cùm iudex sit persona publica, & potestas, quia iudicat, sit publica, debet sequi in iudicando scientiam publicam, & non priuatam, id est, quòd sibi innotescit tanquam iudici per media iure & legibus constituta, & approbata. Item, quia contra leges non admittitur probatio in contrarium; ergo nec contra probationes legitimas admitti debet notitia particularis contraria. Sunt etiam aliæ rationes, quas afferunt Doctores citandi. Ita tenent D. Thomas 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 2. & Caiet. *ibi*, Salzedo *in addit. ad Bernard. Diaz, regula* 377. Matienzo *dialogo relat.* 3. *part. cap.* 42. Pinel. *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* 3. *part. cap.* 3. *num.* 33. Iulius Clarus *practi. crimin. lib.* 5. §. *fin. quæst.* 66. *num.* 3. Gratian. *in regul. iuris, regula* 254. *initio*, licèt *num.* 21. hoc limitet, & dicat esse verum ad absoluendum, non tamen ad damnandum innocentem. Turrecrem. *cap. iudicet.* 3. *quæst.* 7. *num.* 1. Ricard. *quodlib.* 3. *quæst.* 25. & 4. *dist.* 18. *art.* 3. *quæst.* 2. *ad* 1. Henricus 3. *quodlib. quæst.* 25. Alensis 3. *part. quæst.* 40. *memb.* 6. *art.* 2. & *quæst.* 34. *memb.* 1. *art.* 4. Tabien. *verbo iudicare, num.* 5. Syluest. *iudex* 2. *quæst.* 5. Armil. *verb. iudex, num.* 6. Abulen. *cap.* 23. *Exod. q.* 6. & 2. *Paralipp. quæst.* 43. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 2. §. 6. & *cap.* 5. §. 2. Viguer. *lib. instit. cap.* 5. §. 2. *vers.* 3. Corduba *lib.* 1. *quæst. q.* 37. Maior. 3. *dist.* 33. *quæst.* 4. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 4. *art.* 2. Couarr. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 1. *à num.* 4. per plures, glossa *cap.* 1. *de offic. ordin.* & *dicto cap. iudicet*, & plures vtriusque iuris Doctores, quos refert Couar. *n.* 6. Nauar. *cap. si quis autem, de pœnit. dist.* 7. *n.* 128. & *in summa c. ap.* 25. *n.* 9. & 10. Perez *lib.* 5. *ordin. tit.* 2. *fol.* 107.

Verùm licèt auctores huius tertiæ opinionis, quæ communior est, in hoc conueniant, tamen differunt in remediis, quibus vti debet iudex antequam ad sententiæ prolationem veniat. Quidam dicunt, quòd si potest, tenetur renunciare officium, quando non sufficeret ad liberandum examinare diligentiùs testes, nec ad superiorem remittere: verùm si renunciare non possit, potest & tenetur secundùm probata iudicare. Ita Syluest. *vbi suprà.* 6

Alij dicunt, quòd in eo casu si iudex habet superiorem, deberet coram populo iurare, sibi constare de opposito, & ideo velle illam causam remittere ad superiorem, & similiter coram ipso superiori debetet iurare veritatem, quam nouit, vt sic liberet innocentem. Ita Caiet. 2. 2. *q.* 67. *art.* 2. 7

Alij dicunt debere remittere causam superiori iudici, & si hoc non potest, non peccare damnando. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 64. *art.* 6. *ad* 3. Tabien. *verbo iudicare, num.* 5. & intelligitur in hoc D. Thomas (vt explicat Caietan. *vbi suprà,*) non quòd remittat, & tradat reum conuictum superiori iudici, id enim esset morti exponere, sed quòd se exoneret negotio, si potest, relinquendo coram aliis, vt si volunt recurrant ad superiorem. 8

Alij dicunt, nec teneri iudicem cedere officio, nec etiam ad superiorem remittere, quia habet iudex potestatem terminandi causam, & sic si non potest aperire falsitatem probationis, potest eum damnare, quamuis non teneatur remittere, debet tamen id facere, quando reus esset persona insignis, & delictum infame. Sic Sotus, Couarr. *vbi suprà num.* 9. 9

Sit tamen prima conclusio. Quando negotium innocentis agitur extra iudicium, vt contingit in distribuendis officiis, & oneribus in conferendis beneficiis, dispensationibus, ordinibus, & aliis huiusmodi, quæ arbitrio, & prudentiæ iudicis committantur, non tenetur probata sequi, sed veritatem, quam ipse certò nouit. Ratio, quia in his rebus non constringitur à legibus sequi probationes. Sylu. *vbi suprà*, dicens id esse apud omnes certum, & quidam iuniores docti. 10

11 Secunda conclusio. Princeps supremus, qui potestatem habet leges condendi, & conditas derogandi, poterit sententiam dicere iuxta propriam, & priuatam scientiam, tametsi contrarium in iudicio probatum sit. Ratio, quia legislator non ligatur suis legibus, & ita potest hac potestate vti. Ita Bart. Albericus, Felinus, Cynus, quos refert, & sequitur Couar. *lib. 1. var. cap. 1. num. 7. fine*, Corduba *lib. 1. quæst. q. 37. fine.* Aduerte tamen hoc citra scandalum fieri debere; quare Princeps publicè coram populo propriam scientiam manifestare debet, quo populo satisfaciat, vt notant Caiet. 2. 2. *quæst. 67. art. 2.* Sotus, Couar. & Corduba *vbi supra.* Imò Orolcius *l. illicita, §. veritas, ff. de offic. præsid. num.* 12. & *infra* dicit idem esse in senatoribus Principum; sed ipsum reprobant Matienzo, & Gratian. *vbi supra*, quia hi non possunt leges derogare. Addunt autem Couar. & Cord. Principem hac in specie æquissimè facere, si reum iuxta ipsius Principis scientiam, innocentem tamen, iuxta allegata immunem à pœna iudicauerit, nisi delictum ita atrox, & reipublicæ perniciosum esset, vt maximè bono communi expediret eius auctorem publicè punite.

12 Tertia conclusio. Iudex inferior antequam secundùm probata iudicet eum, quem certò nouit esse innocentem, tenetur media, & cautelas commodas adhibere, vt sic defendat illum, v. g. suo ingenio se iuuare, iterum, & exactiùs examinando testes & instrumenta, interrogando de tempore, loco, & forma, vt vel sic testium falsitatem deprehendat. Ita omnes Doctores pro tertia sententia citati in hoc enim omnes conueniunt, vt notat Corduba *d. q. 37. in principio.*

13 Quarta conclusio. Si per remissionem talis innocentis ad iudicem superiorem probabile esset eum à morte liberandum esse, probabilius est teneri iudicem remittere. Ratio, quia licèt officium iudicis ad id non obliget, verùm ex communi charitatis lege, teoetur quis quando citra suum magnum detrimentum, potest proximum à morte liberare; sed hoc potest iudex in hoc casu: ergo. Sic Syluest. *vbi supra*, Corduba *d. quæst. 37. vers. ex hac opinione sequuntur*, & innuunt valde D. Thom. Alens. & Tabien. Caiet. *vbi supra*, & tenet etiam Innocent. cum multis aliis, quos refert Panorm. *cap. pastoralis, de offic. deleg.* idem tenet Viguer. *vbi supra.*

14 Quinta conclusio. Quando prædicta media non sufficerent, non tenentur iudices renunciare officium vt vitent damnationem talis innocentis. Ratio, quia cùm quis patitur damnum ex malitia alterius, non tenemur cum tanta iactura propria illum liberare, sicut si per se esset necessarium. Ita contra Syluestrum tenet Sotus, & Caiet. *vbi supra*, Cordub. *d. quæst. 37. versic. secundò corollarie sequitur.*

15 Vltima conclusio. Quando dicta media nihil prosunt, non tantùm potest, verùm etiam tenetur iudex inferior sententiam ferre iuxta allegata, & probata, quidquid io contrarium vt priuatus sciat. Hæc conclusio est tertiæ opinionis; patet eius rationibus, quas omnes vnà cum argumentorum solutione inuenies in Caietano, Soto, & Corduba; consule *ibi* Couat. *vbi supra, num. 9.* Viguer. *vbi supra.*

16 Nota tamen circa hanc conclusionem Guidonem (vt refert Couar.) asserere supremos senatores, qui regiis prætoriis assistunt, non teneri iudicare secundùm probata, quando priuata scientia oppositum norunt. Sed meliùs Couat. *vbi supra, num. 7. vers. tertium*, oppositum docet, quia hi iudices nullam habent à Principe potestatem derogandi legibus.

Dubium XVIII.

Vtrùm sicut iudex, ita & minister possit exequi sententiam contra veritatem sibi cognitam.

Dvo in hac re certa sunt. Primum est, vbi sententia notoriam iniquitatem, vel intolerabilem errorem habet, non tenetur, imò nec potest executor exequi. Notoriam (inquit) non tantùm sibi, sed etiam aliis. Ratio, quia præcipit iudex rem apertè iniustam, & nulla potest excusatio fingi. Patet ex *cap. pastoralis, §. quia verò, de offic. iudic. deleg. & cap. inter cæteras, de re iudic.* Ita D. Thom. *supra quæst.* 64. *art.* 6. *ad* 3. Caiet. 2. 2. *quæst. 67. art. 2. sub finem.* Syluest. *iudex* 2. *q.* 6. Tabien. *verb. iudicare, num.* 6. Angel. *ibi, num.* 8. Armil. *verb. iudex, num.* 37. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 2. *§.* 7. Nauar. *cap.* 25. *num.* 14. Cordub. *lib.* 1. *quæst.* 37. *§. tertiò corollarie*, Alensis 3. *p. quæst.* 34. *memb.* 1. *art.* 4. Richard. *quodlib.* 3. *quæst.* 25. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 1. *n.* 10. referens plures. 1

Secundò certum est, quòd vbi dubius esset minister de iustitia sententiæ, tenetur eam exequi. Ratio, quia in dubio parendum est superiori, *cap. quid ergo*, 21. *quæst.* 3. *& cap. quid culpatur*, 23. *quæst.* 1. Item, quia ministri non est discutere iustitiam sententiæ, sed merè exequi. Ita fere omnes citati. 2

At in duobus versatur difficultas. Primum est, an cùm iudex iuxta allegata, & probata sententiam protulit aduersùs eum, quem minister scit innocentem, teneatur minister sententiam exequi. Duplex est sententia. 3

Prima dicit, nec teneri, nec posse exequi, fundatur in rationibus, quibus probatur iudicem non posse damnare innocentem, si probetur legitimè esse reum. Ita Angel. *vbi supra*, & aliqui, quos refert Syluest. & idem D. Anton. innuit, *vbi supra.*

Secunda sententia ait, posse & teneri exequi, quando non potest commodè se excusare ab executione talis sententiæ. Ratio, quia iudex in hoc casu iustè præcipit, nec obest scientia priuata ministri; quia sententia ferenda est iuxta probata, non obstante notitia priuata oppositi. Ita Sylu. Caiet. Corduba, Alens. Richard. Armil. *vbi supra*, & hæc sententia tenenda est iuxta tertiam sententiam, quam *dub. praced.* defendimus. 4

Secundum, in quo est dubium, an cùm minister certus est, quòd sententia est iniusta, non tamen hoc est aliis notorium, sed ipse solus scit, tenetur eam exequi. Ratio dubitandi est, quia *d. cap. pastoralis. §. quia verò*, sic habetur: *Si delegatus iubeat ordinario, vt sententiam exequatur, tenetur illam exequi, licet sciat esse iniustam, si ab executione excusare se non possit.* Triplex est sententia. 5

Prima dicit, quòd si sententiæ iniquitas soli executori nota & certa sit, potest eam exequi quando commodè se excusare non potest, nisi officio cedat: patet ex *d. cap. pastoralis.* Item, quia executor

quutor tantùm vtitur ministeriali potestate à potestate publica mota. Item, quia sententia iudicis licèt iniusta, dum tamen iniustitia non est in se manifesta, licèt mihi manifesta sit, nec intolerabilem errorem continet, valida est, vt bene docet Soto *lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 4. ad* 2. Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 4. *ad* 2. ergo minister, cuius sententiam validam est exequi, ad id tenetur, quando se excusare non potest: non est enim suum iniustitiam discutere. Ita tenent Caiet. Corduba *vbi suprà*, Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. Idem tenent apertè glossa *d. cap. pastoralis, versic. & si sciat.* Nauar. *vbi suprà, num.* 14. & 15. dicunt enim, quòd si sententia est iniusta, at valida, tenetur minister exequi, at verò si taliter est iniusta, vt sit nulla (explicat Nauarr. quia continet notoriam iniquitatem, vel intolerabilem errorem) non tenetur exequi. Eandem sententiam apertè innuunt D. Thom. & Tabien. Richard. *vbi suprà*, nam solùm dicunt ministrum tunc non teneri exequi sententiam, quando manifestam iniustitiam, vel errorem intolerabilem continet, & hanc sententiam latiùs probat Couar.

6 Secunda sententia tenet ministrum teneri exequi sententiam iniustam, quæ valida est, & in causis ciuilibus, secus in criminalibus. Ita Panormit. *cap. pastoralis.* §. *quia verò, num.* 2. referens Innocentium.

7 Tertia sententia absolutè dicit, non licere ministro exequi sententiam quam nouit certò iniustam esse. Ratio, quia superiori iniustum præcipienti obtemperandum non est. Ita Syluest. *vbi suprà*, Felin. & Alciat. quos refert Couarr. Ex his sententiis, prima vt communior & expressa *dicto cap. pastoralis*, est amplectenda.

Dubium XIX.

An cùm iudex certò nouit aliquem esse innocentem, qui tamen iuxta allegata & probata nocens est, possit illi occultè ianuas carceris aperire, vt sic ipsum à morte eripiat.

1 Respondetur vtique licere, si id absque scandalo fieri possit; quia nulli iniuria irrogatur: siquidem iste verè innocens est. Ita Sotus *lib. 5. de iust. q. 4. art. 2. vers. secunda conclusio.* Alen. 3. p. q. 34. *memb.* 1. *art.* 4. *ad* 1. Corduba *lib.* 1. *q.* 37. *vers. ex hac opinione.*

Dubium XX.

An possit iudex aliquem condemnare, si accusator non sit.

1 Respondetur, in criminalibus non posse. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. Ratio, quia iudex est iustitia animata: iustitia autem est inter duos; ergo vt iudex condemnet, oportet vt interueniant duo, quorum alter sit actor, alter verò reus. Hæc D. Thom. *loco citato.*

2 Nota tamen primò, quòd licèt prædicta D. Th. ratio de causis criminalibus tantùm loquatur: at idem sentit, & probat etiam in causis ciuilibus; sed quia in istis est euidentius, quia petitur bonorum restitutio, quæ ab aliquo peti debet, ideo exemplum posuit in criminalibus, vbi maior erat dubitandi ratio. Ita Caietan. 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. Sotus *lib. 5. de iust. q. 4. art. 3.*

Secundò nota, hoc, quòd absque accusatore procedi non possit, non esse de iure naturæ, sed de iure humano, est tamen valde consonum iuri naturali, & diuino, ita præcipitur *cap. si legitimus, de accusat. & l. illicitas, ff. de offic. præsid.* ita Sotus *vbi suprà* latiùs probans. 3

Tertiò nota, quòd etsi accusator sit necessarius ad puniendum in iudicio, non tamen ad punitionem, quæ via correctionis, & extra iudicium fit; quare parentes filios, & domini seruos puniie possunt communibus suppliciis, absque accusatore, quia ista ordinantur ad delinquentis emendam, & non ad iustitiam vindicatiuam, & satisfactionem partis, & Reipublicæ. Idem etiam est in Prælatis Religiosorum in delictis minoris momenti, quæ tamquam patres castigant, secus in grauioribus, vbi carceribus opus esset. Ita Sotus *vbi suprà*, & docti iuniores. Idem docet Sotus, posse fieri à iudicibus sæcularibus in leuioribus, vt patet *l. l. vlt. ff. de accusat.* vbi leuia audire, & discutere de plano iubentur; secus tamen esset, vbi carceribus opus esset. 4

Quartò nota, aliqua esse præter hominem, cuius proprium est accusare, vicem accusatoris habentia, quæ refert D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. *ad* 2. vbi & Caiet. Sotus *vbi suprà ad* 3. & docti recentiores, quæ quidem sunt quatuor. Primum notorietas criminis: patet ex *cap. euidentia, de accusat. & cap. manifesta,* 2. *q.* 1. Secundum est infamia delicti, non quidem quòd hæc sit sufficiens ad reum puniendum; sed est ad inquirendum contra ipsum absque alio accusatore (Sotus idem dicit de indiciis, quod de infamia, sed fallitur, vt *infrà in cap. de inquisitione* videbitur.) Tertium est denunciatio canonica, quæ fit ad euitanda damna, qualis est ea, quæ Inquisitoribus fit. Quartum cùm via correctionis fraternæ proceditur, & reus euangelica denunciatione denunciatur Prælato ad emendam, & ab illo correctus fuerit rebellis, tunc rebellio accusatoris vicem gerit, vt possit Prælatus absque alio accusatore talem reum punire, vt *infrà cap. de denunciatione,* patebit. 5

Dubium XXI.

An iudex possit dispensare in pœna per legem statuta, illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo.

Nota quòd pœna aliquando est taxata in lege, aliquando verò non, sed committitur arbitrio iudicis, & tunc dicitur arbitraria. Secundò nota ex duplici causa posse euenire, vt remittatur pœna legis, scilicet, vel ex sola voluntate & indulgentia iudicis, vel ex aliqua causa iusta, aut circunstantia, quæ delictum ipsum minuit. 1

Sit prima conclusio. Totaliter pœnam legis remittere nullo modo licet iudicibus inferioribus. Ratio, quia cùm sint legibus subiecti, non possunt in illis dispensare: at illæ cogunt iudices, vt pœnas exequantur. Item, quia iniuriam irrogant parti læsæ, & licèt pars læsa non sit, irrogant reipublicæ iniuriam; datur enim ansa delicta perpetrandi. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. Sotus *lib. 5. de iust. q. 4. art. 4.* Castro *lib. 2. de lege pœnali. cap. 13. conclus.* 1. Syluest. *iudex* 1. *quæst.* 11. Armil. *ibi. num.* 31. Tabien. *verbo dominus, num.* 10. Host. quem refert, ac sequitur D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 2

*cap.*2.§.5. Turrectem. *cap. omnis,dist.* 45. *num.*4. & docti recentiores.

3 Secunda conclusio. Iudex supremus, vt Rex, potest totam remittere pœnam, non tamen pro libito suo, sed quando pars læsa remittit, & inde damnum non sequitur Reipublicæ. Ratio, quia cùm sit legislator, potest ex causa iusta in lege dispensare. Ita omnes Doctores citati, Nauarr. *cap.*25.*num.*14. Castr. *d.lib.*2. *cap.*12. §.*contra hanc secundam.* Felinus *cap. qualiter,* §.*ad corrigendos, de accusat.* & præfati recentiores.

4 Circa hanc conclusionem nota primò ex Syluest. & Castro *ibi*, quòd pœoa aliqoando posita est pro solo bono communi, & tunc sine consensu alicuius, posset Princeps remittere, modò damnum non sequeretur inde booo communi. Aliquando imponitur pro bono communi, & etiam priuato alicuius, & tunc non sat est ad remittendum, non sequi damnum bono communi, sed oportet etiam, vt iniuriam passus consentiat tali remissioni. Idem docti iuniores.

5 Secundò nota, quòd tunc potest iudex supremus remittere pœnam consentiente læso, quando reus vnum tantùm delictum ex fragilitate commisit, non multum atrox, nec cum graui scandalo: tunc enim, si aliquando fiat & rarò, non sequitur nocumentum Reipublicæ; si verò esset homo scelerosus, vt insignis latro publicus, &c. non liceret. Ita Sotus *vbi suprà*, & Caiet. *in summa, verb. iudicis peccata*, dicet mortale peccatum contrahere Regem, qui hunc à pœna eximeret, & Nauar. *vbi supra*, dicit grauissimè peccare. Idem præfati iuniores.

6 Tertiò nota, quòd etiamsi pars læsa non remittat, potest iudex supremus in aliquo casu rarò relaxare pœnam reo, quando esset homo nimis necessarius bono publico. Ita Castr. Sotus, Syluest. Armil. Nauar. *ibi*, & prædicti iuniores.

7 Tertia conclusio. Iudex inferiorum potest pœnam à lege determinatam absque causa iusta minuere, vel augere. Patet ratiooibus primæ conclusionis, & in hac conueniunt Doctores omnes citandi.

8 Dubium tamen est, an ex causa possit talem pœnam aliquando minuere. Duplex est sententia.

Prima tenet noo posse etiam ex iusta causa, nisi quando crimen, ob quod incurritur, tale est, vt super ipso liceat iudici inferiori dispensare. Ita glos.*cap.*1.*de pœnis.* Innoc. Ioan. Andr. Anch. Ant. *ibi*, Henricus *cap. in Archiepiscopatu, de raptorib.* Felin. *d. cap. qualiter, num.*33. Sylu. *iudex* 1. *q.*11. Angel. *verb. pœna, num.* 18. In hanc videtur inclinare Gregor. Lopez *l.*8.*tit.*31.*part.*2.*vers.libre.*

9 Secunda sententia oppositum tenet.

10 Quarta conclusio. Probabilius est posse iudicem inferiorem ex causa iusta pœnam per legem taxatam tempetare, patet *l. quid ergo,* §. *pœna grauior, ff. de his qui notant. infam. l. & si seuerior, & l. si Possidonium.C. ex quibus causis irrog. infam.* Idem innuit *part.*7. *tit.*31. *l.*8. *fine.* Host. quem refert, ac sequitur Turrecrem. *vbi suprà, num.*6. Castro *d.l.*2. *cap.*13. *concl.*2. Tabien. *vbi suprà*, Simanc. *lib. instit. tit.*46. *num.*79. Petez *lib.*8. *ordin.tit.*16 *l.*9. *& lib.*3. *tit.*1.*l.*3. *pag.* 786. Auiles *cap.* 1. *Pretorum, versic. derechamente,* Couar. *lib.* 2. *var. cap.*9. *num.*8. plures referens. Idem tenent docti recentiores Magistri.

11 Nota, hic plures esse causas, ob quas potest temperari pœna delicto præfixa. Prima est ætas, vt pueritia, vel auxilium, §. *in delictis, ff. de minor.* Item senectus, *l. diuus, ff. de termino moto.* Secunda causa est paupertas, quando pœna est pecuniaria, *l. illicitas,* §. *vlt. ff. de offic. præsid.* Tertia est doli defectus; quia scilicet non ex deliberatione, nec consilio, sed subita animi passione, vel dolore commissum est delictum, *l. absentem,* §. *vlt. ff. de pœnis.* Quarta est consuetudo, quæ non sit mala & legitimè præscripta, *cap. cùm contingas, de foro compet. & cap. inquisitionis, de accusat.* Quinta est, si iudex, qui pœnam infligere debet, non habet potestatem infligendi pœnam legis, vt si quis commisisset delictum morte dignum, & iudex sit in sacris constitutus, cui est prohibitum morte damnare, *cap. in Archiepiscopatu, de raptor.* Has causas recenset, & latiùs probat Castrus *d.cap.*13. *post secundam conclusionem.* Sexta causa est, quando meritò speratur ex diminutione pœnæ correctio, & emenda delinquentis, præsertim si pœna mortis plecti debet. Ita Castr. *ibi, concl.* 2. *&* §. *alias causas.* Septima causa est, si post delictum commissum transiit aliquod magnum interuallum, vel tempus, *l. si diutino, ff. de pœnis.* Ita Perez *lib.*3.*ord. tit.*1. *l.*1. *pag.*735. Anton. Gomez *tom.*3.*var.cap.*1. *num.*8. citans Bart. Albert. Salicet. Bald. Panorm. & alios; limitat tamen, nisi fuisset accusatus, & propter eius absentiam non potuit pœna imponi. Octaua est, qoando accusatus fatetur statim sponte crimen, & non metu probationum: tum enim pœna minui debet, nisi animæ, vel Ecclesiæ periculum immineret, Syluest. D.Anton. *vbi suprà*, Armil. *verb. index, num.*32. Turrecrem. *cap. omnis, dist.*45. *num.*6. Tandem pœnam minuendi causa iusta est quæuis circumstantia, ex qua delictum leuius redditur; quia cùm pœna propter delictum incurratur, si hoc decrescit, & illa decrescere debet. Ita Perez *lib.*8. *tit.*16.*l.*9.

12 Secundò nota, has causas tunc tantùm esse iustas ad minuendam pœnam legis, quando lex ipsa non exprimeret nullam aliam debere pœnam imponi, aut manifesta prohibitione non prohiberet pœnam mutari, prout dicitur *cap. super eo, de raptor.* tunc enim non licetet legem transgredi pœnam mutando, ita Castrus *d. vers. alias causas.*

13 Quinta conclusio. Bene potest etiam iodex inferior pœnam legis augere ex causa iusta, vt si multi essent publici latrones, vel multa homicidia, & opus esset exemplo. Ita habetur *part.* 7. *tit.* 31. *l.* 8. *in fine,* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. guisado.* Syluest. Nauarr. Turrecrem. D. Anton. *vbi suprà*, Armil. *verb. index, num.*33. Couarr. plures referens *vbi suprà.*

14 Sexta conclusio. Quando pœna nō est per legem præscripta, sed arbitrio iudicis committitur, tunc potest iudex pœnam temperare, prout qualitas, & circunstantia delicti patitur, & io misericordiam potiùs protendere debet. *l. recipiendum ff. de pœnis.* Ita Syluest. Turrecrem. *num.* 5. D. Thom. 2. 2. *q.*67.*art.*4.*ad* 1. Castrus *d.lib.*2.*cap.*12.*concl.*3. Notat tamen, quòd licèt possit tunc iudex pœnam minuere, non tamen potest omnem pœnam remittere; quia etsi lex iudicis arbitrio committat pœnæ qualitatem, & quantitatem; tamen illi liberum relinquit, vt non puniat. Idem tenent docti recentiores Magistri.

15 Hîc dubitari potest, an quando pœna est arbitraria, possit iudex pœna mortis damnare. Perez

*lib.*8,

lib 8. *ordinam. tit.* 9. *l.* 48. tenet cum aliis, quos refert, partem affirmantem, & dicit se vidisse plus quam semel hoc ita practicari. Contrarium tamen tenet Simancas *lib. instit. tit.* 46. *num.* 81. & *ibi* latè probat, consule ipsos.

DUBIUM XXII.

An ij, qui apud iudices intercedunt, vt pœnas legis remittant delinquenti, peccent.

1 HÆc quæstio ex præcedenti pendet: nam casu, quo iudex peccaret remittendo, manifestum est intercedentem pro remissione etiam peccare: nam qui sic rogat, apertè consentit facto, & consulit; casu verò, quo iudex non peccat, manifestum est licere intercedere. Ratio autem dubitandi est, quia multi viri sancti intercedebant pro reis. Sit

2 Prima conclusio. Nullus potest apud iudicem intercedere, vt tota pœna remittatur reo, nisi fortè pars læsa rogaret pro eo, qui illam læsit, non vt impunitus euadat, sed vt hac ratione ostendat charitatẽ, quam ad illum habet, vt vel sic erubescat esse inimicus. Patet primò, quia iudici non licet totam remittere pœnam, vt dixi *dub. præcedenti.* Ita Castrus *lib.* 2. *de lege pœn. cap.* 13. *concl.* 1. & docti iuniores.

3 Secunda conclusio. Quando meritò spetatur de hominis emenda, qui crimen commisit, licet eam spem habenti pro illo apud iudicem intercedere, vt pœnam legis temperet, & similiter quando est alia causa iusta ad minuendam pœnam. Ratio, quia tum iudici licet pœnam minuere, vt dixi. Ita Castrus *ibi conclus.* 1. & dicti iuniores.

4 Tertia conclusio. Quando nulla est causa iusta ad minuendam pœnam, vel lex specialiter pœnæ mutationem prohibet, non licet id petere à iudice. Ratio, quia non licet iudici tunc minuere, vt dixit Castrus *ibi*, *&* § *alias causas*, *&* *concl.* 3.

5 Quarta conclusio. Quando ex remissione, vel mutatione pœnæ sequitur damnum, vel iniuria parti læsæ, vel fit contra ius alicui debitum, tunc non licet intercedere apud iudicem, vt pœna iustè debita remittatur, vel minuatur. Ratio, quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona: malum autem est violare ius proximi contra eius voluntatem. Ita Castrus *vbi suprà, concl.* 4. Hæ conclusiones, & rationes sunt desumptæ ex D. August. *in aliquibus locis*, præsertim *epist.* 54. ad Macedonium, quia illi obiiciebat facere contra ius, dum pro impiis fundebat apud iudices preces.

DUBIUM XXIII.

An iudex post sententiam latam, qua pœna aliqua damnauit reum, possit pœnam illam minuere.

1 REspondetur negatiuè, siue pœna illa esset taxata per legem, siue arbitraria. Ratio, quia iam officio suo functus est. *l. quod iussit. ff. de re iudic.* tradit Bart. *l.* 1. *in princip. num.* 4. *ff. si quis ius dicenti*, & *ibi* Iason. Cardin. & Panor. *c.* 3. *de pœnis*, Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *n.* 8. Castrus *lib.* 2. *de lege pœnal. cap.* 1 2. *vers. tertia conclusio*, & docti iuniores. Sed nota tria.

2 Primum est hoc deficere in crimine hæresis, in quo hoc speciale est, vt etiam pœnam per sententiam impositam possit iudex minuere, *cap. vt commissi.* §. *vltimo*, *de hæret. in* 6. Notat Castrus *ibi*, glossa *vers. mutandi.* Armil. *verbo index, num.* 16. & docti iuniores.

Secundum est, quòd de iure huius Regni (licèt aliud esset de iure communi) si iudex damnauit aliquem pœna pecuniaria Cameræ Regis applicanda, potest sententiam mutare, & pœnam tollere, si reus damnatus esset adeò pauper, vt soluendo non esset; ita disponit *l.* 4. *tit.* 2 2. *part.* 3. & notat *ibi* Gregor. Lopez *vers. pœna*, in hoc corrigi ius commune. Idem notat Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 16. *l.* 9. Auendaño *de exequend. mand. Regum. cap.* 3. *num.* 11. vbi dicit hoc procedere, licèt pœna sit lege statuta contra Gregorium Lopez *ve. f. por yerro*, docentem oppositum, & dicit tantùm, quando pœna applicatur Regi: sed Gregor. Lopez *vers. mayormente*, dicit etiam quando applicatur operibus publicis, vel aliis, quia lex dicit, *maximè quando Regi.* Auiles *cap.* 1. *Prætor. vers. derechamente.* 3

Tertium est, si iudex (vt plerumque fieri solet) aliquem ob crimen pœna pecuniaria damnarit, hoc addito, quòd si eam intra id tempus non soluerit, quod præfigit in sententia, publicè flagelletur: nihilominus potest iudex, non soluta pecunia, intra eum diem, pœnam eandem pecuniariam, omissa corporali, executioni mandare, nam is index in tali sententia, verè pecuniaria pœna delinquentem punit: vtitur tamen corporalis pœnæ comminatione, vt faciliùs & diligentiùs pecuniam reus soluat. Ita Corneus *lib.* 3. *consil.* 5. Couar. *d. n.* 8. & docti recentiores Magistri. 4

DUBIUM XXIV.

An iudex inferior possit mutare, vel interpretari sententiam, quam semel tulit.

SIt prima conclusio. Sententiam interloquutoriam potest quiuis iudex mutare. *cap. qualiter* 1. *de accusat. l.* 2. *t. t.* 22. *part.* 3. Panormit. quem refert, ac sequitur Armil. *verbo index, num.* 16. Tabien. *ibi num.* 23. Angel. *num.* 25. Bart. & Iason *l. index posteaquam*, *&* *l. si index. ff. de sentent. & re iudic.* idem Gregor. Lopez *d. l.* 2. *vers. lo puede.* vbi dicit, quòd licèt variæ extiterint sententiæ de qua interloquutoria hoc intelligatur: at verius est intelligi de quacumque. Contrarium in interloquutoria vicem definitiuæ habenti, tenet Lanias *de attent.* 2. *p. cap.* 1 2. *limit.* 1. *num.* 53. Francus *cap. cum cessante, de appellat.* non potest tamen reuocare interloquutoriam, quando appellationi detulit, vt dixi *suprà lib.* 3. *dub.* 31. Nec potest etiam quãdo ab interloquutoria est appellatum, & iudex à quo est inhibitus per iudicem ad quem, vt *ibidem* dixi. Nec potest etiam post decem dies sine licentia eius pro quo data est: nec quando appellans fecit expensas, nisi priùs reficiantur. Hæc Innocent. vt refert, & sequitur Syluest. *verbo appellatio, quæst.* 6. Tabien. *ibi quæst.* 15. *n.* 18. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 14. §. 2. 1

Secunda conclusio. Sententiam diffinitiuam semel à se datam non potest iudex mutare. Ratio, quia functus est iam officio suo. *l. iudex ff. de re iudic. cap. in literis, de offic. deleg. l.* 3. *tit.* 2 2. *part.* 3. vbi Gregor. Lopez *vers. toller.* Tabien. Angel. Armil. *vbi suprà*, Syluest. *index* 2. *q.* 8. Panorm. *cap.* 1. *de postulat.* 2

postulat. Couar. *lib.* 1. *variar.cap.* 1. *num.* 4. *fine*, quod adeò verum est, vt procedat, etiam si postea manifestum esset iudici sententiam esse iniustam ex fide instrumentorum, quæ post sententiam ipsi exhibentur. Ita Couar. *ibi*, plures referens. Id etiam procedit in iudice arbitro, *cap. cum olim, de arbitr.* ibique Panorm. Syluest. Armil. Tabien. Angel. *vbi suprà.*

3 Nota tamen hanc conclusionem pati aliquas exceptiones. Prima est, quam dixi *dub. preced. n.* 3. Ita Gregor. Lopez *versic. toller*, & *ibi* probaui. Secunda est, quando iudex tulit sententiam absente altera parte: tunc enim, si pars altera veniat antequam surgat iudex ex tribunali, in quo sententiam tulit, & petat suas rationes audire; si quando citata fuit, dixit, se nolle comparere, tunc sententia non reuocatur; si verò tacuit, vel dixit se venturum, tunc sententia reuocatur: at in priori casu potest appellare. Ita disponitur *l.* 4. *tit.* 22. *part.* 3. & tenet Gregor. Lopez *vers. toller*, & *eadem l.* 4. Tertia est, quando iudex sententiam diffinitiuam de re principali protulit, nulla tamen mentione facta de accessoriis, scilicet de fructibus, vel redditibus rei principalis, vel non damnauit expensis aduersarium, tunc enim potest eadem die, qua sententiam tulit, & non alia die corrigere & supplere hæc accessoria, patet *l. Paulus, la* 1. *ff. de re indic.* & *l.* 3. *tit.* 22. *part.* 3. & tenent Syluest. & alij, quos refert, *vbi suprà.* Greg. Lop. *ibi*, & notat *ibi vers. en aquel dia*, cum Baldo, intelligi de die iudiciali, in quo lata est sententia; non autem de die naturali vigintiquatuor horarum: vnde si lata fuit sententia hac nocte, non potest cras corrigi. Nota etiam idem esse dicendum, scilicet posse suppleri, & corrigi eandem sententiam, eadem die, quando licèt mentionem fecerit de fructibus, vel expensis, non tamen rectè de his iudicauit, sed vel defecit, vel excessit in aliqua quantitate. Ita disponit *eadem l.* 3. & notat *ibi* Gregor. Lopez *vers. mas, o, menos*, licèt aliqui, quos *ibi* refert, stando in iure communi, sentiant oppositum, dicentes intelligi hanc tertiam exceptionem, quando iudex nullam prorsus de fructibus & expensis mentionem fecit. Quarta exceptio est in crimine hæresis, vt dixi *dub. preced. num.* 2. Vltima exceptio est in Rege, vel Præside summo consilij Regij, qui mutare possunt sententiam diffinitiuam à se datam. Ita *d. l.* 3. *partita.*

4 Tertia conclusio. Non possunt etiam iudices inferiores suam diffinitiuam sententiam interpretari, quando dubia esset interpretatio, quia si esset clara, & iuri consona, possent. Maiores autem iudices possunt, ita tamen, vt non corrigant, vel mutent, sed tantùm declarent. Ita Sylu. *vbi suprà*, plures Doctores, & textus referens, vbi etiam docet cum aliis, statutarios deputatos à populo ad condendum statuta, non posse ea interpretari, sed recurrendum esse ad populum, quia illi functi sunt iam officio suo.

Dvbivm XXV.

An iudex possit compellere partes ad concordiam, & compositionem.

1 Sit prima conclusio. Regulariter id non potest in ciuilibus, etiam Princeps ex potestate ordinaria, *l.* 1. *ff. de n. n. oper. nunc.* Ratio, quia non potest alicui ius, quod habet, interdicere. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Syluest. *index* 1. *q.* 7. *dicto* 3. Angel. *n.* 4. Tabien. *n.* 2. Armil. *n.* 4.

Secunda conclusio. Si lis esset valde longa, & difficilis, & iura partium omnino ignota sint, potest iudex compellere partes ad compositionem, *cap. placuit*, 90. *dist.* Ita Panorm. *cap. fin. de transact.* Syluest. Armil. Tabiena, *vbi suprà.* 2

Tertia conclusio. Si verò iura alicuius partis iam essent aperta, vt quia conclusum est in causa, & sic iudici constat pro qua parte sententiam ferre debeat, non potest ad compositionem partes inducere, nisi ex aliqua speciali circunstantia: vt quando aduersarius, qui ius non habet, est potens, & ad appellandum paratus, & sic multum læderet alterum, qui pauper est, & tunc creditur consultus esse ad compositionem reduci, tunc posset iudex hortari ad compositionem, Syluest. Tabien. Armil. Item, quando esset contentio inter aliquas personas insignes, etiam in ciuilibus, ex qua timeretur graue scandalum, posset iudex, vt Reipublicæ paci consulat, ipsas ad concordiam reducere, Perea *lib.* 4. *ordinam. tit.* 8. *l.* 1. *pag.* 1483. 3

Dvbivm XXVI.

An homo teneatur ad accusandum.

De hac re agit D. Thom. 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 1. vbi duo fundamenta præmittit. Primum est. Hoc distat inter denunciationem euangelicam, & accusationem, quòd illa ordinatur ad denunciantiemendam; & sic illi infligetur pœna aliqua, ordinatúrque ad eamdem emendã; hæc verò ordinatur ad bonum commune Reipublicæ. Secundum est, accusator tenetur probare delictum de quo accusat. Tertiò præmittendum ex *infrà* dicendis, triplicem esse viam cognoscendi crimina, & in his procedendi, scilicet denunciationis, inquisitionis, & accusationis. Ratio distinctionis est, quia aut crimen est ita secretum, vt nullo modo probari possit, & tunc proceditur per denunciationem: aut est probabile, occultum tamen, vt distinguitur contra famosum, & tunc proceditur per accusationem: aut est publicum, id est, famosum, & tunc proceditur per inquisitionem: aut est notorium, & tunc non indiget strepitu iudicij, & de his tribus procedendi modis, seorsum est agendum. Quid autem inter hos distet, dicam infrà in capitibus de denunciatione, & inquisitione. 1

Quartò præmittendum est, *accusationem*, secundùm D. Thom. *esse delationem rei de crimine in libello ad vindictam, propter bonum commune*, id est, manifestatio criminis de homine reo facta iudici secundùm ordinem iuris, compellendo eum, vt puniat propter bonum commune, & quia hæc diffinitio propriè pertinet ad causas criminales, ideo vt omnes accusationes comprehendat, oportet addere, *vel ordinata ad instaurandum interesse accusatoris.* 2

His suppositis circa propositum dubium, quidam tenent in nullo euentu accusationem esse in præcepto. Ratio eorum est, quia cuicunque crimini per denunciationem consuli potest: ergo non oportet accusare. Ita glossa *cap. quapropter*, 2. *q.* 7. *vers. deferre.* Angel. *verb. accusatio*, *n.* 2. 3

Nihilominus dicendum est, quòd in causa priuata 4

uata non tenetur quis accusare. Ratio, quia potest iuri suo cedere, & remittere iniuriam sibi illatam. Verùm vbi crimen in commune damnum corporale, vel spirituale redundat, & aliter perfectè medium adhiberi non potest, quia necesse est, vt non tantùm damno obuietur, sed etiam, vt reus puniatur ad arcendum alios; tunc tenetur is, qui crimen tale probare potest, accusare. Ratio, quia tenetur quisque ex charitatis lege bono communi consulere: si verò non potest sufficienter probare, non tenetur accusare, quia accusator tenetur probare crimen de quo aliquem accusat. Ita D. Thom. & Caiet. *suprà*. Turrecr. 2. q. 7. *cap. 1. n. 5*. Armil. *verbo accusatio, n. 6*. Tabien. *n. 2*. Roscl. & Supplementum *ibi*, Sylu. *q. 2*. Sotus *lib. 5. de iust. q. 5. art. 1. & lib. de secret. membr. 2. quæst. 5. conclus. 1*. & *ibi* Corduba, Nauar. *cap. 13. num. 32. & cap. inter verba, corol. 60. num. 638*. Simanc. *lib. institut. tit. 4. num. 1*. Alcozer *in summa, cap. 26. §. el accusador*, & alij.

Oportet tamen hîc aliqua notare.

5 Primum, quòd licèt in causis propriis, & priuatis non teneatur quis accusare: at potest compelli à iudice propter bonum commune, vt saltem declaret coram ipso, quis eum offenderit, vt de sua depositione oriatur informatio, vel inquisitio, nisi persona offensa esset de priuilegiatis ad testificandum: tunc enim cogi non possèt. Auton. Gomez *tomo 3. variar. cap. 1. n. 24*.

6 Secundum est, quod Bart. *l. in eum, de accus.* asserit, posse iudicem in casu homicidij compellere offensam partem, vt accuset; quod tamen Nauar. *d. n. 638*. dicit communiter reprobari, at verum tenere, vbi homicida esset nimis Reipublicæ perniciosus, & delictum probari posset.

7 Tertium est, non teneri quempiam iuridicè denunciare ad recuperandum damna, quæ accepit, nisi esset adeò pauper, vt nó posset familiam suam alere, nisi bona illa ratione iniuriæ sibi debita recuperaret. Ita Sotus *d. membr. 5. q. 5. vers. & confirmatur*, post secundam conclusionem. Nauarr. *d. corol. 60. n. 640*. & docti iuniores.

DVBIVM XXVII.

An accusationem debeat necessariò præcedere secreta monitio? id est, an accusans teneatur priùs corrigere reum, vt si corrigatur, cesset ab accusatione.

Qvadruplex est sententia.

1 Prima tenet non necessariò debere præcedere monitionem. Ratio, quia accusatio non ordinatur præcipuè ad peccatoris emendam, sed ad punitionem, propter bonum commune. Ita tenent Angel. *verbo accusatio, num. 1*. Armil. *n. 3*. Tabien. *num. 1*. Abul. *cap. 18. Matth. q. 97. ad 6*. glossa *cap. licet Heli, de simon. vers. inscriptio*, Palud. *4. dist. 19. q. 4. vers. ad argumentum*, Turrecrem. *cap. si peruenerit, 2. q. 1. n. 30. ad 5*. Nauarr. *cap. inter verba, corol. 6. num. 640*. Adrian. *4. q. de correct. §. ad argumentum antea positum, in solutione ad 2*. Sotus *lib. de secret. memb. 2. q. 5*. post quartam conclusionem, & Cordub. *circa eandem conclusionem*, & D. Th. *4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæstiuncula 1. ad 4*. Nauar. *lib. 2. de restit. cap. 4. à num. 154*. dubitat, & saltem dicit, non peccare contra iustitiam, bene tamen contra charitatem.

Secunda sententia tenet, prærequiri monitionem in foro conscientiæ, vbi spes emendæ esset, & non esset periculum in mora. Ratio, quia lex charitatis poscit, vt quàm minimo dispendio fieri possit, damnis occurramus; ergo cótra charitatem erit accusare vbi per viam faciliorem, & ex qua non tantum damnum proximus patitur, damno communi occurri potest. Ita Syluest. *verbo accusatio, q. 3*. Durand. *4. dist. 19. q. 4. ad 1*. 2

Tertia sententia tenet, quòd vbi est præceptum de accusatione, non prærequiritur monitio: at vbi non est tale præceptum, sed tantùm potest quis accusare, vel non, tunc tenetur præmittere secretam monitionem, si spes emendæ sit. Ita Caiet. *suprà quæst. 33. art. 7. ad 3*. 3

Vltima sententia media est, & tenenda, & explicabitur aliquibus conclusionibus. 4

Prima conclusio. Quando accusatio fit ab homine in causa propria priuata ad recompensationem iniuriæ acceptæ per pœnam reo inferendam, non est necesse præcedere monitionem. Ratio, quia talis accusatio non ordinatur ad delinquentis emendam, sed ad satisfactionem damni, & iniuriæ, propter commune bonum, & in hoc deficit secunda, & tertia opinio, quia hæc est vera accusatio, & non est in præcepto, & tamen non requirit monitionem. Ita tenent Doctores primæ sententiæ, & Sotus *lib. 5. de iustit. quæst. 5. artic. 1. dub. 3*. Nauarr. *suprà*; & docti recentiores Magistri.

Secunda conclusio. Quando crimen esset publicum, & iudex præciperet tale crimen accusari, non est necessaria admonitio. Ratio, quia ibi quæritur per accusationem, vt Reipublicæ fiat satisfactio, cui illata est per scandalum iniuria, & in hoc consentimus cum prima & tertia opinione, nec secunda contradicit, quia ipse Syluest. *ibi quæst. 9*. cum Innocen. & glossa quadam, quam refert, docent huiusmodi crimina, licèt emendata sint, licere accusare, & probat ratione dicta, & ita docti iuniores. 5

Tertia conclusio. Vbi crimen esset occultum, id est, non publicum, & non prosequeretur quis causam propriam, sed alienam boni communis, vt quia crimen est Reipublicæ perniciosum, tunc si quis certissimus est per suam monitionem profuturum omnino, tenetur illam præmittere: si verò non omnino certus esset, tenetur statim denuntiare, vel accusare. Conclusio patebit ex *infrà* dicendis, *cap. de denunciatione*. Sed probatur prima pars, in qua discrepamus à prima sententia, & illam tenent Doctores secundæ & tertiæ, & Sotus *loco proximè citato*; quia ille reus adhuc habet possessionem honoris, & famæ, & per solam monitionem potest damnis occurri; & adduncmulti iuniores docti teneri ad restitutionem, si denunciat, quia peccat contra iustitiam. 6

DVBIVM XXVIII.

An sit licitum accusare delictum, quod quis sufficienter probare non potest, & an semel accusatum liceat iterum accusare.

SIt prima conclusio. In causa criminali, qui propriè accusat aliquem ad punitionem, si non est certus de crimine, vel habet testes, quibus legitimè probare possit, peccat mortaliter. Ratio, 1 quia

quia iniuriam infert reo, eius famam iniustè lædens,& se exponit periculo talionis pœnæ. D. Ant. 2.p.tit.1.cap.19.§.5.

2 Secunda conclusio. Regulariter non licet accusatum de aliquo delicto, iterum de eodem delicto accusare, nisi illud iteret; in aliquibus tamen casibus licet, quos vide in Syluest. *verbo accusatio, quæst.* 10. vbi ex aliquibus legibus duos colligit casus, qui excipiuntur. Primus est, vbi secundus accusator doceret primum præuaricasse. Secundus, si suum dolorem prosequens, ignorat accusationem institutam ab alio.

Dubium XXIX.

An pactum, vel iuramentum de non accusando valeat.

1 Quidam dicunt, quòd respectu peccati præteriti iam commissi valet, & sic qui tale pactum, vel iuramentum fecit, tenetur non accusare: at respectu peccati futuri, & perpetrandi nihil valet, nec obligat. Ratio differentiæ, quia quando est de peccato præterito, non datur ansa delinquendi, sic autem quando est de peccato futuro. Ita glossa *cap. quemadmodum, de iureiur.* Angelus *verb. accusatio, n.6.*

2 Alij tenent, iuramentum tale valere, siue sit de peccato præterito, siue de futuro, quando est non in causa criminali, sed in ciuili: at pactum sine iuramento, nec in causa criminali, nec in ciuili de delicto perpetrando valet. Ita Panorm. *d. cap. quemadmodum.* Sit tamen

3 Prima conclusio. Quando accusatio est in præcepto, vel in consilio, quia est promotiua maioris boni, vel seruitij Dei, tunc iuramentum de non accusando nil valet, siue peccatum sit perpetratum, siue perpetrandum; licèt enim hoc frequentiùs inueniatur in peccato futuro: at potest etiam reperiri in præterito, vt si non sit emendatum, vel pendet in futurum alicuius damnum. Ratio, quia iuramentum de non adimplendo præcepto, vel consilio, nullum est. Ita Syluest. *verb. accusatio, quæst. 6.* & aliqui docti recentiores.

4 Secunda conclusio. Quando non est debita ex præcepto, nec ex consilio, sed est in recompensam propriæ iniuriæ, vel alterius; vel in ordine ad ipsum accusatorem rei pertinentis, vel ordinata ad commodum temporale, vel accusatio talis in ordine ad animam, est indifferens, tunc valet pactum, vel iuramentum, quia non est contra bonos mores, nec maioris boni impeditiuum. Syluest. licèt non expressè, sed ex eius doctrina *ibid.* colligitur. Ita nonnulli recentiores Magistri.

Dubium XXX.

Qui prohibeantur accusare, & qui non.

1 Prima conclusio. Quando crimen est priuatum, & nulla pœna debetur fisco, tunc illi tantùm accusare possunt, ad quos illa iniuria pertinet; quando verò debetur fisco pœna aliqua, quia redditur quodammodo causa publica, potest quilibet de populo accusare. Ita tenent plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo accusatio, q.4.*

2 Secunda conclusio. Si delictum sit contra rempublicam, & bonum commune, tunc potest quilibet accusare, demptis illis, quibus specialiter lege, vel statuto, vel consuetudine prohibetur accusare, vt sunt infames, excommunicati, & aliæ personæ secundùm ius inhabiles ad accusandum; propter ætatem, sexum & conditionem. Ratio, quia accusator est actor, & ideo debet habere auctoritatem, & qualitates ad accusandum, *l.qui accusa. ff. de accusat.* D.Thom. 2.2.*quæst.*68. *artic.* 1. *ad* 1. Sotus *de sigillo, membr.* 2. *quæst.*5. *vers. sed dubium est, & lib.* 5. *de iust. quæst.* 5. *art.*1. Syluest. *vbi supra.* Nota tamen tales bene posse, & teneri ad denuntiandum. Ita Sotus, & Caiet. *ibi*; & latiùs de hoc dicam *infra cap. de denunciatione.* Item, nota istas personas posse in causa propria, vel suorum accusare, *l.fin.ff. de priuat. delict.* Item, quando delictum est contra aliquã legem, vel diuinam, vel humanam, cuius violatio non est in iniuriam tertiæ personæ, tunc quilibet, etiam infamis, & excommunicatus, &c. potest accusare; vt si quis noctu contra legem incedat armatus, vel præter horam, vel peieret, vel blasphemet: sic notant plures, quos refert, & sequitur Sylu. *ibi.*

3 Tertia conclusio. Clerici in causa sanguinis accusare non possunt: bene tamen denunciare, quando delictum est contra ipsos, vel rempublicam, vel in damnum tertij pendens in futurum. Hæc secunda pars probabitur *cap. sequenti, de denunciatione.* Prima verò probatur: id enim non decet clericos propter honestatem, & mansuetudinem, quam tenentur repræsentare, *cap. his, quibus,* 23. *quæst.*8. *cap. clericis, & cap. sententiam, ne clerici, vel monachi.* Vnde prohibitio hæc est de iure humano, in quo ea causa posset Papa dispensare. Ita Sotus *membr.* 2. *quæst.*5. *vers. ex hac conclusione, & lib.*5. *de iust. quæst.*5. *art.*1. *fine*, vnde dum Syluest. *vbi suprà* dicit, licere clericis in his causis accusare, nomine accusationis denunciationem iuridicam intelligit. In aliis tamen causis, quæ non sunt sanguinis, bene possunt clerici propriè accusare in propriis iniuriis, non tamen in aliorum iniuriis, nisi necessitate iuris naturalis vrgente, ne tebus odiosis se immisceant, ex *cap. sicut sacerdos* 2. *q.*7.

Quarta conclusio. Laici non possunt accusare clericos, nisi in aliquibus criminibus, vt hæresi, læsæ maiestatis, sacrilegio, simonia, Syluest. *verb. crimen, q.*3. 4

Vltima conclusio. Subditi prohibentur accusare Prælatos, & serui dominos, 2. 2. *quæst.*7. *per totam*; sed hoc intelligitur ex odio, secus si ea charitate. Ita D.Thom. 2.2.*quæst.*68.*art.*1.*ad* 1. Sotus *membr.*2.*q.*5.*vers.notandum.* 5

Nota tamen ex D. Thom. 2. 2. *quæst.*68. *art.*2. non opottere denunciationem fieri in scriptis, bene tamen accusationem. Quod intelligitur regulariter: nam in criminibus leuibus & notoriis non oportet, vt fiat accusatio in scriptis, *l.leuia, ff. de accusat.* consule D.Thom. 2.2.*quæst.*68.*art.*3.& 4. vbi alia, & Sotum *lib. de secret. membr.*2.*q.*5.& *lib.*5. *de iust. q.*5.*art.*2. 3. & 4. tantùm esset hic disputandum an accusato liceat offerre aliquid accusatori, vt desistat ab accusatione, & huic liceat desistere, sed de hoc *infra, cap. de reo.* 6

CAPVT

CAPVT II.

De denunciatione.

SVMMARIVM.

Dvb. 1. *Quibus casibus obliget ex precepto correctio fraterna.*

2. *Quæ sit materia de qua teneamur corrigere.*
3. *An sit peccatum omittere correctionem timore mortis, vel alio iusto.*
4. *An personæ priuatæ, vel saltim Prælati teneantur inquirere peccata, quæ corrigant.*
5. *An secreta monitio debeat præcedere denunciationem.*
6. *An quando crimen est occultum, & tantùm in peccantis damnum, & secreta monitio non prodest, teneamur vltrà procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum.*
7. *An sit necessarium prius adhibere vnum testem, quam duos? & an possint plures quàm duo adhiberi? & an testes debeant esse ex his, qui aliàs norunt crimen fratris.*
8. *An quando homo dubitat, an sua monitio, vel denunciatio sit profutura, excusetur à correctione & denunciatione.*
9. *An omnes teneantur ad denunciationem faciendam, vel aliqui excusentur.*
10. *An clerici teneantur ad prædictam denunciationem faciendam, etiam in causa sanguinis.*
11. *An Prælatus, vel iudex possit punire hominem, de quo denunciatum est aliquod crimen.*
12. *An quando iudex procedit ad denunciati punitionem, possit eum punire integra legis pœna.*
13. *An denunciator possit esse testis contra delinquentem, vt sic procedatur ad punitionem.*
14. *An quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciare delicta, sit prius facienda secreta monitio.*
15. *An peccata præterita iam emendata sint denuncianda ad mandatum superioris.*
16. *An crimina non visa, sed tantùm audita, sint denunciande.*
17. *An sit denunciandum Prælato, qui creditur nullum remedium adhibiturus.*
18. *An aliquæ personæ propter priuilegium iuris excusentur à denunciando ad mandatum iudicis, vel à testificando, si iudex eas specialiter vocet, vt testimoniũ ferant? & an qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, teneantur denunciare ad mandatum iudicis.*
19. *An filius teneatur patrem hæreticum denunciare Inquisitoribus, & comprehendantur sub edictis talem denunciationem iubentibus.*
20. *An teneantur illi denunciare ad edicta, vel testificari, si iudex interroget, quibus delictum pro consilio, vel remedio capiendo, vel sub sigillo secreto detectum est.*
21. *An qui iurauit non denunciare, vel non ferre testimonium, teneatur respondere ad edicta, vel iussus à Prælato testificari.*
22. *An propter damnum, quod denunciatori, vel reo denunciato sequitur, excusetur quis à denunciando, vel testificando.*
23. *Quæ sint causæ in summa, ob quas quis excusetur à mandatis de denunciandis criminibus.*
24. *Quæ causæ excusent à denunciatione facienda de rebus furtiuis.*
25. *Quantum temporis duret edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum, & similiter literæ excommunicatoriæ, quæ promulgantur ad partis petitionem, vt sibi aliquid restituatur.*
26. *An errent iudices, præcipiendo generaliter in edictis malefactores denunciari.*
27. *Quod sit discrimen inter eum, qui respondet ad edicta, vt testis, & inter eum, qui vt denunciator.*

PROOEMIVM.

ANTEQVAM ad dubia deueniamus, aliqua supponẽda sunt fundamenta.

1 Primum, quid sit denunciatio: est enim manifestatio criminis facta superiori, vt remedium, aut correctionem, aut pœnam ex officio adhibeat, & differt ab accusatione, quia per accusationem petitur punitio, ac vindicta delinquentis, & ad ipsam præstandum compellitur, & obligatur iudex ab ipso accusatore: per denunciationem verò nil à iudice petitur, sed illius arbitrio, & officio relinquitur, vt faciat quod debet, & viderit expedire.

2 Secundum fundamentum. Denunciatio est triplex: Euangelica, Iudicialis, & Canonica. Euangelica est illa, quæ fit superiori ad correctionem, & emendam ipsius peccatoris ordinata, itaut hoc sit principalis finis, & formale obiectũ, quod intendit, qui denunciat, & cui denunciatur, & de hac dicitur quod fit superiori, non tamquam iudici, sed tamquã patri, & priuatę personæ, id est, non vt exequatur partes iudicis, quæ sunt, iudicare, & punire, sed partes, quas exequitur pater, & quilibet proximus, quæ sunt corrigere. Iudicialis est illa manifestatio criminis, quæ fit iudici de aliquo peccatore ordinata ad satisfactionem, & recompensam, id est, vt ipse peccator satisfaciat, & soluat, quod debet, siue id, quod debet, sit damnum, & interesse alicuius personæ particularis; siue sit aliqua pœna, vel mulcta, quæ fisco debetur, & ideo ista denunciatio aliquando est publica, id est, quæ fit ab officiali publico ad soluendam aliquam pecuniam publicam, quæ ex lege debetur. Aliquando est priuata, id est, quæ fit à persona priuata, ad satisfactionem priuati damni, & debiti. Hæc denunciatio dicitur iudicialis; quia fit secundùm formam iuris, & cum solemnitate iuris, scilicet in scriptis, & cum probatione facta ab ipso denunciante: quamuis non sit hoc necessarium, quia etiam de plano, & sine iuris forma fieri potest. Et licèt hæc denunciatio sit accusationi similis, & sæpe sub accumulationis nomine intelligatur: at verè differt ab accusatione propriè dicta, quia accusatio ordinatur ad punitionem, & vindictam publicam, & accusator, qui & actor est, tenetur probare sub talionis pœna. In denunciatione verò iudiciali non sic est, quia licèt fiat iudici, vt personæ publicæ, & aliquando ordinetur ad punitionem, id tamen fit à iudice ex officio. Denunciatio canonica est illa, quæ fit superiori ad impediendum mala, & damna, quæ ex peccato procedunt, siue sint in perniciem publicam, siue in damnum tertiæ personæ. Itaque finis & obiectum istius denunciationis est impedire, & reprimere mala, & incommoda aliorum, vt per iudicem reprimantur. Dicitur canonica, quia iure canonico est inuenta, cuius est omnibus peccatis, & damnis animarum

remedium adhibere: differt autem à iudiciali, quia illa ordinatur ad commodum, & interesse ipsius denunciantis, canonica verò ad euitandum damna.

3 Tertium fundamentum. Circa illa, quæ de triplici denunciatione dicta sunt, aduertenda sunt aliqua. Primum, quòd licèt alia sint denunciationum genera apud auctores: at omnia reducuntur ad ista. Item licèt dicatur, nullam istarum denunciationum ordinari ad punitionem, & vindictam publicam, sicut accusationem, intelligitur quoad id, quod per se intendit, & ex natura sua denunciatio ordinatur: nam per accidens propter denunciati incorrigibilitatem, aut propter mali grauitatem, quod nequit aliter impediri, & propter alias causas, quæ possunt insurgere, bene potest ex denunciatione sequi, vt denunciatus puniatur, vel procedatur ad vindictam publicam, vel etiam si per se ordinetur ad punitionem propter bonum publicum, vt aliquando fit, adhuc differt ab accusatione, quia denunciator non petit talem vindictam, sed relinquit iudicis arbitrio, vt agat ex officio. Item nota, quòd licèt ista tria denunciationum genera sint distincta, aliquando tamen possunt coincidere, ita vt eadem sit euangelica ad emendam, & canonica ad vitandum damna; quia potest contingere, vt debeat homo duos, vel tres fines intendere, tamen verè differunt, & est diuersa forma in illis seruanda, & diuersa obligatio, ex Innocentio *cap. nouit, de iudic.* & Doctoribus iuris *ibi*, D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 9.* Syluest. *verb. denunciatio, §. 5.* Soto *de sigillo, membr. 2. quæst. 5. & de iust. lib. 5. quæst. 5. art. 1. & q. 6. art. 2.*

Dubium I.

Quibus casibus obliget ex præcepto correctio fraterna.

1 Quia acturi sumus de denunciatione, ad cuius plenam intelligentiam oportet scire materiam de correctione, ideo puncta huius materiæ difficiliora præmittenda sunt. De correctione & denunciatione agunt Doctores 4. *dist.* 19. vbi D. Thom. & 2. 2. *quæst.* 33 expositores sacræ Scripturæ, *Matth.* 18. Iurisperiti, *cap. nouit. de iudic. & cap. si peccauerit, 2. q. 1.* Summistæ *verbo correctio, & verbo denunciatio*, Sotus *memb. 2. de tegendo secreto*, Nauar. *cap.* 24. & in aliis locis citandis.

2 Nota certum esse apud auctores, quòd ad correctionem omnes erga quemlibet peccato mortali affectum tenentur sub mortali aliquibus concurrentibus conditionibus de præcepto naturali, & diuino, quia est opus misericordiæ, & maximè necessarium, & ad succurrendum maximæ necessitati, scilicet spirituali animæ: quæ necessitas corrigendi peccatorem, licèt quando peccatum procedit ex malitia, & passione, non sit tam vrgens, vt in plurimum sicut necessitas succurrendi corporibus penuria & fame periclitantibus: at quando peccatum procedit ex ignorantia, longè maior est correctionis necessitas. Quòd sit de iure diuino, patet *Matth.* 18. Quòd sit de iure naturæ, patet: lex naturæ docet omnia, quæcumque fieri nobis volumus, alteri facienda; sed iuxta naturalem & rectam rationem debent homines, quando errant, velle doceri, & ab aliis in spiritualibus sibi opē ferri, quod maximè correctio præstat: ergo.

3 Secundò nota tres oportere assistant conditiones, vt præceptum hoc astringat.

Prima est certa peccati cognitio. Hæc est contra Adrianum 4. *mat. de correct. §. sed hec opinio*; vbi inquit, etiam cùm est probabile dubium, an proximus peccato adhæreat, esse præceptum de correctione. nam ad eleemosynam corporalem non tantùm teneor, cùm proximum extremè indigere certò noui, sed dum probabiliter dubito. Sed verius est oppositum, quia in corporibus nullum est periculum, si eleemosynam non indigenti erogetur: at in spiritualibus nocet proximo qui leuiter, & temerè iudicans eum esse in peccato, ipsum arguit. Ita tenent Sotus *membr. 2. quæst. 2. concl. 4.* Nauarr. *cap.* 24. latinè *num.* 12. Hisp. *n.* 17. Gabriel *super. can. lect. 74. litera C.* Viguer. *lib. instit. cap. 12. §. 2. vers. 7.* Flores *materia de correct. dub. 1.* Hinc

4 Infertur, scientem per auditum, vel per rumorem, vel per signa dubia crimen fratris, non teneri corrigere, quia non certò scit. Ita Viguer. notat tamen Sotus, pensandas coniecturas facientes rem probabilem, & conditiones personarum; atque ita aliquando licere insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dummodo fiat prudentia.

5 Secunda conditio, opportunitas ex parte personæ & temporis, ex parte personæ (inquam) vt non sit alius, qui commodiùs corrigere possit; possit (inquam) de potentia proxima; nam licèt norim alios adesse, qui meliùs id præstare valeant, vt est Prælatus, vel Doctor, at si video negligentes esse, teneor corrigere, sicut si alij potentiores ad subueniendum extremè indigenti, id negligant, teneor subuenire. Ita Sotus *vbi suprà, vers. tertia, & postrema.* Palud. 4. *dist.* 19. *quæst.* 3. *art.* 2. Adrianus *vbi suprà, §. sed hec opinio*, Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 59. *num.* 626. Tabiena *verb. correctio, num.* 6. Nauarr. *in summa, cap.* 24. Latinè *num.* 12. Hispan. *num.* 17. Turrecrem. 2. *quæst.* 1. *cap. si peccauerit, n.* 13. Gabriel *vbi suprà, litera E*, Richard. 4. *dist.* 19. *art.* 1. *quæst.* 1.

6 Opportunitas ex parte temporis: oportet enim correctionem fieri tempore opportuno, si enim hominem recenti iniuria affectum sedare velis, importunum tempus est. Item, qui correctionem differt, eo quòd tempus opportunius ad id fore spectat, rectè agit, vt docet D. August. 1. *de ciuit. Dei, cap.* 9. Abul. *cap.* 18. *Matth. quæst.* 95. *ad* 3. Turrecrem. Tabien. *vbi suprà*, Armil. *verbo correctio, num.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2. Durand. 4. *dist.* 19. *quæst.* 3. *art.* 3. Gabr. *vbi suprà*, Alens. *lib.* 2. *tt.* 6. *cap.* 4. Sed nota hoc esse intelligendum, quando non timetur nouum mortale, vel quando speratur plenus fructus totalis emendæ, qualis ex præsenti correctione non sperabatur. Ita Corduba *super membr.* 2. *quæst.* 2. *condit.* 3. *Soti*, nam si tunc est tempus opportunum, & non speratur maior correctio in alio tempore, immò continuabit peccatum illud per nouum peccatum, vel aliud peccatum contrahet, non potest licitè eius correctio differri ad tempus opportunius, vel vt alius meliùs corrigat, vt docet *ibi* Corduba, & Adrian. *vbi suprà*.

7 Hinc colligitur licere mihi aliquando permittere peccatorem in maiora labi crimina (non quidem in aliorum peccatorum pœnam, quia non pertinent ad iudicium humanum puniri ista via) sed vt cautiùs resurgat: nam cùm correctio

sit

sit propter fratris emendam, eo modo facienda est, quo potiùs ad eum finem conducat. Ita Sotus *vbi supra*, paulo ante quintam conclusionem. Nauarr. *cap.* 24. Latin. *num.* 13. Hisp. *num.* 19. *& cap. inter verba, corol.* 59. *num.* 629. Vnde infert licere permittere pueris furta minutiora, vt propter illa pœnas dantes à grauioribus caueant.

Vltima conditio est, modò sit spes emendæ; circa hanc est disputanda grauis quæstio, de qua *infrà*.

Dubium II.

Quæ sit materia, de qua teneamur corrigere.

De hac re duplex est sententia.

1 Prima dicit solum esse peccatum mortale: at verò corrigere de venialibus, esse consilium. Ratio, quia Christus iubet denunciari Ecclesiæ: at hoc non procedit in venialibus; ergo. Ita Palacios super illud Matth. 18. *si peccauerit in te*, Abul. *ibi q.* 82. Palud. *q.* 3. *art.* 2.

2 Secunda sententia tenet oppositum. Sit pro resolutione

3 Prima conclusio. Peccatum etiam mortale omnino præteritum non est materia necessaria correctionis, sed peccatum mortale quodammodo pendens in futurum, ita scilicet, vt maneat aut pertinacia, aut periculum iterum peccandi. Probatur, quia cessante fine, cessat necessitas medij ergo cùm finis correctionis sit fratris emenda, vbi emendatus est, non est necessaria. Ita glossa *cap. si peccauerit.* 2. *quæst.* 1. Sotus *memb.* 2. *quæst.* 2. *concl.* 2. Corduba *in annotatione super istam quæstionem, & conclusionem*, Syluest. *verbo denunciatio. quæst.* 1. Angel. *ibi num.* 1. *& verbo correctio, num.* 1. Tabien. *verb. correctio. num.* 6. Abul. *cap.* 18. *Matth. quæst.* 83. vbi optimè notat, quòd licèt peccatum præteritum maneat reatu, scilicet, quia de illo delinquens non doluit, nõ est materia necessaria correctionis, sed tantùm de consilio, nisi actu maneat peccatum, siue per frequentationem, siue per continuationem eiusdem actus, vel propter periculum recidiui. Ratio, quia ad hoc vt quis alterum corrigat, oportet eius peccatum norit, sed quando tantùm manet peccatum, quoad reatum, solus delinquens nouit; potest enim esse, vt in corde doluerit.

4 Secunda conclusio. Non tantùm teneor corrigere, quando peccatum procedit ex ignorantia, vel passione; sed etiam quando procedit ex malitia, teneor sub mortali corrigere, si citra graue damnum possum. Patet, nam eleemosyna corporalis obligat etiam in graui necessitate, dum quis habet superfluum, sed dum proximus peccat ex malitia, graui necessitate laborat; quia difficilè absque correctione emendatur, & alter censetur habere superfluum, siquidem sine graui detrimento potest opem ferre corrigendo: ergo. Ita Sotus *vbi suprà, conclus.* 8. quamuis contrarium teneat Nauarr. *cap.* 28. *addit. ad num.* 17. *capitis* 24. sed in Lat. *eodem cap. n.* 13. vbi illam additionem intexit, id sustulit.

5 Tertia conclusio. Quando peccatum procedit ex ignorantia probabili, quæ peccatum excusat, non teneor corrigere, quia nulla interfuit culpa. v. g. si videam Petrum omittere sacrum in die festo, putantem non esse festum, vel edere carnes die Veneris ex obliuione. Ita Angel. *verbo correctio, num.* 6. Nauarr. *addit. c. ead.* vbi addit, me non teneri admonere esse festum, vel diem Veneris, nisi sim eius pastor, quia ignorantia hæc non est iuris, sed facti, cuius liberatione, nec extremè, nec grauiter eget. Vide quæ de hac re latè dixi *lib.* 2. *de matrim. disp.* 18. *a n.* 2. *ad* 10.

6 Quarta conclusio. Probabilius est esse peccatum mortale non corrigere veniale, quando illud contrahens periculo probabili exponitur peccandi mortaliter: at cætera venialia non corrigere non est peccatum in personis priuatis. Patet prima pars, vt si videam aliquem colloquentem cum fœmina, vel ingredientem domum suspectam, ita vt venialiter delinquat, si ego credam esse periculum probabile, vt ille mortaliter delinquat, nam in corporalibus non tantùm teneor subuenire ei, qui in foueam lapsus est, sed si videam ipsum lapsurum in foueam, ni opem feram, teneor sub mortali subuenire: ergo. Ita Sotus *vbi suprà concl.* 3. Gabr. *super can. lect.* 74. *litera E.* Turrecrem. *cap. si peccauerit* 2. *quæst.* 1. *num.* 17. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 1. Armil. *ibi num.* 3. Angel. *num.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2. Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 3. *vers.* 6. Nauar. *cap.* 24. Lat. *num.* 12. Hisp. *num.* 17. & hoc non tantùm est verum, quando veniale de se est periculosus lapsus in mortale, sed etiam, quando tale periculum imminet ex multiplicatione venialium. Ita Turrecrem. Viguer. D. Anton. Gabr.

7 Quinta conclusio. Peccatum veniale est non corrigere consuetudinem contrahendi venialia non periculosa, vt leuia mendacia, &c. Ratio, quia hæc venialia sunt aliqualis fratris ruina, & in his corrigere est quodammodo fratrem lucrari. Ita Sotus *vbi suprà*, contra plures recentes solùm esse consilium de horum venialium correctione. Hi sunt Abulens. Turrecrem. Viguer. D. Anton. Gabriel.

8 Vltima conclusio. Prælati, qui possent plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab aliis consuetudinibus peccandi venialiter, tenentur id facere sub mortali. Ratio, quia cùm Prælato ex officio incumbat cura Reipublicæ, tenetur sub mortali consulere notabili damno ipsius; & venialia, licèt in singulis non sint notabile damnum: at quando sunt frequentia in Republica, magni momenti est, illa extirpare. Ita Sotus *ibi.* Vnde infert quòd licèt regulæ alicuius religionis, vt D. Dominici, non obligent ad vllam culpam: at verò Prælatus, qui videns, regulas passim violari, huic damno non consuleret, si posset, peccaret mortaliter, quia grauiter in suo officio deficeret.

Dubium III.

An sit peccatum, omittere correctionem timore mortis, vel alio iusto.

Triplex est sententia.

1 Prima dicit esse peccatum mortale, quia præponitur bonum temporale saluti spirituali fratris. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 2. *ad* 3. & innuit *ibi* Caietan. Idem tenent Syluest. *verbo correctio. quæst.* 1. Tabien. *num.* 6. Armil. *num.* 3. Angel. *num.* 1. Abulens. *cap.* 18. *Matth. quæst.* 93. *ad* 3. Turrecr. 2. *quæst.* 1. *cap. si peccauerit, num.* 6. Gabr. *lect.* 74. *in can. litera F.* Richard. 4. *dist.* 19. *art.* 2. *q.* 1. *ad* 1.

ad 1. D. Anton. 2. *part. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2 Adrian. 4. *Matth. de correct.* §. *ad rationes in solutione ad secundam confirmationem tertij*, Margar. *fol.* 114.

2 Secunda sententia dicit, esse peccatum veniale, nisi frater mea correctione extremè indigeret. Ita Arevalo *tract. de correct. concl* 5. & 6. *in* 6. *controuers.* quem refert, ac sequitur Cordub. *annotat. super* 6. *conclus. Soti, in membr.* 2. *q.* 2. & *lib.* 1. *quaest. q.* 16. & *in summa q.* 56.

3 Tertia sententia dicit, nullum esse peccatum.

4 Pro resolutione sit prima conclusio. Quando timor leuis, vel aliqualis respectus humanus non omnino amouet à correctione, sed aliquantulum retardat, & negligentiorem facit, est peccatum veniale ratione negligentiae. Ita D. Thom. *vbi supra*, quem reliqui sequuntur, vnde in hac omnes conueniunt.

5 Seconda conclusio. Si proximus extremè mea indigeat correctione, v. g. si haereticus dissemināret haereses, quibus per ignorantiam aliqui assentirent, & non esset, qui posset, aut vellet instruere, nisi ego, si crediturmeam correctionem profuturam, teneor etiam cum mortis periculo corrigere. Ratio, quia praeceptum charitatis postulat, vt casu necessitatis extremae, praeferatur vita proximè spiritualis meae corporali. In hac conclusione omnes conueniunt.

6 Tertia conclusio. Etiam extra casum necessitatis extremae tenetur Praelatus corrigere subditos, etiam cum dispendio proptiae vitae, quando speratur correctionem profuturam. Ratio, quia ad id non tantùm tenetur lege charitatis, vt reliqui, sed etiam lege iustitiae, & ex officio. In hac conclusione videtur apertè conuenire Sotus cum prima sententia *membr.* 2. *q.* 2. *concl.* 6. *initio*, & *in fine*, & tenet expressè *conclus.* 7. Idem Corduba *vbi supra*, & Flores Theologiae *mat. de correct. difficult.* 1. Patet etiam ex illo Christi Domini, Ioan. 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, mercenarius autem fugit* & in hoc casu intelligitur D. Thom. pro prima sententia citatus.

7 Vltima conclusio. Probabilius est personas priuatas nullam contrahere culpam, si timore mortis, aut amissionis notabilis famae, aut bonorum exteriorum cessent à correctione citra casum extremae necessitatis, quamuis certum sit correctionem profuturam. Ratio, quia priuatus homo sola charitatis lege tenetur corrigere: at lex charitatis non tanto obligat dispendio citra extremae necessitatis casum, vt patet à simili in eleemosyna corporali. Ita Sotus, & Flores *vbi supra*, Nauar. *cap. inter verba, corol.* 59. *n.* 631. & *in summa cap.* 24. Hispan. *num.* 18. & 20. Lat. *n.* 21.

DVBIVM IV.

An personae priuatae, vel saltim Praelati teneantur inquirere peccata, quae corrigant.

1 CIrca personas priuatas cōmunis est omnium sententia, quòd non tenentur inquirere, sed satis esse, cùm sibi occurrerint, corrigere. Ratio, quia cùm debetur aliquid non certae personae, sed communiter omnibus proximis, non oportet quaerere, quibus impendamus, sed occurrentibus impendere satis est. Ita D. August. quem refert, ac sequitur D. Thom. 2. 2. *quaest.* 33. *art.* 2. *ad* 4. Abul. *cap.* 18. *Matth. quaest.* 95. *ad* 4. Syluest. *verbo correctio, quaest.* 2. Tabien. *ibi*, 1. *qu.* 3. Armil. *n.* 3. Angel. *num.* 2. Turrecrem. *cap. si peccauerit*, 2. *quaest.* 1. *n.* 14. Gabr. *lect.* 74. *in canon. lit. R.* D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2. Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 2. *vers. septimo*, Adrian. 4. *mat. de correct.* §. *ad rationes, vers. ad primam confirmationem.* Durand. 4. *dist.* 19. *quaest.* 3. *art.* 3. *ad* 2. Caiet. & Sotus *vbi supra*, Flores *mat. de correct. diff.* 3.

At de Praelatis est dubium: quia Caiet. 2. 2. *quaest.* 33. *art.* 2. & Flores *vbi supra*, negant Praelatum teneri praecepto correctionis fraternae, plus quàm quemdam de plebe inquirere peccata, quae corrigat; tantùm enim tenetur ex praecepto iustitiae inquirere tanquam iudex, vt puniat. 2

Nihilominus sit conclusio. Praelatus praeter iustitiae praeceptum, quo tenetur tanquam iudex diffamatos de crimine inquirere, & punire, tenetur praecepto correctionis fraternae oculatius vigilare super gregem, quàm priuati, & inquirere crimina, non quidem ordine iudiciali, vbi non praecessit infamia, sed tenetur esse magis attentus, vt nosse possit subditorum crimina, vt fraternaliter corrigat. Ratio, quia quod debetur alicui determinatae personae, oportet quòd ei impendamus, non expectantes, quòd nobis occurrat, sed debitam sollicitudinem habentes, vt eum inquiramus: sed Praelatus debet ex officio cuilibet, cui specialem curam erga illam, & eius saluti spirituali consulere: ergo. Secundò probatur, quia Praelatus tenetur ex praecepto correctionis, exponere vitam, vt corrigat oues in casu, quo priuatus non tenetetur: ergo similiter tenetur aliam maiorem adhibere curam ad corrigendum. Ita tenent D. Thom. Abul. Tabien. Turrecrem. Gabriel, D. Ant. Viguer. Adrian. *vbi supra*, Sotus *membr.* 2. *quaest.* 3. *concl.* 5. Corduba *in annotatione super eandem conclusionem.* 3

Sed notanda sunt hîc duo.

Primum cum Caiet. & Corduba *vbi supra*, non oportere, vt Praelatus sit plus debito solicitus in inquitendo, sed moderatè id agat, ita vt non sit notabiliter negligens secundùm casus occurrentes, & probabiles coniecturas, ne nimia suspicio illum exosum reddat. 4

Secundò nota patremfamilias non posse corrigere vxorem, nec filios, nec familiam correctione iudiciali, & coërciua, non enim potest poenas legis infligere. Vnde non tenetur arcere seruum à concubina, expellendo eum domo, nisi fortè propter scandalum, nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiae, sed tantùm tenetur fraternaliter corrigere, maiori tamen vinculo, quàm extraneos. Ita Sotus *d. q.* 3. *concl.* 4. Aragon 2. 2. *quaest.* 33. *art.* 3. Notat tamen Corduba *in annotatione super illam*, teneri corripere filios, & familiam, non tantùm charitatiuè monendo, sed puniendo punitione domestica, non verò iudiciali. 5

DVBIVM V.

An secreta monitio debeat praecedere denunciationem.

NOta in hoc dubio maximè attendendum esse, an peccatum sit publicum, an secretum, & an sit in damnum aliorum, vel tantùm in damnum ipsius peccantis, & an peccatum, vel damnum pendeat in futurum, vel non pendeat. 1

Prima

2 Prima conclusio. Quando peccatum est publicum, siue sit in damnum aliorum, siue non, potest absque monitione præuia secreta denunciari. Ratio, quia per tale peccatum facta est iniuria Reipublicæ propter scandalum, & malum exemplum, & sic non sat est, vt ipse peccator emendetur ad quod ordinatur correctio, sed requiritur etiam publica satisfactio. *cap. sed illud, dist. 45. cap. si peccauerit.* 2. *q.* 1. vbi id tenet Arch. & Turrecrem. *num.* 24. D. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *&* 4. *dist.* 49. *quæst.* 2. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 2. Abulens. *cap.* 18. *Matth. quæst.* 97. Dur. *eadem dist. quæst.* 4. Richard. *art.* 3. *quæst.* 1. Viguer. *lib. inst. cap.* 12. §. 2. *vers. septimo.* Adrian. 4. *quæst. de correct.* §. *pro huius decisione*, Sotus *memb.* 2. *q.* 4. *statim in principio.* Corduba *ibi*, Gabr. *lect.* 74. *in can. litera R.* Lyra super illud Matth. 18. *Vade, & corripe eum*, D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 4. Armil. *verbo correctio*, *num.* 4. Angel. *verbo denunciatio, num.* 2. Margar. *confess. folio* 115. Syluest. *verbo denunciatio*, *quæst.* 3. *& verbo correctio quæst.* 5. Flores theolog. *mat. de correct. difficult.* 4. Nauar. *cap.* 24. Hisp. *num.* 21. Lat. *num.* 14. Palud. 4. *dist.* 19. *q.* 4. Nauar. *lib.* 2. *de rest. cap.* 4. *num.* 177.

3 Circa hanc primò nota, intelligi de peccato publico, quod est notorium notorietate facti, quod scilicet nulla tergiuersatione celari potest, nam alia etiamsi probabilia sint, & infamia laborent, non sunt continuò publicè corripienda. Ita Sotus *vbi supra*, vide *cap.* 3. *de inquis. dub. vltim.*

4 Secundò nota circa hæc peccata publica, aliud esse dicendum antequam superior iubeat sibi denunciari, & postquam id iussit: nam antequam id iubeat, licet denuncianda sint, etiamsi fratris correctio speretur, vt scandalo consulatur, si tamen quis per solam monitionem remedium adhibere posset, vt peccator emendetur, & Reipublicæ fiat satisfactio, vt corripiendo ipsum publicè, vel suadendo ipsi pœnitentiam publicam, vel publicam, & notabilem vitæ mutationem, tunc potest cessari à denunciatione, Syluest. Armil. Margar. *ubi suprà*, Corduba super Sotum *memb.* 2. *quæst.* 4. *concl.* 1. Nauarr. *suprà*, qui addit, posse etiam in hoc casu denunciare, imò si esset Prælatus, vel fiscus, vel habens ex officio, tenetur in hoc casu denunciare, & punire, postquam iussit superior, enim in hoc casu tenetur quis denunciare, quia aliàs iuri superioris, quo publicorum est iudex, derogaretur. Syluest. & Margar.

5 Secunda conclusio. Quando crimen est secretum, at contra bonum publicum, vt proditio vrbis, hæresis, crimen læsæ maiestatis, &c. est statim denunciandum sine præuia monitione. Ratio, quia periculum est maximum & commune, & in his communiter non speratur emenda per secretam monitionem, & bonum commune præferendum est famæ proximi, quæ est bonum particulare. Ita D. Thomas, Abulens. Margar. Palud. Sotus, Flores, Viguer. Angel. Syluest. Richard. D. Anton. Durand. *vbi supra*, Turrecrem. *vbi supra*, *num.* 2. Lyra super illud Matth. 18. *Amen dico vobis.* Tabien. *verbo correctio*, *num.* 2. Gabr. *vbi suprà litera S.* Nauar. *cap.* 25. *num.* 33. *& cap.* 18. *num.* 56. *& cap.* 24. Hisp. *num.* 21. Lat. *num.* 14. *& cap. inter verba. corol.* 58. *num.* 621. Armil. *verbo correctio num.* 4. Castrusa *lib.* 2. *de iust. heret. punit. cap.* 25. Simancas *lib. de instit. cap.* 42. *num.* 10. Host. *tit. de heret. colum.* 4. Innocent. *cap.* 1. *de testib. cogen.* Villadiego *tract. de heret. quæst.* 6. Pigius *lib.* 1. *Eccles. hierarch. cap.* 4. D. Leo *serm.* 4. *de collectis*, Nauar. *suprà, & num.* 194. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 9. *l.* 1. *fol.* 224. *pag.* 2.

Circa hanc nota primò, quòd si quis firmiter, 6
& certissimè sciret huiusmodi peccatorem etiam hæreticum per secretam monitionem omnino corrigendum esse, debere secretè admonere, & desistere à denunciatione. Regulariter tamen hoc credendum non est, & ita procedendum statim ad denunciationem, & similiter, vbi dubium aliquod esset, an prodesset monitio secreta. Ita D. Thomas, Abulens. Nauar. Sotus, Corduba, Margar. Syluest. Viguer. Castro, Nauarra, Simancas, Gabr. Flores, Tabien. Armil. Angel. Turrecrem. Durand. & est contra Richard. *vbi suprà*, & D. Anton. *dicto* §. 4. *in fine*, vbi dicunt in hæresi, & criminibus contra bonum commune teneri quempiam priùs corrigere, si probabiliter credatur emenda, & semper id esse credendum, nisi per signa probabilia contrarium videatur.

Secundò nota, esse conclusionem intelligendam de hæreticis pertinacibus, tales enim statim 7
sine præmonitione sunt denunciandi, tum quia de talium emenda non est præsumendum; tum quia non sunt propriè fratres euangelici; at verò cum hæreticis non pertinacibus, qui nec proprie dicuntur hæretici, qui ex errore, vel simplicitate tenent aliquas hæreses, vel superstitiones, seruandus est ordo euangelicus, sicut cum aliis peccatoribus. Ratio, quia cùm isti non ex malitia peccent, parati sunt corrigi. Item ad Titum 3. *Hæreticum post vnam, & alteram correctionem deuita*, vbi Ambros. Chrysost. & Theoph. dicunt loqui de corrigibilibus. Item, quia isti verè non sunt hæretici, cùm ad hæresim pertinacia requiratur. Ita notat Nauarr. *num.* 169. *&* 209. & idem dicit de his, qui inter concionandū, & disputandum ex incuria errorem dicunt, quos certum est non ex animo esse hæreticos. Idem notat Corduba *vbi suprà*, Perez *ubi suprà pag.* 1. & Castro *suprà conclus.* 2. Imò hic dicit teneri priùs admouere secretò, non tantùm in hoc casu, sed etiam quando dubitat, an ex malitia, vel ignorantia dixerit hæresim, nisi suspicio violenta sit, quod ex malitia dixerit, & potest imminere ex mora, vel taciturnitate aliquod periculum Reipublicæ.

Tertiò nota, magnum esse discrimen inter hæc 8
crimina, quando sunt omnino occulta, & improbabilia, & quando sunt occulta, probabilia tamen: nam in hoc casu possunt denunciari iudici, vt iudici, vt puniat: at in priori solùm possunt denunciari ei, qui posset prodesse, & non obesse, id est, iudici tamquam patri, vt remedium adhibeat, non autem vt iudici, vt puniat. Ita D. Augustin. & habetur *cap. hoc videtur* 2. 2. *quæst.* 5. Idem respondit Adrianus antequam esset Papa consultus de hac re, vt refert, & sequitur Sotus *d. memb.* 2. *quæst.* 4. *post secundam conclusionem*, *vers. nihilominus*, & Cordub. *ibi*, & etiam Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *post quartam conclusionem*, Flores *vbi supra*, Durandus *quæst.* 4. Palud. *quæst.* 4. Syluest. *verbo correctio*, *quæst.* 5. Angel. *verbo denunciatio*, *in principio*, Tabien. *ibi*, *num.* 2. Gabr. *d. lect.* 74. *litera T.* Sed nota hoc esse limitandum, quando hoc sufficit ad remedium; quando verò id non sufficeret, possent denunciari iudici, vt iudici, dicendo, me id probare non posse, sed vt iudex ex suo officio prouideat,

deat, & inquirat. Ita notat Sotus *lib. 5. eod. art. 2.* & Corduba *vbi supra.* Notat etiam Sotus *d. membr. 2. eodem vers. citato*, quòd quando crimen est occultum in damnum priuatæ personæ, ad quod cauendum nec sufficit monitio, nec denunciatio facta iudici, vt patri, potest manifestari illi priuatæ personæ, cui damnum imminet, & illa potest dicere iudici, vt iudici, vt se protegat.

9 Tertia conclusio. Quando peccatum occultum est in damnum tertiæ personæ priuatæ, & damnum in futurum pendet, vt si paretur mors, &c. vel si secretò noui latronem, qui furatus est bona proximi, &c. tunc teneor secretò corrigere, vt restituat, vel cesset à voluntate occidendi, si est spes certa quòd cessabit à damno; sin minus, teneor superiori denunciare, si absque meo detrimento possum. Ratio, quia teneor proximum liberare à periculo, si possum, & licèt sequatur damnum peccantis, melior est conditio patientis iniuriam. Ita Sotus *vbi suprà, vers. si verò.*

10 Circa hoc nota primò, in his criminibus secretis, & perniciosis detegendis cauendum esse, vt quàm minimo possit fieri famæ dispendio detegantur, vt si damna publica, aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in particulari, & si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis sit reuelare crimen, vel alia via euitare damnum. Ita Sotus *vbi suprà, post secundam conclusionem, vers. verum est*, Nauar. *cap.* 18. *num.* 56. *& cap. inter verba, corol.* 58. *n.* 62 3. Nauar. *num.* 190.

11 Secundò nota, in hac denunciatione esse ponderandum damnum, quod peccatori sequitur ex infamia, & quod ipse vult inferre, quia si illud sit magnum, hoc autem leue, non est denunciandus, quia maiori malo obuiandum est, licèt melior sit innocentis conditio. Ita Palud. & Adrianus *vbi suprà.* Nauarr. *cap.* 25. *num.* 42. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 6. Nauarra, Turrecrem. *vbi suprà, num.* 30. D. Thom. 4. *dist.* 19. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 2. *argumentum*, & Gabriel *vbi suprà, litera* S. D. Anton. d. §. 4. Corduba *membr.* 2. *quæst.* 4. *super conclusionem* 3. vbi addit, quòd nec tale peccatum occultum, etiam si sit probabile, potest vllo modo denunciari, vel iudicialiter ad pœnam accusari, nisi quando inde maius bonum probabiliter speratur, quàm sit fama ipsius peccatoris, quæ ex tali denunciatione periclitatur.

12 Tertiò nota, quòd sicut in hoc casu quilibet potest denunciare, maiori ratione potest ipse læsus, cui imminet periculum, quamuis tam leue possit esse damnum suum, & alterius infamia tam grauis, vt potius deberet tacere, quàm denunciare. Ita Syluest. *vbi suprà.*

13 Vltima conclusio. Quando peccatum est secretum, & in solum peccatoris damnum, teneor ante denunciationem secretò corrigere, si spes sit emendæ; quando verò talis spes non est, an sit statim denunciandus, dicam in *sequentibus.* Hæc conclusio est omnium Doctorum, & patet *Matth.* 18. & ratio est, quia semper est proximi fama seruanda, quando seruari potest absque animæ detrimento.

14 Ex his sequitur discrimen inter peccatum, quod est in aliorum damnum, & illud quod est in damnum solius peccatoris, quòd in illo casu si dubitatur aliquo modo de effectu correctionis fraternæ, potest illa prætermissa statim fieri denunciatio: nam correctio tantùm habet locum, vbi firmiter profutura creditur, vt ex dictis patet: in hoc verò casu si dubitatur de effectu correctionis, non ideo statim est denunciandus, vt *infrà* dicetur.

Dubium VI.

An quando crimen est occultum, & tantùm in peccantis damnum, & secreta monitio non prodest, teneamur vltrà procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum.

In hoc dubio tria sunt certa.

Primum est, quando crimen non est omnino occultum, sed probabile, & secreta monitio non prodest, adhibendi sunt testes, vnus, vel duo, antequam denuncietur Prælato, si est spes quòd per talium testium inductionem corrigetur. Patet expresse *Matth.* 18. & fatentur omnes Doctores citandi, quod intelligitur, (vt docent Turrecrem. & Richard. *vbi infrà*) exceptis illis casibus, quibus dictum est *dub. preced.* statim ante secretam etiam monitionem veniendum esse ad denunciationem. 1

Secundò est certum, quòd si talis per testium inductionem non corrigitur, est deunciandus Prælato, si est spes emendæ: patet *Matth.* 18. *Si te non audierit, dic Ecclesiæ*, & fatentur omnes citandi. 2

Tertiò est certum, quòd crimina publica, etiam quæ non sunt in aliorum perniciem, & etiam occulta in aliorum damnum vergunt, si per secretam monitionem non potest ipsis consuli, esse denuncianda Prælato, illa, vt scandalo consulatur, hæc verò vt proximi indemnitas seruetur: patet ex dictis *dub. preced.* 3

Grauis tamen difficultas est, an peccata omnino occulta, quæ in nullius nisi in peccantis damnum vergunt, sint corrigenda coram vno, vel duobus testibus, quando secreta monitio non prodest, & si non hoc sufficiat, sint Prælato denuncianda de præcepto. Quadruplex est sententia. 4

Prima tenet, quòd dum peccatum est omnino occultum, quod probari non potest, vtpote quia solus, qui admonuit, illud nouit: si secreta monitio non prodest, illic sistendum est, nec adhibendi sunt testes, nec denunciandum quoadusque sint aliqua indicia, vel testes, per quos conuincatur. Ratio, quia quando peccatum est omnino occultum, frustrà videntur adhiberi testes, nam vel ad probandum præteritum crimen, & hoc non, quia probari nequit; vel ad obseruandum peccatorem, si in futurum reciderit, & hoc est iniuriosum, quia, teste D. Augustino, non debemus esse exploratores vitæ alienæ. Ita Altisiod. *lib.* 3. *tractat.* 25. *cap.* 2. Durand. 4. *distinct.* 19. *quæst.* 4. qui addit, posse tale peccatum secretum sine testium inductione reuelari Prælato in secreto tamquam patri, qui possit prodesse, & non obesse. Sed de veritate huius additi dicam *infrà dub.* 9.

Secunda sententia huic affinis est, quòd licèt peccatum sit soli admonenti cognitum, si tamen aliquo modo probari potest, vel per detectionem rei, v. g si ego solus scio, Petrum esse concubina- 5

rium, & probare possim, quia pro comperto habeo, concubinam domi retinere, vel quia possum inducere testes, qui peccatum iteratum possunt videre, tunc teneor seruare ordinem euangelicum, scilicet, adhibere testes, & tandem denunciare. Si tamen nullo pacto probari crimen istud potest, sistendum est in secreta monitione. Ita Adrian. 4. *mat. de correct.* §.*fin.* Gabr. *lect.*74. *in can. litera Y. & Z.*

6 Tertia opinio est in alio extremo, scilicet, tale crimen esse denunciandum Prælato, quando secreta monitio non profuit, etiamsi non sit spes, quòd per correctionem Prælati emendabitur, imò peruertetur. Ratio, quia prodest talis denunciatio ad aliorum terrorem, & vt facilitas peccandi caueatur. Ita Panorm. *cap. nouit, de iudic.*

7 Vltima sententia tenet etiam in occultis esse seruandum ordinem euangelicum, modò sit spes emendæ. Pro resolutione sit

8 Prima conclusio. Quantumcumque peccatum sit occultum, & in solius peccantis damnum, si spes emendæ sit per adhibitionem testium, vel denunciationem, tenemur, quando nostra correctio non prodest, adhibere vnum, vel duos testes, & coram illis corrigere; & si hoc non prosit, denunciare Prælato. Probatur, quia indistinctè, & vniuersaliter loquitur Christus Matth. 18. *si peccauerit in te*, id est, te sciente, vt communiter explicant Sancti. Item, quia lex naturæ hoc docet, vt ad liberandum à maiori malo, scilicet morte animæ fiat iactura in fama. Alias rationes vide in Soto *vbi infra*. Quòd verò manifestatio coram testibus debeat præcedere denunciationem, quæ fit Ecclesiæ, patet primò, quia ita habetur *Matth.* 18. & ratio huius ordinis est, quia consulendum est saluti proximi, quàm minimo id dispendio famæ fieri possit. Et ita si ad eius correctionem sat est, peccatum detegere vni, vel duobus, non est Ecclesiæ detegendum; quia hoc esset omnino prodere famam illius. Hæc conclusio est contra primam & secundam sententiam: illam tenent D. Thom. 2.2. *quæst.* 33. *art.* 8. & *ibi* Caiet. Sotus *memb.* 2. *quæst.* 4. *concl.* 5. Corduba *circa eandem conclusionem.* Margar. *fol.* 115. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 5. Armill. *num.* 5. Tabien. *num.* 7. Angelus *verbo denunciatio num.* 2. Flores *mat. de correct. difficult.* 6. Hugo super illud Matth. 18. *si te non audierit.* Nauarr. *cap.* 24 Hisp. *num.* 21. Lat. 14. *& cap. inter verba, corol.* 59. *num.* 624. Richard. 4. *dist.* 19. *artic.* 5. *quæst.* 2. Turrecrem. *cap. si peccauerit,* 2. *q.* 1 *num.* 31. & Hugo *ibi*, Abulens. *Matth.* 18. *quæst.* 106. *corp. & ad* 1. Palud. 4. *dist.* 19. *q.* 4. D. Anton. 2. *p. ti.* 9. *cap.* 5. §. 4. Nauarr. *lib.* 2. *de restit. cap.* 4. *n.* 135. in secunda editione.

9 Secunda conclusio. Quando tale peccatum est omnino occultum, & non est in damnum alterius, si nulla est spes emendæ, non sunt adhibendi testes, nec facienda denunciatio Prælato. Ratio, quia tali casu est facienda denunciatio euangelica, cuius finis est fratris emenda: ergo si hæc non speratur, desistendum est omninò, aliàs frustrà fieret. Ita tenent D. Thomas, Caietan. Sotus *conclus.* 6. & super illam Corduba, Margarita, Syluest. Flores, Tabiena, Abulens. Palud. Nauarr. Turrecrem. *vbi suprà.* D. Anton. *suprà.* Nauarr. *suprà.*

10 Tertia conclusio. Licèt tale crimen, quod non vergit in alterius damnum, sit probabile; quia scilicet tribus, aut quatuor est notum, si non speretur emenda, non est denunciandum. Ratio, quia etiam in hoc casu procedendum erat ad denunciationem euangelicam: nam adhuc intra latitudinem occultorum computatur tale crimen, cùm alios non scandalizet ratione publicitatis, nec alteri noceat. Et similiter, si post denunciationem probabiliter constat, quòd, si conuincatur, ibit in perditionem, non est conuincendus. Ita docet Caietan. *vbi supra.* Idem apertè colligitur ex Syluestro, & D. Anton. *vbi suprà*; dicunt enim, quòd si delictum probari possit, & speretur correctio, denunciari debet Prælato, vt est persona publica: ergo quando non speratur correctio, non est denunciandum, licèt probari possit.

Sed notanda sunt hîc aliqua.

Primum est, vt monitio secreta non prodesse dicatur, non satis est, vt semel fiat, & non prosit, sed oportet iterum, atque iterum fieri, quãdiu speratur correctio per illam: non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri. Ita D. Thomas *d. art.* 8 *ad* 1. Syluest. Tabien. *vbi suprà*, Abul. *d. q.* 106. *ad* 1. Sotus *vbi suprà, post quintam conclusionem, paulo ante solutionem ad* 1. D. Anton. *vbi suprà*, Nauar. *n.* 136. 11

Secundò nota, quòd licèt frater non emendetur per secretam correctionem, non subinde desperandum est, quominus emendari possit per testium inductionem; quia adhibitis testibus, aut confundetur, & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Ita Sotus *ibi.* 12

Tertiò nota, quòd quamuis frater nec secretò, nec coram testibus admonitus emendetur, non subinde desperandum est, quominus per denunciationem corrigatur: tum quia verba Prælati plus ponderis habent, & timor augetur subdito, vt caueat in futurum. Item, quia Prælatus oculatiùs vigilabit super fratrem, & instantiùs fundet Deo preces pro illo. Sic Sotus *vbi suprà conclus.* 6. 13

Vnde ad argumentum respondetur ex D. Thoma *d. artic.* 8. *ad* 3. & cæteris tribus de causis adhibendos esse testes. Primò, si frater dubitat id, quod facit esse peccatum, vt conuincatur, vt euenire potest in contractu vsurario. Secundò, vt peccatorem obseruent, si sit periculum iterationis peccati. Vnde D. Augustinus intelligitur, quando ipse delinquens non præbet ansam, vt eum obseruemus. Tertiò, vt dum corrector denunciat Prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltim probet se admonuisse. Item, vt coram pluribus monitus erubescat, & sic à peccato retrahatur. 14

DVBIVM VII.

An sit necessarium prius adhibere vnum testem, quàm duos? & an possint plures, quàm duo adhiberi? & an testes debeant esse ex his qui aliàs norunt crimen fratris.

Circa primum duplex est sententia.

Prima tenet, priùs adhibendum esse vnum, deinde si hic non sufficiat, alterum. Probatur, quia Christus dixit, *adhibe vnum, vel duos*, at coniunctio vel, ordinem denotat, scilicet, vt priùs vnus adhibeatur, sicut denotat ordinem. *c. mandato, de preb. in* 6. Secundò quia Christus ordinem correctionis instituit, vt proximi fama minus detrimentum patiatur: at minus patitur, si vni detegatur crimen; 1

 ergo

ergo. Hanc sententiam tenet Sotus *memb. 2. q. 4. in fine sexta conclusionis*, & Flores *mat. de correctione, difficult. 6.*

2 Secunda sententia tenet istum ordinem non esse sub præcepto, sed posse simul ambos adhiberi testes, licèt melius sit, priùs adhibere vnum. Ratio, quia non excusatur sic infamia, cùm hæc ex eo proueniat, quòd multi sciant alicuius delictum: ergo, quòd duo sciant delictum, siue simul, siue successiuè, parum refert. Secundò, quia minus prodest correctio priori modo facta, nam magis erubescet, & retrahetur à peccato coram duobus admonitus, quàm coram vno. Hæc sententia probabilior est, & illam tenent Abul. *cap. 18. Matth. quæst. 102.* & Nauarr. *cap. inter verba, corol. 46. num. 575.*

3 Quoad secundum Abul. *ibi, quæst. 103.* dicit, non licere plures adhibere, quam duos testes. Primò, quia Christus designauit certum numerum, scilicet vnum, vel duos. Secundò, quia si admoneatur coram duobus, sufficit ad hoc vt confundatur, & resipiscat: ergo. Et hæc sententia videtur verior.

4 Quoad tertium dico, quòd si peccatum illud scitur ab aliquibus, & coram quibus sufficienter potest corrigi, illi sunt adhibendi, vt docet Altisiodor. *lib. 3. tract. 25. cap. 2.* Tabien. *verbo correctio, num. 2.* Ratio, quia lex charitatis postulat, vt saluti spirituali proximi, quàm minimo famæ dispendio fieri possit, consulatur. Quando verò delictum esset omnino occultum, possunt adhiberi testes, licèt crimen illud aliàs nescirent, vt dictum est *dub. 6.*

DVBIVM VIII.

An quando homo dubitat, an sua monitio, vel denunciatio sit profutura, excusetur à correctione, & denunciatione.

1 Ratio dubitandi, quia licèt communis Doctorum sententia sit, quòd quando homo sperat profuturam denunciationem, vel monitionem, teneatur ad illam, & quando probabiliter scit, non profuturam, non teneatur: at manet dubium, quid faciendum sit, vbi dubitat, an proderit. Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri, quando dubitat, an proderit, si certus sit non obfuturum corrigendo, quia cùm nullum sit periculum in corrigendo, & sit dubium, an maximum inde bonum sequatur fratri, tenemur. Ita Adrian. 4. *mat. de correct. §. sed hac optimo.* Sotus *membr. 2. quæst. 3. vers. vnde prudentis,* Corduba *super istum locum Soti,* innuit Nauar. Lat. *cap. 24. n. 12.* Hisp. *num. 17.*

2 Secunda sententia tenet oppositum, scilicet tantùm esse præceptum de correctione, quando probabiliter speratur emenda: (quod, vt *infra* dicemus, est intelligendum, quando non præcipit superior denunciationem.) Ratio, quia 1. *ad Cor. 9.* dicitur, *debet qui arat in spe arare*, & non dicitur in dubio. Item, quia actus actiuorum non sunt nisi in patiente disposito: at peccator non est dispositus ad emendam ex correctione intentam, quando est dubium de eius emenda, sed tantùm quando probabiliter speratur. Ita Caiet. *in summa v. verbo correctio,* Syluest. *ibi, quæst. 5.* Armil. *num. 3.* Tabien. *num. 6.* Durand. *4. dist. 19. quæst. 3. art. 3.* Richard. *ibi art. 2. quæst. 1.* Palud. *quæst. 3. art. 2.* Lyra super illud Matth. 18. *Si autem peccauerit.* Abul. *cap. 18. Matth. q. 95.* paulò ante solutionem ad 1. & hæc sententia est longe probabilior.

Sed nota hìc, semper respectum esse habendum ad finalem fratris emendam, vel deteriorationem; nam licèt ad modicum tempus indignetur, vel deterioretur, non ideo est omittenda correctio, si tandem emenda, vel fructus eius maior speretur; quia sic pro vitando maiori damno postponendum est minus. Ita Adrian. & Cord. 3

Secundò dubitatur hic, quid dicendum quando timetur correctionem potius obfuturam, quàm profuturam. Primò dico, quòd si timeo solùm obfuturum in temporalibus, v. g. quia si corripio, maxima inde afficietur tristitia, vel infirmabitur; tunc cauendum est, vt minimo damno possibili fiat; at non est propterea cessandum, nam bonum animæ, cùm maius sit, præferendum est; sic Sotus *vbi supra.* 4

Secundò dico: si timet obesse in spiritualibus, correctio iudicialis, quæ pertinet ad Prælatos, non est ob id dimittenda, etiamsi peccator esset omnino incorrigibilis, & contumax, sed puniendus esset ex ordine iustitiæ ob bonum publicum. Ratio, quia hæc correctio non ordinatur tam ad fratris emendam, quàm ad bonum publicum, ne delicta maneant impunita: at verò correctio fraterna omittenda est, cùm ordinetur ad fratris emendam (intellige iuxta Sotum, nisi peccatum in alterius vergeret damnum, tunc enim etiam spe emendæ cessante, esset denunciandum, vt *supra* dixi.) Ita Sotus *vbi supra,* D. Thom. *2. 2. q. 33. art. 6.* Turrecrem. *cap. si peccauerit, 2. q. 1. n. 13.* Abul. *cap. 18. Matth. q. 96.* Syluest. *verbo correctio, q. 10.* 5

Hinc infert Caietan. *d. art. 6.* imprudenter agere Patres, vel heros, qui impatienter ferentes blasphemias, & alia vitia filiorum, vel domesticorum, experti monitiones non prodesse, sed obesse, ita vt quoties monentur, peius faciant, non cessant verbis eos arguere: inuoluuntur enim (inquit) peccantium erratis, augendo indirectè eorum excessus. 6

Vltimò dico, quòd quando probabiliter nobis constaret, quòd sine nostra correctione finaliter damnabitur frater, vtpote quia statim impœnitens, vel culpabiliter ignorans morietur, vel occidetur, tunc licèt dubium sit, an corrigetur, & licèt timeatur de deterioratione, tenemur corrigere: sicut quando desperatur de salute alicuius, nisi applicetur ei medicina, quæ est dubium, an oberit, applicanda est. Ita Adrian. & Corduba *vbi supra.* 7

Hic esset disputandum, an quando crimen est occultum, & in solius peccantis damnum, possit aliquo casu denunciari Prælato, ante secretam monitionem, & testium inductionem, quando hæc creduntur profutura. Sed de hoc latè egimus *lib. 6. summa, cap. 18. à num. 44. ad 52.* Vtrùm autem sciens impedimenta alicuius ad ordines, vel matrimonium, vel alia similia, teneatur denunciare Prælato, etiam sine præuia monitione, dixi *lib. 3. de matrimonio, disp. 31. à num. 1. ad 8.* 8

***

Dvbivm IX.

An omnes teneantur ad denunciationem faciendam, vel aliqui excusentur.

1 Ratio dubitandi, quia sunt multæ personæ, quibus ob priuilegium, & fauorem statutum est, vt non teneantur testimonium ferre, imò nec possint, si velint, vt sunt filij contra parentes, & alios ascendentes, & patres, & alij ascendentes contra filios, & alios descendentes, & mulier contra virum, & libertus contra dominum, qui eum manumisit, & alij quibus crimen in secreto commissum est, quod alia via nesciebant, & intelligitur de ascendentibus non solùm generatione legitima, sed etiam illegitima. Item sunt alij, quibus concessum est, vt licèt possint testimonium ferre, non tamen teneantur, nec ad id possint compelli: vt sunt vir contra vxorem, soror, & gener, vitricus, vulgo *Padrastro*, priuignus, id est, *antenado*, & omnes cognati intra quartum gradum cognationis, & libertus respectu patroni, qui eum manumisit, & respectu vxoris, & parentum, & filiorum ipsius patroni, & patronus respectu liberti, quem ipse manumisit. Quæ omnia intelliguntur tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus. Hæc notat Nauarr. *cap. inter verba, corol.65. num.* 808.809.810. *&* 811. *& in summa c.25.num.*47. 48.49. *&* 50. aliæ personæ sunt, quibus ob defectum, vel peccatum, est impositum à iure, vt sint inhabiles ad hoc, vt sint testes. Hi sunt minores, serui, infames, periuri, de quibus alibi latiùs.

2 Nota, non loqui nos in hoc dubio de obligatione denunciandi, quando iudex id præcipit per mandatum, vel edictum, quia de hoc inferiùs, sed tantùm de obligatione, quam quis habet ex iure denunciandi crimina.

3 Prima conclusio. Si denunciatio est euangelica, quæ ordinantur ad bonum peccatoris, scilicet emendam, tunc omnes ad illam tenentur, quamuis sint in iure priuilegiati, vel inhabiles, quando per denunciationem speratur emenda, & non alio modo (vt *suprà* diximus.) Ratio, quia ista denunciatio est de iure diuino, vt patet *Matth.*18. & sic ius positiuum non potest quemquam ab illa eximere. Ita Sotus *lib.5. de iust. q.6. art.2. concl.2 sub finem illius* Archid. *cap. si peccauerit, 2. q.1.* Syluest. *verbo denunciatio q.1.* Angel. *n.1.* Nauarr. *additi ad n.51. capitis 25.* & alij.

4 Secunda conclusio. Quando denunciatio est canonica, quæ ordinatur ad impediendum damna publica, vel alicuius priuati in futurum pendentia, si alia via non possunt impediri, tunc omnes tenentur denunciare. Ratio, quia vnusquisque tenetur succurrere proximo in extrema, vel graui necessitate, quando commodè potest ex charitatis lege, à qua cùm diuina sit ius positiuum, eximere non potest. Ita D. Thom. 2.2. *quæst.70. art.1.* Nauar. *cap. inter verba, corol.63. n.*702. Archid. Syluest. & Angel. *vbi suprà.* Innocent. *cap nouit, de iudic. num.* 4. Sotus *lib. de detegendo secreto, memb.2. q.4. concl.2.*

5 Circa hanc conclusionem sunt aliqua notanda. Primò nota, quòd licèt Syluest. hanc denunciationem vocet iudicialem: at verè intelligit canonicam (cùm enim canonica sit medium inter euangelicam, & iudicialem, potest vtroque nomine vocari,) & quòd id intelligat Syluest. patet, nam sequitur, & refert Innocentium *vbi suprà*, qui tamen hanc denunciationem appellat canonicam. Item, quia Angel. eundem Innocentium refert, & sequitur, & vocat hanc denunciationem euangelicam. Item, quia denunciatio iudicialis est actus iustitiæ, vt docet *ibi* Syluest. & Sotus *loco citato, in prima huius dubij conclusione.* At verò denunciationem, de qua in ista conclusione agimus, dicit Sylu. *ibi* esse actum charitatis.

Secundò nota, Syluestrum imponere Angelo, quòd dicat hanc secundam conclusionem, intelligendam esse de Prælatis: sed malè illi imponit. nam Angelus hæc dicit: *hoc verum intelligo, quando talis est Prælatus, per quem finis huius denunciationis obtineri potest*; vbi ly *talis*, non refert illum qui denunciare debet; sed sensus est, vbi Prælatus est talis conditionis, vt credatur denunciationem effectum sortituram. Eandémque limitationem ponit Innocentius, cuius doctrinam sequitur Angelus. 6

Tertiò nota, conclusionem intelligi, quando sine graui detrimento proprio potest denunciare. Ita Innocentius, Sotus, Syluest. Angel. Nauar. *vbi suprà*, & etiam *in summa, cap.25. num.*51. Ratio, quia ad hoc obligamur lege charitatis, quæ non obligat tanto dispendio. 7

Vltima conclusio. Quando denunciatio est merè iudicialis, quæ scilicet ordinatur ad pœnam delinquentis propter vindictam publicam, & bonum, vel interesse aliquod publicum, tunc illi solùm tenentur denunciare, quibus hoc ex officio incumbit: vt sunt fiscales, custodes, Syndici, & alij munere publico ad hoc deputati; cæteri verò non tenentur se offerre ad talem denunciationem. Ratio, quia ad hoc non obligat charitas, quia non est necessitas euitandi peccata, nec damna, & lex iustitiæ non obligat, nisi officiales publicos, & satis bono communi consulitur, si tales denuncient. Innocent. Syluest. Angel. *vbi suprà.* 8

Dvbivm X.

An clerici teneantur ad prædictam denunciationem faciendam, etiam in causa sanguinis.

Ratio dubitandi, quia *cap. his à quibus* 23. *q.*8. *& cap. clericus, & cap. sententiam, ne clerici, vel monachi*, prohibetur clericus immiscere se in causa sanguinis. Item, quia graue detrimentum ex denunciatione clericus incurret, scilicet si denunciatus morte, vel mutilatione plectatur, incurret irregularitatem; nec valet, si accusationi protestationem præmittat, quia protestatio tantùm excusat in causa propria, vt patet *cap. prælatis, de homicidio in 6.* 1

Sit conclusio. Clericis licet, atque tenentur denunciare crimina, quæ sunt in graue Reipublicæ, vel alicuius priuati damnum, etiamsi probabiliter credatur denunciatum morte damnandum, modò protestationem præmittant, se nolle mortem, vel mutilationem, sed damna vitare. Ratio, quia hæc est obligatio iuris naturalis, à qua nullus per ius positiuum, nec per dignitatem potest excusari. Ita Caietanus 2. 2. *quæst.33. artic.7.* Sotus *membr. 2. quæst. 4. ante tertiam conclusionem.* Nauar. *cap.18. num.55. & cap.24. num.13. & cap. inter verba, corol.58. num.*620. Nauarra *lib.2. de rest. cap.4.* 2

cap.4. num. 229. Et ad argumentum respondetur non incurrere talem clericum irregularitatem; nam quamuis ius dicat in causa propria, extenditur iure naturali illa facultas ad causas proximorum, in quibus de vitando illorum damno agitur. Ita Doctores citati, Armil.*verbo irregularitas,n.*39. Couar. *clement. si furiosus,* 2.*p.* §.5. *num.*4. Sed aduerte, hoc intelligi quando aliter, quàm per denunciationem illi malo obuiari non potest:si enim ad cauendum periculum sat sit præparationem detegere tacitâ personâ, non potest clericus personam manifestare, licèt iudex extorquere personam velit: cessat enim tunc ratio detegendi, quæ ipsum obligabat. Ita Caiet. & Couar. *vbi suprà.*

DVBIVM XI.

An Prælatus, vel iudex possit punire hominem, de quo denunciatum est aliquod crimen.

DE hoc sunt varij dicendi modi.

1 Vnus est, quòd quando deounciatio est euangelica, scilicet ad fratris emendam, si Prælatus probabiliter intelligat, punitionem non profuturam, sed potiùs obfuturam peccatori, debet cessare à punitione in peccatis, quæ non sunt in damnum alterius, & hoc non tantùm, quando crimen est secretum omnino, sed etiam quando est probabile, nam aliud est, si aliis noceret, vel esset publicum, vel scandalizaret alios. Ratio, quia finis huius denunciationis, est peccatoris correctio: ergo, quando hæc non speratur, cessandum erit in quocunque statu sit. Ita Caiet. 2. 2. *quæst.* 33.*art.*8.*in fine*, Nauar.*cap.inter verba,corol.*59. *num.* 628.

2 Alter modus est sine distinctione, quòd quando peccator monitus à Prælato, non corrigitur, debet puniri iudicialiter per ipsum, si peccatum probari possit, quia eo ipso quòd non corrigitur, cessat via correctionis fraternæ, & sequitur via iudicialis. Ita Viguer. *lib.inst.cap.*12.§.2.*vers.*9.

3 Pro solutione sit prima conclusio. Quando frater denunciatur denunciatione euangelica, si monitus à Prælato proponit emendam, non licet Prælato ipsum plectere pœna iuris, siue crimen sit omnino secretum, siue sit probabile. Ratio, quia iam finis, scilicet fratris emenda, obtentus est. Ita Caiet. Sylu. Nauar. Viguer.*vbi suprà.* Sotus *memb.*2. *quæst.* 4. *concl.*7. Hinc

4 Infertur, non licere Prælato statim, vbi frater denunciatur euangelicè, ipsum punire, licèt crimen probabile sit, sed omnia prius tentanda esse, vt frater sine correctione iudiciali corrigatur: vt, debet priùs leniter admonere si viderit expedire: deinde nimis admonere, quòd eius vitam exploraibit, & potest admonere coram aliquibus, si viderit expedire. Sotus *vbi suprà.*

5 Circa hanc conclusionem nota esse latum discrimen, quando crimen est omnino occultum, & quando est probabile; nam primo casu non potest Prælatus subditum iuridicè interrogare, nec cogere ad fatendum crimen: at verò secundo casu si iam habet iudex indicia probata, vel semiplenam probationem, potest iuridicè interrogare, & tenetur subditus sub mortali fateri crimen Prælato, tanquam patri. Quod intellige, vt dicit Sotus 5.*de iust. quæst.*6. *artic.* 2. *conclus.* 3. nisi grauiter timeat, quòd iudex machinatur eum castigare. Sic Sotus *vbi suprà,* Sylueſt. *verbo correctio, quæst.*7. Secunda differentia est, quòd licet in neutro casu, quando reus proponit emendam, possit iudex pœnis iuris plectere; quia *Matth.* 18. non iubetur vt habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam non audierit: at quando crimen est probatum, & reus ipse confessus est, potest Prælatus cædere flagello fraternaliter, non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum; secus quando est occultum omnino. Ita Sotus, & Nauar. *vbi suprà*, qui non addit illud, *& ipse confessus est*, sed tantùm dicit, *quando crimen est probatum*, & dicit esse communem Doctorum sententiam.

Secundò nota, quòd tunc intelligimus certum, 6 denunciationem esse euangelicam de criminibus, quæ non sunt in perniciem alterius, quando nec iudex interrogat, nec peccatum est publicum, vel famosum, & si iudex interrogat, tunc certò est euangelica, quando sine indiciis probatis, aut sine infamia, & semiplena probatione interrogat; quia in solis istis casibus potest iuridicè interrogare.

Secunda conclusio. Si talis peccator per denunciationem euangelicã denunciatus non corrigitur 7 monitione Prælati; tunc si peccatum est omnino secretum, non potest Prælatus punire, sed expectare debet, donec sint indicia ad inquirendum, vel testes ad conuincendum delictum. Ratio, quia quando punit iudex, iam iuridicè procedit: at sine probatione non licet iuridicè procedere. Vnde tantùm potest interim preces fundere Deo pro subdito. Ita Sotus *vbi suprà, concl.*8. & in hoc casu, scilicet quando crimen non est probabile, vera est prima opinio *suprà* citata, scilicet non esse vltra procedendum.

Tertia conclusio. Si in isto casu crimen est probabile, éstque spes, quòd peccator per punitionem corrigetur, tunc facta probatione, debet iudex illum punire legitimè. Patet Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus*; & ratio est, quia ex quo frater per secretam monitionem Prælati renuit corrigi, cessat via correctionis fraternæ, & transitus fit ad iudicialem, quæ ordinatur ad pœnam. Ita Sotus *vbi suprà*, & etiam *quæst. citata, de iust. conclus.*4. Syluest. Caiet. Nauar.*loco citato, in prima opinione.* Palud.4.*dist.*19. *quæst.*4. D. Anton. 1.*p tit.*9. *cap.*6.§.4.& in hoc casu vera est secunda opinio *suprà* citata, nec est contra primam. 8 a

Quarta conclusio. Si in isto casu nulla sit spes 9 emendæ per punitionem, licèt non sit ad alias pœnas iuris progrediendum, at iste pertinax est excommunicandus coram testibus denunciationis. Probatur Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*, & *cap. tam sacerdotes*, 24.*quæst.* 3. vbi habetur tales incorrigibiles ab Ecclesia separandos. Hæc conclusio est contra Caiet. Nauar. & Syluestrum *suprà* citatos, qui dicunt in hoc casu non esse vltra procedendum: quod idem docuit Sotus *lib. de detegendo secreto, membr.*2.*q.*4.*conclus.*8. At ipsemet *lib.*5. *de iust. quæst.*6.*art.*2. *concl.*4. refert se, & mutat sententiam, & tenet hanc conclusionem. Item in casu, quo licèt illa punitio obesset peccatori, prodesset tamen bono communi, quia scilicet ex induratione fratris, & omissione punitionis, alij scandalizarentur, & ansam peccandi sumerent, procedendum est ad punitionem, nisi ex ea maius damnum pullularet. Ratio, quia cùm

delictum

delictum illud probatum sit, iudex habet ius ad puniendum; & licet frater peteret ob id debeat, at bonum commune præferendum est particulari. Ita Sylueſt. *verbo correctio*, q. 11. & Corduba *memb. 2. q. 4. ſuper concluſ. 6.*

10 Huc vſque egimus de denunciatione euangelica, quæ eſt ad emendam fratris: oportet alias duas ſtatuere concluſiones de denunciatione canonica. Sit

11 Quinta concluſio. Si denunciatio eſt canonica, ſcilicet, ad impediendum damna, vt quando denunciantur crimina, quæ redundant in damnum commune, vel alicuius priuati; tunc, ſi peccator monitus corrigitur, & omnia mala in futurum ceſſant per ſolam iudicis monitionem, & hoc eſt certiſſimum, non debet vltrà procedi ad punitionem peccatoris. Ratio, quia iam finis denunciationis eſt omnino comparatus. Item, quia ſi ante denunciationem per ſolam monitionem ceſſaret à damno inferendo, & hoc eſſet certum, non eſſet denunciandus, vt patet ex ſupradictis: ergo ſi per monitionem omnino ceſſat, non eſt vltra puniendus. Item, quia iudex non poteſt interrogare teſtes ad puniendum reum, niſi habeat priùs indicia probata, vel infamiam, vel ſemiplenam probationem; ſed denunciatio canonica fit ſine hac ſolemnitate, & etiam in omnino ſecretis: ergo ex mera denunciatione, quæ vel de omnino ſecretis, vel ſine dicta ſolemnitate fit, non eſt procedendum ad punitionem, quando omnia mala ceſſant, & non eſt in futurum aliquod periculum. Hanc concluſionem cogit affirmare ratio, & eam tenent nonnulli docti recentiores Magiſtri.

12 Vltima concluſio. Quando tunc peccator non corrigeretur, licèt non eſſet ſpes emendæ, imò propter id procedendum eſt vltrà, vſque ad punitionem. Ratio, quia tunc non agitur adeò de emenda iſtius, quàm de cauendo proximi damno. Ita Sotus *vtroque loco citato*, & Caietan. *vbi ſuprà*, dicens, idem eſſe, quando peccatum eſſet publicum, licèt non in alterius damnum, quia tunc deberet Prælatus attendere ad conſulendum ſcandalo.

DVBIVM XII.

An quando iudex procedit ad denunciati punitionem, poſſit eum punire integra legis pœnâ.

1 Sit concluſio, non poteſt, ſiue denunciatus ſit iuridica, ſiue euangelica, ſiue canonica denunciatione, ſed tenetur mitiùs punire pœna. Ratio, quia in accuſatione eſt actor petens vindictam, & duplex exigitur ſatisfactio, ſcilicet actoris & reipublicæ, quæ non ſunt in denunciatione: ergo non eſt integra pœna infligenda. Ita Sotus *lib. 5. de iuſt. q. 6. art. 2.* immediatè ante tertiam concluſionem, *& lib. de ſecreto, memb. 2. q. 5. paulo poſt principium, verſ. quatuor genera.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 48. num. 583.*

2 Pro maiori concluſionis intelligentia nota, quòd in iudicio, quod fit ad pœnam, ſit ſemper neceſſarium, vt ſic accuſator, vel aliquis gerens vices accuſatoris, in hoc caſu, quando fraternè denunciatus Prælato non corrigitur, etiamſi delictum non ſit publicum, ſed probabile, ipſa rebellio habet vicem accuſatoris, ſicut infamia in publicis, vt notat Sotus *memb. 2. quæſt. 6. verſ. at vero.* & Nauarr. *vbi ſupra, & etiam corol. 59. num. 628.* & ſic ſecundùm iſtos facta rebellione poteſt Prælatus iuridice procedere contra peccatorem, nulla parte accuſante, ſed ex officio. Vnde quia in hoc modo procedendi, non eſt tanta ſolemnitas, ſicut in via accuſationis, ideo dicimus, iudicem non poſſe inferre pœnam integram, quam delictum meretur. Vnde (vt docet Nauarr. *dicto num. 853.*) ſi denunciatio fuit euangelica, pœna debet eſſe ad fratris emendam; ſi fuit canonica, vel iuridica, pœna debet compelli ad ſatisfaciendum parti læſæ, & ad ceſſandum à malis, quæ omnino debent impediri.

DVBIVM XIII.

An denunciator poſſit eſſe teſtis contra delinquentem, vt ſic procedatur ad punitionem.

Ratio dubitandi, quia contra ius naturale eſt, vt idem ſit accuſator, & teſtis. Duplex eſt ſententia. 1

Prima tenet, non valere pro teſte, niſi ad probandum præcisè monitionem, & denunciationem: non verò ad hoc vt denunciatus puniatur. Patet ex ratione poſita. Ita gloſſa *cap. in omni, de teſtibus, verſ. in omni negotio.*

Secunda ſententia tenet eſſe legitimum teſtem, etiam quoad punitionem. Sit 2

Prima concluſio. Quando proceditur, non ad punitionem integram, prout qualitas delicti meretur, ſed ad aliquam punitionem, quæ ſit peccatori pœna, & aliis bonum exemplum (vt fieri debere diximus *dub. præcedenti*) bene poteſt ipſe denunciator eſſe teſtis, ita ut cum altero ſufficiat ad probandum crimen. Ratio, quia ad hunc procedendi modũ, & ad hanc pœnam temperatam non requiritur tam exacta probatio, ſicut quando proceditur via accuſationis ad integram pœnam. Patet etiam ex *dicto cap. in omni*, vbi ſic dicitur, *Dicens veritatem cum vno, facit duos teſtes*, id eſt, denuncians, (vt gloſſa, & omnes Doctores intelligunt *ibi*,) & adducit Papa illud Matth. 18. *Adhibe tecum vnum, aut duos teſtes*, quaſi ſi ipſe cum illis ſit legitimus teſtis. Item, quia poſtquam peccator non corrigitur, ceſſat proceſſus fraternalis, & incipit iudicialis, at fuiſſe denunciatorem ad corrigendum, non facit illum inhabilem, vt fiat teſtimonium. Ita Nauarr. *in ſumma, cap. 25. num. 33. & cap. inter verba, corol. 59. num. 628. & corol. 65. num. 779.* dicens eſſe communem ſententiam. Idem tenet Panormitan. *dicto cap. in omni, num. 4.* Felin. *ibi, n. 4.* Sotus *memb. 2. quæſt. 4. ſub finem, verſ. ſed dubium egregium eſt*, & meliùs *lib. 5. de iuſt. quæſt. 6. art. 2. verſ. quarta concluſio.* Vbi addit denunciantem illum, ſi eſt omni exceptione maior, valere pro ſemiplena probatione, contra Caiet. 2. 2. *quæſt. 69. art. 2. verſ. ad ſecundam*, vbi contrarium tenet. Hanc etiam concluſionem tenent Simancas *lib. inſtit. in nouis, tit. 19. num. vltim. & tit. 64. n. 55.* Albert. *lib. de ſecreto, num. 177.*

Nota quòd Panormitan. & Felinus limitant hanc concluſionem, modò denuncians ipſe non ſit reportaturus commodum, vel incommodum, damnum, laudem, vel vituperium, nec aliqua affectione noteтur. 4

Secunda

5 Secunda oonclusio. Noo tantùm denunciator potest esse testis in hoc casu, sed qui sunt alias inhabiles ad testimonium, vt mulieres, infames, minores, possunt admitti ad pœnitentiam infligendam ipsi peccatori, licèt non ad pœnam aliam grauem, vel cum aliquid temporale directè, vel indirectè intenditur: ad hoc enim legitimi testes requiruntur. Limita hoc quoad infames, nisi permaneant in crimioe, quia cùm tales crimina sua non correxerint, non præsumitur, quòd bono zelo denuncient aliena. Hanc conclusionem cum his limitationibus docet Innocentius *cap. nouit. de iudic.* Syluest. *verbo denunciatio, quæst.* 2. Angel. *ibi, num.* 3.

6 Ad argumentum respondet Sotus, quòd accusator, & denuncians iudicialiter, quia petit rei pœnam contra ius naturæ, admitteretur in testem; secus esset de denunciante fraternaliter, qui tantùm ex charitate denunciat.

De denunciatione ad edicta.

DVBIVM XIV.

An quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciare delicta, sit priùs facienda secreta monitio.

1 NOta primò, diuersam esse rationem obligationis, quando iudex præcipit denunciare, & quando non præcipit: nam priori casu, præter obligationem charitatis, est etiam obligatio iustitiæ, at posteriori tantùm est obligatio charitatis, & ex hac sequitur alia, scilicet multos esse casus, in quibus est obligatio denunciandi, quando iudex præcipit; in quibus, si non præciperet, nulla esset obligatio, vt ex dicendis constabit: & ideo ad vitandam confusionem seorsùm sermonem facimus de denunciatiooe ad mandatum superioris, de qua re sunt etiam plura dicenda *infra*, vbi de inquisitione, quia tunc etiam concurrit mandatum superioris.

2 Secundò nota, ad cognoscendum, quando secreta monitio debeat præcedere hanc denunciationem, est valde attendendum, an delictum sit secretum, vel non; an iudex habeat iam indicia, vel infamiam, vel semiplenam probationem, & an quærat tantùm ad corrigendum, vel ad puniendum, & an sit in damnum aliorum, vel non.

3 Prima conclusio. Quando peccatum est omnino secretum, & non est io aliorum perniciem, tunc si sit aliqua spes emendæ, priùs est secretò monendus peccator, & si corrigitur, non est denunciandus. Ratio, quia talis denunciatio est in bonum peccatoris, quod minori ipsius detrimento procurandum est. Item, quia iste est ordo euangelicus, & de iure naturæ, contra quod si expressè præciperet Prælatus, non esset ei obediendum. Ita D.Thom. 2.2. *quæst.* 33. *art.* 7. *ad* 5. Tabien. *verb. accusatio, num.* 11. Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 2. *vers.* 10. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 7. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 4. Abul. *cap.* 8. *Matth. quæst.* 97. *ad* 13. *argumentum*, Turrecrem. *cap. si peccauerit,* 2. *quæst.* 1. *num.* 32. Armil. *verbo correctio, num.* 7. *& verbo accusatio, num.* 25. *& verbo denunciatio, num.* 2. Angel. *verbo denunciatio, num.* 10. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 47. *num.* 577. *&* 178. *& corol.* 65. *num.* 776. *& in summa, cap.* 25. *num.* 46. Cordub. *membr.* 2. *q.* 6. *circa secundam conclusionem, & lib.* 1. *quæst. q.* 46. *dub.* 2. Sotus *membr.* 3. *quæst.* 1. *concl.* 3. *&* 4. Caiet. *opusc.* 17. *responsor. respons.* 5. Henricus Gand. *quodlib.* 1. *quæst.* 33. Adrian. 4. *mat. de correct. fratr. ad* 3. *ante quæstionem vltimam, quæ incipit, Vltimo videtur.* Gerson *Alphabeto* 34. *litera Z.*

Secunda conclusio. Licèt dictum crimen, quod in aliorum damnum non redundat, probabile sit, non potest statim denunciari absque monitione secreta præuia. Probatur *Matth.* 18. vbi Christus iubet duos adduci testes, antequam Prælato denuncietur, & si his adhibitis se correxerit, non denunciari, sed tunc esset iam probabile: ergo licèt crimen sit probabile, non potest denunciari, si est spes per secretam monitionem corrigẽdum. Item, quia tantùm publica, id est, notoria sunt statim denuncianda. Item, quia licèt tale crimeo probabile sit, non potest iudex punire, si proponat correctionem, vt dictum est *supra, dub.* 11. *conclus.* 1. ergo si ante dcounciationem speratur emenda, frustra frater coram Prælato infamaretur. Ita tenet Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 779. contra Tabien. *verb. accusatio, num.* 29. vbi dicit esse consilium, præmittere monitionem, quando crimen est probabile, non tamen præceptum. 4

Tertia conelusio. Quando peccatum pendet in futurum, licèt nnn sit in damnum aliorum, & licèt sit omnino secretum, si non est spes, quòd per monitionem secretam corrigetur, est denunciaodum iudici præcipienti, non tanquam iudici, quia probari non potest, sed tanquam patri, quando probabiliter æstimatur de ipso, quòd non statim procedet iuridicè, sed quòd procedet priùs vt pater, iuxta ordinem euangelicum, ad correctionem. Ratio, quia *Matth.* 18. absolutè dicitur, *si peccauerit in te,* id est, te sciente, &c. Ita Armil. *verbo accusatio, num.* 29. *& verb. excommunicatio, num.* 31. *& verbo inquisitio, num.* 8. Nauar. *lib.* 1. *de restitut. cap.* 4. *num.* 221. Tabien. *verb. accusatio, n.* 14. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 777. 778. *&* 782. Angel. *verbo denunciatio, n.* 11. Rosella *excommunicatio.* 7. §. 26. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 7. *& verbo denunciatio, quæst.* 4. Pater etiam ex dictis *supra, dub.* 6. *concl.* 1. *& dub.* 5. *num.* 8. vbi plures pro hac sentcotia citauimus. 5

Nota hic, quòd in his casibus, in quibus denunciator tenetur denunciare ad præceptum iudicis, si iudex præciperet, vt iuridicè denunciaret cum probandi obligatione, tunc si subditus non posset probare delictum, non teneretur denunciare. Hoc tamen communiter non contingit, quia quando delictum est publicum, vel quando iudex habet indicia, vel semiplenam probationem, aut quando denunciatio fit ad correctionem, vel ad euitanda damna, non obligatur denunciator ad probandum, sed tantùm admittitur vt testis: tunc autem intelligitur cum hac obligatione denunciare, quando denunciat vt officialis publicus ad aliquam pœnam, vel vindictam publicam. Ita nonnulli docti recentiores, & quoad illud, quod dum Prælatus habet indicia, vel semiplenam probationem, non iubeatur alicui denunciare ad probandum, sed ad testificandum, docent Armil. *verbo correctio, num.* 7. *& verb. denunciatio, num.* 2. vbi Angel. *n.* 13. Tabien. *verbo accusatio, n.* 14. Rosella *correctio* 2. *num.* 4. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 7. 6

Quarta

7 Quarta conclusio. Quando delictum omnino occultum esset in perniciem Reipublicæ ecclesiasticæ, vel ciuilis, tunc statim est denunciandum absque præuia monitione, nisi quis certissimus esset per secretam monitionem posse impedire hæc damna. Conclusionem istam satis probauimus *suprà dub.* 5. vbi etiam ostensum est, an esset denunciandum Prælato, vt iudici, & esse attendendum damnum, quod ex denunciatione sequitur. Vide *ibi*.

8 Hinc infertur, non esse denunciandos hæreticos occultos, licèt edicto præcipiatur denunciari hæreticus, quando omnino certus quis esset, sua monitione omnino corrigendos: quod rarissimè præsumi potest. Ita Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 776. Corduba *lib.* 1. *quæst. q* 43. *dub.* 2. *vers. tertiò si verò*.

9 Nota hîc, quòd etiam crimina occulta redundantia in damnum alicuius priuati, sunt statim denuncianda, nisi certum sit per monitionem secretam posse omnino consuli, ne damno eueniant. Ita Caietan. 17. *respons. opusc. respon.* 5. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 5. *art.* 1. *vers. & hinc sumenda*. Corduba *vbi suprà*. Nauarr. *in summa cap.* 25. *num.* 33. & *vbi suprà* Armil. *verb. denunciatio, num.* 2. Angel. *ibi num.* 10. Syluest. *ibi quæst.* 4. contra Viguer. *lib. instiut. cap.* 12. §. 2. *vers. decimò*, vbi idem docet faciendum, quando crimina occulta in nullius damnum sunt, & quando sunt in damnum alicuius priuati.

10 Secundò nota, quòd in casu tertiæ conclusionis, licèt non denuncians peccaret contra charitatem, non tamen contra iustitiam, nec incurreret excommunicationem latam per edicta. Ratio, quia communiter Prælatus iubens per edicta, intendit nosse iuridicè delicta: at quando est omnino crimen occultum, nescit quis iuridicè. Ita Armilla *verbo Inquisitio, n.* 8. & facit plurimum, pro hac sententia, Sotus *memb.* 3. *quæst.* 1. *in dubio*, quod mouet post quartam conclusionem, & expressè eam docet Cordub. *memb.* 2. *q.* 16. *circa secundā conclusionem*, vbi sic dicit, Prælati ex officio suo visitantes, & inquirentes, id faciunt communiter, vt iudices ad vtilitatem publicam, vt puniant, nisi quando specialiter exprimunt, vt id sibi tamquam patribus reueletur; sed id raro nisi in religionibus fit. Vnde aliis iudicibus præcipientibus non tenentur subditi propalare, nisi probare possint, vel nisi sint indicia. Idem docet Angelus *verbo denunciatio, num.* 13. Tabiena *verbo accusatio, num.* 14. Quare Nauarr. loquens de denunciatione ad edicta *corol.* 65. *n.* 777. & 778. & *in summa cap.* 25. *n.* 46. inquit, Non tenetur denunciare ad edicta, qui probare non potest, licèt Syluest. *excommunicatio* 2. §. 18. Nauar. *dicto num.* 221. citans Rosellam, & Rodulphum, dicat intentionem iudicis esse, vt etiam secreta sibi propalentur, non ad puniendum, sed ad corrigendum: verius tamen est, quod dictum est, scilicet edictum tantùm loqui de iis, quæ probari possunt. Vnde virtute eius non tenetur quis propalare delicta omnino secreta, tenetur tamen ex lege charitatis, eo tantùm casu, quo teneretur si non esset edictum, iuxta superiùs dicta. Vnde in hoc casu tenet verum quod docet Sotus *memb.* 1. *quæst.* 6. *vers. itaque vt vno*, quòd scilicet subditi non tenentur, dum est edictum, alia crimina denunciare, præter ea, quæ tenerentur si edictum non esset. Vide *infrà dub.* 24. *in fine*. Vniuersaliter verò sumptum est falsum hoc dictum Soti. Sic nonnulli docti iuniores.

Quinta conclusio. Quando peccatum est publicum, id est, notorium, vel famosum, siue sit in damnum aliorum, siue non, est denunciandum, siue præuia monitione Prælato præcipienti, siue in generali præcipiat omnibus, siue in particulari alicui. Ratio, quia iudex habet auctoritatem puniendi delicta publica, vt satisfaciat iniuriæ illatæ reipublicæ. Ita Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 2. *vers. decimo*. Armil. *verbo correctio, num.* 7. & *verbo denunciatio, num.* 2. Angel. *ibi, num.* 13. Tabien. *verbo accusatio, num.* 14. Rosella *correct.* 2. *num.* 4. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 7. & *verbo denunciatio, quæst.* 4. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 776. & patet ex dictis *suprà dub.* 5. vbi plures citaui. 11

Nota, ferè omnes istos idem dicere, quando de peccato habentur indicia, vel semiplena probatio. Quod quidem certum est, quando proceditur via accusationis, nam via inquisitionis non sufficiunt indicia, vel semiplena probatio, vt *infrà* videbitur. 12

Secundò nota, quòd in causis grauibus magni periculi, non debet subditus manifestare peccatum, nisi illi constet de infamia, vel indiciis, vel semiplena probatione, & ea apud iudicem esse probata; nam de infamia, quia est manifesta, & clara, non est necessarium. Hoc tenent plures, & *infra*, vbi de inquisitione, elatiùs dicetur. 13

Tertiò nota, quòd si peccata publica sunt semel punita, non sunt iterum denuncianda, nisi in ea re lapsus quis sit. Ita Viguer. *vbi suprà*. 14

Dvbivm XV.

An peccata præterita iam emendata sint denuncianda ad mandatum superioris.

Antequam ad conclusiones deueniamus, notandum est, peccata emendata, quædam esse publica, quædam secreta. Item quædam quæ non habent effectum pendentem in futurum, quædam verò, quæ habent scilicet impedimentum aliquod, vt ex fornicatione emendata manet affinitas impediens matrimonium, & ex multis aliis peccatis manet irregularitas. 1

Prima conclusio. Quando peccatum iam emendatum non fuit publicum, & non habuit effectum pendentem in futurum, non est denunciandum ad edicta. Ratio, quia talia delicta non quæruntur, nisi ad peccatoris emendam, vel ad satisfactionem publicam, & ista cessant quando est emendatum, & non fuit publicum. Ita Nauar. *lib.* 2. *de rest. cap.* 4. *num.* 216. Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 2. *vers. decimo*. Nauar. *corol.* 65. *num.* 776. & *in summa, cap.* 25. *num.* 46. Cord. *lib.* 1. *quæst. q* 43. *vers. tertiò si verò*, & *vers. primò quando*, Sotus *lib.* 5. *de iust, quæst.* 5. *art.* 1. *vers. & hinc sumenda*, & *lib.* 2. *de secreto, membr.* 2. *quæst.* 6. *vers. Respondetur quòd*, & apertè colligitur ex Doctoribus citatis *suprà dub.* 14. *concl.* 1. si enim quando speratur emenda, non potest denunciari, nedum quando iam emendatus est. 2

Secunda conclusio. Si Prælatus iubeat, vt delicta secreta manifestentur sibi vt patri, vt consulat recidiuo, tunc licèt emendata sint, si 3

est probabile periculum recidiui, tenentur, qui ea norunt, manifestare eo casu, quo *suprà* diximus, posse licitè sibi manifestare, non stante præcepto: at eo casu, scilicet, quando non esset tale periculum, quo, non stante præcepto, esset peccatum manifestare, esset etiam stante præcepto. Patet primum, quia Prælatus iubet licitum. Patet secundum, quia iubet illicitum. Ita Syluest. *verbo correctio, quæst.7. & verbo denunciatio, quæst.4.* Armil. *verbo denunciatio, num.* 2. & iuxta hoc est intelligendus Angelus *verbo denunciatio, num.* 10. vbi absolutè dicit, esse denuncianda talia delicta: & patet ex adiunctis, addit enim, vt caueat à recidiuo: intelligit ergo, quando tale est periculum. Vnde Nauar. *cap. inter verba, corol. 65. num.* 776. dum dicit delicta emendata non esse denuncianda, etiam ad cauendum à recidiuo, intelligendus est, quando non est probabile periculum de recidiuo; & patet, quia dicit, *bene emendata*: at non videntur bene emendata, vbi periculum est de relapsu.

4 Tertia conclusio. Quando peccatum emendatum habet effectum pendentem in futurum, vel damni proximi, cui non est satisfactum de iniuria, vel debito, vel alicuius impedimenti, ex quo sequatur iniuria alicui sacramento, vel rei sacræ, tunc licèt peccatum sit secretum, est denunciandum, quatenus est necessarium ad impediendum damnum futurum; & hoc siue reus laboret ignorantia crassa, siue inuincibili impedimenti, nisi per secretam monitionem possit talis effectus impediri. Ita D. Anton. 2. *p. tit. 9. cap. 6. §. 4.* Syluest. *verbo correctio, quæst.* 10. de quo latè egimus *lib. 3. de matrim. disp. 13. à n.1. ad* 8.

5 Nota tamen, quòd quando ignorantia est inculpabilis, aliquando erit consultius tacere, scilicet, quando non sequetur remedium; sed maius scandalum; quia finis huius denunciationis non est punitio, sed remedium. Corduba *membr. 2. quæst. 6. super conclus. 2. in fin.* & de hoc vide *d. lib. 3. de matr. disp.* 13.

6 Quarta conclusio. Si peccata emendata sint publica, vel est infamia, siue habeant effectum pendentem in futurum, siue non, sunt ad præceptum Prælati statim denuncianda. Ratio, quia facta est iniuria reipublicæ propter infamiam. & malum exemplum. Item, quia iudex habet ius ad interrogandum iuridicè, vbi infamia est manifesta. Ita Cordub. Nauar. & Sotus citati *suprà*, Syluest. *verbo correctio, quæst.* 5. Margar. *fol.* 115. & addunt Syluest. & Margar. hoc esse verum, licèt quis posset per suam correctionem satisfacere scandalo, quia iudex ius habet ad publica inquirendum: similiter si quis sit accusatus de crimine, & iudex ad instantiam accusatoris iubeat vt scientes testificentur, tenentur scientes, licèt alter emendatus sit, propalare. Ita Sotus, & Corduba. Idem dicunt multi iuniores docti, quando iam est semiplenè probatum delictum. Idémque dicit Corduba dicendum, quando esset denunciatus de illo crimine cum indiciis, vel semiplena probatione.

7 Circa hanc conclusionem nota, quòd licèt eam Doctores simpliciter affirment, tamen debet intelligi cum moderatione, scilicet, quòd sint denuncianda talia peccata emendata, quæ fuerunt publica, si adhuc durat infamia, & scandalum in populo. nam si peccatum per longum tempus est emendatum, ita vt omnis infamia & scandalum cessauerit, tunc videtur non esse denunciandum. Ratio, quia jam cessauit necessitas vindicandæ, & recompensandæ iniuriæ publicæ. Ita multi docti iuniores.

Hinc infertur discrimen inter denunciationem, 8
quæ fit ad mandatum superioris, vel sine mandato; nam in hoc casu licèt peccata sint publica, si omnino sunt emendata, vel licèt non sint emendata, speratur totalis emenda per correctionem, non est necessarium ea denunciare. Ita fatentur Syluest. Margar. *vbi suprà*, Sotus *membr. 2. quæst. 4.* propè secundam conclusionem, Armil. *verb. correctio, num. 4.* Adrian. *4. mat. de correct. frater. §. pro huius decisione*; at verò dum est mandatum superioris, etiam publica emendata denuncianda sunt, vt dictum est ex Soto, & aliis. In quo sibi Sotus contrarius videtur; nam *membr. 2. quæst. 6. prope tertiam conclusionem*, dicit non posse aliquem compelli ad denunciandum, nisi ea peccata, & eo ordine, quo teneretur denunciare, si non extaret mandatum.

Quinta conclusio. Licèt peccatum non sit pu- 9
blicum, quamuis legitimè probari possit, quia scilicet alij duo, vel tres sciunt, non tenetur quis illud reuelare superiori præcipienti, siue generaliter per edicta, siue specialiter, quia cùm procedat via inquisitionis, & vt iudex, opus est infamia, potest tamen illi reuelare vt patri. Ita Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 4. à num. 218. ad* 222.

DVBIVM XVI.

An crimina non visa, sed tantùm audita, sint denuncianda.

PRima conclusio. Si audita sint à personis fide 1
dignis, quæ crimina certificauerunt, tunc denuncianda sunt. Ratio, quia notitia, quæ ex auditu habetur, est vera notitia, quæ fidem facit, modò sit habita ex viris fide dignis. Item, quia infamia ex auditu generatur, quando est orta ex causa iusta, & habetur apud graues, vel probos viros, vt *infrà* dicetur. Ita Nauar. *cap. inter verba, corol. 65. n.* 787. Manuel 1 *tomo summæ, 2. editione, cap.* 17. *num.* 9. & colligitur ex Cord. *loco statim citando*, & tenent nonnulli docti recentiores.

Secunda conclusio. Si illi à quibus audiuit, 2
denunciant, non tenetur qui audiuit denunciare. Ratio, quia suum testimonium nihil omnino tunc temporis facit. Ita Nauar. *ibi, num.* 791. *& in summa, cap. 25. num.* 46. & nonnulli docti iuniores.

Tertia conclusio. Quando quis id audiuit tan- 3
tùm à leuibus personis non fide dignis, maximè si leuis notaretur fidem adhibens, vel si crederet propter suum dictum iudicem plus debito contra reum commouendum, non tenetur denunciare. Ratio, quia hæc notitia nullam generat fidem: imò qui citò credit, leuis est corde, *Eccles.* 19. Ita Corduba *lib. 1. quæst. q. 43. dub. 1. vers. sexto, quando*, Nauarr. *d. num. 46. & d. corol. num.* 787. *&* 790. & idem dicit esse verum etiam in casibus inquisitionis. Idem Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 4. num.* 228.

Quarta conclusio. Qui audiuit, sed nescit à 4
quo, vel qui audiuit à persona, quæ nihil scit; sed audiuit ab aliis, etiam ignorantibus, delictum, non tenetur denunciare, etiam in casibus inquisitio-

nis

nis: imò posset dicete, se non audisse intelligendo, itaut dicere teneatur. Ita Nauarr. *d.c. corol. 65. num.* 788. 789. 790. & multi docti recentiores.

Dubium XVII.

An sit denunciandum Prælato, qui creditur nullum remedium adhibiturus.

1 PRima conclusio. Quando de Prælato, qui denunciare præcepit, dubitatur an remedium aliquod sit adhibiturus per pœnam, vel per correctionem, denunciandum est. Ratio, quia in dubio præsumendum est pro Prælato, & est illi obediendum.

2 Secunda conclusio. Quando certò constat, quòd nec iustitiam faciet, nec remedium adhibebit, non est obligatio denunciandi delicta. Ratio, quia ad opus inutile nullus tenetur. Item, quia cessat finis, vnde manat ratio obligandi. Ita Syluest. *verbo correctio. q.* 10. D. Anton. 2. *p. tit.* 9 *cap.* 6. §. 4. & alij.

Dubium XVIII.

An aliquæ personæ propter priuilegium iuris excusentur à denunciando ad mandatum iudicis, vel à testificando si iudex eos specialiter vocet, vt testimonium ferant, & an qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, teneantur denunciare ad mandatum iudicis.

1 SVpponendum est, personas priuilegiatas in iure, esse in duplici differentia. Quædam sunt, quæ nec ad testificandum cogi possunt, nec si velint, testificari possunt, nec earum testimonium aliquid valet. Hæ sunt parentes, & omnes ascendentes respectu filiorum, & omnium descendentium, & contra omnes descendentes, & filij respectu illorum. *l. parentes. C. de testam. & 4. q. 3. §. item parent.*, & docet Nauarr. *cap.* 25 *num.* 48. *& cap. inter verba, corol.* 65 *num.* 809. Anton. Gomez *tomo 3. var. cap.* 12. *num.* 24. Syluest. *verbo correctio, q.* 7. glossa *d. §. item parentes. vers. nec volentes.* Angel. *verbo denunciatio, num.* 13. Armil. *verbo testes, num.* 4. Tabien. *num.* 3. D. Ant. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 11. §. 1. Quod quidem priuilegium intelligitur etiam de filiis spuriis, & extra patriam potestatem constitutis. Ita Nauarr. *dicto num.* 89. Non tamen intelligitur de filiis spiritualibus, vt tenet Felinus, Alber. & communis, quam refert, & sequitur Nauarr. *dicto num.* 809. contra Franciscum Curtium, & aliquos etiam alios oppositum tenentes. Item libertus non potest cogi, nec si velit, potest ferre testimonium contra dominum, qui manumisit. Glossa *l. lege Iulia. ff. de testib. verb. cogantur.* Nauarr. *d. cap.* 25. *num.* 48. *& d. corol.* 65. *n.* 813. Anton. Gomez *vbi suprà*, Turrecrem. *cap. liberti.* 2. *q.* 5. Item vxor contra virum, etiamsi velit, non potest testificari. Nauarr. *dicto cap.* 25. *num.* 48. *&* 49. *& dicto cap. inter verba, num.* 811. Collectar. Panorm. Felin. Cynus, & Ioan. Faber, quos refert Nauar.

2 Aliæ verò personæ sunt, quæ testimonium contra alios ferre possunt: at cogi non possint ad ferendum. Hæ sunt, vir contra vxorem. Nauarr. *dicto num.* 49. *&* 811. Item socer in generum, vel è contra, socrus in nurum, & contra, priuignus in vitricum, id est, *Alnado contra el padrastro*, & è contra: & priuigna, id est, *alnada*, in nouercam. Patet *l. lege Iulia. ff. de testibus*, vbi etiam glossa, *& l.* 11. *tit.* 16. *part.* 3. *& l. fin. tit.* 30. *part.* 7. Gregor. Lopez, & Montaluus *in his locis.* Nauar. *d. cap.* 25. *num.* 51. *& dicto corol.* 65. *n.* 811. Angel. Syluest. D. Anton. Armil. Tabien. *vbi suprà*; patet etiam 4. *quæst.* 3. §. *lege Iulia.* Item collaterales, vsque ad quartum gradum, non possunt compelli ferre testimonium contra se, licèt ferre possint. Nauarr. *dicto cap.* 25. *num.* 51. *& d. corol.* 65. *num.* 811. Anton. Gomez. Patet ex legibus citatis partitæ, vbi etiam Greg. & Montaluus, & ex *l. lege Iulia.* Sed nota, quòd Gregor. Lopez *d. l.* 11. *part.* 3. *tit.* 16. *vers. el quarto*, dicit fortè hunc gradum consanguinitatis computari iuxta ius canonicum. At verò verius esse computari iuxta regulas iuris ciuilis; quia vbi agitur de consanguinitatis gradibus in materia iuris ciuilis, qualis est hæc de testibus, gradus computandi sunt iuxta ius ciuile. Ita Nauarr. *locis citatis.* Tandem libertus potest esse testis, non tamen cogi contra vxorem patroni, qui eum manumisit, contra patres, & filios eiusdem patroni, & è contra patronus non potest cogi, vt sit testis contra libertum, quem manumisit; patet *dicta l. lege Iulia*, Nauar. *dicto num.* 811.

3 Sed nota, quòd licèt isthæc vera sint stando in iure communi, vt patet *d. l. lege Iulia, & d. §. Item parentes*, 4. *quæst.* 3. at per leges partitæ citatas videtur iuri communi derogatum: nam *d. l.* 11. vbi numerati sunt parentes, &c. concluditur: *et si hi volunt, possunt esse testes*, & *d. l. fin.* de parentibus, & reliquis dicitur, non posse cogi, & nil amplius dicitur de illis. Vnde videtur quòd nulli ex dictis possint cogi: at omnes si velint possint esse testes, & quòd sit derogatum iuri communi, in hoc notat Gregor. Lopez *d. l.* 11. *vers. de su grado*, & Montalbus *lib.* 2. *tit.* 8. *legum fori*, *l.* 9. *vers. padres, sub finem.*

4 Sed dubitatur, an dictum priuilegium intelligatur in ciuilibus, vel in criminalibus tantùm; quidã enim dicunt intelligi solùm in criminalibus, & sic bene posse cogi in ciuilibus: sic docet glossa *cap. consanguinei*, 1. *q.* 5. *vers. parentes.* Angel. & Syluest. *vbi supra.* Excipit Syluester præter vxorem in virum, & filium in patrem, non enim cogi possunt etiam in ciuilibus, cùm sint vna caro.

5 Alij verò sentiunt, hoc priuilegium intelligi, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, quia ius absque distinctione loquitur. Ita glossa *d. l. lege Iulia. vers. denuncietur.* Anton. Gomez *vbi supra.* Viguet *lib. institut. cap.* 12. §. 2. *vers.* 11. Nauarr. *d. cap.* 25. *num* 50. *& d. corol.* 65. *num.* 811. & ita explicat hoc priuilegium *l.* 11. *tit.* 16. *part.* 3. quòd intelligatur etiam in ciuilibus, quando agitur de maiori parte bonorum, & cum hoc temperamento tenet ibi Montalbus, & Bart. *d. l. lege Iulia.*

6 Nota quòd alij sunt priuilegiati propter honorem ipsi debitum, vt Episcopi, *l. neque honore, C. de Episcop.* Alij ne distrahantur à diuinis, vt sacerdotes, *cap. quam quam*, 14. *quæst.* 2. Nauarr. *corol.* 65. *num.* 821. Imò hoc dicit *ibi* de omnibus clericis; sed textus tantùm loquitur de sacerdotibus, quòd de honestate non debent esse testes in instrumentis inter sæculares, & notat Syluest. *verbo testis, quæst.* 1. *part.* 15. *fine*, & alij.

7 His suppositis, ad sciendum quæ sint personæ priuilegiatæ, dubitatur an istæ personæ teneantur respondere ad edicta, vel esse testes in aliquo casu, si a iudice vocentur. Duplex est sententia.

Prima tenet, quòd licèt iudex ferens edictum, malè faciat intendens omnes obligare, at etiam priuilegiati tenentur denunciare, aliàs incurrerent excommunicationem, quia licèt sententia iniusta sit, non tamen est nulla. Ita Syluest. *verbo correctio, quæst.* 9. cui fauet Corduba *lib.* 1. *quæst. q.* 43. *dub.* 2. *vers.* 7. *& in summa, quæst.* 64. *vers. el septimo*, vbi dicit priuilegiatos non teneri ad testificandum, teneri tamen ad alio modo denunciandum, si id sibi præcipiatur.

8 Secunda sententia tenet oppositum. Sit

9 Prima conclusio. Quando alij testes, & denunciatores non sunt, qui sufficienter possint denunciare, vel testificari, tunc omnes priuilegiati tenentur denunciare, vel testificari, sicut non priuilegiati. Ratio, quia hoc priuilegium intelligitur, quando non est necessitas, sed potest alio modo suppleri. Sic tenent Anton. Gomez *d. num.* 24. Montaluus *lib.* 2. *legum fori, tit.* 8. *l.* 9. *vers. Hermanos*. Alber. de Rosat. *tract. de testibus*, 2. *p. column.* 5. glossa *cap. quamquam*, 14. *quæst.* 2. *vers. occultetur*. Host. Ioan. Andr. Panorm. *cap.* 1. *de testib. cogen.* & communis *ibi*, Hippolytus, Franeus, Butrio, teste Anton. Gomez, & *decisio* 4. *Tholosæ*, Archid. Alex. Ant. Felin. quos refert, & sequitur plures adducens textus Nauar. *cap. inter verba, corol.* 95. *n* 813. 817. 821. *& in summa, cap.* 25. *n.* 48. *&* 50. Sotus *lib. de secreto, memb.* 2. *q.* 7. *vers. verumtamen*, & alij.

10 Nota circa conclusionem primò, quòd Gregor. Lopez *part.* 3. *tit.* 16. *l.* 11. *vers. muy grandes*, dicit, se valde dubitare, an hæc conclusio teneat verum in ascendentibus, & descendentibus, & viro, & vxore, & fortè (inquit) in criminalibus non deberent compelli, excepto crimine læsæ maiestatis, diuinæ, vel humanæ; sed conclusio posita est tenenda.

11 Secundò nota, quòd adhuc vt debeat priuilegiatus credere, non esse alios, si id alia via scire non potest, sat est iuramentum partis denunciantis, vel accusantis, modò sit persona honesta, & non sint coniecturæ aliæ in contrarium. Ita Nauar *d. cap.* 25. *n.* 51. *& corol.* 65. *n.* 816.

12 Tertiò nota, quòd licèt essent alij, si tamen nollent denunciare, vel testificari, teneretur priuilegiatus saltim deponere apud iudicem esse illos, qui possint. Ita Nauar. *d. corol.* 65. *n.* 817.

13 Quartò nota, quòd licèt priuilegiati teneantur in casu istius conclusionis, vt dictum est; at sæpè excusabuntur propter damnum temporale, vel spirituale, quod inde incurrent: non enim tenetur quis cum magno damno testificari. Ita Nauar. *d. corol.* 65. *n.* 818. 821. *&* 822. & quidam doctus recentior, qui cum Nauarro dicit, in criminalibus ferè semper excusari, & dicam latiùs *infrà, dub.* 22.

14 Secunda conclusio. Quandò sunt alij testes, vel denunciatores, de quibus probabile est, quòd denunciabunt, vel testificabuntur, tunc omnes priuilegiati excusantur. Ratio, quia in hoc casu habet locum priuilegium iuris, quòd est valde rationabile. Ita omnes Doctores citati in prima conclusione.

15 Tertia conclusio. Casu istius secundæ conclusionis, quo priuilegiati excusantur, non comprehenduntur in edictis, nec incurrent illam excommunicationem, si non respondeant. Ratio, quia mandata iudicum, sunt secundùm ius interpretanda. Item, quia isto casu non possunt istæ personæ cogi ad denunciãdum, quia ius commune illas excipit, contra quod nequeunt iudices inferiores disponere. Sic Syluest. *verb. correctio, q.* 7. licèt *quæst.* 9. oppositum dicat, Angel. *verbo denunciatio, num.* 13. Viguer. *lib. instit. cap.* 12. §. 2. *vers.* 11. Nauar. *d. corol.* 65. *n.* 808. *& d. cap.* 25. *n.* 46.

Quarta conclusio. Casu primæ conclusionis si 16
priuilegiati non respondeant ad edicta, incurrent excommunicationem in illis latam. Ratio, quia illo casu tenentur respondere. Nauar. *d. corol.* 65. *n.* 816. & alij.

Vltima conclusio. Qui ob defectum aliquem 17
sunt facti inhabiles ad testificandum, vel etiam qui respectu ætatis, &c. non excusantur ob suam inhabilitatem, sed ad mandata superiorum tenentur denunciare, vel testificari. Ratio, quia ex culpa nullus debet reportare commodum, nec exemptionem. Item, quia licèt inhabiles non sint in causis omnibus legitimi testes ad integram pœnam infligendam, tamen in aliquibus causis, sunt sufficientes ad aliquam pœnitentiam, vel leuiorem pœnam, vel ad indicia. Ita Nauar. *cap.* 25. *n.* 51. *& cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 818. & colligitur ex Soto apertè, *lib.* 5. *de inst. q.* 5. *art.* 1. *ad* 3. & ex Caiet. 2. 2. *q.* 68. *art.* 1. & ex Sylu. *verbo denunciatio, q.* 2. Ang. *n.* 3. & nonnulli recentiores hoc tenent, qui notant, quòd qui ob culpam sunt inhabiles, poterunt excusari, si timeant obiiciendum sibi illud crimen, nisi res, quam denunciare debent, sit maioris momenti, quàm sua fama, vt hæresis.

DVBIVM XIX.

An filius teneatur patrem hæreticum denunciare Inquisitoribus, & comprehendatur sub edictis talem denunciationem iubentibus.

DVplex est sententia. Prima dicit teneri, & 1
per consequens comprehendi sub edictis. Probatur primò, nam *Deut.* 13. iubetur pater denunciare filium adorantem idola, sed in plurimum maior est amor patrum in filios, quàm filiorum in patres: ergo filius ad id tenetur. Secundò patet, quia in confesso est, filium teneri indicare patrem prodere patriam volentem, vt docet Cicero *lib.* 3. *offic.* ergo à fortiori patrem hæreticum. Tertiò, quia pro bono communi tenetur quisquam propriam exponere vitam, nedum patrem denunciare. Hanc tenet Castro *lib.* 2. *de iusta hæretic. punit. cap. vlt. statim in principio*, Caiet. super illud Deuter. 13. *Si tibi voluerit persuadere, &c.* Idem Nauar. *cap.* 25. *num.* 51. *& cap. inter verba, corol.* 63. *num.* 824. 825. *&* 826. limitat tamen, vt *infrà* dicemus. Pro eadem sententia citatur Palacios, Rubios, & Alensis, & Henricus; sed potiùs est pro nobis, vt postea dicam.

Altera senteotia est opposita. Sit 2

Prima cooclusio. Pater & mater tenentur de- 3
nunciare filium hæreticum, quando alij denunciatores non essent. Patet *Deuter.* 13. & refertur *cap. legi.* 23. *quæst.* 8. *& cap. si audieris*, 23. *q.* 5. & probatur argumentis primæ sententiæ, & in hoc secundæ sententiæ auctores conueniunt cum prima.

Secunda conclusio. Filius iure optimo potest de- 4
nunciare patrem, & matrẽ hæreticos, & laudandus

erit

erit in hoc; omnia tamen media prius tentare debet, quàm patrem ad iudices deferat, patet quia id nulla lege interdicitur, & arguit vehementem religionis amorem. Hanc tenet Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 19. *num.* 43. & in hoc consentit primæ sententiæ, licèt Perez, & Abulens. *vbi infra*, dicant id non posse.

5 Tertia conclusio. Quando sunt alij scientes, & probabile est, ipsos denunciaturos, tunc filius non tenetur; pater & dictis *sub.* 18. vbi ex omnium sententia diximus filium non posse cogi testificari contra patrem, vbi per alios reprobari potest. Et in hoc conuenit Nauarr. *vbi supra* cum secunda sententia, imò limitat etiam suam sententiam, modò Inquisitor secretò accipiat filij testimonium, cauens, ne graue ob id damnum filius patiatur.

6 Quarta conclusio. Si hæresis perniciosa Reipublicæ valde esset, quia scilicet plures peruerteret, tenetur filius, si alij non denuncient, denunciare. Hanc probant rationes primæ sententiæ, & consentiunt Doctores secundæ, vt Perez *lib. 8. ordin. tit.* 9. *l.* 1. *ante vers. facit notabile*. Viguer. *lib. inst. cap.* 12. §. 2. *vers.* 11. Alens. 3. *part. quæst.* 33. *memb.* 4. *art.* 2. Palacios Rubios *cap. per vestras*, *de donation.* §. 75. *num.* 8. Henricus 4. *præcepto*, *serm.* 5. *col. penult. vers. sexto consequenter*. Simancas *vbi supra*, *num.* 44. & 45.

7 Nota cum Perez, quòd iste casus rarò contingit; quia (vt optimè tradit Simancas *num.* 42.) quandiu hæresis fuerit occulta, parum nocebit reipublicæ: si verò latiùs serpserit, vel alij indicabunt, vel nullo etiam indicante manifesta iudicibus fiet.

8 Quinta conclusio. Si filius ab Inquisitoribus iustè interrogetur, tenetur etiam contra patrem veritatem fateri. Patet, nam dum iudex iustè interrogat, tenetur testis veritatem fateri. Imò tunc iustè filius interrogatus, seipsum prodete debet: ergo & patrem. Hanc etiam cum prima sententia, concedit Simancas *n.* 44. Sotus *lib. de secreto, memb.* 2. *q.* 7. *vers. respondetur primùm*.

9 Sexta conclusio. Regulariter non tenetur filius hæresim occultam patris, vel matris prodere, nisi iuxta dicta *in* 4. *conclusione*. Probatur, quia nulla lex extat tam graue onus humeris filiorum imponens. Imò *Deuter.* 13. vbi iubetur pater denunciare filium, & frater fratrem, &c. nulla fit mentio de filio respectu patris, vel matris. Item, quia filius graue incurreret damnum, si paternam hæresim proderet, scilicet, bonorum priuationem, & infamiam. Item, quia non obstat, quòd pater, qui plus diligit filium, debeat ipsum denunciare, quia dilectio non est causa, vt pater non sit denunciandus, sed maxima illa obligatio, qua filius plus patri debet. Nec obstat, quòd patrem proditorem patriæ denunciandum communis fateatur, quia momẽto temporis vniuersa Respublica perire potest, cuius salus præferenda est patris vitæ: quæ necessitas in hæresi non contingit, vt dictum est. Hæc conclusio est contra primam sententiam, illam tenet Viguer. Alens. Palacios Rubios, Henriq. *vbi supra*, Simanc. *d. tit.* 29. *à num.* 39. *vsque ad* 45. Abul. *Deuter.* 13. *q.* 3. Alens. & Alexan. Anglic. quos refert, & sequitur Perez *d. l.* 1. latè probans *à fol.* 120. *ferè, vsque ad finem legis*; vbi etiam docet filios non denũciantes hæresim patris in hoc casu non incurrere excommunicationem latam in edictis contra non denunciantes, quia ad id non tenentur.

Septima conclusio. Filius iudicibus indicans patrem hæreticum, eximendus est ab infamia, & aliis pœnis filiis hæreticorum impositis, tum quia impunitate, ac præmio dignus est, qui ardore fidei accensus, ne parenti quidem suo parcit, tum etiam quia hic de Republica, & Catholica Ecclesia benemeritus est. Ita tenet Simancas *vbi suprà n.* 46. & 47. dicens Federicum Imperatorem ita constituisse. Idem tenet Castrus *vbi supra*. 10

Nota tamen cum Castro *ibi in fine capitis*, hoc ex quadam æquitate, non tamen ex iuris rigore, & necessitate probari posse. Quare si iudex non condemnet, nequit, qui hæresim patris prodidit, bona patris sibi capere, & retinere; quia cùm hoc non sit illi à iure concessum, oportet vt iudex sibi per sententiam suam concedat. 11

Vltima conclusio. Filius hæreticus à patre iudicibus denunciatus, vel è contra pater à filio, mitiùs puniri debet, quia benigniùs agi solet cum iis qui seipsos deferunt, & cùm pater, & filius eadem persona reputentur, seipsum denunciare videtur alter alterum deferens. Castr. & Simanc. *vbi sup. n.* 50. 12

DVBIVM XX.

An teneantur illi denunciare ad edicta, vel testificari, si iudex interroget, quibus delictum pro consilio, vel remedio capiendo, vel sub sigillo secreti detectum est.

Duo sunt certa.

Primum est, quòd si peccatum vergat in damnum commune, vel alicuius priuati, tenentur reuelare, non obstante secreti seruandi fide, imò nec iuramẽto. Ratio, quia promissio, vel iuramentum, non est vinculum iniquitatis: at iniquum esset, vt iuramentum obstaret, ne innocentis damnum caueretur. Ita tenent expressè omnes Doctores *infra* citandi. Hoc tamen limitandum est iuxta Nauar. *cap.* 25. *n.* 44. & *c. inter verba, corol.* 65. *n.* 805. (quamuis Doctores, pro prima sententia citandi non admittant hanc limitationem, sed tenenda est vt verissima) quando alia via damno illi consuli nequit; imò tunc tantùm est detegendum, prout necessarium fuerit ad damno obuiandum. Imò (inquit) si maius sequatur damnum ex peccati talis detectione peccatori, quàm sequeretur innocenti, non est detegendum, iuxta ea quæ dicam *infrà dub.* 22. 1

Secundò certum est, quòd si peccatum etiam alia via sciatur, quàm per viam secreti, tenentur manifestare ad præceptum superioris. Ratio, quia id non est detegere secretum. Itẽ, quia audire peccatum in confessione non obstat, quominus peccatum illud detegi possit, si alia via sciatur: ergo à fortiori de secreto dicendum est. Sic Nauar. *d. num.* 442. & Corduba *vbi infra*, & alij. 2

At verò dubium graue est, quando tantùm nouit quis peccatum, quod in alterius damnum non redundabit, nec redundat, sub sigillo secreti, vt ad consilium, vel remedium petendum sibi detectum teneatur ad præceptum superioris manifestare, vel testificari, si interrogetur. Duplex est sententia. 3

Prima dicit, teneri detegere, etiamsi non detecturum illi iurasset, modò iuridicè interrogetur. Ratio, quia fides secreti, & iuramentum, non habet vim obligandi contra ius, nec præiudicium parat

parat iudici, quo possit compellere subditos, quando necessarium fuerit. Ita Sotus *lib. de secreto, membr. 2. quæst. 7. conclus. 4. & lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 1. ad* 1. Innoc. *cap. omnis, de pœn. n. 7.* Panorm. *ibi, n. 25.* & clarius *cap. dilectus, de excess. Prælat. n. 5.* Tabien. *verbo confessionis celatio, n. 3.* Palud. *4. dist. 21. q. 2. art. 5. vers. tertia pœna.* D. Bonau. 4. d. 21.

4 Secunda sententia dicit, nullo modo teneri tale peccatum manifestare, vel de illo testificari, etiam ad præceptum superioris. Ratio, quia seruare secretum est de iure naturæ: at iuri naturæ nequit superioris præceptum, quod humanum est, derogare. Item, quia superior ius non habet ad rogandum crimina illa, quæ sola secreti via sciuntur. Ita Nauar. *cap. 25. n. 42. 46. & 49. & cap. inter verba, corol. 65. n. 799.* 800. 801. & 805. D. Thom. *2. 2. quæst. 70. art. 1. ad 2.* & *ibi* Caiet. & idem dicit D. Thom. de Religiosis, dum iubet Prælatus denunciari peccata, quod non tenetur quis sibi sub secreto commissa detegere, *quodlib. 15. art. 1.* Cordoba *lib. 1. quæst. q. 43. dub. 2. vers. tertio quando, & in summa, q. 64. verisc. el tercero caso.* Ioannes de Neuiza *sylua nupt. fol. 104.* Philippus Probus *cap. 2. de constit. in 6. n. 67.* Viguer. *lib. instit. cap. 12. §. 2. vers. 11.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. fine.* Henr. Gand. *quodlib. 9. in principio,* Henric. *cap. omnis, de pœnit. sub finem.* Angel. *confessio, vltimo, n. 22.* Syluest. *verbo testis, q. 8. dicto 2. & verbo secretum, dicto 2.* Armil. *verbo inquisitio, n. 8.* Medina *tract. 2. de confess. q. de confess. celanda, § super est iam ad alia, vers. corollariè sequitur.* Pedraza. *2. precepto, vers. nono.* Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 4. n. 222.* Palud. *4. dist. 27. q. 1. art. 3. casu 9. n. 27.* & nonnulli docti iuniores. Vide Henriquez *lib. 13. de excomm. cap. 18. n. 5.*

5 Nota hic, quod licet Angel. *vbi suprà*, teneat indistinctè hanc sententiam, at *verbo testis, n. 33.* dicit, quod si Prælatus non requirat delictum, vt puniat, sed vt pater, vt prouideat, & ex aliquo bono respectu, teneatur, sciens etiam sub sigillo secreti denunciare; sed meritò carpit illum Sylu. *vbi suprà.*

6 Secundò nota Nauarr. & Cordub. non tantùm dicere, non teneri detegere tale secretum, verùm etiam peccare mortaliter, si detegat, quantumuis Prælatus iubeat sub sententia excommunicationis, ratione iam dicta. Idem Nauarra, & dicit teneri restituere.

7 Ex hac secunda sententia infertur, Medicum, obstetricem, Iurisconsultum, Aduocatum, Consiliarium, quibus huiusmodi delicta ad remedium animæ, vel corporis, vel famæ, vel rerum, &c. secretò manifestata sunt, non teneri testificari illa, vel denunciare ad præceptum superioris. Patet ratione dicta. Ita Viguer. Nauar. & Corduba *vbi suprà.* Imò hi duo dicunt, peccare mortaliter manifestando. Idem Nauarra.

8 Ex his sententiis, secunda, vt benignior, communior, & longè verior, amplectenda est.

DVBIVM XXI.

An qui iurauit non denunciare, vel non ferre testimonium, teneatur respondere ad edicta, vel iussus à Prælato testificari.

1 SIt conclusio. In casibus, quibus quis testificari tenetur, vel denunciare, vel quando iubetur à superiore, tenetur ad id, non obstante iuramento. Ratio, quia si quoad istos casus voluit iurare, temerè & illicitè iurauit. Vnde iuramentum est nullum, & in tali iuramento, quod vltrò fit, potiùs innititur temeritas, quia fit, quasi in odium testimonij, quæ non sic inuenitur in fide, quæ simpliciter præstatur de secreto seruando, quæ ad charitatem, & pacem est necessaria. Ita Sylu. *verbo testis, q. 8. dicto 3.* Angel. *ibi num. 29. & verbo denunciatio, n. 12.* Nauar. *cap. 25. n. 41. & cap. inter verba, corol. 63. num. 703. & corol. 65. n. 807. ad quintum.* D. Bonau. *4. dist. 21. q. vltima, fine,* & à fortiori hoc docebunt Doctores citati pro prima sententia *dub. praced.*

Ex hoc sequitur, quod maiori vinculo tenetur 2 seruare secretum ille, cuius fidei commissum est delictum, vt seruet secretum, quàm ille, qui videns, vel sciens delictum, iurauit seruare secretum, quia hic cùm iuridicè interrogatur, tenetur veritatem fateri; ille verò non tenetur, nisi quando esset necessarium ad proximi damnum vitandum, vt dixi *dub. praced.* Hoc discrimen notat Nauar. *d. n. 807. ad quintum.*

DVBIVM XXII.

An propter damnum, quod denunciatori, vel reo denunciato sequitur, excusetur quis à denunciando, vel testificando.

SIt prima prima conclusio. Talis, si damnum 1 graue est, excusatur, vt si probabiliter timet infamiam, iacturam bonorum, &c. Ratio, quia non tenetur quis tanto dispendio hæc præstare, sicut iudex non tenetur tanto dispendio defendere ciues, nec debitor tanto dispendio soluere. Nec obstat reum teneri fateri periculo vitæ, quia reus ratione sui delicti, tenetur: at testis est innocens. Vnde iudex iniustè faceret, si posset absque scandalo omittere, interrogando testem in hoc casu, scilicet quando sciret damnum: si verò esset scandalum, nisi interrogaret, posset, at testis non teneretur respondere. Hanc cõclusionem tenet Nauar. *cap. 25. n. 50.* citans Bald. Idem *cap. inter verba, corol. 65. n. 799. & corol. 63. n. 710. & 711.* Nauar. *lib. 2. de rest. cap. 4. n. 228.* Syluest. *verbo correctio, q. 7. & verbo denunciatio, q. 1.* Angel. *ibi, n. 1.* Corduba *lib. 1. quæst. q. 43. dub. 2. vers. quintò quando, & in summa, q. 64. vers. el quinto,* & dicit Nauar. *d. num. 799.* quòd ad edicta non tenetur testis respondere cum hoc damno, scilicet quando necessarium esset ad denunciandum, iter facere sumptibus propriis, vsque ad aliud oppidum, vbi iudex residet. Idem tenent docti iuniores Magistri. Conclusionem istam positam tenet etiam Sotus *membr. 2. quæst. 7. vers. respondetur primùm, & vers. respondetur quod in tali, & lib. 5. de iust. q. 7. art. 1.* & multi docti recentiores. Vnde non tenetur testificari, si timeat, quòd ponetur sibi exceptio, ex qua graui infamia notatur. Nauar. *d. num. 710.* Sotus, & Magistri præfati. Hinc fit, quòd scholasticus qui intendit promoueri ad ordines, si vocetur, vt testificetur de delicto, ob quod timet imponendam mortem, vel mutilationem, potest occultare veritatem, nec tenetur respondere, quia est graue damnum; sic nonnulli iuniores docti.

Nota hic conferendum esse prudentis arbitrio 2 damnum, quod ex denunciatione sequitur denuncianti, & vtilitatem ex denunciatione sequutam: posset enim tanta denonciationis esse necessitas, vtpote ad vitandum damnum commune grauissimum, quod aliàs caueri non posset, vt quis etiam

etiam cum capitis periculo ad id teneretur, sicut *supra* diximus de correctione fraterna.

3 Secunda conclusio. Qui vocatur, vt testimonium ferat, si illi tale damnum sequatur, vt excusetur à ferendo, potest se occultare, vel interrogatus, veritatem tacere, modò non mentiatur. Ita Sotus *vbi suprà*, Nauar. *d. n.* 711. & docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Quando damnum, quod sequitur ex denunciatione, non sequitur ipsi denuncianti, vel alteri innocenti, sed ipsi reo denunciato, nempe aliud distinctum à debito, quod soluere tenetur, vel à pœna, quam meretur ob delictum, tunc si damnum in honore, vel fama, quod sequitur denunciato, est multò grauius, quàm bonum, quod sequitur ex denunciatione, vel quàm debitum restituendum, &c. si quis interrogetur per edicta tamquam denunciator super delicto, de quo nondum proceditur per infamiam, vel accusationem, non tenetur denunciare: si verò interrogetur iuridicè tamquam testis, quia scilicet de delicto habetur iam infamia, tenetur veritatem fateri. Hanc conclusionem docet Nauarr. *d. corol. 65. num.* 826. *&* 827. & primam partem docent plores alij, vt dixi *suprà dub.* 5. licèt illi non explicent, an id procedat quando præcipit iudex per edicta, & probat Nauarr hanc partem per dictum Soti, quod retulerat, *n.* 719. scilicet *memb.* 1. *q.* 6. dicentis neminem obligari ad denunciandum ad edicta, nisi illa delicta, quæ sine mandato denunciare tenebatur. Quæ sententia licèt generaliter sit falsa, vt *suprà* dixi; verùm in hoc casu eam Nauar. approbat, & potest confirmari hæc pars. Quia licèt sit falsa doctrina, quòd non teneamur ad mandata superioris denunciare, nisi illa delicta, quæ sine mandato tenebamur: at vera doctrina est, quòd ad mandata superiorum non tenemur denunciare, nisi ea delicta, quæ sine mandatis licitè poterant denunciari, vt bene notat Syluest. *verbo denunciatio, q.* 4. Armill. *ibi, num.* 2.

Dvbivm XXIII.

Quæ sint causæ in summa, ob quas quis excusetur à mandatis de denunciandis criminibus.

1 Respondetur, quòd multæ sunt causæ dubiis præcedentibus tactæ, scilicet, delictum esse secretum, & posse alia via remedium adhiberi.
2 Item denunciationem esse iudicialem ad pœnam, & iudicem non habere indicia, vel famam de reo. Item tantùm habere notitiam ex audito à leuibus personis. Item fore inutilem denunciationem, vel quia iudex est remissus, vel quia alij, ex quibus audiui, denunciarunt. Item esse personam iure priuilegiatam; cùm tamen sint alij sufficientes ad denunciandum, qui probabiliter denunciabunt. Item non posse fieri sine tali detrimento ipsius denunciatoris, vel denunciati, ob quod lex naturalis excusat obedientiam.

Dvbivm XXIV.

Quæ causæ excusent à denunciatione facienda de rebus furtiuis.

1 Sit prima conclusio. Quando res captæ & furtiuæ, non possidentur contra iustitiam, v.g. quia ad recompensandum aliàs debitum acceptæ sunt, non sunt denunciandæ iudicibus id præcipientibus. Ratio, quia in hoc casu non sunt debitæ, & præceptum esset iniustum. Hinc

2 Infertur primò, quòd si Petrus deposuit apud me secretò arma, quæ petit, eis occisurus hominem, & quia ego rei, quam perpetrare intendat, conscius, ea ipsi nego, fulminatur sententia excommunicationis ad petitionem Petri, contra detinentes arma, vel scientes, nisi manifestent, tunc sententia non ligat me detinentem, nec scientem, si non it certò causam, propter quā detineo. Ratio, quia in isto casu iustissimè detineo, & nego domino arma. Ita Nauar. *c. inter verba, corol.* 65. *n.* 797.

3 Secundò infertur, quòd quando debitor rei furtiuæ est adeò pauper, vt iure excusetur ob inopiam à restitutione facienda, tunc non ligatur sententia, etiamsi non restituat, nec testis, licèt non denunciet. Ratio, quia non retinet contra iustitiam. Ita Nauar. *ibi n.* 796. *&* 797.

4 Nota tamen, quòd in hoc casu aliqui opinantur, quòd iste tenetur facere, vt debitor se obliget creditori, vel alteri personæ, itaut maneat securus, quod dum venerit ad pinguiorem fortunam restituet, ita tamen, quòd ex hoc non infametur debitor. Ratio, quia licèt non possit restituere, tenetur tamen facere, quod in se est. Ita Nauar. *vbi supra*, & probat ex sententia D. Thomæ asserentis, 2. 2. *q.* 62. *art. vltimo ad* 2. debitorem impotentem ad statim restituendum teneri petere dilationem à creditore, sed licèt hoc sit securius, non tamen videtur necessarium petere hanc cautionem. Ita nonnulli docti iuniores. Et potest confirmari ex Ledesma 2. 4. *q.* 18. *art.* 8. dicente eum, qui sæpe absolutus est, proponens satisfactionem, & non restituens, probabile esse posse iterum absolui, si denuò id proponat, etiam non præstito pignore, vel obligatione facta de restituendo.

5 Secunda conclusio. Quando debitor non excusatur à restitutione, nec per monitionem secretam, potest ad id sufficienter induci, tunc licèt furtum secretum sic est denunciandum Prælato præcipienti. Ratio, quia ista denunciatio non ordinatur ad punitionem, sed ad satisfaciendum læso. Ita Nauar. *d. num.* 797. Sotus *memb.* 2. *q.* 6. paulo ante solutionem *ad* 3. Cordub. *in summa q.* 111. *sub finem*. Armil. *verbo inquisitio, num.* 8. Addunt tamen Sotus, Armil. & Corduba, esse denunciandum vt patri, quando est secretum.

6 Sed numquid non reuelans furtum istud occultum incurret excommunicationem latam per edicta. Armil. dicit *ibi* non incurrere, propter ea, quæ *suprà* dixi *dub.* 14. at verius videtur quòd incurrat; illa enim doctrina vera est, vbi iudex ex officio procedit ad inquirendum delicta, secus vbi petit furti manifestationem tantùm, vt parti restituatur, tunc enim qualitercumque furtum sciatur, petit manifestari. Ita Corduba *vbi suprà*.

Dvbivm XXV.

Quantum temporis duret edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum, & similiter literæ excommunicatoriæ, quæ promulgantur ad partis petitionem, vt sibi aliquid restituatur.

1 Consului de hac re viros Salmantinos admodum doctos, inter quos etiam Enriquez, qui sequentia responderunt.

2 Primò, necessarium est dicere tempus esse præfinitum, quo elapso spirant edicta, & literæ excommunicatoriæ. Ratio, quia talia edicta non habent vim perpetuæ constitutionis, eo quòd nec tali animo fiunt, nec fiunt semper à personis potestatem condendi leges habentibus. Item, quia cùm modus procedendi per edicta, fit per viam inquisitionis, & iustitiæ, & quasi armis, id est, excommunicatione, suauis Ecclesiæ gubernatio postulat, ne semper hac via procedatur, sed aliquibus anni temporibus, & ideo singulis annis renouantur.

3 Secundò, spatium temporis, quo durant, colligendum est ex prudentis arbitrio, pensata intentione præcipientis, & effectu ad quem eduntur. Vnde fit, vt quæ eduntur in visitatione populorum, durabunt quandiu visitatio populi durat, & finita populi visitatione, cessabit obligatio edicti. Ratio, quia animus visitatoris, est per edictum constringere ad denunciandum, vt sic perfectæ visitationis munus obeat, & munus visitationis in vnoquoque populo certo tempore obit: ergo, quandiu durat visitatio alicuius populi, durabit in illo edictum, & quando sigillatim visitantur parochiæ alicuius vrbis, & in vnaquaque dum visitatur, legitur edictum, durabit in vnaquaque parochia delicti obligatio, quandiu illius parochiæ visitatio durat. Ratio, quia hæc se habet instar visitationis singulorum oppidorum: ergo, sicut in vnoquoque oppido durat, dum illius visitatio durat, ita in vnaquaque parochia, &c. sic etiam alij docti iuniores. Excipienda tamen sunt edicta Inquisitorum, quæ durant vsque ad promulgationem aliorum edictorum, quia sic declaratum est ab ipsis Inquisitoribus, quia cùm semper ipsi sint exercentes inquisitionem delictorum contra fidem, & ad eum finem his edictis vtantur, iustè volunt, vt semper suam vim habeant. Ita expressè Auila *de censuris*, 2. *part. cap.* 5. *dub.* 5. *conclus.* 3.

4 Tertiò, edicta quæ publicantur in Quadragesima, durant toto tempore destinato ad confessiones faciendas, & quia hoc tempus communiter solet dari vsque ad Pentecostem, ideo ad summum vsque tunc durant. Ratio, quia edicta illa ordinantur ad delicta purganda, vt sic disponantur homines ad confitendum, prout tunc iuber sancta Ecclesia: ergo durant toto tempore confessionibus destinato. Sic etiam prædicti iuniores.

5 Quartò, edicta, quæ aliis temporibus publicantur, durant ad summum per duos menses. Ratio, quia hoc videtur tempus rationabile. Sic etiam iidem.

6 Quintò, literæ excommunicatoriæ ad partis petitionem editæ, vt sibi aliquid restituatur, &c. durant tempore quod in illis præfigitur ad faciendum contenta in illis. v. g. iubent, vt qui id habuerit, vel sciuerit, restituat, vel denunciet intra octo dies, tales literæ durabunt octo diebus; quare transactis illis octo diebus, non habebunt vim: qui autem intra illos octo dies sciuerint, etiamsi in vltimo die comprehendentur in illis literis; sed habebit octo dies numerandos à die scientiæ ad explendum, quod literis præcipitur: aliàs incurret excommunicationem, quia illi octo dies conceduntur, vt possit doctos consulere quid teneatur facere. Hæc etiam alij docti iuniores Magistri.

7 Sed nunquid, qui delicta non denunciauit tempore in edicto contento, teneatur ad denunciandum transacto tempore, quo edictum obligat? Nauar. Lat. *cap.* 25. *num.* 46. Hispan. *additione ad num.* 33. *capitis* 25. asserit ad denunciandum teneri transacto tempore, quàm citò commode potest, & probat ex *cap. cum dilectus, de dolo, & contum.* Item, quia debitor, qui termino præfixo non soluit, tenetur quàm citissimè potest.

At dicendum est quando intra tempus, quo edictum obligat, conscius edicti non paruit illi, & sic incurrit excommunicationem, tenetur transacto tempore edicti parere. Ratio, quia adhuc ille manet in peccato inobedientiæ, & potest obedire præcepto sibi iustè imposito: ergo tenetur. 8
Patet etiam ex Nauarri ratione, quia iam istud est velut superiori debitum ratione edicti, scilicet parere: ergo si termino præfixo non soluit hoc debitum, tenebitur etiam eo transacto; & sic se explicat Nauar. *in ea additione*, dicens, quando incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum. Similiter, quando excommunicatio lata est contra non restituentem intra certum tempus, si quis tunc non sit soluendo, non incurrit, at incurret postea quando sit soluendo, nisi restituat, quia excommunicatio quoad hunc semper durat. Sic Sotus 4. *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 2. *vers. secundo si feratur*, at verò quando non incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum, quia scilicet, vel tunc ignorauit delictum denunciandum, vel non fuit conscius edicti, tunc transacto tempore, quo edicta, vel aliæ literæ excommunicationis obligant, non tenetur denunciare virtute edicti, vel illarum literarum, & sic non denuncians non incidet excommunicationem; sed iudicandum est, an teneatur denunciare secundùm regulas iuris naturæ, ac si edictum non esset. Probatur, quia quando iste sciuit, iam edictum non obligabat: ergo non constringitur ad aliquid virtute edicti, sed ac si non esset, non censendum, & in hoc casu non loquitur Nauarr. vt ipse se explicat. Hæc docti iuniores à me consulti.

Dubium XXVI.

An errent iudices præcipiendo generaliter in edictis, malefactores denunciari.

Circa hoc variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, quòd mandata generalia, quibus sub excommunicatione præcipitur aliquos delinquentes, vt qui tale admisere furtum, denunciari, non sunt approbanda, eo quòd dant ignorantibus occasionem errandi, nisi explicent, intentionem esse, quòd denuncient solùm, in casu, quo aliter nolunt restituere, cùm possint. Ita Sotus *membr.* 2. *quæst.* 6. *sub finem, paulo ante solutionem ad* 3. & potest etiam id probari ex eo quòd visitator peccat, si iuramentum petat de manifestandis sibi delictis, nisi expresè excipiat secreta, vt patet ex *cap. qualiter* 1. *de accusat.* & fatetur Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 49. *num.* 584. de quo latiùs *infrà*. 1

Secunda sententia probabilior, ait, talia mandata esse licita, nec præbere errandi ansam, quia sunt intelligenda iuxta iuris dispositionem. Item, quia receptum est ita promulgari edicta generali Ecclesiæ consuetudine: nec oppositum iure aliquo cauetur. Ita tenet Bañez 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 8. *dub.* 2. *ad* 7. 2

ad 7. Nauar. *cap. 18. num. 40. & cap. inter verba, corol. 51. n. 530. & 591.* Idem sentit Caiet. *opusc. 17. respon. respon. 1. versic. 1.* vbi dicit non peccare iudicem generaliter interrogantem de sociis, cùm de aliquibus possit interrogare, & de aliquibus non, modò intra iuris metas intelligat. Et ad argumentum respondet Nauar. disparem esse rationem, quia illud de visitatore cauetur *d. cap. qualiter*, at de edictis nullo iure cauetur.

Dubium XXVII.

Quod sit discrimen inter eum, qui respondet ad edicta vt testis, & inter eum, qui vt denunciator.

1 PRimò dico differentiam esse, nam respondens vt denunciator, tenetur probare, & si in probatione deficiat, subucitur pœnæ. Vnde si non potest probare, non tenetur denunciare Prælato vt iudici. At respondens vt testis, non tenetur probare, & ideò defectu probationum non excusatur. Sic colligitur ex *cap. plerumque 2. quæst. 3. & cap. si tantum 6. quæst. 2. & cap. si sacerdos, de offic. ordinar.* & ita tenent plures, vt dixi *suprà dub. 14. conclus. 3.*

2 Secundò dico, quòd quando delicta probanda sunt contra bonum commune, vel contra tertiam personam, dicitur denunciator posse probare delictum, si habeat alium testem legitimum, & integrum, quia in his casibus datur accusatio fiscali, vel parti læsæ, & ipse denunciator inducitur vt testis, & cum alio facit probationem, & idem est quando denunciatio fit ad effectum pœnitentiæ, & emendæ Nauar. *corol. 65. num. 779.*

3 Tertiò dico, ex multis colligi posse quando quis vocetur per edicta vt denunciator, vel vt testis. Primò ex verbis edicti, si dicitur quòd denuncient, intelligitur vt denunciator: si dicitur quòd testificentur, intelligitur vt testis: si dicitur per verba generalia, scilicet, vt manifestent, vtrumque intelligi potest. Vnde intentio colligitur ex materia super qua datur edictum, & ex modo procedendi: si fit enim in causa ciuili, vel criminali incepta, vocantur vt testes, & talis potest esse materia, vt quamuis in edicto dicatur denunciare, intelligatur testificari, & è contra. Ita Nauar. *d. corol. 65. num. 781.*

4 Vltimò dico, quòd ex vsu & praxi constat modò iudices velle, vt quacumque via manifestentur delicta, & nullo modo velle cogere denunciantes ad probandum. Vnde quamuis verba aliter sonent, rebus magis credendum est, quàm verbis, teste Nauarro *ibi*; sic quidam docti iuniores in suis scriptis.

CAPVT III.

De inquisitione.

ANtequam ad specialia dubia de inquisitione descendam, oportet pertractare aliqua præambula requisita ad istam materiam de denunciatione, & accusatione, deinde ad specialia de inquisitione veniemus.

Svmmarivm.

Dub. 1. *Quæ dicantur crimina minora, grauiora, & enormia.*

2. *Quæ crimina dicantur esse contra rempublicam, & in damnum commune.*
3. *Quid & quotuplex sit publicum, & notorium, & famosum, & manifestum, & occultum.*
4. *Quid sit infamia secundum ius, & quotuplex.*
5. *Quo pacto incurratur infamia facti, quæ sint eius effectus, & quomodo possit tolli.*
6. *Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur.*
7. *Quid sit purgatio canonica, & quando sit necessaria.*
8. *Quid sit causa iudicialis, & quotuplex.*
9. *Quid & quotuplex sit sententia iudicialis.*
10. *Quæ dicatur sententia iusta, vel iniusta, quæ valida, & quæ nulla.*
11. *Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano sine figura, & strepitu.*
12. *Quæ probatio in iudicio sit sufficiens.*
13. *An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione.*
14. *Quæ sint indicia sufficientia ad probationem faciendam.*
15. *An sufficiat vnum indicium ad procedendum in iudicio, vel sint necessaria plura, maximè ad torquendum.*
16. *Quid & quotuplex sit inquisitio.*
17. *An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam præcedere infamiam, vel sat sint indicia.*
18. *An sit de iure naturali, & diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia.*
19. *An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium præcedere infamiam ad inquisitionem.*
20. *An vbi delictum est notorium, peccator verò occultus, vt si inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo possit iudex inquirere quis fecerit.*
21. *Vtrum è contra quando persona diffamata est, & conuicta de vno crimine, possit interrogari de aliis criminibus occultis, de quibus non est vlla infamia.*
22. *An conuictus de vno crimine possit iure interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia.*
23. *An in peccato cõtra naturam liceat interrogare de socio occulto, vt in Sodomia, sicut in vitiis, quæ sunt contra bonum commune.*
24. *An iudices interrogantes socios criminum peccent, socios (inquam) contra quos non habent probatam infamiam.*
25. *An inquisitio contra Religiosos possit fieri absque infamia.*
26. *An sufficiat infamia orta, postquam reus in carcerem detrusus est ad inquirendum? & an ex simplici infamia informatione possit iudex procedere ad inquirendum, vel sit necessarium infamiam priùs esse iuridicè probatam.*
27. *An in omnibus delictis possit inquisitio fieri? & an heres possit in sua familia inquirere.*
28. *An aliquo casu teneatur reus se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis.*
29. *An quotiescumque reus interrogatur à iudice iuridicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri.*
30. *An reus rogatus de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, in quibus non requiritur tanta solemnitas ad inquirendum, teneatur suum crimen, scilicet hæresim prodere, maximè si crimen sit notorium,*

rium, vt si hæreses in publico producta sunt, nulla tamen infamia, vel indiciis laborat.

31. *An quando reus, vel testis ignorat, an iudex iustè, & secundùm ius interrogat, teneatur fateri crimen.*

32. *An ad hoc, vt reus teneatur respondere, satis sit esse de eo infamiam, vel indicia, vel requiratur etiam quod sint probata, & illi notificata.*

33. *An mentiri in iudicio sit peccatum mortale.*

34. *An sit licitum in principio litis accipere iuramentum calumniæ super veritate dicenda ab ipso reo.*

35. *An liceat iudici vti simulatione aliqua vt à reo actorève veritatem rei apud ipsum dubiæ, quam iuridicè rogat, extorqueat? & an possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit.*

36. *An vt testes teneantur fateri, sit necessarium sciant esse infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem.*

37. *An quando factum est notorium, at peccator occultus, teneantur testes manifestare delinquentem iudici interroganti.*

38. *An si aduersùs testes obiiciantur aliqua ad eorum testimonium repellendum, possit iudex interrogare testes de veritate obiectorum, & testes teneantur respondere.*

39. *An iudex, qui contra ius aliquid nouit à reo, vel teste, possit ex eo procedere in iudicio.*

40. *An quando proceditur via inquisitionis, sit infligenda pœna integra.*

41. *An probatio requiratur ad puniendum per viam inquisitionis. Item, quæ forma, & solemnitas sit seruanda in via inquisitionis.*

41. *An peccata publica sint necessariò publicè punienda.*

Dvbivm I.

Quæ dicantur crimina minora, grauiora, & enormia.

1 OTA, quòd licèt theologicè omne peccatum mortale dicatur crimen; at iuridicè dicitur crimē, peccatū, pœna iuridica, canonica, vel ciuili dignum, vt habetur ex *cap. Apostolus, dist.* 81.

2 Crimina enormia secundùm ius dicuntur, quæ in se sunt maxima, & grauissima respectu aliorum; & etiam propter effectum pœnæ dicuntur enormia illa, in quibus etiam post peractam pœnitentiam, manet aliqua grauis pœna Ecclesiastica, quæ impedit ordinis exequutionem, & beneficij retentionem, vt sunt homicidium voluntarium, & casuale ex culpa, Simonia tam in ordine, quàm in beneficio commissa, & alia, quæ licèt occulta sint, inducunt irregularitatem ex delicto, & impediunt susceptionem & exequutionem ordinis: talia licèt non sint grauitate omnibus maiora, propter hunc effectum, quem post pœnitentiam relinquunt, licèt occulta sint, dicuntur enormia, & colliguntur illa ex *cap. minora dist.* 50. *cap. si quis enormia,* 1. *q.* 7. *& cap.* 1. *de consecrat. dist.* 1. *cap. quæsitum, de temp. ordin. cap. tanta, de simon.* Ita Syluest. *verbo enorme, quæst.* 1. *& verbo crimen, quæst.* 2. referens Host. & Raynerium, Tabien. *verbo enormis, num.* 1. Armil. *verbo enormitas, num.* 1. *&* 2. D Anton. 3. *p. tit.* 18. *cap.* 6. §. 7. Turrecrem. *cap. fin. dist.* 25. Item dicuntur enormia, omnia delicta, quæ infamiam ciuilem inducunt, id est, quibus etiam post peractam pœnitentiam, manet homo infamis secundùm ius, §. *porrò,* 3. *quæst.* 7. Sic Host. Raynerius, Syluest. Tabien. Armil. *ibi.* Nota tamen non semper propter delicta enormia incurri irregularitatem, vt notat Nauar. *cap.* 27. *n.* 248.

Crimina mediocria, vel grauiora dicuntur illa, 3
quæ quando occulta sunt, id est, non notoria, non inducunt prædictum effectum irregularitatis, & impedimenti ab ordine, & à retentione beneficij, quamuis si notoria sint, tale impedimentum inducant, vt sunt furtum, adulterium, periurium, incestus, fraus cum dolo, sodomia, & alia adulterio maiora, fornicatio notoria cum incorrigibilitate post monitionem. Ita Turrecrem. D. Ant. Sylu. *vbi suprà.*

Crimina minora, seu leuia dicuntur quæ siue 4
occulta, siue notoria sint, non inducunt tale impedimentum, vt venatio in clerico, ludus aleæ, ebrietas, &c. Ita Doctores citati.

Dvbivm II.

Quæ crimina dicantur esse contra rempublicam, & in damnum commune.

RAtio dubij, quia omnia peccata videntur es- 1
se contra bonum commune, quia per omnia præbetur malum exemplum, vnde alij sumunt peccandi ansam. Vnde dicimus in quolibet peccato, quod punitur auctoritate iuris, præter iniuriam priuatam, vindicari iniuriam publicam. Vnde frustra videtur in hac materia distingui inter crimina priuata, & publica.

Sit conclusio. Licèt omnia crimina largè, & 2
quodam modo possint dici cōtra bonum commune propter rationem dictam: propriè tamen dicuntur contra bonum commune, illa, quæ directè & immediatè tendunt in damnum totius reipublicæ, aut populi, vel communitatis, vel congregationis, ita vt habeant pro obiecto proximo, quòd offendunt illud bonum commune. Talia peccata sunt hæresis, schisma, proditio ciuitatis, compilatio ærarij publici, crimen læsæ maiestatis, occisio Principis, & hominis toti reipublicæ, vel communitati vtilissimi, latrones etiam publici, qui vias publicas obsident, & quoscunque de populo occurrentes deprædantur. Ista omnia dicuntur peccata in bonum commune. At adulterium, homicidium priuatæ personæ, simplex furtum, non dicuntur crimina publica, id est, contra bonum publicum, sed priuata, id est, contra bonum priuatum. Et quando peccata contingunt in aliqua vniuersitate, vel collegio, vel monasterio, tunc dicuntur contra bonum commune, cùm directè, & immediatè bonum omnibus commune offendunt, vt occisio superioris, subornatio suffragiorum, quibus lector, vel superior eligitur. Hæc omnia Sotus *lib. de secreto, membr.* 2. *quæst.* 4. *dub.* 1. *post tertiam conclusionem, & lib.* 5. *de iust. quæst.* 5. *art.* 2. *vers. at verò.* Nauar. *lib.* 2. *de rest. cap.* 4. *num.* 198.

Hinc infertur cum Soto peccatum publicum 3
vno modo dici, vt distinguitur contra secretum, alio modo, vt distinguitur contra priuatum, quasi sit in perniciem publicam.

Tandem nota cum Syluest. *verb. crimen, quæst.* 3. 4
quòd crimen publicum & priuatum accipiuntur

etiam

etiam in alia acceptione in iure, vt crimen publicum sit illud, quod non tantùm persona offensa, sed quilibet de populo, potest accusare, & crimen priuatum, quòd tantùm accusare potest iniuriam passus. Et ratio huius acceptionis videtur sumpta videtur; quia in delictis contra rempublicam hoc inuenitur ex iure naturali, & ciuili, quod quilibet potest accusare, & ideo extensum est nomen publici delicti ad hoc; de his latè Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 1. num. 1. 2. 4. & 9.*

Dubium III.

Quid & quotuplex sit publicum, & notorium, & famosum, & manifestum, & occultum.

1 NOta publicum dupliciter accipi. Primò, vt est idem quod notorium, vel vt distinguitur à notorio. Quando est idem quod notorium, est illud quod vel per actum iuridicum, vel per facti euidentiam notum est, vt testantur omnes Doctores *infra* citandi. Ex quo deducitur quòd licet crimen aliquod possit per iudicem, vel viginti testes probari, dummodo non sit per facti euideotiam, vel per actum iuridicum notum, dicetur non notorium. Ita docet Castrus *lib. 2. de lege pœnali, cap. 15. ante primam conclusionem.* Quando publicum distinguitur à notorio, dicitur illud, quod fama publica proclamatum est, & infamia communi notatur, & sic publicum est idem quod famosum; quæ verò & qualis fama sufficiat, *infra* videbitur. Hanc diuisionem publici docet Sotus *memb. 2. ante quæstionem primam.* Panorm. *cap. tua, num. 2. de cohabitat. & cap. vestra, num. 11. eodem tit.* & Nauarr. *cap. 18. num.* 40. vbi dicit publicum dici, vel per notorietatem, vel per famam.

2 Rursus notorium multipliciter diuiditur apud Iurisperitos: at quæ magis necessaria est, est duplex diuisio. Primò notorium est duplex: primò sumitur, largè, & impropriè, scilicet pro notorio præsumptionis, & est illud, quod in se notum non est, sed in alio; quod tamen de se nō facit talis rei euidentiam, sed solùm ex ordinatione iuris, quòd euidenter illud præsumit ex alio noto: sicut quis habetur publicè, & notoriè pro filio alicuius ex coniecturis inductis à iure. Secundò accipitur propriè pro notorio in se. Ita docet Syluest. *verb. notorium, q. 1.* Tabien. *eodem verbo.* Angel. *ibi in principio.* Armil. *n. 1.* D. Ant. *1. part. tit. 9. cap. 8. initio.* Panorm. *cap. vestra, de cohabit. cleric. n. 14.* glossa *ibi verf. notorium.* Cordu. *memb. 2. q. 1. statim in principio.*

3 Rursus notorium propriè est duplex: aliud iuris, aliud facti. Illud est, de quo quis in iudicio est condemnatus, vel conuictus, vel sponte confessus, id est, illud, de quo iuridicè sententia lata est, vel de quo in iudicio facta est probatio clara, & indubitata, vel de quo facta est spontanea confessio. Ratio, quia ius facit, & iudicat per aliquē actum horum trium, crimen esse euidens omnibus: & sic per actum iuridicum factum est notorium, habetur ex *cap. fin. & c. p. cum inter, de re iudic. & cap. cum olim, de verb. signif. cap. vestra, de cohabit. cleric.* Notorium verò facti est, quod se offert, & exhibet oculis omnium, ita clarè, & apertè, vt aliqua probabilitate negari non possit, nullaque tergiuersatione, seu fuga celari. *cap. vestra, de cohabit. & cap. tua, eod. tit.* Ratio istius diuisionis inde sumitur, quia cùm notorium dicatur illud, quod clarè, & euidenter notari, ac demonstrari potest, itaut nullus tergiuersationi, seu negationi locus supersit. Hanc euidentiam, vel manifestationem potest facere ipsummet factum; vel aliqua solemnitas, vel actus iudicij, & ideò dicitur notorium facti, vel iuris. Hæc omnia docent Sotus, Corduba, Castrus, Tabien. Syluest. *quæst. 1. & 3.* Angel. Armil. Glossa, Panorm. *num. 14.*

4 Circa hoc nota, quòd ad hoc vt aliquid dicatur verè notorium facti, non oportet, vt ipso se ipso videatur, sed satis est videri in altero, scilicet in argumentis, vel testimoniis, quæ ex se, & non ex iuris præsumptione euidenter delictum ostendant. Ratio, quia sunt aliqua delicta, quæ nunquam fiunt in conspectu omnium, vt adulteria, furta, &c. & ideò ad hoc vt notoria dicantur, sat est videri in claris argumentis. Ita docet Syluest. *ubi supra, quæst. 1.*

5 Secundò nota ex tribus causari notorium facti, ex scientia hominum non paucorum, & ex loci, ac temporis qualitate, ita scilicet vt non fiat nocte, vel in loco secreto; sed discretus iudex ex circunstantiis arbitratur factum fuisse notorium, vel non. Syluest. *quæst. 1.* Panor. *d. n. 14. & 16.*

6 At dubium graue est, quot hominum scientia requiratur ad notorium facti inducendum. Quadruplex est sententia.

Prima tenet, requiri notitiam totius populi, vel maioris partis. Ita tenent aliqui, quos refert Syluest. & videtur tenere glossa *cap. vestra, de cohabitat. verf. notorium,* vbi inquit non requiri scientiam omnium, sed plurium.

7 Secunda sententia dicit, non requiri maiorem viciniæ partem, sed sat esse, si decem personæ honestæ totius populi, vel viciniæ, licet latissimæ, viderint, vt dicatur notorium. Ratio, quia decem personæ populum constituunt. Ita Raynerius, quem refert, ac sequitur Tabiena *verbo notorium,* Armil. *ibi num. 12.* glossa *cap. de manifesta. 2. q. 1. verbo plurimis,* Adrian. *4. quæst. antepen. de Euchar. quæ incipit, Oritur quæstio,* Maior. 4. *dist. 9. q. 4.* Ledesm. *1. 4. q. 21. a. 16.* Palacios *4. dist. 9. q. 4.*

8 Tertia sententia dicit cum secunda requiri decem personas, vt dicatur notorium: at verò non semper sufficere; si enim familia, vel vicinia lata sit, requiritur vt maior pars sciat, & illa pars sciens non pauciores, quàm decem personas contineat. Ita Angel. *verbo notorium, num. 1.* Turrecr. *d. cap. de manifesta. num. 1.*

9 Quarta sententia, quæ tenenda est, dicit quòd ad notorium facti non est necessarium vt videatur ab omnibus, nec sat est videri à quibuscumque, sed requiritur scientia, & notitia maioris partis populi, vel viciniæ, dummodo in populo ipso, vel vicinia, non sint pauciores personæ, quàm decem. Hanc sententiam dicens esse communem tenet Nauarro summa Latina, & Hisp. *cap. 25. num. 73.* & summa Lat. *cap. 27. num. 250. notab. 10.* Ledesm. *2. 4. q. 26. art. 2. fol. 367. pag. 1. verf. est præterea.* Suplem. & Rosel. quos refert, & sequitur Syluest. *verbo notorium. q. 4* Panorm. *c. vestra, de cohabit. n. 16.* Ex hac sententia

10 Infertur primò, nunquam scientiam paucorum, quàm sex, notorium facere; scientiam verò sex aliquando facere, quando scilicet, est maior pars populi, vel viciniæ, vel collegij, vt si fint tantùm decem; aliquando verò non facere, quando scilicet sunt plures decem: semper enim requi-

ritur notitia maioris partis. Ita iidem Doctores.

11 Secundò infertur non posse oriri notorium facti in vicinia, vel populo, vbi non sunt personæ saltim decem. Ita Doctores citati pro omnibus sententiis. Et ratio est, quia decem personæ, & non pauciores, constituunt populum, vt docet glossa, colligens ex illo textu *cap. vnio.* 10. *q.* 3. *vers. mancipia.* Tabien. Armil. Angel. Adrian. Sylu. *vbi suprà.*

12 Tertiò infertur, non requiri, vt aliquid dicatur notorium, vt sciatur à maiori parte populi, sed sat est à maiori parte parochiæ, vel viciniæ, vel collegij, respectu cuius dicitur notorium, Nauarr. & Syluest. *vbi suprà.*

Oportet tamen hîc notari duo.

13 Primum est, licèt ad efficiendum notorium hoc requiratur, ad probandum tamen aliquid esse notorium, non requiritur, vt omnes ferant testimonium apud iudicem, sed sat est, si duo, vel tres testes esse notorium testentur. Ita Panorm. *ibi, num.* 17. Angel. *num.* 2. Armil. *num.* 2. Syluest. *quæst.* 5.

14 Secundò nota, quòd id, quod fuit aliquando notorium, potest effici occultum, scilicet si omnes illi, coram quibus erat notorium, moriantur. Ita Cordub. *membr.* 2. *quæst.* 1. *vers. Item nota.*

15 Rursus occultum dicitur tripliciter. Primò, vt distinguitur contra probabile, & est illud, quod idoneis testibus probari nequit. Secundo modo, vt distinguitur contra publicum famosum, & est illud, quod licet probari possit, non tamen laborat infamia, & hoc dicitur penè occultum. Tertiò modo largiùs, vt distinguitur contra notorium, & est illud, quod non est notorium facti, nec iuris. Occultum primo & secundo modo (vt notat Sotus *vbi infra*) tolerat Ecclesia, non verò occultum tertio modo; quia sicut notorium debet statim punire, ita id quod infamia laborat, debet inquirere, vt puniat. Hanc diuisionem docet Sotus, Castr. Corduba *vbi suprà*, Syluest. & Angel. *verbo occultum.* Panorm. *cap. ex literarum, de tempor. ordin.*

16 Rursus manifestum tripliciter capitur. Primò, vt est idem, quod notorium: secundò propriè, vt distinguitur à notorio, & est illud, quod facilè potest probari per multos; licèt non per tot, vt dicatur notorium: tertiò modo sumitur, vt est quid commune vtrique. Ita Tabien. *verbo manifestum, in principio.* Angel. & Syluest. *ibi*, Armil. *ibi*, glossa *d. cap. vestra, vers. notorium*, Panorm. *ibi, num.* 12. Addunt Syluest. & Tabien. dici notorium, etiam si probatio procedat ex præsumptionibus, & verisimilibus coniecturis.

17 Tandem nota, quòd dum in aliqua lege, statuto, vel depositione fit mentio de manifesto ex subiecta materia, & loquendi vsu, accipiendum est, in quo sensu accipiatur, vt docent. Syluest. Angel. Armil. *verbo manifestum*, Tabien. *ibi, n.* 1. Panorm. *cap. cùm olim, de verb. significat.* Quando verò dubium est, maximè in pœnalibus, dicunt Angel. Syluest. Tabien. Panorm. capi, prout est distinctum à notorio: at verò Armilla dicit, capi pro notorio, & colligit ex *cap. fin. de verb. signific.* & quia ex materia pœnali mitiùs est agendum.

De infamia.

Dvbivm IV.

Quid sit infamia secundùm ius, & quotuplex.

Sit prima conclusio. Infamia dicitur læsæ dignitatis qualitas, vita, & moribus reprobata, & sic homo infamis dicitur, ille, cuius status vita, & moribus reprobatus est. Ratio, quia infamia est idem, quod bonæ famæ priuatio: at bona fama, est illæsæ dignitatis status vita, & moribus comprobatus; ideo infamia, id est, mala fama benè dicitur, læsæ dignitatis, &c. Sumitur verò dignitas in definitione, non pro honore publico, sed pro potentia naturali cunctis attributa, id est, pro vera dignitate, quæ est secundùm rationem viuere. Has definitiones ponit Panorm. *cap. vestra, de cohabit.* & omnes summistæ *verbo fama, & infamia*; competit verò definitio omni infamiæ, est enim triplex, scilicet, infamia facti, quam quis facto ipso incurrit, & infamia iuris ciuilis, quæ simpliciter solet dici infamia iuris: & est illa, ad quam aliquis ex iuris ciuilis decreto damnatus est. Alia est infamia iuris canonici, quæ canonica dicitur, & est illa, ad quam quis ex decreto iuris canonici damnatus est. Huic triplici infamiæ conuenit dicta definitio, nam per quamlibet earum læditur dignitas, & status reprobatur. Summistæ, & Panormitanus *vbi suprà*, & Castrus *de iust. hæret. punit. lib.* 2. *cap.* 9. 1

Secunda conclusio. Vt sit infamia facti de aliquo delicto, requiruntur aliquæ conditiones. 2

Prima, quòd sit opinio communis, quia paucorum opinio non facit infamiam, sed debet esse opinio plurium, maioris scilicet partis. Ita habetur expressè *cap. inquisitionis, de accusat*, §. *quæsiuisti*, & docet *ibi* glossa *versic. vltimo.* Innocent. *ibi, num.* 5. Felinus *ibi, vers. tertiò nota.* Panorm. *ibi, num.* 6. *& cap. vestra, de cohabit. num.* 12. Bart. *l. minore.*, §. *tormenta. ff. de quæst. num.* 10. *&* 13. glossa *l. cum quidam. ff. de acquir. vel amitt. hæred.* §. *quod dicitur, versic. sed si sit.* Alexand. *eadem l. num.* 8. Vocabularium iuris *verbo fama.* Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 48. *num.* 584. Sotus *lib. de secret. membr.* 2. *quæst.* 6, *dub.* 6. Syluest. *verbo fama.* §. 2. Armil. *ibi, num.* 1. Tabiena *in principio.* Angel. *num.* 4.

Secunda conditio est, vt ab istis pluribus voce manifestetur. Ratio: nam cùm fama à fando dicatur, per hoc distat ab opinione, quòd hæc satis est si mente teneatur: illa verò oportet, vt voce manifestetur. Ita Bart. Sotus, Tabien. Angel. Armil. Syluest. Panorm. Vocabularium iuris *vbi suprà.*

Tertia conditio est, vt infamia sit apud bonos & graues viros, vnde si apud hos fama maneat integra, etiamsi apud plures leues personas fama maneat non integra, sed læsa, non dicitur infamia, Ita habetur expressè *cap. qualiter, & quando, de accusat.* vbi sic dicitur, *Infamia non debet procedere à maleuolis, & maledicis; sed à prouidis & honestis, non semel tantùm, sed sæpè*: & docet *ibi* glossa *vers. ad inquirendum.* Panorm. *d. cap. inquisitionis, vers. quæsiuisti, n.* 6. Idem habetur *cap. in cunctis* 11. *q.* 3. docet *ibi* glossa, *versic. maledicorum.* Turrecrem.

§. *porrò*,

§. *porrò*, 3. *quæst.* 7. *num.* 4. Idem docet *lex* 2. *tit.* 6. *part.* 7. & docet *ibi* Gregor. Lopez *verſ. decreer.* Sotus *vbi ſuprà*, Nauarra *infra, num.* 152. Caiet. 2. 2. *quæſt.* 69. *artic.* 1. *in principio*. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 4. Syluest. *verbo infamia*, *quæſt.* 2. Armil. *ibi, num.* 9. Tabien. *num.* 1. Angel. *num.* 2. Addunt Sylu. & Angel. graues homines dici bonę famæ, & opinionis antiquæ.

Vltima conditio, vt oriatur ex ſuſpicione probabili. Dixi *ex ſuſpicione*; quia ſi eſt certum, aut viſum à populo, non eſt fama, ſed notorium, vel manifeſtum. Ita Bart. & Sylu. *verb. fama*. § 1. & reliqui Summiſtæ *verb. fama, numeris citatis*. Dixi *probabili*, quia ſi oriatur ex leuibus coniecturis non ſufficientibus ad cauſandam opinionem apud probos, & cordatos viros, qui talia indicia vident, non dicetur fama, ſed vanæ populi voces. Ita Panorm. *cap. veſtra, citato, num.* 12. *& d. c. qualiter, & quando, num.* 29. Syluest. & cæteri ſummiſtæ *verbo fama, numeris citatis*, Gregor. Lop. & Barth. Sotus *vbi ſuprà*, Vocabularium iuris *verbo infamia*. Vnde infertur non requiri ad infamiam, vt omnes, apud quos quis ſit infamatus, ſint teſtes oculati, hoc enim eſſet manifeſtum, vel notorium, ſed ſat eſt, quòd audierint à fide dignis. Ita Sotus *vbi ſuprà*, & colligitur ex dictis.

3 Sed dubitatur circa primam, & ſecundam conditionem, quotus teſtium numerus requiratur ad infamiam. Ius enim, vt dixi, tantùm dicit requiri plurium teſtimonium. Triplex eſt ſententia.

Prima dicit numerum denarium, ſicut populum conſtituit; ita etiam ad infamiam ſufficere. Ita Archidiac. *cap. vnico* 1. *q.* 3.

4 Secunda dicit requiri, vt infamia ſit ſparſa per maiorem partem viciniæ, vel per maiorem partem collegij, vel vniuerſitatis, in qua quis commoratur. Ita gloſſa *d. cap. inquiſitionis*, §. *quæſiuiſti, verſ. vltimo*. Sotus *vbi ſuprà*. Angel. *verbo fama, num.* 4. Syluest. *ibi*, §. 1. *verſ. tertio*. Vocabularium iuris *verbo fama*, Palacios *verbo index*, Nauarra *lib.* 2. *de reſtitut. cap.* 4. *num.* 151. & quidam docti iuniores Magiſtri.

5 Tertia ſententia verior dicit non requiri ad infamiam locum determinatum, vt viciniam, &c. ſed ſat eſſe communem opinionem omnium, vel maioris partis hominum, ad quos hoc ſcire ſpectat, & qui illud veriſimiliter poſſent ſcire. Ita tenent expreſsè reprobantes primam opinionem, & pluribus textibus confirmantes, Panormitan. *dicto* §. *quæſiuiſti, num.* 6. gloſſa *l. cum quidam. ff. de acquir. vel amitt hered.* §. *quod dicitur. verſ. ſed ſi ſit*. Bart. *l. de minore*. §. *tormenta. ff. de quæſt. num.* 10. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 48. *num.* 584. ponit exemplum, Panorm. vt Epiſcopus dum viuit cum Canonicis ſit infamatus de fornicatione, ſat eſt opinio maioris partis Canonicorum, quia illi debent veriſimiliter ſcire. Hinc infert Bartol. non eſſe verum quòd decem homines, vel viginti faciunt famam, ſed conſiderato numero illius loci, in quo eſt infamia, tot requiruntur, quot faciunt maiorem partem.

Sunt tamen hîc notanda aliqua.

6 Primum, quòd dum dicitur ad infamiam requiri notitiam maioris partis viciniæ, vel loci, &c. non eſt hoc indiſtinctè intelligendum, ita quòd requiratur, vt maior pars viciniæ puerorum, mulierum, vel ſimilium, ſed ſat eſt maior pars proborum, & grauium. Vnde *cap. inquiſitionis, in fine*, dicitur, cuius fama eſt apud bonos, & graues. Ita Panorm. *ibi*.

7 Secundò nota in maioribus criminibus, maiorem infamiam requiri, quàm in minoribus, & multo maiorem requiri ad procedendum contra perſonas publicas, quàm contra priuatas, adeò vt contra Prælatum inquiri non debeat, niſi vbi tanta eſſet infamia, vt ſine ſcandalo tolerari non poſſet, vt habetur *cap. qualiter, & quando, de accuſ.* & docet Sotus *vbi ſuprà*, & Syluest. *Inquiſitio* 1. §. 10. Armil. *ibi num.* 1. Tabien. *in principio*. Angel. *num.* 2. Hoſt. *tit. de inquiſ. num.* 4. D. Anton. *vbi ſupra*. §. 3. & faciunt pro hoc Pan. *n. citato*, & Bart. *vbi ſuprà n.* 12. vbi dicunt in valde magnis negotiis requiri famam totius ciuitatis, in paruis verò viciniæ. Nauar. *corol.* 62. *n.* 658. 659.

8 Tertiò nota, quòd licèt ad cauſandum infamiam tot requirantur: at verò ad probandum infamiam, ſat ſunt duo teſtes, qui illam eſſe teſtentur. Patet ex *dicto* §. *tormenta*, & *ibi* Bart. *num.* 19. Patet etiam ex *l.* 3. *ff. de teſtib.* & *ibi* gloſſa, *verſ. confirmat.* Felinus *cap. inquiſitionis*. §. *quæſiuiſti. ff. de accuſat. verſ. tertiò nota*, & gloſſa Felini *ibi*. Panormit. *ibi n.* 6. Innocent. *ibi num.* 5. Syluest. *verbo fama*. §. 2. Armil. *ibi num.* 2. Angel. *num.* 4. limitant Panormit. Innocent. & Felin. hanc ſententiam, niſi conſtaret, quòd communiter apud omnes ſit bonæ famæ. Nota tamen cum Syluest. Armilla, Angelo contra priuationem infamiæ admitti contrariam probationem, quæ ſi clarior ſit, offoſcatur effectus primæ.

9 Ex dictis conſtat differentia inter rumorem, & famam, quòd ad rumorem ſat ſit aliquorum paucorum aſſertio, & etiam ex ſuſpicione, & leuibus coniecturis orta. At verò fama, eſt communis aſſertio ex probabilibus coniecturis orta. Vnde rumor ſuperior eſt fama. Ita Syluest. *verbo fama* §. 4. Speculator per ipſum citatus, Armil. *num.* 1. Tabien. *in principio*. Angel. *num.* 4. Panormitan. *cap. bonæ memoriæ* 1. *de elect.* Aliqui verò diſtinguūt, quòd rumor ab incerto auctore, fama verò à certo oritur. Ita Vocabularium iuris *verb. fama*. At verò non eſt id de ratione famæ, ſed aliquando à certo, aliquando verò ab incerto auctore prouenit, vt notat Panormitan. *cap. veſtra, de cohabit. num.* 12. gloſſa *ibi verſ. notorium*. Syluest. *verb. fama*, §. 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 4.

10 Vltimò nota, quod ſit diſcrimen inter famam, & clamoroſam inſinuationem. Aliqui dicunt, id eſſe, quia fama plurimorum eſt: at clamor paucorum. Ita Vocabularium iuris, *verbo famæ*, & Felinus *cap. qualiter, & quando, de accuſat.* Alij verò diſtinguunt inter famam, & clamoroſam inſinuationem, quòd illa ſit, quando plures iuridicè coram iudice teſtantur de delicto, hæc verò, quando extraiudicialiter multi clamant apud iudicem. Ita Aretinus *dicto cap. inquiſitionis, num.* 3. *& dicto cap. qualiter, num.* 79. & Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 627. At verò verius eſt, eſſe idem famam, & clamoroſam inſinuationem. Ita Sotus *memb.* 1. *quæſt.* 6. *dub.* 3. Innocent. *d. cap. qualiter*. Panormit. & Armil. *ibidem*. Idem innuit D. Thom. *quodlib.* 11. *art.* 13. & innuit Syluest. *verbo inquiſitio q.* 4. Nauarra *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 152.

Dvbivm V.

Quo pacto incurratur infamia facti, quis sit eius effectus, & quomodo possit tolli.

1 QVoad primum dicò multipliciter incurri infamiam facti.

Primò, cùm quis propter crimen repulsus est à testimonio, *cap. testimonium, de testib.* & docet Syluest. *verbo infamia, quæst.* 2. Armil. *num.* 9. Tabien. *n.* 11. Angel. *n.* 2.

2 Secundò, cùm pater per verba turpia instituit hæredem, vel legatarium filium, vt dicens: *Instituo filium meum nequam, proditorem*, &c. Ratio, quia tunc non præsumitur id ex odio dicere, sed ex zelo: patet *l. ea quæ pater. C. ex quibus cauſ. infam. irrogat. & l.* 2. *tit.* 6. *part.* 7. & *ibi* Gregor. Lopez, & Montaluus, Syluest. Tabien. Angel. *vbi suprà.*

3 Tertiò cùm Rex, vel iudex non per modum sententiæ, sed castigationis, vituperio afficit postulantem, vt dicens, *calumniaris*, vel *benefaceres si ad meliorem te frugem converteres. C. eodem tit. l. verbum, & l. interloquutio, eadem l. part.* & Gregor. Lop. Montaluus, Syluest. Angel. *vbi suprà.*

4 Quartò si condemnetur per iudicis sententiam ad restituendum vi, vel furto ablata, *ead. l.* & Greg. & Montaluus *ibi.*

5 Vltimò, quando communiter apud bonos, & graues viros est quis infamatus de aliquo facto. *l. licet, ff. de obseq. à lib. & eadem l. part.* vbi Gregor. & Montaluus, Syluest. Armil. Tabien. Ang. *vbi suprà*, & patet ex dictis *dub. præcedenti.*

6 Quoad secundum de effectibus infamiæ iuris, & facti, sit conclusio. Infamiæ hę expellunt hominem à multis rebus licitis, quibus infames tanquam indigni priuantur. Primò repellunt infames à dignitatibus Ecclesiasticis & sæcularibus, vt eas consequi iure nequeant. Patet *cap. infamibus, de reg. iur. in* 6. vbi glossa *verſ. infamibus. l. vnica. C. de infamibus, lib.* 10. & *ibi* glossa, *& l.* 2. *C. de dignitatibus, lib.* 12. vbi & Ioannes de Platea, *& l.* 7. *tit.* 6. *part.* 7. vbi & Gregor. Lopez *verſ. dignidad*, & Montaluus *ibi*. D. Anton. 1. *p. tit.* 20. *cap. vnico, regula infamibus, sub litera I.* Armil. *verbo infamia, num.* 3. *&* 11. Tabien. *num.* 11. Syluest. *quæst.* 3. *&* 10. D. Anton. etiam 3. *p. tit.* 28. *cap.* 6. §. 8. Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 8. *num.* 4. & alij, quos ipse refert.

7 Sed nota, quòd licèt infamia facti impediat collationem alicuius dignitatis: non tamen priuat dignitate, vel beneficio iam obtento. Patet *cap. super his, de accusat.* Ita Panorm. & plures alij, quos refert, & sequitur Couar. *vbi supra, & pract. quæst. cap.* 9. *n.* 5. *verſ. sexta conclusio.* Gregor. Lop. *d. verſ. dignidad.*

8 Verùm de infamia iuris est grauis difficultas, an priuet ipso facto beneficiis, & dignitatibus habitis. Quidam tenent partem affirmantem, & probant ex *l.* 1. §. *miles. C. de his, qui not. infam.* vbi dicit textus, infamiam priuare militem militia ipso facto. Hanc sententiam tenet *ibi* glossa, & *l. frustrà. C. de restit. milit.* Greg. Lop. *vbi suprà*, Panorm. *cap. querelam, de iureiur.* Tabiena *verbo infamia, n.* 4. Angel. *num.* 9. Syluest. *quæst.* 10. Limitant Panorm. Tabien. Angel. Syluest. dempto beneficio: hoc enim non priuat ipso iure. Eandem sententiam, quòd scilicet aliquis infamis infamia iuris, sit ipso facto priuatus dignitatibus, & beneficiis obtentis, nempe hæreticus, tenet Couar. 2. *var. cap.* 8. *num.* 4. Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 106. Dominicus, Præpositus, Ioannes Andreas, Panorm. Felinus, quos refert Couarr. dicens esse communem. Idem Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 46. *num.* 63.

At verò contrariam sententiam, scilicet quòd 9
infamis infamia iuris, non sit ipso iure priuatus dignitatibus, nec beneficiis habitis antequam incurreret sententiam: vnde possunt hi retinere, donec à iudice condemnentur. Tenet Castr. *lib.* 2. *de iusta hæret. punit. cap.* 9. §. *altera est adhuc*; id enim tenet de hæreticis, quos ipso iure credit esse infames. Idem de hæreticis tenet Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 46. *n.* 72. & probat Castrus ex *cap. ad abolendam, §. præsenti, de hæret.* vbi dicitur, *totius Ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur*; non dicit, sit ipso facto nudatus. Idem *cap. excommunicamus. §. credentes, eodem tit.* Nota tamen, quòd licèt primam amplectamur sententiam, non tamen inde sequitur, quòd teneatur illico hæreticus, vel talis infamis resignare beneficium, vel dignitatem, sed saltim requiritur sententia declaratoria iudicis: nam licèt lex dicat, vt taliter delinquens ipso facto sit priuatus beneficiis; requiritur tamen sententia declaratoria iudicis, vt docet Sotus 1. *de iust. quæst.* 6. *art.* 6. *in fine*, & quoad id quòd dum lex ponit pœnam ipso facto, requiratur sententia declaratoria, docet latè Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 9. *n.* 231. 232. 233. *& infrà*. Greg. Lop. *vbi suprà, verſ. deben*, tenet non teneri resignare.

Nota tamen, quòd collatio beneficij facta in- 10
fami infamia iuris, est ipso iure nulla. Patet *d. regula infamibus, & cap. cùm in cunctis. §. inferiora, de elect.* Ita Panorm. *cap. super eo, de elect. n.* 5. Gregor. Lopez *d. verſ. dignidad.* Armil. *verb. infamia, num.* 11. Tabien. *num.* 4. Angel. *num.* 9. Syluest. *quæst.* 10. & idem dicunt de notorio infami infamia facti. Panorm. Gregor. Lopez, Armil. quòd scilicet non valeat collatio beneficij facta illi; tum quia *reg. infamibus*, vniuersaliter loquitur; tum quia *d. §. inferiora*, dicitur, beneficia non sunt conferenda nisi ei, qui moribus commendabilis demonstratur: at huiusmodi infamis non sic demonstratur. Hoc etiam apertè colligitur ex Couarr. 2. *var. cap.* 8. *num.* 4. vbi cum pluribus, quos refert, dicit infamem infamia facti inhabilem esse ad obtinendum beneficium: ergo, cùm sit inhabilis, collatio ipsi facta est nulla.

Ex dictis infertur, infames infamia iuris, vel 11
facti, non posse esse iudices. 3. *quæst.* 7. *cap. infamis*; quia hoc dignitatem dicit: at potest esse arbiter, hic enim nullam dignitatem habet, vel iurisdictionem, sed meram, & simplicem cognitionem. Ita tenent glossa *d. reg. infamibus*. Idem habetur *part.* 7. *tit.* 6. *l.* 7. & *ibi* Greg Lopez, & Montaluus, Armil. *verbo infamia, num.* 11. Tabien. *num.* 11. Syluest. *quæst.* 3. D. Anton. *d. regula infamibus*; an verò possit esse tabellio, & aliqua alia munera publica exercere, ad Iurisconsultos pertinet, & latè Couar. *quæst. pract. cap.* 19.

Secundus effectus vtriusque infamiæ est, quòd 12
repellit ab accusatione, & à postulatione: non enim infames iuris, vel facti, accusare, vel postulare possunt, nec testificari in criminalibus, vel in causis grauioribus, nisi quoad præsumptionem: in

aliis

alijs verò admittuntur ad testificandum plus, vel minùs, secundùm infamiæ quantitatem, *l. qui accusare. ff. de accusat. & l. 1. ff. de postul.* Ita Panorm. & Ioan. Andreas, quos refert, & sequitur Syluest. *verb. infamia, q. 3. & 10.* Armil. & Tabien. *n. 10.* Angel. *n. 2. & 3.* Couar. *quæst. pract. c. 19. num. 5.*

13 Tertiò, infames non possunt esse tutores legitimi, vel datiui; bene tamen testamentarij. *l. 7. tit. 6. p. 7.* Greg. Lopez *ibi vers. en el testamento*, licet de iure communi bene possent esse tutores, vt tenent glossa, Bart, & Bald. quos refert *ibi* Greg. Lop. Alios effectus habet infamia, vt inducere querelam inofficiosi testamenti, &c. quos scire ad Iurisperitos attinet.

14 Vltimus effectus est, infames infamia iuris, vel facti, sunt irregulares: atque ita promoueri nequeunt, *cap. omnipotens, de accusat.* & *ibi* glossa, & Panorm. *n. 1. & 2.* & idem Panorm. *cap. super eo, de elect. n. 3.* Patet etiam ex *cap. qui in aliquo, dist. 51. & 2. quæst. 3. cap. Euphemium.* Ita tenent D. Anton. *3. part. tit. 28. cap. 6. §. 8.* Syluest. *verb. irregul. quæst. 6. & verbo infamia, quæst. 10.* Villad. *tract. de irreg. quæst. 1. vers. Item est irregularis*, Richard. *4. dist. 25. art. 6. q. 1. 2. & 3.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 2. fol. 26. pag. 1. vers. confirmatur.* Armil. *verbo infamia, num. 11.* Tabien. *num. 11.* Angel. *num. 8. & verbo irreg. n. 26.* Nauarr. summa Lat. & Hisp. *cap. 27. num. 204.* Ledesm. *2. 4. q. 26. art. 1. folio 364. pag. 1. post medium.*

15 Hinc infert glossa, & Panorm. cùm aliquis denunciatur, vel accusatur, non debere interim promoueri, & idem dum aliquis inquiritur.

16 Nota hìc in hac irregularitate solum Papam dispensare posse, nisi quando Episcopus dispensat super delicto ad quod sua facultas se extendit, accessoriè aufert infamiã. Ita fatentur Villad. Nauar. in Hisp. & Ledesma *vbi suprà*. Sed idem Nauarr. in Lat. dicit hoc esse verum de irregularitate, quæ nascitur ex infamia iuris, at in ea quæ nascitur ex infamia facti, dicit posse Episcopum dispensare; quin etiam per pœnitentiam, & vitæ emendationem tollitur; quia (vt *infrà* dicam) per hanc emendam tollitur infamia facti quoad effectus, quos causat.

17 Circa hos effectus aliqua sunt notanda.

Primò nota, quòd vbi crimen, propter quod incurri solet infamia, est occultum, nulla prorsus, siue facti, siue iuris infamia incurritur. Vnde, nec talis criminosus erit aliquo actu priuatus, ex his, qui infamibus interdicuntur, sed poterit esse testis, &c. Ratio, quia infamia etiam iuris ex delicto nascitur. *l. cognouimus. ff. de variis & extraordin. cognition.* sicut fama ex bonis moribus oritur: neutrum verò sine publica rerum notitia contingere potest. Ita tenet Castro *lib. 2. de lege pœnali, cap. vltimo, fol. vltimo.* Couarr. *lib. 3. variar. cap. 3. num. 2. vers. scribit tamen.* Salic. *l. improbum. C. ex quibus caus. inf. irrog. quæst. 3. num. 4.* contra Paulum Castren. *d. l. improbum, in fine*, tenentem oppositum quoad iuris infamiam.

18 Secundò nota, teneri infames in conscientia abstinere ab his rebus, à quibus repelluntur, nisi priùs se per aliquod remedium ab infamia liberent. Patet, quia lege iusta id cauetur, lex verò iusta seruanda est in conscientia. Non tamen erit semper mortale non abstinere ab his, sed quando delictis adiuncta est irregularitas, suspensio, vel excommunicatio, & quando sequetur notabile damnum, vel iniuria alicui, vel scandalum, vel maxima irreuerentia, & indecentia, & quando collatio esset nulla, in reliquo verò esset veniale, quia non est tam grauis materia. Et potest confirmari, quia Richard. *4. dist. 25.* quem sequitur Angel. *verbo infamia, num. 3.* dicit infamiam facti non impedire ipso iure ab actibus legitimis, sed requiri sententiam.

Vltimò nota infamiam facti posse aliquibus 19
remediis tolli, itaut nullum effectum iuridicum habeat, sed qui infamis erat, & repulsus idoneus, & habilis reddatur. Primò, per purgationem canonicam, quæ fit per probationem testium cum iuramento ipsum infamatum purgantium, vt *infrà* dicemus. Ita Tabiena *verbo infamia, num. 10.* Armil. *num. 10.* Secundò tollitur per contrarium factum, & per vitæ emendam. *cap. omnes 6. quæst. 1.* Ioan. Andr. *ibi.* Panormit. *cap. ex diligenti, de simonia.* Syluest. *verbo infamia, quæst. 4.* Tabien. Armil. *num. 20.* Angel. *num. 4.* Vltimò, per dispensationem Principis sæcularis in sæcularibus; & Ecclesiastici in ecclesiasticis. Sic Panormit. *cap. cùm te, de sentent. & re iud.* Sylu. & Angel. *vbi suprà.*

DVBIVM VI.

Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur.

NOta quòd infamia iuris differt ab infamia fa- 1
cti, quòd infamiam facti facit ipsum factum, quod de se sinistram opinionẽ, & communem vocem generat; sed infamia iuris fit ab ipso iure, & ex decreto iuris damnatur homo, ad hoc quòd sit infamis: vnde non tantùm effectus, qui est impedire actus legitimos, est à iure, sed ipsamet infamia, quamuis requiratur delictum ob quod infligitur.

Multi ergo casus sunt, in quibus incurritur iu- 2
ris ciuilis infamia.

Primò si mulier intra primum viduitatis annum nubat, seu luxurietur, contrahit ipsa infamiam, & pater eam nuptui tradens, & vir ipsam scienter in vxorem ducens, nisi de eius mandato sub eius potestate est, vel de Regis licentia ducat. *l. 1. & 2. C. de secund. nupt. auth. eisdem. C. de secund. nupt. l. 1. § qui eam. ff. eodem tit. & l. 3. tit. 6. part. 7.* Notat tamen *ibi* Gregor. Lopez *vers. se casasse, & versic a quel*, hodie nullum istorum incurrere infamiam, quia *lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 3.* tollitur hæc pœna quoad viduam contrahentem, & virum, qui eam ducit, & ita ex consequenti est sublata, quoad patrem, cùm mulier non possit de honestate matrimonium contrahere inuito patre, vel absque eius consensu.

Secundò cùm Imperator militi aufert insignia, 3
vel aliquem in exilium mittit. *l. quod ait, §. ignominiosa. ff. de his, qui not. infam.* Ita Sylu. *verbo infamia, q. 5.* Angel. *n. 5.* Tabien *n. 2.* Armil. *n. 2.* Castrus *de iust. hæret. punit. c. 9. lib. 2.* Idem & generaliùs *l. 4. tit. 6. p. 7.* dicit enim esse infamem iuris infamia militem, qui ignominiosam ob culpam passus est repulsam ab exercitu, & militem causa mercantiæ possessiones conducentem. Idem Gregor. Lopez, & Montaluus *ibi.*

Tertiò exercens fœnus improbum, & exigens 4
vsuras. Ita iidem summistæ & Castrus.

Quartò qui contrahit simul cum duabus, vel si- 5
mul duas habet sponsas. *l. quid igitur ff. de his qui not. infam. & cap. nuper à nobis, de bigam.* Castrus, Sylu. & summistæ *ibi.*

6 Quintò, qui locauit operas suas, vt pugnaret cum fera: secus si absque pretio causa exercendarum virium pugnauit. *l. 1. ff. de postul. §. bestias.* Castrus, Syluest. & summistæ citati, *& d.l. 4. part.* vbi idem etiam dicit de pugilibus, qui scilicet pretio cum alio homine pugnant, & notat *ibi* Greg. Lop. *vers. por pretio,* Montalu. *ibi.*

7 Sextò, qui se exhibent ioculatores, & histriones, & faciunt ludos periculosos. Quod intelligitur, si publicè, & cum aliqua consuetudine, ad quam duplex sufficit actus, id faciant. Id patet ex *d. l. 1.* & glossa *ibi,* Syluest. Armil. *vbi supra, d.l. 4. part.* non tamen explicat requiri consuetudinem, bene tamen explicat requiri publicitatem, & Gregor. Lop. *ibi, vers. publicamente.*

8 Septimò, qui lenocinium exercent, *l. filias, aut nepotes. l. athletas. §. ait prætor. ff. de his, qui not. infam.* Syluest. & summistæ *vbi supra, & d.l. 4.* vbi latiùs hoc ostendit, damnat enim hac infamia eum, qui domi habet seruas, vel liberas, & eas ob mercedem prostituit.

9 Octauò, qui deprehenditur in adulterio. *l. palam. §. qui in adulterio, ff. de ritu nupt.* Sylu. & summistæ *vbi sup' à, & d.l. 4.* & *ibi* Gregor. Lopez.

10 Nonò, qui iuramentum non obseruat, *eadem l. 4. partit. ibi,* Gregor. & Montalu.

11 Vltimò, qui peccatum contra naturam commisit, *eadem l. 4.* & notat *ibi* Gregor. Lop. *vers. contra natura,* hoc non reperiri expressum de iure communi, licet aliqui id esse de iure communi asseuerarent: at in hac lege repetitur expressum.

12 Nota nullam prorsus requiri sententiam in prædictis criminibus ad incurrendam infamiam iuris; sed eo ipso incurritur, (intellige cum limitatione dicta *dub. præcedenti,* scilicet, quando crimen est publicum.) Ita Gregor. Lop. *d.l. 4. in fine,* & idem docet *ipsa l. 4.* & *ibi* Montaluus, Syluest. *verbo infamia, quæst. 4.* Angel. *num. 5.* Castrus *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 9.*

13 Secundò nota, quòd Castrus *ibi* connumerat inter infames infamia iuris ipso iure absque aliqua iudicis sententia hæreticos, imò & eorum filios. Quod probat, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis; sed credentes, & receptores hæreticorum, sunt ipso iure infames propter hæreticos, vt patet *cap. excommunicamus. §. credentes, de hæret.* ergo a fortiori ipsi hæretici: sed verius est, quòd requiratur aliqua sententia, vt dixi *lib. 2. Summæ, cap. 26. n. 1.*

14 Deinde sunt alia crimina, ob quæ non incurritur infamia ante sententiam, sed vbi quis de illis condemnatus fuerit. Hæc sunt omnia crimina publica. Vnde damnatus de quouis crimine publico per sententiam diffinitiuam, secus per interlocutoriam, & à iudice ordinario competenti, secus ab incompetenti, vel ab arbitro efficitur infamis infamia iuris ciuilis. *l. quid ergo. §. ex compromisso, ff. de his, qui not. infam. & l. 1. ff. eodem tit. & l. 5. tit. 6. part. 7.* & *ibi* Gregor. Lopez, Syluest. referens Dynum, & Panorm. *verbo infamia, quæst. 5.* Angel. *n. 5.* Castrus *lib. 2. de iusta hæretic. punit. cap. 9. paulo post principium.* Sunt autem crimina publica secundùm ius ciuile illa, quorum accusatio non tantùm personæ, quæ ex crimine illo passa est iacturam, sed cuilibet ex populo competere potest. Sunt enim quædam crimina iure assignata, quæ ob sui grauitatem, ne impunita maneant, possunt à quolibet accusari, vt sunt homicidia, parricidia, adulteria, crimen læsæ maiestatis. Vnde damnati, vt diximus, de his criminibus, sunt infames. At secundùm ius canonicum, omne crimen dicitur publicum, quia ad publicam spectat vtilitatem, vt nullum crimen sit impunitum, *cap. 1. de collus. deteg.* iuncta gloss. Vnde consequens est, vt quisquis ab Ecclesiastico iudice de crimine quouis per sententiam diffinitiuam est damnatus (intellige de crimine propter dolum facto, non propter culpam) sit ipso iure infamis. Ita notat hæc omnia Castr. *vbi supra,* Aretinus *Instit. de suspect. tutor. §. suspectus,* Angel. *verb. crimen. §. 6.* Sylu. *ibi, q. 3.* Dolus verò est, vt notat Sylu. *verbo culpa. §. 1.* calliditas, fallacia, machinatio ad fallendum alterum adhibita, vel circumueniendum, vel decipiendum, &, vt notat ipsemet *ibi, quæst. 10. & 11.* lata culpa in hac re non æquiparatur dolo, sed requiritur verus dolus; quare iuris ignorantia, quamuis crassa peccans, non est in dolo, bene tamen in lata culpa.

Secundò efficitur infamis condemnatus per ordinarium per sententiam directè de falso commisso in officio testificandi: aliud esset si non directè ageretur contra eum, sed vt repelleretur à testimonio, *cap. cum dilectus, de ordin. cognit. l. Lucius, ff. de his, qui not. infam.* Ita Syluest. *verbo infamia, quæst. 9.* Tabien. Armil. *n. 5.* Angel. *n. 10.* 15

Tertiò est infamis Prælatus remotus propter dolum, sicut & tutor. Ita glossa, & Panorm. *cap. licet, de simonia,* Syluest. *verbo infamia, quæst. 8.* Angel. *num. 7.* 16

Quartò est infamis condemnatus de proditione, falsitate, furto, rapina, iniuria, dolo, quem intulit. Item accusatus de furto, rapina, vel dolo, si pretio conueniret cum accusatore, vt ab accusatione desisteret, quia eo ipso videtur crimen confiteri. Ita *l. 5. tit. 6. part. 7.* & *ibi* Gregor. Lop. vbi singula confirmat ex iure communi, & limitat lex, si id faceret accusatus propria auctoritate, secus si ex iudicis præcepto. 17

Quintò est infamis damnatus per iudicem ordinarium, vt aliquid solueret ratione doli commissi in societate, tutela, deposito, vel mandato, id est, *hauiendolo hecho alguna super fonero.* Ita *eadem l. partita,* & *ibi* Gregor. Lop. probans singula ex iure communi. 18

Sextò est infamis deprehensus in furto, vel alio crimine, de quo damnatus incurrit infamiam. Ita *eadem l. part.* Sed hoc debet intelligi, vt vniuersaliter sit verum (est enim peculiare in adulterio, vt dixi, & docet *ibi l. part. 4.* vbi & Gregor. Lopez) quando vltra deprehensionem ictu fustium, vel alia pœna publica fuit punitus, licèt non sequatur sententia. Ita latè probans Gregor. Lop. *eadem l. 5. vers. faciendo el furto, & vers. porende.* 19

Sed rogas, an confessus in iudicio crimen, de quo si damnaretur, incurreret infamiam, sit infamis. Panorm. & Bart. quos refert, & sequitur Syluest. *verbo infamia, quæst. 7.* Tabien. & Armil. *num. 5.* Angel. *6.* Aretinus, & Castrus *l. ictus fustium, ff. de his, qui not. infam.* tenent partem negantem, cùm enim ius requirat sententiam, non videtur sufficere confessio iudicialis. 20

At verò, quòd talis confessio sat sit ad incurrendam hanc infamiam, tenet glossa *d. l. ictus fustium,* & Azo, quem refert, ac sequitur Gregor. Lopez *d. l. 5. vers. en juicio,* & Montaluus *ibi, in fine,* & expressè determinat lex illa quinta. 21

Deinde dicendum est, quo pacto incurratur infamia 22

famia canonica? incurritur enim in omnibus casibus, in quibus incurritur infamia ciuilis, *cap. omnes 6. q. 1.* Item pro quocumque crimine, & peccato mortali, vnde dum hoc durat, repellitur a testimonio, & ab accusando; sed hæc infamia tollitur cessante peccato. *cap. omnes, cap. infames 6. q. 1.* Ita gloss. *d. cap. omnes.* Panorm. *cap. ex diligenti, de simon.* Syluest. *verbo infamia, quæst. 6.* Angel. *num. 16.* Tabien. *num. 1. & 9.* Armil. *num. 8.* Gregor. Lopez *l. 4. §. vltimo, tit. 6. part. 7.* Sed oportet meminisse, quod notaui *dub. præcedenti*, scilicet infamiam à nullo actu repellere, nisi quando crimen est publicum. Incurritur etiam hæc infamia, quando quis damnatur à iudice ecclesiastico de crimine facto cum dolo, vt dixi. Vltimò sunt infames iure canonico omnes, qui suis culpis ad ordines promoueri non possunt. Patet *d. cap. omnes*, & *ibi* glossa, & Sylu. *vbi suprà.*

23 Tandem videndum est, quo pacto infamia iuris tolli possit, itaut nullum effectum iuridicum habeat deinceps. Tollitur primò per dispensationem Principis, quam potest Papa concedere, quoad sibi subiectos, & Imperator, & Rex non recognoscens superiorem quoad sibi subiectos. Ita Panor. & alij, quos refert, & sequitur Syluest. *quæst. 11. & 13.* Angel. *num. 12. & 14.* Tabien. *num. 6. & 7.* Armil. *num. 6.* & quòd id possit Rex, docet *l. 6. tit. 6. part. 7.*

24 Secundò dico, Papam non posse abolere infamiam à laico non sibi subiecto in temporalibus, nisi fortè esset sibi in clericatu necessarius. *a. quæst. 3. §. hinc colligitur.* Ita Syluest. *ibi quæst. 12.* Tabien. *n. 6.* Angel. *n. 13.* Addit tamen Syluest. quòd licèt hoc non possit de iure, de plenitudine tamen potestatis potest.

25 Tertiò dico, posse Papam abolere infamiam ab omnibus laicis sibi temporaliter subiectis, & ab eis, qui nullius iuri subsunt, & ab omnibus clericis; vt patet, *cap. per venerabilem, qui fil. sint legitimi.* Ita Bernard. Innocent. & Host. *cap. cum te, de sent. & re iudic.* Syluest. Angel. *ibidem*; similiter, teste Syluestro, tenent Doctores Collegium Cardinalium hoc posse. Sed Panorm. *d. cap. cum te*, Angel. & Syluest. *ibi*, tenent oppositum, quòd limitat Syluest. nisi periculum esset in mora expectandi futurum Papam.

26 Quartò dico posse Episcopum aliquando tollere infamiam non directè, sed indirectè, in quantum scilicet potest dispensare in aliquibus criminalibus, ad quæ consequitur infamia, vt criminosus talis promoueatur, & ex consequenti, & indirectè aufert infamiam talia delicta consequentem. Ita Syluest. Angel. *verbo infamia*, ille *q. 13.* hic verò *q. 12.* Tabien. & Armil. *num. 6.* Villadiego *mat. de irregularit. q. 1. vers. item est irregularis.* Nauar. summa Latin. & Hispan. *cap. 27. num. 204.* Ledesm. *2. 4. q. 26. art. 2. fol. 364 pag. 1.* crimina verò in quibus potest Episcopus dispensare, sunt adulterium, & eo minora.

27 Quintò dico, illos, quibus per Principes, vt Papam, vel Regem, infamia est ablata, non indigere alia dispensatione, vt promoueantur ad ordines, & res Ecclesiasticas, sed posse ablata infamia, modò pœnituerint, promoueri. Ita Panorm. *d. cap. cum te.* Syluest. *quæst. 14.* Tabien. *n. 8.* Armil. *num. 7.* Angel. *num. 15.*

28 Sextò dico, tolli infamiam si condemnatus appellet, & sic retractatur prior sententia. Ita *l. 6. tit. 6. p. 7.* ex quo infert *ibi* Greg. Lopez *vers. el enfamamiento*, pendente appellatione non esse infamem.

Vltimò, si seuerior, vel mitior sententia, quàm lex mandat, fertur contra criminosum, est immunis ab infamia, Ita eadem lex. Vide plura in Greg. Lopez *ibi*, & nota hoc intelligi de infamia, quæ per sententiam incurri debet, secus de ipsa, quæ ipso iure incurritur, quia infamiam iam inflictam non est iudicis commutare. Notat *ibi* Greg. Lopez *vers. es quinto.* 29

Sed rogas, an cùm rex remittit crimen, ad quod sequitur infamia, censeatur etiam infamiam auferre? Breuiter dic, quòd si solius criminis mentionem facit Rex, non censetur abolere infamiam; secus si vtriusque mentionem faciat; vt si dicat, *Remitto crimen ob quod es infamis.* Ita Gregor. Lopez *ibi*, latiùs id disputans *vers. fama.* 30

De purgatione.

Dubium VII.

Quid sit purgatio canonica, & quando sit necessaria.

Respondetur primò: Purgatio canonica dicitur quando quis iuxta statum iuris canonici se immunem ac mundum ostendit de aliquo crimine sibi obiecto, & de hac loquitur ius *2. q. 5.* Dupliciter verò fit. Primo modo per iuramentum solum ipsius purgantis, quod aliquando sufficit, vel propter causæ leuitatem, vel propter auctoritatem personæ, & debet seruare in iuramento hanc formam: scilicet iurare, se tale crimen non admisisse, nec mandasse, nec consuluisse, nec fauisse, nec suo nomine factum ratum habuisse. *cap. si quis viduam, dist. 50. cap. cum ad sedem, de restit. spoliat.* Secundo modo fit per iuramentum ipsius infamati, & simul aliorum ipsum compurgantium, quia nec authoritas personæ est tanta, nec crimen tam leue, vt sat sit ipsius iuramentum, ideo necessarium est iuramentum aliquorum vitæ probatæ, & scientium conuersationem illius, iurantium se credere, prædictum infamatum verum iurasse, se purgando. Horum autem compurgantium numerus non est determinatus, sed iudicis prudentiæ committitur, iuxta qualitatem criminis. Colligitur ex *cap. presbyter, 2. q. 4. & cap. omnibus, & cap. inter sollicitudines, de purgat. & cap. quoties. eodem tit.* 1

Item requiritur vltra hoc, quòd dicta purgatio fiat coram iudice, & dicitur etiam quòd si infamatus est apud populum, vel clerum, coram illo debere fieri, *cap. de crimine, 2. q. 5. cap. illud, 23. dist. cap. omnibus, 2. q. 4.* Sed videtur quòd idem valeat, si facta coram iudice per actum iudicialem postea innotescat. 2

Secundò nota, in quibusdam casibus prædictam purgationem necessariò faciendam ad hoc, vt quis maneat liber à pœna, & infamia. Primò quando quis laborat infamia publica orta ex probabilibus, & apud probos viros, & maiori probatione conuinci non potest: tunc iudex debet compellere eum ad purgandum, *cap. presbyter, 15. quæst. 5.* Secundò, quando iudex procedit via accusationis, vel inquisitionis, & non reperit contra aliquem nisi semiplenam probationem, *cap. inter, & cap. omnibus, citatis.* Tertiò, quando ex ipso processu, & actibus contra aliquem remanet vehemens 3

suspicio apud honestos viros: nec sat est apud solum iudicem remanere, & tenet probabilior opinio *d. cap. omnibus*, in his casibus quando probatio sufficiens deficit, est reo indicenda purgatio, & si legitimè se purgat, debet iudex eum liberare à pœna, & infamia, & denunciare ipsum esse hominem boni testimonij; nam hic est effectus purgationis rite factæ, *cap. ex tuarum, de purgat.*

4 Tertiò nota, quando homo, cui indicta est purgatio, non rectè eam perficit, sed in ipsa deficit, tunc est puniendus, sed non eodem modo in omnibus casibus; nam si proceditur contra ipsum, maior pœna est illi infligenda, *cap. de hoc, & cap. insinuatum, de simon. cap. cum P. de accusat.* si proceditur (inquam) via accusationis: quando verò proceditur via inquisitionis, vel denunciationis, vel iudex ex officio propter infamiam, mitior est infligenda pœna, scilicet arbitraria. *cap. significasti, de ad. lit. cap. accedens, de accusat.* & *ibi* Panorm. & Host. Syluest. & alij summistæ *verbo purgatio.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 10.* ex quibus desumpta sunt dicta de purgatione.

De causa & sententia iudiciali.

DVBIVM VIII.

Quid sit causa iudicialis, & quotuplex.

1 RESpondetur primò. Causa iuridicè dicitur illa materia, & origo alicuius negotij, quæ nundum est patefacta discussione & examine, & ista, quæ causa dicitur, quando proponitur in iudicio, dum discutitur, dicitur iudicium, & cùm definitur, dicitur iustitia.

2 Secundò causa iudicialis est duplex, scilicet Ecclesiastica, quæ ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, vel quia crimen est Ecclesiasticum, vel quia persona est Ecclesiastica: & altera est sæcularis, quæ scilicet ad iudicem sæcularem pertinet. Vtraque causa est triplex. Prima est ciuilis, quando agitur de re aliqua pecuniaria ad vendicationem eius, aut damni, vel interesse satisfactionem, ex *cap. si per y. n. ntiam, 12. quæst. 2.* Altera est criminalis, quando agitur de aliquo crimine directè ad eius punitionem publicam, & tunc causa est criminalis, & criminaliter proceditur. Et nota, quòd non tantùm criminalis dicitur, quando pœna est corporis, sed quando pœna etiam est pecuniaria, & non applicatur alicui per modum satisfactionis damni, & interesse, sed applicatur fisco per modum pœnæ, & vindictæ publicæ, ita vt per pœnam pecuniariam vindicta publica intendatur, *cap. fratres nostri, 16. quæst. 1.* Alia causa est, quæ mixta dicitur, quia partim est criminalis, & partim ciuilis, quæ est quando agitur de aliquo crimine non criminaliter, sed ciuiliter; quia non proceditur ad vindictam publicam, sed ad satisfactionem, & recompensationem damni, & iniuriæ in bonis temporalibus, *cap. tua, de procurator.*

3 Tertiò nota, in causis quasdam esse, quæ fauorabiles dicuntur, & sunt illæ, in quibus in dubio quantum fieri possit est iudicandum in fauorem ipsarum, vt sunt causa matrimonij, libertatis, dotis, & testamenti, *cap. duobus, de re iudic.* Istæ quatuor causæ præ aliis, quæ communiter aguntur inter partes, habent hoc speciale priuilegium. Sylu. & alij summistæ *verbo causa.*

DVBIVM IX.

Quid, & quotuplex sit sententia iudicialis.

1 RESpondetur primò, sententia iuridicè est applicatio iuris ad particulare factum, & hæc sententia aliquando dicitur sententia iuris. Quod contingit quando aliquis superior, qui habet auctoritatem condendi leges, facit aliquod statutum super aliqua causa, vel negotio terminando, & facit id in modum perpetuæ constitutionis, & determinando factum simul constituit ius. Dicitur etiam sententia hominis, & hoc est, quod communiter contingit, quando iudex iudicat inter partes determinando, & definiendo causam in odium alicuius mali perpetrati, & hæc solet à multis sic definiri: *Est diffinitio iudicialis controuersiis finem imponens, à competenti iudice pronunciata, continensque absolutionem, vel condemnationem. l. 1. ff. de sent. & re iudic. & cap. 1. eod. tit.*

2 Secundò nota, quòd sententia iudicialis, vna est interloquutoria, altera diffinitiua. Illa quæ datur non super causa principali, sed super aliis quæstionibus; quæ mouentur inter principium, & finem litis, vt de teste aliquo accipiendo, vel de danda aliqua dilatione: at vocatur sic, quia sola loquutione dari potest, sine scripturæ solemnitate, nam quamuis debeat redigi in scriptis, non tamen est necessarium, vt de scripto proferatur, *cap. significauit, de testib. cap. quod ad consultationem, de sent. & re iud.* Solet etiam vocari sententia interloquutoria, omne præceptum ad causam pertinens, factum per iudicem, vel per nuncium eius. Ratio, quia omnis vox iudicis ad causam faciens potest dici sententia largè, & sic cùm non determinet causam principalem, dicetur interloquutoria sententia, & in hoc sensu, & propter hanc rationem excommunicatio dicitur sententia interloquutoria: nam quamuis propriè, & in rigore excommunicatio, nec interdictum, non sit sententia, nec in statutis nomine sententiæ intelligatur excommunicatio; quia non impedit finem causæ, quod est proprium sententiæ, sed potiùs quædam pœna, & censura est: at largè dicitur sententia interloquutoria; colligitur ex glossa *auth. de hæretic.* & glossa *2. q. 6. §. diffinitiua.*

3 Tertiò nota, quòd sententia diffinitiua dicitur, qua principalis quæstio & causa diffinitur, & habet plures conditiones requisitas ad eius integritatem, scilicet vt sit condemnatoria, vel absolutoria, quòd sit pura, quòd sit iusta, quòd detur sedendo, non stando, quòd recitetur in scriptis, præsentibus partibus, vel citatis, quòd proferatur à iudice, qui ipsam dat, nisi sit Prælatus, vel illustris, quòd proferatur loco publico, & honesto, & die. Hæc & alia requiruntur, quæ ad Iurisperitos pertinent.

4 Quartò nota aliquos esse casus, in quibus non est necessarium sententiam dari, vel proferri in scriptis. Primò, quando causæ sunt breues, præcipuè vilium personarum. Secundò, quando Episcopus est, qui iudicat, & inter clericos suos. Item, quando Papa per se pronunciat. Item, quando Præses deposito officio, conuenitur de administratione. Item, quando procedit de consensu partium, & in omnibus casibus, in quibus secundùm ius procedit de plano, & sine strepitu iudicij.

iudicij. De quibus omnibus consule summistas *verbo sententia*, ex quibus hæc desumpta sunt.

Dubium X.

Quæ dicatur sententia iusta, vel iniusta? quæ valida, & quæ nulla.

1 Respondetur primò: Sententia iusta dicitur, quę datur à competenti iudice ob causam sufficientem, seruato ordine iuris ad bonum, & iustum finem; iniusta verò dicitur illa quæ aliquem defectum patitur: & quia defectus possunt esse plures, & gradus iniustitiæ diuersi; ideo sententia iniusta, est triplex. Vna, quæ est iniusta iniustitia extrinseca, & accidentali ad ipsam sententiam, & sic licèt iniusta, est valida tam in foro exteriori, quam conscientiæ, vt quando est iniusta tantùm ex defectu intentionis iudicij, vel alicuius solemnitatis accidentalis, vt quòd sententia non feratur sub conditione, vt prius agatur de possessione, quàm de proprietate, vel quando non continet expressè absolutionem, vel condemnationem, sed per verba æquipollentia. *cap. biduum, 2. quæst. 6. & cap. in his, de verb. signific.* Alia verò est sententia iniusta, cui aliquid substantiale, & intrinsecum deficit; at in foro exteriori valet, & quantum ad plura, etiam in foro conscientiæ obligat, quandiu non cessatur, & reuocatur in judiciu. Et ratio quòd valeat, est, quia eius iniustitia quodammodo latet, & error, & defectus, quia non est manifestus, toleratur: & ob hanc causam præsumitur pro ipsa sententia, & valet, v.g. quando causa, in cuius fauorem iudicauit, erat iniusta, quando probatio non erat sufficiens, quando culpa non tam grauem pœnam merebatur: effectus huius sententiæ, est obligari in foro exteriori, & ob id ius præcipit, illi parere, donec per aliam sententiam reuocetur. Item in foro conscientiæ, licèt non in omnibus, tamen in pluribus, tenetur homo illi parere, ad euitandum scandalum. Et de hac sententia dicitur, quòd licèt sit iniusta: at iudex inferior ordinarius, cui committitur à delegato, & etiam minister, cui committur à iudice, tenentur illam exequi. Hæc habentur *in cap. cum inter, de sentent. & re iudic. & l. res iudicata, ff. de regul. iur. & cap.* 1. 11. *quæst.* 3. & habetur ex D. Thoma 2. 2. *quæst.* 64. *artic.* 6. vbi dicit esse obediendum sententiæ iniustæ, quando non continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & Soto *de sigillo, memb.* 3. *quæst.* 1. vbi latè contra multos probat talem sententiam non obligare in conscientia, nisi ob scandalum.

2 Alia sententia iniusta est, cui aliquid substantiale deficit, tamen tam clarè, & apertè, vt meritò nec in foro conscientiæ, nec in exteriori aliquid valeat. Et hæc est, quæ dicitur nulla, & est omnis illa, quæ continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & hæc non indiget appellatione, nec vt ordine iudiciario reuocetur, sed solùm, vt de nullitate constet, ne concipiant scandalum, qui illam nouerunt. *cap. inter cæteras, de sentent. & re iudic. cap. per tuas, de sentent. excomm.* v.g. quandu lata est contra leges & canones. *cap.* 1. *de sentent. & re iudic. cap. ei, qui appellat,* 2. *quæst.* 6. Item si sententia condemnat hominem propter factumlicitum, vel damnat ad faciendum aliquid inhonestum, & impossibile, tunc si hoc exprimitur in ipsa sententia, est nulla: at si in sententia explicatur factum illicitum, quia per falsos testes, & malitiam iudicis fuit illi impositum, tunc non continet errorem ipsa sententia: & si non appellat, transiit in rem iudicatam, quia valet, *dicto cap. per tuas*, & ibi glossa *cap. ei, qui appellat,* 2. *quæst.* 6. Item, quando sententia lata est post appellationem legitimam, de qua constat, est nulla, *d. cap. per tuas.* Item, si non continet condemnationem, vel absolutionem, cùm sit diffinitiua, *d. cap. ei, qui.* Item, quando sententia profertur ab eo, quem constat non esse iudicem, vt si ordinarius ferat sententiam contra exemptum. *cap. nullus, de parroch.* Item, quando iudex est suspensus, excommunicatus, vel interdictus, & simul denunciatus, *cap. audiuimus.* 24. *quæst.* 1. Item, quando datur contra legitima priuilegia *cap. quando, de priuileg.* Item, quando sententia datur contra ordinem iuris, qui est de substantia iudicij, & de quo si deficiat statutum, est in iure vt sententia sit nulla. Hos casus referunt glossa *cap. inter cæteras, de sentent. & re iud. & cap. per tuas, de sent. excommunic. & cap. statuimus, eodem tit. in 6.* Syluest. *verb. sententia,* §. 5. vbi & reliqui summistæ. Idem Syluest. *verbo iudicium* §. 5. & latè *excommunicatio.* 2. §. 2. & 4. *dub.* 8. Nauarr. *cap.* 27. *num.* 4 D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 12. & *cap.* 1. §. 1.

Dubium XI.

Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano, sine figura, & strepitu.

Respondetur plura esse, quæ de iure naturæ, 1
& positiuo in iudicij processu seruanda sunt, quæ late refert D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 16. & summistæ *verbo litis, & verb. libellus.* Hoc supposito nota, quòd ista verba, *simpliciter, & de plano, sine figura & strepitu iudicij, absque vlla iuris solemnitate,* aliquando ponuntur simul, aliquando verò seorsum, vt si tantum dicatur, *agatur simpliciter, & de plano.* Quoad hoc ergo, licèt sint variæ sententiæ, at verius est iuxta mentem D. Anton. probationes in hoc sequentis auctores, quòd, *procedere sine figura iudicij*, est non seruare formam iudicij inductam à iure ciuili; sed tantùm illam, quæ de iure naturali, & gentium necessaria est, & idem est procedere sine vlla solemnitate iuris. *Simpliciter procedere*, est procedere remouendo dolosas, & malitiosas protelationes, & exceptiones, seruando simplicitatem canonicam. *Sine strepitu iudicij*, est procedere seruatis tantùm substantialibus, & remouendo clamorosam garrulitatem partium, & Procuratorum, & Aduocatorum, & omnes cauillationes, & dilationes, & exceptiones frustratorias, & superfluam testium multitudinem, & remouendo alia, quæ licèt debita sunt, sunt tamen accidentalia. *De plano procedere*, dicunt aliqui, esse id, quod procedere sine strepitu iudicij; ita vt non teneatur iudex sedere pro tribunali, nec in foro, nec in loco publico iudicare, nec seruare alia, quæ sunt de leui solemnitate: alij dicunt esse procedere cognoscendo, ac iudicando veritatem sine solemnitatibus iuris, & non seruato stylo iudiciorum. D. Ant. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 5.

De probatione.

Dvbivm. XII.

Quæ probatio in iudicio sit sufficiens.

1 NOta ex Syluest. & aliis *verb. probatio, in principio*, probationem esse rei dubiæ per aliqua media ostensionem. Est autem duplex (vt notat glossa *l. testium, ff. de testibus, vers. speciem*) quædam plena, id est, perfecta & sufficiens; quædam verò semiplena, id est, semiperfecta. Plura verò sunt, quæ plenam probationem faciunt, vt iudex possit ferre sententiam. Primum testes duo, vel tres omni exceptione maiores (vt *infra*, vbi de testibus dicetur) *cap. sua, de cohabit.* & per priuilegia, vel instrumenta certa & indubitata, *cap. tua, de excess. in 6.* & per scripturam librorum antiquorum reseruatorum in custodia publica, & fideli, *cap. ad audientiam, de rescriptis*, &c.

2 Secundò nota, probationes esse in triplici gradu certitudinis, & euidentiæ. Quædam est euidentissima, quæ pro materia certissima, & indubitata in materia iuris fit, vt est illa, quæ fit per priuilegia, & instrumenta clarissima & indubitata, vel per plurimos, & probatissimos testes. Altera est euidens quæ pro materia certa, & clara moraliter fit, vt illa quæ fit per testes communes, & in numero sufficienti. Alia est minus euidens, vt est illa, quæ fit per coniecturas, & præsumptiones. Ita notat Syluest. *verbo probatio. quæst.* 1. vbi reliqui summistæ.

3 Prima conclusio. Quando in causa agitur de vtilitate vnius absque damno alterius, tunc minus euidens probatio sufficit, quæ non sat esset vbi agitur de damno alterius. v.g. scriptura quæ nimis antiquorum librorum est, vel quæ sigilla consumpta habet, vel aliquam fracturam patitur, vel quæ reperitur in loco non authentico, sufficit ad probandum Ecclesiam esse consecratam, infantem esse baptizatum, & alia huiusmodi. Quando verò agitur de notabili præiudicio alterius, non sufficiunt ista, sed requiritur scriptura authentica, & in loco authentico, & cui ab antiquis creditum est. Ita tenent aliqui, quos refert, & sequitur Sylu. *verbo probatio, quæst.* 2. Armil. *n.* 2. Tabien. *n.* 1.

4 Secunda conclusio. In causis ciuilibus, quæ sunt in detrimentum tertiæ personæ, minus euidens probatio sufficit, quàm in causis criminalibus, quæ ad punitionem corporalem alicuius ordinantur. v.g. fama cum vno teste, aut præsumptiones, & coniecturæ multæ verisimiles ad idem tendentes, possunt in causis ciuilibus fidem, & probationem facere: at in criminalibus non sufficit. Ita Bart. quem refert, & sequitur Syluest. *inquisitio.* 1. *quæst.* 11. Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap.* 12. *n.* 26. Idem Simancas, dicens, id etiam esse verum in crimine hæresis, *lib. instit. in nouo tit.* 51. *num.* 3. referens glossam, Alex. Decium, Ioan. de Lignano, Mathesl. Ioan. Andr. Dominic. Villadiego, Ioannem Lupum, Angelum *verb. indicium, n.* 4. Armil. *num.* 5.

5 Vltima conclusio. In causis criminalibus requiruntur probationes luce clariores. Ratio, quia in dubio sanctius est absoluere noxium, quàm condemnare innocentem, *l. sciant cuncti C. de prob. &* *l.* 12. *tit.* 14. *part.* 3. vbi Gregor. Lopez, & Montaluus *in principio.* Idem *l.* 26. *tit.* 1. *part.* 7. Tabien. *verbo probatio, num.* 5. Palacios Rubios *allegat. in mat. hæres.* §. 11. Armil. *num.* 7. Angel. *n.* 1. Syluest. *quæst.* 7. Excipiunt tamen hi duo summistæ crimen hæresis, & simoniæ, & Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sent. §. fin. quæst.* 20. excipit etiam crimen hæresis, assasinij, & simoniæ; sed Simancas *vbi supra, num.* 2. citans Oldrad. & Anchar. dicit fortiori ratione hoc habere locum in crimine hæreseos, & ita Anton. Gomez *vbi suprà*, plurimos referens, dicit testem oculatum cum semiplena probatione diuersi generis, vt cum indiciis, non sat esse ad pœnam corporalem, licèt testis sit omni exceptione maior.

Dvbivm XIII.

An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione.

NOta primò, quòd confessio iudicialis aliquando valet pro sufficienti probatione, & est multo efficacior, quàm aliæ probationes; & tunc dicitur, nullas esse partes iudicis in confitentem, scilicet partes examinatorias, bene tamen condemnatorias. Ad hoc autem, vt confessio talem vim habeat, multa requiruntur, scilicet, vt reus sit maior 15. annis, & quòd sponte confiteatur, & non metu torturæ, & quòd confiteatur parte aduersa præsente, & coram competenti iudice sedente pro tribunali, & quòd confessus sit rem certam. 1

Secundò nota, in multis casibus confessionem iudicialem non sufficere ad damnandum reum, vt si confessus est propter angustiam tormentorum, vel alicuius carceris, in quo nimis affligebatur; nisi post talem angustiam iam finitam perseueret etiam in confessione, eámque finitam, iam liber à doloribus in loco publico, id est, coram Notario, & aliis confirmat. Sic etiam disponit *l.* 5. *tit.* 13. *part.* 3. vbi notat Gregor. Lopez *vers. conosciere* intelligi, quando tortura fuit illata præcedentibus 1 indiciis: aliàs enim, licèt perseueret, non præiudicat talis confessio. *l. penult. & ibi* Bart. *ff. de quæst.* Simancas, dicens esse omnium, & plures referens, *lib. instit. tit.* 65. *num.* 64. Anton. Gomez *tom. 3. var. cap.* 13. *num.* 25. *vers. quintò infero.* Syluest. *verbo tortura.* Secundò, si semel confessus dicit, se errasse, & probat suum errorem ante sententiam. Item si per procuratorem suum est facta talis confessio, & ante triduum reuocat. Item si facta est propter promissionem falsam, & fraudulentam iudicis. Item si facta est de re, quæ naturaliter videtur impossibilis, vel repugnans: vt si frigidus fateatur adulterium commisisse. Item si facta sit de re, quæ secundùm ius positiuum est impossibilis: vt si quis Christianus fateatur se Iudæi mancipium. Item, quando confessio proprij criminis præiudicat matrimonio; quia tendit ad eius separationem in damnum alterius consortis. Hæc Syluest. *verbo confessio iudicialis*, Tabien. Angel. Armil. *ibi*, Anton. Gomez *tom. 3. var. cap.* 12. *n.* 3. 2

Tertiò nota, quòd licèt ad confessionem sponte factam in iudicio non sit necessaria ratificatio; non tamen statim post confessionem est reus condemnandus, sed debet illi signari terminus sufficiens ad suam defensionem. Ratio, quia potest habere aliquam causam excusantem. Bald. quem refert, & sequitur Anton. Gom. *vbi suprà*. Alia essent notanda 3

tanda de confessione iudiciali, sed quia ad Iurisperitos spectant, omitto. Consule Antonium Gomez, & summistas *vbi supra*, & late Simancas *lib. de instit. in nouo, tit. 13. per totum.* An verò quando probatio delicti non est integra, possit imponi aliqua pœna, dixi *suprà lib. 3. cap. 1. dub. 12.* per totum.

DVBIVM XIV.

Quæ sint indicia sufficientia ad probationem faciendam.

1 Nota quòd indicium, vt est proprium vocabulum iuris canonici, vel ciuilis, est medium quoddam intellectuale veritatis eliciendæ ex aliqua singulari circunstantia insurgens. Vnde idem est indicium, quod coniectura probabilis. *l. indicia. C. de rei vindic.* Est autem triplex, quoddam dicitur leue, cui scilicet communiter contingit abesse veritatem, & si aliud non reperiatur, est abiiciendum. Aliud indicium est, quod probabile dicitur & graue, & est illud, cui communiter contingit adesse veritatem, & vehementer mouet animum ad aliquid credendum, vel dicendum: & hoc etiam indicium dicitur semiplenum, quia semiplenè probat. Aliud est, quod violentum, & plenum dicitur, & est illud, quod ita mouet animum ad assentiendum alicui rei, vt in ea tamquam vera quiescat, & plus inuestigare non curet: & hoc facit probationem. Hæc notat Sylu. *verbo indicium, in principio.* Armil. *num. 2.* Tabien. *in principio,* Angelus *in principio.*

2 Secundò nota, ad indicium probandum ad minus requiri duos testes iuramento adstrictos, vt notat glossa, & Bart. Bald. & Angel. quos refert, & sequitur Sylu. *quæst. 1.* Angel. *num. 1.* Armil. *n. 1.* Tabien. *in principio.* Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 13. num. 18.*

3 Sed dubium est, an indicia violenta, & indubitata, sufficiant aliquando ad ferendam sententiam, etiam in criminalibus. Panormitan. *cap. vestra, de cohabit. num. 13.* partem affirmantem tenet, & probat ex *l. indicia. C. de rei vindicat.* & *l. sciant cuncti. C. de probat.* & *cap. afferte, de præsumpt.*

4 Contrariam sententiam, scilicet, quòd nulla indicia, quantumuis indubitata, sufficiant, tenent Gandinus, dicens sic tenuisse omnes sapientes Bononiæ, Hippol. Felin. Bald. quos refert, & sequitur Gregor. Lop. *part. 7. tit. 1. l. 26. verf. dubia.* Idem tenent alij innumeri auctores, quos refert, & sequitur Tiraquel. *de pœn. temper. causa 27. num. 2. 10. & 11.* Idem Sarmiento *lib. 1. select. cap. 1. n. 8.* & probatur, quia ad hoc requiruntur probationes certissimæ, & luce clariores: at indicijs semper subest aliquod dubium, & hæc sententia est multo verior.

De tortura.

DVBIVM XV.

An sufficiat vnum indicium ad procedendum in iudicio, vel sint necessaria plura, maximè ad torquendum.

1 Hic nonnulla de tortura tractāda sunt. Sit prima conclusio: Non in quibusuis delictis, sed in grauibus, & atrocibus, quibus imponenda est pœna corporalis grauis, quando contra reum non inuenitur integra probatio, sed semiplena vnius testis integri, vel aliqua indicia, quæ æquiualeant semiplenæ probationi, tunc reus potest licitè torqueri, si alia via veritas extorqueri ab ipso nequeat. Ratio, quia delicta communiter fiunt occulte, & si non possent per tormenta indagari, plurima delicta etiam scandalosa, & cum maximo reipublicæ detrimento, manerent impunita, & ob spem impunitatis plura fierent, & ideò iure communi hoc remedium torturæ statutum est. *l. edictum, ff. de quæst. & l. 1. tit. 30. part. 7.* Hæc docet opinio Simancas *lib. instit. in nouo, tit. 65. num. 62. & 63. & num. 13. 14. 15. & 23. 24. 25.* & , vt docet *ibi*, talia indicia debent esse probata per duos testes, Anton. Gomez *tom. 3. variar. resol. cap. 13 num. 1. 2. & 7.* cùm innumeris Iurisperitis, quos *ibi* refert. Et quòd requiratur semiplena probatio, & sufficiat vnus testis dictus, docent etiam Syluest. *verbo indicium. num. 3. & verbo tortura,* vbi Armil. *num. 1. & verbo indicium. num. 2.* Tabien. *ibi num. 1.* Angel. *num. 2.* & idem disponit *l. 3. tit. 30. part. 7. & l. 10. tit. 11. part. 3.*

Circa hanc conclusionem nota primò, iudices debere qualitates personarum criminum, & indiciorum pensare; quare senes aliter torqueri oportet, quàm iuuenes, timidos, quàm fortes, & atrociora crimina fortius, quàm leuiura. Simancas *ibi, n. 62. & 63.* Anton. Gomez *n. 5.* 2

Secundò nota, vnum testem omni exceptione maiorem sufficere ad torturam, quando testaretur se vidisse factum; secus si tantùm testaretur indicium. Syluest. Angel. Armil. Tabien. *verbo indicium. num. citatis.* Anton. Gomez *n. 18.* Item sufficeret dictus vnus testis, nisi reus esset vir bonæ famæ: si enim talis esset, est necesse, vt alia etiam indicia probentur. Ita Simancas *n. 23.* citans plures Iurisperitos. 3

Tertiò nota, non statim vbi semiplenè probatum est delictum, veniendum esse ad torturam, sed dandam copiā reo, & ei concedendam dilationem, vt se defendat. Quòd si defecerit reus in defensione, damnandus est tormento, & sententia est reo intimanda, vt appellet, si libuerit, & appellatio concedenda, nisi manifestè friuola sit, Simancas plures citans *n. 16. ad 20.* 4

Secunda conclusio. Regulariter ad torturam plura requiruntur indicia; at potest vnum esse tam vehemens vt sufficiat: vt si iuuenis inuentus est cum fœmina in loco secreto apto ad peccandum, &c. Ita plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. *verb. indicium, quæst. 2.* Angel. *num. 2.* Tabien. *num. 1.* Armil. *num. 2.* & patet, quia aliquando vnum indicium valet pro semiplena probatione. 5

Nota hic, iudicis arbitrio relinqui, an vnum sufficiat indicium, & quæ indicia sint sufficientia ad torturam, Syluest. Angel. Tabien. *ibi*, Armil. *num. 3.* Gregor. Lopez *l. 26. tit. 1. part 7. verf. præsumptiones*, citans Bartol. & Bald. Simancas *num. 21.* 6

Tertia conclusio. Solum testimonium eius, qui fuit particeps in crimine, non sat est ad torturam, nisi alia quoque verisimilia indicia vrgeant. *l. 4. C. de quæst. cap. vltimo, 11. quæst. 3. l. vltim. tit. 7. lib. 2. legum fori.* Bald. Iason, Hippol. Boërius, Blancus, quos refert, & sequitur Simancas *num. 26.* Syluest. *verb. indicium. quæst. 5.* Angel. *num. 5.* Armil. *num. 6.* 7

num.6. Tabien. num. 4. & addunt hi summistæ id esse verum, siue interrogatus, siue sponte sua id testatus fuerit. Ratio, quia non est testis omni exceptione maior. Ex quo enim in iudicio crimen suum fassus est, est infamis, saltim infamia facti. Contrarium tenet Anton.Gom. tom.3.cap.12. num.18.

8 Quarta conclusio. Confessio criminis extra iudicium dicta, sufficit ad torquendum reum, quia semiplenam probationem facit. Ita plures, quos referunt, & sequuntur, Anton. Gom. vbi suprà, num. 8. Simancas num. 27. Syluest. verb. indicium, quæst. 2. Angel. num.1. Tabien. num. 1. Iulius Clarus pract. crimin. lib.5. §.fin. quæst.21. quia ideo venitur ad torturam, quia confessionem reuocat; sed dicit oportere probare errorem; intellige cum Simancas, modò plenè probatum sit tale crimen confessum esse. Limita etiam cum Antonio Gomez, & aliis, quos refert, modò in specie confessus sit crimen, vt, occidi talem homiem, feci tale furtum, secus si in genere, vt, occidi hominem, furatus sum. Item modò confessionem non reuocauerit: licèt Iulius Clarus suprà, hanc limitationem reprobet, eam tamen ponit Albert. de assert.cathol. quæst. 24. num. 12. & dicit non teneri probare errorem, & refert Bald. Felin. & Innocentium.

9 Quinta conclusio. Infamia non sat est ad torturam. Ita Simancas plures referens, & probans, num. 36. Syluest. quæst.4. Angel. num.4. Armil.n.5. Tabien. num. 3. Gregor. Lop. l. 26. tit. 1. part. 7. vers. de bucna, & vers. præsumptiones, licèt contrariam sententiam teneant plures, quos refert, & sequitur Anton. Gom. num. 10. quam sententiam dicit Simancas num. 37. tunc tantùm veram esse, quando reus vilis & infamatus sit, & fama orta sit à fide dignis, & legitimè probata.

10 Sexta conclusio Secundùm plures fuga post admissum crimen ante accusationem, est sufficiens ad torturam; secus post accusationem. Ita plures, quos refert, & sequitur Anton. Gomez num. 10. Dicit tamen Simancas n. 39. non esse hoc omnino verum, sed relinquendum iudicis arbitrio ex variis personarum, & rerum circumstantiis.

11 Septima conclusio. Duo indicia leuia constituunt vnum sufficiens ad torturam. Ita Bart. quem refert; ac sequitur Syluest. verbo indicium, quæst. 2. Tabien. num.1. Alia plura sunt etiam indicia sufficientia, de quibus latissimè Anton. Gomez, & Simancas vbi supra, vbi plura de hac re.

12 Octaua conclusio. Aliquæ personæ prohibitæ sunt torqueri, scilicet minor 14. annis, nisi leui aliquo tormento ad terrorem. Item senex, qui propter decrepitam non posset pati torturam, nisi leui aliquo tormento, vt minor. Item Doctor, miles, decurio, & omnes eorum descendentes. Item constituti in magna dignitate. Item nobiles, id est, Hidalgos. Item mulier prægnans, quandiu prægnans est. Ita latè Anton. Gom. num. 3. referens plures leges & Doctores. Subdit tamen ob crimen læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ posse torqueri eos, qui propter dignitatem, vel priuilegium, sunt prohibiti, non tamen eos, qui propter debilitatem personæ, vel ætatem, vel propter periculum partus sunt prohibiti.

13 Nona conclusio. Iudex, qui non seruatis dictis aliquem torserit, vltra culpam mortalem, tenetur reo satisfacere damnum. Simancas num.21.

14 Vltima conclusio. In his casibus potest reus iterum torqueri, scilicet si euidentioribus argumentis opprimitur, si noua indicia superueniant; si crimen obiectum sit atrocissimum, & indicia indubitata; si reus non fuerit sufficienter tortus. Hæc habentur l.4. tit.30. part.7. docentque aliqui, quos refert, & sequitur Simancas num. 75. & 76. vbi cum aliquibus addit plus quàm bis nunquam torquendum esse.

His præhabitis, & præambulis requisitis veniendum est ad materiam inquisitionis. 15

De inquisitione.

DVBIVM XVI.

Quid & quotuplex sit inquisitio.

Nota primò, quòd inquisitio est inuestigatio criminis, vel peccatoris occulti, quæ fit à Prælato, vel iudice. Differt autem ab accusatione, & denunciatione, quia inquisitio pertinet ad Prælatos & iudices, quibus ex officio incumbit peccata inquirere ad puniendum, vel impediendum, & potest fieri per iudices Ecclesiasticos, vel sæculares: in pluribus tamen casibus per illos, quia ius ciuile plura permittit delicta, quàm canonicum, vt latè probat Nauar. cap. inter verba, corol. 62. num. 66. 1

Secundò nota, quòd duplex est inquisitio, scilicet generalis, & specialis: illa est, per quam superiores in locis sibi subiectis inquirunt in genere, an sint delicta, & peccata, & an sint aliqui delinquentes, absque hoc, quòd explicent personam in particulari, vel crimen, inquisitio specialis est, qua inquiritur de aliquo peccato in particulari, quinam illud perpetrauerit, vel de aliquo peccatore in particulari, an aliqua crimina admiserit. Et licèt Iurisconsulti alias diuisiones de hoc tradant, at sub hac comprehenduntur: nam, quam vocant generalissimam, qua de tota prouincia inquiritur, nos generalem dicimus; & quam vocant mixtam ex generali & speciali, vt qua inquiritur de delicto determinato, & persona in genere, nos hanc specialem dicimus. Hanc diuisionem statuunt Panor. cap. qualiter el 2. de accusat. Syluest. verbo inquisitio, §.1. vbi, & cæteri summistæ, Sotus de sigillo memb. 2. quæst.6. D. Anton. 3. p. tit. 9. cap. 6. 2

Tertiò nota, inquisitionem posse fieri ad triplicem finem. Primò ad puniendum peccatorem propter bonum publicum. Secundò ad impediendum aliqua mala, ne sequantur. Tertiò ad impediendum ne indigni ad ordines, vel dignitates promoueantur. Glossa d.cap. qualiter. Syluest. vbi suprà, quæst. 4. Sotus vbi supra. 3

Quartò nota, dupliciter moueri iudicem ad inquisitionem faciendam, scilicet, vel ex officio suo, & proprio motu, propter generalem obligationem, quam ex officio habet, aut ex denunciatione alicuius officialis publici, vt promotoris, vel priuatæ personæ. cap. cum oporteat, de accusat. Sylu. verbo inquisitio, §. 4. & glossa vbi suprà, quæ benè notat denunciatorem in via inquisitionis non esse accusatorem; quia non compellit iudicem, sed eius officio relinquit, licèt aliquando probare teneatur, & sic quando dicitur in via inquisitionis esse accusatorem, vel intelligitur de denunciatione, vel iam cessasse inquisitionis viam, & transiisse in accusationem. 4

Dubium XVII.

An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam præcedere infamiam, vel sat sint indicia.

1 IN hac re certum est, quòd quando inquisitio est generalis, non de aliquo delicto, nec de aliquo peccatore, in particulari, non est necessaria infamia; sed potest iudex ex officio suo sine accusatore, & denunciatore, inquirere an sciant de aliquibus delictis, & delinquentibus, de quibus possint secundùm ius denunciare, vel testificari. Patet *l. congruit, & l. præses, ff. de offic. præs. & cap. 1. de off. ord. & cap. placuit. & cap. relata, 1. q. 1.* Ita Siman. *de instit. tit. 44. num. 7,* Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 1. num. 49. vers. Item principaliter.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 62. num. 654.* summa Lat. & Hisp. *cap. 18. num. 38.* Syluest. *inquisitio 1. q. 4. dicto 3.* Tabien. *ibi in principio.* Armil. *num. 1.* Angel. *num. 1.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. conclus. 5. & lib. de secreto. mēb. 2. q. 6. dub. vlt. concl. 2.* Panorm. *cap. qualiter el 2. n. 11. de accusation.* Ratio, quia inquisitio generalis non fit ad partis petitionem, sed etiam ex mero officio tenetur Prælatus singulis annis facere, vt habetur *cap. cum venerabilis, de censib. & cap. Romana, eodem tit. in 6.* & docet Sylu. Panorm. Tabien. *ibidem.*

2 Verùm de inquisitione particulari est difficultas, & probo non requiri infamiam: nam si Petrus denunciatur superiori vt patri, & post secretam monitionē rebellis extiterit, potest superior, si duo sint delicti testes, ipsum conuincere, ac demum punire, vt *suprà* dictum est, & tamen iste laborant infamia: ergo. Duplex est sententia.

Prima tenet sat esse infamiam, vel indicia vrgentia & manifesta ad inquirendum specialiter. Huic sententiæ videtur adhærere D. Thom. 2. 2. *q. 69. art. 2. corp.* vbi dicit sufficere infamiam, vel indicia manifesta ad procedendum contra aliquem, & tenet expresè Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. concl. 5. & vers. hæc de infamia, & lib. de secreto, memb. 2. q. 6. dub. 1. vers. at vero, & dub. 3. vers. quòd si quis arguat.* Alciat. *cap. 1. de offic. ordin. n. 42.* Greg. Lopez *l. 2. part. 3. tit. 17. vers. pleito, & l. 3. vers. assi como.* Anton. Gomez *lib. 3. variar. cap. 1. num. 49. notab. 9.* Bart. *l. congruit. ff. de offic. præs. num. 3.* Angel. *tract. maleficiorum, in parte, fama publica, colum. 1.* Palacios *verbo iudex.*

3 Secunda sententia tenet non sufficere indicia, sed requiri infamiam. Sit

4 Prima conclusio. Ad procedendum via accusationis, scilicet, quando est aliquis, qui tamquam actor accusat, sufficit semiplena probatio, vel indicia manifesta, quæ huic æquiualeant. De hac conclusione latiùs *infrà, & suprà,* vbi de accusatione. Sic Syluest. *inquisitio 1. q. 4. dicto 2. & 3.* Corduba *summa q. 64. paulo post principium.* Sotus *memb. 2. q. 6. dub. 3. vers. quòd si quis arguat.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 48. num. 581.* & pro hoc explicatur D. Thom. allegatus pro prima sententia. Dum enim dicit sufficere ad procedendum indicia, cùm non explicet de quo modo procedendi loquatur, intelligendus est de accusatione, nam etiam dicit *ibi* sat esse semiplenam probationem, quæ secundùm omnes non sat est ad inquisitionem. Ita explicant D. Thomam Nauar. & Syluest. *vbi suprà,* & quoad illam partem, quod sat sit semiplena probatio, eodem modo explicat illum Sotus *vbi suprà.*

Secunda conclusio. Ad inquisitionem specialem faciendam non sufficiunt indicia, sed requiritur infamia. Hæc est contra Doctores primæ sententiæ. Probatur ex *cap. cùm oporteat, de accusation.* vbi dicitur, *Mandamus, quòd nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem non procedatis.* vbi glossa *vers. famam,* dicit requiri infamiam ad inquisitionem, & *cap. inquisitionis, eodem. tit. § testis,* idem asseritur; imò additur, quòd etiam si duo, vel plures iurati affirment, aliquem ipsis videntibus commisisse crimen, si infamia non sit, nulla pœna delinquenti est infligenda. Quod idem fatetur Sotus *lib. 5. de iust. q. 5. de iust. q. 6. art. 2. post quintam conclusionem. vers. sunt autem,* & Nauar. *cap. inter verba, corol. 48. num. 579. & 580.* Caietan. *2. 2. q. 69. art. 2. in principio,* & Panormitan. *d. § tertia, num. 1.* At plures quàm duo testes iurati plus valent in iudicio, quàm indicia, vt constat ex dictis *suprà,* vbi de indiciis, *& cap. qualiter el 2. de accusat.* vbi dicitur manifestè colligi ex illis auctoritatibus Lucæ 16. *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ,* & Genes. 18. *Descendam, & videbo, vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint,* manifestè (inquam) colligi, requiri ad inquisitionem, vt fama ab honestis orta ad aures superioris peruenerit, & ita glossa *d. cap. qualiter. vers. ad inquirendum,* tenet prærequiri infamiam. Idem etiam definitur *eodem tit. cap. qualiter el 1.* & Glossa *ibi, vers. exceptis,* & idem habetur *cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. & cap. licet Heli, de simon.* & glossa *ibi vers. inscriptio.* Et probatur ratione; quia iudex procedere nequit sine accusatore, vel aliquo vicem accusatoris gerente, vt *suprà,* vbi de accusatione dictum est: at in delictis quæ non sunt in damnum tertij, sola infamia habet vicem accusatoris, vt *suprà* dictum est. Insuper hanc conclusionem tenent plures asserentes infamiam requiri ad inquirendum, scilicet D. Thom. *infrà quæst. 70. art. 1. corp.* Caietan *quæst. 69. art. 2. initio glossæ citata,* Tabiena *verbo inquisitio, in principio,* Armil. *num. 1.* Angel. *num. 1. & 2.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. § 1. fine,* Felinus *d. cap. inquisitionis. §. tertia, num. 10.* Panorm. *ibi num. 2. & d. cap. qualiter, el 2. num. 1. & 9.* Innocent. *d. cap. qualiter, el 1. num. 3.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 4. fol. 131.* Simancas *lib. institut. tit. 44. num. 8.* Hippol. *cons. 53.* Gratus *lib. 2. consilio 59.* Viguer. *lib. inst. c. 12. § 2. vers. 10 vers. secundus modus.* Insuper aliqui docent expresè non sufficere indicia, impugnantes Sotum. Sic Nauarr. vtraque summa *cap. 18. num. 38.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 48. num. 579. & 580. & corol. 62. num. 670.* Corduba *lib. 1. quæst. q. 43. dub. 1. vers. sed vtrùm prædictum, & in summa q. 94. paulo post principium,* & etiam expresè Syluest. *inquisitio 1. q. 4. dicto 2. & 3.* ponit enim differentiam inter processum per accusationem, & per inquisitionem, quòd ad illum probatio semiplena, vel indicia sat sint; ad hunc verò sola infamia sufficiat. Idem Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 4. num. 159.* & multi docti recentiores Magistri. 5

6 Tertia conclusio. Quando indicia non tantùm particularibus personis nota sunt, sed populo, ita ut de illis sit infamia, potest aliquando fieri inquisitio. Ratio, quia iam illa indicia faciunt aliquam infamiam: & licèt infamia non sit integra; tamen in multis casibus, vbi id necessitas, & periculum exigit, sufficit arbitrio boni iudicis. Et in hoc sensu prima opinio *suprà* posita est vera. Ita Nauarr.

cap.

cap.inter verba, corol.62.num.668. referens plures Iurisperitos. Idem tenet Innocent. *cap.licet Heli, de simon.* Syluest. *inquisitio 1. quæst. 8.* & sic Sotus per indicia manifesta, quæ dicit sat esse, intelligit, id est, publica; dicit enim æquiualere infamiæ.

7 Quarta conclusio. Ad procedendum contra Prælatum sæcularem oportet, non solùm esse infamiā, sed eam tantam esse, vt sine scandalo, & periculo tolerari non possit: sine scandalo (inquam) vt quia infamatur de incontinentia: vnde magnum suboritur scandalum in subditis sine periculo, vt quia infamatur de dilapidatione, & timetur dilapidaturum bona Ecclesiæ, vel de hæresi. Conclusio est expressa *cap.qualiter el 2. de accusat.* tenet Panorm. *ibi num. 9.* Host. *tit.de inquisit.num.4.* Perez *lib.8.tit. 4.fol.130.* Syluest. *inquisitio 1.q.4.dicto 1.* Tabien. *in principio.* Armil. *num. 1.* Angel. *num. 2.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 7. §. 3.* Nauar. *cap.inter verba, corol. 62. num. 669.* Sotus *memb. 2. quæst. 6. dub. 3. vers. ad hoc.*

8 Vnde ad argumentum in principio factum respondetur, quòd illa rebellio habet accusatoris vicem; quare tunc per accusationem proceditur, atque ideò sat sunt duo testes, vt *suprà* dictum fuit.

Dvbivm XVIII.

An sit de iure naturali, vel diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia.

1 QVòd sit de iure diuino, videntur probare auctoritates Scripturæ, quas *cap. qualiter*, affert ad hoc probandum, vt dixi *dub. præcedenti.* Quòd verò sit de iure naturali, videtur probare ratio *ibi* allata, scilicet iudicem non posse procedere sine accusatore, cùm sit quasi iustitia animata, quæ ius inter duos constituere debet, & tenet Nauar. *lib.1. de rest. cap.4. n.159.*

2 Sit conclusio. Licèt valde consonum sit iuri naturali, & diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia: at propriè solùm est de iure humano. Patet, quia nullum est tale præceptum in sacris literis, & testimonia tantùm explicant factum diuinum conforme rationi naturali. Nec ratio etiam concludit; quia posset lex ex iusta causa statuere, vt testimonium duorum, vel trium vicem gereret accusatoris, sicut id statuit de infamia. Ita Sotus *membr. 2. de secreto, quæst.6. dub.2.* Nauar. *cap. inter verba, corol.50. num.587.* & nonnulli recentiores docti. Hinc infertur cum Soto, posse Papam in Ecclesia, & Principem in foro suo pro magna causa statuere, vt vbi sunt duo testes inquiratur, &c. vt si essent frequentissimi criminosi, vel grauissimum scelus; at Prælatis, & iudicibus inferioribus nullo modo licet, nisi in casibus expresè exceptis à lege, de quibus *dub. seq.* Item infertur consuetudine posse induci oppositum; sic prædicti iuniores.

Dvbivm XIX.

An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium præcedere infamiam ad inquisitionem.

1 NOta aliquos casus esse huiusmodi, quos refert Bart. *l. 2. §. si publico, à num. 7. ff. ad leg. Iul. de adult.* & Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap. 1. à num. 49.* Sed non explicant hi Doctores posse in his procedi absque infamia, sed posse in his inquiri. At Anton. Gom. apertè innuit posse inquiri absque infamia: nam priùs refert istos casus, in quibus potest inquiri, & randem *num. 49. notab. 9.* concludit in omni delicto posse inquiri præcedente infamia. Vnde docere videtur, in casibus *ibi* relatis posse etiam absque infamia: casus verò isti, in quibus absque infamia procedi potest, sunt sequentes.

2 Primus casus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio, vel pœna inquisiti; sed euitatio erroris, vel damni; vt cùm inquiruntur merita personæ, ne indignus assumatur ad ordines, vel beneficium, vel ne confirmetur, vel impedimenta matrimonij, ne inhabiles contrahant, *cap. cùm in multis, & cap. cùm dilectus, de elect. cap. fin. de clandest. despons.* Hic casus certus est, & illum docet Sotus *d.q.6. concl. 3. casu 1.* Syluest. *inquisitio 1. q. 4. dicto 3.* Tabien. *ibi in principio.* Angel. *n.1.* Armil. *n.1.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 62. n. 663.* Panorm. *cap. qualiter el 2. de accus. n. 11.* vbi notat glossa Panormitani *verbo inquisitio*, quòd licèt contra iam promotum non possit procedi absque infamia, vt dixi *dub. 17. conclus. 4.* at contra promouendum potest; vt docent etiam Anton. Innocent. Ioan. Andr. & Panorm. *cap. 10. de post. prælat.*

3 Secundus casus est quando quis proprium crimen fassus est; tunc enim potest absque infamia procedi. Sic Syluest. *inquisitio 1. quæst. 4.* citans Archidiaconum, & Angel. de Perusio, Tabien. *ibi in principio.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 3.*

4 At hic casus non est certus, atque ita Sotus *vbi suprà casu 2.* dicit esse intelligendum, quando quis in publico coram multis crimen proprium confitetur. nam si coram vno, vel duobus, vel etiam coram Prælato lapsu linguæ, vel alio modo spontè fateretur, vel si Prælatus aperiret subditi literas, quibus proprium fateretur crimen, non ideò potest inquirere, sed tantùm fraternaliter corrigere.

5 Cæterùm in hoc casu duæ conclusiones tenendæ sunt.

Prima conclusio. Quando confessio coram Prælato, vel coram aliis est extraiudicialis, vera est sententia Soti, scilicet requiri, vt possit inquiri, vt facta fuerit coram multis: nec etiam id sufficit, nisi inde oborta esset infamia; tunc enim posset inquiri, non ratione confessionis, sed ratione infamiæ. Sic Nauar. *corol. 62. n. 672. & 671.*

Secunda conclusio. Si confessio illa esset iudicialis, sufficeret, licèt non fieret coram multis. Ratio, quia talis confessio notorium facit, vt *suprà* dictum est: at notorietas cùm plus sit, quàm infamia, sufficit ad inquirendum. Nauar. *ibi, num. 671.* nec est contra Sotum, quia clarè loquitur Sotus de confessione extraiudiciali. Hoc limitat Nauar. *ibi, n. 673.* nisi tormentorum metu, vel ob detentionem carceris iniustam facta esset: non enim talis confessio sat esset, nisi pòst ratificata esset.

6 Tertius casus, quando iudex procedit non ad instigationem alterius, sed ex mero officio, siue voluntariè, siue ex officij necessitate coactus. Syluest. *d.q.4. dicto 2.* Tabien. *verb. inquisitio, in principio, & verbo inquisitio, n. 7.* D. Anton. *vbi suprà.* Bart. *vbi suprà,* & communis, vt testatur Nauar. *vbi infrà.*

7 At hic casus falsus est, licèt enim tunc iudex possit inquirere generaliter: at non specialiter, aliàs omnia delicta quantumuis occulta, pos-

fent

ſeut per inquiſitionem indagari, & puniri: poſſet enim tunc ex mero officio iudex procedere. Sic Nauar. vbi *ſupra num. 673. & 674.* Anton. Gomez *tom. 3. cap. 1. num. 49. notab. 9.*

8 Quartus caſus eſt, quando iudex, vel Prælatus in inquiſitione generali comperit aliquos eſſe delinquentes, poteſt tunc ad ſpecialem inquiſitionem deſcendere ſine infamia. Patet, quia aliàs fruſtrà fieret inquiſitio generalis quoad aliqua delicta. Ita tenet Nauarr. citans Aretinum, & dicens eſſe commune Iuriſperitorum placitum, *corol. 61. num. 648.* Idem dicens eſſe generalem totius orbis conſuetudinem *corol. 62. n. 677. & 678.* Idem Bart. *vbi ſuprà.* Anton. Gomez *vbi ſupra, verſic. item principaliter*, referens plures, & D. Anton. *vbi ſuprà §. 2.* Syluester *inquiſitio 1. q. 2.* Sed Bartolus, Syluest. D. Anton. & Anton. Gomez non expreſsè dicunt non requiri tunc infamiam ad inquirendum ſpecialiter, ſed dicunt non poſſe Prælatum per ea, quæ inuenit in inquiſitione generali, punire delinquentem, ſed ſtatim veniendum eſſe ad ſpecialem, vbi ſententiam poſitam innuunt.

9 At probabilius eſt, non poſſe tunc inquiri ſpecialiter, etiamſi delictum probari poſſet, niſi de illo eſſet infamia, vel eſſet in damnum alicuius, vt pòſt dicam. Ratio, quia *cap. qualiter inquiſitionis*, & cætera generaliter docent requiri infamiã, & talis exceptio nullo iure probatur. Item, quia ſic facilè de omnibus delictis poſſet ſpecialiter inquiri, incipiẽdo à generali inquiſitione. Sic Peruſinus, quem refert Nauarr. Idem Sotus *vbi ſupra caſu 5.* vbi addit, quòd ſi flagitioſus repertus in generali inquiſitione eſſet Prælatus, priuari poſſet officio, propter periculum regiminis.

10 Quintus caſus eſt propter incidentem cognitionem, vt ſi iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, poteſt de illo inquirere. Hunc caſum limitat Sotus *vbi ſuprà caſu 4.* dummodo delictum, quod inuenit, ſit circunſtantia illius, quod cognoſcit iudex: vt ſi quis iudex inquirat de concubinatu famoſo, & incidenter nouit, concubinam eſſe monialem, vel conſanguineam, poteſt inquirere de iſta circunſtantia. Item quando peccata ita ſunt annexa, vt vnum ſit indicium alterius, vel non poſſit cognoſci perfectè ſine alio, vt ſi quis ſit infamatus de homicidio, & inueniatur cadauer ſpoliatum, inquiri poteſt an ſpoliauerit. Si tamen crimina ſint omnino diſparata, tunc incidens cognitio occulti criminis non dat ius inquirendi, vt ſi dum quis inquiritur de concubinatu, inueniatur occultus homicida.

11 At verò Nauar. *d. corol 62. n. 675. & 676.* tenet, quòd licèt crimina ſint omnino diſparata, poteſt iudex ſi inquirendo vnum crimen, detegit aliud, de illo inquirere, & dicit eſſe communem Iuriſperitorum ſententiam, & probat ex *l. quod euitandi. C. de condict. ob turp. & l. penult. C. ſi aduerſus libert.* vbi iubetur iudex, vt ſi inquirens de debito pecuniario inueniat aliud delictum, illud puniat.

12 Sed probabilior eſt prior ſententia; quia iura canonica expreſsè docent, & eſt nimis conforme iuri diuino, & naturali, vt inquiſitio non fiat, niſi de illis criminibus, quæ infamia laborant; ergo ab hoc non eſt recedendum abſque expreſſo textu: ſed huiuſmodi non ſunt leges, quas refert Nauar. quia debent intelligi iuxta ius canonicum, quando delictum illud incidenter inuentum laborat infamia, vel quando eſt circunſtantia, vel vnum eſt indicium alterius.

Sextus caſus, quando iudex procedit ad denun- 13
ciationem publici officialis, id eſt, fiſcalis, tunc enim poteſt procedere abſque infamia. Ita Syluest. *inquiſitio 1. quæſt. 4. dicto 2. & 3.* Tabien. *ibi in principio.* Angel. *n. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 3.* Panormitan. *c. qualiter el 2. de accuſat. n. 12.* Greg. Lopez *l. 2. tit. 17. part. 3. verſ. fecho; & l. 3. verſ. aſſi como.* Bartol. *l. congruit. ff. de offic. præſid. num. 4.* Anton. Gomez *vbi ſupra, notab. 2.* plures referens probat ex *l. ea quidem, C. de accuſat.* vbi habetur, quòd ea, quæ per officialem publicum denunciantur, circa ſolemnitatem accuſationis cognoſcantur.

At dicendum eſt hoc eſſe verum, quando de- 14
nunciat crimina notoria, vel famoſa, tunc enim ad inquirendum non requiritur alia infamia. Si tamen denunciaret crimina non publica, & in nullius præiudicium vergentia, tunc non poſſet fieri inquiſitio abſque infamia, ſicut ſi denunciaret perſona priuata. Ita Sotus *vbi ſuprà, caſu 3.* Nauar. *corol. 62. num. 666.* & idem expreſsè Syluest. Panorm. Tabien. Angel. *vbi ſupra*, poſtquam enim dicunt poſſe ad publici officialis denunciationem inquiri, ſubdunt, ſed non denunciat niſi notoria.

Septimus caſus, quando crimina ſunt in præ- 15
iudicium tertiæ perſonæ, etiam priuatæ, & à fortiori ſi ſunt contra bonum commune; talia enim crimina, ſi ſunt in fieri, & damnum pendet in futurum, quomodocumque cognoſcantur inquirenda ſunt, & coërcenda. Ratio, quia ius naturæ fauet innocenti, & petit, vt quouis modo damnum ipſius cognoſcatur, caueatur. Item, quia dum iura dicunt inquiſitionem fieri non poſſe abſque infamia, intelligunt de crimine præterito, quod inquiritur punitionis gratia: ſecus ſi inquiratur ad euitandum futurum damnum. Ita Sotus *vbi ſuprà caſu vltimo, & infrà paulo ante ſolutionem ad primum argum.* Innocent. *c. licèt Heli, de ſimon. num. 1.* Nauarr. *cap. 25. num. 26. & corol. 62. num. 663* Addit tamen Sotus *in fine ſolutionis ad 2.* non licere inquirere hæc delicta ſolùm punitionis gratia abſque infamia.

Nota idem etiam docere plures Doctores in cri- 16
mine hæreſis, ſcilicet, poſſe in illo inquiſitionem ſpecialem fieri abſque infamia propter indicia, præſumptiones, & ſuſpiciones veriſimiles. *cap. excommunicamus, §. adiicimus, de hæret.* Ita Cardin. Ioann. Andr. Felin. Domin. Philippus, Francus, Baldus, Bart. Alciat. quos refert, & ſequitur Simancas *lib. inſtit. tit. 44. num. 9.* Tabien. *verbo inquiſitor. n. 7.* Armil. *ibi num. 9.* Syluest. *inquiſitio 1. q. 8.* Vide caſum ſequentem.

Octauus caſus propter atrocitatem criminis, vt 17
in crimine læſæ maieſtatis, vt ſi Princeps eſſet percuſſus, in crimine hæreſis, &c. tunc enim abſque infamia, & manifeſtis indiciis poſſet inquiri quicumque eſſet ſuſpectus de tali crimine. Sotus *vbi ſuprà, caſu 6.* & patet ex *extrauag. ad reprimendum.* Nauar. citans Innocent. Bald. Aretinum *corol. 62. num. 686.* & addit id eſſe verum per illam extrauagantem, etiamſi damnum non pendeat in futurum, nec habito reſpectu ad futurum. Anton. Gomez *vbi ſuprà, notab. 5.* plures referens, & numerat inter iſta atrociſſima, falſarium monetæ, & ſodomitam. Subdit etiam Sotus eadem ratione addi à Iuriſconſultis, idem eſſe dicendum quando

facinus eſſet admiſſum contra Epiſcopum, vel aliam perſonam huius ordinis, vel quomodocumque eſſet crimen atrociſſimum. Quod forſan (inquit) verum eſt: nam cùm non ſint adeò de iure naturæ ad inquiſitionem requiſita infamia, vel indicia, poteſt in hoc ad rationabilem cauſam diſpenſari.

18 Nonus caſus, quando crimen commiſſum eſſet in iudicio, vel in iudicis conſpectu, & afferuntur exempla de calumniatore, de falſo teſte, de iniquo tutore. Nauar. *in nouo cap. inter verba, corol. 63. num.* 201. ponit exempla, quando teſtis iniquè deponit, aut pars chartis, inſtrumentis, aut teſtibus falſis vtitur, aut calumniatur, aut ob pecunias a recta accuſatione diſcedit. Ita Bart. *l. 2. §. ſi pupillo, num* 11. *ff. ad leg. Iul. de adult.* & communis *ibi*, vt refert, & ſequitur Anton. Gomez *vbi ſuprà, num.* 4. & Nauar. *corol.* 62. *num.* 681. *& infrà*, dicens contra Sotum, rationem eſſe propter magnam offenſionem, quæ fit iudici peccando coram ipſo. Vnde *n.* 68: *in 3. monito* dicit, quòd licèt nulli eſſet nociuum crimen, idem eſt dicendum.

19 At Sotus *vbi ſuprà* caſu vltimo dicit, non eſſe rationem huius atrocitatem criminis, ſed quia illa peccata ſunt in damnum tertij. Vnde iuxta ipſum ſi non eſſent in damnum tertij, non ſufficeret facta eſſe in iudicis conſpectu, & hæc ſententia eſt probabilior, quia leges, quas oppoſiti pro ſe citant, exemplificant & loquuntur in criminibus nociuis tertio.

20 Vltimus caſus. Poteſt fieri inquiſitio contra ſeruos domus, in qua inuenitur dominus occiſus abſque infamia. *l.* 1. *in principio, & §. occiſorum, ff. ad Silan.* & contra nautas nauis, quæ ſubmerſa eſt. *l. quoties, de nauf. ag. lib.* 11. *Cod.* quia hos omnes in hiſce caſibus habet lex, vt ſuſpectos. Ita Nauarr. *corol.* 62. *n.* 667.

Dvbivm XX.

An vbi delictum eſt notorium, peccator verò occultus, vt ſi inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo, poſſit iudex inquirere quis fecerit.

1 Ratio dubitandi, quia nulla habetur peccatoris infamia. Duplex eſt ſententia.

Prima aſſerit non licere, etiam in genere inquirere, quis fecerit. Ratio, quia canones exigunt, vt peccator ſit infamatus. Patet *cap. cùm oporteat, de accuſat.* niſi ſuper prædictis famam ipſius (ſcilicet peccatoris) læſam eſſe noueritis, &c. & *cap. inquiſitionis, eod. tit.* dicitur nullum eſſe ſuper crimine, de quo aliqua non laborat infamia, puniendum. Item, quia canones illi intendunt conſulere famæ delinquentis occulti: ſed licèt crimen ſit notorium, dum delinquens manet occultus, eſt illæſa fama; ergo. Ita tenet Caiet. 2. 2. *q.* 69. *art.* 2. *verſ. ſed occurrit.* Sotus *lib.* 5. *de iuſt. quæſt.* 6. *art.* 2. poſt quintam concluſionem, *& lib. de ſecreto, membr.* 2. *quæſt.* 6. *dub.* 4. Gloſſa *l. prius, ff. ad ſenat. conſul. Silan. verſ. prius*, vbi dicit neceſſe eſſe ad talem inquiſitionem vt ſaltem indicia ipſius peccatoris præcedant. Subdit tamen Sotus duo. Primum eſt, forſan poſſe tunc iudicem indicia inquirere, vt qua hora fuerit occiſus, & quibus armis, & ſimilia; & ſi illa indicia aliquem in particulari infamia denotaſſent, poſſet de illo inquiſitio fieri. Secundum eſt, excipi ab hac ſententia omnes caſus, in quibus non requiritur infamia ad inquirendum, quos ipſe notat *eodem memb.* 2. *q.* 6. *concluſ.* 3. *poſt dubium vltimum*, in illis enim (inquit) liceret tunc inquirere.

Secunda ſententia docet, licere tunc inquirere in genere, quiſnam perpetrarit delictum: non tamen in ſpecie, an iſte, vel ille, donec ſit infamatus. 2
Ratio, quia euidentia patrati criminis locum habet accuſatoris, ſed dum eſt accuſator, poteſt abſque infamia inquiri; ergo. Item, quia ita receptum eſt fieri conſuetudine generali totius orbis teſtibus. Innocent. & Nauar. *vbi infrà*, quæ conſuetudo rationabilis eſt, ne plura delicta maneant impunita. Ita docent Bart. *l.* 2. *§. ſi publico, num.* 17. *ff. ad leg. Iul. de adult.* Innocent. *cap. bona, de elect. num.* 5. Panorm. & Immola *ibi, num.* 5. Nauarr. vtraque ſumma, *cap.* 18. *n.* 38. *& cap. inter verba, corol.* 50. *num.* 586. *&* 587. dicens eſſe ſententiam omnium Iuriſperitorum. Cordub. *in ſumma, quæſt.* 64. *paulò poſt principium, & membr.* 2. *quæſt.* 6. *ſuper concluſ.* 1. *dub.* 4. dicens Metinam in ſuis lectionibus tenuiſſe etiam contra Sotum. Gerſon. *Alphab.* 34. *litera Q.* Sylueſt. *verbo correctio, quæſt.* 8. *& inquiſitio,* 1. *q.* 3. *§.* 3. Idem videtur apertè approbare *l.* 2. *&* 3. *tit.* 17. *part.* 3. & docet *ibi* Gregor. Lop. *verſ. aſſi como, & l.* 6. *tit.* 1. *lib.* 8. *noua recopil.* Nauar. *lib.* 2. *de reſt. cap.* 4. *à num.* 159. & optimè eam probat etiam ſtando in iure communi, & canonico. Et hæc ſententia eſt probabilior, quia licèt attento iure oppoſita ſit verior; at quia hæc ſententia conſuetudine generali, quæ ius cõmune poteſt abrogare, recepta eſt, tenenda eſt; illam etiam tenet Tabien. *verbo accuſatio, num.* 14. & nonnulli docti iuniores Magiſtri, qui iuniores cum Syluest. *verb. correctio, quæſt.* 8. dicunt non teneri teſtem declarare, niſi reum de quo eſt infamia, ſuppoſito non procedi via accuſationis. Idem Corduba *ſumma, quæſt.* 64. licèt Nauarra *ſuprà, num.* 168. ſentiat ſat eſſe indicia; ſed hoc eſt verum tantùm, quando eſt accuſator. Quòd ſi dicas euidentiam criminis habere locum accuſatoris, dicit bene Sotus *de ſecreto, memb.* 2. *quæſt.* 7. *paulò ante dubium* 2. *poſt* 3. *concluſionem*, id eſſe verum, quando ſcelus eſt notorium, & patrator ſceleris. Vide *infrà dub.* 39.

Dvbivm XXI.

Vtrùm è contra quando perſona diffamata eſt, & conuicta de vno crimine, poſſit interrogari de aliis criminibus occultis, de quibus non eſt vlla infamia.

Dvplex eſt ſententia. 1

Prima tenet poſſe. Ratio, quia non licere inquirere de occultis, non eſt eo quòd crimen occultum ſit, ſed eo quòd perſona eſt occulta, & bonæ famæ: ergo, quando iam perſona diffamata eſt de vno crimine, licet de aliis occultis rogare. Ita Palud. 4. *diſt.* 19. *q.* 4. *fin.* Syluest. *inquiſitio,* 1. *q.* 3. *dicto* 4. Armil. *verb. accuſatio, n.* 30. Tabien. *ibi, n. vltimo, & verb. inquiſitio, n.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. *§.* 7. Aretin. *tract. malefic. verb. inquiſitio, num.* 11.

Secunda ſententia dicit, id non licere. Ratio, 2
quia iura citata expreſsè docent, non poſſe fieri inquiſitionem, niſi de illis criminibus, de quibus quis infamatus eſt. Item, quia ſtat aliquem de adulterio eſſe infamatum, qui tamen ſit bonæ famæ quoad furtum. Hanc tenet Sotus *lib. de ſecreto,*

memb. 2.

memb.2.q.6.dub.5.& lib.5.de iust.q.6.art.2.vers.enascitur, Caiet.*opusc.17. respons.respon. 5.& 2.2.q. 69. art.2.in principio,& q.70. art.1.* & innuit *ibi* D.Th. Nauat.*c.inter verba corol.51.n.587.* Margar.confess. *fol.*171. Nauarr. *lib.2.de restit.cap.4.a num.170,* vbi bene notat *n.* 171. idem dicendum, licet crimina sint eiusdem speciei, nisi ex infamia crederetur frequens in eodem peccato, vt diffamatus, quòd est famosus latro, potest de omnibus furtis rogari. Adrian. *quodlib. 11.q.1.vers.istis præmissis occurrunt, in prima diffic.* Corduba.*membr.2.q.6.circa concl.1.dubij 5.* Armil. *verb. accusatio,n.30.* Bern. Diaz *pract. crimin.cap.117.* Palacios *verb.iudex,* & nonnulli iuniores docti. Et hæc sententia est tenenda.

3 Notant tamen Nauarr. & Sotus *vbi suprà,* in duplici casu licere interrogare conuictum de vno crimine de alio.

Primò, quando vnum est sufficiens indicium, vel infamia alterius: vt si quis conuincatur de adulterio, & consuetudine cum illa coniugata, & postea inuenitur necatus vir adulteræ in camera eius, potest adulter interrogari de homicidio: & si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, possit interrogari de spolio. Idem Palacios Nauarr. & nonnulli docti iuniores, qui iuniores exemplum ponunt, vt infamatus, quòd est grassator, potest inquiri de homicidio, quia communiter sunt coniuncta. Item monachus infámatus de concubina, potest inquiri de furto, quia ad concubinam opus est pecunia, & monachus non habet vnde; quare ex consequenti est diffamatus de furto.

Secundò, quando vnum crimen est circunstantia alterius, sine qua alterum perfectè cognosci nequit, vt conuictus de consuetudine cum puella iure potest interrogari, an ipsam deflorarit: & conuictus de furto in Ecclesia iure potest interrogari, an fregerit fores. Hæc Sotus, & Nauarr. Et hunc secundum casum, quòd scilicet possit inquiri de circunstantiis occultis criminum infamia notatorum, docent etiam Panorm. *c.qualiter el 1. de accus. n.7.* Innocent. *ibi,n.3.* Perez *lib.8.tit.4 fol.131.pag.1.* Sylu.*q.6.* Angel. *verb.testis,n.31.* Idem Palacios, & nonnulli docti Magistri.

Dvbivm XXII.

An conuictus de vno crimine, possit iure interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia.

TRiplex est sententia.

1 Prima tenet, quòd si crimina non fiot facta in odium particulare alicuius, sed ob commodum, & voluptatem operantis, potest iudex interrogare de sociis occultis, quia tunc non est persona particularis ad quam pertineat accusare. Verùm quando delicta sunt in odium alicuius personæ particularis, vt homicidium, &c. non potest, quia est persona particularis, quæ accuset: & ex hac ratione colligitur, quòd in latrocinio, & adulteratione monetæ, quia non fiunt io odium alicuius particularis, potest socios occultos iudex interrogare. Ita Bart.*l.repetiti,ff.de quæst.* Syluest. *inquisitio.1. quæst.3. dicto 5.* Tabien.*ibi,n.3.*

2 Secunda sententia tenet, posse interrogari de sociis occultis in illis delictis, quæ non est verisimile committi absque sociis: atque ideò si reus est seruus, posse indistinctè interrogari de sociis, quia verisimile nõ est præsumendum, ausum fuisse illud delictum committere sine mandato, vel iuuamine alterius.*l.quicumque,vers.sanc.C.de seruis fugit.* Ità tenet Anton.Gomez *tom.3.var.resol. cap.11.n.17.*

Tertia sententia docet, regulariter non posse iudicem interrogare reum conuictum de crimine de sociis occultis, quorum nolla est infamia, vt patet ex *cap.cùm monasterium, de confessis, cap.veniens,de testibus, cap. nemini, 15.q.3.l.fin. C.de accusat.l.repetiti,ff. de quæstor.* At posse de talibus sociis rogare iudicem, quando crimen esset in perniciem publicam, vt sunt hæresis, proditio, adulteratio monetæ, latrocinium, vel io damnum alicuius priuati, vt falsum testimonium, &c. Et huiusmodi omnia crimina pendent adhuc in futurum, & tunc reum teneri respondere veritatem, & socios si non essent omnino emendati, manifestare. Verùm si sciret, socios esse omnino emendatos, vel per solam correctionem omnino emendandos, non potest illos, dum occulti sunt, prodere, iuxta superiùs etiam in crimine hæresis dicta. Ratio, quia hæc omnia crimina tenebatur reus manifestare ad consulendum damno futuro. Item, quia in istis criminibus (vt *supra* diximus) non requiritur infamia ad inquirendum. Ita Caietan. *opusc.17. respon.respon.5.* Palacios *verbo iudex.* Sotus *lib.5. de iust. quæst.6.art.2. vers. atqui ex huius, & lib. de secreto, memb. 2. quæst. 6.dub.ultimo, conclus.4.* Corduba *eadem quæst.6. super concl.1. dubij vltimi.* Nauar. *cap.25. num. 27. & cap. 18. num.39. & cap. inter verba, corol. 49. num. 584. & corol.51.num.588. & corol. 66.num.628 & 629.* Driedo *de libert. Christ. fol.127. & 228.* Iosephus Angles *floribus q.theolog. 2.part.mat.de correct. frat.art.3. diffic.4.* Metin.*lib.1.summæ c.16.§.3* Cord. *summ.q. quæst.65.* Nauarr.*lib.2. de rest.cap 4.a n.173.* Fatetur tamen, quòd in sodomia, & adulterio, cùm ex natura sua exigant socium, potest iudex interrogare socium, admonendo illum, ne detegat socium occultum, quia si nihil interrogaret, oriretur scandalum. Addunt etiam Sotus & Corduba in omnibus delictis *supra* enumeratis, in quibus non requiritur infamia ad interrogandum, posse iudicem iure interrogare de sociis occultis. Ratio, nam, quia non licet occultus malefactores absque infamia inquirere, fit, vt non liceat conuictum de crimine de sociis occultis interrogare: ergo. Iidem sunt casus, in quibus primum deficit, deficiet secundum. Et hæc sententia est longè probabilior cæteris, & magis iuri consona: nam crimina legibus excepta, in quibus licet interrogare socios, verguut in alterius dispendium. Hæc enim sunt (vt refert Nauar. *d. n.827.* & Ant.Gom *vbi supra n.16.*) latrocinia famosa, *l.D. Adrianus.ff de cust.* crimen falsæ monetæ, *l.2.C.de fal.mon.* maleficium, id est, *bechizeriæ, l.fin. C.de malef.* hæresis, *cap. in fidei fauorem, de hæret. in 6.* proditio crimen læsæ maiestatis, *cap.1. de confess. & l.penult. & finali, C.ad leg. Iul.maiest.* & ista constat esse in alterius perniciem. 3

Sunt tamen hic aduertenda quatuor.

Primum est, quòd quando circunstantia socij occulti, est talis, vt sine ipsa nequeat perfecte intelligi crimen rei, de qua iure interrogatur, potest iudex rogare socium occultum. Patet, nam in confessione sacramentali, quando meum peccatum nequit explicari, nisi detecta persona complicis, teneor detegere. Ita Caietan. *vbi suprà,* & concordat cum iis, quæ diximus *suprà dub. præced. in fine,* ex Soto, Syluest. & aliis, scilicet posse iudicem 4

rogare circunstantiam occultam, sine qua perfectè nequit cognosci peccatum infamia notatum. Subdit tamen Caiet. rarò hoc accidere in foro iudiciali, nisi per accidens, scilicet, quia probabiliter iudex aliunde dubitat, quòd reus fateatur, quod non fecit, vt euadat tormenta: quoniam tunc ex nominatis complicibus nosse potest, an verum dicat. Sed hoc (inquit) ex parte iudicis licitum videtur, sed reus, qui scit se verum dicere, non potest socium detegere.

5 Secundum notabile, licèt in casibus dictis liceat interrogare de sociis occultis, intelligitur in genere: at in particulari, an Petrus & Paulus fuerint socij, non potest rogare, nisi hi essent infamia notati. Ita Nauar. *corol. 66. n. 835. & in summa, cap. 25. n. 27.*

6 Tertium notabile, distat hoc inter iudicem rogantem, & reum respondentem, quòd ille sæpè potest rogare iuste, quia dubitat, an damnum sequutum ex crimine pendeat in futurum: hic verò, qui veritatem nouit, & delictum esse omnino emendatum, non potest iuste manifestare socium occultum. Patet ex his, quæ dixi ex Caiet. *num. 4. fine.*

7 Vltimum notabile. Quando crimen est in damnum commune, vt latrocinium, scilicet, quia sunt latrones, qui animo conspirauerunt deprædari quoscunque possent, tunc confessarius debet admonere reum, vt prodat socios occultos, & ille tenetur prodere etiam non rogatus à iudice, nisi iam socij essent prorsus emendati, vel per correctionem sufficienter emendarentur. Ita Sotus *de concl.* 4. Cordub. *vbi suprà.* Nauarr. *corol. 66. n. 831.* & patet ex omnibus *suprà* dictis, vbi de denunciatione, Idem Nauar. *c. 18. n. 57.*

Dvbivm XXIII.

An in peccato contra naturam liceat interrogare de socio occulto, vt in sodomia, sicut in vitiis quæ sunt contra bonum commune.

1 Ratio dubitandi; quia crimen hoc videtur esse contra bonum commune, ex *l. vnica, tit. 22. lib. 8. ordin.* habetur, vt procedatur contra hoc crimen, sicut contra hæresim, & contra crimen læsæ maiestatis: & fauet motus proprius Pij V. in quo statuit, vt contra hoc vitium, & simoniam, & cultum prauum, procedatur per simplicem denunciationem. Anton. Gom. *tomo 3. variar. cap. 1. a. n. 16. fine*, & *n. 17.* tenet, posse interrogari socios occultos, his rationibus ductus, & Iosephus *floribus quæst. theolog. 2. p. mat. de correct. frat. art. 3. concl. 1. fol. 73.* & hæc sententia est satis probabilis. Vnde non sunt damnandi iudices illam sequentes, licèt opposita, quæ explicatur hic, sit verior.

2 Sit tamen prima conclusio. Quando socius in hoc crimine est talis, qui vno, vel altero sponte consentientibus hoc crimen admisit, dum est occultus, non potest denunciari iudici interroganti, nec iudex interrogare: debet tamen, quando correctio fraterna non speratur profutura, denunciari Prælato vt patri, iis tantùm casibus, quibus cætera crimina priuata, & occulta denuncianda sunt. Ratio, quia verè non est crimen contra rempublicam. Item, quia lex huius regni potest saluari, quòd intelligatur esse hæresi simile, quoad probationem, scilicet, quòd possint admitti testes inhabiles, & sufficiat probatio, quæ ad hæresim sufficeret, vt ipsa lex se explicat. Item, quia cùm sit lex pœnalis, mitior sensus est amplectendus, & cùm sit ciuilis, est regulanda, & si oportet, corrigenda per ius canonicum, quòd ad inquisitionem exigit infamiam. Ita Nauarra *lib. 2. de rest. cap. 4. à num. 173.* dicit enim hoc posse explicare complicem occultum, & *num. 190.* dicit sodomiam non esse contra bonum commune, & nonnulli iuniores docti.

Secunda conclusio. Si socius criminis plurimos ad hoc vitium solicitaret, scilicet quoscunque magna industria posset tanquam ex instituto habens hoc vitio alios corrumpere, tunc esset reuelandus, sicut socius delinquens contra bonum commune, vt hæreticus, &c. publicus latro, nisi spes firma esset, per secretam monitionem corrigendum. Ratio, quia tunc hoc crimen est contra bonum commune, sicut *suprà* diximus de latrocinio. Et hoc modo sunt saluandi iudices, qui legi ciuili innitentes interrogant de socio occulto in sodomia, scilicet quando socij crimen pendet in futurum in perniciem aliorum, aliàs iniustè rogant. Ita nonnulli docti recentiores. 3

Dvbivm XXIV.

An iudices interrogantes socios criminum peccent: socios (inquam) contra quos non habent probatam infamiam.

Caietan. *opusc. 17. respons. respons. 5.* asserit non peccare, quia talis interrogatio intelligenda est secundùm iura. 1

Nihilominus dicendum est peccare (& Nauat. dicit esse mortale) nisi interrogati sint prudentes qui discernere sciant, quos teneantur secundùm ius reuelare, aut concedant illis tempus, vt viros doctos consulant, à quibus doceantur, quæ respondere debeant. Ratio, quia dant causam errandi grauiter, & miseris ignorantibus sunt maximo scandalo. Ita Nauarr. *cap. 18. num. 57. & cap. inter verba, corol. 49. num. 584. & corol. 66. num. 832.* Sotus *membr. 2. quæst. 6. in fine solutionis ad 2. & lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. vers. si verò nullum*, inquit, iudex interrogans debet admonere testem, ne occulta detegat, & Nauarra *lib. 2. de rest. cap. 4. num. 154.* & dicit, aliter iudices tenentur restituere damna; & hinc colligitur quare in edictis docet ipsemet Nauar. non peccare iudices interrogantes crimina in generali, quia tempus concedunt, vt denunciatores viros peritos consulant, &c. 2

Dvbivm XXV.

An inquisitio contra religiosos possit fieri absque infamia.

Nota, quòd ad Prælatos religionum pertinet facere circa subditos inquisitiones generales, & speciales, & deprehensos in delictis potest Prælatus tradere carceribus, & notatos infamia, vel præsumptionibus vehementibus potest torquere, vt veritatem fateantur. Hæc tamen non sunt exercenda circa religiosos, nisi pro criminibus enormibus. Quæ enormia sunt in Religiosis omnia 1

peccata

peccata mortalia, & comperta veritate potest Prælatus subditos punire, ex *cap. illi. 6. quæst. 1.* & hæc omnia sunt circa religiosos facienda cum iustitia, & moderatione, ne incurratur excommunicatio lata contra inicientes manus in monachos. Ita Syluest. *inquisitio 1. dicto 9.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 7. §. 8.* Armil. *verb. inquisitio, num. 1 2. & 1 3.*

2 Hoc supposito, quidam dicunt posse inquisitionem specialem fieri circa aliquem religiosum absque infamia. Ita Alciat. *cap. 1. de off. ordinarij, num. 47.* Ioann. Andr. *cap. olim, de accusat.* probant per *cap. in singulis, de stat. monach.* Sit

3 Prima conclusio. Vbi agitur de modico religiosi præiudicio, & potiùs de correctione, & emenda, potest inquisitio fieri absque infamia. Ratio, quia hoc non est ad damnum, & pœnam rei, sed ad fauorem, & bonum ipsius, & hoc modo intellecta prima sententia est vera. Ita Perez *lib. 8. ordinam. tit. 4. fol. 1 30. pag. 1.* Syluest. *inquisitio. 1. quæst. 3. dicto 2.* Armil. *num. 1.* Angel. *num. 1.* Corduba *memb. 2. quæst. 6. dub. vltimo, circa primam conclusionem*, Tabien. *verbo inquisitio, in principio.*

4 Secunda conclusio. Vbi agitur ad grauem religiosi pœnam, vt ad depositionem, incarcerationem, & similia, opus est ad specialem inquisitionem præcedere infamiam. Ratio, quia ius commune petit ad inquisitionem præcessisse infamiam, & nullus est textus, qui religiosos excipiat; nam quem oppositi pro se afferunt, loquitur de generali inquisitione. Ita Perez, Syluest. Angel. citans Innocent. Antonius, Angel. Aretin. Bartol. *vbi suprà.* Idem Armil. *ibi num. 1 1.* Nauarr. *cap. inter verba, corol. 6 2. num. 6 8 9.* & colligitur ex D. Anton. *dicto §. 8.* vbi dicit, quòd dum in monachorum priuilegiis continetur, vt postpositis apicibus, & rimulis iuris procedatur, intelligitur non quoad substantialia, sed quoad accidentalia. Idem tenent aliqui docti recentiores.

5 Tertia conclusio. Cæteras solemnitates accidentales (quas *infrà* docebimus) quas ius requirit in inquisitione, non oportet ita ad vnguem seruare in Religionibus. Ita Anton. Nauarr. Armil. Angel. *vbi suprà.* Vnde minus bene Corduba super Sotum *quæst. 6. conclus. 1. dub. vlt.* dicit posse Prælatum Religionis de complicibus inquirere, nulla præcedente infamia, quando non ad pœnam proceditur. Sed Nauarra *lib. 2. de restitut. cap. 4. num. 1 47.* ait esse verum hoc tantùm, quando verisimiliter Religionis damnum, & perditio sequeretur ex non denunciando, & non inquirendo.

6 Vltima conclusio. Ad inquirendum contra Prælatum regularem, non requiritur tanta infamia, quanta ad procedendum contra Prælatum sæcularem, quia aduersùs hunc requiritur infamia quæ sine scandalo, & periculo vitari non possit, vt *suprà* dixi: at verò aduersùs Prælatum regularem sufficit infamia, quæ sat esset aduersùs alium priuatum. Ita Syluest. *Inquisitio, 1. quæst. 4. dicto 1. & 2.* Angel. *num. 2.*

Dubium XXVI.

An sufficiat infamia orta postquam reus in carcerem detrusus est ad inquirendum? & an ex simplici infamia informatione possit iudex procedere ad inquirendum, vel sit necessarium, infamiam priùs esse iuridicè probatam.

Quoad primum respondetur talem infamiam non sufficere. Ratio, quia ex ipsamet inclusione in carcerem propter tale delictum generatur talis delicti infamia. Ita Nauar. *cap. inter verba, corol. 6 2. n. 6 9 1.* 1

Quoad secundum nota, quòd simplex informatio dicitur assertio alicuius sine iuramento, & sine aliqua forma iudicis, per quam iudex concipit notitiam criminis, vel delinquentis: & hæc informatio, quia non est actus iuridicus, potest fieri etiam à personis inhabilibus ad legitimum testimonium, vt docet glossa *in vsibus feudorum l. 1. §. si duo. vers. testimonium, de pace tenen.* Baldus, & cæteri Doctores *ibi.* Ludou. Roman. *l. si quis in grau. §. 1. ff. ad Silan.* Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap. 1 2. num. 1.* 2

Hoc supposito circa dubium quidam dicunt non sufficere simplicem infamiæ informationem, sed oportere, vt fama deferatur ad iudicem sedentem pro tribunali, nec valere si deferatur in secreto. Ita Angel. Aretin. *l. si vacantia. C. de bon. vacant.* Angel. *verbo inquisitio, num 2.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 4. fol. 1 30. pag. 2.* 3

Alij distinguunt, dicentes, quòd dum ordinarius ex mero procedit officio, potest ex simplici infamiæ informatione procedere: at verò dum procedit ad partis instantiã, vel etiam iudex delegatus, oportet vt priùs recipiat testes super infamia. Ita Panorm. *cap. qualiter el 2. de accusat. n. 1 4.* Tabien. *verbo inquisitio, in principio.* Armil. *n. 1.* Nauar. *corol. 6 2. n. 6 9 3.* dicit in vtroque casu priùs debere recipi testes super infamia. Idem tenent aliqui iuniores docti, estque verius, sed non est contra secundam sententiam, quia vt iudex moueatur ad inquirendum, sat est hæc simplex informatio facta testibus. 4

Alij verò absolutè dicunt sufficere simplicem infamiæ informationem, per quam verè, & certò sciat esse infamiam. Ratio, quia ipsa fama denunciat, vt accusator: & ita non oportet, vt aliquis eam iudici denunciet. Ita Bald. Gloss. Anton. Gomez *vbi supra*, Innocent. *cap. in tua, fine*, & *ibi* Panorm. *de sponsal.* Syluest. reprobans primam sententiam, *inquisitio 1. §. 8.* Nauarr. *lib. 2. de rest. n. 1 5 3.* & hæc sententia est tenenda. 5

Nota quòd præter dictam differentiam, quam ponit secunda opinio inter inquisitionem factam ex iudicis officio, & quando fit ad alicuius instantiam, solent aliæ poni, scilicet quòd in casu hoc, is, contra quem inquiritur, non est cogendus iurare, ne ex dicto ipsius instruatur promotor inquisitionis, ad quem pertinet probare. Item, quia publicatis attestationibus non recipiuntur alij testes ad vitandum periculum subornationis. At in illo casu reus, contra quem inquiritur, est cogendus iurare, quòd respondebit veritatem, & publicatis attestationibus, possunt alij testes inquiri. Ita Panorm. *vbi suprà, n. 1 7.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 4.* At Nauar. *corol. 6 2. n. 6 9 3.* cum aliis, qoos ipse refert, docet nullum esse discrimen inter has inquisitiones: sed in vtraque posse à reo sumi iuramentum de calumnia, & in vtraque posse reum probare bonam famam, & posse alios inquiri testes. 6

Dubium XXVII.

An in omnibus delictis posit inquisitio fieri, & an herus possit in sua familia inquirere.

1 Circa primum ponam aliquas conclusiones, quæ probabiliores sunt, & in quibus Doctores magis conuenire videntur. Sit.

Prima conclusio. Quando agitur de vtilitate, & commodo priuato, nec iure canonico, nec ciuili potest iudex procedere ad inquisitionem ex officio, sed ad instantiam partis. Ratio, quia quæ in iudicio agontur, ad partis postulationem agenda sunt. *l. qui semel, ff. de iudic. & vbi quis*, demptis tamen aliquibus casibus, scilicet quando agitur contra tutorem suspectum, quia tunc ad vtilitatem pupilli inquiritur, nullo postulante. Item contra vsurarios. Item eontra publicos vectigalium exactores, ne vexent tributis. Item an hic, vel ille sit idoneus tutoris io officium, vt prouehatur. Ita quædam glossa, quam refert, & sequitur Syluest. *inquisitio 1. quæst.* 2. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 655. D. Anton. *3. p. tit. 9. cap.* 7. §. 2. excipit etiam Nauar. *ibi* cum aliis, quos ipse refert, cùm inquiritur in causæ piæ, vel miserabilium personarum fauorem.

2 Secunda conclusio. Si inquisitio fiat ad publicam vtilitatem, tunc de iure ciuili fieri potest in causis ciuilibus, si sint causæ ciuiles nummulariæ vtilitatem reipublicæ concernentes, & in causis criminalibus, quando delicta sunt atrocia, quibus multum expedit purgari rempublicam. Item, quando committitur crimen coram iudice. Item, quando publicus officialis denunciat. Ita D. Ant. Syluest. & quos ipsi referunt.

3 Tertia conclusio Iure canonico propter vtilitatem publicam, potest in omni delicto inquiri quoties infamia præcedit, quia iure canonico inquisitio est medium ordinarium. *cap. cum dilecti, de senten. excommun.* Ita Syluest. D. Anton. *ibi*, & hoc modo fortè intelliguntur quidam, scilicet Anton. Gomez *tomo 3. variar. cap. 1. num. 49. notab.* 9. & Nauar. *cap. inter verba, corol. num.* 665. dicentes absolutè posse de omni delicto infamia notato inquiri. Conclusionem positam docet etiam Panorm. *cap. inquisitionis, de accusat. n.* 2.

4 Quarta conclusio. Inquisitio generalis nequit fieri a iudicibus sæcularibus in hoc regno absque Regis commissione. Ita disponit *l. 3. tit. 1. lib.* 8. *ordinam.* & docet Perez *super eandem l.* & Gregor. Lopez *l. 2. tit. 17. part.* 3. dicens, id esse intelligendum de generali inquisitione super statu alicuius prouinciæ. Si enim generalis esset quoad personas, sed specialis quoad delicta, potest fieri per iudicem absque Regis mandato, quia non est propriè generalis, sed specialis inquisitio.

5 Vltima conclusio. Si paterfamilias iuramento famulos cogat, vt denuncient eum, qui bona aliqua furatus est; si ille sit rigidus, & probabiliter credatur rationis normam excessurus, non tenentur famuli etiam iurati denunciare; si verò mitis sit, & rationi conformiter processurus credatur, tunc si res sublata erat sub famuli custodia, sicut posset asportantem insequi, ita & potest denunciare. Si verò non erat sub eius custodia, tenetur dicere, si potest probare, quòd si non possit, non potest denunciare, nisi vt patri, & ei qui potest prodesse, & non obesse, & si alio modo iureiurando se adstrinxit, iuramentum fuit illicitum, & sic non obligat. Hæc Durand. quem referunt, & sequuntur Syluest. *verbo familia, quæst.* 8. Armil. *ibi, num.* 7. Angel. *num.* 8. Tabien. *num.* 4. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 783. limitans hæc, quando non spes esset de correctione per secretam monitionem; si enim esset talis spes probabilis, non deberet denunciare. Et quòd possit tale iuramentum petere à famulis, vt dicant verum, in casu, in quo tenentur reuelare, docent Nauar, *cap. 12. num.* 21. Ludouicus Lopez *1. part. instit. cap. 41. fine*, & supponunt summistæ citati.

Dubium XXVIII.

An aliquo casu teneatur reus se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis.

1 Hucusque actum est, quando iudex possit inquirere, deinceps dicendum est, quando reus, vel testes teneantur respondere; & quia diuersa est de his ratio, ideo seorsum de his agendum est.

2 Circa hoc dubium variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, dum factum est publicum, vt si libellus famosus appareat in publico, &c. teneri reum occultum se prodere ad edicta. Ratio, quia jam peccatum est publicum. Item, quia Prælatus tenetur satisfacere iis, qui ex tali facto scandalum sumpserunt, quod præstare nequit, nisi reum norit. Facit etiam pro hac parte *cap. quidam maligni 5. quæst.* 1. vbi Papa excommunicat quendam, qui libellum famosum ediderat in publicum, nisi se prodat. Ita tenuit D. Thom. dum esset iunior, in quodam capitulo generali, teste Syluest.

3 Secunda tenet, teneri reum se prodere casu, quo aliter probabiliter crederet non habiturum de delicto dolorem, & se correcturum. Sic Nauar. *corol.* 54. *n.* 604.

4 Sit tamen conclusio. Reus nullo modo tenetur se prodere ad mandata generalia iudicum. Ratio, quia iudex nequit procedere contra peccatum omnino occultum, & illo casu licet effectus publicus sit, at peccatum, id est, actio, vt est istius peccatoris, est omnino occulta. Item, quia peccator ipse potest se corrigere, & ad satisfaciendum scandalo non est opus, vt cognoscatur delinquens, sed satis est si iudex ex officio inquirat. Item, quia *cap. quidam maligni*, procedit vbi manifestatio rei exigitur ad famam, quam læserat, restituendam, quo casu aliquando reus teneretur se prodere. Item probatur ex D. Chrysost. & habetur *cap. quis aliquando, de pœnit. dist.* 1. *Non tibi* (inquit) *dico vt te prodas.* Hanc conclusionem docent Sotus *de sigillo, membr. 2. quæst. 6. & 7. dub. 1. versic. respondetur ergo.* Corduba *lib. 1. quæst.* 41. *dub. 2. §. sed vtrum prædictum.* Simancas *lib. institut. tit. 9. num. 16. & tit. 42. num.* 13. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 8. Nauarr. *cap. 25. in vtraque summa, num. 37. & cap. inter verba, corol.* 64. *num.* 630. Armil. *verbo inquisitio, num.* 10. Caiet. *2. 2. quæst. 62. art. 2. vers. sed occurrit, & vers. ad secundam*, & quidam iuniores docti.

Dubium

Dubium XXIX.

An quotiescumque reus interrogatur à iudice iuridicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri.

1 Hoc dubium mouetur, quia videtur durum cogere reum, vt se prodat, etiam cum mortis periculo. Item, quia reus potest à carcere fugere, vt libertatem assequatur; ergo & rogatus de proprio delicto potest veritatem tacere: at verò de teste nullus dubitat teneri, si iuridicè rogetur crimen rei fateri. Quoad reum verò variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, quòd siue agatur de crimine per viam inquisitionis, vel accusationis, vel exceptionis, non tenetur reus fateri crimen, nisi notorium, vel famosum. Item, quando crimen impedit exequutionem officij, vel retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam. Item si criminis dissimulatio periculum inducat, vt in hæresi, vel dilapidatione. Ità Innocent. *cap. 2. de confess. & cap. dudum, 2. de elect.* Speculator *tit. de position. §. septimò videndum, vers. 29.*

2 Secunda sententia sic distinguit: si iudex ex proprio procedat officio, tūc si delictum sit famosum, vel notorium, tenetur reus fateri; si verò ad partis instantiam procedat, non tenetur fateri, nisi vnà cum infamia ordinis exequutionem, seu beneficij retentionem impediret. Ratio, quia aduersarius probationes offerre debet, nec æquitas poscit, vt suum crimen quis prodere debeat, infamia licèt notatum, cùm fama sæpè mendax sit. Ita Panorm. *cap. 2. de confess. num. 19.* gloss. *cap. ex parte, verbo absque rationabili, de confess. in 6.* Maranta *in sua pract. part. 6. memb. 7. num. 9.* Alexand. addit. ad Bart. *l. 1. ff. de bon. eor. qui ante sentent.* Idem tenent Syluest. *verbo, confessio non sacramentalis, in quæst 1.* Angel. *verbo confessio delicti, in principio,* limitantes primum dictum, si agatur tantum ad pœnam spiritualem, secus si ad pœnam temporalem.

3 Tertia sententia dicit nunquam teneri reum ad fatendum crimen, licèt ei intimet iudex esse probatam infamiam, quando iudex ad alterius instantiam procedit, pœnam corporalem inflicturus; secus quando procedit ex officio. Ita Nauar. *corol. 64. num. 732. 743. & 764.* imò quoties in criminalibus pœna capitis, vel membri, vel grauis dedecoris est infligenda, censet Nauarra *lib. 2. de rest. cap. 4. num. 142.* esse probabile non teneri fateri, & latè *ibi* probat Salzedo *addit. ad cap. 116. pract. crim. Bern. Diaz.* tenet etiam Manuel Rodriq. *2. tom. summa, in tract. quem ponit in fine de ordin. iudiciali, cap. 10. n. 1.*

4 Sit tamen conclusio contra has sententias: Quotiescumque iudex iuridicè interrogat reum de proprio delicto, tenetur reus fateri veritatem. Probatur, quia inter partes iustitiæ, potissima est obedientia, qua tenetur quis parere maioribus, dum iusta præcipiunt: ergo implicat iudicem iuridicè interrogare reum, & hunc non teneri parere, & fateri. Secundò patet, quia bellum non potest esse iustum ex vtraque parte, nisi forsan ex ignorantia, qua alter putaret alterum non ritè procedere: ergo si subdito constet, iudicem legitimè procedere, tenetur fateri, ita tenent D. Thom. *2. 2. quæst. 69. art. 1.* Aragon *ibi,* Henriq. Gand. *quodlib. 1. quæst. 33.* Palacios *verbo iudex.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 4. fol. 130. pag. 1.* Simanc. *lib. instit. tit. 29. num. 44.* Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 12. num. 5.* Gregor. Lopez *l. 4. vers. iurar, tit. 29. part. 7.* Archid. *§. item quod dicitur 22. quæst. 2. & cap. ex pœnitentibus 50. dist.* super glossam concedit Panorm. *cap. 1. de testib. cogend. num. 2. & 3.* Bernard. Diaz *pract. crim. cap. 118.* Corduba *lib. 1. quæst. 43. lib. 3. & lib. de secr. memb. 2. quæst. 7. circa primam conclusionem, & in summa quæst 64. puncto 2. & q. 65.* Sotus *lib. de secreto, memb. 2. quæst. 7. concl. 1.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 7. §. 5.* Palud. *4. dist. 19. quæst. 4* Tabien. *verbo accusatio, num. 11.* Armil. *num. 22.* Nauarr. summa Latina, & Hispana *cap. 25. num. 36.* addens, licet morte ob crimen damnandus sit; & specialiter priores sententias citatas reprobant Cordub. Gregor. Lopez, & Anton. Gomez *ibi,* Couarr. *lib. pract. quæst. cap. 18. num. 7.* Philiarcus *de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. & cap. 25. §. rei peccata.* Gutierr. *lib. 1. quæst. canon. cap. 15. num. 15.* Valent. *2. 2. disp. 5. quæst. 13. puncto 1.* Toletus *lib. 5. summæ cap. 58.* Graffis *1. part. decis. lib. 3. cap. 7. num. 16.* Salon *2. 2. quæst. 69. art. 3. controu. 10.* Petrus de Ledesma *2. tom. summæ, tract. 8. cap. 14. post secundam conclusionem. dub. 1.* Lucas de Penna *l. 2. column. 2. vers. an peccet reus, C. de incolis, lib. 10.* Quòd peccet mortaliter iuridicè rogatus negans veritatem, tenet Euerardus *loco a vi, energia, seu efficacia iuramenti, num. 62. fine.* Sayrus *claui regia lib. 12. cap. 16. num. 1.* Bañes *2. 2. quæst. 69. art. 1.* Gabriel *4. dist. 15. q. 6. art. 2. concl. 6.*

5 Secunda conclusio. Quando iudex non rogat iuridicè, non tenetur reus respondere: patet, quia tunc iniustè præcipit. Iidem Doctores.

Ex his conclusionibus inferuntur aliqua.

6 Primò sequitur, quòd si reus aliquo priuilegio esset exemptus à iudice, non tenetur respondere, vt si clericus à laico, Ita Sotus *memb. 2. quæst. 7. vers. at verò,* Nauar. *cap. inter verba, corol. 64. n. 732.* addens idem esse quoties potestas iudicis legitimè est suspensa per appellationem, vel recusationem, *cap. cum speciali, de accusat. & cap. non solum, eodem tit. in 6.* Idem omnino vt Nauar. Salzedo *pract. crim. cap. 116.*

7 Secundò infertur, eum, qui per iniuriam ab Ecclesia extractus est, non teneri ad fatendum crimen. Ratio, quia immunitas Ecclesiæ est priuilegium, per quod delinquentes eximuntur à iudicibus laicis, Salzedo, Sotus *eodem, vers. at verò,* & aliqui iuniores docti, dicentes idem esse, quando est dubium, an gaudeat immunitate; quia in dubio non tenetur respondere.

8 Tertiò infertur, quòd si procedat Prælatus per viam correctionis fraternæ, tenetur reus veritatem criminis sui fateri statim Prælato, vt patri, nisi grauiter timeat, quòd tamquam iudex machinabitur eum punire. Ratio, quia scopus talis modi procedendi, non est punitio, sed sola peccatoris emenda. Sic Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. vers. descendendo.* Si tamen in tali processu per correctionem fraternam rogaret Prælatus vt iudex, non tenetur reus fateri, nisi priùs admonitus à Prælato sit rebellis, & sit saltem alius testis præter denunciatorem. Sotus *dict. memb. 2. quæst. 7. vers. at verò,* Nauarr. *cap. inter verba, corol. 65. num. 779.* & patent hæc ex dictis *suprà,* vbi de denunciatione.

9 Quartò infertur, quòd si procedatur via accu-

ſarionis, vt reus teneatur reſpondere, requiritur vel infamia, vel ſemiplena probatio, vel indicia maniſeſta, quæ ſemiplenæ probationi æquiualeant: ſi verò procedatur via inquiſitionis, vel denunciationis canonicæ (& quòd idem ſit via ciuilis denunciationis, vide *ſuprà dub.19.num.13. & 14.*) reus interrogatus non tenetur regulariter reſpondere, niſi præcedat infamia probata per duos teſtes. Pater, tantùm reus tenetur fateri crimen, quando iudex iuridicè rogat, ſed via accuſationis rogat iuridicè tantòm, quando eſt ſemiplena probatio, &c. & via inquiſitionis regulariter tantùm, quando eſt infamia, vt patet ex dictis *ſuprà dub.17.* ergo. Ita Sotus *d.verſ.at verò*, & Caiet. 2. 2. *queſt. 69. art. 2. initio, & verſ. ad ſecundam*, & patet ex dictis concluſionibus, iunctis iis, quæ dicta ſunt *dub.* 17.

10 Vltimò infertur, quòd quando de criminibus non ſunt indicia, vel ſemipleoa probatio, vel infamia, non tenetur reus veritatem fateri, rogatus à iudice, quia non iuridicè procedit, vt patet ex dictis. Ita Sotus *vbi ſuprà*, D. Thom. 2.2. *queſt.69. art.* 2. & *ibi* Caiet. Nauarr. ſumma Lat. & Hiſp. *cap.25. num.36. & cap. inter verba, corol.64.n.725.* Tabien. *verbo accuſatio, num.* 11. Armil. *ibi, n.22.* Cordub. *ſumm. queſt.65. initio.* Archid. §. *Item, quod dicitur* 22. *queſt.* 2. Bernard. Diaz *pract. crim. cap.* 118 Gregor. Lop. *l.4. verſ. Iurar, tit. 29. part. 7.* Sylueſt. *verbo accuſatio, q.13.*

Dvbivm XXX.

An reus rogatus de crimine hæreſis, vel læſæ maieſtatis, in quibus non requiritur tanta ſolemnitas ad inquirendum, teneatur ſuum crimen, ſcilicet hæreſim prodere, maximè ſi crimen ſit notorium, vt ſi hæreſes in publico productæ ſunt, nulla tamen infamia, vel indiciis laborat.

1 PRobo teneri, nam iudex tunc iuſtè inquirit etiam inquiſitione ſpeciali ſecundùm omnes, vt patet ex dictis *dub.* 20. ergo reus tenetur fateri. Secundò, quia euidentia facti valet pro accuſatore, ſed ſi ille accuſaretur, teneretur fateri: ergo.

2 Sit tamen concluſio. Licèt teſtes ſcientes reum teneteutur in dicto caſu illum manifeſtare: at ipſe reus non tenetur fateri crimen, niſi infamatus ſit, vel ſaltem indiciis notatus. Ratio, quia teſtis tenetur obuiare malo publico, cui non poteſt obuiare, niſi reuelando: tamen ipſe reus poteſt citra ſui proditionem ſe corrigere, & ſic malo publico obuiare. Patet etiam ex dictis *ſuprà, dub.* 28. Ita tenet Sotus *lib. de ſecreto, membr. 2. queſt.7. verſ. ſed oriuntur.* Simancas *lib. inſtit. tit.42. num.13.* & quos citaui *d. dub.* 28. Vnde dicit Sotus requiri aliqua indicia, vt teneatur reus reſpondere, licèt non tam manifeſta, ac in criminibus priuatis. Vnde

3 Ad primum reſpondent Sotus, & Simancas, iudicem in iſto caſu iuridicè interrogare aliquem tanquam teſtem, ſed non tanquam reum, ratione dicta.

Ad ſecundum dicit Sotus, verum eſſe antecedens pro maiori, vbi non tantùm delictum eſſet notorium, ſed etiam delinquens.

4 An verò, quando iudex interrogat de aliquo facto, de quo alias iuridicè poterat rogare, ſed interrogat de illo reum, tanquam indicium ad procedendum contra crimen, quod reuera non fecit, teneatur veritatem fateri? v. g. innocens tranſiit per locum, vbi homo iacet occiſus, interrogatur an illac tranſierit, vt vel ſic indicium habeat, quòd ipſe occiderit, an teneatur fateri illac tranſiiſſe, dixi *lib.3. ſumme, cap.6.n.30.*

Dvbivm XXXI.

An quando reus, vel teſtis ignorat, an iudex iuſtè, & ſecundùm ius interrogat, teneatur fateri crimen.

DVplex eſt ſententia.

Prima dicit, in dubio teneri fateri, & ſic parere iudici. Probatur, quicumque rem poſſidet, in dubio iure vtitur illa, quia melior eſt conditio poſſidentis; ſed ſuperior eſt in poſſeſſione reſpectu ſubditorum: ergo in dubio ius habet præcipiendi, & ſubditi parere tenentur. Ita tenet Palud. 4. *diſt. 19. queſt.4. fine.* Sylueſt. *inquiſitio 1. queſt. 3. dicto 3.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 5.* 1

Secunda ſententia, & proculdubio tenenda docet, quòd licèt vbi nullum vel mihi, vel alij præiudicium ſequitur, tenear in dubio obedire ſuperiori: at verò vbi agitur de proprio, vel alterius damno, in dubio non teneor obedire ſuperiori. Vnde ſi iudex præcipiat reo, vel teſti, vt crimen detegat, ſi nullum inde damnum ſequeretur reo, teneretur in dubio obedire: at verò ſi damnum ſequatur, ſcilicet punitio, nec reus, nec teſtis tenentur crimen detegere, etiam rogati à iudice, ſi dubitant, an iudex iuſtè interroget. Vnde ad hoc quòd teneantur reſpondere, oportet priùs ipſis conſtet iuridicè interrogare. Ratio, quia reus in poſſeſſione eſt honoris, famæ, vitæ, &c. ergo in dubio ius habet hæc conſeruandi, & non exponendi periculo. Ita tenet Sotus *lib.5. de iuſt. queſt.6. art.2. verſ. ex his autem, & lib. de ſigillo, membr. 2. queſt.7. poſt tertiam concluſionem, verſ. at verò, & membr. 3. queſt. 2. concluſ.* 2. & Cordub. *eadem queſt.* 2. *circa primam concluſionem, & lib. 3. queſt. 96. concluſ. 1. & membr. 2. queſt. 7. circa tertiam concluſ. & lib. 1. queſt. 943. dub. vltimo.* Gloſſa *cap. cùm dilecti, de accuſat. verſ. reſponſionem,* Nauarr. *cap. inter verba, corol. 52. num. 597. & 599. & corol. 64. n. 730. & 731. 741. 745. 746. 747. 751.* & in ſumma Lat. & Hiſpan. *cap. 23. n. 35. & 36.* Sarmiento *lib. 1. ſelect. interpret. cap. 8. num.* 19. vbi plures refert, Salzedo *pract. crim. cap. 116. §. Illud verò.* Palacios *verbo teſtis.* Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 118. Caiet. *infrà queſt. 69. art. 2. verſ. tertio.* Imò dicit Sotus teneri teſtes in tali dubio non detegere crimen. Palacios *verbo index.* 2

Sed hæc ſententia aliquibus limitationibus intelligenda eſt. 3

Prima, vt intelligatur de rebus grauioribus, in quibus magnum periculum ſequitur, ſecus in rebus leuioribus, vbi leue ſequitur periculum: tunc enim ſi conſtet iudicem eſſe virum probum, & peritum, tam reus, quàm teſtis in re dubia tenetur veritatem fateri. Ratio, quia iniuria fieret iudici probo, ſi in bis leuioribus ipſi fides non adhiberetur. Ita Sotus *lib. de iuſt. loco citato,* & ita explicant Corduba *d. lib. 3. queſt. 6.* & Nauar. *d. num.* 599. quando graue periculum ſequitur.

Secunda, vt intelligatur quando crimina, de quibus 4

quibus inquiritur, non sunt in præiudicium reipublicæ, vt crimen læsæ maiestatis, hæresis, proditio, &c. tunc enim in re dubia tenetur testis fateri veritatem. Ratio, quia minus periculum est si persona priuata iniustè occidatur, quàm si respublica graue damnum patiatur; & confirmatur, quia hac ratione ciues tenentur obedire Regi præcipienti ire ad debellandum hostes, licèt de belli iustitia dubitent, quia licèt sequatur inde periculum graue hostibus: at præfertur propriæ patriæ periculum. Ita Sotus *d. memb. 3. q. 2. conclus.* 4. Nauar. *corol.* 52. *num.* 600. Sed subdit Nauarr. fortè hanc limitationem non procedere, vbi crimen istud contra rempublicam esset præteritum, & omnino emendatum. Et nota quòd testis etiam in dubio tenetur crimen detegere, vbi graue damnum sequeretur tertiæ personæ, & damnum pendet in futurum. Ratio, quia melior est conditio innocentis, cui reus iste nocere vult. Patet etiam ex *suprà* sæpe dictis, nam adhuc non rogatus tenetur testis in isto casu crimen detegere, nedum rogatus, licèt dubitet an iudex iustè roget. Ita etiam quidam doctus recentior in suis scriptis, vbi subdit in neutro casu teneri reum in dubio suum crimen fateri. Ratio, quia necessitas tali damno publico, vel priuato consulendi ipsum respondere non cogit, cùm absque proprij criminis detectione possit hoc cauere damnum, & videtur hoc dictum rationabile, & consonat iis, quæ *suprà dub.* 30. diximus ex Soto, & Simancas.

5 Tertiò limitat Nauar. *d. corol.* 52. *num.* 600. nisi iudex procedat causa cognita: si enim causa cognita procedat, tenentur tam reus, quàm testis veritatem propalare in dubio. Ratio, quia sententia iudicis procedentis ex causæ cognitione, præsumitur in dubio iusta: ergo idem est intelligendum de interrgatione iudicis, quam iudex facit causa cognita. Sed meliùs alij auctores citati non apponunt hanc limitationem, & sine tali limitatione idem affirmat idemmet Nauarr. *aliis locis citatus*, imò, vt dicemus *dub. sequenti*, affirmat priùs debere constare de infamia, vel de indiciis probatis, & sic videtur sibi in hoc contrarius; nam in hoc casu, quo iudex sine causæ cognitione rogaret, clarum erat, non esse in re graui, & periculosa obediendum. Vnde credendum est Doctores hoc disputare, etiam in casu, quo ex cognitione causæ iudex procedebat. Et rationes in hoc casu id probant, & hoc videtur tenendum, tam in teste, quàm in reo, sed præcipuè in reo est certum.

6 Quartò nota, dictam secundam sententiam veram esse, licèt quis multo magis inclinet ad credendum, iudicem rectè procedere, & iuridicè rogare: dum tamen verè dubitet. Ita Sotus *memb. 3. quæst. 2. conclus.* 3. Nauar. *dict. corol.* 52. *num.* 599.

7 Quintò nota, quòd licèt dum dubium est, an iudex iuridicè roget, præcipiat talem detectionem criminis sub pœna excommunicationis latæ, nihil refert, sed adhuc non tenentur testis, nec reus detegere veritatem; quia excommunicatio intelligitur secundùm ius, scilicet in iis, quæ iuridicè petuntur. Sotus *eadem q.* 2. immediatè ante quartam conclusionem.

8 Vltimò ex dictis infertur, confessarios non debere esse præcipites ad compellendum reos, vt crimen iudici detegant; in dubio enim proponendum est in rei fauorem, & nisi meridie clatiùs lex illos cogat, non sunt rei cogendi in causa capitali, vel honori, vel famæ, dum ex altera parte non agitur de tanto periculo tertiæ personæ, fateri crimen. Ita Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. artic.* 2. *vers. ex his autem*, & nonnulli recentiores Magistri.

Dubium XXXII.

An ad hoc quòd reus teneatur respondere, satis sit esse de eo infamiam, vel indicia, vel requiratur etiam, quòd sint probata, & illi notificata.

Duplex est sententia.

Prima tenet, id non requiri, sed sat esse 1
quòd hæc sint. Ita Gregor. Lopez *l. 4. vers. iurar, tit.* 29. *part.* 7. Areualo *lib. de correct. frater. conclus.* 6. *propos.* 4. 5. 7. 8. 9. Iulius Clarus *pract. crimin. lib.* 5. §. *fin. quæst.* 45. *vers. sed quid*, vbi plurimos refert, & dicit sic habere consuetudinem, & hoc est probabile, & tenet Gutierr. *lib. 1. quæst. canon. cap.* 11. *num.* 43. limitat tamen, nisi reus petat, vt sibi notificetur probatio, quæ est contra illum, & facit pro hac sententia communis Doctoru m sententia, quæ dicit teneri reum respondere, (vt *supra* diximus) si sit infamia, vel indicia, &c. non tamen petit ista probata esse.

Secunda sententia tenet, requiri priùs infamiam, 2
vel indicia esse legitimè probata in processu, & ipsi reo notificata, vt teneatur reus respondere (dico de reo, quia de teste est specialis difficultas, de qua *infrà.*) Ita Sotus *lib. de secreto, memb. 2. q. 7. vers. at verò quia.* Nauar. summa Lat. & Hisp. *cap.* 25. *num.* 35. 36. *& cap. inter verba, corol.* 64. *num.* 730. 732. 743. 745. 746. 747. 751. *& corol.* 52. *n.* 599. Caiet. *infrà quæst. 69. art. 2. vers. tertio.* Et ratio eius est, quia alioquin potest reputare suum delictum esse occultum, & sic excusari. Idem tenet Bernard. Diaz *pract. crim. cap.* 126. *num.* 4. Palacios *in summa verb. testis.* Philiarcus *de off. sacerdotis, tomo. 1. p. 2. lib. 4. cap.* 25. §. *rei peccata, ad medium*, Manuel *de ordin. indic. cap.* 10. *num.* 3. Cordub. *lib. 1. quæst.* 43. §. *sed verum.* Salon 2. 2. *q. 69, art. 2. contron.* 2. Aragon *ibi*, §. *sed dubitabit aliquis*, & *ibi* Bañes *initio fundam.* 1. Salzedo *pract. crimin. cap.* 126. *vers. octauo, & vers. copia indiciorum.* Alcozer *summma, cap.* 26. §. *el reo*, & denique eadem probatio requiritur ad interrogandum reum, quæ requiritur ad torturam, vt bene Nauar. *cap. inter verba, corol.* 64. *num.* 744. 746. *&* 797. *in nouo est corol.* 65. *num.* 256. 257. & plura allegat, & videtur tenere Sotus *memb. 2. de sigillo, q. 7. concl.* 3. parum ante primum dubiũ, in illis verbis, *ante publicationem testium*, & Bern. Diaz *suprà*, licèt in hoc contrarium teneat *ibi* Salzedo, dicens ante confessionem receptam non dandam copiam informationis reo, quia posset subornare testes, ne ratificarent pòst sua dicta, & sic nihil valeret eorum testimonium, sed debet iudex præcipere tabellioni, vt testium depositiones coram reo legat; tacitis eorum nominibus, vt inde reo constet, quid contra ipsum sit probatum, & fateatur veritatem. Idem tenent aliqui, sed cum aliqua limitatione, scilicet quando iudex procedit ad querelam alienius, tunc enim inquiunt requiri, vt probationum copia detur reo; secus quando iudex procedit ex officio. Hi sunt aliqui Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo indicium, quæst.* 3. Angel. *n.* 3. Armil. *num.* 4. Tabiena *num.* 2. Potest insuper hæc

secunda

secunda sententia probari ratione Soti, quia sicut nemo tenetur legi ante eius promulgationem parere, ita nec iudici antequam notificet iuridicè procedere, & hæc sententia est probabilior.

3 Sed nota cum Soto esse intelligendam, quando crimen non est eorum, quæ vergunt in perniciem publicam, in quibus non requiritur tanta solemnitas ad interrogandum reum, vel testes.

Dvbivm XXXIII.

An mentiri in iudicio sit peccatum mortale.

1 CErtum est esse peccatum mortale in re graui, vt in materia principali, aut in his, quæ possunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem, & hoc quando reus, vel testis interrogatur iuridicè, vel absque iuramento. Ratio, quia violatur iustitia, qua reus, & testis tenentur parere iudici iustè roganti. Ita D. Thom. *infrà, quæst.69. art.1 ad 3.* & Caiet. *circa illam solutionem.* Sylnest. *confessio delicti, quæst.* 1. Angel. *verbo testis, num.30.* D. Anton. *3.p.tit. 9. cap. 7. §. 5.* Nauar. *cap. inter verb.i, corol.64. num.737. & 736.* Metina *lib.1. summæ, cap. 14. §. 35.* Sotus *lib. de secreto, membr. 2. quæst.7. conclus.2. & versic. vnde ad argumentum, & lib. 5. de iust. quæst.6. art. 2. vers. ex his autem.* (Idem docet Sotus, si absque mendacio veritatem celet.) hoc etiam tenent quidam iuniores docti, qui notant, quòd aliquando etiam in materia leui tenentur subditi sub mortali fateri: vt si visitator accedat reformaturus conuentum, vbi cæremoniæ sunt collapsæ, vt silentij custodia, &c. & roget iuridicè de his, quia in ordine ad bonum commune reputatur materia grauis hæc.

2 Hinc sequitur, eum qui rogatus iuridicè cum iuramento mentitus est in re graui, teneri explicare in confessione vtramque circunstantiam. Ratio, quia vtraque est mortalis, & diuersæ speciei.

3 At dubium est, an tale mendacium in iudicio absque iuramento in quacumque re quantumuis leui sit peccatum mortale. Duplex est sententia.

Prima tenet esse semper mortale. Ita Caiet. *vbi suprà*, probat, quia iudicium de re leui facit grauem esse; sicut periurium in quacumque materia facit esse peccatum mortale.

4 Secunda sententia tenet, ratione leuitatis materiæ posse esse veniale, vt quando est in re accidentali ad substantiam iudicij; sicut etiam mendacium in confessione sacramentali ratione leuitatis materiæ potest esse veniale, vt tenet communis. Ita Sotus, Metina, & Nauarr. *vbi suprà.* Ratio, quia in omnibus præceptis, quando datur materiæ leuitas, ex mortali fit veniale, sed in hoc præcepto potest dari materiæ leuitas, quod in periurio assertorio non potest dari: ergo, & hæc sententia est longè probabilior. Idem Couar. *lib.1. va iar. cap.1. num.2.* Idem innuunt Syluest. *verbo mendacium, q.3.* Angel. *n.4.* Tabiena *n.6.*

5 An verò reus, qui contra ius negauit veritatem in iudicio, sit absoluendus, antequam crimen confiteatur iudici, dixi *lib. 3. summæ, cap. 7. à num.6. ad 11.*

Dvbivm XXXIV.

An sit licitum in principio litis accipere iuramentum calumniæ super veritate dicenda ab ipso reo.

RAtio dubitandi. nam *l.4. tit.19. part.7.* disponitur, statim vbi reus in vincula conijcitur, tale iuramentum accipiendum esse. Idem disponitur *l. 9. tit.6. lib. 2. nouæ recopil.* & Gregor. Lopez *d.l.4. vers. Iurar, in principio, & in fine* illius versiculi dicit sic habere communem practicam, & probat, dicens, legem illam procedere in quouis reo, & reprobat Bernardum Diaz, qui *pract. crim. cap.118.* dicit illam legem intelligendam esse in hominibus malæ famæ. 1

Sit tamen prima conclusio. Accipere iuramentum à reo statim post capturam, inquirendo ab ipso in particulari, quid fecit, aut nouit super facto ipso, est graue peccatum contra iustitiam. Ratio, quia iure interrogare non potest, nisi habeat infamiam, vel indicia, vel semipleuam probationem, & à reo, cui de his constet: ergo, qui in principio hac omissa solemnitate rogat, iniquè facit. Item, quia dat reo sine causa ansam vel peierandi, vel reuelandi, quæ non tenetur. Ita tenet Hippolytus *in practica, vers. postquam, & l. penult. ff. de quæst.* Nauar. *cap. inter verba, corol.52. num.595. 596. & corol.64. n.738. 740. 741. 742. & 743.* Bernard. Diaz *vbi suprà*, Sotus *lib. de secreto, membr. 2. quæst.7. vers. ex his colligitur.* Imò Nauar. *d. corol.64. n.764.* dicit positiones criminales non esse proponendas reo ante publicationem testium, & semiplenam probationem. 2

Secunda conclusio. Bene potest iudex in principio litis confessionem etiam in speciali petere à reo, citra iuramentũ tamen, & mansuete, absque vllo prorsus terrore. Ratio, quia per hoc non cogit ipsum fateri delictũ. Nau. *d. corol.64. n.753. & 754.* 3

Tertia conclusio. Accipere à reo in principio litis iuramentum de calumnia verbis generalibus, scilicet, *quòd vouet partem iustam, & quòd interrogatus in qualibet parte litis, respondebit veritatem,* sine hoc quòd veniatur ad alias interrogationes particulares, est licitum. Ratio, quia non datur reo peierandi ansa, nec compellitur ad reuelandum secreta, quia vittute talis iuramenti nil cogitur reuelare in particulari; quare si postea rogetur non iuridice de aliquo, non tenetur respondere, & sic intelligitur lex illa part. & recopil. & Gregor. Lop. ita est intelligendus: non enim explicat, posse iuramentum accipi in principio litis super interrogatione in particulari. Ita Sotus *vbi suprà.* Nauar. *corol.64. num.747.* & quidam recentiores docti. 4

Dvbivm XXXV.

An liceat iudici vti simulatione aliqua vt à reo, actoréve veritatem rei apud ipsum dubiæ, quam iuridicè rogat, extorqueat? & an possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione, quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit.

QVoad primum, respondetur bene posse tali simulatione vti, & probatur ex 3. *Reg.3.* vbi Salomon simulauit, velle se puerum in frusta concidere, vt vel sic veritatem extorqueret. Probatur etiam ex *cap. vtile, 22. quæst. 2.* Item, quia iudex in hoc nullam irrogat iniuriam. Ita tenet Panorm. *cap. afferte, de præsumpt.* & communis *ibi*, vt refert, & sequitur Couar. *1. var. cap.2. n.16.* & Plaza *vbi infrà n.1.* 1

Quoad

Quoad secundum, duplex est sententia.

2 Prima dicit posse iudicem absque vllo peccato istum punire. Ratio, quia ista promissio perniciosa est reipublicæ, & ideo eam iudex seruare non tenetur. Ita Archid. *a. cap. vtile*, *& cap. nos in quemquam 2. q. 1.* vbi & Dominicus, Felin. *d. cap. afferte*, *& cap. accedens el 2. vt lite non contest.* Paris. à Puteo, & Cynus citati per Couarr.

3 Secunda sententia, quæ longè verior est, asserit ratione talis confessionis non posse reum condemnari. Ratio, hæc confessio extorta est à iudice per dolum: ergo non est ex seipsa ad condemnationem sufficiens, *cap. sanè, de renunc.* Item, quia sæpe reus credens iudicem fidem ei seruaturum, vt tandem à carceribus, quibus opprimitur, liberetur, confitebitur crimen, quod fortè non fecit. Hanc sententiam tenet plures referens Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 12. num. 6.* Couarr. *vbi suprà.* Immolà, Decius, Hippolytus, Thom. Grammat. Fortunius, Franciscus Duar. Iacobus a Bellouiso, Paris. à Puteo citati per Couar. Iulius Clarus *pract. crim. §. fin. quæst. 55. §. circa secundam*, dicit si hæc promissio facta est à Principe, qui potest pœnam condonare, est seruanda; si verò a iudice inferiori, non; at non est (inquit) damnandus pœna ordinaria. Plaza *epitome delict. lib. 1. cap. 37. n. 6. & 7.*

Sed sunt notanda quædam.

4 Primò nota hanc sententiam procedere vbi criminis reus confessionem sic extortam reuocauerit; quòd si tamen in ea confessione spe promissionis frustratus, perseuerauerit, damnari poterit ex mente omnium. Ita Couarru. *vbi supra*, Plaza *num. 7.*

5 Secundò nota, quòd si tali spe frustratus nec confirmauerit, nec reuocauerit confessionem, non potest pœna ordinaria criminis puniri. Ita Plaza *num. 9.* Couar. *ib.* subiungens iudicem, qui hoc fecerit tot virorum doctorum, quos retuli primà opinione fretus, non esse acriter increpandum, nec pœna male iudicantis puniendum: pœna autem arbitraria, & mitiori (inquit) huiusmodi reum punire forsan expedit reipublicæ. Quod si tamen contigerit præter hanc rei confessionem, aliquot adesse coniecturas, aut præsumptiones commissi ab eo criminis, non erit (inquit) à iure deuium, cum etiam pœna ordinaria punire, cùm his coniecturis maxima illa accesserit, quòd ipse crimen fassus sit, nec eam confessionem comperta iudicis simulatione reuocauerit. Hæc Couar. *ibi*, vide *suprà hoc lib. 6. cap. 1. dub. 9.*

Dvbivm XXXVI.

An vt testes teneantur fateri, sit necessarium sciant esse infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem.

1 Ratio dubitandi est Doctorum varietas, nam D. Thom. & quidam alij videntur tenere necesse esse, vt testis à iudice rogatus fateatur veritatem, & hæc præcedant: nam *2. 2. q. 70. art. 1.* sic dicit: si de occultis, quorum nó præcessit infamia, interrogetur testis, non tenetur respondere, etiamsi immineat periculum accusatori, & sibi imputet accusator. Idem Caietan. *ibi*, D. Anton. *2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7.* glossa, Panorm. *cap. 1. de testib. rogand. vers. an sit peccatum.* Archid. *cap. 1. 22. quæst. 2.* Angel. *verbo testis. num. 26.* Perez *lib. 8. tit. 4. fol. 131. pag. 1.* Idem docent addentes, vel quando sunt indicia, vel quando semiplenè probatum est. Syluest. *verbo correctio, quæst. 8. & verbo testis, q. 8. dicto 1.* Armil. *verbo testis, num. 10.* Cordub. *in summa, quæst. 65. initio.* Palacios *in summa, verbo testis, & verbo iudex.* Castro *lib. 2. de lege pæn. cap. 12. §. ex his.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 52. num. 597. & 599. & corol. 63. num. 708. & 709. & in summa cap. 12. Lat. num. 8. Hisp. num. 9. & cap. 25. num. 43. & 49.* Pro eadem sententia videtur esse Sotus *lib. de secreto, membr. 2. quæst. 7. post tertiam conclusionem, vers. at verò*, vbi dicit testem non teneri aduersus alium in re graui respondere, antequam illi iuridicè constiterit iudicem iure præcipere. Insuper pro hac sententia videntur esse omnes illi, qui *supra, dub. 12.* citati sunt, asserentes, reum non posse interrogari de sociis occultis, qui non laborant infamia, vel indiciis, constat enim talem reum interrogari de sociis tanquam testem.

Nota etiam aliquos ex his dicere, requiri ipsam infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem esse iam probatam in processu, & hoc constare testi. Ita Palacios *vbi suprà*, addens, non aliter teneri, nec licitè posse testem testificari. Nauar. *locis citatis*; dicit tamen quòd si via accusationis procedatur, potest, licet non teneatur ferre testimonium, licèt crimen semiplenè probatum non sit: si verò via inquisitionis, nec tenetur, nec potest, nisi ipsi constet infamiam esse probatam in casibus, quibus infamia requiritur. Hæc Nauarr. *d. num. 708. & 709.* 2

At contrariam sententiam tenet Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 2. ad 1.* vbi sic inquit. Si testis interrogetur per viam inquisitionis, non tenetur respondere, nisi vel infamia præcesserit, vel indicia: si autem via accusationis, tenetur adductus in testem respondere, licèt semiplenè probatum non sit, sed ipse solus delictum viderit: reus verò respondere non tenetur, nisi præcesserit vnus idoneus, iuratúsque testis. Ecce quo pacto differentiam constituit inter responsionem rei, & testis, quòd illa prærequirit semiplenam probationem factam esse: hæc autem minime. Huic sententiæ fauent apertè Syluest. *inquisitio, 1. quæst. 3. dicto 3.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 7. § 5.* Palud. *4. dist. 19. quæst. 4. sub finem*; dicunt enim disiunctiuè iudicem iustè rogare, cùm præcedit infamia, vel est accusator: ergo apertè innuunt testem teneri respondere semper, dum vià accusationis proceditur. Sit pro resolutione 3

Prima conclusio. Si crimina sint in præiudicium reipublicæ, vel graue damnum tertij pendens in futurum, tunc siue per inquisitionem, siue per accusationem procedatur, tenetur testis, siue vocatus, siue non, ad testimonium ferendum, quando alia via damno huic consuli non potest, licèt nec infamia, nec indicia præcesserint. Conclusio est apud omnes certa, & sæpè repetita, maximè *suprà*, vbi de denunciatione. 4

Secunda conclusio. Quando crimina non sunt in alterius damnum, sed ad punitionem quæruntur, si proceditur via inquisitionis, non tenetur testis respondere, nisi infamia præcesserit (intellige cum Nauar. in casibus, in quibus infamia requiritur ad inquirendum.) Probatur, testis non tenetur respondere nisi iudex iuridicè procedat, sed iudex via inquisitionis nequit iustè rogare crimen in speciali, nisi infamia notatum sit, vt *supra* latè probaui 5

probaui: ergo. Ita tenet Perez *vbi supra*, Nauarr. *supra*, & sic intelliguntur D. Thom. & cæteri citati asserentes, non teneri testem respondere, nisi de criminibus infamia notatis: nam in processu per accusationem, constat infamiam non requiri. Et in hac conclusione nobiscum conuenit Sotus, licèt dicat, sufficere etiam indicia, cùm hæc secundùm ipsum sat sint ad inquirendum, quod *suprà* probaui. Hanc etiam conclusionem tenet Syluest. *inquisitio*, c. q. 7. *dicto* 2. Angel. *ibi n.* 11.

6 Tertia conclusio. Si via accusationis procedatur, certius est, prærequiri, vt teneantur, & licitè possint testes respondere iudici probabili aliqua via certos esse de tali crimine, vel esse infamiam, vel indicia semiplena, vel esse testem vnum integrum, qui testificari possit delictum illud. Ratio, quia iudices iudicare non possunt, nec interrogare, etiam per viam accusationis, nisi talia indicia, vel semiplena probatio sit, vt *suprà* dictum est. Item, quia colligitur ex multis textibus, in quibus iodicibus strictè prohibetur, ne de occultis iudicent, nec interrogent, *cap. inquisitionis, de accusat. cap. cùm ad monasterium, de confess. cap. veniens, de testibus, cap. si quid, & cap. innocens*, 22. *quæst.* 4. *cap. super eo, de offic. deleg. cap. quamuis, de rescript. in* 6. *& l. diuus*, 2. *ff. de custodib.* patet etiam ex auctoribus citatis.

7 Quarta conclusio. In dubio an iudex iuridicè roget, non tenetur testis respondere; de hac conclusione latè *suprà* egi.

8 Vltima conclusio. Licèt probabilis sit sententia, dicens, requiri vt testis teneatur respondere, vt indicia, vel semiplena probatio sit facta in processu: at probabilius est, id non requiri, dummodo constet testi talia esse indicia, vel infamiam, vel esse alium testem omni exceptione maiorem, qui testificari posset, & semiplenè probaret. Ratio, quia nisi hoc esset verum, nulla crimina, quantumuis probabilia, possent puniri, & contra nulla posset iudex procedere, quia nisi ipse iudex examinet testes super infamia, vel super indiciis, vel super facto ipso, non potest constare de infamia, vel de indiciis, aut de semiplena probatione: ergo necesse est, vt iudex ante tales probationes factas, habeat ius ad interrogandum; alioquin cùm nullum testem in principio causæ posset interrogare, similiter nullum delictum posset punire Item, quia est consuetudo receptissima de hac conclusione, vt fatetur Palacios *verbo, iudex*, & hanc sententiam vltra Sotum, & citatos pro secunda sententia, tenent etiam Gregor. Lop. *part.* 7. *tit.* 29. *l.* 4. *versic. Iurar, in fine.* Areualo *ma. de correct. frater. concl.* 6. *propos.* 4. 5. 7. 8. 9. & hanc conclusionem, vt iacet, posuit quidam doctus Magister in suis scriptis.

DVBIVM XXXVII.

An quando factum est notorium, at peccator occultus, teneantur testes manifestare delinquentem iudici interroganti.

1 NAuar. *cap. inter verba, corol.* 50. *num.* 585. 586. & 587. innuit teneri ad id testes Probatur; iudex in hoc casu iuridicè rogat de delinquenti, vt *suprà dub.* 20. dictum est: ergo testes tenentur respondere.

2 Secunda sententia docet, ad id non teneri. Ratio, quia licèt iudex inquirere possit tunc in generæ, non tamen in particulari, nisi aliquis infamia laboraret: ergo testes non tenentur aliquem particularem delinquentem manifestare, si talis delinquens sit occultus, nec talis inquisitio frustranea est, deseruit enim ad sedandum scandalum. Sic Caiet. *infra q.* 69. *art.* 2. *vers. sed occurrit.* Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *post quintam conclusionem, & lib. de secreto, membr.* 2. *q.* 6. *dub.* 4. Cotdub. *ibi*, glossa *l. prius, ff. ad senat. cons. Silan. vers. prius*, Syluest. *inquisitio*, 1. *q.* 3. *dicto* 3. *& verbo correctio*, *q.* 8. Tabien. *verb. accusatio, num.* 14. Addunt tamen Syluest. & Tabien. teneri testes manifestare delinquentem, qui infamatus, vel semiconuictus est, & hæc sententia est longè probabilior; vide *suprà dub.* 20. *fine.*

DVBIVM XXXVIII.

An si aduersùs testes obiiciantur aliqua, ad eorum testimonium repellendum, posit iudex interrogare testes de veritate obiectorum, & testes teneantur respondere.

SIt prima conclusio. Si obiecta talia sint, vt ex ipsis nulla constet testium turpitudo, vt si obiiciatur quòd sit consanguineus, quòd sit inimicus litigantis, inimicitia enim potest contingere absque turpitudine, & culpa ipsius litigantis, potest iudex interrogare, & testes tenentur respondere. Ita plures, quos refert, & sequitur Couar. *quæst. pract. cap.* 18. *n.* 7. dicens ita praxi receptum esse. 1

Secunda conclusio. Si obiecta talia sint, vt per ipsa turpitudo aliqua testium detegatur, nec iudex potest rogare, nec testes tenentur respondere, etiamsi de illis laborent infamia. Ita plures, quos *ibi* refert, & sequitur Couat. dicens ita praxi esse obseruatissimum. 2

DVBIVM XXXIX.

An index, qui contra ius aliquid nouit à reo, vel teste, posit ex eo procedere in iudicio.

VArij sunt dicendi modi, vnus simpliciter asserit non posse ex eo iuridicè procedere, si alia via non habeat sufficientem notitiam ad procedendum. Ita Caiet. *opusc.* 17. *respons. resp.* 5. *vers. in secundo.* Syluest. *verbo inquisitio*, *q.* 7. *dicto* 3. alij verò aliquas poount limitationes. Sit 1

Prima conclusio. Quando iudex ipse extorsit à reo, vel teste per metum grauem iniustè manifestationem criminis, ex tali cognitione non potest ipse procedere, quamuis reus manifestet testes, per qoos possit conuinci. Ratio, quia cùm causa fuerit iniusta, quidquid ex ea sequitur, debet annullari. *l. non dubium, C. de legib. l. fin. ff. de const. pecun.* Ita tenent plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Anton. Gom. *tom.* 3. *variar. cap.* 13. *n.* 25. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 53. *n.* 596. Caiet. Syluest. *vbi suprà*, Ledesma 2. 4. *q.* 10. *art.* 3. *dub.* 2. Sotus *lib. de secreto, memb.* 3. *q.* 1. *concl.* 5. & multi iuniores Magistri. 2

Circa hanc conclusionem nota Sotum dicere, quòd si metus esset leuis, vt quia iudex leuiter minaretur tormenta, non est adeò certum ex tali confessione non posse iudicem procedere; quia licèt iudex aliquam inferret iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quàm reus liberè propalasse. Sed de hoc dicam 2. *concl.* 3

Secundò

Secundò dicit, quòd si ex non punitione criminis sic extorti, graue suborietur scandalum, vt si crimen esset fœdissimum, & per talem rei coofessionem esset iam publicatum, & certissimum in toto populo, posset iudex punire ad sedandum scandalum. Sed subdit, res est dubia, & aliorum iudicio committo. Hoc secundum tenent multi recentiores Magistri, sed dicunt teneri restituere reo damna omnia punitionis. Idem tenet Nauarra *infrà*.

4 Ex hac conclusione infert Anton. Gomez *vbi suprà*, plures referens,

Primò contra Baldum, quòd si reus positus est in tortura, non præcedentibus legitimis indiciis, & in tortura confessus est delictum, licèt postea post diem naturalem perseueret, & ratificet confessionem, non potest condemnari, quia tortura fuit iniusta.

Secundò, si reus non potest torqueri priuilegio personæ, vt quia est nobilis, vel in alia dignitate positus, aut si non possit torqueri ratione minoris ætatis, vel senectutis, confessio etiam ratificata est nulla, quia tortura fuit iniusta. Item si semel est tortus, & postea iterum iniustè torqueatur. Item si à tortura appellauit. Item si ea qualibet alia causa reus iniustè torqueatur, confessio eius est nulla, etiamsi ratificetur. Item si contrarium sit vera legitima probatio, ex qua possit diffinitiuè condemnari, & per iudicem torqueatur, & confiteatur, & postea ratificet, confessio erit nulla: & similiter sicut ante coofessionem potest appellare.

5 Secunda conclusio. Quando iudex etiam absque metu graui, sed per iniustas interrogationes extorsit confessionem à reo, qui iniustitiam interrogationis ignorabat: tunc probabilius est, non posse procedere ex tali cognitione. Ratio: nam iniuriam faciens, tenetur eam corrigere, & læso satisfacere, & non ipsam iniuriam continuare, quod non potest præstare iudex, nisi cesset à prosecutione talis causæ. Et confirmatur, quia de extractio ab Ecclesia per iniuriam idem fatentur Doctores, vt visum est *suprà cap.* 1. Hæc conclusio est contra Nauarr. *corol.* 62. *num.* 687. vbi vniuersaliter tenet, iudicem, qui per iniustas interrogationes aliquid extorsit à reo, posse ex tali cognitione procedere, & contra Nauarram *lib.* 7. *de restitut. cap.* 3. *num.* 243. id dicentem de iudice inferiori, secus (inquit) de iudice supremo; fatetur tamen Nauarra *num.* 244. teneri restituere damna, quia licèt iudex inferior teneatur iam damnare, at fuit iniustitia in causa. Sed verior est nostra conclusio, quæ est Syluestri, & Caietani *vbi suprà*, & Soti *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *concl.* 6. & eam videntur tenere Anton. Gomez, & per ipsum citati, quia ratio illorum est; nam ex confessione, quæ nulla est ea defectu iustitiæ, vel partis, vel personæ, non potest procedi. Hanc etiam tenuerunt multi recentiores Magistri.

6 Tertia conclusio. Quando iudex extorquet confessionem à reo, non per metum grauem, sed per iniustas interrogationes, vel metum leuem, si reus sciens confessionem esse iniustam, & non debitam, & se potens ab ea excusare, non excuset, sed confiteatur, probabilius est ex tali confessione posse iudicem procedere, & punire. Ratio, quia ipse reus in hoc casu visus est cedere iuri suo. Item quia metus leuis pro nullo reputandus est. Et in hoc casu consentimus cum sententia Nauarri citati *in secunda conclusione*. Ita Nauar. *num.* 246. & quidam iuniores docti: & facit apertè pro hac conclusione, quòd quando in processu, vel forma inquisitionis fuit aliquis defectus in substantialibus, & reus non apponit iudici talem defectum, sed ipso non obstante fatetur veritatem, potest tunc iudex ex tali confessione procedere, & punire reum, vt colligitur ex *cap.* 1. *de confess. in* 6. & docet Syluest. *inquisitio.* 1. *quæst.* 3. *fine*. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 1. & Nauarr. *num.* 247.

Quarta conclusio. Si iudex per iniustas interrogationes extorqueat crimen rei à testibus, etiam scientibus iniustitiam, & potentibus opponere, non potest ex tali cognitione procedere. Ratio, quia in hoc casu iniuriam intulit ipse iudex reo, nec testes potuerunt cedere iuri alieno, sicut reus proprio. Ita multi docti Magistri, & in hoc casu consentimus cum prima sententia. 7

Quinta conclusio. Si iudex iustè interroget in generali, & testes malè detegant crimen aliquod rei; potest iudex ex tali cognitione procedere. Ratio, quia iudex nullam irrogauit iniuriam. Sic Nauarr. *corol.* 61. *num.* 769. 8

Sexta conclusio. Si iniustitia non se tenet ex parte iudicis iudicantis, sed ex parte alterius, tunc ex tali cognitione potest iudex procedere: vt si quis nimis extorqueat à Petro, quòd Ioannem occiderit, & testes, quibus conuinci possit, & tandem eum deferat ad iudicium; tunc posset iudex procedere. Ratio, quia in his casibus iudex nullam infert iniuriam; & licèt alij reuelando talia crimina peccauerint, iniustéque egerint, non debet eorum iniquitas nocere iustitiæ, & bono communi, ad quod iam pertinet notum crimen puniri. Item, quia si necessarium esset, vt prima manifestatio criminis esset sine iniuria, ad hoc, vt iudices procederent, ferè nulla crimina punirentur. Ita Sotus, Ledesma *vbi suprà*, Henriq. *lib.* 6. *de pœnit. cap.* 20. *num.* 2. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 769. Sed nota quòd Sotus hanc conclusionem asserit de persona priuata extorquente veritatem. Vnde aliud videtur sentire, quando aliquis iudex extorqueret veritatem: tunc enim videtur sentire, quòd alius index ex illa cognitione non posset procedere. Sed Nauarr. & Ledesma absolutè ponunt hanc conclusionem; & sic dicendum est, quòd ille iudex potest procedere ex veritate ab alio iudice iniustè extorta, quia ille, qui procedit, iniustitiam non fecit. Ita nonnulli recentiores Magistri. 9

Vltima conclusio. Si cognitio criminis, qualecumque sit, ortum habuerit ea confessione sacramentali, vt si sacerdos coram multis detegit confessionem, vel laicus reuelauit peccatum, quod in confessione audiuit habitum mentitus sacerdotis, ac demum per ora deuenerit ad aures iudicis, si ipsi constiterit via confessionis dimanasso infamiam, non potest vllo modo ex tali cognitione procedere. Ratio, quia fieret sacramento iniuria, & arcerentur homines à confessione. Ita Sotus, & Henriquez *suprà*, addens teneri, sa ta pro infectis haberi. Idem colligitur ex Nauarr. *cap. penult. de pœnitent. dist.* 6. *num.* 43. Ludouic. Lopez 1. *tomo instruct. noui, cap.* 37. *paulò post principium.* §. *hoc secretum*; dicunt enim, eum, cui causa detrahendi reuelata est confessio, teneri ad secretum; quia res transit cum suo onere. At Ledesm. *vbi suprà*, videtur 10

tenere oppositum, dicit enim, quòd licèt ex confessionis reuelatione non posset iudex procedere: at si inde oriretur infamia, posset vtique; sed magis placet sententia Soti.

Dubium XL.

An quando proceditur via inquisitionis, sit infligenda pœna integra.

1 PRima conclusio. Quando proceditur via inquisitionis secundùm ius canonicum, non est peccator regulariter tota iuris pœna puniendus, sed per iudicis discretionem pœna moderanda est secundùm personæ, & delicti circunstantias. Ratio, quia tunc non est pars, quæ compellat iudicem, & ideo benigniùs debet agere. Item, quia solùm est vindicta publica, & non satisfactio priuata. Ita habetur expressè *cap. inquisitionis, de accus.* & docet Sotus *lib. de secreto, memb. 2. quæst. 6. dub. 1. fin.* Syluest. *inquisitio, 1. q. vltima.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 6.* Anton. Gom. *tom. 3. var. resol. cap. 1. num. 51.* Nauarr. *cap. inter verba, corol. 48. num. 581.*

2 Secunda conclusio. Aliqua tamen sunt delicta, pro quibus eadem, vel ferè eadem pœna est infligenda, ac si procederetur via accusationis: vt in simonia, homicidio, & in aliis, ob quæ incurritur irregularitas, vel priuatio beneficij, priuatur quis beneficio, & incurritur irregularitas, siue per viam accusationis, siue inquisitionis procedatur. Patet ex *d. cap. inquisitionis.* Soto, Syluest. D. Anton. *vbi suprà.* Idem dicitur, quando crimina sunt notoria, & etiam quando reus fatetur crimen: tunc enim pœna ordinaria debet puniri. Innocent. *cap. qualiter 2. de accusat.* Nauarr. & Anton. Gomez *vbi suprà.*

3 Vltima conclusio. Secundùm ius ciuile, licèt procedatur via inquisitionis, si plenè probetur crimen, infligitur pœna integra, ex *l. 2. C. de abolendis.* Sic plures, quos sequuntur Anton. Gom. & Nauar. *ibi.*

Dubium XLI.

Quæ probatio requiratur ad puniendum per viam inquisitionis? Item, quæ forma, & solemnitas sit seruanda in via inquisitionis.

1 QVoad primum dico primò, quòd quando proceditur contra laicos, vel clericos sæculares, in causis grauibus, & ad graues pœnas requiritur legitima probatio necessariò concludens. *l. sciat. C. de probat.* Item etiam, quando proceditur contra religiosos in causis grauibus, & de criminibus notabilibus, requiruntur legitimæ, & exactæ probationes, ex *cap. licet Heli, de simon.*

2 Secundò, quando proceditur contra sæculares in causis leuibus, & modici præiudicij, & quando proceditur contra religiosos ad pœnas & correctionem, secundùm regulam, quæ similiter leues sunt, non requiritur legitima probatio, sed sufficit infamia orta ex legitimis præsumptionibus, & indiciis. Et potest in similibus casibus procedi de plano sine solemnitate iudicij, *cap. reprehensibilis, de appellat.* Hæc Syluest. *inquisitio, 1. quæst. 10. & inquisitio, 2. dicto 7.* D. Anton. *3. part. tit. 9. cap. 7. §. 7.*

Quoad secundum consule Syluest. *inquisitio, 1. quæst. 9.* & D. Anton. *vbi suprà,* Anton Gom. *tom. 3. cap. 1. num. 50.* vbi optimè docent formam, & solemnitatem obseruandam. 3

Dubium XLII.

An peccata publica sint necessariò publicè punienda.

IN hac conclusione certum est, Prælatos teneri peccata publica publicè corripere. Ratio, quia tenentur bono communi consulere, & scandalum populi sedare. Patet 1. ad Tim. 5. *Peccantem coram omnibus argue,* & ex *cap. si peccauerit, 2. q. 1. & cap. 1. de pœnit. & remiss.* ita Sotus *memb. 2. q. 4. conclus. 1.* Nauarr. *cap. inter verba, corol. 56. n. 609. & 610.* Sed nota Sotum asserere intelligi per publica delicta, notoria notorietate facti. Alia autem (inquit) licèt infamia laborent, non sunt continuò publicè corripienda. Sed Nauar. *corol. 62. n. 665.* dicit publica ad hunc effectum esse notoria, vel famosa, & ratio est, quia quando est infamia delicti, generatur scandalum, cui tenentur Prælati occurrere. 1

At verò dubium est, an personæ priuatæ saltem ex charitate teneantur ad publicam correctionem. Duplex est sententia. 2

Prima tenet, etiam personas priuatas teneri publicè reprehendere peccantem publicè, & in conspectu populi, vt aliorum scandalo consulant; cum hac tamen moderatione, quòd si peccatum publicè commissum non est immediatè contra diuinum honorem, non tenentur ad id cum notabili damno; si verò sit immediatè contra diuinum honorem, vt blasphemia, quæ grauiter læderet diuinum honorem, vnde adstantes ansam Deum contemnendi sumerent: tunc etiam cum graui damno tenentur publicè reprehendere. Hanc affirmat Sotus *vbi suprà,* & confirmatur ex Conc. Lateran. sub Leone X I. vbi dicitur, quòd audientes blasphemos, tenentur illos grauiter obiurgare, & iudici sæculari, vel Ecclesiastico intra triduum denunciare. Idem docet etiam Sotus *lib. 1. de nat. & grat. cap. 2. a. vers. dicamus, & lib. 2. de iust. quæst. 3. artic. 10. vers. hoc tamen.*

3 Altera sententia tenet, non esse peccatum mortale in priuatis non corrigere publicè peccatores, vel blasphemos publicos; tum quia aliter scandalo consulere possunt: tum quia correctio, quæ ad commune bonum ordinatur, Prælatorum est, vt docet D. Thom. *suprà, q. 33. art. 3.* Hanc tenet latiùs probans Nauar. *corol. 56. n. 610.* docet tamen idem Nauarr. *sum. Lat. cap. 12. n. 83.* teneri saltem secretè corrigere, licèt non esset spes emendæ, sed de hac re latè dixi *lib. 2. summæ, cap. 32. n. 46. & 47.*

CAPVT IV.

De reo.

MVlta, quæ *hic* dici possent de reo, partim dicta sunt *suprà cap. 3. de inquisitione,* partim *lib. 3. summæ, cap. 6. & 7.* & alia, quæ ad appellationem pertinent, tractata sunt *hoc eod. lib. 3. cap. 1.* vbi latè diximus, quando licet reo appellare, & iudici illam admittere, & ad id teneatur; quare solùm hic dicenda restant, quæ sequuntur.

SVMMA

Svmmarivm.

Dvbivm I.

An reus accusatus possit licitè petere ab accusatore, vt ab accusatione desistat, etiam dato sibi ob hoc pretio.

1 Varij sunt dicendi modi, quidam dicunt accusatorem peccare mortaliter, qui in causa criminali potens legitimas probationes afferre, ab accusatione desistit, quia in rempublicam delinquit, cuius bono expediens est criminum punitio: at in causa ciuili posse liberè desistere; quia ibi tantùm intenditur acquisitio iuris ipsius actoris: at iuri suo quiuis renunciare potest. Ita D. Anton. 2. *p. tit. 1. cap. 19. §. 5.*

Alij absolutè dicunt; peccare accusatorem desistentem ab accusatione, & ex consequenti dantem aliquid ei, vt desistat. Ita D. Thom. *suprà quæst. 68. art. 3. corp. & ad 3.* Tabien. *verbo accusatio, num. 7. & verbo transactio, num. 2.* Armil. *verbo accusatio, num. 12.* 2

Hoc etiam dubium latè tractant Syluest. *verbo accusatio, quæst. 11.* & Nauarr. *cap. 25. num. 31. & 32.* vbi latè tractant, in quibus causis possit desistere. 3

Sed breuiter, quod ad præsens attinet, sit

Prima conclusio. Tunc tantùm peccatum est ab accusatione desistere, & ex consequenti hoc petere ab accusatore, quando accusatio erat de crimine reipublicæ pernitioso, quod tenebatur accusare. Ratio, quia cùm tale crimen probare possit, & accusare teneatur, non potest liberè ab accusatione desistere, tenetur enim bono communi consulere. Ita Sotus *lib. de sigillo, memb. 2. quæst. 5. conclus. 5. & lib. 5. de iust. quæst. 5. art. 3. ad 3.* & sic explicat D. Thomam, idem Sotus *memb. 2. quæst. 7. fine.* 4

Secunda conclusio. Si accusator accuset in causa propria, tunc absque vlla culpa potest ab accusatione desistere, & reus potest id ab ipso petere, etiam pretio ad id oblato. Ita Sotus *vbi supra*, & patet ex praxi recepta. Ratio, quia vnicuique liberum est iuri suo cedere, ac propriam iniuriam remittere; & hoc est pretio æstimabile. 5

Tertia conclusio. Supremus Princeps potest iusta de causa, & modò citra scandalum fiat, vel à principio abolere accusationē, vel impedire accusatorem, ne illam prosequatur, siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata, dummodo alia via restituantur damna, v. g. si qui petitur damnandus morte, sit valdè necessarius Reipublicæ: patet, quia talis Princeps potest in lege dispensare, & expedit tunc bono communi, vt dispenset. Ita Sotus *d. concl. 5.* & Caietan. *2. 2. q. 68. circa art. 3.* & vterque addit, hoc non posse iudicem inferiorem nisi iuxta Caietanum ex epikeia, vbi ad Principem non esset recursus. 6

Dvbivm II.

An licitum sit appellare ad superiorem, eo quòd habeat contrariam opinionem, vel quia fauore aliquo ductus differet sententiam, vel mitiùs puniet.

Sit prima conclusio. Quando sententia inferioris iudicis dubitatur an sit iusta, vel an sit lata secundùm probabiliorem sententiam, licet appellare spe obtinendæ æquioris sententiæ. Ratio, quia finis tunc licitus est, & sententia non est clara, nec certum, quòd iusta sit. Ita Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 9. art. 3. vers. sed & circa*, & quidam recentiores docti. 1

Secunda conclusio. Quando reus certò cognoscit iustè esse condemnatum, & secundùm probabiliorem sententiam, non licet appellare. Ratio, quia fit iniuria iudici iustè condemnanti, & absque causa eius differtur sententia, & reipublicæ ad quā maximè spectat puniri delicta. Sotus *ibi*, dicens esse peccatum suo genere mortale. Corduba *quæst. 69.* & multi iuniores Magistri. Imò talis tenetur restituere omnia damna, Nauarr. *ibi*, & præfati Magistri. Et quòd sit peccatum mortale appellare 2

non ex confidentia causæ iustæ, sed ad differendum senteotiæ exequutionem, docent D. Ant. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. §. 6. *fine*. Nauar. *cap.* 25. *n.* 39. Angel. *verb. appellatio, n.* 15. Alcozer *in summa, cap.* 26. *vers. el actor.* Cordub. *suprà*, & alij. Dicunt tamen quidam recentiores docti intelligi in ciuilibus, nam in criminalibus appellare cum spe alicuius remissionis pœnæ, maximè ad arbitrium sui Aduocati, noo statim est damnandum ad mortale. Dicunt etiam alij iuniores Magistri, quòd licèt appellare non liceat vbi sententia est iusta: at supplicare ad eundem iudicem in supremis tribunalibus fas est, vt temperet rigorem, & placet vtraque limitatio.

DVBIVM III.

An reus, contra quem extant legitimæ probationes, possit torqueri, vt si fateatur, negetur ei appellatio.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit id licere. Ratio, quia aliàs sequeretur graue reipublicæ damnum, si hac via non tollerentur occasiones iniustè appellandi. Hanc tenent Bald. Alex. Immola, quos refert Anton. Gom. & Nauar. *vbi infrà*, & hanc sententiam tribuit Nauar. Magistro Soto *lib. de secreto, memb.* 1. *q.* 7. sed non dicit eam expresè, sed rantùm dicit *ibi vers. & postremò*, conuictum per legitima testimonia, non posse crimioaliter damnari, donec confiteatur. Vnde apertè sequitur, posse secundùm ipsum torqueri, vt confiteatur, vt vel sic damnari possit. Gregor. Lop. *l.* 20. *vers. si çieren, tit.* 9. *part.* 2. dicit fortè illam legem fauere huic sententiæ; sed nil definit ipse.

2 Secunda sententia tenet, id non licere. Ratio, quia tortura inuenta est in defectum probationum. Item, quia ius illi concedit in eo casu appellationem: ergo iniustè iudex hac vi vtitur, vt illi appellationem neget. Item, quia expresè cauetur in iure, ne tortura adhibeatur, nisi quando legitimis probationibus veritas constare non potest. *l. edictum, vers.* 1. *ff. de quæst. & l.* 1. *in fine, eod. tit. & l. quoties. C. de quæst.* Ita tenent Curtius, Angel. Ioan. Igneus, Ariminensis, Andreas Isernia, Hippolytus, Ludou. Carter. quos refert, & sequitur Couar. *lib. pract. cap.* 23. *n.* 5. dicens esse falsam, & manifestè iniquam sententiam oppositam. Item tenent plures, quos referunt, & sequuntur dicentes esse communem sententiam, Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 13. *n.* 20. *per totum*, & maximè *in fine illius numeri*, & Nauar. *cap. inter verba, corol.* 64. *à num.* 771. *vsque ad* 774. Iulius Clar. *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *fin. q.* 64. Sit

3 Prima conclusio. Conuictus testibus potest optimè torqueri ad detegendos socios criminis in casibus, quibus potest quis interrogari de sociis. Conclusio est certissima. Ita Iulius Clarus, & Couar. 59. *vbi suprà*.

4 Secunda conclusio. Reus conuictus si torqueatur, tenetur sub culpa mortali respondere veritatem. Ratio, nam etsi iniquè torqueatur, at instè interrogatur. Ita dicens esse conclusionem certissimam Couar. *vbi suprà*. Salzedo *pract. crim. cap.* 116. & aliqui recentiores Magistri.

5 Tertia conclusio. Nullo modo licitum est iudici torquere reum conuictum hac sola de causa, vt si confiteatur, appellationis auxilium auferat. Ita Doctores secundæ sententiæ, & patet ex fundamento eius.

Quarta conclusio. Si reus sic conuictus confiteatur crimen tormento, talis confessio est nulla, licèt postea eam ratificet; quare ea non obstante potest appellare. Ratio, quia confessio talis est per iniuriam exorta, & ex his, quæ ipse iudex per iniustitiam extorsit, procedere nequit. Anton. Gom. *vbi suprà, & eod. cap. num.* 25. *vers. quintò infero*, & plures alij, vt habes *suprà cap.* 3. *de inquisitione, dub.* 13. 6

Quinta conclusio. Licèt quidam, quos referunt Couar. & Anton. Gom. censeant, quòd si reus conuictus torqueatur, & neget delictum in tormento, sit absoluendus, quia probationes, quæ contra eum extabant, eneruantur, & eliduntur: at probabilius est non amittere vim probationes; tum quia vtile non vitiatur per inutile. *l.* 1. §. *sed si mihi. ff. de verb. obligat.* Item, quia aliàs in potestate iudicis ignorantis esset reum culpabilem à legis pœna liberare, & sic respublica detrimentum pateretur. Ita Couarr. *d. n.* 5. *in fine primæ conclusionis*, Anton. Gom. *d. n.* 20. *vers. sed aduertendum*. Olanus *in concordia iuris, littera T, verbo tortus, num.* 29. Auendaño *in Dictionario lit. T, verbo tortura, conclus.* 12. Gregor. Lop. *l.* 26. *tit.* 1. *part.* 7. *vers. ni las.* 7

Vltima conclusio. In aliquo casu posset prior sententia *suprà* posita admitti, scilicet quoties iudex ex circunstantiis viderit reum ita conuictum esse, vt reipublicæ expediat statim non admissà appellatione publicè puniri, & ipsum iniquè, ac per calumniam nolle confiteri veritatem, vt appellatione proposita differat iustam criminis punitionem: tunc licitè potest eum torquere, vt vel sic confiteatur scelus, & negata sibi appellatione damnetur. Ita Nauar. *d. num.* 774. & videtur approbare Couar. *vbi suprà*, & multi docti Magistri, intelligendo, quando aliàs sententia erat iustissima, & non habebant causam appellandi. 8

DVBIVM IV.

An proprium confessus crimen appellare possit.

CErtum est, conuictum testibus simul, & confessum non posse appellare, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus; quare audiendum non esse à iudice sententiam pronunciante, nec ab eo, ad quem appellat. *l.* 2. *C. quorum appell. non recip.* & *ibi* omnes, teste Couar. *lib. pract. cap.* 23. *n.* 5. *initio conclus. primæ*. vbi alios refert pro hoc, & idem tenet ipse *ibi, & in fine illius conclusionis*, asserit Decium hoc limitare, nisi conuictus, & confessus aliquam causam exponat appellationis, vt confessionem fuisse factam ex errore, vel testes falsum deposuisse; sed Couar. dicit hanc limitationem non esse vero consonam. Sit 1

Prima conclusio. Confessus tantùm, etiam si testibus conuictus non sit, nec in ciuilibus, nec in criminalibus regulariter ad appellandum admittitur. *cap. cùm speciali*, §. *porrò, de appellat. & cap. Romana*, §. *sin autem, de appell. in* 6. & tenent plures, quos refert, & sequitur Couar. *d. n.* 5. *conclus.* 2. dicens, secundùm omnes istos esse hoc intelligendum, nisi confessus exponat causam expressim, quæ appellationem iustificet, tunc enim admittenda est. 2

Nota circa hoc vsum forensem apud Hispanos, & ferè toto orbe Christiano hactenus obtinuisse, vt in criminalibus, quoties corporalis pœna est infligenda, appellatio non admittatur ad exequutionem pœnæ impediendam, siue quis damnetur ex propria confessione, siue testibus tantùm fuerit 3

conuictus.

conuictus. Ita refert Couarr. *ibi*, dicens se non posse probare hunc vsum, nec iure probari posse.

4 Secunda conclusio Aliqua sunt crimina, in quibus appellatio non est admittenda, siue quis fuerit tantùm professus, siue conuictus tantùm; quæ referuntur *l.* 2. *C. quorum appellatio non recip.* & *l.* 16. *tit.* 23. *part.* 3. ita Couar. *vbi suprà*, addens in omni causa eum, qui ex confessione damnatus fuerit, etiamsi non audiatur appellans à iudice inferiori, audiendum tamen esse à iudice superiori, ad quem appellauit. Ita etiam tenent plures, quos refert *ibi* Couarr.

Dubium V.

De tortura rei.

1 Latè de hac re *suprà cap.* 3. *de inquisit. dub.* 16. egimus, nunc hic duo disputanda supersunt. Alterum est, an eo casu, quo noua non superueniunt indicia (tunc enim certū est posse repeti torturam, vt *ibi* dixi.) verùm indicia priora, ex quibus tortus est, erant grauissima, & vrgētia, an possit iterum torqueri? Communis sententia docet non posse, pro qua plures refert Ant. Gom. *tomo* 3. *variar. c.* 13. *num.* 26. Idem cum communi sentit Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 1. *num.* 2. At Anton. Gomez cum Bart. & Saliz. tenet posse iterum torqueri; sed communis sententia amplectenda est.

2 Alterum est, an reus, qui in tormento fassus est delictum, & postea ductus ad ratificandum, negat, possit iterum torqueri. Respondetur affirmatiuè: tum quia indicia non videntur purgata, nec sublata ratione negationis subsequutæ; tum, quia si isto casu tortura non posset repeti, materia torturæ esset frustrà, quia sciens non posse iterum torqueri, semper negaret post torturam, & nunquam ratificaret. Ita tenent plures, quos refert, & sequitur Anton. Gomez *ibi*, & idem disponit *l.* 4. *fine. tit.* 30. *part.* 7.

3 Sed quid si iste reus iterum tortus confiteatur delictum, & postea ductus ad ratificandum neget, an possit iterum torqueri. Anton. Gomez *vbi suprà*, *n.* 27. dicit non posse vltra tertiam vicem torqueri, ne fortè tormentis reus perimatur. Facit pro hac re Simanc. *lib. instit. tit.* 65. *num.* 75. & 76. vbi cum aliquibus docet plus quàm bis torqueri posse neminem. Et hæc sententia est verior.

Dubium VI.

Quid requiratur vt reus possit in carcerem trudi.

1 Nota primò, requiri, vt verè, & realiter constet delictum, vt homicidium, esse commissum. Quare dum denunciatur delictum, vel accusatur, iudex personaliter est iturus, vel saltè missurus officialem suum cum tabellione publico, vt constet delictum esse commissum. Ita Anton. Gom. *tomo* 3. *variar. cap.* 9. *num.* 1. referens plures auctores, & textus.

2 Secundò postquam constiterit delictum esse commissum, receptus est iudex summariam informationem, qua per depositionem testium probetur, quòd iste commiserit delictum. Quare summaria delicti informatio necesse est, vt præcedat capturam. Ita Anton. Gomez *ibi*, plures referens textus & Doctores, Bern. Diaz *pract. crim. cap.* 120. Simancas *lib. instit. tit.* 17. *n.* 1. Gregor. Lopez *part.* 7. *tit.* 29. *l.* 1. *vers. luego*, & in tali summaria informatione non debet reus citari, quia instrueret, vt fugeret. Ita Anton. Gomez, Gregor. Lop. *ibi*, & docetur *part.* 7. *tit.* 29. *per totum*.

3 Tertiò nota, quid sit ista summaria informatio, vt reus possit capi: dicitur enim summaria, quia ad illam faciendam sufficit vnus testis, licèt alias inhabilis, vt minor, seruus, consanguineus, &c. infamis, non tamen sufficeret ipsa pars offensa, quia in causa propria nemo est idoneus testis, *l. vnica*, *C. ne quis in sua causa*. Ita Anton. Gomez *d. n.* 1. vbi limitat hoc, nisi pars offensa hoc diceret in mortis articulo; tunc enim sufficit eius dictum ad capturam. Hoc idem asserit ipsemet Anton. Gomez *eodem tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 16. vbi addit latissimè probans, & plures referens, talem confessionem defuncti non sufficere ad torturam, licèt defunctus esset vir bonæ opinionis, & famæ, & ille, contra quem fit confessio, sit vilissimus, & infamis, *l. si quis in graui*, §. *si quis moriens*, *ff. ad Silan.* quæ lex hoc expressè probat, quamuis Angel. de Perus. & Hippolytus, quos *ibi* refert, dicant sufficere talem defuncti confessionem ad torturam, quando defunctus erat bonæ conditionis, & famæ, & delictum per alios verisimiliter probari nequit; sed hoc reprobat Anton. Gomez *d. n.* 16.

4 Quartò nota, quòd licèt regulariter sat sit summaria informatio ad capturam: at in criminibus, propter quæ si quis coniiciatur in carcerem, grauis sequitur ipsius infamia, vt crimine hæresis, non id sat est ad capturam, sed oportet sufficiens ad eam rem probatio antecedat. Simancas *vbi suprà*, *n.* 1. & 2. latè probans, ac plures referens. Nota tamen aliquos dicere quòd si captura à principio fuit illicita, si postea appareat delictum aliud, nequit pro illo retineri. Sic Salzedo *pract. crim. c.* 120. *lit. A.* & refert Bart. & alios. Sed contrarium est verius. Sic Gregor. Lopez *part* 7. *tit* 29. *l.* 1. *vers. luego*, Sozinus *consil.* 113. *fine*, agit in diuerso casu Lopez ab eo, quem tractat Salzedo, & ita vtraque sententia videtur vera Consule Bartolum. Qua verò maturitate sit facienda informatio, quando Clerici capiuntur, vide *infrà*, vbi de ordine procedendi contra regularem *dub.* 2.

5 Vltimò nota ex Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. cap.* 9. *n.* 3. vbi plures & leges, & auctores ad hoc refert, quòd licèt regulariter nemo possit capere delinquentem propria auctoritate, nisi iudex vel alius de mandato eius, at si reperiatur delinquens in flagranti delicto, potest ipsum capere quiuis officialis, & ducere ipsum ad iudicem: immo & pars offensa, & ille cuius interest, imò quilibet priuatus de populo. Hoc autem limitat Florianus *de delicto publico*, quòd accusare potest quilibet priuatus, iuxta *suprà* dicta *c.* 1. vbi de accusatione: non autem in delicto priuato, quia cùm personæ priuatæ non liceat accusare de hoc delicto: ergo à fortiori, nec capere propter illud. Sed Anton. Gomez defendit etiam procedere in delictis priuatis. At verior est sententia Floriani. Sunt etiam (vt notat *ibi* Anton. Gomez) quædam delicta specialia, in quibus quilibet priuatus potest capere delinquentem, licèt non sit in flagranti delicto, debet tamen iudici illum præsentare infra 20. horas, quæ delicta numerantur *l.* 2 *tit.* 29. *part.* 7.

Dvbivm VII.

An liceat damnato iustè ad mortem, si possit fugere, non illata vi custodibus, nec effringendo carceres, vel rumpendo vincula, effugere è carceribus; & similiter an aliis vinctis iustè, qui nec morte, nec corporali supplicio damnati sunt; liceat fugere.

1 Circa primum duplex est sententia.

Prima tenet, non posse fugere: tum quia grauis iactura sequetur custodibus carceris; tum quia ad mortem damnati, ex consequenti ad carceres damnati sunt; at damnati ad carceres nequeunt fugere: ergo. Ita tenent Panorm. *cap. 1. de testib. cogend. n. 3.* Bart. *l. relegati, ff. de interdict. & relegat.*

2 Secunda sententia tenet, talem damnatum posse fugere, si absque vi illata custodibus possit. Ratio, quia iste non damnatur ad manendum in carcere, nec ad agendum aliquid ex quo mors ei subsequatur, sed tantùm ad patienter sustinendum mortem sibi illatam, *l. 1. ff. de bon. corũ, qui sibi mort.* Item, quia licèt inde sequatur damnum custodibus, id non imputatur reo fugienti, cùm operam rei licitæ dederit, & hoc damnum per accidens sequatur, & hæc sententia tanquam certa tenenda est; & opposita vt omnino improbabilis reiicienda. Ita tenet D. Thom. *2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* Caiet. *ibi dubitat. 1.* Couar. *lib. 1. var. cap. 2. num. 10. & 11.* Anchar. & Imnol. *Clement. pastoralis, de re iudic.* Driedo *de lib. Christ. pag. 226.* Archid. *cap. cùm homo, 23. quæst. 5.* Maior. *4. dist. 15. quæst. 22.* Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 4.* Simancas *lib. instit. tit. 16. n. 26.* Almainus *tract. de suprema potest. laica, q. 3. cap. 1.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 19. §. 6.* Viguer. *lib. instit. cap. 5. §. 2. vers. 6.* Alcozer. *summa, cap. 26. fine,* Syluest. *verb. fugere, n. 1.* Rosella *ibi, num. 1.* Tabien. *verbo accusatio, num. 10.* Armil. *verb. carcer, num. 3. & verb. accusatio, n. 15.* Nauarr. *cap. 25. n. 38. & cap. 17. n. 101.* Corduba *summa, q. 195.*

3 Hinc infertur, minus benè sensisse quosdam asserentes, damnatum ad mortem, vel mutilationem pro peccato occulto, non peccare si fugiat è carceribus; si verò pro peccato manifesto, peccare, non tamen teneri redire ad carceres. Ita tenet Anton. de Butrio, quem refert, ac sequitur Angel. *verb. fugere, n. 1.* Sed hanc limitationem reprehendunt Syluest. Rosel. Tabien. *vbi suprà,* Nauar. *cap. 17. num. 102.*

4 Secundò infertur, minus benè sensisse Maiorem *vbi suprà,* dicentem, non licere capto iustè fugere, etiam ad mortis periculum euadendum, vbi ex ea fuga custodi sequeretur præiudicium aliquod, vt quòd iudex eum puniret pro neglecta carceris custodia: sed fallitur, vt patet ex ratione posita, & ita eum reprobant Couar. *vbi suprà, n. 11.* Sotus *vbi suprà, vers. at verò.* Caiet. *vbi suprà,* Driedus *suprà fol. 227.* Nauar. *vbi suprà;* dicentes talem non teneri restituere damnum inde sequutum custodi carceris, quia iure suo vtitur, & sibi imputet custos, quòd negligenter carcerem custodierit.

5 Tertiò nota, quòd licèt iudex præcipiat reo damnato ad mortem, ne è carceribus fugiat, potest adhuc fugere. Ratio, quia iudex non habet potestatem præcipiendi reis, vt mortem expectent, si effugere queant, sed tantùm, vt mortem sibi illatam patienter sustineant. Ita Syluest. *verb. fugere, num. 1.* Viguer. *vbi suprà,* immò optimè Sot. *vbi suprà, vers. an verò,* defendit ferri non posse leges, sed esse iniustas, quæ decernerent, damnatum ad mortem damnari simul vt in carcere maneat, licèt fugiendi copiam habeat; quia non potest quis beneficio fugiendi priuari, quando ad supplicium destinatur corporale, licèt contrarium teneat Caiet. *vbi suprà ad 2. dubit.* vbi sustinet, quòd si iuris ordò haberet, vt damnatus ad mortem, censeretur damnatus ad carcerem, non posset sic damnatus fugere. Cum Soto tenet Castrus *lib. 2. de lege pœnal. cap. 3. corol. 5.*

Vltimò infertur, eum qui quæritur, vt iustè in carcerem trudatur, licitè fugere posse; at non posse vim inferre iustitiæ ministris dum ipsum capere volunt: patet, quia iustè captus fugere potest, at non vim inferre custodibus; quia ex parte ipsorum bellum est iustum: ergo. Ita Sylu. *verb. fugere, n. 1.* Angel. *ibi, n. 2.* Nauar. *cap. 25. n. 38.* Nota tamen cum Soto *vbi suprà, vers. quòd si vrgentius,* quòd is, qui custodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret, vim faceret, non tamen si eum, dum se teneret, post se fugiens traheret. 6

Dvbivm VIII.

An vinctus non damnatus, nec damnandus ad pœnam sanguinis, vel mutilationis, sed ad aliam punitionem, aut ad debita soluenda, vel pœnam pecuniariam, possit licitè fugere.

Dvplex est sententia. 1

Prima tenet non posse. Ratio, quia id peculiare ius est damnandi pœna sanguinis vt vitam, vel membrum tueatur. Ita Armil. *verb. accusatio, n. 16. & verb. carcer, n. 3.* Tabien. *verb. accusatio, n. 10.* Anton. à Butrio, quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. fugere, n. 1.* Angel. & Rosella *eod. n. 1.*

Secunda sententia tenet oppositum. Sit 2

Prima conclusio. Vinctus propter crimen, ob quod damnandus est, vel iam est damnatus ad quoduis supplicium corporale, vt verbera, &c. fugere potest. Patet, quia in his tantùm damnatur quis, vt patiatur. Ita Caiet. *2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. dubitationem, fine.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 4. vers. an verò.* Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol. 226.* Nauar. *cap. 25. num. 38.* 3

Secunda conclusio. Etiam quando reus non est damnandus ad pœnam corporalem, sed ad debita soluẽda, vel est damnatus ad pœnam pecuniariam, probabilius est, quòd possit fugere cum animo soluendi debita cùm primùm possit, & satisfaciẽdi fideiussoribus omne damnum subsequutum. Ratio, quia ius habet propriam libertatem consequendi, & dãna creditoribus illata, vel fideiussoribus compẽsare vult, vbi primùm potuerit. Nauar. *vbi suprà.* 4

Dvbivm IX.

An liceat reo carceres effringere, vel perforare, vinculáque disrumpere, vt sic effugiat.

Ratio dubitandi est, quia infert reipublicæ damnum, & etiam aliis, quia vincti ob æs alienum, quod debent, fugient. Item, quia carcerum effractoribus pœna mortis iure taxata est, quam non nisi pro grauissimo crimine licet inferre. Ita tenent Couarr. *lib. 1. var. cap. 2. num. 14.* Syluest. *verb. fugere, n. 1. & verb. accusatio, num. 16.* Henric. 1

Gand.

Gand. *quodlib. 9. art. 2.* Maior. 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 22. Almainus *trattat. de ſuprema poteſt. laica, quæſt. 3. cap. 1.* Simanc. *lib. inſt. tit.* 16. *num.* 27. & 28. Additque Couarr. ſic effringentem fores teneri reſtituere damnum, quod dedit, ſcilicet pretium vinculorum, vel carceris rupti. Item damnum quod intulit reipublicæ, vel priuatis ex ea effractione, cum alij pro criminibus, aut ære alieno capti fuerint.

2 Secunda ſententia tenet licere carceres effringere, & vincula rumpere. Ratio, quia cuicumque fugere licet, licet etiam ſe ab impedimentis citra violentiam expedire: at violentia non dicitur inferri inanimatis, imò nec brutis, quæ nec dominium, nec ius propriè dicuntur habere; ſicut qui auctoritate iudicis leonibus eſſet traditus, non diceretur vim iudici inferre, ſi leones interimeret, vt ſe tueretur. Ita tenent Sotus *lib. 5. de iuſt. q. 6. art. 4. verſ. quod ſi vrgentius.* Caiet. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 4. *ad* 3. & 4. *dubit.* Cordub. *ſumma, quæſt.* 199. Driedus *lib. 1. de libert. Chriſt. fol.* 216. Viguer. *lib. inſtit. cap.* 5. §. 2. *verſ.* 6. Armil. *verbo carcer, num.* 3. Alcozer *ſumma, cap.* 26. *fine,* Nauarr. *cap.* 25. *num.* 38. & *cap.* 17. *num.* 102. Idem tenẽt multi iuniores docti. Et hæc eſt probabilior ſententia. Vnde ad argumentum potiſſimum oppoſitæ ſententiæ, ſcilicet iſtum damnari pœna mortis, reſpondetur, vel leges præſumere vim illatam iuſtitiæ miniſtris, vel ſequutam ſententiam dicentem, non licere effringere carceres, quæ probabilis eſt.

3 Nota tamen, quòd ille, qui ſic egreditur, tenetur de damno dato directè, ſcilicet, ſoluere pretium vinculorum quæ rupit, vel parietis, quem fodit; ſicut ille, qui fugiens inimicum tranſit per ſata aliena, licet non peccet, tenetur tamen ratione rei acceptæ de damno ſatis illato, ita in præſentiarum. Sic Viguer. *vbi ſuprà*, & Sotus *ſuprà verſ. ſed arguis.* De damno verò ſequuto indirectè, ſcilicet ſi puniantur cuſtodes, vel fugiant alij vincti, & ære alieno grauati, non tenetur. Ratio, quia cauſa indirecta, & per accidens non eſt cauſa culpabilis, & obnoxia reſtitutioni, niſi quando poteſt, & tenetur vitare damnum; iſte verò non tenetur vitare damnum alienum cum tanto damno ſuo. Ita Sotus, & multi valdè docti recentiores Magiſtri.

Dvbivm X.

An ſit licitum conſulere vinctis, vt fugiant, vel effringant carceres, vel vincula rumpant, & ad id opem præſtare.

1 IN hac re duo ſunt certa.

Alterum eſt licere conſulere vinctis ob aliquod delictum, vel auxilium præſtare ſine violẽtia aliqua, & ſine ordine ad violentiam, vt fugiant: licere (inquam) iis, qui miniſtri iuſtitiæ non ſunt, his enim non licet, quia ex officio incumbit ipſis iuuare ad retentionem, & punitionem rei. Ratio, quia quod licet alteri facere, licet etiam ipſi conſulere, niſi officij munus obſtet. Ita Syluest. *verbo fugere, num.* 1. Angel. *ibi, num.* 1. Tabien. *verbo accuſatio, num.* 10. Sotus *lib. 5. de iuſt. quæſt. 6. art. 4. verſ. ſed arguis.* Caiet. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 4. *ad* 3. *dubitationem,* Driedus *lib. 1. de liber. Chriſt. fol.* 226. Armil. *verbo carcer, num.* 3. Couarr. *lib. 1. variar. cap.* 2. *num.* 14. Nauarr. *cap.* 25. *num.* 38. & *cap.* 17. *n.* 103. Corduba *ſumma, quæſt.* 195.

2 Nota tamen, quòd licèt hoc de ſe ſit licitum: at propter aliquam circumſtantiam poteſt eſſe illicitum, ſcilicet, ſi inde ſequatur ſcandalum aliis, vel quòd vinctus manebit in peccatis, & non corrigetur, vel quia alij audaciam ſument ad ſimilia delicta perpetranda. Ita nonnulli docti recentiores, & colligitur ex Nauarr. *d. n.* 103. vbi dicens licere auxilium præſtare ad fugiendum, limitat, ſi ſpes ſit reum abſque pœna vlla corporali corrigendum. Quare ad hoc quòd tale opus, vel conſilium ab omni peccato excuſetur, debent ceſſare ſimilia inconuenientia, & debet fieri aliquo bono fine, ſcilicet compaſſionis, vel charitatis, vel alterius virtutis. Ita Syluest. Angel. Tabien.

3 Alterum eſt non licere aliis carceres perforare, vel vincula rumpere. Patet, quia ſi domum priuatam non licet alicui perforare: ergo à fortiori nec domum publicam, ſcilicet, carceres. Item, quia hoc ius, eſt peculiare ipſius rei. Ita Caiet. Sotus, Driedus, Nauar. *vbi ſupra.*

4 At difficultas eſt, an liceat iis, qui miniſtri iuſtitiæ non ſunt, miniſtrare talibus vinctis limam, malleum, & alia inſtrumenta, quibus ipſi vincti poſſint rumpere vincula, vel carceres? Duplex eſt ſententia.

Prima tenet, id non licere. Ratio, quia ſtrquere, & parare viam ad fugam eſt ius peculiare ipſius vincti. Præterea rumpere eſſet aliis illicitum; ergo ad id cooperari miniſtrando inſtrumenta. Ita Sotus *vbi ſupra,* & Nauarr. *cap.* 25. *num.* 38. putat hanc in rigore veriorem.

5 Secunda ſententia tenet id licere. Ratio, quia id non eſt rumpere, quod eſt aliis illicitum, ſed eſt dare media ad faciendum rem licitam, & illi, cui eſt licita. Ita Caiet. & Armil. *vbi ſupra,* & apertè innuit Driedus *vbi ſuprà*, & tenent multi iuniores Magiſtri, quorum aliqui dicunt, quòd tenerentur reſtituere damnum, quando reus non reſtituit. Quare hæc ſententia eſt amplectenda.

6 Sed quid dicendum de vinctis non propter aliquod delictum.

Sit concluſio. Quando vinctus eſt obligatus ad debita ciuilia, propter quæ ſoluenda detinetur in carcere, ſi ex fuga ſequatur, quòd talia debita non ſolueret, tunc non licet dare illi conſilium, vel auxilium, vt fugiat: & qui fugæ cauſa eſſet, teneretur creditori reſarcire damnum. Ratio, quia creditor habet ius recuperandi bona ſua hac via, & ſic, qui eum impedit, violat iuſtitiam commutatiuam, facitque illi iniuriam. Item, quia ſi quis propter metum, & coactionem iuſtè illatam vellet reſtituere, & alius doceret ipſum modum, quo excuſaretur à debita reſtitutione, teneretur ipſe reſtituere: ergo ſimiliter conſulens fugam, propter quam vinctus excuſatur à debita reſtitutione, tenetur reſtituere. Quando verò non excuſatur à reſtitutione propter fugam, quia non habet vnde ſoluat, nec alium, qui pro ipſo ſoluat, vel quia extra carcerem etiam ſoluet, non eſt peccatum iuuare ad fugam. Ita Nauar. *cap.* 17. *num.* 101. Idem Platea, quem refert, ac ſequitur Angel. *reſtitutio* 1. *verbo fugere.* Perez *lib. 8. ordinam. tit.* 17. *fol.* 345. *verſi. fugeran.* Idem quidam recentiores Magiſtri, qui in ſuis ſcriptis notarunt, idem eſſe dicendum de aliis obligationibus, ad quas ex iuſtitia tenetur vinctus, vt ſi teneatur ad ſeruitium alicui domino, vel fideiuſſoribus, ad ſeruandos eos indemnes, ſi ex fuga ſequatur iniuſtitia, & læſio contra has per-

sonaștunc videtur noo esse licitum consulere fugam, nisi alia via prouideatur, quomodo illis satisfiat.

DVBIVM XI.

An religiosis liceat fugere à carceribus suorum Prælatorum.

1 SIt conclusio. Religiosi, qui iustè capti sunt, & in carcere, vel custodia suotum Prælatotum detenti, fugete non possunt, oec à talibus locis sibi præfixis eaire. Ratio, quia per religionis vota priuarunt se naturali libertate, quam habebant fugiendi, & se obligatunt in castris ad voluntatem suorum Prælatorum manere. Ita Armilla *verbo accusatio, num.* 19. Caiet. 2.2.*quæst.*96.*art.*4. *ad* 2. *dubitat. fine.* Salzedo *pract. crimin. cap.* 137 *lit. B.* Nauar. *cap. statuimus, num.* 63. limitant Nauar. & Salzedo, cùm licèt pœna carceris iusta sit, at modus exequendi est valde iniustus, & à charitate Christiana valde alienus, & *ibi* proponunt exempla.

DVBIVM XII.

An damnati ad carcerem perpetuum, vel temporalem fugere possint.

1 ALiqui dixerunt posse, quia ea pœna iniusta est. Ita Angel. *l. in eos, de custodia reorum.* Paris à Puteo *de syndicatu, cap. qualiter autem, fol.* 31. Nihilominus tenendum est talem oon posse fugere; quia vnusquisque tenetur sententiæ iustæ parere, & quando illa sententia noo requirit alterius exequutionem, per se, & sine eaequutione, & coactione alterius tenetur obedire. Quare cùm pœna carceris, sicut & pœna eailij, alterius exequutionem non poscat, tenetur per se obedire, & sic fugere noo potest. Ita Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *num.* 14. Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. cap.* 15. *fol.* 227. Salzedo *pract. crim. cap.* 137. *lit. B.* Nauar. *cap. statuimus, num.* 63. Armil. *verb. accusatio, num.* 16. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 4. *vers. superest autem, & vers. an verò.* Caiet. 2.2.*quæst.* 69.*art.*4.*ad* 2.*dubitat.* Vasq. 1.2. *quæst.* 96.*art.*5. *disp.* 174. *cap.* 1. *num.* 10. Manuel *de ordin. iudiciorum, cap* 14. *num.* 3. Sairus 2. *tom. casuum lib.* 12. *cap.* 18. *num.* 8. & ratio oppositæ sententiæ falsum assumit; quia tam secundum ius canonicum, quàm ciuile licet ad carceres damnare. Ita Couar. *vbi suprà*, & Syluest. *hæresis* 2.§.9.

2 Nota esse satis probabile, quòd quando carcer est perpetuus, & strictus, non qualem habent coodemnati à sancto Inquisitionis officio ad carcerem perpetuum, ita vt per totam ciuitatem deambulare possint, possunt fugere, quia est dura seruitus, sicut *infrà dub.* 18. dicam de damoatis ad triremes, vt seruus potest fugere. Ita multi docti iuniores Magistri, & Nauar. & Salzedo *vbi suprà*, dicunt clericum damnatum ad seruiendum perpetuò hospitali, non posse fugere, nisi remittatut sibi hæc pœna ab ordinario.

DVBIVM XIII.

An reus damnatus ad mortem, qui potest è carceribus fugere, teneatur ad id, vel possit in carceribus manere.

1 QVoad iustè damnatum duplex est sententia. Prima dicit peccare ni fugiat data sibi opportunitate, nisi tam graue scandalum, vel alia tam grauis necessitas offerretur, vt pro illa vitanda tóneretur, vel saltem licitè posset homo mortem subire. Ratio, quia quisque homo tenetur propriam conseruare vitam, nec illam licitè potest periculo exponere, nisi ex grauissima causa. Ita Castrus *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 3. *coroll.* 3. & quantum ad id, quòd talis peccet, nisi fugiat, tenet Victoria *relect. de homicid. num.* 29. & fauet D. Thom. 2.2. *quæst.* 69. *art.* 4. *ad* 2. vbi æquiparat hæc, damnatum ad mortem non fugere, cùm possit: & damnatum vt fame pereat, non sumere cibos sibi oblatos, sed hoc reputat illicitum: ergo & illud.

2 Secunda sententia, & vt certa tenenda est; damnatum iuste ad mortem, non teneri fugere, licèt possit, sed posse ea bono fine in carcere manere, scilicet vt pro delicto suo iustas det pœnas, & reipublicæ satisfiat. Ratio, quia iste actus, scilicet *non fugere*, directè, & ea sua natura non tendit ad mortem, nec ex se est malus, aliàs nunquam licetet, etiam martyribus: ergo si bono fine fiat, bonus est. Ita teoent Syluest. *verbo fugere, num.* 2. Angel. *ibi, num.* 1. Tabien. *verbo accusatio, num.* 10. Simancas *lib. institut. tit.* 18. *num.* 30. Caiet. 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. *ad* 1. *dubit.* Maior. 4. *dist.* 15. *quæst.* 22. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 2. *num.* 8. *& num.* 10. *corol.* 6. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 4. *vers. at verò ratio, & vers. in eadem solutione*, vbi etiam addit scelerosum hominem posse expectare Prætorem venientem ad se capiendum. Nec D. Thom. contrarium sentit, oam (vt optimè dicit Couar. *d. num.* 10. *corol.* 8.) non æquiparat D. Thom. illa quoad omnia, sed tantùm quoad hoc, quòd sicut damnatus vt fame pereat, non est damnatus vt cibum non sumat, sed illum sibi oblatum sumere potest; ita damnatus ad mortem, nòn est damnatus vt faciat aliquid, ex quo mors sequatur, & ita potest è carcere fugere.

3 De iniustè verò damnato ad mortem Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *num.* 7. & Maior. 4. *dist.* 15. *q.* 22. dicunt teneri fugere si possit. Ratio, quia tenetur vitam suam conseruare, quia iniustè priuari vult. At Sotus *vbi supra, vers. igitur vt ad ipsum*, sub dubio dicit se nescire, an possit manere in carcere ea causa iusta, scilicet, vt specimen patientiæ eaemplo Christi præberet, quando vita eius non esset reipublicæ valde necessaria.

4 Sit tamen conclusio. Iniustè damnatus ad mortem, si causam aliquam habeat rationi consonam, vt exercendæ alicuius virtutis, scilicet charitatis, vel professionis fidei, aut exempli fortitudinis, vel patientiæ, dummodo finis bonus sit notabilis vtilitatis, & probabiliter æstimetur futurus, tunc licitè potest in carcere maoere, & patienter mortem expectare. Ita quidam docti Magistri, & in hanc propendit Sotus *vbi suprà*, nec videtur esse contrarius nobis Couar. nam *eodem cap.* 2. *num.* 10. *corol.* 7. doeens fortè esse peccatum mortale iniustè damnatum non fugete, limitat quando ea nulla causa iusta manetet in carcere. Et probatur, quia istud opus non est de se illicitum etiam in damnato iniustè: vt patet in Christo, & martyribus; ergo si bono fioe fiat, est licitum. Item, quia causa indirecta noo imputatut ad culpam, nisi cùm quis potest, & tenetur vitare: sed homo non semper tenetut vitare mortem iniustam, quia licet vitam exponere pro quacumque virtute, & etiam

pro

pro amicis, vt docet Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 1. artic. 6.* ergo.

Dubium XIV.

An reo damnato ad mortem famis, liceat abstinere à cibo.

1 IN hac re aliqua sunt certa.

Primum est licere omnibus, nisi specialiter prohibiti sunt, vt sunt ministri iustitiæ, porrigere cibos tali damnato, vt fame pereat, non tamen ad id teneri. Ratio, quia ille talis non est simpliciter in extrema necessitate; sed est constitutus in illa secundùm ordinem iuris, quo priuatus est iure, quod habebat, vt sibi subueniretur. Ita D. Thom. *2. 2. quæst. 31. art. 1. ad 3.* Caiet. *2. 2. quæst. 69. art. 4. ad 8. dubium.* Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 4. vers. in eadem solutione.* Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol. 227.* Armil. *verbo accusatio, num 21. verbo carcer, num. 4.*

2 Secundò est certum, licere tali damnato cibos sibi oblatos edere. Ratio, quia damnatus non est, vt famæ se consumat: ad hoc enim non potest quis iustè damnari, sed vt subtracta sint sibi alimenta per iustitiæ ministros. Ita D. Thom. *2. 2. q. 69. art. 4. ad 2.* Caiet. *ibi*, Sotus, Armil. Driedus *vbi supra*, Castrus *lib. 2. de lege pœnal. cap. 3. corol. 3.* Couar. *lib. 1. variar. cap. 2. num. 10, in principio*, Angel. *verbo fugere, n. 1.* Tabien. *verbo accusatio n. 10.* D. Anton. *2. part. tit. 1. cap. 19. §. 6.* Viguer. *lib. instit. cap. 5. §. 2. vers. 6.*

3 At dubium est, an sic damnatus teneatur cibos sibi oblatos sumere, vel possit ex iusta causa, scilicet, vt mortem, quam iustè meretur, patiatur abstinere à cibis, & permittere se mori. Duplex est sententia.

4 Prima dicit teneri edere. Ratio, quia abstinere omnino à cibis, est actus omnino, & directè ad mortem tendens; ergo nulla ratione potest esse licitus. Ita videtur apertè sentire D. Thom. *2. 2. quæst. 69. art. 4. ad 2.* & ita tenent Caiet. Armil. Couarr. Driedus, Castro *vbi supra.* Victoria *relect. de homicid. num.* 28. Nauarr. *cap. statuimus, 19. quæst. 3. num. 63.*

5 Secunda sententia dicit, non teneri edere. Ratio, quia hoc nō est directè se occidere, sed indirectè, & reductiuè: at causa indirecta non est culpabilis, nisi quando potest, & tenetur vitare; iustè autem damnatus ad mortem non tenetur illam vitare, vt dixi *dub. praeced.* ergo. Ita Tabien. Angel. *vbi supra*, Maior. *4. dist. 15. quæst. 22.* & hoc, vt probabile, sequitur Sotus *vbi supra, & in vers. igitur, vt ad ipsam*, & exponit S. Thomam, qui oppositum videtur docere. Item, vt probabile sequuntur quidam iuniores docti Magistri. Et hæc sententia tenenda est.

Dubium XV.

An licitum sit reo obedire ministris iustitiæ, ascendendo locum supplicij, & alia similia faciendo.

1 PRima conclusio. Si illa, quæ iudex, vel minister eius præcipit, vel petit à reo, sunt directè cooperari ad mortem eiusdem damnati, vt quòd se iuguler, mergat in flumine, venenum bibat, se mutilet, non est licitum reo obedire. Ratio, quia præceptum est de re in se illicita, & iniusta. Ita Caiet. *2. 2. quæst. 69. art. 4. ad 7. dub.* Castrus *lib. 2. de lege pœnal. cap. 3. corol. 3.* Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 4. sub finem.* Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol. 227.* Quòd non liceat se iugulare, quia potest fieri per alium, bene tamen venenum sumere, tenent Vict. *relect. de homicid. num. 30.* Cordub. *lib. 1. quæst. 9. 36. ad 3.* & est valde probabile.

Secunda conclusio. Si aliqua non periculosa iuberent, vt quòd reus se verberaret citra mortis periculum, est licitum, & tenetur exequi, vt cōtingit in religionibus. Castrus *ibi.* Idem Nauar. *cap. statuimus, 19. q. 3. n. 63.* & ponit exemplum, vt ieiunare, orare, abstinere ab aliquo genere cibi, vel potus. Idem Sotus *1. de iust. quæst. 6. art. 6. conclus. 5.* quando supplicium esset ex illis, quæ homines ipsi solent sumere, religionis, aut pœnitentiæ gratia. item tenetur quis damnatus exequi in se pœnas, quas earum natura dictat, vt ipsemet exequatur, vt peregrinatio, exilium, habitatio in certo loco. Sic Driedus *de libert. Christ. fol. 226.* Couarr. *4. decr. 2. p. cap. 6. §. 8. n. 10.* Capua *lib. 2. decis. cap. 11. n. 30.* 2

Vltima conclusio. Si illa, quæ reo præcipiuntur, sunt indirectè solùm, & per accidens ordinata ad mortem, vt sunt furcam ascendere, collum parare, linguam extrahere abscindendam, & similia, licitum est obedire, quia hæc non directè tendunt ad mortem. Sotus *ibi*, Couar. *lib. 1. var. c. 2. n. 10. corol. 5.* Victoria *d. n. 30.* imò tenetur, vt bene Medina *1. 2. q. 96. art. 4. fol. 883.* 3

Dubium XVI.

An vinctus, qui promisit, vel iurauit se rediturum ad carcerem, teneatur redire.

ALiqua sunt certa.

Primum est, quòd si iustè captus, dimittatur iuramento, vel fide præstita de redeundo, tenetur redire, quamuis verisimiliter sciat mortis periculo se exponere, quia morte damnabitur. Ratio, quia promisit, vel iurauit rem licitam nulli iniuriosam: ergo obligat promissio, vel iuramentum. Ita tenent Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol. 226.* Card. Anchar. Ioann. Andr. Panormit. Batt. Albericus, Hippolytus, Aufrerius, Curtius, Præpositus, quos refert & sequitur Couar. *lib. 1. var. cap. 2. num. 8. vers. cæterum.* Maior. *4. dist. 15. quæst. 22.* Idem Couarr. *ibi n. 10. corol. 10.* glossa *Clement. Pastoralis, de sentent. & re iudic. vers. per violentiam.* Nauar. summa Hisp. & Lat. *cap. 12. num. 18.* Angel. *iuramentum 5. num. 37. & verbo carcer, n. 4.* Armil. *verbo accusatio, n. 20. & verbo iuramentum, num. 13.* Syluest. *verbo accusatio, quæst. vlt. & iuramentum, 4. quæst. 16.* Tabien. *verbo accusatio, num. 10. & verbo carcer, num. 2.* Ludouicus Lopez *lib. 1. instruct. cap. 42.* 1

Secundò certum est, quòd si promisit redire, absque iuramento tamen, & carcer sit iniustus, non tenetur. Ratio, quia promissio, vt sit obligatoria debet esse libera. Item, quia qui promisit latroni absque iuramento daturum se numos, ne ipsum occidat, non tenetur, & hoc à fortiori docent auctores statim citandi, dicentes non teneri redire, licèt iurauerit se rediturum. 2

At dubium est, an quando carcer est iniustus, & quis iurauit se rediturum, an teneatur redire si timet morte iniusta damnandum. Duplex est sententia. 3

Prima

Prima dicit non teneri redire. Ratio, quia materia iuramenti oon est res licita, sed temeraria. Item, quia iuramentum promissorium non obligat cum mortis periculo, quando deest iusta causa, qualis hîc esse non videtur. Ita glossa, Nauar. Tabien. *vbi suprà*, Angel. *verb. carcer, n.*4. Armil. *verb. accusatio, num.* 20. Syluest. *verbo accusatio, q. vltima.* Bald. Panorm. Ioan. Andr. Hippol. Curtius, Anchar. & omnes *d. Clement. Pastoralis*, vbi refert, & sequitur Couat. *vbi suprà, num.*7. Maior. 4.*dist.* 15.*quæst.*22. imò addit Couar. hunc grauiter peccare, si redierit, Sylua nuptialis, Ripa, quos refert, & sequitur Guttier. *de iuram.* 1. *p.cap.*57.*num.*26. & dicit peccare redeundo, Dueñas *regul.*393.*limit.*4.

4 Secunda sententia dicit, hunc teneri redire. Ratio, quia licitè iurauit, & non temerariè, & rem licitam iurauit: licitum est enim pati mortem. Item, quia eadem est ratio de eo, qui lattoni mille aureos promisit iuramento, ne occideretur, de quo omnes communiter fatentur teneri. Item, quia redire ad carcerem iniuriosum, est actio non ex se mala, sed indifferens; aliàs nulla ex causa etiam martyribus liceret, & cùm accedat causa iustissima, scilicet religio ioramenti, redditur bona: ergo iuramentum de illa obligat. Ita Roman. *l. stipulationes non dividuntur, num.*78. *ff. de verb. obligat.* Caiet. *infrà, quæst.* 89. *art.*7. *vers. in eadem responsione ad* 4. *in fine*, Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 16. §.*este es*, Sotus *lib.*8. *de iust. quæst.*1. *art.*7. *ad* 3. *columna* 20. Armil. mutans sententiam, *verbo iuramentum, num.*13. & Angel. *iuramentum* 5. *num.*35. & Syluest. *iuramentum*, 4.*quæst.*26. mutarunt etiam sententiam; *ibi* enim dicunt, quòd si talis habuit animum iurandi, & se obligandi, iuramentum obligat. Idem tenent multi docti iuniores Magistri. Quare licèt prior sententia sit probabilis: at hæc est probabilior. Potest tamen, qui sic iurauit, petere relaxationem iuramenti ab Episcopo: vt in eo, qui iurauit lattoni se daturum nummos, fatentur Doctores, vt dicitur in materia *de iuramento.* Sed de hac re latissimè dixi *lib.* 3. *sum. cap.*11. *à num.*27. *vsque* 37.

Dvbivm XVII.

An condemnatus iniustè possit iudici, & ministris iustitiæ resistere? & quid de innocente, damnato tamen iuxta allegata & probata.

1 Sit prima conclusio. Iniustè damnatus potest resistere iudici, & iustitiæ ministris, nisi grauissimum inde oriretur scandalum. Ratio, quia bellum ex parte sua iustissimum est, siquidem ab iniusto inuasore se tuetur. Ita D. Thom. 2.2.*q.*69. *art.*4. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.*6. *art.*4. *paulò post principium.* Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 1. *n.*13. Syluest. *verbo accusatio, quæst.*16. Tabien. *ibi, num.*10. Armil. *ibi, n.*18. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.*19. §.6. Viguer. *lib. instit. cap.*5. §.2. *vers.*6.

2 Nota hic aliquos asserere talem iniustè damnatom ad mortem, qui aliter euadere non potest iniquam pœnam, licitè posse, vt se tueatur, custodes carceris occidere. Ita Lucas à Penna, Paris à Puteo, & Hippolytus, quos refert Couar. *d. num.*13. qui dicit hanc sententiam dubiam esse, & forsan esse veram, vbi iudex tyrannicè ex certa scientia innocentem damnaret.

Secunda conclusio. Innocens, qui tamen iuxta 3
probata damnaretur, non posset licitè iudicem, vel custodes interficere, vt se tueretur. Ratio, quia iudex licitè potest talem reum punire, & impugnare ipsum, sed bellum nequit esse ex vtraque parte iustum; ergo ipse innocens sic iustè damnatus non potest se ipsum defendere. Quod si dicat bellum ex parte iudicis non esse licitum ex natura rei, sed ex falsa præsumptione, & ita ex parte alterius, erit reuera iustum. Contrà iudex licèt possit decipi in præsumptione, quòd fecerit delictum, non tamen decipitur in hoc quòd ipsum iustè damnat. nam licèt ipsi certò constaret innocentia: at iustè damnaret secundùm probata. Item, quia ex tali defensione magnum oriretur scandalum: ergo non licet. Ita Couarr. & Sotus *vbi suprà*, imò addit Sotus talem non posse se defendere infligendo vulnera ministris iustitiæ: posse tamen citra graue scandalum, & citra percussionem se defendere includendo se in locum munitum, & fortè armatis territando ministris iustitiæ, & dum capitur connitendo se eripere, etiam pellendo ministros. Sic nonnulli docti iuniores, qui dicunt, non posse quando est nocens, sic resistere.

Dvbivm XVIII.

An damnatis ad triremes liceat fugere.

Videtur non posse, quia vnusquisque tenetur 1
iustæ sententiæ parere, & hæc est sententia iusta: ergo. Item, quia damnatus ad carceres non potest fugere, vt *suprà* dixi: ergo, nec damnatus ad triremes, quia hæ sunt velut carcer quidam. His rationibus ductus tenuit hanc sententiam quidam doctus Magister, dixit tamen, quòd licèt oppositum consuli non possit: at eum, qui vel iam fugit, vel animo constituit se fugiturum, credens bona fide, id sibi licere, posse absolui, & quòd nequeat fugere, videtur supponere Nauar. *lib.* 3. *de rest. cap.* 1. *in noua editione, in* 3. *p. dub.* 4. *n.*185 *initio, iuncto n.*188. *in solutione ad* 2. Idem tenent Nauar. *cap.*4. *de regul. n.*64. *corol.*2. Vasq. 1.2. *q.* 96. *art.* 5. *disp.*174. *cap.*1. *n.*7. limitat *n.* 10. vt non teneatur redire, si iam abierit extra Regnum Principis ferentis sententiam. Quòd nequit fugere, tenet Sayrus *thes. casuum tom.* 1. *lib.*12. *cap.*18. *n.*8. Valent. 2.2. *disp.*5. *q.*13. *punct.*4. *col.*4. *ad* 4.

Contraria tamen sententia, quòd scilicet possit 2
fugere, videtur ex eo probari, quòd cùm in triremibus manere sit res durissima, & pœna corporalis valde grauis, non videtur quis damnari, vt *ibi* maneat, sed vt patienter ferat pœnā sibi illatam, sicut dum quis damnatus est ad verbera, vel mortem: ergo sicut non obstante sententia potest hic licitè fugere, ita & ille. Pro hac sentētia facit Sotus *lib.* 5. *de iust. q.*6. *art.*4. *in solutione ad* 2. *vers. superest*, vbi dicit damnatum ad carcerem peccare si fugiat, nisi immineat periculum mortis, vel corporalis supplicij, sed damnatus ad triremes patitur corporale supplicium: ergo. Hanc sententiam tenent Ludou. Lopez 2. *p. instruct. cap.* 3. *fol.* 25. Salon 2.2. *q.*69. *art.*4. *controu.* 3. *conclus.*4. Petrus de Ledesma 2. *tom. summa, tract.* 8. *cap.*24. *fol.* 781. *column.* 2. Bañez *eod. artic.*4. *conclus.* 5. Leon. Lessius *de iustit. lib.* 2. *cap.*31. *dub.* 5. *num.*39. Corduba *summa, quæst.*195. *dub.* 1. addit etiam adiuuare, & multi iuniores docti, qui iuniores dicunt secus esse in Religiosis: atque hæc sententia verior est, & amplectenda.

DUBIUM XIX.

An damnati ad exilium, qui bona anni parte latent intra locum, à quo exularunt, peccent mortaliter.

1 Ratio dubitandi, quia de damnato ad carceres, & ad exilium ferè omnes tenent (vt *supra* dixi) teneri parere sententiæ. Respondetur tamen attendendam esse grauitatem delicti, & ob quod exulauit, & pœnæ impositæ, si exilium non adimpleat: si enim hæc grauia sint; peccabit mortaliter, si bona anni parte lateat intra muros, à quibus exulauit; secus si per paruum temporis spatium. Excusabitur etiam à mortali si sic lateat grauiter coactus necessitate, vt quia se, vel suam familiam aliter sustentare nequit: tunc enim ius naturæ concedit illi hanc facultatem. Similiter non peccabit mortaliter, quando delictum esset leue, & pœna imposita, si non impleret, esset leuis. Ratio horum omnium, quia sententia illa tantùm vim præcepti humani rigorosi habet: vt hoc autem obliget ad mortale, hæc omnia attenduntur. Sic nonnulli recentiores Magistri.

CAPUT V.

De testibus.

SUMMARIUM.

DUBIUM I.

In quibus casibus teneatur homo ad testimonium ferendum.

D. THOMAS 2. 2. *quæst.* 70. *artic.* 1. vbi de hac re agit, quinque conclusiones statuit. 1

Prima est. Vbi testis interrogatur auctoritate iudicis, & secundum ordinem iuris, scilicet de his, de quibus præcessit infamia, tunc tenetur testimonium ferre. Ratio, quia præceptum est iustum: ergo subditus tenetur obedire.

Secunda conclusio. Quando iudex exigit testimonium, non secundùm iuris ordinem, scilicet, de his, de quibus infamia non præcessit, non tenetur testis ferre testimonium, quia præceptum est iniustum.

Tertia conclusio. Quando iudex non exigit testimonium à subdito, si testimonium sit necessarium ad liberandum proximum ab iniusta læsione, tenetur homo ad testificandum se offerre, etiamsi à nullo requiratur. Ratio, quia ex lege charitatis tenetur quisque proximum ab iniusto damno liberare.

Quarta conclusio. Quando iudex non requirit, nec est necessarium ad liberandum proximum ab iniusto damno, sed ad alicuius condemnationem, tunc non tenetur quis testificari, & licèt ex hoc periculum immineat accusatori, sibi imputet, qui delictum acquisiuit, quod probare non poterat.

Vltima conclusio, *in solut. ad* 2. Si ea, quæ quis scit, nouit sub sigillo secreti, non tenetur etiam ad præceptum superioris testificari de his, nisi in damnum commune, vel alicuius priuati essent.

Difficultas tamen est, an vltra casus ex D. Thoma relatos detur alios, in quo quis teneatur ad testificandum. Ratio dubitandi, quia D. Thom. ait, quòd quamuis accusator deficiat in probatione, & ob id immineat ipsi periculum pœnæ, vel infamiæ, testis non requisitus à iudice non tenetur se offerre; quod videtur esse falsum, quia potest esse casus, in quo accusator ex obligatione accusauit: ergo tunc similiter testis tenetur testificari. a

Dico tamen primò. Certum est, quòd non solùm tenetur testis se offerre ad testificandum non requisitus in casibus à D. Thoma siguatis, scilicet, quando testimonium est necessarium ad liberandum aliquem 3

aliquem à damno, quod iniustè patitur, & damnum pendet in futurum, & non potest alia via sufficiens remedium & opportunum adhiberi. Ita D. Thom. & Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. Alcozer *in summa cap.* 26. vbi de peccatis testium. Syluest. *verbo testis*, *quæst.* 8. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. §. 7. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 7. *art.* 1. *in principio*, & *lib.* 2. *de secreto*, *membr.* 2. *quæst.* 7. *dub.* 3. *vers. sed de testibus*. Armil. *verbo testis*, *num.* 10. Nauar. *cap.* 25. *n.* 41. & *cap. inter verba*, *corol.* 63. *n.* 702. & quidam docti recentiores Magistri.

4 Dico secundò. Quando accusator ex obligatione iuris aliquem accusauit, tunc verum est testem teneri se offerre ad testificandum, si videat illum deficere in probatione. Sed casus iste non est distinctus à supradictis, quia tunc tantùm accusatio est in præcepto, quando fit ad obuiandum malo in futurum pendenti, vt *suprà* dictum est. Vnde litera D. Thomæ intelligitur de accusatore, qui se sponte obtulit ad accusandum, vt faciunt homines in causa propria ad punitionem delinquentis. Et licèt sit periculum pœnæ ipsi accusatori; quia tamen se sponte obtulit, non tenetur testis eum liberare, præsertim cum periculo delinquentis. Ita Nauarr. *d. corol.* 63. *num.* 712. Alcozer *vbi suprà*. Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. Sotus *de iustit. d. art.* 1, *vers. præterea ex quarta*, & *d. memb.* 2. *quæst.* 7. *immediatè ante quartam conclusionem*, & prædicti Magistri.

Dubium II.

An omnibus casibus dictis sit peccatum mortale non se afferre ad testificandum.

1 Ratio dubitandi, quia offerre se ad testificandum, est opus charitatis, & ad talia opera non tenetur quis sub peccato mortali in quauis necessitate. Duplex est sententia.

Prima, quòd tunc tantùm tenetur testis sub peccato mortali se offerre, quando proximus est in extrema testimonij necessitate; quia aliàs vitam est amissurus, vel ea sine quibus sua, vel suorum vita peribit, in alia verò licèt magna sit, non tenetur sub peccato mortali. Vnde infert in caufis ciuilibus rarò contingere aliquem sub peccato mortali teneri ad offerendum se, quia communiter excusabitur ob defectum extremæ necessitatis alterius.

2 Secunda sententia est, quòd licèt proximus non sit in extrema necessitate, dummodo sit in periculo patiendi iniustè aliquod graue, & notabile damnum, tunc testis, qui potest illum liberare testificando sine damno suo, vel alterius, tenetur sub peccato mortali id facere. Ratio, quia est magnum discrimen inter hoc, quod est dare aliquid de re sua homini indigenti, & liberare illum à damno imminenti. nam dare fit cum iactura ipsius dantis, & necessitas recipientis non dicitur maxima, nisi maximè indigeat: at quando liberatur, potest fieri sine dantis iactura, & quamuis alter sit diues, & non egeat, dicitur verè pati maximam necessitatem, quando est in periculo perdendi rem maximam. Quare hinc sequitur, quòd sicut grauissimè indigenti tenemur dare de superfluo status, ita habentem graue periculum, vel incurrentem graue damnum, tenemur, si possumus, ab eo damno liberare. Et hæc sententia est tenenda. Ita Sotus *lib.* 5. *de iustit. quæst.* 7. *art.* 1. *vers. igitur ad primum*, & *lib. de secr. memb.* 2. *q.* 7. *vers. ad primum*, & sic se explicat Nauarr. *cap. inter verba*, *num.* 714. 717. & *cap. non inferenda* 23. *quæst.* 39. tenet Cordub. *summa*, *quæst.* 137. *punct.* 3. & alij.

Dubium III.

An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem, vel inimicitiam, vt sic excusetur à testimonio ferendo? & an sic se abscondens, vel fingens teneatur restituere.

De hoc dubio aliqui dicunt, quòd se abscondens, vel simulans aliquid, quo excusetur, quando scit suum testimonium esse necessarium ad seruandam alicuius iustitiam, peccat, & tenetur restituere damnum, quod læso sequitur ex defectu sui testimonij. Ita Nauarr. *cap.* 25. *num.* 41. Sit tamen 1

Prima conclusio. Quando testimonium alicuius erat necessarium ad euitandum damnum graue iniustum alicuius proximi, tunc testis, qui se abscondit, vel per fraudem aliquid simulat, peccat mortaliter. Patet, quia (vt dixi *dub.* 1.) tali casu tenetur sub mortali ad testimonium ferendum. Ita Nauar. *vbi suprà*, Alcozer *summa*, *cap.* 26. vbi de peccatis testium, Syluest. *verbo testis*, *quæst.* 8. Panorm. quem refert, & sequitur Angel. *verbo testis*, *num.* 27. 2

Secunda conclusio. Si talis non est requisitus à iudice, vt testimonium diceret, licèt peccet, non tamen tenetur restituere. Ratio, quia charitas obligat in hoc casu ad testificandum, non tamen iustitia. Ita Nauar. *cap.* 25. *n.* 44. & *cap. inter verba*, *corol.* 63. *num.* 713. Alcozer *vbi suprà*, Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 7. *art.* 1. *vers. hac argumenta*, & *lib. de secreto*, *memb.* 2. *q.* 7. *vers. respondetur primum*, & *vers. per hæc*, & multi iuniores Magistri. 3

Vltima conclusio Si talis esset iam vocatus à iudice ad testificandum, & se absconderet, vel fingeret aliquid quo excusaretur, peccaret mortaliter, & teneretur restituere, si ob defectum sui testimonij aliquod damnum sequitur parti læsæ. Ratio, quia ex iustitia tenetur obedire iudici, & sic iustitiam violat. Ita Sotus, Alcozer, Nauar *locis citatis*, vnde sic est intelligendus *n.* 41. vt ipse se explicat *num.* 44. hoc etiam tenet Castrus *lib.* 2. *de lege pœn. cap.* 12. §. *ex his*. 4

Hinc infertur, eum, qui ad edicta generalia non manifestat furtum, quod ille manifestare iubetur, casu quo manifestare tenetur, vltra peccatum, & excommunicationem, quam incurrit, teneri restituere damnum, quod parti læsæ sequitur ex sua taciturnitate; quia tenebatur ex iustitia obedire edictis. Ita Alcozer *vbi suprà*, Nauar. *cap.* 25. *num.* 46. Cordub. *lib.* 1. *q.* 43. *dub.* 2. *vers.* 2. & aliqui iuniores docti, licèt contrarium, scilicet, quòd se abscondens postquam vocatus est, vel tacens verum coram iudice, tantùm peccat contra charitatem, teneat Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 83 *pag.* 506. 5

Hic essent disputanda plura alia dubia, scilicet, an personæ priuilegiatæ, vel qui accepit sub fide secreti, vel qui iurauit non ferre testimonium, vel ille cui sequitur aliquod damnum, teneantur testificari, sed de his latè *suprà* dixi, vbi de denunciatione ad edicta. 6

Dubium

Dubium IV.

An quod dicitur de indiciis, quòd debent esse probata, ad hoc vt testis teneatur fateri veritatem, idem sit dicendum de infamia, quòd scilicet debeat esse probata, ad hoc vt testis veritatem fateri teneatur, siue per accusationem, siue per inquisitionem procedatur, vel satis sit esse infamiam, licèt non probatam.

1 EX altera parte videtur quòd debeat esse probata, quia iudex debet aliquid habere ex parte sua, vt iuridicè procedat contra reum; sed quando nihil habet probatum in iudicio, nihil habet contra reum: ergo necesse est probatam esse infamiam. Ita Nauarr. *cap.* 25. *num.* 43. & idem videtur sentire *cap. inter verba*, *corol.* 52. *num.* 599. & alij.

2 Ex altera parte videtur hoc non esse necessarium. Ratio, quia peccata infamia notata Ecclesia non tolerat, sed statim inquiri iubet, & puniri; sed si esset necessarium infamiam priùs esse probatam, numquam possent iudices contra ista procedere, & sic respublica abundaret peccatis publicis, & nullus teneretur respondere iudicibus inquirentibus, quia quando incipiunt procedere, non habent infamiam probatam. Et si dicatur ad hoc, quòd bene potest primùm inquirere de sola infamia, & de hac tenentur testes respondere, & probata infamia, interrogare de veritate facti: sequuntur ex hoc magna absurda, scilicet, quòd testis primò interrogatur de crimine publico; qui scit infamiam, & scit etiam veritatem, tenetur respondere de infamia, & non de veritate, & quòd potest negare veritatē, & tenetur fateri infamiam: & sequitur, quòd si probata infamia cum vno teste interrogatur secundus, qui scit infamiam, & factum, non tenebitur dicere primùm de facto, sed de infamia primùm, & postea de facto. Item, quia parum refert vt probetur infamiam esse, nisi probatum sit, aliquem determinatum esse infamia notatum.

Secunda ratio sit, quia textus *in cap. qualiter, & cap. inquisitionis*, & alij, *de accus.* solùm exigunt infamiam ad inquirendum in particulari malefactores infames, & non requirunt infamiam priùs esse probatam, & auctores cōmuniter sic loquuntur, & cōsuetudine sic receptum est: nam in edictis publicis præcipitur sub excommunicatione, vt omnes denuncient malefactores infames, & non expectatur probatio infamiæ, & (vt dixi *suprà c.* 2. *de denunt. ad edicta*) huiusmodi delicta tenetur quis statim denunciare. Et confirmatur, quia hoc distat inter infamiam & indicia, quia nunquam dicimus contra aliquem esse indicia, nec crimen esse indiciis notatum, quandiu talia indicia manent secreta apud duos, vel tres, sed quando indicia vel sunt publica, vel sunt in iudicio probata; infamiam verò benè dicimus esse contra aliquem, & delictum ipsius esse famosum, licèt infamia non sit probata. Item, quia *d. cap. inquisitionis*, sub disiunctione dicit sufficere infamiam, vel clamorosam insinuationem, & plures Doctores, quos sequitur Nauar. *c. inter verba, corol.* 62. *num* 997. dicunt infamiam dici, quando testes in iudicio testificati sunt de ea, & clamorosam insinuationem, quando extra iudicium plures id manifestarunt iudici; ergo sufficit infamia non probata in iudicio.

Tertia ratio sit, quando iudex habet ius ad inquirendum de aliquo delicto, potest etiam inquirere de circunstantiis necessariis ad eius cognitionem, licèt occultæ sint, vt dictum est *suprà*, vbi de inquisitione: ergo si iudex ante probationem infamiæ, potest inquirere de infamia, poterit etiam inquirere de fundamento infamiæ, & de ratione, & causa eius, quod est quærere de veritate facti, & sic tenebitur testis respondere. Et hanc partem videtur tenere D. Thom. 2. 2. *quæst.* 70. *artic.* 1. cum pluribus aliis, quos retuli *suprà cap.* 3. *de inquisit. dub.* 36. asserit enim testem requisitum à iudice teneri respondere de delictis infamia notatis, & non petit ibi vt infamia sit priùs probata, & idem sequuntur plures *dicto dub.* 36. citati.

Sit conclusio. Longè certior sententia est non esse opus, vt infamia sit probata ad hoc quòd testis teneatur respondere, sed quando infamia præcessit, teneri testem respondere iudici, siue per viam accusationis, siue per viam inquisitionis procedenti, licèt infamia probata non sit, modò constet testi infamia. Patet ex dictis, & ita docuerunt plures docti maiores Magistri. 3

Dubium V.

An quod dictum est, testes non teneri ad reuelandum crimina, nisi sit infamia, vel indicia probata in iudicio, vel testis semiplenè probans deposuerit in iudicio, sit etiam verum in criminibus exceptis, vt in grauissimis, vt in morte Principis, & in aliis, quæ sunt contra bonum commune, quando damnum non pendet in futurum.

EX vna parte videtur, quòd in his non sit necessarium. Primò, quia ista delicta sunt in iure excepta, vt ad procedendum contra ipsa non requiratur tanta solemnitas, quanta requiritur ad procedendum contra alia, quæ sunt in damnum tertij, quod omnes Doctores fatentur, sicut *suprà cap.* 3. de inquisitione dictum est: sed si dicimus quòd quando proceditur ad punitionem meram, quia non pendent in futurum, sunt necessaria indicia, &c. & tunc tantum sunt reuelanda, nil plus illis tribueretur, quàm omnibus aliis, quæ sunt in præiudicium tertij. Item sequeretur ista crimina non posse a iudice puniri, nisi quando sunt notoria, vel publica, quia si quis solus, vel cum alio vidit hominem occidentem Regem, & fugientem eum ense nudo, sanguine aspersо, si non tenetur dicere se vidisse occidentem, quia est secretum factum; ergo nec quòd viderit fugientem, quia est secretum indicium, & eadem est ratio de vno, & de altero; & sic crimen læsæ maiestatis puniri non posset, nisi publicum, vel notorium sit: quod videtur absurdum. Hanc partem videntur affirmare plurimi auctores, Sotus *memb.* 2. *quæst.* 6. *vers. sed excipiuntur*, vbi dicit, in his delictis posse reum inquiri de occultis complicibus, & *q.* 7. *vers. hæc autem*, postquam dixit requiri infamiam, vel indicia probata, vt testes teneantur respondere, addit aliud esse in criminibus in damnum commune vergentibus; in his enim (inquit) non tanta solemnitas requiritur, & Nauar. *cap.* 18. *num.* 57. 1

*num.57. & cap. inter verba, corol.66. num.*834. ait, quòd tunc malè agit iudex, quando interrogat de delictis emendatis, de quibus non habet infamiam, vel indicia, nec ſunt de exceptis in iure, vbi videtur ſentire in exceptis non requiri infamiam, nec indicia, & explicat *ibi, n.*834. hoc eſſe verum, tam ad hoc, quòd iudex interroget, quàm ad hoc quòd teſtis teneatur reuelare, & *corol.*62. *n.*686. loquens de crimine læſæ maieſtatis, de quo ius ſtatuit extrauaganti *ad reprimendam*, vt procedatur contra occultos reos, explicat Nauarr. hoc intelligi, quamuis crimen non pendeat in futurum; & Anton. Gom. *tom.3. variar. cap.*12. *n.*17. ait, quòd in criminibus exceptis, ſi eſt præſumptio aliquem habuiſſe ſocios, interrogatur de ipſis, & compellitur torturà ad manifeſtandum eos; & hanc eſſe communem ſententiam aſſerit Nauarr. *cap. inter verba, corol.*50. & Anton. Gomez *ibi*.

2 Pro altera parte, ſcilicet idem eſſe dicendum de iſtis, & de alijs delictis, quando iſta in futurum non pendent, faciunt aliqua.

Primò, quia ius naturale & euangelicum præcipit, vt in criminibus ſecretis notis vni, duobus, vel tribus, fiat correctio ſecreta ante iuridicam denunciationem, quod ſecundùm omnes (vt *ſuprà* vidimus) in criminibus etiam contra commune bonum, intelligitur quando eſt certa ſpes emendæ: ergo, quando hæc eſt ſpes, & tantùm punitionis gratia inquiruntur, non ſunt manifeſtanda, &c.

Secundò; crimina quæ non ſunt iam aliquo modo manifeſtata per infamiam, vel indicia probata, &c. non pertinent ad forum exterius quoad punitionem publicam: ergo non ſunt illa reuelanda. Et confirmatur, quia non dicuntur eſſe contra aliquem indicia, niſi quando iam ſunt publica, vel probata, nec ſemiplena probatio, niſi quando iam teſtis depoſuit in iudicio. nam ſi duo, vel tres viderunt delictum, & indicia eius, & nil detegerunt, ſed apud eos latet, non poteſt dici eſſe contra delinquentem indicia, vel ſemiplenam probationem: ergo etiam in iſtis delictis exceptis debent eſſe indicia probata, ad hoc quòd iudex poſſit compellere ad reuelandum. Hanc doctrinam videntur omnes communiter affirmare. D. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. de omnibus delictis, etiam contra bonum commune, aſſerit quòd ſi emendata ſint, non ſunt iudici præcipienti reuelanda, niſi per indicia ſint manifeſta, & Palud. 4. *diſt.*19 *quæſt. vltima*, ait, præceptum correctionis habere locum ſecundùm omnes, etiamſi peccatum ſit probabile, quia duo, vel tres id viderunt, & quòd vniuerſaliter intelligatur de omnibus delictis, & Caiet. *opuſc.* 17. *reſponſion. reſp.* 5. affirmat, loquens etiam de delictis exceptis, quòd etiamſi ſint complices, ſi non interueniant indicia, non ſunt reuelanda ad punitionem: ergo intelligit de indiciis iam probatis; quia ſi ſint complices, clarum eſt quòd ſunt indicia non probata. Sotus *memb.*2. *quæſt.* 7. loquens de criminibus exceptis, de quibus iudex ſine infamia, & indiciis poteſt interrogare, ait, quòd licèt iudex benè interroget: at reus interrogatus non tenetur ſe reuelare, quando non ſunt contra ipſum indicia, quæ ipſum inſinuent, tamen quòd teſtis tenetur ad obuiandum malo publico, de quo præſumitur periculum in futurum: ergo, quando non pendent in futurum, non tenetur teſtis reſpondere. Gregor. Lopez *l.*4. *tit.*29. *part.* 7. loquens vniuerſaliter de omnibus delictis, & de vtraque via, ſcilicet inquiſitionis, & accuſationis, ait quòd tunc iudex poteſt procedere, quando de crimine ſunt indicia, &c. & tunc reus tenetur fateri. Quaodo verò non ſunt talia iudicia, tunc (inquit) reputatur crimen occultum, & improbabile, & iudex nequit licitè interrogare, nec reus tenetur reſpondere, & confirmat ſuam ſententiam ex Baldo *l.* 2. *C. de exhibendis reis*, vbi loquitur de latronibus; & licet explicet de reo, ideo videtur ſentire de teſte, quia vniuerſaliter dicit, tale crimen reputari occultum, & improbabile; & Corduba *in lib.*1. *quæſt.*43. *fol.* 347. loquens de criminibus exceptis, & quando vnus, duo, vel tres viderunt crimen, affirmat quòd ſi non pendeat in futurum, non eſt manifeſtandum à teſtibus, quando delinquens non eſt ſpecialiter infamatus, vel accuſatus, vel denunciatus cum indiciis, vel ſemiplena probatione: & pro hac ſententia citat aliquos. Idem videtur affirmare Syluest. *verbo teſtis, quæſt.*8. vbi vniuerſaliter affirmat, quòd ſi crimen non pendet in futurum, non tenetur teſtis illud reuelare, niſi præceſſerit infamia, vel ſemiplenè probatum ſit; & *verbo correctio, quæſt.*8. *& verbo inquiſitio*, §. 7. clariùs affirmat, quòd licet delicta ſint contra bonum commune, licet iudex generaliter interroget, non tamen eſt reuelandus delinquens emendatus, niſi quando iudex poteſt de illo in particulari, & nominatim interrogare: at clarum eſt ſecundùm omnes, & ſecundùm eundem Syluest. *verb. teſtis, quæſt.* 8. iudicem non poſſe iure de aliquo interrogare in particulari, niſi habeat indicia, &c. & Nauar. *cap.*25. *n.* 37. approbat Caiet. ſententiam, & ait, quòd quando complices occulti perſeuerant in delictis in damnum reipublicæ, vel aliorum, & non ſufficit ad impediendum correctio fraterna, tunc ſunt reuelandi: ergo, quando ſunt emendati, non ſunt reuelandi; & *cap. inter verba, corol.*52. *n.*600. *& corol.*62. *num.*66. multa dicit in fauorem huius ſententiæ.

Sit concluſio. Probabile eſt etiam in iſtis delictis exceptis, quandu omnino ſunt emendata, & nullo modo pendent in futurum, non teneri teſtem à iudice rogatum ea manifeſtare, niſi vel infamia, vel indicia probata præceſſerint, vel teſtis ſemiplenè probans in iudicio depoſuerit. Patet *ex dictis*. Ita nonnulli recentiores docti Magiſtri. 3

DVBIVM VI.

An religioſi & ſacerdotes teneantur ferre teſtimonium.

Sit concluſio. Quando teſtimonium eſt neceſſarium ad liberandum aliquem à damno iniuſtè illato, ſiue damnum ſit commune, ſiue priuatum, & reo non ſequitur pœna ſanguinis, tunc tenentur iſti ferre teſtimooium. Ratio, quia hoc eſt de iure naturali, quod omnes obligat: patétque ex *cap. quamquam*, 24. *q.* 2. Ita Rainerius, quem refert, ac ſequitur Syluest. *verbo teſtis*, *q.*8. *dicto* 1. D. Ant. 2. *part.* 1. *cap.* 19. §. 7. 1

DVBIVM VII.

An teſtis vocatus ab aliquo, vt teſtimonium reddat, teneatur etiam manifeſtare quæ pro aduerſario faciunt.

Exem

1 EXemplum sit. Petrus citatur à Paulo, vt testetur pro ipso aduersùs Andream, scit etiam aliqua, quæ conferunt Andreæ, dubitatur, an teneatur illa manifestare.

2 Respondetur affirmatiuè, & si illa taceat, teneri ad restitutionem damni ex taciturnitate sequuti Andreæ. Ratio, quia est causa talis damni, illúdque ex iustitia tenebatur vitare: siquidem contra ipsum testatus est. Ita colligitur ex *cap. 1. de crimine falsi*, & docet Nauarr. summa Hisp. & Lat. sed clarius in Hisp. *cap. 25. num. 40.*

Dubium VIII.

An testis interrogatus de delicto alterius, quòd si explicet manifestatur turpitudo ipsius testis occulta, v.g. quia fuit complex in eodem delicto, teneatur illud manifestare.

1 REspondetur negatiuè. Ratio, quia damnum sequutum testis excusat ipsum a testificando: at hoc est graue damnum, scilicet vt delictum testis occultum manifestetur: ergo. Ita colligitur ex Couat. *lib. pract. cap. 18. n. 7. principio*, vbi docet, non posse interrogari testem, nec ipsum teneri ad respondendum super his interrogationibus, per quas turpitudo ipsius testis detegitur, & ita tenent multi docti iuniores Magistri.

Dubium IX.

An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimonium.

1 SVpponendum est eum D. Thoma *infrà* non in omnibus eamdem certitudinem exigendam esse. Quò posito sit

Prima conclusio. Testimonium duorum testium cum ipso actore communiter sufficit ad iudicium pronunciandum. Ratio, quia communiter dictum trium non fallitur. Hæc conclusio habetur ex iure diuino, *Deuter. 17. & 19.* & ex iure humano, *cap. quod verò, 2. quæst. 5. & cap. omni negotio, de testibus, & l. vbi numerus, ff. de testibus.*

2 Secunda conclusio. Aliquando non sufficit duorum, vel trium testimonium, scilicet quando iudicium condemnationis agitur contra aliquas personas in dignitate constitutas: vt contra Præsulem Ecclesiæ Romanæ requiritur ad condemnationem numerus 72. testium; contra Presbyterum Cardinalē 64. ad hoc vt deponatur. Contra Diaconum Cardinalem, vt damnetur requiritur numerus 27. testium. Contra subdiaconum, acolytum, exorcistam, lectorem, & ostiarium, requiruntur ad condemnationem septem testes. Ratio, quia in talibus officiis præsumitur esse hominem tantæ sanctitatis, cui plus sit credendum, quàm multis testibus. Hanc conclusionem ponit D. Thom. 2. 2. *quæst. 70. art. 2. ad 3.* & habetur 2. *q. 5.*

3 Vltima conclusio. Ad hoc quòd dictum testium sit sufficiēs, requiritur quòd in principalibus sint contestes, & concordes, & non singulares, vel diuersi. Ratio, quia quando in principalibus circunstantiis, vel personis non sunt concordes, præsumitur, vel quòd falsum dicunt, vel quòd sint singulares, id est, non de eodem facto, sed de diuersis loquantur. Pro huius intelligentia nota ex D. Thom. 2. 2. *q. 70. art. 2. ad 2.* vbi hanc conclusionem tenet, quòd discordia testium est duplex, quædam circa principalia, & substantialia, vt si quidam dicant delictum factum tali tempore, scilicet manè, vel tali loco, vt domi; alter verò in alio tempore, vel loco, vt vesperè, vel in agro: talis discordia arguit testes esse singulares, & vnumquemque de diuerso facto testari, & infirmat testimonium, & à fortiori si discordia sit eiusdem testis cum seipso. Altera est in circunstantiis accidentalibus, quæ ad facti substantiam non pertinent, vt si quidam dicat factum delictum tempore nubiloso; alter verò tempore sereno, vel vnus dicat factum hora 11. alter 12. Item, quando vnus dicit circunstantiam, quam alter non negat, nec affirmat, & discordia circa has circunstantias non infirmat testimonium, quia circa talia minima facile homines ex inaduertentia, vel ex obliuione labuntur: immo talis discordia solet esse signum maioris firmitatis, & veritatis, quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis viderentur ex cōdicto eumdem sermonem proferre; si autem testes actoris, & rei fuerint discrepantes, si sint numero, & dignitate æquales, iudex debet iudicare in fauorem rei, & non actoris. Ratio, quia melior est conditio possidentis. Item, quia iudex propensior esse debet ad absoluendum, quàm ad condemnandum. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 90. art. 2. ad 3.* & Syluest. *verb. testis, quæst. 7.* Sotus *lib. 5. quæst. 7. artic. 2.*

Vtrùm autem testimonium alicuius sit absque eius culpa repellendum. Respondetur aliquos repelli à testimonio ferendo propter culpam, vt sunt infideles, infames. Ratio, quia testimonium debet esse probabile: at culpa tollit probabilitatem, præcipue aliquæ culpæ, quæ hominis magnam incontinentiam, & infirmitatem arguunt. Aliqui etiam sine culpa à testimonio ferendo repelluntur, vt sunt pueri, mulieris, inimici, &c. Ratio, quia præter culpam sunt defectus, & conditiones in hominibus, quæ arguunt eos posse faciliùs corrumpi metu, & cupiditate: item, quia cùm agatur de alterius damno, non facilè cuique credendum est. Ita D. Thom. 2. 2. *q. 70. art. 3.* 4

Dubium X.

An aliquando vnus testis sufficiat ad probationem.

SIt prima conclusio. Aliquando sufficit, scilicet in negotiis, quæ in alicuius damnum non sunt, vt ad iudicādum, an aliqua Ecclesia sit consecrata, aliquis baptizatus, confessus, &c. *cap. paruuli, de consecr. dist. 4. cap. testimonium, de testibus.* Item ad impediendum aliquod peccatum sine punitione alterius. Item ad matrimonium illegitimum impediendum ne fiat, & alia huiusmodi, *cap. præterea 2. de sponsal. & ibi* glossa, *& cap. super eo 2. de test.* & aliqui, quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 21.* Nauar. *cap. sacerdotes, de pœnit. dist. 6. n. 27.* Syluest. *verbo testis, q. 5.* & ratio est, quia sola fama sine alia probatione ad hoc sufficeret: ergo & vnus testis bonus; sed aduerte hoc intelligi nisi sit probabilis coniectura in contrarium, & de teste, qui certò scit impedimentum. Ita quidam iuniores docti. 1

Secunda conclusio. Aliquando etiam in causis, quæ sunt in damnum & punitionē alicuius, sufficit 2

dictum vnius testis, scilicet, si testis sit summus Pontifex, cuius testimonium facit probationem, & etiam si est Cardinalis, in multis casibus sufficit dictum vnius de consuetudine Curiæ. Syluest. *vbi supra.*

3 Tertia conclusio. Præter has personas dictum vnius nunquam facit probationem in causis, quæ sunt in damnum,& punitionem alterius: bene tamen facit præsumptionem, & indicium, & semiplenam probationem, *cap. veniens, & cap. via, de testibus, cap. quoniam, de probat, cap. testis, 4. quæst. 3. l. numerus. ff. de testibus,* & iuxta hanc conclusionem intelligitur dictum illud commune, *dictum vnius, dictum nullius.*

4 Sed nota hanc conclusionem pati exceptionem in contractibus, qui per interpretem fiunt; quia contrahentes sunt diuersi idiomatis: tunc si interpres fuit sumptus ex voluntate partium, creditur ipsi soli cum iuramento, & facit plenam fidem, & probationem. Idem etiam creditur de aliquibus, quando non fuit assumptus voluntate partium, tamen alter non reperitur in ciuitate. Ant. Gomez *tom. 3. var. cap. 9. n. 5.*

Dubium XI.

An in aliquibus casibus non sufficiant duo testes.

1 Prima conclusio. Aliquæ sunt causæ, in quibus non sufficiunt. Ratio, quia propter malitiam humanam in his causis solent multæ fraudes intercedere. v. g. in testamentis apertis requiruntur quinque testes, in occlusis septem, in cod cillis, & donationibus causa mortis quinque, licèt in legatis ad pias causas sat sint duo, *cap. relatum 2. de testament.*

2 Secunda conclusio. Ad probandum debitum solutum, quod erat in scriptis, & in contractu, qui excedit libram auri, facto in scriptis in ciuitate ab imperito, requiruntur quinque: ad reprobandum autem instrumenta quatuor, vel quinque meliores de scriptis in instrumento: in pecunia deposita requiruntur tres. In his causis iuxta ius commune plusquam duo testes requiruntur, præter id, quod in legibus regni dispositum est. Syluest. *verbo testis, quæst. 5.*

Dubium XII.

An testes singulares in aliquibus causis sat sint, & faciant probationem.

1 Nota testes dici singulares, quando deponunt super diuersis factis, ita quòd quilibet est singularis pro dicto suo, & tunc intelligitur esse singularis, quando quilibet sigillatim testificatur aliquid, quod non colligitur probabiliter esse illud, quod alius testificatur. Contraria verò ratione dicuntur contestes, quando deponunt de facto eodem, quod sic esse, probabiliter colligitur ex circunstantiis.

2 Secundò nota aliquos esse actus continuitatem non habentes, sed breui tempore transeuntes; v. g. homicidium, contumelia; alios verò diu permanentes, vt concubinatus, possessio rei iniusta.

3 Prima conclusio. Quando actus, de quo testificantur, habet continuitatem, vel quia per longum tempus durat, vel quia consuetudo, vel delictum in genere sufficit probari; tunc licèt in aliquo sint singulares, testimonium eorum est validum, v. g. si de homine otioso taceote per diem in platea, vnus dicat vidisse illum manè, alter vesperi: si de possidente rem iniustè, vnus dicat vidisse hominem habere rem illam mense Ianuarij, alter dicat mense Februarij, &c. Ratio, quia licèt de diuersis actibus testentur; in quo singulares sunt, valet nihilominus eorum testimonium; quia quantum ad rem principalem, de qua testificantur, contestes sunt, vel quia vno actu continuato testantur, vel de vna consuetudioe, &c. vel de vno delicto in genere, scilicet hæresis, vel blasphemiæ. Glossa *l. ob carcerem, ff. de testibus.* Ioan. Andr. *cap. qualiter, de accusat.* & *ibi* Innocent. Syluest. *verbo testis, quæst. 3.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 12. n. 12.* Couar. *lib. 3 var. cap. 3. n. 5.*

Secunda coonclusio. Quando non proceditur ad integram pœnam, sed ad aliquam, quæ potiùs pœnitentia sit, & medicina ad delinquentis emendam, tunc sat sunt testes singulares de diuersis factis similibus deponentes contra aliquam determinatam personam. v. g. si quis de reo dicat, vidisse se fecisse tale furtum, alter vidisse eum aliud furtum facientem, & concurrit multus testium numerus, tales probationes sunt in vsu apud Religiosos, & habentur ac sufficientes apud illos. Ratio, quia apud tales viros magnam fidem faciunt tales probationes. Item, quia pœnæ sunt mitiores. Item, vt euitentur tormenta, ad quæ apud sæculares ex his probationibus proceditur: at apud iudices sæculares, cùm acerbiores sint pœnæ, non sufficiunt ad damnandum, sed proceditur ad torturam. Sic Caiet. *2. 2. quæst. 70. art. 2.* Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 2. ad 2.* Couar. *lib. 3. var. cap. 3. n. 5.* vbi ob testes singulares dicit puniendum ciuiliter vsurarium pœna mitiori. 4

Tertia conclusio. Quando cum testibus singularibus, aliæ coniecturæ graues, scilicet multitudo, vel magna integritas ipsorum testium, vel alia magna indicia concurrunt, tunc faciunt sufficiens testimonium. Alex. *cons. 100.* & aliqui iuniores Magistri. 5

Dubium XIII.

An si testes discordent secum, vel cum aliis, sit validum eorum testimonium.

Prima conclusio. Si aliquis testis extra iudicium dicat vnum, & in iudicio dicat oppositum, statur posteriori dicto, quia primum non erat autheoticum, bene tamen secundum. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo testis, quæst. 7.* 1

Secunda conclusio. Si vtrumque dictum fuit in iudicio, statur primo dicto. Ratio, quia vtrumque dictum fuit authenticum, & præsumitur precibus ductum, vel donis retractasse. Ita Syluest. & alij, quos ipse refert, & Nauar. *cap. 25. num. 40.* vbi limitat id, nisi in continenti retractasset: tunc enim statur vltimo dicto, quia videtur se corrigere, & emendare, quasi ex inconsideratione fuisset loquutus. Si verò ex interuallo retractet, ante tamen quàm pronuntietur sententia, statur priori dicto, at debilitatur illud, adeò, vt talis testis non reputetur omni exceptione maior. Ita Innocent. & Cardin. quos refert, & sequitur Nauarrus. 2

Nota

3 Nota hîc, quòd interdum posteriori dicto stabitur, scilicet quando consideratis circunstantiis personarum, causæ, & temporis iudici videretur reuocare suum dictum stimulo conscientiæ. Nauar. *ibi.*

4 Tertia conclusio. Quando testis vnus contradicit pluribus, si omnes simul sunt scripti in aliquo instrumento, tunc inualidat dictum eorum; si verò non sit scriptus in eodem instrumento cum pluribus, non inualidat. Latet prima pars *ff. quemadm. testam. aper. l. 1. fine.* Patet secunda pars, *cap. admonere* 33. *q.* 2. Syluest. *vbi suprà.*

5 Quarta conclusio. Quando plures testes contradicunt pluribus, si omnes deponunt in eodem tempore, iudex debet stare dicto illorum, qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt, licet pauciores sint; si verò non appareat notabiliter, qui dicant verisimiliora, tunc debet stare dicto illorum, qui vel numero, vel dignitate excedunt, siue producantur testes ab eadem parte, siue à contrariis, & diuersis partibus. *cap. cùm tu, de testibus.* Syluest. *vbi suprà.*

6 Quinta conclusio. Quando plures testes pluribus contradicunt, & non deponunt omnes de eodem tempore, sed de diuersis temporibus, itaut, qui secundò deponunt, inducantur ad destruenda priorum dicta, non statur dicto posteriorum, nisi maximè hi excedant illos numero, vel dignitate, & fama. Ratio, quia post testium publicationem præsumitur in posterioribus subornatio, quæ non sic præsumitur, quando eodem tempore testantur. *l. optimam, C. de contrahen. & committ. stipul.* Syluest. *vbi suprà.*

DVBIVM XIV.

Qui sint legitimi testes, & quas conditiones habere debeant.

1 NOta idem esse testes legitimos, & omni exceptione maiores: dicuntur autem legitimi, quia habent qualitates per leges requisitas; dicuntur verò omni exceptione maiores, quia nulla exceptione legitima, & iuridicè repelli possunt. Ius enim plures statuit exceptiones, ob quas testimonium alicuius inefficax redditur: & quando nulla talium exceptionum, & defectuum reperitur in teste, tunc meritò legitimus, & omni exceptione maior habetur. De his latè Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 13. à n. 13.* Couar. *quæst. pract. cap.* 18. *per totum.*

2 Secundò nota, plures esse conditiones necessarias in testibus, ex quibus colliguntur defectus contrarij, propter quos iudicantur inhabiles.

Prima conditio requisita est, vt testis sit homo liber; quare seruus non potest esse testis. *l. quoniam liber. C. de testibus. 4. quæst. 3. §. item in criminalibus.* Sed excipiuntur aliqui casus, in quibus valet testimonium serui, scilicet quando de facto serui quæritur non pro domino, nec contra dominum, *d. §. item,* & aliquando ex defectu aliorum testium. Syluest. *verbo testis. quæst.* 1. Ex defectu huius conditionis dicunt aliqui Religiosum non esse validum testem coram iudice sæculari, si absque Prælati licentia testificetur: alij tamen dicunt valere; quia esse Religiosum non est defectus. Ita Syluest. *ibi* referens aliquos contra alios, quos *ibi* refert. Item ex defectu huius incarceratus, qui tempore quo deponit, detinetur in vinculis, non est legitimus testis. *l. 20. tit. 16. part. 3.* Anton. Gom. *tom. 3. cap. 12. num. 18. & 19.*

3 Secunda conditio est, vt sit vir: quare mulier testis esse non potest. *cap. mulierem, 33. quæst. 5.* Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus mulier potest esse testis, scilicet in causis ciuilibus, & in criminalibus, quando de illis ciuiliter agitur, & in causis spiritualibus, & in quibusdam criminibus, etiam criminaliter, vt in simonia, & delictis in bonum commune; & licèt in testamentis non admittatur, admittitur tamē in codicillis. Item per viam denunciationis admittitur. Syluest. *vbi suprà,* referens plures textus. Nota tamen quòd licèt hoc sit verum de iure canonico: at de iure ciuili benè admittitur mulier bonę famæ, ac testis in omni causa criminali. *l. 17. tit. 16. p. 3.* Sylu. *vbi suprà.*

4 Tertia est ætas, scilicet, vt sit conuenientis ætatis; quare in ciuilibus non admittitur minor 14. annis, *cap. 1. 4. q. 3.* at in criminalibus minor 20. annis non admittitur, *l. inuiti, ff. de testib.* & hoc de iure communi, & de iure Regio, *l. 9. tit. 16. part. 3.* Nota tamen quòd licèt impubes non sit testis integer: at potest esse indicium sufficiens ad torturam cum aliis, Syluest. *vbi suprà.*

5 Quarta est discretio, id est, vt necessariam prudentiam habeat. Quare non admittitur furiosus, & insanus. Syluest. *vbi suprà,* referens plures textus.

6 Quinta est fortuna, scilicet ne tam pauper sit, vt considerata suæ virtute fragilitate simul cum indigentia probabiliter credatur facilè posse corrumpi pecunia; si verò non sit talis coniectura, paupertas non erit defectus, *§. testis, 4. q. 3.* Quare debet esse pauper, & vilis persona, vt repellatur. *l. 8. tit. 16. p. 3.* Sylu. *vbi suprà.*

7 Sexta est fides, id est, vt sit Christianus, *cap. si hæreticus, 2. q. 7.* Syluest. *ibi.*

8 Septima fama, id est, sit bonæ opinionis, quare infames non admittūtur, etiam post pœnitentiam, nisi iam infamia iuridicè sit abolita, & hoc præcipuè in causis criminalibus, *cap. præterea, de testib. c. Euphemium, 2. q. 1. cap. testimonium, de testib.* Syluest. *vbi suprà.* Ex defectu huius conditionis homo criminosus, quandiu in crimine perseuerat, non est talis legitimus: si verò est emendatus, in causa ciuili valet eius testimonium, in causa verò criminali, licèt emendatus sit, aliquando non valet, scilicet quando priùs confessus fuit crimen in iudicio, vel conuictus de illo, vel si fuit grauata eius opinio pro eo quòd fuit repulsus, *c. testimonium, de testib.* Item ob hunc defectum homo in iudicio periurus repellitur; similiter ebrius, qui solitus est inebriari, repellitur. Hæc Syluest. *verbo testis, quæst.* 1.

9 Octaua, vt testis non sit nimis coniunctus partibus, vel contrarius, itaut probabilitatem testimonij notabiliter minuat. Ex defectu huius parentes non admittuntur pro filiis, nec filij pro parentibus, nec ascendentes intra quartum gradum pro descendentibus, nec è contra descēdentes pro ascendētibus, 4. *q.* 3. nec cognati collaterales intra quartum gradum. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus valet testimonium istorum, scilicet, cùm quæritur de ætate, vel natiuitate filij, admittitur testimonium parentum. Item, quando agitur de impedimento matrimonij ratione consanguinitatis, vel affinitatis: item, quando lis, vel causa versatur inter æqualiter coniunctos ipsi testi, tunc valet eius testimonium. Ex defectu huius condi-

conditionis noo admittuntur testes, qui sunt de familia actoris, nee de domo actoris, vel accusatoris: intellige quando actu sunt de familia. Excipiuntur tamen aliqui casus, scilicet, quando qui sunt de aliquo collegio, testantur super facto ipsius collegij, quod est tale, vt per alios probari non possit; & similiter religiosi de facto sui monasterij, & clerici in causa suæ Ecclesiæ. In istis casibus, quando testes non sunt in illis causis actores, vel responsales, admittuntur ad testimonium, *cap. veniens, cap. insuper, de testibus.* Ex defectu huius conditionis non admittuntur inimici illius, contra quem fertur testimonium, *3. quæst. 4. §. testes*, intelligitur non de leui, sed de graui inimicitia; & hic defectus est cæteris maior, nam in multis casibus, vt in delictis contra rempublicam, admittuntur alij inhabiles, non tamen inimici. Nec admittuntur exequutores negotiorum, qui in ipsa causa fuerint actores, vel responsales. Nec qui fuit Procurator, vel Aduocatus in priori iudicio, in causa appellationis admittitur, *d. cap. insuper, cap. Romana, de testib. in 6.* Hæc omnia desumpta sunt ex Sylu. *vbi supra*, & Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap.* 1 x. *à num.* 1 3. vbi ferè omnia, quæ dicta sunt in toto hoc dubio, docet.

Dvbivm XV.

An esse socium criminis, sit circunstantia, ob quam testis sit illegitimus.

1 QVædam sunt certa apud auctores.

Certum est esse inhabilem ad testificandum de socio in eodem crimine. Ratio, quia generatus suspicio, quòd sperans propter alterum fauorem, vel vt habeat in crimine socium, illum nominat. Item, quia est criminosus, *cap. veniens 1. de testib. cap. 1. de confess. l. fin. C. de accusat. l.* x 1. *tit. 16. p. 3.* vbi bene Greg. Lop. *fin.* dicit cum Baldo, non valere etiam pro eodem socio, si testificetur.

Secundò est certum esse aliqua crimina, in quibus non est inhabilis ad testificandum; vt sunt hæreses, *cap. in fidei fauorem, de heret. in 6.* crimen læsæ maiest. *cap. 1. de confess.* crimen falsæ monetæ, *l. 1. C. de fal. mon.* crimen maleficij, *l. 1. C. de malef. & Math.* crimen sodomiæ, *pragm. regia* 85. furtum famosum, *l. prouinciarum, C. de feriis.* Item iuxta communem opinionẽ idem intelligitur in omni crimine, quod sine sociis committi non potest; & in crimine commisso à seruo, quia præsumitur semper habere socium. *l. quicumque. C. de seruis fugit.* Hæc omnia docet Anton. Gomez referens plures Doctores, & textus, *tom. 3. variar. cap.* 12. *num.* 16. *&* 17.

2 Sed quoad aliqua sunt opiniones, scilicet, an in his casibus, quibus socius potest esse testis, sit testis integer, ita vt semiplenè probet. Quædam opinio tenet non esse integrum, & ita non sufficere ad torturam. Ratio, quia non est testis omnino fide dignus. Ita glossa *l. fin. C. de accusat. & ibi* Petrus, Iacobus Butrius, Faber, Albericus, Salycetus, & cõmuniter alij Doctores, & Oldr. Angel. Roman. Hippol. & alij, quos omnes refert Anton. Gom. *d. cap.* 1 x. *n.* 18. & Greg. Lop. *d. l.* 21. *vers. compañeros.*

3 Altera opinio verior tenet, in dictis casibus esse integrum testem, & sufficere ad torturam. Ratio, quia defectus testium habentur ex ipso iure: ergo in casibus, quibus ius statuit esse admittendos cum tali defectu, est signum tollere defectus, & reddere eos habiles, & legitimos. Ita tenent Panorm. Cynus, Gaod. Ioan. de Immola, quos refert, & sequitur Anton. Gom. *d. num.* 18. vbi aduertit cum Hippolyto, quòd talis testis, quando testatur de socio, debet iurare, quia non sufficit iuramentum præstitum super proprio facto: tunc enim iurauit vt pars, modò verò vt testis, & debet etiam prius citari pars, contra quam testificatur, iuxta formam in testibus obseruandam, de qua *infrà.*

Dvbivm XVI.

An testes inhabiles valeant aliquid in iudicio.

1 PRimò nota in his casibus, in quibus veritas sciri nequit, nisi per testes inhabiles, quia vel ratione temporis, vel loci non possunt in similibus casibus alij nisi inhabiles reperiri, tunc testes inhabiles benè admittuntur, & faciunt plenam fidem; v.g. si delictum domi commissum sit, admittuntur domestici, quia verisimiliter non potuit haberi copia externorum, *cap. fin. de testib. & ibi* glossa Ioan. Andr. Panorm. & communis, & plures alij, qoos refert, & sequitur Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap.* 12. *n.* x 1. Nauat. *cap.* x 5. *n.* 51. *& cap. inter verba, n.* 715. *&* 816. aduertitque, non sat esse ad hoc vt tali loco, vel tempore alij habiles reperti non fuerint; sed requiri, vt nec sint, nec communiter esse soleant. Nota hîc quòd si defectus sit propter odium, & inimicitiam, tunc inhabilis non admittitur, etiam in dicto casu; quia fert hic defectus maximam falsitatis præsumptionem. *l. 1. ff. de testib.* Anton. Gom. *vbi suprà.*

2 Secundò nota, quòd qoando testes inhabiles sunt à parte contraria admissi in alio iudicio, in quo illorum iudicio vsa est, tunc non potest repellere eos propter inhabilitatem, quam semel videtur approbasse, nisi post talem tacitam approbationem aliqua legitima causa denuò emerserit. *l. si quis testibus. C. de testib. & 3. q. 5. §. item in criminali.*

3 Tertiò nota, quòd quando repellitur testis, & est inhabilis ob culpam, & delictum, vt sunt infames, &c. vel ob ipsius incapacitatem, vt mulier, minor, &c. tunc licèt pars, contra quam producitur, non repellat ipsum, potest tamen iudex ex officio repellere. Ratio, quia cùm tunc fauore publico inhabilitetur, non potest per partis consensum habilitari. *l. quos prohibet, ff. de postulando.* Quando verò est inhabilis principaliter fauore partis, vt domesticus, hostis, consanguineus, &c. tunc si pars consentiat, non potest iudex repellere. Ita tenent plures, quos refert, & sequitur Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap.* 12. *num.* 22.

4 Quartò nota, quòd in casibus, quibus inhabiles non sunt legitimi testes, nec admittendi; si de facto admittantur, sunt aliqui eorum, qui nec fidem plenam, nec etiam indicium faciunt; scilicet, qui propter subiectionem, & reuerentiam, quam debent superioribus, repelluntur, vt seruus & libertus contra dominum. *l. 1. ff. de quæst.* Item, si propter graues inimicitias est inhabilis, non facit indicium, *eadem l. 1. §. præterea.* Item si propter defectum solemnitatis essentialis, vt quia receptus, & examinatus est parte non citata, vel ante litis contestationem: tunc etiam non facit indicium. *l. si quis adulterium, ff. de adult. l. si quando. C. de testib.*

Alij

Alij verò sunt inhabiles, qui de facto admittuntur in casibus, quibus iure repelluntur, & licèt non faciant plenam fidem, nec plenum indicium faciat vnus, tamen facit aliquale indicium, quod iunctum cum aliis sat erit ad totturam. Huiusmodi sunt minor, mulier, infamis, criminosus, periurus, socius criminis, qui solet inebriari, vilis, imò vnus ex bis inhabilibus potest iungi cum alio teste tam fide digno, vt possit cum illo facere plenam probationem, quia magna fides vnius supplet defectum alterius. Hæc omnia Aoton. Gom. *d. cap.* 12. *n.* 20. *&* 21. plures referens. Communiter tamen quando testis est inhabilis, nequit adiungi aliis, vt plenè probet, quia cùm faciat fidem, non potest augere alterius fidem, vt benè Surdus *consil.* 452. *num.* 57. *&* 58. *volum.* 3.

DVBIVM XVII.

An quando personæ sunt priuilegiatæ, valeat earum testimonium.

1 NOta, quosdam esse ptiuilegiatos ob reuerentiam, quam debent suis superioribus, vt sunt filius, & omnes descendentes, contra ascendentes, & libertus contra dominum, & mulier contra virum: alij verò sunt priuilegiati, quibus concessum est, ne possint cogi ad testificandum; ne deponant contra suos conuictos, vt sunt consanguinei intra quartum gradum secundùm computationem iuris ciuilis, de qua re latè *suprà*, vbi de denunciatione ad edicta.

2 Sit conclusio. Si priuilegiati primo modo etiam sponte deponant, non valet eorum testimonium. Ratio, quia non possunt aliorum fauori renunciare. At priuilegiati secundo modo, licèt non possint cogi, at si sponte deponant, valet eorum testimonium. Ratio, quia possunt renunciare suo fauori. Ita disponit *l.* 11. *tit.* 16. *part.* 3. & docent plures, quos refert, & sequitur Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 12. *n.* 24. notat tamen, quòd si causæ sunt tales, in quibus alij testes inueniri nequeunt, tunc omnium horum testimonium valet. Ratio, quia in hoc casu cessat priuilegium, & omnes dicti cogi valent, vt *loco citato* diximus.

DVBIVM XVIII.

An aliquis in causa propria, vel sibi, & alteri communi possit esse testis.

1 REspondetur, quòd regulariter non potest. *l. omnibus, C. de testibus.* Ratio, quia amor proprij commodi generat magnam falsitatis suspicionem; excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus admittitur, scilicet quando tales circumstantiæ concurrunt, vt esse causam propriam non minuat notabiliter probabilitatem testimonij, vel propter leuitatem causæ, vel propter grauitatem personæ: vt si homo magnæ virtutis mutuauit alicui nummos, potest talis cum alio teste legitimo facere sufficiétem probationem de mutuo. Idem etiam pluries potest contingere in causa communi, v. g. in casibus *suprà* positis, quibus diximus Religiosos, & collegiales posse esse testes in causa communi Religionis, & Collegij, & legatarij, & fideicommissarij in testamentis quibus ipsis fit legatum, vel fideicommissum, possunt esse testes, non tamen quoad ipsum legatum, vel fideicommissum, sed quoad hæreditatem, & alia, licèt causa ad omnes quodammodo pertineat. Ita Syluest. *verbo testis, quæst.* 2. vbi hæc omnia docet, referens textus, & Doctores.

DVBIVM XIX.

Quæ solemnitas necessariò requiratur in recipiendo testimonio.

REspondetur aliquas esse, quas optimè ponit 1 Syluest. *verbo testis, q.* 6.

Prima est, vt testis iuret se totam veritatem dicturum, quam de re illa nouit, vel totam veritatem dicturum, nulla falsitate admixta, & hæc est tam necessaria, vt nullus, licèt magnæ auctoritatis, præter Papam, admittatur testis in alterius damnum sine iuramento, potest tamen ex consensu partium remitti iuramentum, id est, vt sine illo testificetur, excepta causa matrimonij, *cap. nuper, de testibus.*

Secunda solemnitas, quòd partes præcipuè 2 aduersæ, vel alij ipsarum nomine sint præsentes, vt audiant, & videant testes quando testificantur, vel saltem requiritur, vt citentur, & admoneantur, vt per ipsas stet non esse præsentes. Intelligitur verò, non quòd partes audiant, quid deponant in particulari, in secreto enim debent deponere, sed quòd videant, & audiant eos iurantes ad deponendum. *cap. in nomine, de testibus.* Sed hæc solemnitas in multis casibus deficit, in quibus sat est, vt post testium publicationem pars aduersa videat depositiones contra ipsam prolatas.

Tertia est, vt testis deponat viua voce, & non in 3 scriptis, *cap. testes, 3. quæst. 9.*

Quarta est, vt recipiantur testes parte citata, & 4 post litis contestationem; sed nota quòd licèt hoc sit communiter verum, at multi casus, in quibus deficit, excipiuntur. Vide in Syluest. *vbi suprà, cap. quoniam, vt lite non contest.* Tempus verò, in quo possunt recipi testes, licèt communiter signetur tempus, quo recipiuntur probationes, quod terminus probationis dicitur: tamen in aliquibus casibus durat etiam post publicationem vsque ad sententiam diffinitiuam; vt quando iudex procedit ex officio, & quando probatio fit in defensam alicuius innocentis, & tam euidens potest esse innocentia, vt etiam post sententiam diffinitiuam possit fieri talis probatio. De hoc Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *n.* 33. 34.

Quinta est, quòd testis non se offerat, sed 5 sit vel à iudice citatus, vel per partem iudici productus. Item, quòd in particulari non promittat testificari quid certum.

Sexta, vt deponat ex certa scientia, scilicet de 6 visis à seipso, quando obiectum est visibile, vel de auditu proprio, quando obiectum pertinet ad auditum, & sic de aliis sensibus, itaut quæ proprio sensu perceperit dicat, & non quæ alieno, & similiter vt reddat causam de re quam testificatur, v. g. quomodo eam sciat, & quare: vt si de scelere noctu perpetrato testetur se vidisse, debet reddere causam quare viderit, scilicet quia erat luna clara, vel lumen aliquod. Si verò testis deponat non de certa scientia, sed de credulitate, aut de visis, vel auditis ab aliis, tunc non est integer

testis, sed valet pro indicio, vel ad probandum infamiam. Anton. Gom. *tom. 3. var. cap.* 12. *n.* 7. & 10. Syluest. *verb. testis, q.* 6.

DVBIVM XX.

An pars aduersa possit ad sui defensam detegere occultos testium defectus.

1 PRima conclusio. Quando talis detectio non confert ad partis, contra quam fertur testimonium, iustitiam defendendam: item quando testimonium fuit verum, & iudex iuridicè procedit, tunc talis manifestatio, ex qua testi notabilis iniuria, vel notabile damnum sequitur, est peccatum mortale. Ratio, quia contra iustitiam infamatur; ius enim non concessit hoc medium, nisi quando est necessarium ad confessionem innocentis. Ita nonnulli recentiores Magistri. Et primam partem huius conclusionis docet expressè Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 7. *art.* 3. Vnde infert Sotus, quòd si crimen occultum testis non sit ex illis, ob quæ testimonium repellitur, nefas erit illud detegere, quia nihil confert.

2 Secunda conclusio. Quando parti aduersæ sequitur ex tali detectione parua vtilitas, aut leuis defensa, & ipsi testi sequitur damnum maximum, tunc peccatum est crimen ipsius detegere. Ratio, quia licèt quisque possit rem suam ab iniusto inuasore defendere, cum inuasoris damno: non tamen quamlibet rem eum quolibet damno; quia non patitur charitas proximi, vt pro minima re conseruanda maximum illi damnum inferas. Sic Sotus *vbi suprà*, & aliqui Magistri.

3 Nota tamen, quòd quanto testis inhabilis minori culpa testificatur, tanto maior habenda est ratio de damno illi sequuto: nam si, cùm sit occultè inhabilis, ipse se sponte offerat, maiori damno dignus est, quia est velut latro; si verò contra suam voluntatem compellitur, tunc maior obligatio est excusandi damnum ipsius. Ita Sotus *vbi suprà*, & alij.

4 Vltima conclusio. Quando crimen occultum testis verum est (nam si falsum est, nulla ratione licet id imponere) & eius detectio est necessaria ad causæ iustæ defensionem, & damnum, quod parti aduersæ sequitur, est notabile, licèt magnum sequatur ipsi testi, & maius quàm partis, licitè potest fieri. Ratio, quia est medium per ius concessum, & sic cùm pars vtatur iure suo, non delinquit contra iustitiam, nec etiam contra charitatem, quia non tenetur cum tanto damno suo, vitare alienum. Sic Sotus *vbi suprà*, & quidam docti iuniores Magistri.

DVBIVM XXI.

Ad quid teneatur testis, qui falsum deposuit.

1 SIt prima conclusio. Si id fecit scienter, vel ex notabili negligentia, tenetur famam, & totum damnum inde sequutum, restituere læso. Ratio, quia per iniustitiam fuit causa damni. Nauar. sum. Hisp. & Latin. *cap.* 25. *num.* 40. Syluest. *verb. testis, quæst.* 10. Angel. *ibi, num.* 30. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. §. 7. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 7. *art.* 4. Alcozer *summa, cap.* 26. vbi de peccatis testium, Caietan. 2. 2. *q.* 70. *art.* 4. Idem dicit Nauar. si id quod dubitabat, testatus est tanquam verum.

Secunda conclusio. Si falsum deposuit non scienter, nec ex lata culpa, sed ex leui, tunc non tenetur totum damnum resarcire, sed partem pro ratione culpæ. Sotus, & multi iuniores docti. 2

Tertia conclusio. Qui præter intentionem adhibita mediocri diligentia falsum dixit, non tenetur restituere damna inde secuta: patet, quia non ratione iniustæ acceptionis, siquidem nihil iniustum commisit, nec ratione rei acceptæ, siquidem in nullo ditior est factus. Ita Caiet. Sotus, Nauar. *vbi suprà*, Corduba *memb.* 2. *de secr. quæst.* 7. *sub fin.* D. Anton. *vbi suprà*. 3

Nota tamen, quòd licèt iste non teneatur ex sua substantia restituere, tenetur tamen dictum suum retractare. nam licèt id non prosit, nisi incontinenti fiat ad hoc vt testimonium fiat nullum: prodest tamen, vt multò debilius reddatur; imò quandoque vt sit nullum, quando persona est bonæ æstimationis, de qua non est suspicio ob subornationem, retractare se. Ita Nauarr. Caiet. Corduba *vbi suprà*, & aliqui docti iuniores Magistri. Hoc tamen intelligitur (vt optimè Corduba) quando citra notabile suum damnum posset iste testis testimonium suum retractare; quia cùm iste nullam commiserit iniustitiam, sola lege charitatis ad hoc tenetur: at lex charitatis non tanto obligat detrimento. 4

Secundò nota, partem, pro qua latum est testimonium falsum ex inaduertentia, teneri fidem adhibere tali testi bonæ æstimationis iuranti se falsum dixisse, & sic desistere à litis prosecutione, vel si aliquid ob tale testimonium consequuta est, restituere. Caiet. 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 4. Nauar. in summa Hisp. *vbi suprà*, at in Latina nihil de hoc meminit. 5

Hic essent duo dubia tractanda. 6

Alterum an testis, qui falsum dixit, teneatur pœnam, qua reus damnandus erat, restituere.

Alterum, an testis, qui pretium recepit, vt verum testimonium dicat, teneatur illud restituere? Sed hoc *in mat. de restit.* proprium locum habet.

CAPVT VI.

De secreto seruando.

NOn abs re erit hîc aliqua tractare de obligatione seruandi secretum. Sumitur autem hîc secretum pro re alicui sub secreto commissa, de qua re tria, vel quatuor agitabo dubia.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An seruare secretum sit actus virtutis, & sit in præcepto.*
2. *An teneatur quis potius vitam exponere, quàm secretum fidei suæ commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat.*
3. *An alienas literas aperire & legere sit peccatum mortale.*

DVBIVM

Dubium I.

An seruare secretum sit actus virtutis, & sit in precepto.

1 Prima conclusio. Seruare secretum, est actus virtutis fidei, vt fides est idem quod fidelitas. Patet, quia ad fidelitatem pertinet seruare, quod quis fidei nostræ commisit, sed huiusmodi est secretum: ergo. Ita Sotus *lib. de secreto, memb.* 1. *q.* 1.

2 Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum est naturale, diuinum, & humanum. Quòd sit naturale, patet, quia lex naturæ docet, vt quòd nobis volumus, alteri velimus, sed quicumque secta ratione cupit, vt quod alteri secretò commisit, secretò seruetur: ergo similiter quicumque iure naturali constringitur, id officium alteri præstare. Quod sit humanum, patet *l. vnica. C. de famos. libell. & cap. si qui.* 5. *q.* 1. Quòd sit ius diuinum, latè probat Sotus *memb.* 1. *q.* 2. vbi hanc conclusionem statuit.

3 Nota hic plures esse secretorum gradus.

In primo gradu est secretum confessionis, de quo modò nihil.

In secundo gradu est secretum publicum, id est, ad quod quis tenetur ex officio publico, aut legali debito, vt, Senator, vel canonicus, vel quæuis publica persona tenetur seruare publicum secretum.

In tertio est secretum, quod quis per iniuriam extorsit, vt si quis literas alienas aperuit.

In quarto, quando quis data fide recepit arcanum amici, & in his omnibus casibus tenetur quis de iustitia seruare secretum.

In quinto est, quando quis visu, vel relatione alterius nouit secretum, & ad hoc secretum tenetur quis de præcepto fidelitatis, non quæ est pars subiectiua iustitiæ, sed pars potentialis. Sotus *dict. quæst.* 2. *ante quintam conclusionem*, *& quæst.* 1. *concl.* 2.

4 Tertia conclusio. Secretum alienum temerè & sine causa detegere, est peccatum mortale ex suo genere. Patet, quia violatur iustitia, & grauis iniuria irrogatur proximo. Ita Sotus *d. q.* 2. *conclus.* 3. Sylvest. *verbo secretum.* D. Anton. 3. *part. tit.* 2 2. *cap.* 17. §. 2. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 6 5. *n.* 800. *& in summa cap.* 1 8. Lat. *num.* 5 2. Hisp. *num.* 5 3. *& num. vltimo*, Caietan. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. *ad* 2. Palud. 4. *dist.* 21. *quæst.* 1. *art.* 2. *fine.* Armil. *verbo secretum, num.* 1. Alcozer *summa cap.* 2 2. *fine.* Metina *lib.* 1. *summa cap.* 14. §. 36. addens teneri damna restituere.

5 Nota hic aliqua.

Primò hoc non tantùm procedere vbi quis expressè fidem de secreto seruando dedit, sed etiam vbi non dedit, verùm ex dicendi modo, & dicentis mente colligitur animum fuisse sub secreto committere. Ratio, quia tunc tacitè censetur alius fidem de secreto seruando dare. Ita Palud *ibi.* Scotus 4. *dist.* 2 1. *q.* 2. Nauarr. *dict. n.* 800. *& d. cap.* 1 8. Hisp. *num.* 5 1. Lat. *num.* 5 2. & Nauarr. *lib.* 2. *de rest. cap.* 4. *num.* 450.

6 Secundò nota ex leuitate materiæ contingere posse, vt alieni secreti detectio sit peccatum veniale, scilicet, quando modici momenti est secretum. Ita Caietan. Nauarr. Alcozer *ibi*; sed oportet, vt ex hac parte excusetur à mortali, vt certò detegens sciat esse parui momenti, nam si de hoc dubitet, est mortale ratione periculi, cui exponitur. Nauarr. *vbi supra.*

Dubium II.

An teneatur quis potius vitam exponere, quàm secretum fidei suæ commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat.

Triplex est sententia.

Prima tenet neminem constringi secreta seruare cum vitæ dispendio. Ratio, quia fides data non tanto dispendio obligat. Ita tenent aliqui, quos refert Sotus *vbi infra.* 1

Secunda sententia tenet, quamtumuis quis grauibus tormentis excruciatus fuerit, teneri non prodere crimen fratris occultum. Ratio, quia talis proditio est contra iustitiam: ergo ob nulla tormenta licet. Ita Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. pag.* 228. 2

Tertia sententia est media, & tenenda est, & ideo explicabitur aliquibus conclusionibus. 3

Prima conclusio. Qui locum tenent, & officium publicum, id est, illi, quibus publico officio incumbit, tenentur sæpe mori pro celando reipublicæ secreto, quando priuati non tenerentur. Appellamus autem hic reipublicæ secretum, causas etiam priuatorum, quæ tractantur in iudicio publico. Probatur, quia secreta reipublicæ sunt propter totius populi salutem: ergo illi, quibus tota respublica arcana sua cōmisit, & quibus stipendia pro hoc officio tribuit, & qui peculiati sacramento fidem astringunt, multo maiori vinculo tenentur seruare secretum, quàm alij priuati; atque ideo si res exposcat, etiam cum vitæ dispendio. Hinc fit, vt iudex causam audiens, in qua res grauissima, vt vita, Ducatu, maximo honore, &c. ageretur, si inuadatur ab aliquo litigantium sub mortis pœna, vt merita causæ prodat, tenetur potiùs mortem pati. Et idem est dicendum de scribis, quorum fidei causæ graues committuntur. Ita Sotus *lib. de secreto, memb.* 3. *q.* 4. *conclus.* 6. Nauarr. summa Hisp. (nam in Lat. hoc non ponit) *cap.* 18. *num.* 32. limitat tamen, quando ob secreti detectionem, vita, vel membrum alterius partis periculo exponeretur. Secus si tantùm pœna pecuniaria, vel exilij damnanda esset altera pars, cuius facilè posset detector compensationem pecunia facere, tunc enim non teneretur mortis periculo tacere. 4

Secunda conclusio. Si reuelatio secreti vergeret in graue reipublicæ malum, tunc quiuis etiam priuatus tenetur vitam exponere, potius quàm id detegat. Ratio, quia pro salute reipublicæ tenetur quiuis vitam exponere. Sotus, & Nauar. *vbi supra*, Corduba *summa q.* 6 5. *vers. digo regularmente.* Ex quo infert Nauar. militem bello captum à Mauris quibusuis tormentis crucietur, non posse sui exercitus secreta pandere, si ad eius conseruationem necessaria essent. 5

Tertia conclusio. Qui per iniuriam secretum alicuius extorquet vi, vel fraude, vel literas aperiens, tenetur potius mori, quàm illud, si res magni momenti sit, aperiat. Ratio, quia iste ratione iniustitiæ commissæ fortiori constringitur vinculo. Item, quia potius tenetur quis mori, quàm alienam famam deprædetur; at qui per iniuriam secretum 6

secretum extorquet, famam deprædatur: ergo. Ita Sotus *ibi conclus.* 7. & Nauarr. *vbi suprà*, limitans sicut primam conclusionem.

7 Quarta conclusio. Nemo tenetur secretum quod sub fide sigilli seruandi recepit, seruare cum vitæ dispendio, aut alia graui iactura honoris, aliorúmve bonorum. Ratio, quia iste non tenetur ex officio ad id, sed ex promissione, at nemo censetur dum promittit cum tanto dispendio se ad id obligare. Item, quia pecuniam deposito receptam non tenetur quis tanto damno seruare. Sotus *vbi suprà, conclus.* 8. Cordub. *vbi suprà, §. Y si se pregunta.*

8 Quinta conclusio. Quando quis casu nouit alienum secretum, licèt teneatur illud contegere sub peccato mortali, si magni momenti sit; at non tenetur graui a pari, vt illud celet. Ratio, quia ad hoc solum tenetur ex charitate, sicut tenetur res amicorum seruare, vbi sine graui suo detrimento potest. Sotus *conclus.* 9.

Dubium III.

An alienas literas aperire, & legere sit peccatum mortale.

1 Sit prima conclusio. Qui legit ex consensu expresso, vel præsumpto mittentis, vel eius, cui mittuntur, literas, non peccat. Ratio, quia nulli facit iniuriam. Ita Nauarr. *cap. sacerdos, de pœnit. dist.* 6. *num.* 16. *& in summa, cap.* 18. Lat. *num.* 53. Hisp. *n.* 54. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 22 §. 5. *fine*, Sylu. *verbo falsarius, quæst.* 1. Tabien. *ibi, n.* 2. Angel. *n.* 2. Armil. *verbo litera, n.* 1. Caiet. *verb. litera.* Margar. *fol.* 203. Padraza 2. *præcepto, fine.* Alcozer *summa, cap.* 22. *fine.* Metina *lib.* 1 *summæ, cap.* 14. §. 36. Nauar. *lib.* 2. *de restit. cap.* 4. *n.* 448.

2 Secunda conclusio. Qui superioritatem habent in alium, non peccant legendo literas, quas vel ad ipsum alij mittunt, vel ipse ad alios mittit, vt Prælatus legens literas Monachorum, Abbatissa Monialium, vir vxoris, pater filiorum, qui sub sua sunt potestate. Ratio, quia hi vtuntur iure suo, dum cauent ne aliquid mali his subsequatur, quorum regimen habent. Ita Nauarr. Caiet. Armil. D. Anton. Syluest. Angel. Tabien. Margar. Pedraza *locis citatis.*

3 Tertia conclusio. Non peccant, qui auctoritate publica aperiunt literas, vt Duces in bello ob obuiandum malo publico. Ratio, quia hoc est valdè necessarium ad bono communi consulendum. Sic iidem. Item non peccat, qui legens literas sui aduersarij, si probabiliter dubitet in eis aliquid in suum damnum tractari. Ratio, quia vtitur iure suo, suæ indemnitati consulens. Nauar. D. Ant. Syluest. *ibi.* Item non peccaret ipsas legens ob obuiandum iniusto damno corporali, vel spirituali alterius. Syluest. & Nauarr. *ibi.* Item, quando literæ illæ haberentur pro derelictis. Syluest. Tabiena, Angel. *ibi.*

4 Quarta conclusio. Qui ob solam curiositatem absque vllo lædendi animo legeret, credens non contineri res magni momenti in his literis, peccaret venialiter. Ratio, quia non infert notabilem, bene tamen aliquam iniuriam. Ita Caiet. Nauarr. Alcozer, Pedraza, Armil. Margar. & reliqui citati. Sed aduerte oportere ad hoc, vt excusetur à mortali ex hac causa, vt pro certo credat legens non contineri ibi res eiusmodi: nam si dubitaret ratione periculi, cui se exponeret, non excusaretur. Caiet. Nauar. Metina, & Nauarr. *suprà.* Item, vt paratus sit seruare secretum, si fortè casu in illis hæ res inuenirentur. Caiet. Armil. Marg. Alcozer, Pedraza *ibi.*

Vltima conclusio. Extra prædictos casus peccatum mortale est legere literas clausas, vel in secreto positas. Ratio, quia grauis irrogatur iniuria proximo. Item, quia sic legens falsarius est, & graues falsariorum pœnas incurrit, vt Nauar. & cæteri summistæ docent, & probant. Ita omnes Doctores citati, & Nauar. *ibi, num.* 448. ait fortè dici posse, quòd si aperiens literas certus est, se non nociturum, nec eius occasione alium: non esset mortale, licèt etiam aliquod ibi esset scriptum secluso ordine ad confessionem; quia infamare coram vno, qui nocere non debet, non est mortale; sed de hoc alibi. 5

CAPVT VII.

De Aduocatis.

Summarium.

Dvbium I.

An Aduocatus teneatur patrocinari pauperi.

Prima sententia asserit in extrema necessitate tantùm necessitate pauperis teneri Aduocatum sub mortali ei patrocinari, quando scilicet pauper in extremam necessitatem incideret, si in illa causa ius suum amitteret, vel vitam esset ob id amissurus. Ita tenet Caiet. 2. 2. *quæst.* 71 *art.* 1. Nauar. *cap.* 25. Hisp. *n.* 30. Lat. *n.* 29. Armil. *verbo aduocatus, num.* 12. 1

Secunda sententia tenet, teneri etiam in graui pauperis necessitate, vt si citra periculum vitæ periclitaretur honor, aut alia vrgens calamitas inopi ingrueret, & non esset alius, qui patrocinari vellet, tunc teneretur Aduocatus sub mortali patrocinium præstare. Probatur, nam idem ferendum est iudicium de hoc, sicut & de aliis eleemosynis, vt fatetur D. Thom. 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 1. sed præceptum eleemosynæ obligat etiam in graui necessi- 2

necessitate, vt est verior opinio, quam etiam docent Caiet. *supra 2. 2. quæst. 32. art. 5.* ergo. Ita tenet Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 8. art. 1.* Host. *tit. de pœnitent. & remiss. §. quibus. vers. quid. de Aduocatis.* Sylu. *verbo Aduocatus, quæst. 18.* & idem dicunt hi Doctores de Medicis, quòd in graui pauperum necessitate, teneentur ipsis mederi. Et hæc sententia est multo verior. Idem tenet Couar. *lib. pract. c. 6. num. 4. fine.* Salon *2. 2. q. 71. art. 1. controu. 2.* & *ibi* Aragon.

3 Sunt tamen aliqua notanda.

Primò nota, quòd sicut in graui necessitate non tenetur diues eleemosynas elargiri, nisi de superfluo status: ita nec Aduocatus tenetur in grauiori, nisi de superfluo, scilicet cùm otium est à necessariis occupationibus. Vnde fit, vt ad subueniendum grauiter indigenti, non teneatur Aduocatus ab illis negotiis se expedire, vel illud tempus consumere, quibus ad alendum se & familiam, eget; quia illud non censetur superfluum. Ita Sotus & Sylu. *ibi.*

4 Secundò nota, quòd si Aduocatus casu, quo tenetur pauperi patrocinium præstare, illud negaret, tenetur index illum cogere, vt præstet, alias delinquet mortaliter. Nauar. *c. 25. n. 14.* Sylu. *vbi supra,* Angel. *verbo Aduocatus, num. 10.* Armil. *num. 10.* Tabien. *n. 9.*

5 Vltimò nota, quòd dum D. Thom. *2. 2. q. 71. art. 1.* dicit, non teneri Aduocatum patrocinari pauperi, quando est alius in promptu, qui possit subuenire, intelligitur, quando est alius, qui possit & velit: si enim alij qui possunt, nolint subuenire, tenetur iste. Ita Sotus, & Syluest. *vbi supra,* Caiet. *2. 2. q. 71. art. 1.* Salon *ibi. initio,* & *ibi* Aragon *in fine.*

Dubium II.

Quibus personis interdictum sit officium Aduocationis.

1 Nota, aliquas esse personas, quibus in iure officium hoc interdicitur, quas refert Syluest. *verbo Aduocatus, ç. 2.* Hæ sunt hæreticus, vel paganus, vel excommunicatus. *1. q. 1. cap. 1. cap. excommunicatus 1. de hæreticis, cap. nemo, de pœnit. dist. 1. l. nemo, C. de postulat.* & iudex aliquem horum admittens grauiter peccaret, *d. cap. nemo.* Item religiosus, nisi pro monasterio de Prælati mandato, de quo egi copiosè *lib. 6. summa cap. 13. à num. 1.* Item clericus in sacris constitutus, vel in minoribus, si beneficium habeat, *cap. clerici, & cap. cùm sacerdotis, de postulat.* Item iudex, vel Assessor, nequit in eadem causa esse Aduocatus; quia duo officia in eadem causa prohibentur, *cap. 1. & 2. 4. q. 4.* Item Surdus nihil omnino audiens, mutus, cæcus vtroque orbatus oculo: perpetuò furiosus, minor, qui decem & septem annos nondum nactus est: seruus, fœmina, sodomita, damnatus capitali crimine, vel calumnia publici iudicij. Item qui operas suas locauit, vt pugnaret in arena cum bestia: secus si hoc faceret gratis causa vires ostentandi. Item omnes infames. Item qui amotus est à Senatu, omnes istos refert Syluest. *vbi supra,* & omnes summistæ *verbo Aduocatus,* consule in ipsis textus, in quibus hoc interdicitur, & omnia ista habentur *cap. infamis, & cap. infames, 3. quæst. 7. & par. 3. & tit. 6. l. 2. & infra,* & *illa l. 1* docet Gregor. Lopez debere annum decimumseptimum expletum esse ad aduocationis munus.

Dubium III.

An in aliquo euentu fas sit clericis, Monachis, & Episcopis patrocinari.

Prima conclusio. Sacerdotibus patrocinari non licet coram iudice Ecclesiastico, vel sæculari, nisi in quatuor casibus, scilicet cùm causa propria, vel propriæ Ecclesiæ agitur, vel consanguineorum intra quartū gradum, quando consanguinei aliunde vel saltem æquè bonum causidicum habere nequeunt, vel quando agitur causa miserabilium personarum, quæ scilicet per se proprias causas ministrare non possunt, vel Ecclesiastico auxilio indigent, *cap. sacerdotibus, ne cle. vel Monach.* Ita tenet Armil. *verbo Aduocatus, num. 4.* Tabien. *num. 3.* Angel. *n. 5.* Syluest. *quæst. 2. & 3.* D. Anton. *3. part. tit. 6. cap. 4. §. 1.* 1

Nota quòd etiam in his casibus non licet sacerdotibus patrocinari coram iudice sæculari in causa criminali, benè tamen in ciuili: coram Ecclesiastico verò licet in vtraque tantùm, in quatuor casibus positis. Syluest. Tabien. Armil. Angel. *ibi,* & patet *cap. sententiam, ne cleric. vel monach.* 2

Sed verùm in his quatuor casibus liceat Episcopis patrocinari, duplex est sententia. 3

Prima dicit non licere nec coram sæculari, nec coram Ecclesiastico. Ita Armil. *num. 4.* Tabien. *num. 3.* Angel. *num. 4.* At contraria sententia est aliorum.

Secunda conclusio. Verius est licere etiam Episcopis in dictis quatuor casibus aduocare coram iudice tantùm Ecclesiastico. Ratio, nam non est decens, vt teuerentiam, quam iudici sæculari exhibent causidici, exhibeant Episcopi. Ita Panorm. & Pisana, vt refert, & sequitur Sylu. *ç. 3.* D. Anton. *vbi supra,* & alij. 4

Tertia conclusio. Clericis inferioribus, scilicet Diaconis, & hypodiaconis, & in minoribus tātùm ordinibus constitutis, beneficium tamen habentibus, interdictum est coram sæculari iudice Aduocatos esse, exceptis quatuor casibus *supra* numeratis, at coram Ecclesiastico liberum est illis in omni euentu patrocinari, *c. cùm sacerdotes, & c. clerici, de postul.* Armil. *num 6.* Tabien. *num. 4. & 5.* Angel. *num. 6. & 7.* Syluest. *quæst. 4.* D. Anton. *vbi supra.* 5

Hic oportet notare, quòd si negotium, de quo agitur, sæculare sit, non licet huiusmodi clericis patrocinari coram iudice sæculari, nisi in quatuor casibus positis: at coram Ecclesiastico benè licet in omni euentu. Si verò negotium sit Ecclesiasticum, licet etiam coram sæculari iudice aduocare in quouis casu. Patet *cap. 1. de postul.* vbi tantùm prohibentur huiusmodi clerici coram sæculari, in sæcularibus aduocare: ergo secus in sæcularibus corā Ecclesiasticis, & in Ecclesiasticis coram vtroque iudice. Dicitur autem negotiū Ecclesiasticum, vel ratione personæ, quia est Ecclesiastica persona, quæ sequens forum rei, litigat coram sæculari iudice, vel ratione delicti, quod est Ecclesiasticum, vt sacrilegium, vel ratione rei, quæ est Ecclesiæ. Ita Syluest. *vbi supra,* citans & sequens Innocent. & Panorm. 6

Secundò nota, quòd si dicti clerici nondum ad sacerdotium promoti, licet in sacris sint constituti, non habent patrimonium, nec beneficium pro sua sustentatione sufficiens: possunt per aduocationis officium 7

officium victum quærere. Vnde conclusio posita debet intelligi de his, qui sufficientem sustentationem habent. Panorm. quem refert, & sequitur Syluest. *ibi*, Armil. & Angel. *vbi suprà*. Laucelotus *Instit. iuris canon. tit. de procurat. §. postulandi, vers. Ecclesiasticus*, licèt glossa, *cap. 1. de postul.* oppositum teneat.

8 Quarta conclusio. Clerici nondum sacris initiati, nec beneficium habentes, possunt patrocinium præstare in causa ciuili, tam coram Ecclesiastico, quàm coram sæculari iudice; at in causa criminali coram sæculari iudice, nullo modo illis fas est, *cap. sententiam, ne cler. vel monach. cap. aliquantos, dist. 51.* Hoc dicunt esse tutius Syluest. *quæst. 5.* Armil. *num. 6.* Tabien. *num. 5.* Angel. *n. 7.* licèt (vt isti referunt) quidam dicant, posse hos clericos fauore reorum, postulare, appellare, & appellationem prosequi. Quòd etiam possint in criminali, est verius, modò non deferant publicè tonsuram. Sic Nauar. *cap. non dicatis, n. 99.*

9 De Monachis autem, & canonicis regularibus, an, & in quibus casibus liceat illis aduocare, dixi *lib. 6. summa, cap. 13. n. 1.*

DVBIVM IV.

An qui iure prohibiti sunt patrocinari, delinquant mortaliter si munere hoc fungantur.

1 Sit prima conclusio. Si prohibiti sunt ratione alicuius defectus, non multum ad rem conferentis, non est mortale, imò citra veniale fit potest, vt si mutus scripto consulat, & infamis emendatus. Si verò nullam iuris peritiam, vel negotiorum experientiam haberet, esset mortale, quia periculo exponeret causas sibi concreditas. Ita Sotus *lib. 5. de iust. q. 8. art. 2.*

Secunda conclusio. Si clerici in sacris constituti, vel in minoribus, cùm beneficium habeant, functionem patrocinandi præter casus concessos, non semel, aut bis, sed sæpè ex professo obeant, erit peccatum mortale, quia dedecorant munus sacerdotij, insuper suscipiunt officium seuerè interdictum. Ita aliqui iuniores Magistri.

DVBIVM V.

An clericis interdictum sit tabellionis officium, seu Notarij.

1 Varij sunt sentiendi modi, quidam sentiunt clericis fas esse tabellionis functionem obire in Papæ, vel proprij Episcopi curia, & hoc in causis tantùm Ecclesiasticis. Ratio, quia ordo in causa esse non debet, vt officium interdicatur Ecclesiasticum. Ita Host. Anton. & Panorm. quos refert Couarr. *vbi infrà*. Idem tenet D. Anton. *3. p. tit. 13. cap. 2. §. 2.* Tabien. *clericus 3. num. 3.* Angel. *clericus 9. num. 9.*

2 Alij tenent nullo pacto licere clericis in sacris constitutis tabelliones esse, si beneficium, vnde possint alimenta sibi ministrare, habeant; sin minus, licere: vtique etiam in causis temporalibus. Probant ex *cap. sicut, ne cleric. vel monach.* vbi clerico tabellioni constituitur pœna priuationis beneficij: ergo sermo habetur in tali prohibitione de solis clericis beneficiariis. Ita glossa, & Ioan. Andreas *d. cap. sicut.* Armil. *verbo tabellio, num. 4.* Syluest. *q. 3.*

Alij verò oppositum sentiunt. 3

Insuper circa clericum in minoribus constitutum duplex est sententia. 4

Prima tenet posse esse tabellionem, licèt beneficium habeat. Ratio, quia *d. cap. sicut*, tantùm hoc interdicitur clericis in sacris constitutis. Ita Tabien. & Angel. *ibi*.

Alij verò oppositum tenent. Sit 5

Prima conclusio. Clericus etiam sacris initiatus, licèt beneficium habeat, potest apud curiæ Romanæ Ecclesiastica tribunalia tabellionis officium exercere. Ratio, propter tantæ curiæ dignitatem, & tacitum Papæ consensum. Ita tenent omnes Doctores citati, quòd omnes in hoc conueniunt. Idem Nauar. *pract. quæst. cap. 19. n. 8.* 6

Secunda conclusio. Probabilius est non posse clericos in sacris constitutos tabelliones esse, quamuis beneficium non habeant, etiam in tribunalibus Ecclesiasticis aliis. Ratio, quia *d. cap. sicut*, absolutè id interdicitur huiusmodi clericis. Nec obstat, quòd pœna priuationis beneficij opponatur; id enim non fit, quasi tantùm cum beneficiariis loquatur, sed quia communiter solent beneficium habere, voluit vt illud habentes, hanc pœnam darent. Ita Couarr. *ibi*, & Trotius, & Cardio. per ipsum relati contra Doctores primæ, & secundæ sententiæ. Subdit tamen Couar. posse huiusmodi clericos in curia Romana publicè, & extra curiam in negotiis Ecclesiasticis, quæ priuatim, & non in foro publico expediuntur, hoc munere fungi. 7

Tertia conclusio. Clericis in minoribus constitutis, beneficium Ecclesiasticum habentibus, vnde possint congrua sibi alimenta exhibere, non licet vti tabellionis officio, etiam in Ecclesiasticis publicis tribunalibus. Ratio, tum quia est officium sæculare. Item, quia beneficiariis in minoribus constitutis prohibetur Aduocatorum officium, vt dixi *dub. præced.* ergo à fortiori istud, quia vilius, & sæcularius est: tum, quia est genus quoddam negotiationis; ergo interdicitur beneficiariis, per *cap. 1. ne cler. vel monach.* Ita tenent Host. Panorm. Anton. *d. cap. sicut*, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà*, dicens esse communem sententiam. Idem tenent Syluest. Armil. D. Anton. *vbi suprà*, & est contra Angelum, & Tabienam. 8

Quarta conclusio. Clericus in minoribus beneficium non habens potest esse tabellio. Ita iidem Doctores, & Angel. & Tabien. additque Couarr. hoc verum esse apud sæcularia tribunalia publica; quia hoc nullo canone prohibetur. 9

An verò monachus possit esse tabellio, & qui in sæculo tabellio fuit, possit eo munere fungi postea monachus factus, & possit post professionem complere, & signare instrumentum, quod ante monachatum in eius protocollo conscriptum fuerat ab eodem, vel eius auctoritate, & an valeat instrumentum, quod fecit post monachatum absque superioris licentia, dixi *lib. 6. summa, cap. 13. num. 47. 48. 49. & 50.* 10

Quinta conclusio. Si sacerdos tabellionis officio vtatur, & aliquod instrumentum confecerit, erit publicum, & validum, si alioquin verè tabellio erat, licèt peccauerit hoc officio vtens: erit (inquam) validum si ante publicum huius officij interdictum illud confecerit. Ratio, quia tolerabatur 11

in

in officio. Verùm si postea quàm fuerit publicè interdictum tabellionis officium, illud confecerit, nullum est. Ita plures, quos refert, & sequitur Conarr. *d.n.*8. Syluest. *q.*3.

Dvbivm VI.

An clericis, & Episcopis fas sit tutoris functionem obire.

1 Nota cum omnibus summistis *verbo tutela, initio*, tutelam esse triplicem, scilicet testamentariam, quando scilicet pater instituit in testamento tutorem; legitimam scilicet, quæ defertur à lege: vt cùm nullus est tutor testamentarius, leges statuunt, vt tutores sint, qui debebant succedere ab intestato: & datiuam; scilicet, quando iudex instituit tutorem.

2 Prima conclusio. Clerici, & Episcopi cogi non possunt, vt tutelam suscipiant aliquam, hoc enim eorum priuilegium est, quòd cùm succedere ab intestato possint, non cogantur suscipere tutelam: quod secus in laicis contingit. Ita Gregor. Lopez *l.*14. *vers. por razon, tit.*16. *part.*6. & colligitur ex *illa l.* glossa *authent. de gubernat. de sanctis Episc.* §. *Deo autē amabiles, collat.*9. *vers. permittimus*, & apertè colligitur ex illo auth. glossa *cap. fin. vers. tutelam, dist.*86. Turrecr. *eodem cap. glossa* 21. *quest.*3. *cap. Cyprianus. vers. tutorem*, Perez *lib.*1. *ordinam. tit.* 3. *l.*1. *fol.*101. *vers. aliud etiam.* Syluest. *verbo tutela, quæst.*3. Armil. *n.*1. Angel. & Tabien. *num.*1.

3 Sed nota conclusionem intelligi duplici limitatione.

Prima, modò clerici sint in sacris constituti: nam in minoribus constituti cogi possunt legitimam suscipere. Greg. Lopez *ibi vers. missa cantanos.* glossa *d. auth. vers. hoc fecerint.*

Secunda est, nisi tutela sit miserabilium personarum, vt pauperum, orphanorum, & viduarum: tenentur enim clerici, & Episcopi horum tutelam suscipere, *d. cap. fin. & dist.*88. *c.*1. *& cap. Episcopus.* Syluest. Angel. Tabien. Armil. *vbi supra*; & de clericis, & monachis idem dicunt glossa, & Turrecr. *d. cap. fin.* Quoad Episcopum limita, quòd non per seipsum, sed per Archipresbyterum, vel per Archidiaconum. *d. cap. Episcopus.* Ita Syluest.

4 Secunda conclusio. Tutelam legitimam possunt omnes clerici & Episcopi suscipere: patet *d. cap. fin.* per quod derogatur *authentico citato*, quod contrarium statuebat in Episcopis. Ita glossa *d. cap fin.* & *ibi* Turrecr. Sylu. Angel. Armil. *vbi suprà.* Tabien. *suprà*; & de clericis quòd possint suscipere legitimà, docent etiam Greg. Lop. Perez & glossę citatę.

5 Vltima conclusio. Tutelam testamentariam, & datiuam non licet clericis, & Episcopis recipere. Patet *d. cap. fin.* vbi statuitur, vt contrarium faciens subiaceat correctioni, id est, (vt statuit glossa *vers. correctioni*) suspensioni, & *d. cap. Cyprianus* grauissimæ statuuntur pœnæ contra signantem tutelas huiusmodi clerico, & glossa *d. cap. fin. in principio*, dicit clericum acceptantem has tutelas debere excommunicari. Conclusionem istam docent omnes glossæ citatæ, Greg. Lop. Turrecrem. Sylu. Tabien. Angel. Armil. *vbi supra.*

6 Nota hanc conclusionem fallere in aliquibus casibus. Primò si tutela sit miserabilium personarum: illam enim possunt, imò tenentur recipere, iuxta *supra* dicta. Secundò, si Episcopus ciuitatis alicui clerico commiserit Ecclesiasticarum rerum gubernationem, aut earum personarum, qui Ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. Ita habetur *d. cap. fin.*

An autem monachi possint tutoris functionem obire, dixi *lib.*6. *summæ cap.*14. *a num.*12. *ad* 26. 7

Dvbivm VII.

An causidico fas sit vtramque partem tueri, scilicet sui clientis, & aduersary collitigatoris.

Qvidam dicunt id licere, quando causa dubia est. Ita Speculator *tit. de Aduocatis*, & Angel. *verbo Aduocatus, n.*17. Alij dicunt id non licere. Ita Rosella *verbo Aduocatus.* D. Anton. 3. *p. tit.*6. *cap.*2. §. 5. *fine.* Sit tamen 1

Prima conclusio. Vbi causidicus nouit iustitiam, vel iniustitiam causæ, non potest vtramque causam tueri; quia ex vna parte tueretur causam iniustam. Ita Syluest. *verbo Aduocatus, quæst.*13. Armil. *num.*10. 2

Secunda conclusio. Vbi causa anceps est, potest vtramque tueri in duplici casu. Primus est, quando vbi vnam partem defendit, & cognoscens se malè allegasse, reuocat suum consilium, vt tenetur; cautè tamen, propter scandalum. Secundus in diuersis articulis, & diuersa instantia: vt si pro vna parte aduocat in causa principali, pro altera in causa appellationis, modò vitetur scandalum. At verò in eadem instantia, etiam in dubiis non licet: tum quia rarissimè sine scandalo fieri potest: tum quia oportebit allegare contraria, & allegans contraria non auditur. *l.*1. *C. de furtis.* Ita Armil. & Syluest. *ibi* plures textus & Doctores referens. Nota tamen hodie esse vetitum etiam in diuersis instantiis, vt patet *lib.* 2. *ordinam. tit.* 16. *l.* 13. & docet Burgos de Paz *in proœmio l. Tauri. num.*410. 3

Dvbivm VIII.

An Aduocatus habens causam iustam, possit aduersarium decipere, & cauillationibus vti.

Respondetur affirmatiuè, modò nulla falsitate vtatur, vt falsa allegando. Ita Syluest. duas referens glossas, *verbo Aduocatus, q.*12. Armil. *n.*15. Tabien. *n.*13. D. Thom. 2. 2. *q.*71. *art.* 3. Parlad. *lib.*1. *de rebus quotid. cap.* 2. *n.*7. Couat. *lib.*1. *variar. cap.* 2. *n.*1. Ratio, quia iste ius habet ad suum clientem tuendum, & iniustas aduersarij partes cauillationibus repellendum. 1

Dvbivm IX.

An Aduocato liceat cœpta lite pacisci de salario, item conuenire de quota sibi danda.

Sit prima conclusio Aduocato non licet pacisci de salario cœpta lite, sed tantùm in principio, vel fine, patet *cap. infames*, §. *præterea*, 3. *q.* 7. *l. quisquis, C. de aduocat.* & *l.*7. *tit.*16. *lib.* 2. *ordinam.* vbi sic dicitur, *Hagan pacto al principio de los pleytos oyda la relacion de las partes, y no puedan despues de auer visto sus escriptos, y començado à hacer peticion.* 1

cion, o escripsos., o otra cosa alguna en los pleytos. Et ratio est, quia cœpta lite omnia daret litigans propter litis timorem. Ita D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 19.* §. 8. Nauarr. *cap. 25.* Lat. & Hisp. *n. 30.* Greg. Lop. *part. 3. tit. 6. l. 14. vers. cierta.* Archidiac. *cap. si quis, 3. quæst. 7.*

2 Nota, si in medio litis fieret de stipendio pactum absque vi, & scandalo, & esset iustum, non esset peccatum in foro conscientiæ; quia cessaret ratio, & præsumptio legis. Sic Nauar. *ibi.*

3 Secunda conclusio. Non licet Aduocato pacisci de aliquota parte litis sibi danda, vt medietate, tertia, &c. Patet *l. si qui aduocatorum. C. de postul. & l. 1. §. si cui, ff. de variis, & extraordin. & l. 14. tit. 6. part. 3.* Et ratio est, quia datur ansa, vt sibi per fas, siue per nefas intendat causidicus victoriam; quia licèt absolutè fiat pactum de quota litis: at tacitè intelligitur conditio, si victoriam comparet; qua non obtenta, nihil habebit. Ita tenet Rosel. *verbo Aduocatus, num. 6.* Armilla *n. 14.* Syluest. *quæst. 19.* Angel. *num. 15.* Alcozer *in summa, cap. 26. §. los abogados,* Nauar. *d. num. 30.* Sotus *lib. 5. de iust. q. 8. art. 4. vers. vnum autem* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 14. §. 8.* Perez *lib. 2. ordinam. tit. 19. l. 5.* Gregor. Lop. *vbi suprà,* & explicant Nauarr. & Alcozer esse peccatum mortale.

4 Nota idem prorsus esse dicendum de Procuratoribus quoad hanc conclusionem, & sequentes. Patet *l. litem, C. de procurat. & l. sumptus, ff. de pactis,* & eadem ratio militat quæ in causidicis. Ita Nauarr. Armil. Alcozer, Rosella, Syluest. Angel. Gregor. Lop. *vers. tal postura.*

5 Tertia conclusio. Non licet etiam pacisci de certa re, super quam est lis, danda. Ratio, quia datur eadem ansa, intelligitur enim, parta victoria; & sic eadem ratio militat, quæ in causidicis. Ita Gregor. Lopez, Azo, & glossa *d. l. si qui aduocatorum.*

6 Vltima conclusio. Non licet pacisci de aliquo dando hac conditione, si victoriam in lite obtinuerit, licèt super ea quantitate danda non sit lis, sed tantùm licet pacisci de certa quantitate danda, siue vicerit, siue non. Patet eadem ratione, quia datur ansa, siue per fas, siue per nefas quærendi victoriam; & patet *l. 8. tit. 16. lib. 2. ordinam.* Ita tenet Sotus *vbi supra,* Gregor. Lopez, Nauar. Armil. Rosel. Syluest. Angel. *vbi supra,* Paulus de Castro *d. l. si qui aduocatorum.*

7 Nota, si esset quid paruum, quod promitteretur, si vinceret litem, esset iustum pactum, cessat enim prohibitionis ratio; quia quid minimum non inducit ad quærendum, siue per fas, siue per nefas, victoriam. Ita Syluest. Angel. Rosella, Armil. Nauar. referens Alexandrum, & Saiicetum *vbi suprà.* Idem Angel. *l. sumptus. ff. de pactis.*

CAPVT VIII.

De ordine seruando à Prælato Regulari in inquirendo de crimine graui alicuius Religiosi.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Qualiter Prælatus regularis debeat procedere ad cognoscendum iudicialiter de delicto graui Religiosi sibi subditi.*

2. *Qualiter Prælatus regularis procedere debeat per viam inquisitionis.*

3. *An Prælatus procedens contra subditum Regularem possit recusari.*

4. *Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere per viam accusationis contra subditum Regularem.*

5. *Qualiter Prælatus debeat procedere contra Regularem via denunciationis Euangelicæ, seu fraternæ.*

6. *Qualiter procedere debeat Prælatus contra Regularem via denunciationis canonicæ.*

DVBIVM I.

Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere ad cognoscendum iudicialiter de delicto graui Religiosi sibi subditi.

1 PRIVS oportet supponere aliquot fundamenta.

Primum sit, si delicta sunt leuia, in quibus agitur de modico Regularis præiudicio, & potius ad correctionem, non oportet, quòd delictum sit publicum. Ratio, quia in his non agitur ad punitionem, sed ad correctionem: nec ex his aliqua infamia Religiosi pullulat. Sic Perez *lib. 8. ordin. tit. 4. fol. 130. pag. 1.* Angel. *verbo inquisitio, n. 2.* Syluest. *inquisitio, 1. quæst. 3. dict. 2.* Armil. *verbo inquisitio, num. 11.* Corduba super Sotum, *de secreto tegendo, memb. 2. q. 4. conclus. 7.* Quod etiam inde patet; quia licèt correctio fraterna præmittenda sit iure diuino antequam denuncietur Prælato; fallit in his delictis leuibus: vt docent D. Thom. *2. 2. quæst. 33. art. 7. ad 4.* Abul. *cap. 18. Matth. q. 97. ad 8.* Sotus *de secreto, memb. 2. quæst. 4.* & omnes.

2 Nota, quòd delictum graue dicitur, & enorme inter Regulares omne peccatum mortale, vt patet ex *cap. illi, 6. quæst. 1.* & pro quolibet tali potest quilibet Religiosus arctari ad custodiam, si expedit correctioni, non autem ad pœnam, sed pro his, quæ exprimuntur in sui ordinis statutis, vel illis æquipatantur arbitrio discretorum. Sic Armil. *verbo inquisitio, n. 13.* Syluest. *inquisitio, 2. dicto 9.*

3 Secundum fundamentum sit: licèt ad inquisitionem de delicto graui contra Religiosum, quando proceditur via inquisitionis specialis, asserunt aliqui Doctores non requiri infamiam, propter *cap. qualiter, el 2. de accusat. in fine;* vbi postquam decernitur ad inquirendum requiri infamiam, &c. subditur, *Hunc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus vsquequaque seruandum,* & propter *cap. in singulis, de stat. monach.* Sic Ioan. Andr. *cap. olim, de accusat.* Alciat. *cap. 1. de offic. ordinar. num. 47.* Corduba super Sotum *de tegendo secreto, memb. 2. quæst. 6. conclus. 1, dub. vltimo,* vbi hæc dicit: In religionibus non seruatur rigor iuris; ideo si interrogantur criminosi de suis complicibus, etiam nulla infamia & indiciis existentibus, tenentur fateri. Cæterùm omnino tenendum est, etiam contra Religiosos requiri infamiam, quia textus exigentes infamiam ad procedendum via inquisitionis vniuersaliter loquuntur, *cap. qualiter, el 2. cap. inquisitionis, & cap. cùm oporteat, de accusat. & cap. licet Heli, de simon.* vbi textus facit mentionem de infamia contra Regularem. Nec obstat *d. cap. in singulis,* quia loquitur de inquisitione generali, ad quam nulla requiritur infamia. Nec etiam obstat *d. cap. qualiter,* quia quod *ibi* dicitur eum ordinem non esse omnino seruandum quoad regulares,

gulares, explicat Panorm. *ibi, num.* 10. Felin. *ibi, num.* 21. non esse omnino seruandum, non quoad veritatem, id est, quoad substantialia iudicij, sed quoad accidentalia,& subtilitatem:at probatio & notitia delicti est de substantia iudicij; & Sylu. *inquisitio 1. quaest. 3. dicto* 2. explicat non esse omnino seruandum,nisi infligendum sit graue praeiudicium.Et sic hoc tenent Nauar.*cap.inter verba,in veteri corol.6 2.num.689.& in nouo corol.63. num.*208. Panorm. *cap.olim, de accusat. n.9.* Vmbertus in regula D. August. Petez *vbi supra*. Innocent. Arct. Bart.quos refert, & sequitur Angel.*verbo inquisitio n.2.*Sylu.*inquisitio 1.q.3.dicto* 2.& meliùs *inquisitio 2.d.4.* Armil. *verbo inquisitio, n.*11. Cordub. super Sotum *de secreto,memb.2.q.4. conclus.7.* & expressè videtur D.Thom.huius sententiae 2.2.*quaest.33.art.7.ad 5.* vbi dicit, Praelatum Regularem non posse inquirere delicta nisi in casibus, in quibus potest iudex Ecclesiasticus, vel saecularis. Et expressius Caiet. *ibi,circa eandem solutionem ad 5.* vbi tractans de eadem inquisitione contra regulares, haec dicit: Etiamsi duo, vel plures iurent vidisse se illum commisisse, si nulla est infamia, non est inquirendum iudicialiter, vt expressè habetur *cap. inquisitionis, de accusat.* Nec est puniendus iudicialiter ille delinquens, nisi fraterna correctione praemissa processum sit per denunciationis viam. Pro eadem sententia est Nauar. *lib.2.de restit.cap.4.num.174.fol.*414. vbi impugnans Cordubam inquit, non posse procedi contra regulares absque infamia, nisi quando ex non inquirendo Religionis pernicies, & damnum notabile sequeretur. Idem docuerunt aliqui docti iuniores Magistri.

4 Nota,idem esse dicendum in Socerate Iesu. Neque obstat quòd in ea possit delictum occultum denunciari superiori, non praemissa correctione fraterna, eo quòd renunciatur à Religiosis iuri suo in hoc,vt patet ex *regula 9.Societatis*, quae habetur inter generales, & in examine *cap.4. §.8.* scienti enim,& volenti nulla fit iniuria:non (inquam)obstat hoc,quia, vt constat ex *eadem regula*,hoc est ad maiorem profectum spiritualem, qui est finis correctionis fraternae,& denunciationis Euangelicae, & non dicit ad punitionem, qui est finis processus iudicialis. Sic tenuit quidā doctissimus recentior, & patet ampliùs ex eo quòd licèt in priuilegiis,vel in regula Religionis dicatur, quòd possit procedi iudicialiter, non seruatis apicibus, & rimulis iuris, intelligitur, quoad solemnitates accidentales, secus quoad substantiales, sine quibus in iudicio procedi nequit, vt testantur D.Anton. *3.part.tit.9. cap.7.§.8.* Syluest.*inquisitio 2.dicto* 11. Armil.*verbo inquisitio. num.*11. Cordub. super Sotum *de secreto memb. 2. quaest. 4. conclus.*7. Ergo à fortiori hoc erit verum, cùm regula non dicat id, sed ad maiorem profectum suum omnes contenti esse debent, vt omnes defectus manifestentur superiori: vbi nullum est verbum de processu iudiciali.

5 Tertium fundamentum sit: non statim ac denuncians, vel testificans dicit esse infamiam de delicto, debet Praelatus procedere per viam inquisitionis, sed debet inquirere apud quos sit infamia, & vnde ortum habuerit. nam si sit apud paucos, & leues,& ex leui fundamento, non potest Praelatus iudicialiter inquirere, praecipuè de persona, quae priùs fuit clarae, & bonae famae: secus si sit apud graues; & bonos pluresque; quia fama apud tales cum suspicionibus violentis secundùm conditionem personae, de qua agitur,facit probationem. Sylu. *inquisit.2.dicto* 5.

His suppositis sit conclusio.Quadrupliciter potest Praelatus Regularis procedere contra delictum graue Religiosi: si enim est infamia orta à viris fide dignis, & grauibus, debet procedere iudicialiter per viam inquisitionis, vt dixi; quando verò non inuenit huiusmodi infamiam, si delictum sit in solius peccantis damnum,debet procedere via correctionis fraternae, & denunciationis euangelicae, vt optimè Caiet. 2.2.q.33.art.7. *circa solutionem ad 5.* Sed tunc denuncians tenetur praemittere correctionem fraternam, quando per illam est spes emendae, secundùm omnes, & patet ex ordine euangelico posito Matth.18. *Si peccauerit in te frater tuus*,&c. quod fallit in Societate Iesu,in qua delicta possunt immediatè denunciari superiori,nulla praemissa correctione fraterna,quia renunciant Religiosi in ea huic iuri suo, vt patet ex *regula 9. Societatis Iesu*, quae habetur inter generales, & ex examine *c.4.§.8.*scienti enim, & volenti non fit iniuria.Quod approbat etiā Bañes 2.2.*q.33. art.8.ad 2. confirm. 7. argum.fol.*1256.Si verò delictum hoc sit in damnum tertij, vel communitatis, pendens in futurum, & non sit publicum, debet procedi per denunciationem canonicam, vt *infrà* videbimus. Si autem sit delictum, per quod illata est iniuria tertio, qui velit, & possit accusare, potest procedi per viam accusationis,si delictum probari possit.De his ergo modis seorsum agendū est. 6

Dubium II.

Qualiter Praelatus Regularis procedere debeat per viam inquisitionis.

SVpposito, vt dixi *dub. praeced.* hoc faciendum esse quando Praelatus inuenit delictum laborare infamia apud plures fide dignos, notandum est quòd licèt non spectetur profectus delinquentis, procedendum est: tum quia hic procedendi modus non ordinatur ad correctionem delinquentis,sed ad punitionem:tum etiam, quia si non proficiet circa delinquentem, proficiet circa alios scandalizatos ex fama audita.Sic D. Anton. *3.p.tit.9.cap.7.§.8.*Syluest.*inquisitio 2.dicto* 8. 1

Primò ergo debet Praelatus incipere caput processus iudicialis hoc pacto, v. g. *In ciuitate Granatensi die vigesima Maij anno* 1612.*Petrus Abbas affirmauit, quòd ad suam deuenerit notitiam Franciscum Religiosum eius subditum in tali re excessisse, & eo quòd suum crimen sit publicum & scandalosum, volens in illum procedere, praecepit sequentem informationem facere coram me T.secretario.* Hic inserenda est infamiae informatio cum testium depositionibus, & quaecumque alia in eum inuenerit, vt indicia, testes oculati,&c. 2

Nota quòd hae testium depositiones, & rei confessio debent sub iuramento fieri, *cap.cùm dilecti,de accusat.* licèt aliqui Religiosi hoc faciant per praeceptum obedientiae, addentes quandoque excommunicationem.Syluest.*inquisitio 2.dicto* 6.Aduerte tamen, quòd si est excommunicatio latae sententiae,sub qua iubet, ea feratur in scriptis,& praemissa monitione, ne Praelatus incurrat suspensionem. Qua informatione summaria, id est, non in pleno iudicio,citat a qua parte facta,si est opus captura,debet capere reum, & in carcerem includere,& siue ipsum capiat,siue non,debet eum citare, 3

vt compareat ad confessionem ab eo accipiendam.

4 Nota maturè videndum esse, an oporteat Regulares incarcerare. Quod in clericis docet Sylu. *inquisitio*, 2.*quæst*.12. Bernard. Diaz *pract.crim.cap*. 120. *num*.1. *&* 2.& Salzedo *ibi, litera A*.& reddit *ibi* Bernard. Diaz duplicem rationem. Prima est, quia clerici ex captura grauiter infamantur, nec sola relaxatione à carcere, ad suæ pristinæ famæ integritatem restituuntur. Secunda est, quia est minus periculum fugæ in clericis,cùm ob admissa crimina rarissimè pœnam corporalem sustineant, quæ duæ rationes fortiùs militant in Religiosis.

5 Vocato igitur reo, ab eo confessio accipienda est, factis interrogationibus de his, de quibus infamatus est, & contra ipsum probatio existit, vt bene Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 6. & vt reus teneatur respondere cùm debeat iudicis iustitia constare ipsi reo in hnc processu, oportet ostendere reo, quod probatum contra eum est, vt dixi contra alios *supra cap*. 3. *de inquisit. dub*. 32. Cæterùm necesse non est transsumptum ei tradere, vt mox dicemus requiri ad torturam; sed sat est quòd notarius testium depositiones coram eo legat, tacitis eorum nominibus, vt inde reo constet quid contra ipsum probatum sit, vt dixi *dicto dub*. 32.

6 Si reus fateretur delictum, licèt ex tali confessione possit puniri, vt bene Iulius Clarus *lib*. 5. *recep*.§.*fin.q*.65.*in principio*, *&* q.45.*vers.cæterùm*;at non statim est ferenda sententia, sed est assignandus terminus ad defensionem. Ratio, quia potest habere aliquam causam excusantem, vt bene Baldus, quem refert,ac sequitur Anton.Gom. *tom*.3. *variar. cap*.12.*n*.3. Hoc facto sententia in eum est ferẽda;an verò integra legis pœna,statim dicemus.

7 Notá, quòd si reus petat dilationem vt respondeat super proprio delicto, licèt aliqui dicant debere dari, quos refert Iulius Clarus *lib*.5. *recept*.§. *fin*.q.45. *vers. sed hic quæro*; at ipse tenet *ibi* contrarium multos referens, & sic dicit praxi seruari: si verò nolit reus respondère interrogationibus præcise affirmando, vel negando, sed omnino nihil respondeat,vel per verba dubia, scilicet, *nescio,non recordor*, dicit Iulius Clarus *d. q*.45. *vers. sed pone*, alios referens, quòd debet torqueri,vt respondeat affirmando,vel negando: & talis (inquit) tortura non datur ad eruendam veritatem, quia ad hoc plura debent præcedere, vt nos dicemus, sed datur ad extorquendam confessionem, & dicit quòd est bona practica, & quòd sæpe vidit obseruari, non tantùm quando non vult respondere super facto principali,sed etiam super circunstantiis substantialibus, modò factum, & circunstantiæ talia sint,de quibus sit verisimile ipsum recordari, vt de facto proprio, & modico tempore,&c. de quibus solent alij communiter recordari.

8 Si verò reus neget delictum, debet proponi aduersùs eum accusatio,& testes,qui deposuerunt in summaria informatione, sunt iterum vocandi, & ratificandi,& alij denuò recipiendi, si extiterint,& in hac posteriori testium examinatione omne ferè testimoniorum pondus consistit,vt benè Simancas *lib. de inst.cathol. tit*.64.*n*.25. quia testes examinati reo non citato, seu ante litis cõtestationem,nullam contra eum fidem faciunt, nec ad sententiam,nec ad torturam.*l.fin.ff.de quæst*.& tenent Anton.Gom. *tom*.3.*var.cap*.12.*post n*.18 Iul.Clar.multos referẽs *lib*.5.*recept*.§.*fin.q*.45. *vers. cæterùm si reus*, *&* q. 21. *vers.Item quæro*.*&* q.50.*vers.item quia*, Salzedo *cap*. 126.*lit.C.vers.post cõfessionem,super pract.crim*.Bern. Diaz.Imò dicit Iul.Clar.*d.q*.45.*vers.cæterùm si reus*, quòd hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, si illi testes nunquam fuissent examinati, & ideò debent de nouo iurare,aliàs nullam fidem facient,& si sunt tales testes,quibus non debet adhiberi fides,nisi cùm tortura opus esset,vt denuò ponerentur in tormentis, & perseuerarent in illo dicto; quia illa tortura,& omne id,quod fuit actum ante litis cõtestationem, non habetur in consideratione quoad præiudicium ipsius rei,& addit,quòd licèt receptio testium non possit alteri delegari,at hæc ratificatio testium,qui examinati sunt in summaria informatione, potest delegari,& ita seruatur de consuetudine,vt testatur Carauita *super ritu magnæ curiæ*,*n*.1. Imò addit Simancas *illo num*. 25. quòd cùm in hac ratificatione omne ferè pondus testimoniorum consistat, licèt reus dicat, se velle habere testes pro ratificatis, adhuc iudex debet ratificare, quia nec nominatim huic iuri renunciari valet.

Post hæc publicatio testium facienda est,& eorum exemplum reo dandum cum certo termino ad defensionem signato. Et licèt in omnibus criminibus,dempta hæresi,nomina testium,vt eorum testimonia reo sint danda,vt testes refutare possit, & hoc licèt per inquisitionẽ procedatur, *cap.qualiter*, *el* 2.§.*penult.de accusat.l.defensionis.C.de iure fisci,lib*. 10.*cap.veniens,el* 2.*de accusat*.l.1.*tit*.17.*p*.3.*l*.4.*tit*.1. *lib*.8.*noua recopil*.& docent Salzedo *d.cap*.126.*lit.C*. §.*post confessionem*,*&* §.*sunt equidem*,*&* §.*seq*.Simancas *suprà n*.29.imò *n*.28.ex multis probans,& alios referens,dicit citãdum esse reum, vt ipso præsente ratificentur testes,& illos agnoscat. At in hoc casu credo nõ esse necessarium dare copiam nominum testium,tum quia in visitationibus non edũtur nomina testium,vt docet Parisius *consil*.2.*n*.4.Simancas *d.tit*.64.*n*.30. & ratio est, quia pœna ordinaria nõ imponitur,vt *infrà* dicam;tum etiam,quia inter Religiosos nõ est opus seruare omnes iuris solemnitates,*cap.qualiter,el* 2.*de accusat.fin*.& sic dixit faciendum quidam Iuriscõsultus admodum doctus; vnde debet dari copia dictorum testium,tacitis eorum nominibus, illisqoc circunstantiis tacitis, ex quibus reus intelligere possit,qui sint illi testes, vt in crimine hæresis docet faciẽdum Simancas *d.tit*. 64.*n*.26.Vnde(inquit)reo non solet dari hora,nec dies quibus testes dicunt crimina fuisse commissa, nisi fortè id reus petat, vt se defendere queat. 9

Nota hoc quod dixi,regulariter esse dandam reis copiam nominum testium, esse intelligendum de testibus,qui in plenario iudicio, id est, parte citata se ratificauerc,vel de nouo in eo iudicio testificati sunt: non tamen de his, qui in summario iudicio tantùm deposuere. Ratio,quia (vt dixi)hi nullum damnum inferunt,nisi ratificentur. Item,quia daretur ansa reo, vt donis & precibus, vel minis testes hos corrumperet, & longè repelleret, ne primis positionibus starent.Sic contra Guttier.*allegat*. 13.*num*.2. tenet Gregor. Lopez *l*.11.*tit*.17.*part*.3. *vers. testigos* Salzedo alios referens *d. cap*. 126. *lit. C*. §. *post confessionem*, *&* §.*ex quo manifestè*. 10

Si autem rei defensa, & testium depositionibus auditis delictum plenè probatum non remanserit, & grauissimum, dignúmque tortura fuerit, danda est præcedente sententia illius; possunt enim, & debent clerici torqueri etiam presbyteri, vt patet ex *c.p*.1. *de deposito*, & docent Bernard.Diaz *pract. crimin*. 11

*crimin.cap.*125.*num.*1. *& in reg.iuris, reg.*126.*limit.* 1.*sublimit.*3. & vtrobique Salzedo, Panormitan. & Francus *cap. dilectis, de appellat.* & multi alij auctores per hos citati; tantum enim in quæstionem vertunt, an vt clericus possit torqueri, requiratur infamia: de qua quæstione *infra dub.* 5. & de Clericis, & Religiosis, quòd possint torqueri, tenent etiam Syluest. *verb. inquisitio* 2. *d.*9. D.Anton. 3.*p. tit.* 9. *cap.*7. §.8. Armil. *verb.inquisitio, n.*12.& omnes Doctores citandi *infra dub.*5. qui supponunt posse torqueri, & in diuersas feruntur sententias, an ad id requiratur infamia.

12 Nota hic primò quòd Iulius Clarus *lib.*5. *receptar.* §. *fin. quæst.*64.*vers.sed quid si ille*, dicit quòd si torquendus petat prius sibi dari copiam testium, & terminum defensionis, antequam torqueatur, tenetur iudex dare, sed si non petat, non. Sed contrarium, scilicet nullo modo posse antea torqueri, est verissimum, & sic tenet practica Caloni *fol.*69.*n.*3. dicens esse omnium, Simancas alios referens, *tit.* 65. *n.*16. *&* 17. dicens contrarium esse iniquum, quia grauiter punitur ante defensionem, quæ est de iure naturæ.

13 Secundò nota quòd Alexan. quem refert, & videtur sequi Syluest. *verb degradatio, q.*4. & Roma. quem refert, & sequitur Rosella *verbo degradatio*, dicunt clericum ante torturam, esse degradandum; quod optimè reprobat, alios referens Bernard. Diaz *d. cap.*125. *n.*4. quia clericum nondum de crimine conuictum, in quo casu torquendus est, iniquum esset degradare.

14 Tertiò nota clericum, vel Religiosum esse mitius torquendum, quàm laicum: tum propter metum excommunicationis, si excedatur in torturæ modo, tum etiam propter dignitatem clericalem. Sic Bernard. Diaz alios referens *d. cap.*125.*num.*6. Salzedo *ibi*, alios referens *litera D.* Simancas *d. tit.* 65. *n.* 49. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. q.* 64. *vers. sed an clerici*, Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 9. D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 7. §.8. Armil. *verb. inquisitio, num.*12.

15 Quartò nota, quòd stando in iure nequit Prælatus punire, vel torquere clericum, vel monachum per ministros laicos, sed per ministrum clericum, aliàs Prælatus, & minister laicus exequens est excommunicatus, nisi quando non inuenirentur clerici periti in arte torquendi. Patet ex *cap. vniuersitatis, de sentent.excomm.* Sic Syluest. *excommunicatio* 6.§.6.*dict.* 11. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 27.*n.* 83. Bernard. Diaz *d. cap.* 125. *num.*7. vbi Salzedo *litera L.* Simancas *tit.*65.*num.*50. Iulius Clarus *d.q.* 64. *vers. sed hic quæro.* At communis consuetudo obtinet, vt torqueantur per laicos, vt *ibi* dicunt Simanc. Bernard. Diaz, Iulius Clarus, Nauarr. & licèt Nauarr. dicat hanc consuetudinem non excusare à peccato, bene tamen ab excommunicatione, at hanc consuetudinem approbat *ibi* Iulius Clarus, & ipsemet Nauarr. retractans sententiam, *cap.nullam.*18.*q.*2.*n.*52. vbi dicit communi vsu esse obtentum, vt clericus puniatur, & torqueatur per laicum, & hunc excusari etiam à peccato, quia cùm sit de iure positiuo, vt clericus non puniatur per laicum, potest vsu derogari. Hæc Nauarra *ibi*.

16 Quintò nota, quòd si reus appellat à sententia torturæ, tenet appellatio, & suspendit effectum. Sic Bernard. Diaz *pract.crim.cap.*125.*num.*5. Panormitan. *cap. super eo, el* 1. *de appellat. num.*3. & alij, quos refert, & sequitur Gratian. *reg.* 36. *num.*2. Iulius Clarus *d.q.*64. *vers. sed quia agendum*; vbi refert ex Maranta, quòd ad impediendum ne reus appellet à sententia torturæ, solent cauti iudices non interponere palam decretum de torquendo reum, sed ducto reo ad locum torturæ, statim cùm incipit ligari, interponunt decretum de tortura: tunc enim non auditur eius appellatio, & sic dicit iudicatum per Parlamentum Parisiense. Inter Religiosos verò an admittatur appellatio, & quando, dicam *in fine huius dubij*.

17 Si reus in tormento fateatur, & confessio noceat, debet post aliquod temporis interuallum rata haberi, alias nihil valet, quia est confessio metu extorta. Sic habetur *l.*4. *tit.*30. *part.*7. & *ibi* tenet Gregor. Lopez, Simancas *tit.* 65. *num.* 70. *&* 71. Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 13. & explicans illa lex 4. quantum tempus debeat intercedere ad ratificationem, dicit quòd ratificetur sequenti die, & ita non exigit, quòd iam transierint 24. horæ, vt notat *ibi* Gregor. Lopez *vers. otro.* Vnde infert Gregor. Lopez, quòd an debeant intercedere 24. horæ, pendet ex iudicis arbitrio secundum qualitatem torti, & tormentorum, itaut verisimile sit tormentorum metum cessasse; & sic dicit *ibi* Simanc. *num.* 71. quòd Inquisitores, vt benigniùs procedant, hoc faciunt post tertium diem, imò eadem ratificatio est necessaria, quando reus, vel testis contra alium in tormentis testificatur. Sic Simancas *ibi num.*73.

18 Si ergo perseuerat in confessione facta in tormentis, non exigitur, vt detur sibi dilatio ad faciendas defensiones, nisi reus hoc peteret, vel ex ipsa confessione constaret, sibi competere aliquam defensionem, & hoc indigeret probatione. Sic Gregorius Lopez *l.* 4. *tit.* 30. *part.* 7. *vers. estonces.* Vnde (inquit *ibi*) debet statim sententia proferri.

19 Si verò neget in tormento, absoluendus est reus, vt latè *suprà* dixi, *lib.* 3. *cap.* 1. *dub.* 12. Quod intellige (vt bene Simancas *dicto tit.*65. *num.*74.) nisi concurrant tales circunstantiæ, vt iterum torquendus sit. Quod quando fieri debeat, dixi *suprà*, vbi de inquisitione, *dub.* 15. *& cap.* 4. *de reo, dub.* 5. Quando verò indicia fuerunt vrgentissima, licèt neget in tormentis, an possit damnari aliqua pœna arbitraria, diximus *dicto dub.* 12. & *ibi* etiam quid faciendum, quando delictum est tale, vel talis persona, vt non possit ad torturam deueniri, & ex alia parte non potest integrè probari delictum.

20 Si verò fateatur delictum, & simul fatetur aliquam circunstantiam excusantem, quid debet facere iudex, dixi *suprà lib.*3.*cap.*1.*dub.*13.

21 Quando verò in tormentis fatetur delictum, & ductus ad ratificandum negat, quid faciendum sit habes *suprà* hoc eodem *lib.*6. *c.*4.*de reo, dub.*5. & tractat Greg.Lop. *l.*4.*tit.*30.*part.*7.

22 Igitur quando iam plenè crimen probatum est, debet iudex sententiam ferre, habita ad delictum & testes consideratione: & in hoc processu non infligitur pœna integra, & ordinaria legis, nisi reus sit confessus crimen, sed moderatur arbitrio iudicis, vt late *suprà* dixi, vbi *de inquisit. dub.*40.

23 Si autem lata sententia appellet Religiosus, non admittitur appellatio in omnibus casibus, in quibus admittitur contra sæculares: non enim potest

appellare, nisi quando superior clarè, & notabiliter excedit modum in regula præscriptum: & hoc nisi in priuilegiis Religionis, etiam in hoc casu negetur appellatio. Et in priuilegiis Societatis Iesu per communicationem priuilegiorum aliis Religionibus concessum, vt patet ex compendio priuilegiorum Societatis Iesu, *verbo appellatio*, §. 2. non potest appellari à mandatis, institutis, ordinationibus, correctionibus cuiuscumque superioris Societatis, etiam ad summum Pontificem, & appellatio est irrita. Item, nec à Præposito generali, aut visitatoribus peripsum deputatis ab eorum reformationibus, seu correctionibus, sed excommunicatione lata reseruata Papæ, in hoc posteriori casu, scilicet, quando à generali, vel visitatoribus, &c.

24 Et nota, quòd licèt regulariter verum sit quòd quando committitur causa, appellatione remota, intelligitur nisi sit grauis, & iusta appellandi causa, *cap. pastoralis, de appellation.* & docet Francus *cap. postremo, eod. tit.* & Specolator *1. p. tit. de recusat.* §. 1. *num.* 5. at in hoc casu non habet locum hæc limitatio, illa enim admittitur, ne iusta defensio negari videatur: at in Religionibus id iustè statutum est, propter commune Religionis bonum, & quietem, & vbi alicui negaretur iusta defensio, plus pondetat bonum commune Religionis, & Religiosi iuri suo per professionem cedunt in hoc. Sed de hac re latissime egi *lib. 6. summa, cap. 8. à n. 101. ad num.* 110.

25 Nota etiam, quòd non negatur in priuilegio Societatis appellatio à sententia condemnatoria iudiciali, sed à correctione, reformatione, mandatis, &c. Vnde in hoc casu videtur standum iuri communi.

26 An verò, quando non est locus appellationi, si iudex ex ignorantia eam admittat, possit retrocedere, dixi *suprà lib. 3 cap. 1 dub.* 15.

DVBIVM III.

An Prælatus procedens contra subditum Regularem possit recusari.

1 Antequam respondeam quæstioni, supponenda sunt aliqua, & mox præmittam aliquas quæstiones circa recusationem in genere, & tandem satisfaciam dub. proposito.

2 Primò ergo supponendum est, quid sit recusatio; est enim iudicis, vel audientiæ causa suspicionis proposita declinatio. *l. apertissimi, C. de iudic. cap. quia suspecti, 3. q. 5. cap. suspicionis, de offic. deleg.* sic definit Speculator *1. p. tit. de recusat. initio.*

3 Secundò supponendum est, quis sit effectus recusationis, is enim est quòd, pendente recusatione, non potest iudex ad aliquem actum procedere in illa causa, & si procedit, processus est nullus: suspenditur enim eius iurisdictio. Sic Bart. & communis, *l. quia poterat. ff. ad Trebell.* Maranta *de ordin. iudic. 3. p. partis 6.* in 2. actu suspensiuo, qui est appellatio, *n. 24. & 4. p. d. 16. n.* 4. Dominicus *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* & *ibi* Francus *n.* 2. Roman. *consil.* 220. Castrus *consil.* 121. *in 2. volum.* Alex. *consil. 89. in 1. volum.* & communis. Notat tamen Francus *eo num.* 2. quòd non priuatur iudex fundamentaliter iurisdictione, quia etiam post recusationem, & approbationem causæ suspicionis, posset iudex de consensu partis recusantis in ea causa procedere, vel alteri delegare, vt dicitur *d. cap. iudex*, & nos dicemus *infra*, imò eo ipso quòd quis post oppositam recusationem litigat coram iudice recusato, videtur per hoc renunciare recusationi. Sic Panorm. *cap. inter monasterium, de re iudic. notab.* 3. Maranta *d. 2. actu responsiuo, n.* 75.

Tertiò supponendum est, in quo distet recusatio iure canonico, & sic seruando in recusatione iudicis Ecclesiastici, & iure ciuili, & sic seruando dum recusatur iudex sæcularis. Duplex enim est potissima differentia. 4

Altera est, quòd iure canonico tam ordinarius iudex, quàm delegatus, potest in totum recusari, & per recusationem desinit omnino esse iudex in ea causa, vt patet ex *cap. iudex, de offic. deleg. in 6. & cap. cum speciali, de appellat. & cap. si quis contra clericum, de foro compet.* & *ibi* Panorm. Maranta *de ordin. iud. 4. p. d. 5. n.* 40. At de iure ciuili delegatus potest in totum recusari, etiamsi sit delegatus Principis (nisi, vt ait *eo num.* 40. cum Panorm. per ipsum citato, sit delegatus ad vniuersitatem causarum: tunc enim non potest in totum recusari, sed datur sibi socius;) at ordinarius nequit in totum recusari, sed datur sibi adiunctus, vt docent Bart. & communis *l. apertissimi. C. de iudic.* & Maranta *eo n.* 4. & idem disponit *l. 22. tit. 4. part.* 3. At iure nouo huius Regni idem est in iudice ordinario, & delegato, quòd scilicet neuter potest in totum recusari, sed datur sibi adiunctus, vt patet ex *l. 1. tit. 16. lib. 4. noua recopil.* vbi disponitur, quòd tunc si causa est ciuilis, eligat iudex recusatus, siue ordinarius sit, siuè delegatus, aliquem in socium sibi, vt vterque iudicet causam. Si verò causa fuerit criminalis, & est alius iudex ordinarius in oppido, Hispanè *otro alcalde*, vterque iudicet, sed si non fuerit consilium populi, Hispanè *el regimiento, o concejo*, designet decuriones duos, qui cum iudice recusato litem iudicent. Quòd si in Concilio fuerit discordia in nominando decuriones illos duos, tunc per sortes eligantur ab ipso Concilio ex ipsis duo. Sed in Præside, & auditoribus Regiis, & aliis iudicibus Cācellariæ, quos vocant *Alcal de Chancilleria*, hoc deficit, recusantur enim in totum, vt patet ex *l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. noua recopil.* vbi etiam disponitur quid tunc faciendum, & quis iudex succedet loco recusati.

Altera differentia est, quòd iure ciuili nulla requiritur causa ad recusationem iudicis sæcularis, vt habetur *l. apertissimi, C. de iudic.* vbi glossa, & omnes Doctores, & *l. 22. tit. 4. part.* 3. vbi id docet Gregor. Lop. Excipe tamen, quando recusantur auditores Regij, & alij iudices Cancellariæ: tunc enim requiritur causa, vt expressè habetur *l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. noua recopil.* dicit tamen glossa *l. apertissimi, C. de iudic.* quòd recusans debet iurare se non ex malitia recusare illos ad litem differendam, sed propter metum, & suspicionem, quā de iudice habet. Quod limitat illa *lex* 22. si petatur iuramentum. Sed practica iam est vt iuret, licèt non petatur, quod videtur probari *l. 1. tit. 16. lib. 4. noua recopil.* & notat Gregor. Lop. *illa l. 22. verf. Si lo demandaren*; at iure canonico requiritur iusta causa recusationis, & quòd eā probetur, vt patet ex *cap. suspicionis, de offic. deleg. cap. secundo requiris, §. 3. postulas, & cap. cum speciali, de appellat. cap. legitima, de appellat. in 6.* & notant omnes Doctores *in his locis*, & Gregor. Lop. *d. l. 22. verf. porque razon*; & Maranta *vbi infra.* 5

Quæ autem sint iustæ causæ suspicionis forman- 6
dæ

dæ de iudice, vt possit recusari, latè Francus cap. postremo, de appellat. & Maranta de ordin. iudic. 3. p. partis 6. in 2. actu suspensiuo, qui est appellatio, à n. 27. ad 73. Sylu. verb. recusari. Et aduerte, quòd etiã vbi causa non est iure expressa, potest iudex recusari. Glossa cap. cum speciali, de appellat. vers. iuste, & ibi Innocent. & Francus, num. 7. & hi duo dicunt, hoc esse quando est maior, vel saltem eadem ratio, quæ inuenitur in causa iure expressa.

7 Quartò supponendum est, quòd recusatio Prælati religionis regulanda est secundùm ius canonicum, sicut & recusatio iudicis Ecclesiastici, cùm hæc res canonica & ecclesiastica sit. His suppositis,

8 Primò quæritur, quis iudex possit recusari, & an per Principem possit tolli iudicis recusatio. Et in primis nota, quòd recusatio generalis iudicum, vel literatorum alicuius loci, tamquam vana non est admittenda. Paz alios referens pract. 1. part. 1. tom. 10. num. 29. & num. 22. cum aliis Doctoribus hoc limitat, nisi probaretur iusta causa, quam etiam dicit requiri quando totum consistorium decurionum recusatur. Sit

9 Prima conclusio. Papa & Princeps recusari non possunt, quia de eis nullo modo præsumitur, quòd faciant iniustitiam; nec Concilium generale, quia errare nequit; nec Cardinales, propter approbationem eorum, fidem, & iustitiam, cap. nouit, de appellat. Sic de Papa, & Principe tenent Francus cap. cum speciali, de appellat. num. 32. Host. Panormitan. Ioann. Andr. cap. querelam, de elect. & de Concilio generali tenet idem Francus cap. postremo, de appell. n. 16. & 17. & de Cardinalibus tenet ibi num. 14. & Immola cap. nouit, de appellat.

10 Secunda conclusio. Concilium prouinciale recusari potest, & quæcumque Vniuersitas, Collegium, & Rectores Collegiorum, per cap. licet ex suscepto, de foro compet. Sic multi, quos refert, & sequitur Francus cap. postremo, de appellat. num. 16. & 17. & Nauar. lib. 2. consil. tit. de appellat. consilio. 1.

11 Tertia conclusio. Etiam delegatus Papæ, vel cuiusuis Principis proprio motu datus potest recusari, Franc. cap. postremo, de appellat. num. 15. & expressè colligitur ex cap. iudex, de offic. deleg. in 6. Nauar. supra, & idem dicit de Cardinali Legato à latere.

12 Quarta conclusio. Iudex electus ab aliquo, non potest ab ipso recusari, Auth. offeratur. C. de litis contest. & ratio est, quia cùm eum elegerit, eius personam approbauit. Quod intelligendum est, nisi ex noua causa superueniente, vel ex antiqua de nouo veniente ad notitiam. Sic glossa cap. statutum, de rescript. in 6. & ibi Francus. c. cùm autem, num. 1. glossa cap. in singulis, de stat. monach. vers. & appellatione, & cap. insinuante, de offic. deleg. & ibi Panorm. in fine, Maranta de ordin. iudic. 3. p. partis 6. secundo actu suspensiuo, qui est appellatio, n. 76.

13 Quinta conclusio. Nullus Principe inferior, etiam Legatus à latere, potest tollere recusationem. Sic Francus cap. postremo, de appellat. multos allegans.

14 De ipso autem Principe est graue dubium, an possit tollere recusationem. Quidam enim negant: vt enim colligitur ex cap. quia suspecti, 3. q. 5. & cap. secundo requiris, de appellat. in fine, videtur de iure naturali, quia est defensio, vt patet ex cap. cum inter, de exception. vbi dicitur, nil esse tam graue, & periculosum, quàm litigare sub iudice suspecto. Sic tenent Panorm. cap. ad hæc, de rescript. & cap. cum inter, de except. Domin. cap. iudex, de offic. deleg. in 6. & alij.

Sed verius est ex graui causa posse aliquando. 15
Probatur, quia Princeps potest committere causam omni appellatione remota, secundùm omnes: ergo à fortiori omni recusatione remota, quia minus grauatur pars per sublationẽ recusationis, quia superest remedium appellandi. Sic Francus cap. postremo, de appellat. Innocent. cap. ex transmissa, de foro compet. Host. & Ioann. Andr. cap. cùm inter, de except. glossa l. apertissimi, C. de iudic. vers. recusare. Batt. l. fin. C. de sentent. Speculator tit. de recusat. §. 1. vers. quid si sit causa. Lapus cap. iudex, de offic. deleg. in 6.

Nota tamen, quòd per hoc quòd committatur 16
causa omni appellatione remota, non censetur sublata recusatio, cùm sint diuersa. Sic Francus cap. postremo, de appell. num. 2. per illum textum contra Speculatorem 2. p. tit. de recusat. §. recusari potest. vers. sed quid si causa. Imò ad hoc quòd censeatur sublata recusatio, oportet vt apertè tollatur, adeò quòd si Princeps ex certa scientia committeret causam notoriè suspecto, non videtur tollere recusationem. Glossa cap. ad hæc, de rescript. Innocent. d. cap. ex transmissa, Francus cap. postremo, de appellat. imò quando expressè diceret, omni recusatione remota, intelligitur de friuola, non autem de graui & iusta suspicione, sicut dicitur de clausula, appellatione remota, cap. pastoralis, de appellat. Sic Speculator tit. de recusat. §. 1. num. 5. Francus cap. postremò, de appellationibus.

Ex dictis fit Religiosum posse recusare suum 17
Prælatum procedentem vt iudicem contra illum, quando est iusta causa suspicionis contra illum, quod latè probaui lib. 6. summæ c. 8. num. 111. Probatur ex dictis: si enim est adeò naturale hoc remedium, vt vel Princeps secundùm multos id non possit tollere, vel saltem nullo modo censeatur tollere, nisi expressè id dicat, & tunc adhuc intelligitur de recusatione friuola: ergo cùm in priuilegiis Religionis non contineatur, quòd excluditur recusatio, standum est iuri communi, quod eam concedit. Item, quia potest esse iusta causa suspicionis Prælati Regularis, propter quod nimis graue esset ab ipso iudicari. Item, quia si Concilium Prouinciale, Legatus à latere potest recusari, & communitas: ergo à fortiori Prælatus Religionis. Pro hoc videntur esse omnes Doctores citati, in hac quæstione, qui tractantes, quis iudex recusari possit, non excipiunt Religionis Prælatum, & clariùs Glossa cap. in singulis, de statu monach. vers. & appellatione, vbi decernit Romanus Pontifex, quòd quolibet triennio celebrentur Capitula in Religionibus ad reformationem morum Religiosorum, & dicit, quòd eligat Capitulum quatuor, qui præsint, & ab illis diffinita seruentur omni executione, & appellatione semotis: vbi hæc dicit glossa; nec recusare possunt, quia eos elegerunt, nisi ex noua causa superueniente, quia iusta recusatio nulli est deneganda. Ecce qualiter textus non negat recusationem, quia sunt Prælati Regulares, sed quia sunt iudices electi à partibus, & glossa etiam in hoc casu concedit ex noua causa recusationem: & dicit hanc nulli denegandam, & tenet expressè Præpositus cap. cum speciali, §. porro. num. 6. de appellat. quando excedit limites regulæ; secus si non excedat.

18 Secundò quæritur, quo in statu litis possit recusari iudex.

19 Sit conclusio. Exceptio recusationis debet opponi non tantùm ante litem contestatam, verùm etiam debet esse prima exceptio, quæ opponi debet ante omnes dilatorias; quia si opponitur alia dilatoria, censetur prouocari iudex, vt super ea pronunciet, & sic inducitur consensus in iudicem. Sic Maranta *de ordine iudicior. 3. p. partis 6.* in 2. actu, qui est appellatio, *num.* 25. vbi multos refert. Idem habetur *l. apertissimi, C. de iudiciis, & l.22. tit.4. part.3. & l.8. tit.10. part. 3.* vbi sic dicitur, *Pueden recusar al Iuez ante que el pleyto sea commençado por demanda y respuesta y despues no por so spechoso que le ayan, o, por otra razon.* Quod limitandum est, nisi emergat causa denuò, vt *in cap. insinuante, de offic. delegat. & l.8. tit.10. part.3.* Greg. Lop. *l.22. tit.4 part.3. vers. ante que,* Maranta *loco proximè citato, num.* 74. vbi addit, quòd quando de nouo superuenit causa, potest in quacumque parte litis opponi, etiam post conclusionem causæ, si pòst superuenerit. Quod idem docent Felinus *cap. insinuante, de offic. deleg.* Gregor. Lopez *l. 22. tit. 4. part. 3. sub finem.* Domin. & Francus *cap. index, de offic. deleg. in 6.* Panorm. *cap. 1. de mutuis petitio.* Potest etiam tunc recusari, si de nouo tunc veniat ad notitiam causa, licèt non emergat causa de nouo, vt *in cap. pastoralis, de exceptio.* & tenet Gregor. Lop. *l.22. tit.4. part. 3. vers. ante que, & l.8. tit.10. part. 3. vers. so spechoso,* dicit Gregor. Lop. posse in hoc regno post litis contestationem recusari sæcularem iudicem solo iuramento partis præmisso, se eum recusare, eo quòd suspectum habeat, iuxta *l.4. tit.10. lib.2. recopil.* Imò *l.22. tit.4. part. 3. fine,* dicit Gregor. Lop. quòd vbicumque non requiruntur probationes de causa recusationis, vt est regulariter de iure ciuili, vt dixi, habet locum recusatio post conclusionem causæ, etiam ex causa non nouiter orta, quod (ait) credo seruari in practica, nisi circa auditores Regiæ Cancellariæ, in quibus seruatur *l.4. tit. 10. lib.2 nouæ recopil.* Et ratio est, quia ob id Doctores dicunt, non admitti recusationem post conclusionem causæ, quia requiritur causæ probatio ad recusationem, & post conclusionem causæ non admittuntur probationes: ergo vbi non requiritur causæ probatio ad recusationem, hoc non procedet, imò data sententia, & tradita scribæ, vt pronunciet, potest ante pronunciationem recusari, Couarr. *pract. cap.26. n.3.* Paz *pract. tom.1. p.1. tempore 10. n.19.*

20 Tertiò quæritur, quæ sit practica recusandi iudicem de iure canonico, nam de iure ciuili iam explicui.

21 Primò ergo recusans iudicem debet proponere recusationem, & allegare causam coram iudice recusato, licèt non coram illo sit probanda, vt mox dicemus, vt expressè colligitur ex *cap. legitima, de appellat. in 6.* & docent glossa *cap. si contra, de offic. deleg. in 6. initio,* & *ibi* Francus *num. 2. & cap. secundo requiris, de appellat.*

22 Secundò, partes debent eligere arbitros, qui de iusta causa suspicionis, ob quam recusatur iudex, cognoscant; vt habetur *cap. legitima, de appellat. in 6. & cap. secundo requiris, & cap. cum speciali, de appellat.* & hoc quando ad instantiam partis proceditur. Quòd si iudex procedat ex officio, debent per iudicem, & partem, contra quam proceditur, eligi, vt expresse habetur *d. cap. cum speciali,* vbi etiam id notat Francus *num. 2.* & vt videtur in eo *cap. cum speciali,* debent partes communiter eligere arbitros, aut si communiter conuenire non possunt, altera pars vnum, altera pars eligat alterum. Et hi arbitri, non oportet vt sint ex eodem loco, vt colligitur ex *cap. secundo requiris, de appellation.* Hic tamen alius locus non debet esse valdè remotus, vt docet glossa *cap. legitima, de appellat. in 6.* Francus *cap. secundo requiris, de appellat.* vbi addit, quòd non debet esse locus in quo eligit remotior, quàm vltra vnam dietam, id est, *camino deundia,* per *cap. statutum, de rescript. in 6. §. cùm autem;* vbi glossa, & Francus explicant, qualiter accipienda sit hæc dieta; & hi arbitri non possunt esse laici secundùm glossam, & Archid. *cap. legitima, de appellat. in 6.* & Francum *cap. secundo requiris, de appell.* vbi hoc limitat cum Dominico *d. cap. legitima,* in causis spiritualibus, & Ecclesiasticis: nam in temporalibus etiam inter clericos possunt laici esse arbitri: & non est necesse, quòd sint plures arbitri, sed sat est vnus de consensu partium. Glossa *cap. secundo requiris, de appellat. vers. aliquos,* & *ibi* Francus, Speculator *1. p. tit. de recusat. §. effectus,* Tiraquel. *de reuocat. donat. verb. susceperit, num.* 247.

Sed quæres, cur quando opponitur, quòd iudex non habet iurisdictionem, vel quòd rescriptum quod habet est surreptitium, ipse cognoscit de hoc; at quando recusatur, non cognoscit ipse, an causa recusandi sit iusta, sed eliguntur ad hoc arbitri. Respondetur cum Franco, & Panorm. *cap. secundo requiris, de appellat.* quia ex recusatione iudex communiter prouocatur ad indignationem, & sic timetur, ne sic prouocatus noceat; secus in aliis casibus; & addit Francus *ibi, num.* 13. quòd quando opponitur aliud vitium iudici, quod afficiat eius personam, vt quod est infamis, vel excommunicatus, licèt quidam dicant ipsum posse cognoscere de hoc, alij verò negent, ipse Francus concordat hos, referens alios, quòd si opponens exceptionem consentit, potest iudex de hoc cognoscere: si verò non consentit, imò recusat ipsum iudicem, debent super hoc eligi arbitri. 23

Nota tres esse casus, in quibus non itur ad arbitros, vt iudicent de causa recusationis, qui omnes habentur expressè *cap. si contra, de offic. deleg. in 6.* Primus est, quando Papa delegat causam aliquam determinandam duobus iudicibus, cum hac clausula, quòd si ambo inter se non possint, alter eorum in causa procedat, tunc si alter recusetur, causa recusationis probanda est coram altero non recusato. Secus si non sit dicta clausula; tunc enim ad arbitros recurrendum est, vt notat Francus *cap. cum speciali, de appellat. num. 2.* Et nota idem esse, quando causa delegatur à quocumque alio cum dicta clausula, vt notat glossa *in d. cap. si contra,* & idem est si causa delegetur pluribus, quàm duobus iudicibus, cum dicta clausula, vt notat glossa *ibi,* & Francus *eodem cap. si contra.* 24

Quid verò dicendum, si pluribus committatur causa in solidum, poterat ne recusato altero, alter cognoscere de causa recusationis? Videtur non posse; quia *cap. si contra, de offic. deleg. in 6.* expressè habetur non posse si non sit clausula, *si ambo non possint interesse, alter eorum in causa procedat;* at in nostro casu non est dicta clausula. Sed dico debere cognoscere alterum; & ita post longum studium iudicauit quidam iuris peritus valdè doctus. Probatur, 25

batur, quia tacitè inest ea clausula per *cap. cùm plures, de offic. deleg. in 6.* vbi habetur, pluribus iudicibus in solidum delegatis, & vno inchoante, causam non posse alterum cognoscere, nisi prior impeditus sit; at eo ipso, quòd iudex est recusatus, est impeditus quoad causæ prosequutionem, vt notat Monachus *dicto cap. si contra, num.* 2. Item, quia si vbi est clausula, *si ambo interesse non possint, alter eorum procedat*, quando alter recusatur, cognoscit alter de causa, & reddit rationem, *dicto cap. si contra*, quia ad illum virtute prædictæ clausulæ debet negotium pertinere; à fortiori idem dicendum est, vbi duobus committitur causa in solidum: siquidem in primo casu non erat plena iurisdictio in quolibet; in nostro verò est, & militat eadem ratio textus, siquidem, altero qui incboauit impedito, debet alter de causa cognoscere.

26 Secundus casus est, quando delegatus ab Episcopo recusatur, & idem est (vt notat Francus *cap. cum speciali, de appellat. num.* 2.) quando recusatur delegatus à quocumque alio ordinatio, tunc enim causa recusationis est coram eo, qui illum delegauit, scilicet Episcopo, vel illo alio ordinario probanda.

27 Tertius est, quando recusatur Vicarius Episcopi, tunc enim causa est probanda coram Episcopo, licèt à Vicario Episcopi ad ipsum Episcopum non sit appellatio, & ratio differentiæ est secundùm Francum, & Anebar. *eo cap. si contra*, quia appellatio concernit iurisdictionem, quæ in Episcopo, & Vicario est eadem, cùm sit vnum tribunal, & ideo à Vicario ad Episcopum non appellatur: at recusatio respicit suspicionem adhærentem recusato; licèt autem Vicarius suspectus sit, non ideo est suspectus Episcopus. Quod intellige nisi Vicarius, vel delegatus recusetur ex causa concernente ipsum Episcopum, vel ordinarium: vt quia est oriundus de patria aduersarij; sicut est Episcopus, vel ille ordinarius: tunc enim non est tractanda causa coram Episcopo, sed coram arbitris. Sic Oldradus *consil.* 268. Dominicus *d. cap. si contra*, & *ibi* Francus *num.* 6. qui addit cum Ioanne Andrea, quòd si suspicio concernat dignitatem, ita censetur suspectus in dignitate successor, sicut prædecessor. Similiter quando Episcopus recusatur, recurrendum est ad arbitros. Sic glossa *cap. si contra, verf. Episcopi.*

28 Sed quid faciendum, quando Episcopus est absens, & recusatur eius Vicarius, vel delegatus. Respondetur, quòd si Episcopus est in diœcesi, vel in loco vicino propanatur recusatio coram iudice recusato, & petatur ab eo, vt supersedeat, donec Episcopus veniat, vel consulatur. Si verò Episcopus longè distaret, tunc de recusatione Vicarij recurratur ad arbitros, de recusatione verò delegati ab Episcopo cognoscat Vicarius Episcopi; quia quod fit per Vicarium, videtur factum per Episcopum, secundùm glossam *cap.* 1. *de capel. monach.* & Vicarius potest absente Episcopo facere, quæ nequit ipso præsente, iuxta notata per Doctores *cap. nullus, de tempor. ordin. in 6.* imò si Episcopus habeat plures officiales, seu Vicarios in solidum, & ipse est absens, posset vnus Vicarius de alterius recusatione cognoscere. Hæc Francus, allegans alios Doctores, & textus *cap. si contra, de offic. deleg. in 6. num.* 3. Si verò iudex Ecclesiasticus recusatus, non obstante recusatione procedat, pendet ex futuro euentu, si enim postea declaretur causam esse iustam, non valet processus; si verò declaretur esse iniustam, valet. Sic Philippus Probus addit. ad Monachum *cap. si contra, super verb. nequiuit, de offic. deleg. in 6.*

Tertiò, facta electione arbitrorum, potest iudex recusatus assignare terminum competentem arbitris, intra quem definiant, an causa recusationis sit iusta, vel si sint discordes, vt eligant tertium arbitrum; hæc enim electio tertij arbitri non ad partes, sed ad ipsos arbitros spectat, vt expressè colligitur ex *cap. cum speciali, de appellat.* & elapso termino hoc, si arbitri non proferant sententiam, causa recusationis est deserta, & tenetur pars coram iudice recusato litigare. Hæc omnia habentur expressè *cap. legitima, de appellat. in 6.* vbi glossa, Francus, Domin. & omnes, & idem Franc. *cap. secundò requiris, de appellat.* Et aduerte, quòd si iudex recusatus minus competentem terminum assignaret arbitris, possunt partes, quę grauantur, appellare; & similiter, si arbitri nolunt pronunciare in illo termino, vel malè pronunciant, ad Papam appellandum est, vt bene glossa *cap. legitima, de appellat. in 6. verf. competens, & verf. non omittat.* Arbitri verò debent assignare partibus terminum ad probandum causam recusationis, & per hoc concordatur *cap. suspicionis, de offic. deleg.* quod dicit terminum esse assignandum per arbitros, & *d. cap. legitima*, quod dicit terminum esse assignandum per iudicem recusatum; quia illud loquitur de termino assignando partibus, vt præbent causam recusationis; hoc verò de termino assignando arbitris, vt illam definiant. Sic glossa *d. c. legitima, verf. per iudicem.* Francus *cap. cùm speciali, de appell.* 29

Nora primò, quòd quando duobus arbitris discordantibus, eligitur tertius, licèt glossa *l. item si vnus. §. sed & principaliter. ff. de arbitr.* dicat standum esse sententiæ illius tertij: at dicendum est, quòd non valeret, nisi concordaret cum illo alius ex duobus primis arbitris. Sic colligitur ex *cap. cum speciali, de appellat.* & tenet *ibi* alios referens Francus *num.* 4. 30

Secundò nota, quòd finita sententia arbitrorum super causa recusationis, quòd sit iusta, nō possunt arbitri de causa principali cognoscere secundùm ius canonicum, licèt aliud sit secundùm ius ciuile, vt expressè colligitur ex *cap. cum speciali, de appellat.* Sic Francus *cap. secundò requiris, de appellat. num.* 15. Archidiac. & glossa *cap. si quis in quacumque, 2. quæst.* 6. 31

Quartò, si arbitri pronuncient causam recusationis esse iniustam, iudex recusatus procedit in causa principali: si autem pronuncient esse iustam, suspenditur de iure canonico iurisdictio illius iudicis recusati, & sic non potest ampliùs se intromittere in ea causa, *cap. secundò requiris, & cap. cum speciali, de appellat.* Sic Francus *d. cap. secundò requiris.* Quis verò iudex debeat cognoscere, statim dicam. 32

Hinc fit, quòd probata causa suspicionis, & pronunciata per arbitros sententia, quòd est iusta, non potest iudex recusatus cogere partes, vt eligant arbitros, qui iudicent de causa principali, de iure canonico, licèt aliud sit de iure ciuili. Ratio differentiæ est, quia de iure canonico definit omnino esse iudex, at de iure ciuili non desinit esse iudex, sed datur ei socius, vt dixi. Sic Francus *cap. secundò requiris, de appellat.* & *ibi* Panorm. 33

Quartò quæritur, quis debeat esse iudex de iure canonico, 34

canonico (de iure enim ciuili iam *suprà* dixi) vbi iudex recusatus est, & probata est ab arbitris recusatio.

35 Nota quòd *cap. cum speciali, de appellat.* habetur, quòd iudex recusatus probata recusatione, vel transmittat ad suum superiorem causam, vel eam de recusatoris assensu alteri committat, & sic iuxta hunc textum vel iudicanda est ea causa à iudice superiori, vel deleganda per iudicem recusatum alteri, vt de ea iudicet.

36 Pro huius explicatione, scilicet ad intelligendum quando possit recusatus iudex alteri causam delegare, statuendæ sunt sequentes conclusiones.

37 Prima conclusio. Si est iudex delegatus ab inferiori, quàm à Principe, nullo modo potest causam subdelegare, huiusmodi enim delegatus non potest subdelegare. *l. more maiorum. ff. de iurisdict. omn. indic. l. à iudice. C. de iudiciis.* Sic Maranta *de ordin. indic. 4. p. d. 5. n. 25. & 41.*

38 Secunda conclusio. Si iudex recusatus est delegatus à Principe, potest ante propositam recusationem committere alteri causam, dummodo in totum committat, aliàs posset recusari. At proposita recusatione, licèt arbitri non sint electi, non potest alteri causam delegare, nisi consentiente recusatore; hoc verò consentiente, potest, licèt electi sint arbitri, & coram eis sit probata causa recusationis, modò arbitri non pronunciarint causam esse legitimam: hoc verò pronunciato, nequit etiam de consensu recusatoris, quia iam desiit esse iudex. Hæc habentur *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* Maranta *de ordin. indic. 4. p. d. 5. n. 41.* Francus *cap. cum speciali, de appellat. num. 13. & 14.* quod limitat *num. 14.* cum Lapo, & Dominico *d. cap. index*, nisi à sententia arbitrorum sit legitimè appellatum: tunc enim etiam pronunciata ab eis sententia, potest de consensu recusatoris alteri delegare.

39 Tertia conclusio. Si iudex recusatus est ordinarius, potest etiam inuitis partibus, postquam recusatus est, alteri delegare, antequam arbitri pronuncient sententiam. Sic Francus *cap. cum speciali, de appellat. num. 15.* & *ibi* Panorm. Maranta *de ordine iudic. 4. p. d. 5. num. 41.* per *d. cap. cum speciali*, & per *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* Imò Bald. *d. cap. cum speciali*, dicit, etiam post pronunciationem sententiæ posse; sed verius est non posse, nisi de consensu recusatoris, hoc tamen consentiente posse, vt probat *d. cap. cum speciali*, & *ibi* Francus *num. 16.* Panorm. & Immola *ibi*; immò Immola, & glossa *d. cap. cum speciali*, dicunt etiam requiri consensum alterius partis. Sed verius est non requiri, quia *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* & *d. cap. cum speciali*, tantùm requirunt consensum recusatoris, & iure communi potest ordinarius delegare etiam inuitis partibus. Sic Francus *d. cap. cum speciali, num. 16.* & *ibi* Panorm. post pronunciationem verò arbitrorum dicunt aliqui, quòd etiam de recusatoris consensu, nequit ordinarius committere; & videtur pro hoc facere *d. cap. iudex*, & videntur tenere Butrio, & Immola *d. cap. cum speciali*; sed verius est posse delegare de consensu partium, quia ordinarius non desiit esse iudex. Sic Francus *d. cap. cum speciali, num. 18.* Panorm. *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* Sed si partes non consentiunt, tunc debet remitti causa ad superiorem, vt sit iudex in ea causa. Francus *d. cap. cum speciali, num. 19.* & ille superior potest etiam recusari, nisi de partium assensu sit electus, id est, facta remissio de partium voluntate, & si recusetur, est facienda de nouo electio arbitrorum. Francus *d. cap. cum speciali, num. 19.* alios referens.

Dvbivm IV.

Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere per viam accusationis contra subditum Regularem.

Svpposito (vt dixi *suprà dub. 1. fin.*) tunc esse procedendum hac via, quando Religiosus intulit iniuriam tertio, qui vult, & potest accusare, & delictum illud probare potest duplici teste fide digno. 1

Primò debet Prælatus formare processum hoc pacto, *In ciuitate Cordubensi die 20. Maij anno 1547. Petrus Amonium Religiosum accusauit de tali crimine, & iussit Ioannes Minister Prouincialis, vel guardianus informationem sequentem facere coram me T. notario à suis consiliis.* hic inserenda est omnis probatio, quæ in eum extiterit, & à reo confessio accipienda, & quidquid *suprà* diximus *dub. 2.* in processu via inquisitionis; excipe tamen quòd hîc non est necessaria infamia ad interrogādum reum, sed quòd delictum probari possit, & iam semiplenè probatum sit. Excipe etiam, quòd est grauis difficultas, an clericus torqueri possit, quando non est infamatus de delicto, de qua re *dub. sequenti* dicam, certius esse posse torqueri. Demùm excipe, quòd si plenè probetur delictum, est damnandus integra pœna, secundùm omnes; in cæteris verò idem dicendum est in vtroque procedendi modo. 2

Dvbivm V.

Qualiter Prælatus debeat procedere contra Regularem via denunciationis Euangelicæ, seu fraternæ.

Svpposito (vt dixi *dub. 1. fin.*) hoc procedendi genus locum habere quando delictum est in solius peccantis damnum, & est occultum, id est, non laborat infamia. 1

Primò ergo debet Prælatus vocare reum, nec potest statim punire, licèt crimen sit probabile, sed priùs omnia tentanda sunt media, vt frater sine correptione iudiciali corrigatur, vnde debet priùs leniter admonere, & si hoc non sufficiat, debet minis admonere, quod eius vitam explorabit, & pòst admonere coram aliquibus viris grauibus, si viderit expedire. Ratio, quia finis correctionis fraternæ, est sola emendatio fratris: ergo omnia priùs tentāda sunt, vt frater sine correptione indiciali corrigatur. Hæc Sotus *lib. de secreto, memb. 2. quæst. 4. conclus. 7.* Bañez 2. 2. *quæst. 33. art. 8. conclus. 3. fol. 1261.* Sed Sotus dicit non licere adhibere verbera, si viderit ad correctionem expedire. At meliùs Bañez dicit *ibi* hoc licere, quando attenta qualitate peccantis viderit Prælatus ad subditi correctionem expedire; quia patri carnali liceret secretò verberare filium. 2

Nota quòd si crimen non sit probabile, non potest Prælatus cogere subditum ad fatendum crimen; si verò sit probabile, tenetur subditus fateri illud 3

illud Prælato tanquam patri, si ipsi constat habere Prælatum testes sufficientes, vel indicia sufficiētia, quia in hoc casu ius habet Prælatus interrogandi tamquam pater. Sic Bañes *dict. art.8.dub.4. conclus.3.fol.1261.* Sotus *d.conclus.7. & lib.5.de iust. quæst.6.art.2.conclus.3.* limitans *ibi*, nisi non leuiter, sed grauiter timeat, quòd tamquam iudex machinatur eum castigare.

4 Secundò dico: Si facta hac diligentia subditus proponit corendam, & fatetur crimen, non licet Prælato vltrà procedere iudicialiter, quia iam finis intentus est comparatus. Sic Sotus *de secreto, memb.2.q.4.conclus.7.* Nauar. *cap. inter verba, in nouo corol.59.num.160.* & dicit Sotus *ibi*, quòd hic confessus quando crimen est probabile, potest cædi flagello fraternaliter, non ad punitionē præteriti, sed ad terrorem in futurum; non tamen potest excommunicari. Sed Bañes *ibi* dicit hoc intelligendum de publica ac forensi excommunicatione, sed potest (inquit) ei præcipi sub excōmunicatione latæ sententiæ, vt deinceps vitet talem peccandi occasionem.

5 Tertiò dico: Si verò facta diligentia prædicta, adhuc Religiosus est pertinax, nec vult recognoscere delictum, & corrigi, tunc si delictum est omnino secretum, non potest ampliùs Prælatus procedere, sed debet orare pro illo, & expectare donec sint alij testes, quibus delictum probari possit. Sic Sotus *d.memb.2.q.4.conclus.8.* Si verò delictum sit probabile, aut non est spes emendæ per punitionem, & tunc hic pertinax est excommunicandus coram testibus denunciationis, vt dixi *suprà cap.2. de denunciat. dub.11.* vbi hoc contra alios probaui, licèt ad alias pœnas iuris procedendum non sit. Si verò sit spes emendæ (vel in caso in qoo illa punitio obesset peccatori, prodesset tamen bono communi, vt explicui *d.dub.11.*) tunc ex quo subditus per secretam Prælati monitionem renuit corrigi, cessat iam via correctionis fraternæ, & trāsitus fit ad iudicialem. Sic Sotus *d.conclus.8.* & ratio est, quia ipsa rebellio habet vim accusatoris, sicut in delictis publicis, quando proceditur via inquisitionis, infamia, vt bene Sotus *de secret. memb.2.q.6.vers. at verò*, & Nauar. *cap. inter verba, in nouo corol.59.n.160. & in antiquo corol.59.n.628.*

6 Vnde debet Prælatus formare processum hoc modo, v.g. *In ciuitate Hispalensi die 22. anno 1612. Ioannes minister Prouincialis affirmauit ad suam deuenisse notitiam, quòd Petrus suus Religiosus excessisset in tali re, & eo quod non sit infamia, nec publicum scandalum eum vocasse, semélque ac iterum correxisse, protestando se super illud informationem facturum, nisi vellet suum crimen recognoscere, ac se corrigere, & eo quòd à se correctus pertinax in suo extiterit crimine, sequentem informationem iussie facere circa dictum crimen coram me T. notario à suis consiliis.*

7 Postea vocandus est denunciator, & suum dictum iudicialiter accipiendum, quia denunciator potest esse testis, & est testis integer, vt *suprà* diximus *cap.2. de denunt. dub.13.* vbi etiam diximus, an infames, & alij inhabiles admittantur. Recipiēdi etiam sunt quotquot fuerint testes, & postea confessio à reo accipienda, & reliqoa sunt facienda, sicut *suprà dub.2.* diximus procedendum esse quando proceditur via inquisitionis.

8 Specialis tamen difficultas est, an Clericus, vel Religiosus possit in hoc processu torqueri; & supponamus in hoc processu, si opus est posse reū torqueri, quod docet Sotus *de secreto memb.2.q.4.concl.8.* At de clericis est specialis difficultas, quia in hoc processu, licèt crimen iuridicè probetur, at non laborat infamia, & dicunt plores clericum torqueri non posse, nisi sit infamatus. Sic Bernard. Diaz *pract. crim. cap.125.num.1. & in regulis iuris reg.126. limit.1. sublimit.4.* & multos pro hoc refert idē Gratian. *reg.126. num.9.* Dueñas *reg.190. limit.3.* Padilla *l.1. C. de iuris & facti ignorant. num.9.* Plaza *de delictis, cap.6. num.10.* Iulius Clarus *lib.5. recept. §. fin. quæst.64. vers. sed an clerici*, Percæ *lib.1. ordinam. tit.3. l.1.* Gregor. Lopez *l.2. tit.30. part.7. vers. Cauallero*, vbi dicit hanc doctrinam ferè apud omnes obtinuisse, & aliquibus modis restringit.

Sed contrarium, scilicet non requiri infamiam, tenent Salzedo *pract. crim.* Bernardi Diaz, *cap.125. littera A. §. & licet opinio.* Panormit. quem sequitur Felin. *cap. olim, de rescript. vers. tertius casus*, Alciatos *cap.1. num.43. de offic. ordinam.* Simanc. *de institut. cathol. tit.65. num.48.* & hanc dicit Iulius Clarus *suprà* praxi seruari, & ratio est, quia nullibi legimus circa hoc clericos esse aliquo priuilegio munitos; & alias rationes afferunt Doctores citati. 9

Tandem plenè probato delicto non est in hoc processu infligenda integra legis pœna, sed mitior, vt explicui & probaui *suprà cap.2. de denunc. dub.12.* 10

DVBIVM VI.

Qualiter procedere debeat Prælatus contra regularem via denunciationis canonicæ.

SVpposito (vt dixi *suprà dub.1. fine*) quòd hic processus est quando denunciator ad vitandum alicuius damnum: vt quando denunciantur crimina, quæ redundant in damnum commune, vel alicuius priuati, & damnum pendet in futurum. 1

Dico ergo, quòd si peccator monitus à Prælato corrigitur, & omnia mala cessant in futurum, & hoc est certissimum, non debet vltrà procedi ad punitionem peccatoris. Si verò hoc non est certum, vel non corrigitur, debet procedi iudicialiter modo dicto *in dubio præcedenti*, licèt spes emendæ non sit, vt latè probaui *dub.11. de denunciat. duabus vltimis conclusionibus*, & *ibi dub.12* probaui non esse infligendam integram legis pœnam. 2

CAPVT IX.

De exemptione Regularium.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Qualiter Religio Societatis Iesu exempta sit à iurisdictione ordinariorum.*

2 *In quibus subiecti sint post Tridentinum Concilium ordinariis exempti.*

3 *An contra exemptos possit procedere iudex Papa delegatus ad corrigendum clericos, non facta de exemptis mentione.*

4 *An exempti citati ab ordinario teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere.*

5 *Qua forma respondendi vtetur Religio exempta, vel Religiosus exemptus, quando ante ordinarium conuenitur, & quo pacto suam exemptionem defendet.*

6 An

6. *An quando Religio est actor aduersus laicos, possit ipsos conuenire coram iudice conseruatore per ipsam electo.*

7. *An possit construi monasterium Religiosorum absque Episcopi auctoritate.*

8. *An quando in priuilegio continetur, vt non intelligatur reuocatum, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, intelligatur reuocatum per clausulam,* non obstante quocumque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hic haberi.

9. *An Regulares possint vti suis priuilegiis contra alios Regulares similia priuilegia habentes, etiamsi ipsi illis non vtantur, & similiter familiares Religionum, possint vti priuilegiis Religionum contra ipsos Religiosos, etiamsi ipsi priuilegiis Religiosi non vtantur.*

DVBIVM I.

Qualiter Religio Societatis Iesu exempta sit à iurisdictione ordinariorum.

1 SVPPONENDVM est, quòd duplex est Episcopi lex: quædam diœcesano, ad quam spectat conuocare ad Synodum, ad sepulturas mortuorum, cathedraticum, id est, quod soluitur in signum subiectionis, & tertia, vel quarta mortuariorum, decimationum, hospitiorum, & similia, quæ consistunt in recipiendo. Alia est iurisdictionis, ad quam pertinet datio curæ, delictorum coërtio, &c. de quibus Syluest. *verb. Episcopus, quæst. 7.* & *ibi* alij summistæ glossa *cap. dilectus filius, de offic. ordin. vers. de lege.*

2 Secundò supponendum est, quòd exemptus dicitur ille, qui potitur exemptione, id est, libertate, qua eximitur à iurisdictione, & potestate ordinarij, ita, vt maneat, vel soli Papæ subiectus, vel etiam suo Prælato. Syluest. *verb. exemptio, initio.*

3 Tertiò supponendum est, quòd exemptio est duplex, quædam est personalis, quædam verò localis: illa est, quando personæ ipsæ per se, & non ratione loci eximuntur à iurisdictione: vt si concedatur canonicis alicuius Ecclesiæ, quòd non possint excommunicari, nec interdici, tunc personæ manent exemptæ, & non locus. Hæc verò est, quando exemptio conceditur alicui loco, vt si hospitali, vel monasterio concedatur, quòd non possit interdici, solus locus manet exemptus: at personæ, quæ in ipso commorantur, aliquo modo manent exemptæ, non omnino, & per se, sed ratione loci, id est, quatenus loci libertas exigit. v.g. quia locus non potest interdici, personæ manent liberæ ad celebrandum in eo diuina officia. *cap. per exemptionem, de priuileg. in 6. cap. cum capella, de priuileg.* vbi notant Doctores quòd exempta capella, non manent capellani omnino exempti, sed quatenus exercent officium in capella, de quo consulendus est Syluest. *verb. exemptio, quæst. 2.* vbi tractat exempta Ecclesia, qui tunc censeantur exempti, & Mandosius *praxis signaturæ, verbo exemptio.* Item in exemptione locali priuilegiũ exempti non extenditur vltra locum, quia est reale, secus in personali Syluest. *verbo exemptio, quæst. 3.*

4 Quartò supponendum est, ex quibus verbis inducatur exemptio personalis; non enim censetur Papa eximere aliquos à iurisdictione ordinarij per hoc, quod dicit; suscipimus eos sub nostra, & Sedis Apostolicæ protectione, *cap. ex parte el 2. vers. recipimus, de priuileg.* & *ibi* Panorm. & Socinus, & Doctores non citandi. Vnde oportet quòd dicat, immediatè nobis subiicimus, vel eximimus à iurisdictione ordinariorum. Sic Henriq. *lib. 7. de indulgent. cap. 15. initio, & cap. 24. num. 2. in comment. lit. M.* vbi alios etiam refert. Idem Syluest. *verbo exemptio, §. 2. & q. 4.* Angel. *verbo exemptus, num. 2.* & *ibi* Tabien. *quæst. 3.* D. Anton. *3. p. tit. 16. cap. 9. §. 2.* Similiter eximit, si dicat: Recipimus illos in proprios subiectos; secus si dicat, in proprios filios, vt *d. cap. ex parte, & cap. 1. de verb. signif. in 6.* vbi & glossa, Francus, Anchar. & omnes, Syluest. Tabien. Angel. D. Anton. *vbi suprà.* Similiter censetur eximere locum, si dicat: in priuilegio exemptionis, vel in sententia, super ea Ecclesiam iuris B. Petri existere, siue ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, & simpliciter pertinere, vel quòd Ecclesia sit libera, vel Romanæ Ecclesiæ libertate fruatur, vel quòd Episcopus non audeat ibi cathedram collocare, vel imperium, aut potestatem exercere, vel quòd eam eximit, vel sit libera à potestate Episcopi. Sic Syluest. Angel. Tabien. D. Anton. *ibi.* His positis, sit

Prima conclusio, Solus Papa potest vniuersa- 5
liter eximere ab ordinariorum iurisdictione, *cap. frater, vers. & cùm oportuisset 16. quæst. 1. & cap. 1. 13. quæst. 1. & cap. 1.* iuncta glossa *vers. exemptionis, de priuileg. in 6.* Mandosius *in signaturis gratia, verb. exemptiones ab Episcopis, vers. eximere.* Anchar. & Francus *cap. 1. de priuileg. in 6.* Panorm. & glossa *cap. cùm olim, 1. de priuileg. l. 5. tit. 5. part. 1.* vbi Greg. Lop. *vers. sacar.* Syluest. *verb. exemptio, §. 1.* & *ibi* Armilla *n. 1.* Angel. *verbo exemptus, initio,* D. Anton. *3. p. tit. 16. cap. 9. §. 1.* Henriquez alios multos referens *d. cap. 24. n. 3.*

Hinc fit, quòd Legatus à latere non potest ge- 6
neraliter aliquem eximere à iurisdictione proprij Episcopi. Sic Henriquez *eod. num. 3.* referens Socinum, & Gambaram.

Nec potest Episcopus oues à propriis parochis 7
probatis generaliter eximere. Henriquez *eod. n. 3.* dans rationem, quia parochi iure communi habent à Papa iurisdictionem, & alios Doctores refert, qui malè citantur, id enim non dicunt.

Secunda conclusio. Regulares sunt iure com- 8
muni exempti à lege diœcesana Episcopi, non verò à lege iurisdictionis, nisi muniti sint speciali priuilegio. Vnde omnia monasteria Monachorum, & Monialium, omne denique hominum genus, in diœcesi cuiuslibet Episcopi existentia, sunt de iure canonico sub Episcopi cura, & iurisdictione; laici scilicet quoad spiritualia, clerici verò siue sæculares, siue Regulares, quoad omnia. Patet 1. pars, *cap. 1. 11. quæst. 1. & cap. inter cætera, quæst. 3. & 18. quæst. 2. cap. quàm sit, & 16. quæst. 1. cap. placuit.* Patet secunda pars *cap. obitum, dist. 61. cap. omnes basilicæ, 16. quæst. 7. cap. Abbatibus, & cap. sequenti, 18. quæst. 2. cap. cùm Episcopus, de offic. ordin. in 6. cap. cùm olim, de præscript. in principio, cap. cùm venerabilis, de exception. cap. 1. de offic. ordin.* & tenent Syluest. *verbo Episcopus, quæst. 7.* vbi alij summistæ, glossa *cap. dilectus filius, de offic. ordin. vers. de lege,* & *ibi* Panorm. *num. 4.* Innocent. *cap. 1. de stat.*

stat. Regular. n. 4. Turrecr. *d. cap. quàm sit, fine, lex 2. tit. 12. part. 1.* & *ibi* latissimè Gregor. Lopez, Henriquez alios referens *lib. 7. de indulg. cap. 24. num. 2.* & quoad secundam partem eam etiam tenet Mandos. *signatura gratia, verbo exemptiones ab Episcopis.*

9 Nota hoc esse verum, etiamsi testator, vel fundator posuisset, quòd institutio non spectaret ad Episcopum. Ad quod faciunt, quæ *supra* diximus *lib. 2. cap. 2. de benefic. dub. 32.* & patet ex *cap. sic quidam, cap. nouerint. 20. q. 2.* Bartol. *l. quoties, §. fin. ff. de administr. tutor.* Panorm. *c. dilectus in 4. notab. de consuetud.* & *cap. requisisti, num. 22. de testam.* Felinus *cap. cùm venerabilem, num. 33. de exception.* Decius *consil. 121. num. 1.* Mandosius *vbi suprà.*

10 Hinc fit, quòd stando in iure communi Episcopus habet liberam facultatem scelera inquirendi, iudicandi, ac puniendi quoscumque Regulares, *cap. Episcopus in Synodo, 33. q. 6. cap. cùm contingat, de foro compet. cap. irrefragabili, de offic. ordinar.* Sic Mandosius *ibidem.*

11 Tertia conclusio. Iam omnes Religiones, demptis quibusdam monasteriis Monialium subiectarum ordinario, habent priuilegium exemptionis, & in speciali Societas Iesu habet priuilegium exēptionis cōcessum à Paulo III. anno 1549. his verbis. *Eximimus Societatem, & vniuersos illius socios, & personas, illorúmque bona, quæcumque ab omni superioritate, iurisdictione, & ab omni correctione quorumcumque ordinariorum, secus facta irrita, & inania esse decernentes;* & Gregor. XIII. anno de 1584. in extrauag. quæ incipit, *Ascendente Domino in nauiculam*, de his, qui peracto biennio nouitiatus vota emiserunt in Societate, dicit hæc, *sunt immediatè huic Apostolicæ Sedi subiecti, & à quorumuis ordinariorum, & delegatorum, & aliorum iudicum iurisdictione omnino exempti;* & Pius V. anno 1571. Societatem Iesu inter ordines mendicantes adscripsit his verbis. *Societatem, & singulas eius personas, verè, & non fictè esse mendicantes declaramus, & postea latissimè omnia priuilegia, exemptiones, immunitates, facultates, concessiones, indulta, dispositiones, tam iuris, quàm hominum, literas apostolicas, etiam instiliam, siue mixtim concernentes in fauorem mendicantium concessas, siue in posterum concedendas, habere æquè locum in Societate, eiúsque personis.* Idem decreuit Pius V. anno 1565. per quæ verba clarissimè conceditur Societati exemptio localis, & personalis, vt constat ex tertio, & quarto fundamento *suprà* positis.

12 Nota primò, quòd per hanc exemptionem non fit iniuria ordinariis, vt bene probat Henriq. *lib. 7. de indulg. cap. 24. à num. 4.* latissimè, & Mandosius *vbi suprà.*

13 Secundò nota esse graue dubium, an exempti exemptione dicta, eximantur per hoc à iurisdictione Nuncij, cæterorúmque Legatorum Papæ.

14 Pro cuius intelligentia suppono

Primò, quòd Legati Papæ sunt iudices ordinarij, & sic habent iurisdictionem ordinariam, extraordinariè tamen; & sic Henriq. *lib. 7. de indulgent. cap. 25. num. 3.* dicit Legatum, seu Nuncium Apostolicum esse ordinarium extraordinariè. Idem Panormitan. *cap. 1. de offic. legati, num. 3.* & dat rationem cur dicitur extraordinariè ordinarius, quia scilicet, non est à iure deputatus certus locus pro Legato. Et quòd hi Legati sint ordinarij, patet ex *cap. 2. de offic. legati in 6.* & *ibi* glossa, & omnes.

Secundò supponendum est quòd Legatus Papæ est triplex; quidam dicuntur a latere, & hi Legati sunt soli Cardinales secundum vsum, & stylum Romanæ Curiæ, quando mittuntur à Papa cum officio legationis, & dicuntur a latere, quia cùm semper lateri Papæ assistant, sintque ei a consiliis, quando eos mittit, dicitur à latere mittere, & hi Legati habent maiorem potestatem, quam cæteri Legati, vt constat ex *cap. si Abbatem, de elect. in 6.* Alij sunt Legati nati, quia nascuntur cum priuilegio legationis, ex eo quòd datur sibi aliqua dignitas, cui tale legationis officium est annexum: vt est, teste Franco *vbi infra*, Archiepiscopus Cantuariensis, Eborensis, Remensis, & Pisanus. Alij sunt Legati missi, & non de latere, vt sunt alij Legati. Sic Francus *cap. 1. de offic. legati in 6. num. 3.* Idem *lex 23. tit. 9. part. 1.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. que viuen.* Host. *summa tit. de offic. legati, num. 2.* Speculator *1. part. tit. de legato. §. sequitur videre.* Panormitan. *cap. 1. de offic. legati*, & reprobat glossam *ibi vers. vniuersas*, quæ videtur velle esse aliquem Legatum a latere, qui non sit Cardinalis; & quòd solus Legatus Cardinalis dicatur à latere vltra prædictos, tenent etiam Panorm. *cap. ad eminentiam, de sent. excommun. num. 1.* Ioan. Monach. *cap. super eo, de heret. in 6.* glossa *cap. excommunicatis, vers. commissum, de offic. legat.* & *d. cap. si Abbatem, vers. de latere.* Mandosius *reg. 13. Cancellar. q. 5. num. 2.* & dicit, *num. 3.* & *4.* quòd Nuncius Apostolicus est Legatus Papæ, non tamen à latere, nisi sit Cardinalis. Addit tamen quòd aliquando datur tali Nuntio facultas Legatorum de latere in sua commissione, & tunc potest omnia, quæ Legatus de latere, & refert ad hoc Decium *consil. 128.* Paris. *consi. 17. volum. 4.* Gig. *de pension. quæst. 6. num. 29.* 15

Quidam ergo in hac quæstione dicunt per dictum priuilegium exemptionis eximi dictos Religiosos à potestate, & iurisdictione Nuncij Apostolici, quia expressè eximit à iurisdictione ordinarij cuiuscumque, & Nuncius est ordinarius. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. num. 3.* & refert multos, quorum aliquos vidi, scilicet Archidiac. & Dominicum, & id non dicunt. 16

Alij absolutè dicunt non eximi à iurisdictione Legati Papæ. Sic Roman. *singulari 507. incipiente, an exemptus*; quem sequitur limitans in Legatis natis, cum Baldo, & Socino, quos refert *ibi* Mandosius *signatura gratia, tit. exemptiones ab Episcopis, vers. amplio, & vers. limito.* 17

Alij verò tenent eximi à iurisdictione omnium Legatorum etiam de latere. Probatur, quia priuilegium Societatis citatum dicit, *a iurisdictione omnium ordinariorum*, sed omnes Legati sunt ordinarij: ergo. Item, quia priuilegium Sixti IV. concessum fratribus minoribus, quod per communicationem participat Societas Iesu tamquam mendicans Religio, dicit, *ne quisquam, & alij quicumque, & prorsus exempta*, vt refert Tabiena *vbi infra.* Sic tenet dicens esse indubitatum Tabiena *verbo exemptus, initio*, & *ibi* Rosella *num. 6.* & Ioan. *c. quod translationem. de offic. legati*, vt refert *ibi* glossa, & videtur tenere Anchar. *cap. 2. de verb. signif. in 6. notab. 3.* 18

Quarta tamen conclusio sit. Legatus de latere habet iurisdictionem in exemptos, non verò reliqui Legati. Probatur ex *cap. si Abbatem, de elect. in 6.* vbi dicitur, quòd si Abbas immediatè Papæ 19

subiectus eligatur in Episcopum, nemo potest ei dare licentiam deferendi monasterium, nisi Papa, vel Legarus de latere; & subditur, quia hic potest prædictas exemptorum electiones cõfirmare, non verò alij Legati, vbi clarè constat per exemptionem, qua quis redditur immediatè Papæ subiectus, non excludi iurisdictionem Legati de latere, *& cap. 1. de verb. signific. in 6.* vbi dicitur, quòd quando Papa recipit aliquos in proprios filios, non videtur per hoc concedere exemptionem, sed quòd non possint ab alio, quàm à se, vel à Legato de latere excommunicari: vbi in priuilegiis exemptionis ab ordinariis videtur Papa parificare sibi Legatum de latere, vt scilicet non excludatur huius iurisdictio, sicut nec sua. Sic docent Syluest. *verbo exemptio, §. 1. & verbo delegatus, q. 13.* Angel. *verbo exemptus, initio, & verbo legatus, n. 3.* Tabien. *verb. legatus, quæst. 2. n. 3. & q. 5. n. 6.* Rosell. *ibi n. 5.* D. Anton. *3. p. tit. 12. cap. 3. §. 1.* Panorm. *cap. 1. de offic. legat. n. 8.* & *ibi* Immola *fine*, glossa *ibi vers. vniuersus, & cap. quòd translationem, eod. tit. vers. reseruata.* Cardin. *eod. cap. quòd translationem, q. 5.* Host. *summa tit. de offic. leg. num. 3.* Speculator *1. p. tit. de legato, §. superest videre, num. 13.* Ioan. Andreas *cap. 1. de verb. signif. in 6.* & *ibi* Francus *n. 1. & d. cap. si Abbatem, num. 2.* Et quòd Legatus à latere possit exercere iurisdictionem in exemptos, tenet etiam glossa pragmatica de causis *§. si verò, vers. subiecto, in principio*, quam refert, & sequitur Mandosius *in signatura gratia. tit. exemptiones ab Episcopis, vers. præfati*, & omnes.

20 An verò credendum sit literis Legati facientis aliquid, quod iure communi nequit facere, sed ex speciali commissione, nec ostendentis literas commissionis. Speculator *tit. de legato, §. superest videre, num. 15.* relatis aliorum opinionibus, concludit, quòd Legato Cardinali, & alij nato, & non suspecto, indistinctè creditur, & raò (inquit) videmus de ipsorum potestate peti copiam.

21 Alij verò dicunt non credi etiam Legato à latere, in præiudicium partium. Sic Panorm. nisi (inquit) sit in contrarium ennsuetudo, *cap. constitutum, de appellat. num. 12.* Gregor. Lopez *part. 1. tit. 9. l. 23. vers. Que viuen*, & facit glossa *cap. sicut, de sentent. excom.* vbi dicit, quòd honestas personæ non facit, vt ei credatur in præiudicium tertij, & Host. *tit. de legato, num. 3.* vbi dicit quòd si alij Legati à Legato lateris procedant contra exemptos, cùm procedere nequeant, nisi ex speciali commissione, non est eis credendum, nisi priuilegium ostendant.

22 Ex dictis fit, Socieratis Iesu, & ordinum mendicantium Regulares eximi ab omni specie iurisdictionis, & causarum, & iurium, tam in rebus, aut personis, quàm in causa mixra ex re & persona; quia fit exemptio vniuersalis. Vnde excluditur omnis iurisdictio ordinarij, scilicet mediata, vel immediata, principalis, vel accessoria in Regulares. Sic latè probans Henriquez, & alios allegans *lib. 7. de indulg. cap. 25. num. 4.*

23 Secundò infertur, quòd in lite circa solutionem debiti, non potest ordinarius se intromittere contra Regularem exemptum; quia non est suus iudex. Sic expressè glossa *Clement. dudum, de sepult. ad finem, vers. coërceri*, vbi cùm dicat ille textus, debere Religiosos exemptos soluere quartam parochię, quærit *ibi* glossa, à quo debeant coërceri ad soluendum, & dicit conqueri clericum, eo quòd propter exemptiones eorum non habent iudicem, coram quo possint ab ipsis peti debita. Vnde clarè sentit glossa, non posse coërceri ab ordinario. Item clarius tenet *ibi* Immola *num. 64. 69. & 70.* & dicit, solùm posse coërceri à Papa, vel Legato Apostolico, iuxta dicta. Idem Cardin. *ibi*, & Anchar. *ibi num. 36.* & Paulus *ibi*, & Bonifacius *ibi*, Nauar. *cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 96.* Henriquez *d. cap. 25. num. 4.* Quod quidem certissimum est, quando contractus est initus, & delictum est commissum in loco exempto. Vide *dub. sequenti, ad finem*, casum exceptum, & Guttierez *quæst. pract. lib. 3. q. 10.*

Graue autem dubium videtur, an ratione contractus initi extra locum exemptum, vel circa 24
rem non exemptam, vel ratione delicti contracti extra locum exemptum, possint Regulares exempti conueniri coram locorum ordinariis; nam *cap. volentes, de priuil. in 6.* expressè definitur exemptos quantumcumque libertate gaudeant, posse coram locorum ordinariis conueniri, ratione contractus, vel delicti facti extra locum exemptum, vel circa rem sitam extra locum exemptum. Et sic tenet D. Thom. *2. 2. quæst. 67. art. 1. ad 3.* Quòd si dicas, habere Mendicantes priuilegium exemptionis cum derogatione huius capitis, vt affirmat *ibi* Caietan. Nauar. *d. cap. non dicatis, num. 96.* D. Anton. *3. p. tit. 16. cap. 9. §. 1.* Armil. *verbo exemptio, num. 1.* Syluest. *ibi, quæst. 9.* Rosella *verb. exemptus, num. 5.* Tabien. *ibi initio*, & affert priuilegium compendium Minorum *verbo exemptio, num. 8. Id fateor.* Cæterùm obstat Trident. *sess. 7. de refor. cap. 14.* vbi dicit, quòd circa exemptos seruetur *d. cap. volentes*, quod (inquit) sancta Synodus innouandum censet, & innouat, & concludit *in fine illius capitis, Priuilegiis, & exemptionibus aduersùs præmissa nequaquam valituris*; vbi cùm loquatur in plurali, videtur apertè referri ad omnia contenta in illo capite, maximè cùm illud satis breue sit, & duo tantùm decreta contineat. Quòd si dicas, quòd derogato *d. cap. volentes*, censetur hoc Trident. decretum derogatum, vt dicit Henriq. *d. cap. 25. num. 5. litera O.* & videtur sentire Nauarr. *cap. non dicatis, num. 95. & 96.* qui est numerus 63. in hoc eodem cap. contento sub grandi tomo nouorum corporum, vbi relato hoc decreto Tridentini, dicit raò habere locum *d. cap. volentes*, in Religiosis, quia habent derogationem ipsius, & non meminit derogationis Tridentini, vnde videtur sentire ex consequenti derogatum esse Tridentinum. Sed ego non intelligo hoc: si enim derogatio *cap. volentis*, esset concessa post Tridentinum, fateor quòd eo derogato, Tridentinum censetur derogatum; at derogatio *d. cap. volentes*, est multò antiquior, & post Tridentinum non inuenitur talis derogatio facta. Nec Societas Iesu, quæ inter Religiones recentior est, talem derogationem habet in priuilegiis suæ exemptionis, & Trident. innouat *d. cap. volentes*, non obstantibus priuilegiis, exemptionibus, &c. Quòd si dicas, Mendicantes habere priuilegia exemptionis, & quòd illis non derogetur, nisi de verbo ad verbum fiat eorum mentio, & sic videtur non derogari per hanc clausulam generalem Concilij. Respondeo, quòd si est talis clausula, non enim illam in priuilegiis inueni, licèt in rescripto speciali nõ derogetur per clausulam generalem, at in lege, vel statuto derogatur per clausulam generalem, vt tenet, dicens esse omnium, Couar. *rubrica*

de

de testam. 2. *p. num.* 20. & Nauar. *lib.* 3. *consil. tit. de Regular. consil.* 21. *num.* 5. Item quia Pius IV. anno 64. quo confirmauit Trident. reuocauit proprio motu omnia priuilegia & gratias, etiam per mare magnum concessas, quæ contrauenirent decretis Tridentini, ac si nunquam fuissent concessæ, vt refert Felicianus *lib. de censuris tit. de priuileg. cap.* 15. *pag.* 677. & Henriquez *lib.* 3. *de pœnit. cap.* 6. *in commento litera R.*

25 Sic ergo dicendum est, quòd manet in suo robore *d. cap. volentes*; sed nil facit contra Religiosos exemptos, quia licèt Panormitan. *cap. fin. de foro compet. num.* 11. intelligat illud cap. *volentes*, etiam de exemptione personali, quod fortè dicit verum Felin. *ibi num.* 5. in casu delicti commissi extra locum exemptum, non tamen (inquit) in ciuilibus: at multo verius est illud cap. *volentes*, intelligi de exemptione ratione loci, itaut exempti ratione loci possint conueniri, quoties contrahunt, vel delinquunt in loco non exempto; vel circa rem sitam in loco non exempto; non verò loquitur de habentibus exemptionem personalem, qualem habent hodie omnes Religiosi. Probatur ex eodem cap. *volentes*. §. *in eos autem*, vbi statuitur, quòd si Religiosi sint priuilegiati, vbi ordinarij non possunt illos excommunicare pro vlla causa, vllóve loco ordinarij, quantum ad ista, in quibus sunt priuilegiati, vbicumque illi fuerint, iurisdictionem suam penitus exercere non possunt: ergo si horum, quorum personæ sunt exemptæ, quoad hoc iubet seruari priuilegium, vbicumque delinquant: prior ergo pars illius capitis quæ eos subiecerat ordinariis ratione delicti, vel contractus in loco non exempto facti, intelligitur, quando priuilegium erat locale, & non personale. Item probatur ex *cap. cum capella, de priuileg.* vbi dicitur, quòd quædam capella habebat priuilegium, vt ipsius capellani non possent excommunicari, & ipsi in aliis non concernentibus dictam capellam, prætendebãt se ab Episcopo esse exemptos, & respondet Papa, quòd in quantum exempti sunt ratione eiusdem capellæ, seruetur priuilegiũ; in aliis verò non: ergo quando aliquis non est ratione certi loci, sed simpliciter exemptus, eius exemptio non debet arctari loco. Item quia Trident. *sess.* 25. *cap.* 14. *de Regular.* iubet, vt Religiosus publicè delinquens extra monasterium puniatur à suo Abbate ad instantiam ordinarij, & si non castigetur à suo Abbate sic requisito, possit ordinarius punire: ergo *sess.* 7. *cap.* 14 *de reformat.* quando iubet obseruari caput *volentes*, non intelligit Religiosos volentes semper quòd delinquunt extra claustrum, posse puniri ab ordinario; quod vtique fieri posset, si cap. illud *volentes* intelligeretur de exemptione personali. Hanc exemptionem clarè insinuat *lex* 9. *tit.* 9. *part.* 1. *fine*, vbi dicit quòd exempti non possunt coram ordinario conueniri; quando delinquunt, vel contrahunt in loco exempto, & subdit hæc, *Porque ellos han esta franqueza por razon del lugar*, & *ibi* Gregor. Lopez *verf. por razon*, dicit hæc, concordat cum cap. *volentes*, quod est primum illius tituli *de priuileg. in* 6. Ecce quomodo illa lex, & Gregor. Lop. ibi explicant *dictum cap. volentes* loqui de exemptis ratione loci, & tenent expressè Panormitan. recantans palinodiam *cap. suarum, de priuileg. n.* 8. Anton. *cap. fin. de foro compet.* Syluest. *verbo exemptio, quæst.* 3. Angel. *verbo exemptus, num.* 1. & *ibi* Tabien. *initio*, Couarr. *quæst. pract. cap.* 11. *num.* 5. vbi addit quòd quando exempti simpliciter obtinerent Ecclesias parochiales, aliáve officia, quorum administratio, & regimen Episcopo conuenit, & exemptus delinqueret, vel contraheret in his, quæ ad hæc officia pertinent, tunc potest ordinarius procedere per illud cap. *volentes*. Contrarium tenet Henriquez *cap.* 25. *fine*, sed Prælatus debet punire, vt concessit Leo X. in Concil. Later. & habetur in Compendio Minorum, *verbo Ecclesiæ Fratrum*, §. 6. Sed cùm iam *cap. volentes* sit innouatum per Trident. quod dicit Couarr. est tenendum. Vide etiam *dub. sequenti dicto* 5. Item Nauarr. *cap. non dicatis, num.* 95. & 96. qui est numerus 63. in hoc eodem cap. contento sub grandi tomo nouorum corporum, relato hoc cap. *volentes*, & innouatione illius facta per Trident. dicit quòd rarò habet locum in Regularibus exemptis; & sic non possunt conueniri coram ordinario.

Tertiò infertur, quòd si Prælatus regularis sit negligens in exemptorum correctione, non deuoluitur potestas corrigendi ad Episcopum, quia nullam habet in exemptis iurisdictionem, sed ad Prælatum, qui superior est illo Prælato regulari. Sic glossa *cap. graui, de offic. ordinar. verf. corrigere*, & *ibi* Panormitan. *num.* 6. & *ibi* Immola, Decius *cap. ad hæc, num.* 8. *de priuileg.* Henriquez *lib.* 7. *de indulgent. cap.* 25. *num.* 4. vbi bene in commento *littera H.* excipit casum Concilij Tridentini *sess.* 25. *de Regular. cap.* 14. quando scilicet Regularis extra claustrum publicè cum populi scandalo deliquit, & Prælatus monitus ab Episcopo non iustè punit delictum. 26

Quartò infertur, quòd si ordinarius tentet procedere contra exemptos in iudicio, vel extra, vel contra res monasterij in quauis causa, ciuili, criminali, spirituali, &c. processus, sententia, & inde sequuta, sunt ipso iure irrita, & nullum parant præiudicium, nullúmque effectum operantur, nec sententia transit in rem iudicatam: nec debet mandari exequutioni, quòd, si mandata sit, cogetur iudex totum repoonere, tamquam attentatum. Ratio, quia omnia ab eo gesta, censentur quasi à persona priuata gesta, cùm nullam prorsus habeat iurisdictionem in ipsos. Sic probat ex multis Henriquez *dicto cap.* 25. *toto num.* 5. 27

Quintò infertur, quòd, si ordinarius procedat per censuras contra Regulares exemptos, quamuis ignoret id exemptionis priuilegium, censura est ipso iure nulla, & neutro foro seruanda. Probatur primò, quòd sit nulla, etiamsi ignoret, &c. Quia priuilegium exemptionis mendicantium à censuris ordinariorum affert clausulam irritantem, vt affert Compendium Minorum *verbo exemptio, num.* 23. & simile priuilegium habet Societas Iesu, vt patet ex Bulla Pauli III. anno 1549. concessa, vbi sic dicitur. *Nec vllis Prælatis contra aliquem de Societate, vel contra alios eorum causa aliquam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiam ferre liceat, & si tulerint, eo ipso irrita, & nullius roboris sit.* At auocatio causæ cum decreto irritanti hanc vim obtinet, vt acta à iudice prohibito, etiam ignorante, sint ipso iure nulla, vt ex multis textibus, & Doctoribus latè probat Couarr. *quæst. pract. cap.* 9. *num.* 7. Quòd verò in neutro foro seruanda sit, probatur 28

probatur; quia, quoties excommunicatio est nulla defectu iurisdictionis excommunicantis, in neutro foro seruanda est, & nullum prorsus producit effectum; at hic est nulla defectu huius iurisdictionis; ergo. Item, patet ex aliis priuilegiis quæ affert Henriquez. Sic tenet Henriquez *d. cap. 25. num. 7. & n. 5. litera R.* vbi addit citans Astensem, quòd, quando Episcopus ex ignorantia processit, non damnabit illum in expensis conseruator. Et hinc infert *eo num. 7. litera L.* quòd non potest excommunicare Episcopus aliquos eo, quòd confluant ad molendina, vel furnos, &c. Societatis, quia iam causâ Societatis excommunicaret contra dictum priuilegium Pauli III. & indirectè Episcopus fraudaret Religionis priuilegia.

29 Nota tamen, quòd, si exemptus notoriè delinquat, etiam in loco exempto, ob quod delictum incurrat excommunicationem ipso facto[1], tunc ordinarius posset eum denunciare excommunicatum ad hunc effectum, vt teneantur omnes eum vitare; quia hæc denunciatio nil addit, *cap. pastoralis, de appell.* cùm pœna sit à iure imposita, & sic; cùm delictum sit notorium, non potest dici, quòd cognoscatur de delicto contracto in loco exempto, cùm in notoriis cognitio iudicialis non requiratur, *cap. 1. de offic. deleg. in 6.* Sic Francus *cap. Episcoporum, num. 3. de priuil. in 6.* Henriq. *d. cap. 25. num. 7.* vbi malè, & falsò allegat Couar. & Nauarrum pro hac parte, cùm nihil dicant de hoc; & quòd, quando res est notoria, possit quis declarari excommunicatus antequam citetur, tenet Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de excommunic. consil. 20. num. 4.*

30 Sextò infertur, quòd ordinarius non potest per se, vel per alium, procedere ad capturam Religiosi exempti. *Clement. vnica, §. 1. & §. nonnulli, de excessibus Prælat.* & si capiat, incidit excommunicationem; tum quia sunt manus violentæ, cùm ius non habeat ad capiendum: tum etiam, quia si excedat modum, etiam in captura clerici subditi, incurrit, vt bene glossa *cap. si clericos, de sent. excom. in 6. vers. excedat*, & hoc, nisi capiat in casibus iure permissis; vt primò, si in graui delicto deprehensus exemptus sit, & timeatur de fuga, potest eum capere ordinarius, vt remittat eum ad suum iudicem; sicut de clerico, quòd in hoc casu possit capi à iudice sæculari, fatentur omnes Doctores; remittere autem, tenetur intra viginti horas, per *l. capite. ff. ad leg. Iuliam de adult.* vt bene glossa *cap. cùm non ab homine, de iudic. vers. deprehensus*, & *ibi* Panorm. *num. 11.* Perez *l. 17. tit. 14. lib. 2. ordinam. vers. quæramus.* Item, si Religiosus exemptus est fugitiuus apostata, aut habitans extra monasterium, delinquit, de quo casu *dub. seq.* dicam. Hæc omnia Henriq. *d. cap. 25. num. 7. & commento litera Q.*

31 An verò Nouitius Religionis exemptæ gaudeat hac immunitate exemptionis; videtur enim, quòd non: quia verè non est Religiosus, *cap. Religioso, de sent. excom. in 6.* & sic, cùm talis exemptio concedatur Religiosis, vt patet ex bulla Pauli III. anno 1549. in Societate; conceditur personis de Societate Iesu, & hi non sunt verè de Societate, non videtur Nouitiis concedi. Item, quia cùm non possint à Prælato Religionis pro delictis puniri, cùm non subsint eius obedientiæ, & iurisdictioni, si essent etiam exempti à iurisdictione ordinarij, manerent delicta impunita.

32 At dicendum est, talem Nouitium, dum manere vult in Religione, esse exemptum, & subiacere Prælato Regulari, qui habet superioritatem, & iurisdictionem in ipsum, saltem reuocabiliter, & commutabiliter, & sic ad ipsum spectabit cognitio, & punitio talis delicti. Probatur primò; quia magnum inconueniens esset, & perturbatio Religionis, si ordinarius cognosceret de delicto perpetrato à Nouitio perseuerante in religione. Secundò, quia praxis habet, vt nunquam ordinarius de his cognoscat. Tertiò, quia in fauorabilibus gaudet Nouitius omnibus Religionis priuilegiis, & censetur Religiosus, vt probat Cordub. *lib. 1. quæstion. quæst. 30.* Sic Nauar. *in summa*, quæ habetur in operibus in duo corpora distributis, *cap. 12. n. 65.* vbi hæc dicit, *Nouitius subiacet superiori Religionis, quoad iurisdictionem, & superioritatem, saltem reuocabiliter, & ita cognitio, & animaduersio Nouitij delicti ad superiorem ecclesiasticum pertinebit, quia est persona ecclesiastica*, vt patet ex *cap. Religioso, de sent. excommun. in 6.* & refert pro se Philippum Francum *cap. beneficium, de regul. in 6. n. 4.* & *ibi* Ioan. Andr. & Dominicum, dicentes, pertinere ad superiorem ecclesiasticum; & clarius idem tenet Dominicus *cap. non solum, de regul. & ibi* Francus *n. 8.* Tabien. *verbo Nouitius, q. 13.* Rosella *ibi, n. 12.* Sylu. *religio 5. q. 17.* vbi dicunt, quòd, licèt Nouitius delinquens quando merebatur perpetuũ carcerem, si esset professus, non posset carcere perpetuo damnari, non enim impediri potest eius voluntas quin ad sæculum redire possit, potest tamen ad tempus, si ipse velit manere in Religione, damnari ad carcerem à suo Abbate: & quòd non possit perpetuo carcere damnari, tenent etiam Armil. *verbo Nouitius, n. 18.* Henriquez *lib. 3. de pœnit. cap. 16. n. 3.* licèt Lapus *eo cap. non solum*, teneat, posse etiam damnari perpetuo carcere. Et adhuc clariùs hanc sententiam tenet Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. n. 7.* vbi hæc dicit, *non potest ordinarius procedere ad capturam Religiosi, etiam Nouitij, nisi, ob delictum in sæculo factum, præsumatur, in fraudem intrasse in Religionem, aliàs incidit in excommunicationem.* & *in commento litera P.* dicit, quòd non valet citatio, vel processus contra Nouitium, & *eod. lib. 7. cap. 27. n. 7. in commento litera L.* hæc dicit, *si Nouitius delinquat in monasterio, castigetur à Prælato Religionis; quia tunc est Prælatus illius, in cuius territorio exempto delinquit*; & refert pro se Nauarri, Franci, & Dominici loca proximè citata.

33 Hinc non bene dicit Henriquez *lib. 3. de pœnit. cap. 16. n. 3. in commento litera T.* vbi dicit, quòd Nouitius non potest excommunicari à Prælato Religionis, sed à proprio Episcopo. Fateor, quòd non potest à Prælato Religionis; quia excommunicatio non est punitio delicti præteriti, nec potest pro delicto præterito imponi, sed pro futuro: & sic, sicut Prælatus non potest Nouitio præcipere in virtute obedientiæ, sic nec sub excommunicatione; at non potest, etiam quandiu in Religione exempta manet, excommunicari à proprio Episcopo, siquidem, vt probaui, est exemptus ab ipsius iurisdictione.

34 Septimò infertur, quòd in dubio, an iurisdictio contra Regulares exemptos pertineat ad Episcopum, non potest Episcopus de causa cognoscere; quia interpretatio priuilegiorum Societatis, quando dubia sunt, reseruatur Papæ, vt concessit Paulus III. in bulla anni 1549. & idem concessum est cõgregationi Benedictinorum, & Prædicatoribus,

ac

ac Minoribus, vt affert Pater Generalis Claudius in compendio priuilegiorum Societatis, *verbo priuilegium*, §. 1. *&* 4. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. n. 6.*

35 Octauò infertur, quòd exempti renunciare non possunt beneficium, quod habent in manibus Episcopi, sed solùm in manibus Papæ; quia hic solus est illorum superior. Sic Mandosius *in signatura gratiæ, tit. resignationes, vers. exempti, & tit. exemptiones ab Episcopis. verb. exempti*, & patet ex *cap. fin. de renunciat. & cap. cum venerabilis, de consuetud.*

36 Nonò infertur quòd, licèt, quando Episcopus eximit aliquem à sua iurisdictione, teneatur ad ius reuerentiale Episcopo; at exempti per Sedem Apostolicam à iurisdictione Episcopi, non tenentur ad ius reuerentiale ipsi, & ideò introitu Episcopi non tenentur illi ire obuiam, & honorem, quem alij faciunt, facere, vt optimè colligit Paulus de Castro *l. fin. num. 2. C. de bonis libert.* ex illa *l.* & tenent alij, quos refert, & sequitur Mandosius *in signatura gratiæ, verbo exemptiones ab Episcopis. §. non autem exemptio.*

37 Decimò infertur, quòd non potest Episcopus, vel alius Prælatus in Ecclesiam exemptam, inuito Prælato, & Regularibus, conuocare processiones, celebrare ordines, aut publicas Missas, & alia officia, nec ibi exercere iudicia; nec potest compellere Regulares exemptos, vt in monasterio retineant reum, etiam Ecclesiasticum, vice carceris. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 26. fine*, vbi affert priuilegia hoc concedentia.

38 An verò Legatus Apostolicus, seu Nuncius possit visitare exemptos, & ab eis procurationem exigere, consule Henriquez *lib. 7. de indulgent. cap. 25. n. 10.* & an Episcopus possit visitare parochiam monasterio annexam, consule ipsum *ibi n. 11.* vbi tractat cuius expensis id fiet. Aduerte, quòd Commissarius Cruciatæ potest ob quædam delicta Regularem exemptum extrahere de monasterio, ac punire. Sic Henriquez *eo cap. 25. fine*, dicens, sic declarasse Cardinales, & patet ex praxi.

39 Decimoprimò infertur, quòd non potest Episcopus visitare Regulares exemptos; sed secus Prælatus Regularis debet eos visitare. Sic Henriquez *d. cap. 25. num. 9.* latè probans.

40 Decimosecundò infertur, quòd licèt aliàs priuilegium, quando est in præiudicium tertij, sit strictè interpretandum: at quia hæc priuilegia exemptionis sunt in fauorem totius Religionis, sunt amplè interpretanda, vt ex multis probat Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 24. num. 4. & cap. 30. §. 1 litera A.*

41 Quomodo verò exempti se defendere debeant, quando ordinarius procedit contra illos, consule Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. num. 6.*

DVBIVM II.

In quibus subiecti sint post Tridentinum Concilium, ordinariis exempti.

1 PRimò dico, subiectos esse quo ad hoc, vt prædicare non possint sine Episcopi licentia, *sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4. de reformat.* & quoad hoc vt nequeant audire confessiones sine Episcopi licentia, *d. Concil. Trident. sess. 23. cap. 15. de reformat.*

Secundò dico, quòd exempti sunt Episcopo 2 subiecti, quoad hoc, vt si extra claustrum degunt, ibique delinquant, possunt ab Episcopo puniri, vt expressè habetur in Trident. *sess. 6. cap. 3. de reformat.* & colligitur etiam a contrario sensu ex *sess. 25. cap. 4. de Regular.* vt benè docet Nauarr. *commento 2. de Regular.* scilicet *cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 96.* qui est numerus 63. *in eodem cap.* contento sub grandibus tomis, & Henriquez *lib. 7. de indulgent. cap. 25. num. 7. in commento littera Q.* Item possunt conueniri coram Episcopo in causis mercedum, & miserabilium personarum: & hoc, quando habent in loco iudicem conseruatorem deputatum: si verò illum non habent, possunt super omnibus causis ciuilibus coram Episcopo conueniri, vt expressè habetur in Trident. *sess. 7. c. 14. de reformat.* & sic intelligit hoc decretū, quod obscurum satis est, Nauar. summa Hisp. *c. 28. addit. ad n. 13. c. 25.* Item, si exemptus intra monasterium degens deliquerit extra monasterium, ita notoriè, vt populo scandalo sit, tenetur suus Abbas, Episcopo instante, intra tempus ab Episcopo præfigendum seuerè punire, ac de punitione admonere Episcopum: sin minùs, potest talis exemptus delinquens ab Episcopo puniri, vt habetur in Trident. *sess. 25. cap. 14. de Regular.*

Hinc infertur generalis differentia inter Regulares degentes extra monasterium, & degentes intra: nam hi super nullis causis possunt conueniri coram ordinario in causis mercedum, & miserabilium personarum, & possunt ab eo propter sua delicta puniri, vt patet ex dictis, & docet Nauar. *d. cap. non dicatis, in antiquo, n. 69.* & in contento in duobus corporibus *n. 63.* 3

Sed circa hæc decreta nota primò, quòd dicitur Monachus habitare intra monasterium, quando ex licentia sui Prælati degit extra monasterium. Sic Abbas antiquus *cap. cum illorum, de sentent. excommun.* Panorm. *cap. ex rescripto, de iureiur. n. 5.* Angel. *verbo Nepotismus, num. 12.* Syluest. *Religio 3. n. 19. dicto 2.* Nauar. *commento 4. de Regular.* scilicet *cap. statuimus. 19. q. 3. n. 74. vers. aduertendum tertiò.* Henriquez *lib. 7. de indul. cap. 24. num. 2. in commento litera O. & cap. 25. n. 11.* vbi hinc infert, quòd delinquens exemptus, qui est in curato de licentia superioris, non potest ab Episcopo puniri; quia cùm sit *ibi* de licentia superioris, reputatur esse intra monasteriū. 4

Nota secundò, quid intelligat *in d. cap. 14. sess. 7.* Tridentinum per causas mercedum, intelligitur enim, id est, soluendi operariis stipendium, scilicet, *los salarios.* Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 25. n. 5. in commento littera O.* Nauarr. summa Hisp. *cap. 28. addit. ad n. 13. c. 25.* 5

Nota tertiò, quòd in illo decreto *cap. 14.* intelliguntur causæ miserabilium personarum: dicuntur ergo miserabiles personæ, quia natura mouetur ad miserandum earum, vt bene Sylu. Tab. Armil. *verb. miserabiles personæ*, & Palac. Rub. *cap. per vestras, de donation. inter virum, & vxorem, notab. 2. n 6* Dicuntur ergo *miserabiles personæ* pauperes, vt bene Palacios *ibi n. 6.* Sylu. Tabien. Armil. Angel. *ibi* Couar. *q. pract. cap. 6. num. 1.* Item de nouo conuersæ ad fidem, Palac. *ibi n. 11.* Itē viduæ, orphani, pupilli diuturno morbo laborantes, senes decrepiti, debiles, Palac. *ibi n. 11. & 12.* Et de viduis, pupillis, & diuturno morbo laborantibus, tenent idem summistæ citati, & dicit Palacios *ibi num. 12.* & Couar. *num. 2.* intelligi hoc, licèt hæ personæ sint diuites, & 6

nomine viduæ in hac parte intelligitur, etiam quæ habet virum inutilem, vt si vir sit exul, damnatus ad triremes, captus ab hostibus. Palacios *eod. n.* 12. Couar. *quæst. pract. cap.* 7. *num.* 2. Addit Palacios cum multis aliis, quos refert Couar. *cap.* 7. *num.* 1. intelligi etiam nomine viduæ, quæ nunquam nupsit; sed *ibi* Couar. hoc non admittit, nisi, quando fœmina iam esset ætate grauis, & cœlibem vitam semper duxisset. Et tandem, præter personas expressas in iure, quæ aliæ dicantur *miserabiles*, relinquitur arbitrio iudicis, vt docet Couar. alios referens, *quæst. pract. cap.* 6. *n.* 3.

7 Tertiò dico, quòd exempti subiiciuntur ordinario, quoad hoc, quòd non possunt celebrare in oratorio, nisi ab Episcopo designato, & debitis horis: & contra facientes oppositum potest ordinarius procedere per censuras, & alias pœnas: & similiter si in Missa aliquas ceremonias superstitiosas obseruent, vel alia, quæ Episcopo indecentia sacrificio videantur, vt habetur in Trident. *sess.* 22. *decreto, de obseruand. & vitandis in celebratione Missæ.* At Societas Iesu habet postea priuilegium celebrandi in altare portatili extra Ecclesiam, & in oratorio à Prouinciali designando, & celebrandi per horam ante auroram, vel post meridiem.

8 Quartò dico, quòd exempti subiiciuntur Episcopo, quoad hoc, quòd potest eos examinare ad ordines recipiendos. Trident. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reform.* Item, quoad hoc, quòd si aliquos matrimonio coniunxerint, vel iam coniunctos benedixerint, id est, *velarent*, sunt suspensi, si sine licentia ordinarij, vel parochi id faciant, donec ordinarius eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, aut sponsos benedicere, eos absoluat. Trident. *sess.* 24. *de reformat. matrimonij.* Item, si exempti turbent, & impediant iurisdictionem ordinarij, potest contra illos per censuras procedere; & sic obtentum est contra Moniales exemptas, quæ coniugatam iniustè retinente viro, intra claustrum tenebant. Sic Salzedo, multos allegans *pract. canonicâ, cap.* 3.

9 Quintò dico, quòd exempti subiiciuntur etiam ordinario, quoad hoc, quòd sine mandato sui superioris in scriptis obtento reperti extra monasteria puniri possunt ab ordinario: &, si studiorum causa ad vniuersitates mittuntur, in conuentibus habitare debent; alioquin ab ordinario contra eos procedi debet, vt expressè habetur in Trident. *sess.* 25. *de regular. cap.* 4. Item, Moniales exemptas potest cogere Episcopus ad clausuram. Trident. *ibi cap.* 5. Item, si monasterium, siue virorum, siue mulierum, habeat curam annexam personarum sæcularium, præter illas, quæ sunt de illorum monasteriorum, seu locorum familia. Religiosi exercentes hanc curam subsunt immediatè in his, quæ ad dictam curam, & administrationem sacramentorum pertinent, iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius diœcesi sunt sita, quod nunc renouatum est per nouam constitutionem Gregorij X V. poblicatam Romæ die 8. Februarij anni 1623. Nec possunt ibi aliqui, etiam ad nutum amobiles, deputari, nisi de Episcopi consensu, & prævio examine, vt habetur in Trident. *d. sess.* 25. *de regular. cap.* 11. cum quadam exceptione, quæ *ibi* ponitur. Vide Trident. *sess.* 7. *cap.* 7.

10 Sextò dico, quòd Regulares subiiciuntur ordinario, quoad hoc, quòd teneantur seruare interdicta, & censuras ab ordinario positas, ac, ipso mandante, in suis Ecclesiis publicare. Item tenentur seruare festa ab ordinario posita Trident. *sess.* 25. *de regular. cap.* 12.

Septimò dico, quòd subiiciuntur, quoad hoc, quòd Episcopus potest, omni appellatione postposità, componere controuersias omnes de præcedentia, quæ oriuntur inter Regulares, & sæculares cùm in processionibus publicis, tum etiam in his, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda vmbella, & aliis similibus. Item potest compellere omnes exemptos, vt ad publicas processiones confluant, his tamen exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt; sic habetur in Trident. *d. sess.* 25. *de regular. cap.* 13. 11

Nota, quòd Societati Iesu concessit Gregorius X I I I. bullam anno 1576. qua perpetuò exemit illam ab his supplicationibus, &, licèt in derogatione non fecerit expressam mentionem Tridentini, cùm tamen Concilio generali non derogetur, nisi, factâ eius mentione; at satis colligitur ex procemio illius bullæ voluisse derogare, dicit enim ibi: *Quidam forsitan moti auctoritate Tridentini*, &c. & mox ex certa scientia concedit priuilegium. Quod latiùs ex multis probat Henriquez *lib.* 7. *de indulg. cap.* 26. *num.* 3. vbi *num.* 4. addit, quòd per hoc quòd Religiosi Societatis Iesu aliquando ad processiones factas ad publicam, & grauissimam causam accedant spóte, & non compulsi ab Episcopo, non censentur renunciare huiô priuilegio, licèt expediret, vt coram Notario in forma collegij protestentur, se accedere, saluo priuilegij iure, & addit ad renunciandum priuilegio toti Religioni concesso, requiri vt ea Religio permittat illos actus per 40. annos, & refert ad omnia hæc multos auctores. 12

Octauò dico, quòd subiiciuntur exempti, quoad hoc, ordinario, quòd Nouitij eorum non possunt bona renunciare, nisi cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij, & hoc per duos menses ante professionem: & si Nouitij ante professionem velint abire, potest Episcopus compellere vt omnia, quæ sua erant, eis restituantur, Trident. *sess.* 25. *de regular. cap.* 16. Item, si puella maior 12. annis velit ingredi Religionem, non potest ingredi, nec postea profiteri, nisi Episcopus, vel eius Vicarius, eo absente, vel impedito, exploret eius voluntatem, an coacta, vel seducta sit, & sciat quid agat, Trident. *ibi cap.* 17. Item, si exemptus alleget, vi emisisse professionem, vel ante ætatem debitam, debet causas allegare coram suo superiore & ordinario. Trident. *ibi cap.* 19. 13

An verò exempti in casibus, in quibus subsunt iurisdictioni ordinarij, iuxta dicta *in hoc dubio*, possint, si parere nolint, ab ipso excommunicari, dixi *lib.* 6. *summæ, cap.* 1. *n.* 14. & latiùs *lib.* 7. *de matrim. disp.* 33. *n.* 21. & 23. 14

DVBIVM III.

An contra exemptos possit procedere iudex Papæ delegatus ad corrigendum clericos, non factâ de exemptis mentione.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit, posse, quia talis non procedit vt ordinarius, à cuius iurisdictione est exemptio,

ptio, sed vice, & nomine Papæ vt eius delegatus: at a iurisdictione Papæ non sunt exempti. Sic Panormit. *cap. graue, de offic. ordin. num.* 5. & id colligit ex glossa *ibi, vers. literarum*, dicit enim, quòd iudex, de quo *in illo cap.* non potuit procedere contra exemptos, quia procedebat vt ordinarius, non vt delegatus, vbi clarè significat, secùs esse, si vt delegatus procederet.

2 Secunda sententia tenenda dicit, non posse. Ratio; quia mandatum super correctione criminum videtur interpretandum strictè, sicut aliæ commissiones factæ delegatis, *cap. P. & G. de offic. deleg.* sed in materia stricta appellatione simplicis, non venit simplex qualificatum. *cap. statutum, de election. in 6.* ergo, facta mentione clericorum, non veniunt intelligendi clerici exempti; quia qualitas exemptionis alterat naturam simplicis clericatus. Sic Felin. latissimè probans, & dicens, esse omnium *dicto cap. graue, n.* 3. & est communis sententia, vt dicit Nauarr. *lib. 3. consil. tit. de Regular. consil. 21. num.* 4. éstque hoc citra dubium in Religiosis Societatis Iesu; habent enim expressam exemptionem etiam à iudicibus delegatis, vt patet in Bulla Gregorij XIII. anni 1584. quæ incipit, *Ascendente*, &c.

Dvbivm IV.

An exempti citati ab ordinario teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere.

1 Respondeo quòd, si exemptio non est notoria, tenentur exhibere; si autem est notoria, non tenentur. Probatur prima pars ex *cap. cùm personæ, de priuil. in 6.* vbi dicitur, teneri exemptos exhibere ordinariis intra terminum ab illis præscriptum priuilegia exemptionis, vbi glossa *vers. tradere*, dicit rationem esse, quia iure communi intentio Episcopi est fundata, & sic qui contra hoc ius commune se eximit, debet se probare exemptum exhibendo priuilegium: & *vers. ordinariis*, dicit glossa, quòd in hoc casu ipse ordinarius est iudex in hac causa, vt expresè dicitur *in illo cap.* quia bene cognoscit iudex; an sua sit iurisdictio quando alter negat, vt patet ex *cap. ex literis, de rescript. & l. si quis ex aliena. ff. de iudic.* vbi expresè dicitur, quòd exemptus vocatus à iudice, tenetur venire priuilegiũ allegaturus, & iudicis erit existimare an sua sit iurisdictio. Quòd autem quãdo exemptio est notoria, non teneatur comparere ad exhibendum priuilegium, facit *Clement. pastoralis, de sentent. & re iudic. §. notorium, quippe.* Sic tenent Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. causa 6. num.* 6. Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. num.* 6. Innocent. *cap. 2. de dilat. num. 3. & ibi* Host. glossa *cap. si Episcopus, 3. quæst. 2. vers. conuocari, & cap. veniens, de accusat. fine, & d. l. si quis ex aliena*, Syluest. *verbo exemptio, quæst. 7. &* 8. Panormitan. *cap. cùm ordinem, de rescript. num. 6. & ibi* Immola *num.* 9. Rosella, & Tabiena *verbo exemptus, initio.* Angel. *ibi num.* 3. Ricard. *4. dist. 18. art. 5. quæst.* 5. Francus *cap. scienti, de regul. iur. in 6. num.* 4. Armil. *verbo exemptio, num.* 2. & multos alios refert Henriquez *suprà num.* 8.

2 Imò idem dicendum est quando iudici est notum priuilegium; tunc enim non tenentur priuilegiati illud exhibere. Patet ex *cap. si duobus, de appellat.* vbi dicitur quòd si quis appellatet ad Papam, & citatus a iudice suo non comparuit, nec responsalem misit, tenet excommunicatio contra eum pro contumacia lata, nisi iudex sciret eum appellasse. Vbi glossa *vers. nisi*, dicit quòd si notum illi erat, quòd non erat de sua iurisdictione, non tenet sententia, nec alius tenebatur comparere, quia qui scit, certiorari non debet. Item Syluest. *suprà quæst.* 8. Rosella, Armil. Tabien. Angel. Ricardus *supra*, & idem dicunt Syluest. Tabien. Armil. Angel. & Ricard. *ibi*, quando exempti sunt in longo tempore possessionis suæ exemptionis. In casibus autem, in quibus tenentur id ostendere, vide ad id optimum medium quod *infrà* ponitur *dub. sequenti.*

Hinc infertur. Mendicantes non teneri exhibere priuilegium suæ exemptionis, nec citatos ab ordinario teneri comparere; quia sua exemptio est notoria, & sunt in longo tempore possessionis. Sic Syluest. *quæst.* 7. Panormitan. Immola, Rosella, Tabien. Angel. *suprà*, Armil. *vbi suprà n.* 1. Henriquez *supra num. 7. litera F.* Item, quia mendicantes habẽt priuilegium, vt non teneantur exemptionem suam, vtpote notoriam, allegare. Quod refert Tabien. *suprà*, Armil. *num.* 1. Compendium Minorum *verbo exemptio, n.* 13. Corduba *in additionibus ad Compendium Minorum, verbo priuilegia fratrum, vers. quoad* §. 10. 3

Secundò infertur Religiosos Societatis Iesu non teneri exhibere priuilegium exemptionis coram ordinario; quia sunt iam Mendicantes, & sic fruuntur eodem priuilegio. Item, quia sunt in longo possessionis tempore huius possessionis. Item, quia iam iudicibus constat omnes Religiones habere priuilegium exemptionis, demptis aliquibus monasteriis Monialium, quæ subiiciuntur ordinario, & vident eos tamquam exemptos ab ordinariis tractari, nec ab ordinario visitari, nec alius iurisdictionis actus circa illos exerceri. 4

An verò, quando exemptio non est nota, si exempti nolint comparere ad exhibendum priuilegium, ligentur excommunicatione ordinarij contra ipsos lata, habes *lib. 7. de matrim. disp. 33. num. 22. & 23.* An verò exempti possint renunciare suo exemptionis priuilegio, & subiicere se ordinario, latè dixi *lib. 4. summæ cap. 39. à num. 24. vsque ad* 40. 5

Dvbivm V.

Qua forma respondendi vtetur Religio exempta, vel Religiosus exemptus, quando ante ordinarium conuenitur, & quo pacto suam exemptionem defendet.

Qva in re illud in primis maximè cauere debet Religio, ne priuilegia suæ exemptionis coram ordinario præsentet, id enim esset illud constituere iudicem suæ exemptionis, & in dubium vertere an iurisdictio ad ordinarium pertineat; quia hoc est quod ipse intendit: cùm enim iure communi habeat fundatam intentionem suam, iuxta quod est iudex ordinarius omnium Ecclesiasticorum, qui contra hoc ius commune intendit se eximere, debet probare se exemptum, exhibendo iudicialiter priuilegium coram ipso, & eius erit iudicare tunc an sua sit iurisdictio, vt *suprà* dixi *dub.* 4. Et licèt (vt *ibi* dixi) hoc patiatur exceptio- 1

nem, nisi exemptio Religionis, de qua agitur, sit notoria, adhuc poterat esse contentio, an sit notoria, nec ne, & ita melius erit id excusare.

2 Igitur cùm Religiosi coram ordinario conueniuntur, possunt dupliciter respondere: primò se illum audire, & hoc modo meliùs impeditur occasio, quam ordinarius habere poterat exigendi, vt coram ipso priuilegia exemptionis iudicialiter exhibeantur: quæ occasio absque dubio daretur, si statim conarentur illius iurisdictionem declinare. Secundò respondere possunt, se ab ordinarij iurisdictione exemptos esse, ac proinde ab illa declinare.

3 Sed licèt primo, vel secundo modo Religiosi respondeant, semper adire debent suum iudicem conseruatorem, vt ordinarium inhibeat: & ordinarius nequit intendere, vt coram illo priuilegia exemptionis exhibeantur; quia iudex conseruator in literis inhibitoriis, exhibet illa; quod perinde est ac si à Religiosis exhiberentur, iudex enim gerit vicem partium. *l. si ob causam. C. de euiction.* & expedit potius, quòd conseruator exhibeat, quàm Religio; ipse enim tanquam iudex inhibet, & simul ostendit qua ratione illum inhibeat, nec relinquit ordinario cognitionem priuilegiorum exemptionis, sed ipse tanquam iudex superior aufert illi eiusmodi cognitionem, & causam ad se aduocat. At si Religio ea exhiberet ordinario, cùm non possit illum inhibere, relinqueretur eius arbitrio, cognoscere, & pronunciare, an ipse sit iudex, nec ne.

4 Maximè tamen aduertendum est primò, quòd in literis inhibitoriis à conseruatore expeditis debet esse inserta bulla, qua Religioni conceditur, vt possit conseruatorem eligere, & quòd habeat totam facultatem, quam in literis inhibitoriis dicit se habere, vt inde constet, qua ratione sit iudex, & possit inhibere ordinarium; & hæc bulla debet esse tota inserta, & simul cum illa debet inseri bulla exemptionis ipsius Religionis, vt sic constare possit, qua ratione sit exempta; quia licèt verum sit, quòd eo ipso quòd causæ alicuius Religionis delegentur iudicibus conseruatoribus ab ipsa Religione electis tacitè euocatæ, & ablatæ sint ab ordinarij iurisdictione (est enim receptissima conclusio, quòd eo ipso quòd Papa delegat causam aliquam alicui, eam ab ordinario auocat, vt tradit, & multis confirmat Ripa *cap. cum M. de constit. num* 198. & Couar. *quæst. pract. cap. 9. num. 4. ad finem*, & ita videtur, quòd sola bulla conseruatoria exhibita sufficienter ostenditur exemptio Religionis, adhuc tamen non ita clarè, & expresè ostenditur, sicut in ipsis bullis exemptionis, sed solùm per illationes, & testimonia Doctorum. Itaque si bulla exemptionis non inseratur, fortasse non modicum erit inconueniens, quia non ita apertè constat de exemptione Religionis. Quòd si recurrat Religio ad Regium senatum vim repellendi causa, vel ad alium iudicem ipsi ordinario superiorem, formando de illo querelam, quòd nolit se inhibere; sed adhuc inhibitus procedit, non poterit Religio coram tali iudice, vel Regio senatu allegare noua priuilegia, sed solùm ea, quæ præsentata sunt in processu, sic enim disponitur *Clement. appellanti, de appellat.* & ratione patet, quia iudex ille superior in hoc articulo non est iudex, nisi ad hoc tantùm, vt examinet, an iudex inferior vim aliquam intulerit: iudex autem inferior de quo formatur querela, non intulit vim parti conquerenti, si ex actis processus non constabat ius partis: atque ita iudex superior, licèt coram illo noua priuilegia præsententur, non poterit rectè iudicare iudicem inferiorem intulisse vim, siquidem non intulit iuxta acta processus ante ipsum præsentata. Poterit tamen allegare Religio id quod de iure communi illi fauet; quia leges omnes tenentur scire iudices. *l. sacratissimas. C. de legibus*, & hinc ortum habet regula illa iuris, Ignorantia facti, non iuris, excusat, *cap. ignorantia, de regul. iur. in 6.*

Secundò obseruandum est, quòd quando responder Religio se audire, quòd intimatur ab ordinario, coram quo conuenitur, iuxta supradicta, quamuis melius sit statim ad conseruatorem recurrere; potest tamen etiam recurrere post accusatam contumaciam; quia licèt verum sit, quòd primum, quod opponendum est, debeat esse exceptio declinatoria fori ante omnes alias exceptiones. *l. fin. C. de exception.* & ratio est, quia si alia priùs opponeretur, censeretur opponens interpellare iudicem, vt super alia pronunciet: & sic induceretur cõsensus in iudicem, seu prorogatio, & non posset vlteriùs declinari, vt tenent Bart. Immola, Alexand. & communis. *l. quidam consulebant, ff. de re iudic.* Marãta *de ordin. iudic. 6. p. memb. 9. de exception. num. 1.* & pro hoc est textus *l. sed etsi susceperit. ff. de re iudic. & cap. inter monasterium, de sent. & re iud.* Sed opponi etiam bene potest post accusatam contumaciam, quia per contumaciam non prorogatur iurisdictio: contumax enim non consentit. *l. 1. ff. de fer.* & tenent additio ad Marantam *loco proximè citato.* Bart. *l. quidam consulebant. ff. de re indic. & l. si conuenerit. ff. de iurisd. omnium iudic.* Alexand. *l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit, num.* 12. Quod maximè verum habet in Religiosis Societatis Iesu, cùm consentire nequeant in non suum iudicem, & renunciare suæ exemptioni, secundùm multos Doctores. 5

Itaque dicta in summam redigendo, quando religio conuenitur coram ordinario, respondere debet vno ex duplici modo. Primus, & facilior est, respondere se audire, quòd sibi intimatur. Secundus, quòd declinat iurisdictionem, & statim recurrit ad iudicem conseruatorem, vt ordinarium inhibeat, & in literis inhibitoriis inseratur tota bulla conseruatoria, & clausula bullæ exemptionis cum proœmio & fine ipsius bullæ. 6

Quòd si adhuc ordinarius nolit se inhibere, debet à iudice conseruatore ad id per censuras compelli (vt constat posse id facere ex bulla conseruatoria) donec ordinarius vel obediat se inhibendo, vel recurrat ad cancellariam, vel Regium senatum causa vim auferendi, quam sibi putat inferri. Tunc autem in hunc modum informandi erunt auditores Regij, qui futuri sunt iudices, vt iustitiam Religionis tueantur. 7

In articulo, qui in hoc Regio senatu pendet inter N. ex vna parte, & conuentum sancti Pauli, v. g Granatensis ex altera, in quo N. contendit quòd N. iudex conseruator nominatus per dictum conuentum vim inferat censuris, inhibendo ordinarium talis diœcesis, ante quem dictus N. conuenit dictum conuentum; videtur prædictum conuentum iustam causam defendere, intendendo quòd iudex conseruator à se nominatus vim non inferat inhibendo ordinarium, vt constabit ex allegandis. 8

Primò,

9 Primò, quia dictus conuentus fundatam habet suam defensionem exemptionis in bullis præsentatis in processu, in quibus apertis verbis eximunt Religionem talem, & omnes illius personas à iurisdictione quorumcumque ordinariorum, vt patet ex illis verbis bullæ, *eximimus*, &c. vbi inserendæ sunt omnes clausulæ exemptionis. Ex quorum priuilegiorum ostensione satis est fundata intentio prædicti conuentus; quia cùm sint priuilegia solemnia, de his non venit dubitandum, sicut de casu legis, & non indigent fori disceptatione, vt notant Bald. *l.2. ff. de statu homin.* Tiraquel. & alij, quos refert Roland. *consil. 37. num. 1. volum. 3.* & ita Nauar. *cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 95. & 96.* & in terminis maioribus habetur *num. 63.* vbi asserit se in Regno Neapolitano respondisse Vicarium cuiusdam Episcopi non potuisse cognoscere de quodam censu, qui à Fratribus Minimis pelebatur, quia habent priuilegium exemptionis. Et in quadam causa, in qua monasterium S. Augustini Cordubensis conuenit conuentum S. N. eiusdem ciuitatis coram ordinario Cordubensi, pronunciatum fuit à Prætorio Granatensi, conseruatorem electum à conuentu S. N. non intulisse vim ordinario Cordubensi illum inhibendo. Quod quidem manifestiùs constabit solutis obiectionibus, quæ contra dicta opponi possunt.

10 Primò est ex *cap. 1. de priuileg. in 6.* quod innouatum est per Tridentinum *sess. 7. cap. 14.* in quo disponitur, quòd ratione delicti contracti extra locum exemptum, vel contractus initi extra eundem locum, vel si res supra qua contenditur, sit extra locum exemptum, possint Regulares coram ordinario conueniri. Sed respondetur primò prædictum textum solùm loqui de exemptis, qui solam habent exemptionem localem; cùm enim ipsis tantùm competat exemptio ratione loci, vbi contrahunt, vel delinquunt, vel res est sita extra locum exemptum, priuilegium ad hunc casum non extenditur, vt latè probaui *suprà dub. 1.* At Religio, de qua loquimur, non tantùm habet priuilegium locale, sed etiam exemptionem personalem, vt patet ex verbis citatis in bulla. Secundò respondetur, quòd non tantùm personæ, sed bona etiam prædictæ Religionis vbicumque locorum sint, sunt exempta, sicut & ipsæ personæ, vt patet ex *bullis citatis*.

11 Secunda obiectio ex Trident. *cap. 5. sess. 14. de reformat.* vbi exponitur, quòd non obstantibus quibuscumque bullis conseruatoriis, possint ordinarij cognoscere, & quòd literæ conseruatoriæ non durent vltra quinquennium: at bulla conseruatoria, quàm prædicta Religio habet, excedit quinquennium à sua concessione. Item, quòd si oriatur discordia inter conseruatorem & ordinarium circa iurisdictionem, nominentur iudices arbitri, qui declarent ad quem spectat iurisdictio. Respondetur ad totam obiectionem, verbis eiusdem Concilij *in fine capitis*, vbi decernitur, quòd dispositum in illo eodem capite non procedat in literis conseruatoriis concessis locis Regularibus, & eorum personis, quo decreto firmiùs fundata manet intentio prædictæ Religionis; quia ex *cap. per argumentum à contrario sensu*, probatur, quòd virtute bullarum prædictæ Religionis non potest conueniri, nisi coram conseruatore à se electo; & ita vltima verba capitis sunt hæc, *personæ Regulares omnino exemptæ sint, & esse intelligantur.*

Tertiò, non obstat *cap. 20. Trident. sess. 24. de reformat.* in quo dicitur, quòd causæ omnes quomodolibet ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur. Hoc enim, vt patet ex discursu totius capitis, solummodo fuit statutum ad hoc, vt Nuntij, & Legati Papæ non auocarent causas Ecclesiasticas ante diffinitiuam sententiam à iudicibus ordinariis: non autem est iurisdictio, quæ in prædicto *cap. 5. de reformat. sess. 14.* eiusdem Concilij concessa fuit conseruatoribus Regularium, & confirmata ea, quam per bullas Apostolicas habebant, correcta, aut limitata; esset enim dare contrarias constitutiones in eodem Concilio, quod non est dicendum. Item, quia idem Concilium *sess. 7. cap. 14. de reformat.* tantùm subiicit Regulares ordinario in causis ciuilibus mercedum, & miserabilium personarum, & hoc quando degunt extra monasterium; & *in sess. 25. de Regular. cap. 14.* in causa criminali solùm subiicit eos, quando publicè delinquunt, & Prælatus monitus negligit punire; & ita si in præsenti decreto eos subiiceret ordinario, in omnibus causis esset manifesta contradictio. Item, quia si intentio Concilij esset exemptionem Regularium limitare, vtique id expressisset, vt fecit *cap. 14. sess. 25. de Regular. & cap. 14. sess. 7. de reformat. & sess. 23. cap. 12. 13. & 15.* 12

Quartò non obstat dicere, quòd si ordinarius non cognoscit de causis Religiosorum, non erit iudex coram quo possint Religiosi conueniri, quia ad hoc iam respondi *suprà dub. 1. num. 23.* & insuper poterunt conueniri coram suo iudice conseruatore. 13

Dvbivm VI.

An quando Religio est actor aduersùs laicos, possit ipsos conuenire coram iudice conseruatore per ipsam electo.

Videtur enim posse; quia in bullis conseruatoriis absolutè dicitur, quòd Regulares possint eligere conseruatores, in quibuscumque causis, in quibus actores, vel rei forent. 1

Sed respondetur, nullo modo posse; & probatur: necessariò priuilegium hoc debet intelligi, quando Religio est actor aduersùs personas Ecclesiasticas; quia Papa non intendit, nec potest tollere ordinem iudiciarium in terris non suis, nisi quoad suum forum, scilicet Ecclesiasticum, vt optimè glossa *Clement. dispendiosam, de iudic. vers. vsuris*, Couar. *q. pract. cap. 6. n. 1.* & multi alij, quos refert, & sequitur Palacios *cap. per vestras, notab. 2. §. sed est pulchra dubitatio, n. 16.* & ratio, inquit, est, quia Papa non habet exercitium iurisdictionis temporalis, nisi in terris, quarum est dominus temporalis, & *notab. 2. num. 14.* dicit, quòd, licèt Papa vellet facere, vt causa laici spectaret ad iudicem Ecclesiasticum, non posset facere in præiudicium sæcularis potestatis; & sic habetur *l. 1. tit. 8. lib. 1. recopil.* quòd non admittantur hi conseruatores, nisi in manifestis violentiis, quæ intelligitur contra laicos, vt ex ea constat, & docet optimè Salzedo *pract. canon. cap. 3.* 2

Aduerte tamen, quòd, si Religio spoliaretur aliquibus bonis, quæ possidet, posset eligere conseruatorem, qui procederet contra laicum spoliantem; quia Ecclesia, & clerici conuenire possunt 3

ſunt coram iudice Eccleſiaſtico laicum ſpoliantem ipſos, *cap. cum ſit, & cap. conqueſtus, de foro compet.* & communis *ibi d. cap. cum ſit, num.* 13. & *ibi* Felin. *num.* 1. *verſ. & dum dicit*, Calder. & Socinus, quos refert, & ſequitur Anton. Gabriel *tom.* 3. *communium, tom.* 5. *tit. de reſtit. ſpoliat. concl.* 18. *num.* 103. *fol.* 293. & Menochius allegans multos, *de retinen. poſſeſſ. remedio* 3. *à num.* 324. latè Guttierez *pract. canon. cap.* 34. *à num.* 6. & ita pronunciatum eſt in prætorio Granatenſi, non intuliſſe vim quemdam conſeruatorem procedentem contra laicos ſpoliantes quemdam conuentum Religioſorum poſſeſſione cuiuſdam hæreditatis. Ita tenet Salzedo *ſuprà*, & dicit hanc vim eſſe, quando monaſterium priuatur poſſeſſione, vel priuilegia eius violantur.

4 Secundò nota, quòd poteſtas horum conſeruatorum, qui ſunt iudices delegati à Papa, *cap.* 2. *& cap. finali, de offic. iud. deleg. in* 6. eſt tanta, vt impediri non poſſint ab ordinariis, nec à Legatis de latere in eorum iuriſdictione, ſeu exercitio, ſed erunt maiores in cauſis ſibi commiſſis quolibet ordinario, & Legati à latere, vt colligitur ex *cap.* 2. *de offic. deleg. in* 6. & tenent Anchar. & Ruinus, quos refert, & ſequitur Mandoſius *in ſignatura gratia, verb. conſeruatoria*; vbi etiam multos allegans, ait, tantùm poſſe dari à Papa iudices conſeruatores. Qualiter verò poſſint hi delegare, vide dictum *cap. finali*.

5 Tertiò nota, quòd, quando litigant duo monaſteria, & ambo eligunt conſeruatorem, is conſeruator ſolùm procedere debet, qui præuenit. *L. vni. ff. de offic. conſulis*, & tenet Rom. *conſil.* 412. quem refert, ac ſequitur Mandoſius *d. verbo conſeruatoria*.

6 Quartò nota, expirare poteſtatem conſeruatoris quoad negotia non cœpta, mortuo eligente, vt expreſsè habetur *cap. fin. de offic. deleg. in* 6, *fine*.

7 Tandem nota, quo pacto inuocari poſſit auxilium brachij ſæcularis; de quo vide Couar. *quaſt. pract, cap.* 10. *num.* 1. *&* 2. Auiles *cap.* 20. *Pratorum, verbo vſurpan. n.* 16. Perez *lib.* 4. *tit.* 1. *lib.* 3. *ordinam.* Sed circa conſeruatores à Regularibus eligendos vide quæ de nono ſtatuta ſunt per nouam conſtitutionem Gregorij XV. Romæ publicatam die 20. Septembris anni 1621. & declarationem Cardinalium circa hanc conſtitutionem.

DVBIVM VII.

An poſsit conſtrui monaſterium Religioſorum abſque Epiſcopi auctoritate.

1 PRimò dico, non poſſe. Probatur ex *authentica de monach. in principio, collat.* 1. *verſ. illud igitur*, vbi ſic habetur, *dicendum eſt, ſi quis monaſterium ædificare voluerit, non prius licentiam eſſe hoc agendi, quàm locorum Epiſcopum adueret.* & *cap. quidam* 18. *quaſt.* 2. quod eſt ex Concilio Chalcedonenſi, vbi ſic dicitur, *Placuit neminem aut ædificare, aut conſtruere monaſterium, aut oratorij domum ſine conſcientia ipſius ciuitatis Epiſcopi.* Et tenet Turrecr. *ibi in principio*, Paz *pract.* 1. *tom. p.* 5. *cap.* 3. §. 3. *n.* 31. & eſt certum, habetúrque expreſsè in Trident. *ſeſſ.* 25. *de regular. cap.* 3. & id modò innouatum eſt per bullam Clementis VIII. quam refert Quaranta *in ſumma bullarum, verbo monaſterium*, vbi Pontifex etiam prohibet Epiſcopis, ne licentiam concedant ad conſtruendum nouum monaſterium, niſi citatis, & vocatis etiam aliis, quorum intereſt, an poſſint tot monaſteria in tali loco ſuſtentari. Quòd, ſi ab aliqua parte appelletur ab ordinario ad Papam, non prius ordinarius licentiam concedat, quàm ſummus Pontifex reſpondeat.

Secundò dico, quòd in conſtitutione cuiuſlibet Eccleſiæ eſt neceſſaria licentia Epiſcopi; aliàs non eſt Eccleſia, *authen. de Eccleſ. tit.* §. *ſi quis autem, & cap. nemo, el* 1. *de conſecrat. diſt.* 1. & docent Armil. *verb. Eccleſia, num.* 4. Angel. *n.* 5. Tabien. *quaſt.* 2. Roſella *Eccleſia* 1. *num.* 1. Syluest. *Eccleſia* 2. *quaſt.* 1. Gloſſa *auth. de monach. in principio, collat.* 1. *verſ. ponens.* Nauar. §. *in Leuitico*, explicans bullam Gregorij XIII. de Iubileo, *verbo baſilicas*. Turrecrem. *cap. quidam* 18. *quaſt.* 2. *lex* 1. *tit.* 10. *part.* 1. & *ibi* Gregor. Lopez *verſ. de cada*, & Humada ſuper illam legem *gloſſa* 5. *initio*, vbi videndus eſt cum Gregorio Lopez an ſit deſtruenda, ſi fiat ſine Epiſcopi auctoritate. 2

Nota, hoc eſſe verum in locis non exemptis; in exemptis verò requiritur licentia Papæ *cap. auctoritate, de priuileg. in* 6. & ſic intellige *cap. de locorum, cum cap. ſequenti, de conſecrat. diſt.* 1. Sic Armil. *vbi ſuprà, num.* 7. Tabien. *q.* 3. Roſel. *n.* 2. Angel. Greg. Lopez *ibidem*. 3

Secundò nota, quòd Eccleſia Cathedralis non poteſt erigi ſine licentia Papæ. *cap.* 1. *ne ſede vacante, cap.* 1. *de tranſlat. Epiſcop.* Gregor. Lop. *ibi.* 4

Tertiò dico, quòd hoſpitale quilibet poteſt erigere, ſicut & alia opera miſericordiæ facere, & hoc ſine auctoritate Epiſcopi; at non erit locus Religioſus, nec gaudebit immunitate Eccleſiæ, nec inter loca Eccleſiaſtica computabitur, nec erit ſub Epiſcopi iuriſdictione, & poteſt ad vſos profanos redire, & emi, ac vendi, ac donari. Vnde iura dicentia, non poſſe fieri ſine auctoritate Epiſcopi, intelliguntur, vt ſit Eccleſiaſticum, ſecùs vt ſit profanum. Sic Lapus, Hoſt. Petrus Innocent. quos refert, ac ſequitur Syluest. *verbo hoſpitale, q.* 2. Butrius *cap. ad hæc, de relig. domibus n.* 3. & *ibi* Panormitan. *num.* 1. 3. *&* 4. Armil. *verbo hoſpitale*, & *ibi* Tabien. §. 1. Angel. *initio*. Greg. Lopez *part.* 1. *tit.* 12. *l.* 1. *verſ. hoſpitale*. Bald. *l. orphanotrophos C. de Epiſcopis, & Clericis*. 5

Limita, quòd poteſt tale hoſpitale ad alios vſus conuerti, vt intelligatur, viuente fundatore; cùm enim ſit dominus, poteſt pœnitere, quoties voluerit. At, eo mortuo, non poteſt hæres: tenetur enim defuncti voluntatem implere, *auth. de Eccleſ. titul* §. *ſi quis ædificationem.* Sic Panormitan. Tabien. & Armill. *ibi*, intellige (ait Armilla) niſi aliter ante mortem ordinaſſet conſtructor. 6

Imò poteſt quilibet ædificare hoſpitale, etiam cum oratorio, ſine auctoritate Epiſcopi; at non poteſt in eo oratorio celebrari ſine Epiſcopi licentia, *cap. vnicuique, de conſecrat. diſt.* 1. Sic contra quoſdam (vt *ibi* refert) tenet Panormitan. *d. cap. ad hæc, fin.* & Hoſt. Ioann. Andr. Vicent. Tancred. quos refert, & ſequitur Sylu. *verb. Hoſpitale q.* 2. Armill. & Angel. *ibi*; Tabien. *ibi* §. 2. Anchar. *d. cap. ad hæc, n.* 2 Butrius *ibi num.* 5. 7

Quartò dico, quòd, etiam poſt conſtructum hoſpitale, poteſt interuenire conſenſus Epiſcopi; & poſtquam eius auctoritate eſt factum religioſum, non poteſt deputari ad alios vſus, vt expreſsè habetur *d. cap. ad hæc*, & tenet *ibi* Butrius *fine*. Sic Sylu. *verbo hoſpitale, q.* 2. 8

Tandem

9 Tandem nota, quòd licèt Episcopus exereuerit in hospitali vnum actum iuritdictionis, non per hoc probatur esse locum religiosum, & per hoc poteit exercere alia iura episcopalia. Sic Panorm. & Feder. quos refert, & sequitur Sylu. *verb. hospitale q.1.* Tabien. §. 3. Angel. *suprà.*

DVBIVM VIII.

An, quando in priuilegio continetur, vt non intelligatur reuocatum, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, intelligatur reuocatum per clausulam, Non obstante quocumque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hîc haberi.

1 CONstat inter Doctores, derogari prius priuilegium per ista verba, quando ea apponuntur in canone, vel lege, vel constitutione. Ita Couar. *rubr. de testam.* 1. *p.n.* 20. dicens esse omnium, & plures referens, & Nauar. *lib. 3. consil. tit. de regular. consil.* 21. & idem dicit Couar. si in secundo rescripto, vel priuilegio Principis dicta verba apponantur motu proprio Principis, & refert plures.

2 Nota obiter, tunc dici Papam concedere motu proprio, quando, licèt concedat ad alicuius petitionem, non fuit sola petitione motus, sed suo motu liberali, & spontaneo concessit. Ita Rebuf. *praxi benefic. tit. de clausulis mandat. num. 21. fol.* 103. & tunc solùm gratia fieri censetur motu proprio, cùm expresè hoc cautum fuerit in eadem, vt habetur *cap. si motu proprio, de præbendis in 6.*

3 At dubium est, quando talia verba apponuntur in priuilegio secundo, aut rescripto ad petitionem alicuius concesso. Duplex est sententia.

Prima ait, tantùm hanc clausulam non sufficere ad derogandum prius priuilegium, petens ad sui derogationem fieri de illo mentionem de verbo ad verbum. Ita tenet Paulus de Castro, Calder. Cardin. Feder. Felin. Iason, Tiraquellus, Decius, Sylua *benefic.* quos refert, ac sequitur secluso Curiæ stylo, Couarr. *vbi suprà*, Alaba 1. *part. consiliorum, cap. 2. n. 3. §. imò.* Anton. Gabriel dicens, cum Felino esse communem, *tomo 3. communium, centuria 1. conclus.* 92. *fol.* 31. *&* 2. *tomo lib. 6. tit. de clausulis, conclus. 5. fol.* 405. *num.* 11. Neuiza. *consil.* 12. *num.* 172. Cassiodorus *decis.* 10. *de regulis cancellariæ.*

4 Secunda sententia tenet talem clausulam appositam in secundo priuilegio, vel rescripto, derogare prius priuilegium, petens talem mentionem specialem. Probatur, quia si diceremus contrarium, indirectè minueretur potestas Papæ: nam, cùm priuilegia consistant in facto, & Papa non habeat omnium memoriam, impossibile ei esset de omnibus habentibus talia priuilegia, facere mentionem, & sic ea derogare. Item, quia sufficienter Papa suam exprimit voluntatem, dum dicit, *non obstante quouis priuilegio, etiam petente de verbo ad verbum fieri mentionem*; nec præcedens Papa potuit voluntatem successoris restringere. Item, quia Couarr. *vbi suprà* dicit, absque dubio hanc sententiam esse amplectendam, si stylus curiæ eam admiserit, & Doctores grauissimi, quos ipse refert, dicunt, sic habere stylum curiæ. Hi sunt Ludouicus Gomez, Ioannes Staphilæus, Anton. Felin. Probus, Collectarius, Dominicus, quos *ibi* Couar. refert, & Cassiodorus, & Sylua *benefic.* qui attento iure priorem sententiam tuentur, dicunt attento curiæ stylo hanc esse veram. Eamdem tenent Bald. Angel. Panorm. Albericus, Socinus, Aimon, Anan. Bart. & alij, quos refert Couar. *vbi suprà*, Rebuf. *in forma mandat. Apostolici, verbo pro expressis.* Anton. Gomez *tomo 1. communium lib. 14. fol. 170. vers. priuilegium.* Syluest. *verbo exemptio q.* 11. *& testamentum.* 1. *q.* 12. Armill. *verbo exemptio, num.* 11. Rosella *num.* 1. Passarellus *in compendio Minimorum, cap.* 8. *&* 12. & dicit, se respondisse Cardinalem Alexandrum à Vicario generali Minimorum togatum *verbo, absolutio ordinaria, quoad Fratres, n.* 13. *& verb. priuilegia. num.* 24. Cordub. *in eodem compendio, verb. priuilegia.* Nauar. *cap. si quando, de rescript. tota excep.* 1. Gomezius *in compendio regularium cancellariæ, quæst. 6.* & dicit, in prætorio Rotæ semper iuxta hoc sententiam ferri. Idem Manuel Rodriquez *in expositione motus proprij Pij Quinti*, quem ponit in fine Bullæ Cruciatæ, *n.6.* Sit

Prima conclusio. Vt priuilegium continens derogari non posse, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum derogetur, necessarium est de eo fieri mentionem, saltem in specie, id est, non derogatur per clausulam generalem, *non obstantibus quibusuis priuilegiis*, sed oportet de hoc facere mentionem, scilicet, dicendo, *quamuis in alio priuilegio petatur expressa mentio de verbo ad verbum.* Ratio, quia dum tale priuilegium petit ad sui derogationem fieri expressam mentionem, aliquid speciale petit, quod non petunt alia priuilegia non habentia talem clausulam; ergo, quando non apponit, signum est nolle derogare. Sic Sylu. *testamentum.* 1. *q.* 12. & in hoc casu vera est prima opinio, nec contradicit secundæ. 5

Secunda conclusio. Probabilior est secunda sententia, scilicet, non requiri ad derogandum tale priuilegium, de eo fieri mentionem in indiuiduo; sed sat est in specie dicendo, *non obstante quouis priuilegio*; licèt ad sui derogationem requirat specialem de eo fieri mentionem. Probatur ex adductis pro ea. 6

Nota hanc conclusionem tenere verum, licèt dispositio prior, cui derogandum est, prohiberet, ne illi derogari posset, etiamsi apponeretur talis clausula, quia Papa præcedens non potest contra potestatem successoris aliquid statuere. Vnde, dicente Papa, vt tenor obstantium habeatur pro scripto de verbo ad verbum, nulla obstantia huic rescripto nocent. Ita Collectarius, & Bald. quos refert, & sequitur Nauar. *ibi.* 7

DVBIVM IX.

An Regulares possint vti suis priuilegiis contra alios Regulares similia priuilegia habentes, etiamsi ipsi illis non vtantur, & similiter familiares Religionum contra ipsos Religiosos, etiamsi ipsis Religiosi non vtantur.

NOta dupliciter posse communicari priuilegia Religionis aliquibus. Primo modo independentur à tali Religione, & ac si ipsis specialiter concessa fuissent: & hoc modo communicantur 1

tur priuilegia omnium ordinum Mendicantibus. Secundo modo non sic specialiter, & independenter, sed dependenter ab ipsa Religione: & hoc modo communicantur priuilegia Religionum familiaribus, & donatis earundem, & quibusdam aliis. Ratio, quia Papa directè vult concedere priuilegium,& fauere Religioni, & his indirectè & dependenter, in quantum sunt aliquid illius, & in quantum fauor horum resultat in Religionis fauorem; at, quando communicat quæuis priuilegia Religionum ordini Mendicanti,non intendit in hoc fauorem, & priuilegium Religionis, cuius priuilegia communicat, sed ordinis Mendicantis, & sic specialiter, & independenter illi concedit priuilegium; sic notat Corduba *super priuilegia Mendicantium, verbo, communicatio quoad fratres*, §.39. Sit

2 Prima conclusio. Illi, quibus communicantur priuilegia primo modo, vt sunt omnes Mendicantes, possunt ex æquo gaudere omnibus priuilegiis sibi communicatis, etiam contra illos, quibus concessa fuerant, per quorum communicationem ipsi gaudent, &, licèt hi, quibus fuit concessum tale priuilegium, eo non vtantur, vel illud perdant, ij, quibus communicantur, non perdunt, & possunt eo vti. Ratio, quia iam talia priuilegia facta sunt sibi propria, & illi specialiter concessa, à tali Religione independenter, ac si illi concessa non fuissent. Sic Cordub. *vbi suprà.*

3 Secunda conclusio. Ij, quibus communicantur priuilegia secundo modo, vt sunt familiares & donati, non possunt vti priuilegiis contra ipsos Fratres, quorum priuilegia illis communicantur: & si Fratres perdiderint, seu non vtuntur, perdunt similiter, & non possunt vti. Probatur prima pars, quia talia priuilegia communicantur iis dependenter à tali Religione, & in eius fauorem; at, quod in ipsorum Fratrum fauorem principaliter datum est, non debet contra ipsos retorqueri, *cap. quod ob gratiam, de regul. iur. in 6. & cap. quid per nouale, iuncta glossa, de verb. signif.* & docet Syluest. *verb. priuilegium, quæst.* 10. *dicto* 5. Probatur secunda pars; quia, cessante principali, cessat accessorium. Panorm. *cap. ex parte, de foro compet. ad finem.* Bald. *l. omnia. C. de Episc. & cler.* Bart. *l.* 1. *ff. de legat.* 1. Sed hæc priuilegia principaliter conceduntur Religioni,& accessoriè familiaribus; ergo. Sic Cordub. *vbi suprà.*

LIBER

LIBER SEPTIMVS
Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum.

CAPVT I.
De Ordine.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An Ordo ſit Sacramentum, characterémque imprimat? ac de eius materia, & forma in generali.*

2. *An ſit de eſſentia huius Sacramenti, vt qui initiatur tangat materiam.*

3. *An ſit de eſſentia ſacramenti Ordinis in ſacerdotio & Diaconatu manus impoſitio.*

4. *An ſit de eſſentia Ordinis, vt miniſtretur ab Epiſcopo faciente ſacrum.*

5. *An ſit de eſſentia ſacramenti Ordinis, vt idem Epiſcopus, qui profert verba, porrigat materiam tangendam ab ordinando.*

6. *An prima tonſura ſit Ordo, & ſic Sacramentum, characterémque imprimat, & gratiam conferat.*

7. *An quatuor Ordines minores, ſint verè Ordines, & ſic Sacramenta, characterémque imprimant.*

8. *An Subdiaconatus, & Diaconatus ſint Ordines verè, & propriè, & ſic Sacramenta, characterémque imprimant.*

9. *An Epiſcopatus ſit verè, & propriè Ordo, ſicque Sacramentum, & characterem imprimat, gratiámque conferat.*

10. *An Cardinalatus ſit Ordo, & in quo ab Epiſcopatu differat.*

11. *Quid diſtet inter Epiſcopos, & ſimplices Sacerdotes interſe, & inter Epiſcopos, & Archiepiſcopos, Patriarchas, Primates, & Papam.*

12. *Quid ſit materia, & quæ forma ſingulorum Ordinum, & in quo actu imprimatur illius Ordinis.*

13. *An ſi in celebratione Ordinum aliquid omittatur, ſit ſupplendum.*

14. *An character vnius Ordinis neceſſariò ſupponat characterem alterius Ordinis.*

15. *Quæ requirat eſſentialiter conſecratio Epiſcopalis, & quæ tantùm ex præcepto.*

16. *Quid conferat pallium Archiepiſcopo, & Patriarchæ, ſeu Primati, id eſt, quæ poſſit ante pallij receptionem.*

17. *Qui ſint actus proprij, & miniſteria ſingulorum Ordinum.*

DVBIVM I.

An Ordo ſit Sacramentum, characterémque imprimat? & de eius materia, & forma in generali.

PRIMO loco agam de 1
his in generali: deinde de ſingulis Ordinibus in ſpeciali diſſeram, an ſint Sacramenta, & de materia, & forma.

Supponenda ergo in 2
primis eſt definitio huius ſacramenti, eſt enim ordo, *Sacramentum quo poteſtas ſpiritualis ſignificatur, & traditur in ordine ad corpus Chriſti conſecrandum.* Vnde idem eſt, quod ordinatio. Sic Sotus 4. *diſt.* 14. *quæſt.* 1. *art.* 1. Sit igitur

Prima concluſio. Ordo eſt verè & propriè Sacra- 3
mentum. Concluſio eſt de fide definita in Concil. Trident. & in Florent. *ſeſſ.* 23. *cap.* 2. *& can.* 3. quod etiam teſtimoniis Scripturæ, & Sanctorum confutans hæreſes oppoſitas latè cōprobat Bellarm. *tom.* 2. *controuer.* 5. *lib.* 1. *de ſacram. ordin. à c.* 1. *vſque ad* 4. *incluſiuè*, & probatur ratione, quia omnis ceremonia inſtituta ad dandum gratiam, eſt Sacramentum propriè dictum, ſed huiuſmodi eſt ordo: ergo. Probatur minor; quia Deus, cuius perfecta ſunt opera, *Deut.* 32. cùm dat poteſtatem, dat ea, quæ requiruntur ad legitimum, & congruentem vſum, vt videmus in rebus naturalibus, quibus Deus non tantùm potentias operatiuas dedit, ſed etiam qualitates, & inſtrumenta, quibus expeditè, & rectè illis vtantur, ſed in ordine datur homini poteſtas conficiendi, & miniſtrandi Sacramenta, quæ à peccatore rectè exerceri non poteſt: ergo dabit Deus cum ea poteſtate gratiam iuſtificantem, & perficientem animam, vt ritè fungatur tanto miniſterio.

Secunda concluſio. Ordo imprimit characte- 4
rem. Concluſio eſt etiam de fide definita in Florent. & Trident. *d. ſeſſ.* 23. *cap.* 4. *& ſeſſ.* 7. *de ſacram. in genere*, idque aduersùs hæreticos comprobat ex multis Sanctis. Bellarm. *ſuprà cap.* 10.

Hinc fit duplicem eſſe effectum huius Sacra- 5
menti apud omnes Catholicos certum: alter eſt poteſtas ſpiritualis perpetua, & indelebilis, quæ eſt character; alter verò gratia gratum faciens, qua poſſint ordinati ritè fungi ſuo munere.

Tertia concluſio. Septem ſunt ordines in Ec- 6
cleſia, quatuor minores, ſcilicet Oſtiarij, Lectoris, Exorciſtæ, & Acolyti, & tres maiores, ſcilicet, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotij, vt habetur in Trident. *dict. ſeſſ.* 23. *cap.* 2. Primi quatuor vocantur non ſacri; tres verò poſtremi ſacri vocantur; licèt enim omnes res ſacræ ſint, ac Sacra-

mentum, vt *infrà* dicemus; at per antonomasiam tres postremi sacri vocantur, eò quòd materiam sacram habent, & propinquiùs ad Eucharistiam accedunt, per illósque cùm votum solemne castitatis habeant annexum, magis consecratur homo, ampliúsque resilire nequit. Conuenientiam autem huius septenarij numeri ponit optimè D. Thom. 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. Sotus *ibi*, *quæst.* 1. *art.* 3.

7 Quarta conclusio. Licèt omnes septem Ordines sint sacramenta, vt *infrà* dicemus, non tamen sunt hi Ordines plura sacramenta, sed vnum; quia ad vnum finem omnes referuntur, scilicet ad Eucharistiæ coosecrationem. Hæc conclusio est omnium, & est certa, aliàs essent plura, quàm septem sacramenta, contra Concil. Trident. *sess.* 7. *de sacram. in gen. canone* 1.

8 Quinta conclusio. Conuenienter forma huius sacramenti traditur per imperatiuum, scilicet, *Accipe potestatem*, &c. Patet ex vsu totius Ecclesiæ, & ex Concilio Florentino in decreto Eugenij IV. vbi etiam definitur formam esse ea verba, quæ Episcopus profert, cùm porrigit ordinandis materiam. Conuenientia huius est ea; quia institutio huius sacramenti non fuit per se ordinata ad sanctificandum hominem, vt est priuata persona, sicut reliqua sacramenta, sed in Ordine ad populum, qua ratione ipse est pars Christianæ reipublicæ, in qua constituitur minister, & persona publica; & ideo sicut creatio Regis, & cuiusque magistratus fit per verbum imperatiuum, *Accipe potestatem*, tradendo illi sceptrum, vel aliud quoduis insigne reipublicæ: sic dum ordinatur Ecclesiæ minister, forma ordinandi debet esse, *Accipe potestatem*, &c. tradita materia, circa quam vsus eiusdem potestatis versatur.

9 Nota, quòd licèt in Florent. in forma Ordinis ponatur inuocatio Trinitatis, dicendo, *Accipe potestatem*, &c. *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; at inuocatio hæc Trinitatis, non est de essentia, sed de decentia; solus enim Baptismus, & Confirmatio, quia in illis fit professio fidei, inuocationem Trinitatis tanquam de essentia requirunt. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 2. Barthol. à Ledesma *dub.* 4. *de sacram. Ordin.* & quidam iuniores Magistri, qui addunt non esse omittendam inuocationem Trinitatis; quia ponitur in Concilio Florent. *suprà*.

10 Sexta conclusio. Materia huius sacramenti est illa, per cuius traditionem confertur Ordo, de qua sigillatim in singulis Ordinibus *infrà*. Hæc definita est in Concilio Florent. *in dicto decreto Eugenij*, & ratio conuenientiæ est, quia materia debet esse formæ coaptata; cùm ergo forma sit imperatoria, *Accipe potestatem*; applicatio materiæ debet esse traditio vasorum & instrumentorum, quibus vsus eiusdem potestatis designatur.

11 Hinc fit minus bene dicere Ledesm. 2. *quæst.* 4. 36. *artic.* 5. vbi ait, forsan posse defendi non requiri materiam; subdit tamen statim, pro certo habendum esse requiri: minus (inquam) bene dicit, quia est expressa determinatio Florentini nostra sexta conclusio, & Bartholom. à Ledesm. *dub.* 36. *de sacram. Ordin.* dicit esse de fide requiri materiam, & esse illam, per cuius traditionem datur Ordo.

***

DVBIVM II.

An sit de essentia huius sacramenti, vt qui initiantur, tangant materiam.

Duplex est sententia.

Prima ait, non esse necessarium vt initiandus tangat materiam; sed sat esse vt Episcopus illam præsentem ostendat initiando, dicens, *Accipe potestatem*, &c. Probatur primò, quia in Concilio Florent, *in decreto Eugenij*, vbi ponitur materia, & forma huius sacramenti, non fit mentio contactus. Secundò, quia materia huius sacramenti non habet virtutem eo modo, quo materia aliorum ad aliquam actionem erga suscipientem, puta ad abluendum, vngendum, &c. sed tantùm ad determinandam actionem agentis, & intentionem; illa verò determinatio posset significari per id, quòd Episcopus ostendat præsentem materiam, nempe calicem & hostiam, vt suscipiens vsum illius potestatis intelligat. Tertiò, quia in sermonibus familiaribus, cùm quis donat equum alteri, dicens, *Accipe equum*, alter solo nutu, vel verbo potest accipere, licèt non tangat. Sic tenent Caiet. *summa, verbo ordinandi.* Tabien. *Ordo* 2. §. 1. Armil. *verb. Ordo, num.* 4. & Albert. Magnus, quem refert D. Anton. *vbi infrà*, & hanc dicit probabilem, imò in ordinibus minoribus certam, Victoria *de sacram. Ordin. num.* 230. hanc etiam dicit probabilem Ledesma 2. 4. *quæst.* 36. *art.* 5. nec ab hac sententia abhorret D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 1. *quæstiunc.* 5. *ad* 3. quem sequitur Rosella *Ordo* 2. *num.* 1. refert enim D. Thomas hanc sententiam, & tantùm dicit videri quòd verba formæ ostendant tactum esse de essentia. Hanc etiam videtur docere probabilem esse Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 2. & verè probabilis est, & dicit esse valdè probabilem Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 10. *n.* 1. 1

Secunda sententia multo probabilior, ait requiri contactum materiæ de essentia huius sacramenti. 2 Probatur, quia verba, in quibus cõsistit forma Ordinis, oportet sic verificari, quòd actus significati impleantur, aliàs sunt inefficacia, & vana: sed in verbis formæ præcipitur actus susceptionis corporalis; ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor, tum quia de mera acceptione interna non iudicat Ecclesia, sed iuncta cum externa: tum etiam, quia cùm sacramenta consistant in rebus, verbísque sensibilibus, demõstrationes, iussionésque sacramẽtales ad sensum impleri oportet. Secundò, quia licèt in aliquibus ordinibus non imperetur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, vt cùm dicitur, *Accipe potestatem*, vel manus imponendo, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. at idem imperatur, sicut cùm imperatur acceptio rei corporalis, vt, *Accipe claues*, &c. Sicut enim in consecratione sanguinis non demonstratur ex vi verborum id quod continetur in specie vini, sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, *hic est calix*; & per metonimiam ponitur continens pro contento. Ita in sacramento Ordinis iubetur aliquando ex vi verborum acceptio rei spiritualis, vt Spiritus sancti, vel potestatis: at iuxta eandem metonimiam ponitur quod fit, id est, acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, oportet enim iussionem, sicut & demonstrationem sacramentorum ad sensum impleri. Tertiò, quia non minus oportet impleri quod fit in Sacramento, quàm quod dicitur, sed in

Sacra

Sacramento Ordinis si fit traditio calicis actiuè,& non accipitur, coustat non impleri quod fit,nulla enim actio impletur sine passione:& si actiua manuum impositio Episcopi fit non tangendo corporaliter ordinandum, & ipso ordinante obediente, sustinendo corporalem contactum, non impletur quod dicitur,nec quod fit:ergo est de essentia corporalis cōtactus materiæ. Io hanc sententiam magis inclinant D.Thom.Rosel.& Ledesm.*vbi suprà*, & eam tenent Sotus *suprà*.Caiet. dicens indubitatam,*tom.1.opusc.tract. 26.de sacram. ordin collatione.* Palac. 4. *dist.24.q.1.fol.499.*Angles *florib.1.p.mat. de sacram.ordin.fol.507.*Viguer.*lib.instit.cap.16.§.6. vers.primo.*D.Anton. *3.p.tit.14.c.16.initio.*Sylu.*ordo 1.initio,& ordo 2.q.5.dict.3.*dicens esse indubitatum Palud.4.*dist.24.q.1.n.6.* Bartholomæos à Ledesma *de sacram.ordin.dub.3.*Angel.*ordo 1.n.9.*Nauar.*summa Latin.cap.22. num.27.*& in hanc magis inclinat Henriquez *suprà*,& eam tenent multi docti iuniores Magistri.

3 Nota primò non esse necessarium tangere ambabus manibus,sed sat est vna manu,etiamsi teneamus esse necessarium contactum. Sic Sylu. *ordo 1. init.*Palud.Henriq.D.Anton.Armil.Tabien. *suprà*, & addunt hi duo bene,sat esse tangere vno digito, quia ibi verificatur tactus.

4 Secundò nota non esse necessarium tangere omnia, vt calicem, & patenam,& hostiam,sed sat est tangere quomodocumque, & modicum quid alicuius rei, quæ nullum intermedium discontinuans habeat ad totum: tum quia ibi iam verificatur corporalis tactus, & acceptio; tum etiam, quia sicut tangens calicem censetur tangere vinum quod est intus, nec oportet immediatè vinum tangere;ita censetur tangere hostiam, nec est opus immediatè illam tangere, non enim minus, sed æquè est materia vinum, & hostia. Sic Sylu. *ordo 2.quæst.5. dicto 4.* Angel.*ordo 2. n.10.* Tabien. *ordo 2.§.1.*& quidam recentiores Magistri,& idem dicunt fortè esse verum Sotus,& Bartholom.à Ledesma *suprà*, addúntque adhibendam esse diligentiam ad tangendum totum, vt dicitur in Pontificali.Idem omnino.Henriquez *suprà*.

5 Tertiò nota,quòd Petrus,& Albericus,quos refert,& sequitur Sylu. *ordo 2.q.4.dicto 3.*dicunt esse necessarium contactum in calice consecrato; sed verius est Sacramentum, licèt calix non sit consecratus; quia Missa etiam in calice non consecrato potest celebrari.Sic Palud.*4.dist.23.q.1.n.8.* Henriq.*cap.8.n.3.* & nonnolli iuniores docti.Imò subdit Palud. quòd cùm sine omnibus his possit celebrari Missa solo pane,& vino, videtur, quòd traditio horum non consecratorum sat sit ad veritatem Sacramenti.

6 Tandem nota, quòd tenendo (vt *dub.seq.* dicemus) impositionem manus esse de essentia huius Sacramenti in sacerdotio, & diaconatu,dicendum est requiri contactum corporalem,dum Episcopus manus imponit;vt optimè probant rationes secundæ sententię,& probatur ex *c.fin.de sacram.non iter.* vbi dicitur quòd tactu corporali recipiunt manuū impositionē Sacerdotes:& sic tenet *ibi* gloss. Host. Gofred.Panorm.*n.2.*Caiet.*d.tract.26.* Nec mirum quòd alij multi dicant non esse de essentia contactum in manuum impositione:hi sunt Angel. *ordo 1.n.9.*Armil.*verb. ordo n.9.*D.Anton.*3.p.tit.14.cap. 16.§.5.*Tabien. *ordo 2.q.1.& 5* Sylu.*ordo 2.q.5.dicto 3.*quia omnes hi dicūt impositionem manuum

non esse de essentia,vt dicam *dub.sequenti*,& sic nec contactum in ipsa impositione.

Dvbivm III.

An sit de essentia Sacramenti Ordinis in sacerdotio,& Diaconatu manus impositio.

1 NOta ex Pontificali Romano quòd in ordinatione Presbyteri, & Diaconi duplicia signa exhibentur,scilicet impositio manuum, & traditio libri Euangeliorum in Diaconatu,& illa præcedit; imponit enim Episcopus manum dexteram super caput cuiuslibet initiandi Diaconatu, dicens singulis, *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius in nomine Domini*;& postea tradit librum Euāgeliorum, dicens, *Accipe potestatē legendi*,&c. & in sacerdotio præcedit porrectio instrumētorum,scilicet calicis, & patenę cum vino, & aqua, & hostia, dicente Episcopo, *Accipe potestatem offerre sacrificiū,&c.* & in fine Missæ Episcopus imponit ambas manus super caput cuiuslibet ordinandi,dicens, *Accipe potestatem remittendi peccata*,&c.Dubitatur ergo,an nō solùm porrectio instrumentorum, sed etiam manuum impositio,sit essentialis materia horum Ordinum.

Duplex est sententia.

2 Prima ait, quòd impositio manus non est de essentia,sed tātùm de præcepto.Primò,quia in Concilio Florentino in decreto Eugenij non alia assignatur materia essentialis, quàm porrectio instrumentorum. Secundò,quia Innocent.III. *cap.pastoralis,de sacram.non iteran.*& Gregor.IX. *cap.presbyter, eodem tit.* definiunt ordinationem factam sine manus impositione non esse iterandam, sed supplendum esse, quod omissum est:si autem esset essentialis, iterandum esset Sacramentum. Ibidem etiam addit Gregor. IX. manus impositionem esse ritum ab Apostolis introductum:si autem esset essentialis Sacramento, non posset institui nisi à solo Christo.Tertiò,quia dictis illis verbis, *Accipe potestatem offerre sacrificium*,&c.manet factus sacerdos, aliàs esset fallax ea concessio potestatis; maximè, quia in Trident.*sess.22.c.1.*habetur in vltima cœna Apostolos factos esse Sacerdotes, vbi tantùm data est eis potestas consecrandi secundùm omnes per illa verba, *hoc facite in meam commemorationem*; sed multo pòst manus imponuntur ab Episcopo, vt patet ex Pontificali:ergo manus impositio non est de essentia Sacramenti sacerdotij Hanc tenent Sotus 4.*dist.24.quæst.1 art. 3. vers. per quam tamen, & art. 4. vers. hinc fit solam.* Victoria *de sacrament. ordin.num.229.*Batholomæus à Ledesma *de sacram. ordinis,dub.10.fol.1160.* D. Anton. *3.part.tit.14. cap.16.§.5.* Rosella *ordo,2.n.8.*Angel.*ordo 1.n.7.& 8.*Tabien.*ordo 2.q.13.*Sylu. *ordo 2.q.4.dicto 3.& q. 11.*Ricard.4. *dist.24. art.4. q.3.fine.* Nauar.summa Lat. *cap.22.n.17.*

3 Secunda sententia probabilior (licèt prima sit etiam probabilis) tenet quòd non tantùm instrumentorum porrectio, sed etiam manus impositio, est materia essentialis in his duobus Ordinibus. Probatur primò,quia scripturæ passim tradunt pro symbolo externo ordinationis manus impositionē, vt patet *Actor.6.13.14. & 1.ad Tim. 4.5.2.ad Tim. 1.* Quòd si dicas impositionem manus requiri, sed non esse de essentia.Contrà:si ita est,non possumus conuincere hæreticos ordinationem esse sacra-

mentum, quia non possumus in Scriptura aliud symbolum externum huius sacramenti demonstrare. Deinde si ita licet exponere, poterimus negare materias aliorum sacramentorum; dicam enim aquam non poni in Scriptura tanquam essentialem materiam Baptismi, &c. Præterea, quia Scriptura non solet in aliis sacramentis tradere, nisi essentiales ceremonias, & vix illas integrè. Nec obstat quod *Actor.* 8. dicitur dari confirmationem per manus impositionem, cùm tamen constet non esse de essentia, quia hæc manus impositio est illa, qua Episcopus signat chrismate frontes fidelium, & hæc est essentialis. Secundò, quia Paulus 1. *ad Tim.* 4. *&* 2. *ad Timoth.* 5. dicit dari gratiam per manus impositionem: ergo est pars essentialis sacramenti. Tertiò, quia Pontifices, vt Clemens *lib.* 8. *constit. cap.* 2. *& sequentibus*, Damasus *epist.* 4. Innoc. I. *epist.* 22. *ad Episcopos Macedoniæ*, Leo I. *epist.* 87. *ad Episcopos Africæ*, Alex. II. *cap. ex multis*, 1. *q.* 3. Vrbanus II. *cap. Daibertum*, 1. *q.* 7. & Concilia, vt Nicenum *cap.* 9. Antiochenum *can.* 10. *&* 17. Carthaginens. IV. *can.* 2. 3. *&* 4. & Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. *de extrema vnctione*; & Sancti, vt Ambrosius *lib. de dignitate sacerdotali, cap.* 5. D. Hieron. *in cap.* 58. *Isaiæ*. D. August. *lib. de gestis cum emerito*, docent manus impositione conferri Ordines, & præcipuè Trident. *loco citato*, vbi hæc dicit, *Minister extremæ vnctionis est Presbyter ritè ordinatus per manus impositionem.* Dicere autem omnia Concilia, Pontifices, & Patres, & Scripturas loqui de accidentaria ceremonia, absurdum videtur, cùm nusquam ponant aliam ceremoniam, & sæpe ex professo tractent de ritu ordinationis, & inconueniens videtur dicere, nec semel attigisse id, quod ad sacramenti essentiam pertinet. Hanc tenent Bellar. vocans eam longè probabiliorem *tom. 2. controu. lib. vnico, de sacram. Ordin. cap.* 9. Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. *&c.* Hosius *in confess. Polonica, cap.* 50. id etiam supponit Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 26. *de sacram. Ordin. collatione*, & probat esse necessarium contactum in dicta impositione manuum. Id etiam tenentur dicere, qui dicunt characterem Diaconi imprimi in manus impositione, scilicet Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 3. Petrus Sotus, licet aliquantulum dubius, subdens etiam characterem sacerdotis imprimi in manus impositione *lect.* 5 *de sacram. Ordin.* Id etiam tenentur dicere Doctores asserentes in impositione manuum dari potestatem absoluendi sacerdotibus, qui sunt Scotus, Capreolus, Palud. Panorm. & alij, quos omnes referam *in dub. speciali, de hac re, infra*; & videtur apertè tenere D. Thom. 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 1. vbi dicit in impositione manuum dari gratiam sacerdotibus: ergo est pars sacramenti. Nec obstat quod dicit D. Thom. *ibi*, non infundi characterem sacerdotalem, & sic videri asserere non esse partem sacramenti; quia id verum est quoad essentiam, & substantiam characteris; quia iam quoad substantiam impressus est in porrectione instrumentorum; in manus verò impositione extenditur ad secundum actum, vt *infra* dicam ex D. Thoma.

4 Ad primum in contrarium respondetur, Florentinum non exposuisse totum ritum ordinationis, sed tantùm vnam partem, quia forsan Armeni, qui à Concilio instruebantur, in hac errabant, & non in alia; sicut etiam Concilium Carthaginense, & Tridentinum tantùm meminere impositionis manuum.

5 Ad secundum respondet bene Bellarm. *suprà*, ea loca fauere nostræ sententiæ; quòd enim Pontifices nolint repeti ceremonias ritè peractas, & tantùm suppleri, quod est omissum, indicat eas ceremonias posse diuidi, & dari diuerso tempore, & esse efficaces quocumque tempore dentur, & quod subdit Gregor. IX. hunc ritum esse ab Apostolis introductum, non sic debet accipi quasi Apostoli hunc ritum instituerint, sed quia ipsi primi publicauerunt, & cœperunt illo vti.

6 Ad tertium respondet idem quòd est sacerdos quoad potestatem consecrandi, non tamen quoad potestatem absoluendi. nam accipit per varias ceremonias varias potestates: & similiter Diaconi per varias ceremonias ordinantur ad varia ministeria.

DVBIVM IV.

An sit de essentia Ordinis, vt ministretur ab Episcopo faciente sacrum.

1 DE Ordinibus minoribus, & prima tonsura, constat apud omnes id non esse de essentia, vt vsus ipse testatur; communiter enim conferuntur absque Missa, & tenent omnes Doctores citandi.

2 Sed de Ordinibus sacris est maior difficultas. Duplex est sententia.

Prima dicit esse de essentia; imò ait Syluest. *vbi infrà*, quòd si vnus Episcopus ordinet, & alius Missam celebret, non tenebit Ordo sacer collatus. Ratio est, quia ritus totius Ecclesiæ habet, vt sacri Ordines non nisi ab Episcopo celebrante Missam, conferantur. Sic tenent Anton. *cap. literas, de tempor. ordin.* Rainerius, quem refert, ac sequitur Angel. *Ordo* 4. *num.* 5. *& Ordo* 7. *initio.* Syluest. *Ordo* 2. *q.* 8. *dicto* 2.

3 Secunda sententia certissima, & omnino tenenda docet, id esse de præcepto, non tamen de essentia Ordinis, quia de essentia sacramenti tantùm possunt esse materia, forma, & minister; cætera verò pertinent ad ceremonias iustissimè præceptas ab Ecclesia obseruari. Item, quia nullus est locus Scripturæ, nec Conciliorum, significans hoc esse de essentia. Sic videntur tenere dicentes esse communem sententiam Doctores *cap. quòd sicut, de elect.* Armil. *verb. Ordo, num.* 9. Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 5. Rosel. *Ordo* 2. *num.* 8. & tenent Hugo, & Ioan. Andreas citati per Angel. *suprà.* Panorm. *d. cap. quod sicut, num.* 12. & *ibi* glossa *vers. diuidatur.* Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *conclus.* 2. Turrecrem. *cap. ordinationes, el* 1. *n.* 10. & *ibi* Hugo.

4 De aliis verò ceremoniis, quas Ecclesia obseruat in ordinatione, optimè Bellarm. eas ab hæreticorum oppugnatione defendens, *tom. 2. controu. lib. vnico, de sacram. Ordin. cap.* 12.

DVBIVM V.

An sit de essentia sacramenti Ordinis, vt idem Episcopus, qui profert verba, porrigat materiam tangendam ab ordinando.

1 CErtum est in ordinibus minoribus id non esse de essentia, & patet, quia in Concilio

Cartha

Carthagin. IV. *cap.* 7. & *cap. Acolytus, dist.* 22. habetur Acolytum cùm ordinatur, accipere vrceolum, & candelabrum de manu Archidiaconi, Episcopo dicente verba formæ. Nec per hoc (inquit D. Thom. *vbi infra*) Archidiaconus ordinat, sed Episcopus; quia Archidiaconus tradit hæc de mandato Episcopi, & character accipitur in traditione Archidiaconi ex verbis Episcopi, & sic tenent omnes Doctores citandi, & Ricard. 4. *dist.* 24. *art.* 4. *q.* 3. *ad* 2. D. Thom. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2.

2 De ordinibus verò maioribus & sacris, est dubium. Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 5. *vers. tertio loco*, dicit iuxta D. Thom. *loco citato*, viguisse olim in Ecclesia vsum, vt Archidiaconus Subdiacono, & Diacono materiam præberet, & Episcopus proferret formam, & sic iuxta eum non est de essentia in Ordinibus sacris, vt materia præbeatur ordinando ab eodem Episcopo ordinatore.

3 Sed omnino falsum imponit Sotus D. Thomæ; quia expressè dicit *ibi* D. Thom. materiam essentialem Sacramenti conferri ab Episcopo ordinatore in subdiaconatu, & à fortiori in reliquis Ordinibus sacris, imò in Subdiaconatu id dicitur in Concilio Carthagin. IV. *cap.* 5. & habetur *cap. Subdiaconus d.* 23. quòd scilicet accipit de manu Episcopi calicem cum patena, in quo actu (vt *infra* dicemus) consistit essentia huius Ordinis.

4 Ideo alij meliùs dicunt esse de essentia in Ordinibus sacris, vt materia essentialis, in qua imprimitur character, tradatur ab Episcopo, qui ordinat. Sic Henriquez *lib.* 10. *de ordine, cap.* 8. *num.* 3. Sylu. *ordo,* 2. *q.* 5. *dicto* 1. Armil. *verbo ordo, num.* 12. Angel. *ordo,* 1. *n.* 5. *&* 12. Tabien. *ordo,* 2. *q.* 12. *&* 14. & potest probari; quia in reliquis Sacramentis necessarium est, vt forma, & materia ab eodem ministrentur; ergo similiter in hoc: prætérquam in Ordinibus minoribus, vbi traditio, & vsus Ecclesiæ oppositum docet.

5 Nota quòd si exorcistæ tradatur in ordinatione liber qui habeat tantùm Euangelia, vel Diacono liber qui habeat tantùm exorcismos, nil valet Ordo, sed debet tradi exorcistæ liber habens exorcismos, & Diacono liber habens Euangelia: si autem idem liber habet vtrumque, potest dari exorcistæ, & Diacono. Sic Tab. *ordo.* 2. *q.* 15. Sylu. *ordo,* 2. *q.* 5. *d.* 2. Angel. *ordo* 1. *n.* 11. & quòd possit tunc idem liber tradi, quia differt formaliter, docent etiam Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *n.* 6. D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. *initio.*

DVBIVM VI.

An prima tonsura sit Ordo, & sic Sacramentum, characterémque imprimat, & gratiam conferat.

1 NOta primò, quòd hæc omnia sunt connexa: si enim est Ordo, hæc omnia habet; & si non est Ordo, nil habet horum.

2 Secundò nota, quòd licèt certa fide constet Ordinem esse verè, & propriè sacramentum; qui tamen sint veri Ordines, ac per consequens verè, & propriè Sacramentum Ordinis, non constat apud Catholicos: inter quos tamen omnes conueniunt Ordinem presbyteratus, esse verè, & propriè Ordinem, & sic Sacramentum: cùm tamen omnes fateãtur Ordinem esse Sacramentum, characterémque & gratiam conferre; & sacerdotium sit omnium caput, & finis, quò omnes Ordines referuntur: certum est illum esse propriè; & potissimum Sacramentum, in quo datur character, id est, potestas consecrandi, & absoluendi a peccatis: & sic in hoc nullum est dubium.

Hinc fit sacerdotium institutum esse à Christo, à 3
quo solo instituta sunt omnia Sacramẽta, vt definit Trident. *sess.* 7. *de sacram. in genere. can.* 1. fuit autem institutum quoad potestatem cõsecrandi in vltima cœna, quando Christus tradidit suum corpus, & sanguinem discipulis, dicẽs: *Hoc facite in meam commemorationẽ*, vt definit Trid. *sess.* 22. *de sacrif. Missæ, cap.* 1. *&* *can.* 2. Quoad potestatem verò absoluendi *Ioan.* 20. quando Christus per resurrectionem insufflauit in Discipulos, dicens, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata,* &c. vt definit Trident. *sess.* 6. *de iustific. cap.* 14. *&* *sess.* 14. *de sacram. pœnit. cap.* 1. *&* *can.* 3.

De aliis verò Ordinibus non modica est difficul- 4
tas, an sit Sacramentum, & ideò de singulis est seorsum disputandum. In præsenti ergo disputamus de prima tonsura, an sit verè, & propriè Ordo, & per consequens Sacramentum.

Quidam existimant primam tonsuram esse verè 5
& propriè Ordinem, & per consequens Sacramẽtum. Probatur ex *cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* vbi appellatur Ordo, & sic tenent *ibi* communiter Canonistæ, & Anton. vt refert Sylu. *infrà.* Idẽ Barb. *c. quanto, de consuet.* Maior. 4. *dist.* 24. *q.* 1. & idem docet *p.* 1. *tit.* 6. *proœmio,* & *ib.* Greg. Lop. *vers. corona.*

Cæterùm ac certissimum tenendum est, quòd 6
corona non est Ordo, nec Sacramentum; sed quædam ad sacros Ordines introductio, & dispositio, sicut Catechismus ad Baptismum, & veluti Nouitiatus ad professionem. Vnde est quasi media dispositio inter laicos, & Ecclesiæ ministros: potest tamen dici Ordo largè, sicut dicitur Religionum Ordo, quia est deputatio ad diuinum cultum sub aliqua regula, & ideo numeratur inter Ordines, *d. c. cùm contingat.* Probatur primò, quia *c. feriatim, dist.* 32. *&* *cap. illud, dist.* 77. *&* *cap. à Subdiacono, dist.* 93. non numeratur inter Ordines; imò in Trid. *sess.* 23. *cap.* 2. numerantur septem Ordines, & non numeratur inter eos prima tonsura, & sic si esset Ordo, essent octo. Secundò, quia Ordo propriè est, in quo datur spiritualis potestas ad aliquid: at in prima tõsura nulla datur potestas, & sic dũ confertur, nulla fit mentio alicuius potestatis, sed tantùm per illam deputatur homo ad chorum, & disponitur ad Ordines recipiendos. Sic tenet D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *art.* 1. *quæst. unic.* 2. Ricard. *ibi art.* 1. *q.* 2. Sotus *ibi* *q.* 2. *art.* 1. *ad* 4. Bellarm. *in controu. lib.* 1. *de clericis, c.* 11. Tabien. *ordo,* 1. *q.* 9. Angel. *ordo,* 1. *n.* 1. Sylu. *ordo,* 1. *q.* 1. Rosella *ordo,* 1. *n.* 1. Armil. *verbo ordo, num.* 3. Aucndaño *legè* 29. *Taur. glossa* 3. *n.* 10. Duarenus *de sacris mysteriis lib.* 1. *cap.* 14. Couar. *q. pract. c.* 31. *n.* 6. *& c. quia nos, de testam. n.* 3. *&* 4. *&* *lib.* 1. *var. cap.* 10. *n.* 10. Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 4. glossa *Auth. de Monachis, §. sancimus, vers. tortura.* Turrecr. *cap. cleros, dist.* 21. *art.* 5. Petrus de Soto *lect.* 4. *de Ordine.* Victoria *summa,* vbi de Ordine, *n.* 226 Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 5. Palac. 4. *dist.* 24. *q.* 1. Ledesm. 2. 4. *q.* 42. *art.* 2. Altisiodor. 4. *p. summa tract.* 8. *q.* 1. D. Bonau. 4. *dist.* 24. 1. *p. d. art.* 1. *q.* 2. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 6. Viguer. *lib. Instit. cap.* 16. §. 6. *vers.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. § 6. imò Barthol. à Ledesm. & Sotus vocant temerarium oppositum, & meritò id dicunt, hanc etiam tenet Nauar. summa Lat. *cap.* 22. *n.* 18. Manuel 2. *tomo, summæ cap.* 17. *num.* 6.

7 Vnde, vt dicit bene Syluest. *Ordo, 2. q.4. fin.* in prima tonsura tantùm datur passiua dispositio ad Ordines, in abscissione capillorum, cùm dicitur, *Dominus pars,* &c. quæ ceremonia sic fit, vt habetur in Pontificali. Episcopus cum forficibus incidit ordinando extremitates capillorum in quatuor locis, scilicet in fronte, occipitio, & ad vtramque aurem, deinde in medio capitis tres crines capillorum, siue cincinnos, & in bacile deponit, quolibet cùm tondetur, dicente, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.* Vnde hæc verba non sunt de essentia, sed sat est vt Episcopus faciat ceremoniam dictam, quæ sat est vt segregetur ordinatus à populo laico, & aggregetur clero. Sic Nauarr. *lib.1. consil.tit.de temp. ordin.consil.*12. Manuel *suprà.*

DVBIVM VII.

An quatuor Ordines minores sint verè Ordines; & sic Sacramenta, characterémque imprimant.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit non esse Sacramenta, sed Sacramentalia quædam, & sic neque imprimere characterem, neque conferre gratiam. Probatur, quia clerici minorum Ordinum nullam habent potestatem faciendi aliquid supernaturale, vel effectum aliquem, qui sit irritus, si fiat à non ordinatis: ergo non habent proprium characterem; quia character datur ad operandum simpliciter, non ad bene operandum. Sic videtur tenere Magister 4. *dist.* 24. censet enim esse institutos ab Ecclesia, & per consequens non esse Sacramenta, hæc enim à solo Christo institui possunt. Sic etiam tenent Durand. 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. Caiet. *tom.1. opusculor. tract.* 11. de modo tradendi Ordines. Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1, *art.* 4. *& quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 4. fatetur tamen vtrobique esse verè, & propriè Ordines. Angles *florib.* 1. *p. mater. de ordin. fol.* 505. & hoc dicit probabilissimum Victoria *summa*, vbi de Ordine, *num.* 226. & dicit esse verisimilius *num.* 233. & hoc dicunt probabile auctores, quos *dubio sequenti* referam, dicentes esse probabile Subdiaconatum etiam non esse Sacramentum. Hanc etiam tenet Nauar. summa Latina *cap.* 22. *num.* 18.

2 Vnde aliqui horum Doctorum asseuerant cum Magistro 4. *dist.* 24. hos Ordines minores non à Christo, sed ab Ecclesia institutos esse. Sic Caiet. *ibi.* Durand. *ibi quæst.* 5. Sotus *d. art.* 4. Angles *ibi, fol.* 506.

3 Secunda sententia probabilior (licèt prima etiam sit valde probabilis) tenet hos quatuor Ordines minores, esse vere Sacramenta, characterémque imprimere, ac gratiam conferre. Probatur, quia id videtur sensisse Concilium Florentinum in decreto Eugenij, vbi enim dixit Ordinem esse sextum Sacramentum, continuò ponit exempla de Ordine sacerdotis, Diaconi, & Subdiaconi, & addit idem de aliis Ordinibus intelligendum; & Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. vbi hos numerat inter Ordines, & postea *cap.* 3 absolutè dicit Ordinem esse Sacramentum. Secundò, quia quilibet Ordo minor datur ad suum finem particularem, & in quolibet illorum datur aliqua potestas specialis in Ordine ad Eucharistiam, vt patet ex verbis formæ singulorum, vt ex dicendis *infrà*, vbi de actibus propriis singulorum disseremus. Neque est verum esse de essentia Sacramenti, vt qui illud habet, aliquid supernaturale efficiat, sed satis est sit ceremonia dans gratiam; nec semper character datur ad operandum simpliciter, vt patet de charactere confirmationis, qui datur ad profitendum fidem; quam tamen interdum optimè profitentur non confirmati. Tertiò, quia clerici in minoribus degradantur. *cap.* 1. *de pœnis, in* 6. & *ibi* Doctores communiter, Anton. *cap. at si clerici, de iudic.* Barbatius *cap. cùm non ab homine, eod. tit.* Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 68. *num.* 3. *fine; &* 140. *num.* 3. & *ibi* Salzedo *litera B.* Couar. *cap. quia nos, de testam. num.* 4. addunt tamen Salzedo, & Couar. *ibi*, hanc actualem degradationem non esse moribus receptam in his, qui minoribus Ordinibus sũt insigniti. Neque obstat *cap. clericus, el 2. de vita & honest. cleric.* vbi dicitur clericos in minoribus esse sine gradu; quia intelligitur sine gradu sacro, vt *ibi* glossa, & Couar. *d. num.* 4. Hanc tenent Clitouæus *in quodam compendio veritatum contra Lutherum*, Bellarm. *in controuers. tom.* 2. *lib.* 1. *de Ordine, cap.* 8. Ferrara 4. *contra gentes, cap.* 75. Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 1. *fine.* Tabien. *Ordo* 1. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1. *num.* 2. Rosella *Ordo* 1. *n.* 3. Maior 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. *num.* 10. Petrus de Soto *de sacram. Ordin. lect.* 4. Victoria *d. num.* 226. Ricard. 4. *dist.* 24. *art.* 3. *quæst.* 3. *& art.* 4. *quæst.* 1. *&* 2. Abul. *cap.* 16. *Matth. quæst.* 74. Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 2. Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 5. 8. 9. *&* 10. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 1. Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. Palud. *ibi, quæst.* 1. *num.* 23. *& quæst.* 2. *à num.* 7. *vsque ad* 15. Capreolus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 3. *&* 4. Durand. Deza *dist.* 24. *q.* 1. *art* 3. *notab.* 1. *&* 2. Altisiod. 4. *p. summa, tract.* 8. *quæst.* 1. D. Bonau. 4. *dist.* 24. 2. *p. d. art.* 1. *quæst.* 1. Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers. tertio.* D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 2. 3. *&* 4. & communis Canonistarum; siquidem (vt dixi *dub. præcedenti*) id tenet de prima tonsura. Idem Turrecrem. *cap. cleros, dist.* 21. *num.* 12. *&* 13. Nauarr. summa Hisp. *cap.* 22. *n.* 18.

Hinc fit hos quatuor minores Ordines non ab Ecclesia, sed à Christo institutos esse, cùm ab ipso solo Sacramenta instituta sint, vt docet Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 1. Sic Bartholom. à Ledesma *suprà dub.* 1. Capreolus *d. art.* 3. *ad* 2. Durandi. Viguer. *suprà, vers. quarto.* Palacios *suprà,* Ledesma *d. quæst.* 36. *art.* 1. VValdensis *de Sacram. cap.* 116. & de antiquitate horum Ordinum consule Bellarm. *in controuer. lib.* 1. *de clericis, cap.* 12. vbi etiam agit de aliorum Ordinum antiquitate. 4

Nota aliquos dicere, quòd Psalmistatus est Ordo, & est idem quod prima tonsura. Sic Canonistæ (vt refert Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 2.) & quòd sit idem quod prima tonsura, docent etiam Angel. *Ordo* 1. *num.* 5. *& part.* 1. *tit.* 6. *proœmio,* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. corona, & lex* 51. *fine, tit.* 6. *part.* 1. 5

Sed dicendum est non esse Ordinem, sed officium Ordini annexum, scilicet lectoratus, non enim addit rem, sed modum, scilicet canere. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 3. *vers. secundùm immundorum.* Tabien. *Ordo* 1. *quæst.* 10. Rosella *Ordo* 1. *num.* 2. Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 1. *dub.* 2. D. Thom. 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *artic.* 1. *quæst.* 2. *ad* 5. Ricard. *dist.* 24. *artic.* 1. *quæst.* 2. *ad* 2. D. Bonauent. *dist.* 24. 2. *p. d. art.* 2. *quæst.* 2. Turrecrem. *cap. cleros, dist.* 21. *num.* 12. 6

Dubium VIII.

An Subdiaconatus, & Diaconatus, sint Ordines verè, & propriè, & sic Sacramenta, characterémque imprimant.

1 Aliqui censent non esse Ordines verè & propriè, & Sacramenta, sed Sacramentalia quędam, vt sunt catechismus, & exorcismus respectu Baptismi. Probatur primò ratione posita *dub. praced.* pro prima sententia, quia actus horum Ordinum absque Ordine possunt exerceri. Secundò, quia multi veterum dicunt Diaconos non à Christo, sed ab Apostolis institutos, vt patet ex D Cypriano *lib. 3. epist. 9.* Anacleto *epist. 3.* Damaso *epist. 4.* Tertiò, quia subdiaconatus olim non erat Ordo sacer, sed postea factus est à Pontificibus, vt patet ex *cap. à multis, de atate, & qualit. & cap. miramur, de seruis non ordin. & cap. nullus, dist. 60.* Sic videtur tenere Magist. 4. *dist.* 24. vbi dicit Subdiaconatum esse ab Ecclesia introductum, & sic tenēt Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 2. & *quast.* 3. dicit esse institutos hos Ordines ab Ecclesia. Caiet. *tomo 1. opuscul. tract. 11. de modo tradendi Ordines*, & dicit Subdiaconatum esse institutum ab Ecclesia: Diaconatum verò ab Apostolis; & Victoria *summa*, ibi, *de Ordine, n. 226.* dicit esse probabilissimam sententiam Durandi, & *n. 233.* dicit esse verisimiliorem, quàm oppositam, & Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. dicit esse probabilem, & Petrus de Soto *lect. 4. de Ordine*, dicit esse probabile de Subdiaconatu, non verò de Diaconatu, & Sotus *vbi infrà*, dicit non esse magna reprehensione dignum, qui hanc sententiam sequitur, vnde minus bene Barthol. à Ledesm. *vbi infrà*, eam vocat temeratiam. Bellarm. *vbi infrà*, solùm vocat oppositam probabiliorem.

2 Cæterùm tenendum est esse Ordines, & Sacramenta, characterémqae imprimere. Probatur rationibus factis *dub. praced.* pro secunda sententia, à fortiori enim *hic* militant. Item probatur aliis rationibus, quas affetunt Bellarm. & Sotus *vbi infrà*. Sic tenent omnes Doctores citati *in dub. praced.* pro secunda sententia, & Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Bellarm. *tomo 2. controuer. lib. 1. de Ordine, cap. 6. & 7.* Barth. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 8. Angles *florib. 1. p. mat. de Ordine, fol.* 504. Nauarr. *in omnibus summis cap. 22. n. 18.* Vnde

3 Ad primum argumentum iam responsum est *dub. praced.*

Ad secundum verò dico illos tantùm velle Christum non ordinasse vllos Diaconos, sed ordinasse sacerdotes, & Episcopos: non tamen indę sequitur non instituisse hos Ordines.

Ad tertium dico, quòd olim Subdiaconatus non dicebatur Ordo sacer, non quia non erat Sacramentum: nam Ordines minores hodie non sunt sacti, & tamen sunt Sacramenta; sed quia olim non licebat Subdiaconis tangere sacra vasa, vt patet ex Concilio Laodiceno *cap. 21. & ex cap. nullus, dist.* 24. Sic respondet Bellarmin. *d. cap. 7.*

Dubium IX.

An Episcopatus sit verè & propriè Ordo, sicque Sacramentum, & characterem imprimat, gratiámque conferat.

1 Duplex est sententia.

Prima affirmat esse propriè Ordinem, & Sacramentum, gratiámque ac characterem producere. Probatur primò, Episcopalis ordinatio est ceremonia imprimens characterem spiritualem, & conferens gratiam: ergo est verissimum Sacramentum. Probatur minor in primis, quòd conferat gratiam; nam ideò probant Theologi in ordinatione Presbyteri dari gratiam, quia debet Presbyter quædam Sacramenta ministrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur; sed Episcopus debet etiam quædam Sacramenta ministrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur, scilicet ordinem, & confirmationem: ergo. Insuper quia Doctores oppositæ sententiæ fatentur ad officium Diaconi, & Subdiaconi, & quatuor Ordinum minorum dari nouam gratiam: ergo à fortiori ad officium Episcopi, quod multo altius, & difficilius est. Quòd autem imprimat characterem probatur, quia Episcopalis ordinatio non potest repeti, & est indelebilis, & Episcopus ex sua ordinatione potest duo Sacramenta conferre, scilicet Ordinem, & confirmationem, quæ non possunt Sacerdotes inferiores ministrare; & si attentent facere, erit irritum Sacramentum: ergo imprimit characterem, nil enim aliud est character, quàm potestas spiritualis indelebilis ad aliquem actum. Quòd si dicas, vt dicit D. Thom. *vbi infrà*, & Sotus, & Thomistæ, non esse opus nouo charactere, sed extendi characterem sacerdotalem ad ministrandum hæc Sacramenta: aut volunt hi reipsa extendi characterem illum, & tunc eadem efficacia requiritur ad characterem reipsa extendendum, & ad imprimendum nouum, & sic ceremonia, quæ habet hunc effectum spiritualem, & supernaturalem, scilicet realem extensionem characteris, sine dubio Sacramentum erit: aut volunt extendi characterem solùm significatione, quòd scilicet in Episcopo signum sit plurium potestatum. Contrà, quia character est qualitas realis, & realis potestas, & sic realiter agit; & licèt velint non agere reipsa, sed esse signum pacti Dei cum homine de concursu diuino in actionibus illis, at hoc signū est reale, & ideo, sicut vbi est spiritualis potestas, colligimus realem esse in anima characterem, Ita vbi est additio nouæ potestatis, oportet colligere realem extensionem, & additionem characteris, aut nouum characterem. Hanc tenent glossa *in proœmio Sexti, verbo Episcopus.* Panorm. *cap. aqua, de consecrat. Eccles. & cap. 1. de ordin. Episc. qui Episc. renunc.* vbi & communis Canonistarum, teste Couar. *vbi infrà.* Idem *part. 1. tit. 6. proœmio*, & *ibi* Gregor. Lopez, Angel. *ordo 1. num. 1.* Caiet. *tomo 1. opuscul. tract.* 11. *de modo tradendi Ordin.* Maior, & Almai. 4. *dist.* 24. *q.* 1. Durand. *ibi q.* 6. Palac. *ibi q. 7. num.* 16. Angles *florib. 1. part. mat. de Ordine, fol.* 108. Petrus de Soto *lect. 4. de ordine.* Palac. 4. *dist.* 24. *quast.* 2. *fol.* 505. Altisiod. 4. *part. summa, tract.* 8. *quast.* 1. Bellarm. dicens esse verissimam *tomo 2. controuer. lib. 1. de Sacram. ordin. cap. 5.* Nauar. summa Latina *cap. 22. n. 18.*

Secunda sententia negat esse Ordinem propriè, & Sacramentum, gratiámque ac characterem dare. Primò, quia Sacramentum Ordinis ordinatur ad Eucharistiam, secundùm quod actu perficitur, aut scilicet ad præparandum aliquid ad ipsam pertinens, vt inferiores Ordines: vel ad ipsam conficiendum, vt sacerdotium; at Episcopatus, licèt ordinetur ad collationem Ordinum ad ipsam ordinatorum, non tamen ad ipsam Eucharistiam, vt 2

actu perficitur. Secundò, quia si Episcopatus esset Ordo, essent octo Ordines, octóque sacramenta, cùm tamen Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 2. tantùm septem Ordines ponat. Tertiò, quia si Episcopatus esset Ordo, posset quis ordinari Episcopus qui non esset Presbyter, & talis Episcopus, qui non esset Presbyter, posset consecrare Eucharistiam. Probatur primum, quia Ordo superior non exigit ex sacramenti necessitate ordinem inferiorem. Probatur secundum, quia Ordo inferior continetur in superiori, saltem in virtute: posset enim Presbyter fungi officio Diaconi, licèt Diaconus non esset. Quartò, quia si Episcopatus esset Ordo, & sacerdotium perfectum, & consummatum, vt dicunt oppositi, iam aliquis esset Ordo superior, & excellentior sacerdotio, quod omnes negant: cùm enim Ordines sumantur ab habitudine quam habent ad Eucharistiam, & summa circa Eucharistiam sit potestas ipsam conficiendi, primus Ordo est sacerdotalis, nec supra hunc potest alius fingi maior. Fatetur tamen hæc sententia Episcopatum esse Ordinem impropriè secundùm quòd Ordo est officium, quarumdam respectu actionum sacrarum. Sic tenent Syluest. *Ordo* 1. *q.* 1. *dub.* 3. Ferrara 4. *contra gentes, cap.* 76. Tabien. *verbo Episcopus, quæst.* 8. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. *num.* 15. Panorm. *cap. ex literis, de excess. Prælat.* Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 1. *art.* 2. *&* 4. *dist.* 24 *quæst.* 2. *artic.* 3. Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 5. 8. 9. 10. *& in dub.* 5. vocat oppositam sententiam temerariam Ekius *quadam homilia, de Ordinibus.* D. Thom. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *art.* 1. *quæstiunc.* 2. Ledesma 2. 4. *quæst.* 42. *art.* 5. Ricardus 4 *dist.* 24. *art.* 3. *quæst.* 3. *ad* 2. *& art.* 5. *quæst.* 2. Abulens. *cap.* 16. *Matth. quæst.* 74. *& cap.* 29. *Exod. q.* 18. Capreol. 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 1. Deza 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. D. Bonauent. 4. *dist.* 24 2. *part. art.* 2. *quæst.* 3. Viguer. *lib. Institut. cap.* 16. §. 6. *vers. tertio.* D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. § 8. Turrecrem. *cap. cleros, dist.* 21. *num.* 16. *&* 17. Rosella *Ordo* 1. *num.* 4. Supplementum, vt refert Syluester.

3 Sit conclusio: licèt hæc sententia sit probabilis, at prima est probabilior, & tenenda.

4 Vnde ad primum argumentum huius secundæ sententiæ respondetur primò etiam Episcopatum ordinari ad Eucharistiã dum actu perficitur, ordinatur enim ad consecrãdum vasa sacra, sine quibus Eucharistia non potest perfici. Secundò sat esse, quòd ordinetur ad ordinandos sacerdotes, & alios ministros necessarios ad Eucharistiæ celebrationem, imò multo magis ordinatur ad Eucharistiam, quàm reliqui Ordines, sacerdotio dempto; quia sine illorum Ordinum ministerio posset Eucharistia confici, non verò sine ministerio Episcopi, cùm ipse sacerdotes ordinet.

5 Ad secundum respondet Bellarm. *d. cap.* 5. concedendo esse diuersum Ordinem à sacerdotio, diuersúmque characterem imprimere; esse tamen vnum Ordinem non specie, sed genere cum sacerdotio: & sic comprehenditur sub sacerdotio, quando dicuntur esse septem Ordines: sed melius est dicere cum Durando, Angles, & Palud. *suprà*, quòd sicut consecratio panis, & vini constituunt vnum sacramentum, tanquam partes eius integrales heterogeneæ, sic consecratio simpliciis sacerdotis, & summi sacerdotis est vnum sacramentum tanquam perfectum, & imperfectum: Episcopus enim nil aliud est, quàm summus, seu primus sacerdos, & sic non sunt octo Ordines; quia Ordo sacerdotalis, & Episcopalis, est vnus specie differens, quia hic est Ordo sacerdotalis completus, & consummatus; ille verò imperfectus. Vnde optime D. Thom. *suprà*, & Sotus *vbi suprà*, & reliqui Thomistæ aiunt, quòd licèt Diaconatus, quia per se potest esse Diaconus, antequam sit Presbyter, & similiter potest esse Presbyter, quin sit Diaconus, & vnus Ordo non est idem cum altero, & consummatio alterius characterem per se imprimat: at Episcopatus, quia est vnus Ordo cum sacerdotio, illiúsque consummatio, & perfectio, illúdque necessariò præsupponit, non imprimit characterem nouum, sed ipse character sacerdotalis, dum sacerdos in Episcopum consecratur, extenditur ad aliqua munera exequenda, quæ antea nequiuerat, vt in sacerdote idem character ad consecrandum, extenditur postea ad absoluendum: hæc autem extensio est realis per additionem nouæ partis numero distinctæ characteris, quæ vtraque pars constituit perfectum, & integrum characterem perfecti sacerdotij.

Ad tertium respondet Bellarm. *suprà*, negando illa sequi, nec est verum vnum Ordinem non pendere ab alio, nisi in his, quorum vnus non est de essentia alterius, vt in Diaconatu & sacerdotio: at Episcopatus includit in sua essentia sacerdotium, cùm nil aliud sit, quàm sacerdotium consummatum, & perfectum. Similiter non sequitur posse Episcopum, qui non sit Presbyter, consecrare Eucharistiam, quia Episcopatus sine presbyteratu, non est Ordo superior, imò nihil est, sed purum figmentum. 6

Ad quartum respondet idem Bellarm. Ordinem Episcopalem, & characterem Episcopi integrum, & perfectum esse maiorem presbyterali, quia illum includit, & addit alium: & hoc modo comparamus Episcopos cum Presbyteris, cùm dicimus alios superiores, alios inferiores: si tamen comparemus Ordinem, & characterem, quem addit Episcopus ex vltima sua consecratione cum Ordine, & charactere, quem habet ex ordinatione presbyterali; tunc Ordo & character sacerdotalis est maior & dignior intensiuè, quia summa potestas est posse consecrare Eucharistiam; at Episcopalis est maior extensiuè, quia ad plura se extendit. 7

Dubium X.

An Cardinalatus sit Ordo, & in quo ab Episcopatu differat.

TVrrecrem. *lib.* 1. *de Ecclesia, cap.* 80. *num.* 1. censet Cardinalatum esse immediatè à Christo institutum. Sit tamen 1

Prima conclusio. Cardinalatus non est Ordo, nec sacramentum. Conclusio est certa, quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam, sed est nomen officij. Sic Ledesm. 2. 4. *quæst* 42. *artic.* 6. *fol.* 431. Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *artic.* 4. *vers. at verò.* Palacios 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *fol.* 510. 2

Secunda conclusio. Cardinalatus non est iure diuino institutus, sed iure Pontificio. Patet, quia non habetur locus in sacris literis, vbi sit institutus, nec habetur traditio de hoc. Sic Ledesma, Sotus, Palacios *ibi.* 3

Hinc

4 Hinc fit posse Papam extinguere Cardinales; sicut etiam potest extinguere Patriarchas, & Archiepiscopos: quia potest in iure humano dispensare. Sic Palac. *ibi*.

5 Tertia conclusio. Tria sunt Cardinalium officia. Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. Omnes enim Cardinales aut Episcopale, aut presbyterale, aut diaconale officium habent. Secundum est summum Pontificem eligere, vt patet ex decreto Nicolai Secundi in VI. Synodo, & habetur *cap. in nomine Domini, dist.* 23. Tertium est eidem Pontifici perpetuò assistere, eúmque in regenda vniuersa Ecclesia perpetuò adiuuare consilio, & industria. Sic Bellarm. *in controuers. lib.* 1. *de clericis, c.* 16. vbi latè de horum nomine, & antiquitate.

6 Quarta conclusio. Si consideremus potestatem Ordinis, maior est Episcopus Cardinali, Presbytero, vel Diacono. Patet, quia hic nō potest conferre Ordines, nec confirmare, nec vasa sacra consecrare; quæ omnia potest ille: & ideo Papa se vocat Episcopum, non verò Cardinalem; & Episcopum vocat venerabilem fratrem, Diaconos verò, & Presbyteros Cardinales, dilectos filios, vt laicos; sic Bellarm. *ibi*.

7 Quinta conclusio. Si consideremus potestatem iurisdictionis in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam diœcesim, & Cardinalis in suum titulum, vel diaconiam, maior est iurisdictio Episcopi. Ratio, nam maior est ordinariè diœcesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis; ac præterea, Episcopus in suam diœcesim habet amplissimam iurisdictionem ferendi leges, dispensandi, indulgendi, puniendi tamquam ordinarius pastor: at Cardinalis non. Episcopus cùm in suo titulo sit velut parochus Episcopo subiectus, nil potest nisi quantum Episcopus ei permiserit. Sic Bellarmin. *d. cap.* 16.

8 Vltima conclusio. Si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis nō Episcopus, Episcopo non Cardinali. Ratio, nam Episcopi nō Cardinales rarissimè ad Ecclesiæ vniuersalis regimen confluunt, scilicet cùm vocantur ad generale Concilium: at Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, nec vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio agitur, & ob id præcedunt Episcopos. Sic Bellarm. *d. c.* 16. Turrecrem. *lib. de Ecclesia, cap.* 83. *ad* 7.

DVBIVM XI.

Quid distet inter Episcopos, & simplices Sacerdotes inter se, & inter Episcopos, & Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, & Papam.

1 Circa Episcopos, & simplices Sacerdotes conuenit inter Catholicos esse in Ecclesia discrimen, Episcopósque superiores esse Presbyteris, est enim de fide, definitúrque à Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *& can.* 6. *&* 7.

2 Difficultas tamen est, an hæc differentia sit de iure diuino, vel de solo iure humano.

3 Quidam enim Catholici defendunt, Episcopum non habere ex iure diuino aliquam potestatem Ordinis supra simplices Sacerdotes, sed ex iure Pontificio esse hanc differentiam. Et probant ex D. Hieron. *ad Titum* 1. & refertur *c. olim, dist.* 95. vbi apertè est huius sententiæ, vt fatetur Sotus *vbi infrà*, licèt D. Thom. 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad* 1. & Bellarm. *vbi infra*, id conetur explicare. Hanc sententiam vt probabilem desendit Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 6. *n.* 20. licèt *n.* 16. vocet oppositam probabiliorem. Hanc etiam dicunt probabilem Sotus 4. *dist.* 7. *quæst.* 2. & Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 5. licèt hic oppositam veriorem esse dicat, & hanc etiam tenent Armachanus *lib.* 11. *de quæstionibus Armenorum, cap.* 5. *&* 7. Viguer. *lib. institut. cap.* 16. §. 6. *vers.* 5. Sit tamen

4 Prima conclusio. Episcopus iure diuino tum Ordinis potestate, tum etiam iurisdictionis excedit simplices Sacerdotes. Probatur primò de potestate Ordinis, quia Episcopi possunt ministrare confirmationis, & Ordinis Sacramentum, quæ non possunt Sacerdotes inferiores, & si attentarent facere, esset irritum Sacramentum, vt definitur in Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *& can.* 7. Ergo hæc differentia descendit ex iure diuino; quia Ecclesia non potest sic Sacramentorum essentias variare, & potestatem: non enim Ecclesia potest facere, vt consecratio Eucharistiæ facta à Sacerdote quantumcumque prohibito consecrare non teneat. Si ergo de iure diuino possent Sacerdotes omnia facere, quæ Episcopi, non posset Ecclesia facere, vt hæc Sacramenta ministrata à simplici Sacerdote non tenerent, nam hæc pertinent ad Ordinis potestatem, sicut consecrare. Quoad potestatem iurisdictionis probatur: si quilibet parochus tam plenam haberet iurisdictionē in sua parochia, quàm Episcopi, iniuria irrogaretur illi ab Ecclesia, eò quòd non potest excommunicare, concedere indulgentias, punire, dispensare, ferre leges, quæ omnia potest Episcopus in suā diœcesi. Sic tenent latius probantes Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de clericis, cap.* 14. dicens Ecclesiam Catholicam docere hanc distinctionem. Turrecrem. *cap. legimus, dist.* 93. Castro *lib. de hæresibus, verbo Episcopus*. Ledesm. 24. *quæst.* 42. *art.* 4. & dicit oppositam sententiam esse hæreticam, Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 509. dicens pariter oppositum esse hæreticum. Et quidem quoad potestatem Ordinis non est dubium, quin sit de fide Episcopos excedere simplices Sacerdotes, vt expressè probatur ex *d. Concil. Trident. decreto*. Quoad potestatem verò iurisdictionis, quòd Episcopi excedant, non ideo ita expressè determinatum, vt dicam esse de fide: verùm vt omnino certissimum tenendum est.

5 Secunda conclusio. Papa, Episcopus, Archiepiscopus, Primas, non differunt quoad potestatem Ordinis. Conclusio est certa: omnia enim Sacramenta, quæ potest Papa ministrare, potest quicumque Episcopus; templa etiam, altaria, vestes, vasa, Virgines, potest quilibet Episcopus, sicut & Papa consecrare, atque adeò consecrare Episcopos, & ipsum Papam. Quare si electus in Papam Episcopus erat, non denuò consecratur in Papam; quia Papa non est nisi summus Episcopus. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 4. Ledesm. 2. 4. *q.* 42. *art.* 6. *fol.* 431. D. Thom. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *art.* 2. *quæstiunc.* 3. *ad* 3.

6 Tertia conclusio. Hi differunt inter se potestate iurisdictionis, quia scilicet Papa habet iurisdictionē in toto orbe, & eam immediatè à Christo; Episcopi verò, & cæteri in suis diœcesibus, & immediatè à Papa, mediatè verò à Christo: Archiepiscopus verò, qui & Metropolitanus dicitur (idē enim sunt) differt ab Episcopo; quia Episcopus vni diœcesi

cesi præest; Archiepiscopus verò pluribus præest diœcesibus, habetque sub se Episcopos suffraganeos. Patriarcha verò, seu primus, quod idem est (vt habetur *dist.* 99. *cap.* 1. & docet glossa *cap. vrbes, dist.* 80. & Sotus *suprà*) præest Archiepiscopis, & ab his appellatur ad Patriarchas; Patriarchæ verò sunt primi dignitate post ipsum Romanum Pontificem. Sic habetur *d. cap. vrbes*, *& cap.* 1. *dist.* 99. & tenet Sotus *vbi suprà*.

7 Hinc fit omnino aberrasse Altisiod. 4. *p. summæ, tract.* 8. *quæst.* 1. vbi dicit Archiepiscopum distingui potestate Ordinis ab Episcopo, quia habet ex officio Episcopos consecrare.

DVBIVM XII.

Quæ sit materia, & quæ forma singulorum Ordinum, & in quo actu imprimatur character illius Ordinis.

1 NOta quòd materia singulorum Ordinum est illa, per cuius traditionem confertur Ordo, seu character Ordinis, vt definit Concilium Florentinum in decreto Eugenij *de sacram.* forma autem verba posita in Pontificali exprimentia traditionem potestatis in Ordine illo collatam, vt *ibid.* definitur. Restat ergo vt videamus, quæ sit materia cuiuslibet Ordinis, videlicet in quo actu conferatur character illius Ordinis.

2 Et incipiendo, in hoc conueniunt omnes, quòd aliquorum Ordinum vnus est actus; aliquorum verò plures, & vnus alio principalior. In Ordinibus, quorum est tantùm vnus actus, character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad illum actum. In Ordinibus verò, quorum sunt plures actus, character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad principaliorem actum: ille autem actus est principalior, qui immediatiùs ordinatur ad Eucharistiam. Ita tenent omnes Doctores citandi.

3 Hinc fit Ostiario imprimi characterem in traditione clauium Ecclesiæ; lectori in traditione libri prophetiarum; exorcistæ in traditione libri exorcismorum, cum forma verborum singulis correspondente. Sic omnes Doctores citandi, & ita habetur in Pontificali Romano.

4 Et vt simul ponamus formas singulorum Ordinum, quæ habetur in Pontificali Romano, forma gradus Ostiarij est hæc: *Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur*; & mox quilibet tangit claues. Post hæc Archidiaconus ducit eos ad portam Ecclesiæ, & facit illos claudere & aperire, tradit etiam funem campanarum, faciens eos campanas pulsare.

5 Forma lectorum est: *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum his, qui verbum Dei benè ministrauerunt ab initio.*

6 Forma exorcistarum est: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

7 De Acolyto verò (cùm habeat duos actus, scilicet portare cereum ante sacerdotem celebrantem, & ministrare postmodum in Missa Subdiacono danda illi vrceolos cum vino & aqua) dubium est in quo horum actuum imprimatur character; quidam enim dicunt imprimi characterem in traditione candelabri cum candela extincta, & sic formam esse quam tunc dicit Episcopus, vt habetur in Pontificali, quæ est hæc: *Accipite ceroferarium cum cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipatos in nomine Domini.* Et potest probari; quia Acolytus idem est Græce, quod Latinè ceroferarius: ergo signum est hoc esse eius principale munus, & sic in hoc imprimi characterem. Sic tenet Pontificale Romanum, vbi ponit formam huius Ordinis. Idem Ricard. 4. *dist.* 24. *art.* 4. *quæst.* 3. Angel. *Ordo* 1. *num.* 4.

Sed communis, & verior sententia est, imprimi 8
in traditione vrceoli vacui. Ratio, quia hic actus immediatiùs ordinatur ad Eucharistiæ celebrationem, & sic est principalior; licèt denominetur ab alio actu, quia est magis patens & frequentior. Sic tenent Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 3. Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 3. Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 50. D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 6. Ledesm. 2. 4. *q.* 39. *art.* 5. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 1. *fol.* 499. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *num.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 4. Armil. *verbo Ordo, num.* 5. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 4. Rosella *Ordo* 3. *n.* 3. Tabien. *Ordo* 2. *q.* 10. Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 9. *q.* 1.

Vnde (vt benè Sotus *suprà*) forma est, quam dicit Episcopus, cùm dat vrceolum, quæ est hæc, 9
vt habetur in Pontificali: *Accipe vrceolum ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.*

De Subdiaconatu Petrus de Soto *lect.* 5. *de Ordine*, licèt dubius, magis inclinat, quòd imprimatur 10
character in impositione manus. At Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers. primo*, videtur tenere, imprimi in traditione libri epistolarum, quia dicit librum epistolarum esse materiam; & *vers. secundo*, dicit esse formam: *Accipe potestatem legendi epistolas*, &c.

Sed dicendum est, quòd cùm Subdiaconatus 11
habeat duos actus, scilicet legere epistolas, & subministrare Diacono, offert enim ei nomine populi materiam consecrandam, quam Diaconus de manu eius accipiens porrigit sacerdoti, ob idque in ordinatione traditur Subdiacono calix vacuus, cum patena vacua superposita, & hic secundus actus sit principalior, quia propinquior Eucharistiæ, in hoc secũdo actu, scilicet, cùm traditur Subdiacono calix vacuus cum patena vacua superposita, imprimitur character huius Ordinis. Sic habetur in Pontificali Romano, & est expressa determinatio Concilij Florent. *vbi suprà*, & docent Durand. Sotus, Palacios, Ricardus, Palud. D. Anton. Armill. Syluest. Rosella *suprà*. Ang. *num.* 7. & 8. Tabien. *q.* 9. Victoria *de sacram. Ordin. n.* 229. Barthol. à Ledesm. *d. dub.* 50. *& dub.* 3. Angles *floribus* 1. *p. de Ordine, fol.* 506.

Maior autem difficultas est, quæ sit forma Sub- 12
diaconatus: nam ea priùs hic posita, scilicet, quam dicit Episcopus, cùm tradit Subdiaconis librum epistolarum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipite librum epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti*; non potest esse forma, cùm illo actu non consistat sacramentum: imò sacramentum iam est consummatum, & impressus character in acceptione calicis vacui cum patena, quæ procedit: quando autem Episcopus tradit calicem vacuum Subdiaconis, non videtur dicere verba, quæ impor

importent formam, sed comminationem quamdam: ob idque Caier. *tom. 1. opusc. tract. 11.* de modo tradendi Ordines, dicit in Subdiaconatu in nullo Pontificali exprimi illius formam, & inde subinfert, non esse Sacramentum, quod *supra* nos reprobauimus.

13 Sed dicendum est esse formam illa verba, quæ ponuntur in Pontificali, quæ dicit Episcopus Subdiaconis post tactum calicis vacui, &c. quæ sunt hæc, *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, quòd Deo placere possitis.* Perinde enim est ac dicere: Trado vobis potestatem ministrandi in tali ministerio. Sic præcedenti longo studio tenuerunt docti recentiores, & videtur tenere Palacios *4. dist. 24. q. 1. fol. 490.* vbi hæc dicit: Subdiacono confertur Ordo per calicis traditionem, quam exprimit Episcopus sub certa verborum forma.

14 De Diaconatu Durand. *suprà* dicit imprimi characterem in impositione manuum super Diaconum, dicente Episcopo hæc verba, quæ habentur in Pontificali, *Accipe Spiritum sanctum ad robur & resistendum diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini*, & probat, quia non est vsus vniuersalis Ecclesiæ tradere librum Diacono: imò ait in Ecclesia Aniciensi, cuius ipse fuit Pontifex, non fuisse in more tradere Diacono librum. In eamdem sententiam inclinat, licèt dubius, Petrus Sotus *suprà*.

15 Sed dicendum est characterem imprimi in traditione libri Euangeliorũ, licèt hic sit actus secundarius, & minus principalis Diaconi: nam actus principalis Diaconi, qui est porrigere calicem, & patenam cum hostia, & vino Sacerdoti, non potuit traditione alicuius materiæ explicari; quia cùm Presbytero calix cum vino, & patena cum hostia tradatur, Subdiacono verò eadem vasa vacua, modus non restabat medius, quo posset tradi Diacono; quam ob causam propter Euangeliorum dignitatem per eorum libri traditionem suscipitur Diaconatus: sic definitur in Concilio Florent. *suprà*, sic etiam tenent Sotus, Angles, Syluest. D. Anton. *suprà*. Palud. *suprà num. 18.* Angel. *suprà num. 7. & 8.* Tabien. *suprà quæst. 8.* Ricard. *suprà*. Barthol. à Ledesm. & Palacios *vtroque loco citato*. Victoria *suprà*, D. Thom. *suprà in solut. ad 5.*

16 Vnde forma erit, quam profert Episcopus dum tradit librum Euangeliorum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini.*

17 De sacerdotio concordant omnes Doctores citati imprimi characterem saltem quoad potestatem consecrandi per traditionem calicis cum vino & aqua, cum patena superposita cum hostia, dicente Episcopo verba formæ, quæ sic habentur in Pontificali: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missásque celebrare, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini*, aliàs esset falsa forma, & sic expressè definitur in Cõcilio Florentino *suprà*, & habetur in Pontificali: at si tantùm esset altera species, vt vinum, vel hostia valeret, vt bene probat Henriq. *lib. 10. de Ordine, cap. 6. num. 1.*

18 At magnum dubium est, an tunc etiam conferatur potestas absoluendi à peccatis, vel hæc conferatur quando postea Episcopus imponens manus super Sacerdotem, dicit illi, vt habetur in Pontificali, hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.*

Duplex est sententia.

Prima ait, vtramque potestatem dari, quando tangit ordinandus materiam, & Episcopus dicit: *Accipe potestatem offerre.* Vnde cùm postea Episcopus dicit, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. nulla traditur noua potestas, sed explicatur illa, quæ priùs collata fuerat; quia simul non poterat vtraque potestas decenter explicari. Quare impositio manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. non sunt de essentia, sed tantùm de præcepto, & sic si omittantur, sunt repetenda. Sic tenent Sotus *4. dist. 24. q. 1. art. 4.* Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub. 4.* Angel. *ordo 1. n. 6. & 7.* Syluest. *ordo 2. q. 4. dicto 3.* & probatur, quia aliàs si moreretur Episcopus ante impositionem manuum, & non esset alius, qui suppleret, non posset ille absoluere, quod videtur falsum, quia potestas Ordinis ad absoluendum annexa est charactéri sacerdotali: & è contra, si prius Episcopus imponeret manus, & diceret illam formam, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quàm priorem, posset ille absoluere, non tamen consecrare, quod est absurdum. 19

Secunda sententia probabilior est, quòd per priorem formam datur potestas consecrandi, per posteriorem verò potestas absoluendi, & sic sunt duæ formæ partiales, & duæ etiam materiæ partiales; prioris enim formæ materia est traditio calicis, &c. posterioris verò manus impositio. Probatur, quia verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, posterioris formæ, &c. significant tunc dari potestatem: ergo ne sint falsa, tunc debet dari. Secundò omnium consensu Christus diuisit has duas potestates, vnam dedit in cœna, dicens, *hoc facite in meam commemorationem*; alteram post resurrectionem, dicens, *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Cur ergo non possit, imò & non debeat Ecclesia diuidere, & dare vnam post aliam? Nec obstant adducta in contrarium, concedo enim illum non posse absoluere, quia non habet characterem sacerdotalem omnino perfectum, sed tantùm quoad potestatem consecrandi: character autem sacerdotalis integer, & omnino perfectus, vtramque potestatem includit; secus quando non est integer, & perfectus. Quòd autem secũdò infertur, quòd si prius imponeret Episcopus manus, & c. posset ille absoluere: nego sequi, quia potestas absoluendi essentialiter supponit potestatem consecrandi, prius enim est potestas in corpus Christi verum, quàm in mysticum, quod est Ecclesia. Hanc tenet Bellarmin. dicens oppositam non esse probabilem, *in controuers. lib. 1. de sacram. ordinis, cap. 9. §. tertiò nota.* Armil. *verbo ordo. num. 5.* Tabien. *ordo 2. quæst. 7.* Panorm. *cap. fin. de sacram. non iteran. num 2.* Rosel. *ordo 2. num. 3.* Palud. *4. dist. 24. quæst. 6. num. 16.* Capreol. *4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. ad 2. & 1.* Scoti Deza *dist. 19. quæst. 1. art. 4. ad 1. & 2.* Scoti Aragon. *2. 2. quæst. 1. art. 10. fol. 62. pag. 1. & sequenti.* Scotus *4. dist. 24. q. 1. art. 3.* Eamdem tenet Petrus Sotus *lect. 2. de ordin.* Henriquez *suprà num. 2.* & multi recentiores docti. 20

Nota, quòd non datur postea nouus character, sed idem extenditur ad alium effectum, sicut *suprà* diximus, characterem sacerdotalem extendi, quando Sacerdos consecratur Episcopus. Sic Capreol. & Deza *ibidem*. 21

22 De Episcopatu aliqui dicunt characterem imprimi in vnctione capitis ex chrismate. Sed hoc non est verum, vt patet ex *cap. vnico, de sacra vnctione*, vbi habetur, quòd si hoc omittatur, non iteretur, sed suppleatur. Vnde dicendum est characterem imprimi, quando consecratur, & assistentes Episcopi manus imponunt super caput consecrandi in Episcopum, dicúntque, vt habetur in Pontificali, *Accipe Spiritum sanctum*, & sic colligitur ex *cap. Episcopus, dist.* 23. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 4. *fine*. Angel. *Ordo. num.* 7. *fin.* Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 13. Armil. *verbo Ordo, num.* 11.

23 Nota ex glossa *d. cap. Episcopus*, quòd licèt iuxta illud *cap. Episcopus*, sit etiam ponendus liber consecrationis super caput Episcopi, at hoc non est de substantia consecrationis; sed de hoc latius *infrà*, vbi de essentia huius consecrationis.

Dubium XIII.

An si in celebratione Ordinum aliquid omittatur, sit supplendum.

1 Sit prima conclusio. Si id, quod omittitur, sit de substantia Ordinis, vel sit dubium an sit de substantia, totum sacramentum est iterandum, vt si omittatur pars formæ, &c. Ratio, quia sacramentum est nullum, vel quando dubitatur, est dubium, an sit nullum. Et non dicitur iterari quod dubitatur, aut scitur non esse factum, *cap. solemnitates, de consecrat. dist.* 1. Sic Armil. *verb. Ordo, num.* 8. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 4. Angel. *Ordo* 1. *num.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 5. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 10. Rosel. *Ordo* 2. *n.* 7.

2 Hoc tamen est intelligendum, quando sacramentum non habet duas ceremonias distinctas, & essentiales, quarum vna non pendet ab altera, vt in sacerdotio manus impositio à traditione calicis, & patenæ; tunc enim licèt vtraque ceremonia essentialis sit, si omittatur manus impositio, non est altera iteranda, sed hæc supplenda, vt dixi *suprà dub.* 3.

3 Secunda conclusio. Si id, quòd omissum est, sit certum non esse de essentia, tunc non est iterandum sacramentum, sed suppleri debet, quod omissum est. Sic iidem, & Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 4. *vers. hinc fit*, & patet ex *cap. presbyter, de sacram. non iteran.* & *ibi* docent Innocent. & Panorm.

4 Nota tamen non debere ministrare in ordine illo suscepto antequam suppleatur id, quod omissum est. Sic Armil. *verbo irregularitas, num.* 67. Syluest. *verb. irregularitas, quæst.* 12. Angel. *verb. irregularitas, num.* 39. Tabiena *irregularitas* 4. §. 3. Sotus *suprà*. Imò Sotus, Syluest. Angel. *ibi* dicunt peccare mortaliter ministrando in Ordine suscepto antequam solemnitas omissa suppleatur. Quod benè limitat Sotus, quando res omissa est præcipua, vt manus impositio, vnctio: secus si sit quid minimum, vt si canonem cum Episcopo non legit sacerdos; tunc enim ait Sotus, peccat, sed non oportet supplere, concordant Panorm. *d. cap. presbyter, num.* 2. & Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. vbi dicunt non oportere supplere orationes, quæ non sunt de essentia, nec solemnitate.

5 Aduerte tamen, quòd hic ministrans in ordine antequam ceremonia omissa suppleatur, licèt peccet, non tamen est irregularis; quia tantùm est irregularis ministrans in Ordine, quem non habet: hic autem verè habet Ordinem. Sic Sylu. Tabien. Angel. Armil. *verbo irregularitas, locis citatis*, & Sotus *suprà*.

Secundò nota debere suppleri ab eodem, qui ordinauit, si est possibile, cùm pertineat ad eiusdem sacramenti, quod ministrauit, perfectionem: si verò id fieri non potest, debet suppleri ab alio. Sic Armil. *verb. Ordo, num.* 8. & 10. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1 *num.* 14. D. Anton. *suprà*. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 10. Rosella *Ordo* 2. *num.* 8. Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 10. *n.* 2. Innocent. *d. cap. presbyter. num.* 3. 6

Tertiò nota, quòd talis suppletio non potest fieri quouis tempore; sed tantùm illo tempore, quo Ordines possunt celebrari, vt expressè definitur *d. cap. presbyter*, & docet *ibi* glossa, & Panorm. & Innocent. *num.* 1. Armil. *d. num.* 10. D. Anton. *suprà*. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1. *num.* 14. Henriquez *ibi*. 7

Nota quartò, quòd si suppleretur aliquis actus, debent iterari orationes illi actui annexæ. Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 10. Innocent. *suprà n.* 2. Vnde si facta est inunctio, & non dicta oratio, vel è contra, est vtrumque repetendum; quia non sunt actus diuisi, cùm in oratione fiat mentio de vtroque, sed se habent sicut materia, & forma. Sic Innocent. *ibi num.* 3. Panorm. *num.* 2. Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 5. D. Anton. *suprà*. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 12. Rosella *Ordo* 2. *n.* 8. 8

Tandem nota, quòd si altera manus inuncta est, & dicta oratio non debet iterari, sed debet inungi alia manus cum oratione, & vbi in ea dicitur *manus* in plurali, debet dici *manum* in singulari. Sic Panorm. *suprà n.* 2. Innocent. *num.* 3. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 10. Rosella *Ordo* 2. *num.* 8. D. Anton. *vbi suprà*. Si verò pars orationis est omissa, est tota iteranda, vt bene Sylu. Tabien. Panorm. *ibi*. 9

Dubium XIV.

An character vnius Ordinis necessariò supponat characterem alterius Ordinis.

An character Ordinis necessariò supponat characterem Baptismi, & Confirmationis, dicitur in materia *de Baptismo*, & *Confirmatione*. Nũc verò dubitatur, an necessariò character vnius Ordinis supponat characterem alterius Ordinis præcedentis, ita vt si, v.g. conferatur sacerdotium ei, qui non est Diaconus, teneat sacerdotium, &c. 1

Hac in re apud omnes constat characterem vnius Ordinis, non necessariò necessitate sacramenti præsupponere characterem alterius; & sic, si quis ordinetur sacerdos, cùm tamen non sit Diaconus, valebit Ordo sacerdotij: at præsupponere illum necessitate præcepti, ita vt peccet mortaliter, qui per saltum promouetur, recipiendo scilicet, prius Ordinem superiorem, quàm inferiorem. Patet vtrumque ex *cap. vnico, de cleric. per saltum promoto*; vbi non iubetur iterum ordinari, qui per saltum promotus est, sed grauiter punitur, & sic tenent omnes Doctores citandi. 2

Hinc fit, quòd sacerdos licèt alios Ordines non susceperit, potest omnium Ordinum functiones exercere validè; quia in eo in virtute continentur. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 4. *finc.* 3

Sed quo ordine sunt conferendi Ordines. Aliqui dicunt, quòd hoc ordine sunt conferendi, 4

scilicet

scilicet prima consura, exorcistatus, Lectoratus, Ostiariatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, sacerdotium. Sic Syluest. *Ordo 2. quaest. 7.* Tabien. *Ordo 2. quaest. 2. fine.*

5 Sed dicendum est hoc ordine esse conferendos. Primò debet conferri prima tonsura, deinde Ostiariatus, mox lectoratus, mox exorcistatus, mox Acolytatus, mox Subdiaconatus, mox Diaconatus, mox sacerdotium. Sic habetur expresse *in Pontificali Romano, & cap. 1. distinct. 77.* quod est desumptum ex *epist. vnica* Caij Papae Foelici Episcopo, & licèt *ibi* non fiat mentio primae tonsurae, seu Psalmistatus (Iurisperiti enim primam tonsuram sic vocant, vt dixi *suprà dub. 7.*) imò dicatur *in illo capite* 1. primum Ordinem esse Ostiariatus: at bene explicat *ibi* glossa esse primum inter Ordines minores, & sic conciliantur alij textus, scilicet *cap. cùm contingat, de etat. & qualit. cap. si officia, dist. 59. cap. cleros, dist. 21. cap. seriatim, dist. 32.* in quibus psalmistatus, seu lectorum officium, seu prima tonsura ponitur in primo loco. Sic etiam tenent Angel. *Ordo 6. initio*, glossa *d. cap. 1.* & vsus Ecclesiae sic habet.

6 Maior autem difficultas est de charactere Episcopali, an requirat ex necessitate sacramenti characterem sacerdotalem: ita vt si non sacerdos consecretur Episcopus, non teneret consecratio.

7 Quidam enim affirmant non requirere, & sic tenere consecrationem, quia Episcopalis potestas indelebilis est, & ab aliis officiis distincta. Sic Ioan. Andreas, & alij (vt refert Couarr. *infrà*) *cap. 1. de cler. per saltum promoto.* Iacobat. *de concilijs, lib. 10. art. 7.* & est communis opinio, teste Panorm. *cap. 1. de cler. per saltum promoto*, imò Couarr. *lib. 1. var. cap. 10. num. 16.* hanc refert, & non ab ea abhorret, sed videtur eam vt probabilem relinquere, & dicit omnes, qui dicunt Episcopatum esse sacramentum, debere eam affirmare: ait tamen, quòd talis Episcopus posset confirmare validè, non tamen validè conferre Ordinem sacerdotij; quia non potest dare potestatem in verum Christi corpus, qui eam non habet.

8 Caeterùm omnino tenendum est contrarium, & sic consecratio illa nil valebit, cùm enim Episcopatus nil aliud sit, quàm sacerdotium perfectum, & consummatum, necessitate sacramẽti illud praesupponit. Sic D. Bonauent. *4. distinct. 24. 2. part. art. 2. quaest. 3. & distinct. 25. in expositione literae*, Durandus *4. distinct. 24. quaest. 6.* Bartholà Ledesma *de sacram. Ordin. dub. 8. fine.* Palacios *4. dist. 24. quaest. 2. fol. 510.* Sotus *4. dist. 24. quaest. 2. art. 3. vers. sunt qui huius.* Ricard. *4. dist. 24. art. 5. quaest. 2.* Rainerius *tit. de forma conferendi, vers. quid si clericus*, Pisana *verb. ordinatus, 2. in principio*, & *ibi* supplementum, Maiolus *de irregular. lib. 4. cap. 12. num. 3.* Salzedo *super pract. crimin.* Bernard Diaz *cap. 24. §. ordines.* Tabien. *Ordo 5. §. 1.* Syluest. *Ordo 2. quaest. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 14. cap. 16. §. 17.* Petrus de Soto *lect. 4. de ordine.* Capreol. *4. dist. 25. quaest. 1. art. 3. ad 1.* Aureoli, Palud. *4. distinct. 24. quaest. 7. num. 16.* Viguer. *lib. instit. cap. 16. §. 6. vers. 8.* Bellarm. *in controu. lib. vnico, de sacram. Ordin. cap. 5.* Glossa *cap. 1. de cler. per saltum promoto, & cap. ex literis, de excessib. Praelat.* & *ibi* Panorm. & hoc etiam necessariò dicendum est, iuxta sententiam D. Thomae *suprà dub. 9.* relatam, quòd scilicet character Episcopalis non est diuersus à sacerdotali, sed est idem magis extensus, & haec etiam est communis sententia.

9 Nota primò, quòd si sacerdos quocumque alio Ordine deficiente consecretur Episcopus, valebit consecratio, & omnes Ordines conferre posset, dempto eo, quem non habet. *cap. gratia 1. quaest. 1.* Sic Salzedo, Syluest. Tabien. D. Anton. *ibi.* Non tamen debet exequi officium suum ante susceptionem Ordinis praetermissi, nec, secundùm Hostiens. ante habet exequutionem, etiam quoad Ordines, quos suscepit. Sic Syluest. Tabien. D. Anton. *ibi.*

Secundò nota, quòd Papatus etiam includit intrinsecè & essentialiter Episcopatũ, quia Papa nil aliud est, quàm summus Episcopus: sic Bellar. *d. c. 5.* 10

11 Tertiò nota, quòd quando antiquitus Subdiaconatus non numerabatur inter sacros Ordines, scilicet ante Beatum Gregorium *in cap. nullum. distinct. 28.* nullus Subdiaconus poterat ad Episcopatum promoueri absque Papae dispensatione. *cap. nullus Episcopus, dist. 60.* at cùm iam numeretur inter sacros Ordines, potest Subdiaconus in Episcopum promoueri: non autem qui Subdiaconus non est, vt patet ex *cap. à multis, de etate, & qualit.* quod innouatum est in Trident. *sess. 22. cap. 2. de reform.* imò additur, quòd antea saltem sex mensium spatio debet esse in sacro Ordine constitutus. Sic Bellarm. *d. lib. vnico, de sacram. Ordinis, cap. 7. §. olim tamen.* Salzedo *d. cap. 24. §. dicitur etiam*, vbi addit, quòd cùm Trident. *d. cap. 2.* generaliter dicat, quòd nullus assumatur ad Ecclesiam Cathedralem, nisi habeat sacrum Ordinem, idem videtur dicendum in Archiepiscopis, Patriarchis, & Primatibus.

Dubium XV.

Quae requirat essentialiter consecratio Episcopalis, & quae tantùm ex praecepto.

1 Nota, quòd in Episcopi consecratione adhibentur, & sunt consideranda tria, quae ibi inueniuntur, scilicet, quaedam spectantia ad ceremonias, quae iuxta ritum Pontificalis Romani fiunt in Episcopi consecratione. Quaedam spectant ad tempus, in quo fieri debeat consecratio, & locum in quo facienda est. Quaedam verò spectantia ad ministrum huius consecrationis. Haec ergo videnda sunt priùs, & deinde examinabimus, quae sint de essentia.

2 Prima conclusio. Quod attinet ad ceremonias adhibendas in Episcopi consecratione, sunt omnes illae, quae habentur in Pontificali Romano: sed quae praecipuè veniunt considerandae, & de quibus potest esse dubium, an sint de essentia, sunt tres, scilicet Missa, id est, vt fiat consecratio ab Episcopo celebrante Missam, adeò vt non possit vnus Episcopus celebrare Missam, & alios facere consecrationem, sed vnus, & idem Episcopus debet vtrumque facere; oppositum enim est contra vsum Ecclesiae, vt bene glossa *cap. quòd sicut, de elect. vers. diuidatur.* Secunda ceremonia est vnctio Episcopi consecrandi in capite, & in manibus, vt patet ex Pontificali. Tertia est, impositio manuum, & libri Euangeliorum super caput Episcopi consecrandi, vt patet etiam ex Pontificali, nam de reliquis ceremoniis, quae adhibentur ad tradendum baculum, annulum, mitram, & alia ornamenta Episcopalia, non potest esse dubium, an sint de essentia; in reliquis enim ordinibus constat non esse de essentia, sed tantùm de praecepto, & sic in consecra-

tione Episcopi clarum est non esse de essentia.

3 De his ergo tribus ceremoniis dubium est, an sint de essentia? Et in primis, quòd Missa sit de essentia, videntur teneri dicere, qui asserunt esse de essentia Ordinum sacrorum, quos retuli *supra dub.* 4. De vnctione verò, & impositione manuum,& libri Euangeliorum super caput Episcopi consecrandi, quòd sint de essentia tenet Hostiens.quem refert, ac sequitur Syluest. *consecratio, num.* 1. Sit tamen

4 Secunda conclusio. Missa non est de essentia consecrationis, sed tantùm de necessitate præcepti. Probatur rationibus, quibus *d. dub.* 4. probaui non esse de necessitate, & essentia Ordinum sacrorum. Sic tenent Abulens. *cap.* 19. *Exod. quæst.* 18. Glossa *cap. quòd sicut, de electionibus, vers. diuidatur, & cap. ordinationes, el* 1. *distinct.* 75. *vers. tertia*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *n.* 10.

5 Hinc fit, quòd si vnus Episcopus consecret, & alius celebret Missam, tenebit factum, licèt peccet; quia Missa non est de essentia talis consecrationis. Sic glos. *d. vers. diuidatur.*

6 Tertia conclusio. Vnctio chrismate capitis, & manuum, non est de essentia consecrationis Episcopi, sed tantùm de præcepto. Probatur, quia (vt *suprà dub.* 12. diximus ex Syluestro, & aliis) character Episcopalis imprimitur in impositione manuum; ergo tunc est perfecta essentialiter consecratio Episcopi: at multo pòst fit vnctio, vt patet ex Pontificali; ergo. Secundò, quia in reliquis ordinibus vnctio non est de essentia. Sic tenet glossa *cap. ordinationes, el* 1. *distinct.* 75. *versic. tertia.*

7 Quarta conclusio. Impositio manuum super caput Episcopi cum illis verbis, quæ tunc dicunt Episcopi consecrantes, scilicet, *Accipe Spiritum sanctum*, sunt de essentia; & sic illa verba sunt forma, & impositio manuum est materia. Patet, quia, vt *supra dub.* 12. diximus, in illo actu imprimitur character, &, vt *ibi* diximus, actus ille, in quo imprimitur character, est materia, & verba, quæ tunc proferuntur, est forma, & sic tenentur dicere Doctores *ibi* citati, affirmantes tunc imprimi characterem. Et quòd sit de essentia, tenent Hostiens. & Syluest. citati. Non tamen est de essentia, sed de præcepto, vt imponatur liber Euangeliorum super caput Episcopi. Sic glossa *cap. Episcopus, dist.* 23.

8 Quinta conclusio. Quod attinet ad locum in quo debet fieri consecratio, si Episcopus est consecrandus, debet fieri in Ecclesia, quam elegerit Metropolitanus, ad quem pertinet consecratio, *cap. fin. distinct.* 55. nisi aliud legitima consuetudo obtinuerit: & si in alia Ecclesia fuerit consecratus, debet intra tres menses se præsentare Metropolitano suo, *cap. cùm longè, distinct.* 63. Papa verò in sua Ecclesia consecrandus est, si fieri potest, aliàs in quacumque, etiam extra vrbem, *cap. in nomine Domini, distinct.* 23. Primas verò, seu Patriarcha, & Archiepiscopus in sua Ecclesia consecrandi sunt, nisi aliud inducat necessitas. *cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin. & cap. pudenda* 24. *quæst.* 1. vel nisi aliud habeat consuetudo probata. Sic Syluest. alios referens, *consecratio* 1. *q.* 2. Tabien. *Ordo* 5. *num.* 1. Angel. *verbo consecratio Episcoporum, num.* 6. Rosell. *verb. confirmatio electorum, num.* 17. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 17.

Nota, quòd licèt hoc sit de iure: at iuxta decretum Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de reform.* potest fieri consecratio in Ecclesia consecrandi, vel saltem in prouincia, vel in curia Romana. Sic explicat hoc decretum Trident. quidam doctus Magister in quibusdam annotationibus, quas habuit Salmanticæ super Concilium Trident. 9

Secundò nota certum esse locum non esse de essentia huius consecrationis, quia non est de essentia aliorum sacramentorum, nec ordinum. 10

Sexta conclusio. Quod attinet ad tempus, in quo debet fieri consecratio Episcopi, Salzedo *super pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 26. § *Episcoporum*, dicit posse fieri in Dominicis & festis diebus, sed fallitur. Vnde dicendum est debere fieri in die Dominica, & hora tertia, id est, *a las nueve*, existentibus tam consecrantibus, quàm consecrato ieiuniis, patet ex *cap. ordinationes, el* 1. quod est Anacleti Papæ *distinct.* 75. & *cap. quod die, eadem dist.* & *ibi* redditur huius ratio; quia die Dominica, & hora tertia electi sunt Barnabas, & Paulus Apostoli; & eadem die, & hora venit Spiritus sanctus super Apostolos, quibus Episcopi succedunt; & quia eadem die Christus surrexit, aliisque multis mysteriis dies Dominica condecorata est, ieiunium verò in reuerentiam huius sacramenti celebratur. Sic etiam habetur in Pontificali Romano, vbi de Episcopi consecratione; & additur non posse aliis diebus festiuis celebrari citra Papæ dispensationem. Sic etiam tenent Syluest. *consecratio* 1. *quæst.* 3. Armil. *verbo consecratio Prælatorum, num.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Tabien. *verbo confirmatio in communi, quæst.* 12. Glossa *cap. quod à Patribus, vers. Sabbati, dist.* 75. *& in principio illius distinct.* Turrecrem. *cap. ordinationes, el* 1. *dist.* 75. *num.* 6. Angelus *verb. consecratio Episcoporum, num.* 3. Rosel. *verbo confirmatio electorum, num.* 14. Gregor. Lop. *l.* 18. *tit.* 5. *part.* 1. *vers. consecrarement.* 11

Non tamen est de essentia tempus, nec hora, vt patet; quia nec in aliis ordinibus est hoc de essentia. Sic Turrecr. *d. cap. ordinationes, n.* 2. 12

Nota primò, quòd tenetur Episcopus, vel quicumque alius Ecclesiæ Cathedrali, seu superiori quocumque nomine, ac titulo præfectus, etiamsi sit Cardinalis, intra tres menses consecrari, vt patet ex Concilio Chalcedonensi *cap.* 25. & habetur *cap. quoniam, distinct.* 75. *cap. quoniam, dist.* 100. & in Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de reformat. & sess.* 7. *cap.* 9. *de reformat.* quòd illa *sess.* 23. *cap.* 2. decernit, quòd si intra tres menses non consecretur, teneatur ad fructuum perceptorum restitutionem, & si intra totidem menses id postea facere neglexerit, Ecclesiis sit ipso iure priuatus, & *sess.* 7. *d. cap.* 9. decernit, vt prorogationes vltra sex menses concessæ, nulli suffragentur, id est, vt explicat quidam Doctor Salmantinus, quòd ad differendum vltra sex menses non prosit Episcopo vlla Papæ dispensatio, nisi Papa expressam illius capitis mentionem, & dispensationem fecerit, argumento *cap.* 1. cum *ibi* notatis, *de constit.* Hi autem tres menses, intra quos Episcopus consecrandus est, non sunt computandi à die electionis, sed à die confirmationis. Ratio, quia ante confirmationem consecrari non potuit, & ideo tempus illud computari non debet: vt patet ex *cap. quia diuersitatem, de concess. prabend.* vbi habetur tẽpus suspensionis, in quo quis eligere non potest, 13

non

non esse computandum in semestri iure præfixo ad eligendum, vel conferendum beneficium, quia eo tempore eligere non potest. Sic tenent Turrecrem. *cap. quoniam, distinct.* 100. *num.* 2. & *ibi* Hugo, Tabien. *verb. confirmatio in communi, quæst.* 9. Angel. *verbo consecratio Episcoporum, initio.* Rosella *verbo confirmatio electorum, num.* 11. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Syluest. *consecratio.* 1. *quæst.* 3. vbi bene addit cum Rainerio, quòd si negligens fuit ad petendam confirmationem, tunc computandi erunt illi tres menses ab electione; quia tempus illud suspensionis computatur negligenti petere absolutionem, vt bene. glossa *d. cap. quia diuersitatem*; intelliguntur autem illi tres menses, nisi necessitas cogat amplius differre, vt patet ex *cap. quoniam*; *distinct.* 70. & *cap. quoniam, distinct.* 100. & tenent Syluest. Tabiena, Rosel. D. Anton. Angel. citati, & Turrecrem. *cap. quoniam, distinct.* 100. & glossa *cap. quoniam, distinct.* 75. & ponit exemplum Turrecrem. vt propter morbum Episcopi consecrandi, vel si impediatur ab hoste, & multæ aliæ causæ (inquit) possunt accidere, quæ impediant; imò, dicunt *ibi* Turrecrem. & glossa, posse contingere causam iustam, vt confirmatus Episcopus nunquam consecretur; vt si inculpabiliter ita vitietur corpore, vt postea non debeat ordinari, hic enim nunquam consecrabitur; sed dicit Turrecrem. quòd administrabit ea, quæ sunt iurisdictionis, & supplebuntur quæ sunt Ordinis per alium Episcopum, vt *cap. Pontifices,* 7. *quæst.* 1.

14 Secundò nota, quòd licèt si Ordines sacri debeant die Dominica celebrari, requiratur continuatio ieiunij Sabbati, cum die Dominica, vt habetur *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. & dicemus *infra*; at non requiritur hoc in consecratione Episcopi die Dominica facienda, sed sat est illa die esse ieiunos consecrantem, & consecratum. Ratio, quia Ordines sacri conferendi sunt de iure in die Sabbati existentibus ordinante, & ordinandis ieiunis: vnde quando debent in die Dominica celebrari, vt censeatur quasi dies Sabbati continuatio, debet continuari omnino ieiunium diei Sabbati in die Dominica; at cùm iure statutum sit, vt Episcopi consecratio fiat die Dominica, sat est illa die ieiunium seruari: sic Turrecrem. *d. cap. quod à Patribus, num.* 6. & *ibi* glossa *vers. Sabbati*, & *ibi* Hugo, D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Tabien. *consecratio* 1. *num.* 1. Syluest. *consecratio* 1. *quæst.* 4.

15 Tertiò nota, quòd licèt duo Ordines sacri non possint eadem die conferri, nec duabus immediatis, vt dicemus *infrà*; at potest quis Sabbato ordinati sacerdos, & die sequenti Episcopus, quia id non reperitur prohibitum, sicut prohibetur in aliis ordinibus. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 6. *dicto* 1. Innocent. *cap. literas, de tempor. ordinat.* Angel. *Ordo* 6. *num.* 2. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 8. & 16. Glossa *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. *verf. Sabbati*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *ibi num.* 2. & addunt bene glossa, & Turrecrem. non oportere tunc continuari ieiunium Sabbati cum die Dominica: imò addunt glossa & Hugo *ibi* bene contra D. Anton. *d.* §. 8. & Innoc. *d. cap. literas*, quòd si ex dispensatione, vel aliàs liceret die Dominica consecrari sacerdotem, non est alicubi vetitum eadem die consecrari Episcopum.

16 Septima conclusio. Quod attinet ad ministrum consecrationis Episcopi, ea necessariò facienda est, saltem necessitate præcepti à tribus Episcopis. Patet ex pluribus capitibus iuris, *cap. ordinationes, ol* 1. *distinct.* 75. & *cap. comprouinciales, cap. Episcopi, cap. ordinationes, distinct.* 64. *cap. porrò, distinct.* 66. quæ omnia capita ex Conciliis, vel Pontificibus desumpta sunt; & tenent omnes Doctores mox citandi, tantum enim vertunt in dubium, an hoc sit de essentia. Nec obstat *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* vbi dicitur, quòd Metropolitanus sine tribus Episcopis non consecret, vbi videntur requiri quatuor Episcopi, quia bene glossa *ibi verf. sine tribus*, dicit intelligi inclusiuè, id est, *que con el sean tres*, & ita in iure nouo Gregoriano extat hic textus, sine tribus, vel duobus.

Et nota, quòd vnus Episcopus principaliter totam consecrationem perficit, & alij sunt quasi coadiutores, secundùm Hostien. & Goffred. quos refert Syluest. *consecratio* 1. *num.* 1. & hoc dicit esse melius, vel secundùm Hugo. & Rainer. quos refert etiam Syluest. *ibi*, sunt tres actiones, & vna passio, sicut cùm tres portant lapidem, & notat bene Syluest. quòd essentialia consecrationis necessariò facienda sunt ab eodem ministro: si enim vnus imponat manum, & alius dicat verba, nil agitur, vt patet etiam in aliis sacramentis. 17

Octaua conclusio. Minister, qui habet iurisdictionem consecrandi, est, si sit Papa electus, ipsum consecrant Cardinales Episcopi. *cap. in nomine Domini, distinct.* 23. Ex consuetudine tamen (vt fertur) ipsum consecrat Episcopus Hostiensis; vel, vt dicit Syluester *vbi infrà*, quem ipse Papa vult: cùm enim statim, ac electus est, habeat iurisdictionem plenam Papalem, potest hanc iurisdictionem ipsum consecrandi cui maluerit Episcopo concedere. Sic Syluest. *consecratio* 1. *quæst.* 1. Primates verò, seu Patriarchæ, & Metropolitanos consecrant tres Episcopi eorum suffraganei, omnibus aliis eorum suffraganeis personaliter aduenientibus, nisi essent necessitate impediti; quo casu per literas debent consentire. *cap. quia, dist.* 64. *cap. porrò, & cap. Archiepiscopus, distinct.* 66. *cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordinat.* & si est Archiepiscopus, qui est consecrandus, debet esse cum Primatis, seu Patriarchæ, cui subest, consensu. *cap. placet, distinct.* 65. ita quòd sine eo non recipit exequutionem consecratus. Sic Syluest. *ibi.* Innocent. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* Armil. *verb. consecratio Prælatorum, num.* 2. Angelus *verbo consecratio Episcoporum, num.* 1. 2. & 5. Rosella *verbo confirmatio electorum, num.* 12. 13. & 16. Tabiena *verbo confirmatio in communi, quæst.* 10. 11. & 12. licèt Angel. Tabien. & Rosel. dicant Primates, seu Patriarchas, & Cardinales consecrari à Papa, vel ab alio de eius commissione, hoc non est de iure, sed de consuetudine, vt bene Syluest. *ibi*, idem dicens de Archiepiscopis, consuetudo enim habet, vt ferè nulli horum consecrentur, nisi à Papa, vel ab alio de eius commissione, argum. *cap. pudenda* 24. *quæst.* 1. Episcopus autem si est exemptus, debet consecrari à Papa, vel ab alio de eius commissione: si verò non sit exemptus, sed alicui Archiepiscopo suffraganeus, consecrandus est ab illo Archiepiscopo cum duobus Episcopis comprouincialibus, seu suffraganeis, aut tres comprouinciales, seu suffraganei Episcopi, 18

illum consecrabunt, ex iussu Archiepiscopi: in vtroque tamen casu omnes Episcopi suffraganei requirendi sunt per epistolam, vt consentiant. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin. cap. non debet, distinct. 65. cap. ordinationes, et c. distinct. 75. cap. ordinationes, cap. Episcopi, cap. comprouinciales, distinct. 64.* Quòd si quis Episcoporum comprouincialium contemnatur in consecratione Episcopi, vel Archiepiscopi, potest agere, vt exequutione officij priuetur. Sic Innocent. Syluest. Tabien. Rosel. Angel. *ibidem*, Turrecrem. *cap. ordinationes, et c. dist. 75. num. 7.* Quando autem Archiepiscopus, vel aliqui ex suffraganeis Episcopis dissentirent consecrationi, quid faciendum sit, consule Turrecrem. *dist. 64. initio*, id latè disputantem.

19 Nota primò, quòd si Ecclesia cathedralis Archiepiscopi vacet, consecratio Episcopi suffraganei debet fieri ab aliis suffraganeis iussu Capituli dictæ Ecclesiæ cathedralis; quia Sede vacante succedit Capitulum in omni iurisdictione: sic glossa *cap. comprouinciales, dist. 64.*

20 Secundò nota, quòd si prouincia non habeat tres Episcopos, qui consecrent electum Episcopum, conuocari debet vicinorum Episcoporum auxilium. Sic Panorm. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin. num. 1.* & probat ex *cap. Pontifices 7. quæst. 1.*

21 Tertiò nota, quòd si Episcopus Archiepiscopo suffraganeus consecrãdus sit, non oportet Patriarchæ, cui Archiepiscopus subest, consensum requirere, nisi vsus contrarium obtineret. Sic Panorm. *eod. cap.* nec Episcopus, contra Innocent. *ibi.*

22 Hucusque de ministro necessario necessitate saltem præcepti consecrationis Episcopi egimus, restat vt agamus qualis minister sit de essentia, seu necessarius necessitate sacramenti, ita vt ab alio facta consecratio non teneat. Et vt certa ab incertis separemus, duo sunt certa in hoc.

23 Primò certum est esse de essentia, quòd consecrans sit Episcopus, quia pertinet ad characterem Episcopalem posse Episcopos cosecrare. Imò quamuis Palud. *4. dist. 7. quæst. 4. num. 34.* dixerit fortè Papam hoc posse committere simplici sacerdoti, ipsemet *4. dist. 25. quæst. 1. num. 7.* se retractat, & tenet non posse; quia est consecratio partialis sacerdotis: consecratio verò sacerdotis non potest committi ei, qui non est Episcopus, vt dicemus *infrà*.

24 Secundò est certum non esse de essentia, vt concurrant dicta in octaua conclusione, nempe vt consecratio fiat de iussu Archiepiscopi, & Patriarchæ, & ab Episcopis suffraganeis; sed hoc est de necessitate præcepti; quod verò attinet ad essentiam consecrationis, sat est, vt fiat à quibusuis Episcopis. Probatur, quia hic non est actus iurisdictionis, aliàs esset delegabilis, sed Ordinis. Ordo autem Episcopalis æquè est in omnibus Episcopis; ergo. Secundò, quia quòd fiat de iussu Archiepiscopi, & à suffraganeis, &c. pertinet ad iurisdictionem ministri; sed hæc tantùm in sacramento pœnitentiæ, & matrimonij est de necessitate sacramenti; in reliquis verò solùm de necessitate præcepti: ergo. Quòd si opponatur *cap. non debet, dist. 65.* vbi habetur, quòd fiat de licentia Metropolitani, conuocatis Episcopis suffraganeis, aliter ordinatio facta non valeat: & *cap. Archiepiscopus, dist. 66.* vbi habetur quòd Archiepiscopus ab omnibus suffraganeis consecretur, aliàs sit irrita consecratio. Respondetur cum Turrecrem. *d. cap. non debet*, & glossa *d. cap. Archiepiscopus, vers. irrita*, & *ibi* etiam Turrecrem. quod intelligitur non valero, atque esse irritam consecrationem, non quòd non reuera sit valida, & maneat ille Episcopus, sed esse irritam quoad officij exequutionem, id est, quòd manebit verè Episcopus consecratus, sed non poterit exequi officium.

Dubium autem graue est circa hoc, an sit de essentia, & necessitate sacramenti, quòd consecratio fiat à tribus Episcopis. 25

Duplex est sententia. 26

Prima ait esse de essentia, tum quia omnes textus loquentes de hac consecratione affirmant debere fieri à tribus Episcopis: tum etiam, quia *cap. porrò, distinct. 66.* ponitur forma consecrationis Episcopi tradita ab Apostolis, & dicitur quòd fiat à tribus Episcopis. Sic tenet Hostien. quem refert Syloest. *vbi infrà.* Hugo, & Archid. *d. cap. porrò.* Glossa *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* & *ibi* Panorm. *num. 1.* & ferè omnes Iurisperiti sunt huius sententiæ, vt refert Turrecrem. *vbi infrà.*

Secunda sententia probabilior, ait non esse hoc de essentia. Probatur primò, quia primus canon Apostolorum sic habet, *Episcopus à duobus, vel tribus Episcopis ordinetur*; ergo iam non est de essentia, vt fiat à tribus. Secundò, quia *1. ad Timoth. 4. & 7. ad Timoth. 2. & ad Titum 1.* loquente Apostolo de Ordine Episcoporum, vnus ordinator, aut consecrator tantùm exprimitur; imò Apostoli cùm dispersi essent per Orbem, soli videntur consecrasse Episcopos. Item, quia in nullo alio sacramento sunt de necessitate sacramenti plures ministri, & vnus Episcopus eadem potestate Ordinis præditus est, ac tres Episcopi. Hanc tenet pluribus aliis rationibus probans Turrecrem. *cap. porrò, distinct. 66. num. 3.* Palud. *tract. de potest. Papæ.* Guido *cap. fraternitatem, dist. 80.* & videtur tenere Armil. *verbo consecratio Prælatorum, num. 2.* & Syloest. *consecratio 1. num. 1.* Hanc enim sententiam referunt in vltimo loco, & non improbant; eam etiam videtur tenere Greg. Lopez *part. 1. tit. 5. l. 18. verf. otros*, vbi dicit non esse de iore diuino, vt consecratio fiat à tribus Episcopis, & sic posse Papam hoc immotare. 27

DVBIVM XVI.

Quid conferat pallium Archiepiscopo, & Patriarchæ, seu Primati, id est, quæ possit ante pallij receptionem.

Nota, quòd pallium est ornamentum ad modum stolæ sacerdotalis crucibus nigris intextum, super alia ornamenta delatum, humeros ad instar coronæ, pectúsque circundans, ante dependens, quod significat plenitudinem potestatis, quo vtitur Papa semper & vbique, quia habet plenitudinem potestatis, quam pallium significat, Archiepiscopus verò, & Patriarcha, seu Primas, quia non habent plenitudinem hanc potestatis, sed in partem solicitudinis vocati sunt, non semper, neque vbique possunt eo vti, vt expressè habetur *cap. ad honorem, de author. & vsu pallij*; sic Syluest. *verb. pallium.* 1

Secundò

2 Secundò nota idem prorsus, quod dicemus circa vsū pallij, & reliqua in hoc dubio de Archiepiscopo, dicenda esse similiter de Patriarcha, seu Primate circa eiusdem pallij vsum. Sic Syluest. *verbo pallium*. Turrecrem. *cap. Episcopos n. 6. dist.* 100. Pontificale Romanum *in officio dationis pallij, fine*, & omnes.

3 Prima conclusio. Tenetur Archiepiscopus, & Patriarcha petere pallium à Papa intra tres menses, aliàs si accusetur, cessante legitimo impedimēto, potest remoueri. Sic habetur expresse *cap. quoniam, dist.* 100. quod est Pelagij Papæ, & debet peti cum instantia, *cap. prisca, ead. dist.* & petens præstare debet iuramentum fidelitatis, & obedientiæ Ecclesiæ Romanæ, *cap. optatum, ead. dist. & cap. significasti, de elect.* Olim verò ex priuilegio Papæ petebatur à quatuor Patriarchis per suffraganeos eorum. *cap. antiqua, de priuileg.* Hi autem tres menses intelliguntur post confirmationem, si antea erat Episcopus consecratus; si verò non erat consecratus, intelliguntur post consecrationem. Sic glossa, *d. cap quoniam, vers. consecrationis*. Sic explicans textum dicentem incipere à die consecrationis, quando scilicet antea non erat consecratus, & *ibi* Turrecrem. *n.* 2. & Hugo *ibi*, Syluest. *verbo pallium*, & *ibi* Tabien. & Angelus *num.* 1.

4 Secunda conclusio. Archiepiscopus, vel Patriarcha non potest vbique vti pallio, sed tantùm intra Ecclesias suæ prouinciæ, id est, Archiepiscopus intra suam prouinciam, & Patriarcha intra suum Patriarchatum. Neque obstat quòd in forma traditionis pallij dicitur, quòd eo possit vti tantùm intra propriam Ecclesiam, quia intelligitur, id est, intra quamlibet Ecclesiam prouinciæ illi commissæ. Sic habetur expresse *cap.* 1. *de auctorit. & vsu pallij*, & in Pontificali Romano *vbi suprà*, & tenent omnes. Nec valet consuetudo vtendi pallio extra prouinciam; quia est corruptela. Sic habetur *cap. ex tuarum, eodem tit.* vbi etiam dicitur quòd si quis Archiepiscopus priuilegium habeat vtendi pallio extra prouinciam, debet id esse de licentia diœcesani. Idem etiam notat *ibi* glossa, & Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 10. Nec obstat *cap. eum sis, de authorit. & vsu pallij*, vbi dicitur vbicumque posse vti pallio, quia intelligitur, vt bene ibi glossa, id est, vbicumque intra prouinciam.

5 Tertia conclusio. Non potest etiam intra prouinciam semper vti pallio, sed tantùm intra Missarum solemnia. Sic habetur expresse in Pontificali Romano *suprà*, & *cap. contra morem*, & *cap. pallium, eod. dist.* 100. quæ sunt Gregorij Papæ, & tunc tantùm ipse Archiepiscopus eam Missam cantet, aliàs non, vt bene Hugo & Turrecr. *eo cap. pallium.*

6 Hinc fit non posse in processionibus vti pallio; sic habetur in Pontificali *suprà*, & *c.* 1. *de auctor. & vsu pallij*, Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 11. Syluest. & Tabien. *verbo pallium*, & *ibi* Angel. *n.* 3.

7 Quarta conclusio. Non potest etiam intra suam prouinciam, & intra Missarum solemnia semper vti pallio, sed tantùm in quibusdam festis præcipuis, quæ in priuilegio, quod cum pallio datur, continentur. Sic habetur *cap. fin. de auctor. & vsu pally*. hæc autem festa sunt, Natiuitas Domini, festum sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Circumcisio, Epiphania, Dominica Palmarum, Feria Quinta in cœna Domini, Sabbatum sanctum, dies Resurrectionis, cum duobus sequentibus, Dominica in Albis, Pentecostes, Natiuitas D. Ioannis Baptistæ, festa omnium Apostolorum, in dedicatione Ecclesiarum, ordinatione ministrorum, scilicet clericorum, consecratione Episcoporum, in principalibus festiuitatibus Ecclesiæ suæ in die anniuersarij consecrationis suæ, & in die anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Hæc festa ponit Pontificale Romanum *suprà*, Turrecr. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 19. Glossa *cap. ad honorem, de auctor. & vsu pallij, vers. ad honorem*; at non ponit Dominicam in Albis, nec diem anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Addit Pontificale Romanum, festum Ascensionis corporis Christi, festum omnium Sanctorum, & festiuitates D. Mariæ. Glossa explicat *suprà*, tres festiuitates Beatæ Mariæ.

8 Hinc fit, non posse vti pallio in Missis pro defunctis. Sic Pontificale Romanum *suprà*. Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *num.* 11.

9 Quinta conclusio. Non potest Archiepiscopus, vel Patriarcha ante pallij receptionem portare ante se crucem, quia est insigne dignitatis Archiepiscopalis, vel Patriarchalis, quam non plenè habet, nec nomen, vt mox dicemus. Sic Pontificale Romanum *suprà*, Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 7. Nec potest se nominare Archiepiscopum, vel Patriarcham; nec habet plenitudinem Pontificalis officij. *cap. nisi, de auctorit. & vsu pallij*, & in Concilio Lateran. sub Innocent. III. *cap.* 5. Vnde non potest exercere Pontificalia, vt ordinare clericos, conficere chrisma, Episcopos consecrare, dedicare basilicas, conuocare ad Concilium, vt expresse habetur *cap. quod sicut, de election.* & in Pontificali *suprà*.

10 Nota, quòd (vt refert Innocent. *cap. sicut, de elect. num.* 13.) aliqui dicunt quòd potest sine pallio in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Ordines conferre: sed oppositum tenet *ibi* Innocentius, & meritò, quia textus generaliter loquuntur.

11 Secundò nota, nil referre quòd in alio Archiepiscopatu pallium receperit, quia debet nouum petere, vt expresse habetur *cap. bona, el* 2. *de postulat. Prælat. fine*, ibi glossa *vers. pallium*, dicens rationem esse, quia pallium sequitur personam ratione loci; pro quo datum est. Idem Turrecr. *cap. Episcopos, dist.* 100. *num.* 6. & Pontificale *suprà*, licèt Felinus *cap. eam te, de rescript. n.* 8. dubitet, & plus inclinet posse exercere quæ sunt Ordinis.

12 Hinc fit quòd pallium est personale, & sic non potest accommodare, nec in morte alicui relinqui, sed debet Archiepiscopus cum eo sepeliri, vt expresse habetur *cap. ad hoc, de auctorit. & vsu pallij*, & si transferatur in alium Archiepiscopatum, non debet secum illud ferre, nec successori relinquere; sed debet vterque nouum pallium petere, vt habetur *dicto cap. bonæ, fine*, & *ibi* glossa *vers. pallium*; & tenent omnes.

13 Maius verò dubium est, an Archiepiscopus nondum recepto pallio, possit delegare aliis Episcopis, vt consecrent Episcopum sibi suffraganeum. Quidam enim negant. Primò, quia is videtur facere, cuius nomine fit. *cap. mulieres, de sententia excommun. cap. qui per alium, de regul. iur. in* 6. Secundò, quia *cap. quoniam, dist.* 100. dicitur differri consecrationem Episcoporum, & quòd Archiepiscopus non petit pallium: at si posset delegare aliis, non differretur.

14 At dicendū est, posse dum nō est in mora petendi pallium, sc. modò petat intra tres menses, intra quos, tenetur

actu perficitur. Secundò, quia si Episcopatus esset Ordo, essent octo Ordines, octóque sacramenta, cùm tamen Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 2. tantùm septem Ordines ponat. Tertiò, quia si Episcopatus esset Ordo, posset quis ordinari Episcopus qui non esset Presbyter, at talis Episcopus, qui non esset Presbyter, posset consecrare Eucharistiam. Probatur primum, quia Ordo superior non exigit ex sacramenti necessitate ordinem inferiorem. Probatur secundum, quia Ordo inferior continetur in superiori, saltem in virtute: posset enim Presbyter fungi officio Diaconi, licèt Diaconus non esset. Quartò, quia si Episcopatus esset Ordo, & sacerdotium perfectum, & consummatum, vt dicunt oppositi, iam aliquis esset Ordo superior, & excellentior sacerdotio, quod omnes negant: cùm enim Ordines sumantur ab habitudine quam habent ad Eucharistiam, & summa circa Eucharistiam sit potestas ipsam conficiendi, primus Ordo est sacerdotalis, nec supra hunc potest alius fingi maior. Fatetur tamen hæc sententia Episcopatum esse Ordinem impropriè secundùm quòd Ordo est officium, quarumdam respectu actionum sacrarum. Sic tenent Syluest. *Ordo* 1. *q.* 1. *dub.* 3. Ferrara 4. *contra gentes, cap.* 76. Tabien. *verbo Episcopus, quæst.* 8. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 50. *num.* 55. Panorm. *cap. ex literis, de excess. Prælat.* Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 1. *art.* 2. *&* 4. *dist.* 24 *quæst.* 2. *artic.* 3. Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 5. 8. 9. 10. *& in dub.* 5. vocat oppositam sententiam temerariam Ekius *quadam homilia, de Ordinibus.* D. Thom. 4. *dist.* 54. *quæst.* 3. *art.* 1. *quæstiunc.* 2. Ledesma 2. 4. *quæst* 42. *art.* 5. Ricardus 4 *dist.* 24. *art.* 3. *quæst.* 3. *ad* 1. *& art.* 5. *quæst.* 2. Abulens. *cap.* 16. *Matth. quæst.* 74. *& cap.* 29. *Exod. q.* 18. Capreol. 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 1. Deza 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. D. Bonauent. 4. *dist.* 24 2. *part. art.* 2. *quæst.* 3. Viguer. *lib. Institut. cap.* 16. §. 6. *vers. tertio.* D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. § 8. Turrecrem. *cap. cleros, dist.* 21. *num.* 16. *&* 17. Rosella *Ordo* 1. *num.* 4. Supplementum, vt refert Syluester.

3 Sit conclusio: licèt hæc sententia sit probabilis, at prima est probabilior, & tenenda.

4 Vnde ad primum argumentum huius secundæ sententiæ respondetur primò etiam Episcopatum ordinari ad Eucharistiã dum actu perficitur, ordinatur enim ad consecrãdum vasa sacra, sine quibus Eucharistia non potest perfici. Secundò sat esse, quòd ordinetur ad ordinandos sacerdotes, & alios ministros necessarios ad Eucharistiæ celebrationem, imò multo magis ordinatur ad Eucharistiam, quàm reliqui Ordines, sacerdotio dempto; quia sine illorum Ordinum ministerio posset Eucharistia confici; non verò sine ministerio Episcopi, cùm ipse sacerdotes ordinet.

5 Ad secundum respondet Bellarm. *d. cap.* 5. concedendo esse diuersum Ordinem à sacerdotio, diuersúmque characterem imprimere; esse tamen vnum Ordinem non specie, sed genere cum sacerdotio: & sic comprehenditur sub sacerdotio, quando dicuntur esse septem Ordines: sed melius est dicere cum Durando, Angles, & Palud. *suprà*, quòd sicut consecratio panis, & vini constituunt vnum sacramentum, tanquam partes eius integrales heterogeneæ; sic consecratio simplicis sacerdotis, & summi sacerdotis est vnum sacramentum tanquam perfectum, & imperfectum: Episcopus enim nil aliud est, quàm summus, seu primus sacerdos, & sic non sunt octo Ordines; quia Ordo sacerdotalis, & Episcopalis, est vnus specie differens, quia hic est Ordo sacerdotalis completus, & consummatus; ille verò imperfectus. Vnde optime D. Thom. *suprà*, & Sotus *vbi suprà*, & reliqui Thomistæ aiunt, quòd licèt Diaconatus, quia per se potest esse Diaconus, antequam sit Presbyter, & similiter potest esse Presbyter, quin sit Diaconus, & vnus Ordo non est idem cum altero, & consummatio alterius characterem per se imprimat: at Episcopatus, quia est vnus Ordo cum sacerdotio, illiúsque consummatio, & perfectio, illúdque necessariò præsupponit, non imprimit characterem nouum, sed ipse character sacerdotalis, dum sacerdos in Episcopum consecratur, extenditur ad aliqua munera exequenda, quæ antea nequiuerat, vt in sacerdote idem character ad consecrandum, extenditur postea ad absoluendum: hæc autem extensio est realis per additionem nouæ partis numero distinctæ characteris, quæ vtraque pars constituit perfectum, & integrum characterem perfecti sacerdotij.

Ad tertium respondet Bellarm. *suprà*, negando illa sequi, nec est verum vnum Ordinem non pendere ab alio, nisi in his, quorum vnus non est de essentia alterius, vt in Diaconatu & sacerdotio: at Episcopatus includit in sua essentia sacerdotium, cùm nil aliud sit, quàm sacerdotium consummatum, & perfectum. Similiter non sequitur posse Episcopum, qui non sit Presbyter, consecrare Eucharistiam, quia Episcopatus sine presbyteratu, non est Ordo superior, imò nihil est, sed purum figmentum. 6

Ad quartum respondet idem Bellarm. Ordinem Episcopalem, & characterem Episcopi integrum, & perfectum esse maiorem presbyterali, quia illum includit, & addit alium: & hoc modo comparamos Episcopos cum Presbyteris, cùm dicimus alios superiores, alios inferiores; si tamen comparemus Ordinem, & characterem, quem addit Episcopus ex vltima sua consecratione cum Ordine, & charactere, quem habet ex ordinatione presbyterali; tunc Ordo & character sacerdotalis est maior & dignior intensiuè, quia summa potestas est posse consecrare Eucharistiam; at Episcopalis est maior extensiuè, quia ad plura se extendit. 7

Dubium X.

An Cardinalatus sit Ordo, & in quo ab Episcopatu differat.

TVrrecrem. *lib.* 1. *de Ecclesia, cap.* 80. *num.* 5. censet Cardinalatum esse immediatè à Christo institutum. Sit tamen 1

Prima conclusio. Cardinalatus non est Ordo, nec sacramentum. Conclusio est certa, quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam, sed est nomen officij. Sic Ledesm. 2. 4. *quæst* 42. *artic.* 6. *fol.* 431. Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *artic.* 4. *vers. at verè.* Palacios 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *fol.* 510. 2

Secunda conclusio. Cardinalatus non est iure diuino institutus, sed iure Pontificio. Patet, quia non habetur locus in sacris literis, vbi sit institutus, nec habetur traditio de hoc. Sic Ledesma, Sotus, Palacios *ibi*. 3

Hinc

4 Hinc fit posse Papam extinguere Cardinales; sicut etiam potest extinguere Patriarchas, & Archiepiscopos: quia potest in iure humano dispensare. Sic Palac. *ibi*.

5 Tertia conclusio. Tria sunt Cardinalium officia. Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. Omnes enim Cardinales aut Episcopale, aut presbyterale, aut diaconale officium habent. Secundum est summum Pontificem eligere, vt patet ex decreto Nicolai Secundi in VI. Synodo, & habetur *cap. in nomine Domini, dist.* 23. Tertium est eidem Pontifici perpetuò assistere, eumque in regenda vniuersa Ecclesia perpetuò adiuuare consilio, & industria. Sic Bellarm. *in controuers. lib.* 1. *de clericis, c.* 16. vbi latè de horum nomine, & antiquitate.

6 Quarta conclusio. Si consideremus potestatem Ordinis, maior est Episcopus Cardinali, Presbytero, vel Diacono. Patet, quia hic nō potest conferre Ordines, nec confirmare, nec vasa sacra consecrare; quæ omnia potest ille: & ideo Papa se vocat Episcopum, non verò Cardinalem; & Episcopum vocat venerabilem fratrem, Diaconos verò, & Presbyteros Cardinales, dilectos filios, vt laicos; sic Bellarm. *ibi*.

7 Quinta conclusio. Si consideremus potestatem iurisdictionis in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam diœcesim, & Cardinalis in suum titulum, vel diaconiam, maior est iurisdictio Episcopi. Ratio, nam maior est ordinariè diœcesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis; ac præterea Episcopus in suam diœcesim habet amplissimam iurisdictionem ferendi leges, dispensandi, indulgendi, puniendi tamquam ordinarius pastor: at Cardinalis non Episcopus cùm in suo titulo sit velut parochus Episcopo subiectus, nil potest nisi quantum Episcopus ei permiserit. Sic Bellarmin. *d. cap.* 16.

8 Vltima conclusio. Si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis nō Episcopus, Episcopo non Cardinali. Ratio, nam Episcopi nō Cardinales rarissimè ad Ecclesiæ vniuersalis regimen confluunt, scilicet cùm vocantur ad generale Concilium: at Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, nec vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio agitur, & ob id præcedunt Episcopos. Sic Bellarm. *d. c.* 16. Turrecrem. *lib. de Ecclesia, cap.* 83. *ad* 7.

DVBIVM XI.

Quid distet inter Episcopos, & simplices Sacerdotes inter se, & inter Episcopos, & Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, & Papam.

1 Circa Episcopos, & simplices Sacerdotes conuenit inter Catholicos esse in Ecclesia discrimen, Episcopósque superiores esse Presbyteris, est enim de fide, definitúrque à Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *& can.* 6. *&* 7.

2 Difficultas tamen est, an hæc differentia sit de iure diuino, vel de solo iure humano.

3 Quidam enim Catholici defendunt, Episcopum non habere ex iure diuino aliquam potestatem Ordinis supra simplices Sacerdotes, sed ex iure Pontificio esse hanc differentiam. Et probant ex D. Hieron. *ad Titum* 1. & refertur *c. olim, dist.* 95. vbi apertè est huius sententiæ, vt fatetur Sotus *vbi infrà*, licèt D. Thom. 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad* 1. & Bellarm. *vbi infrà*, id conetur explicare. Hanc sententiam vt probabilem defendit Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 6. *n.* 20. licèt *n.* 16. vocet oppositam probabiliorem. Hanc etiam dicunt probabilem Sotus 4. *dist.* 7. *quæst.* 2. & Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 5. licèt hic oppositam veriorem esse dicat, & hanc etiam tenent Armachanus *lib.* 11. *de quæstionibus Armenorum, cap.* 5. & 7. Viguer. *lib. institut. cap.* 16. §. 6. *vers.* 5. Sit tamen

Prima conclusio. Episcopus iure diuino tum Ordinis potestate, tum etiam iurisdictionis excedit simplices Sacerdotes. Probatur primò de potestate Ordinis, quia Episcopi possunt ministrare confirmationis, & Ordinis Sacramentum, quæ non possunt Sacerdotes inferiores, & si attentarent facere, esset irritum Sacramentum, vt definitur in Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *& can.* 7. Ergo hæc differentia descendit ex iure diuino; quia Ecclesia non potest sic Sacramentorum essentias variare, & permutare: non enim Ecclesia potest facere, vt consecratio Eucharistiæ facta à Sacerdote quantumcumque prohibito consecrare non teneat. Si ergo de iure diuino possent Sacerdotes omnia facere, quæ Episcopi, non posset Ecclesia facere, vt hæc Sacramenta ministrata à simplici Sacerdote non tenerent, nam hæc pertinent ad Ordinis potestatem, sicut consecrare. Quoad potestatem iurisdictionis probatur: si quilibet parochus tam plenam haberet iurisdictionē in sua parochia, quam Episcopi, iniuria irrogaretur illi ab Ecclesia, eò quòd non posset excommunicare, concedere indulgentias, punire, dispensare, ferre leges, quæ omnia potest Episcopus in sua diœcesi. Sic tenent latiùs probantes Sotus 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de clericis, cap.* 14. dicens Ecclesiam Catholicam docere hanc distinctionem. Turrecrem. *cap. legimus, dist.* 93. Castro *lib. de hæresibus, verbo Episcopus*. Ledesm. 24. *quæst.* 42. *art.* 4. & dicit oppositam sententiam esse hæreticam, Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 509. dicens pariter oppositum esse hæreticum. Et quidem quoad potestatem Ordinis non est dubium, quin sit de fide Episcopos excedere simplices Sacerdotes, vt expressè probatur ex *d. Concil. Trident. decreto*. Quoad potestatem verò iurisdictionis, quòd Episcopi excedant, non ideo ita expressè determinatum, vt dicam esse de fide: verùm vt omnino certissimum tenendum est. 4

Secunda conclusio. Papa, Episcopus, Archiepiscopus, Primas, non differunt quoad potestatem Ordinis. Conclusio est certa: omnia enim Sacramenta, quæ potest Papa ministrare, potest quicumque Episcopus; templa etiam, altaria, vestes, vasa, Virgines, potest quilibet Episcopus, sicut & Papa consecrare, atque adeò consecrare Episcopos, & ipsum Papam. Quare si electus in Papam Episcopus erat, non denuò consecratur in Papam; quia Papa non est nisi summus Episcopus. Sic Sotus 4. *dist.* 14. *quæst.* 2. *art.* 4. Ledesm. 2. 4. *q.* 42. *art.* 6. *fol.* 431. D. Thom. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *art.* 2. *quæstiunc.* 3. *ad* 3. 5

Tertia conclusio. Hi differunt inter se potestate iurisdictionis, quia scilicet Papa habet iurisdictionē in toto orbe, & eam immediatè à Christo; Episcopi verò, & cæteri in suis diœcesibus, & immediatè à Papa, mediatè verò à Christo: Archiepiscopus verò, qui & Metropolitanus dicitur (idē enim sunt) differt ab Episcopo; quia Episcopus vni diœcesi 6

cesi præest; Archiepiscopus verò pluribus præest diœcesibus, habétque sub se Episcopos suffraganeos. Pattiarcha verò, seu ptimus, quod idem est (vt habetur *dist.* 99. *cap.* 1. & docet glossa *cap. vrbes, dist.* 80. & Sotus *suprà*) ptæest Archiepiscopis, & ab his appellatur ad Patriarchas; Patriatchæ verò sunt primi dignitate post ipsum Romanum Pontificem. Sic habetur *d. cap. vrbes, & cap.* 1. *dist.* 99. & tenet Sotus *vbi suprà.*

7 Hinc fit omnino aberrasse Altisiod. 4. *p. summa, tract.* 8. *quæst.* 1. vbi dicit Archiepiscopum distingui potestate Ordinis ab Episcopo, quia habet ex officio Episcopos consecrare.

DVBIVM XII.

Quæ sit materia, & quæ forma singulorum Ordinum, & in quo actu imprimatur character illius Ordinis.

1 NOta quòd materia singulorum Ordinum est illa, per cuius traditionem confertur Ordo, seu character Ordinis, vt definit Concilium Florentinum in decreto Eugenij *de sacram.* forma autem verba posita in Pontificali exprimentia traditionem potestatis in Ordine illo collatam, vt *ibid.* definitur. Restat ergo vt videamus, quæ sit materia cuiuslibet Ordinis, videlicet in quo actu conferatur character illius Ordinis.

2 Et incipiendo, in hoc conueniunt omnes, quòd aliquorum Ordinum vnus est actus; aliquorum verò plures, & vnus alio principalior. In Ordinibus, quorum est tantùm vnus actus, character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad illum actum. In Ordinibus verò, quorum sunt plures actus, character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad principaliorem actum: ille autem actus est principalior, qui immediatiùs ordinatur ad Eucharistiam. Ita tenent omnes Doctores citandi.

3 Hinc fit Ostiario imprimi chatactcrem in traditione clauium Ecclesiæ; lectori in traditione libri prophetiarum: exorcistæ in traditione libri exorcismorum, cum forma verborum singulis correspondente. Sic omnes Doctores citandi, & ita habetur in Pontificali Romano.

4 Et vt simul ponamus formas singulorum Ordinum, quæ habetur in Pontificali Romano, forma gradus Ostiarij est hæc: *Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur;* & mox quilibet tangit claues. Post hæc Archidiaconus ducit eos ad portam Ecclesiæ, & facit illos claudere & aperire, tradit etiam funem campanarum, faciens eos campanas pulsare.

5 Forma lectorum est: *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum his, qui verbum Dei bene ministrauerunt ab initio.*

6 Forma exorcistarum est: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

7 De Acolyto verò (cùm habeat duos actus, scilicet portare cereum ante sacerdotem celebraturum, & ministrare postmodum in Missa Subdiacono danda illi vrceolos cum vino & aqua) dubium est in quo horum actuum imprimatur character; quidam enim dicunt imprimi characterem in traditione candelabri cum candela extincta, & sic formam esse quam tunc dicit Episcopus, vt habetur in Pontificali, quæ est hæc: *Accipite ceroferarium cum cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipatos in nomine Domini.* Et potest probari; quia Acolytus idem est Græcè, quod Latinè ceroferarius: ergo signum est hoc esse eius principale munus, & sic in hoc imprimi characterem. Sic tenet Pontificale Romanum, vbi ponit formam huius Ordinis. Idem Ricard. 4. *dist.* 24. *art.* 4. *quæst.* 3. Angel. *Ordo* 1. *num.* 4.

8 Sed communis, & verior sententia est, imprimi in traditione vrceoli vacui. Ratio, quia hic actus immediatiùs ordinatur ad Eucharistiæ celebrationem, & sic est principalior; licèt denominetur ab alio actu, quia est magis patens & frequentior. Sic tenent Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 3. Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 3. Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 10. D. Thom. 4 *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 6. Ledesm. 2. 4. *q.* 39. *art.* 5. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 1. *fol.* 499. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *num.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 4. Armil. *verbo Ordo, num.* 5. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 4. Rosella *Ordo* 3. *n.* 3. Tabien. *Ordo* 2. *q.* 10. Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 9. *q.* 1.

9 Vnde (vt benè Sotus *suprà*) forma est, quam dicit Episcopus, cùm dat vrceolum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipe vrceolum ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.*

10 De Subdiaconatu Petrus de Soto *lect.* 5. *de Ordine*, licèt dubius, magis inclinat, quòd imprimatur character in impositione manus. At Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers. primo*, videtur tenere, imprimi in traditione libri epistolarum, quia dicit librum epistolarum esse materiam; & *vers. secundo*, dicit esse formam: *Accipe potestatem legendi epistolas*, &c.

11 Sed dicendum est, quòd cùm Subdiaconatus habeat duos actus, scilicet legere epistolas, & subministrare Diacono, offert enim ei nomine populi materiam consecrandam, quam Diaconus de manu eius accipiens porrigit sacerdoti, ob idque in ordinatione traditur Subdiacono calix vacuus, cum paterna vacua superposita, & hic secundus actus sit principalior, quia propinquior Eucharistiæ, in hoc secũdo actu, scilicet, cùm traditur Subdiacono calix vacuus cum patena vacua superposita, imprimitur character huius Ordinis. Sic habetur in Pontificali Romano, & est expressa determinatio Concilij Florent. *vbi suprà*, & docent Durand. Sotus, Palacios, Ricardus, Palud. D. Anton. Armill. Syluest. Rosella *suprà.* Ang. *num.* 7. & 8. Tabien. *q.* 9. Victoria *de sacram. Ordin. n.* 229. Barthol. à Ledesm. *d. dub.* 10. & *dub.* 3. Augles *floribus* 1. *p. de Ordine, fol.* 506.

12 Maior autem difficultas est, quæ sit forma Subdiaconatus: nam ea priùs hîc posita, scilicet, quam dicit Episcopus, cùm tradit Subdiaconis librum epistolarum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipite librum epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti*; non potest esse fotma, cùm illo actu non consistat sactamentum: imò sactamentum iam est consummatum, & impressus character in acceptione calicis vacui cum patena, quæ ptocedit: quando autem Episcopus tradit calicem vacuum Subdiaconis, non videtur dicere verba, quæ

impor

importent formam, sed comminationem quamdam: ob idque Caiet. *tom. 1 opusc. tract.* 11. de modo tradendi Ordines, dicit in Subdiaconatu in nullo Pontificali exprimi illius formam, & indè subinfert, non esse Sacramentum, quod *suprà* nos reprobauimus.

13 Sed dicendum est esse formam illa verba, quæ ponuntur in Pontificali, quæ dicit Episcopus Subdiaconis post tactum calicis vacui, &c. quæ sunt hæc, *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, quòd Deo placere possitis.* Perinde enim est ac dicere: Trado vobis potestatem ministrandi in tali ministerio. Sic præcedenti longo studio tenuerunt docti recentiores, & videtur tenere Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 1. *fol.* 490. vbi hæc dicit: Subdiacono confertur Ordo per calicis traditionem, quam exprimit Episcopus sub certa verborum forma.

14 De Diaconatu Durand. *suprà* dicit imprimi characterem in impositione manuum super Diaconum, dicente Episcopo hæc verba, quæ habentur in Pontificali, *Accipe Spiritum sanctum ad robur & resistendum diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini,* & probat, quia non est vsus vniuersalis Ecclesiæ tradere librum Diacono: imò ait in Ecclesia Aniciensi, cuius ipse fuit Pontifex, non fuisse in more tradere Diacono librum. In eamdem sententiam inclinat, licèt dubius, Petrus Sotus *suprà.*

15 Sed dicendum est characterem imprimi in traditione libri Euangeliorũ, licèt hic sit actus secundarius, & minus principalis Diaconi: nam actus principalis Diaconi, qui est porrigere calicem, & patenam cum hostia, & vino Sacerdoti, non potuit traditione alicuius materiæ explicari; quia cùm Presbytero calix cum vino, & patena cum hostia tradatur, Subdiacono verò eadem vasa vacua, modus non restabat medius, quo posset tradi Diacono; quam ob causam propter Euangeliorum dignitatem per eorum libri traditionem suscipitur Diaconatus: sic definitur in Concilio Florent. *suprà,* sic etiam tenent Sotus, Angles, Syluest. D. Anton. *suprà.* Palud. *suprà num.* 18. Angel. *suprà num.* 7. & 8. Tabien. *suprà quæst.* 8. Ricard. *suprà.* Barthol. à Ledesm. & Palacios *vtroque loco citato.* Victoria *suprà,* D. Thom. *suprà in solut. ad* 5.

16 Vnde forma erit, quam profert Episcopus dum tradit librum Euangeliorum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis, in nomine Domini.*

17 De sacerdotio concordant omnes Doctores citati imprimi characterem saltem quoad potestatem consecrandi per traditionem calicis cum vino & aqua, cum patena superposita cum hostia, dicente Episcopo verba formæ, quæ sic habentur in Pontificali: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missásque celebrare, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini,* aliàs esset falsa forma, & sic expressè definitur in Cõcilio Florentino *suprà,* & habetur in Pontificali: at si tantùm esset altera species, vt vinum, vel hostia valeret, vt bene probat Henriq. *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 6. *num.* 1.

18 At magnum dubium est, an tunc etiam conferatur potestas absoluendi à peccatis, vel hæc conferatur quando postea Episcopus imponens manus super Sacerdotem, dicit illi, vt habetur in Pontificali, hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.*

Duplex est sententia.

Prima ait, vtramque potestatem dari, quando tangit ordinandus materiam, & Episcopus dicit: *Accipe potestatem offerre.* Vnde cùm postea Episcopus dicit, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata,* &c. nulla traditur noua potestas, sed explicatur illa, quæ priùs collata fuerat; quia simul non poterat vtraque potestas decenter explicari. Quare impositio manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum sanctum,* &c. non sunt de essentia, sed tantùm de præcepto, & sic si omittantur, sunt repetenda. Sic tenent Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub.* 4. Angel. *ordo* 1 *n.* 6. & 7. Syluest. *ordo* 2. *q.* 4. *dicto* 3. & probatur, quia aliàs si moreretur Episcopus ante impositionem manuum, & non esset alius, qui suppleret, non posset ille absoluere, quod videtur falsum, quia potestas Ordinis ad absoluendum annexa est characteri sacerdotali: & è contra, si prius Episcopus imponeret manus, & diceret illam formam, *Accipe Spiritum sanctum,* &c. quàm priorem, posset ille absoluere, non tamen consecrare, quod est absurdum. 19

20 Secunda sententia probabilior est, quòd per priorem formam datur potestas consecrandi, per posteriorem verò potestas absoluendi, & sic sunt duæ formæ partiales, & duæ etiam materiæ partiales; prioris enim formæ materia est traditio calicis, &c. posterioris verò manus impositio. Probatur, quia verba illa, *Accipe Spiritum sanctum,* posterioris formæ, &c. significant tunc dari potestatem: ergo ne sint falsa, tunc debet dari. Secundò omnium consensu Christus diuisit has duas potestates, vnam dedit in cœna, dicens, *hoc facite in meam commemorationem*; alteram post resurrectionem, dicens, *Accipite Spiritum sanctum,* &c. Cur ergo non possit, imò & non debeat Ecclesia diuidere, & dare vnam post aliam? Nec obstant adducta in contrarium, concedo enim illum non posse absoluere, quia non habet characterem sacerdotalem omnino perfectum, sed tantùm quoad potestatem consecrandi: character autem sacerdotalis integer, & omnino perfectus, vtramque potestatem includit; secus quando non est integer, & perfectus. Quòd autem secũdò infertur, quòd si priùs imponeret Episcopus manus, &c. posset ille absoluere: nego sequi, quia potestas absoluendi essentialiter supponit potestatem consecrandi, prius enim est potestas in corpus Christi verum, quàm in mysticum, quod est Ecclesia. Hanc tenet Bellarmin. dicens oppositam non esse probabilem, *in controuers. lib.* 1. *de sacram. ordinis, cap.* 9. §. *tertiò nota.* Armil. *verbo ordo, num.* 5. Tabien. *ordo* 2. *quæst.* 7. Panorm. *cap. fin. de sacram. non iteran. num* 2. Rosel. *ordo* 2. *num.* 3. Palud. 4. *dist.* 24. *quæst.* 6. *num.* 16. Capreol. 4. *dist.* 19. *quæst.* 2. *art.* 3. *ad* 2. & 1. Scoti Deza *dist.* 19. *quæst.* 1. *art.* 4. *ad* 1. & 2. Scoti Aragon. 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 10. *fol.* 62. *pag.* 1. & *sequenti.* Scotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. Eamdem tenet Petrus Sotus *lect.* 2. *de ordin.* Henriquez *suprà num.* 2. & multi recentiores docti.

Nota, quòd non datur postea nouus character, sed idem extenditur ad alium effectum, sicut *suprà* diximus, characterem sacerdotalem extendi, quando Sacerdos consecratur Episcopus. Sic Capreol. & Deza *ibidem.* 21

De

22 De Episcopatu aliqui dieunt eharacterem imprimi in vnctione capitis ex chrilmate. Sed hoc non est verum, vt paret ex *cap. vnico, de sacra vnctione*, vbi habetur, quòd si boc omittatur, non iteretur, sed suppleatur. Vode dicendum est charaсterem imprimi, quando consecrator, & assistentes Episcopi manus imponunt super eaput consecrandi in Episcopum, dicúntque, vt habetur in Pontificali, *Accipe Spiritum sanctum*, & sic colligitur ex *cap. Episcopus, dist.* 23. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 4. *fine*. Angel. *Ordo. num.* 7. *fin.* Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 13. Armil. *verbo Ordo, num.* 11.

23 Nota ex glossa *d. cap. Episcopus*, quòd licèt iuxta illud *cap. Episcopus*, sit etiam ponendus liber consecrationis super caput Episcopi, at hoc non est de substantia consecrationis; sed de hoc latiùs *infrà*, vbi de essentia huius consecrationis.

Dubium XIII.

An si in celebratione Ordinum aliquid omittatur, sit supplendum.

1 Sit prima conclusio. Si id, quod omittitur, sit de substantia Ordinis, vel sit dubium an sit de substantia, totum sacrameotum est iterandum, vt si omittatur pars formæ, &c. Ratio, quia sacramentum est nullum, vel quando dubitatur, est dubium, an sit nullum. Et non dicitur iterari quod dubitatur, aut scitur non esse factum, *cap. solemnitates, de consecrat. dist.* 1. Sic Armil. *verb. Ordo, num.* 8. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 4. Angel. *Ordo* 1. *num.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 5. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 10. Rosel. *Ordo* 2. *n.* 7.

2 Hoc tamen est intelligendum, quando sacramentum non habet duas eeremonias distinctas, & essentiales, quarum vna non pendet ab altera, vt in sacerdotio manus impositio à traditione calicis, & patenæ; tunc enim licèt vtraque ceremonia essentialis sit, si omittatur manus impositio, non est altera iteranda, sed hæc supplenda, vt dixi *suprà dub.* 3.

3 Secunda conclusio. Si id, quòd omissum est, sit certum non esse de essentia, tunc non est iterandum sacramentum, sed suppleri debet, quod omissum est. Sic iidem, & Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 4. *vers. hinc fit*, & patet ex *cap. presbyter, de sacram. non iteran.* & *ibi* docent Innocent. & Panorm.

4 Nota tamen non debere ministrare in ordine illo suscepto antequam suppleatur id, quod omissum est. Sic Armil. *verbo irregularitas, num.* 67. Syluest. *verb. irregularitas, quæst.* 12. Angel. *verb. irregularitas, num.* 39. Tabiena *irregularitas* 4. §. 3. Sotus *suprà*. Imò Sotus, Syluest. Angel. *ibi* dicunt peccare mortaliter ministrando in Ordine suscepto antequam solemnitas omissa suppleatur. Quod bene limitat Sotus, quando res omissa est præcipua, vt manus impositio, vnctio: secus si sit quid minimum, vt si eanonem cum Episcopo non legit sacerdos; tunc enim ait Sotus, peccat, sed non oportet supplere; concordant Panorm. *d. cap. presbyter, num.* 2. & Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. vbi dicunt non oportere supplere orationes, quæ non sunt de essentia, nec solemnitate.

5 Aduerte tamen, quòd hic ministrans in ordine antequam ceremonia omissa suppleatur, licèt peccet, non tamen est irregularis; quia tantùm est irregularis ministrans in Ordine, quem non habet: hic autem verè babet Ordinem. Sic Sylu. Tabien. Angel. Armil. *verbo irregularitas, locis citatis*, & Sotus *supra*.

6 Secundò nota debere suppleri ab eodem, qui ordinauit, si est possibile, cùm pertineat ad eiusdem sacramenti, quod ministrauit, perfectionem: si verò id fieri noo potest, debet suppleri ab alio. Sic Armil. *verb. Ordo, num.* 8. *&* 10. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1 *num.* 14. D. Anton. *suprà*. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 10. Rosella *Ordo* 2. *num.* 8. Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 10. *n.* 2. Innocent. *d. cap. presbyter. num.* 3.

7 Tertiò nota, quòd talis suppletio non potest fieri quouis tempore; sed tantùm illo tempore, quo Ordines possunt celebrari, vt expresse definitur *d. cap. presbyter*, & docet *ibi* glossa, & Panorm. & Innocent. *num.* 1. Armil. *d. num.* 10. D. Anton. *suprà*. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1. *num.* 14. Henriquez *ibi*.

8 Nota quartò, quòd si suppleretur aliquis actus, debent iterari orationes illi actui annexæ. Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 10. Innocent. *suprà n.* 2. Vnde si facta est inunctio, & non dicta oratio, vel è contra, est vtrumque repetendum; quia non sunt actus diuisi, cùm in oratione fiat mentio de vtroque, sed se habent sicut materia, & forma. Sic Innocent. *ibi num.* 3. Panorm. *num.* 2. Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 5. D. Anton. *supra*. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 12. Rosella *Ordo* 2. *n.* 8.

9 Tandem nota, quòd si altera manus inuncta est, & dicta oratio non debet iterari, sed debet inungi alia manus cum oratione, & vbi in ea dicitur *manus* in plurali, debet dici *manum* in singulari. Sic Panorm. *suprà n.* 2. Innocent. *num.* 3. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.* 5. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 10. Rosella *Ordo* 2. *num.* 8. D. Anton. *vbi suprà*. Si verò pars orationis est omissa, est tota iteranda, vt bene Sylu. Tabien. Panorm. *ibi*.

Dubium XIV.

An character vnius Ordinis necessariò supponat characterem alterius Ordinis.

1 An character Ordinis necessariò supponat characterem Baptismi, & Confirmationis, dicitur in materia *de Baptismo*, & *Confirmatione*. Nūc verò dubitatur, an necessariò character vnius Ordinis supponat characterem alterius Ordinis præcedentis, ita vt si, v.g. conferatur sacerdotium ei, qui non est Diaconus, teneat sacerdotium, &c.

2 Hac in re apud omnes constat characterem vnius Ordinis, non necessariò necessitate sacramenti præsupponere characterem alterius; & sic, si quis ordinetur sacerdos, cùm tamen non sit Diaconus, valebit Ordo sacerdotij: at præsupponere illum necessitate præcepti, ita vt peccet mortaliter, qui per saltum promouetur, recipiendo scilicet, prius Ordinem superiorem, quàm inferiorem. Patet vtrumque ex *cap. vnico, de cleric. per saltum promoto*; vbi non iubetur iterum ordinari, qui per saltum promotus est, sed grauiter punitur, & sic tenent omnes Doctores citandi.

3 Hinc fit, quòd sacerdos licèt alios Ordines non susceperit, potest omnium Ordinum functiones exercere validè; quia in eo in virtute continentur. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 4. *fine*.

4 Sed quo ordine sunt conferendi Ordines. Aliqui dicunt, quòd hoc ordine sunt conferendi, scilicet

ſcilicet prima tonſura, exorciſtatus, Lectoratus, Oſtiariatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, ſacerdotium. Sic Syluest. *Ordo 2. quæſt. 7.* Tabien. *Ordo 2. quæſt. 2. fine.*

5 Sed dicendum eſt hoc ordine eſſe conferendos. Primò debet conferri prima tonſura, deinde Oſtiariatus, mox lectoratus, mox exorciſtatus, mox Acolytatus, mox Subdiaconatus, mox Diaconatus, mox ſacerdotium. Sic habetur expreſsè *in Pontificali Romano, & cap. 1. diſtinct. 77.* quod eſt deſumptum ex *epiſt. vnica* Caij Papæ Fœlici Epiſcopo, & licèt *ibi* non fiat mentio primæ tonſuræ, ſeu Pſalmiſtatus (Iuriſperiti enim primam tonſuram ſic vocant, vt dixi *ſuprà dub. 7.*) imò dicatur *in illo capite* 1. primum Ordinem eſſe Oſtiariatus: at benè explicat *ibi* gloſſa eſſe primum inter Ordines minores, & ſic conciliantur alij textus, ſcilicet *cap. cùm contingat, de etat. & qualit. cap. ſi officia, diſt. 59. cap. cleros, diſt. 21. cap. ſeriatim, diſt. 32.* in quibus pſalmiſtatus, ſeu lectorum officium, ſeu prima tonſura ponitur in primo loco. Sic etiam tenent Angel. *Ordo 6. initio,* gloſſa *d. cap. 1.* & vſus Eccleſiæ ſic habet.

6 Maior autem difficultas eſt de charactere Epiſcopali, an requirat ex neceſſitate ſacramenti characterem ſacerdotalem: ita vt ſi non ſacerdos conſecretur Epiſcopus, non teneret conſecratio.

7 Quidam enim affirmant non requirere, & ſic tenere conſecrationem, quia Epiſcopalis poteſtas indelebilis eſt, & ab aliis officiis diſtincta. Sic Ioan. Andreas, & alij (vt refert Couarr. *infrà*) *cap. 1. de cler. per ſaltum promoto.* Iacobat. *de conſilio, lib. 10. art. 7.* & eſt communis opinio, teſte Panorm. *cap. 1. de cler. per ſaltum promoto,* imò Couarr. *lib. 1. var. cap. 10. num. 16.* hanc refert, & non ab ea abhorret, ſed videtur eam vt probabilem relinquere, & dicit omnes, qui dicunt Epiſcopatum eſſe ſacramentum, debere eam affirmare: ait tamen, quòd talis Epiſcopus poſſet confirmare validè, non tamen validè conferre Ordinem ſacerdotij; quia non poteſt dare poteſtatem in verum Chriſti corpus, qui eam non habet.

8 Cæterùm omnino tenendum eſt contrarium, & ſic conſecratio illa nil valebit, cùm enim Epiſcopatus nil aliud ſit, quàm ſacerdotium perfectum, & conſummatum, neceſſitate ſacramẽti illud præſupponit. Sic D. Bonauent. *4. diſtinct. 24. 2. part. art. 2. quæſt. 3. & diſtinct. 25. in expoſitione literæ,* Durandus *4. diſtinct. 24. quæſt. 6.* Bartholà Ledeſma *de ſacram. Ordin. dub. 8. fine.* Palacios *4. diſt. 24. quæſt. 2. fol. 510.* Sotus *4. diſt. 14. quæſt. 2. art. 3. verſ. ſunt qui huius.* Ricard. *4. diſt. 24. art. 5. quæſt. 2.* Raincrius *tit. de forma conſecrandi, verſ. quid ſi clericus,* Piſana *verb. ordinatus, 2. in principio,* & *ibi* ſupplementum, Maiolus *de irregular. lib. 4. cap. 12. num. 3.* Salzedo *ſuper pract. crimin.* Bernard Diaz *cap. 24. §. ordines.* Tabien. *Ordo 5. §. 1.* Syluest. *Ordo 2. quæſt. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 14. cap. 16. §. 17.* Petrus de Soto *lect. 4. de ordine.* Capteol. *4. diſt. 25. quæſt. 1. art. 3. ad 1.* Aureoli, Palud. *4. diſtinct. 24. quæſt. 7. num. 16.* Viguet. *lib. inſtit. cap. 16. §. 6. verſ. 8.* Bellarm. *in controu. lib. vnico, de ſacram. Ordin. cap. 5.* Gloſſa *cap. 1. de cler. per ſaltum promoto, & cap. ex literis, de exceſſib. Prælat.* & *ibi* Panorm. & hoc etiam neceſſariò dicendum eſt, iuxta ſententiam D. Thomæ *ſuprà dub. 9.* relatam, quòd ſcilicet character Epiſcopalis non eſt diuerſus à ſacerdotali, ſed eſt idem magis extenſus, & hæc etiam eſt communis ſententia.

Nota primò, quòd ſi ſacerdos quocumque alio Ordine deficiente conſecretur Epiſcopus, valebit conſecratio, & omnes Ordines conferre poſſet, dempto eo, quem non habet. *cap. gratia 1. quæſt. 1.* Sic Salzedo, Syluest. Tabien. D. Anton. *ibi.* Non tamen debet exequi officium ſuum ante ſuſceptionem Ordinis prætermiſſi, nec, ſecundùm Hoſtienſ. ante habet executionem, etiam quoad Ordines, quos ſuſcepit. Sic Syluest. Tabien. D. Anton. *ibi.* 9

Secundò nota, quòd Papatus etiam includit intrinſecè & eſſentialiter Epiſcopatũ, quia Papa nil aliud eſt, quàm ſummus Epiſcopus: ſic Bellar. *d. c. 5.* 10

Tertiò nota, quòd quando antiquitus Subdiaconatus non numerabatur inter ſacros Ordines, ſcilicet ante Beatum Gregorium *in cap. nullum. diſtinct. 28.* nullus Subdiaconus poterat ad Epiſcopatum promoueri abſque Papæ diſpenſatione. *cap. nullus Epiſcopus, diſt. 60.* at cùm iam numeretur inter ſacros Ordines, poteſt Subdiaconus in Epiſcopum promoueri: non autem qui Subdiaconus non eſt, vt patet ex *cap. à multis, de ætate, & qualit.* quod innouatum eſt in Trideot. *ſeſſ. 22. cap. 2. de reform.* imò additur, quòd antea ſaltem ſex menſium ſpatio debet eſſe in ſacro Ordine conſtitutus. Sic Bellarm. *d. lib. vnico, de ſacram. Ordinis, cap. 7. §. olim tamen.* Salzedo *d. cap. 24. §. dicitur etiam,* vbi addit, quòd cùm Trident. *d. cap. 2.* generaliter dicat, quòd nullus aſſumatur ad Eccleſiam Cathedralem, niſi habeat ſacrum Ordinem, idem videtur dicendum in Archiepiſcopis, Patriarchis, & Primatibus. 11

DVBIVM XV.

Quæ requirat eſſentialiter conſecratio Epiſcopalis, & quæ tantùm ex præcepto.

Nota, quòd in Epiſcopi conſecratione adhibentur, & ſunt conſideranda tria, quæ ibi inueniuntur, ſcilicet, quædam ſpectantia ad ceremonias, quæ iuxta ritum Pontificalis Romani fiunt in Epiſcopi conſecratione. Quædam ſpectant ad tempus, in quo fieri debeat conſecratio, & locum in quo facienda eſt. Quædam verò ſpectantia ad miniſtrum huius conſecrationis. Hæc ergo videnda ſunt priùs, & deinde examinabimus, quæ ſint de eſſentia. 1

Prima concluſio. Quod attinet ad ceremonias adhibendas in Epiſcopi conſecratione, ſunt omnes illæ, quæ habentur in Pontificali Romano: ſed quæ præcipuè veniunt conſiderandæ, & de quibus poteſt eſſe dubium, an ſint de eſſentia, ſunt tres, ſcilicet Miſſa, id eſt, vt fiat conſecratio ab Epiſcopo celebrante Miſſam, adeò vt non poſſit vnus Epiſcopus celebrare Miſſam, & alius facere conſecrationem, ſed vnus, & idem Epiſcopus debet vtrumque facere; oppoſitum enim eſt contra vſum Eccleſiæ, vt bene gloſſa *cap. quod ſicut, de elect. verſ. diuidatur.* Secunda ceremonia eſt vnctio Epiſcopi conſecrandi in capite, & in manibus, vt patet ex Pontificali. Tertia eſt, impoſitio manuum, & libri Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi conſecrandi, vt patet etiam ex Pontificali; nam de reliquis ceremoniis, quæ adhibentur ad tradendum baculum, annulum, mitram, & alia ornamenta Epiſcopalia, non poteſt eſſe dubium, an ſint de eſſentia; in reliquis enim ordinibus conſtat non eſſe de eſſentia, ſed tantùm de præcepto, & ſic in conſecratione 2

tione Episcopi clarum est non esse de essentia.

3 De his ergo tribus ceremoniis dubium est, an sint de essentia? Et in primis, quòd Missa est de essentia, videntur teneri dicere, qui asserunt esse de essentia Ordinum sacrorum, quos retuli *suprà dub.* 4. De vnctione verò, & impositione manuum,& libri Euangeliorum super caput Episcopi consecrandi, quòd sint de essentia tenet Hostiens. quem refert, ac sequitur Syluest. *consecratio, num.* 1. Sit tamen

4 Secunda conclusio. Missa non est de essentia consecrationis, sed tantùm de necessitate praecepti. Probatur rationibus, quibus *d. dub.* 4. probaui non esse de necessitate, & essentia Ordinum sacrorum. Sic tenent Abulens. *cap.* 19. *Exod. quaest.* 18. Glossa *cap. quod sicut, de electionibus, vers. diuidatur, & cap. ordinationes,* el 1. *distinct.* 75. *vers. tertia,* & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *n.* 10.

5 Hinc fit, quòd si vnus Episcopus consecret, & alius celebret Missam, tenebit factum, licèt peccet; quia Missa non est de essentia talis consecrationis. Sic glos. *d. vers. diuidatur.*

6 Tertia conclusio. Vnctio chrismate capitis, & manuum, non est de essentia consecrationis Episcopi, sed tantùm de praecepto. Probatur, quia (vt *sup. prin dub.* 12. diximus ex Syluestro, & aliis) character Episcopalis imprimitur in impositione manuum; ergo tunc est perfecta essentialiter consecratio Episcopi: at multo pòst fit vnctio, vt patet ex Pontificali; ergo. Secundò, quia in reliquis ordinibus vnctio non est de essentia. Sic tenet glossa *cap. ordinationes,* el 1. *distinct.* 75. *versic. tertia.*

7 Quarta conclusio. Impositio manuum super caput Episcopi cum illis verbis, quae tunc dicunt Episcopi consecrantes, scilicet, *Accipe Spiritum sanctum*, sunt de essentia; & sic illa verba sunt forma, & impositio manuum est materia. Patet, quia, vt *suprà dub.* 12. diximus, in illo actu imprimitur character, &, vt *ibi* diximus, actus ille, in quo imprimitur character, est materia, & verba, quae tunc proferuntur, est forma, & sic tenentur dicere Doctores *ibi* citati, affirmantes tunc imprimi characterem. Et quòd sit de essentia, tenent Hostiens. & Syluest. citati. Non tamen est de essentia, sed de praecepto, vt imponatur liber Euangeliorum super caput Episcopi. Sic glossa *cap. Episcopus, dist.* 23.

8 Quinta conclusio. Quod attinet ad locum in quo debet fieri consecratio, si Episcopus est consecrandus, debet fieri in Ecclesia, quam elegerit Metropolitanus, ad quem pertinet consecratio, *cap. fin. dist.* 55. nisi aliud legitima consuetudo obtinuerit: & si in alia Ecclesia fuerit consecratus, debet intra tres menses se praesentare Metropolitano suo, *cap. cum longè, distinct.* 63. Papa verò in sua Ecclesia consecraudus est, si fieri potest, aliàs in quacumque, etiam extra vrbem, *cap. in nomine Domini, distinct.* 23. Primas verò, seu Patriarcha, & Archiepiscopus in sua Ecclesia consecrandi sunt, nisi aliud inducat necessitas. *cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin. & cap. pudenda* 24. *quaest.* 1. vel nisi aliud habeat consuetudo probata. Sic Syluest. alios referens, *consecratio* 1. *q.* 2. Tabien. *Ordo* 5. *num.* 1. Angel. *verbo consecratio Episcoporum, num.* 6. Rosell. *verb. confirmatio electorum, num.* 17. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 17.

9 Nota, quòd licèt hoc sit de iure: at iuxta decretum Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de reform.* potest fieri consecratio in Ecclesia consecrandi, vel saltem in prouincia, vel in curia Romana. Sic explicat hoc decretum Trident. quidam doctus Magister in quibusdam annotationibus, quas habuit Salmanticae super Concilium Trident.

10 Secundò nota certum esse locum non esse de essentia huius consecrationis, quia non est de essentia aliorum sacramentorum, nec ordinum.

11 Sexta conclusio. Quod attinet ad tempus, in quo debet fieri consecratio Episcopi, Salzedo *super pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 26. § *Episcoporum*, dicit posse fieri in Dominicis & festis diebus, sed fallitur. Vnde dicendum est debere fieri in die Dominica, & hora tertia, id est, *a Lu nuebe*, existentibus tam consecrantibus, quàm consecrato ieiuniis, patet ex *cap. ordinationes, el* 1. quod est Anacleti Papae *distinct.* 75. & *cap. quod die, eadem dist. & ibi* redditur huius ratio; quia die Dominica, & hora tertia electi sunt Barnabas, & Paulus Apostoli; & eadem die, & hora venit Spiritus sanctus super Apostolos, quibus Episcopi succedunt; & quia eadem die Christus surrexit, aliisque multis mysteriis dies Dominica condecorata est, ieiunium verò in reuerentiam huius sacramenti celebratur. Sic etiam habetur in Pontificali Romano, vbi de Episcopi consecratione; & additur non posse aliis diebus festiuis celebrari citra Papae dispensationem. Sic etiam tenent Syluest. *consecratio* 1. *quaest.* 3. Armil. *verbo consecratio Praelatorum, num.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Tabien. *verbo confirmatio in communi, quaest.* 12. Glossa *cap. quod à Patribus, vers. Sabbati, dist.* 75. *& in principio illius distinct.* Turrecrem. *cap. ordinationes*; el 1. *dist.* 75. *num.* 6. Angelus *verb. consecratio Episcoporum, num.* 3. Rosel. *verbo confirmatio electorum, num.* 14. Gregor. Lop. *l.* 28. *tit.* 5. *part.* 1. *vers. consecuteramente.*

Non tamen est de essentia tempus, nec hora, vt patet; quia nec in aliis ordinibus est hoc de essentia. Sic Turrecr. *d. cap. ordinationes, n.* 2. 12

13 Nota primò, quòd tenetur Episcopus, vel quicumque alius Ecclesiae Cathedrali, seu superiori quocumque nomine, ac titulo praefectus, etiamsi sit Cardinalis, intra tres menses consecrari, vt patet ex Concilio Chalcedonensi *cap.* 25. & habetur *cap. quoniam, distinct.* 75. *cap. quoniam, dist.* 100. & in Trident. *sess.* 2 3. *cap.* 2. *de reformat. & sess.* 7. *cap.* 9. *de reformat.* quòd illa *sess.* 23. *cap.* 2. decernit, quòd si intra tres menses non consecretur, teneatur ad fructuum perceptorum restitutionem, & si intra totidem menses id postea facere neglexerit, Ecclesiis sit ipso iure priuatus, & *sess.* 7. *d. cap.* 9. decernit, vt prorogationes vltra sex menses concessae, nulli suffragentur, id est, vt explicat quidam Doctor Salmantinus, quòd ad differendum vltra sex menses non prosit Episcopo vlla Papae dispensatio, nisi Papa expressam illius capitis mentionem, & dispensationem fecerit, argumento *cap.* 1. cum *ibi* notatis, *de constit.* Hi autem tres menses, intra quos Episcopos consecrandus est, non sunt computandi à die electionis, sed à die confirmationis. Ratio, quia ante confirmationem consecrari non potuit, & ideo tempus illud computari non debet: vt patet ex *cap. quia diuersitatem, de concess. praebend.* vbi habetur, tēpus suspensionis, in quo quis eligere non potest,

non

non esse computandum in semestri iure præfixo ad eligendum, vel conferendum beneficium, quia eo tempore eligere non potest. Sic tenent Turrecrem. *cap. quoniam, distinct.* 100. *num.* 2. & *ibi* Hugo, Tabien. *verb. confirmatio in communi, quæst.* 9. Angel. *verbo consecratio Episcoporum, initio.* Rosella *verbo confirmatio electorum, num.* 11. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Syluest. *consecratio.* 1. *quæst.* 3. vbi bene addit cum Rainerio, quòd si negligens fuit ad petendam confirmationem, tunc computandi erunt illi tres menses ab electione; quia tempus illud suspensionis computatur negligenti petere absolutionem, vt bene glossa *d. cap. quia diuersitatem*; intelliguntur autem illi tres menses, nisi necessitas cogat amplius differre, vt patet ex *cap. quoniam; distinct.* 705. *& cap. quoniam, distinct.* 100. & tenent Syluest. Tabiena, Rosel. D. Anton. Angel. citati, & Turrecrem. *cap. quoniam, distinct.* 100. & glossa *cap. quoniam, distinct.* 75. & ponit exemplum Turrecrem. vt propter morbum Episcopi consecrandi, vel si impediatur ab hoste, & multæ aliæ causæ (inquit) possunt accidere, quæ impediant; imò, dicunt *ibi* Turrecrem. & glossa, posse contingere causam iustam, vt confirmatus Episcopus nunquam consecretur; vt si inculpabiliter ita vitietur corpore, vt postea non debeat ordinari, hic enim nunquam consecrabitur; sed dicit Turrecrem. quòd administrabit ea, quæ sunt iurisdictionis, & supplebuntur quæ sunt Ordinis per alium Episcopum, vt *cap. Pontifices,* 7. *quæst.* 1.

14 Secundò nota, quòd licèt si Ordines sacri debeant die Dominica celebrari, requiratur continuatio ieiunij Sabbati, cum die Dominica, vt habetur *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. & dicemus *infra*; at non requiritur hoc in consecratione Episcopi die Dominica facienda, sed sat est illa die esse ieiunos consecrantem, & consecratum. Ratio, quia Ordines sacri conferendi sunt de iure in die Sabbati existentibus ordinante, & ordinandis ieiunis: vnde quando debent in die Dominica celebrari, vt censeatur quasi diei Sabbati continuatio, debet continuari omnino ieiunium diei Sabbati in die Dominica; at cùm iure statutum sit, vt Episcopi consecratio fiat die Dominica, sat est illa die ieiunium seruari: sic Turrecrem. *d. cap. quod à Patribus, num.* 6. & *ibi* glossa *vers. Sabbati*, & *ibi* Hugo, D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Tabien. *consecratio* 1. *num.* 1. Syluest. *consecratio* 1. *quæst.* 4.

15 Tertiò nota, quòd licèt duo Ordines sacri non possint eadem die conferri, nec duabus immediatis, vt dicemus *infrà*; at potest quis Sabbato ordinari sacerdos, & die sequenti Episcopus, quia id non reperitur prohibitum, sicut prohibetur in aliis ordinibus. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 6. *dicto* 1. Innocent. *cap. literas, de tempor. ordinat.* Angel. *Ordo* 6. *num.* 2. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 8. *&* 16. Glossa *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. *vers. Sabbati*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *ibi num.* 1. & addunt bene glossa, & Turrecrem. non oportere tunc continuari ieiunium Sabbati cum die Dominica: imò addunt glossa & Hugo *ibi* bene contra D. Anton. *d.* §. 8. & Innoc. *d. cap. literas*, quòd si ex dispensatione, vel aliàs liceret die Dominica consecrari sacerdotem, non est alicubi vetitum eadem die consecrari Episcopum.

16 Septima conclusio. Quod attinet ad ministrum consecrationis Episcopi, ea necessariò facienda est, saltem necessitate præcepti à tribus Episcopis. Patet ex pluribus capitibus iuris, *cap. ordinationes, el* 1. *distinct.* 75. *& cap. comprouinciales, cap. Episcopi, cap. ordinationes, distinct.* 64. *cap. porro, distinct.* 66. quæ omnia capita ex Conciliis, vel Pontificibus desumpta sunt, & tenent omnes Doctores mox citandi, tantum enim vertunt in dubium, an hoc sit de essentia. Nec obstat *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* vbi dicitur, quòd Metropolitanus sine tribus Episcopis non consecret, vbi videntur requiri quatuor Episcopi, quia bene glossa *ibi vers. sine tribus*, dicit intelligi inclusiuè, id est, *que con el sean tres*, & ita in iure nouo Gregoriano extat hic textus, sine tribus, vel duobus.

Et nota, quòd vnus Episcopus principaliter to- 17
tam consecrationem perficit, & alij sunt quasi coadiutores, secundùm Hostien. & Goffred. quos refert Syluest. *consecratio* 1. *num.* 1. & hoc dicit esse melius, vel secundùm Hugo. & Rainer. quos refert etiam Syluest. *ibi*, sunt tres actiones, & vna passio, sicut cùm tres portant lapidem, & notat bene Syluest. quòd essentialia consecrationis necessariò facienda sunt ab eodem ministro: si enim vnus imponat manum, & alius dicat verba, nil agitur, vt patet etiam in aliis sacramentis.

Octaua conclusio. Minister, qui habet iuris- 18
dictionem consecrandi, est, si sit Papa electus, ipsum consecrant Cardinales Episcopi. *cap. in nomine Domini, distinct.* 23. Ex consuetudine tamen (vt fertur) ipsum consecrat Episcopus Hostiensis; vel, vt dicit Syluester *vbi infrà*, quem ipse Papa vult: cùm enim statim, ac electus est, habeat iurisdictionem plenam Papalem, potest hanc iurisdictionem ipsum consecrandi cui maluerit Episcopo concedere. Sic Syluest. *consecratio* 1. *quæst.* 1. Primates verò, seu Patriarchas, & Metropolitanos consecrant tres Episcopi eorum suffraganei, omnibus aliis eorum suffraganeis personaliter aduenientibus, nisi essent necessitate impediti; quo casu per literas debent consentire. *cap. quia, dist.* 64. *cap. porrò, & cap. Archiepiscopus, distinct.* 66. *cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordinat.* & si est Archiepiscopus, qui est consecrandus, debet esse cum Primatis, seu Patriarchæ, cui subest, consensu, *cap. placet, distinct.* 65. ita quòd sine eo non recipit exequutionem consecratus. Sic Syluest. *ibi.* Innocent. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* Armil. *verb. consecratio Prælatorum, num.* 2. Angelus *verbo consecratio Episcoporum, num.* 1. 2. *&* 5. Rosella *verbo confirmatio electorum, num.* 12. 13. *&* 16. Tabiena *verbo confirmatio in communi, quæst.* 10. 11. *&* 12. licèt Angel. Tabien. & Rosel. dicant Primates, seu Patriarchas, & Cardinales consecrari à Papa, vel ab alio de eius commissione, hoc non est de iure, sed de consuetudine, vt bene Syluest. *ibi*, idem dicens de Archiepiscopis, consuetudo enim habet, vt ferè nulli horum consecrentur, nisi à Papa, vel ab alio de eius commissione, argum. *cap. pudenda* 24. *quæst.* 1. Episcopus autem si est exemptus, debet consecrari à Papa, vel ab alio de eius commissione: si verò non sit exemptus, sed alicui Archiepiscopo suffraganeus, consecrandus est ab illo Archiepiscopo cum duobus Episcopis comprouincialibus, seu suffraganeis, aut tres comprouinciales, seu suffraganei Episcopi,

illum consectabunt, ex iussu Archiepiscopi: in vtroque tamen casu omnes Episcopi suffraganei requirendi sunt per epistolam, vt consentiant. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin. cap. non debet, distinct. 65. cap. ordinationes, el 1. distinct. 75. cap. ordinationes, cap. Episcopi, cap. comprouinciales, distinct.64.* Quòd si quis Episcoporum comprouincialium contemnatur in consecratione Episcopi, vel Archiepiscopi, potest agere, vt exequutione officij priuetur. Sic Innocent. Syluest. Tabien. Rosel. Angel. *ibidem*, Turrecrem. *cap. ordinationes, el 1. dist. 75. num. 7.* Quando autem Arebiepiscopus, vel aliqui ex suffraganeis Episcopis dissentireot consecrationi, quid faciendum sit, consule Turrecrem. *dist. 64. initio*, id latè disputantem.

19 Nota primò, quòd si Ecclesia eathedralis Archiepiscopi vacet, consectatio Episcopi suffraganei debet fieri ab aliis suffraganeis iussu Capituli dictæ Eeclesiæ cathedralis; quia Sede vacante succedit Capitulum in omni iurisdictione: sic glossa *cap. comprouinciales, dist.64.*

20 Secundò nota, quòd si prouincia non habeat tres Episcopos, qui consecrent electum Episcopum, conuocari debet vicinorum Episcoporum auxiliom. Sic Panorm. *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin. num. 1.* & probat ex *cap. Pontifices 7. quæst. 1.*

21 Tertiò nota, quòd si Episcopus Archiepiscopo suffraganeus consecrãdus sit, non oportet Patriarchæ, cui Archiepiscopus subest, consensum requirere, nisi vsus contrarium obtinuerit. Sic Panorm. *eod. cap.* nec Episcopus, contra Iunocent. *ibi.*

22 Hucusque de ministro necessario necessitate saltem præcepti consecrationis Episcopi egimus, restat vt agamus qualis minister sit de essentia, seu necessarius necessitate sacramenti, ita vt ab alio facta consecratio non teneat. Et vt certa ab incertis separemos, duo sunt certa in hoc.

23 Primò certum est esse de essentia, quòd consecrans sit Episcopus, quia pertinet ad characterem Episcopalem posse Episcopos coosecrare. Imò quamuis Palud. 4. *dist. 7. quæst. 4. num. 34.* dixerit fortè Papam hoc posse committere simplici sacerdoti, ipsemet 4. *dist. 25. quæst. 1. num. 7.* se retractat, & tenet non posse; quia est consecratio partialis sacerdotis: consecratio verò sacerdotis non potest committi ei, qui noo est Episcopus, vt dicemus *infrà.*

24 Secundò est certum non esse de essentia, vt concurrant dicta in octaua conelusione, nempe vt consecratio fiat de iussu Archiepiscopi, vel Patriarchæ, & ab Episcopis suffraganeis; sed hoc est de necessitate præcepti; quod verò attinet ad essentiam consecrationis, sat est, vt fiat à quibusuis Episcopis. Probatur, quia hic non est actus iurisdictionis, aliàs esset delegabilis, sed Ordinis. Ordo autem Episcopalis æquè est in omnibos Episcopis; ergo. Secundò, quia quòd fiat de iussu Archiepiscopi, & à suffraganeis, &c. pertinet ad iurisdictionem ministri; sed hæc tantùm in sacramento pœnitentiæ, & matrimonij est de necessitate sacramenti; in reliquis verò solùm de necessitate præcepti: ergo. Quòd si opponatur *cap. non debet, dist. 65.* vbi habetur, quòd fiat de licentia Metropolitani, conuocatis Episcopis suffraganeis, aliter ordinatio facta non valeat: & *cap. Archiepiscopus, dist. 66.* vbi habetur quòd Atchiepiscopus ab omnibus suffraganeis consecretur, aliàs sit irrita consectatio. Respondetur cum Turrecrem. *d. cap. non debet*, & glossa *d. cap. Archiepiscopus, vers. irrita*, & *ibi* etiam Turrecrem. quod intelligitur noo valere, atque esse irritam consecrationem, non quòd non reuera sit valida, & maneat ille Episcopus, sed esse irritam quoad officij exequotionem, id est, quòd manebit verè Episcopus consecratus, sed non poterit exequi officium.

Dubium autem graoe est circa hoc, an sit de essentia, & necessitate sacramenti, quòd consecratio fiat à tribus Episcopis. 25

Duplex est sententia. 26

Prima ait esse de essentia, tum quia omnes textus loquentes de hac consectatione affirmant debere fieri à tribus Episcopis: tum etiam, quia *cap. porrò, distinct. 66.* ponitur forma consecrationis Episcopi tradita ab Apostolis, & dicitur quòd fiat à tribus Episcopis. Sic tenet Hostien. quem refert Syluest. *vbi infrà.* Hugo, & Archid. *d. cap. porrò.* Glossa *cap. nec Episcopi, de tempor. ordin.* & *ibi* Panorm. *num. 1.* & ferè omues Iurisperiti sunt hoius sententiæ, vt refert Turrecrem. *vbi infrà.*

Secunda sententia probabilior, ait non esse hoc de essentia. Probatur primò, quia primus canon Apostolorum sic habet, *Episcopus à duobus, vel tribus Episcopis ordinetur*; ergo iam non est de essentia, vt fiat à tribus. Secundò, quia 1. *ad Timoth. 4. & 7. ad Timoth. 2. & ad Titum* 1. loquente Apostolo de Ordine Episcoporum, vnus ordinator, aut consecrator tantùm exprimitur; imò Apostoli cùm dispersi essent per Orbem, soli videntur consecrasse Episcopos. Item, quia in nullo alio sacramento sunt de necessitate sacramenti plores ministri, & vnus Episcopus eadem potestate Ordinis præditus est, ac tres Episcopi. Hanc tenet pluribus aliis rationibus probans Turrecrem. *cap. porrò, distinct. 66. num. 3.* Palud. *tract. de potest. Papæ.* Guido *cap. fraternitatem, dist. 80.* & videtur tenere Armil. *verbo consecratio Prælatorum, num. 2.* & Syluest. *consecratio 1. num. 1.* Hanc enim sententiam referunt in vltimo loco, & non improbant; eam etiam videtur tenere Greg. Lopez *part. 1. tit. 5. l. 28. vers. otros*, vbi dicit non esse de iure diuino, vt consectatio fiat à tribus Episcopis, & sic posse Papam hoc immutare.

DVBIVM XVI.

Quid conferat pallium Archiepiscopo, & Patriarchæ, seu Primati, id est, quæ possit ante pallij receptionem.

NOta, quòd pallium est ornamentum ad modum stolæ sacerdotalis crucibus nigris intextum, super alia ornamenta delatom, humeros ad instar coronæ, pectúsque circundans, ante dependens, quod significat plenitudinem potestatis, quo vtitur Papa semper & vbique, quia habet plenitudinem potestatis, quam pallium significat, Archiepiscopus verò, & Patriarcha, seu Primas, quia non habent plenitudinem hanc potestatis, sed in partem solicitudinis vocati sunt, non semper, neque vbique possunt eo vti, vt expressè habetur *cap. ad honorem, de author. & vsu pallij*; sic Syluest. *verb. pallium.* 1

Secundò

2 Secundò nota idem prorsus, quod dicemus circa vsū pallij, & reliqua in hoc dubio de Archiepiscopo, dicenda esse similiter de Patriarcha, seu Primate circa eiusdem pallij vsum. Sic Syluest. *verbo pallium*. Turrecrem. *cap. Episcopos n. 6. dist.* 100. Pontificale Romanum *in officio dationis pallij, fine*, & omnes.

3 Prima conclusio. Tenetur Archiepiscopus, & Patriarcha petere pallium à Papa intra tres menses, aliàs si accusetur, cessante legitimo impedimēto, potest remoueri. Sic habetur expresse *cap. quoniam, dist.* 100. quod est Pelagij Papæ, & debet peti cum instantia, *cap. prisca, ead. dist.* & petens præstare debet iuramentum fidelitatis, & obedientiæ Ecclesiæ Romanæ. *cap. optatum, ead. dist. & cap. significasti, de elect.* Olim verò ex priuilegio Papæ petebatur à quatuor Patriarchis per suffraganeos eorum. *cap. antiqua, de priuileg.* Hi autem tres menses intelliguntur post confirmationem, si antea erat Episcopus consecratus; si verò non erat consecratus, intelliguntur post consecrationem. Sic glossa, *d. cap quoniam, vers. consecrationis.* Sic explicans textum dicentem incipere à die consecrationis, quando scilicet antea non erat consecratus, & *ibi* Turrecrem. *n.* 2. & Hugo *ibi*, Syluest. *verbo pallium*, & *ibi* Tabien. & Angelus *num.* 1.

4 Secunda conclusio. Archiepiscopus, vel Patriarcha non potest vbique vti pallio, sed tantùm intra Ecclesias suæ prouinciæ, id est, Archiepiscopus intra suam prouinciam, & Patriarcha intra suum Patriarchatum. Neque obstat quòd in forma traditionis pallij dicitur, quòd eo possit vti tantùm intra propriam Ecclesiam, quia intelligitur, id est, intra quamlibet Ecclesiam prouinciæ illi commissæ. Sic habetur expresse *cap.* 1. *de auctorit. & vsu pallij*, & in Pontificali Romano *vbi suprà*, & tenent omnes. Nec valet consuetudo vtendi pallio extra prouinciam; quia est corruptela. Sic habetur *cap. ex tuarum, eodem tit.* vbi etiam dicitur quòd si quis Archiepiscopus priuilegium habeat vtendi pallio extra prouinciam, debet id esse de licentia diœcesani. Idem etiam notat *ibi* glossa, & Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 10. Nec obstat *cap. cum sis, de authorit. & vsu pallij*, vbi dicitur vbicumque posse vti pallio, quia intelligitur, vt bene ibi glossa, id est, vbicumque intra prouinciam.

5 Tertia conclusio. Non potest etiam intra prouinciam semper vti pallio, sed tantùm intra Missarum solemnia. Sic habetur expresse in Pontificali Romano *suprà, & cap. contra morem, & cap. pallium, el* 1. *dist.* 100. quæ sunt Gregorij Papæ, & tunc tantùm ipse Archiepiscopus eam Missam cantet, aliàs non, vt bene Hugo & Turrecr. *eo cap. pallium.*

6 Hinc fit non posse in processionibus vti pallio; sic habetur in Pontificali *suprà, & c.* 1. *de auctor. & vsu pallij*, Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 11. Syluest. & Tabien. *verbo pallium*, & *ibi* Angel. *n.* 3.

7 Quarta conclusio. Non potest etiam intra suam prouinciam, & intra Missarum solemnia semper vti pallio, sed tantùm in quibusdam festis præcipuis, quæ in priuilegio, quod cum pallio datur, continentur. Sic habetur *cap. fin. de auctor. & vsu pallij.* hæc autem festa sunt, Natiuitas Domini, festum sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Circuncisio, Epiphania, Dominica Palmarum, Feria Quinta in cœna Domini, Sabbatum sanctum, dies Resurrectionis, cum duobus sequentibus, Dominica in Albis, Pentecostes, Natiuitas D. Ioannis Baptistæ, festa omnium Apostolorum, in dedicatione Ecclesiarum, ordinatione ministrorum, scilicet clericorum, consecratione Episcoporum, in principalibus festiuitatibus Ecclesiæ suæ in die anniuersarij consecrationis suæ, & in die anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Hæc festa ponit Pontificale Romanum *suprà*, Turrecr. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 19. Glossa *cap. ad honorem, de auctor. & vsu pallij, vers. ad honorem*; at non ponit Dominicam in Albis, nec diem anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Addit Pontificale Romanum, festum Ascensionis corporis Christi, festum omnium Sanctorum, & festiuitates D. Mariæ. Glossa explicat *suprà*, tres festiuitates Beatæ Mariæ.

Hinc fit, non posse vti pallio in Missis pro defunctis. Sic Pontificale Romanum *suprà*. Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *num.* 11. 8

Quinta conclusio. Non potest Archiepiscopus, vel Patriarcha ante pallij receptionem portare ante se crucem, quia est insigne dignitatis Archiepiscopalis, vel Patriarchalis, quam non plenè habet, nec nomen, vt mox dicemus. Sic Pontificale Romanum *suprà*, Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 7. Nec potest se nominare Archiepiscopum, vel Patriarcham; nec habet plenitudinem Pontificalis officij. *cap. nisi, de auctorit. & vsu pallij*, & in Concilio Lateran. sub Innocent. III. *cap.* 5. Vnde non potest exercere Pontificalia, vt ordinare clericos, conficere chrisma, Episcopos consecrare, dedicare basilicas, conuocare ad Concilium, vt expresse habetur *cap. quod sicut, de election.* & in Pontificali *suprà*. 9

Nota, quòd (vt refert Innocent. *cap. sicut, de elect. num.* 13.) aliqui dicunt quòd potest sine pallio in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Ordines conferre: sed oppositum tenet *ibi* Innocentius, & meritò, quia textus generaliter loquuntur. 10

Secundò nota, nil referre quòd in alio Archiepiscopatu pallium receperit, quia debet nouum petere, vt expresse habetur *cap. bona, el* 2. *de postulat. Prælat. fine*, ibi glossa *vers. pallium*, dicens rationem esse, quia pallium sequitur personam ratione loci; pro quo datum est. Idem Turrecr. *cap. Episcopos, dist.* 100. *num.* 6. & Pontificale *suprà*, licèt Felinus *cap. cum te, de rescript. n.* 8. dubitet, & plus inclinet posse exercere quæ sunt Ordinis. 11

Hinc fit quòd pallium est personale, & sic non potest accommodare, nec in morte alicui relinqui, sed debet Archiepiscopus cum eo sepeliri, vt expresse habetur *cap. ad hoc, de auctorit. & vsu pallij*, & si transferatur in alium Archiepiscopatum, non debet secum illud ferre, nec successori relinquere; sed debet vterque nouum pallium petere, vt habetur *dicto cap. bona, fine*, & *ibi* glossa *vers. pallium*, & tenent omnes. 12

Maius verò dubium est, an Archiepiscopus nondum recepto pallio, possit delegare alijs Episcopis, vt consecrent Episcopum sibi suffraganeum. Quidam enim negant. Primò, quia is videtur facere, cuius nomine fit. *cap. mulieres, de sententia excommun. cap. qui per alium, de regul. iuris in* 6. Secundò, quia *cap. quoniam, dist.* 100. dicitur differri consecrationem Episcoporum, & quòd Archiepiscopus non petit pallium: at si posset delegare alijs, non differretur. 13

At dicendū est, posse dum nō est in mora petendi pallium, scilicet modò petat intra tres menses, intra quos, 14

tenetur petere, & sic *d.cap.quoniam*, intelligitur quando est in mora petendi pallium: regula autem iuris citata, quando alter qui facit, per se non potest facere: at Episcopi, quibus delegatur consecratio, habent per se consecrandi potestatem, & tantùm eis delegatur iurisdictio. Probatur, quia tantùm prohibetur exercere ea, quæ sunt ordinis, & cogere Concilium, vt patet ex dictis: at hæc delegatio est actus iurisdictionis; ergo. Secundò, quia *cap. suffraganeus, de elect.* expresse dicitur, quòd Archiepiscopus confirmatus, licèt noo receperit pallium, potest facere cõsecrari suum suffraganeum. Nec valet, quòd quidam dixerunt, hanc non fuisse decretalem, sed quandam prouisionem fundatam super quadam æquitate, non Papæ, sed cuiusdam Ioannis Galensis. Sed hoc (inquit Panorm. *d.cap. suffraganeis, num.* 1.) non potest modò dici, postquam hæc decretalis fuit posita in tertia, quarta, & quinta compilatione, quia hæ fuerunt Papæ, & Papa mandat iuxta has decretales prouidendum esse in iudicio, & extrà, & maximè hodie, quando in nouis decretalibus Gregorij XIII. est posita. Sic tenent Panorm. *d. cap. suffraganeis, num.* 1. & *ibi* Innoc. & glossa *ibi, vers. Pallium*, & *ibi* communis, teste Panorm. Idem glossa *cap.* 1 *.de translat. Prelator, & cap.quoniam, dist.* 100. Turrecrem. *cap. Episcopo, num.*6*. dist.* 100. Pontificale Romanum *vbi suprà.*

15 Tandem ex dictis fit resolutio huius casus, scilicet Coocilium Trid. *sess.* 23*.c.*1 *.de reform.* præcipit Episcopis ne à sua diœcesi absint vltra tres menses sine causa iusta, &c. Quidã est confirmatus, & consecratus Archiepiscopus, petiit à Papa pallium, quando ne incipiant hi tres mẽses absentiæ, quam potest facere? Credo, quòd à die receptionis pallij, quando non est in mora petẽdi instanter ipsum. Probator, qoia (vt dixi *dub.praeced.*) tres menses, intra quos Episcopus tenetur consecrari, ptocedunt à die confirmationis, quia antea non poterat consecrari. Ergo eadem ratione hi tres menses debent incipere à die receptionis pallij, quia ante receptionem pallij commodè nequit ad Ecclesiam suam venire: tum, qoia non potest antea Archiepiscopus noncupari, nec gestare aote se crucem, oec ordinare, nec confirmare, quod est magna sui officij pars: tum, quia ignorat quem Prælatum Summus Pontifex destinabit, qui det illi pallium, & non sine magnis expensis, & laboribus tot itinera fierent.

Dubium XVII.

Qui sint actus proprij, & ministeria singulorum Ordinum.

1 PRimò oporter explicare, quomodo omnes Ordines ad Eucharistiam ordinentur; ad hanc enim est sacramentum Ordinis. Hoc optimè explicat D. Thom. 4*.dist.*24*.quest,*1*.art.*1*.questiunc.*2. hoc modo: Potestas Ordinis, vel est ad cooficiendam Eucharistiam, vel ad aliquod ministerium ad hoc: & hoc secundum, vel in ordine ad ipsam Eucharistiam, vel in Ordine ad suscipientes. Ad conficiendum Eucharistiam est sacerdotium: ad ministrandum in Ordine ad ipsam, sunt Diaconatus, quia assistir sacerdori, & ministrat in omnibus, quæ aguntur in hoc sacrificio, & Subdiaconatus, qui defert calicem, & patenam, & in eis materiam præparat, & tradit Diacono; & Acolytus, qui vrceolos cum aqua, & vino præparat. Si est in Ordine ad suscipieotes, ad præparandum scilicet ipsos ad hoc sacramentum, non potest esse, nisi super immundos, quia mundi sunt iam idonei: ad hoc verò sunt tres Ordines, iuxta triplex immundorum genus, quod potest esse, scilicet Ostiariatus, cuius est expellere nolentes credere, & infideles, qui indigni sunt, etiam visione diuinorum, & Ordo lectorum, cuius est instruere volentes credere, sed nondum bene instructos, & catechumenos, & ideo prima rudimenta ad doctrinam fidei, scilicet vetus Testamentum, eis legẽdum committitur, & exorcistatus ad tollendum impedimentum, quod habent fideles instructi ex dæmonis potestate. Hæc D. Thom.

2 Hoc supposito, descendendo in particulari ad singulos Ordines, ponam officia eorum, vt ponont D. Isidor. *lib.*7*.etymolog.cap.*12. & habetur *cap.cleros, dist.*21. Hugo de sancto Victore *lib.*2*.de sacram.p.*3. Rabanus *lib.*1 *.de instit.cleric.cap.*4. D. Thom. 4*.dist.*24 *art.*1 *.questiunc.*2. Sotus 4*.dist.*24*.q.*1 *.art.*3. Barthol. à Ledesm. *dub.*5 *.de Ordine.* Petrus Sotus *lect.*2*. de Ordine.* Sylu. *Ordo* 2*.q.*3. Palud. 4*.dist.*24*.q.*4. D. Ant. 3*.p.tit.*14*.cap.*16*.§.*4. Bellarm. defendẽs à calũniis hęreticorum hæc officia *lib.*1*.de clericis, cap.*13.

3 Officium ergo Ostiatij est cymbalom ad conuocandum populum pulsare, ostium Ecclesiæ aperire, dignos ad Ecclesiam admittere, & indignos respuere vt infideles, ne sacra irrideant. Et addunt Syluest & Paludan. *suprà*, eriam excommunicatos exclodere ne diuinis intersint.

4 Lectoris munus est, legere propbetias in Ecclesia ad instruendum catechumenos: sunt enim prima fidei rudimenra, quia sunt velut inductio ad legem nouam. Vnde dicunt Sotus, & Barthol. à Ledesma *suprà*, lectori incombere cantate prophetias, & lectiones quæ canuntur in Ecclesia; maximè in Sabbato sancto, nec indigete dalmatica, sed tantùm superpelliceo.

5 Exorcistæ munus est arctare, ae pellere dæmones per adiurationem.

6 Acolyti munus est, ptæparare lumina in sacrario, portare ceteom pyxidem cum pane, & vrceolos cũ vino, & aqua pręparare, & ad altare deferre.

7 Subdiaconi munus est legere solemniter epistolam, panem in patena, & vinum & aquam in ealice parare, & offerre Diacono, vt hic ea sacerdoti ministret: vnde Subdiaconus dicitur quasi subminister, quia est minister Diaconi, qui est immediatus sacerdotis minister. Item lotionem manuum Presbyteri babere paratam, & ideo in ordinatione traduntur ei per Archidiaconum vrceoli cum vino & aqua, & bacile cum manutergio.

8 Diaconi munus est ministrare, & assistere sacerdoti in omnibus, quæ aguntur in Missæ celebratione, & sacerdoti tradere materiam consecrandam, & cantare solemniter Euangelium.

9 Sacerdotis munus est consecrare Eucharistiam, & ligate, & absoluere, per quem actum proximè disponit fideles, qui sũt corpus Christi mysticum, ad dignè recipiendum corpus Christi verum: imò ministrate omnia sacramenta, demptis Ordine, & confitmatione, vt bene Paludan. & Petrus Sotus, quod non est intelligendum quòd eo ipso, quòd est sacerdos, possit ea ministrare sioe commissione; hoc enim esset falsum, vt bene Sylu. *suprà*, est enim boc officium parochi; sed quòd ad ministrãdum cætera sacramenta ex officio requiritur Ordo sacerdotij.

Tandem

10 Tandem munus Sacerdotis est benedicere benedictione simplici in fine Missæ populum absente Episcopo, & ipso præsente de mandato eius interpretatiuo, *cap. denique, dist. 21. cap. ecce ego, dist. 95.* Vnde Presbyter celebrans præsente Episcopo innuere debet ei an velit benedicere, & si velit, ipse non benedicat; si verè nolit, benedicat; dixi *benedictione simplici*, quia benedictio solemnis, quæ fit cum *adiutorium nostrum in nomine Domini*, spectat ad Episcopos tantùm in sua diœcesi, & Archiepiscopos in tota prouincia, cùm visitāt, & Legatos in terminis suæ legationis, & Abbates, quibus hoc ex priuilegio concessum, vt notatur *cap. ministrare, 26. quæst. 6. & cap. cù ad celebrandas, de consecrat. dist. 1. cap. accedentib   exceeff. Prælator. & cap. Abbates, de priuileg. in 6.* vbi dicitur, quòd Abbates, quibus hoc ex Sedis Apostolicæ priuilegio conceditur, tantùm possunt sic benedicere in Ecclesiis sibi pleno iure subiectis. Sic Syluest. *verbo benedictio n. 1.* vbi alios refert Angel. Tabien. Rosel. *verbo benedictio, initio*, Armill. *verbo benedicere, num. 1.*

De ministro sacramenti Ordinis.

SVMMARIVM.

18. *Quis sit huius sacramenti minister.*
19. *Quibus in iure commissum sit primam tonsuram, & Ordines minores conferre, cùm Episcopi non sint.*
20. *Quis sit minister sacramenti Ordinis necessitate præcepti.*
21. *An Abbates & alij Prælati, qui non sunt Episcopi, habent tamen iurisdictionem, quasi Episcopalem in subditos seculares, possint illis dare litteras dimissorias ad Ordines, vel hoc solùm possint Episcopi.*
22. *Quis sit proprius Episcopus alicuius ad hunc effectum, vt possit illum licitè ad Ordines promouere, & illi conferre litteras dimissorias, vt ab alio ordinetur.*
23. *Qualiter ratione beneficij Ecclesiastici contrahatur domicilium.*
24. *Quis sit Episcopus proprius, vt possit ad Ordines promouere professum eiectum à Religione, & an talis possit ad Ordines promoueri.*
25. *An si dedit Papa alicui facultatem, vt ordinaretur extra tempora à suo Ordinario, tantùm possit ordinari ab alio Episcopo cum litteris dimissorijs sui Ordinarij.*
26. *An Capitulum sede vacante ante annum elapsum possit licentiam concedere alicui Episcopo, vt in ea diœcesi ad Ordines promoueat alienos habentes dimissorias proprij Episcopi, aut sui Prælati regularis, vel personas eiusdem diœcesis habentes dimissorias Episcopi mortui, vel Nuncij Apostolici, vt à quocumque Antistite ordinentur.*
27. *An cùm proprius Episcopus dat litteras dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocumque Episcopo, videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in quacumque irregularitate, & quouis alio impedimento ad Ordines in quo posset proprius Episcopus dispensare.*
28. *An initiatus prima tonsura, vel quatuor minoribus Ordinibus ab alieno Episcopo, absque licentia proprij gaudeat priuilegijs clericalibus, sitque capax beneficij, vel tonsura ei in nullo prosit, & an possit proprius Episcopus ratam habere hanc ordinationem.*
29. *An possit proprius Episcopus cogere subditos ad accipiendum Ordines, vel eis præsentibus negare Ordines.*

DVBIVM XVIII.

Quis sit huius Sacramenti minister.

IN hoc dubio, & sequenti tractabimus, quis sit minister necessarius necessitate Sacramenti, id est, quis minister validè conferat Ordines: deinde in sequentibus dubiis, quis habeat iurisdictionem ad licitè conferendum Ordines. Sit ergo 1

Prima conclusio. Quicumque, & solus Episcopus consecratus est ordinarius minister, id est, ex officio Sacramenti Ordinis: sic enim definitur in Concilio Florentino in decreto Eugenij, & in Constantiensi *sess. 8.* & Toletan. VIII. *q. 7.* & Trident. *sess. 23. cap. 4. & can. 7.* Vnde est de fide, & ratio est optima D. Thom. 4. *distinct. 25. quæst. 1. art. 1.* quia Episcopi dignitas est in Ecclesiastica republica, id quod in sæculari republica publica potestas respectu inferiorum: ad publicam autem ciuitatis potestatem spectat commune bonum dispensare, iuxta Philosophum 1. *Ethic.* atque adeò de magistratibus reipublicæ disponere, hoc est, instituere, quem quisque magistratum exercere debeat: ergo Episcopi manus est vnumquemque in diuinis ministeriis collocare, quod fit per Ordinis Sacramentum. 2

Hinc fit valere hoc Sacramentum, si conferatur ab Episcopo, quantumuis hæretico, vel degradato, vel qui ab Episcopatu depositus sit, vel ipsi renunciarit, quia hic est actus Ordinis, & characteris Episcopalis, qui indelebilis est. 3

Secundò infertur, quòd si aliqui non Episcopi conferunt aliquos Ordines, vt de Cardinalibus, & Abbatibus dicemus *dub. sequenti*, id non est ex officio, sed ex Papæ commissione in iure canonico illis concessa. Sic Syluest. *Ordo 3. q. 1.* Petrus Sotus *de Sacram. ordinis lect. 5.* 4

Secunda conclusio. Ex commissione Papæ potest quilibet Sacerdos non Episcopus conferre primam tonsuram, & quatuor Ordines minores, id est, Papa potest hoc committere cuilibet Sacerdoti. Probatur, quia id commisit Abbatibus, qui non sunt Episcopi. *cap. Abbates, de priuileg. in 6. & cap. quoniam, dist. 69.* quod est ex VII. Synodo generali, *cap. 14. & cap. cum contingat, de ætat. & qualit.* vt latiùs dicemus *dub. sequenti.* Hæc est certissima, licèt malè de ea dubitet Durand. 4. *dist. 7. q. 4.* & argumenta, quæ contra hoc formari possunt, soluuntur à Doctoribus in mater. *de confirmat.* vbi docent posse Papam committere Sacerdoti simplici confirmare. Hanc tenent Collectarius, & Panorm. *cap. quanto, de consuetud.* Couar. *lib. 1. var. cap. 10. n. 10.* Sotus 4. *dist. 25. q. art. 1. ad 2. & dist. 7. q. vnica, art. 11. ad 4.* Petrus Sotus *lect. 5. de Ordine.* Victoria *de Ordine n. 234.* D. Th. 4. *dist. 25. q. 1. art. 1. ad 3.* Capreolus 4. *dist. 25. quæst. 1. ad 3. ad confirm. secundi.* Aureoli Deza 4. *dist. 24. q. 2. art. 4. ad 2.* Anreol. Barthol. à Ledesma *de sacram. ordinis dub. 11.* Palud. 4. *dist. 24. q. 3. n. 12.* Ledesma 2. 4. *q. 40. art. 1.* Sylu. *ordo 3. quæst. 7.* Palac. 4. *dist. 24. quæst. 2. fol. 510.* 5

Ric.4.*dist.* 25.*a*.1.*q*.1. Palud.4. *dist*.25.*q*.1.*n*.7. & *dist*.7.*q*.4.*fine*. Scotus 4.*dist*.24.*quaest*.1.*art*.3. Angles *floribus* 1.*p.mat.de sacram.Ordinis fol*.509.& omnes *dub.sequenti* citandi, qui dicunt Abbates id posse.

6 Nota primò aliquos limitare hanc solutionem, modò Papa sit Episcopus consecratus: vnde si non sit Episcopus consecratus, licet sit electus, Papa non poterit hoc delegare, cùm ipse, si velit, non sit minister sacramenti Ordinis. Sic Capreolus *d.art.* 3.*ad vltimum confirmat*. Aureoli, Palud.4 *dist*.25.*q*.1. *n*.7.& *dist*.7.*q*.4.*fine*. Sed hoc reprobaui *in tract. de confirmat.* contra hos & alios *ibi* citatos, dicentes Papam non consecratum Episcopum non posse delegare confirmare simplici sacerdoti. Et ratio est, quia huiusmodi delegatio est actus iurisdictionis, & amplissimae potestatis in vniuersalem Ecclesiam, qua pollet ille Papa electus, & sic tenent Sotus, & alij auctores, quos *ibi* citaui *conclus*.6. in alio simili, scilicet in delegatione potestatis confirmandi simplici sacerdoti.

7 Secundò nota aliquos sentire posse Papam hoc committere non sacerdoti, sic videntur tenere Innocent.*cap.quanto,de consuetud.n*.4. Angel. *Ordo* 2. *n*.2. Glossa *cap.manus, de consecrat. dist*.5 vbi aiunt posse ex Papae commissione, dare illos Ordines, quos habet, sed oppositum tenendum est. Sic D. Thom. Capreolus, Ledesma *supra*, Victoria *d. n.* 234. Sylu. *Ordo* 3.*q*.7. Barthol. à Ledes. *d.dub*. 11. *fol*. 1165. Tabiena *verbo Abbas, quaest*.5. Palud.4. *dist*.7. *quaest*.4. *num*.4.

8 Tertiò nota, quòd Petrus Sotus *suprà*, ait posse Episcopum hoc cõmittere simplici sacerdoti. Sed hoc nullo innititur fundamento, & sic omnino tenendum est non posse. Sic Victoria, & Tabien. *ibi.* Sotus 4. *dist*.25.*quaest*.1. *art*.1. *ad* 2. Palud.4.*dist*.7. *quaest*.4.*n*.48.

9 Maius verò dubium est, an Papa possit committere simplici sacerdoti conferre Ordines sacros. Quidam enim id affirmant, & probatur. nam in Conc. Antiocheno *can*.10. dicitur licuisse aliquãdo Chorepiscopis Subdiaconos ordinare; & tamen hi non erant Episcopi: quod inde patet, quia *in fine illius canonis*, sic dicitur, *Chorepiscopus ab Episcopo loci ordinandus est*. Item, quia Concilium Ancyranum *can*.12.& Antiochenum *can*. 10. Hispalense II. *can*.7.& Leo Papa *epist*.86. aliàs 88.& Ioannes III. *epist.ad Episcopos Germaniae, & Galliae*, & Damasus Papa *epist*.3. dicunt Chorepiscopos non potuisse confirmare, templa consecrare, sacerdotes, & Diaconos ordinare. Imò Damasus dicit, nec Subdiaconos: ergo non erant Episcopi. Sic Ledesm. 2. 4.*q*.40.*art*.1.& addit audiuisse à Monacho quodam D.Benedicti suum Abbatem conferre ex Papae priuilegio, Subdiaconatum, & Diaconatum, & Victor.*mater.de ordin.n*. 235. dicit se vidisse bullam, in qua Papa commisit sacerdoti, conferre Subdiaconatum, & quosdam asserere commisisse etiam Diaconatum: & si hoc ita est (inquit) factum tenet. Idem Innoc. *cap. quanto, de consuet.n*.4. Glossa *cap.manus, de consecrat. dist*.5. Angel. *Ordo* 2.*num*.2. vbi dicunt posse clericum ex commissione Papae conferre Ordines sacros, quos habet.

10 Sit tamen. vltima conclusio. Papa non potest committere sacerdoti non Episcopo, conferre Ordines sacros. Ratio, quia cùm minores Ordines non habeant necessariã potestatem super corpus Christi verum, quia non ministrant immediatè sacerdoti, sed Diacono, & Subdiacono, sed sunt ministrorum ministri, ideo potest Papa illorum collationem committere simplici sacerdoti, secus de maioribus Ordinibus, eo quòd necessariam habet potestatem super corpus Christi verum, aut consecrandi, aut materiam sacerdoti ministrandi. Sic D.Thom. Decza, Capreol. *suprà*, Petrus de Soto *lect*. 5. *de Ordine*. Couar.*d.n*.10. Barthol. à Ledesm. *d.dub*. 11. *fol*. 1165. Durand. 4.*dist*.7.*quaest*.4. & *dist*.25.*q*.1. Angles, & Scotus *suprà*, Palud. 4.*dist*.25.*q*.1.*n*.7.& *dist*.7.*q*.4. *n*.47. Tabien.*verbo Abbas*, *q*.5. Sylu. *Ordo* 3. *quaest*. 7. Sotus 4. *dist*. 25. *quaest*.1. *art*.1.*ad* 2. & *dist*.7. *quaest*. *vnica*, *art*.1. *ad* 4.

Vnde ad argumentum respondetur notando ex Bellarm.*lib*.1.*de clericis*, *cap*.17. quòd Chorepiscopi dicebantur olim Presbyteri quidam, qui in pagis, vel oppidulis curam gerebant animarum, vt parochi Vice-episcopi, & sic dicebantur Chorepiscopi, id est, Vicarij Episcopi; & ex his aliqui non erant Episcopi: & de his intelliguntur decreta Conciliorũ & Pontificũ citata, quae dicũt non potuisse, ordinare, &c. Alij verò erant veri Episcopi, dicebãtur tamen Chorepiscopi, quia non habebãt propriam Ecclesiam, sed in aliena dioecesi ministrabant adiuuantes Episcopum, vt modò sunt Episcopi titulares, id est, *de anillo*, & de his loquitur d.Cõcilium Antiochenum *can*.10. dum ait potuisse Subdiaconos ordinare, sic enim incipit canon, *Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis accepere, & vt Episcopi sunt ordinati*; & dum *in fine illius canonis* dicitur, quòd Chorepiscopus ab Episcopo loci ordinandus est, non de eisdem Chorepiscopis agitur, sed de altero genere, voluit enim Concilium legem statuere, vt deinde Chorepiscopi non consecrarentur Episcopi; sed tantùm ordinarentur sacerdotes. Haec Bellarm. *ibi*. 11

Dubium XIX.

Quibus in iure commissum sit primam tonsuram, & Ordines minores conferre, cùm Episcopi non sint.

Circa primam tonsuram aliqui dicunt posse conferri à quouis sacerdote. Sic glossa *cap. Abbates, de priuil. in* 6. *vers. Abbati*, & *cap. quoniam, dist*.69.*vers.lectores*, & hoc concedit Syluest. *Ordo* 3.*q*.2. modò interueniat Episcopi licentia, & de parochio, quòd possit suis parochianis tonsuram conferre, tenent etiam Ostien.*cap.cùm contingat, de aetat. & qual*.& *ibi* Innoc. Panorm.*cap.quanto, de consuet.* Archid. *cap. nullus Episcopus, de tempor. ordin.in* 6. Hugo Rainer. Ioannes, quos refert Angel. *ordo* 2. *initio*, vbi idem sequitur cum Ioanne Andrea, & Antonio *d. cap. cùm contingat*, limitans cum illis, quando tales parochi habent quasi Episcopalem iurisdictionem. Sit tamen 1

Prima conclusio. Nullus sacerdos, qui Episcopus non sit, potest primam tonsuram conferre absque Papae priuilegio. Probatur ex vsu Ecclesiae, & quia prior sententia nullo innititur iure, nec ratione; maximè, quia Trident. *sess*. 14. *cap*.2. *de reform.* nec primam tonsuram permittit dare Episcopis titularibus absque licentia proprij Episcopi. Sic Palud. 4.*dist*.24.*q*.3. *n*.12. Goffred. quem refert Sylu. *suprà*. Sotus 4.*dist*.25.*q*.1.*art*.1.*ad* 2. 2

Secunda conclusio. Nulla praescriptione etiam immemorabili acquirere possunt simplices sacerdotes facultatem conferendi Ordines minores. Ratio, quia quae conueniunt Episcopis ratione Ordinis, 3

nis, & nulli alij competere possunt, nisi ex delegatione Papæ, non possunt præscribi, nec in his priuilegium Principis, & immemorialis præscriptio paria sunt; quia non Episcopi secluso Papæ priuilegio incapaces sunt horum munerum. Sic Ioan. Monachus, Panorm. Felinus, Baldus, Probus, Hippolyt. & alij, quos refert, & sequitur Couar. 1. *var. c.* 10. *n.* 14. Ioan. Andr. Dominicus, Francus *c. Abbates, de priuil. in* 6. Tabien. *verb. Abbas, q.* 5. Guillerm. quem refert *ibi*, Franc. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 7.

4 Tertia conclusio. Presbyteri Cardinales ex consuetudine conferunt primam tonsuram, & Ordines minores, licèt enim consuetudo dare non possit iurisdictionem ad hoc, est tamen signum eam habere à Papa. Sic Victoria *mater. de ordin. n.* 234. Barthol. à Ledesm. *de ordin. dub.* 11. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 510. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 6. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 12. Tabiena *verbo Abbas q.* 5. Syluest. *ordo* 3. *q.* 2. & explicat omnes Ordines minores. Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. *argumentum.*

5 Quarta conclusio. Abbates si Presbyteri sint, & ab Episcopis benedicti, possunt primam tonsuram, & minores Ordines conferre tantùm in suo monasterio conuersis suorum monasteriorum, & iis qui ad illa conuolauerint, & si habent iurisdictionem quasi Episcopalem, etiam aliis sibi subditis. Sic conceditur expresè *cap. quoniam, dist.* 69. quod est ex VII. Synodo *cap.* 14. *& cap. cum contingat, de etat. & qualit. ordin. & cap. Abbates, de priuileg. in* 6.

6 Nota primò, quòd licèt non sit de substantia, & essentia Abbatis benedictio, sed per solam electionem, & confirmationem est verè Abbas, quod secus est in Episcopo, qui non est talis, donec consecretur. Et ratio differentiæ est, quia consecratio confert Ordinem Episcopo; non sic autem Abbati benedictio, & sic benedictio in Abbate potius est de solemnitate, & bene esse, quàm de substantia: vnde antea potest omnia quæ sunt sui officij. *cap.* 1. *de supplen. neglig. prelat.* & ante benedictionem potest etiam vti baculo, vt omnia hæc optimè notant contra Hostien. Oldrad. Ioan. Andr. Buttrius, Cardin. Panorm. Ananias, quos refert, & sequitur Felinus *cap. eam te, de rescrips. n.* 7. Cæterùm vt possit conferre primam tonsuram, & Ordines minores, oportet vt sit benedictus ab Episcopo, & solet benedici, vt ex *d. cap. quoniam, & cap. cùm contingat,* constat. Sic Glossa *d. cap. Abbates, vers. tonsuram.* Turrecr. *d. cap. quoniam, n.* 1. 1. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *num.* 12. Angel. *ordo* 2. *initio.* Tabien. *verb. Abbas, q.* 2. Armil. *ibi, num.* 6. Rosella *verb. Abbas, initio.* Syluest. *ordo* 3. *q.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 6. *l.* 22. *tit.* 6. *part.* 1. Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis à quibus creentur, num.* 14.

7 Quod tamen intelligendum est, nisi culpa siti Episcopi non sit benedictus Abbas, potest enim Abbas electus, & confirmatus, si eum Episcopus tertiò requisitus differat benedicere, conferre Ordines minores, vt habetur expresè *c.* 1. *de supplenda neglig. prelat.* & *ibi* Glossa *vers. alia, & d. c. cum contingat, vers. Abbati.* & *ibi* Panorm. *n.* 1. Turrecr. *d. c. quoniam, n.* 4. Angel. *ordo* 2. *initio.* Tabien. *verb. Abbas, q.* 2. Armil. *ibi num.* 6. Syluest. *ordo* 3. *q.* 1. Rosel. *verb. Abbas, initio.*

8 Hinc infertur quòd per electionem, & confirmationem vacant beneficia Abbatis, licèt in Episcopo non vacent ante consecrationem eius. *cap. cùm in cunctis, de elect.* vt latiùs diximus *lib.* 2. *de beneficijs cap.* 2. *dub.* 30. Ratio, quia per electionem, & confirmationem est perfectè Abbas, non verò est Episcopus ante consecrationem. Sic Ioan. Andreas, Butrius, Cardin. quos refert & sequitur Felinus *d. cap. eam te, num.* 7. Idem Oldradus *consil.* 14. Sebastianus Sapia super Panorm. *cap. cùm in cunctis, de elect. §. cùm verò, vers. vacant beneficia,* dicitque esse communem Doctorum. *cap. de multa, de prebend.*

9 Secundò nota quòd hæc benedictio requiritur in Abbate, si esset consuetudo vt benedicatur, secus vbi non est ea consuetudo, & sic intelligitur *d. cap. quoniam,* Sic tenent quidam, vt refert & sequitur Armil. *verb. Abbas, n.* 1. Tabiena *num.* 3. Angel. *ibi, num.* 4. Syluest. *ibi q.* 1. Landulphus *clement. attendentes, de stat. monach.*

10 Aduerte *hic* obiter Abbatem benedicendum esse ab Episcopo diœcesano, & licèt Hostien. dicat aliquando ab Abbatibus benedici, id iure non probatur. Sic Butrius, quem refert, & sequitur Sylu. *verb. Abbas, q.* 2. Tabien. *ibi num.* 3. Armil. *num.* 2. Angel. *num.* 4. limitat Syluest. nisi sit exemptus, & dicit benedici solùm iis diebus, quibus possunt conferri Ordines minores, vt notat communis, & Panorm. *cap. cùm sis, de consecrat. Eccles.* Syluest. *verb. Abbas, quest.* 1. Tabien. *num.* 4. Angel. *n.* 6. Abbatissa verò vbi est consuetudo, vt benedicatur, potest benedici quolibet die, & in hoc distat benedictio Abbatis à benedictione Abbatissæ, & in multis aliis, quæ notantur *clement. attendentes, de statu monach. & cap.* 1. *de supplen. neglig. prelat.* Sic Glossa *d. clement. attendentes.* Syluest. *verb. Abbatissa q.* 1. & *ibi* Angelus *num.* 3. imò si non faciat se benedici intra annum à sua confirmatione computandum, cessante causa rationabili cadit à suo iure, vt habetur expresè *d. clementina attendentes.* Prioritissa verò, vel (vt ait Tabien.) quocumque nomine nuncupetur, non benedicitur. Syluest. *Abbatissa, quest.* 1. & *ibi* Tabien. *num.* 4.

11 Tertiò nota, quod dixi in conclusione posse cõferre huiusmodi Abbates Ordines minores non esse omnino certum, quia *cap. quoniam, dist.* 69. *& cap. cùm contingat, de etat. & qualit.* & tantùm dicunt posse conferre lectoratum, & cùm Ostiariãtus præcedat de iure, vel saltem de consuetudine lectoratum, colligunt inde Doctores, posse tantùm hos duos gradus conferre, non verò sequentes, scilicet exorcistæ, & Acolyti. Sic Glossa *d. cap. quoniam, vers. lectoris.* Ioan. Andreas, Innocent. *d. c. cùm contingat.* Francus, & Dominicus *d. cap. Abbates, de priuil. in* 6. *l.* 22. *tit.* 6. *part.* 1. Turrecrem. *d. cap. quoniam, n.* 3. & 15. Rosella *verb. Abbas, initio,* & hoc dicit tutius D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 7.

12 At verius est posse omnes Ordines minores conferre, quia eadem est de vno Ordine minori, & de aliis ratio, & priuilegium quando non est in præiudicium alterius, est latè interpretandum: at hoc est huiusmodi, non enim fit alicui præiudicium, cùm tantum ordinet subditos. Item, quia cùm dicitur *d. cap. cùm contingat, & d. cap. quoniam,* posset dari lectoratum solummodo in suo monasterio; illud, *solummodo*, non infertur ad gradum lectoratus, sed ad locum, id est, in solo suo monasterio, & non alibi. Item, quia licèt consuetudo in his non det iurisdictionem: at potest interpretari potestatem concessam. Sic tenent Laurentius *d. cap. Abbates*, Panorm. *d. cap. cùm contingat, n.* 1. & *ibi* Hostien. & Anton. Sotus 4. *dist.* 25. *quest.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Angel. *ordo* 2. *in principio.* Syluest. *ordo* 3. *quest.* 2. Tabien. *verb. Abbas, quest.* 2. Armil.

ibi

ibi num. 6. Ioan. & Archidiaconus *cap. quoniam, dist.* 69. & dicunt hi Doctores sic habere vsum.

13 Quartò nota quoad locum, in quo possunt conferre hi Abbates prædictos Ordines, quòd non possunt in omni loco, sed solùm in suo monasterio, vt expresè habetur *d. cap. quoniam*, & *d. cap. cùm contingat*; potest etiam in alio monasterio, si inuitatus sit à Prælato illius, & sit exemptum: si enim exemptum non est, potest Episcopus prohibere. Sic Angel. *ordo* 2. *initio*. Syluest. *ordo* 3. *quæst.* 2. Tabien. *verb. Abbas, quæst.* 2. & *ibi* Armil. *num.* 6.

14 Quintò nota quoad personas, quibus possunt hi Abbates conferre Ordines; non enim possunt omnibus indifferenter, sed monachis sibi subditis, & si habeant iurisdictionem, quasi Episcopalem in aliquos laicos, possunt illis etiam Ordines conferre, vt habetur expresè *cap. Abbates, de priuileg. in* 6. vbi etiam additur posse Abbates conferre Ordines his, qui ad sua monasteria conuolauerint, id est, qui adierint, vt fiant monachi, vt explicat *ibi* Glossa, *vers. conuolauerint*, Angel. *ordo* 2. *initio*. Tabiena *verb. Abbas, q.* 2. Armill. *ibi num.* 6. Rosella *ibi initio*, Syluest. *ordo* 3. *quæst.* 2.

15 Aduerte tamen quòd licèt possit dare Nouitio Ordines, vt patet ex dictis: at non expedit, vt det ante professionem. Sic Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis à quibus, & quomodo creari debent, num.* 17. & 18. at valeret (inquit) prima tonsura ei collata, licèt ante professionem exiret, quia non annullatur, id quod iure factum est, *cap. iuris factum, de reg. iur. in* 6. Vnde minus bene Palud. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. dicit quòd si Abbas non habens iurisdictionem quasi Episcopalem det Nouitio primam tonsuram, & ille exeat ante professionem, vel si habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, & det Nouitio, qui esset sæcularis, non posset dare, quia non est ex laicis sibi subditis, & ille exeat ante professionem, non est clericus.

16 Maius autem dubium est, an si Abbates conferant hos Ordines aliis, quàm his, quibus possunt conferre, scilicet non sibi subditis, teneat factum, sicut teneret factum, si Episcopus ordinaret non sibi subditos: & videtur non tenere factum; quia tantùm possunt Abbates ex priuilegio conferre, quo cessante non valeret ordo ab ipsis collatus, vt patet ex *dictis dub. præced.* ergo si ordinent alios, quàm contentos in suo priuilegio, non tenet factum, ad ordinandum enim illos non habent priuilegium: sic tenet Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *num.* 12.

17 Cæterùm oppositum est probabilius, scilicet valere, & sic iuxta hoc dicendum est, quòd priuilegium quoad posse conferre hos Ordines est absolutum, aliàs dicendum esset, quòd si conferrent hos Ordines extra suum monasterium, subditis tamen, non teneret Ordo, cùm priuilegium etiam contineat, quoad tãtum in suo monasterio, vt diximus, quod tamen videtur absurdum: at verò quoad iurisdictionem requisitam ad bene, & licitè conferendum, est limitatum, scilicet in suo monasterio, & subditis. Sic tenent Boatius *d. cap. cùm contingat*, & *ibi* Panorm. *num.* 1. Archid. *d. cap. Abbates*, & *ibi* Glossa *vers. tonsuram*, & *ibi* Ioan. Andr. & Francus *num.* 2. Turrecrem. alios referens *d. c. quoniam, num.* 10. Tabien. *verb. Abbas, quæst.* 2. Rosel. *ibi initio, & num.* 1. & expresè colligitur ex Doctoribus citandis *corol. sequenti*.

18 Hinc fit quòd Abbas si sit electus, & confirmatus Episcopus, non tamen consecratus, vel sit datus administrator Ecclesiæ Cathedralis vacantis, posset subditos illius Episcopatus initiare Ordinibus minoribus, sicut posset subditos Abbatiæ. Ratio, quia priùs hos non poterat ordinare non ex defectu potestatis, sed ex defectu iurisdictionis, quam modò habet; ergo. Sic colligitur ex Doctoribus *proximè citatis*, & tenet Felinus *cap. eam te, de rescript. num.* 8. & tenent expresè alij; dicunt enim, posse ordinare monachum non sibi subditum de licentia sui Prælati, si exemptus sit, hi sunt Glossa *d. cap. quoniam, vers. monasterio*, & *ibi* Turrecrem. *num.* 9. Rosel. *verb. Abbas, num.* 1. Ioan. Andr. Hostien. quos refert & sequitur Francus *d. cap. Abbates, fine*, & *ibi* Dominicus.

Tandem nota quòd iam Trident. *sess.* 23. *cap.* 10. *de reform.* sustulit hoc priuilegium Abbatibus conferendi ordines; ibi enim decernit, quòd nullis Abbatibus, quantumuis exemptis, nec aliis quibuscumque exemptis, liceat, nisi Regularibus sibi subditis, primam tonsuram, & Ordines minores conferre; non obstante quocumque priuilegio, vel consuetudine, etiam immemoriali: sed hoc spectet ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existunt. Sic notat Barthol. à Ledesma *de sacram. Ordin. dub.* 11. *fol.* 1164. Henriquez *lib.* 14. *de regular. cap.* 18. *num.* 2. & in commento *lit. P.* 19

Sed hoc non caret difficultate, & probabilius esse credo, non reuocare Trident. hoc priuilegium concessum Abbatibus. Primò, quia hoc priuilegium est concessum VII. Synodo generali *cap.* 14. & habetur *cap. quoniam, dist.* 69. at reuocatio decretorum Concilij, sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorum derogatio his verbis, *non obstante aliqua lege, vel constitutione, etiam in Concilio generali statuta*, vt colligitur ex *cap. ex parte*, & *cap. vltimo, de capellis monach. cap. eam te, de ætat. & qualit. cap. nonnulli, de rescript.* & tenet Couar. 4. *var. cap.* 16. *num.* 6. Archidiaconus *cap.* 1. *de constit. in* 6. Felin. *cap. nonnulli, de rescript.* Alex. *cons.* 187. *lib.* 5. Iacobatius *tract. de Concilijs, lib.* 5. *art.* 18. Nauar. summa Latina noua *cap.* 27. *num.* 265. & per hoc dicit Nauar. *ibi*, priuilegium concessum Religiosis *clement. dudum, de sepult.* quia est Concilij generalis, quòd scilicet si sine iusta causa repellantur ab Episcopo, censeantur approbati, non derogari per Trident. *sess.* 23. *cap.* 15. decernens non posse Regulares audire confessiones, nisi sint ab Episcopo approbati. Quia Trident. *ibi* dicit, *non obstantibus quibuscumque priuilegijs, & consuetudine etiam immemoriali*, & non dicit expresè, non obstante decreto Concilij generalis: cùm ergo in nostro casu Trident. *sess.* 23. *cap.* 10. tantùm dicat, non obstante quocumque priuilegio, & consuetudine etiam immemoriali, nec dicat, non obstante decreto Concilij generalis, non censebitur reuocatum tale priuilegium, Abbatibus concessum in VII. Synodo generali. Item, quia priuilegium hoc Abbatibus concessum, est insertum in corpore iuris, *c. cùm contingat, de ætat. & qualit. c. Abbatib. de priuileg. in* 6. at in generali priuilegiorum reuocatione, qualis est, quæ fit in Trident. *d. c.* 10. non comprehenditur priuilegium insertum in corpore iuris, vt ex multis probabo *infrà dub.* 21. ergo non censetur reuocatum hoc priuilegium. Et ita ego hoc tempore vidi titulum de prima tonsura Abbatis Benedicti, qui ordinauit sæcularem plenè sibi subditum, cum Notarij testimonio, quòd sic solet facere. 20

Hinc fit per Trident. *sess.* 23. *d. cap.* 10. derogari 21

facul-

facultatem, quam habebant Cardinales ex consuetudine conferendi primam tonsuram, quia illam tantùm habebant ex vsu, vt diximus. At Trident. expressè reuocat consuetudinem etiam immemorialem,& in hoc consentimus cum Barthol. à Ledesma *vbi suprà.*

22 Secundò fit Concilium solùm loqui de Abbatibus, vel aliis, qui ex consuetudine sola, vel peculiari priuilegio poterant conferre Ordines minores, & non de illis, qui iure communi, vel ex concessione Synodi generalis illos conferebant, quos explicuimus *in hoc dubio*; & illam primam facultatem reuocat, non autem hanc secundam, patet hoc ex dictis.

23 Tandem nota quòd aliqui priores conferunt etiam primam tonsuram, & aliqui etiam Abbates non ex contentis in iure communi, de quibus diximus; sed cùm omnes hi hoc non possint, nisi ex particulari priuilegio, promoti ab his debent ostendere tale priuilegium, super quo fundant intentionem suam. *l. actor. C. de probat.* aliàs non proderit eis tonsura à talibus suscepta. Sic Parisius *consil.* 125. Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis à quibus & quomodo creentur, num.* 15. & 16. quod maximè verum est post Trident. *d. sess.* 25. *cap.* 10. quod derogat similia priuilegia antea concessa.

Dubium XX.

Quis sit minister sacramenti Ordinis necessitate praecepti.

1 Postquam egimus, quis sit minister necessarius necessitate Ordinis,& sacramenti; restat nunc agere quis sit necessitate praecepti, id est, quis habeat iurisdictionem ad licitè conferendum Ordines, & ad dandum licentiam (quam literas dimissorias, seu reuerendas vocant) proprio subdito, vt ab alieno Episcopo ordinetur.

2 Prima conclusio, Proprius Episcopus est minister necessarius necessitate praecepti, ita vt peccet mortaliter, qui ab alieno Episcopo recipit Ordines absque licentia proprij, quam reuerendas vocant. Patet, quia contrauenit praecepto iustissimo, quo praecipitur, vt quilibet à proprio Episcopo ordinetur, vel ab alio de eius licentia, *cap.* 1. & 2. *de tempor. ordinat. in* 6. & *cap.* 1. *dist.* 67. quod est Anacleti Papae, & *cap. Episcopus, dist.* 24. quod est Concilij generalis Carthagin. IV. *cap.* 22. & Trident. *sess.* 23. *cap.* 8. & *sess.* 14. *cap.* 2. vbi variae poenae imponuntur contrarium facientibus; & ratio huius prohibitionis est, tum quia proprius Episcopus melius cognoscit subditos, tum etiam, quia per hoc pax inter Episcopos seruatur, tolliturque discordia quae orietur ex ordinatione alieni subditi. *cap illud, & cap. primatus, dist.* 71. Sic Nauarrus summa Latina *cap.* 25. *num.* 68 & 70. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Et aduerte quòd *d. cap. Episcopus, & d. cap.* 1. *dist.* 67. dicitur, quòd non ordinet proprius Episcopus sine consensu clericorum, & explicat glossa vtrobique, scilicet clericorum maioris Ecclesiae, id est, canonicorum, quod intelligendum est vt praesumantur consentire eo ipso quòd non contradicunt. Sic Hostiens. quem refert, ac sequitur Syluester *ordo* 3. *quaest.* 3.

3 Imò licet aliquis obtineat generale, vel speciale rescriptum, vel priuilegium, vt à quocumque ordinetur, non debet ordinari, nisi eius probitas, & mores testimonio Ordinarij sui commendetur. Sic habetur in Tridentin. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 8.

Nota quòd haec licentia Episcopi debet constare per literas concludentes, vel per instrumentum publicum, vel per testes; vt *in cap. vt circa, de electionibus, in* 6. Sic Francus *cap. eos, de tempor. ordinat. in* 6. & quòd non requiratur quòd haec licentia sit in scriptis, patet ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 2. *de reformat.* vbi dicitur non posse alienum subditum absque sui Praelati expresso consensu, vel literis dimissoriis ordinari. Excipe tamen casum contentum *cap.* 1. *de tempor. ordin. in* 6. nempe quando Episcopus Italiae vellet ordinare vltramontanum clericum: tunc enim requiritur scriptura, quia petit illud caput, vt in hoc casu constet licentia proprij Episcopi per patentes literas; & sic dicit esse speciale in hoc casu glossa *ibi verss. literas.* Idem Francus *d. cap. eos, num.* 1. 4

Secundò nota oportere quòd dictae literae dimissoriae contineant excusationis causam, ob quam proprius Episcopus non potest Ordines conferre. *cap.* 1. *de tempor. ordinat. in* 6. ibi, *Per eius Episcopi patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare.* Sic Salzedo *super pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 26. §. *fine licentia.* Rebuff. *in praxi benefic. in formula literarum dimissor. num.* 27. & 28. Francus *cap.* 1. *de tempor. ordin. in* 6. *num.* 2. & *ibi* Paulus & Dominicus, & addunt Paulus, Francus, & Dominicus tales literas sine rationabili causa, non excusare a poena Episcopum ordinantem, neque ordinatos. Addit tamen Rebuff. quem sequitur Salzedo, in multis prouinciis receptum esse, vt nulla causa assignetur, quae consuetudo valida est. Hodie tamen extat decretum nouum Trident. *sess.* 7. *c.* 11. *de reformat.* vbi praecipitur, vt ponatur causa in literis dimissoriis, & aliàs non suffragentur: sic enim dicitur ibi, *Facultates de promouendo non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam cura proprijs Episcopis nequeat ordinari in literis exprimendam*; & *sess.* 23. *cap.* 3. *de reform.* sic dicitur; *non liceat per alienos Episcopos ordinari, sed Episcopi per seipsos Ordines conferre debent suis subditis, nisi agritudine sint impediti*; & cùm aegritudo ponatur gratia exempli, non arctat regulam, vt non etiam intelligatur de alio legitimo impedimento. *l. regula.* §. *fin. ff. de iuris & facti ignor.* vt optimè quidam Doctor Salmantinus in annotationibus super Trident. 5

Tertiò nota quòd attentè inspiciendae sunt literae dimissoriae: si enim sunt speciales, nempe vt possit à tali Episcopo ordinari, tunc si ab alio ordinetur, perinde est in omnibus, ac si ordinaretur absque literis dimissoriis, quia nullam facultatem ad hoc habuit: vnius enim concessio, alterius censetur exclusio. *cap. nonne, de praesumpt. l. cum praetor. ff. de iudic.* Sic Salz. *ibidem.* Et quando conceduntur generaliter, vt ordinetur à quocumque antistite gratiam, & communionem sedis Apostolicae habente, vt semper solent concedi, si Episcopus fuerit excommunicatus, suspensus, vel interdictus, vel haereticus, vel schismaticus, non potest quis ab illo ordinari; quia talis Episcopus dicitur non habere gratiam, & communionem sedis Apostolicae, vt bene glossa multos textus allegans, *cap. quod sedem, de offic. ordin. fine.* Vnde si ab illo ordinetur, perinde est, ac si sine literis dimissoriis 6

soriis ordinaretur; quia ad illum non est dimissus hic ordinatus. Sic Rebuff. *praxi benefic. tit. de literis dimissorys, num. 4. & tit. de formula literarum dimiss. num. 4.*

7 Sed quid dicendum est, si in literis dimissoriis tantùm concedatur licentia promouendi à quocumque antistite in propria diœcesi residente, non tamen additum sit vel ab alio pro eo *ibi* Pontificalia exercente, an tunc possit promoueri ab Episcopo in alterius diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Pontificalia exercente? & videtur posse, quia Tridentin. *sess. 7. cap. 11. de reformat.* sic dicit, *Facultas de promouendo à quocunque non suffragetur, &c.* & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente ibi. Item, quia nil videtur interesse quòd ordinetur ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel ab alio de eius licentia ibi Pontificalia exercente: & hæc videtur esse intentio concedentis dictas dimissorias.

8 Cæterùm dicendum est non posse ordinari in hoc casu ab alio exercente Pontificalia in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis. Ratio, quia nemo potest ordinari, nisi à proprio Episcopo, vel ab alio de eius licentia: sed in hoc casu proprius Episcopus non concedit licentiam, nisi Episcopo in sua diœcesi residente; ergo. Secundò, quia *d. cap. 11. sess. 7. Trident.* loquitur expressè in facultate generali de promouendo à quocumque, cuius victus extenditur ad Episcopum in aliena diœcesi de licentia proprij ordinantem: at in nostro casu facultas est restricta ad Episcopum in propria diœcesi ordinantem. Tertiò, quia sic videtur expressè decerni in quadam declaratione Cardinalium ad Tridentinum, vbi sic dicitur: *Episcopus in aliena diœcesi de licentia Ordinarij loci non potest ordinare, nisi personas illi subiectas, nisi habeant dimissorias generales à suis Ordinarys*; at in nostro casu non sunt generales, sed restrictæ. Sic tenet Gutierrez *quæst. canon. c. 16. à num. 26. vsque ad 30.* Manuel *2. tomo summæ, cap. 14. num. 8.*

9 Quartò nota oportere in literis dimissoriis exprimi, qui Ordines sint conferendi ratione illarum, quia concedendo recipi Ordines minores, vel Ordines absolutè, non comprehenduntur Ordines sacri. Sic Salzedo *ibi.* Rebuffus *praxi benefic. tit. de formula literarum dimisso iar. num. 5.*

10 Quintò nota, quòd hæ literæ dimissoriæ concedi non debent à proprio Episcopo ante legitimum examen, & approbationem, vt decernitur in Trident. *sess. 23. cap. 1. de reformat.* Creditúrque literis Episcopi asserentis esse legitimum, & examinatum, &c. facit *cap. vt circa, de elect. in 6. & cap. post cessionem, de probat.* & tenent Francus *cap. 1. de tempor. ordin. in 6. num. 2.* Cardin. *clement. ne Romani, de electon. & d. cap. per cessionem*, Rebuff. *praxi benefic. formula liter. tonsur. n. 15. & 18.* & ratio est, quia hoc non est in alicuius præiudicium. Quare quando est in alicuius præiudicium, non creditur illis, sed maior probatio requiritur, vt benè Cardin. *d. cap. post cessionem.* Vnde si Episcopus virtute priuilegij Papæ exerceret Pontificalia in aliena diœcesi, cùm hoc sit in proprij Episcopi præiudicium, oporteret, vt ordinati retineant priuilegij exemplum, aliàs non credetur illis. Sic Rebuff. *praxi benefic. tit. de forma dimissor. num. 10.* & si quis veniens de longinquo cum literis sui Episcopi, negetur esse is, de quo in literis fit mentio, assertioni eius creditur, & præsumitur esse idem. Sic Baldus, & Cynus *l. si qua per calumniam, C. de Episcop. & cleric.* Fraucus *ibidem.* Qualiter enim debeat probari tonsura, & an sufficiat probare Ordines superiores tam ad beneficia, quam ad alia, consule Rebuffum *d. formula literarum tonsuræ à num. 2. vsque ad 28.*

Aduerte tamen quòd si in litteris dimissoriis dicatur, dummodo ætatis, & literaturæ sufficientis, aliasque idoneus repertus fuerit, tenetur promouens illum examinare, & aliàs de sufficientia inquirere. *cap. si Episcopus, de præbend. in 6.* vbi Doctores. Rebuff. *d. formula dimissor. num. 6.* 11

Sed an sat sit ratihabitio de futuro, quando scilicet quis spe ratihabitionis proprij Episcopi, id facit ad conferendum Ordines non sibi subdito; quidam enim affirmant. Ratio, quia furtum non facit, qui credit domino placere. Sic tenet glossa *cap. Lugdunensis, 9. q. 2. vers. quod sanctus.* Raimundus *in summa tit. de forma consecrat. vers. in summa nota quod ordinati.* D. Thom. *4. dist. 25. in expositione literæ.* Maiolus *de irregularit. lib. 4. cap. 2. num. 7.* imò multi Doctores dicunt, quòd proprius Episcopus potest postea ratam habere talem ordinationem, per *cap. Solonitana, dist. 63.* dicit enim *ibi* quidam Episcopus se relaxare, quòd suus subditus ab alieno Episcopo sine sua licentia ordinatus sit, ac si ab ipsomet esset ordinatus. Sic glossa *cap. illud, dist. 71. fine, & ibi* Turrecrem. & Hugo glossa *cap. 1. 9. q. 2. vers. rata.* Turrecrem. *d. cap. Lugdunensis*, vbi refert Laurentium Archidiaconum, Ioannem Andream pro hac sententia. 12

Sed dicendum est primò non sat esse talem ratihabitionem, vt Episcopus possit alienum subditum ordinare. Primò, quia Episcopus non potest talem ordinationem ratam habere, vt mox probabimus. Secundò, quia hinc præstatetur ansa Episcopis, vt hoc quæsito colore, alienos ad Ordines promouerent, ac inde innumerabilia damna orirentur. Tertiò fauet Trident. *sess. 14. c. 3. de reform.* vbi cauet, vt Episcopi titulares nullum ordinent absque expresso sui Episcopi consensu. Sic tenent Salzedo super practica Bernardi Diaz *cap. 26. §. secundus quando.* Parisius *consil. 136. volum. 4.* summa confess. *tit. de ætate ordin. quæst. 28.* Rebuffus *praxi benef. tit. de formula dimissor. n. 11. & 29.* Mandosius *regul. 14. cancel. quæst. 4. num. 10.* 13

Secundò dico, quòd talis ordinatio sine licentia proprij est irrita (intellige, non quòd non teneat factum, sed est irrita quoad exequutionem, vt benè Turrecrem. *cap. 1. 9. quæst. 2.*) sic enim habetur *cap. 1.* quod est ex Concilio Sardicensi, & *cap. 3.* quod est ex Concilio Niceno *dist. 71. & cap. 1. 9. quæst. 2.* quod est Calixti Papæ. Sic Salzedo *dict. cap. 26. §. & non solum.* Rebuffus *d. formula dimiss. num. 10. & 21.* Mandosius *dict. regula 24. quæst. 4. num. 10.* 14

Hinc fit quòd sic initiatus tonsura non gaudet priuilegio clericali. Sic testatur se vidisse iudicatum Chassanæus *in consuetud. Burg. rubr. des iustices, §. gloss. sont creus, in fine.* Rebuffus *in tract. nominationum, quæst. 14. num. 42.* Salzedo *dict. cap. 26. §. & non solum.* licèt contrarium tenuerit Guido *decis. 449.* 15

Secundò fit quòd sic promotus non potest Ecclesiastica obtinere beneficia, sicut si tonsura non esset initiatus; quia paria sunt nullam habere tonsuram, & habere inutilem: quod enim vitiosè 16

factum

cautum est, pro non cauto haberi debet. *l. quoties. ff. qui satisdare cogantur.* Item, quia cùm hic quoad se suspensus sit, priuatus est omni actu spirituali tendente ad sui commodum, vt scribit Antonius *cap. finali, de cleric. excommun.* & ob eam rationem redditur inhabilis ad obtinenda beneficia, *cap. cum bone, de aetat. & qualit.* & ideo si quis impetret à Papa beneficium, si non exprimat se ab alieno Episcopo esse promotum, est subreptitia impetratio; quia si Pontifex sciret, non contulisset, vel non ita facilè. Sic Salzedo *ibi §. ex quo manifestè.* Oldradus *consil. 215.* Cephalus *consil. 682. volum. 5.* Rebuffus *de formula dimissoriar. n. 22. 23. 24.*

17 Tertiò dico, quòd Episcopus non potest ratam habere talem ordinationem, nec eius ratihabitio aliquid prodest, sed tantùm Papa per literas perinde valere, hoc approbare potest. Probatur, quia ratum quis habere non potest, quod suo nomine gestum non est. *cap. ratum, de regul. iuris in 6.* Sic Parisius *consil. 136. volum. 4.* Salzedo *d. cap. 26. §. secundus, & §. ea ratione.* Mandosius *d. num. 10.* & Rebuffus *de formula dimissor. num. 11. 12. 13. 14. & 29.* vbi *n. 14.* respondet ad *cap. Salonitana*, non probari *ibi*, quòd per ratihabitionem Episcopi confirmetur ordinatio. Sed Episcopus relaxat iniuriam, quam ordinatus sibi fecerat. Et idem Rebuffus *praxi benefic. tit. de literis dimissor. num. 5.* dicit hoc perinde valere impetrandum esse à Papa, &, non à pœnitentiariis, qui super hoc dispensare nequeunt. *cap. 1. de tempor. ordinat. in 6. fine*, & hoc antequam recipiat alios ordines, & ei conferatur beneficium, quia si initium debile sit, superaedificari validè nequit, *cap. principatus, 1. quaest. 1.*

18 Sextò nota, quòd Episcopus, qui concessit literas dimissorias, potest reuocare; potest enim ea, quae nondum effectum sortita sunt reuocare, argum. *cap. si qua de rebus, 12. quaest. 2.* Panorm. *cap. cum olim, vers. septimo, de maiorat.* Rebuff. *dicta formula dimissor. num. 44.*

19 Secunda conclusio. Duplex est casus, in quo potest alienus Episcopus sine licétia proprij aliquem ordinare. Primus est, quando Episcopus proprius est manifestè suspensus, eo quòd ordinauit clericos alienos absque licentia proprij Episcopi: tunc possunt clerici eius subditi ordinari absque eius licentia à vicinis Episcopis; secus quando ob alias causas suspensus est. Sic habetur *cap. 2. de tempor. ordinat. in 6.* & *ibi* glossa *vers. taliter.* Dominicus *ibi, §. clericis.* Francus *ibi num. 6.* Rebuffus *dicta formula literarum dimissor. num. 19.* Syluest. *Ordo 3. q. 8.* Rosel. *verb. ordinator. num. 6.* & Syluest. *verb. irregularitas, quaest. 9.* & *ibi* Angel. *num. 32.* Armil. *verb. Ordo, num. 16.* Salzedo *d. cap. 26. §. tribus tamen.* Dicunt tamen Salzedo *ibi*, & Rebuffus *ibi num. 19.* quòd ordinati tenebuntur probare Episcopi suspensionem per declarationem Metropolitani, alioquin non credetur ordinato, per *cap. cum secundum leges, de haeret. in 6.* Doctor *cap. cum in iure, de offic. deleg.* & nota circa hunc casum, quòd tunc dicitur manifesta suspensio, cùm est notoria facti; quia scilicet manifestè Episcopus ordinauit alienos sine licentia proprij, vel est notoria iuris, quia scilicet est conuictus, vel confessus in iudicio. Sic Syluest. Angel. Rosel. *locis citatis.* Glossa *eod. cap. 2. vers. manifesta.* Secundò nota, quòd in hoc casu *d. cap. 2.* solis clericis permittit ab alieno Episcopo ordinari; secus laicis, quia non subest tanta necessitas, vt laicus ordinetur, quanta, vt clericus ascendat ad superiores ordines. Sic Anchar. *d. cap. 2. notab. 4.* Dominicus *ibi §. clericis.* Francus *ibi num. 2.* Petrus *ibi notab. 2.* Rebuffus *loco hic citato, num. 18.* Tertiò nota, quòd in hoc casu dicit *d. cap. 2.* vt possit ordinari à vicinis Episcopis, quia per eos de vita, & moribus ordinandorum melius potest sciri, quàm per remotos, & intelligendum est, quòd possunt vicini Episcopi talem ordinare in sua diœcesi; quia non intrabunt diœcesim suspensi absque sua licentia. Glossa *d. cap. 2. vers. vicinis.* Quartò nota, quòd quidam dicunt non posse Archiepiscopum vicinum ordinare in hoc casu; quia textus dicit, ab Episcopis vicinis, & non venit Archiepiscopus nomine Episcopi, nisi in propria diœcesi. Sic Francus *eod. cap. 2. num. 7.* Anchar. *ibi notab. 4.* Ioan. Andr. *ibi.* Sed Dominicus *ibi §. clericis*, dicit fortè posse sustineri contrarium, quia appellatione Episcopi venit etiam Archiepiscopus, *6. quaest. 4. cap. 1.* & notat glossa *cap. quia periculosum, de sent. excommunic. in 6.* & hoc magis mihi placet.

Secundus casus, in quo potest quis ordinari ab alieno Episcopo sine proprij licentia, & ratione familiaritatis, potest enim Episcopus ordinare familiarem suum non subditum, si per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium quacumque fraude cessante illi conferat. Sic definitur in Trident. *sess. 23. cap. 9. de reformat.* 20

Nota primò, quòd hoc decretum tantùm obtinet locum in illis familiaribus, qui cum Episcopo commorantur, & praesentes suis obsequiis assistunt: si enim absentes fuerint in regione remota, etiamsi Episcopi sumptibus viuant, non possunt ab Episcopo ordinari sine literis dimissoriis proprij. Ratio, quia Episcopus in hoc casu nequit mores illius famuli nosse, ad quod hoc triennium praefixum est. Sic Salzedo *d. cap. 26. §. tertius casus.* 21

Maius autem dubium est, quid intelligatur per familiarem *in d. cap. 9.* Trident. an scilicet requiratur, quòd talis famulus sit domesticus, & commensalis Episcopi, vt praetextu familiaritatis elapso triennio ordinari possit. Et videtur requiri, primò ex Trident. *sess. 14. cap. 2. de reformat.* vbi dicens Episcopum titularem non posse suum familiarem ordinare, subdit etiam praetextu familiaritatis continuae commensalitatis suae: ergo nomine familiaris videtur intelligere commensalem. Secundò, quia familiaris, & domesticus sunt idem, & nomina synonyma, vt docet Gregor. Lopez *l. 6. tit. 33. part. 7. vers. domesticos.* Felin. *cap. in literis, de testib. num. 1.* Anton. *ibi.* Domesticus autem, propriè loquendo, dicitur qui habitat in eadem domo, & aliquo modo est subiectus domino familiae. Felinus *eo n. 1.* Bald. *l. 2. C. de testib.* Speculator *tit. de teste, §. 1. vers. Item, quòd est domesticus.* Ioan. Andr. *cap. finali, de verb. signific. in 6.* Archid. *cap. regula, dist. 91.* & latè probat Felinus. Idem Rebuff. *tit. de verb. signif. l. 195. super §. iure proprio familiam dicimus, vers. pater autem familias appellatur*, vbi dicit, quòd domesticus dicitur, quandiu permanet in eadem domo: vnde legans alimenta Titio, & iis, qui de sua domo sunt, intelligitur legare omnibus degentibus cum Titio. Tandem probatur ex *cap. finali, de verb. signif. in 6.* vbi rogatus Papa quid intelligat nomine *tuorum clericorum*, respondit quòd intelligit eos, qui recepti sunt sine fraude, & fictione qualibet, & verè tui clerici familiares existunt, & in tuis expensis continuè 22

continuè domestici commensales, etiamsi aliquando pro tuis negotiis abesse contingat. Vbi glossa *versic. continuè*, dicit intelligi morali modo, vt aqua, & seruitus dicitur continua, & *vers. pro tuis*, dicit quòd non sumitur ita strictè, quin etiam pro suis aliquando abesse possit. Ecce quomodo, vt aliquis dicatur suus clericus, petit textus, vt sit domesticus commensalis: commensales verò sunt, teste Rebusso *regula 32. Cancellaria*, qui sumptibus alicuius in eadem domo degunt: ergo à fortiori cùm petat Tridentinum, vt sit suus familiaris, requiritur, vt in eadem domo degat.

23 Sed dicendum est id non requiri, sed in hoc casu familiarem esse, qui in obsequio Episcopi intra, vel extra domum, eius Episcopi expensis alitur. Pro hac parte est Panorm. *cap. in literis, de testibus, num.* 5. vbi dicit, quòd familiaris est latior vox, quàm domesticus; & *cap. cum dilectus, de cleric. non resident. num.* 2. vbi hæc dicit: Existentes in seruitio alicuius dicuntur sui familiares; & Mandosius *regula 32. Cancellaria, quæst.* 10. vbi, inquit, familiares sunt, qui alicuius seruitio se deputant ab illius alimentis pendentes. Nec obstat *cap. finale, de verb. signif. in 6.* quia quoad illum casum intelligit illud, *per tuos clericos*; secus in hoc casu. Item, quia triennium illud datur à Tridentino, vt Episcopus norit mores familiaris: at optimè cognoscet, quando continuè in suo seruitio assistit, licèt in alia domo habitet. Item, pro hac sententia est Salzedo citatus *in notabili primo*, circa hunc casum, vbi tantùm requirit assistentiam, & quòd talis familiaris non sit absens. Idem tenuit quidam Doctor Salmantinus *in annotationibus*, quas publicè legit circa Tridentinum: & etiam tenet Henriquez *lib. 14. de irregul. cap. 17. n. 3. & lib. 10. de ordine, cap. 12. n. 1. in commento litera D.*

24 Imò familiares, vel famuli familiarium Episcopi, qui expensis Episcopi aluntur, dicuntur familiares Episcopi, & fruentur priuilegio *d. cap.* 9. Trident. Pro hac sententia est Mandosius *regula 3. Cancellaria quæst.* 16. vbi dicit familiares familiarium Cardinaliū frui priuilegio familiarium Cardinalis, & Salicetus *l. 2. C. de Episc. & cler. num.* 5. vbi dicit, quòd si Papa reseruauit omnia beneficia suorum familiarium, censetur reseruare beneficia familiarium illius, qui est familiaris Papæ; quia seruiendo familiari Papæ, dicitur etiam familiaris ipsius Papæ: & Oldradus *consil.* 11. vbi dicit, quòd si de prouentibus Hospitalis non debetur decima, non etiam debebitur de prouentibus Hospitaliorum, qui Hospitalibus deseruiunt, & tenuit quidam Doctor Salmantinus *in annotationibus* super Trident. ita tamen vt omnis fraus cesset, nec ordinum occasione plures familiares Episcopus admittat. *cap. fin. de verb. signif. in 6.* Glossa *cap. 2. vers. figmento, de tempor. ordin. in 6.* & videtur clarè tenere Henriquez *d. num. 3. in commento litera Y.* vbi dicit non posse famulos familiaris Episcopi, quando non Episcopi expensis aluntur.

25 Secundò nota circa eundem casum, quòd si Episcopus conferat beneficium in ea diœcesi, potest statim ipsum ordinare familiarem, non expectato triennio. Ratio, quia tunc non ordinat prætextu familiaritatis, sed quia ratione beneficij sortitur domicilium in ea diœcesi. Sicut si daret beneficium cuicumque extraneo, posset illum statim ordinare; quia acquirit ibi domicilium iuxta *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* Sic Doctor Henriquez à me consultus, quamuis contrarium minus bene teneat Petrus de Ledesma 1. *tom. summa*, vbi *de sacram. Ordin. cap. 5. post 9. conclusionem.*

26 Tertiò nota, quòd Episcopus titularis, id est, *de Anillo*, non potest suum familiarem etiam post triennium, & quodcunque aliud tempus ordinare. Sic habetur expresse *sess. 14. Tridem. cap. 2. de reformat.* Vnde cùm postea *sess. 23. cap. 9.* id concedit generaliter Episcopo ordinario, quia analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Item ne detur contradictio. Sic Salzedo *d. cap. 26. §. tertius casus.* Henriquez *d. num. 1. in commento litera D.* & quidam iuniores docti, addit Henriquez, quòd licèt Episcopus titularis conferat beneficium familiari, non potest ipsum initiare; quia non habet diœcesim. Vnde in quocumque euentu est necessaria licentia sui ordinarij, vt Episcopus titularis possit illum initiare.

27 Quartò nota, quòd si diœcesanus Episcopus habentem beneficium, vel patrimonium sufficiens, & alias qualitates necessarias, noluerit ad ordines promouere, potest Legatus de latere Nuncius Apostolicus per appellationem aditus committere viciniori Episcopo, vt si repererit eas necessarias qualitates in eo concurrere, dimissorias literas ei concedat, vt à quocumque Episcopo suæ legationis ordinetur: & ab eodem reuerendas concedente, vel ab alio tunc ordinari poterit. Ratio, quia Legatus à latere in prouincia suæ legationis omnia potest facere, quæ illius prouinciæ Præsul ordinarius, siue Episcopus, siue Archiepiscopus, aut Patriarcha de potestate à iure concessa, vel per consuetudinem quæsita, potest: vt latè resoluunt Baptista Caccialupus *de vnionibus, art. 3. n. 6.* Marc. Antonius *lib. 2. instit. maiorum, tit. 5. de Legatis Apostolicis, n.* 83. Sic quidam Doctor Salmantinus *in annotationibus super Trident.*

28 Tertia conclusio. Ordinati in Diaconos, vel Subdiaconos à Papa, non possunt sine eius licentia ab alio Episcopo ad superiores ordines promoueri. Sic expresse *cap. cùm in distribuendis, de temp. ordin.* & docet Syluest. *Ordo, quæst. 2. versic. Nec decimosexto*, & omnes.

29 Nota, quòd aliqui Doctores dicunt idem, quando Papa prouidet alicui in Curia de aliquo beneficio, tunc enim non potest alius Episcopus illum ad ordines promouere. Sic Archid. *cap. 3. de tempor. ordin. in 6. & ibi* Anchar. quod Francus *ibi n.* 4. dicit verum, quando respectu illius beneficij ordinaretur; secus si respectu alterius beneficij, vel causæ ordinaretur: posset enim tunc proprius Episcopus illum ordinare, nisi Papa conferret beneficium patienti defectum in ordinibus, tunc enim illorum collationem videtur ad se aduocare. Idem Dominicus *ibi*. Sed meliùs Ioan. Andr. *ibi*, & Rebuff. *praxi benef. tit. de literis dimissoriis, n.* 8. dicunt quòd in eo, quòd Papa confert alicui beneficium, etiam Episcopatum, non reseruat sibi ordines; quia oppositum nullo textu probatur.

30 Quarta conclusio. Non potest Archiepiscopus conferre ordines suis subditis in diœcesi Episcopi suffraganei absque eius licentia; quia non potest solemniter exercere actus pertinentes ad ordinem Episcopalem intra alienam diœcesim, iuxta glossam insignem *Clement. fin. de priuileg. versic. etiam celebrare.* Sic Couarr. *quæstion. pract. cap. 9. num.* 2. Nec potest subditus suffraganei dare ordines, vel literas dimissorias ad ordines. Probatur ex

cap 3.

cap. 3. de tempor. ordinat. in 6. vbi dicitur hoc tantùm posse Episcopum, de cuius diœcesi est ordinandus. Sic Francus *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6. num. 3.* & *ibi* Dominicus, Couarr. *eod. cap. 9. n. 2.* Glossa communiter recepta, *cap. 1. verſ. agant, de offic. ordin. in 6.* Felin. *cap. paſtoralis, de offic. ordin.* Rebuffus *praxi benef. tit. de literis dimiſſoriis, num. 7.* Perusin. *cap. nullus, de tempor. ordin. in 6.* Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap. 26. §. non tamen.*

31 Quinta conclusio. Episcopus electus, & confirmatus à Papa, nondum tamen consecratus, licèt nequeat ordines conferre, at potest concedere literas dimissorias suis subditis. Ratio, quia illud ad ordinis potestatem spectat, quam per consecrationem solam acquirit: hoc verò ad iurisdictionis potestatem, quam per confirmationem Papæ solam acquirit. Sic Salzedo *d. cap. 26. §. sine licentia.* Rebuffus *d. tit. de literis dimiſſoriis, num. 6.*

32 Imò si Episcopus nominatus à Rege antequam à Papa confirmetur, daret literas dimissorias, vel alia, quæ ad Episcopum pertinent, exerceret, vel si fructus receperit etiam ex nominantis permissione, quæ non potest iuri Canonico derogare, intrusus est, & iure priuatus, & inhabilis, *cap. auaritia, de elect. in 6.* ideo non valebit postea prouisio Papæ illi facta, nisi faciat mentionem, quòd fructus in vim solius nominationis receperit, & alios actus fecerit. Sic Rebuffus *praxi benefic. tit. de forma dimiſſor. liter. n. 3.*

33 Sexta conclusio. Episcopus, qui renunciauit Episcopatui, si tantùm renunciauit loco, potest conferre omnes ordines de licentia ordinarij ordinandi: si verò renunciauit loco, & dignitati, solos ordines minores potest conferre, & hoc de licentia ordinarij ordinandi. Sic habetur *cap. 1. de ordinatis ab Epiſc. qui Epiſcopatui renunc.* Sic tenent *l. 22. tit. 6. part. 1.* Tabien. *Ordo 3. q. 3.* Armil. *verb. ordo, num. 18.* Syluest. *Ordo 3. quaeſt. 5.* Panorm. Hostiens. & Anton. *d. cap. 1. de ordinatis ab Epiſc. qui Epiſcop. renunc.*

34 Nota, quòd in dubio non præsumitur renunciasse dignitati, sed loco tantùm. Sic Gregor. Lopez *d. l. 22.* Hostiens. Panorm. & Anton. *eod. cap. 1.* & dat rationem Panorm. *ibi num. 8.* quia qui renunciat dignitati, videtur id facere propter crimen, *cap. poſt tranſlationem, de renunciat.* & sic ne præsumatur criminosus, videtur renunciare soli loco, & subdit Panorm. *eo num. 8.* quòd id, quod hic dicitur renunciare dignitati, appellatur *d. cap. poſt tranſlationem*, renunciare ordini: intelligitur autem per hoc renunciare executioni, & potestati ordines conferendi. Hæc Panorm. *ibi.*

35 Septima conclusio. Episcopus in aliena diœcesi potest de licentia Episcopi illius diœcesis ordinare non tantùm subditos illius Episcopi, sed etiam non subditos habentes literas dimissorias generales à suis Episcopis; quia licèt videatur Trident. *ſeſſ. 6. cap. fin. de reformat.* contrauenire, dum definit non posse Episcopum in aliena diœcesi ordinare, nisi de ordinarij loci expressa licentia, & tunc solos subditos eidem ordinario illius loci: at intelligitur hoc decretum, nisi illi non subditi habeant dimissorias generales à suis ordinariis; tunc enim possent ordinari, iuxta declarationem Cardinalium, quam affert Gutierez *quaeſt. canon. cap. 26. num. 28.* & patet ex eodem Trident. *ſeſſ. 7. cap. 11. de reformat.* vbi concedit habentem dimissorias generales à suis Episcopis posse ordinari ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel ab alio pro eo ibi Pontificalia exercente. Idem tenet Nauarr. *lib. 1. conſil. tit. de tempor. ordinat. conſil. 20.*

Octaua conclusio. Quamuis Capitulum Sede vacante poterat dare dimissorias literas ad ordines, attento iure communi antiquo, vt patet ex *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* hodie tamen per Trident. *ſeſſ. 7. cap. 10. de reformat.* id correctum est: *ibi* enim statuitur, vt non possit eas dare infra annum, à die vacationis, ei, qui occasione beneficij Ecclesiastici recepti, siue recipiendi arctatus non fuerit ad recipiendum Ordines, & *ibi* statuitur, quòd is, qui vltra hos duos casus obtinet reuerendas à Capitulo, & illis initiatur, si solis minoribus ordinibus initietur, nullo priuilegio clericali gaudeat: si verò sacris, est ipso iure suspensus ab executione ordinis ad beneplacitum futuri Prælati: & in vtroque casu Capitulum subiacet Ecclesiastico interdicto. Et *ſeſſ. 23. cap. 10.* extendit easdem pœnas ad eos, qui impetrant dictas reuerendas non à Capitulo, sed ab aliis in iurisdictione Episcopi loco Capituli Sede vacante, succedentibus; concedentes autem reuerendas sunt ipso iure suspensi per annum ab officio, & beneficio. 36

Hinc fit, quòd hodie in duplici casu potest Capitulum concedere reuerendas Sede vacante. Primus casus est, quando elapsus est annus, ex quo Sedes vacat. Probatur, quia *d. ſeſſ. 7. cap. 10.* Trid. tantùm prohibetur Capitulo dare reuerēdas infra annum à die vacationis Sedis: ergo lapso anno ius antiquum non mutatur, & ideo in viridi obseruantia manet. *l. praecipimus, C. de appellat.* Sic Salzedo *d. cap. 26. §. poterit tamen*; & praxis sic habet. Secundus casus est, quando quis ratione beneficij Ecclesiastici recepti, vel recipiendi arctatus est ad ordinem recipiendum; tunc enim potest Capitulum etiam infra annum reuerendas concedere, vt habetur *d. cap. 1.* Vnde non sat est quoduis beneficium ad hoc, sed illud, quod arctat, & obligat ad talem ordinem: vt qui recepit curatum, tenetur intra annum sacerdotio initiari, *cap. licèt canon. cap. cùm in cunctis, de elect. in 6.* & omnes Canonicatus, & portiones requirunt ordinem sacrum. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 12. de reformat.* vel si ex fundatoris dispositione ius habeat quis ad capellaniam, quam nequit obtinere, nisi sit Presbyter, vel ex statuto, vel constitutione particularis Ecclesiæ beneficium illud exigat certum ordinem. Sic Henriquez, & quidam Doctor Salmantinus. 37

Hinc fit, quòd ad titulum recipiendi gradum Licentiati in Theologia, licèt talis gradus necessariò exigat Ordinem sacrum, non potest Capitulum intra annum Sedis vacantis dare reuerendas. Ratio, quia non est beneficium. Sic Henriquez, & ille Doctor Salmantinus. An verò possit Capitulum intra annum Sede vacante dare licentiam alicui Episcopo, vt in ea diœcesi ordinet habentes licentiam sui ordinarij, dicam *infrà dub. 25.* 38

Nota tamen, quòd Sede Apostolica vacante tunc sacro Collegio Cardinalium non videtur prohibitum dare reuerendas; quia Trident. *d. ſeſſ. 7. cap. 10.* non videtur illius vacantis Sedis iurisdictionem limitare. Sic Salzedo *ibi.* Maiolus *de irregular. lib. 4. cap. 5. num. 5.* 39

Nona conclusio. Officialis Episcopi, seu vicarius eius Generalis in spiritualibus, quem Hispanè vocamus *el Prouiſor*, (hæc enim duo 40

duo nomina, *officialis*, & *vicarius*, synonyma sunt, vt latè contra alios probat Bernard. Diaz *pract. crimin. cap. 3. num. 1. & 2.*) non potest regulariter dare reuerendas ad Ordines nisi quando Episcopus in remotis agit. Sic habetur expressè *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* & tenent *ibi* Francus, & Dominicus, Angel. *Ordo 2. initio.* Rosel. *verb. ordinator, num. 6.* Tablen. *Ordo 3. §. 1.* Syluest. *Ordo 3. quæst. 2.*

41 Hinc fit in generali commissione facta Vicario Episcopi non claudi potestatem dandi literas dimissorias, sed requiri speciale mandatum, & commissionem. Patet ex *d. cap. 3.* ibi, *Cum ad hoc se ipsius officium non extendat*, & tenet *ibi* Francus *num. 1.*

42 Sed quando dicatur Episcopus esse in remotis, glossa *eo cap. 3. versic. remotis*, refert aliquos dicere tunc esse, quando est extra prouinciam, aut vltra duas diætas, vel saltem vnam: at ipsa tenet hoc esse arbitrarium iudici; quam approbant Dominicus, & Francus *ibi*, & referunt Hostiensem, & alios Doctores.

43 De religiosis verò, à quo debeant habere literas dimissorias ad Ordines, est dubium. Quidam enim dicunt, quòd si sunt exempti, non possunt ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi morantur, sine licentia Papæ. Ratio, quia Episcopus tantùm potest ordinare suos subditos: at hi non sunt subditi Episcopo. Sic Paris, & Archid. *d. cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* & videtur tenere *ibi* Ioan. Andreas.

44 Sit tamen decima conclusio. Religiosi exempti possunt ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi sunt, quia licèt exempti sint: at in iis, quæ eorum fauorem concernunt, possunt se Episcopis subiicere, Sic Rebuffus *praxi benef. tit. de cleric. a quib. & quomodo creent. num.* 22. Anchar. Hostiens. quos refert, & sequitur Francus *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6. num. 5.* Non debent tamen ordinari sine licentia Prælati Regularis, vt expresse habetur *cap. ad aures, de tempor. ordinatio.* Syluest. *Ordo 3. quæst. 9.* Armil. *verb. Ordo, n. 15.* Vnde his Regularibus exemptis literas dimissorias, vt à quocumque Episcopo ordinentur, debent dare Prælati Regulares: licèt Henriquez *lib. 10. de ordin. cap. 23.* dicat *num. 4.* quòd tantùm ad ordines minores: at ad alios Episcopus, in cuius diœcesi habent domicilium proprium, cum consensu Prælati Regularis, excepta Societate Iesu, quæ habet priuilegium: & sic declarasse congregationem Cardinalium. Sed contrarium vbique seruatur. Probatur nostra conclusio, quia hi non subsunt Episcopo, sed Prælati Regulares habent in illos iurisdictionem quasi Episcopalem. Patet etiam ex dicendis *dub. sequenti.* Sic docet praxis omnium Religiosorum, qui à quocumque Episcopo quotidie ordinantur habitis literis dimissoriis suorum Prælatorum Regularium. Et sic tenent Angel. *Ordo 2. initio,* Rosella *verb. ordinator, num. 6.* Tabiena *Ordo 3. §. 1.* Syluest. *Ordo 3. quæst. 2.* Nauarr. *lib. 1. consil. tit. de tempor. ordinat. consil. 21.* Fauet glossa *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* vbi cùm dicat textus non posse Religiosos suis subditis dare reuerendas, explicat glossa *verb. subditos,* id est, *laicos.* Facit pro hac parte *d. cap. ad aures,* vbi præcipitur, ne hi ordinentur sine licentia Prælati Regularis, & Trident. *sess. 23. cap. 10. de reformat.* vbi tantùm decernitur non posse Abbates exemptos dare reuerendas iis, qui non sunt Religiosi illis subditi.

Vndecima conclusio. Religiosi non exempti debent ordinibus initiari ab Episcopo, in cuius diœcesi commorantur, vel cum literis dimissoriis illius à quocumque Episcopo. Nec possunt Prælati Regulares his Religiosis dare reuerendas. Ratio, quia hic actus est iurisdictionis quasi Episcopalis: at in hos non habent Prælati Regulares hanc iurisdictionem, cùm subsint Episcopo, in cuius diœcesi commorantur. Sic etiam habetur expressè *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* & tenet *ibi* Francus *num. 1. & 2.* 45

De nouitiis verò, an possint ad ordines promoueri, & à quo Episcopo initiari debeant, dixi *lib. 6. summæ, cap. 10. num. 18.* 46

Dubium XXI.

An Abbates, & alij Prælati, qui non sunt Episcopi, habent tamen iurisdictionem quasi Episcopalem in subditos sæculares, possint illis dare literas dimissorias ad Ordines, vel hoc solum possint Episcopi.

Hoc dubium agitandum est primò stando in iure communi antiquo: deinde attento iure nouo Concilij Trident. *sess. 23. cap. 10. de reformat.* 1

Et in primis, quòd etiam attento iure communi antiquo hoc non possint Abbates, & dicti Prælati, probatur, quia *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* dicitur solum Episcopum, & non inferiores Prælatos posse has literas dimissorias dare. Vbi glossa *versic. Prælati*, dicit nec Abbates, nec Archidiaconos hoc posse, & *ibi* Francus *num. 1.* dicit idem. Mandosius *de signatura gratiæ, tit. licent. ad Ordines se promoueri faciendi, §. nec quis miretur.* Item, quia appellatione diœcesani non venit ordinarios Episcopo inferior, licet in loco iurisdictionem habeat. Glossa *Clement. 1. de vita, & honest. cleric. versic. diœcesani*, & *ibi* Imola *num. 12.* Glossa *Clement. 1. de iure patr. versic. diœcesanis*, & *ibi* Imola *num. 3.* & *ibi* Cardin. *quæst. 5.* Imola *cap. de monachis, de præbend.* Cùm ergo hoc sit proprium Episcopi diœcesani, non poterunt Abbates, & reliqui Prælati non Episcopi. 2

Cæterùm tenendum est stando in iure communi antiquo hoc posse Abbates, & Prælatos illos, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, ita vt in illa diœcesi non habeat iurisdictionem Episcopus. Et ratio est, quia huiusmodi Abbates, & Prælati possunt omnia, quæ possunt Episcopi spectantia ad potestatem iurisdictionis, ad quam manifestum est spectare potestatem dandi literas dimissorias ad Ordines. Quod ex sequentibus probatur, quia *Clement. 1. de foro compet.* habetur petendam esse licentiam à diœcesano, vt expulsus Episcopus à sua diœcesi possit exercere iurisdictionem in alia: & tamen dicit *ibi* glossa *versic. diœcesanis*, non intelligi Vicarium Episcopi, sed nomine diœcesani intelligi Episcopum, vel qui habet iurisdictionem quasi Episcopalem in aliquo loco; ita vt Episcopus non possit eam exercere ibi: nam si Episcopus posset, licèt etiam ipsi possent, debet Episcopus. Idem 3

Imola

Imola *ibi num.* 38. Idem Cardin. *ibi* §. *volumus, quæst.* 4. & §. *finali, quæst.* 2. & Paulus *ibi.* Secundò probatur idem, quia plures textus determinant Episcopi esse compellere exequutores negligentes exequi testamentum. Sic habetur *cap. si heredes, & cap. tua nobis, de testam.* & Trident. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat. & cap. Ioannes, de testam.* dicitur hoc esse munus diœcesani: & tamen communis sententia tenet nomine Episcopi in hoc decreto intelligi illum, qui habet iurisdictionem quasi Episcopalem, secluso Episcopo, siue is appelletur Abbas, siue Archidiaconus. Sic Couarr. *cap. Ioannes, de testam. num.* 1. Ioannes Andr. Panorm. Barbatius *ibi.* Felinus *cap. cum olim, num.* 2. *de præscript.* Tertiò probatur, quia *Clement.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* dicitur non posse alienari rem Ecclesiasticam sine consensu proprij Prælati; & tamen glossa *ibi, verf. proprij,* & Imola *ibi, num.* 9. Paulus *ibi.* Panorm. *cap.* 2. *de transact. & cap.* 1. *de voto.* Decius *cap. auaritiæ, de prebend.* Innocent. *cap.* 2. *de transact. fine,* dicunt hunc Prælatum esse Episcopum, vel Abbatem habentem Ecclesiam pleno iure subiectam, & iurisdictionem quasi Episcopalem. Et dat rationem Imola, quia hi vices Episcopi gerunt. Quartò probatur, quia *cap. sicut, de excess. Prælat.* dicitur, quòd Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis vnio: & tamen dicit Panorm. *ibi num.* 3. quòd Prælati inferiores habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc possunt; quia (inquit) vnire est iurisdictionis Episcopalis, & addit, quòd possint omnia pertinentia ad iurisdictionem Episcopalem. & citat Federicum *consil.* 24. Nec obstant glossæ adductæ in contrarium, dicentes nomine diœcesani tantùm comprehendi Episcopum, & non alios habentes iurisdictionem quasi Episcopalem; quia id intelligitur in materia concernente officium, & dignitatem Episcopi: secus quando potiùs iurisdictionem, vt bene Felin. *d. cap. cum olim, n.* 2. Panorm. & Barbatius *dicto cap. Ioannes, & ibi* Couar. *n.* 1. Quintò probatur idem, quia iure communi semper fuit necessaria licentia Episcopi ad audiendas confessiones, & nunc clariùs per Trident. *sess.* 23. *cap.* 15. *de reformat.* id requiritur: at hi Abbates in sua diœcesi dant licentiam audiendi confessiones, reseruant casus, vt constat ex praxi: imò non sat est, esset licentia diœcesani, vt quis audiret confessiones subditorum huiusmodi Abbatum, vt tenent Cardin. & Panorm. quos refert, & sequitur Syluest. *confessor.* 2. *quæst.* 7. Præterea probatur nostra sententia, quia iure communi Capitulum Sede vacante concedit reuerendas, *cap.* 3. *de tempor. ordin. in* 6. quia succedit in iurisdictione Episcopali: sed in nostro casu est eadem ratio, quia hi Abbates habent iurisdictionem Episcopalem; ergo idem est de illis dicendum, quia constitutio extenditur ad casum similem, quando est eadem ratio: nec ista est extensio, vt etiam in pœnalibus tenet glossa *cap.* 1. *de temp. ordin. in* 6. *versic. Italiæ.* Tandem probatur, quia Regulares exempti possunt dare suis subditis Regularibus reuerendas, vt tenet communis, & dixi *dub. præcedenti*, quia habent in ipsos iurisdictionem quasi Episcopalem: cùm ergo hi possint hac ratione, poterunt etiam alij habentes eandem iurisdictionem, & sicut illi, ita, & hi comprehendentur nomine Episcopi. Et Panorm. *cap. quæsitum, de rerum permut. num.* 4. dicit esse reseruatum Episcopis interponere authoritatem permutationi beneficiorum; & tamen id dicit posse huiusmodi Abbates, & *cap. Abbates, ad finem, de priuileg. in* 6. dicitur hos habere iurisdictionem quasi Episcopalem. Pro hac sententia est Innoc. *tit. de clericis peregrin. in rubrica, num.* 3. vbi hæc dicit, Abbates exempti possunt dare reuerendas, quando ita sunt exempti, vt Episcopus non habeat iurisdictionem quoad suos clericos. Idem Mandosius *regula* 24. *Cancellariæ, num.* 8. Ioan. Andr. *cap.* 3. *de tempor. ordin. in* 6. & *ibi* Francus *num.* 5. & Nauarr. *lib.* 4. *consil. tit.* 1. *de sponsal. consilio* 5. vbi dicit posse Abbates omnia iurisdictionis, quæ potest Episcopus, in nouis est *lib.* 5. *consil. tit. de priuilegio, consil.* 23.

Ex dictis patet solutio ad adducta in contra- 4
rium.

Maius autem dubium est, an post Trident. 5
hoc idem liceat Abbatibus, & aliis Prælatis dictis. Videtur enim id non licere iam per Trident. *sess.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* vbi sic dicitur, *Abbatibus, & aliis exemptis non liceat intra fines alicuius diœcesis consistentibus, etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuique, qui Regularis sibi subditus non sit, Tonsuram, vel minores ordines conferre, vel literas dimissorias, vt ab aliis ordinentur, clericis sæcularibus conferre, sed hæc omnia spectent ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existunt, non obstante quouis priuilegio, vel consuetudine immemoriali.* Et sic Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 26. *versic. sine licentia*, dicit post Tridentinum non licere iam Abbatibus dare reuerendas: & Barthol. à Ledesma summa sacramentor. *mater. de ordine, dub.* 11. *fol.* 1164. dicit per hoc decretum tolli facultatem, quam habent hi Abbates conferendi tonsuram, & ordines minores: & sic idem debet dicere de facultate conferendi reuerendas, quia eodem tenore verborum dicit vtrumque Trident. & tenet expressè Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit. de tempor. ordinat. consil.* 22. Viualdus *appendice ad candelabrum sacramentorum, cap.* 8. *num.* 13. Henriquez *lib.* 14. *de irregular. cap.* 18. *num.* 2. *in commento, litera P. fiat.* Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 10. *num.* 6. *conclus.* 6. & huius sententiæ sunt multi Episcopi, qui nullo modo admittunt literas dimissorias horum Abbatum.

Cæterùm probabilius esse credo posse post Tri- 6
dentinum. Ratio, quia licèt Tridentinum id non concedat Abbatibus, imò dicit, *Non liceat Abbatibus*, &c. est opus videre clausulam derogatoriam, quam ponit, & iuxta illam regulandum est decretum: si enim non habeat clausulam derogantem, & signum, quòd Concilium id non concedit; at si aliunde est concessum, id non derogat. Quod probatur ex doctrina Antonij à Corduba super priuilegia mendicantium, *verb. dispensatio, fine,* vbi refert Doctorem Ortiz, dicitque cum illo, quòd omnes exceptiones, & limitationes, quas Pontifices faciunt in suis decretis, & constitutionibus, tantùm limitant ipsas concessiones, in quibus ponuntur tales limitationes, si non sit clausula derogatoria; v. g. Martinus V. concessit fratribus S. Benedicti posse dispensare in omni irregularitate, etiam ex homicidio voluntario occulto, cum suis Monachis, qua gratia per communicationem gaudent omnes Mendicantes: postea Sixtus IV. concessit posse dispensare in homicidio casuali, cum exceptione expressa homicidij voluntarij. Quærit *ibi* Cordub. an possint virtute prioris con-

cessionis dispensare cum suis Monachis in irregularitate homicidij voluntarij occulti. Et respondet posse, quia (inquit) exceptiones Sixti IV. tantùm intelliguntur limitare illam concessionem, in qua ponuntur, quod periode est, ac si diceret, per hoc priuilegium non tibi concedo hanc facultatem, non tamen aufero, si aliàs illam habes: & non intelliguntur limitare alias concessiones à se, vel à suis prædecessoribus concessas. Et sic iuxta hæc attendenda est clausula derogatoria Concilij, & secundum illam iudicandum: at per illam Concilium non derogat iuri communi, quo poterant hi Prælati dare literas dimissorias, sed tantùm priuilegijs, & consuetudinibus: ergo tantùm intelligitur de Abbatibus, & aliis Prælatis, quibus non competebat ex iure communi, sed ex vsu, vel priuilegio dare reuerendas: illis autem, de quibus probaui, quòd id habent ex iure communi, nil derogat. Probatur minor, quia tantùm derogat consuetudinibus, & priuilegijs: at in generali derogatione priuilegiorum non comprehenditur insertum in corpore iuris communis, vt bene docent Gregor. Lop. *l. 2. tit. 18. part. 3. verf. A partadamente.* Glossa *l. heres absens, ff. de iudic. & Auth. qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi oport. verf. illic, in fine*, & *ibi* Bart. & Bald. Felin. *cap. 1. de rescript. num. 12.* Perez *lib. 4. ordin. tit. 4. l. 22. fol.* 837. Menochius *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 40. n. 25.* Et ratio est, quia priuilegium est, quod est in priuato concessum; quare si insertum est in corpore iuris, non dicetur propriè priuilegium, *cap. priuilegia, dist. 3.* quod est D. Isidori; *& l. 1. ff. de constit. Princip. & l. 2. tit. 18. part. 3.* & *ibi* Greg. Lop. *verf. A partadamente.* Secundò probatur eadem minor, quia quando idem Tridentinum voluit derogare iuri communi, id expressit, *seff. 7. cap. 10. de reform.* Sic enim dicit, *Non possit Capitulum Sede vacante dare reuerendas tam ex iuris communis dispensatione, quam cuiusuis priuilegij, vel consuetudinis vigore.* Vbi ergo tantùm derogat priuilegia, vel consuetudines, non videtur abrogare ius commune. Tertiò probatur eadem minor, quia Trident. *seff. 23. cap. 15. de reform.* statuit, vt nullus Regularis audiat confessiones, nisi approbatus ab ordinario, non obstante quauis consuetudine, vel priuilegio, & Nauarr. summa Latina noua *cap. 27. num. 264. & sequenti*, dicit non abrogare per hoc priuilegium, quod habetur in iure communi, scilicet *Clement. dudum, de sepult.* quòd Episcopo sine iusta causa non admittente censeantur approbati: ergo similiter in nostro casu, cùm tantùm Tridentinum derogat priuilegia, & consuetudines, non censetur ius commune derogare. Nec Salzedo oppositum dicit; tantùm enim dicit post Tridentinum non licere Abbatibus prætextu priuilegij, vel consuetudinis dare reuerendas, quod nos fatemur. Vnde concludo decretum Concilij Trident. loqui solùm de Abbatibus, & Prælatis non habentibus plenam iurisdictionem Episcopalem, quibus competit ex iure communi dare reuerendas: sed de quibusdam, qui absque hac plena iurisdictione, non ex vi iuris communis, sed ratione alicuius peculiatis priuilegij, vel præscriptionis reuerendas concedebant. Et ita hodie post Tridentinum plures Abbates, & Abbas de Alcala la Real, & alij, illas conferunt, non obstante dicto decreto, & multi Episcopi illas admittunt. Et sic quòd post Tridentinum possint prædicti Abbates reuerendas concedere, tenet Aragon *2. 2. quæst. 88. art. 12. fol. 1042. verf. quarta conclusio*, vbi id posse supponit, & Henriquez *lib. 10. de sacrament. Ordinis, cap. 23. num. 3. in commento litera H.* videtur censere esse probabile, dicit enim esse litem sub iudice, an possint.

Dubium XXII.

Quis sit proprius Episcopus alicuius ad hunc effectum, vt possit illum licitè ad ordines promouere, & illi conferre literas dimissorias, vt ab alio ordinetur.

Sit conclusio. Episcopus proprius ad hunc effectum dicitur Episcopus illius diœcesis, de qua promouendus est oriundus, seu in qua beneficium Ecclesiasticum obtinet, seu in qua habet domicilium, licèt alibi natus fuerit. Hæc habetur expressè *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* his enim tribus modis potest domicilium acquiri. Qualis autem habitatio requiratur ad domicilium acquirendum, & an domicilium originis amittatur per mutationem habitationis, dixi latè *lib. 3. de matrim. disput. 23.* Quare hic solùm superest dicendum de domicilio ratione beneficij. 1

Dubium XXIII.

Qualiter ratione beneficij Ecclesiastici contrahatur domicilium.

1 Glossa *cap. quia in tantum, de præbend. verf. plures*, absolutè dicit habentem alicubi beneficium, habere ibi domicilium. Alia verò glossa *cap. dilectus 1. de rescriptis, verf. domicilium*, absolutè dicit ratione beneficij non contrahi domicilium. Sit tamen

2 Prima conclusio. Clericus sæcularis non habet domicilium in loco, vbi habet beneficium, si id residentiam non postulet, nisi ibi habitationem habeat. Ratio, quia habitatio, vel habitandi necessitas iure inducta constituit domicilium: at hic nec habitat, nec iure constringitur habitare; ergo. Sic Angel. *verb. ciuis, principio.* Syluest. *verb. ciuitas, quæst. 4.* Felinus *cap. dilectus 2. de rescript. n. 1.* vbi Butrius, Imola, & communis, Bernard. Diaz *pract. cap. 10.* Innoc. & Panorm. *cap. ex ore, de priuil.* Rota *tit. de appellat. decisione 19. in nouis.* Francus, & Dominicus *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* & patet ex *illo cap. 3.* quia *ibi* ponuntur vt diuersa, posse ordinari ratione beneficij, & ratione domicilij: ergo non semper ratione beneficij acquiritur domicilium. Idem tenent Doctores citandi pro *sequenti conclusione.*

3 Secunda conclusio. Si beneficium id requirat residentiam, sortitur clericus ratione illius domicilium. Ratio, quia residentia, seu residendi necessitas est, quæ facit sortiri domicilium, vt notat Innoc. *d. cap. ex ore.* Sic Felin. *suprà n. 2.* Innoc. Panorm. & Butrius *d. cap. dilectus.* Armil. *verb. domicilium, n. 1.* Angel. *ibi, & verb. ciuis, in principio.* Sylu. *verb. ciuitas, quæst. 4.* Ioan. Andr. *cap. statutum, §. cùm autem, de rescript. in 6.* Archid. *3. quæst. 6. in summa, & cap. si clericus 11. quæst. 1.* Baldus *l. omnes, in principio, C. de Episc. & cler.* Bernard. Diaz *d. cap. 10.* Turrecrem. *cap. extra prouincias 3. quæst. 6. num. 2.* & communis.

Primò

4 Primò nota conelusiooem esse veram, licèt clericus absit à beneficio; quia, vt dixi, residendi necessitas, licèt non resideat, faciat sortiri domicilium. Sic Bernard. Diaz *dict. cap.* 10. Felin. *suprà num.* 4. Panorm. & Butrius *cap. postulasti, de foro compet. num.* 4.

5 Secundò nota, quòd hoc limitant, nisi vltra decennium alibi habitaret, quàm in loco beneficij requirentis residentiam: tunc enim non dicetur habere domicilium in loco beneficij. Sic Panorm. *ibi.* Alex. de Imola *l. lex Cornelia, §. si quis, ff. de iureiur.* Felin. *suprà num.* 5. vbi addit hoc saltem esse verum in iis, quibus esset vtile ipsi non residenti habere ibi domicilium: at verò quatenus esset damnosum, fortè dicetur ibi habere domicilium in odium ipsius, ne ex delicto commodum assequatur: sed hoc (inquit) non assero, quia nullus id dicit, & Panorm. ientit contrarium.

6 Tertiò nota, quòd licèt de iure omne beneficium perat residentiam, at ea generali consuetudine beneficia simplicia eam non exigunt (excipe canonicatus, & portiones) vt tradit Felinus *d. cap. dilectus, el 2. num.* 1. Rebuff. *praxi benefic. tit. de dispensat. de non residendo, num.* 8. vnde in præsenti tantùm illa, quæ ex consuetudine requirunt residentiam, dicuntur illam requirere. Sic Felin. cum aliis, *eod. num.* 1. & Doctor Henriquea.

7 Quartò nota, quòd licèt ad sortiendum domicilium ratione beneficij requiratur, vt id residentiam exigat, verùm vt ratione beneficij quis ad Ordines promoueri possit ab Episcopo loci beneficij, licèt oriundus sit ex alia diœcesi, sat est beneficium quoduis Ecclesiasticum, licèt residentiam non exigat. Patet, quia *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* dicitur proprius Episcopus ad effectum promouendi ad Ordines Episcopus, in cuius diœcesi promouendus habet domicilium, vel beneficium: ergo cùm ponantur vt diuersa, non requiritur, vt beneficium tale sit, vt ratione illius contrahatur domicilium. Item, quia *d. cap.* 3. absolutè loquitur de beneficio. Sic Francus, Ioan. Andr. & Domin. *eod. cap.* 3. & sat est beneficium quantumuis tenue. Henriquez *lib. 6. de pœnit. cap. 10. num. 3. in commento litera O.*

8 Quintò nota quòd hoc beneficium, vt ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo beneficij, cùm tamen ipse sit alienæ diœcesis, oportet, vt sit perpetuum. Vnde non sat est beneficium in commendam, quia temporale; sed requiritur in titulum. Sic Francus, Domin. & Ioan. Andr. *eod. cap.* 3. & *ibi* Anchar. Rebuffus *praxi benefic. tit. de cleric. à quibus, & quomodo creentur, num.* 21. & 20. vbi *num.* 21. exemplificat, quando commenda esset per sex menses: si enim esset perpetua, cùm sit titulus beneficij perpetuus, videtur sat esse. Et quòd sit titulus, probat optimè Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 18. de filijs presbyt. consil.* 4. alios referens.

9 Hinc infertur Collegiales, qui sunt in Collegio ad tempus, non posse promoueri ad Ordines in diœcesi Collegij, si ex alia sint; quia hoc non est perpetuum. Sic Rebuff. *eod. num.* 20.

10 Secundò infertur, quòd si quis habeat fructus præbendæ ad docendum pueros, non potest ratione huius beneficij ordinari in ea diœcesi. Ratio, quia est temporale. Sic contra Francum *eod. cap.* 3. tenent Anchar. Ioan. Andr. & Domin. *ibi*, & Archidiacon. *ibi.* Rebuffus *eod. num.* 20.

11 Excipe tamen Religiosos habentes beneficia manualia. *Clement. vnica, de supplem. neglig. prælat.* possunt enim promoueri; quia hæc pro perpetuis habentur quoad hoc. Rebuff. *eod. num* 21.

Sextò nota, quòd si beneficium est in vna diœcesi; subiectum tamen Episcopo alterius diœcesis, adhuc potest promoueri ad Ordines beneficiarius ab Episcopo, in cuius diœcesi est beneficium. Sic Ioan. Andreas *cap. 3. de tempor. ordinat. in 6.* sed hoc est intelligendum, vt docent Imola, & Domin. *eod. cap.* 3. quando tale beneficium esset subiectum alteri quoad institutionem, vel præsentationem tantùm: secus quoad iura Episcopalia; quia tunc ille solus, cui esset subiectum, posset promouere. 12

Septimò nota non sat esse beneficium proximè habendum, vt ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo, de cuius diœcesi non est. v. g. quidam, qui est de diœcesi Cordubensi, non est prima tonsura initiatus, præsentatur à patrono ad Capellaniam quandam Granatæ existentem, & ad eam obtinendam vult prima tõsura initiari ab Archiepiscopo Granatensi: nullatenus posse assero; quia cùm ratione beneficij fiat incola, non est talis, dum beneficium non habet. Sic quidam Iurisperitus admodum doctus à me consultus. 13

Octauò nota aliquos dicere, quòd sicut Episcopus beneficij potest ordinare beneficiarium suæ diœcesis, sic potest ordinare eius socium, dum manet socius: nam priuilegium personale respicit familiam, *cap. licet, de priuileg. in 6. Anth. habita, C. ne filius pro patre.* Sic Ioan. Andr. *in mercuriali, cap. cum licet, de reg. iuris in 6. vers. secundò inducitur.* Sed meritò hoc reprobat Rebuffus *praxi benefic. tit. de formula dimissoriar. num.* 3. & 33. 14

Nonò nota domicilium comparatum ex beneficio finiri beneficio dimisso. Sic Felin. *cap. dilectus, el 2. de rescript. num.* 2. Angel. *consil. 23. fine.* Nauarr. alios referens *cap. non dicatis, 12. quæst. 1. num.* 34. 15

Ex dictis infertur, quòd si impetrans narret se clericum talis diœcesis, & in illa habeat solum beneficium requirens residentiam, sat est, licèt alibi sit oriundus; quia ratione beneficij dicitur de illa diœcesi. Sic Felinus *dict. cap. dilectus, num.* 2. Rota *tit. de rescript. decisione 70. in antiquis*, facit ad hoc Dominicus *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* asserens appellatione ciuium comprehendi qui sunt de ciuitate altero ex tribus modis, scilicet ratione originis, beneficij, vel domicilij. 16

Tertia conclusio. Habens plura beneficia requirentia residentiam, dicitur habere plura domicilia. Sic glossa *cap. quia in tantum, de præbendis, vers. plures, & cap. primatus, 71. dist. vers. à Collega.* Hoc tamen intelligendum venit, modò vtrique beneficio deseruiat, nunc vni, nunc alteri, ita vt æquè, vel quasi æquè in vtroque resideat. Ratio, quia sola residentia, seu residendi necessitas facit sortiri domicilium: at habens Vicarium in altero beneficio, videtur super residentia dispensatus. Sic Bernard. Diaz *d. cap.* 10. Felin. *d. cap. dilectus, num.* 3. Panorm. *d. c. postulasti, num* 4. & *ibi* Marianus, & Ioan. Andr. Syluest. *verb. ciuitas, quæst.* 4. 17

Quarta conclusio. Licèt clericus dicatur habere domicilium in loco beneficij requirentis residentiam; at non ob id desinit etiam illud habere in aliis locis, in quibus de iure habebat. Sic Felinus *dict. cap. dilectus, num.* 5. Turrecrem. *suprà.* Panorm. *dict. cap. postulasti, num.* 4. Ioannes Andr. *dict. cap. ex ore.* 18

19 Vltima conclusio. Solus diœcesanus loci, in quo situm est beneficium, dicitur iudex competens, quando agitur de materia concernente illud beneficium, licèt non petat residentiam, & licèt clericus alibi habeat domicilium. Ratio, quia illud beneficium cùm sit in Episcopi illius iurisdictione, illi tantùm subiectum est. Sic Felin. *eod. cap. dilectus, num. 9.* multos referens, & latè probans.

Dvbivm XXIV.

Quis sit Episcopus proprius, vt possit ad Ordines promouere eiectum à Religione, & an talis possit ad Ordines promoueri.

1 Dico primò, quòd talis potest ad Ordines promoueri, si delicta, ob quæ eiectus, non inducebant irregularitatem, vel aliam inhabilitatem; quia non est textus id prohibens. Sic Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 14. de ætate, & qualit. ordin. consil. 9. in 2. editione lib. 3. de irregular. consil. 84.*

2 Secundò dico, quòd ab Episcopo originis est ordinandus, si habet patrimonium sufficiens, & scientiam, & alias qualitates requisitas; quia hoc domicilium semper retinetur. Sic Nauar. *ibi.*

3 Tertiò dico, quòd si eiectus erat irregularis, nec ab ea est absolutus per priuilegia Religionis antequam eiicietur, videndum est an illa irregularitas sit ex iis, quæ sunt Papæ reseruatæ: & tunc ab eo debet dispensari, vel ex iis, in quibus potest Episcopus; & tunc Episcopus dispensabit. Nauar. *ibi.*

Dvbivm XXV.

An si dedit Papa alicui facultatem, vt ordinaretur extra tempora à suo Ordinario tantùm, an possit ordinari ab alio Episcopo cum literis dimissorijs sui Ordinarij.

1 Videtur enim non posse; quia à propria verborum significatione non est discedendum regulariter, *cap. ad audientiam, de decim. l. non aliter, ff. de legat. 3.* At hæc concessio est limitata, vt tantùm ab Ordinario; ergo.

2 Cæterùm dicendum est posse. Primò, quia dictio, *tantùm*, quæ taxatiua est, non excludit similia, in quibus est eadem ratio, vt est casus *in l. finali, C. de reuoc. donat.* vbi est casus tantùm posse reuocari donationem, ex causis ibi positis: & tamen glossa addit alium ex similitudine rationis: & *auth. cum de appellat. cognosc. §. aliud quoque*, habetur ob solas quatuordecim causas posse filium exhæredari à patre; & tamen communis sententia ait ob causas æquè graues posse: at perinde est ordinari ab Ordinario, vel ab alio de eius licentia; ergo. Secundò, quia causa, ob quam Papa limitauit suam gratiam, fuit, ne ordinatio præiudicaret suo proprio Episcopo, sed seruaretur decretum Concilij Tridentini. At cùm ex licentia proprij Episcopi ab alio ordinatur, non præiudicatur illi, nec Tridentino, siquidem illud permittit; ergo. Sic Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordinat. consil. 33. in 1. editione, & in consil. 25.*

Dvbivm XXVI.

An Capitulum, Sede vacante, ante annum elapsum possit licentiam concedere alicui Episcopo, vt in ea diœcesi ad Ordines promoueat alienos habentes dimissorias proprij Episcopi, aut sui Prælati Regularis, vel personas eiusdem diœcesis habentes dimissorias Episcopi mortui, vel Nuncij Apostolici, vt à quocumque Antistite ordinentur.

Ratio dubitandi est, quia Trident. *sess. 7. de reformat. cap. 10.* ita ait: *Non licet Capitulis Ecclesiarum Sede vacante infra annum à die vacationis ordinandi licentiam, aut literas dimissorias, seu reuerendas alicui, qui beneficij Ecclesiastici recepti, seu recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere.* Quibus verbis corrigit facultatem, quam ad hoc habebat Capitulum Sede vacante, *cap. cùm nullus, §. Episcopo, de tempor. ordinat. in 6. & sess. 6. de reformat. cap. 5.* sic ait: *Nulli Episcopo liceat cuiusuis priuilegij prætextu in alterius diœcesi Pontificalia exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licentia, & in personas eidem ordinario subiectas tantùm.* 1

His tamen non obstantibus, respondetur posse. 2
Nec obstat prior Tridentini locus: nam illud verb. *ordinandi licentiam*, capitur passiuè, atque ita idem est, quod *reuerendas*; & Concilium posuit ordinandi licentiam, & literas dimissorias ad maiorem claritatem. Et constat quòd passiuè accipiatur, propter dictionem *datiui*, quam statim subiungit, scilicet *alicui, &c.* Dari autem hanc licentiam Episcopo ad Ordines celebrandos, non est licentiam conferre, vt aliquis ordinetur; quia iam supponitur, quòd ordinandus debeat licentiam afferre, aut illam habere ab Episcopo iam mortuo, vel Nuncio Apostolico. Nec obstat posterior locus; quia si intelligatur, vt sonat, damnaremus vt illicitam praxim, vel consuetudinem vbique seruatam, videlicet quòd Episcopus in aliena diœcesi de licentia Episcopi diœcesani ordinat omnes illius diœcesis, quibus proprius Episcopus dat licentiam, & insuper quoscumque alios, qui à propriis Episcopis literas dimissorias habent: & ita necessariò cogimur asserere quòd illa verba, *& in personas eidem Ordinario subiectas tantum*, debeant intelligi virtute illius licentiæ datæ à Capitulo, Sede vacante, ad celebrandos Ordines: secus si ordinandi à suo Ordinario licentiam habeant, vt docet Nauar. *lib. 1. consil. tit. de tempor. ordinat. in priori edit. consil. 20. in posteriori consil. 41.* vnde ex Trident. non potest colligi specialis prohibitio facta Capitulo Sede vacante potius, quàm ipsi Episcopo. Atque ita procedit regula generalis, quòd Capitulum Sede vacante succedit in omnem iurisdictionem iure ordinario, id est, non ex speciali delegatione competentem Episcopo, præter aliquos casus circa beneficiorum collationem, ex quibus non est iste, de quo agimus. Et ab hac regula iuris communis non est recedendum: illa est corrigenda sine textu expresso, qui hunc casum excipiat: & hic textus Concilij non est expressus, sed valde dubius.

Quod tamen huic resolutioni obstare videtur, 3
est doctrina Nauarri *lib. 1. consil. tit. de tempor. ordinat.*

in 1.

in 1. editione, consil. 18. *in* 2. *consil.* 17. vbi ait, quòd habenti reuerendas a Nuncio Apostolico, vt ordinetur a quocumque Antistite, dummodo habeat literas sui Ordinarij testimoniales idoneitatis petitas in Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* non potest Capitulum Sede vacante has literas illi conferre intra annum; quia quoad ea, quæ ad ordinum promotionem spectant, non reputatur Ordinarius eo tempore: quod idem sequitur Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 14. *num.* 6. Hanc tamen doctrinam veram non reputo. Primò, quia nomine Ordinarij, vbi non est specialis prohibitio, comprehenditur etiam Capitulum Sede vacante, vt de se constat, siquidem habet eandem iurisdictionem ordinariam Episcopi: & in hoc casu non est specialis prohibitio; quia Tridentinum *sess.* 7. *cap.* 10. *de reformat.* solùm prohibuit reuerendas conferre: quòd cùm sit correctorium iuris communis, non debet extendi ad literas, quæ non sunt verè tales, præsertim quia idem Nauar. & Manuel fatentur *ibi* has literas testimoniales non esse reuerendas, & ideo, qui illas conferunt, non incurrere pœnas illius decreti: nam si in illo prohiberentur, qui illas darent, incurrerent prædictas pœnas. Secundò, quia dato, id esset verum, est valde diuersus ille casus ab isto, de quo agitur; quia illud testimonium accedit magis, éstque similius reuerendis. Vnde Quaranta in summa vulgari, *cap. Sede vacante, pag.* 140. interrogans an Capitulum Sede vacante possit concedere licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in Ecclesia vacante, respondet posse, præterquam ad ordinandos subditos, id est, eos, qui sunt sub iurisdictione ipsius Capituli, Sede vacante infra annum, per decretum Tridentini *sess.* 1. *cap.* 10. & extat declaratio Cardinalium, quæ sic habet: Capitulum Sede vacante potest concedere licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in Ecclesia, & Ordines conferendi tam clericis illius diœcesis, quàm exteris, habentibus dimissorias suorum Episcoporum, iuxta formam tamen huius decreti.

4 An verò si Episcopus promouet ad Ordines irregularem, vel suspensum, &c. eum quo poterat dispensare, sciebátque Episcopus impedimentum, censeatur cum eo dispensare, & ille sit ritè ordinatus, dixi latè *lib.* 8. *de matrimon. disput.* 4. *à num.* 15.

Dubium XXVII.

An cùm proprius Episcopus dat literas dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocumque Episcopo, videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in quacumque irregularitate, & quouis alio impedimento ad Ordines, in quo posset proprius Episcopus dispensare.

1 Aliqui affirmant, quia concesso aliquo, videtur concessum id, sine quo illud consistere nequit, *l.* 2. *ff. de iurisdict. omnium iudic.* Sic Syluest. *verb. irregularitas, q.* 9. Angel. *ibi num.* 34. Armil. *ibi num.* 81.

2 Cæterùm oppositum dicendum est; primò, quia priuilegium non extenditur vltra casum expressum, *cap. porrò, de priuileg. & cap. priuilegia, dist.* 3. At literæ dimissoriæ sunt priuilegium ordinandi non subditum: ergo non extenduntur ad potestatem efficiendi habilem eundem ad Ordines. Secundò, quia à separatis non fit illatio, *cap. ad audientiam, de decimis, l. Papinianus, ff. de minor.* at potestas ordinandi, & potestas dispensandi, seu habilitandi ad Ordines, sunt diuersa & separata; ergo. Tertiò, quia illa regula, *Concesso aliquo, &c.* tunc habet locum, quando concessum habet necessariò annexum alterum, ita vt sine illo non possit consistere: at potestas ordinandi potest consistere sine potestate dispensandi, & habilitandi ad Ordines; ergo. Sic tenet Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 27.

Hinc infertur primò, quòd licèt Episcopus possit ordinare familiarem suum triennalem, iuxta Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 9. *de reformat.* at non potest cum eo dispensare, si est inhabilis ad Ordines, nec in interstitiis. Patet ex rationibus positis. Item, quia potestas hæc ordinandi est exorbitans à iure communi: ergo non est extendenda. *cap. quæ à iure, de regul. iuris, in* 6. At constat potestatem ordinandi, & dandi dimissorias differre à potestate dispensandi in interstitiis, vel alio impedimento; ergo. Item, quia non facit talem familiarem subditum Episcopo simpliciter Trident. *d. cap.* 9. sed tantùm quoad Ordines. Sic Nauar. *eod. tit.* 11. *consilio* 26. & 27. 3

Secundò infertur, quòd Episcopus dans dimissorias alicui, vt ordinetur ab alio Episcopo, debet dispensare in interstitiis, vel expressè committere Episcopo ordinaturo, vt dispenset; aliàs non potest ordinaturus dispensare, vt patet ex rationibus dictis. Sic Nauar. *eodem tit.* 11. *consil.* 47. 4

Dubium XXVIII.

An initiatus prima tonsura, vel quatuor minoribus ordinibus ab alieno Episcopo absque licentia proprij, gaudeat priuilegijs clericalibus, sitque capax beneficij, vel tonsura, & in nullo prosit; & an possit proprius Episcopus ratam habere hanc ordinationem.

Nota primò, quòd ea, quæ dicemus *in hoc dubio*, sunt stando in iure communi, nam postea dicemus de motu proprio Sixti V. contra malè promotos, & malè promouentes edito. 1

Secundò nota, quòd non agimus de suscipiente Ordines sacros ab alio Episcopo sine licentia proprij, quia hunc esse suspensum constat per Extrauag. Pij II. sed de suscipiente primam tonsuram, vel quatuor Ordines minores: de qua te egi *suprà dub.* 20. post notabile quintum *ad* 1. *conclusionem.* 2

Duplex ergo est sententia.

Prima dicit huic nihil prodesse tonsuram, nec gaudere eius priuilegiis, & sic incapacem esse beneficij, nec posse hanc ordinationem haberi ratam a proprio Episcopo: non enim potest habere ratum, quod non proprio, sed alieno nomine factum est. Pro hac sententia, quæ est satis probabilis, retuli *dict. dub.* 20. multos Doctores. 3

Secunda sententia, quæ est etiam satis probabilis, imò & probabiliorem eam credo, consistit in sequentibus dictis. 4

Primò

5 Primò dico quòd hic propriè non est suspensus, & sic licèt vtatur Ordine ante absolutionem, non est irregularis, sed tantùm est suspensus ad hunc sensum, quòd non licet ei vti eo Ordine, sed peccabit vtendo eo, donec illum ordinem ratificet superior, qui potest ratificare: sicut qui recipit Ordines ante legitimam ætatem, non est iure communi propriè suspensus, ita vt celebrans esset irregularis; sed ad hunc sensum quòd non recipit exequutionem: non enim potest absque mortali vti eo Ordine, donec habeat ætatem completam: vt benè docet Armil. *verb. Ætas, num.* 1. & sic omnes textus *dict. dub.* 20. allegati, qui docent hanc ordinationem esse irritam quoad exequutionem, intelligendi sunt, ad hunc sensum, quòd non licet eo Ordine vti ante dictam ratificationem. Sic Nauarr. *lib. 1. consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 29. *&* 31. glossa *cap. eos, de tempor. ordinat. in 6. vers. statuunt.*

6 Secundò dico valere collationem beneficij huic factam etiam ante ratificationem Ordinis sic recepti à potente ratificare. Ratio, quia hic non est propriè suspensus, & sic nullo iure cauetur quòd collatio sit nulla, sicut iure communi valebat collatio beneficij facta ordinato ante legitimam ætatem, quamuis eo Ordine vti non posset, donec ætatem requisitam adeptus esset. Sic Nauar. *ibidem consil.* 18. 23. *&* 32. Guido Papæ *decis.* 449. *incipiente, laicus.*

7 Nota, quòd Nauar. *ibi consil.* 18. dicit quòd debet quærere hanc ratificationem, licèt bona fide fuerit ordinatus, quia hoc non est per modum pœnæ, sicut in eo, qui ante legitimam ætatem bona fide ordinatur, est necessarium expectare debitam ætatem ad Ordinis exequutionem.

8 Tertiò dico quòd talis ordinatio facta ab alieno Episcopo, est satis probabile, quod potest approbari à proprio Episcopo, vt optimè probat *cap. Lugdunensis, 9. q. 2. & cap. Salonitane, dist.* 63. Nec obstat quòd nullus potest habere ratum, quod alieno nomine est factum; quia non ratificat Ordinem malè assumptum ab alieno Episcopo ea ratificatione, qua quis potest habere ratum nomine suo gestum, non autem gestum nomine alieno, sed ea approbatione, qua quis potest approbare factum ab alio in iniuriam suam, & qua auctoritate iuris potest absoluere ab aliqua censura, vel pœna, quam alius incurrit. Et de hac approbatione loquitur *d. cap. Lugdunensis*; sic tenent Nauarr. *eod. tit.* 11. *consil.* 23. 24. 29. 32. *&* 41. glossa *cap. illud, dist.* 71. *fine*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *ibi*, glossa *cap. 1. 9. quæst. 2. vers. rata, & dict. cap. Lugdunensis, vers. poterit.* & *ibi* Turrecrem. vbi refert Laurentium, Archid. Ioan. Andr. pro hac sententia. Idem Sotus 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 3. *vers. tertiò post*, Metina *C. de confess. q. de multiplici licencia alieno fatendi, vers. & quid de Ordinis sacramento*, Gabr. 4. *dist.* 17. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. *ad finem.* Anton. Cucus *lib.* 2. *instit. maior. tit.* 6. *num.* 246. Manuel a *tomo summæ, cap.* 14. *num.* 3. quia est quædam suspensio non reseruata.

9 Hinc infert Nauar. *ibi cons.* 24. quòd habita hac ratificatione à proprio Episcopo, manet habilis quoad alios Ordines, & beneficia.

10 Quartò dico, quòd si Episcopus excommunicet eos, qui accedunt sine debita licentia, &c. tunc talis ordinatus minoribus incurrit irregularitatem, sicut quicumque excommunicatus recipit Ordines, eam incurrit, per *cap. 1. de cleric. excommun. minist. & cap. si quis Episcopus,* 11. *quæst.* 3. Sic Nauar. *ibi, consil.* 31.

Nota praxim absoluendi, excommunicandique, cùm ministrantur Ordines iuxta ritum Pontificalis antiqui, & noui Pij V. vt in eo habetur: initio ordinum antequam Episcopus Ordines ministret, absoluit ordinandos his verbis: *Nos, &c. absoluimus vos ab omni sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, & dispensamus vobiscum super irregularitate, vel irregularitatibus quibuscumque, in quantum de iure nobis conceditur.* 11

Postea Notarius legit sententiam excommunicationis sub his verbis: *Reuerendus Episcopus, &c. sub excommunicationis latæ sententiæ pœna mandat omnibus pro suscipiendis ordinibus hîc præsentibus, ne quis irregularis, vel aliàs à iure, vel ab homine excommunicatus, interdictus, suspensus, spurius, infamis, aut aliàs à iure prohibitus, siue ex aliena diœcesi sine licentia sui Episcopi, aut non descriptus, examinatus, approbatus, & nominatus, audeat ad suscipiendos Ordines accedere: & quòd nullus ex ordinatis discedat nisi Missa finita, & benedictione Pontificis accepta.* Hæc ibi; & mihi affirmauit Dominus Ioannes Alfonsus Episcopus de Guadiz, & quidam ceremoniarum Magister antiquissimus Granatensis, quòd absolutio semper fiebat etiam quando vnus duntaxat prima tonsura initiabatur: cæterùm quòd excommunicatio non ferebatur, nisi quando plures erant initiandi; quia quando duo, vel tres initiantur, iam sunt cogniti, & necessaria non erat. 12

Maius autem dubium est, an ordinati minoribus ordinibus absque literis dimissoriis legitimis, sed literis dimissoriis Capituli Sede vacante infra annum vacationis, sint capaces beneficij Ecclesiastici, stando in decreto Trident. *sess.* 7. *cap.* 10. *de reformat.* quia *ibi* dicitur ordinatos minoribus ex literis dimissoriis Capituli Sede vacante infra annum nullo gaudere priuilegio clericali: at esse capaces beneficij Ecclesiastici, est priuilegium clericale, *cap. ex literis, de transact. cap.* 2. *de instit.* 13

Sed dicendum est esse capaces ante sententiam iudicis; quia Tridentin. *ibi* dicit, vt hi non gaudeant priuilegio clericali: & cùm, *non gaudeant*, sit verbum futuri, non inducit priuationem ipso iure, sed requiritur sententia ad perdendum, vt docet glossa *cap. de pœnis, de regul. iur. in 6.* Sic Nauarr. *lib. 1. consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. cons.* 19. 14

Hæc dicta sunt stando in iure communi: nam Sixtus V. anno 1588. rigidam constitutionem edidit contra malè promotos, in qua statuit illos esse irregulares, & indispensabiles etiam virtute decreti Tridentini: & eorum peccatum sibi reseruat; ita vt nec virtute alicuius priuilegij, etiam Cruciatæ, possint absolui, nisi à Romano Pontifice. Sed iam hanc constitutionem Clemens VIII. anno 1595. reduxit ad terminos iuris communis, & Concilij Trident. & Extrauagantis Pij II. quoad omnia in ea contenta, præterquam quoad simoniacè promotos, & promouentes. Quare quoad hoc tantùm est in suo vigore, quoad reliqua verò standum est iis, quæ iuxta ius commune diximus *in hoc dub.* 15

***

Dubium XXIX.

An possit proprius Episcopus cogere subditos ad recipiendum Ordines, vel eis petentibus negare Ordines.

1 Angel. *ordo 3. num.* 24. dicit absolutè quòd si clericus habet beneficium, potest ipsum cogere ad Ordines recipiendos, nisi legitimè excusetur: at si non habet beneficium, non potest eo-gere. Sit tamen

2 Prima conclusio. Si talis habet beneficium, cui annexus est aliquis ordo sacer ex iure, vel statuto, potest Episcopus cogere ad illum Ordinem recipiendum, per beneficij subtractionem, *cap. innonamus, dist.* 60. *cap. cum in cunctis, de elect. cap.* 1. *de atate, & qualit.* & hoc, nisi sit legitimè excusatus, vt si post acceptum beneficium sine culpa sua fiat irregularis, vt si factus est cæcus, &c. Sic Syluest. dicens esse communem, *ordo 3. quæst.* 10. Tabiena *ordo* 2. *quæst.* 16. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 18. Supplementum, & Pisana, quos refert Syluest. Nauarr. *miscell.* 48. *num.* 108. 109. 110.

3 Secunda conclusio. Si verò beneficio illi non sit annexus talis ordo, non potest Episcopus ad illum ordinem cogere, nisi necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ hoc exposcat; necessitas (inquam) quando Ecclesia indiget ministris, & non sunt alij idonei præter istum, quem vult Episcopus cogere. Sic Nauarr. *ibi.* Et in casu, quo potest Episcopus cogere, si beneficiarius se excusat ratione criminis commissi, debet Episcopus eo remoto à beneficio, quod obtinet, alios promouere, nisi aliàs esset necessarius, vel valdè vtilis Ecclesiæ, *cap. quaris, de atate, & qualit.* Et ita intelligi potest, *cap. consulnis, dist.* 74. Si verò se excusat sola voluntate sine alia causa, debet compelli per subtractionem officij, & beneficij, *dist.* 74. *cap.* 3. & 4. Si verò se excuset ratione impedimenti non prouenientis ex sua culpa, vt ratione infirmitatis, &c. cogi non debet. Sic Host. Goffred. Vider. quos refert, & sequitur Syluest. *ibi,* Tabien. D. Anton. *ibidem.*

4 Tertia conclusio. Si talis nullum habeat beneficium, non potest cogi; quia cùm de bonis Ecclesiæ non alatur, non potest cogi. Sic Syluest. Tabien. Angel. D. Anton. *ibidem.* Nauar. *ibi.*

5 Quarta conclusio. Si petens Ordines non sit subditus Episcopi petentis, non debet Episcopus ei concedere Ordines, si scit eius peccatum, vel impedimentum occultum. Ratio, quia Episcopus nullo iure tenetur ordinare non subditos, sed ex mera voluntate eos ordinat. Sic D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 11. Syluest. *ordo 3. quæst.* 9.

6 Quinta conclusio. Si petens Ordines sit subditus Episcopi, à quo petit, non tenetur Episcopus, nec debet illum ordinare, si sciat habere mortale, vel impedimentum, licèt occultum, si clericus ille non habet beneficium, cui annexus sit ordo. Ratio, quia non constringitur tunc talem ordinare, nec is habet ius petendi. Sic Syluest. D. Anton. *vbi in praced. conclus.* Glossa *cap. ex tenore, de tempor. ordin. vers. prohibere.* & sic intelliguntur Angel. *ordo* 7. *num.* 2. Armil. *verb. ordo, num.* 10. Tabien. *ordo* 6. *num.* 2. vbi dicunt posse Episcopum denegare Ordines iis, qui beneficium non habent poscens talem ordinem.

7 Sexta conclusio. Si verò petens Ordines à proprio Episcopo habet beneficium, cui talis ordo est annexus, non potest eum Episcopus repellere, propter impedimentum occultum, si alias habet cætera requisita. Ratio, quia habet ius petendi, & patet ex *dict. cap. ex tenore.* Sic Syluest. D. Anton. Glossa, Tabien. Angel. Armil. *vbi in praced. conclus.* Vtrùm autem teneatur Episcopus secretò illum monere, vt impedimentum auferat, vel à petendis ordinibus desistat, vel possit alio colore illi Ordines denegare, vide quæ dixi *lib.* 3. *de matrimon. disp.* 15. *num.* 8. & 12. & *disp.* 16. *num.* 8. & 12. & *disp.* 16. *num.* 8. 9. 11. 12. & *disp.* 14.

Vltima conclusio. Si verò vitium, vel impedimentum sit manifestum, publicè potest eum repellere; quia nullam irrogat iniuriam, cùm impedimentum publicum sit. Sic Syluest. & D. Anton. *vbi supra.* 8

De recipiente Ordines.

Summarium.

30. *An fœmina sit ita iure diuino incapax Ordines recipiendi, vt si de facto ordinaretur, non teneret ordo.*
31. *An hermaphroditus sit capax Ordinis, ita vt si ordinetur, teneat factum.*
32. *An atas determinata sit de necessitate sacramenti in sacramento Ordinis, vel sat sit quacumque atas, etiam ante vsum rationis, vt sacramentum hoc collatum sit validum.*
33. *Qualis atas requiratur ex necessitate precepti, tam ad Ordines sacros, quàm ad minores.*
34. *Quale beneficium, vel patrimonium debeat habere promouendus ad Ordines.*
35. *Quale beneficium, vel patrimonium requiratur post Trident. sess.* 21. cap. 2. de reformat. *vt quis titulo illius possit ad Ordines promoueri.*
36. *An clerici patrimonium ad cuius titulum sacros Ordines recepit, habeat priuilegia iure concessa bonis Ecclesiasticis, scilicet vt de illo non soluatur decima: item non possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum.*
37. *An vt promoueatur quis ad Ordines minores, requiratur beneficium, vel patrimonium, vel tantum ad ordines sacros.*
38. *An renunciatio beneficij, vel patrimonij, ad cuius titulum aliquis ad Ordines sacros promouetur, valida sit.*
39. *An si quis habens patrimonium ordinetur non facta patrimonij mentione, censeatur ad illius titulum ordinatus.*
40. *An qui habens patrimonium, & ad titulum illius est initiatus Subdiaconus, & postea renunciauit, nullum aliud beneficium, vel patrimonium habens, & initiatus est Diaconatu, & Sacerdotio ostendens prius testimonium patrimonij, tacensque renunciationem postea factam, incurrat pœnas statutas contra eos, qui absque patrimonio initiantur.*
41. *An qui ficto patrimonio initiatus est Subdiaconus, possit absque nouo patrimonio vero ad superiores Ordines ascendere.*
42. *An qui recepit donatione pradium, vt ad titulum illius ad Ordines promoueretur, & postea contraxerit debita, vel promisit sorori certam summam, vt nuberet, qua sunt maiora valore pradij,*

dij, possit ad illius predij titulum ad Ordines promoueri.

43. *An patrimonium, ad cuius titulum quis ordinatus est, possit sine licentia Episcopi vendi, antequam quis sit adeptus beneficium, vel aliunde habeat, vnde commodè viuat.*

44. *An si pater melioret filium, vt bona illa sint patrimonium, ad cuius titulum ad Ordines sacros promoueatur, possit post promotionem reuocare hoc.*

45. *Qualis scientia requiratur in eo, qui ad Ordines promouendus est.*

46. *An vita, & morum honestas requiratur in promouendo ad Ordines.*

47. *Quid requiratur, vt clericus peregrinus possit in aliena diœcesi celebrare.*

48. *An si fundans Capellaniam ex proprijs bonis præcipiat, vt Capellanus teneatur dicere tot Missas in hebdomada, talis Capellania requirat actu Ordinem sacrum.*

49. *An clerici teneantur deferre habitum, scilicet vestes clericales, & tonsuram quæ clerica dicitur, id est, corona.*

Dvbivm XXX.

An fœmina sit ita iure diuino incapax Ordines recipiendi, vt si de facto ordinaretur, non teneret ordo.

1 QVidam, teste D. Bonauent. *vbi infrà*, dixerunt fœminam tantùm de necessitate præcepti non posse ordinari: & sic, si ordinetur, tenere factum. Et D. Bonauent. oppositum tantùm vocat opinionem saniorem: & Palud. 4. *dist.* 25. *quæst.* 3. *art.* 1. dicit esse capacem primæ tonsuræ ex Papæ dispensatione; quia non est sacramentum, sed sacramentale: & quod tenendo reliquos Ordines præter sacerdotium esse sacramentalia, & non sacramenta, & probabile esse illorum capacem, ex dispensatione Papæ. Probatur, quia antiquitus Ordines suscepere, vt patet ex *cap. Diaconissam*, 27. *quæst.* 1. vbi dicitur Diaconissam ante annos quadraginta non debere ordinari; & *cap. fin. dist.* 32. fit mentio de mulieribus, quæ apud Græcos erant presbyteræ.

2 Cæterùm vt certissimum tenendum est iure diuino esse incapacem ordinum. Quod primò constat ex Ecclesiæ traditione, quæ nunquam mulieres ordinauit: nec ipse Christus in cœna, & Ioan. vltimo, talem potestatem, nisi viris contulit, & aliis rationibus fortissimis, quæ possunt videri in Soto *vbi infrà*, & apud Vazquez. Vnde *illo cap. Diaconissam*, appellantur Diaconissæ sanctimoniales, quæ inter cæteras aliqua benedictione erant lectionibus Euangeliorum, & humiliarum in choro destinatæ; quia Diaconissa nil aliud est, quàm ministra. Et presbyteræ illo *cap. finali, dist.* 32 erant matronæ viduæ seniores, habentes aliquam curam de rebus Ecclesiæ, vt *eod. cap. finali*, dicitur. Hanc tenent D. Thomas 4. *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 1. Sotus *ibi quæst.* 1. *art.* 2. Palacios *ibi quæst.* 1. *fol.* 513. D. Bonauent. *ibi artic.* 2. *quæst.* 1. Ricardus *ibi art.* 4. *quæst.* 1. Durandus *ibi quæst.* 2. Palud. *ibi quæst.* 3. *art.* 1. Scotus *ibi quæst.* 2. Syluest. *ordo* 4. *quæst.* 1. Petrus de Soto *lect.* 5. *de sacram. ordinis.* Victoria *summa de ordine, n.* 237. Angel. *ordo* 3. *initio.* Tabiena *ordo* 4. *num.* 1. Glossa *d. cap. Diaconissam*, & *ibi* Turrecrem. Nauar. *lib.* 1. *consil. tit. de tempor. ordinat. consil.* 7. Angles *floribus* 1. *p. mater. de ordine, fol.* 510. Vbald. *de sacramentalibus, cap.* 59. *num.* 8. Couar. *Clement. si furiosus,* 1. *p.* §. 1. *num.* 1. Decius *l. fœmina, de regul. iuris, num.* 39. Panorm. *cap. nona, de pœnit.* Gregor. Lopez *l.* 26. *vers. orden, tit.* 6. *part.* 1. Armil. *verb. Hermaphroditus, num.* 2. Barthol. a Ledesm. *de sacramento ordinis, dub.* 13. Felin. *cap. dilecta, de maiorit. & obed. num.* 5. Ledesma 2. 4. *quæst.* 41. *art.* 1.

3 Vnde est etiam incapax primæ tonsuræ, quia licèt non sit ordo, est tamen præambulum ad Ordines: vt optimè Sotus *ibi*.

Dvbivm XXXI.

An Hermaphroditus sit capax ordinis, ita vt si ordinetur, teneat factum.

SVpponendum est hunc esse iudicandum virum, vel fœminam ex sexu, qui in eo præeminet, seu prædominatur; si enim virilis præeminet, reputatur vir; si verò fœmineus, fœmina, *l. quæritur, ff. de statu homin.* & notant omnes Doctores citandi. Si verò dubitatur, an vtraque potentia sit par, vel altera maior, standum est eius dicto secundùm communem sententiam, vel iudicio Medicorum, quod in idem recidit, cùm oporteat iudicare Medicum secundùm ea, quæ ipse de se asseruerit. Sic Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 14. *de ætate, & qualit. ordin. consi.* 8. Sit ergo 1

Prima conclusio. Si in eo præemineat sexus fœmineus, est incapax ordinis, & si ordinetur, non tenebit factum: si verò præemineat virilis, est capax, & sic, si ordinetur, tenebit factum. Patet, quia in priori casu est fœmina; in posteriori vir, iuxta dicta. Sic Sotus 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *art.* 2. Sylu. *verb. corpore vitiatus, quæst.* 9. D. Anton. 3. *p. tit.* 28. *cap.* 6. §. 5. Angel. *verb. Hermaphroditus, num.* 2. Armil. *ibi, num.* 2. Tabien. *ibi num.* 2. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 26. *artic.* 2. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 27. *num.* 203. Imò si vterque sexus sit par, est incapax ordinis, & sic si ordinetur, non tenebit factum. Sic Syluest. Angel. Armil. Tabien. D. Anton. *ibidem.* Nauarr. *lib.* 1. *consil. d. tit.* 14. *consil.* 8. 2

Secunda conclusio. Siue masculinus in eo sexus præualeat, siue fœmineus, est irregularis; quia est monstrum. *cap. illiteratos, distinct.* 36. & *cap. vltimo, distinct.* 39. Sic Syluest. Angel. Tabien. Armil. Ledesma *ibi.* Nauar. *d. num.* 203. D. Anton. *ibid.* Sarmiento *lib.* 4. *selectarum, summario ad l. si d est quæsitum, ff. de liber. & posthum. num.* 4. 3

Tertia conclusio. Siue in hoc, siue in illo sexu præemineat, non potest ad Religionem admitti; quia esset magnum periculum, si ad Religionem virorum admitteretur, licèt sexus virilis præemineret, & magnum, si ad mulierum, licèt præemineret muliebris. Sarmiento *ibi*, vt dixi *lib.* 5. *sum. c.* 4. *n.* 41. 4

Quarta conclusio. Si de facto profiteatur Hermaphroditus in Religione tacito hoc defectu, si Religio est virorum, vel mulierum, attendendum est, quis sexus præemineat: & si præemineat sexus virilis, non valebit in Religione fœminarum; secus si præemineat fœmineus: & è contra in Religione virorum. Si verò vtraque potentia est par, in neutra valebit professio; quia professio viri in monasterio mulierum est nulla, & è contra. Licet 5

tamen

tamen valida sit professio in casibus dictis, est iusta causa, vt dispenset Papa, vt eiiciatur propter scandalum, & occasionem turpium cogitationum, quæ aliis Monachis daretur. Sic Nauarr. *d. consil.* 8. Sed de hoc latiùs dixi *lib.* 5. *sum. cap.* 4. *num.* 41.

DVBIVM XXXII.

An ætas determinata sit de necessitate Sacramenti in Sacramento Ordinis, vel sat sit quæcumque ætas, etiam ante vsum rationis, vt Sacramentum hoc collatum sit validum.

1 HAe in re est duplex sententia.

Prima docet esse de necessitate Sacramenti vsum rationis. Ratio, quia de necessitate Sacramenti est intentio in recipiente, quæ ante vsum rationis haberi nequit. Sic tenet Durand. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. & censent probabile Palud. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 3. *num.* 8. & in ordinibus sacris Petrus Sotus *lib. de institut. sacerd. mater. de ordine, lect.* 5.

2 Secunda sententia omnino tenenda docet non esse de necessitate huius sacramenti vsum rationis: & sic licet puer in cunis ordinetur sacerdos, tenebit factum. De Ordinibus minoribus expressè videtur decisum *cap. vnico, de cleric. per saltum promoto.* De Ordinibus verò maioribus probatur, quia vsus rationis tantùm est de necessitate Sacramenti in illis Sacramentis, quæ aliquem suscipientis actum requirunt: at Sacramenta imprimentia characterem, non requirunt talem actum, & sic confirmatio ante vsum rationis data valet, nec est de necessitate Sacramenti intentio in eo, qui eam habere non potest. Sic tenent D. Thom. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *artic.* 1. *quæstiunc.* 2. Sotus *ibi quæst.* 1. *artic.* 2. Palud. *ibi quæst.* 3 *num.* 6. 7. 8. Ricard. *ibi articulo* 4. *quæst.* 2. Scotus *ibi, quæstion.* 2. Palacios *ibi, quæst.* 1. *fol.* 516. D. Bonauent. *ibi artic.* 2. *quæst.* 2. Angles *floribus* 1. *part. mater. de ordine, fol.* 510. Angel. licèt dubius, *Ordo* 3. *initio*, Viguer. *lib. institut. cap.* 16. §. 6. *versic.* 7. Victoria *summa, mater. de ordine, num.* 237. Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 7. Petrus de Soto *dicta lectione* 5. Guttier. *quæst. canon. cap.* 26. *num.* 18. Hostiensis *summa tit. de tempor. ordinat.* §. *sed & præter.* Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis malè promotis, gloss.* 2. *num.* 8. Cardin. *Clement. finali, de ætate, & qualit.* Bartholom. à Ledesma, *mater. de ordine, dub.* 14. Glossa *cap. pueri,* 1. *quæstion.* 1. *& cap. vnico, de clerico per saltum promoto.* D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 1. Syluest. *Ordo,* 4. *quæstion.* 1. Tabiena *Ordo*, 4. *num.* 1. Hugo, Archid. & Turrecrem. *cap. Subdiaconus, distinct.* 77. Menochius *de arbitrariis, centuria* 5. *casu* 427. *num.* 10. Nauarr. summa Hispana *cap.* 27. *numero* 202. & addit quòd gaudebit hic tantùm priuilegiis canonis, & fori.

3 Maius autem dubium est, an sit de necessitate consecrationis in Episcopum vsus rationis. Quidam enim id affirmant, quia est matrimonium spirituale cum Ecclesia, quod sine consensu contrahi non potest. Sic D. Thom. D. Bonauent. Turrecrem. *ibid.* Syluest. *Ordo*, 4. *num.* 1. Menoch. *suprà num.* 24.

At dicendum est, quòd non est de necessitate consecrationis Episcopalis: & sic si puer in cunis consecratur Episcopus, tenebit factum. Quod probatur ea ratione, qua de Ordinibus sacris id probatum est, cùm hic non imprimatur nouus character, sed fiat extensio characteris sacerdotalis. Sic Sotus, Hugo, Archid. Barthol. à Ledesma, Guttier. *ibid.* Palacios *suprà.* Palud. *vbi suprà num.* 8. 4

Secundò dico: de ratione Episcopatus quoad iurisdictionem est vsus rationis. Ratio, quia ad acquirendum beneficium requiritur acceptatio, *cap. si tibi absenti, de præbend. in* 6. Sic Palud. Palacios, Barthol. à Ledesm. Sotus, *ibi.* 5

An verò hic ordinatus Ordine sacro teneatur seruare castitatem, cùm ordinatus fuerit ante vsum rationis, dixi latè *lib.* 7. *de matrim. disp.* 30. *per totam*; vbi etiam quid dicendum sit, cùm ordinatus fuit ante pubertatem, habebat tamen vsum rationis. 6

DVBIVM XXXIII.

Qualis ætas requiratur ex necessitate præcepti tam ad Ordines sacros, quàm ad minores.

NOta, quòd iure antiquo longiora tempora ætatis ad sacros Ordines exigebantur. nam *cap. cùm singulis, distinct.* 77. decernitur ætas minoribus ordinibus, de qua postea dicam; & *cap. subdiaconus, eadem distinct.* exigitur vigesimus annus completus ad Subdiaconatum, & in decreto Concilij Carthaginensis *can. placuit*, Diaconatus exigit vigesimum quintum annum. Ad Presbyteratum verò requirebantur triginta anni, vt tota *distinct.* 78. decernitur, & docent Sotus 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 2. Guttier. *canon. cap.* 26. *num.* 1. Rebuff. *praxi benef. tit. de clericis malè ad sacros Ordines promotis, glossa* 2. *à num.* 1. *ad* 4. At iure nouiori minor ætas requiritur, vt patet ex *Clement. fin. de ætate*, vbi ad Subdiaconum exigitur annus 18. ad Diaconatum verò 20. annus, & ad sacerdotium 25. annus, qui anni sat est, vt sint incepti, vt tenet *ibi* glossa, & *ibi* Imola, *num.* 11. Gregor. Lopez *l.* 27. *tit.* 6. *part.* 1. *vers. de veynte, & vers. de treynta*, Batthol. à Ledesma *mater. de ordine, dub.* 14. *fol.* 1174. Nauarr. *summa, cap.* 27. Hisp. *num.* 202. Lat. verò *cap.* 25. *num.* 116. Salzedo *super pract.* Bernard. Diaz *cap.* 26. §. *ante legitimam.* Syluest. *verb. Ætas, quæstion.* 1. Angel. *ibi num.* 4. Tabiena *num.* 1. Palud. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *num.* 13. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 15. Guttier. *d. cap.* 26. *num.* 3. Sotus *suprà.* Rebuffus *suprà num.* 2. Cardin. *d. Clement. finali, num.* 8. & *ibi* Bonifacius *num.* 19. Felin. *cap. cùm vigesimum, num.* 7. *de offic. deleg.* Albertus Trotius *de vero, & perfecto clerico, cap.* 17. *num.* 2. 1

At demum iure nouo Concilij Trident. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reformat.* alia præscribitur ætas; *ibi* enim statuitur, vt nullus ad Subdiaconatum admittatur ante vigesimum secundum annum, ad Diaconatum ante vigesimum tertium, ad sacerdotium ante vigesimum quintum annum. 2

3 Grauis tamen difficultas est, an requiratur, vt hi anni singulis sacris Ordinibus præscripti in Trident. *d. cap.* 12. debeant esse completi, vel sat sit, vt sint incepti. Videtur enim debere esse completos, ex *l. qui ante, ff. de verbor. obligat.* vbi textus dicit: Qui ante Kalendas stipulatur, similis est ei, qui Kalendis stipulatur; ergo cùm Tridentinum vtatur præpositione *ante*, cum prohibitione præcedenti, videtur requirere annum completum. Et clarè videtur tenere Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *centuria* 5. *casu* 427. *num.* 25. & sic pro hac citatur à Guttier. & tenet Azebedo *lib.* 8. *recopil. tit.* 20. *l.* 3. *num.* 17.

4 Sed dicendum est sat esse dictos annos esse inceptos, & sic quòd sufficiat ordinando in Subdiaconum vigesimus primus annus, & vnica dies, & ad Diaconatum vigesimus tertius annus, & dies vna, & ad sacerdotium vigesimus quartus annus, & vnica dies. Quod probat Nauarr. *vbi infrà*; quia licet regulariter tempus positum in accusatiuo, vt hîc ponitur, exigat annum perfectum, secundùm communem; at fallit quando concurrit alia coniectura intelligendi de cœpto. Hîc autem concurrit triplex coniectura: prima fauoris, secunda & fortior, quia ius antiquum, *d. Clement. generalem*, tantùm requirebat annum cœptum, vt probaui: at ius nouum in quantum est possibile conciliandum est antiquo, nec ab antiquo recedendum est sine textu expresso *cap. cùm expediat, de elect. in* 6. ergo cùm Tridentin. non declaret, quòd annus debeat esse completus, dicendum est sat esse inceptum, vt iure antiquo requirebatur. Tertia est, quia Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* dicit posse dare curatum ei, qui attigit vigesimum quintum annum, vbi clarè requiritur hic annus inceptus; at secundùm omnes eadem ætas requiritur ad curatum, & ad sacerdotium. Secundò probatur à Guttierez, quia Corneus *consil.* 213. *volum.* 1. *num.* 7. notat differentiam quando annus ponitur in singulari, & quando in plurali, nam quando in singulari, sat est annus inceptus: at in plurali requiritur completus; in hoc verò decreto ponitur annus in singulari: ergo. Et ad textum in oppositum adductum respondet *ibi* Guttier. Hanc tenet Nauarr. summa Latina *cap.* 25. *num.* 116. Hispana *cap.* 28 *addit. ad num.* 118. *cap.* 25. Guttier. *d. cap.* 26. *num.* 8. Spino *in speculo testam. gloss.* 3. *tit. de capellan. num.* 47. Salzedo *d. cap.* 26. *§. ante legitimam ætatem.* Philiarcus *de offic. sacerd.* 1. *tom.* 2. *part. lib.* 1. *cap.* 13. *fine.* Ludouic. Lopez 2. *part. instruct. noui. mater. de ord. cap.* 33. *fol.* 1016. *pag.* 1. & communis praxis sic obseruat. Henriquez *lib.* 10. *de ordine, cap.* 19. *num.* 2. vbi etiam dicit quòd annus, in quo Gregor. XIII. sustulit decem dies, censetur annus integer, quoad hoc, & sic asserit tenuisse multos consultos.

5 Sed nunquid in vltimo die, in quo adimplentur 24. anni, potest quis ad sacerdotium promoueri: videtur enim posse, quia quod parum distat a re, parum, vel nihil distare videtur, & parum pro nihilo est habendum: hîc autem parum deficit, siquidem initio diei sequentis poterat ordinari, cùm tunc ingrediatur vigesimum quintum annum.

6 Sed dicendum est nullo modo posse: & si ordinetur incurret omnes pœnas contra ordinatos ante legitimam ætatem. Ratio, quia hic nullo modo attingit vigesimum quintum annum, cùm talis annus nullo modo sit cœptus: at ætas sacerdotij est vigesimus quintus annus cœptus. Nec obstat, quòd parum pro nihilo reputatur, quia id habet verum, quando non inde pendet tota impletio præcepti; v. g. breuissimum spatium est dimedietas salutationis Angelicæ, & tamen si nocte Iouis, postquam immediatè sonuit duodecima noctis hora, aliquis carnes comederet, peccaret mortaliter, & tamen non peccaret, si ante talem horam, etiam si solùm esset per dimidietatem temporis salutationis Angelicæ, manducaret. Sic tenet Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit* 14. *de ætate, & qualitat. ordinand. consil.* 6. fauet Henriquez *libr.* 7. *de indulgent. cap.* 20. *numero* 2. *in commento litera O.* vbi dicit non debere deesse diem.

Nota tamen, quòd si esset in principio se- 7
quentis diei; v. g. hodie impletur ætas 24. annorum, post dimidiam noctem potest ordinari sacerdos. Ratio, quia (vt docet Nauarr. *eodem consil.* 6.) in fauorabilibus dies cœptus habetur pro completo. *l. qua ætate, ff. de testam.* Faciunt pro hac sententia Mandosius *de ætate minori, cap.* 14. *num.* 11. Panorm. *cap. attestationes, de despons. impub.* vbi dicunt, quòd licèt requiratur septennium completum ad sponsalia, si tamen sint in vltima die septennij, sat est si ille sit inceptus. Patet hoc etiam, quia ille re vera iam dicitur attigisse 25. annum.

Secundò nota, quòd glossa *regula* 17. *Cancel-* 8
lariæ, dicit ætatis annos computandos esse à die conceptionis, si id vtile sit ei, de cuius ætate agitur. Sed Couarr. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 8. §. 2. *n.* 3. dicit nihil in hac re falsius dici posse; quia generali vsu receptum est non à die conceptionis, sed à die natiuitatis computari. Idem Mandosius *de ætate minori, cap.* 1. *num.* 25. Idémque probat *ibi*, quando filius secto matris vtero editus est: ex tunc enim dicit annos esse computandos.

Qualiter verò probetur ætas, consule Man- 9
dosium *regula* 18. *Cancellariæ, à quæstion.* 4. *per plures.*

An verò dignitas habens curam iurisdictio- 10
nalem spiritualem in foro exteriori, scilicet visitandi, excommunicandi, interdicendi, requirat 25. annum inceptum, sicut beneficium curatum. Respondetur affirmatiuè, quia censetur habere curam animarum, *cap. dudum, el* 2. *versic. tandem, de elect.* vbi hoc notauit Panorm. *num.* 7. & 8. & *cap. de multa, de prabend. num.* 24. & Zenzel. & Guillermus, quos refert Nauarr. *infrà.* Vnde est duplex cura animarum, altera fori conscientiæ, altera contentiosi. Nec obstat *cap.* 1. *de ætate, & qualit. in* 6. & Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* quæ minorem ætatem ad dignitates petunt, quia intelliguntur de dignitatibus non curatis. Hæc Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 14. *de ætate, & qualit. ordin. consil.* 4.

Maius autem dubium est de ætate requisi- 11
ta de præcepto ad primam Tonsuram, & quatuor minores Ordines; variæ enim sunt sententiæ. Quidam enim dicunt non esse de necessitate præcepti ad hos Ordines sumendos vsum rationis, sed tantùm de decentia, & honestate: indecens enim est, vt detur gradus non potenti

actum

actum eius exercere. Sic D. Thom. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *artic.* 1. *quæstiunc.* 2. Sotus *ibi*, *quæst.* 1. *arti....* *conclus.* 2. Ricard. *ibi artic.* 4. *quæst.* 2. D. Bonauent. *ibi artic.* 2. *quæst.* 2. Scotus *ibi quæst.* 2. Palud. *ibi quæst.* 3. *num.* 6. Turrecrem. *cap. Subdiaconum, distinct.* 77. Menoch. *lib.* 2. *de arburariis, centuria* 5. *casu* 427. *num.* 14.

12 Alij verò dicunt tonsuram, & tres minores Ordines priores posse conferri septennio, & non antè, Acolytatum verò 12. anno. Probatur ex *cap. nullus, de tempor. ordinat. in* 6. vbi habetur, quòd infanti non potest conferri tonsura, nisi intret Religionem. vbi glossa *versic. infanti*, inquit, scilicet, minori septennio: infantia enim durat vsque ad septennium, *l. si infans, C. de iure deliberandi*. Quod intelligitur de septennio impleto, vt probat ex multis Mandosius *de ætate minori, cap.* 3. *num.* 3. Item probatur ex *cap. in singulis, distinct.* 77 quod est Zozimi Papæ, vbi habetur, quòd ordinandus à septimo anno vsque ad 12. recipiat tres ordines minores, post 12. verò Acolytatum. Sic Imola *Clement. fin. de ætate, & qualit. num.* 18. Syluest. *verb. Ætas, quæst.* 1. Armil. *ibi num.* 1. Angel. *num.* 4. Tabiena *num.* 1. Nauarr. *cap.* 27. in summa Hispan. *num.* 202. Philiatcus *de offic. sacerd.* 2. *part. lib.* 1. *cap.* 13. *fine*. Et explicant Syluest. Armil. Tabien. Angel. & Nauarr. quòd septem anni debent esse completi. Et Nauarr. dicit, quòd duodecimus annus debet esse completus: & colligitur ex reliquis citatis; dicunt enim Acolytatum esse dandum post duodecimum annum, & *lex* 27. *tit.* 6. *part.* 1. dicit tonsuram, & tres minores ordines dari debere post septennium vsque ad duodecimum annum, Acolytatum verò post duodecimum annum. Et *ibi* Gregor. Lopez *versic. siete*, dicit septennium debere esse completum. Idem Rebuff. *praxi benef. tit. de clericis malè ad sacros Ordines promotis, glossa* 2. *num.* 1. vbi dicit, quòd ad tonsuram requiritur 7. annus, ad Acolytatum verò 12. vel 13. & *tit. de clericis à quib. & quomodo creentur, in* 6. dicit hoc septennium debere esse completum, teste Præposito *cap. de his, distinct.* 28. & Henriquez *lib.* 10. *de ordine, cap.* 19. *num.* 1. Tonsura, & tres minores ordines septennio; de Acolytatu verò non explicat quid sentiat.

13 Alij autem dicunt ad primam tonsuram requiri septem annos, ad tres ordines minores annum duodecimum, ad Acolytatum verò decimum quartum annum. Et sic explicant *cap. in singulis, distinct.* 77. Sic Sotus *distinct.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 2. *conclus.* 4. Guttier. *quæst. canonicis, cap.* 26. *num.* 1. & quòd Acolytatus non possit dari ante 14. annum, tenet etiam glossa *cap. pueri* 1. *quæst.* 1. *vers. ad sacros*.

14 Alij verò dicunt primam tonsuram non posse dari ante septennium; at minores Ordines dandos esse circa nonum, vel decimum annum. Sic Palud. 4. *dist.* 25. *quæst.* 2. *num.* 8. 9.

15 Dico tamen primò, quòd prima Tonsura, & Ordines minores non possunt dari ante vsum rationis de necessitate præcepti. Probatur ex *cap. nullus, de tempor. ordinat. in* 6. vbi præcipitur, quòd prima Tonsura non detur infanti; quod (vt ex testibus, & Doctoribus probaui) intelligitur ante septennium completum: at septennio regulariter venit vsus rationis, vt latè probat Mandosius *de ætate minori, cap.* 4. *num.* 2. Secundò probatur, quia in Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *de reformat.* statuitur, vt ordinandi prima Tonsura sciant rudimenta fidei, & legere, & scribere, & *cap.* 5. quòd ordinandi ad minores Ordines bonum à parocho, & Magistro scholæ testimonium habeant, & *cap.* 11. quòd sciant Latinam linguam; quæ omnia absque rationis vsu fieri non possunt. Pro hac sententia sunt omnes Doctores citati, qui docent primam Tonsuram non posse dari nisi post septennium completum, quod idem docent vltra citatos Bartholom. à Ledesma *de sacram. Ordinis, dub.* 14. *fol.* 1174. Salzedo *d. cap.* 26. §. *ante legitimam*; & Sotus 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 2. *conclus.* 4. dicit post septennium posse recipi primam Tonsuram. Et in propriis terminis, quòd sit de necessitate præcepti vsus rationis etiam ad primam tonsuram, tenet Syluest. *Ordo* 4. *quæst.* 1. & idem dicit de minoribus ordinibus Viguet. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers.* 7.

Imò esset peccatum mortale recipere etiam primam Tonsuram, & dare ante vsum rationis. Probatur, quia *cap. nullus, de tempor. ordinat. in* 6. suspenditur conferens à collatione primæ Tonsuræ per annum; quæ pœna non infligitur, nisi pro culpa mortali. Sic tenent Toletus, & alij: & videtur colligi ex Soto *d. conclus.* 4. postquam enim præscribit ætatem ad Ordines sacros requisitam, & quòd Tonsura, & Ordines minores debent dari post septennium, subdit hæc: Ordines citra prædictas ætates aut conferre, aut suscipere est peccatum mortale; quia in re graui violatur lex Ecclesiastica. At Henriquez *d. cap.* 19. *num.* 1. *in commento litera B.* dicit non esse mortale, & Ordines minores ante vsum rationis. 16

Secundò dico, quòd Ordines omnes minores possunt etiam conferri septennio completo: nam temporum interstitia, quæ exposcit *cap. in singulis, distinct.* 77. non sunt iam in vsu, vt docet Gregor. Lopez *l.* 27. *tit.* 6. *part.* 1. neque ætas illic præscripta, vt docet Guillermus, quem refert, & sequitur D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 15. Sic tenent Sotus 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *artic.* 2. *conclus.* 4. Guttierez *quæst. canon. c.* 26. *num.* 2. Glossa *Clement. finali, de ætate, & qualit. fine, & cap. de iis, distinct.* 28. *versic. lectorum*. Barthol. à Ledesma *de ordine, dub.* 14. *fol.* 1174. Mandosius *de ætate minori, cap.* 4. *num.* 12. vbi etiam refert Cardinalem Alexandrinum, & Cagnolum Firmianum. Idem tenent alij. An verò Religiosi possint hodie ante legitimam ætatem ordinari, vide Manuel *quæst. regular. tom.* 3. *quæst.* 23. *art.* 7. & *tom.* 1. *quæst.* 8. 17

Tertiò dico, quòd Episcopus non potest dispensare in ætate ad ordines requisita. Sic Nauar. summa Hisp. *cap.* 27. *num.* 202. Syluest. *Ordo* 4. *quæst.* 1. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 15. Imola *Clement. generalem, de ætate, & qualit.* Tabien. & Armil. *verb. Ætas, num.* 1. 18

Tandem nota de perpetuò amentibus idem dicendum esse, quod de infantibus, scilicet, quòd si ordinentur etiam sacerdotio, tenet factum. 19

Patet eadem ratione. Sic tenet Sotus 4. *distinct.* 25. *quæstion.* 1. *art.* 2. *vers. contra hanc*.

Dubium XXXIV.

Quale beneficium, vel patrimonium debeat habere promouendus ad Ordines.

1 HAe in re priùs videndum est, quid stando in iure communi antiquo dicendum sit, ac deinde quid stando in decreto Concilij Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de reformat.*

2 Primò dico, quòd stando in iure communi antiquo, nullus poterat ad ordines promoueri, nisi haberet beneficium, vel patrimonium, vnde alimenta perciperet. Vnde non erat necessarium habere beneficium, sed habere illud, vel patrimonium. Patet ex *cap. neminem, cap. sanctorum, dist.* 79. *cap.* 2. *& cap. Episcopus, & cap. cum secundum, de prebend. & cap. tuis, eod. tit.* & docent omnes Doctores citandi.

3 Nota primò aliquos dicere sat esse iure antiquo quoduis beneficium, etiam exiguum, quia dicta capita non petebant, vt esset sufficiens ad victum. Sic Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *n.* 11. *& lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 14. vbi etiam dicit iure antiquo non requiri patrimonium sufficiens, sed quoduis patrimonium, idem Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 15. *n.* 6.

4 At verius est, quòd requirebatur sufficiens ad sustentationem, quia id requirebatur, ne clerici in opprobrium Ordinis cogerentur mendicare: at ad hoc cogerentur, si sat esset beneficium, vel patrimonium insufficiens ad sustentationem. Item patet ex *cap. tuis, de prebend.* vbi dicitur, *Habentes patrimonium, vnde congruè possint sustentari; & cap. Episcopus, de prebend.* ibi, *Donec in aliqua Ecclesia ei conuenientia stipendia militiæ clericalis assignet*, & ibi, *si non habeat necessaria vitæ.* Sic Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 18. *num.* 4. Glossa *cap. tuis, de prebend. verf. congruè*; & Imola *ibi num.* 6. Franeus *cap. si Episcopus, de prebend. in* 6. *num.* 3. Nauar. *eod. lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 17.

5 Secundò nota, quòd licèt iure communi non sat erat titulus beneficij in spe, vt habere literas expectatiuas ad beneficium, licèt iam fuerit approbatus idoneus per exequutorem, sed requirebatur titulus in re, vt bene docet Ioan. Andr. *d. cap. si Episcopus, de prebend. in* 6. & ibi Francus *num.* 3. At sat erat titulus beneficij verè, & legitimè acquisitus per legitimam collationem, licèt nondum acquisisset possessionem; quia per solam collationem absque possessione ius acquiritur in re in beneficio, & verè dicitur beneficiatus, vt patet ex *cap. vltimo*, & *ibi* Anchar. Domin. & Francus, *de conceß. præbend. in* 6. Glossa communiter approbata *cap. penult. verf. collatio, de prebend. in* 6. Decius *reg.* 1. *n.* 8. *& reg. qui prior, de regul. iuris.* Iason *l. quoties, C. de rei vindicat.* Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 16. *num.* 1. Gigas *de pensionib. quæst.* 94. *n.* 13. Lasarte *de decima vendit. cap.* 19. *num.* 23. Et ratio est, quia actionem habens rem ipsam, pro qua comperit, habere videtur, *cap. qui actionem, de regul. iuris in* 6. *l. rem in bonis, ff. de acquir. rerum dominio.* Sic tenet Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 15.

6 Secundò dico, quòd ordinatus sine patrimonio, vel beneficio iure communi antiquo incurrebat suspensionem, vt colligitur ex *cap. neminem*, quando est Concilij Chalcedonensis, *& cap. sanctorum*, quod est Concilij Vrbani IV. *distinct.* 70. vbi dicitur talem ordinationem esse irritam, & vacuam, & *ibi* explicant Turrecrem. & glossa irritam, quoad exequutionem. Quod quidem intelligendum est, quando ordinatus fuit in culpa: vt si decepit ordinatorem, dicens habere patrimonium, vel licèt non deceperit, sciebat id requiri: & sic mala fide ordinatus est, vt optimè docet Nauar. *d. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 14. Hæc tamen pœna correcta postea fuit per *cap. cum secundum Apostolum, de prebendis.* vbi statum fuit, vt Episcopus ordinans aliquem sine beneficio, vel patrimonio, teneatur alimenta præstare necessaria ordinato, donec beneficium sufficiens sustentationi habeat. Sic glossa *d. cap. cum secundum Apostolum, fine.* & *ibi* Imola *fine*, dicens communem Panorm. *ibi fine.* Turrecrem. *d. cap. neminem, fine*, licèt minus bene Butrius *d. cap. cum secundum Apostolum*, dicat illam pœnam non esse sublatam, si ordinatus sit in culpa, dicens se habere beneficium, vel patrimonium. Sed meliùs dicunt cæteri Doctores esse sublatam, vt clarè constat ex *d. cap. cum secundum Apostolum.*

Nota primò hanc obligationem alendi habere locum, quando Episcopus sciens, & debens scire non habere beneficium, vel patrimonium, ordinauit eum: tunc enim fuit in culpa: secus quando in nulla culpa fuit, vt si per mendacia, & fraudes deceptus est. Sic Nauarr. *d. tit. de tempor. ordinat. consil.* 14. *&* 46. *in nouis, consil. vltimo, per totum.* Decius *cap. Episcopus, de prebend. num.* 13. 7

Hinc fit, quòd si Episcopus ordinet habentem beneficium, vel patrimonium, quod tamen casu postea deperdatur, non tenetur Episcopus alere ordinatum; quia nullam ordinando contraxit culpam. Vnde glossa *d. cap. tuis, de prebend. verf. patrimonialibus*, & Henricus *ibi num.* 1. Anchar. *n.* 4. Hostiens. *ibi*, dicentes in hoc casu teneri alere, ne cogatur in ordinis clericalis opprobrium mendicare, debent intelligi, ne eorum opinio omnino falsa sit, de generali obligatione, qua tenetur Episcopus pauperibus subuenire, & non de speciali obligatione consurgente vigore ordinationis, & sic se explicat glossa *d. cap. cum secundum, verf. donec.* & tenent etiam Imola *d. cap. tuis, num.* 6. & Panorm. *ibi, num.* 5. & *ibi* Antou. *num.* 7. Cardin. *ibi num.* 1. *quæst.* 4. Ioan. Andr. *num.* 5. *fine*, & communis. 8

Secundò nota, quòd hæc obligatio alendi ordinatum sine patrimonio, vel beneficio, intelligitur, quando nullo præsentante ordinauit, vt colligitur ex *cap. cum secundum, de prebend.* Vnde quando proprio Episcopo præsentante alienus Episcopus aliquem sine patrimonio, vel beneficio ordinauit, sic distinguendum est. Si proprius Episcopus dedit alieno facultatem ordinandi in sua diœcesi, nullis expressis personis, tunc ordines dans tenetur prouidere; quia fuit in culpa, eo quòd tunc tenebatur examinare: si verò proprius Episcopus dedit facultatem, vt ordinaret aliquas expressas personas, vel dedit literas dimissorias alicui, vt à quouis Episcopo ordinaretur, tunc non tenetur ordinans alere, sed dans licentiam; quia ille non fuit in culpa, non enim tenebatur examinare; sed dans licentiam ad id tenebatur. Sic definitur 9

expressè,

expresſè *cap. ſi Epiſcopus, de præb. in 6.* ſi tamen dicat proprius Epiſcopus in dimiſſoriis; ſi ad hoc idoneus, & debitè intitulatus repertus fuerit; tenetur ordinans alere; quia tenebatur examinare. Sic Rebuff. *praxi benefic. formula dimiſſoriarum, num. 5.*

10 Tertiò nota, quòd ſi ordinans ordinet habentem patrimonium, vel beneficium, non tamen ſufficiens ad congruam ſuſtentationem, tenetur ei ad ſupplementum: vt colligitur ex *cap. tuis, de præb.* & tenet *ibi* gloſſa, *verſic. congruè.* Imola *ibi num. 6.* Francus *cap. ſi Epiſcopus, de præb. in 6. num. 3.*

11 Quartò nota, quòd hæc obligatio ſuſtentandi locum habet, licèt ordinatus poſſit ex artificio viuere, nec poteſt petere ab ordinato, vt ſibi ſeruiat, vel commoretur ſecum in domo; quia iura ad id non obligant, & volunt, vt vacet diuinis. Sic Imola *d. cap. tuis, num. 9.* vbi latiùs id probat.

12 Quintò nota, quòd non tantùm ordinans tenetur ad hæc alimenta, ſed etiam Epiſcopus ſucceſſor Epiſcopi ordinantis; conuenitur enim ex delicto prædeceſſoris, ne cogatur clericus in opprobrium ordinis clericalis mendicare. Sic habetur *cap. cùm ſecundùm, de præb.* Priùs tamen debet compelli hæres in bonis patrimonialibus Epiſcopi ordinantis; quia ex quaſi contractu videtur deſcendere hæc obligatio. Sic Imola *d. cap. cùm ſecundùm, num. 8.* & *ibi* Innocent. & Hoſtienſ. *ibi*, additque Hoſtienſ. quòd ordinans priùs debet compelli, etiam ſi eſſet depoſitus, vel qualitercumque amotus ab Epiſcopatu, licèt Panorm. *d. cap. cùm ſecundùm, num. 11.* dicat id eſſe verum, quando Eccleſia cathedralis eſt pauper: nam ſi habeat, vnde alat, priùs ipſa, quàm hæredes, debet compelli; quia tunc obligatio eſt realis Eccleſiæ, & non perſonalis ordinatoris. Imò ſi ordinatus ex negligentia non petat hæc alimenta ab ordinatore, & hic poſtea depauperetur, poteſt petere à ſucceſſore. Sic Imola cum Innocent. *d. cap. cùm ſecundùm, num. 9.*

13 Sextò nota, quòd ſic ordinato hæc alimenta neceſſaria præſtanda, ſunt conſideratis facultatibus Eccleſiæ, & dignitate ipſius clerici. Sic gloſſa *cap. Epiſcopus, de præb. verſ. neceſſaria.* Imola *d. cap. cùm ſecundùm, num. 7.* Comprehenduntur autem ſub his alimentis cibaria, veſtes, habitatio, medicus, medicinæ. Sic latiùs probans Imola *d. cap. Epiſcopus, num. 5.* Panorm. *d. c. cùm ſecundùm, num. 9.*

14 Tandem nota, maximè cauendum eſſe ne in conſignatione patrimonij loco tituli paciſcatur ordinatus cum ordinatore ſe nullo tempore ab eo alimenta petiturum: nam talis conuentio eſſet ſimoniaca, ſubiectáque pœnis *cap. penultimi, de ſimonia*, & talis conuentio non eſt valida; quia hoc eſt ius publicum, cui renunciari non poteſt, vt optimè gloſſa *cap. ſi Epiſcopus, de præb. in 6. & d. cap. penult.* vbi etiam Felin. Anani. Panorm. & communis. Salzedo *d. cap. 18. num. 11.* vbi addit cum Anania contra Panorm. *ibi*, tale pactum non confirmari iuramento.

DVBIVM XXXV.

Quale beneficium, vel patrimonium requiratur poſt Trident. ſeſſ. 21. cap. 2. de reform. *vt quis titulo illius poſſit ad ordines promoueri.*

1 PRimò dico, quòd licèt iure communi erat dubium, an eſſet ſufficiens titulus quoduis beneficium etiam exiguum, vt dixi *dub. præcedenti*; at iuxta hoc decretum Tridentin. eſt neceſſarium, vt beneficium illud ſit ſufficiens ad vitam honeſtè ſoſtentandam, vt expreſsè dicitur in illo decreto; & tenet Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap. 18. num. 4. cap. quandò*, Lat. *cap. 1. num. 11. & lib. 1. conſil. tit. 11. de tempor. ordin. conſil. 14.* Manuel *1. tomo ſummæ, cap. 15. num. 6.*

2 Secundò dico, quòd licèt iure communi (vt dixi *dub. præced.*) ſat erat vt id beneficium collatum eſſet ordinando ante poſſeſſionem: at poſt dictum decretum Tridentini non ſat eſt id, ſed requiritur, vt ordinandus habeat iam poſſeſſionem pacificam illius beneficij: vt expreſsè dicitur *ibi.* Sic Nauar. *eod. tit. conſil. 15.* Salzedo *d. cap. 18. n. 6.* Lalarte *de decima venditionis, cap. 19. num. 23.* Manuel *num. 10.*

3 Vnde minus benè Maiolus *lib. 4. de irregular. cap. 15. num. 3.* dicit ſat eſſe titulum de futuro; vt ſi ad dignitatem aliquam obtinendam ſacer ordo neceſſarius ſit, ſi quis ad eam fuerit nominatus, vel poſtulatus, promoueri poteſt ad eum titulum, quem habiturus eſt: quod idem dixerat gloſſa *cap. Oſius, diſtinct. 61.* Sed hoc eſt minus verum, etiam ante Tridenr. vt dixi *dub. præced.* tum, quia hic poſtulatus non tantùm caret beneficij poſſeſſione, ſed nec circa tituli proprietatem ius obtinet, & ideo alterius electio teneret. *cap. bonæ, el 2. & cap. poſtulatione, de elect.* & vtrobique Doctores, tum etiam, quia Trident. expreſsè petit pacificam poſſeſſionem, & ſic meritò Salzedo *illo num. 6.* hos reprehendit.

4 Hinc fit, quòd coadiutor beneficiati, qui eſt futurus illius ſucceſſor, poteſt hoc titulo initiari; & licèt Salzedo *d. cap. 18. num. 7.* & Manuel *num. 13.* dicant hoc eſſe verum, non ratione beneficij poſſeſſi; quia is nullum habet, ſed alterius iuris, quo ſuſtentari poteſt; at verius eſt poſſe ratione beneficij poſſeſſi, quia hic coadiutor non minus beneficiatus eſt, & intitulatus, quàm principalis, & mittitur in poſſeſſionem, ſicut & principalis, vt docet Metina *C. de orat. quæſt. de neceſſitate vocaliter orandi orat. publica*, & Ledeſm. *2. 4. quæſt. 16. art. 4.* Sic Nauarr. *cap. quando.* Lat. *cap. 20. n. 18.*

5 Secundò fit, quòd vicaria temporalis, & omnia alia beneficia manualia non ſunt legitimi tituli, vt poſſit quis ad ordines promoueri. Ratio, quia titulus neceſſarius ad ordines debet eſſe perpetuus, vt clarè ſignificat Trident. *d. cap. 2.* dum prohibet reſignationem, vel alienationem rei, ad cuius titulum quis promotus eſt, niſi aliunde habeat, vnde viuat. At vicaria perpetua legitimus titulus eſt; quia vicaria perpetua comprehenditur ſub iuribus, & diſpoſitionibus de beneficio loquentibus. text. & *ibi* notat Abbas *cap. conſtitutus, & cap. Michael, de filiis presbyt. cap. poſtulaſti, de reſcript. cap. ad hæc, de officio vicarij. Clement. vnica, eod. tit.* Et notant Butrius *conſil. 3. num. 2.* Roman. *conſil. 356. num. 5.* Bellamera *deciſ. 702.* Rebuff. *tract. congruæ portionis, num. 110. 112.* Mandoſ. *reg. 34. Cancellariæ, q. 13. n. 3.* Sic Salzedo *d. cap. 18. n. 8.* Manuel *num. 13.*

6 Tertiò dico, quòd licèt iure communi sat erat beneficium, vel patrimonium, vt dixi *dub. præced.* at post dictum decretum Trid. non sat est titulus patrimonij, vel pensionis, sed tunc tantùm, quando iudicat Episcopus ordinandum esse necessarium, vel commodum vtilitati Ecclesiarum suarum, & debet talis pensio, vel patrimonium esse sufficiens ad honestam ordinandi sustentationem, & debet prius constare illud patrimonium, vel pensionem verè ab ordinando obtineri. Sic dicitur expresse *eod. cap.2. sess.21.* Sic Salzedo *dicto cap.18. num.11.* Manuel *num.6.* Nauar. *eod. tit. de tempor. ordin. consil.* 14. vbi addit vidisse in Episcopatu Palentino negari cuidam Subdiaconatum defectu tituli, licèt haberet patrimonium sæculare trium millium scutorum, & dicit Nauar. rectè id effectum esse.

7 Nota primò, quòd prudens vir arbitrari debet, quòd patrimonium, vel beneficium dicatur sufficiens ad honestam sustentationem; quia determinatio eorum, quæ indeterminatè à iure statuuntur, prudenti viro, nempe iudici, relinquitur. *cap. de causis, de offic. delegat. & l. 1. ff. de iure delib.* qui ad taxandum hoc, debet circunspicere ordinandi conditionem, & qualitatem, quia quod ignobili sufficeret, sufficiens non erit nobili, & egregie literato. Sic Viuald. post Candelab. sacram. *bulla contra malè promotos*, & Manuel *d. cap. 15. num.9.* Salzedo *d. cap.18. n.4.* Sed Nauarr. *miscell. 63. sub num. 3.* & Flamin. *de resignat. benef. lib.5. quæst. 6. num. 155.* dicunt non requiri beneficium sufficiens ad viuendum decenter, sed tantùm ad viuendum, vt 50. scutorum. Et quòd in taxatione alimentorum necessaria debeat considerari qualitas personæ alendæ, tenet glossa *cap. Episcopus, de præb. vers. necessaria.* Imola *cap. cum secundum, de præb. num.7.* Quòd si in aliquo Episcopatu habeantur de hac taxatione aliquæ constitutiones synodales, illæ seruandæ sunt, vt in Synodo Hispalensi *tit. de ætate, & qualit. ordinat. cap.1.* statuitur, vt ordinandi ordine sacro debeant habere viginti millia reddituum marauetinorum.

8 Secundò nota, quòd si modicum deficiat ad honestam sustentationem, parum facit; quia de modico non est curandum. *cap. de vera, de consecr. dist.2. l. serò. ff. de restit. in integr.* Secus si sit notabilis defectus, qualis erunt quinque respectu viginti quinque. Sic Nauarr. *d. tit. de tempor. ordinat. consil.17.*

9 Tertiò nota, quòd licèt d. decretum Trident. tantùm loquatur de clericis sæcularibus: at idem mer obseruandum esse in Regularibus non professis, statuit Pius V. in proprio motu die 12. Nouemb. anno 1568. & sic Fratres Societatis Iesu, qui non habebant patrimonium, cuius titulo initiarentur, emittebant trium votorum solemnem professionem ante sumptionem Ordinum. Postea tamen Gregor. XIII. vltimo Februar. ann.1573. concessit, vt Religiosi Societatis Iesu post vota biennij emissa possent absque patrimonio, & beneficio ad ordines promoueri.

10 Vnde nescio quo fundamento Cord. *in summa, quæst. 36.* affirmet Collegialem ex aliquo Collegio maiori Salmanticensi, aut Complutensi, qui ad aliquem recipiendum gradum doctoratus suos actus cum satisfactione defendit, posse ad titulum illorum satis ordinari absque patrimonio, vel beneficio, quia Concilium intendit, quòd ordinandus habeat congruam sustentationem, & hunc Collegialem, certum est (inquit Corduba) recepto gradu citò habiturum congruam sustentationem obtinendo aliquam cathedram, vel beneficium, quod communiter obtinere solent sic graduati. Idem tenet Henriquez *lib.13. de excommunic. cap.37. num.2. & lib.10. de ordine, cap.17. fine,* dicens multos consultos sic tenuisse. Idem Manuel *2. tom. 2. cap.15. num.15.* vbi etiam dicit posse absque patrimonio, vel beneficio ordinari bonum scholasticum Theologiæ, vel sacrorum canonum, recepto baccalaureatus gradu, qui exoptet gradum licentiatus recipere; quia est probabilis spes (inquit ille) quòd se opponens ad aliquod beneficium, illud obtinebit, & de graduato sic tenet Gonzalez *regula Cancellariæ 8. glossa 4. n. 36.* Sed hoc nullo modo credo, quia Concilium expresse petit pacificam beneficij possessionem, & patrimonium verè ab eis obtineri, & sic graduatus solem spem habet, quæ multis modis impediri potest. Item, quia certius habet beneficium, qui illius habet canonicam institutionem, & tamen nequit ordinari, donec pacificè possideat, vt dixi ex Nauarro, Salzedo, & Lasarte, & est expressa decisio Trident. *d. cap.2.* ergo; & Nauarr. *cap. accepta, de restit. spoliat. opposit. 5. num.22.* ait renunciantem metu beneficium non posse ad eius titulum initiari, quia valet renunciatio, cùm tamen habeat manifestum ius, vt sibi plenè restituatur. Et expresse hanc sententiam tenet Petrus de Ledesm. *1. tom. summæ, tract. de sacram. Ordin. cap. 7. paulo ante finem.*

Quartò nota, quòd Trident. *d. sess.21. cap.2. de* 11
reformat. innouat pœnas canonibus statutas contra non seruantes illud decretum, scilicet, vt nullus ordinetur absque beneficio, vel patrimonio sufficienti.

Sed quas pœnas innouat? Respondetur, quòd 12
innouat pœnas *cap. sanctorum, & cap. neminem, dist. 70.* & etiam *cap. cùm secundum, de præb.* quas retuli *dub. præcedenti.* Et sic, quando ordinans, & ordinatus sunt in culpa, vtrasque incurrunt, scilicet ordinans obligationem alendi ordinatum, iuxta *d. cap. cùm secundùm,* & ordinatus suspensionem, iuxta *cap. neminem, & cap. sanctorum, dist.70.* Quando verò solus ordinans est in culpa, quia scit ordinatum non habere beneficium, vel patrimonium, & ordinatus ignorauit requiri, solus ordinans incurret pœnam, scilicet tenere alere. Si verò solus ordinatus est in culpa, quia scilicet decepit ordinatorem, dicens habere beneficium, vel patrimonium, solus ipse incurret pœnam, scilicet suspensionem. Ratio, quia hi canones sunt antiquiores Concilio Tridentino. Sic Nauarr. *d. tit. de tempor. ordin. consil.14. & 46.* & quòd sit per Tridentinum innouata pœna *d. cap. sanctorum, & cap. neminem,* tenet etiam Salzedo *d. cap.18. num.1.* Non tamen innouat pœnas *cap. per tuas, de simon.* quia est longè diuersus casus ab eo, de quo loquitur Concil. Tridentinum. Sic Nauar. *ibi consil. 41.* Similiter cùm iuxta canones antiquos sufficiebat collatio beneficij absque possessione, vt dixi *dub. præced.* licèt hodie requiratur etiã possessio pacifica beneficij; at si modò ordinaretur aliquis post collationem ante possessionem pacificam, licèt peccaret contraueniens decreto Tridentini: at non incurreret pœnas dictas antiquorum canonum, nec pœnas Trid. quia antiqui canones non imponebant pœnas non habenti

possessionem, nec illam requirebant: at Trident. licet hoc requirat, at non extendit pœnas, sed tantùm innouat antiquis canonibus statutas. Sic Nauarr. *eod. tit. consil.* 15. & nota quòd Pius V. in motu proprio citato, quo hoc decretum Tridentini extendit ad clericos Regulares non professos, qui ordinantur absque beneficio, vel patrimonio, extendit similiter pœnas eorentas in d. decreto Tridentini: imò clarè definiuit sic ordinatos esse suspensos, & si ministrarent in Ordine, irregulares irregularitate Papæ reseruata. Sed (vt dixi *suprà*) iam hic motus Pij V. reuocatus est per Gregor. XIII. quoad Religiosos Societatis Iesu, vt patet ex eius bulla, quæ incipit, *Ex Sedes Apostolica benignitate.*

Dubium XXXVI.

An clerici patrimonium, ad cuius titulum sacros Ordines recepit, habeat priuilegia iure concessa bonis Ecclesiasticis, scilicet vt de illo non soluatur decima: item non possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum.

1 Certum est clericum in his bonis, sicut & in aliis, gaudere priuilegio clericali, scilicet non teneri soluere gabellam, &c. At dubium est, an tale patrimonium ex hac assignatione efficitur Ecclesiasticum, & habeat priuilegia bonorum Ecclesiasticorum.

Duplex est sententia.

2 Prima tenet gaudere tali priuilegio. Sic Baldus *tit. de pace constantiæ, colum.* 5. Decius *cap. Episcopus, de preb.* & vterque eam tribuit Bernardo *d. cap. Episcopus.*

3 Secunda tenet non gaudere tali priuilegio. Ratio, quia non est textus id probans. Sic glossa *cap. tuis, de preb. fine,* & *ibi* Imola, & Panorm. Felin. *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num.* 10. *de constit.* Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 4. *num.* 4. Gutierrez *lib.* 2. *pract. quæst. q.* 65. *num.* 11. Idem Couar. *cap. Raynaldus, §.* 2. *num.* 7. *de testam.* Salzedo *pract. c.* 18. *num.* 14. Menchaca *de success. creat. §.* 32. *num.* 33. Sylua *benef.* 1. *p. quæst.* 3. *num.* 10. *&* 29. Vnde dicit Salzedo non requiri tantum tempus ad id præscribendum, sicut ad bona Ecclesiastica. Et hæc sententia ac multo probabilior est amplectenda.

Dubium XXXVII.

An vt promoueatur quis ad Ordines minores requiratur beneficium, vel patrimonium, vel tantùm ad Ordines sacros.

1 Duplex est sententia.

Prima docet requiri etiam ad Ordines minores: & sic consequenter dicit Episcopum promouentem ad Ordines minores eum, qui caret beneficio, vel patrimonio, teneri eum alere, iuxta *cap. cum secundum, de preb.* Ratio, quia *cap.* 2. *de preb.* dicitur: *Non liceat ordinare clericos, & eis nullas alimonias præstare;* vbi generaliter de omnibus ordinibus loquitur; & *d. cap. cum secundum,* generaliter etiam loquitur, & *cap. Sanctorum, dist.* 70. Sic tenet Panorm. *cap.* 2. *de preb. num.* 2. Hugo *cap. neminem, dist.* 70. & *ibi* glossa *verf. neminem.*

2 Secunda sententia omnino tenenda docet non requiri ad Ordines minores, & sic Episcopum promouentem ad minores absque beneficio, & patrimonio non peccare, nec teneri alere, quia *cap. Episcopus, de prebend.* dicitur, *si in Diaconum, vel Presbyterum,* &c. vbi glossa *verf. Diaconum,* idem inquit de Subdiacono, vt habetur expressè *cap. cum secundum, de prebend.* & *cap. si Episcopus, de prebend. in* 6. dicitur, *Si ad sacros Ordines promouerit Episcopus absque beneficio, vel patrimonio,* &c. & Trident. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reformat.* dicit, vt Episcopus nullum ad sacros Ordines promoueat absque beneficio, vel patrimonio. Et ratio est, quia existens in minoribus potest retrocedere ab habitu clericali, non verò existens in sacris. Ita tenet dicens sic vbique obseruari Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 14. Salzedo *pract. Bernard. Diaz, cap.* 18. *num.* 5. Imola *cap. tuis, de preben. num.* 1. & *cap.* 2. *eod. tit. num.* 2. & *cap. Episcopus, eod. tit. num.* 1. & *cap. cum secundum, eod. tit. num.* 1. glossa *cap.* 2. *de preb. verf. clericos,* dicens sic vsu seruari. Turrecrem. dicens sic vsu seruari, *cap. neminem, dist.* 70. *num.* 2. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 15. *fine.* Catechismus ad parochos, *de ordine, fol.* 365. Maiolus *lib.* 3. *de irregular. cap.* 21. *num.* 7.

Dubium XXXVIII.

An renunciatio beneficij patrimonij, vel pensionis, ad cuius titulum aliquis ad sacros Ordines promouetur, valida sit.

De renunciatione beneficij certum est non valere, nisi fiat, facta mentione quòd ad illius titulum promotus sit, & ordinato habente aliunde necessaria ad commodam sustentationem, vt expressè definitur in Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. *de reformat.* Henriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 56. *n.* 1. *in commento litera N.* dicit posse renunciare, si ex Collegio habeat alimenta, sed hoc credo, quando essent perpetua. Et nota, quòd si fiat renunciatio beneficij, non facta mentione quòd ad illius titulum est ordinatus, at habet aliunde vnde viuat, est valida in foro conscientiæ; quia saluatur mens Concilij. Sic Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de prebend. consil.* 23. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 15. *num.* 12. 1

2 De patrimonio verò, vel pensione, ad cuius titulum ordinatur quis, est maius dubium, an renunciatio teneat; quia in dicto decreto licèt dicatur non posse fieri, nisi aliunde habeat necessaria: at non dicitur renunciationem aliter factam esse nollam, sicut dicitur de beneficio.

3 Sed dicendum est renunciationem dicti patrimonij, vel pensionis esse nullam, aut alienationem, aut extinctionem, vel remissionem factam sine licentia Episcopi, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens ordinatus sit adeptus, vel aliunde habet, vnde viuere possit. Probatur, quia dictum decretum Tridentini dicit, quòd aliter nullatenus possit fieri; quæ dictio *nullatenus,* inducit nullitatem actus ipso iure: vt docent Zenzelinus *Clement. vnica, de sequestrat.* glossa *auth. si qua mulier, C. ad senatusconsul. Velleian.* Neuus *c. qua fronte, de appellat. num.* 32. Cardin. *cap. super literis, de rescript.* & Nauarr. *vbi infrà consil.* 16. *num.* 21. glossa *d. Clement. vnica, verf. nullatenus,* & *ibi* Imola *num.* 20. Dominicus, & Ioan. Andr. *cap. Roman. de appell. §. penult.*

Felin. *cap. Rodulphus, de rescript. ante n. 27. vers. Nullatenus*, Decius *consil.* 310. *n.* 2. Corsetus *in singularibus, verb. nullatenus.* Mandosius *regula* 15. *Cancellariæ, quæst.* 5. *num.* 8. (licet Syluest. *excommunicatio, vltim. pu.* & Angel. *excommunicatio.* 7. *fine*, dicant, quòd *nullatenus fiat*, non inducit nullitatem actus, quando aliàs poterat fieri ab illo.) item, quia dicit, *non possit fieri*, & verbum *non possu*, facit inualidationem actus. Item, quia eadem militat ratio, ac in beneficio, scilicet ne cogatur Clericus cum ordinis dedecore mendicare, imò & maior, quia facilius patrimonium alienatur, quàm beneficium. Sic tenet Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 14. 16. *&* 41. *in nouis, est consilium* 21. Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 238. *ad finem.* Henriquez *lib.* 13. *de excommunic. cap.* 37. *num.* 2. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 15. *num.* 5. Et quoad patrimonij renunciationem dixi *lib.* 6. *de matrim. disp.* 32. *num.* 7. vbi etiam dixi *num.* 7. *&* 8. An quando quis recipit patrimonium à consanguineo, vel amico cum secreta conditione, & schedula, quòd restituet vbi primùm ad Ordines promotus fuerit, teneatur, vbi primùm ordinatus fuerit restituere.

DVBIVM XXXIX.

An si quis habens patrimonium ordinetur, non facta patrimonij mentione, censeatur ad illius titulum ordinatus.

1 Glossa *cap. Episcopus, de prebend. fine*, affirmat.

2 Sed dicendum est censeri ad illius titulum ordinatum ad hunc effectum, vt Episcopus ordinans non teneatur eum alere; non verò quòd patrimonium illud censeatur titulus, nisi expressè hoc agatur: & ideo potest sine Episcopi licentia alienari. Sic Imola *eodem cap. Episcopus, n.* 5. *& cap. tuis, de preb. in* 6. *n.* 3. & *ibi* Ioan. Andr. & addunt Host., & Imola etiam in dubio non censeri assignatum patrimonium pro titulo, sed oportere, vt expressè, & specificè assignetur pro titulo: quod etiam docet Panorm. *eod. cap. tuis. n.* 3.

DVBIVM XL.

An qui habens patrimonium, & ad titulum illius est initiatus Subdiaconus, & postea renunciauit, nullam aliud beneficium, vel patrimonium habens, & initiatus est Diaconatu, & sacerdotio, ostendens priùs testimonium patrimonij, tacénsque renunciationem postea factam, incurrat pœnas statutas contra eos, qui absque patrimonio initiantur.

1 Respondetur non incurrere, quia verè habuit patrimonium, fuit enim nulla renunciatio, per dicta *supra dub.* 38. peccauit tamen in ea renunciatione, & est puniendus à Prælato. Sic Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 16. *num.* 14. & in nouis est *consilium* 21. Manuel 2. *tomo summæ cap.* 15. *num.* 2. *&* 5. Imò si post datum patrimonium ad ordines, contrahat debita, potest ratione illius ordinari, quia ea debita non sunt ex illo patrimonio soluenda, cùm datum sit præcisè ad Ordines, & vt ordinatus ex illo viuat. Manuel *eo num.* 2. Nauar. *eod. tit. in antiquis, consil.* 13. & dicam *dub.* 42.

DVBIVM XLI.

An qui ficto patrimonio initiatus est Subdiaconus, possit absque nouo patrimonio vero ad superiores ordines ascendere.

Henriquez *lib.* 13. *de excommun. cap.* 37. *num.* 2. dicit videri teneri non ascendere ad ordines superiores, nisi habita occulta Episcopi dispensatione, quam ille dare potest, ne homo matrimonio inhabilis viliter viuat. Hæc *ibi.* & *in commento litera T.* refert, quòd quidam iuniores Magistri damnant peccati mortalis ascendere talem ad ordines superiores absque dispensatione, at alij iuniores negant esse peccatum mortale. 1

At credo, nullo modo posse ascendere ad ordines superiores. Primò, quia iure communi talis est suspensus, deinde quia licèt non esset suspensus à iure, vel iam fuisset absolutus à suspensione per bullam, adhuc non posset ascendere ad Ordines superiores, quia verè non habet patrimonium, nec beneficium, absque quo Tridentinum iubet, vt nullus ad Ordines sacros promoueatur, *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* Et cùm hoc sit decretum Concilij Generalis, non potest in eo Episcopus dispensare: & sicut non poterat dispensare ante Subdiaconatum, non poterit etiam modò, quia graue eius delictum non debet faciliorem reddere dispensationem. 2

DVBIVM LXII.

An qui recipit donatione prædium, vt ad titulum illius ad Ordines promoueretur, & postea contraxit debita, vel promisit sorori certam summam, vt nuberet, quæ sunt maiora valore prædij, possit ad illius prædij titulum ad Ordines promoueri.

Videtur non posse, quia paria videntur non habere bona, & debere tantum, quantum valent illa; quia bona dicuntur alicuius, quæ supersunt deducto ære alieno. *l. subsignatum.* §. *bona. ff. de verb. significat. & l. cogi, ff. ad Trebell.* 1

Sed dicendum est posse ad illius titulum promoueri. Ratio, quia illa sunt priora, quando æs alienum potest, & debet solui de illis bonis; ac debita in hoc casu non possunt, nec debent solui de illo patrimonio; quia illud non potest peti ante ordinationem, donatum enim fuit causa ordinationis faciendæ, per *l.* 1. *&* 2. *C. de donat. quæ sub modo fiunt*; nec post ordinationem, si aliàs non habet beneficium, vel patrimonium sufficiens; quia vsque tunc non potest alienari per Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reformat.* sic Nauat. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 13. *in antiquis*; in nouis verò *consil.* 18. Manuel 2. *tomo summæ, cap.* 15. *num.* 2. 2

***

DVBIVM

DUBIUM XLIII.

An patrimonium, ad cuius titulum quis ordinatus est, posit sine licentia Episcopi vendi antequam quis sit adeptus beneficium, vel aliunde habeat, vnde commodè viuat.

1 Videtur posse, quia in hoc casu non cogitur mendicare, cùm participet pretium: qui tamen est finis decreti Tridentini *sess. 21. cap. 2. de reformat.*

2 Dico tamen primò, quòd licèt Syluest. *Clericus 4. num. 9.* dicat, non posse attento iure communi sine licentia Episcopi, nisi quando postea obtinuit beneficium, &c. At verius est, posse illud vendere talem Clericum stando in iure communi antiquo. sic Glossa *cap. tuis, de prabend.* & *ibi* Panorm. Imola, Felin. *cap. Ecclesia sancta Maria, de constit. num.* 10. & *ibi* Decius *num.* 18. Couar. *cap. Rainaldus. §. 2. num. 7. de testam. & lib. 1. variar. cap. 4. num. 4.* Ioannes Garcia *regula 195. num. 7.* Menchaca plures referens *de success. creat. §. 22. num.* 43. 44. Gutierrez *lib. 2. pract. question. q. 65. num.* 10.

3 Dico secundò, quòd stante dicto Tridentini decreto non potest vendi sine licentia Episcopi, donec beneficium sufficiens, vel aliunde alimenta necessaria habeat ordinandus, quia generaliter Concilium prohibet alienationem, sub qua etiam comprehenditur venditio. Nec obstat ratio in oppositum; quia facilè posset hic postea consumere pretium, & sic mendicare. Sic Gutierrez *ibi.* Manuel *2. tomo summa, cap. 15. n. 4.*

DUBIUM XLIV.

An si pater melioret filium, vt bona illa sint patrimonium, ad cuius titulum ad Ordines sacros promoueatur, posit post promotionem reuocare hoc.

1 SPino *speculo testam. glossa* 18. *num.* 75. 76. dicit posse reuocare, nisi tradiderit illi bonorum illorum possessionem, vel scripturam. Probatur ex *l. 17. Tauri,* quæ hodie est *lex 1. tit. 6. lib. 5. recopil.* vbi sic dicitur, *Pueda el padre reuocar la mejora del tercio agora sea hecha en testamento, agora en contrato entre viuos si no entrega la cosa, o la escritura, o se haze por contrato oneroso con otro tercero, como por casamiento.* Hæc autem melioratio licèt facta sit ob causam onerosam, at non facta est eum quodam tertio.

2 Cæterùm omnino dicendum est effici irreuocabilem post susceptos sacros ordines. Ratio, quia hæc donatio facta est ob causam onerosam, scilicet matrimonium spirituale, & tertiam personam respicit, scilicet Episcopum ordinantem, qui eum non ordinasset, nisi sub spe donationis irreuocabilis, & aliter tenebatur illum alere. Sic Salzedo pract. Bernardi Diaz *cap. 18. num. 17.* Marienzo *lib. 5. recopil. titul. 6. l. 1. glossa 9. num. 8.* Cifuentes *l. 17. Tauri. vers. idem in donatione.* & *ibi* Tello *num.* 81. 82. Cooar. *cap. Raynaldus, de testam. §. 2. num. 7.* Auendaño *responso 17. fine.* Gutierr. *lib. 2. pract. quast. 65. num. 7.* Angulo *super l. 1. titul. 6. de las mejoras. glossa 10. num. 7.* & videbis Caldas *l. si curatorem, verb. lasis. num.* 103. & Mendez *l. cum oportet. p. 4. n.* 165.

DUBIUM XLV.

Qualis scientia requiratur in eo, qui ad Ordines promouendus sit.

SIt prima conclusio. In ordinandis etiam ad primam tonsuram scientia aliqua exigitur, non ex necessitate Sacramenti, sed ex necessitate præcepti. Prima pars manifesta est. Secunda etiam patet ex *cap. pracipimus, distinct.* 34. quod est D. Gregorij, *& cap. finali, de tempor. ordinat. in 6. & cap. illiteratos, distinct.* 36. quod est Gelasij Papæ, *& cap. 1. distinct. 55. & cap. pœnitentes, eadem distinct.* quod est Hilarij Papæ. Et probat latè Sotus *4. dist. 25. quast. 1. art.* 4. Imò omninò illiteratus est irregulatis, vt patet ex *capitibus citatis,* & docent Salzedo pract. Bernardi Diaz *cap. 21. §. ordinari.* Pelagius *de planctu Ecclesia lib. 1. art.* 48. Maiolus *de irregular. lib. 1. cap.* 32. Nauat. *cap. si quando, de rescript. exceptione 12. principio, & in omnibus summis cap. 27. num.* 205. Ledesma *2. 4. quast. 26. art. 2. fol. 364. pag.* 1. Rebuffus *praxi, titul. de clericis à quibus & quomodo creentur, n.* 25. 1

Imò Episcopus nequit dispensare cum omnino illiterato, vt tonsuram suscipiat. Rebuffus *ibi num.* 28. Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 21. Francus, & Dominicus *d. cap. finali.* Innoc. *cap. cùm dilectus, de tempor. ordinat.* imò Turrecrem. *cap. si in laicis, distinct.* 38. dicit non posse Papam dispensare, vt omnino illiteratus promoueatur ad sacerdotium; quia est contra ius diuinum, vt habetur Oseæ 4. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, &c.* 2

Secunda conclusio. Omnino illiterati, vt sint irregulares ad Ordines minores, dicuntur qui nesciunt legere: respectu verò maiorum ordinum qui nesciunt linguam, in qua scripta sunt ea, quæ lecturi sunt, vt si nihil sciant de lingua Latina, qui sunt in Ecclesia Latina, & nihil de Græca, qui in Ecclesia Græca. Ratio, quia cùm per tales Ordines deputentur ad sacra ministeria facienda, ij dicentur idiotæ omnino, qui eam linguam, in qua hæc ministeria sunt scripta, non intelligunt. Sic Ledesma *supra,* Nauar. *d. cap.* 27. summa Hispana *num.* 205. & Latina *eodem num.* dicit hodie attento decreto Tridentini *sess. 23. cap. 4. & 11. de reformat.* idiotam omnino, & sic irregularem esse quoad primam tonsuram qui nescit legere & scribere: ad minores verò qui Latinam linguam non intelligit. Hanc enim scientiam postulat *ibi.* Trident. ad hos Ordines. 3

Tertia conclusio. Vt non peccetur in promotione ad ordines, ea scientia necessaria est, quæ necessaria est ad bonam ministerij Ordinis suscepti exequutionem. Vnde maior scientia requiritur ad vnū ordinem, quàm ad alium. Ratio, quia eùm facultas operādi sit propter vsum, ei rectè facultas traditur, qui ea scit vti. Sic Sotus *4. dist. 25. quast. 1. art. 4. conclus.* 3. Barth. à Ledesma *summa Sacrament. mater. de Ordine, dub. 16. pag.* 1189. Bernardus Diaz *pract. cap. 21. fine.* & *ibi* Salzedo *verb. ordinari.* Cardin. Imola, Bonifacius *Clement. 1. de atate, & qualit.* Ledesm. *2. 4. quast. 26. art. 2. fol. 364. pag.* 1. Nauat. summa Hisp. *cap. 27. num.* 205. additque cum Ledesma sufficere sperare quòd citò addiscet. 4

Hinc

5 Hinc fit peccare mortaliter Episcopum ordinantem eum, qui nescit officium, & necessaria ad officium, & talem Ordinem, & ideo teneri Episcopum de his inquirere. Sic Tabien. *verb. Episcopus. quæst.* 17. Syluest. *ibi quæst.* 9. Angel. *ibi num.* 15. Armil. *verb. Clericus, num.* 7. & quòd sit mortale ordinare prima tonsura, vel quatuor minoribus ordinibus carentem scientia requisita per Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. & 11. *de reformat.* (de qua statim dicam) tenet etiam Nauar. summa Latioa *cap.* 25. *num.* 68. Gutierrez *quæst. canon. cap.* 26. *num.* 25.

6 Secundò fit non licere ad ordines sacros promouere, nec admittere ad beneficium eum, qui nescit modum recitandi horas canonicas, nisi tali sit ingenio, & taliter sciat legere, & talem Magistri, vel socij opportunitatem habeat, quòd probabiliter credatur posse legitimè recitare statim post acceptum beneficium, vel subdiaconatum, & proponit firmiter hoc facturum postquam illud acceptauerit. Ratio, quia lex naturalis, diuina & humana habet, ne quis suscipiat munus statim exercendum per seipsum, quod nequit exercere. Sic Nauar. *miscellaneo* 97.

7 Nota tamen quòd si quis acceptet beneficium nesciens recitare, & alia necessaria illi beneficio, potest cogi ab Episcopo, vt illud renunciet, vel vt discat necessaria ad bonam illius administrationem; quia ipse beneficiarius ad hoc tenetur in vtroque foro. Sic Panorm. communiter receptus *cap. venerabilis, de preb.* Nauar. *lib.* 2. *consil. titul.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 45.

8 Dubium autem est, specialiter ad singulos ordines, quæ scientia requiratur, vt iustè & absque peccato conferantur.

9 Quarta conclusio sit. Ad primam tonsuram promouendus, requiritur, vt sciat legere, & scribere, & fidei rudimenta. Sic habetur expressè in Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *de reform.*

10 Sed dubitatur, an sit necessarium scire legere Latinè, vel sat sit Hispanè. Et videtur requiri quòd sciat Latinè legere; quia, vt diximus, illiterati non possunt etiam ad primam tonsuram promoueri: sed illiterati dicuntur, qui tantùm sciunt legere vulgariter: ergo. Probatur minor; *quia cap. illiteratos, distinct.* 36. per illiteratos, qui *ibi* prohibentur ordinari, intelligunt Dominicus & Glossa, qui penitus literas, vel medioeres ignorant: at mediocres literas videtur ignorare, qui tantùm scit vulgariter legere: & Cardin. *cap. sedulo, distinct.* 38. dicit illiteratum omnino dici, qui nec Grammaticam didicit. Item Bartol. *Auth. sed nouo iure. C. si certum petatur. num.* 7. & Rebuff. *tract. de pacif. possess. num.* 214. dicunt illiteratum dici, qui nullas, vel modicas literas scit legere in vulgari, & scribere. Facit *cap. cum in cunctis, de elect.* ibi; *Cum in cunctis Ecclesiarum ministeriis literarum scientia sit necessaria.* Vbi non est credendum agere de scientia vulgarium literarum, sed de scientia literarum, quibus in ministeriis sacris vtimur. Item, quia *d. cap. illiteratos*, ideo dicit illiteratos non esse ordinandos, quia literis (inquit) carens sacris non potest esse aptus officiis: ergo intelligit de literis, in quibus sunt scripta sacra ministeria. Tandem, quia Nauar. *cap. si quando, de rescript. except.* 13. *fine*, eandem scientiam dicit sufficere ad primam tonsuram, & ad simplex beneficium: sed ad hoc videtur ad minus requiri, vt sciat beneficiarius legere Latinè, cùm beneficium ipsum obliget ad statim recitandum, & recitare non possit horas canonicas, qui nescit legere Latinè. & Palud. *dist.* 24. *quæst.* 3. *num.* 8. dicit requiri legere Psalmos, vt sciat.

His tamen non obstantibus credo sufficere, 11 sciat legere Hispanè. Probatur, quia Tridentinum absolutè dixit, *d. cap.* 4. *Non initietur prima tonsura qui nesciat legere.* Et cùm negatiua illa, *non*, inclusa in verbo, *nescit*, totam affirmatiuam destruat, & contrarium eius ponat, iuxta Glossam singularem *cap. cùm dilectus, de consuetud.* si aliquo modo scit legere saltim Hispanè, non potest dici nescire legere, seu nullo modo scire legere, quæ sunt æquipollentia. Item quia hac ratione & eam appellat neruosam, vritur Nauar. *cap. si quando, de rescriptis, except.* 13. *num.* 8. ad probandum in iure illiteratum dici, qui prorsus literas ignorat; quia (inquit) est idem quod non literatus; quæ negatio omnem prorsus scientiam destruit: & sic inquit, qui aliquo modo scit legere, non potest dici prorsus illiteratus, quia iam scit aliquas literas. Et *ibi* addit vbique gentium Episcopos ordinare prima tonsura scientes aliquantulum legere, & eis conferre beneficia simplicia, & nullum confessarium cogere dimittere talia beneficia, quasi collatio fuerit nulla defectu scientiæ. & sic Nauar. *ibi* apertè videtur huius sententiæ: & clariùs etiam videtur esse huius sententiæ attenta oppositione quæ fiebat illi beneficiario, vt patet ex *illa oppositione* 13. *in principio*, scilicet licèt sciat vtcumque legere, nescit tamen Latinè. Pro hac etiam sententia faciunt Glossa *cap. præcipimus. distinct.* 34. Hugo & Turrecrem. *cap. illiteratos, distinct.* 36. vbi dicunt per illiteratos intelligi *ibi*, qui penitus, & omnino literas nesciunt. Et ita de nescientibus omnino legere tenet Nauar. in nouis operibus, quæ tomis duobus continentur, *in miscellaneis de oratione, miscellaneo* 43. *num.* 3. Nec obstant adducta in contrarium; illa enim probant illum esse omnino illiteratum, & idiotam ad Ordines sacros, per quos ordinati deputantur ad sacra ministeria: & ita ad hoc probandum ea affert Menochius *lib.* 2. *de arbitrar. centuria* 5. *casu* 415. *à num.* 50. *vsque ad* 56. Aliàs cùm ea probent requiri intelligentiam linguæ Latinæ, hæc requireretur ad primam tonsuram: quod est contra Trident. *d. cap.* 4. Quod maximè verum est, cùm per primam tonsuram nulli ministerio diuino deputetur ordinatus, sed sit introductio quædam ad clericatum. Ad vltimum ex Nauarro dico aliud esse quod requiritur, vt beneficij collatio valida sit: ad id enim eadem scientia sat est, quæ ad primam tonsuram requiritur, vt probat Nauar. *d. except.* 13. & aliud, quod requiritur, vt licitè fiat collatio; ad id enim amplius requiritur, vt probat Nauar. *dicto miscellaneo* 97. nempe vt sciat recitare, &c.

Quinta conclusio. Ad quatuor Ordines mi- 12 nores requiritur, vt ordinandus saltem Latinam linguam intelligat. Sic definitur expressè in Trident. *sess.* 23. *cap.* 11. *de reform.* Vnde cessat quod dixit Sotus ante Tridentinum scribens 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. *art.* 4. *conclus.* 3. ad minores ordines sat esse scire legere.

Sed an possit Episcopus dispensare in hac scien- 13 tia? videtur enim posse, quia Trident. *eo cap.* 11.

sic

sic dicit, *Minores ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligunt, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur.* Et sic Menochius *lib. 2. de arbitrariis, centuria 5. casu 425. num. 58.* dicit iuxta hoc decretum posse Episcopum arbitrari magis expedire Ecclesiæ, si ordines conferat ei, qui etsi adhuc Latinam linguam non intelligit; est tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis: quia illiteratus dici nequit puer, qui pro ætate didicit, & ostendit pro tempore proficere posse, vt bene Innocent. *cap. cum in cunctis, de elect.* Dominicus *cap. illiteratos, dist. 36.* & *ibi* Turrecrem. Rebuff. *tract. de pacif. possess. num. 215.* & sic idem Rebuffus *praxi benefic. titul. de clericis à quib. & quomodo creentur, num. 28.* doctrinam communem dicentem non posse Episcopum dispensare in scientia ad ordines requisita, limitat nisi cum puero, qui modicam scientiam habet, quando est spes futuri profectus. Et hæc sententia est valdè probabilis.

14 At verius est non dari *ibi* Episcopis arbitrium quoad linguæ Latinæ intellectum, sed tantùm quoad interstitia. Et sic non poterit Episcopus dispensare in tali scientia. Sic Nauar. *cap. si quando, de rescript. except. 13. num. 7.* & sic Salzedo pract. Bernard. Diaz *cap. 21. vers. dispensare*, relata sententia Rebuffi *in praxi d. num. 28. proximè citata*, dicit hodie seruandam esse ad vnguem decisionem Concilij Tridentini citatam.

15 Sexta conclusio. Ad Subdiaconatum & Diaconatum requiritur, vt initiandus Latinè sciat, & quæ legit, intelligat. Sic Sotus *4. distinct. 25. quæst. 1. art. 4. conclus. 3.* Barth. à Ledesma *summa Sacrament. materia de ordine, dub. 16. pag. 1189.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. centuria 5. casu 425. num. 50.* & addit Trident. *sess. 23. cap. 13. de reform.* vt iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, sint instructi.

16 Vltima conclusio. Ad sacerdotium vltra dicta requiritur, vt sacrificium illud intelligat; & sic requiritur, vt bene legat contenta in Missa, & mediocriter intelligat, & vt habeat mediocrem scientiam, vt possit seruare ritè ea, quæ spectant ad Missam conficiendam: vt quòd sciat defectus occurrentes in Missa, materiam, & formam consecrationis, dispositionem necessariam ex parte animæ, & corporis. Sic Bartholom. à Ledesma *dicto dub. 16. fol. 1189.* & tenent nonnulli iuniores docti, & colligitur ex Soto *dicta conclus. 3.* dicit enim requiri, vt intelligat hoc sacramentum: ad quod intelligendum omnia dicta sunt necessaria. Et addit Trident. *d. sess. 23. cap. 14. de reformat.* quòd ordinandus Sacerdos comprobetur idoneus diligenti examine ad docendum populum ea, quæ omnibus scire necessarium est ad salutem, ac ad ministrandum Sacramenta: & sic dicit Bartholom. à Ledesma *vbi suprà*, debere scire quæ sit materia, & forma cuiuslibet Sacramenti. Vtrùm autem omnino idiota, at versatus in officio diuino, vt Sacrista, vel Monachus, qui potest choro inseruire, possit sacris initiari, vide Henriquez *lib. 1. cap. 16. num. 2. & lib. 14. cap. 8. num. 11.* Manuelem Rodriq. *tom. 1. quæst. regular. q. 24. art. 7.* Suarez *tom. 5. de censuris*, vbi de irregularitate ex defectu scientiæ, Candelabrum Sacramenti *2. p. de irregular. lib. 1. cap. 32. num. 10.*

Dubium XLVI.

An vitæ & morum honestas requiratur in promouendo ad Ordines.

Prima conclusio. In promouendo ad Ordines requiritur bonitas vitæ: quod non est intelligendum de generali bonitate, id est, vt careat peccato mortali, hoc enim ad omnia Sacramenta requiritur, quia enim per hoc Sacramentum homo ad sublimiorem statum conscendit, requiritur in eo morum honestas, scilicet vt sit sobrius, castus, &c. de quo latissimè *tit. de vita & honest. Cleric.* & sic ad alia Sacramenta non prærequiritur examen, sicut prærequiritur ad hoc. sic & bene notat Sotus *4. dist. 25. q. 1. art. 4.* 1

Secunda conclusio. Episcopus ordinans scienter indignos, peccat mortaliter, id est, non habentes sufficientiam scientiæ, & bonitatis. Patet, quia infideliter in re grauissima agit officium dispensatoris. Sic tenent D. Thom. *4. distinct. 24. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 4.* Syluest. *Ordo 3. q. 8.* Astens. *lib. 5. summa titul. 5.* Angel. *ordo 7. fine*, Tabien. *Ordo. 1. q. 6.* Armil. *verb. Clericus, num. 7.* Ledesma *2. 4. quæst. 38. art. 4.* D. Anton. *3. p. titul. 14. cap. 16. §. 11.* Rosella *verb. Ordinator. num. 4.* Bartholom. à Ledesma *dub. 16. de ordine, pag. 190.* Sotus *4. distinct. 25. quæst. 1. art. 4. ad 4.* & notat Syluest. *verb. Episcopus, quæst. 9.* quòd potest admittere eum, qui non est notorius peccator iure, vel facto, vel ligatus censura. 2

Nota non sat esse quòd nesciat Episcopus ordinandum esse malum: sed quando ordinandus est ignotus, tenetur Episcopus adhibere diligentiam, & examen, vt habeatur certitudo moralis de sufficientia, & vita, ac moribus ordinandi. Patet *1. ad Timoth. 5. Nemini citò manus*, &c. & sic statuitur in Concilio Carthag. & habetur *cap. nullus, distinct. 24.* & in Concilio Martini Papæ, & habetur *cap. finali, distinct. 24. & cap. cùm sit ars, de etate, & qualit.* & in Trident. *sess. 23. cap. 5. & 7. de reformat.* Sic D. Thom. *ibi ad 3.* Rebuff. *praxi benefic. titul. de Clericis ad sacros ordines malè prom tis, glossa 4. num. 10. & 11.* Syluest. *Ordo, 3. quæst. 8. & Ordo 4. quæst. 3. §. nec 12.* Ledesm. *d. art. 4.* Ang. *Ordo 3. num. 16.* Tabien. *Ordo 4. num. 1. & Ordo 1. quæst. 6.* Armil. *verb. Ordo, num. 19.* D. Anton. *supra. §. 13.* Bernardus Diaz *pract. crimin. cap. 25.* & *ibi* Salzedo. 3

Secundò nota, quòd hoc examen in Clericis sæcularibus faciendum est ab Episcopo, qui dat literas dimissorias, vt patet ex Trident. *sess. 23. cap. 3. de reformat.* vnde Episcopus ordinans non debet hos examinare: at si clarè sciret esse indignos, peccaret hos ordinando. Sic Innocent. & Imola *cap. cùm secundum, de prebend.* & *ibi* Panorm. *num. 7.* si tamen Episcopus dans dimissorias dicat in illis, *si idoneus repertus fuerit*, tenetur ordinans examinare. sic Rebuffus *praxi formula literarum dimissoriarum num. 5.* 4

Tertiò nota, quòd hoc examen est etiam præmittendum in Regularibus ad Ordines promouendis, quos ab Episcopo examinari iussit Tridentin. *sess. 23. cap. 12. de reformat. fine.* 5

Quartò nota, quòd in Clericis sæcularibus, quando sunt absentes ab Episcopo proprio, debet committere examen Episcopus proprius Episcopo 6

scopo ordinaturo. Sic Salzedo *suprà*.

7 Quintò nota, quòd examen circa mores Clerici sæcularis volentis ad ordines promoueri, sic debet fieri: si ad ordines minores est promouendus, bonum a parocho, & Magistro scholæ, in qua educatur, testimonium habeat, vt definitur in Trident. *sess.* 23. *cap.* 5. *de reformat.* si verò ad sacros ordines est promouendus, per mensem ante ordinationem Episcopum adeat, qui parocho, vel alteri, cui magis expedire videbitur, committat, vt nomen, & desiderium promouendi publicè in Ecclesia proponat, & de illius natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirat, & testimoniales literas de inquisitione facta ad Episcopum mittat. Sic habetur in Trident. *eodem cap.* 5. Aliud verò scrutinium habetur *feria* 4. ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, vocatis peritis, & probis, & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, qui diligenter inuestigent, & examinent ordinandorum genus, personam, ætatem, mores, fidem. Sic habetur *eadem sess.* 23. *cap.* 7. *de reformat.* & in Concilio Nannatensi *cap. quando, dist.* 24. Quid verò in hoc decreto intelligatur per genus, & quando defectu generis repellendus est quis ab ordinibus, dixi *lib.* 2. *summæ cap.* 28. *num.* 16. Tertium scrutinium est quod fit ipsa hora, qua ordines conferuntur, quando Episcopus Archidiaconum interrogat, an assistant promouendi, & an sint idonei, de qua formula habetur *in libro Pontificali*.

8 Sextò nota, quòd possent, quæ dicta sunt, aliquando ab hoc rigore laxari, quando promouendus adeò spectatæ virtutis est, vt notus ab omnibus habeatur, & populi testimonio dignus approbetur: tunc enim potest omitti examen absque peccato, vt habetur in Concilio Carthag. III. *cap.* 22. & habetur *cap. nullus, distinct.* 24. & *ibi* Glossa, *& cap. Petro, distinct.* 48. *& cap. valde, distinct.* 94. sic Salzedo *d. cap.* 25. §. *possent quidem.* Rebuffus *praxi*, *d. glossa* 4. *num.* 11. D. Anton. 3. *p. titul.* 14. *cap.* 16. §. 13. Syluest. *Ordo.* 2. *quæst.* 2. Henriquez *lib.* 10. *de sacram. Ordinis, cap.* 18. *num.* 1.

9 An verò si indignitas promouendi sit occulta, possit ei Episcopus negare ordines, dixi *suprà dub.* 29. *& lib.* 3. *de matrimon. disput.* 15. *num.* 8. *& num.* 22. *& disputat.* 16. *à num.* 8. *& disput.* 14.

10 Septimò nota, quòd si ordinandus interrogetur à suo Episcopo de crimine suo occulto, si est tale, quod impediat etiam post pœnitentiam ordinis exequutionem, & cum ipso non sit dispensatum, tenetur illud fateri, vel desistere ab ordinibus, peccat enim volendo sic recipere ordines: secus non tenetur fateri crimen occultum, de quo dixi *lib.* 3. *de matrimon. disput.* 13. *num.* 2. Sic Host. & Goffredus, quos refert, & sequitur Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 2. Innocent. *cap. Inquisitionis, de accusat.* Angel. *Ordo* 7. *num.* 1. Tabien. *Ordo* 6. *num.* 1. *fine.* D. Anton. 3. *part. titul.* 14. *c.* 16. §. 13. Turrecrem. *cap. pœnitentibus, dist.* 50.

Dvbivm XLVII.

Quid requiratur, vt Clericus peregrinus possit in aliena diœcesi celebrare.

Primò dico, quòd talis malè faceret celebrando publicè sine licentia Episcopi illius diœcesis, & literis commendatitiis sui Episcopi. Probatur, quia id prohibetur *cap. primatus, & cap. extraneo, distinct.* 71. & in Trident. *sess.* 22. *decreto de obseruandis, & vitandis in Missæ celebratione*, disponitur, vt Episcopi interdicant in suis diœcesibus, ne cui vago & ignoto Sacerdoti celebrari liceat. Idem *cap. tua, de Clericis peregrinis.* Et ratio est, quia potest talis esse excommunicatus, &c. in aliena diœcesi; & ideo iustè cauetur, vt deferat literas commendatitias sui Episcopi. Requiritur etiam licentia Episcopi diœcesis, vt videat, an sufficientes sint tales literæ, & quia nullus Episcopus potest dare licentiam alicui celebrandi in alieno Episcopatu, argum. *l. finali, ff. de iurisdict. omnium iudic. & cap.* 2. *de constit. in* 6. & sic seruat vsus. Sic Nauar. *lib.* 3. *consil. tit.* 41. *de celebrat. Miss. consil.* 5. 1

Secundò dico, quòd talis celebrando sine dictis literis commendatitiis, & sine dicta licentia non incurrit aliquam censuram; quia nullibi in iure statuta est. Sic Nauar. *ibi.* 2

Tertiò dico, quòd si clericus est notus, non indiget literis commendatitiis sui Episcopi. Sic Panorm. *d. cap. tua.* Item non indiget illis, si literæ dimissoriæ ad presbyteratum suscipiendum fuerunt paulo antè datæ; quia Episcopus approbans ad presbyterium, satis videtur approbare mores, &c. secus si magnum interuallum interfuit, quia ex dimissoriæ non approbant mores præsentes, vt si per decem annos antea fuissent datæ. sic Nauarrus *ibi.* 3

Vltimò dico, talis non eget dictis literis ad hoc, vt secretè possit admitti ad celebrandum. sic definitur *d. cap. tua*, & sic Panorm. & Glossa *ibi*, redditque rationem, quia tunc nullum est periculum nisi ipsimet celebranti. Idem Nauar. *suprà.* Syluest. *verb. Peregrinus.* §. 4. Tabien. *ibi. num.* 2. Angel. *num.* 3. Host. *d. cap. tua.* 4

Qualiter verò peccet recipiens primam tonsuram, vel ordines minores, animo non progrediendi vlteriùs in Ordinibus, dixi latè *lib.* 7. *de matrimon. disput.* 31. *num.* 16. *&* 17. vbi *à num.* 7. *vsque ad* 14. an tetrocedens ab ordinibus minoribus, aut prima tonsura, peccet mortaliter. 5

Dvbivm XLVIII.

An si fundans capellaniam ex propriis bonis præcipiat, vt capellanus teneatur dicere tot Missas in hebdomada, talis capellania requirat actu ordinem sacerdotalem.

Svpponendum sit, quòd testator fundans capellaniam, vel Ecclesiam potest apponere tempore fundationis quæcumque pacta, & conditiones voluerit, & seruanda sunt. *l. traditionibus, ff. de pactis, cap. præterea, tl* 2. *de iure patronat. cap. quanto, de censibus, cap. Eleutherius.* 18. *quæst.* 2. *l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 1. *noue recopil. fine.* Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* dum tamen si prædicta pacta, & conditiones circa spiritualia sint, consensus 1

ſenſus Epiſcopi interueniat, vt latiſſimè concludit Rochus de Curte *de iurepatron. verb. pro eo, quod, n. 25. & ſequentibus.* Lambert. *de iurepatron. lib. 1. p. 1. quæſt. 9. principali, num.* 49. Gutierrez *conſil. 1. num. 1.* & omnes.

2 Quod adeò verum eſt, quòd per clauſulas generales Papæ, *Non obstantibus quibuſcumque ſtatutis, & conſuetudinibus*, non cenſetur Papa derogare fundationi laici, id eſt, conditioni appoſitæ à laico tempore fundationis, ſed oportet ſpecificam fieri de hoc mentionem; quia non præſumitur Papam velle huic derogare, ne retrahat laicos à fundatione beneficiorum. Sic deciſio Rotæ, quam refert, & ſequitur Francus *cap. ſi pro clericis, de præbend. in 6. num. 5.* & *ibi* Dominicus, & alij, quos *ibi* refert Idem Lambertinus *de iurepatron. 1. part. 2. lib. quæſtion. 7. principali, artic. 29. num. 5.* Panorm. *cap. cùm in cunctis, de elect. §. inferiora, num. 11.* Felin. *cap. nonnulli, de reſcript. num. 23.* Anchar. *conſil. 16.* Imò optimè Felinus, & Anchar. *ibi* dicunt idem eſſe quando clericus fundat beneficium, & apponit in fundatione modos, & conditiones. At verò quando non per modum pacti, & conditionis, ſed clerici ſtatuendo determinant aliquid circa collationem beneficiorum, per talem clauſulam generalem derogatur his ſtatutis, vt tenent Felin. Panorm. & Francus *ibi*, vbi bene addit Francus, quòd ſi per literas Papæ non tollantur ſtatuta per clauſulam, *non obſtante*, &c. non poteſt etiam conferri beneficium cui Papa mandat prouideri, niſi is habeat qualitates per ſtatutum requiſitas.

3 Secundò ſupponendum eſt, quòd dupliciter poteſt annecti Ordo beneficio, aut reſpectu aptitudinis, aut reſpectu actus: quando primo modo annectitur Ordo, non eſt neceſſe illum habere tempore collationis beneficij; quando verò annectitur ſecundo modo, eſt opus illum actu habere tempore collationis: aliàs collatio non valet, quia deeſt qualitas in recipiente requiſita. Sic Spino *ſpeculo teſtament. gloſſa 4. principali, numero 66. & 67.* Panormitanus *d. §. inferiora, num. 10.* Nauarr. *lib. 1. conſil. tit. 11. de tempor. ordinat. conſil. 45.* Guttierez *conſil. 1. num. 12.* Rochus de Curte *de iurepatron. verb. honorificum, numero 21.* vbi Rotæ deciſionem refert. Lambertinus *dicto artic. 29.* Barbatius *conſil. 33. volum. 2.* & concludit Panormitanus *numero 11.* quòd an ſit annexus Ordo reſpectu actus, vel reſpectu aptitudinis, eſt recurrendum ad verba: & *num. 10.* ponit exemplum, quando ſit annexus reſpectu actus, vt ſi dicatur in Capellaniæ fundatione; *Non conferatur, niſi actu exiſtenti in ſacerdotio.*

4 Nota tamen primò, quòd quoties beneficium requirit ex fundatione, vel aliàs ſacerdotium per modum aptitudinis, vt curatum, licèt non ſit neceſſe, quòd ſit ſacerdos, ſed quòd poſſit intra annum promoueri; at requiritur, quod præſentandus ſit in minoribus ordinibus conſtitutus: nec ſat eſt prima Tonſura, ne beneficium requirens Ordinem ſacerdotalem vileſcat; aliàs eſt inhabilis ad beneficium. Sic Spino *d. gloſſa 4. numero 65.* Lambertinus *de iurepatron. 1. part. lib. 2. quæſt. 7. principali, artic. 30. num. 33. 34.* dicens eſſe omnium ſuper *cap. 2. de inſtitut.* *in 6.* vbi id tenet Francus; & ſic dicit Lambertinus *ibi*, quòd licèt beneficium ſit ſimplex, & requirat ex fundatione, vt detur ei, qui actu eſt ſacerdos, licèt ex cauſa poſſit Epiſcopus cum conſenſu patroni aliquando diſpenſare, vt non detur ſacerdoti, at debet habere ſaltem Ordines minores, licèt non ſit neceſſe, vt habeat ætatem requiſitam ad recipiendum intra annum ſacerdotium; quia non eſt beneficium curatum.

Secundò nota, quòd Epiſcopatus requirit actu Subdiaconatum, & cæteros Ordines potentia, *cap. à multis, de ætate, & qualitat.* Panormitanus *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. num. 11.* 5

Tertiò nota, quòd quoties beneficium habet aptitudine Ordinem ſacrum annexum ex priuilegio, conſuetudine, vel ſtatuto, licèt non requirat actu Ordinem illum ſacrum, at requirit in præſentando eam ætatem, quam ille ſacer Ordo, quem habet annexum, requirit. Probatur ex *cap. ei cui, de præbend. in 6.* vbi ſic dicitur, *ſacerdotalis præbenda conferri nequit ei, qui non eſt in ætate tali, quòd poſſit ad ſacerdotium promoueri.* & licèt *ibi* Ioannes Andr. dicat hoc tantùm habere locum in beneficio habente Ordinem ſacerdotalem annexum, non verò in habente Subdiaconatum, vel Diaconatum annexum, quia textus de ſola præbenda ſacerdotali loquitur: at dicendum eſt idem eſſe de beneficio requirente alios Ordines ſacros. Et probatur, quia eadem eſt ratio, cùm Eccleſia ita indigeat ſeruitio diaconali, & ſubdiaconali in miniſterio altaris, ſicut & ſacerdotis. Et ſic tenet Lambertin. *1. part. libri 2. de iurepatronat. quæſt. 7. principali, artic. 27.* dicens eſſe omnium Doctorum *cap. ei, cui, de præbend. in 6.* & *ibi* id tenet Archid. Dominicus, Calderinus, Ioannes de Lignano, Ioannes de Fantua, Imola, Lapus, quos refert, & ſequitur Francus *d. cap. ei, cui, num. 14.* Gloſſa *cap. ſi eo tempore, de reſcriptis in 6. verſic. ætatem, & cap. cùm in illis, verſic. prouideri, in fine, de præbend. in 6.* Domin. *d. cap. ſi eo tempore.* Guillermus *Clement. finali, de ætate, & qualit.* & *ibi* Cardin. *quæſtion. 3. & cap. ſuper inordinata, de præbend.* Panormit. *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. num. 10.* Rochus de Curte *de iurepatronat. verb. honorificum, quæſtion. 4. principali.* 6

7 Hinc infertur qualis ætas requiratur ad Canonicatus, & portiones; quod deſumendum eſt ab Ordine, quem habent annexum, quod definit Trident. *ſeſſ. 24. cap. 12. de reformat.* vbi ſtatuitur, vt in omnibus Eccleſiis Cathedralibus omnes Canonicatus, & portiones habeant annexum Ordinem ſacrum, & Epiſcopus cum Capituli conſilio deſignet quis Ordo ſacer cuilibet annexus in poſterum eſſe debeat, ita vt ſaltem dimidia pars ſint Presbyteri; cæteri verò Diaconi, vel Subdiaconi, & vbi vſus habet vt plures, vel omnes ſint Presbyteri, omnino obſeruetur: & vt nullus deinceps Canonicatum, portionem, vel dignitatem recipiat, niſi ſit eo Ordine initiatus, quem illa præbenda requirit, vel in tali ætate, vt infra tempus à iure, & hac Synodo ſtatutum valeat initiari; quod eſt intra annum, vt patet ex *Clement. ij, qui de ætate, & qualit.* & ex eodem Trident. *ſeſſ. 22. cap. 4. de reformat.*

vbi statuitur, vt qui in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, siue ea sit sæcularis, siue regularis, dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones, aut qualibet alia beneficia obtinent, vel in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, vt alij Missas, alij Euangelium, alij epistolam cantent, teneantur iusto impedimento cessante infra annum Ordines recipere requisitos, aliàs incurrant pœnas *Clement. vt ij, qui. de ætate, & qualit.* quæ sunt perdere dimidium distributionum quotidianarum post annum, donec ad Ordines promoueantur: quod intellige, etiamsi intersint diuinis officiis, vt explicat *ibi* glossa *versic. intersint*, & Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordinat. consil. 45.* aliàs dependerent omnes distributiones. Et dicit *ibi* glossa *versic. pars*, & Imola *ibi* contra Guillermum *ibi*, hoc esse verum, licèt reliqua dimidia pars ad sustentationem non sat sit, sed imputent sibi, cùm per Ordinis receptionem hanc pœnam vitare possint. Et notat *ibi* glossa *versic. distributionum*, quòd si esset capellania in Ecclesia collegiali, ex cuius constitutione tenetur capellanus assistere horis, si non promoueretur intra annum, non amitteret capellanus aliquos redditus capellaniæ, sed tantùm dimidium distributionum, quas haberet assistens horis, Alia pœna *ibi* statuta est, quòd nullo modo post dictum annum vocem habeant in capitulo, donec ad Ordinem promoti sint. vbi glossa *versic. nullo*, dicit per illam particulam, *nullo modo*, excludi, quòd non possit in hoc Episcopus dispensare, nec Capitulum. Et subdit Trident. *d. sess. 22. cap. 4.* quòd in posterum non valeat prouisio facta, nisi iis, qui iam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur.

8 Hinc fit, quòd licèt ad beneficia simplicia requirantur quatuordecim anni, iuxta Trident. *sess. 23. cap. 6. de reformat.* at ad Canonicatus, & portiones, & ad reliqua beneficia Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ, quibus varia onera exercendi Ordinem sacrum sunt annexa, non sufficiunt quatuordecim anni; quia hæc omnia habent (vt dixi) annexum Ordinem sacrum intra annum suscipiendum: ad quod non sat sunt quatuordecim anni, nec etiam est necessaria ætas ad illum Ordinem requisita, quia Trident. *d. cap. 12. sess. 24.* dicit requiri eam ætatem, vt intra annum possior dicti beneficiarij ad Ordinem requisitum promoueri: & sic sat est, vt intra illum annum tempore, quo debent initiari, habeant ætatem ad Ordinem requisitam. Et sic non est ætas certa præscripta ad hæc beneficia, sed ætas est iuxta Ordinem, quem habent annexum: licèt Henriquez *lib. 10. ordine, cap. 19. num. 2.* dicat ad Canonicatum in cathedrali requiri 22. incœptos, in collegiata verò viginti quatuor incœptos. Et Gonzalez *in regula 8. Cancellariæ, gloss. 5. in principio, à num. 93.* ait ad Canonicatus in Ecclesiis collegiatis, & dimidias rationes in cathedralibus sat esse quatuordecim annos incœptos; quia Trident. de solis canonicatibus, & portionibus, in Ecclesiis cathedralibus loquitur *sess. 24. cap. 12. de reformat.* & refert congregationem Cardinalium.

9 Hinc secundò fit, quòd ad dignitates, Canonicatus, & portiones non requirit Tridentinum Ordinem actu, sed aptitudine, vt bene Nauarr. *d. consil. 45.* vbi addit, quòd si aliqua ex his præbendis ex speciali statuto exigeret actu Ordinem, non valeret collatio, nisi actu haberet illum. Et dicit glossa *d. Clement. vt ij, qui, vers. annexi*, quòd si actu requireret Ordinem, & consequeretur quis à Papa, vt ad illam promoueretur non habens Ordinem, adhuc teneretur infra annum recipere Ordinem, nisi ad hoc etiam esset dispensatus.

His suppositis veniendo ad dubium principale initio propositum, est duplex sententia. Prima tenet, quòd quoties iubet testator, vt capellanus faciat tot sacra, requiritur actu Ordo sacerdotalis; aliàs collatio capellaniæ, & præsentatio ad illam nihil valebit. Probatur, quia præsentandus debet esse idoneus, *cap. super inordinata, de prabend. cap. cùm in cunctis, de elect. cap. 3. & cap. significasti, de iurepatron.* At cùm beneficium detur propter officium, is dicitur idoneus, qui potest, & vult deseruire beneficio, *d. cap. super inordinata*; at non sacerdos nequit deseruire: ergo. Item, quia sat explicat testator velle, vt præsentandus sit actu sacerdos, cùm iniungat celebrandi onus, quod non sacerdoti repugnat. Sic tenent latè probantes, Barbatius *consil. 33. volum. 2.* Gutierrez *consil. 1. à num. 9.* per plures, Perez *lib. 1. ordinam. tit. 6. l. 1. sub finem. §. notabile etiam est dubium, immediatè ante verb. y vna persion*, Manuel *quæst. regular. tom. 2. quæstion. 122. artic. 1. fine.* Lambertin. *de iurepatron. 1. part. 2. libri, quæst. 7. principali, artic. 27.* Rochus *de iurepatron. verb. honorificum, num. 21.* Ripa *l. ex facto, num. 31. ff. de vulgari, & pupil.* Decius *consil. 129. num. 5.* Panormit. *cap. dilecto, num. 3. de testibus.* Ioannes Andreas *in addit. ad glossam, cap. ei, cui, verb. sacerdotalis, de præbend. in 6.* Facit Syluest. *Missa, 1. quæst. 7. fine*, vbi dicit requiri industriam personæ, quando dicitur, vt capellanus faciat tot sacra: secus quando dicitur, fiant tot sacra.

Imò dicunt Lambertinus *ibi artic. 28.* Gutierrez *ibi num. 11.* Barbatius *d. consil. 33.* quòd licèt testator dicat, vt præsentetur idoneus capellanus, seu Presbyter, qui per se, vel per alium faciat tot sacra in hebdomada, adhuc requiritur, quòd sit actu sacerdos præsentandus; imò idem dicunt, licèt dicat testator quòd præsentetur clericus, qui celebret, vel per alium celebrari faciat. Ratio, quia petit, vt celebret; ergo debet esse actu sacerdos, & per illa verba, *per se, vel per alium*, noluit testator suam dispositionem ampliare; vt præsentandus non sit actu sacerdos; sed voluit tantùm ampliare, vt si esset impeditus, posset per alium celebrare. Et patet, quia vsus est verbo ampliatiuo, *per se, vel per alium*; ergo supponit præsentandum debere actu esse sacerdotem, quia dictio *alius*, est ampliatiua similium, *l. si fugitiui, C. de seruis fugitiuis, cap. sedes, de rescrip.* Quòd si dicas, dicit testator, *Presbyter, seu capellanus*, de qua dictione *seu*, communis Doctorum habet, quòd quando ponitur inter res, stat copulatiuè, quando inter personas, disiunctiuè: ergo, cùm hic ponatur inter personas, stat disiunctiuè, & sic sensus est, quòd Presbyter, vel capellanus, qui non est Presbyter, respondent. Barbatius, & Lambertin. quòd quando

quando ponitur inter appellatiua volentia designare vnam personam habentem plura nomina, stat declaratiuè, & non disiunctiuè: vt dum dicimus, *Tatus capellanus, seu gubernator*; & sic contingit in præsentiatum. Quòd si allegetur in contrarium consuetudo generalis conferendi huiusmodi capellanias non sacerdotibus, respondet Gutierrez *dict. consil.* 1. *numero* 35. esse erroneam, & contra ius, & sic de illa non esse curandum.

12 Tandem concludit Lambert. *ibi art.* 29. *num.* 6. quòd quando beneficium requirit ordinem ex primæua institutione, vel statuto, vel priuilegio, requirit actu ordinem; at quando ex dispositione iuris communis, requirit aptitudine, & quòd sit ætatis idoneæ, & quòd intra annum promoueatur, & refert multos.

13 An verò teneatur hic capellanus adstrictus ad facienda sacra residere, & ea capellania sit incompatibilis cum beneficio curato, vide Azebedo *consil.* 20. *volum.* 1. & quòd non teneatur, nec possit compelli ab Episcopo, sed possit sacra facere per alium, tenet afferens decisionem Cardinalium Gonzalez *in reg.* 8. *Cancellariæ, gloss.* 5. *in principio, num.* 80. & 84.

14 Secunda sententia, quæ probabilior est, & tenenda, asserit talem capellaniam non esse sacerdotalem, & sic posse conferri non sacerdoti. Probatur, quia quoties ad aliquem actum non eligitur industria personæ, satisfacit persona illa adimplendo onus iniunctum per alium, vt colligitur ex *l. inter artifices, ff. de solut.* & notant *ibi* communiter scribentes, & Paulus de Castro, & Bartol. *ibi*; & idem Bart. *l. nemo, ff. de duobus reis, num.* 6. At in hoc casu non eligitur industria personæ, nihil enim testatoris interest, siue hic, siue ille celebret sacra: ergo non censetur per onus Missarum adiunctum cogere capellanum, vt per se ipsum celebret; & sic quòd sit actu sacerdos. Et confirmatur, quia huiusmodi capellaniæ de consuetudine vniuersali solent seruiri per substitutum, quæ omnino seruanda est, etiamsi ex dispositione testatoris conferenda sit capellania vni, qui quotidie celebret, vt tenet Lapus, quem refert, & sequitur Felinus *cap. cum omnes, de constit. n.* 32. *fine*, & Calder. *cap. super inordinata, de prabend.* ergo. Et ampliùs confirmatur, quia vsus vniuersalis videntibus Prælatis, & omnibus passim habet, vt huiusmodi capellaniæ dentur pueris post decimumquartum annum, qui multo pòst tempore fiunt sacerdotes, & interim dant stipendium sacerdoti vt faciat sacra. Nec hæc consuetudo est contra ius, & est scita ab ipso testatore. Et quòd non sit contra ius, patet; quia in faciendis sacris non eligitur industria personæ, & sic potest impleri per substitutum, & testator censetur, quando non constat apertis verbis opposita voluntas disponere secundùm consuetudinem, vt tenent Doctores *cap. cum Ad. de constitut.* & *ibi* Felinus *num.* 6. ergo. Item, quia à iure communi recedendum non est sine expressa dispositione contraria. *l. præcipimus, C. de appellat.* imò in dubio testator iuxta ius commune censetur disponere; sed iure communi hæ capellaniæ non requirunt sacerdotium, & possunt dati pueris post decimumquartum annum; ergo. Item, quia nisi expressè caueatur, quòd capellanus per se ipsum faciat sacra, sed vt faciat tot sacra, satis videtur prouisum voluntati fundatoris, si per alium fieri curet, *regula, qui per alium.* Cardinal. *cap. de multa, in fine, versic. quintò quæro, de prebend.* Lapus *allegat.* 35. Sylua *variar. resolut.* 4. *part. quæst.* 2. *n.* 9. *versic. postremo.* Tabien. *beneficium* 3. *num.* 20. Armil. *num.* 84. Zerola *in praxi Episcopali*, 1. *part. versic. beneficia*, §. *ad* 7. *versic. octaua conclusio*, & *versic. tertia conclusio*, quòd si institutor nominauit non sacerdotem, intelligitur noluisse esse sacerdotalem. Parisius *consil.* 50. *num.* 19. *volum.* 4. Semper enim præsumitur testatorem eam qualitatem in successoribus non desiderare, quam non habet nominatus ab ipso. Baldus *consil.* 473. *lib.* 1. Socinus *l. Gallus*, §. *nunc de lege*, *num.* 8, *ff. de liber. & posthum.* Molina *lib.* 3. *de primog. cap.* 5. *num.* 50. Mieres *de maioratu* 2. *part. quæst.* 6. *numero* 64. *versic. secundo dicta communis.* Hanc tenent Spino *specul. testam. glossa* 4. *principali*, *n.* 68. Ferretus *consil.* 305. & quidam Iurisperiti valdè docti.

Imò *num.* 67. ait Spino, quòd in dubio annexio sacerdotij ad beneficium, vel capellaniam, censetur non per modum actus, sed per modum aptitudinis, & dicit cum Ferreto *num.* 66. & 67. quòd quando testator, vel fundator beneficij dicit velle, vt talis, qui illud debet obtinere, sit sacerdos, videtur se conformare cum dispositione iuris communis, vt intra annum promoueatur, & idem si in fundatione capellaniæ appositum sit, quòd ad illam præsentandus sit Presbyter; satis enim est, quòd intra annum promoueatur, secus si dicat clausula, quòd non præsentetur nisi Presbyter, tunc enim requiritur actu esse Presbyterum tempore præsentationis. Hæc Spinus *ibi*. 15

Ad argumentum oppositæ sententiæ respondetur, quòd quando eligitur industria personæ ad beneficium, idoneus dicitur, qui potest per se seruire; quando verò hæc non eligitur, non opus est vt possit. 16

Tandem nota, quòd si quis fundauit capellaniam, & voluit ad eam præferri agnatum in sacerdotio constitutum, & in eius defectu parochum: si collata est parocho, eò quòd tunc non erat agnatus in sacerdotio constitutus, licèt post duos annos agnatus sacerdos fiat, non expelletur à capellania parochus, quia quando aliquid effectum suum produxit ratione causæ, quæ tunc vigebat, licèt postea cesset causa, non cessat effectus. *l. fin. ff. de solut.* quando enim actus perfectè consummatus est, non debet effectus per cessationem causæ retractari. *l. sancimus. C. de administr. tutor.* Sic latiùs probans, & alios allegans Perez *lib.* 1. *tit.* 1. *ordin.* §. *nonò mouetur talis quæstio.* Idem Spino *dicta glossa* 4. *princip. num.* 70. & 71. vbi idem dicit, licèt agnatus appellauerit à præsentatione facta de parocho, & pendente appellatione factus fuerit sacerdos; quia tempore factæ præsentationis hic agnatus erat incapax. 17

DVBIVM XLIX.

An clerici teneantur deferre habitum, scilicet vestes clericales, & tonsuram, quæ Clerica dicitur, id est, corona.

1 SVpponendum est primò, quòd Tonsura est essentiale, & potissimum in habitu clericali, reliqua verò vt vestes, sunt concomitantia, & velut extrinsecè annexa & coniuncta cum statu. Sic Caiet. *in summa verb. Clericorum peccata.* Bañez 2.2. *q.12. art.1. dub.2. fol.676.*

2 Secundò supponendum est, quòd licèt quædam vestes sint clericis interdictæ, & quòd dedeceant statum clericalem, vt patet ex *cap. penult. de vita & honest. cleric. & Clement. 2. eod. tit.* at non est iure definitum, quæ vestes sint honestæ, & verè clericales, & ideò tales censebuntur, quæ communi vsu fuerint admissæ in ea prouincia. Sic Syluest. *excommunicato 6. §. 6. dicto 6.* glos. *d. cap. penult. vers. deauratis, & Clement. 1. vers. sæcularis, de elect. & cap. si quis virorum, dicto 30.* Alexand. *consil. 149. n.12. lib.6. & consil. 8. lib. 1.* Cardin. *d. clement. 2. ad fin.* Panormit. *cap. 1. de apost.* Rochus *cap. fin. de consuetud.* Couar. *quæst. pract. cap. 38. num. 7. versic. 4.* Salzedo *pract.* Bern. Diaz *cap. 75. §. sibi prohibitis,* vbi alios refert, Rebuff. *de priuil. scholast. priuilegio 94.* & communis. Sit ergo

3 Prima conclusio. Clerici minorum Ordinum, qui beneficium non habent, non peccant omnino dimittendo habitum, & tonsuram. Probatur, quia citra culpam possunt à tali statu retrocedere. Item, quia iura prohibentia, vel iubentia aliquid clericis, intelliguntur de constitutis in sacris, vel habentibus beneficium, vt colligitur ex Trident. *sess. 14. cap. 6. de reform.* & tenet Hostiens. *cap. 1. ne clerici, vel monachi,* quem sequitur Panorm. communiter receptus *ibi sub finem, & cap. 1. de post. num. 4.* & Nauarr. summa Lat. *cap. 25. num. 110. & super cap. statuimus 14. quæst. 3. n. 27.* vbi addit secus esse de iuribus, quæ indulgent, vt *cap. si quis suadente 17. quæst. 4.* & sic omnia, quæ licent laico tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, licent talibus clericis, vt optimè Nauar. summa Lat. *cap. 25. num. 110. & cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 66.* Hæc etiam conclusio colligitur ex Trident. *sess. 14. cap. 6. de reform.* vbi iubens deferre habitum, expresse dicit clericis in sacris constitutis, & beneficiariis; & illam tenent Imola *cap. si quis ex clericis, de vita & honest. cleric.* Salzed. *pract.* Bernard. Diaz *cap. 76. verb. id est, fiat.* Armil. *verb. clericus, num. 11. & verb. apostasia, num. 8.* Angelus *clericus 4. num. 1. & verb. apostasia, num. 1.* Tabien. *verb. apostasia, quæst. 8. & clericus 2. quæst. 6.* Syluest. *verb. apostasia, quæst. 2. & clericus 2. num. 2.* Innocent. *cap. tua, de apost.* & *ibi* Panorm. *num. 3.* Nauar. summa Latin. *cap. 25. num. 110.* & communis.

4 Secunda conclusio. Si initiati minoribus velint clericaliter viuere, & frui priuilegiis clericalibus, licèt beneficium non habeant, tenentur habitum & tonsuram portare. Probatur, quia hic vult frui priuilegiis clerici; ergo tenetur more clerici incedere, ius enim naturæ dictat, vt qui collocatus est in aliquo statu signis externis ostendat se esse in statu illo. Et hæc conclusio ita asseritur à Doctoribus, licèt tales clerici sint coniugati. Sic Sotus *4. distinct. 24. quæst. 2. artic. 1. vers. rursus huiusmodi.* Ricardus *4. dist. 24. art. 2. quæst. 1. & 2.* Bañez *dicto dub. 2. concl. 2. fol. 676.*

Nota hoc peccatum esse veniale. Ratio, quia reputatur leuis materia, cùm hi non sint perfectè in statu clericali. Sic Bañez *ibi,* & alij. 5

Tertia conclusio. Si hi clerici velint publicè in statu sæculari clericatui repugnante viuere, vt si velint exercere iudicium criminale, vel alios actus statui clericali repugnantes, non licèt portare tonsuram clericalem: tum, quia est indecens actus contrarios statui deferendo signum status, exercere. Item, quia *Clement. 2. de vita & honest. cleric.* suspenditur clericus publicè deferens tonsuram, & vestem partitam. Sic Nauar. summa Lat. *cap. 25. num. 110. & cap. non dicatis 12. quæst. 1. num. 66.* Salzedo *d. cap. 76. vers. id est, fiat.* Sotus *4. dist. 14. q. 2. art. 1. vers. rursus.* Ricard. *4. dist. 24. art. 2. quæst. 1.* Syluest. *clericus 2. §. 2.* Angel. *clericus 4. num. 2.* & dicunt Syluest. & Angelus esse mortale deferre publicè tonsuram cum veste partita clericum ordinum minorum, etsi beneficio careat. 6

Quarta conclusio. Si clerici ordinum minorum bigami fiant, vt si bis nubant, vel cum corrupta, tenentur non deferre tonsuram & habitum. Patet ex *cap. vnico, de bigamis in 6.* vbi hoc prohibetur ipsis sub anathemate, id est, vt explicat *ibi* glossa, excommunicatione ferenda. Sic Sotus *d. artic. 1. ante solutionem ad 1.* D. Anton. *3. p. tit. 14. cap. 16. §. 6.* Ricardus *4. dist. 24. art. 2. quæst. 3.* vbi benè hoc limitat contra alios, vt *ibi* refert, nisi hi bigami sint Religiosi: tunc enim possunt tonsuram, quam antea habebant, portare; quia dum dicitur *d. cap. vnico, ipsis prohibemus tonsuram portare,* relatiuum *ipsis* refert illos, de quibus immediatè antè sermo habitus est *ibi,* scilicet illos, qui adiecti sunt coërtioni fori sæcularis, quales non sunt Religiosi. 7

Nota idem, quod de bigamis dictum est, dicendum esse de omnibus irregularibus, eadem ratione. Sic D. Anton. *d. §. 6.* 8

At dubium est, an sit peccatum mortale conferre, vel dare ordinem sacrum, & recipere illum absque vlla tonsura, id est, *sin llebar hecha la corona.* nam Sotus *4. dist. 24. q. 2. art. 1. concl. 2.* dicit esse mortale, quia grauius est hoc, quàm post ordinem susceptum non deferre tonsuram. Sit tamen 9

Quinta conclusio. Non est hoc peccatum mortale, sed graue veniale, quia materia non est tam grauis. Sic nonnulli iuniores Magistri. 10

Sexta conclusio. Clericus minorum ordinum habens beneficium, peccat mortaliter non deferendo habitum, & tonsuram. Probatur, quia grauiter prohibetur oppositum, scilicet non deferre, *Clement. quoniam, de vita & honest. cleric.* & Trident. *sess. 14. cap. 6. de reform.* & bulla Pij IV. & Pij V. & nouissimè in motu proprio Sixti V. de hoc, vbi grauissimas pœnas ponit. Sic tenent Angel. *clericus 4. num. 1.* Tabiena *clericus 2. quæst. 6.* Nauarr. *in omnibus summis, cap. 25. num. 110. & 118.* Sylu. *clericus 2. n. 2.* & sic hunc si dimittat habitum, vocant apostatam Panorm. *cap. tua, de apost.* Armil. *verb. apostasia, n. 8.* vbi Angel. *n. 1.* Tabien. *quæst. 2.* & quòd sit mortale saltem, quando beneficium requirit clericale obsequium, tenet etiam Sotus *lib. 10. de iust. quæst. 5. art. 6. conclus. 1. ad finem.* Hanc etiam tenet Bañez *2.2. q. 12. art. 1. conclus. 3. fol. 677.* & idem etiam de præstimoniis dicit Nauarr. *cap. quando,* Latinè *cap. 21. num. 51.* imò de pensionario, 11

cùm

cùm pensio constituta est à Papa titulo clericali, quòd teneatur habitum, & tonsuram portare, docet Nauar. *cap. quarto*, Latine *cap.* 21. *num.* 53. *& miscell.* 50. quod in operibus nouis sub duobus tomis contentis est 45. *num.* 5. & subdit, quòd in dubio præsumitur dare Papam pensionem animó clericali, nisi oppositum exprimat: & quòd peccat recipiens talem pensionem animo determinato non perseuerandi in stato clericali; secus si animo dubio, vel conditionali, scilicet perseueraodi, nisi felicius aliquid accidat, & quòd solus Papa potest constituere alicui pensionem tanquam laico. Quæ omnia hodie magis constant ex dicto motu proprio Sixti V. vbi obligat pensionarios, imò habentes quodcumque ius ad beneficium portare habitum, & tonsuram, vnde cessat sententia Bañez *vbi suprà*, dicentis habentes regressum ad beneficium noo teneri sub mortali portare habitum.

12 Maius verò dubium est de clericis in sacris constitutis, quidam enim dicunt non peccare mortaliter omittendo habitum, & tonsuram, si id faciant absque contemptu, & contumacia, erit tamen mortale, quando admoniti non reassumunt. Sic Caiet. *summa, verb. clericorum peccata, & verb. præcepti transgressio.* Bañez *suprà conclus.* 4. dicit non esse mortale quando aliquo signo externo possit dignosci esse clericos.

13 Septima tamen conclusio sit. Multo certius est peccare mortaliter, quia id grauiter prohibetur Trident. *sess.* 14. *cap.* 6. *de reformat. & Clement.* 2. *de vita & honest.* Item, quia talis clericus venit excommunicandus, vt patet ex *cap. si quis, dist.* 23. quod est D. Gregor. *& cap. si quis ex clericis, de vita & honest. cleric.* & sic tenet *ibi* Panorm. *num.* 1. idem tenet *cap. tua, de apost.* Aragon 2. 2. *quæst.* 12. *art.* 1. Angel. *clericus* 4. *num.* 1. *& verb. apostasia, n.* 1. Tabien. *clericus* 2. *quæst.* 6. *& verb. apostasia, quæst.* 8. Armil. *verb. apostasia, n.* 8. & *ibi* Syluest. *quæst.* 2. *& clericus* 2. §. 2. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 75. *n.* 110 Bernard. Diaz *pract. cap.* 76. *fine*, & quidam docti iuniores Magistri; & videtur tenere Caiet. *in summa, verb. interrogationes confessionis, paulò post principium, ante versic. tertia est*, vbi dicit clericos comatos prius esse tondendos, quàm audiendos in confessione. Et in hanc magis inclinat, licèt dubius, Armil. *verb. clericus, num.* 11.

14 Nota limitandam esse hanc conclusionem, & præcedentem.

Primò, si excessus sit ootabilis extra coosuetum. Sic Syluest. *clericus* 2. §. 2. Armil. *verb. clericus, num.* 11.

15 Secundò limita, nisi habitus dimissio fiat propter necessitatem aliquam, v. g. tuendi vitam, honorem, diuitias proprias, vel proximi. Sic Bañez *ibi post quartam conclusionem.* Syluest. *clericus* 2. §. 2. Palud. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *num.* 17.

16 Tertiò limita, nisi hæc dimissio sit ad breue tempus, vt ad aliquem ludum exercendum, ad agendum aliquam personam. Sic Bañez *ibi*, Sylu. *verb. apostasia, quæst.* 2.

17 Nota tamen, quòd si fiat animo vagandi, & occultandi personam, vt liberè possit per vicos, & plateas ambulare, ad perpetrandum aliquod malum, etiamsi id faciat ad breue tempus, peccat mortaliter. Ratio, quia ex natura rei sequitur graue scandalum, & sacramentorum irrisio ex tali dimissione Sic Bañez *ibi concl. vltima, fol.* 679.

18 Quartò limita sextam conclusiooem præcedentem, nisi beneficium esset tenue; quia licèt dicatur in iure beneficium obligare ad horas, patitur exceptionem, nisi beneficium sit tenue; quia pro nihilo reputatur. Et licèt Pius V. obligarit beneficiarios ad non assistendum agitationi taurorum, adhuc excusamus habentes beoeficium tenue, vt tenet Bañez *suprà conclus.* 3. *fol.* 677. & motus proprius Pij V. moderatus est per *Clementinam* 8. vt tantùm habeat locum in Religiosis, vt dixi *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 31. *num.* 13.

19 Tandem ex dictis infertur minus benè Rebuffum *de priuileg. scholast. priuil.* 94. dicere clericis etiam Presbyteris in gymnasiis studiorum causa versantibus licere quouis habitu, & cuiusuis coloris vti, cùm peregrini videantur: & latè probat; sed meritò eum impugnat Menochius *de arbitrariis, lib.* 2. *centur.* 4. *casu* 392. *num.* 34. quia aduersatur *cap.* 2. *in fine, ne clerici, vel mon. in* 6.

20 An verò clerici, qui vi, vel metu ordinantur, recipiant verum ordinem, teneantúrque ad castitatem, & ad reliqua, ad quæ renentur ordinati, dixi latè *lib.* 7. *de matrimonio disp.* 29.

De loco, & tempore recipiendi ordines.

SVMMARIVM.

50. *Quo in loco sint ministrandi ordines.*
51. *Quo tempore ordines sacri celebrandi sint.*
52. *Quo tempore possint ordines minores conferri.*
53. *An omnes ordines possint simul vna die eidem conferri.*
54. *Quis possit dispensare in interstitiis seruandis inter receptionem duorum ordinum, quæ præcipit seruari Tridentinum* sess. 23. cap. 11. 13. & 14. de reformatione.
55. *An ad dispensandum in interstitiis requisitis inter ordinum receptionem exigatur causa.*
56. *An eadem causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, quæ requiritur in Tridentino* sess. 23. cap. 11. de reformat. & cap. 14. *requiratur in dispensatione in interstitiis inter ordinem minorem, & alium minorem, & inter Subdiaconatum, & Diaconatum: eadem (inquam) quæ ibi requiritur in dispensatione in interstitiis inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum, & sacerdotium.*

DVBIVM L.

Quo in loco sint ministrandi ordines.

1 PRimò dico, quòd ordines minotes potest Episcopus vbi voluerit, conferre. Sic enim habet consuetudo. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 8. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 17. Salzedo pract. Bernard. Diaz *cap.* 26. §. *minores verò*. Bartholom. à Ledesm. *dub.* 15. *de ordine.* Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, glossa* 1. *num.* 5. Tabien. *Ordo* 5. *initio.* Glossa *cap. ordinationes, el* 2. *distinct.* 75.

2 Nota aliquos dicere posse Episcopom tam in diœcesi sua, qoàm extra diœcesim conferre primam tonsuram suis subditis, non petito consensu Episcopi territorij; quia collatio tonsuræ non est contentiosæ, sed voluntariæ iurisdictionis, quæ in aliena diœcesi potest exerceri. Sic Barbarius, & Albericus, quos refert, & sequitur Rebuffus *d.*

glossa 1. *num.*4. *& tit. de clericis à quibus, & quomodo creentur, num.*12. *&* 13. *& tract. nominationum, quæst.*14. *num.*29. *&* 65.& Ludouic.Lopez 1.*part. instruct.noui,cap.*284.*fol.*797.Couar.3. *variar. cap.* 20. *num.*9.Henriq. *lib.*3. *de confirmat. cap.*6.*num.*6. cùm viderit Tridentin. At hodie hoc sublatum est per Tridentinum *sess.*6. *cap.*5.*de reformat.* vbi prohibetur Episcopis in aliena diœcesi Pontificalia exercere absque Episcopi diœcesani licentia. Sic notauit Salzedo *cap.*26. §.*extra tempora*;& Nauar. *lib.*5. *consil. tit. de sentent. excommunic. consil.*69. dicit esse suspensum Episcopum, qui in aliena diœcesi benedixit corporalia sine licentia. Vnde malè Henriquez post Tridentinum *supra* dixit posse dare tonsuram, celebrare de Pontificali, & dare benedictionem solemnem; quia hæc omnia sunt Pontificalia, nec Doctores, quos refert, aliquid conferunt, quia ante Tridentinum scripserunt.

3 Secundò dico ordines sacros ministrandos esse in Ecclesia Cathedrali. Sic D. Anton. *d.* §. 17. Glossa *d. cap. ordinationes*, Syluest.*Ordo* 2. *quæst.*8. Angelus, & Tabien. *Ordo* 5. *initio*; imò de consuetudine possunt Episcopi ministrare ordines sacros, vbi volunt, & testantur Hostiens. & Guiller. quos refert, & sequitur Syluest. Angel. Tabien. D. Anton. *ibidem*, Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordin. malè promotis, glossa* 1. *num.* 5. At hodie non valet hæc consuetudo, sed standum est nouo decreto Trident. *sess.* 23. *cap.*8. *de reformat.* vbi decernitur, vt ordines sacri in Cathedrali Ecclesia vocatis, præsentibúsque ad id Ecclesiæ canonicis publicè celebrentur: si verò in alio diœcesis loco digniori semper Ecclesia adeatur, quantum fieri poterit, & præsente clero. Sic Bartholomæus à Ledesma *d. dub.*15. Salzedo *d.cap.*26.§. *minores verò.*

DVBIVM LI.

Quo tempore Ordines sacri celebrandi sint.

1 CErtum est non posse celebrari, nisi in quatuor temporibus anni, quæ sunt post tertiam Dominicam Aduentus, post primam Dominicam Quadragesimæ, post Dominicam Pentecostes, post festum exultationis sancti Crucis, item in Sabbato sancto ante Dominicam in Passione; sic enim definitur expressè *cap. de eo, de tempor.ordinat. & cap. fin. dist.* 75. quod est Gelasij Papæ, quod præcipitur obseruari in Trident.*sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* & fatentur omnes Doctores citandi solum Papam posse in hoc dispensare; & esse mortale tam in ordinante, quam in ordinato extra tempora à iure statuta ordines recipere; quia est materia grauissima, & grauissimæ incurruntur censuræ, vt patet ex Extrauag. Pij II. *cum sacrorum*, & ex motu proprio nouo Sixti V. & tenent D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.*16. §. 16. Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, glossa* 1.*num.*14. Nauar. summa Latina *cap.*25. *num.*70.

2 At dubium est, an hi ordines celebrandi sint in Sabbato ieiuniorum quatuor temporum, vel in die Dominica sequenti: nam Hugo *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. docet celebrandos esse die Dominica, nec opus esse continuari ieiunium Sabbati cum Dominica, vt reputentur vna dies. Ratio, quia sacramentum ordinis, & Baptismi efficaciam habent ex Christi resurrectione, quæ fuit in die Dominica.

3 Cæterùm hæc sententia, vt omnino falsa est reiicienda: tum, quia generalis Ecclesiæ vsus habet, quòd fiant in Sabbato; & sic etiam iubetur in Pontificali fieri: tum etiam, quia sic colligitur ex textibus citatis; & sic tenent D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 16. Turrecrem. *cap. quod à Patribus, distinct.*75. Palud. 4.*distinct.*25.*quæst.*2. *num.* 16. Salzedo pract. Bernardi Diaz *cap.* 26. §. *item sacri.* Bartholom. à Ledesma *dub.* 15. *de ordine.* Syluest. *Ordo* 2. *quæst.*6. Rosella *Ordo* 2.*num.*4. Armil. *verb. Ordo, num.* 7. Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers. sexto.* Panorm. *cap. literas, de tempor. ordin. num.* 3. Glossa *cap. de eo,eod. tit. vers. Sabbato.* Angel. *Ordo* 4. *num.*2.

4 Nota primò, quòd in quodam casu fas est die Dominica sequenti post dictum Sabbatum sacros ordines conferre: nempe seruato, & continuato ieiunio Sabbati, cum Dominica sequenti ab ordinatore, & ordinato, tunc enim fictione canonica manè Dominicæ sequentis trahitur ad vesperam Sabbati præcedentis, & sic dicuntur conferri in Sabbato: non expedit tamen hoc facere, quia est magnum ieiunium, nisi adsit necessitas: vt quia Episcopus non potuit Sabbato ordinare, vel fuit tanta ordinandorum copia, vt non potuerint ordines die Sabbati perfici. Hoc colligitur ex *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. & tenet *ibi* Turrecrem. Glossa *cap. literas, de tempor. ordinat. versic. vno die, & vers. pertinere*, & *ibi* Panorm. *num.* 3. & *ibi* Hostiens. Innocent. & omnes. Salzedo *d. cap.*26. §. *ista autem.* Syluest.*Ordo* 2. *q.*6.D.Anton. *d.*§.16.Barthol. à Ledesma *d. dub.*15. Rosella *Ordo* 2. *num.*5. Tabien. *Ordo* 2. *quæst.*3.

5 Secundò nota aliquos ex his Doctoribus dicere ita seruandum esse dictum ieiunium continuatum ab ordinatore, & ordinato, quando die Dominica sunt celebrandi ordines sacri, vt non debeant comedere, nec bibere toto Sabbato, & nocte Dominicæ, adeò vt si Episcopus faciat die Sabbati sacrum, non debeat sumere ablutionem. Sic D.Anton. *d.*§.16. Panorm. *d.cap.literas,num.*4. Sed meliùs alij dicunt intelligi de ieiunio Ecclesiæ, quod per hanc ablutionem non tollitur. Sic Syluest. *Ordo* 2.*quæst.*6. Tabien. *Ordo* 2.*q.*3.

6 Nota, quòd nocte Resurrectionis, vbi consuetum est quòd celebretur, possunt ordines sacri celebrari, continuato, vt dixi, ieiunio; aliis verò noctibus Dominicæ sequentis dicta Sabbata non licet, quia in illis non licet sacrum celebrare absque quo non possunt ordines sacri conferri. Sic D.Anton. *d.* §. 16. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.*6. Innocent. & Panorm. *supra num.*3.

7 Tandem nota, quòd non potest Sabbato vnus ordo sacer conferri alicui, & die Dominica sequenti alius ordo eidem, etiam continuato ieiunio, vt expressè definitur *d. cap. literas*, & tenent D. Anton. *d.* §. 16. Palud *dict. quæst.* 2. *num.* 17. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.*6. Panorm. *d. cap. literas*, & omnes. Vtrùm autem Religiosi possint per sua priuilegia ordinari extra tempora, vide Man.*tom.*3. *quæst.regul.quæst.*23. *artic.* 5.

DVBIVM

Dubium LII.

Quo tempore possint Ordines minores conferri.

1 Sit prima conclusio. Prima tonsura potest omni die conferri; quia nullibi est vetitum,& sic habet vsus. Sic D Anton. *3 p.tit.14 cap.16.§.16.* Sylu. *Ordo 2.q.6.* Palud. *4.dist.24.q.4.n.7.& dist.25.q.2.n.14.* Salzed. pract. Bernardi Diaz *cap.26.§. extra tempora.* Hostiens. Ioan. Andr. Cardin. *cap. penult. de tempor. ordin.* Barthol. à Ledesma *dub.15. de ordine.* Rebuffus *praxi formula dimissoriarum, num. 7.* Angel.*Ordo 4.initio.* Armil. *verb.ordo, n.7.* Rosella *Ordo 2. num.4.* Tabien. *Ordo 2.q.3.* & sic habetur in Pontificali, & tenet Henriquez *lib.10.de ordine, cap.12. num.1.*

2 Secunda conclusio. Ordines minores possunt conferri vltra Sabbata quatuor temporum, & alia duo Sabbata, in quibus dixi *dub. praeced.* posse celebrari ordines omnibus Dominicis & festis. Sic habetur expressè *cap. de eo, de tempor. ordinat.* & tenent omnes Doctores citati, & sunt conferendi ante prandium; & sic habetur in Pontificali,quòd sunt conferendi omnibus Dominicis, & festis manè,& docent Tabien. *Ordo 2.q.3.* Sylu.*Ordo 2.q.6.* Angel. *Ordo 4.n.5.*Barthol.à Ledesm.*d.dub.15.*

3 Iam tamen vsu generali inductum est, vt die Veneris ante Sabbata dicta vesperi conferantur ordines minores; quia sæpè tot ordinandi confluunt, vt non possint dicto Sabbato conferri. Sic Henriquez *supra n.2.* & idem dicit cum aliis posse dari feria quarta quatuor temporum.

4 Dubium tamen est, an in omnibus festis possint conferri ordines minores, quidam enim dicunt posse conferri Dominicis,& festis præcipuis; & non explicant quid intelligant per festa præcipua. Panorm. tamen *cap. literas, de tempor. ordinat.* explicat diebus solemnibus; & *cap. de eo, eod. tit. n. 2.* sequitur tanquam tutiorem sententiam Hostiens. qui, vt ex ipso refert Angel. *Ordo 4. num.1.* dicit, solùm posse conferri in illis festis, in quibus virgines consecrari possunt.Hæc autem festa sunt, teste Syluestro, *verb. consecratio virginum, fine,* dies Epiphaniæ, Pascha Resurrectionis, Natalia Apostolorum, dies Dominicæ, & sic forsan Doctores huius sententiæ; per *festa præcipua*, intelligunt hæc, & quòd tantùm festis præcipuis & Dominicis possint conferri, tenent D.Anton. *3. p.tit.14. cap.16. §.16.* Barthol. à Ledesm. *d. dub.15.* Palud. *4 dist.25.q.2.n.15.* Syluest. *Ordo 2.q.2.*Panorm & Hostiens. *proximè citati.* Turrecrem.*cap.quod à Patribus, dist.75.* Viguer. *lib.instit. cap.16.§.6.vers.6.* Rosel.*Ordo 2.n.4.*

5 At verius est posse conferri omnibus festis: sic enim indistinctè dicitur *d.cap.de eo,* & in Pôtificali posse conferri omnibus Dominicis, & festis, & sic videntur tenere Angel.*Ordo 4.n.1.*Tabien.*Ordo 2. q.3.*& indistinctè dicunt posse conferri Dominicis,& festis,Armil. *verb.Ordo num.7.*Salzed. pract. Bernardi Diaz *cap. 26. §. minores.* Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis,glossa 1. n.3.* & refert *n.6.* Præpositum.

6 Alterum dubium est circa hoc,an dictis Dominicis, & festis tantùm possit Episcopus conferre vni, vel duobus ordines minores.nam *cap. de eo, de tempor. ordin.* dicit textus posse vnum, vel duos ad ordines promouere, & sic quòd tantùm possit vni, vel duobus conferre, tenent Palud. *4.dist.25.q.2. num.18.* Panorm. & Hostiens. *d.cap. de eo,* Angel. *Ordo 4. initio.*

Alij verò dicunt posse ex iusta causa pluribus 7 ordines minores conferre;non tamen citra iustam causam, sic Barthol. à Ledesm. *d.dub.15.* Syluest. *Ordo 2. quæst.6.*

At verius est posse his diebus ordines minores 8 conferre multis, non tamen ita quòd videatur ordines generales celebrare,& hæc fuit intentio *dict. cap. de eo,* cùm dicit textus, quòd vni, vel duobus conferat, id est, non tot quòd videatur ordinationem generalem facere. Sic Rebuffus *d.gloss.1.n.6.* Præpositus, & Turrecremata *cap. quod à Patribus, d.75.* glossa *dict.cap.de eo, vers. aut duos,* & *ibi* Innocent.Goffred.Rainer.Bernardus Pisana,Supplementum, quos refert Syluest. *suprà.* Viguer. *lib. instit.cap.16.§.6.vers.6.* Rosella *ordo 2.num.4.* Tabiena *ordo 2.quæst.3.*& videtur tenere Armill.*verb. ordo, num.7.* & tenet Henriquez *d.num.2.*

Tandem nota quòd Abbates, quibus fas est 9 conferre ordines minores, possunt etiam illos conferre Dominicis, & festis. Nec obstat quòd *dict. cap. de eo,* dicitur licere hoc Episcopis, quia nomine Episcoporum intelliguntur quilibet alij, quibus licet hos ordines conferre: facta est tamen Episcoporum mentio, quia iure ordinario Episcopis competit conferre ordines hos. Sic tenent Panorm. *d.cap.de eo,n.1. & cap.cùm contingat, de ætat.& qualit.num.2.*Hostiens.quem refert,& sequitur Syluest. *ordo 2. quæst. 6.* Armill. *verb. ordo, num.7.*Tabien.*ordo 2.quæst.3.* Angel.*ordo 4.num.2.* Henriquez *d.num.2.* Anton. *d.cap.de eo.* Imò addunt Hostiens. Syluest. Angel.Tabien.melius esse, si Abbates his diebus conferant, ne videantur si conferant in Sabbatis quatuor temporum ordines generales, vt Episcopi faciunt, celebrare.

Dubium LIII.

An omnes ordines possint simul vna die eidem conferre.

Sit prima conclusio. Duo ordines sacri non 1 possunt eadem die vni conferri. Sic habetur *cap.literas, de tempor.ordinat.* & in Trident. *sess.23. cap.13. de reform.* & reuocat priuilegia Religiosorum contraria,& tenent omnes Doctores citandi, & quòd solus Papa in hoc dispensat.

Secunda conclusio. Quatuor ordines minores 2 & Subdiaconatus, nequeunt eidem vna die conferri. Probatur ex *cap.2.de eo, qui furtiuè ordin. recepit.* & tenent Gutier. *quæst.canon.cap.26.num.31. lex 27.tit.6.part.1.* Bartholom. à Ledesm. *dub.15. de ordin.* Viguer. *lib. instit. cap.16.§.6. vers.6.* Sotus *4.dist.25.quæst.1., art.3.* Syluest. *ordo 2.quæst.7.* Angel. *ordo 6.num.2.* Armill.*verb.ordo,num.6.* Tabiena *ordo 2.quæst.2.*D.Anton.*3.part.tit.14.cap.16. §.16.* Paludan. *4.dist.25. quæst.2. num.17.* Rosella *ordo 1.num.3.* Bernard. Diaz *pract.crim.cap.25.* & *ibi* Salzedo *§. vna. glossa cap.2. de eo, qui furt. ordin. recep.* & *ibi* Panorm. *num. 1.* imò nec vnum ordinem minorem & Subdiaconatum fas est eadem die recipere,vt benè Panorm. Palud.Tabien. *ibi.*

Nota primò non concedi Episcopo facultatem 3 in Trident.ad dispensandum in hoc,sed tantùm ad dispensandum in interstitiis inter ordinem, & ordinem requisitis. Sic Salzedo *ibi.*

Hinc fit minus bene Rebuffum *praxi benefic.* 4 *tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, gloss.1. num.18.*

num. 18. dicere posse recipi eodem die minores ordines,& Subdiaconatum,dummodo non temerario ausu, id est, absque Episcopi scientia,& examine intrudatur sic ordinandus ; & sic explicat *d. cap. 2. de eo, qui furt. ord.recep.* sed fallitur, & sic omnes Doctores citati tenent contrarium.

5 Secundò nota, quòd limitanda est hæc conclusio, nisi alicubi esset consuetudo conferendi eadem die ordines minores,& Subdiaconatum : ea enim est valida,& seruanda. Sic D.Anton.*d.§.16.* Rebuff.referens Cardin. *dict.num.*18.dicitque esse hanc consuetudinem.

6 At dubium est,an post Tridentin. hæc consuetudo sit valida. Quidam enim negant. Ratio,quia Tridentinum *sess. 23. cap. 11. de reformat.* iubet, ut detur Subdiaconatus, nisi transacto anno post vltimi ordinis minoris susceptionem;sic Salzedo *d.§. vna*,& videtur hoc sequi Maiol.*de irreg.lib.4.c.11.*

7 Sed verius est valere, quia Trident. *d. cap. 11.* non derogat consuetudini, & quando voluit consuetudini derogare expressè hoc fecit, vt patet ex *eadem sess.23. cap.6. 9. 10. de reformat.* & ex pluribus aliis locis Tridentini. Sic tenent Nauar.summa Latina *cap.25.n.71.* Gutier. *quæst.canonic.c.16. n.31.& 32.* Manuel Rodriquez in motu Pij V. *de censibus,expositione dub.*8.*fol.*32.*pag.*1.*§. quanto a lo tercero.*Et confirmatur amplius,quia Tridentinum *sess.23.c.13.* validam esse hanc consuetudinem innuit, quandoquidem tantùm *ibi* prohibet duos sacros ordines vna die eidem conferri,priuilegiis,ac indultis quibusuis non obstantibus, quasi velit, ac intendat consuetudinem in hoc casu in suo vigore permanere respectu quatuor ordinum minorum, & Subdiaconatus.

8 Maius autem dubium est, an per motum proprium Sixti V. contra malè conferentes, vel recipientes ordines abrogetur,& annulletur hæc consuetudo ? Et videtur annullari, quia *ibi* decernit vt seruentur interstitia à Tridentino statuta, non obstantibus quibuscumque contrariis. Et sic videtur tenere Manuel Rodriquez *d. dub.* 8. *fol.* 34. *pag.2. ante §. empero veamos.*

9 At verius est adhuc valere dictam consuetudinem. Primò,quia illa clausula,*non obstantibus*,non cadit super omnia dicta, & contenta in illo motu proprio, sed ad clausulam immediatam, vt clarè liquet ex illo. Item, quia hic motus proprius nil aliud intendit, vt ex eo patet, quàm quòd seruetur Tridentinum, & ius commune circa ordines. Quod tamen consuetudioi non derogat : ergo restringendus est ad terminos Concilij Tridentini, quia constitutio quæ fit ad interpretandum aliam, & ad eam roborandam, intelligenda est secundùm eam, & concludenda terminis eius,& sic non extenditur ad ea,quæ non sunt per illam prohibita. Auth.constitutio quæ innouat,*§.vnde,vers. in illis, collat.3.* & sentit glossa, quam reputat singularem Cardin. *ibi clement.statutum,vers.consuetudine,de elect.*Felin.*cap.1.de iureiur.num.5.* Nattar.*de datis,& promissis pro iust.vel gratif.notabili 3.num.7.* Sic tenent Manuel Rodriq. *d.dub.10.fol.32.pag.1. §. quanto a lo tercero.* Sed quamuis per prædictum motum Sixti talis consuetudo fuisset abrogata,tamen ille motus reuocatus est per Clement. VIII. præterquam in simoniacè promouentibus & promotis, vt *suprà* dixi.

10 Tertia conclusio. Hæc interstitia debent intercedere inter hos ordines, nempe inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, debet intercedere annus, vt decernit Trident. *sess.23.c.11. de reform.fine*, & alius annus intercedere debet inter Subdiaconatum, & Diaconatum, vt definit Tridentin. *ibi cap. 13.* & alius inter Diaconatum, & Presbyterium, vt definit Tridentinum *ibi c.14.* & licèt longiora multo interstitia requirebantur iure antiquo, vt patet ex *cap.in singulis, dist.77.* at vsu non seruabantur, vt benè docet Gregor. Lopez *part. 1. tit.6.l.27. vers. ensiete.*

Quarta conclusio. De minoribus ordinibus,an possent omnes vna die eidem conferri, non constat inter Doctores. Quidam enim dicunt non posse de iure, nisi consuetudo iuri derogauerit, sicque colligi videtur ex *cap.quicumque, dist.77.* & tenet *ibi* glossa *vers. Acolytus*, & *ibi* Ioannes, & *l.16.tit.6.part.1.* At probabilius erat posse de iure dari,nisi contraria consuetudo præualuisset, & sic colligitur ex *cap.2.de eo qui furtiuè ordin. recepit*, & tenet *ibi* glossa *vers. minores.* Panorm. *ibi, num. 1.* idem glossa *cap. de eo, de tempor. ordin.* & *ibi* Panorm. & Innoc. D. Anton. *3.part. tit.14.cap.16. §.16.* Syluest.*ordo 2.quæst.7.* Rosella *ordo 2.num.3.* Tabiena *ordo 2. quæst.2.* Palud. *4. dist.25. quæst.2. num.15.* Barthol. à Ledesm. *de ordine, dub.15.* 11

Hodie tamen Trident. *sess.23. cap.11. de reform.* statuit vt minores Ordines per temporum interstitia conferantur, nisi Episcopo aliud magis expedire videatur. Vndè cùm Tridentinum horum interstitiorum tempus non designet, non est necesse inter ordinem minorem, & alium ordinem minorem, intercedat annus, sed hoc tempus arbitrio Episcopi relinquitur. Sic glossa *cap.quicumque, vers.vel habere,dist.77.* Menoch. *lib.2.de arbitrar. centuria 5.casu 427. num.*28. Manuel Rodriquez *d.dub.8.fol.32.pag.1. §. digo lo segundo.* 12

Imò vbi erat consuetudo ante Concilium dandi omnes ordines minores simul, nulla requiritur modò dispensatio,quia,vt latè probaui,nô derogat Tridentin.*in illo cap.11.*consuetudini. Sic Manuel Rodriq. *d.dub.8.fol.32.pag.1.§. quanto a lo tercero.* 13

Quinta conclusio. De prima tonsura,& minoribus ordinibus, quòd non possint eadem die de iure eidem conferri,nisi vbi hoc habet consuetudo tenet communis, & videtur colligi ex *cap. in singulis, dist. 77.* Sic Barthol. à Ledesm. *d.dub.15.* Host. Panorm. *cap.de eo,de temp. ordin.n.2.* Angel. *ordo 6.n.2.* Armil. *verb.ordo num.6.* Tabien. *ordo 2. quæst.2.* Rosella *ordo 2.num.3.* At vsus obtinuit, vt possit simul tonsura cum ordinibus minoribus dari, vt benè Armil. Tabien. Rosella *ibi.* 14

Vltima conclusio. Licèt aliqui dubitarint an interstitia inter ordinem,& ordinem præcepta seruati in Tridentino *sess.23. cap.11. 13. & 14. de reform.* obligent Religiosos, quia *ibi* non facit Tridentinum mentionem de Regularibus: cùm tamen in aliis decretis exprimat ea etiam in Regularibus esse seruanda, & *d. cap. 13.* dum iubet duos ordines sacros eodem die non esse conferendos, addit, *etiam Regularibus* : at certum est obligare etiam Religiosos;& ita seruatur in praxi. Nec obstat argumentum sumptum ex *dict. cap.* quia mens Tridentini *ibi* fuit, licèt concesserit Episcopis facultatem dispensandi in interstitiis, non tamen intelligenda est hæc facultas, vt possint eodem die duo sacri ordines recipi etiam à Regularibus,cum quibus erat maior dispensandi ratio. Sic Manuel Rodriquez *d.dub.8.fol.27.à pag.1.* 15

DVBIVM

DUBIUM LIV.

Quis possit dispensare in interstitijs seruandis inter receptionem duorum ordinum, quæ præcipit seruari Tridentinum sess. 23. c. 11. 13. & 14. de reformat.

1 Certum est apud omnes posse Episcopum, sic enim dicitur illis tribus capitibus expressè. Hic autem Episcopus non debet esse Episcopus, qui ordinat, quando est alienus, sed debet esse proprius Episcopus; quia licèt Tridentinum dicat absolutè posse Episcopum dispensare: at intelligitur de proprio; semper enim cùm aliquis actus iurisdictionis committitur Episcopo, intelligitur de proprio; quia alienus nullam habet iurisdictionem. Sic Manuel Rodriquez *in expositione motus Pij V. de censibus dub.* 8. *fol.* 29. *pag.* 1. §. *digo lo segundo*, & patet ex dictis *suprà dub.* 27. vbi ex Nauarro diximus quòd etiam quando proprius Episcopus dat dimissorias, vt suus subditus ordinetur ab alieno, non potest ille alienus dispensare in interstitiis, nisi proprius Episcopus hoc sibi committat.

2 An verò Episcopus ordinans suum familiarem post triennium possit cum illo dispensare in interstitiis, vide *suprà dub.* 27.

3 Dubium tamen est de habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, ita vt Episcopus non habeat iurisdictionem in suos subditos, vt sunt quidam Abbates, & superiores Religionum in suos Regulares, an dispensare possint eum suis subditis in his interstitiis.

4 Quidam dicunt hoc solis Episcopis competere, & sic non posse Generales, & Prouinciales cum suis subditis Regularibus dispensare, sed debere petere ab Episcopis ordinantibus eos, vt dispensent, nec esse opus, vt Prælatus Regularis exprimat in specie causas ad dispensandum, sed sat esse in genere, vt quod necessitas, & vtilitas suæ Religionis, & ordinandi talentum inclinant ipsum ad petendam dispensationem, vt possit Episcopus absque alia informatione dispensare. Probatur hæc sententia; quia Tridentin. *dict. cap.* 11. 13. *&* 14. hanc dispensationem remittit Episcopis. Sic Manuel Rodriquez *dict. dub.* 8. *fol.* 29. *pag.* 1. §. *quanto a lo segundo. & fol.* 31. *pag.* 2. §. *digo lo quarto.* & quòd cum Regularibus dispenset tantùm Episcopus, in cuius diœcesi commorantur, tenet Henriquez *lib.* 10. *de ordine, cap.* 23. *num.* 4. *litera L.*

5 Imò Manuel Rodriquez *ibi fol.* 21. *pag.* 1. *versic. digo lo quarto*, asserit, quòd quando capitulum Sede vacante dat reuerendas, nequit dispensare in interstitiis, sed debet petere ab Episcopo ordinaturo, vt dispenset. Sit tamen

6 Prima conclusio. Capitulum Sede vacante, quando dat reuerendas ad ordines, potest dispensare in interstitiis. Probatur, quia hoc spectat ad potestatem iurisdictionis: at omnino spectantia ad potestatem iurisdictionis ordinariam Episcopi competunt capitulo Sede vacante, nisi iure expressè caueatur oppositum, vt dixi *lib.* 8. *de matrimonio, disput.* 2. *num.* 10. Cùm ergo in hoc casu non caueatur expressè contrarium, poterit capitulum dispensare. Item, quia in Trident. *sess.* 23. *cap.* 15. *de reformat.* statuitur, vt nullus audiat confessiones, nisi approbatus ab Episcopo, & tamen capitulum Sede vacante approbat. Item, quia Tridentinum non dat licentiam alieno Episcopo ordinanti vt dispenset cum hoc in interstitiis: ergo si capitulum caret potestate iurisdictionis ad dispensandum, malè dicit Manuel Rodriquez debere petere ab Episcopo ordinaturo, vt dispenset; quia si ipsum capitulum non habet iurisdictionem hanc, non poterit eam alteri delegare.

Secunda conclusio. Abbates, habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, possunt dispensare cum suis subditis in interstitiis. Probatur ex dictis *suprà dub.* 21. vbi de his, & aliis Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem latè probauimus posse omnia, quæ possunt Episcopi potestate iurisdictionis ad quem spectat hæc potestas; imò & posse dare reuerendas, licèt hoc videatur prohibitum in Tridentin. *ead. sess.* 23. *cap.* 10. quantò magis poterunt hanc dispensationem indulgere, quod nullibi videtur prohibitum, & sic practicatur, & ego vidi reuerendas Abbatis de Sahagun, in quibus cum quodam sæculari sibi subdito dispensabat in interstitiis. 7

Tertia conclusio. Prælati Regulares possunt dispensare cum Regularibus exemptis sibi subditis in his interstitiis, & nullo modo id possunt Episcopi. Probatur, quia Episcopi tantùm possunt dispensare eum suis subditis: at Regulares exempti non sunt magis subditi Episcopo, quàm sæcularis extraneus, cum quo est certum non posse dispensare. Item, quia hi Prælati habent iurisdictionem quasi Episcopalem in Regulares suos, & nullam habent in eos Episcopi iurisdictionem, cùm exempti sint, vt patet ex Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 21. vbi hæc dicit: *Abbas suus respectu Regularis exempti est suus ordinarius quoad reuerendas, & habet iurisdictionem quasi Episcopalem*, ergo. Item, quia hi Prælati dant reuerendas suis Regularibus, & nullo modo Episcopi, vt dixi *suprà dub.* 21. ergo similiter dispensant in interstitiis, cùm hæc ambo sint iurisdictionis Episcopalis. Item, quia idem Manuel Rodriquez *ibi fol.* 31. §. *Digo lo tercero*, fatetur quòd Abbates, qui possunt initiare minoribus Ordinibus suos subditos Regulares, possunt cum illis dispensare in interstitiis; sed hi non sunt Episcopi, sed tantùm habent iurisdictionem quasi Episcopalem: ergo similiter id poterunt alij Prælati Regulares, cùm eamdem iurisdictionem quasi Episcopalem habeant. Item, quia si hi debent petere ab Episcopo ordinaturo, vt dispenset, vt fatetur Manuel Rodriq. tunc vel Episcopus talis dispensat virtute Tridentini, & hoc non, quia, vt dixi *dub. praced.* tantùm potest dispensare quando ordinat sibi subditum, vel virtute licentiæ concessæ à Prælato per talem petitionem: ergo à fortiori habet talis Prælatus iurisdictionem dispensandi, aliàs non posset illam delegare. Item, quia sic habet praxis, communiter enim in dimissoriis ad Ordines, quas concedunt suis subditis Regularibus, dispensant in interstitiis. Sed de hac re vide, quæ latè & optimè docet Suarez *tomo* 4. *de Religione lib.* 2. *de prælat. Relig. cap.* 12. *à num.* 11. *vsque ad* 23. vbi vtramque sententiam optimè conciliat, & declarationes Cardinalium explicat. 8

Tandem nota quòd in Societate Iesu hoc caret difficultate; quia Gregor. XIII. anno 1581. concessit Bullam Societati Iesu, vt omnes præsentati 9

tati à Generali, vel ab eius Delegato, possint ordinari non seruatis interstitiis, & extra tempora, & assignat causam institutam, videlicet esse societatem ad discurrendum per quascumque mundi plagas ad fructificandum in vinea Domini, & prohibet communicationem huius priuilegii, iis, qui sua priuilegia cum societate participant, & participare possunt; & Pater Generalis Societatis *in compendio priuilegiorum, verbo Ordines, num. 3.* dicit, quòd hæc facultas communicatur omnibus Prouincialibus, excepta facultate extra tempora, quæ in Europa reseruatur Generali, & ita Religiosi Societatis, non indigent alia causa, vt à suis superioribus possint præsentari ad Ordines, non seruatis interstitiis; quia ipse Pontifex hac sola causa dispensat: non enim dispensat Prælatus Societatis in interstitiis, nec Episcopus à quo ordinantur: sed supposito quòd Religiosi ipsius Societatis à suis superioribus præsententur, ipse Pontifex immediatè dispensat cum illis in interstitiis. Nec hoc priuilegium derogatur per motum proprium Sixti V. scilicet contra malè recipientes, vel conferentes Ordines, quia clausula, *non obstantibus*, quam ponit *ibi*, tantùm fertur ad clausulam immediatam, vt ex eo constat, & ita Societas vtitur hoc priuilegio post dictum motum proprium, præterquam quòd ille motus proprius iam fuit derogatus per Gregor. XIV. vt sæpè diximus.

Dubium LV.

An ad dispensandum in interstitiis requisitis inter Ordinum receptionem exigatur causa.

1 HAc in re certum est requiri causam, vt dispenset Episcopus in interstitiis requisitis inter receptionem postremi Ordinis minoris, & Subdiaconatum; quia expressè dicit Tridentinum *sess. 23. cap. 11. de reformat.* quòd intercedat annus inter hos Ordines, nisi Ecclesiæ necessitas, aut vtilitas iudicio Episcopi aliud exposcat. Similiter est certum inter receptionem Diaconatus & sacerdotii, vt non intercedat annus ex Episcopi dispensatione requiri causam, quia dicit Trident. *d. sess. 23. cap. 14.* vt intercedat annus, nisi ob Ecclesiæ necessitatem ac vtilitatem aliud Episcopo videretur. Vnde maior causa requiritur ad dispensandum in interstitiis inter Diaconatum & sacerdotiũ, quàm inter Ordinem vltimum minorem, & Subdiaconatum; quia in hoc casu requirit Tridentinum necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ disiunctiuè, in illo verò copulatiuè vtilitatem, ac necessitatem, vt patet ex verbis Tridentini citatis. Et ratio est, quia ministeria sacerdotii sunt multò aliis altiora, & sic valdè ponderatur collatio sacerdotii. *cap. cum sit ars artium, de ætat. & qualitate.* Sic Manuel Rodriquez *in expositione motus proprii de censibus, dub. 8. fol. 33. pag. 2.*

2 Nota, quòd Syluest. *Ordo 3. quæst. 10.* definit necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ, allegans Host. Goffred. & Vldaricum, quòd necessitas est quando nullus est alius minister præter hunc, qui debet ordinari, vtilitas verò est quando non sunt alii idonei præter istum. Itaque quando Ecclesia indiget ministris, & nullus alius est qui ordinetur, est necessitas; quando verò sunt alii, non tamen idonei, est vtilitas. Sed nimis rigidè loquitur, & tractat in alio casu, valde graui: nempè quando possit Episcopus cogere aliquem ad suscipiendum ordinem sacrum, quòd tantùm potest facere propter Ecclesiæ necessitatem, vnde in nostro casu non tam strictè sumenda est Ecclesiæ vtilitas, vel necessitas: imò in casu, in quo Syluest. loquitur, loquens D. Anton. *3. part. tit. 14. cap. 16. §. 18.* dicit hæc verba: *Dicitur necessitas cùm non sunt alii, qui ordinentur, & Ecclesia indiget; vtilitas autem, cùm etsi sint alii, Ecclesia tamen indiget ordinatis.* Et sic in nostro casu dicendum est, quòd tunc erit Ecclesiæ vtilitas, quando sunt pauci ministri idonei, quos habet: tunc verò dicetur, quando non solùm desunt idonei, sed etiam desunt ministri idonei, & non idonei, iuxta ea quæ adduximus ex D. Anton. *d. §. 18.* & hæc necessitas, aut vtilitas non consistit in indiuisibili, sed debent Episcopi inspicere, & considerare, quòd multoties absunt, id est, *hacen ausencia* ministri idonei, & non idonei alicuius Ecclesiæ, & aliàs in infirmitatem incidunt, & sic in Ecclesiis defectus committuntur, id est, *se hacen faltas.* Quapropter animaduerso, quòd hi defectus communiter accidunt, defectu considerato, qui ministris potest accidere, in his casibus Episcopi dispensare possunt, quamuis in præsentiarum Ecclesia ministris non indigeat, siquidem verisimiliter casus accidere possunt, in quibus illis indigeat. Sic Manuel Rodriquez *suprà*; imò aliqui dicunt iustam causam esse studiorum, quibus ille primouendus incumbit. Sic Horatius Lucius *tract. de priuilegiis scholarium, priuileg. 99.* quem refert, ac sequitur Menoch. *lib. 2. de arbitrariis, centuria 5. casu 427. num. 31. & 32.*

At dubium est an requiratur causa ad dispensandum in interstitiis requisitis inter vnum ordinem minorem, & alterum minorem, & inter Subdiaconatum, & Diaconatum, videtur enim Trident. nullam exigere causam, sed meram Episcopi voluntatem, priori enim casu dicit Trident. *sess. 23. cap. 11. de reformat.* minores ordines per temporum interstitia conferantur, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur. Posteriori etiam casu dicit Trident. *ibi cap. 13.* ordinari in Subdiaconos non admittantur, nisi post transactum annum ad Diaconatum, nisi aliud Episcopo videatur. 3

Item, quia *cap. relatum, dist. 37.* vbi Papa reprehendit quosdam interpretantes scripturas, vt sibi videtur: ergo, *vt videtur tibi*, non importat arbitrium iustum, & causa regulatum. Item, quia Bald. *in tit. de pace constantia, pag. penult. vers. in animam nostram*, inquit; qui potestatem habet faciendi, quod sibi videtur expedire, habet voluntatis arbitrium. 4

Cæterùm vt respondeam supponendum est primò, quòd hoc distat inter arbitrium boni viri, & liberam voluntatem, quòd dum aliquid relinquitur liberæ voluntati alicuius, ille ad nil tenetur, nec indiget causa, & stabitur declarationi suæ, siue iustæ, siue iniustæ, siue dignæ, siue indignæ; quando verò fit commissio per verba importantia arbitrium boni viri, exigitur arbitrium rectâ, & regulatione commensuratum, & sic exigitur causa; quia id dicitur arbitrium boni viri, quod bonus vir arbitraretur. *l. vir bonus, ff. iudic. solui.* Sic Bart. *super extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur, n. 2.* Iason *Inst. de action. §. in bona fidei, n. 14.* Imola *in repetitione, quam ponit super Clement. sæpe, de verb. signif.* quæ incipit, *Habens expeditam, num. 34.* 5

Secundò

6 Secundò ſupponendum eſt, quæ verba importent liberam voluntatem, & quæ arbitrium boni viri, de qua re latè Menochius *lib.* 1. *de arbitr. quaeſt.* 7. 8. 9. In primis hæc verba, *vt volueris*, *libueris*, quia idem eſt ac liberè volueris. Item quando verbum *arbitrium*, ponitur cum dictione *plenum*, ſiue *liberum*, vt, committimus hoc tuo arbitrio, vel tuo pleno arbitrio. Exceptis autem his verbis omnia alia important arbitrium boni viri. Sic Bartolus *ibi à num.* 3. Immola *d. numero* 34.

7 Hinc fit, quòd hæc verba, *ſi tibi videbitur*, *aſtimaueris*, *arbitratus fueris*, important arbitrium boni viri. Patet ex *l. fideicommiſſaria. ff. de fideicommiſſ. libert. poſt principium*, ibi, *ſi tibi videbitur*, explicat illa lex, id eſt, ſi tibi quaſi viro bono videbitur, *& l. fideicommiſſa.* §. *ſic fideicommiſſum*, *verſ. quemquam. ff. de leg.* 3. vbi dicit lex, quòd ſi fideicommiſſum ſic relinquatur, *ſi volueris*, non debetur, quia plenum voluntatis arbitrium relinquitur: at verò ſi dicit ſic, *ſi fuerit arbitratus*, *ſi putaueris*, *ſi exiſtimaueris*, *ſi tibi viſum fuerit*, *vel videbitur*, non plenum voluntatis arbitrium relinquitur, ſed quaſi viro bono, proinde ſi alter meruerit, debebitur, vbi gloſſa *verſ. arbitrium*, dicit quòd in priori caſu, ſcilicet, *ſi volueris*, relinquitur liberæ voluntati: at in poſteriori caſu tantùm permittitur, vt æquum videat, quod ſi eſt, non permittitur aliter interpretari. Idem tenent Bartol. *ſuprà à num.* 3. Immola *d. num.* 34. *& cap.* 1. *de conſtit. num.* 18. Panormitanus *cap.* 1. *de conſtit. num.* 13. vbi Felin. *num.* 50. Butrius *cap. cùm ad ſedem*, *de reſtit. ſpoliat.* Lapus *allegat.* 69. Domin. *cap. Catholica.* 11. *diſtinct.* Nauar. *lib.* 1. *conſil. titul.* 11. *de tempor. ordin. conſil.* 26. Roman. Calcaneus, Dominicus, Carolus Molinæus, Caſtro, Alexand. Socinus ſenior & iunior, Ruinus, Decius, Andreas ab Exea, Pariſius, quos refert, & ſequitur Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. quaeſt.* 8. *num.* 2. & Gloſſa *cap.* 2. *de corp. vitiat. verſ. viſum fuerit*, explicat ita quòd idoneum ſit & iuſtum, quod videbitur. Gregor. Lopez *l.* 54. *verſ. en las calcadas*, *fine titul.* 6. *part.* 1. Gutierrez *lib.* 1. *pract. quaeſt.* 3. *num.* 7. Deciſio Pedemont. 68. *numero* 18. *&* 19.

8 Similiter important arbitrium boni viri hæc verba, *ad arbitrium tuum*, vel *arbitrio tuo committimus*. Sic Rebuffus *rubrica de collation.* §. 1. Gloſſa *ad arbitrium capituli*, *fol. mihi* 306. Felin. *d. num.* 50. Menoch. alios referens *d. quaeſt.* 8. *num.* 29. Panormitanus *cap.* 1. *de ſequeſtr.* Iaſon *l. ſi ſit. ff. de legat.* 1. voluntas verò refertur ad abſolutam voluntatem, non regulatam ratione, vt bene Rebuffus *ibi*. Bald. *l. voluntatis. C. de fideicommiſſ.* Panormitanus *cap.* 1. *de his quæ fiunt à maiori parte capit.* imò ſi dicatur, pro tuæ voluntatis arbitrio, importat arbitrium boni viri. Menochius alios referens *dict. quaeſt.* 8. *&* 33. Bartolus *d. extrauag. ad reprimendum*, *verb. videbitur*, *num.* 11.

9 Nota primò, hoc limitandum eſſe, niſi committatur arbitrium ei, qui aliàs illud habebat: tunc enim libera, & abſoluta facultas tributa eſſe dicitur, vt verba aliquid operentur. Sic alios referens contra alios Menochius *d. quaeſt.* 8. *num.* 35.

Secundò nota, quòd quando apponuntur in 10
contractibus hæc verba, *ſi viſum fuerit*, *ſi æſtimaueris*, *ſi iuſtum putaueris*, important meram voluntatem. Sic probans, & alios referens, Gregor. Lopez *libr.* 29. *verſic. mi heredero*, *titul.* 9. *part.* 6.

Item important arbitrium boni viri hæc ver- 11
ba, *tuæ deliberationi mandamus*. Menoch. cum aliis *d. quaeſt.* 8. *num.* 59. idem, *diſpoſitioni tuæ*, *ad nutum tuum*. Menochius cum aliis *ibi*, *num.* 60. Idem, *ingenio tuo committimus*, vel *ſecundùm mentem tuam*, *diſcretioni tuæ*, *prudentiæ tuæ*, *poteſtati tuæ committimus*. Idem, *miſericordiæ tuæ*, *conſcientiæ tuæ*. Sic Menochius alios referens *ibi num.* 24 26. 36. 40. 47. 57. 58.

De hoc autem verbo, *ſecundùm iudicium tuum*, 12
vel *iudicio tuo committimus*, quidam dicunt importare liberam voluntatem. Sic Gloſſa *l. Thais.* §. *Lucius*, *verſ. iudicio. ff. de fideicommiſſ. liber.* Bartol. *l. ſi ſit*, *in principio. ff. de legat.* 1. Sed verius eſt importare arbitrium boni viri, quia idem eſt, ac priùs conſer tecummet, & poſtea iudica, quod clarè arbitrium boni viri importat. Sic Bartolus ſe retractans, *d. extrauag. ad reprimendum*, *verſ. videbitur*, *num.* 4. Immola *in repetitione quam ponit poſt Clement. ſæpe*, *ſuprà citata*, *num.* 34. Menochius alios referens, *d. quaeſt.* 8. *numero* 14.

Item important arbitrium boni viri hæc ver- 13
ba, *tuo videri facias*. Menochius *d. quaeſt.* 8. cum aliis *num.* 4. idem, *facias vt placuerit*, Menochius cum aliis *num.* 7. Bartol. *d. extrauag. ad reprimendum*, *verbo videbitur*, *num.* 4. Immola *d. repetitione ſuper Clement. ſæpe*, *num.* 34. *& cap. de conſtitut. num.* 18. & *ibi* Panormitanus *num.* 13. Limitat tamen Menoch. cum aliis *num.* 12. niſi dicat, facias quidquid tibi placuerit, quia tunc libera voluntas conceditur.

Item important arbitrium boni viri hæc ver- 14
ba, *facias ad tuum beneplacitum*. Menoch. *num.* 10. Felinus *cap.* 1. *de conſtit. num.* 50. ſecùs (inquit Felinus) ſecundùm libitum tuum, quia liberam importat voluntatem.

Item important arbitrium boni viri, *facias*, *vt* 15
cupieris, *vt deſideraueris*. Menochius cum aliis *d. quaeſt.* 8. *num.* 51. Bartol. *d. extrauag. ad reprimendum*, *verb. videbitur*, *num.* 4. Immola *d. repetit. ſuper Clement. ſæpe*, *num.* 34. & idem dicendum eſt quando dicitur: promittimus ſtare dicto tuo; & idem quando dicitur: ſit tibi licentia. Sic Menochius *ibi* 45. 49. & Bart. *l. alio. num.* 8. *ff. de alim. & cib. legat.* Auchar. *cap. fin. de teſtam. in* 6. *num.* 10. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloſſa* 1. *num.* 14. contra Innocentium. Similiter, concedimus poteſtatem, aut quod poſſis, dicit arbitrium boni viri, quia id poſſumus, quod iure poſſumus. Bart. *ibi num.* 9. Matienzo *num.* 15. Azeuedo *l.* 6. *num.* 30. *titul.* 4. *lib.* 5. *recopil.* ſecùs ſi diceret, liberam poteſtatem; quia tunc eſt libera voluntas. Matienzo *num.* 15. Bart. *num.* 9. vbi idem dicit ſi dicat, plenam poteſtatem, & licentiam.

Item quando verba ſunt dubia, & vnum & al- 16
terum ſenſum habent, cenſendum eſt requiri arbitrium boni viri, & non committi liberæ voluntati. Sic Bart. *l. cùm filius.* §. *pater. ff. de legat.* 1. Alexand. Riminald. Decius, Andreas ab Exea,

quos

quos refert, ac sequitur Menochius *lib. 1. de arbitr. quæst. 9. num. 1.*

17 Item si apponantur verba significantia vtrumque, vt facias, vt arbitratus fueris, & volueris, requiritur arbitrium boni viri, quia vnum prædictorum inest alteri, & regula est, quòd quando ponuntur duo copulatiue, quorum vnum inest alteri, vt contingit in præsenti, non enim est arbitrium sine voluntate, vnum resoluitur in alterum. *l. 1. ff. de pactis*, ibi, *in idem placitum & consensum*, id est, placitum consensum; ita in proposito, id est, volitione arbitratus sit. Sic Bartol. *d. extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur, numero 11.*

18 His ergo suppositis respondetur ad dubium principale requiri causam ad dispensandum in dictis interstitiis. Probatur, quia Trident. dicit esse seruanda dicta interstitia, nisi aliud Episcopo videatur, quæ verba (vt latè probaui) requirunt arbitrium boni viri, & ratione regulatum, & sic petunt esse causam. Sic tenent Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordin. consil. 26.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. centur. 5. casu 427. num. 28. 29. 30.* & hos supponit Manuel Rodriquez *in expositione motus Pij V. de censibus, dub. 8. fol. 31. pag. 2.*

19 Nec obstat *cap. relatum, distinct. 37.* in contra allegatum, quia *ibi* non ponitur absolutè, *vt tibi videtur*, sed adiuncta verba præcedentia, & subsequentia faciunt, vt stet *ibi* pro malo arbitrio.

20 Nota tamen quòd quando proprius Episcopus dispensat cum subdito in interstitiis, & remittit ad alium Episcopum, vt ipsum ordinet, non tenetur Episcopus ordinans examinare causam dispensationis, an fuerit legitima, quia ipse non dispensat, & patet etiam ex supradictis, quòd scilicet Episcopus ordinans alienum cum literis dimissoriis propriis, non debet examinare, sed acquiescere testimonio proprij Episcopi. Sic Manuel Rodriq. *eod. dub. 8. fol. 30. pag. 1.* An verò idem dicatur, quando Abbas mittit suum Religiosum ordinandum, & dispensauit cum ipso in interstitiis, vel petit ab ipso, vt dispenset, asseritque esse causam, dixi *suprà dub. 54.*

21 Sed quid si Episcopus nolit dispensare in interstitiis interueniente causa iusta ad dispensandum, potest ne appellare ad suum Archiepiscopum? Respondetur negatiuè, quia quando canon concedit iudici facultatem dispensandi, si nolit dispensare, non est appellatio. Sic Bald. *l. quicumque. C. de seruis fugit.* Felin. *cap. super his, de accusatio. num. 12.* qui *toto eo cap.* latè tractat quando aliquid committitur arbitrio, potestati, vel voluntati iudicis, quando possit appellari ab eius definitione.

DVBIVM LVI.

An eadem causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, quæ requiritur in Trident. sess. 23. cap. 11. de reformatione, & cap. 14. *requiratur in dispensatione in interstitiis inter ordinem minorem, & alium minorem, & inter Subdiaconatum & Diaconatum, eadem (inquam) quæ ibi requiritur in dispensatione, in interstitiis inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum & sacerdotium.*

Ratio dubitandi est, quia in his expressè dicit Trident. *d. cap. 11. fine, & d. cap. 14.* exigi necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ in illis: *d. cap. 12. initio, & cap. 13.* hanc causam non exigit, sed remittit arbitrio Episcopi, dicens, nisi aliud Episcopo videatur. 1

Nauar. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordinat. consil. 26.* dicit requiri eandem causam, quia eadem ratio videtur omnia comprehendere; item quia vna pars dicti declaratur per aliam in rebus dubiis. *l. 1. ff. de rebus dubiis*, & in vna parte eiusdem *cap. 13.* exprimitur causa necessitatis, vel vtilitatis debere concurrere in hac dispensatione: ergo. 2

At verius est minorem causam requiri, & sat esse quamcumque causam, quia Cõcilium si eandem voluisset causam, facilè id diceret, sicut iterum dixit *d. cap. 14.* Item quia non est eadem ratio: nam quando transitur ab ordine minori ad Subdiaconatum, recipitur nouus status, nouaque obligatio continentiæ & recitandi, & cùm à Diaconatu ad sacerdotium, recipitur potestas dignissima, & ideo maior exigitur causa ad dispensandum in interstitiis inter hos ordines requisitis. Sic Manuel Rodriq. in expositione motus Pij V. *de censibus. dub. 8. fol. 31. pag. 2. & fol. 32.* 3

CAPVT II.

De obligatione recitandi horas canonicas ratione Ordinis.

SVMMARIVM.

peccent si in peccato mortali eas recitent, quando primùm recitantur.

10. *An saltem clerici dicentes Horas publicè in choro, peccent si sint in peccato mortali.*

11. *An peccet mortaliter obligatus ad Horas canonicas, qui omittit aliquam Horam, vel partem notabilem.*

12. *An qui ex negligentia, vel plena deliberatione omittit aliqua die septem Horas canonicas contrahat septem peccata mortalia.*

13. *An qui alternatim recitat cum alio dicendo partem, & audiendo aliam partem, censeatur integrè recitare, siue sint Horæ canonicæ, siue sint preces ex pœnitentia sacerdotali, vel ex defuncti institutione.*

14. *An quando aliquis dicit officium diuinum in choro & audit partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciat præcepto.*

15. *An censeatur integrè recitare, qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt præuidendo lectionem, quam est cantaturus, vel mittitur ad thurificandum, vel ad comitandum thurificaturum altare, &c nec repetit ea, quæ interim ab aliis dicuntur in choro, vel si aliquantulum ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis è naribus effluit.*

16. *An censeatur integre recitare, qui audit partem quam cantat chorus, & aliam partem organo pulsat, vel teneatur partem illam, quam organo dicit supplere, & similiter chorus satisfaciat, dicendo suam partem, & audiendo partem, quam pulsat organum, vel teneatur partem illam supplere.*

17. *An qui Horas dicunt sincopando, censeantur integre recitare, & sic satisfaciant & famuli, qui cum his recitant.*

18. *An qui ex obliuione partem Horæ omittit, vel quia intrat tardè chorum, vel exit ante finem Horæ censeatur integrè recitare, licet non repetat totam Horam.*

19. *An qui Horam interrumpit censeatur integre recitare, vel potius teneatur totam Horam repetere.*

20. *An sit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ita vt Matutinum dicatur vespere diei præcedentis, & laudes auroræ sequentis, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum.*

21. *An cùm sacerdos solus recitat debeat dicere ante orationem,* Dominus vobiscum.

Dvbivm I.

Quot sint Horæ canonicæ, & quinam ad illas teneantur.

1 OTA Horam non dici ab orando, quia Hora scribitur cum aspiratione, non autem verbum *Oro* sed quia certis horis sunt Horæ canonicæ deputatæ. Dicuntur autem canonicæ; quia secundùm canones, sic Nauar. *c. quando,* Latinè *cap. 3. num. 26.*

2 Circa numerum Horarum duplex est sententia. Prima docet Horas canonicas esse octo. Probatur, quia laudes possunt diuidi, & separatim dici à Matutinis: ergo sunt distinctæ Horæ; quia vna Hora non potest interrumpi. Item, quia habent distinctum initium à Matutinis, sicut reliquæ Horæ. Item colligitur ex illo Psal. 118. *septies in die laudem dixi tibi, & rursus media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Hanc tenet Rationale diuinorum officiorum *lib. 5. cap. 1. litera B.* Archidiac. *cap. presbyter, dist. 91.* D. Anton. *2. p. tit. 9. cap. 12. §. 1.* Nauarr. *cap. quando,* Hispanè, *cap. 3. n. 65* & Latinè *n. 64. & 27. & cap. 21. n. 5.* & dicit Nauarr. *illo num. 64.* in feriis, & in aduentu & quadragesima cùm diuiduntur Matutinæ à laudibus dicendum esse, *Miserere mei,* in fine Matutinarum, & non in initio laudum; quia succedit loco hymni, *Te Deum laudamus*, qui dicitur in fine Matutinarum. Item dicit in fine Matutinarum, cùm diuiduntur à laudibus, dicendum esse, *Pater noster,* & in principio laudum, *Pater noster,* & *Aue Maria*; quia id est regulare in omnibus Horis; & si Breuiarij rubricæ id in laudibus non aduertunt, id fit quia communiter non diuiduntur. Ex his etiam colligit Nauarrus posse laudes diuidi à Matutinis, quia sunt diuersę Horæ.

Secunda sententia docet esse septem Horas canònicas, quod inde colligit, quia Matutinum, & laudes sub vna oratione terminantur: & cùm sit regulare in omnibus Horis initio dicere, *Pater noster*, id non aduertunt rubricæ Breuiarij in laudibus; etiamsi separentur à Matutinis in nocte Natiuitatis secundùm dictas rubricas. Quare euasio Nauarri nullius est momenti. Et quòd possint diuidi à Matutinis, non arguit esse diuersas Horas, sed ratione consuetudinis id licet; sicut olim nocturni Matutinarum diuidebantur, licèt essent vna Hora. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 1.* paulo ante solutionem ad 1. Turrect. *cap. presbyter dist. 91. num. 2.* Palacios *4. dist. 15. disp. 9.* Sit 3

Prima conclusio. Licèt probabile sit esse octo Horas canonicas: at probabilius est esse septem; probatur ratione posita. 4

Secunda conclusio. Initio laudum, siue primam, siue secundam sententiam amplectamur, nec in fine Matutinarum non est dicendum, *Pater noster*; quia vt dixi, rubricæ Breuiarij id non aduertunt, nec *Miserere mei*, dicendum est in fine Matutinarum. Quod patet tum quia consuetudo oppositum habet, tum quia ponitur post, *Deus in adiutorium*, quod est initium laudum: at *Te Deum laudamus*, ponitur in fine Matutinarum ante initium laudum. 5

Tertia conclusio. Tria genera personarum tenentur ad Horas canonicas, scilicet clerici in sacris constituti *cap. 1. & cap. dolentes, de celebrat. Missar.* & licèt his iuribus tantùm inueniatur expressum de sacerdotibùs: at communiter idem intelligunt omnes Doctores de reliquis sacro ordine initiatis, & est certum, & sic habet vsus & definitur Concilio generali Basiliensi *sess. 21.* Item tenentur ad Horas Religiosi, vel Religiosæ ad chorum professi, vel professæ. Item omnes habentes beneficium ecclesiasticum *cap. Eleutherius, dist. 91. cap. fin. dist. 9.* de quibus generibus personarum sigillatim agendum est. 6

***

DVBIVM II.

An clerici minorum ordinum teneantur ad Horas canonicas, vel saltem ad aliquam aliam orationem, plusquàm laici.

1 Triplex est sententia.

Prima docet tutius esse eos teneri ad Horas canonicas, quia cùm fiut clerici, assumuntur in partem Domini. Sic Panorm. *cap.* 1. *de celebr. Miss.*

2 Secunda sententia docet eos non teneri ad Horas canonicas, quia nullo iure id probatur, nec ad recitandos Psalmos, nec canticum graduum, quia nullo etiam iure probatur; & licèt consuetudo possit habere vim iuris, non constat quod sit talis consuetudo obligans eos (vt optimè Sotus *vbi infra*) at tenentur hi clerici ad aliquid indeterminatè, ad orandum, scilicet plus quàm meri laici. Probatur; quia per minores Ordines diuino cultui ascribuntur. Sic Turrecr. *dist.* 91. *c. qui autem.n.* 4. & 5. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. Sylu. *verb. Hora quæst.* 2. Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap.* 7. *num.* 12. 13. 14 Latinè *n.* 13. & *cap.* 21. *num.* 8. & dicit hanc obligationem esse de iure naturali & diuino ad plus orandum pro populo: at tantùm obligare ad culpam venialem.

3 Tertia sententia docet, ad nil plus teneri quàm meros laicos. Sit

4 Prima conclusio. Initiati solis ordinibus minoribus non tenentur ad Horas canonicas. Probatur ex dictis, nec ad canticum graduum, nec ad aliud terminatum recitandum, vt ex dictis constat. Sic Turrecrem. Palud. Syluest. Nauarr. *vbi suprà*, Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. Viguer. *lib. instit. c.* 5. §. 5. *vers.* 4. Angel. *verb. Hora num.* 3. Armil. *n.* 6. Tabiena *num.* 9. Palacios *verb. Hora* & 4 *dist.* 15. *disp.* 9. & est certa, & communis Doctorum conclusio.

5 Secunda conclusio. Ad nil plus orandum tenentur quàm laici, ita vt eius omissio aliqua sit culpa sed honestum, & decens erit vt plus orent. Ratio, quia licet sint assumpti ad partes Dei, non tamen sunt omnino determinati, & affixi diuino obsequio Ecclesiastico; quia possunt ducere vxorem. Item, quia officium horum terminatur in præparatione templi, & vasorum eius, & non attingit proximè Eucharistiam, sicut officium Diaconi, & Subdiacoui. Sic Sotus, & Tabien. *vbi supra*, & quidam iuniores docti Magistri, qui dicunt esse communem Thomistarum.

6 Tertia conclusio: Non tenentur etiam ad recitandum Psalmos, vel alias preces, quas Episcopus in ordinatione ipsis recitandas iniungit, quia nullo iure hoc cautum est; & ideo Episcopus non potest eos ad aliquid recitandum obligare; sic Sotus *vbi suprà*, & Palacios *d. disp.* 9. & licèt Nauarr. in summa Hispana *cap.* 25. *num.* 108. videatur oppositum docere: at *cap.* 28. addit: *ad eumdem num.* & *cap.* 25. Latinè *num.* 108. & *cap. quando*, Latinè *cap.* 7. *num.* 13. & 14. se explicat tantùm teneri, quando in ordinatione id promittetent, quare tunc non tenebuntur virtute mandati Episcopi, sed virtute promissionis. Eamdem conclusionem tenet nonnulli recentiores docti.

DVBIVM III.

An Religiosi professi, tam viri, quàm fœmina in Religione approbata teneantur ad Horas canonicas, & quo iure ad id teneantur.

Nota triplicem posse fingi titulum huius 1 obligationis, scilicet professionem ipsam, vel aliquod præceptum Ecclesiæ in iure expressum, vel consuetudinem, & constat inter omnes Doctores nullum esse præceptum in iure ad hoc obligans professos: sed de aliis duobus titulis dubitatur.

Duplex est sententia. 2

Prima docet quòd sicut clericus ratione ordinis sacri tenetur ad Horas canonicas, ita & Religiosus choro mancipatus, tenetur ratione professionis ad Horas canonicas. Probatur, quia Religiones non tantùm sunt institutæ ad orandum pro se, sed etiam pro tota Ecclesia; sed orationes institutæ ad orandum pro tota Ecclesia, sunt septem Horæ canonicæ: ergo. Item, quia ratione professionis fit portio Ecclesiastici cœtus, & de bonis ciuium viuit. Ita D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 4. §. 1. Viguet. *lib. instit. cap.* 5. §. 5. *vers.* 4. Nauarr. *cap. quando*, Latinè, & Hispanè *cap.* 7. *num.* 4. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. *vers. agitur ergo.* Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. Turrect. *dist.* 91. *cap. qui autem, n.* 13. Syluest. *verb. Hora q.* 2. Tabiena *n.* 4.

Secunda sententia docet nullo modo teneri 3 Religiosos ratione suæ professionis ad Horas canonicas, sed si aliqua ratione tenentur, id esse, vel quia id præcipitur ipsis in sua regula, vel ratione consuetudinis, quæ vim habet legis. Quæ sententia postea probabitur.

Nota iuxta hanc sententiam non satis consta- 4 re, quòd sit culpa mortalis si professus, vel professa ad chorum, omittat Horas. Nam Caiet. Armil. Nieua *locis citandis*, dubitant an talis sit consuetudo, & dicunt non obligari, nisi sit consuetudo: & Palacios *vbi infrà* dicit rem hanc non esse adeò exploratam; quia si tenentur ratione regulæ, sæpe statuta regulæ ad nullam, vel solam venialem culpam obligant: si verò ratione consuetudinis, non constat qualiter hæc consuetudo apud eos intelligatur obligare; vnde ipsi (inquit) Religiosi consulendi sunt, qualis consuetudo sit apud eos, & qualiter obliget: & Ioannes à Metina *vbi infrà*, dubitat, etiam, an sit talis consuetudo. Ledesma etiam *vbi infra*, dubitatiuè loquitur de tali consuetudine, imò Castro *lib.* 1. *de lege pœnali, cap.* 8. *argum.* 2. dicit Moniales sanctæ Claræ non teneri sub mortali ad recitandum Horas; quia ad id non obligat eas regula, vnde videtur innuere, quòd nullus Religiosus tenetur ad Horas, nisi in quantum, & sub ea culpa, ad quam regula obligat Aragon. 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 12. *dub.* 4. dicit non peccare mortaliter, semel, vel iterum non dicentes Horas, secus quando crebrò omittetent. Sit

Prima conclusio. Probabilius est professos non 5 teneri recitare ratione suæ professionis, sed si ob aliquam rationem tenentur, est ratione consuetudinis. Probatur, quia, loquendo per se de statu Monachorum, non incumbit illis dicere Horas canonicas, nec exercere aliquod aliud ministerium Ecclesiasticum, sed hoc conuenit clericis: Mona

Monachis verò, per se loquendo, inteodere ad proprium spiritualem profectum, & relicta sæculi cura soli Deo vacare, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. vltima art. 8. ad 2. Item, quia ratione professionis tantùm obligantur ad id quod vouent, scilicet ad tria vota. Hanc tenent Caiet. verb. Hora. Armil. ibi num. 4. Nieua in summa t. 68. Metina q. de necessitate vocaliter orandi erat. publ. Fr. Metina lib. 1. instruct. cap. 14. §. 11. Ledesma 2. 4. quæst. 16. art. 4. dub. 6. Iosephus Angles vbi infra, & quidam receotiores docti.

6 Secunda conclusio. Monachi professi ad chorum deputati (quos choristas vocant) tenentur sub peccato mortali ad Horas canonicas, ratione consuetudinis receptissimæ, quæ habet vim præcepti obligantis ad mortale. Probatur, quia timorati, & docti communiter sic iudicant, & damnant contrarium facientes. Hanc conclusionem quoad hoc quòd hi sub mortali teneotur ad Horas, docent omnes Doctores primæ sententiæ, & Fr. Metina vbi suprà, & quidam iuniores, dicentes oppositum non esse probabile. Nec auctores, qui videntur contrarij, docent contrarium, sed tantùm dubitant. Eamdem conclusionem tenet Iosephus Angles floribus quæst. Theolog. 1. p. mat. de Horis canon. fol. 366. Hioc

7 Infertur primò quòd si essent aliquæ Religiones, in quibus constaret sufficienti signo, & expresso suo instituto non esse talem consuetudinem, vt obligentur singuli priuatim ad Horas quando non recitant in communi, non tenebuntur sub aliqua culpa. Patet, quia tantùm obligantur ratione consuetudinis: ergo vbi ea non est, non obligabuntur. Sic expressè colligitur ex Metina, Armilla, Nieua, Caietan. Ledesma vbi suprà, Palacios suprà, & ex Fr. Metina vbi suprà, & tenent aliqui iuniores docti.

8 Secundò infertur Religiosos professos Societatis Iesu, non initiatos ordine sacro non teneri ad Horas canonicas: tum quia non profitentur ad chorum: tum quia opposita consuetudo, & praxis est in hac Religione. Sic Ioseph. Angl. vbi suprà, Fr. Metina d. §. 11. & tenent Eorique & viri doctissimi Societatis.

9 Tertiò infertur Religiosos Commendatores Diui Ioannis non teneri ad Horas, quia non ad chorum, sed ad militiam profitentur, & talis est inter eos consuetudo. Sic Fr. Metina d. §. 11. Palacios 4. dist. 15. disp. 9. fol. 147. Nauarr. c. quando, cap. 17. Latinè, & Hisp. num. 32.

10 Quartò infertur, Fratres & sorores tertij ordinis D. Francisci non teneri ad Horas canonicas; quia eorum congregatio non est propriè Religio. Sic Caiet. verb. Hora, Nieua in summa ti. 68. Nauarr. cap. quando, cap. 7. Hispanè n. 33. Latinè num. 24. vbi optimè notat hoc non intelligendum esse de viuentibus in congregatione, & emittentibus tria vota, quia hi sunt veri Religiosi, vt colligitur ex duobus propriis motibus Pij V. incipientibus, Ea est.

11 Quintò infertur Iesuatas, Eremitas, & huiusmodi, licèt habeant votum, & non possint ad sæculum redire, non teneri ad Horas, nisi esset inter eos consuetudo, ex qua crederent se esse obligatos. Sic Armil. verb. Hora, num. 5. licèt Tabien. verb. Hora, num. 8. dicat teneri, si habeant illum viuendi modum cum Ecclesiæ approbatione: sed magis placet sententia Armillæ.

Tertia conclusio. Idem prorsus quod dictum est de obligatione professorum ad chorum quoad obligationem recitandi Horas, dicendum est de Monialibus professis ad chorum, scilicet teneri sub mortali ad Horas canonicas ratione consuetudinis. Sic Sotus vbi suprà, vers. quòd si hoc, Fr. Metina vbi supra. Tabiena verb. Hora, num. 7. Armil. num. 5. Nauarr. cap. quando, cap. 7. Hispanè num. 22. & 23. Latinè num. 21. Sandoual lib. de officio canonico 5. p. cap. 5. Idem Nauarr. cap. quando, Latinè cap. 21. num. 19. Iosephus Angl. vbi suprà. 12

Vltima conclusio. Professi, vel professæ non ad chorum, sed vt sint conuersi, vel conuersæ, id est, legos, o, legas, non tenentur ad Horas canonicas, sed ad id quod sua regula eis præscribit: sicut ad alia præcepta regulæ, & secundùm quod eos regula obligauerit, talis erit culpa omissio. Ratio, quia licèt sint professi, non sunt diuino cultui dicati. Sic tenet Sotus lib. 10. de iust. quæst. 5. art. 3. Sandou. Palacios, Palud. vbi suprà. Turrecr. 19. dist. 91. cap. qui autem, num. 23. Nauarr. cap. quando, cap. 7. Latinè, & Hispanè num. 22. & 23. Caiet. verb. Hora, Armill. ibi. num. 4. Tabiena num. 6. Syluest. quæst. 2. dicto 7. Nieua summa tit. 68. idem Nauarr. cap. 25. Latinè & Hispanè num. 96. in summa. 13

Hinc sit minus bene sensisse Augustinum de Auchona, quem refert, & sequi videtur D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 1. & sequitur Vigerus lib. instit. cap. 5. §. 5. vers. 4. dicentem conuersos teneri ad Horas. 14

An si Professus ad chorum non initiatus & ordine sacro fiat conuersus in illa Religione, id est, laicus eximatur ab obligatione recitandi Horas, dixi lib. 6. summa cap. 7. num. 80. 15

Dvbivm IV.

An Monachus Professus ad chorum, qui extra suum monasterium viuit, vel ex iusta dispensatione, vel quia eiectus est, teneatur ad Horas.

Duplex est sententia. 1

Prima docet Monachum sua culpa à Religione eiectum, licèt per ipsum non stet quòd non recipiatur, vt si sit perpetuò ad triremes damnatos, teneri recitare, licèt non habeat ordinem sacrum. Ratio, quia culpa sua nulli debet patrocinari. Sic Nauarr. cap. quando, Lat. c. 21. n. 20. aut c. 20. n. 21. & c. 7. n. 20. Manuel. q. Regul. tomo 1. q. 30. art. 19. & 1. tomo summa 2. edit. c. 141. num. 14.

Secunda sententia mitiùs loquitur. Sit 2

Prima conclusio: Monachus dum per ipsum stat quominus ad Religionem admittatur, vt si eiectus sit tanquam incorrigibilis, & potest corrigi vt sic admittatur, tenetur ad Horas. Ratio, quia culpa sua nulli suffragari debet, & iste culpa sua est extra monasterium ad illudque si se correxerit potest redire. Sic Nauarr. loco citato, & c. quando, Latinè & Hisp. c. 7. n. 10. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 1. in solutione ad 3. & multi iuniores docti Magistri. 3

Secunda conclusio. Si per ipsum non stet quominus ad Religionem admittatur, vt quia correcta vita ad claustrum rediens non admittitur, non tenetur recitare, nisi habeat ordinem sacrum. Ratio, quia hic non fecit votum ex- 4

Ee 2 pres

pressum recitandi Horas, vel ieiunandi certis diebus,&c. Sed ad hæc tenebatur ratione Religionis, sed hic est expulsus à Religione; & per ipsum non stat quominus admittatur: ergo non tenetur ad hæc. Hæc conclusio est contr. Nauar. *supra*, sed eam tenet Sotus *supra*, Aragon. 2. 2. *q.* 88. *articul.* 3. *fol.* 997. Leonard. Less. *lib.* 2. *de iust. cap.* 37. *dub.* 9. *n.* 50. Philiarc. *de officio sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 21. *fine.* Emanuel Sà *summa*, *verb. Religio n.* 40. Sayrus *thes. cas.* 2. *tom. lib.* 6. *cap.* 9. *n.* 28. Cortadus *in suis responsis* 1. *p. q.* 285. Enriq. & alij iuniores docti.

5 Hinc infertur, Monachum existentem in triremibus, si non habeat ordinem sacrum, non teneri recitare. Ratio, quia pro tunc per ipsum non stat non redire ad Religionem, siue in perpetuum, siue temporaliter sit damnatus ad triremes. Sic colligitur ex Soto *ubi supra*, & tenent Enriq. & alij docti Magistri, & est contra Nauar. *loco cit.* & contra Azor. Quod tenetur recitare, videtur insinuare Petrus de Ledesma, quia initio dicit quòd excusatur si nullam commoditatem habet, & postea subdit, quòd videtur dispensare Papa eo ipso quòd auctoritate eius triremibus damnatur.

6 Tertia conclusio. Professus ad chorum, qui iusta dispensatione viuit extra monasterium, etsi semper sic viuat, tenetur ad Horas, modò cum ipso dispensatum non sit in aliquo trium votorum substantialium Religionis. Ratio, quia adhuc manet Religiosus, & choro deputatus, sicut si esset intra Monasterium, & ex licentia non iret ad chorum. Sic Nauar. *ubi supr.* & nonnulli recentiores docti.

7 Vltima conclusio. Si cum Monacho degente extra Monasterium esset iustè dispensatum in voto castitatis, vt posset vxorem ducere, non teneretur recitare, quia iam mutat statum, & desinit esse choro deputatus. Sic Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap.* 7. *n.* 20. & alij. Sed ipsemet Nauarr. *cap. quando*, Latinè *eod. cap.* 7. *n.* 10. hoc limitat, si dispensatio in voto esset talis, vt desineret esse Religiosus, quia per solam facultatem ducendi vxorem non desinit esse Religiosus, vt ipsemet docet in Apologia *ad lib. de redditibus*, *q.* 1. *monit.* 56. & *in propugnaculo eius*, *n.* 14. & 15. sed mihi non placet hæc limitatio.

Dvbivm V.

An Equites, quos vulgò Commendadores *appellamus, teneantur sub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarum canonicarum præscribit eorum regula vt recitent, in illisque recitandis seruare interdictum.*

1 Isla *in commento super Regulam Commendatorum Diui Iacobi cap.* 6. *initio*, dicit teneri sub mortali, & *prope finem* dicit teneri in illis recitandis seruare interdictum; quia succedunt loco Horarum cannnicarum.

2 Primò tamen dico non teneri sub mortali recitare, quia consuetudo generalis, quæ est fundamentum obligationis Religiosorum ad recitandum, tantùm obligat professos choro deputatos; hi verò tantùm deputantur ad militiam, & eorū regula non ponit verba ad mortale obligantia tantùm; etenim *cap.* 6. sic dicitur, *Quando no pudieren oyr las Horas del dia, digan los maytines esto*, &c. Et confirmatur, quia *cap.* 7. eodem tenore sic dicitur: *Oygan cada dia Missa*, & tamen Isla *ibi* dicit non obligare ad mortale, & sic tenent Nauar. *cap. quando*, *c.* 7. *n.* 23. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 147. & aliqui iuniores docti.

Secundò dico non teneri in his orationibus recitandis seruare interdictum, quia tantùm hoc est seruandum in officio canonico secundùm omnes: at hoc non est officium canonicum. 3

Dvbivm VI.

An Nouitij teneantur Horas recitare.

Aliqui dicunt eos teneri, quia gaudent priuilegio clericali, & sustentātur de eleemosynis ciuium. Sic Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 5. Turrecre. *dist.* 91. *cap. qui autem*, *n.* 13. & Margar. confessor. *fol.* 162. videtur tenere sub peccato veniali hos obligari. 1

Alij dicunt non teneri ad Horas, sed ad aliquid indeterminatum. Sic Syluest. *verb. Hora*, *q.* 2. *dicto* 6. & in Rosa aurea *tract.* 3. *de quæst. impertinentibus*, *casu* 19. hæc dicit: *De Nouitiis fortè posset dici teneri naturali iure ad orationes & Psalmos, vel aliquid huiusmodi, sed non ad Horas.* Sit 2

Prima conclusio. Nouitij nullo modo tenentur ad Horas, si non habeant ordinem sacrum. Ratio, quia de hoc non est ius, nec consuetudo, & satis constat ex iis quæ diximus *lib.* 6. *summæ*, *cap.* 10. *num.* 6. & 7. sic Nauarr. *cap. quando*, Latinè & Hisp. *cap.* 7. *num.* 23. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 3. Armil. *verb. Hora*, *n.* 4. Tabien. *num.* 5. Syluest. *ubi supra*, Sandoual *lib. de officio canonico*, 5. *p. cap.* 5. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. 3

Secunda conclusio. Ad nullas alias orationes plus quàm laici tenentur, nisi de consilio, & bene esse, quia non est ius oppositum probans; sic Vincentius, quem refert & sequitur Tabiena *num.* 4. 4

Dvbivm VII.

An qui hora nona, id est, a las nueve, *initiatur subdiaconatus ordine, teneatur ad integras Horas totius diei, & idem quæritur de eo, qui hora nona professionem emisit.*

Videtur teneri ad integras Horas quia obligatio recitandi Horas est pro tota die naturali: ergo iste tenebitur ad integras Horas, siquidem dies naturalis non transit. 1

Sit conclusio. Hic non tenetur ad integras Horas recitandum, sed tantum ad Horas, quę recitari solēt ab illo tempore quo initiatus est, vel professionem emisit. Ratio, quia recitare Horas intra totam diem naturalē, est priuilegium fauoris, & non vinculum necessitatis: hoc est, prævenire possumus, vel postponere intra illam diem, sed non tenemur; cùm ergo illa pars diei, quæ restat ex quo iste initiatus, vel professus est, nō sit destinata integro officio persoluendo, sed tantùm ab hora tertia, vsque ad completoriū, non tenebitur

iste

iste ad totum officium, sed tantùm ab hora tertia. Vnde non tenebitur recitare Matutinum, nec Primam. Ita viri doctissimi ex societate à me consulti, & pro hac sententia est doctrina Magistri Cano *relect.5. de pœnit. fol. 170. vers. Sed quid illi primo*. Vbi docet eum cui solet hora 12. accidere quartana, & tunc non potest recitare vesperas, & completorium, non teneri manè hoc recitare, sed tantùm id officium, quod pro illo tempore antequam superueniat quartana debetur, & reddit rationem; quia facultas, quæ datur ab Ecclesia anteponendi diuinum officium, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis.

DVBIVM VIII.

An qui tenentur ad Horas canonicas, satisfaciant si sola mente dicant, vel teneantur voce alta dicere.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit, etiam dum priuatè quis Horas recitar, tâtam vocis expressionem requiri, vt ab astantibus, si attendant, & non sit impedimentum, actu percipiatur. Ratio, quia in Concilio Basiliensi *sess. 21.* sic dicitur *Hora non inter dentes, nec in gutture* &c. Vnde dicit hæc sententia, quod si aliter recitet qui tenetur ad Horas, non satisfacit præcepto de recitando. Sic Metina *q. de necessitate vocaliter orandi oratione publica in principio*. Ledesma 2.4.q.16.art.4.

2 Secunda sententia dicit, id non esse necesse, sed sat esse taliter proferre, vt à se ipso audiatur. Sic doctores citandi.

3 Sit prima conclusio. Non satisfacit qui tenetur ex præcepto Ecclesiæ ad Horas, si sola mente eas dicat, licèt maiorem in hoc deuotionem experiretur, sed tenetur voce eas dicere. Probatur ex Concilio Basiliensi *sess. 21.* vbi id cauetur. Item quia Ecclesia non præcipit actum metè internū, nec de illo iudicat. Hæc conclusio est omnium.

4 Nota quod Nauarr. *cap. quando, cap. 19. n. 87.* Hispanè, sentit esse probabile satisfacere præcepto recitandi, qui sola mente recitaret ea, quæ secretò iubentur recitari in regulis Breuiarij, saltem dicit, quod non damnaret eum, qui sic faceret, licèt id ipse non consuleret. Sed credo id non esse probabile, vt patet ex dicto Cōcilio, & ex ratione dicta, & ex communi omnium Doctorum absolutè dicentium teneri recitare voce, & ita tenuit quidam recentior Magister in suis scriptis, non esse probabilem sententiam Nauarri.

5 Secunda conclusio. Quando officium diuinum dicitur in communi, & publicè, tenentur ministri dicere alta voce, ita vt possit audiri à circunstātibus, & sic debet intelligi D. Thom. 2.2.q.83. *art. 12*, vbi dicit quòd debet dici alta voce. Ratio, quia tale officium dicitur publicè, vt possint circunstantes inuitari ad deuotionem; ergo oportet vt ita dicatur, vt possit à circunstantibus audiri. Sic Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap. 17. n. 41.*

6 Hinc infertur peccare eos, qui Missas priuatas, ita submissa voce dicunt, vt percipi nequeant ab assistentibus. nisi quando coram aliis non celebrant, quia tunc fat est vt ab illo ministro sacri percipiantur. Sic Caiet. 2.2. *quæst. 83. art. 12.* *To. Sanchez Consil. moral. Tom. II.*

Nauar. *c. p. quando*, Hisp. *cap. 16. num. 54.* & alij.

Tertia conclusio: quando quis recitat Horas 7 priuatim, satisfacit præcepto Ecclesiæ, dicendo illas submissa voce, clara tamen, & articulata, ita vt ipsemet recitans audiat: nec oportet, vt tam alta sit vox, vt possit à circunstantibus audiri. Hæc conclusio est contra Doctores primæ sententiæ. Ratio, quia hoc officium non dicitur priuatim ob eam causam, vt audiatur à circunstantibus; ergo non oportet, vt vox sit tam alta, vt possit audiri. Item, quia sic habet communis recitantium consuetudo, & sic tenent Nauar. *cap. quando, cap. 20.* Hisp. *n. 17.* Latiòè *nu. 14.* Sandoual *tract. de offic. Ecclesiast. p. 6. cap. 14. in principio*, & tenent multi iuniores docti. Et quòd recitans teneatur sic recitare, vt possit se audire, docet etiam Armil. *verb. oratio. n. 4.*

Nota tamen hoc debere intelligi, quòd teneatur orans se audire, nisi adsit impedimentum: si 8 quis enim esset surdus, vel esset strepitus, non teneretur ita altè recitare vt se audiret; oporteret enim vociferari, sed sat esset ita altè recitare, vt posset se audire, nisi esset illud impedimentum, vt benè notauit Ledesma *vbi supra*, & tenent multi iuniores docti.

An verò qui tenetur ad Rosarium ex voto, 9 vel ex pœnitentia iniūctà, satisfaciat sola mente recitando, dixi *lib. 4. summa, cap. 11. n. 36.*

DVBIVM IX.

An qui ex Ecclesiæ præcepto tenentur ad Horas, peccent si in peccato mortali eas recitent, quando priuatim recitant.

TRiplex est sententia.
Prima docet clericum recitantem Horas 1 de præcepto in mortali peccare. Ratio, quia quisquis in mortali exercet actum ordinis, peccat, sed huiusmodi est iste: ergo. Sic Adrian. *quodlib. 8. litera B.* fatetur tamen *litera P.* satisfacere præcepto.

Secunda sententia docet, quòd orans siue ex 2 deuotione, siue ex præcepto, non peccat per hoc quòd est in peccato mortali, quia hic non est actus proprius Ordinis: at peccaret si actu peccans, vel actuale propositum peccandi habens, oraret. Ratio, quia magnam Deo irreuerentiam facit, qui ab eo gratiam, & beneficium petit, cùm actu offendit eum, vel offendere intendit. Sic Metina *C. de oratione. q. de modis, quibus oratio deprauari solet*. Ledesma 2.4. *qu. 16. art 13* Corduba *lib. 1. quæst. qu. 50. in 3. & 4. puncto*, vbi subdit hoc esse peccatum veniale.

Tertia sententia asserit, non peccare qui reci- 3 tat etiam ex præcepto in peccato mortali, & cum proposito actuali peccandi mortaliter. Ratio, nam voluntas colendi Deum, & petendi aliquid ab eo, stat cum actuali peccandi proposito, sicut stat facere opus moraliter bonum, vt ieiunare cum actuali proposito peccandi. Ita tenet Nauarr. reprobans sententiam Metinæ, *cap. quando, cap. 6.* Hisp. *num. 40. 41. & cap. 20.* Hisp. *n. 32.* Lat. *num. 25.* & hæc sententia est verior.

quodam anno non recitauit sæpiùs recordatus Horarum,& statuens omittere non sat confiteri, si dicat *quodam anno non recitaui*,sed teneri aperire quoties recordatus statuerit non recitare, quia tot sunt peccata mortalia.Sic Nauar. *ibi* & alij.

6 Vltima conclusio. Qui deliberat se non recitaturum hodie aliquam Horam, & postea recolens, & potens intra eundem diem recitare non recitat illam, committit duo peccata, alterum commissionis,dum id deliberauit,alterum omissionis, dum sciens, & potens omisit. Sic Nauar. *cap.quando*,Latinè & Hisp. *d. num. 6.* Syluest. *vbi supra*, & multi iuniores docti.

DVBIVM XIII.

An qui alternatim recitat cum alio, dicendo partem, & audiendo aliam partem, censeatur integrè recitare, siue sit Hora canonica, siue sint preces ex pœnitentia sacramentali, vel ex defuncti institutione.

1 RESpondetur affirmatiuè. vt latè dixi *lib. 4. summæ cap. 11. n. 37. & 38.* Sed addendum est primò quòd ad hoc vt recitans cum alio satisfaciat, oportet vt audiat & attendat ad partem alterius, aliter non satisfacit quia non videtur ipse recitare,quod alius recitat,quando non attendit ad partem alterius.Sic Nauarr. *cap.quand.*,Latinè *cap. 11. numero 8. & cap. 19.* Hisp. *numero 79.* Latinè *num. 80.* & in summa Hispana *cap. 28. addit. ad n. 98. capitis 25.*

2 Hinc infertur surdum, qui partem,quam dicit socius, nequit audire non satisfacere, si recitet cum alio. Patet ex dictis.Sic Nauar. *cap.quando, cap. 19.* Hisp. *num. 79.* Latinè *num. 80.*

3 Secundò infertur, quòd id, quod iuxta rationabilem chori vsum vnus dicit,vt lectiones,&c. vel alio associatus, vt versiculos, non tenentur alij recitare, sed sat est si attentè audiant, quia illud reputantur omnes dicere. Ita Syluest. *verb. Hora,quæst. 7.* dicens stultum esse de hoc formare scrupulum. Palud. *4. dist. 15. quæst. 5.* Angelus *verbo Hora,num. 17.* Tabie. *num. 17.* Armill. *num. 15.* D.Anton. *3. p. tit. 13. cap. 4 §. 5.* Nauarr. *cap. quando,cap. 10.* Hisp. *num. 20. 21.* Latinè *num. 16.* Sandoual *vbi supra*.Imò dicit optimè Nauar.non benè facere eos,qui ea, quæ secundùm communem chori consuetudinem aliquis solus dicit priuatim voce submissa recitant, quia melius esset attentè audire. Similiter dicit sacerdotem celebrantem eum Diacono,& Subdiacono meliùs facere si dum ipsi dicunt Epistolam, & Euangelium,attentè audiat quàm si secretò dicat.

DVBIVM XIIII.

An quando aliquis dicit officium diuinum in choro, audit partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciat præcepto.

1 DVplex est sententia.
Prima non satisfacere. Ratio, quia ideo recitans cum alio satisfacit,dicendo suam partem, & audiendo aliam, quia communicat cum alio: at non cantans, sed summissè dicens suam partem, non communicat cum cantantibus: ergo. Ita Nauar. *cap. quando, cap. 10.* Hisp. *numero 80.* Latin. *num. 81. & cap. 10.* Hisp. *num. 27.* Latin. *num. 47.* Sandoual *lib. de offic. canonic. 6. p. ca. 16.* Caietan. *lib. 17. respons. respons. 8. & in summa, verb. Hora, in fine*. Armil. *verb. Hora, num. 22.* Subdunt tamen Caiet. & Sandoual, quòd si viri timorati sic assuescerent facere, consuetudo esset optima legum interpres. & charitas, quæ omnia communia reddit efficeret, vt versus auditus esset communis omnibus audientibus.

Secunda sententia tenet hunc satisfacere.Ratio,quia ille verè recitat in communi cum aliis cùm choro sit præsens, & partem, quam alij canunt,attentè audiat, & suam recitet.Sic plures tenuerunt (vt refert Caiet. *dict. respons. 8.*) idem quidam alij, vt refert, & sequitur Tabiena *verb. Hora,num. 33.* & tenent quam plurimi recentiores Magistri, valde docti,& hęc sententia est probabilior.

DVBIVM XV.

An censeatur integrè recitare, qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt præuidendo lectionem, quam est cantaturus, vel mittitur ad thurificandum, vel ad comitandum thurificaturum altare, &c. nec repetit ea,quæ interim ab aliis dicuntur in choro, vel si aliquantulum ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis è naribus effluit.

SIt conclusio. Occupatio necessaria ad ipsum diuinum officium excusat,ita vt partem omissam non teneatur quis supplere. Verbi gratia, qui sunt in choro, & occupantur præuidendo lectionem, quam sunt cantaturi, vel legendo Psalmos, vel antiphonas, vel vt portent ignem ad thurificandum, exeunt, non tenentur supplere partem, quam non audierunt ob has causas.Ratio, quia cùm corpus vnum reputetur chorus, quod vnus dixit censetur alter dixisse, qui detentus est occupatione necessaria ad ipsum chorum. Sic Nauarr. *cap.quando*, Hispanè *capitul. 11. numero 14.* Latinè *numero 36. 37.* Sandoual *libro de offic. canonic. 6. p. capitulo 9.* & quidam iuniores Magistri. 1

Notalimitandam esse conclusionem, quando hi ante officium diuinum non potuerunt, vel non debuerunt præuenire, quia hoc ipsis non incumbebat, & propter necessitatem repentè occurrentem, hæc tunc faciunt: tunc enim non tenentur supplere. Sic Nauarrus *locis citatis* & alij, & per hoc venit limitandum quod dicit ipsemet Nauarrus *cap. quando, Latin. capitulo decimo, fine*; vbi dicit quòd non peccat si interrumpat, quod necesse est ad illud munium, & si omissa fuerint minima non tenetur supplere; & si pars notabilis, tenetur sub mortali supplere; & si fuerint aliquantulæ quantitatis, tenetur sub veniali; ipse enim Na- 2

Ee 4 uarr.

uatr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 11. *num.* 36. & 37. sic limitat, quando debuit, & potuit præuenire.

3 Hinc infertur primò recitantem, vel cantantem in choro, non oportere repetere, vel supplere, quod alij dixere, dum tussit, vel cruor è naribus defluit, vel quidquam decens loquitur, vel notis per respitat, etiam si chorum exeat, modò sit exiguum, licèt sit Psalmus integer, quia ratione societatis dictum ab vno, censetur dictum ab aliis. Sic Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap.* 19. *numer.* 82. Latinè *numer.* 83. & refert Maiorem 4. *distinct.* 12. *quæstione* 6. idem Nauart. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 36. & 37.

4 Secundò infertur, eos, qui ex choro mittuntur ad thurificandum altare, non teneri Antiphonam & *Magnificat*, quæ interim canuntur in choro, dicere. Ratio, quia nec coguntur memoriter scire, nec portare librum, & totus chorus pro illis supplet, cùm illi occupentur in celebritate eiusdem officij, quæ antea præueniri nequit: sic Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. *vers. pari modo qui sic.* Sandoual *vbi supra*, Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap.* 11. *num.* 14. & multi ex recentioribus docti Magistri, & idem dicendum est de Capellanis, qui comitantur thurificaturum altare. Sandoual *ibidem*, & alij, & patet eadem ratione.

DVBIVM XVI.

An censeatur integrè recitare qui audit partem, quam cantat chorus, & aliam partem organo pulsat, vel teneatur partem illam, quam organo dicit, supplere: & similiter chorus satisfaciat dicendo suam partem, & audiendo partem, quam pulsat organum, vel teneatur partem illam supplere.

1 Nauar. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 15. dicit satis rationi consentaneum esse respondentem organo excusari à recitanda ea parte, quam organum pulsat: at (inquit) non auderem excusare chorum, & singulos à recitanda illa parte secretò, quum organum pulsat. Sit

2 Prima conclusio; Ille qui organis choro respondet, non tenetur recitare eam partem, quam organum pulsat. Ratio, quia Ecclesia accipit sonum illum organorum, vt partem diuini officij. Sic Nauarrus *vbi suprà*, & multi iuniores docti. In idem propendit, licèt dubius, Sotus *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *artic.* 3. *versic. pari modo qui sic*, vbi hæc dicit, *Nescio an qui organis choro respondet, teneatur postea officium pendere.*

3 Secunda conclusio. Qui cantant in choro, non tenentur postea dicere versum, qui organis pulsatur. Ratio, quia sonus ille organorum accipitur ab Ecclesia loco vocum, & vt pars diuini officij. Sic aliqui ex recentioribus docti Magistri.

DVBIVM XVII.

An qui Horas dicunt syncopando, censeantur integrè recitare, & sic satisfaciant & famuli, qui cum his recitant.

Sit conclusio. Qui notabiliter malè recitant syncopando, & contrahendo sæpè syllabas, deglutiendo dictiones, incipiendo suos versus ante, quàm ij, cum quibus recitant, suos absoluant, peccant mortaliter quando iudicio boni viri est res notabilis. Sed si in hoc parum excedunt, erit peccatum veniale; & quando est res notabilis, non satisfaciunt præcepto, sed tenentur iterare. Sic Nauar. summa Hisp. & Latina *cap.* 25. *numer.* 98. 99. & *cap. quando*, *cap.* 10. *num.* 9. Syluest. *verb. Hora*, *quæst.* 12. *dict.* 4. D. Antoninus 3. *part. titulo* 3. *cap.* 4. §. 5. Angelus *verbo Hora*, *ex num.* 18. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. 1

Hinc infertur, famulos, qui tenentur recitare, siue ratione ordinis, siue ratione beneficij, vel alia ratione, si recitent cum his, qui toties syncopant, vel omittunt, vel non bene pronunciant dictiones, vel incipiunt versum nondum altero absoluto, vt prudentis iudicio sit notabilis confusio, peccare mortaliter, ni propositum habeant iterum recitandi. Patet, quia non satisfaciunt præcepto recitandi Horas. Sic Nauar. *locis citatis.* 2

Nota tamen non oportere clericos nimis scrupulosos esse casu, quo putant se vel non integrè pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua non voce, sed gutture dixisse, dummodo defectus non sit valde notabilis, quia tunc satis erit de defectibus huiusmodi pœnitere. Sic Metina *C. de oratione, quæst. de Horis canon. reiterandis sub finem.* §. *an autem per Horarum interruptionem.* 3

DVBIVM XVIII.

An qui ex obliuione partem Horæ omittit, vel quia intrat tardè chorum, vel exit ante finem Horæ censeatur integrè recitare, licèt non repetat totam Horam.

Circa hoc Armill. *verbo Hora*, *num.* 15. & Tabien. *à n.* 17. dicunt, quòd si est pars notabilis omissa ex obliuione, vel inaduertentia, non satisfaciet ni totam repetat Horam. Sit 1

Prima conclusio. Si quis recolat inter recitandum ex obliuione prætermisisse Psalmum, vel lectionem, non tenetur totam Horam repetere, sed sat est suppleat omissum. Probatur, quia hic verè integrè recitat, siquidem nihil omittit. Sic Armil. & Tabien. *vbi suprà*, Syluest. *verb. Hora*, *quæst.* 12. *dicto* 3. Paludan. 4. *distinct.* 15. *quæst.* 5. D. Anton. 3. *partis.* 13. *cap.* 4. §. 5. Angel. *verb. Hora*, *n.* 18. Nauar. summa Hisp. & Latina *cap.* 25. *n.* 99. & *cap. quando*, Latinè *c.* 10. *n.* 49 Vigner. *lib. instit. Theol. cap.* 5. §. 5. *vers.* 4. 2

Secunda conclusio. Idem prorsus dicendum est, quando pars omissa ex obliuione, vel inaduertentia est notabilis; non enim tunc oportet totam Horam repetere, sed sat est partem illam 3

illam omissam supplere. Probatur ratione posita; & hoc à fortiori tenet verum, amplectendo sententiam, quam *dict. seq.* amplectar. Sic. Nauar. *locis citatis.*

4 Tertia conclusio. Qui incepta Hora chorum ingreditur, & debet totam Horam cum choro absoluere, & alias Horas, quas chorus absque interruptione recitat, & ijs finitis debet supplere omissum; & idem dicendum est de eo, qui ante finem Horæ ex aliqua causa egreditur, vel dormit, dum dicitur aliqua pars Horæ. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 16. num. 6.*

5 Quarta conclusio. Si chorus erret in aliqua Hora, vel parte notabili illius; non tenentur, in communi supplere cantantes, vel recitantes, sed sat est quisquis priuatim suppleat. Sic Nauar. *cap. quando, cap. 10. num. 39.*

6 Vltima conclusio. Quando quis priuatim cum alio recitat, & ex aliqua causa omittit dicere, vel audire versum aliquem, veluti ob tussim, vel loqutionem necessariam, & alius non expectat, non peccat venialiter, sed sat est si postea suppleat. Nauarr. Summa Hisp. & Latina *cap. 25. num. 99.*

Dvbivm. XIX.

An qui, Horam interrumpit, censeatur integrè recitare, vel potiùs teneatur totam Horam repetere?

1 Hac in re conuenit inter omnes licere Horam interrumpere ex causa aliqua rationabili, ad breue tempus, nec oportere postea Horam repetere, sed sat esse vlteriùs progredi. Ratio, quia tunc reputatur vnica Hora, vt quando occurrit necessitas aliqua naturalis, vel loqutio breuis; quæ non potest commodè differri, vel meditatio vtilissima circa id, quod recitatur, vel opus misericordiæ corporalis, vel spiritualis, quod differri commodè nequit. Sic Merina *l. de oratione. quæst. de Horis iteran.* Ledesm. *2. 4. quæst. 16. artic. 6. 2. part. dub. 4.* Gerson. *3. part. mat. de orat. littera F.* Gabr. *in canonem Missæ lect. 62. litera M.* Nauarr. *cap. quando, cap. 16. à num. 67. vsque ad 75.* Hisp. & Latinè *à num. 65. vsque ad 75.* & multi iuniores docti.

2 Vnde Nauar. *ibi* non damnat de peccato eum, qui interrumpit ad videndum in Doctoribus explicationem alicuius versus, quem recitat, vel ad audiendam concionem, vel Missam, quia hoc (inquit) aliquomodo pertinet ad Horas.

3 Secundò certum est, quòd si quis sine causa rationabili interrumpat officium inceptum, quando interruptio non est ad longum tempus, peccabit venialiter, non tamen tenebitur Horam repetere, sed potest vlteriùs progredi. Ratio, quia irreuerentia, & indecens est, vt inceptum sermonem cum aliquo absque causa interrumpamus: ergo à fortiori cum Deo. Sic Nauarr. *d. cap. 16. numer. 63.* & affert ad hoc concilium Toleranum *cap. nihil, 7. quæst. 1.* & Viennense *clement. 1. de celebrat. Missar.* Idem tenent nonnulli docti Magistri.

At dubium graue est, an quando interruptio est per magnum tempus, teneatur quis reincipere Horam? Duplex est sententia. 4

Prima dicit teneri repetere. Ratio, quia propter interruptionem, & discontinuationem dicta & dicenda non faciunt vnam Horam. Sic Merina & Ledesma *vbi supra.* Idem Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap. 16. num. 75.* quando (inquit) est tam magna & tam impertinens interruptio, vt meritò censeretur Horæ recitationem facere adeò discontinuam, vt dicta & dicenda non facerent quid vnum. Angles *mat. de orat. in florib. quæst. theolog. 1. p. fol. 541.*

Secunda sententia docet quod licet sine causa iusta interrumpat recitans Horam, & per magnum tempus, modò habeat animum supplendi intra eumdem diem, non peccat mortaliter, nec tenetur sub mortali ad repetendum Horam: sed sat est supplere omissa, licèt ad vitandum veniale melius esset repetere. Ratio, quia licèt, physicè loquendo, quando est magna interruptio non sit eadem Hora continua, &, loquendo moraliter, propter intentionem quam hic habet supplendi quod deest intra eumdem diem censetur integratio, & continuatio eiusdem Horæ, atque adeò impletio præcepti Horarum quoad substantiam. Et confirmatur, quia antiquitus diuidebantur Nocturni per magnum tempus. Item, quia qui tenentur ad Rosarium, vel Psalmum, ex voto, vel pœnitentia, satisfaciunt recitando dimidiam partem manè, & aliam vespere, vt dixi *lib. 4. summa, cap. 11. num. 39.* ergo similiter in Hora canonica. Hanc tenent multi ex recentioribus valdè docti Magistri, & potest probari ex doctrina Nauarri posita *dub. præcedenti*, videlicet quòd qui ex obliuione omisit aliquam partem Horæ, non tenetur totam repetere, sed illam partem omissam, quando intra eumdem diem recordatur: ergo non est de essentia, & necessitate continuatio, alias esset tota Hora repetenda. Et hæc sententia videtur mihi probabilior, & eam tenent Aragon. *2. 2. q. 83. art. 12. fine*, & Manuel. *1. tomo summæ cap. 140. num. 3.* Lessius *lib. 2. de iust. cap. 37. dub. 10.*

Nota hanc sententiam etiam tenere verum, licèt quis faciat illam interruptionem cum proposito formali reincipiendi postea illam Horam; hoc enim non obstante poterit postea non reincipere, sed prosequi quod cœperat, licèt Nauar. *d. cap. 16. num. 75.* teneat oppositum. Probatur, quia vtraque pars dicta est cum intentione sufficienti adimplendi præceptum, & non requiritur continuatio: ergo sufficienter adimplet. Item quia (vt latè dixi *lib. 1. summæ cap. 13. num. 9. vsque ad 17.*) non requiritur intentio implendi præceptum ad illud implendum: vt qui audiuit partem Missæ animo amplius non audiendi, satisfaciet audiendo aliam partem. 6

An qui tenetur dicere Rosarium, coronam, vel Psalterium Virginis Mariæ, vel coronam Domini nostri Iesu Christi, satisfaciat dicendo ea eodem die horis interruptis, siue ex voto, siue ex pœnitentia teneatur, dixi *lib. 4. summæ, cap. 11. num. 39.* 7

Dvbivm.

DUBIUM XX.

An sit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ita vt Matutinum dicatur vespere diei præcedentis, & laudes auroræ sequentis, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum?

1 Sit prima conclusio. Licitum est etiam absque causa diuidere Matutinum à laudibus. Probatur, quia licèt contra Nauarrum teneamus Matutinum & laudes non esse distinctas Horas, sed partes integrales eiusdem Horæ: at negari non potest, quin longè aliter sint partes, quam partes aliarum Horarum: ergo propter hanc magnam diuersitatem poterunt diuidi. Secundo probatur, quia ita solebat fieri in primitiua Ecclesia; Matutinum enim canebatur in tribus vigiliis noctis, & in quarta vigilia laudes. Tertiò probatur, quia nocte Natalis Domini inter Matutinum, & laudes mediat Missa: sic docet Nauarr. *cap. quando, cap. 3. Hisp. num. 63.* Lat. *num. 64.* Toletus *in sum.* & multi docti iuniores.

2 Secunda conclusio. Quando diuiditur Matutinum à laudibus, non est opus dicere orationem post Matutinum, præter quam in nocte Natalis Domini, vbi id præcipit rubrica Breuiarij, quia nullo iure, nec auctoritate, nec ratione id probatur. Sic ex recentioribus multi viri docti.

DUBIUM XXI.

An cùm sacerdos solus recitat, debeat dicere ante orationem, Dominus vobiscum.

1 Aliqui, scilicet Mimatensis, Cosmas, & Albertus, quos refert Nauar. *vbi infra*, videntur dicere quòd non, & potest probari: tum quia est loquutio pluralis: tum quia hac ratione Soter Papa *cap. hoc quoque, de consecrat. dist.* 1. probat non esse faciendum sacrum, nisi saltem duobus præsentibus.

2 Sit conclusio. Sacerdos solus orans debet dicere *Dominus vobiscum*. Ratio, quia salutat Ecclesiam, & generalis consuetudo derogauit decretο Soteri Item, quia faciens sacrum coram vno dicit, *Dominus vobiscum*, & *Orate fratres*. Itẽ quia Pius V in regulis Breuiarij nullam talem variationem docet: imò in gratias agendi post Missam forma, quas communiter quis solus agit, ponitur, *Dominus vobiscum*. Hanc tenet Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 86.

SUMMARIUM.

22. *Quam Breuiarij formam teneantur sequi, qui tenentur ad Horas canonicas?*
23. *An quando Religiones, vel Ecclesia cathedrales, seu collegiata, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium, non acceptant hoc nouum, sed recitant iuxta suum Religiosi priuati, vel priuati clerici subditi talium dioecesum, possint, vel teneantur recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potius iuxta Breuiarium sua Ecclesiæ, vel Religionis?*
24. *An sit modò peccatum lethale recitare iuxta aliud Breuiarium, quam Pij Quinti?*
25. *An mutans qualitatem officij peccet mortaliter. V. g. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de Sancto, quando debet recitare de Feria, vel è contra.*
26. *An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundum aliud Breuiarium recitet?*
27. *An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, scilicet ad Psalmos pœnitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, officium paruum Beatæ Mariæ?*

DUBIUM XXII.

Quam Breuiarij formam teneantur sequi, qui tenentur ad Horas canonicas?

Hoc dubium erat difficilius ante nouum Breuiarium Pij Quinti, propter multas & varias Breuiariorum formas: at nunc post nouum Breuiariũ quid sentiendũ sit, colligitur ex motu proprio Pij Quinti, qui habetur *in principio Breuiarij*, & ex alio Gregorij XIII. qui habetur *in principio Festorum Hispania*, & claritatis gratia resoluam aliquibus propositionibus. 1

Prima conclusio. Post sufficientem promulgationem huius Breuiarij tenentur omnes sequi eius formam, exceptis Religionibus, & Ecclesiis, quas constat habuisse speciale Breuiarium per ducentos annos ante institutionem huius Breuiarij. Ita habetur *in ipso motu proprio* Pij Quinti, vbi abolet, & reuocat Pontifex omnia alia quæuis Breuiaria, & obligat ad recitandum iuxta hoc nouum. 2

Nota quòd sufficiens promulgatio adimplenda est eo tempore, quod designatur in Bulla Pij Quinti, scilicet post eius promulgationem Romæ, qui erant Romæ, habebant vnum mensem post editionem huius Breuiarij; qui verò extra Romam & erant intra montes, tres menses; qui verò vltra mõtes, sex menses, vt per illud tempus censeretur factam fuisse omnibus sufficientem Breuiarij promulgationem. Ex hoc verò non sequitur quòd statim omnes, qui post illud tempus signatum non recitatent Horas secundùm hoc Breuiarium, peccarent: nam licèt illa promulgatio fuit sufficiens ad obligandum omnes, etiam distantes longissimè à Roma: at poterant aliunde excusari, vel quia non audierunt, vel non habuerunt copiam voluminum venalium. At seclusis his titulis non excusarentur à peccato mortali. Sic nõnulli iuniores valde docti. 3

Secunda conclusio. Qui ante tempus dictum sufficientis promulgationis nollent data opera emere Breuiarium hoc, & secundùm illius formam recitare, non peccarent. Ratio, quia Pontifex vt seruaret suauitatem cum omnibus, permisit aliquam temporis distantiam ad relinquenda antiqua Breuiaria: & licèt post tempus assignatum addat Pontifex, vel cùm fuerit copia voluminum venalium, sensus est si post illud tempus, non fuerit copia voluminum venalium, teneantur cùm primùm fuerit copia. Sic prædicti iuniores. 4

Tertia conclusio. Ecclesiæ & Religiones, quæ habent prædictam consuetudinem recitandi aliud Breuiarium ante ducentos annos ab huius editione, 5

editione, non tenentur acceptare hoc Breuariũ nouũ nisi ex speciali voto, vel ex suo instituto tenerentur se cõformare Breuiario Ecclesię Rom. Eiusmodi sunt Religiones D. Augustini, & D. Francisci; permittit tamen illis Pontifex, vt in choro possint recitare iuxta hos nouum Breuiarium, dummodo Episcopus, & vniuersum Capitulum in eo consentiant. Sic iuniores prædicti.

Dubium XXIII.

An quando Religiones, vel Ecclesiæ cathedrales, seu collegiatæ, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium, non acceptant hoc nouum, sed recitant iuxta suum Religiosi priuati, & priuati Clerici subditi talium diœcesum, possint, vel teneantur recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potiùs iuxta Breuiarium suæ Ecclesiæ, vel Religionis.

1 QVidam iuniores docti posuerunt discrimen inter Religiosos & Clericos, quòd Religiosi non possunt vti hoc nouo Breuiario, nisi sua Religio acceptet, sed etiam priuatim recitantes tenentur recitare iuxta Breuiarium suæ Religionis. Ratio, quia Religiosi tenentur recitare iuxta Breuiariũ suæ Religionis, nisi ad aliud habuerint speciale priuilegium: sed hoc Breuiarium non concedit eis posse illo vti, nisi sua Religio acceptet; ergo nisi sua Religio acceptet, non possunt Religiosi vti hoc nouo Breuiario: at Clerici tenentur sequi hoc nouum Breuiariũ, licèt Ecclesia suæ diœcesis habeat Breuiarium ante ducentos annos, & iuxta illud recitet. Ratio, quia si rectè aduertamus verba Bullæ, quibus prædictis Ecclesiis datur facultas reseruandi antiquum Breuiarium, loquuntur quoad chorum; ergo quando Clerici illarum recitant priuatim extra chorum, tenentur sequi nouum Breuiariũ.

2 Sed oppositæ sententia est verior, & tenenda, scilicet nullum esse discrimen inter Clericos & Religiosos, sed si Ecclesia cathedralis, vel collegialis habens Breuiarium ante ducentos annos non acceptat hoc nouum, clerici priuatim recitantes possunt licitè & liberè recitare secundùm Breuiarium suæ Ecclesiæ, vel secundùm nouum Breuiarium. Similiter etiam quando Religio habet Breuiarium ante ducentos annos, & non acceptat hoc nouum, possunt particulares Religiosi, quando priuatim recitant, recitare iuxta Breuiarium suæ Religionis, vel etiam iuxta hoc nouum, quantum attinet ad præceptum vniuersale Ecclesiæ recitandi, nisi in tali Religione sit aliquod præceptum particulare circa hoc. Probatur primò, quòd nulla sit differentia inter Clericos & Religiosos, quia Pontifex ex æquo & eodem modo loquitur de monasteriis, & de aliis Ecclesiis habentibus Breuiarium ante ducentos annos. Item, quia sicut Religiosi tenentur sequi in recitando consuetudinem, seu statutum Religionis; ita Clerici sæculares tenẽtur sequi ritum suæ Ecclesiæ matricis, vt benè docent Nauarr. *c. quando*, Hisp. *cap.* 19. *à n.* 220. Caiet. *verb. Hora*, §. *quoad secundum*. Armill. *verb. Hora*, *n.* 7. Nicũa *in summa*, *tit.* 65. Pedraza *in summa*, *cap.* 5. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 4. Sandoual *lib. de offic. Eccles.* 6. *p. cap.* 18. Item, quia falsum est dicere, quòd tantùm Pontifex loquitur quoad chorum quando permittit Breuiarium ducentorum annorum; imò expressè dicit, *non adimimus inueteratum illud ius dicendi suum officium*; & quando loquitur Pontifex de choro, est quando permittit illis vsum huius Breuiarij in choro, & ad hoc exigit consensum Capituli, & Episcopi. Vnde ad recitandum iuxta hoc Breuiarium extra chorum non exigit talem consensum. Secundò probatur alia pars huius sententiæ, scilicèt quòd clerici, & Religiosi possint extra chorum, & priuatim recitare iuxta Breuiarium suæ diœcesis, vel Religionis, quia Pontifex expressè dicit, *non adimimus illis inueteratum ius dicendi suum officium*. Tertiò probatur vltima pars, quòd possint, si volunt, recitare, iuxta hoc Breuiarium nouum, quia cùm Pontifex exigat consensum Capituli, & Episcopi ad recitandum iuxta hoc Breuiarium in choro, videtur concedere licentiam cuilibet priuato recitandi iuxta illud priuatim. Hanc sententiam tenuere quidam recentiores docti, & est multo probabilior quàm opposita.

Dubium XXIV.

An sit modò peccatum lethale recitare iuxta aliud Breuiarium, quàm Pij V.

MEtina *in summa instruct. confess. lib.* 1. *cap.* 14. §. 11. dicit non esse peccatum mortale, si Monachus Franciscanus recitaret modò iuxta Breuiarium D. Dominici, vel aliud, modò non sit Breuiarium antiquum trium lectionum, quia iam omnino cassatum est. Et probatur, quia quòd recitetur officium canonicum, est in præcepto, & qualitas illius non, vt ex pluribus dicetur *dub. sequenti*; sed illud est officium canonicum: ergo. Potest etiam pro hac sententia adduci quòd ante Breuiarium Pij Quinti communis erat sententia, non esse peccatum mortale recitare iuxta aliud Breuiarium à Breuiario suæ diœcesis, vel Religionis: modò sit Breuiarium ex approbatis alicubi, sic Palacios *in summa verb. Hora*. Caiet. *in summa verb. Hora*. §. *quoad secundum*. Nicua *in summa tit.* 65. Armil. *verb. Hora* *n.* 7. vbi Syluest. *q.* 1. & *q.* 12. *dicto* 2. & refert Lauren. & Zabar. *clement.* 1. *de celebrat. Missar.* Pedraza *in sum. cap.* 5. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 4 licèt non omnino asseueranter id dicat Sotus & Nauarr. fatetur idem, quia vel altera vice recitat iuxta aliud Breuiarium, *cap. quando*, Hisp. *cap.* 19. *à n.* 225. 1

Nihilominus post Pij Quinti Breuiarium tenendum est esse peccatum mortale non recitare iuxta illud, licèt recitetur iuxta aliud Breuiarium, quod ex speciali indulto habet aliqua Ecclesia, vt quia habuit ante ducentos annos. Probatur, quia Pius Quintus in motu proprio qui habetur, *initio Breuarij*, dicit sic, *statuimus quoscumque, qui tenentur ad Horas canonicas, teneri ad dicendum ex præscripto huius Breuiarij, & neminem ex his, nisi hac sola formula satisfacere posse*. Ergo si recitet iuxta aliam formulam, non satisfacit præcepto recitandi: ergo tenetur iterare Horas, alias peccatum mortale contrahet contra præceptum recitandi. Et pro hac sententia videtur esse Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 152. vbi dicit id esse crimen, & disputans an talis beneficiarius, qui sic recitaret, teneatur restituere fructus, licèt 2

prius

priùs dicat non teneri : at tandem, propter rationem proximè dictam, manet dubius, & videtur inclinare quòd teneatur restituere. Item quia tale Breuiarium non continet absolutè officium canonicum, sed illis duntaxat Ecclesiis, quæ illo vsæ funtante ducentos annos : ergo si alius recitet iuxta illud, non recitat officium canonicum. Et sic quidam recentior Magister valde doctus dixit esse sibi valde suspectam sententiam Metinæ.

3 Rogabis, an possit Religio recitare de Sancto, cuius habet notabilem reliquiam : at ignoratur quo die incidat : item quando nullius habetur notabilis reliquia, sed plurium minimæ, quæ omnes faciunt notabilem? Videtur in primo casu posse, quia mutare semel, vel iterum qualitatem officij est veniale, & ita ex iusta causa non erit culpa : at iusta causa est posse vti priuilegio recitandi de illo sancto, non aliàs frustraneum fit. Deinde, quia principale est recitare de illo sancto : accessorium autem est, vt recitetur die, qua incidit ; ergo ignorantia huius accessurij non debet vitare principale. Respondetur in neutro casu id licere, non in secundo, quia priuilegium est, quando alicuius sancti habetur notabilis reliquia : at nullius habetur. Item quia non esset maior ratio, cur de vno ex illis sanctis, quàm de aliis recitaretur Non etiam in primo, quia priuilegium est recitandi non quacumque die, sed illa, qua incidit : ergo hac ignorata cessat ; sicut nemo posset frui indulgentia concessa die qua incidit, si dies ignoretur, nec dies est accessoria, sed pars principalis ; nec est hæc modica peruersio & alteratio, sed in perpetuum pro tota illa Religione.

Dvbium XXV.

An mutans qualitatem officij peccet mortaliter. V. g. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de sancto quando debet recitare de feria, vel econtra.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit esse tantùm peccatum veniale, quando citra causam fieret : at iusta concurrente causa nullum esset crimen. Probatur, quia quòd recitetur officium, cadit sub præcepto, non verò qualitas officij, sed est quædam qualitas, & accidens. Sic Caiet. *verb. Hora.* §. *quoad secundum* Armill. *ibi num.* 7. Syluest. *quæst.* 10. *dict.* 1. Pedraza *in summa cap.* 5. Nieua *in summa tit.* 65. Metina *in summa instruct. confess. lib.* 1. *cap.* 14. §. 11. Victoria *in confessionario in* 3. *præcepto*, & addit Syluest. non esse mortale, licet id ex fraude faciat, scilicet vt recitet officium breuius : & refert pro hac sententia Laurent. & Zabar. *clement.* 1. *de celebrat. Missar.* Idem, licèt dubius, tenet Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 4.

2 Secunda sententia dicit, quòd recitare semel, vel iterum, & raro mutando qualitatem officij absque causa, est tantùm peccatum veniale, & ex iusta causa nullum est peccatum, vt si occurrat necessitas repentina studendi, vel prædicandi, vel legendi, vel recitandi cum ægroto, vel defesso : at si toties id fieret, vt arbitrio prudentis existimaretur notabilis audacia, esset peccatum mortale. Probatur prima pars, quia est leuis materia. Probatur secunda pars, quia non tantùm in Breuiario præcipitur recitare, sed recitare secundùm formam, & modum ibi traditum, vt constat ex Bulla Pij Quinti, posita in principio Breuiarij. Item quia quis non iudicet rem grauissimam esse communiter non seruare formam recitandi præscriptam à Pontifice, sicut esset res grauis, & peccatum mortale, non seruare communiter ceremonias traditas à Pontifice in Missa? Hanc tenet Nauarr. *cap. quando, cap.* 19. Hispanè *num.* 123. 124. & Latinè *cap.* 21. *num.* 23. & aliqualiter fauent Tabien. *verb. Hora, num.* 16. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 12. §. 3. vbi dicunt esse graue peccatum, at non explicant an sit morale ; & hæc sententia est multo probabilior.

Dvbium XXVI.

An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundùm aliud Breuiarium recitet?

SIt conclusio. Ante publicationem Breuiarij Pij Quinti poterat Episcopus dispensare, vt tenent aliqui, quos refert Nauarr. *vbi infra* ; at post publicationem talis Breuiarij, nequit. Ratio, quia antea tenebantur clerici recitare iuxta formam à suis Episcopis præfixam, & ideo poterant Episcopi, & suas mutare leges, & circa eas dispensare ; vt modò tenentur omnes lege Papæ, quam Episcopus, nec mutare, nec dispensare potest. Ita Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 11. *num.* 27. 28. & 29. 1

Dvbium XXVII.

An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, scilicet ad Psalmos pœnitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, & officium paruum Beatæ Mariæ.

RAtio dubitandi est, quia in rubricis Breuiarij cauetur in aliquibus diebus esse dicendum canticum Graduum, in aliis Psalm. &c. Sit 1

Prima conclusio. Qui sequuntur hoc Breuiarium nouum Pij Quinti, recitando priuatim, non tenentur regulariter, nisi ad solum officium maius illius. Probatur, quia Pius Quintus sic expressit in Bulla, quæ habetur initio Breuiarij. Dixi *regulariter*, quia tribus diebus litaniarum ante Ascensionem tenentur omnes, qui tenentur ad Horas sub peccato mortali recitare litanias, & die commemorationis defunctorum, tenentur sub mortali ad officium defunctorum. Probatur ; quia talibus diebus ponuntur litaniæ & officium defunctorum vnà cum officio maiori, & in rubrica officij diei præcipitur vt dicantur. Sic quidam iuniores docti, & tanquam verum tenendum est, licèt alij recentiores, quos refert Alcoholedo in rubricis Breuiarij, dicant, litanias non obligare sub mortali.

At in die sancti Marci est difficultas, an teneantur sub mortali ad litanias, quia in fine Breuiarij, vbi ponuntur Psalmi pœnitentiales, habetur, vt dicantur litaniæ in die sancti Marci. At in rubrica officij diei, id non dicitur, vt dicitur in aliis. 2

Nihilo

Nihilominus credo teneri sub peccato mortali: siquidem id præcipitur loco citato, saltem in prouincia, vel oppido, vbi fit processio generalis: at vbi non fit, non auderem damnare ad mortale non recitantes litanias in die sancti Marci, & tribus diebus ante ascensionem, quia rubrica Breuiarij videtur loqui vbi sunt processiones: sic quidam iuniores Magistri valdè docti.

4 Secunda conclusio. Officium paruum Beatæ Mariæ, & Canticum Graduum, & Psalmi pœnitentiales nunquam obligant recitantes priuatim iuxta Breuiarium Pij Quinti. Probatur ex Bulla citata. Sic tenent Magistri præfati.

5 Tertia conclusio. Recitantes in choro etiam Breuiarium Pij Quinti sequendo, tenentur ad officium paruum Beatæ Mariæ, vbi erat ante consuetudo dicendi, & eo modo, quo erat consuetudo, & secundùm quod talis consuetudo obligabat. At nullo modo tenentur ad Psalmos & officium defunctorum, vel Canticum Graduum, licèt ante hoc Breuiarium esset talis consuetudo. Probatur prima pars. quia expressè habetur in Bulla, vt dicatur Officium Beatæ Mariæ in choro, vbi erat antea consuetudo. Probatur secunda pars, quia Pius Quintus in illa Bulla eximit acceptantes hoc Breuiarium ab obligatione recitandi dicta officia, præter quàm ab officio Beatæ Mariæ in choro, vbi erat ea consuetudo: ergo eximit ab aliis etiamsi esset consuetudo. Sic iidem iuniores.

6 Vltima conclusio. Ecclesiæ, quæ non acceptarunt Breuiarium Pij Quinti, propter antiquam consuetudinem ducentorum annorum, tenebuntur ad officia dicta, vbi erat consuetudo, vel aliquod præceptum speciale sui Breuiarij; quia hos nec eximit, nec ligat dicta Bulla Pij Quinti. Sic quidam iuniores docti.

An verò dicens Horas non intendens satisfacere obligationi, satisfaciat, vel potiùs teneatur repetere, & idem est de auditione Missæ, & impletione aliorum præceptorum, dixi latè *lib. 1. summæ, cap. 13.*

SVMMARIVM.

28. *An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis & aliis precibus, quæ ex precepto dicuntur.*
29. *An sit præceptum orandi deuotè.*
30. *An qui recitat Horas absque intentione requisita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter, teneatur Horas repetere.*
31. *An in orationibus, quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine vlla attentione actuali, & virtuali.*
32. *An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas.*
33. *An dormientes, vel dormitantes inter recitandum satisfaciant præcepto recitandi.*
34. *An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.*

DVBIVM XXVIII.

An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis, & aliis precibus, quæ ex præcepto dicuntur.

PRimò oportet aliqua prænotare. Primò nota hanc quæstionem tantùm habere locum in oratione vocali, in qua lingua potest dicere sine mente sonum: nam in mentali, cùm ipsa attentio sit ipsissima oratio, repugnat mente orare, & non attendere: vnde cùm primùm euagari mens incipit, orare desinit. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 5.* & aliqui ex recentioribus Magistri docti.

Secundò nota quòd differunt intentio, attentio, & deuotio; quia intentio est propositum recitandi: vnde est actus voluntatis. Attentio est aduertentia ad id quod recitatur, scilicet, vt quod lingua dicit, mens simul intus concipiendo loquatur: vnde est actus intellectus. Deuotio verò si sumatur propriè, est quidam actus voluntatis, quo aliquis est promptus, & paratissimus ad ea, quæ pertinent ad diuinum obsequium: vt docet D. Thom. *2. 2. quæst. 82. art. 1.* Si autem sumatur deuotio communiter, vt vulgus sumit, significat refectionem illam spiritualem mentis, & dulcissimam recreationem, quæ prouenit ex ipsa oratione, & est quidam effectus eius. D. Tho. *vbi supra.*

Tertiò nota quòd triplex est attentio, quæ in oratione vocali potest adhiberi. Prima est, qua attenditur ad verba, ne in prolatione erretur. Secunda, qua ad verborum sensum attenditur. Tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & rem petitam. Et licèt Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 5.* dicat non posse habere priorem attentionem, qui Latinum idioma ignorat, at melius dicit Nauar. *cap. quando*, Latinè *cap. 11. n. 34.* posse habere; quia hæc attentio principaliter consistit in aduertendo, vt verba rectè suo ordine pronuncientur. Istarum autem attentionum secunda est præstantior, & tertia præstantissima. Sic asserunt vniuersi Doctores citandi.

Quartò nota quòd, vt colligitur ex D. Thoma *2. 2. q. 83. art. 13.* tres sunt orationis effectus. Primus est mereri: secundus impetrare: tertius est quædam refectio, & recreatio spiritualis ipsius animæ; quibus possumus addere quartum, scilicet adimplere præceptum recitandi, qui effectus distincti sunt, vt benè probat Nauar. *cap. quando, cap. 13. num. 2.*

His positis, difficultas est quæ attentio requiratur ad satisfaciendum præcepto de recitandis Horis canonicis; & obiter dicemus de attentione requisita ad consequendos alios effectus orationis.

Duplex est sententia.

Prima docet Ecclesiæ præceptum esse de Horis dicendis attentè quoad attentionem exteriorem, id est, vt quis dum recitat, non se occupet sciente in actu exteriori, qui non compatitur secum attentionem orationis, non tamen quoad interiorem attentionem. Ex quo fit, quòd si quis dum recitat Horas canonicas, diuagetur in opere externo contrario attentioni se occupans, peccat mortaliter: si verò diuagetur tantùm secundùm actum internum, licèt data opera id faciat, non peccabit mortaliter. Ratio, quia Ecclesia

non potest præcipere actum interiorem. Sic Durandus *4.dist.15.q.12.* Palud. *ibi quæst.* 5. Glossa *clem. 1. de celebrat. Miss. vers. fructum labiorum.* Gerson *3.p.tract. de vita spiritual., lect. 4. coroll. 2.* Nauarra *lib. 2. de restit. cap. 2. num. 234.* modò, inquit, non se exponat periculo errandi in verbis, sed diligentiam apponat, ne in hoc erret. Diuus Anton. *3. part. titul. 13. cap. 4. §. 7. & 8.* Rosella *verbo Hora, num. 3.* Angel. *num. 27.* dicens id tenere plures Iurispetitos. Idem apertè videtur tenere Syluest. *verb. Hora, quæst. 11. & in Rosa aurea tract. 3. de quæst. impertinentibus, casu 9.* Licèt Nauarr. *vbi infrà*, ipsum excusare nitatur; sed apertè id tenet *verb. Missa, 2. qu. 6.* Idem defendit problematicè Metina *C. de oratione, quæst. de potest. Ecclesia respectu actuum cordis.* hanc dicit esse probabilem Ledesma *24. questio. 16. artic. 6. 2. part. dub. 4. vers. ad quintum*, & eam tenet *artic. 7.* Et vltra rationem positam potest probari primò, quando aliquis recitat sine vlla attentione, oratio est actus Religionis quoad substantiam: ergo sufficit ad implendum præceptum, quod est de actu Religionis. Probo antecedens; quia in aliis virtutibus moralibus actus illarum quoad substantiam, non requirunt attentionem, vt patet in actu fortitudinis, vel temperantiæ. Secundò probatur. quia si ex aliquo textu colligitur hæc obligatio sub mortali, maximè ex *ex c. dolentes, de celebr. Missar.* sed hoc non, quia *ibi* etiam præcipitur in virtute obedientiæ, vt deuotè recitetur, quod tamen non obligat ad mortale.

7 Secunda sententia docet, attentionem interiorem esse etiam in præcepto. Ita Doctores citādi. Quæ sententia vt probabilior est amplectēda, & ideo explicabitur aliquibus cōclusionibus. Sit

8 Prima conclusio. Quando occurrit præceptum diuinum de oratione, qui tunc orat absque attētione interiori, distrahens se data opera ad alia, peccat mortaliter. Hæc conclusio videtur certa, iuxta vtramque sententiam, quia præceptum diuinum extendit se, etiam ad actus internos & ita tenet Palud. auctor primæ sententiæ, & Sotus *vbi suprà.* Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap. 21, num. 39.*

9 Secunda conclusio. Qui ex præcepto Ecclesiastico tenetur ad Horas canonicas, tenetur ad attentionem interiorem, sub peccato mortali. Quare si data opera mentem ad alia distrahat, peccat mortaliter. Probatur primò ex Concilio Lateranēsi, quod habetur *c. dolentes, de celebr. Missar.* vbi sic habetur. *Præcipimus in virtute obedientiæ, vt officium celebrent studiosè, & deuotè*; vbi non præcipitur recitatio, quia iam antea præcepta erat, *cap. Presbyter, eod. tit.* & Concilio Agathensi longè antiquiori. Secundò probatur, quia Ecclesia, dum præcipit Clericis vt orent, non præcipit aliquem actum ex sola imaginatinne procedentem, vt sunt actus brutorum, sed præcipit actum humanum ex deliberaro, & attento animo procedentem. Item quia omnino sine attentinne non est oratio, sed est sine mente sonus. Hæc conclusio est contra auctores primæ sententiæ, & eam teneot Sotus *d. art. 5.* Metina *lib. 1. instruct. cap. 14. §. 11.* Palae. *4. dist. 15. disp. 10.* Adrianus *quodlib. 8. litera 1.* Turrecrem. *cap. cantantes, dist. 92. n. 6. & 7.* Gabr. *in canonem Missa, lect. 62. litera N.* Manuel *1. tom. summa, cap. 141. n. 1.* Aragon. *2. 2. quæst. 83. art. 3. fol. 862.* Tabien. *verb. Hora, num. 30. 31. 32,* Armil. *n. 19.* Nauar. *sum. cap. 25. n. 105. 106. 107, & cap. quando,* Hisp. *num. 21.* Latinè *n. 20. & c. 21.* Latinè *num. 39.* Pedraza *in summa, cap. 5.* Nieua *in summa, tit. 65.* Suares vocans oppositam falsam *1. tomo de sacram. quæst. 83. art. 6. disp. 88. sect. 5.* Caiet. *in summa verb. Hora, vers. quoad tertium, & 2. 2. quæst. 83. art. 13. fine.* Ledesma *2. 4. q. 16. ar. 6. dub. 4.* Sandoual *lib. de offic. canon. 6. p. c. 9.* Angles *floribus q. theolog. 1. p. mat. de orat. fol. 334.* & quam plurimi ex neotericis admodum docti Magistri.

10 Circa hanc conclusionem nota primò, quòd modò quis incipiat Horam intentione attendendi, quoties dedita opera mentem ab intentione non dimouet, licèt sit per totam orationem distractus, satisfacit orandi præcepto, quia reputatur distractio illa inuoluntaria, & manet attentio virtualis, quæ sat est ad implendum hoc præceptum. Sic Sotus, Caietan. Suar. Nieua, Tabien. Turrecrem. Pedraza, Fr. Metina, Gabriel, Armilla, Ledesma, Sandoual *vbi suprà*, Nauarr. *cap. quando, cap. 13.* Hispanè *num. 22. 28* Latinè *num. 21. & cap. 25.* in summa Latinè & Hispanè *num. 106. 107.* Metina *C. de oratione, q. de attentione in oratione habenda*, Gerson *3. p. tract. de orat. litera F. vers. elicimus, & vers. orationem*, vbi subdit non oportere vt orans semper conetur tota tota sollicitudine continere cor suum infra verba, & sensum vocalis orationis, quin tolerari possit euagatio quædam ad resocillandum caput, vel cor. Idem tenet Margar. confess. *fol. 161.* & multi ex iunioribus valde docti Magistri.

11 Secundò nota quòd licet recitans Horas vltrò & aduertēter circa alia diuagetur, si non aduertat per hoc distrahi ab Horis, satisfacit huic præcepto. Ratio, quia hic non voluntariè distrahitur ab Horis, & ideo virtute remanet prima attentio. Ita Sotus, Caiet. Nicua, Armil. Suares *vbi suprà.* Nauar. *d. cap. 25. n. 106.* & iidem Magistri.

12 Tertiò nota non esse necessarium propositum formale attendendi, sed sat esse virtuale, vt optimè Nauarr. *d. n. 106. 107.*

13 Quartò nota quòd si aduertens se diuagari habeat mediocrem diligentiam vt attendat, nullo modo peccat: at si non adhibeat, saltem mediocrem diligentiam, est peccatum veniale. Ratio, quia attenta humana fragilitate impossibile est hominem retinere imaginationem semper actu aduertentem, iuxta illud Psalm. 39. *Cor meum dereliquit me.* Sic Nauar. *cap. quando, cap. 13.* Hispanè & Latinè *num. 20.* Caietan. *2. 2. quæst. 83. art. 13. & in summa verb. Hora, cap. 3. fine*, & aliqui recentiores docti.

14 Quintò nota quòd Sotus *vbi suprà*, quem aliqui iuniores sequuntur, & Palacios *in summa verb. Hora*, & Mannel *supra*, inquiunt, quòd ex negligentia crassa mentem diuagari permittere eodem relabitur ac si cōsultò fieret. Vnde infert Palacios, quòd qui malè assuetus est animum distrahendo inter orandum, nec malæ consuetudinis remedium quærit, habet negligentiam crassam, ac perinde peccat ac si consultò faceret; quę doctrina si vera est, esset seminarium multorum scrupulorū, & videtur esse cōtra dicta *notab. 1. & 2.* & cōtra Doctores *ibi* citatos, qui ad peccatū mortale contrahendum defectu attentionis exigunt,

vt da

vt data opera, & aduertenter quis diuagetur, & aduertens diuagari ab Horis, imò Caiet. *dict. art.* 13. expressè dicit, quòd voluntaria negligentia in attentione, tunc tantùm esset mortale, quando ex contemptu, vel ex industria; *& in summa, verbo Hora, cap.* 3. dicit quòd negligenter se habens circa attentionem, peccat venialiter. Quod idem dicit Nauarrus, vt dixi *not.* 4. Vnde licèt in alijs materiis doctrina Soti sit admittenda, quòd negligentia crassa æquiualet voluntario: in hac tamen materia non est admittenda, propter dicta; sic aliqui ex iunioribus valde docti Magistri.

15 Sextò nota, quòd licèt ad implendum præceptum Ecclesiæ, & ad consequendum duos effectus orationis, scilicet mereri & impetrare, sat sit attentio virtualis, scilicet in principio proponere intentionem, & adhibere mediocrem diligentiam ad illam. Sed ad consequendum tertium orationis effectum; scilicet ad sentiendum refectionem, & recreationem spiritualem mentis, non sat est attentio virtualis, sed est necessaria actualis attentio Sic D.Thom. 2.2.q.83. *art.* 13. Sotus *vbi supr.* Nauar. *cap. quando, cap.* 13.*n.* 2.

16 Vltima conclusio. Quæcumque trium suprà enumeratarum attentionum, scilicet ad verba, vel ad sensum, vel ad Deum, est sufficiens ad satisfaciendum præcepto recitandi. Conclusio est omnium. Limitant tamen Caietan. 2. 2. *quæst.* 83. *artic.* 13. & Nauarr. *cap. quando, cap.* 13. Hisp. *num.* 34. 35. Latinè *num.* 33. 34 Enriquez à me consultus, & alij, modò quæcumque harum attentionum eligatur sine præcisione melioris, id est, ita eam eligat recitans, vt nolit in ea sistere, sed vt medium sibi accommodatum ad perueniendum ad meliorem si Deus eam dederit. Idem tenet Angles *vbi supra, fol.* 337.

17 Hinc infert Nauarr. cum Caiet. *ibidem*, quòd si meditaretur recitans inter recitandum, gesta Christi & passionem, ac finem vltimatum, & non pro medio ascendendi ad Deum, non satisfaceret, iuxta dicta. Quando verò acciperet vt medium, vel attenderet ad Deum, meditans eius bonitatem, licèt non haberet alias duas attentiones, satisfaceret; quia hæc attentio est omnium præstantissima. Hoc tamen intelligendum est (vt bene aduertunt Nauarr. *cap. quando, cap.* 20. *numer.* 32. 33. & Metina *quæst. de attentione in oratione habenda*) modò orans ex præcepto attendat ne erret in debita verborum pronunciatione, & ne omittat aliquid, & orans ex deuotione verbis, quæ ipse componit, attendat, ne verba inepta dicat.

18 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur ad argumentum, quòd Ecclesia non præcipit actus internos, verum est per se, & sine ordine ad actus externos: at præcipit mediatè, & vt modificant actus externos, vt latè probant auctores citati.

19 Ad aliud argumentum negatur consequentia, quia oratio, vt est in præcepto, includit modum attentionis, vt patet ex *d.cap. dolentes*.

20 Ad vltimum respondetur; quod etiam deuotè recitare est in præcepto, vt dicam *dubio sequenti*.

DVBIVM XXIX.

An sit præceptum orandi deuotè.

Sit prima conclusio. Qui tenetur ad Horas canonicas, tenetur sub mortali deuotè eas recitare. Probatur ex *cap. dolentes de celebr. Missar.* vbi id præcipitur in virtute obedientiæ. Sic Nauar. *cap. quando, cap.* 20. Hisp. *à num.* 4. *ad* 44. Latinè, *n.* 16. & nonnulli ex recentioribus docti Magistri. 1

Secunda conclusio. Sicut sat est virtualis attentio ad satisfaciendum præcepto recitandi, ita etiam sat est virtualis deuotio, id est, propositum orandi deuotè. Vnde sicut non requiritur quòd semper duret attentio, bene tamen quòd semper duret propositum attendendi, ita non requiritur quòd semper duret deuotio, benè tamen quòd semper duret propositum recitandi deuotè. Sic iidem Doctores. 2

Vltima conclusio. Sufficiens propositum dicendi attentè Horas, est sufficiens dicendi deuotè. Ratio, quia licèt attentio ad intellectum, & deuotio spectet ad voluntatem, at velle attendere, pertinet ad voluntatem, & qui vult attendere, vt decet, vult Deo seruire cum aliqua promptitudine voluntatis. Vnde solùm & semper quis peccat, eo quòd non recitat cum deuotione, quando peccat, eo quòd non attendit, & quando implet præceptum recitandi attentè, implet etiam recitandi deuotè. Sic iidem auctores. 3

DVBIVM XXX.

An qui recitat Horas absque attentione requisita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter, teneatur Horas repetere?

Duplex est sententia. 1

Prima dicit non teneri repetere. Probatur, quia diuersa videntur super hoc præcepta ab Ecclesia tradita. Primum est, vt Horę integrè dicantur. Secundum *in cap. dolentes, de celebrat. Missar.* vt attentè dicantur: ergo si quis sine attentione dicat, satisfacit præcepto primo de Horis recitandis, & sic non tenetur repetere, sed agere pœnitentiam transgressionis secundi præcepti. Hanc tenent Metina *C. de oratione*, v.g. de Horis iterandis. Cord. *lib.* 4. *quæst.* 4.13. *fine.* Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3. Gerson 3. *p. tract. de vita spirit. lect.* 4. *corol.* 2.

Secunda sententia docet bunc teneri repetere Horas. Ratio, quia *cap. dolentes*, non traditur nouum præceptum, sed vetus explicatur, & traditur modus, quo vetus obligat. Hanc tenent Turrecrem. *cap. cantantes, dist.* 92.*n.*6.7. Gabriel *in Canonem Missæ, lect.* 62. *litera L, & N.* Nauarr. *cap. quando, cap.* 13. Hisp. *à num.* 18. Lat. *num.* 46. *& cap.* 20. Hisp. *num.* 38 *&* 39. Latinè *num.* 31. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 5. *vers. supra hac autem.* Sandoual *lib. de offic. canon.* 6. *p. cap.* 9. Enriquez *lib.* 5. *de pœnit. cap.* 5. *num.* 2. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. *vers. ad hoc ergo* Manuel 1. *tomo summæ, cap.* 141.*n.* 1. Aragon. 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. *fol.* 864. Ledesm. 2.4. *q.* 16. *ar.* 6. 2. *p. dub.* 2. Idem apertè innuit Caiet. 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. *sub finem.* vbi dicit, quòd euagatiex proposito in notabili parte Horæ, perinde est ac illâ omi tterer, sed si omitteret, teneretur dicere: 2

Ff 2 ergo.

ergo. Idem innuunt Tabie. verb. hora, *n*. 30. 31. 32. & Adria n. *quolib*. 8. *litera* I. dicunt enim hunc non satisfacere præcepto: ergo secundùm ipsos tenetur repetere, vt satisfaciat. Hanc etiam tenet expressè Angles *floribus quæst. theolog*. 1. *p. mat. de oration. fol*. 338. & Nauarrus *lib*. 2. *de rest. capitulo secundo, numero* 231. & hæc sententia est multo probabilior.

Dubium XXXI.

An in orationibus quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine vlla attentione actuali, & virtuali?

1 Duplex est sententia.

Prima dicit recitantem ex deuotione, etiamsi ex proposito non attendat, nullo modo peccare. Ratio, quia talis oratio potest citra culpam omitti: ergo, & sine attentione dici. Sic Gabriel *lect*. 62. *in canon. litera. I*. & Palacios 4. *dist*. 15. *disp*. 10. *fol*. 159.

2 Secunda sententia docet esse peccatum veniale recitare ex deuotione absque attentione data opera. Ratio, quia licèt non teneatur is recitare: at supposito quod recitat, tenetur id facere cum debitis circumstantiis, vt patet in omnibus aliis actibus virtutum; sed vna ex debitis circumstantiis orationis est attentio; ipsa enim naturalis ratio dictat orare sine attentione, esse contra reuerentiam Dei, cum quo agimus, sicut qui loqueretur cum Principe aliquo terreno, & non attenderet ad id, quod loquitur, faceret ei iniuriam. Hanc tenet Caiet. *verb. oratio*. Armil. *ibi num*. 1. Pedraza *in summa* 3. *præcepto*. Nieua *in sum. tit*. 68. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiast*. 6. *p. c*. 1. D. Thom. 2. 2. *quæst*. 83. *art*. 13. *ad* 3. & ibi Caiet. Sotus *lib*. 10. *de iust. quæst*. 5. *art*. 5. Ledesma 2. 4. *q*. 16. *art*. 6. *dub*. 2. Marina *C. de orat. quæst. de attent. in orat. haben*. Nauar. *cap. quando, cap*. 13. *num*. 39. & *cap*. 20. *num*. 32. & Latinè *cap*. 21. *num*. 39. Aragon. 2. 2. *quæst*. 83. *art*. 13. *fol*. 363. Angles *florib. quæst. Theolog*. 1. *p. mater. de orat. fol*. 334. & aliqui iuniores docti. Et hæc sententia videtur mihi certa.

3 Nota tamen hanc sententiam debere intelligi de oratione per se vt oratio est, id est quando aliquis intentione orãdi orat. Cęterùm si quis cum manibus laborat, vult psalmos, aut alias preces recitare, vel canere, non animo orandi, sed vt caueat alias vanas cogitationes, vel recreationis gratia, non peccat, sed laudabiliter facit, licèt data opera non habeat attentionem. Ratio, quia ille non orat formaliter, sed materialiter. Sic Caietan. Armil. Pedraza, Nieua, Sandoual *vbi supra*, & multi ex iunioribus docti Magistri.

Dubium XXXII.

An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas?

1 Sit prima conclusio. Qui ex præcepto tenetur ad recitandum, & aduertenter occupatur in rebus externis, quæ ex natura sua aduersantur attentioni orationis & sunt incompatibiles cum illa; peccat mortaliter, vt si quis scribat, legat, vel pingat, vel faciat aliquid huiusmodi, quod totum animum ad se vocat. Sic Sotus *lib*. 10. *de iustit. quæst*. 5. *art*. 5. Frater Metina *in summa lib*. 1. *cap*. 14. §. 11. Nauarrus *summa Hisp. & Latina cap*. 25. *num*. 106. & 107. & *cap. quando, cap*. 13. Hisp. à *num*. 21. per plures, Latinè à *num*. 47. & omnes Doctores *supra* citati *dub*. 28. hi enim falsem requirunt attentionem externam. Idem tenet Iosephus Angles *floribus quæst. Theolog*. 1. *p. mater. de oration. folio*. 339. & aliqui iuniores Magistri.

Secunda conclusio. Qui dum orat etiam ex præcepto occupatur in aliquibus rebus externis, quæ non sunt incompatibiles cum attentione, nec expostulant tantam animi aduertentiam, satisfacit præcepto recitandi, nec peccat mortaliter, vt si quis recitet induens se, vel calceans, vel deambulans per hortum & herbas prospiciens. Ratio, quia solus, & omnis ille actus corporalis ad implementum præcepti impedit, qui repugnat, & est incompatibilis attentioni habilitate eius, qui recitat, inspecta: at faciens istos actus potest attendere; nec sunt tales, qui omnino impediant: ergo. Item, quia in aliquibus Religionibus est statutum, vt qui surgunt à lecto, dum se induunt, recitent: & id faciendum docebat D. Dominicus, & in Missali sunt orationes dicendæ dum Sacerdos se induit, vt faciat sacrum. Sic Nauarr. *cap. quando, cap*. 13. Hispan. *num*. 47. Latinè *num*. 49. Maior 4. *dist*. 12. *quæst*. 7. Caiet. 2. 2. *quæst*. 83. *artic*. 13. & *quæst*. 187. *art*. 3. *ad* 3. Sotus & Fr. Metina vbi suprà, & prædicti recentiores Magistri. 2

Tertia conclusio. Recitans aliquid ad quod non tenetur, faciendo prædicta, nullo modo peccat, imò meretur. Sic Nauarr. *ibidem*, & patet ex dictis conclusio præced. & tenent iidem Magistri. 3

Quarta conclusio: etiamsi sint Horæ ex præcepto, faciens prædicta ex iusta causa, dum recitat non peccat, nec venialiter; imò meretur, vt si cœpta hora veniat vir nobilis visitaturus recitantem, & finiat Horam se componens, vt illum excipiat. Sic Nauarrus & Iosephus Angles *vbi supra*, & aliqui iuniores docti. 4

Quinta conclusio. Aliqui sunt actus corporales, tam parum repugnantes attentioni etiam Horarum debitarum, vt si fiant dum recitantur, etiam absque vlla causa nullum sit peccatum, vt lenis deambulatio, itineris factio pedestris, vel equestris moderata, prospectio, vel collectio huius, vel illius herbæ. Sic Nauar. *vbi supra, & prædicti iuniores*. 5

Sexta conclusio. Lauare faciem, & manus, induere, vel exuere se, vel se calceare, dum recitantur Horæ ex præcepto, si id fiat moderatè, & absque nimia festinatione, licèt fiat absque iusta causa, nullum est peccatum. Probatur, quia si ille illo modo recitaret illas orationes ex deuotione, non peccaret, vt dixi ex Nauar. *in tertia conclusione*; ergo idem est, quando recitat, non ex deuotione, sed ex præcepto, quia illæ actiones nõ magis impediunt reuerentiam, quando oratio est ex præcepto, quàm quãdo est ex deuotione. Sic colligitur ex Nauarro, & tenent iuniores præfati. 6

Septima conclusio. Quando quis exercet dictas actiones valde festinanter, dum recitat, peccat 7 venialiter,

venialiter, quia vix fieri possunt, salua debita reuerentia & attentione. Sic Nauar. *ibi num.* 50 & nonnulli recentiores docti.

8 Vltima conclusio. Si quis dum recitat vagetur in opere externo ordinato ad officium, vt voluendo libros, &c. non per hoc recedit attentio virtualis, nec peccat. Sic Tabie. *verbo Hora, n.* 30. Syluest. *ibi q.* 11. Margarita confess. *fol.* 161. Sandoual *lib. de officio canonico, 6. p. cap.* 9. & patet ex *suprà* dictis: diximus enim nec hunc teneri repetere, quæ interim dicuntur, quando non potuit præuenire opus illud ordinatum ad officium.

Dubium XXXIII.

An dormientes, vel dormitantes inter recitandum, satisfaciant præcepto recitandi.

1 Sit prima conclusio. Qui vexatur à somno, sed adeò resistit, vt pronunciet suas Horas, vel audiat sacrum, ea attentione quòd saltem videt, quòd non omittit dicere, aut audire vllum versum, vel verbum, licèt propter grauitatem, & molestiam somni non attendat ad significationem, nec ad aliam meditationem, non peccat saltem mortaliter. Ita Nauar. *cap. quando, cap.* 9. *num.* 9. & tenent aliqui iuniores docti; & patet, quia hic habet attentionem necessariam ad orationem.

2 Secunda conclusio. Qui dormit per notabilem partem Horæ, vel Missæ, non satisfacit præcepto, quia deest attentio necessaria, & sic tenetur sub mortali repetere; qui verò per partem non notabilem, peccat venialiter. Sic Nauar. *ibi num.* 5. 6. & alij.

3 Hinc infertur peccare mortaliter eos, qui tenentur ad Horas, vel ad aliquid ex pœnitentia, vel voto recitandum, si recumbant in lecto ad recitandum eo tempore, & talibus circunstantiis concurrentibus, vt probabiliter attenta fragilitate sua, & dormiendi consuetudine credere possint se dormituros, & sic omissuros id ad quod tenentur. Ratio, quia exposuerunt se probabilissimo omittendi periculo. Sic Nauar. *ibi num.* 7.

Dubium XXXIV.

An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.

1 Metina *C. de oratione, q. de Horis iterandis*, & Ledesma 2. 4. *quæst.* 16. *artic.* 6. 1. *p. dub.* 3. absolutè dicunt dubitantem probabiliter teneri repetere eam partem, de qua dubitatur. Sit tamen

2 Prima conclusio. Quando quis habet aliquam rationem, vel coniecturam se dixisse talem Psalmum, versum, vel Horam, licèt in particulari non recordetur se illud dixisse, non tenetur repetere. Sic Nauar. *cap. quando, cap.* 10. Hispanè *num.* 49. Latinè *num.* 30. Sandoual *vbi infrà*, Iosephus Angles *floribus, vbi infrà*, & aliqui iuniores docti.

3 Hinc fit non teneri quempiam repetere quod non meminit se dixisse, modò non meminerit se non dixisse, & coniecturam iustam habeat credendi quod dixerit, qualem habere videtur is, qui scit communiter se non errare in tali Hora. Sic Nauar. *cap. quando, cap.* 13. *num.* 26. 27. 28. & 29. Latinè *num.* 30. Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3. Gerson 3. *p. mater. de oratione, litera* F. Iosephus Angles *floribus quæst. theolog.* 1. *p. mater. de orat. fol.* 34. Sandoual.

Secundò infertur, quòd qui recordatur se incepisse talem Psalmum, vel lectionem, vel talem Horam, & postea non data opera distractus inuenit se in fine talis Horæ, vel legendo per librum, vel dicendo memoriter ea, in quibus ipse communiter non solet errare, iustè potest credere se totum dixisse, & vltra progredi. Sic Nauar. *d. cap.* 13. *n.* 29. referens Maiorem, Iosephus Angles *vbi suprà*, & alij.

Secunda conclusio. Qui habet rationem aliquam, vel coniecturam ad credendum se iam dixisse talem Horam, vel Psalmum, non tantùm non tenetur repetere, imò malè faciet si repetat. Ratio, quia est dare locum scrupulis, & acquirere repetendi habitum. Sic Nauar. *d. cap.* 13. *n.* 3. Iosephus Angles *suprà*. 4

An verò dum quis sacrum ex præcepto audit, possit simul recitare Horas, ad quas tenetur, vel alias preces, ad quas ex voto, vel pœnitentia tenetur, dixi latè *lib.* 1. *summa, c.* 14. *à n.* 11. 5

SVMMARIVM.

35. *Quod sit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, siue in communi, siue in particulari.*
36. *An peccet qui non recitat Horas canonicas priuatim debitis, & competentibus horis.*
37. *An matutinum, & laudes, & reliqua Hora diei præsentis, possint recitari vespere præcedentis diei, & qua hora.*
38. *An teneatur sacerdos recitare Matutinum antequam faciat sacrum.*
39. *An facere sacrum conuentuale, seu maius, quod dicitur solemne, ante Matutinum recitatum, sit peccatum.*
40. *An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.*
41. *An peruertens ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam peccet.*
42. *An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, sit peccatum mortale.*
43. *An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, teneatur intra eumdem diem recitare illam, siue præponendo, siue postponendo.*
44. *Quo in loco sint dicenda Hora canonica.*

Dubium XXXV.

Quod sit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, siue in communi, siue in particulari.

Sit prima conclusio. Singulæ Horæ canonicæ habent sua tempora, quibus debent dici, ea scilicet, ex quibus nomina sumpserunt; scilicet Prima debet dici hora prima diei, & tertia 1

hora tertia, & sic de aliis. Hoc colligitur ex vsu & ex communi sententia Doctorum : ex D. Thoma *quodlib. 5. art. 28.* Syluest. *verbo Hora, quæst. 9.* Caiet. *verbo Hora*, § 4. Nauarr. *cap. quando, cap. 3. num.* 38. & tenent ex recentioribus multi docti Magistri.

2 Nota quòd ad cognoscendum horam primam & tertiam diei, debemus numerare illas penes diem artificialem, & non penes naturalem; quia secundùm Astrologos attenditur ab ortu Solis, vsque ad occasum, quem debemus diuidere in duodecim partes æquales, quas vocamus horas; ita vt sex partes seu sex horæ numerentur ab ortu Solis, vsque ad medium diem, & reliquæ sex partes à medio die vsque ad occasum : hoc modo prima pars dicetur prima hora diei artificialis, &c. Sic Nauarr. *d. c.* 3. *a num.* 33. & consule Couar. 4. *variar. resolut. cap.* 10. *num.* 14.

3 Secunda conclusio. Licèt attento iure, & consuetudine antiqua, Horæ dicendæ sint dicto tempore ; at in nostra ætate standum videtur consuetudini, & illæ erunt debitæ horæ ad recitandum Horas canonicas, quæ fuerint constitutæ aliqua causa iusta, aut ordinatione vel consuetudine Ecclesiæ, vel Episcopatus, vel monasterij, vbi dicuntur. Ratio, quia cùm illud sit ius humanum, potuit consuetudine derogari. Sic Nauar. *vbi suprà num.* 39. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. Syluest. & Caietan. *vbi suprà*, Sandoual *tract. de offic. Ecclesiastico*, 3. *par. cap.* 5. & aliqui docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Horæ debitæ ad recitandum officium priuatim, erunt, vel istæ, quæ fuerint secundum consuetudinem, vel statutum talis Episcopatus, vel etiam illæ, quæ antea erant constitutæ secundùm ius commune, iuxta dicta *in prima conclusione*. Ratio, quia licèt sit consuetudo præscripta, vt Horæ publicæ dicantur tali tempore, & vt priuatim possint dici eodem tempore : at non subinde præscriptum est, quin possint priuatim dici horis iure communi destinatis, cùm hæc diuersæ sint. Sic Nauar. *d. cap.* 3. *n.* 71. *&* 72.

5 Nota tamen, quòd hæ horæ debitæ, in quibus tenetur quis recitare Horas canonicas, non debent sumi ita punctualiter, scilicet, quòd prima dicatur, prima hora diei artificialis, &c. Sed debent sumi cum amplitudine, vel parum ante, vel parum pòst, ita vt, qui intra illud parum antè, vel parum pòst recitauerit, censebitur tempore competenti recitare. Sic Nauar. *d. cap.* 3. *num.* 73. *&* 74. Angel. *verbo Hora, num.* 22. & *ibi* Syluest. *quæst.* 9. & quidam doctus recentior Magister, qui cum Nauarro *d. num.* 74. arbitratur, hoc parum post, aut parum antè esse dimidiam horam, aut tres quadrantes, id est, *media hora, o, tres quartos*, & ad summum vnicam horam antè, vel pòst.

DVBIVM XXXVI.

An peccet, qui non recitat Horas canonicas priuatim debitis, & competentibus horis.

1 SIt prima conclusio. Quacumque diei hora recitentur Horæ canonicæ priuatim intra diem naturalem, qui constat ex viginti quatuor horis, scilicèt à duodecima noctis præcedentis hora, vsque ad duodecimam noctis sequentis, non est peccatum mortale. Ratio, quia substantia præcepti consistit in hoc quòd Horæ dicantur : at quòd dicantur tali tempore, est modus quidam, & circunstantia non adeò necessaria Hanc docent Nauar. *summa cap.* 25. *num.* 97. *& cap. quando, cap.* 3. *num.* 59. 60. 61 *&* 62. Latinè *num* 56. Ledesma 2. 4. *quæst.* 16. *art.* 5. *dub.* 1. Sylu. *verbo. Hora, q.* 9. Angel. *num.* 22. Armilla *num.* 17. Tabien. *num.* 26. Caiet. *summa verbo Hora.* Nieua *in summa tit.* 65. D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 4 §. 4. *&* 2. *p. tit.* 9. *cap.* 12. *fine*, Gabriel *in canonem Missæ, lect.* 23. *litera* E. Margarita confess. *fol.* 162. Viguer. *lib. de instit. Theolog. cap.* 5. §. 5. *vers.* 4. Sotus *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *art.* 4. Fr. Metina *summa lib.* 1. *cap.* 14 §. 11. & nonnulli valde recentes Magistri.

Secunda conclusio. Si Horæ canonicæ iusta 2
de causa non recitentur debitis horis, sed præponantur, vel postponantur, nulla est culpa : si citra causam iustam, est peccatum veniale. Ratio, quia præcipitur vt debitis horis recitentur, *c. eminent.* 1. *de celebrat. Missar. & cap.* 1. *eod. tit.* & hoc non tam in fauorem recitantium, quàm ad agendum cultum diuinum, & vt diuturnior, & magis continua sit oratio. Sic Sotus, Tabie. Metina, Nauar. Caiet. Armil. Nieua, Angel. *vbi suprà*, Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. & alij.

Nota causam iustam esse, & à culpa immunem 3
reddere, si scholasticus differat Horas in vespertinum tempus, eò quòd matutinum est aptum studio ; non autem vespertinum : hoc verò est aptum ad recitandum. Sic Nauar. *cap. quando, cap.* 3. Latinè *num.* 55. Hisp. *num.* 56. Maior 4. *dist.* 14. *quæst.* 1. & alij.

Tertia conclusio. Quando quis impedimen- 4
tum timet, melius est, vt Horas præponat, quàm postponat. Ratio, quia primum est prouidentiæ; at secundum est negligentiæ. Sic Sotus, Nauar. Sylu. *vbi suprà.*

Quarta conclusio. Dum *c. solent. de consecr. dist.* 5
1. iubetur, vt Vesperæ dicantur in Quadragesima ante prandium ; intelligitur de vesperis, quæ dicuntur in communi. Vnde priuatim recitans, potest ante prandium dicere, non tamen erit peccatum dicere post prandium. Sic Caietan. 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 7. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 130. *pag.* 4. Nauar. *cap. quando. cap.* 3. Hispanè *num.* 41. Latinè *num.* 40. & Latinè *cap.* 22 *num.* 94. *&* 95. Nec obstat (inquit Nauarr. *in cap. quando*, Latinè *loco citato*) Rubrica Breuiarij noui *feria 4. cinerum*, qua dicitur Vesperas recitandas esse ante prandium, quia *ibi* non ponitur præceptum.

DVBIVM XXXVII.

An Matutinum, & laudes, & reliquæ Horæ diei præsentis possint recitari vespere præcedentis diei, & in qua hora.

SVpponendum est, quòd licèt quoad contra- 1
ctus & alia huiusmodi, dies incipiat à media nocte, tamen quantum attinet ad officium diuinum, & celebrandum Ecclesiasticas solemnitates, incipit dies à Vesperis. Sic D. Thom. *quodlib.* 5. *art.* 28. *corpore.* Caiet. *verbo Hora, cap.* 4. & reliqui Doctores citandi.

Hoc

2 Hoc suppositu circa horam recitandi Matutinum conuenit inter Doctores posse recitari vespere Matutinum diei sequentis propter rationem dictam. Quod idem probari videtur ex generali consuetudine. Dicunt tamen plures Doctores esse peccatum veniale recitare vespere, nisi adsit iusta causa. Sic D.Thom. *quodlib. 5. art. 28.* Angel. *verbo Hora, num. 21.* Viguer. *lib. instit. cap. 5. §. 5. vers. 4.* Syluest. *verb. Hora, q. 9. dicto 3.* Tabie. *verbo Hora, num. 28.* Nauarr. sum. Latina & Hisp. *cap. 25 num. 97* & quidam recentiores valde doctus Magister, addens sufficere causam iustam, quæ inducat, non tantùm necessitatem, sed etiam commoditatem.

3 Circa horam verò dicendi Matutinum nil inuenitur expressum apud Doctores, præterquam quòd potest dici ante Solis occasum. Quod docet Nauar. summa Lat. *cap. 25. num. 107.* & summa Hisp. *cap. 28. additione ad num. 115. capitis 25. & cap. quando. cap. 3. num. 65. sub finem.* Alij verò dicunt, quòd si aliquis post dictas vesperas, & completorium dicat Matutinum, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Sic Viguer. *vbi supra.* D. Thom. *suprà in solut. ad 1.* Turrecre. *cap. Presbyter, dist. 91. num. 4.* Nauarr. *cap. quando, cap. 3. num. 62.* & hi omnes cum Nauarr. etiam *duobus locis proximè citatis*, videntur sentire esse necesse, vt possint recitari matutinæ preces diei sequentis vespere præcedentis, vt sint iam recitatæ vesperæ & completorium, quia non videtur incipere dies sequens hodie vespere, nisi pensum horarum hodiernum sit integrè persolutum. Sit tamen

4 Prima conclusio. Si quis recitet hodie hora secunda post meridiem Matutinum diei crastinæ, satisfacit præcepto, nec peccat mortaliter: si verò hodie manè recitaret, non satisfaceret præcepto, & teneretur iterum sub peccato mortali recitare Matutinum. Probatur prima pars, quia iam illud tempus, cùm sit hora vesperarum, pertinet ad sequentem diem: ergo qui tunc recitat, censetur sequenti die recitare Matutinum: ergo non peccat mortaliter, si quidem recitat intra diem, & præuenire tempus intra diem non est mortale, vt dixi *dub. præced.* Probatur secunda pars, quia nondum censetur cepisse dies sequens, & sic non recitat Matutinum intra suum diem. Hæc conclusio colligitur ex doctrina citata D. Thomæ, Viguer. Turrecr. qui dicunt, quòd si post vesperas, & completorium dicat quis Matutinum diei sequentis, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Eam etiam tenuerunt quidam recentiores Magistri, quorum quidam addidit, quòd si post medium diem hodiernum recitaret quis Matutinum diei crastinæ, saltem in Quadragesima, vbi vesperæ dicuntur ante prandium, videtur iam incepisse dies sequens, & in rigore non videtur obligandus ad mortale, nec ad iterum recitandum.

5 Nota conclusionem hanc tenere verum, licèt quis quando recitat hora secunda Matutinum, nondum recitasset Vesperas, & completorium diei hodiernæ: adhuc enim non esset peccatum mortale. Ratio, quia illa peruersio Horæ non videtur grauis, & Horarum ordinem absque causa peruertere tantùm est veniale. Sic prædicti Magistri.

6 Secunda conclusio. Qui absque causa sufficienti recitaret Matutinum diei crastinæ hodie hora secunda post meridiem, peccaret venialiter; si verò ex causa sufficienti, nullo modo peccaret, quia (vt dixi *dub. præced.*) qui absque causa recitat nō temporibus debitis, peccat venialiter. Sic quidam iuniores docti.

Nota tamen quòd quo maior est anticipatio, eo maior causa requiratur, quia magis discedit à regula. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 3. num. 68. & 70.* 7

8 Tertia conclusio. Ad recitandum Matutinum per vnam horam ante Solis occasum, siue in hieme, siue in vere, nulla causa requiritur, sed qui tunc recitat Matutinum, censetur debita hora recitare. Probatur suppositis duobus fundamentis. Primum fundamentum est: Ad dicendum Matutinum non est deputata tamquam hora debita media nox, vt aliqui falsò putant, quia nullum ius est id præcipiens, vel determinans Matutinorum horam: sed tantùm dicunt textus Matutinum esse officium nocturnum de nocte dicendum, vt bene dicit Nauar. *cap. quando, cap. 3. num. 73.* Vnde qui Matutinum recitant prima nocte, vel media, vel summo mane, debitis horis illud recitant, quia omnes nocte dicunt. Secundum fundamentum est, quod dixi, & probaui *supra dub. 35. fine*, scilicet quòd hora competens non debet sumi punctualiter, sed vna hora paulo plus, aut minus, antè, vel pòst, ita vt qui tunc recitat, censebitur debito tempore recitare. His suppositis probatur conclusio, quia hora debita, & competens ad recitandum Matutinum est post solis occasum: ergo qui per horam ante solis occasum recitat, censetur debito tempore recitare. Sic nonnulli iuniores docti, & videtur colligi ex Caietano *in summa, verbo Hora, cap. 4.* vbi absolutè dicit licere recitare Matutinum vespere præcedentis diei.

9 Vltima conclusio. Reliquas Horas canonicas demptis precibus matutinis cum laudibus, nullo modo licet recitare vespere præcedentis diei, nec qui recitaret ante mediam noctem huius diei illas, satisfaceret præcepto recitandi hodie Horas, sed teneretur sub mortali repetere. Ratio, quia licèt, vt dixi, dies incipiat à vespere quoad officium: at generalis consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita interpretata est, quòd solas Matutinas liceat dicere vespere præcedenti. Sic Caiet. *verb. Hora, cap. 4* Nauar. *cap. quando, cap. 3. num. 62.* & hæc conclusio est omnium. Vnde bene infert Nauarr. nullam ob causam licere dicere Horas hodiernas, demptis Matutinis, vespere præcedenti, vel etiam ante mediam noctem.

Dubium XXXVIII.

An teneatur sacerdos recitare Matutinum antequam faciat sacrum.

Duplex est sententia.

1 Prima docet esse peccatum mortale facere sacrum antequam quis recitet Matutinum. Probatur, quia generalis consuetudo approbata Ecclesiæ habet, vt recitetur Matutinum ante sacri celebrationem: & Pius Quintus *in Missali, in Rubrica de ritibus seruandis in Missa, cap. de preparatione sacerdotis celebraturi*, docet, sacerdotem

facturum sacrum priùs debere recitare Matutinum. Hanc tenent Gabriel *in canonem Missæ lect.* 13. *litera F.* Viguer. *lib. instit. Theolog. cap.* 5. §. 5. *vers.* 4. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 16. *articul.* 4. *dub.* 8. Guillermus, quem refert ac sequitur D. Anton. 3. *part. tit.* 13. *cap.* 4. §. 4. Angelus *verbo Missa, num.* 42. Tabiena *verbo Hora, num.* 27. *& verbo Missa, num.* 6. Rosella *verbo Missa, num.* 4. Verbeciua per ipsum citatus, supplementum *verb. Missa, nu.* 3. Idem videntur docere Polancus *in suo directorio, tit. de sacerdotibus, & aliis clericis*, & Pedraza *in summa cap.* 5. vbi inter plura clericorum peccata, quæ apertè sunt mortalia, referunt hoc. Pro hac sententia citantur Host. & Palud. Sed malè, tantùm enim dicunt, ille *tit. de consecrat. eccles. numer.* 14. hic verò 4. *dist.* 13. *quæst.* 2. *art.* 2. non debere celebrari sacrum ante Matutinum & Primam. Pro eadem sententia sunt alij, dicentes esse peccatum mortale, quando non fieret ob causam vrgentem, vt ad vitandum graue damnum, vel graue scandalum. Sic Nauarr. summa Hisp. & Latina *cap.* 25. *num.* 83. *& cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 30. Armilla *verbo Hora, num.* 18. *& verbo Missa, num.* 3. Margar. confess. *fol.* 162.

2 Secunda sententia docet non esse peccatum mortale facere sacrum antequam recitetur Matutinum, etiamsi nulla causa interueniat. Probatur primò, quia (vt refert Syluester *vbi supra*) viri doctissimi sæpe negarunt talem esse consuetudinem, & dato esset, non omnis consuetudo obligat ad mortale. Secundo probatur, quia Missa non est Hora canonica, nec videtur vllum ordinem habere ad Horas. Item, quia Missa non dicit maiorem ordinem ad Horas, quàm ipsæ Horæ inter se; sed non seruare ordinem Horarum inter se, non est peccatum mortale: ergo. Ita Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 4. *&* 4. *sentent. dist.* 13. *q.* 2. *art.* 2. *in fine*, Metina *in summa lib.* 1. *cap.* 16. §. 2. *fine.* Nauarr. *cap. quando*, Hisp. *cap.* 3. *num.* 67. licèt dicat se nunquam ausum fuisse hoc alteri consulere, vel sequi. Idem videtur apertè tenere Syluest. *verbo Missa.* 1. *quæst.* 6. & ita refertur à Soto, licèt Nauarrus referat eum pro sua sententia. Idem Barthol. à Ledesm. *de sacram. mater. de Euchar. dub.* 39. Idem tenent nonnulli docti iuniores Magistri, & est modò communis sententia neotericorum. Sit

3 Prima conclusio. Probabilior est hæc secunda sententia, vt patet ex eius rationibus.

4 Hinc infertur, quod siquis propter morbum legitimam haberet excusationem dicendi Horas, posset facere sacrum, licèt nec dixerit, nec dicturus esset Horas. Ratio, quia sacrum non dependet ab Horis canonicis. Sic Sotus *loco citato*, Barthol. à Ledesma *supra.*

5 Secunda conclusio. Si causa iusta interueniat ad celebrandum nondum persoluto Matutino, vt quia Prælatus præcipit, vel aliquis eleemosynam offert alicui vt statim celebret, & nondum recitauit Matutinum, nulla est culpa. Ratio, quia peruertere Horarum ordinem ex causa, nulla est culpa. Sic Sotus, Metina, Barthol. à Ledesma *vbi supra.*

6 Tertia conclusio. Si non adsit causa iusta, est peccatum veniale sic recitare, propter prædictam consuetudinem. Sic Sotus licèt sub dubio, Bartholom. à Ledesma, & videtur tenere Metina.

Dvbivm XXXIX.

An facere sacrum conuentuale, seu maius, quod dicitur solemne, ante Matutinum recitatum, sit peccatum.

Duplex est sententia. 1

Prima dicit esse peccatum mortale. Sic quidam Thomistæ cum Cano, qui licèt doceant cum Soto in Missa priuata; at in Missa solemni, dicunt esse mortale eam dicere ante recitatum Matutinum.

Secunda sententia docet non esse mortale, 2 propter rationes positas *dub. præced.* Sic quidam recentior valdè doctus Magister, dicens sic sensisse Sotum, & quosdam Thomistas, & hæc sententia est verior.

Dvbivm XL.

An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.

Aliqui scrupulosè loquuntur, dicunt enim 1 posse celebrari antequam recitetur Prima, ex aliqua rationabili causa. quasi innuant, id non licere absque causa. Sic Tabiena, *verbo Missa, n.* 6. Ledesma 2. 4. *q.* 16. *art.* 4. *dub.* 8.

Alij verò dicunt non esse peccatum mortale 2 celebrare antequam dicatur Prima, nisi sit contra præceptum, vel statutum. Sic Gabriel *in canonem Missæ, lect.* 13. *litera F.* Verbecius, vt refert, & sequitur Rosella, *verbo Missa, num.* 4. supplementum *verbo Missa, num.* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 4. §. 4.

Sit conclusio. Nullum est peccatum facere sa- 3 crum antequam recitetur Prima, etsi nulla causa interueniat. Probatur, quia nullum ordinem dicit Prima ad Missam, nec aliqua est in hoc consuetudo vim aliquam obligandi habens. Sic Armill. *verbo Missa, num.* 3. Angel. *num.* 42. Viguer. *lib. instit. cap.* 5. §. 5. *vers.* 4. Margar. confess. *fol.* 162. Nauarr. *cap.* 25. in summa Hisp. & Latina *num.* 83. Sotus dicens in hoc nullum esse scrupulum *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 4. Barthol. à Ledesma *de Eucharistia, dub.* 39. & aliqui iuniores docti, & tenent communiter neoterici Thomistæ.

Nota, quòd si statutum, vel consuetudo esset, 4 vt ante Primam non celebraretur, intelligeretur quoad Primam, quæ dicitur in choro, & non quoad priuatim recitantes. Sic Angel. & Nauarr. *loco proximè citato.*

Ex dictis infertur scrupulosè satis loquutum 5 fuisse Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 3. *n.* 70. vbi licèt dicat non esse mortale facere sacrum, antequam recitetur Prima: at subdit, numquam ausum fuisse aliis consulere, nec modò audere, nisi ex vrgenti causa. At iuxta dicta potest tutò consuli, etiam absque causa.

Dvbivm

DVBIVM XLI.

An peruertens ordinem Horarum, quæ priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam, peccet.

1 Sit prima conclusio. Peruertens ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, etiam absque causa, non peccat mortaliter. Ratio, quia ordo Horarum non est in præcepto, sed qualitas quædam, & circunstantia non ita necessaria. Sic Sotus *lib. 10. de iustitia, quæst. 5. art. 4.* Ledesma *2. 4. quæst. 16. art. 4. dub. 7.* Nauarr. *cap. quando, cap. 3.* Hisp. *num. 54. & 56.* Latinè *num. 54. & in summa* Hisp. & Latina *cap. 25. num. 99.* Margar. confess. *fol. 162.* Nieua *in summa tit. 65.* Armill. *verb. Hora num. 7.* Caiet. *ibi* Syluest. *ibi quæst. 9.* Pedraza *in summa cap. 5.* Fr. Metina *in summa lib. 1. cap. 14. §. 11.* Palacios *4. dist. 15. disp. 9.* & conclusio est omnium.

2 Hinc infertur, quòd qui sequenti Hora dicta recordatur se omisisse præcedentem, non tenetur dictam iterare, sed sat est recitare præcedentem. Sic D. Anton. *3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4.* Viguer. *lib. instit. c. 5. §. 5. vers. 4.* Paludanus *4. dist. 15. quæst. 5. art. 2.* Turrecrem. *cap. Presbyter, dist. 91. num. 7.* Angel. *verbo Hora, num. 18.* Syluest. *qu. 9.* Nauarr. summa Latina, & Hispana *cap. 25. num. 99. & cap. quando*, Latinè *cap. 3. num. 54. & 67.* Franciscus de los Sanctos *de Horarum persolutione, impedim. 7.*

3 Secunda conclusio. Si ordo Horarum ex iusta causa peruerteretur, nulla esset culpa: si citra iustam causam, esset peccatum veniale, quia est recti ordinis absque causa peruersio. Sic omnes Doctores *præcedentis conclusionis.*

4 Nota iustam causam esse; si in choro quando ego ingredior, inciperetur Tertia, vel alia Hora, & ego nondum recitassem Primam: tunc enim fas est mihi cum choro recitare illam Horam, & postea recitare præcedentem omissam. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 3.* Hisp. *num. 66.* Latinè, *num. 65. & 66.*

DVBIVM. XLII.

An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, sit peccatum mortale.

1 Triplex est sententia. Prima absolutè dicit peccare mortaliter Prælatos, seu Præfectos, ex quorum negligentia non dicuntur Horæ canonicæ publicè in choro debitis horis. Probatur ex *Clement. 1. de celebrat. Miss.* ex Concilio Viennensi, vbi iubetur Prælatis, vt faciant dici Horas publicè debitis horis. Item, quia pergrauem ex hoc offensam patitur Ecclesia. Sic Sotus *lib. 10. de iust. qu. 5. a 4. vers. sequitur de tempore.* Sandoual *lib. de offi. o Canonico, 3. p. cap. 5.* vbi & alios refert. Idem Nauarr. *cap. quando, cap. 3.* Latinè 63. Hisp. *n. 64.* Iosephus Angles *floribus quæst. Theolog. mat. de Horis canonicis, fol. 369.* & aliqui neoterici, & idem dicit Sotus quando peruertitur ordo.

2 Secunda sententia dicit peccare mortaliter Prælatos, si non faciant prbliè seruari debitas Horas: limitant tamen hoc ad Prælatos Ecclesiarum Collegialium, Regularium, & Cathedralium; quia *dicta Clementina* his solis Prælatis id præcipitur. Et subdit hæc sententia, horam debitam non esse punctualiter accipiendam. Sic Angel. *verbo Hora, num. 22.* Tabie. *n. 25.* Syluest. *quæst. 9. dicto 6.* Armill. *num. 17.* Margar. confess. *fol. 161.*

Tertia sententia docet, quòd etiam in Ecclesiis collegialibus & cathedralibus, non est peccatum non dicere Horas, non debitis horis, licèt quandoque negligentia magna interueniat, dummodo communiter seruetur consuetudo, & debitum tempus. Ratio, quia cùm hæ circunstantiæ ad substantialia materiæ præceptæ non spectent, in ipsis non incurritur peccatum mortale, nisi ex contemptu. Item, quia ratio, ob quam imponitur tale præceptum, est ad vitandum scandalum, sed vna, vel altera vice deficere circa hoc, non causat graue scandalum; ergo. Sic Caiet. *in summa, verb. Hora, § quoad 4.* Nieua *in summa tit. 65.* & aliqui ex neotericis docti Magistri. Sit 3

Prima conclusio. Hæc tertia sententia videtur probabilior. 4

Secunda conclusio. Subditi Prælatorum Regularium, vel Præbendati in dictis Ecclesiis cathedralibus & collegiatis, quibus Prælatus iubet, vt horis debitis dicant Horas, peccabunt mortaliter, si tempus debitum prætermittant. Sic Angel. & Tabien. Quod tamen duplici limitatione intelligendum est. Prima nisi per alias tempore debito dicerentur Horæ. Sic Nauarr. *d. cap. 3.* Latinè *n. 63.* Hisp. *vbi supra.* Syluest. & Margar. confess. *vbi supra.* Secunda est iuxta tertiam sententiam positam & approbatam, quando communiter deficerent in hoc, secus quando semel, vel iterum. 5

Tertia conclusio. Licèt semel, vel iterum possit Episcopus dispensare, vt Horæ aliis temporibus, quàm constitutis dicantur, non tamen potest in perpetuum, etiam causa iusta interueniente. Ratio, quia est præceptum Concilij generalis, & in præceptis Concilij nequit Episcopus dispensare in perpetuum, sed ex causa ad tempus. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 3.* Hisp. *n. 69.* Latinè *num. 72.* concordant Armill. *verb. Hora, num. 13.* Tabie. *num. 16.* dicunt enim non posse Episcopum mutare aliquid circa officium, vt duret in perpetuum. 6

Vltima conclusio. Imò clerici vnius Ecclesiæ possunt semel, aut iterum ob aliquam causam tempus mutare, sed non in perpetuum. Sic Nauarr. *locis citatis*, licèt Iosephus Angles *vbi supra*, dicat non posse absque Episcopi licentia. 7

DVBIVM XLIII.

An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, teneatur intra eumdem diem recitare illam, siue præponendo, siue postponendo.

Exempli gratia: patitur quis quartanam febrim manè vsque ad meridiem, & illo tempore nequit Primam, & reliquas Horas recitare, quæ manè recitandæ sunt; an teneatur vespere, si bona sit valetudine, recitare omnes Horas: similiter, si hora duodecima meridiana solet accidere 1

dete quartana, quæ vbi accidit, non potest recitare, dubitatur, an teneatur manè recitare omnes Horas.

2 Nota certum esse, quòd si transacta est integra dies, non tenetur altera die recitare, quod illa omiserat. Ratio, quia est onus diei, sicut ieiunium vigiliæ. Sic tenent omnes.

3 Ar dubium est quādo est intra eamdem diem. Aliqui tenent, quod si tanta diei pars transacta est, vt in reliqua non consueuerit dici talis Hora, verbi gratia si dimisit quis Matutinas vsque ad meridiem, non tenetur tunc dicere, sed agere delicti pœnitentiam. Ita tenet Vmbertus, quem refert, & sequitur Turrecrem. *cap. Presbyter, dist. 91. num. 6.* Alexandrinus, & Cosmas, vt refert Nauarr. *vbi infra.* Pro eadem sententia est Petrus de Ledesma *summa sacramentorum, vbi de pœnitentia cap. 8. fol. 491.* Canus *in relect. de pœnitentia p. 5. vers. sed quid illi primo*, vbi expressè *dub. 31.* dicit idem met Canus, quòd si quis scit impedimentum sibi post meridiem superuenturum, si est voluntarium, tenetur Horas canonicas præponere, & manè integre soluere. Ratio, quia reliqui temporis impedimentum, quantumlibet legitimum & necessarium, liberè præstat. Si verò est impedimentum à natura, vel violētia, vt ab ingruente morbo, verbi gratia, cùm hora duodecima pomeridiana solet accidere febris quartana, non tenetur præponere Horas, sed tantùm id officij persoluere, quod debetur pro tempore antequam superueniat impedimentum. Et ratio Cani est, quia (inquit) facultas, quæ datur ab Ecclesia anteponendi, vel postponendi Horas, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis, id est, præuenire non tenemur, benè tamen possumus. Nihilominus sit

4 Prima conclusio. Multò probabilius est quando timetur impedimentum superuenturum, qualecumque sit illud, teneri præponere Horas, & quando impedimentum accidit summo manè, teneri vespere recitare integrè Horas. Ratio, quia terminus obligationis officij diuini, est dies integer naturalis, & est circunstantia accidentalis, quòd tali, vel tali hora: ergo tenetur quis quando scit impedimentum venturum, præponere, & quando iam venit, postponere. Item dicendo nocte Primam, excusamur à peccato, quod aliàs committeremus; quia sine peccato possunt dici vsque ad mediam noctem: ergo teremur. Sic Nauar. *cap. quando, cap. 11.* Latinè *num.* 3. Hispanè *num. 4. & cap. 3.* Hisp. *num. 75.* Latinè *num. 78. & cap. 10.* Latinè 50. Hisp. *num. 30. 31. 32. & in summa cap. 25.* Latinè & Hisp. *num.* 100. Maior 4, *dist. 12. quest. 3.* & aliqui iuniores docti. Licèt contrariam dicat esse communem Enriquez, *lib. 1. cap. 4. num. 7. & litera Q. de pœnitentia.*

5 Nota conclusionem esse intelligendam, quando in illa parte diei, in qua illum obligamus, est fortis & validus ad recitandum, vt constabit ex *infra* dicendis.

6 Secundò nota conclusionem hanc habere verum de Horis, quæ priuatim dicuntur. nam quæ publicè dicuntur in choro, transacta notabiliter hora, possunt omitti, & in hoc tenet verum prior opinio. Sic Nauar. *cap. quando, cap. 3.* Hisp. *num. 75.* Latinè *num.* 78.

Secunda conclusio. Prior sententia, vt eam explicat Canus, scilicet quando impedimentum est à natura, vel violentia, est probabilis. Probatur, quia habet bonā rationē, & graues auctores. 7

DVBIVM XLIV.

Quo in loco sint dicendæ Horæ canonicæ.

Sit prima conclusio. Quando Horæ canonicæ dicuntur in communi, & solemniter, debent persolui in Ecclesia: sic enim præcipitur *Clement. 1. de celebrat.* Missar. sic tenet Caiet. *in summa verb. Hora, cap. 5.* Ex priuilegio verò possunt cani in aulis Principū, vel alibi. Sic Sotus *lib. 10. de inst. q. 5. art. 4. fine*, & multi ex neotericis docti Magistri. 1

Secunda conclusio. Horæ, quæ priuatim dicuntur, possunt vbilibet recitari, modò non sit locus valde indecens. Ratio, quia nullus est textus obligans ad dicendum eas in Ecclesia. Sic Sotus *vbi supra.* 2

Vnde infertur minus bene Hostiensem, & Innocentium, prout refert, & sequitur D. Anton. *3. p. tit. 3. cap. 4. §. 1.* dixisse beneficiarium priuatim recitantem Horas in cella, non satisfacere. Quos benè reprobat Sotus *vbi supra.* Quando verò peccent canonici & beneficiarij non confluentes ad Ecclesiam ad cantandum diuinum officium, *infra* dicetur. 3

Vltima conclusio. Recitantes Horas canonicas dum venter exoneratur, non peccant, modò aliæ circumstantiæ concurrant. Probatur, quia potest quis ibi mente orare, ergo & voce. Item quia alias orationes vocales potest quis ibi recitare ad eleuandum mentem in Deum, & distrahendum ab immundis cogitationibus, vt docent optimè Nauar. *cap. quando, cap. 5. art. 8.* & Iosephus Angles *floribus quæst. Theolog. mater. de oratione, fol. 329.* ergo & Horas canonicas. Hæc conclusio colligitur ex Nauar. & Iosepho Angles *ibi*, & est contra Sotum *d. art. 4. fine*, dicentem hoc non carere culpa. 4

SVMMARIVM.

45. *An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat.*
46. *An cæci, aut ita oculis caligantes, vt legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo si memoria retineant, vel eas memoriæ mandando, vt memoriter recitent.*
47. *An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.*
48. *An qui æger est, ita vt solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.*
49. *An qui non potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.*
50. *An qui tenentur ad Horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco Horarum.*
51. *An obcæcatiam Breuiarij excuset quis à recitandis Horis canonicis.*
52. *An vrgens alicuius rei faciendæ necessitas excuset ab Horis Canonicis recitandis.*
53. *An dispensatio excuset ab Horis.*
54. *An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas excusent ab Horis.*
55. *An possit Subdiaconus dicere*, Dominus vobiscum.

DVBIVM

Dubium XLV.

An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat?

1 SIt prima conclusio certissima apud omnes. Morbus & imbecillitas corporis sufficienter excusat à recitatione Horarum. Sic apertè colligitur ex *cap. Clericus*, *dist.* 91. ex Concilio Carthagioensi, & ex *cap. vnico de clericis non resid. in* 6.

2 Sit secunda conclusio. Illa est sufficiens infirmitas ad excusandum quæ impedit, quominus attentè fiat oratio, vt sunt dolores graues. Item illa, quæ ingrauesceter ex labore posito in oratione arbitrio prudentis viri. In re tamen dubia consilium Medici, & auctoritas Prælati intercedere debet. Sic multi ex iuoioribus docti Magistri. Idem sentit Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. Syluest. *verb. Hora*, *quæst.* 4. & Armill. *ibi num.* 16. vbi docent standum esse arbitrio Medici, vel prudentis viri, & Nauarr. *cap. quando*, *cap.* 11. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 1. vbi dicit standum esse arbitrio Medici, timorati tamen, & Sandoual *tract. de offic. eccles.* 5. *p. cap.* 3. vbi id relinquit arbitrio timorati, qui morbo laborat.

3 Tertia conclusio. Nec modicum damnum excusat semper ab orãdo, nec est necessarium semper graue damoum, sed in hoc est renenda media quædam via, ita quòd qui æger est si ex recitatione Horarum verisimiliter credat stomachi aliquam cruditatem, vel capitis grauedinem, vel virium lassitudinem, vel etiam credit febrim tardiùs remittendam, excusatur ab Horis. Ratio, quia huiusmodi damna, quæ in corpore valido sunt leuia; in ægroto sunt grauia mala. Et confirmatur, quia cùm omnia præcepta charitati deseruiant, quæ valde benigna erga infirmos est, non est verisimile, quod Ecclesia, quæ est pientissima mater, hominibus morbo affectis velit addere molestiam orandi, etiamsi non multum lædantur. Item quia *d. cap. clericus*, *dist.* 91. habetur pro legitima causa non orandi inæqualitas corporis, quæ non sonat morbum grauem, sed potiùs leuem. Sic aliqui recentiores docti, licèt Nauarr. summa Lat. & Hisp. *cap.* 25. *num.* 100. *& cap. quando*, *cap.* 21. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 1. dicat non excusare infirmitatem, nisi notabiliter noceat recitatio Horarum. & Syluest. *verb. Hora*, *quæst.* 4.

4 Quarta conclusio. Etiamsi huiusmodi infirmi, dum febri, vel alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus familiaribus expendant, atque etiam libros animi recreandi gratia, legant, ac multa colloquantur, non inde sequitur teneri recitare Horas. Ratio, quia sermones illi, & lectiones voloptatem ægris afferunt, nec morbus inde ingrauescit, quin potiùs decrescit: at verò recitatiò est res seria, ac suapte natura grauat caput, ac mœrorem, & molestiam infert. Sic multi ex iunioribus valde docti Magistri; licèt Nauar. *cap. quando*, *cap.* 11. *num.* 5. teneat oppositum, sed summa Latina, & Hisp. *cap.* 25. *num.* 100. explicat se magis, & dicit quòd si morbus colloquia grauia ac rerum arduarum dispositionem non impediat, non excusat à recitandis Horis, & addit *d. cap.* 25. Hisp. *num.* 100. secus esse quando morbus non impedit loqui, aot audire res ad recreationem spectantes; tunc enim posset excusari ab Horis recitandis.

Quinta conclusio. Etiampostquam febris infirmum deseruit, dum adbuc vires sunt imbecilles, dumque homo conualescit, potest per aliquot dies non recitare. Ratio, quia illa imbecillitas adhuc censetur infirmitas. Item, quia valdè verisimile est Ecclesiam ægris post tot labores velle requiem aliquam coocedere: imò potest esse quòd quis celebrare possit, non tamen recitare, propter iofirmitatem. Sic prædicti iuniores Magistri. 5

Sexta conclusio. De habente febrim quartanam, aut aliam leuem, noo potest dari certa regula, sed iudicandum est iuxta dicta arbitrio Medici, aut boni viri, vt bene docet Syluest. *verb. Hora*, *quæst.* 4. *dicto* 1. & potest contiogere quòd quartana sit tam grauis, & secum talia accidentia afferat, vt vehementem capitis dolorem, vel eam corporis intemperaturam, vt meritò videatur notabilis infirmitas, & sic excusare. Vnde io his, quando fuerit dubium, est standum iudicio Medici, & Prælati, & si non adsit Medicus & Prælatus, qui bona fide se excusari existimans, propter indispositionem, quam experitur, omiserit Horas, non peccabit. Sic noonulli docti recentiores Magistri. 6

Dubium XLVI.

An cæci, aut ita oculis caligantes, vt legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo, si memoria retineant, vel eas memoriæ mandando, vt memoriter recitent.

HAc in re certissimè constat hos excusari à recitandis Horis, dum eas memoria non retinent, quia nemo obligatur ad impossibile. 1

Cæterùm difficultas est, an teneantur eas memoriæ mandare, vel si memoriæ mandarunt, teneantur eas memoriter dicere. Circa primum Nauarr. *cap. quando*, *cap.* 19. *num.* 80. Hisp. Latinè verò *num.* 81. *&* 82. videtur sentire, teneri cæcum memoriæ mandare Horas, dicit enim beneficiarium cœcum oon excusari à choro, quia potest addiscere Horas. Vnde videtur obligare ad addiscendum; & Palud. 4. *dist.* 15. *q* 5. dicit carentem Breuiario teneri addiscere Horas, vt memoriter dicat. 2

Circa secundum Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. *versiculo addiscere*, dicit se non esse certum, an cæcus si memoriter sciat Horas, teneatur eas dicere memoriter, quia tenacitas illa memoriæ est accideotaria, quamuis (inquit) tutius sit vt se obligatum censeat, & cum Soto tenuerunt aliqui Magistri docti, & addit quidam recentior Magister, quòd quantum ad restitutionem fructuum, certum est quòd non teneretur, si esset beneficiarius cæcus, & omitteret Horas, licèt memoriter sciret. Sit tamen 3

Prima cõclusio. Nemo reoetur memoriæ mandare officium diuinum, vt illud memoriter dicat. Ratio, quia est medium difficillimum. Sic Sotus, & multi iuniores valde docti Magistri, quorum aliqui dicunt boc esse verum, licèt ille 4

habeat

habeat tenacem memoriam.

5 Secunda conclusio. Si memoriter scit officium, multo probabilius est teneri memoriter dicere. Ratio, quia ille potest commodè implere præceptum recitandi, ergo tenetur. Item, quia si non habenti Breuiarium offerretur miraculosè, absque dubio teneretur recitare, licèt medium fuerit per accidens. Sic tenet Nauar. *cap. quando, cap.* 11. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 16. 17. & Latinè *cap.* 21. *num.* 14. & multi docti iuniores Magistri.

6 Nota quòd etiamsi totam Horam non sciat memoriter, si tamen scit magnam partem, tenetur ad illam, vt dicetur *dub. sequenti*, & docet Nauar. *eodem cap.* 21. *num.* 14.

7 Secundò nota idem dicendum esse de infirmo: si enim non posset legere officium, posset tamen memoriter dicere, teneretur. Sic Nauarr. *d. cap.* 21 *numeris citatis.*

Dubium XLVII.

An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.

1 Videtur quòd teneatur, quia qui totum quod præcipitur, seruare nequit, tenetur ad partem: vt qui nequit ieiunare totam Quadragesimam, tenetur partem: vt qui post votum castitatis nupsit, quia non potest integre seruare votum vt non reddendo, tenetur ad partem, scilicet ad non petendum.

2 Ex alia verò parte vrget, quia alias nullus æger excusaretur ab Horis dicendis; quia nullus adeò ægrotat, quin aliquam earum partem dicere possit.

3 Primò dico non excusari quem ab Horis dicendis, propter quamlibet impotentiam dicendi partem earum: non enim quis excusaretur, eò quod propter defectum Breuiarij, vel alicuius partis eius, vel cæcitatem, non potest dicere aliquam partem hymnorum, Psalmorum, vel lectionum, quæ memoria non tenet: sicut non excusatur à ieiunando Quadragesimam, eo quòd excusatur à ieiunando aliquot dies, propter impotentiam, vel infirmitatem. Sic Nauar. *cap. quando*, Latinè *cap.* 11. *num.* 15.

4 Secundò dico non esse dicendum non excusari quem ab Horis, ex eo quòd aliquam partem earum dicere possit, vt patet ratione posita. Sic Nauar. *ibi.*

5 Tertiò dico impotentiam dicendi maiorem partem Horarum excusare ab eis dicendis: tum quia regulariter maior pars trahit ad se minorem, *l. quod. maior pars. ff. ad municip. & cap.* 1. *de his quæ fiunt à maior. parte*; tum quia non quælibet impotentia dicendi aliquam partem, excusat, nec quælibet potentia dicendi aliquam partem obligat, nec iure quanta definitur: & ita relinquitur arbitrio prudentis, & non videtur occurrere posse aliud aptius arbitrium. Sic Nauar. *ibi.* Hinc

6 Infertur primò, eos qui tenentur audire sacrum, non teneri audire partem paruam, si reliquum Missæ nequeunt audire, sed tenentur ad illam partem, quam verisimiliter præcipiens intendit præcipere. Sic Nauar. *ibi. num.* 16.

7 Secundò infertur paucos eorum, qui diu Horas recitarunt, excusari ob carentiam Breuiarij, vel cæcitatem, quia pauci sunt, qui memoria non teneant Pater noster, Aue Maria, Credo, Hymnos, Antiphonas omnium Horarum, Psalmos laudum, & Horarum minorum, & plures Matutinorum Psalmos, quæ faciunt magnam partem. Sic Nauar. *ibi. num.* 17.

Vltimò dico, cæcum consultiùs facturum si nouit memoriter maiorem partem officij diei, & illam recitat, quàm si recitet integrum alterius diei officium, quod nouit memoriter. Sic Nauarr. *ibi num.* 23. 8

Dubium XLVIII.

An qui æger est, ita vt solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.

Videtur non teneri; quia nullum ius obligat Ecclesiasticos ad dicendum Horas adiuncto socio, nisi cùm tenentur adire chorum, vbi alij beneficiarij conueniunt. 1

Sit conclusio. Infirmus, siue cæcus, siue aliàs impeditus, qui solus nequit recitare, tenetur adiuncto socio recitare, si commodè illum habere potest. Ratio, quia hic potest commodè implere præceptum recitandi: illi enim satisfit recitando adiuncto socio, vt dixi *supra*; ergo tenetur. Sic Nauarr. summa Lat. & Hisp. *cap.* 25. *num.* 100. *& cap. quando, cap.* 11. Hisp. *num.* 2. Lat. *a num.* 6. *& cap.* 21. *num.* 14. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 147. & multi iuniores docti Magistri. 2

Hinc infertur, quòd si clericus non habet redditus Ecclesiasticos, vel redditus patrimonij, ad cuius titulum est initiatus, quibus socium conducere possit, non tenetur illum conducere, licèt sit ditissimus aliis redditibus profanis. Ratio, quia sic non potest commodè recitare, adiuncto socio, cùm nullo iure teneatur redditus merè profanos in seruitio Ecclesiæ expendere; quare non tenetur hic recitare adiuncto socio, nisi cum aliquis socius ei gratis sese offerret. Sic Nauarr. *d. cap. quando*, Latinè *cap.* 11. *num.* 13. & 14. 3

Secundò infertur, quòd si hic habet redditus Ecclesiasticos, vel patrimonium, quo initiatus est sufficiens ad se alendum, & ad socium conducendum, qui cum eo recitet, tenetur illum conducere, quando solus nequit recitare. Sic Nauar. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 14. 4

Dubium XLIX.

An qui non potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.

Sit conclusio. Certum est non teneri audire. Ratio, quia clericis non est præceptum vt audiant Horas, sed vt dicant: ergo qui dicere nequit, non tenetur audire. Sic contra quemdam Giraldum tenet Nauarr. *cap. quando, cap.* 11. Lat. *num* 6. Hisp. *num.* 2. *&* 3. & summa Hisp. & Lat. *cap* 25. *num.* 100. Sylu *verb. Hora, quæst.* 4. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. 1

Dubium

Dubium L.

An qui tenentur ad horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco horarum.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit, eos qui tenentur ad horas, & excusantur ob Breuiarij carentiam, vel cæcitatem, vel quia nesciunt legere, teneri ad recitandum aliquid loco horarum. Sic Syluest. *verb. Hora, quæst.* 4. *dicto* 3. Angel. *n.* 9. Armil. *n.* 16. Tab. *n.* 20. D. Anton. 3. *part. tit.* 13. *cap.* 4. §. 5. Viguer. *lib. Institut. theolog. c.* 5. §. 5. *vers.* 4. Turrecrem. *cap. Eleutherius, dist.* 91. *num.* 4. Palud. 4. *dist.* 15. *quæst.* 5. Nauar. *cap. quando, cap.* 11. Hisp. *num.* 15. 16. dicit tamen Syluest. per minimam orationem hunc satisfacere. At Nauarr. dicit teneri toties repetere orationem Dominicam, vel aliam, quoties vir prudens arbitratur: & quòd ipse de hoc consultus arbitratus est, vt per tantum temporis spatium recitaret hic, Pater noster, Aue Maria, Credo, Salue Regina, quantum consumeret in horis recitandis.

2 Secunda sententia docet hunc ad nihil teneri. Ratio, quia Ecclesia solùm obligauit clericos, & beneficiarios ad horas canonicas: ergo quando legitimè excusantur ab horis, ad nihil tenentur; sicut qui legitimè excusatur ab audiendo sacro in die festo, ad nil tenetur. Sic Nauar. *cap. quando.* Lat. *cap.* 11. *num.* 19. & 39. Toletus *in sua summa,* & aliqui iuniores docti, & est verissimum.

3 Hinc infertur, accipientes beneficia, dum nesciunt legere, & addiscunt, non teneri ad horas, nec ad aliquid loco horarum recitandum. Sic Nauarr. *ibi num.* 38.

Dubium LI.

An ob carentiam Breuiarij excusetur quis à recitandis horis canonicis.

1 Sit prima conclusio. Qui intra suam culpam caret Breuiario, vt quia illud amisit, &c. & nullo modo potest habere vel accommodatum, vel emptum, vel cum alio, aut memoriter recitare, excusatur ab horis. Ratio, quia nemo tenetur ad impossibile. Sic Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. Nauarr. *cap. quando, cap.* 11. Hisp. *n.* 15. & 16. Lat. *n.* 38. Arm. *verbo Hora, num.* 16. Syluest. *verb. Hora, quæst.* 4.

2 Secunda conclusio. Imò licèt culpa sua perdiderit Breuiarium, vt quia illud proiecit in mare, licèt tunc peccarit: at si postea pœnitet, nec medium habet vt possit recitare, non peccat non recitando, quia iam est sibi impossibile recitare. Sic Nauarr. summa Hisp. & Lat. *c.* 25. *n.* 102. Sandoual *lib. de offic. canon.* 5. *p. cap.* 5. Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3.

3 Nota idem dicendum esse de eo, qui nesciens latinè legere, vel recitare, acceptaret beneficium, vel ordinem sacrum, quod licèt acceptando peccarit, at supposito quòd iam acceperit, excusatur ab horis, quando adhibita debita diligentia non potest habere socium, quo cum recitet. Sic Nauarr. *cap. quando, cap.* 11. Hisp. *num.* 15. & 16. Lat. *num.* 38. vbi addit idem esse dicendum, quando non tenetur quærere socium, iuxta doctrinam eiusdem Nauarri *suprà* traditam *dub.* 48.

4 Sed de carentia Breuiarij ob paupertatem dicunt plures excusare ab horis, quia tenera clericus non est emendo Breuiarium, ob paupertatem, nec potest adiuncto socio recitare, vel habere accommodatum. Sic Palud. Turrecrem. D. Ant. Viguer. *vbi suprà.*

At Sotus *vbi suprà* dicit non esse cur excusatio hæc admittatur, quia cùm nemo ad ordines sit promouendus, quin habeat patrimonium, vel beneficium, ad alimenta sufficiens, nemo clericorum excusatur si Breuiarium non habeat; quia antequam haberet, non esset promouendus. 5

Sit tamen vltima conclusio. Siue bene, siue malè fecerit dum promotus est in clericatum, carens numis ad Breuiarium emendum, hoc tamen est certum quòd si hunc postea pœniteat, excusatur ab horis dum manet dicta impossibilitas, quia nemo tenetur ad impossibile. Hæc conclusio patet ex dictis *conclus.* 2. & expressè eam docet Nauarr. *cap. quando,* Lat. *cap.* 21. *num.* 13. 6

Dubium LII.

An vrgens alicuius rei facienda necessitas excuset ab horis canonicis recitandis.

Sit prima conclusio. Quando subitò superuenit aliqua occupatio, quæ non potuit præueniri, & nequit prætermitti sine scandalo, aut graui propria, aut aliorum iactura, & non compatitur horas recitare, excusat, vt si quis esset per totum diem occupatus in audienda confessione existentis in articulo necessitatis, vel in vitando magno scandalo, vel in componendo grauibus inimicitiis, vel rixis ad arma currentium, ita vt tantùm superesset tempus necessarium ad esum, & somnum. Ita Nauar. *cap. quando, cap.* 12. Hisp. *num.* 3. Lat. *n.* 34. & 35. Turrecrem. *cap. Eleutherius, dist.* 91. *num.* 7. Armill. *verb. Hora. num.* 16. Tabien. *n.* 21. Syluest. *quæst.* 13. Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3. Nauarr. summa Hisp. & Lat. *cap.* 25. *num.* 101. & multi iuniores docti Magistri. 1

Secunda conclusio. Sufficiens etiam causa est ad excusandum ab horis, si quis ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, vt nullatenus superesset tempus ad commodè recitandum. Sic Sotus *lib.* 10. *de instit. quæst.* 5. *art.* 3. & alij. 2

Tertia conclusio. Boni confessarij, quando est magna pœnitentium copia, vt instat dies vltima Iubilei, vel præcepti Ecclesiæ, possunt licitè omittere horas, si non possunt recitare, nisi omittendo aliquas confessiones quorumdam, qui non consequentur Iubileum, vel non adimplebunt præceptum Ecclesiæ. Sic Nauar. *vbi supra,* & concordant Arm. *verb. Hora, num.* 16. & Tab. *num.* 21. vbi dicunt quòd Prædicatores, & confessores, qui propter non impediendum magnum fructum non recitant, excusentur, nisi, cùm potuissent præuenire, negligentes essent. 3

Vltima conclusio. Excusatur etiam defensurus actum, vel lecturus lectionem oppositionis, in qua re plurimum interest vel sua, vel reipublicæ doctum se præbere, si simul recitare non possit. Probantur hæ omnes conclusiones, quia non magis obligat hoc præceptum, quàm præceptum audiendi sacrum; sed hoc potest omitti, ob prædictas causas: ergo. Item quia quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare. Sic Nauarr. & Maior *locis citatis*, & idem Nauarr. summa Hisp. & Latina *cap.* 25. *num.* 101. quamuis hoc non facilè consulendum dicat. Idem tenet 4

cap quando, Lat. *cap.* 21. *num.* 7. & Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 148.

Dubium LIII.

An dispensatio excuset ab horis.

1 ALiqui dicunt Papam non posse dispensare cum initiatis ordine sacro, nec cum beneficiariis, ne recitent, quia hæc obligatio est de iure diuino, iuxta illud Psalm. 7. *Septies in die laudem dixi tibi*; posse tamen dispensare in modo, scilicet vt hoc, vel illud officium recitent, quia hoc est ius pusitiuum. Sic Panorm. *cap.* 1. *de celebrat. Missar.* Angel. *verb. Hora, num.* 6. Rosella *ibi*, Sotus *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *art.* 3. *fine.* Sit tamen

2 Prima conclusio. Papa potest dispensare cum clericis, & beneficiariis ne recitent. Probatur, quia hæc obligatio ex iure positiuo consurgit. Sic Laur. & Lignatio, quos refert, & sequitur Syluest. *verb. Hora, quæst.* 8. Margar. confess. *fol.* 162. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. Nauarr. summa Hisp. & Lat. *cap.* 25. *num.* 102. *&* *cap. quando*, Hisp. *cap.* 11. *num.* 8. *&* 9. Latinè *num.* 24. 25. *&* 31. & aliqui docti iuniores Magistri.

3 Secunda conclusio. Solus Papa potest in hoc dispensare, & non Episcopus, nec Abbas monasterij. Ratio, quia est præceptum Concilij generalis. Sic Nauarr. *cap. quando, locis citatis.* At potest Episcopus, vel Abbas dispensare, vt aliquo tempore non recitet. Manuel 1. *tomo summa*, *cap.* 142. *fine*, & patet ex his, quæ diximus *suprà*, vbi de ieiunio, *dub.* 5.

Dubium LIV.

An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas, excusent ab horis.

1 SIt conclusio. Initiatus ordine sacro, quamuis fiat irregularis, suspensus, excommunicetur, vel degradetur, non excusatur ab horis recitandis (de beneficiario verò an per hoc excusetur, latè dixi *lib.* 2. *cap.* 2. *dub.* 48.) Ratio, quia hæc obligatio est annexa ordini, qui est indelebilis. Item, quia nemo ex suo delicto facit conditionem suam meliorem, sed id fieret si hi excusarentur: ergo. Item, qoia per hæc priuatur clericus commodis, non autem ab oneribus releuatur. Sic Sotus *lib.* 10. *de iustit. quæst.* 5. *art.* 3. Couarr. 3. *variar. cap.* 13. *num.* 8. referens plures. Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. Latinè, & Hispanè, *n.* 17. 18 *&* 19. & summa Hisp. & Lat. *cap.* 25. *num.* 102. Palacios *in summa verbo Hora, &* 4 *dist.* 15. *disp.* 9. Corduba *summa quæst.* 186. Syluest. *verb. Hora, quæst.* 3. Angel. *num.* 5. Tabien. *num.* 14. Armil *num.* 11. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 12. Nicolaus de Ploue *tract. de sacerdotali materia, de horis canonicis, vers.* 12. *quæritur.* Turrecr. *cap. qui autem, dist.* 91. *num.* 11. 12. *&* 13. Sandoual *lib. de offic. canon.* 5. *part. cap.* 5. Briarct *quodlib.* 4. *propos.* 5. & aliqui iuniores docti.

Nota primò, quòd excommunicatus non potest dicere officium cum aliis, quia tenetur alios vitare; sed illud debet dicere solus. Sic Doctores omnes citati, imò, vt optimè Nauarr. *cap. quando, loco citato*, docet, Abbatissa excommunicata non potest recitare cum sua moniali, nec Abbas excommunicatus cum suo monacho. 2

Secundò nota excommunicatum recitantem non posse dicere, *Dominus vobiscum*, sed debere illud omittere, quia hoc spectat ad ordinem. Sic Nauarr. *cap. quando, loco citato, & cap. quando*, Lat. *cap.* 22. *num.* 86. & refert Comam, Albertum, Hostiensem. Idem Turrecrem. Syluest. Tabien. Armill. Angel. *vbi suprà*, Couarr. *cap. alma mater*, 1. *p.* §. 3. *num.* 8. & refert Archidiaconum, & Præpositum, D. Anton. 3. *part. tit.* 24. *cap.* 76. 3

Tertiò nota degradatum & suspensum non debere dicere, *Dominus vobiscum*, nec officiare in Ecclesia; quia his est priuatus, cùm sint actus ordinis. Sic Syluest. Angles, Tabien. Armil. Turrecrem. *ibidem*; at possunt hi cum aliis in choro officium soluere, quia hoc non spectat ad ordinem, & tantùm impediuntur ab administratione sacramentorum, & exequutione Ecclesiasticæ iurisdictionis, & à susceptione ordinum. Sic Sotus *vbi suprà*, Nauarr. *cap. quando*, Latinè *cap.* 21. *num.* 17. & alij. 4

Dubium LV.

An possit subdiaconus dicere, Dominus vobiscum.

ALiqui dicunt quòd quicumque tenetur ad horas, potest dicere, *Dominus vobiscum*, vt refert Nauart. *vbi infrà*. 1

Sit tamen conclusio. Non potest subdiaconus dicere, *Dominus vobiscum*, licèt enim non sit canon id prohibens: at generalis vsus Ecclesiæ sic habet, & Breuiarij Pij Quinti; regula id docet in rubricis generalibus, *rubrica de oratione*. Sic Nauar. *cap. quando*, Lat. *c.* 22. *n.* 85. referens Guillermum. 2

F I N I S.

INDEX

INDEX

Rerum, quæ in hoc ſecundo tomo Conſiliorum moralium continentur:

Primus numerus librum; ſecundus libri caput; tertius capitis dubium; quartus denique, & ſequentes, eiuſdem dubij ſectiones margini adſcriptas demonſtrant: at vbi vnus ſolus eſt numerus, is intelligitur eſſe marginalis dubij proximè prænotati.

vt

 bonum

Vbi

Crimen

D.

Quibus

 subdito

Episcopi

Exequutor

F.

Festorum

Vel

G.

H.

Quid

I

An

Indicium

Infamia

An

M.

N.

Notorium

Vide

Index Rerum.

An

P.

Q

An

Renuncia

Quid

An

Quid

Testi:

Trixæ